

helyes *519. 27. 816*
18

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1928

HATVANHARMADIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1928.

MAGYAR KÖNYVTÁRSZÖVETSÉG
KÖNYV-ÉRTÉKELÉS

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1928. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.

Cikkek.	Lap
Igazságszolgáltatási reformok. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	117
Titkos kodifikáció	137
Morbus iuris? — <i>Dr. Teller Miksa</i>	221
<i>Szemle.</i>	
A rentrée beszédek	18
Charles de Secondat, Baron de Montesquieu	27
A bírói és társadalmi igazság	46
Az infláció	55
A Kúria és a miniszter. — <i>X.</i>	56
Törvényhozás és integritás. — <i>Dr. Vészi Mátyás</i>	66
A bírói függetlenség	94
Az igazságszolgáltatás reformja	106
A törvényesség látszata	169
A parlamenti feleletmentesség	203
A Magyar Jogászegylet megüresedett elnöki állása	210

II. Magánjog.

Cikkek.	Lap
A «jóhiszem» térfoglalása telekkönyvi rendszerünkben. — <i>Dr. Blau György</i> 30, 52,	61
A Magánjogi Törvénykönyv javaslata. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	49
A jelzálogjogi törvény nyílt kérdései. — <i>Dr. Almási Antal</i>	57
Kényszerelőfizetések. — <i>Pollák Illés</i>	69
A gyámság és gondnokság a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. Csorna Kálmán</i>	69, 80
A Jogászyülés magán- és perjogi referátumai. — <i>Dr. Viener Miklós Pál, dr. Váli Ferenc, dr. Brüll István</i>	72
Munkáért fizetni kell. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Blau György</i>	84
A Magánjogi Törvénykönyv javaslata. — <i>Dr. König Vilmos</i>	89, 98
Beszámoló a Jogászyülésről. A fogyatékos elmetehetségűek cselekvőképessége. — <i>Dr. Viener Miklós Pál</i>	93
Új házasságjogi gyakorlat Ausztriában. — <i>Dr. Scholtz Géza</i>	97
Jogszabály és jogszugalom. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Reitzer Béla</i>	103
Az egyoldalú kötelező ígért a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	111
Beszámoló a Jogászyülésről. A második magánjogi kérdés. — <i>Dr. Váli Ferenc</i>	114
A hitvestárs érdemtelensége. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Teller Miksa</i> ..	114
Apaság vélelmének elhárítása. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Blau György</i> ..	143
Terményben előjegyzett jelzálogjog igazolása. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Szemző István</i>	143
A Magánjogi Törvénykönyv javaslatainak bérlete és haszonbérlete. — <i>Dr. Almási Antal</i>	153
Újítások a Kódex végrendeleti jogában. — <i>Dr. Holitscher Szigfrid</i>	155
Szokásjogunk, a Magánjogi Törvénykönyv javaslata és a magyar közjog. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	157
Nem teljesen cselekvőképességekhez intézett egyoldalú jognyilatkozatok a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. Vági József</i>	158
A hitvestárs érdemtelensége. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	159
A szolgálati szerződés a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. Gallia Béla</i> ..	173
Az «Alapítvány» a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i> ..	176
A Kúria és a családi vagy örökösödési jogon alapuló megszünt pénztartozások átértékelése. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i> ..	186
A lakással járó veszély. — <i>Dr. König Vilmos</i> ..	193

Lap	Lap
A munka jogviszonyai szabályozásának főbb elvei a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. Schwartz Tibor</i> ..	196
A cselekvőképesség kérdéséhez elmerorvosiszempontból. — <i>Dr. Benedek László</i> ..	213
A fiduciárius ügylet a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. György Ernő</i> ..	216
Be nem jegyzett elővételi jog hatálya. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	222
A jogi személyek a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban. — <i>Dr. Almási Antal</i> ..	225
Az erkölcstelen ügyletek a Magánjogi Törvénykönyv javaslataiban és a bírói gyakorlatban. — <i>Dr. Liebmann Ernő</i>	227
A tulajdonközösség az 1928. év joggyakorlatában. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	233

Szemle.

Özvegyi jog korlátozása özvegyi jog nélkül? Záragnok felelőssége a zár alá vett ingóságok megromlásáért	18
Közszerzeményi jogról való lemondás per facta conclusio	47
Nótartásdíj és kényszerjegység	47
Serdületlen sérült önvétke	47
Gyermektartásdíj készpénzben szolgáltatása Jogegységi döntvények a kamatkérdésben Öröklési jog elévülése	67
Árvaszéki ügyész részéről kért gondnokság alá helyezés előfeltételei	87
Résztörlesztés elsősorban kamat fedezésére szolgál	87
A XIII. Országos Jogászyülés határozatai Az ingójelzálog életbeléptetése judikatúrákban	95
Kizsákmányoló szerződés	107
Az utólagos valorizáció. — <i>b. gy.</i>	108
Az utóöröklési jog biztosítása	134
Orosz kettős házasság. — <i>Dr. K. S.</i> ..	144
A családi és öröklési jogon alapuló megszünt pénztartozások átértékelése. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	192
A jelzálogjogi ranghelyével való rendelkezés ..	211
A Jelzálogjogi Törvény életbeléptetése ..	220
	235

III. Kereskedelmi jog, váltó- és csődjog.

Cikkek.

A részvénytársasági igazgatóság elnökének elnöklési joga a közgyűlésen. — <i>Dr. Bátor Viktor</i>	13
A magánalkalmazottak új csoportja. — <i>Dr. Hajdu Béla</i>	26
Részvényjogi problémák a kényszerjegységi eljárás keretében. — <i>Dr. György Ernő</i> ..	33
Kvóta és külön kielégítési jog a kényszerjegységi eljárásban. — <i>Dr. Stricker Jakab</i>	43
Munkajogi gyakorlat. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	45
Kamatkérdések. — <i>Dr. Löw Loránt</i>	50
A hiányos hitelesítésű biztosításfelmondások érvénye. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Sebestyén Samu</i>	74
Beszámoló a Jogászyülésről. A csőd és kényszerjegység reformjának kérdése. — <i>Dr. Fuchs István</i>	113
A biztosítási tartamengedmény után utólagosan felszámított ú. n. mellékszolgáltatásokról. — <i>Ujhelyi József</i>	138
Nemzetközi karteljogi problémák. — <i>Dr. Kivály Ferenc</i>	140
A közös érdekében. — <i>Dr. Sebestyén Samu</i> ..	145
Az egységi szuperkvóta kérdéséhez. — <i>Dr. György Ernő</i>	147
Észrevételek a budapesti Tábla munkajogi gyakorlatához. — <i>Dr. Berczel Aladár</i>	180, 189
Az új nemzetközi vasúti fuvarozási egyezménynek és a vasúti üzletszabályzat. — <i>Dr. Goldschmied Mór</i>	188
A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetőinek felelőssége. — <i>Dr. Huppert Leó</i> ..	208
A végkielégítés. — <i>Dr. Gallia Béla</i>	223

Lap	Lap
Tisztességtelen verseny. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Löw Tibor</i>	232

Szemle.

A valorizációs javaslat. — <i>Dr. K. V.</i> ..	38
Hatvan százalékra	75
Jogegységi döntvények a kamatkérdésben ..	75
A kényszerjegységi eljárás költségeit tömegtartozásul minősítő 210/1928. M. E. számú rendelet értelmezéséhez	75
A biztosítási novella (1927 : X. tc.) 5. §-ban megállapított határidők miképpen értelmezendők? — <i>Dr. Hívös József</i>	86
Váltó és köztörvény. — <i>b. gy.</i>	87
A 60 %-os kvóta. — <i>Dr. Laufer József</i> ..	94
A XIII. Országos Jogászyülés határozatai Részvénytársaság fióktelepének perképesége	96
Alkalmazott jogtalan elbocsátása	115
Alkalmazott ellenszegülése	116
Helytelen gyakorlat a váltótörvény 51. §-a szerint támasztott visszkeresetre hozott váltófizetési meghagyásoknál	127
Az utólagos valorizáció. — <i>b. gy.</i> ..	134
Cégnek mint szervezetnek értéke	151
Nyomatott körlevél	152
Az új nemzetközi vasúti egyezmények és az új vasúti üzletszabályzat	183
A valorizációs törvénynek az életbiztosításokra vonatkozó rendelkezései	183
A korlátolt felelősségű társaságról és a csendestársaságról	183
Szabályszerű-e pénzintézetnek az az eljárása, hogy a visszszámítolási telephelyet törli és a váltót magához telepíti? ..	183
Az arányszám közzétételének elmulasztása ..	183
A bankráta emelése. — <i>Dr. Kurzeil István</i> ..	191
A kartelkérdés a salzburgi német jogászyülésen. — <i>L. E.</i>	220

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

Az igényper halasztó hatálya. — <i>Dr. Kurzeil István</i>	16
Bírósági gyakorlat választottbírói ügyekben az 1927. évben. — <i>Dr. Ujlaki Géza</i> ..	23
A választottbíráskodás nemzetközi joga. — <i>Dr. Ujlaki Géza</i>	59, 82
A Jogászyülés magán- és perjogi referátumai. — <i>Dr. Viener Miklós Pál, dr. Váli Ferenc, dr. Brüll István</i>	72
Beszámoló a Jogászyülésről. A választottbírói bíróság reformja. — <i>bi.</i>	92
Igazságszolgáltatási egyszerűsítések. — <i>Dr. Berényi Antal</i>	121
Az ítéletszerkesztés közérdekű további egyszerűsítése. — <i>Dr. Halász Jenő</i>	122
Bírósági szervezet és bíráskodás. — <i>Dr. Vadász Imre</i>	123
Közbenszóló ítélet ellen van-e helye önálló perújításnak? — <i>Dr. Böhm József</i>	166
Felfolyamodás a tanúsíttatás megtagadása kérdésében. (Törvénykezési Szemle.) — <i>Dr. Kovács Marcel</i>	232

Szemle.

Ingó árverés megsemmisítése	19
A bíró halála az ítélet kihirdetése után és annak írásbafoglalása előtt. — <i>Dr. Váli Ferenc</i> ..	47
Záragnok felelőssége a zár alá vett ingóságok megromlásáért	47
Fellebbezési bíróság ítéletének megváltoztatása felülvizsgálattal nem élő fél javára házassági bontóperben	67
A XIII. Országos Jogászyülés határozatai Kihirdetett ítéletek késedelmes írásbafoglalása	95
A 36. polgári jogegységi döntvény. — <i>b. gy.</i> ..	127
A 36. polgári jogegységi döntvény. — <i>b. gy.</i> ..	135
Ingó árverés megtartható, ha végrehajtható az egyedüli vevő	135
Csodabogár	135
A peres fórumok leépítése. — <i>b. gy.</i>	151
Hatáskör az ügyvédi költségelőlegperekben ..	151

	Lap
Megtámadási perbe avatkozó csődhitelező is marasztalható-e a perköltségben? ..	183
Helyreigazítás ..	183
perköltség erejéig a perbeli képviselőjára ..	191
helyettesítheti-e magát? ..	203
«an tudja» ..	204
megvédése saját ügylete ellen ..	211

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

Miért hivatalból üldözendő a Btk. 363. §-ába ütköző hűtlen kezelés? — <i>Dr. Dornying Henrik</i> ..	3
Amnesztia és bírói kegyelem. — <i>Dr. Dombováry Géza</i> ..	58
Lehet-e fegyház helyett pénzbüntetést kiszabni a II. Bn. 4. §-a alapján. — <i>Dr. Katona Gábor</i> ..	63
Vissza a definíciókhoz. — <i>Expertus</i> ..	78
Jegyzetek az 1928: X. törvénycikk (II. Bn.) III. fejezetéhez. — <i>Kosinszky Károly</i> ..	100
Az ügyvédi szólásszabadság. — <i>D-s.</i> ..	131
Az 1928: X. tc. és a büntetőjogi elévülés. — <i>Dr. Geszner Márton</i> ..	141
«Tömegvizsgálatok» a Kúria gyakorlatában. — <i>Dr. Osváth Ferenc</i> ..	201
Az európai büntetőjogpolitika alapvonalai a német és magyar büntetőreform tükrében. — <i>Dr. Kurt Junckerstorff</i> ..	205
Szigorított dologház és mellékbüntetések. — <i>Dr. Zöldy Miklós</i> ..	215
Enrico Ferri előadása Perugiában. — <i>Dr. Csépai József</i> ..	218

Szemle.

A büntetőjog tudományos alapfogalmai ..	66
Polgári perrel való fenyegetés — zsarolás. — <i>Dr. Sincler Sándor</i> ..	67
Jogegységi határozatok ..	115
A magyar állam és magyar nemzet becsülete ..	125
Büntető jogegységi határozatok ..	219

VI. Bünvádi eljárás.

Cikkek.

Az új büntetőnovella 33. §-ához. — <i>Dr. Fényes Jenő</i> ..	71
Az esküdtbíráskodás a Jogászszyülés vitájában. — <i>Dr. Berend Béla</i> ..	90
Beszámoló a Jogászszyülésről. — Az esküdt-szék kérdése. — <i>Dr. Beer János</i> ..	91
Hatályban van-e még az esküdtbíráóságok működését felfüggesztő kivételes rendelkezés? — <i>Dr. Hevesi Illés</i> ..	101
Az esküdtzék multja és jövője. — <i>Keszthelyi Nándor</i> ..	102
Egyszerűsítések az igazságszolgáltatás terén. — <i>Both Péter</i> ..	120
Az ügyvédi szólásszabadság. — <i>D-s.</i> ..	131
Egy rendbüntetés jogi perspektívái. — <i>Dr. Viener Miklós Pál</i> ..	148
A bíráskodás egyszerűsítéséről. — <i>Dr. Baranyay Károly</i> ..	198

Szemle.

A védő ..	115
Büntető jogegységi határozatok ..	219

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

A magyar-román jogvita. — <i>William Latey</i> ..	41
A választottbíráskodás nemzetközi joga. — <i>Dr. Ujlaki Géza</i> ..	59, 82
Magyarország jóvátételi kötelezettségének jogelvi. — <i>Dr. Ullein Antal</i> 109, 118, 129	109, 118, 129
Nemzetközi karteljogi problémák. — <i>Dr. Király Ferenc</i> ..	140
Szokásjogunk, a Magánjogi Törvénykönyv javaslata és a magyar közjog. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i> ..	157
A házbérkrajcár (-fillér) jogi természete. — <i>Dr. Mautner Dezső</i> ..	167
A Kellog-féle békepakatum előzményei és mibenléte. — <i>Dr. Ullein Antal</i> ..	185, 194
Értékpapírforgalmiadó és ingatlan-vagyonátruházási illeték. — <i>Dr. Darvai Dénes</i> ..	202

Szemle.

Ügyvéd «üzemi tőkéje» ..	76
A XIII. Országos Jogászszyülés határozatai ..	127
Különiratok illetéke ..	135
A jövedéki rendelethez ..	150

	Lap
Nemzetközi jogi vonatkozások egy bünvádi letartóztatás esetében. — <i>Zsoldos Benó</i> ..	163
Az új jövedéki rendelet ..	170
A felülvizsgálati tárgyalásról felvett jegyzőkönyv illetékmentes ..	203
Ügyvédi költségek levonhatása a jövedelmiadó alapjából ..	236

VIII. Bírótság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Ügyvédség és numerus clausus. — <i>Dr. König Vilmos</i> ..	1, 11
Rossz ügyet nehéz jól megindokolni. — <i>Dr. Bene Sándor</i> ..	4
Ügyvédi problémák. — <i>Vargha Ferenc</i> ..	9
A numerus clausus kérdése. — <i>Dr. Gergelyffy Géza</i> ..	15
Az összeférhetetlenség kérdése. — <i>Dr. Teller Miksa</i> ..	21
Az ügyvédi rendtartásról. — <i>Dr. Berényi Antal</i> ..	25
Ügyvédi verseny és összeférhetetlenség. — <i>Dr. Kantor Siegfried</i> ..	29
Az ügyvédi összeférhetetlenség kérdéséhez. — <i>Dr. Liebmann Ernő</i> ..	42
A bírói függetlenség. — <i>Sorix</i> ..	77
Az ügyvédi szólásszabadság. — <i>D-s.</i> ..	131
A bírakról. — <i>Sárkány Balázs</i> ..	146
A budapesti Ügyvédi Kamara rendkívüli közgyűlése ..	165
Az ügyvédi hivatás. — <i>Dr. Ludwig Rezső</i> ..	165
A bíraskodás egyszerűsítéséről. — <i>Dr. Baranyay Károly</i> ..	198
Az ügyvédkedés — mikéntje. — <i>Spectator</i> ..	207
Az ügyvédi nyomor. — <i>Dr. Petrik Aladár</i> ..	229

Szemle.

A férfinem ..	7
Az új ügyvédi rendtartás tervezete ..	18
Az ügyvédjelöltekről az Ü. R. kamarai tervezetében. — <i>Dr. Bene Sándor</i> ..	27
A panaszok áradata ..	47
Ügyvéd üzemi tőkéje ..	76
A budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése 1125—587—445. — <i>Dr. Bene Sándor</i> ..	85
Az ügyvédség válságos helyzetének megjavítása ..	107
Gyorsaság nem boszorkányság. — <i>Dr. Siegler Sándor</i> ..	107
A védő ..	115
A költségvetés tárgyalása ..	126
Ügyvédellenes tendencia ..	134
Különiratok illetéke ..	135
A bírak és ügyészek anyagi függetlensége. — <i>Figyelő</i> ..	151
Az egységes ügyvédi díjszabás tervezete ..	162
Jellegadómanóvázás ..	170
A budapesti Ügyvédi Kamara rendkívüli közgyűlésének határozatai ..	171
Az ügyvédi díjtartifa ..	183
A bírak és ügyészek soproni közgyűlése. — <i>S.</i> ..	191
Az ügyvédi numerus clausus ..	203
Az ügyvéd megvédése saját ügyfele ellen ..	211
Az ügyvédi reklám ..	234
Teljesen passzív magatartásra ügyvéd ma nem kötelezhető. — <i>Forgács</i> ..	235
Tudományos pályázat a fiatal jogászegeneráció részére ..	236

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Cikkek.

A filmesítési jog. — <i>Dr. Pikler Mór</i> ..	4
Egy fejezet a munkásbiztosítási kódexből. — <i>Dr. Rényi Béla</i> ..	17

Szemle.

Az egyke és a vasúti jegy ..	7
A földbirtokrendezés befejezése ..	134
Az O. F. B. ..	144

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Dr. Csorna Kálmán: Fejezetek a gyámsági jogból. — <i>Dr. Virágh Gyula</i> ..	36
Dr. Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi és váltójog vázlata. (I. kötet.) — <i>Dr. Auer Pál</i> ..	133
Dr. Bozóky Géza: Magyar kereskedelmi jog. (I. kötet.) — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i> ..	150
Eugen Schiffer: Die deutsche Justiz. — <i>Dr. Teller Miksa</i> ..	168

Könyvek.

	Lap
A vegyes döntőbíráóságok joggyakorlatából (Dr. Krahl Vilmos). — <i>Dr. Vadász Imre</i> ..	7
A polgári perrendtartás magyarázata, IV. füzet (Dr. Kovács Marcel) ..	8
A valorizációs kérdések fejlődése és kialakulása (Dr. Schwartz Tibor) ..	8
A magánjog érvényes szabályai (Dr. Szögyéni Gyula). — <i>Dr. Kronstein András</i> ..	47
Az 1927. év bírói gyakorlata (Dr. Glücksthal Andor. — <i>Dr. Huppert Leó</i> . — <i>Dr. Varannai István</i>) ..	48
Kompetenzstreit in der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit. (Dr. Magyary Géza). — <i>V. F.</i> ..	48
A magyar büntetőjog kézikönyve (Dr. Angyal Pál). — <i>V. R.</i> ..	67
A valorizációs törvény magyarázata (Dr. Almási Antal) ..	76
A gazdasági cselédek szolgálati viszonyai (Dr. Pernecky Béla) ..	76
Tanulmányok (Irk Albert) ..	87
A magyar állam pénzügyei a háború alatt (Teleszky János). — <i>w. r.</i> ..	87
Perbeszédgyűjteménye ..	88
A polgári perrendtartás magyarázata, V. füzet (Dr. Kovács Marcel) ..	88
Értékpapír és okirat bírói megsemmisítése. (Sikorszky Sándor) ..	88
Budapest kriminalitása és morálitása (Dr. Pálosi Ervin). — <i>A.</i> ..	104
Az átértékelési törvény (Dr. Nizsalovszky Endre). — <i>r.</i> ..	105
Gyakorlati büntetőjog (Dr. Konrad Jenő) ..	105
A biztosítási szerződés szabályozásának alapvető szempontjai az újabb külföldi törvényalkotásokban (Dr. Tury Sándor Kornél) ..	105
Az ügyvédekéről szóló magyar törvénycikkek (Dr. Mandel Károly). — <i>Dr. L. E.</i> ..	105
Biztosítékszerzés a kereskedelmi forgalomban (Dr. György Ernő). — <i>Dr. M. E.</i> ..	106
Die Gerichtsstandsklausel in der Kautelarpraxis (Dr. Maurus Deutsch). — <i>Dr. K. E.</i> ..	106
A földreform akut problémáinak okai és orvoslásuk (Dr. Medvigy Gábor). — <i>V.</i> ..	106
A magánjogi bírói gyakorlat (1901—1927) (Dr. Szladits Károly) ..	115
Adó- és illetékügyi Határozatok Tára (Dr. Frenreisz — <i>Dr. Voloszynovich</i> — <i>Dr. Nerád</i> — <i>Dr. Volenszky</i>) ..	135
A végrehajtási eljárás zsebkönyve (Dr. Borsodi Miklós) ..	136
A bünvádi perrendtartás és novellái (Dr. Bernolák Nándor). — <i>y.</i> ..	163
A logikum a jogban (Dr. Moór Gyula) ..	163
Magyar-francia szakszótár, II. kiadás (Dr. Sömjen Géza) ..	171
A jövedéki büntetőjog és eljárás magyarázata (I. Dr. Klug Emil — <i>dr. Mahler Sándor</i> . — II. Dr. Gyurmán Jenő — <i>Dr. Török Sándor</i> — <i>Dr. Trettina József</i>) ..	172
Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről (Perjessy Mihály). — <i>A.</i> ..	184
A polgári perrendtartás magyarázata, VI. füzet (Dr. Kovács Marcel) ..	191
A vasút kártérítési felelőssége (Dr. Bernecky Sándor) ..	191
Tárgymutató a «Házadó»-ról szóló hivatalos összeállításhoz (Czirner Ödön) ..	204
Író és bíró (Dr. Dóczy Sámuel) ..	211
Vasúti fuvarozási jog (Dr. Schäfer László) ..	211
Magyar biztosítási évkönyv ..	211
A biztosítás és perinek technikája (Dr. Ferencz Tibor — <i>Balázs József</i> — <i>Vadnai Béla</i>) ..	212
Ügyvédi zsebhatalárnaplár az 1929. évre (Dr. Fränkel Pál) ..	220
Das ungarische Kartell- und Konzernrecht (Dr. Nádas László). — <i>L. E.</i> ..	234
A magánjogi szeminarium kiadványai (Dr. Váli Ferenc: A közrendi klauzula) ..	234
Kamat és késedelmi kártérítés (Dr. Markos Olivér). — <i>V.</i> ..	234

Előadások.

A magántisztviselők és kereskedősegédek szolgálati viszonyának törvényi szabályozásáról (Dr. Papp Dezső) ..	56
A tisztességtelen versenyről (Dr. Szenté Lajos) ..	56

Testületek, egyesületek.

A Nemzetközi Jogi Egyesület magyar csoportja (Dr. Fabinyi Tihamér, dr. Geöcze Bertalan előadása) ..	7
A Nemzetközi Jogi Egyesület perjogi szakosztálya (Dr. Polgár Imre, dr. Ujlaki Géza, dr. Auer Pál előadása) ..	38

	Lap
Az ügyvédi rendtartás tervezete az Ügyvédi Körben (Dr. Popper Tódor előadása)...	39
A Magyar Jogászegylet pénzügyi jogi szakosztálya (Dr. Huppert Leó előadása) ..	39
A Nemzetközi Jogi Egyesület magyar csoportja (Dr. Meszlény Artur előadása) ..	46
Az Országos Ügyvédszövetség pályázata ..	67
Az Országos Ügyvédszövetség kari érdekeket védő bizottsága ..	68
Az Országos Ügyvédszövetség közgyűlése	94
Az Országos Ügyvédszövetség akciói ..	127
A Nemzetközi Jogi Egyesület varsói konferenciája ..	170
Az Ügyvédek Reformszövetsége ankétje ..	211

Jogi folyóiratok.

A Deutsche Juristenzeitung	19
----------------------------------	----

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

Az új olasz Btk. javaslatokról. — <i>Dr. Dombóváry Géza</i>	22
Az angol bűnügyi vizsgálat példában. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	34

	Lap
Az angol büntető igazságszolgáltatás. (Válasz.) — <i>Dr. Admeto Géza</i>	64
Új házassági jogi gyakorlat Ausztriában. — <i>Dr. Scholtz Géza</i>	97
Az európai büntetőjogpolitika alapvonalai a német és magyar büntetőreform tükrében. — <i>Dr. Kurt Junckerstorff</i>	205
Enrico Ferri előadása Perugiában. — <i>Dr. Csépai József</i>	218
A Hyde-park eset és tanulságai. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	230

Szemle.

Angol bírói dolgok. — <i>Dr. Admeto Géza</i> ..	19
Magyar jogász sikere Romániában (Dr. Kovács Marcel)	66
Az elégett bécsi telekkönyvek	68
Az angol választottbírói eljárás	87
Német ingatlanjogi problémák. — <i>b. gy.</i>	127
Nyomatott körlevél	152
Nemzetközi jogi vonatkozások egy bűnvádi letartóztatás esetében. — <i>Zsoldos Benő</i>	163
Egységes büntetőkódex Svájcban. — <i>Dr. K. S.</i>	170

	Lap
A vasúti felelősség néhány esete az Unió bírói gyakorlatában. — <i>Zs. B.</i>	171
Orosz kettős házasság. — <i>Dr. K. S.</i>	192
A kartellkérdés a salzburgi német jogászyűlésen. — <i>L. E.</i>	220

XII. Személyi közlemények.

Cikkek.

Emlékezés Csathó Ferencre. — <i>Dr. Hetényi József</i>	129
Nagy Ferenc †. — <i>Dr. Sebestyén Samu</i>	173
Grosschmid	193

Szemle.

Dr. Ungár Margit	126
Dr. Schuster Rudolf. — <i>Dr. Harausz Gyula</i>	126
Enneccerus †	144
Dr. Reiner Ede †	162
Liepmann professzor † — <i>A.</i>	182
Magyary Géza †	190
Két ügyvéd (Bedő Mór †, Tetétleni Ármán †)	210
Dr. Dorning Henrik	210
Dr. Eugen Schiffer	219

Nevék szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1928. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelölik, melyen az illető szerző cikke található.

<i>Dr. Admeto Géza</i> budapesti ügyvéd 19, 34, 64, 230.
<i>Dr. Almási Antal</i> kir. kúriai bíró, c. egy. rk. tanár 57, 153, 225.
<i>Dr. Auer Pál</i> budapesti ügyvéd 133.
<i>Dr. Baranyay Károly</i> miskolci kir. törvényszéki bíró 198.
<i>Dr. Bátor Viktor</i> budapesti ügyvéd 13.
<i>Dr. Beer János</i> 91.
<i>Dr. Bene Sándor</i> budapesti ügyvéd 4, 27, 86.
<i>Dr. Benedek László</i> debreceni egyetemi ny. r. tanár 213.
<i>Dr. Berczel Aladár</i> budapesti ügyvéd 180, 189.
<i>Dr. Berend Béla</i> budapesti ügyvéd 90.
<i>Dr. Berényi Antal</i> , a békéscsabai kir. járásbíró-ság elnöke 25, 121.
<i>Dr. Blau György</i> budapesti ügyvéd 30, 52, 61, 84, 143.
<i>Both Péter</i> budapesti kir. ítélőtáblai bíró 120.
<i>Dr. Böhm József</i> kondorosi ügyvéd 166.
<i>Dr. Briüll István</i> 73.
<i>Dr. Csépai József</i> budapesti kir. büntető járásbíró 218.
<i>Dr. Csorna Kálmán</i> budapesti árvaszéki ülnök 69, 80.
<i>Dr. Darvai Dénes</i> budapesti ügyvéd 202.
<i>Dr. Dombóváry Géza</i> budapesti ügyvéd 22, 58.
<i>Dr. Dorning Henrik</i> r. főkapitány-helyettes 3.
<i>Dr. Fényes Jenő</i> debreceni ügyvéd 71.
<i>Dr. Fuchs István</i> 113.
<i>Dr. Gallia Béla</i> kir. kúriai bíró 173, 223.
<i>Dr. Gergelyffy Géza</i> szolnoki ügyvéd 15.
<i>Dr. Geszner Márton</i> 141.
<i>Dr. Goldschmied Mór</i> budapesti ügyvéd 188.
<i>Dr. György Ernő</i> , az OHE. igazgatója 33, 147, 216.

<i>Dr. Hajdu Béla</i> szegedi ügyvéd 26.
<i>Dr. Halász Jenő</i> szolnoki kir. törvényszéki bíró 122.
<i>Dr. Harausz Gyula</i> kir. szabadalmi bíró 126.
<i>Dr. Hetényi József</i> budapesti kir. törvényszéki bíró 129.
<i>Dr. Hevesi Illés</i> budapesti ügyvéd 101.
<i>Dr. Holitscher Szigfrid</i> budapesti kir. közjegyző 155.
<i>Dr. Huppert Leó</i> budapesti ügyvéd 208.
<i>Dr. Hüvös József</i> budapesti ügyvéd 86.
<i>Dr. Junckerstorff Kurt</i> 205.
<i>Dr. Kantor Siegfried</i> , a bécsi ügyvédi kamara másodelnöke 29.
<i>Dr. Katona Gábor</i> budapesti ügyvéd 63.
<i>Keszthelyi Nándor</i> 102.
<i>Dr. Király Ferenc</i> budapesti ügyvéd 140.
<i>Kosinszky Károly</i> nyíregyházi kir. törvényszéki tanácselnök 100.
<i>Dr. Kovács Marcel</i> ny. kir. kúriai bíró, ügyvéd 232.
<i>Dr. König Vilmos</i> budapesti ügyvéd 1, 11, 89, 98, 193.
<i>Dr. Kronstein András</i> 47.
<i>Dr. Kurzweil István</i> budapesti ügyvéd 16, 191.
<i>Latey William</i> londoni ügyvéd 41.
<i>Dr. Laufer József</i> budapesti ügyvéd 94.
<i>Dr. Liebmann Ernő</i> budapesti ügyvéd 42, 227.
<i>Dr. Löw Loránt</i> budapesti ügyvéd 50.
<i>Dr. Löw Tibor</i> budapesti kir. ítélőtáblai bíró 232.
<i>Dr. Ludwig Rezső</i> kir. kúriai bíró 165.
<i>Dr. Mautner Dezső</i> budapesti ügyvéd 167.
<i>Dr. Munkácsi Ernő</i> budapesti ügyvéd 45, 150, 176, 233.
<i>Dr. Osvárh Ferenc</i> budapesti ügyvéd 201.
<i>Dr. Petrík Aladár</i> budapesti ügyvéd 229.

<i>Dr. Pikler Mór</i> budapesti ügyvéd 4.
<i>Pollák Illés</i> budapesti ügyvéd 69.
<i>Dr. Reitzer Béla</i> budapesti ügyvéd 103.
<i>Dr. Rényi Béla</i> budapesti ügyvéd 17.
<i>Sárkány Balázs</i> kir. törvényszéki tanácselnök 146.
<i>Dr. Scholtz Géza</i> igazságügyminiszteri tanácsos 97.
<i>Dr. Schuster Rudolf</i> , a kir. szabadalmi felsőbbíró-ság elnöke 111, 211.
<i>Dr. Schwartz Tibor</i> budapesti kir. törvényszéki bíró 196.
<i>Dr. Sebestyén Samu</i> budapesti ügyvéd 74, 145, 173.
<i>Dr. Siegler Sándor</i> budapesti ügyvéd 76, 107.
<i>Dr. Stricker Jakab</i> soproni ügyvéd 43.
<i>Dr. Szemző István</i> szarvasi ügyvéd 143.
<i>Dr. Szladits Károly</i> budapesti egyetemi ny. r. tanár 49, 222.
<i>Dr. Teller Miksa</i> budapesti ügyvéd 21, 114, 117, 159, 168, 221.
<i>Dr. Tihanyi Lajos</i> budapesti ügyvéd 157, 186.
<i>Ujhelyi József</i> budapesti kir. törvényszéki tanácselnök 138.
<i>Dr. Ujlaki Géza</i> budapesti ügyvéd 23, 59, 82.
<i>Dr. Ulléin Antal</i> párizsi követségi titkár 109, 118, 129, 185, 194.
<i>Dr. Vadász Imre</i> budapesti ügyvéd 7, 123.
<i>Vargha Ferenc</i> koronaügyész 9.
<i>Dr. Vági József</i> budapesti ügyvéd 158.
<i>Dr. Váli Ferenc</i> 47, 72, 114.
<i>Dr. Vészi Mátyás</i> budapesti ügyvéd 66.
<i>Dr. Viener Miklós Pál</i> 72, 93, 148.
<i>Dr. Virágh Gyula</i> budapesti ügyvéd 36.
<i>Dr. Zöldy Miklós</i> gyulai kir. ügyész 215.
<i>Zsoldos Benő</i> budapesti kir. ítélőtáblai bíró 163.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd: Ügyvédség és numerus clausus. — *Dr. Dorning Henrik* r. főkapitányhelyettes: Miért hivatalból üldözendő a Btk. 363. §-ába ütköző hűllen kezelés? — *Dr. Bene Sándor* budapesti ügyvéd: Rossz ügyet nehéz jól megindokolni. — *Dr. Pikler Mór* budapesti ügyvéd: A filmesítési jog. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXI. 1. — Tartalommutató a Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár XIX. kötetéhez..

Ügyvédség és numerus clausus.*

Most már 35 éve annak, hogy a numerus clausus jelszava először elhangzott. Meg kell állapítani, nem olyanok részéről, akik az ügyvédség jelentősége és hivatása felől kellő tájékozottsággal bírtak volna. A mozgalom az ügyvédi kar számottevő tagjai körében nemcsak hogy nem talált pártolásra, hanem, mint a kar létérdekei ellen irányított támadás, általában elítélésben részesült. Hogy 1892-ben, mikor a mai mértékhez képest túltömöttségről még panaszkodni sem lehetett, a numerus clausus eszméje mégis felszínre kerülhetett, azt bizonyítja, hogy e kettő közt nem is forog fenn szükségszerűleg okozati összefüggés és hogy túltömöttségtől függetlenül mindig akadnak olyanok, akiknek szemében szálla az ügyvédség demokratikus függetlensége. Ennek az irányzatnak bármely visszasság csak ürügyet szolgáltat. Így volt az 1892-ben is, mikor a karban nagy elégedetlenség tünetei mutatkoztak, még pedig joggal. Erős ügyvédelles áramlat uralkodott, mert az írásbeliség homályt borított az ügyvédi tevékenység értékes voltára. Az ügyvédi költségeket igazságtalan tehernek minősítették és ezt a hangulatot a szerény fizetések alatt szenvedő bírói kar és az igazságügyi kormányzat ellenséges indulata következetesen szította. Valóban akkor az ügyvéd az igazságszolgáltatás láthatatlan faktora volt. Aki a délelőtti órákban piszkos bérházakban elhelyezett járásbíróóságok szobáiba lépett, látta a bírót, aki ha véletlenül nem hallgatott ki tanut, azt a benyomást tette, hogy valamely iskola tanítója, aki felügyel az előtte írásbeli gyakorlatot végző tanulókra. Az asztal körül némelykor huszan is szorongtak és rossz tollal és tintával a jegyzőkönyveket gyártották. A lejátszódott jelenetek, mikor az ügyvédek és jelöltek három szobában és olvashatatlan frással fejtették ki a per tényálladékát, a kölcsönös szemrehányások és civódások és irka-firka hosszúsága miatt egy Dickens mesteri tollára kívánczoltak. Azután jött a fellebbezés egy mamut bíróságához, a budapesti táblához, ahol ha előkelő személyiség nem informált, helybenhagyták az első bírói ítéletet, vagy ha lehetett feloldották, mert az még kisebb munkával járt. Ebben az atmoszférában merészkedett ki az az argumentum, hogy minden meg fog javulni majd és az ügyvédi tekintély helyreáll, hogy ha kevesebb lesz az ügyvéd és ezeket a kormány ki fogja nevezni.

A mozgalommal szemben a jogászegylet is szükségesnek tartotta állást foglalni és 1893-ban nagy vitát folytatott le. Maga

* Az ügyvédség kérdésével következő dolgozataim foglalkoznak: Ü. L. 1892 ápr. 2-án; 1893 febr. 18-án; 1897 márc. 20-án; 1897 ápr. 17-én; 1901 márc. 2-án; 1901 márc. 9-én; 1901 szept. 14-én; 1901 szept. 28-án; 1905 jan. 28-án; 1907 márc. 2-án; 1907 nov. 9-én; 1913 ápr. 5-én megjelent számokban. — *Jogt. Közl.* 1901, 358. l.; 1902, 50. l.; 1906, 372. l.; 1907, 324. l.; 1910, 142. l.; 1912, 147. l.; 1924, 58. l.; 1924, 177. l.; 1926, 65. l. — *Jogállam* 1906, 727. l.; 1907, 664. l.; 1910, 603. l.

Csemegi Károly elnökölt és abból indult ki, hogy a numerus clausus tehetségnélküli jogászok mentsvára, akik prohibitív eszközök segítségével akarják kenyerüket biztosítani, melyre rátermettség hiányában szert nem tehetnek. Elnöki végszavát így végezte: «hulljon el a tehetetlenség, tudatlanság, a kontárkodás». Nem lehet kétségbevonni, hogy ez az egész vita meddő volt, mert bármennyire is indokolva volt a numerus clausus legerélyesebb visszautasítása, ennél megállani nem volt észszerű. A kar tényleg a folytonos támadások mérgező hatása alatt, napról-napra tekintélyt veszített és az ügyvédi rendtartás elavult intézkedései nem nyújtottak módot a belső fegyelmet megőrizni és a kívülről jövő támadásokat ellensúlyozni. Ha később mégis szembetűnőbb javulás állott be, úgy ez kizárólag a reformpárt fellépése folytán meggerincesedett választmány páratlan munkásságának tudható be.

De addig festették falra a túlszaporodás rémét, míg az ijesztő brutalitással beköszönt. A *Jogtudományi Közlöny* 50 éves jubileuma alkalmával kiadott dolgozatok közt helyet foglal *dr. Teller Miksa* ügyvéd úrnak érdekes és értékes tanulmánya, melyből megtanulhatjuk, hogy nem létezik oly alacsony létszám, mely némelyek részéről nem váltana ki a mesterséges korlátozás iránti csatahajtást. Az ügyvédi rendtartás beikkelyezését megelőző évben, 1873-ban Konek Sándor statisztikai kézikönyve szerint az egész országban 4045 ügyvéd volt és ezekből Budapestre 696 esett. A magyar birodalom népessége az 1870. évi népszámlálás szerint 15,417,327, Budapest lakossága pedig 270,476 főből állott. Ha tekintetbe is vesszük a három év alatti szaporulatot, mely kerekszámban 10%-ot tehetett ki, akkor a túlszaporodás miatti vészjelzések nagyon is időelőttiek voltak. Ezzel szemben most értük el a dagály legmagasabb fokát, lévén *Vargha Ferenc* koronaügyész úr mesteri módon megírt tanulmányaiban (*Jogtud. Közl.* 1927. évi 6., 7. és 20. szám) foglalt adatok szerint Csonka-Magyarországban 5892 ügyvéd, mely létszámból Budapestre 3050 ügyvéd esik. Tekintettel az ország elszakított területeire, ezen emelkedés horribilis volta számokban ki sem fejezhető. Ami különösen Budapestet illeti, törvénykezési viszonylatban már azáltal is, hogy a korlátlan számlailletékesség megszűnt, a létszámemelkedés egyenesen tartahatatlan helyzetet teremtett. Igaz, hogy a lavinaszerű emelkedésnél rendkívüli momentumok játszottak közre. Így mindenekelőtt az 1907: VII. tc. 1., 2. §-ának intézkedései, melyek a gyakorlati időt tényleges eredményében három évről hat évre emelték, és a koncepdált 1½ évi átmeneti idő az összes elmaradt jogászságot vitte a vizsgálóbizottság sorompói elé és az ilyenkor elkerülhetetlen hajlam a kegyelemre odavezetett, hogy 1912-ben 251 törléssel szemben 847 bejegyzés, 1913-ban pedig 247 törlés ellenében 1166 bejegyzés eszközöltetett, úgyhogy e két évben Nagy-Magyarországban az emelkedési többlet 1455 volt. Ehhez járult a háború alatt belepódozott elnéző cenzura, a békeállapotok beálltával az a tömeges betörés bírák részéről, melyet a törvényhozás az ügyvédi kar kárára favorizált és végül az elszakított területekről bekövetkezett beözönlés. Ennyi vigasztalan körülmény találkozása, súlyosbítva még a valorizáció megtagadásában rejlő jogfosztással és nyugdíjintézet megsemmisülésével, kiirtotta az ügyvédség multját és majdnem reménytelenné tette jövőjét. A bűnös mulasztások egész sora terheli igazságügyi kormányunkat. És ezek a mulasztások, melyek mint látni fogjuk az ország legfontosabb létérdekeit sem kímélték meg, annál kevésbé érdemelnek enyhébb elbírálást, mert már 1907-ben, tehát húsz évvel ezelőtt rémületes dimenziókat öltő katasztrófa előtt álltunk. Ekkor az igazságügyi minisztérium, ut

aliquid fecisse videatur, tervezetek kidolgozására adott megbízást, melyek azonban a helyett, hogy a megoldást előbbre vittek, inkább visszaesést idéztek elő. *Dr. Nagy Dezső* tervezete az 1874. évi ügyvédi rendtartás lényegesebb hibáinak kiküszöbölésére szorítkozott, míg a *Pollák Illés* által készített tervezet a kar bifurkációját ajánlotta, ami égető problémák megoldására éppen nem volt alkalmas. Ezek a tervezetek ismét alkalmat szolgáltattak a numerus clausus nagyon is zárt számú híveinek, hogy a már számtalanszor eltemetett hullát ismét életre keltsék. Amikor 1907-ben a szervezeti kérdés az V. országos ügyvédgyűlés elé került a numerus clausus hívei izzó szenvedélyességgel oly jeleneteket provokáltak, melyek minden komoly tanácskozást lehetetlenné tettek. A gyűlés mégis megvédte a szabad ügyvédség eszméjét, de pozitív reformokat nem volt képes még legelemibb körvonalakban sem megjelölni. Az eredmény abban a majdnem nevelésesnek mondható határozatban talált kifejezést, hogy egy bizottság találja ki a segítség módját.

Nem lehet eltekinteni attól a leverő jelenségtől, hogy maga az ügyvédség is hozzájárult a reformkísérletek meddő voltához. Egy kis töredéke a karnak kizárólag az ügyvéd egyéni érdekét helyezte a reform homlokterébe és immár 35 év óta elvonja a figyelmet a reális megoldási módokatól. A numerus clausus jelszavával megmetyélezték az amúgy is nehéz ügyvédkérdés megoldási lehetőségét. És ami a legszomorúbb, a mesterségesen szított kór immár hajlékot talált a kormánykörökben is. Szükségesnek tartjuk azért, hogy a numerus clausus veszélyességének, keresztülvihetetlen voltának és biztos bukásának főbb okait előadjuk.

Mi a célja a numerus claususnak? Oly ügyvédség megteremtése, melynek részére biztosítva van a gondtalan élet, hogy előkelő és tekintéllyel bíró helyet foglalhasson el a társadalomban. A cél üdvös voltához kétség nem férkőzhetik, mert a kar hivatását csak úgy töltheti be, ha gondok nem emésztik tetterejét, ha nincs kitéve a szegénységgel járó veszélyeknek és emelt fővel szállhat szembe a bíró és többi állami közegek hatalmi törekvéseivel. Csakhogy ilyen ügyvédséget a n. cl. segítségével megteremteni nem lehet. Mert azt a jót amit a korlátolt számmal elérnek, teljesen lerontják azok a hátrányok, melyek a mesterséges, természetellenes eszközök következményeképpen szükségszerűleg beállnak. Vajjon milyen struktúrával bír majd a numerus cl.-ból kiemelkedő céh? Az talán nem vitás, hogy a kormány általi kinevezés rendszere az ügyvédi intézmény teljes eltörlésével volna egyenlő; az ügyvédség azonnal a hivatalnokok státusába kerülne, s idővel az eredetében rejülő jellegéhez képest oly disciplina alá kerülne, mely őt teljesen alkalmatlanná tenné a nép érdekeinek képviselőjére és az onnét kiáradó nélkülözhetetlen bizalom elnyerésére. Tekintetbe jöhetne tehát kizárólag az a rendszer, hogy az ügyvéd az ancien-nitás szerint lépne a karba. Nézzük most már milyen volna az az ügyvédség, mely ilyképpen megteremtetnék.

Itt mindenekelőtt figyelemmel kell lenni arra a helyzetre, amely az átmeneti időben kialakulna. Az átmeneti stádiumban biztosra kell venni a létszámnak erős emelkedését; azt az 1912. és 1913. évben nyert tapasztalatokból tudjuk, hogy a fenyegető korlátozás minden zugból kicsalja a már más pályákon elhelyezkedett elemeket. Ehhez járulna az újabban inaugurált módszer szerint, hogy az öreg bírák serege ott hagyná a nyugdíjjal biztosított eddigi működési kört, és belépne a numerus clausus által védettebb táborba. Azt is mondhatnók ügyvédi vásárba. Mert egyről megfelelkeznek a numerus clausus rövidlátó hívei. Abban a pillanatban, amint a sorompók közé szorítják az ügyvédséget, minden ügyvédi iroda, minden a kamaránál regisztrált ügyvédi diploma értéket fog képviselni. Nem azért, mert most a munkaalkalmak szaporodni fognak, hisz a fent körülírt létszám emelkedés folytán az egyesekre eső kereseti lehetőségek vissza fognak fejlődni, hanem azért fog előállni a diploma értéke, jobban mondva: piaci ára, mivel a kintrekedtek közül azok akik összeköttetésük révén jó praxisra tehetnek szert és kellő vagyonnal is rendelkeznek, egyszerűen meg fogják venni az ügyvédi irodákat és a régi patrónus cége alatt kibasznosítani. Ez ellen nem létezik semmiféle védelem és azt az éhenhaló ügyvédet szeretném látni, aki ilyen ajánlatot visszautasítana. Ebből nemcsak az átmeneti időre, hanem a végleges stabilitás aerájára is kihatólag szigorú megcáfollhatatlan logikával következik, hogy nem létezik olyan tűzmentes vasfüggöny, mely a vagyonnal rendelkező diplomás ügyvédet, a tényleges gya-

korlatból kizárhatná. Hogy vajjon ez az adásvétel objektumává, de a gazdagok számára megközelíthetővé vált ügyvédség nem lesz-e értéktelenebb és veszélyesebb a mai túltömöttségben szenvedő karnál, talán felesleges vita tárgyává tenni. Már itt is kiderül, hogy a mai és a jövő generáció helyzetén a numerus clausus nem segíthet. De semmi esetre sem következhetik be a most élők sorsának javulása. Ha el is tekintünk a mai létszám biztos emelkedésétől és a burkolt beözönlésektől, a mai helyzetből a numerus clausus nem nyújt menekülést. Vegyük csak Budapestet, mely a mizériák gyupontja. Itt a létszámot illetőleg maximum 1200 ügyvéd számíthatna foglalkoztatásra, van pedig 3050. Vargha Ferenc koronaügyész közlése szerint (Jogt. Közl. 1927, 7. sz.) a háború utáni lustrumban a törölt ügyvédek száma 710 volt, ami kerekaszámában átlag évi 140 törlésnek felel meg. E szerint az 1200 zártszámot csak úgy érhetjük el, ha 1850 ügyvédi irodát leépítünk ez pedig évi 140-es átlag mellett ismét kerekaszámában 13 évet igényelne. A ma gyakorlaton levő budapesti ügyvédek tehát a leépítés gyümölcseiben, 1941-ben részesülnének. Ez feltételezi, hogy a numerus clausus életbelépése előtt semmiféle szaporodás és később burkolt beözönlés ne álljon be és hogy a numerus claususon alapuló törvény a sorompókat teljes 13 éven át hermetice zárva tartsa.

Ha azonban a törvény a katonai tizedelési rendszer megfordítottjához képest a kinnrekedtek közül minden ötödiknek vagy tizediknek megengedné a belépést, úgy a leépítés csak sokkal később következhetne be. Legjobb esetben tehát 40 éves lesz az első boldog ügyvéd, aki előtt a sorompók meg fognak nyilni. A rossz sorsszámot nyertek azonban 50 évesek is lesznek. Kérdem most már, hogyan töltse be az ügyvédség hivatását, ha az utánpótlás olyan korabeli egyénekből rekrutálódik, akik az életerő már hanyatló szakában vannak. Tudjuk, hogy az öregebb ügyvédek, sok küzdelem árán szerzett tapasztalatuk folytán, a jogvédelem legerősebb támaszai, de azt is tudjuk, hogy a fiatal elem a megrogzított előítéletek elleni harcban, menten a multak terhes emlékeitől, minő sikereket tud elérni. Az öregek és fiatalok harmonikus együttműködésétől függ a haladás és az új jog megvalósítása. Hol volna az az ügyvédség, mely a néppel való szakadatlan érintkezésből meríti tudását az alkalmazásban levő jogszabályok és bírói gyakorlat káros voltáról? A bénulás tünetei emésztenék a bíróságok tevékenységét, ha nem volna lüktető erőktől ébrentartott ügyvédség, mert minden lépés egy igazságosabb jog felé az ő folytonos sürgetésére vezethető vissza. Hányszor és milyen sokáig kell döngölnünk a bíróságok kapuit, míg végre kénytelen kitérni azokat az új tanok hatalma előtt. Ki az, aki még csak állítani is merné, hogy az évek hosszú során át elszenvedett várakozásban elaggott emberek, kidobva az eszmények világából, az új haladó jogért fognak küzdeni, ha elérik céljukat és bejutnak az ügyvédség falai közé. Emberek, akik egy évtizeden át komoly, becsületos foglalkozás hiányában legfeljebb zugirászkodásból tengették nyomorteljes létüket. Az ügyvéd, ha éheznek is, disciplina alatt áll, de ki fog felügyelni a várományosokra? Ezek csak a piszkos adósságok és napfényre nem került bűnözésekkel terheltlen fogják átléphetni a kar küszöbét.

Azt sem volna szabad elfelejteni, hogy az ügyvéd funkciója nem merül ki abban, hogy ügyfeleket képvisel, hanem, hogy igen fontos és nélkülözhetetlen faktor az állami és társadalmi élet minden terén. A politika és az önkormányzat terén a gazdasági életben s a publicisztikában nagy jelentőségre tett szert és úgyszólván az egyetlen rátermett közvetítő a társadalom és az állam sokszor ellentétes érdekei közt. Kell, hogy a társadalomnak rendelkezésére álljon egy szabad, független ügyvédség, mely magas nézőpontból felismeri azokat a veszélyeket, melyek az állami közegek túlkapásából eredhetnek. Egy, a numerus clausus folytán, tisztán kenyérkereseti foglalkozássá vált ügyvédség sohasem lehet a közszabadságok védelmezője. Az öregek kórusa csak arra volna képes, hogy a húsos fazékokban kárpótlást keressen a kiállott szenvedésekért.

De azt mondják, hogy a jövő generáció a numerus clausus előnyeinek élvezetében fog jutni. Nem hisszük, hogy valaha is a várakozási idő 10 év alá fog szállni. Sőt kételkedem, hogy valaha is egy stabilizált állapot lesz elérhető. Mert a mesterséges regulátorok sohasem vezetnek nyugvóponthoz. *Ha ma egy törvény az egyes kamarák létszámbeli státusát megállapítja, úgy ez nem támaszkodhatik valamely helytálló megállapításra, csak a fantázia szüleménye lehet. Azért egy pillanatra sem fognak meg-*

nyugodni ebben az érdekeltek. Intra muros az lesz a panasz, hogy sokan vannak, extre muros, pedig követelni fogják a kerek tágítását. Örökös harc fog fennállani az ostromlók és az ostromlottak között és hogy a törvényhozás ne zárkózzék el a különböző kívánságok elöl, arról a t. politika és a választások előtt a t. képviselők és jelöltek gondoskodni fognak. *Így a kamrai státusok politikummá fognak válni.* Nem a létszámok, hanem az ideges konvulziók fognak állandósulni.

Egyébként képtelenség hirdetni, hogy a jövőt kell biztos alapra fektetni. Ugyan ki hallotta már, hogy az ügyvédséget úgy kell szervezni, hogy a szervezet nem a mai kornak, hanem az 1941–50-ben élő társadalomnak feleljen meg. Miképpen értsük meg ezt a jövőnek szentelt előrelátást, mikor a mostani ügyvédség szorul segítségre és ki tudhatja azt, hogy minő ügyvédségre lesz szükségünk 10 vagy 20 év múlva. A gazdasági jövő körvonalai még ismeretlenek, az igazságszolgáltatás új irányok felé halad és mi ennek a jövőnek már ma akarjuk a numerus clausust biztosítani. Hát van abban észszerűség, van abban logika, hogy 1940–1950. évekre ügyvédséget szervezzünk, mert ma az ügyvédek nem tudnak megélni?

Minden műakadálnak az a hátránya, hogy csak a számokra bír befolyást gyakorolni, de a kvalitással bíró egyéneknek nem kedvezhet. A túlhosszú idő ezenfelül csak a szegényeket riasztja vissza, ellenben a gazdagokat előnyben részesíti. És ezért minden idecéző intézkedés antiszociális jelleggel bír. Ilyképpen nem érvényesülhet a pályán való hivatottság és a szellemi képességen nyugvó verseny sem érvényesülhet. Ne felejtjük el, hogy a létszám csökkentése bármennyire is fontos, mégsem öncél és ha a csökkentést csak oly áron érhetjük el, mely a kar intellektuális színvonalát lesüllyeszti, így ezáltal kellemesebbé tettük az egyén existenciáját, de nem valósítunk meg semmit az ügyvédi kar és igazságszolgáltatás céljaiból.

Az a reform, mely megkerüli a szelekció érvényre jutását, már eleve halva született.

A numerus clausus más szempontból is észszerűtlen. Ezen rendszer mellett az ügyvédi pályára készülők az érettségi bizonyítvány elnyerése után négy évet az egyetemen töltenek, azután négy évig ügyvédjelölti gyakorlatot folytatnak és a szigorlatok, valamint az ügyvédi vizsgára való készülésre legalább is egy évet fordítanak. Ez kilenc év, mely bizony annak, ki pályáját komolyan veszi, nagy anyagi áldozatot rak vállára. És ha mindezen túlesett, ott áll a numerus clausus sorompói előtt és 27 éves korban várakozási állományba kerül. Úgy gazdasági, mint erkölcsi szempontból, ez az igazságügyi politika korlátoltságának mester-műve volna. Mert, ha már a karba való beözönlést szűkebb mederbe kell szorítani, úgy ne, tegyük ezt az utolsó kanyarultnál, miután már existenciák és vagyonok elpusztultak, hanem zárjuk el az áradatot forrásánál.

A természetes megoldás csak az lehet, ha a jogi pályára való lépést néhány évre felfüggesztjük. *A jogi fakultás első évfolyamának működését négy évre kettene megállítani és erre az időre a felvételeket kizárni.* Ez a többi évfolyamok fokozatos leépítését vonná maga után és így az egész vonalon beállana a megkönnyebbülés. A mostani óriási túlprodukciónak mellett abszolúte nem kellene félni attól, hogy a bírói létszám fentartása nehézségekbe ütközhetnének, mert az igazságügyi kormányzatnak a túltömött ügyvédi sorokban nagy tartalék áll rendelkezésére. Ez a beavatkozás minden tekintetben üdvös hatást váltana ki. A diákságra ráférne ez az intermezzo, mely kiragadná őket a mostani botrányokra hajló mentalitásból és ad oculus demonstrálná, hogy az egyetem tanulásra szánt institúció, amint az sem ártana, ha feledésbe merülnének a mai kornak atrocitásai. A tanári kart illetőleg pedig egyenesen megváltás volna, ha egy időre felszabadulnának a vizsgaüzemből, mely minden továbbképzést lehetetlenné tesz. Talán napvilágot látna néhány használható tankönyv és még az sincs kizárva, hogy valakinek eszébe jutna a jog továbbfejlesztésénél kollaborálni. Sőt alkalmat és időt nyujtana a jogképzés azon módjára áttérni, mellyel e lapok múlt évi első számában foglalkoztam. Ez a klauzura gyorsabb ütemben válnék érezhetővé, mint a numerus clausus és még a mai ügyvédi karnak is segítséget hozna.

(Bef. köv.)

Dr. König Vilmos.

Miért hivatalból üldözendő a Btk. 363. §-ába ütköző hűtlen kezelés?

A «Jogt. Közl.» múlt évi 21. számában dr. Szalay József azt vitatja, hogy a Btk. 363. §-a nem egyéb, mint a 361. és 362. §-ában előírt büntetési tétel súlyosbítása. Szerinte semmiesetre sem lehetett a törvényhozónak célzata, hogy a súlyosbítással lerontsa a 361. §-ban előírt azt a rendelkezést, mely szerint csak magánindítványra való üldözésnek van helye.

A cikkíró nem veszi számba azt, hogy a 363. §. újabb tényálladási elemet visz bele a hűtlen kezelés fogalmába: a vagyoni haszon jogtalan módon való megszerzésének célzatát. Minthogy ezt a törvény külön szakaszban cselekszi meg, külön, mondhatnók sui generis delictum-fajtát teremt, amelynek akár külön nevet is adhatott volna. A közönséges sikkasztás és a hivatali sikkasztás közt sincs lényegileg nagyobb jelentőségű különbség, mint a 361. és a 363. szakaszba ütköző hűtlen kezelés közt.

A törvényhozó felfogását a miniszteri indokolás tünteti fel. Miután felemlítette az 1843. évi javaslat álláspontját, a következőket mondja: «A mi törvényünk — vagyis a mai Btk. — 361. §-a kitérít a kört, különbséget állapítva meg a hűtlen kezelés közt, ha azt nyilvános vagy nyilvánosnak tekinthető állásban lévő személy követi el s ha az más, csupán magánszemély által követetik el. E szempont szerint tételetett függővé az eljárás megindítása a sértett fél indítványától vagy rendeltetett a hivatalból üldözés.

További különbség volt megállapítandó a szerint, amint a károsítás a kezelőnek önhasznából vagy a nélkül követtetett el. A megbízó érdekének a megbízott által önhaszna miatti megkárosítása nemcsak visszaélés a bizalommal, hanem valóságos elárulása a megbízónak. Ez utóbbi körülmény mellett a cselekmény jelleme is aljas, ami az önhaszon nélküli, habár szándékos megkárosítás esetében nem feltétlenül áll.

E szembállítás világosan mutatja, hogy a törvényhozás külön delictum-fajtát akart teremteni a 363. §-ba ütköző büntetellel, amelyre csak akkor terjednének ki a 361. §-ban meghatározott vétségekre vonatkozó s az üldözést tárgyazó speciális rendelkezések, ha azt a törvény kifejezetten megmondaná.

A kivétel mindig szorososan magyarázandó, a szabály pedig a hivatalból való üldözés.

Egyébként a Btk. más fejezeteiben is azt látjuk, hogy a kisebb súlyú esetek gyakran indítványosak, a minősítettek pedig hivatalból üldözendők. A ma már hatályon kívül helyezett 390. §-a csalásnak az okozott kár összegére való tekintet nélkül büntetetté minősülő eseteit — 381. és 382. §-ai — akkor is hivatalból üldözendőknek nyilvánította, amikor az egyéb csalási esetek mind indítványosak voltak. Ez a legmeggyőzőbb példa arra, hogy a törvényhozó korántsem vallotta azt az elvet, hogy a súlyosított esetnek az üldözés kivételes módjában is követnie kell az enyhébb esetet.

A magánlaksértés büntette sem lesz azért indítványos, mert a vétsége az s a csupán a gyógyulás idő tartama szerint minősülő testisértések közül is egyedül a könnyű testisértés üldözhető csupán magánindítványra.

A gyakorlat, amely szerint a 363. §-ba ütköző büntetett hivatalból üldözendőnek kell tekinteni, korántsem új keletű. Edvi Illés Károly figyelmét egyideig — ügyszó — elkerülte az, hogy a Kúria már 1898-ban így határozott. «A magyar büntetőtörvénykönyv» című nagy munkája 1909-ben megjelent harmadik teljesen átdolgozott kiadásában (III. kötet 221. oldal) azonban már a következőket mondja: «A bűnvádi eljárás a 361. §. esetében csak a sértett fél indítványára indítható, a 362. és 363. §-ok eseteiben azonban hivatalból indítandó meg.

Igaz, hogy az utóbbit világosan csak a 362. §. mondja ki, minthogy azonban másfelől kétségtelen, hogy a 361. §. csak az abban meghatározott vétséget illetőleg teszi a sértett fél indítványától függővé a hűtlen kezelés üldözhetőségét: ennél fogva a 363. §. büntetése nézve az általános szabály, t. i. a hivatalból való üldözés érvényesül (K. 1898 : III. 18. — G. Dt. VIII. 2114.).»

Illés itt megmagyarázza, miért tért el eredeti, bővebben meg nem okolt felfogásától.

Párhuzamképpen a lopásra és sikkasztásra hivatkozni alig lehet. A 343. §. értelmében vett alkalmazotti viszony nem mindig fedi azt a kapcsolatot, amely a hűtlen kezelő és a sértett közt fennáll. A hasonlóképpen vagyon elleni delictumoknál: a csalásnál és a jogtalan elsajátításnál már csak a 342. §. illetőleg az

ennek megfelelő rendelkezés szerepel, az «alkalmazott» idevágó cselekménye tehát hivatalból üldözendő marad.

Hiába keresnénk különben a Btk.-ben olyan általános elvet, amely szerint esetszerű rendelkezés nélkül is el lehetne dönteni milyen eseteknek kell hivatalból üldözendőknek lenni s melyeknek magánindítványosoknak. Nehéz volna például megmondani, miért nem indítványos a személyes szabadság megsértése vétségének legkisebb büntetési tétel alá eső esete (Btk. 323. §. 1. bek.) vagy miért kell a zsarolás vétségének minden fajtáját hivatalból üldözni. Azon is el lehet tünődni, miért nem lehet az úgynevezett «leányszöktetés» vétsége címén megtett indítványt visszavonni s miért nem terjed ki a 240. §-ban meghatározott büntetehetőséget megszüntető körülmény hatása a 320. és a 321. §-ai eseteire is.

Végeredményben minden büntetőkódex történeti fejlődés eredménye. Ha van is benne sok, pusztán racionális elgondoláson alapuló elem, nagyon sok rendelkezés csak átformált vagy meztelen átvétel más kódexekből. A különböző eredetű részek azután nem mindig illenek össze szervesen. Legalább is nem mindig sikerül felfedezni az egységes vezérlő gondolat hatását.

Megjegyzem még, hogy a német büntető törvénykönyv, amelynek pedig sok hatása érzik a mi kódexünkön is, nem a sikkasztással, hanem a csalással veszi egy fejezetbe a hűtlen kezelést (Betrug und Untreue). Szerinte a hűtlen kezelés sohasem indítványos.

Mindezeket összefoglalva nem juthatunk más eredményre, mint arra, hogy Btk.-ünk rendszere mellett a 361. §-ba belefoglalt s az ott meghatározott vétségi tényálladékhöz tapadó kivételes rendelkezést nem lehet a 363. §. külön tényálladéka büntetetté átváltoztatni, mert ehhez a törvény külön kijelentése kellene. Ilyennek hiányában áll az általános szabály, vagyis a hűtlen kezelés büntette minden esetben hivatalból üldözendő, akár csak a magánlaksértés büntette, a súlyos testisértés vétsége és büntette stb.

Dr. Dorning Henrik.

Rossz ügyet nehéz jól megindokolni.

«Az ügyvédség decentralizálása» volt a címe dr. Leopold Elemér e lap hasábjain megjelent cikkének, azonban keveset árult el abból, hogy ezen kétségtelenül helyes gondolatot miként véli végrehajthatni — annál többet a numerus clausus egyedül megváltó hatásáról, — varázslatos erejéről.

Szerencsére az ügyvédek túlnyomó nagy többsége nincs annyira elkápráztatva ezen bolygó naptól s nem hinném, hogy az onnan van, mert ezen ügyvédtömeg annyira mélyen van a hegyek alján, hogy még nem veszi észre a hegyek ormán feltűnő hajnalnak, a boldogító numerus clausus pirját. Higgyék meg nekem, hogy csalóka fény az, amit itt ragyogtatnak s annyira veszedelmes, hogyha az új ügyvédi rendtartás nem tud egyebet hozni, mint ezen *danaida* ajándékot, akkor inkább *mondjunk le* az új ügyvédi rendtartásról és várjunk tovább, mert a régi rendtartással egészen jól megvagyunk, sőt a hosszú idő alatt annyira megszoktuk, kiismertük, kiképeztük, hogy megszerettük s nem is válnunk meg tőle szívesen. A numerus clausus intézménye ellen annyi általános emberi, mondhatni természetjogi, kultúr- és gazdaságpolitikai érv hangzott el, hogy nem foglalkozhatnám vele a nélkül, hogy az olvasót meg ne bántsam, ha nem kellene *két szempontot* különösképpen kiemelni, mely eddig nem eléggé méltatott figyelemre. S pedig *ne akarjuk az embereket akarataik ellenére boldogítani!* A proletár-diktatúra ki akarta rajtunk próbálni az ő boldogító eszméit s a legnagyobb boldogtalanságba s szerencsétlenségbe döntött, mely valaha emberi közösséget ért; okuljunk tehát s ne erőltessünk egy intézményt, melyet túlnyomóan azok akarnak, akik kiváltságos alapon kerülnek hozzánk, vagy pedig kiváltságos helyzetben vannak. A nagy sokaság a numerus clausus ellen nyilatkozott s pedig az illetékes tényezők minden praktikája nélkül, 60 napi gondolkodás után. A kérdés szabatosan volt feltéve s a feleletek közül az alkuvókat a *homousion* és *homoiousion* alapon vitatkozókat átutaltuk a numerus clausus táborának...

A másik szempont, mely még szintén nem domborított ki eléggé, az, hogy nemcsak embertelen, de méltatlan, sőt ildomtalan alávetni azokat egy újabb szelekciónak, akik nem minden kinszenvedés nélkül már egyszer szerencsésen átestek rajta. Hagy-

juk őket s ne kergessük újból neki egy numerus clausushoz címzett drótakadálnak, melyből csak megtépázva kerülhetnek ki. Engedjük útjukra azokat, akik — hogy is mondjam — már egyszer «átvészelték».

Nem bírom eléggé hangsúlyozni, hogy nincs szükség erőszakos rendszabályra, hogy az ügyvédi létszám csökkenjen, de különösen nincs szükség külső beavatkozásra. Mihelyt az ügyvédek annak tudatára ébredtek, hogy a könnyelmű ügyvédtenyésztéssel, értem alatta az ügyvédjelölti álbejegyzést, súlyosan vétenek a kari szolidaritás, a kari morál és nívó ellen és csak annyi ügyvédjelöltet jegyeztetnek be, amennyit a valódi szükség megkövetel, akkor az ügyvédi létszám kérdése magától oldódott meg, mert nincsen még egy szabad pálya, amely oly biztosan működő biztonsági szeleppel rendelkezne, mint az ügyvédi az ő ügyvédjelölti kötelező előkészítő intézményében s a kamara főfelügyeleti jogkörében. A kamara mindent megtesz, hogy az álbejegyzést, amely az ügyvédek gazdasági, szellemi és erkölcsi nívóját válságba sodorta, gyökerestől kiirtsa és éppen legutóbb határozta el, hogy az ügyvédjelölteket szorgalmi könyvvel fogja ellátni, amelybe minden érdemleges munkája bevezetendő lesz a célból, hogy annak alapján a joggyakorlat feletti felügyeletét hatékonyra tehesse. Ünnepléses fogadalmat követel a folyamodótól, hogy sem köz-, sem magánszolgálatban nem áll. Nem fogjuk megengedni, hogy az ügyvédjelölti joggyakorlati idő törvényes célja meghiusítottassék és kijátszassék; hogy az ügyvédjelölti tevékenység mellékfoglalkozásként üzessék s nem engedjük meg, hogy az állások ebben a szegény csonka országban az ügyvédi oklevél prémiumával kumuláltassanak, mikor annyi munka- és kenyéréhes jár közöttünk, főleg itt Budapesten. A kamara a bejegyzett ügyvédjelöltek névsorát az ügyvédi névjegyzékkel együtt fogja évről-évre közzétenni és az összes minisztériumokkal, törvényhatóságokkal, államrendőrség és egyéb hatóságok vezetőivel közölni, hogy ellenőrizhessék tisztviselőiket, vajjon van-e köztük aljelölt, s ha igen, hozbassák a kamara tudomására, mert túrhetetlen állapot, hogy vannak ügyvédi vizsgára menő jelöltek, kik ügyvédfőnöküket alig ismerik, bírósági tárgyalást el nem láttak és ügyvédeknek bocsáttassanak a jogkereső közönségre emberek, akiknek sejtelmük sincs az ügyvédi hivatás lényegéről, etikai tartalmáról. Legutóbb a fegyelmi bíróság enyhítő körülménynek vette egy ügyvédnél, aki egy évi ügyvédi joggyakorlat (?) után tette le kiváltságos alapon az ügyvédi vizsgát, azt, hogy *kari erkölcsi felfogás tekintetében nem nyerhet kellő iskoláztatást*, mert különben igen szigorú büntetést kellett volna kiszabni.

Ha ezen lehetetlen állapotoknak sikerül véget vetni és a törvényhozást megnyerjük annak a gondolatnak, hogy a nyugalomba vonult, ügyvédi oklevéllel bíró köztisztviselők ne folytathassanak ügyvédi tevékenységet volt működési területükön; a kormányt pedig arra, hogy a közigazgatást megközelíthetővé teszi az ügyvédek munkájának, akkor 5—8 esztendőn belül biztosan felénk int egy jobb s szebb ügyvédi jövő hajnala.

Végül még csak annyit, hogy az ügyvédjelöltek száma, energikusabb ellenőrzés folytán, a budapesti kamaránál 1125-ről 500-ra csökkent s a mai munkaalkalmak mellett nincs kétségem aziránt, hogy ezen szám nem lankadó ellenőrzés mellett már 1928-ban 350—400-ra fog alászállani Budapesten. Ha ezek közül évenként 80-an teszik le az ügyvédi vizsgát és 50-en Budapesten telepednek le, akkor, figyelemmel a különböző címeken eszközölt szokványos ügyvédi törlésekre, joggal remélhetjük, hogy Budapesten a jövő 5—8 esztendő alatt az ügyvédi létszám legalább 6—800-al csökkenni fog, ami fellétlenül érezteti majdán hatását a maradék ügyvédségre s ezért vélem joggal mondhatni, hogy 5—8 esztendő alatt az ügyvédség helyzete *numerus clausus nélkül is* automaticae *javulni fog!*

Dr. Bene Sándor.

A filmesítési jog.*

A mozgófényképészet technikája nagyjában három mozzanatra tagozódik. Az első a film témájának megválasztása. Ez vagy magától adódik és pedig vagy a természetben, illetve emberalkotta egyéb környezetben (gazdasági, sport-, városi élet színterében) vagy amennyiben már nem egyszerűen a téma megválasztásáról, hanem annak mesterséges, illetve művészi megteremtéséről van szó, úgy

* Részlet szerzőnek a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából.

ez rendszerint valamely cselekménynek a filmnegatív előtt az úgynevezett stúdióban színjátékszerű inscenálása után jön létre. Ez utóbbi esetben tehát a film mesterséges, illetve artisztikus megalkotásával állunk szemben. Ez a technikai mozzanat szolgáltatja a film *eredetijét*. A második művelet az, mely által a kinematograf a felvevő gépére felszerelt nyers filmen: a negatívban az eredeti jelenség atomizált, vagyis ezernyi mozgásfázisra bontott képeit lerögzíti. A harmadik végül az, mely az e negatívról készült levonatot, vagyis a mozgásfázisok kópiáit szalagszerű egységben erős fényforrással átvilágítja és lepergeteti, egyben pedig nagyító lencsén keresztül fehér vászonra vetíti. A film tulajdonképp csak ebben az utolsó technikai fázisában bontakozik ki a maga teljes valójában. Mert az eredeti, ha még oly magasrendű alkotás is, különleges hatásra nem képes, miután sem céljánál, sem beállításánál fogva a színművészettel nem versenyezhet. Jellege az atelierszerűség, a vázlatosság. A negatív viszont csak fordított mása az eredetinek, ezzel szemben a filmkópia már pozitív kép ugyan, de az ezernyi apró képen eligazodni még a filmszakma gyakorlott embere is alig képes, annál kevésbé a laikus néző, aki az egyes mozgásfázisokból az ábrázolt cselekményt rekonstruálni képtelen. Csakis a projekció által nyeri tehát igazi betetőzést a film, mert csak a lepergetéssel kapcsolatos levétítés közben kisugárzó fényrezgés, illetve fénytűnemény az, mely a maga teljességében inkorporálja azt, amit filmnek nevezünk. A látszólagos ellentmondás dacára lényegileg mégis csak ez az immateriális légies jelenség az, mely az ő fehér vásznon mozgó fény- és árnytűneményeivel adja vissza a maga teljességében a filmalkotásban foglalt eszmei tartalmat. A teljes filmmű alatt tehát csak azt a tűneményt érthetjük, mely ott vibrál a vetítőgép és a vászon közötti légürben és élő valóság illúziójával jelenik meg az elébe állított fehér felületen. Nagyjában tehát ebben a légies tűneményben bontakozik ki a maga összes gazdasági, művészi és jogi alkatelemei szerint az az új jogtárgy, mely a filmmel a mai jogrendszerbe bevonult.

A joggal a mozgófényképészet akkor került közelebbi vonatkozásba, midőn a reprodukciós technika műveletéből, vagyis a tájszerű képek, napi események, majd később némajátékok, burleszkek és egyéb sekélyebb színpadi alakítások szolgái kopirozásából a filmművészet magaslatára emelkedett, amire a színházi kultúrában kifinomult igények, a lelki emóciók vágyának kielégítése egyrészt, másrészt pedig az egyre élesebbé váló verseny készítette a filmkészítőket. A filmgyáros előbb a színház, majd a szépirodalom termékeiből sajátította el a fokozottabb igények kielégítéséhez megkívánt témákat és ebből az átmeneti stádiumából akkor emelkedett a filmkészítés a mai értelemben vett filmművészet színvonalára, midőn az író, a színész és a rendező ráeszméltek a kinematografia különleges eszközeire, a közönség merőben eltérő igényeire, az újszerű reprodukció technikájának sajátosságára és az író filmíróvá, a színész filmszínésszé, a rendező filmrendezővé alakult át, a fényképész pedig a mechanikai művelet sablonját elhagyva a filmoperatőr művészi feladataira rendezkedett be. Csak a fejlődés eme fokán született meg tulajdonképp korunk civilizációjának e talán legjellegzetesebb és hatására legmélyrehatóbb művészete: a filmművészet. Ennek is legújabb fejlődési iránya a minden színi és szépirodalmi műtől való függetlenítés mellett, önálló új témák keresése és azoknak a film különleges igényeinek, sajátos technikájának, jellegzetes stílusának megfelelő kivitelben *eredeti* művekként való feldolgozása. Hogy a filmtermelés e feltételei mellett nemcsak a téma megválasztása, és ha az más szellemi műből ered, annak a film céljaira való átdolgozása igényel magasabbrendű szellemi tevékenységet, hanem a cselekmény színre alkalmazása, szcenikai megrendezése, vagyis az a tevékenység is, melyet film dramaturgiának nevezünk és hogy ugyanígy a filmoperatőr optikai és művészi munkája, a filmépítés, a díszlettervező, valamint a filmkészítés többi munkása is mind oly szellemi tevékenységet fejt ki, mely mellett szerzőjogi szempontból közömbösen elhaladni nem lehet, nagyon természetes. Mert e tevékenységek mindegyike a film saját művészi törvényei, különleges esztétikája szerint alkotják meg a filmmű különböző szerzői elemeit. Ezekkel a vázlatos megjegyzésekkel jellemezni véltem a filmműfaj főbb alkatelemeit.

A magánjog érdekeltisége a filmmel szemben főleg két jogtárgy védelmében merül ki. Az egyik a *személyiség*, az egyénnek a névre, erkölcsi és társadalmi jelentőségére és magánélete bizalmas körére vonatkozó érdekszférájával, a másik a *szerzőnek* műve

felhasználása és értékesítésére vonatkozó jogosítványaiával. Előbb a szellemi mű szerzőjének a filmesítéssel kapcsolatos jogosítványait tárgyalom és csak azután a személyiséget a filmmel szemben megillető védelmi jogokat.

A szerzői mű akkor került a film veszélyességi zónájába, amidőn a külvilágban készen adódó témák és az alacsonyabbrendű dramatizált cselekmények fokozottabb igényeknek már nem feleltek meg és a filmkészítő az irodalom, a színmű, a tudomány és a művészet termékeihez nyúlt hozzá és azok felhasználásával igyekezett elérni a közönség által igényelt magasabb színvonalat. E művekhez pedig annál bátrabban nyúlhatott hozzá, mert hiszen a szerzőjogi törvények megalkotása idején a kinematografia még ismeretlen volt — csak 1895-ben találták fel a Lumière testvérek — és így ezek a törvények a szellemi alkotásoknak eme új reprodukciós technika útján való többszörösítése, közzététele és előadása ellenében kifejezett rendelkezésekkel nem provideáltak és ugyanígy abban az irányban sem, hogy a szellemi művek e találmány céljaira csak a szerző engedélyével legyenek felhasználhatók, átdolgozhatók és adaptálhatók. Védtelenül állottak tehát a szellemi alkotások a kinematografiával szemben és nem csoda, ha ebben a jogi helyzetben a filmkészítők azokat res nulliusnak tekintették és elsajátításukért a szerzőknek ellenszolgáltatást nyújtani vonakodtak. Csak midőn a filmmel szemben is a tilalomfák sorával vette körül és a szabadon portyázó filmkészítőket súlyos szankciókkal sújtotta a jog és amikor az anyamű szerzőjének a jog által is elismert igénye keletkezett ahhoz, hogy műve filmesítéséért illő ellenszolgáltatást követelhesen, akkor vált csak a film valóban értékes jogtárggyá.

Talán nem lesz érdektelen e speciális jog fejlődésének egyik jellemző fázisát felemlítenem. Midőn a szerző a katózkodó filmes ellen bitorlás jogcímén lépett fel, a filmkészítő azzal az alakszerű védekezéssel érvelt — és pedig jó ideig sikerrel — hogy hiszen a Sztj.-ek sehol a filmesítést nem tiltják és hivatkozott különösen arra, hogy a jogbitorlás megállapításához hiányzanak a többszörösítés, a közzététel és a forgalombahelyezés kritériumai. A szerző ezzel szemben a Sztj.-ben megnyilatkozó lehető legteljesebb védelmi intencióra és különösen arra hivatkozott, hogy a törvények kifejezett védelmet ezen új eljárás ellenében csak annak folytán nem tartalmaznak, mert azok megalkotása idején a kinematografia feltalálva még nem is volt, a törvényhozónak tehát egyszerűen nem is állhatott módjában a filmesítés által való szerzői jogbitorlás felől rendelkezni. Ezek a kontroverziák legelsőbben a kinematografia őshazájában, Franciaországban léptek fel és pedig itt is csak azután, hogy D'Annunzio, a neves olasz író, egy milánói filmgyárnál erélyesen szembeszállt műve filmesítése ellen és tiltakozásával elérte, hogy művei filmesítésének engedélyezése fejében a gyár 12,000 frank tiszteletdíjat és 10% tantiémet fizetett. E sikernek hamarosan híre kelt és most már a francia írók is erélyesebben léptek fel műveik jogtalan filmrealkalmazása ellen. A súlyosan megtámadott írói és művészi érdekek első szószólóiként Párizs ügyvédei jelentkeztek, kiknek 1908-ban e kérdés megvitatására összeült értekezlete e plágium-hadjárral szemben kimondta, hogy az 1791. jan. 19-iki törvény és a Code pénal 482. §-nak helyes értelmezése mellett csak *igenlőleg* oldható meg a conference programjára tűzött az a kérdés, vajjon «représentation illicite» e a színműveknek «par des vues cinematographiques»: a mozgófényképészet segítségével eszközölt bemutatása. A párizsi ügyvédek állásfoglalásának csakhamar erős visszhangja támadt. Elsőnek a sajnápartai tribunal foglalkozott a szerzői érdekeltiség pereivel és «contrefaçon»-nak nyilvánította a színi irodalmi művek filmesítését. Jellemző az akkori filmjogi mentalitásra, hogy az egyik filmgyár pl. minden lelkiismeretfurdalás nélkül transzponálta filmre Gounod Faust-ját és pedig úgy az opera zenéjének, mint a színpadi jelenetek, díszletek, jelmezek és természetesen a liberetto szolgái felhasználása mellett. A jogbitorlási perben pedig kétségbe vonta, hogy az adott esetben akár «adaption»-ról, akár «édition»-ról és «représentation»-ról szó lehetne, miután a film bemutatása nem egyéb *néma* produkciónál. A tribunal azonban úgy a Faust, valamint más plágiumok esetében is megállapította a szerzői jogbitorlást azzal, hogy ámbár a képsorozat levétítése nélkülözi is az élőszó kifejező erejét, mégis fennforog — amennyiben más eredeti mű felhasználásáról van szó — a jogosulatlan utánképzés ismérve ugyanúgy, mint tündérképek és némajátékok esetében is és hogy ekként az édition és représentation

a nagyszámú közönség elé hozott és élettelen mozgást ábrázoló filmképek esetében is adva van.

Jogtörténeti jelentősége van a Carno-Pathé Frères esetnek is. Carno a londoni «Oxford Music Hall» tulajdonosának «Mumming birds or twice nightly» c. saját kompozíciója telt házakat hozott (erkölcsi sikerről talán jobb nem beszélni, mert a cím után ítélve, erkölcs nem túl sok volt benne). Különös érdekessége az esetnek az, hogy a mulattató variétészám nagyrészt rögtönzésekkel állott és így az egyes előadások nem is lehettek mindig egyformák. A darab sikerén felbuzdulva Pathé Frères filmre ültette át a témát akként, hogy színészekkel lejátszatta Carno darabját és pedig minden részletre kiterjedő hű másolatban, egyben pedig ezt a produkciót megfilmesítette és «At the Music Hall» c. alatt forgalomba hozta Angliában is, ahol nagy sikere volt ebben az alakjában is. Midőn azután Carno az eredeti művet vidéken is be akarta mutatni, meglepetésére több helyről az a válasz érkezett, hogy darabja iránt érdeklődés nem igen várható, mert tartalmát a közönség már a filmvászonról ismeri. Felháborodásában Carno kártérítésre pörölte Pathét, mely cég védekezése Londonban is ugyanaz volt, mint a párizsi tribunal előtt t. i. hogy a törvény értelmében való «représentation»-ról film bemutatásánál egyáltalán nem lehet szó. De mert a párizsi ügyvédi konferencia állásfoglalása után már e védekezés sikere iránt kételyei lehettek, esetleges védekezésül előterjesztette még azt is, hogy a kérdéses műnek nincs is irodalmi jellege, amennyiben az egyszerű inprovisált némajáték-nál nem egyéb. «Folős óvatasságból» előadta még, hogy bár a filmet ő készítette és ő is hozta forgalomba, de a bemutatás már nem az ő, hanem a filmszínházak ténye volt, melyért ő nem felel. A bíró, miután a per kezdeti szakában alperes eventuais kifogására különösebb súlyt nyilván nem helyezett, elrendelte, hogy felperes Oxford Music Hall «special private performance» keretében mutassa be a bíróság előtt a «Mumming birds» c. víg-, illetve némajátékot, nyomban azután pedig alperes vetítse le a filmet. A bíró vagy nagyon alaposan vizsgálta meg a szemle tárgyát, vagy mert a dolgot igen mulatságosnak találta, denique mindkét előadást megújráztatta. (Historiai tény!) Ámbár a szemle felperes álláspontját látszott igazolni, amennyiben a bíró a két mű hasonlatosságát megállapíthatónak találta és a film bemutatását igenis «representation»-nak minősítette: the Cinematograph shows the figures just as the living persons», ítéletében mégsem a felperesnek szolgáltatott elégtételt és keresetét elutasította, még pedig különösképpen passzív keresetösségi jog hiányában azon az alapon, hogy miután a filmet nem Pathé Frères alperes, hanem a filmszínházak mutatták be, ezeket és nem a filmgyárost terheli a kártérítés. «It is a pity» mondotta az ítéletről egy szerzőjogi szaklap, vagyis szármalmas e döntés, ami talán nagy túlzásnak nem lesz tekinthető, ha meggondoljuk, hogy a bitórló filmgyárost és filmkereskedőt ezen elv mellett a bíróság a kártérítési felelősség alól mentesíti, viszont a rendszerint jóhiszemű filmszínházét megállapítja.

Hogy ez a nagy port felvert ítélet a helyzet tarthatatlanságát és a Sztj.-ek fogyatékoságát a legkirívóbban tárta fel és nagy mértékben járult hozzá a párizsi ügyvédek szerzővédelmi akciója sikeréhez, csak nagyon természetes. Az írók és művészek agitációjára 1908 november 13-án Berlinben összeült nemzetközi szerzőjogi kongresszus az ú. n. revideált berni nemzetközi egyezménybe foglalta azt a három alapvető kinematografiai joglételt, mely a kultúrállamok legtöbbjének törvénykönyvébe, így természetesen — az 1921 : LIV. tc. keretében — a mi Corpus Juris-unkban is helyet talált. Az Unió e három tétele a következő :

14. cikk. Irodalmi, tudományos vagy művészeti művek szerzőinek kizárólagos joguk van arra, hogy műveiknek mozgófényképészeti utánképését és mozgófényképészeti nyilvános előadását megengedjék. Mozdófényképészeti termékek az irodalmi vagy művészeti művekkel egyenlő védelemben részesülnek, ha a szerző a színrealkalmazás módjában vagy a bemutatott események csoportosításában a műnek egyéni és eredeti jelleget adott. Irodalmi, tudományos vagy művészeti művek mozgófényképészeti utánképzése — az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül — eredeti mű gyanánt részesül védelemben.

Az egyezmény alapján álló Sztj.-ek értelmében tehát az irodalmi, tudományos és képzőművészeti alkotásokat filmesítés céljaira csak azok szerzőjének hozzájárulásával lehet felhasználni. Az egyenlő elbánás elve alapján pedig maga a filmalkotás is ugyan-

abban a védelemben részesítendő mint a felsorolt többi szellemi termékek, tehát filmesítés által való utánképzés elleni védelme is ugyanaz.

Nekünk az anyagi igazság iránti hagyományos érzékkel működő bíróságaink ítélkezése mellett tulajdonképp ezekre a jogelvekre különösebb szükségünk nem volt, mert bár régi Sztj.-ünk sem nyújtott kifejezett jogvédelmet a filmesítéssel szemben, mégis bíróságaink már annak hatálya alatt is kielégítő védelmet nyújtottak a kifosztott szerzőknek minden plagizáló filmesítés ellenében. Már 1915-ben — tehát a háború atmoszférájában is — így ítélte a kir. Kúria a francia «Zigomár» c. regény és film védelme kérdésében, habár érdekes döntését bizonyos — inkább alakoszerű — előzetes kérdések tisztázásától tette függővé. Így ítélte 1917-ben is, amidőn kimondotta, hogy a színmű filmesítése, illetve kinematografiai bemutatása szintén lehet egyik módja a színmű előadásának és így a szerzői jogbitorlásnak is. És ugyanezt a jogelvet fejezi ki 1920. P. II. 495. sz. ítéletében is a kir. Kúria, midőn a «Stambul rózsája» c. zenés színműnek a szerző beleegyezése nélkül való filmesítését ugyancsak a régi Sztj. szellemének megfelelő értelmezés mellett jogtalan közzétételnek és forgalombahelyezésnek, tehát szerzői jogbitorlásnak minősítette. — Dr. Szalai Emil. kitűnő szerzőjogászunk, nagyérdékű tanulmányát a filmművek jogvédelméről szintén meg kell említenem, mint a filmesítési jog irodalmának egyik alapvető művét, annál is inkább, mert a kiváló szerző már 1916-ban — tehát szintén a régi Sztj. hatálya alatt — szállt síkra a kinematografiai művek jogosulatlan utánképzése ellen, bár azoknak mint művészi termékeknek a jogvédelmére vonatkozó állásfoglalását későbbi munkára tartotta fenn és ebben a tanulmányában inkább csak a filmeknek, mint fényképészeti alkotásoknak a jogvédelmére szorítkozik.

Az 1884 : XVI. tc. helyébe lépett és az 1921 : LIV. tc.-ben megalkotott új Sztj.-ünk a berni egyezményben és a bírói gyakorlatban kialakult jogelveket tételes jogszabályokban írja körül.

Az ezekben meghatározott jogosítványt általában «filmesítési jognak», a német jogban «Verfilmungs» vagy egyszerűen «Film-lizenz»-nek nevezik. Szemben a német és az osztrák Sztj.-el, mely e jogot pozitív értelemben és mint a szélesebb körű szerzői jog egyik alkatelemét szabályozza, a mi Sztj.-ünk ettől a módszertől eltérően csak *tilalmi* jogosítványként szabályozza a filmesítési jogot, amennyiben szerzői jogbitorlásnak minősíti és az ezzel járó büntető és magánjogi következmények szankciójával sújtja szellemi műveknek a szerző beleegyezése nélkül mozgófényképészeti céljaira való átalakítását, felhasználását és bemutatását. Az így védett művek a következők : a 6. §. 10. pontja szerint *eredeti*, a 8. §-ban pedig *utánképzett* írói művek, a 49. §-ban színművek és zenés színművek, az 50. §-ban némajátékok és koreografiai művek, a 60. illetve 65. §-ban képzőművészeti, a 66. §-ban iparművészeti, a 68. és 71. §-ban pedig fényképészeti műveknek jogosulatlan filmesítésére vonatkozó jogbitorlásokat szabályozza a törvény. Csak a 74. §-ban tér el ettől a rendszertől és a revideált b. egyezmény 14. c.-nek a változatlan átvétele mellett mondja ki azt, hogy a kinematografiai művek előadásának joga kizárólag azok szerzőjét megillető jogosítvány. Érdekes, hogy a tilalmi jogosítványok szerinti szerzőjogi kodifikációt egy svájci író dr. Robert Büchler «Die Übertragung des Urheberrechts» c. művében találóan azzal magyarázza, hogy a technika mai haladása mellett a szerzői jog alkatelemeit nem is lehet kimerítően és taxative felsorolni azért, mert minden új művészi illetve reprodukciós eljárás, minden ilyen új technikai találmány a szellemi alkotások utánképzésére vagy reprodukálására új lehetőségeket teremt és így mintegy növekedészerűen, automaticamente gyarapítja a szerzői jog alkatelemeit. A fényképészeti, a grammofon, a mozgófényképészeti, legújabbban pedig a rádió mind egy-egy ilyen új jogosítvánnyal gazdagította a szerzőket, amennyiben műveiknek e találmányok útján való hasznosítását a szerző rendelkezési jogához tartozónak ismeri el a kultúrnemzetek legtöbbjének szerzői joga. Talán, ugyanebből a gondolatmenetből kiindulva, a mi jogunkban szabályozott filmesítési jog is csak ilyen tilalmi jogosítványokból konstruálható meg és pedig a contrarió akként, hogy a már felsorolt művekre vonatkozó szerzői jognak egyik alkatelemeként van elismerve az is, hogy e műveket filmalkotáshoz átültetni és ebben az utánképzett alakban többszörösíteni, közzétenni és bemutatni csak az anyamű szerzőjének beleegyezésével lehet. Dr. Pikler Mór.

Szemle.

— **A férfinem** az ügyvédi rendtartás előadói tervezetének 2. §-a szerint a kamarai tagságnak elengedhetetlen feltétele. Amikor a jogot még kizárólag doronggal és szablyával védelmezték, e megszorításnak talán volt értelme, de ma, midőn érvek és gondolatok a jogvédelem eszközei, a rendelkezésnek troglodyta jellege nehezen leplezhető. Azok, akik a női nem értelmi alsóbbrendűségének gyermekmeséjéhez oly makacsul ragaszkodnak, kénytelenek elismerni, hogy akadhatnak magasabb intellektussal bíró nők, akiknek szellemi színvonala meghaladja a férfiaktól az ügyvédi vizsgálat letételével megkívánt sablonos színvonalat. Éppen a napokban történt, hogy az ügyvédvizsgáló bizottság elnöke megdicsérte és mintaképül állította oda az első női jelöltet, aki elsőnek állta ki jeles sikerrel az ügyvédi vizsgálatot. Mennyivel alkalmatlanabb az új kolléga az ügyvédi pályára, mint az a sok fiziológiailag «magasabbrendű» férfijelölt, aki kínos-keservesen bukdácsol át a pótvizsgák drótkadályain? Amily jogosult minden oly korlátozás, amely a szellemi minőség mértékét fokozza, épp oly méltatlan az a képmutatás, amellyel érvek tetszetős köntösébe próbálják rejteni a szellemi szabad versenyt korlátozó erőszakot. Erőszakot ugyanis törvényes rendelkezésekkel is el lehet követni. Szabad pályákon mindenféle numerus clausus, még ha paragrafusba burkolják is, erőszak marad, akár a zsidók, akár a nők ellen irányul. Arról nem is szólva, hogy ezidőszerint, amikor a női nem előtt ismét lezárultak a jogi fakultás sorompói, a tiltó rendelkezésnek amúgy sincs gyakorlati értéke. Elméleti jelentősége azonban abban az ígéretben rejlik, hogy az ügyvédség *plus catholique que le pape* lesz, hogy még az egyetemen is reakciósabb kíván lenni és már eleve kizárja a női nemet arra az esetre, ha az egyetemen a jogi pálya a jövőben netán ismét megnyílna előtte. Vajjon ez az a bizonyos lovagiasság, amelyet a magyar jog hagyományai a nők iránt állítólag mindenkor tanusított? És különösen ez az a bizonyos faji nyíltság, amelyre mindannyiszor hivatkozni szokás, amikor a tiltkos szavazás ellen érvelnek? *Aki a nőket az ügyvédi pályáról ki akarja rekeszteni, abban legalább legyen annyi bátorság, hogy gyávaságát bevallja.* Ismerje be, hogy fél a női tehetségnek konkurrenciájától és ezért a férfi-törvényhozás ököljogát hívja segítségül. Érvekre és közérdekre azonban ne lessék hivatkozni, mert az érvek visszafelé sülnek el, a közérdekről pedig kiderül, hogy az legjobb esetben a férfiközösség érdeke, amellyel be nem vallott gyengeségét leplezni próbálja.

— **A Nemzetközi Jogi Egyesület** (International Law Association) magyar csoportja évnnyitó ülésében az 1928. év augusztusában Varsóban tartandó konferencia előkészítésével foglalkozott. *Dr. Baumgarten Nándor* főtitkár előadásában letárgyalta az ülés a varsói konferencia tárgysorozatát és elhatározta, hogy a megvitatás tárgyát képezendő kérdések előadására, illetve kidolgozására előadókat kér fel. A kisebbségi kérdés előadói tisztét annak legkiválóbb ismerője Magyar Géza egyetemi tanár vállalta.

Az évnnyitó ülés második programmpontját a m. kir. külügyminiszter átiratát a nemzetközi jog kodifikációja tárgyában *dr. Baumgarten Nándor* és *dr. Geöcze Bertalan* előadásában tárgyalták.

Az észrevételezés céljából kiadott fontosabb kérdések voltak: 1. Jogsgély a bűnvádi eljárásban. 2. Bíróságok illetékessége külföldi államok peres és perenkívüli ügyeiben és 3. Jogi személyek honossága.

Az egyesület decemberi ülésén *dr. Fabinyi Tihamér* ügyvéd, egyetemi magántanár tartott előadást: «Nemzetközi vonatkozások a kereskedelmi választott bíróságnál» címmel.

Dr. Fabinyi Tihamér vázolta a választott bíróságnak nagy jelentőségét és hatalmas térfoglalását, mely különösen a háború utáni időben vett erős lendületet, mintegy versenyre kelve a rendes bíróságok működésével, sőt azt némileg háttérbe is szorítva. Ismertette az előadó a civilizált országokban a választott bírósá-

gnak intézményének helyzetét és részletesen foglalkozott a választott bírósági szerződésekkel s az ítéletek végrehajthatóságának rendkívül nehéz és egyelőre még egységesen meg nem oldott problémájával.

Ezután *dr. Geöcze Bertalan* tartotta meg előadását a Hágai Nemzetközi Jogi Akadémiáról.

Ismertette az Akadémia alapítását, a Carnegie-békealap létesítését, az Akadémia alapszabályait, az előadásokat, az Akadémia Volt Hallgatói Egyesületének működését s örömmel állapította meg, hogy a magyar jogászok szép számmal keresik fel az Akadémiát s a volt magyar hallgatók megalapították a volt hallgatók egyesületének magyarországi csoportját, mely elnökévé Gajzágó László dr. rendkívüli követet választotta. Ezután ismertette a hallgatókra vonatkozó statisztikai adatokat, melyek közül legérdekesebb, hogy a folyó évben a hollandi hallgatók száma 189, német 50, lengyel 19, magyar 13 volt. Magyarország tehát a negyedik helyet foglalta el. Franciaország, Anglia, Amerikai Egyesült-Államok, Olaszország stb. előtt.

— **Az egyke és a vasúti jegy.** A kormány tisztviselőinek — a bírónak és az ügyészeknek is — új évre azzal kedveskedett, hogy csökkentette a vasúti díj kedvezményt, amennyiben ezentúl a tényleg használt kocsiosztály felejegyárát kell megfizetni az alsóbb osztálynak eddig fizetett felejegyára helyett. Való, hogy ezzel a béke állapotához tért vissza, de megfélekedett arról, hogy a fizetésekben még nem tartott ott és hogy amíg a fizetések nem érték el a béke állapotát, méltányos volna a nagyobb kedvezmény fentartása. De a béke állapotával sem védhető az a másik intézkedés, hogy ezentúl jegykedvezményben részesedő gyermekéért a tisztviselő fejenként tizenhat pengő térítési díjat fizet. Ilyet sohasem fizetett és csodálatos, hogy ezt a gyermekek számával növekvő terhet az a kormány rója a tisztviselőkre, amely az egykétől félti az ország jövőjét. Ezt a fejenként tizenhat pengőt, az igazolvány kiállításakor kell lefizetnie a tisztviselőnek tekintet nélkül arra, hogy a kedvezmény igénybevételére egyáltalában lesz-e alkalma. Kívánja pedig ezt a kormány attól a tisztviselőtől, akinek szociális gondoskodással családi pótlék címén egy-egy gyermekért havi tizenhárom pengő hatvan fillért juttat.

— **A Vegyes Döntőbíróságok Joggyakorlatából** című, Budapesten az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadásában megjelent rövid, 126 oldalas de igen tartalmas, könyvnek szerzője, *dr. Krahl Vilmos* budapesti ügyvéd, a békeszerződések gazdasági és jogi rendelkezéseiből alakult különleges tárgykör kevésszámú hazai művelői közt azzal tűnik ki, hogy az óriási és minden eddig ismert rendszertől eltérőleg tagozódó anyagnak eltalálja lényeges rétegeződését, ezt minden oldaláról feltárja, megvilágítja amely munkája közben nem téved el az útvesztőben, sőt behatol azokba a gyéren világított folyosókba is, melyek eddig fel nem tárt gazdag aknába vezetnek. A szerző ennek a jogterületnek megvilágítására való hivatottságát már «Feladatok a Békeszerződés végrehajtása körül» című munkájával igazolta, amely munka a volt központi hatalmak idevágó irodalmában úgy időrendben mint értékben az elsők közt foglal helyet. Már ebben a munkájában rámutatott bizonyos felmerülhető vitapontokra, s kifejtette, hogy milyenek képzele a vitának helyes megoldását a majdan felállítandó Vegyes Döntőbíróságok által. Időközben ezek a Vegyes Döntőbíróságok működésüket megkezdték, sőt egyes viszonylatokban úgyszólván be is fejezték, s nagyon sok esetben a szerző által kifejtett álláspontra helyezkedtek ítélezésükben.

Szerző azonban nem abból a szempontból ismerteti újabb művében a Vegyes Döntőbíróságok gyakorlatát, hogy mennyiben igazolta ezeknek ítélezése az ő általa évekkal ezelőtt elfoglalt elméleti álláspontot, hanem általános, a hozzáértőnek könnyen áttekinthető, ahol szükséges a részletekbe is kiterjedő képét adja eme bíróságok gyakorlatának. Ebben a törekvésében szerencsés kézzel választotta meg az igen nagy esetenyagból azokat, amelyekben a vitakérdés és az ennek megoldásánál alkalmazott jogszabályok értelmezése a legjellegzetesebben domborodnak ki. Az anyag csoportosítása is nagyon sikerült; külön foglalkozik a munka azokkal a Vegyes Döntőbírósági határozatokkal, amelyekben a fősúly a kereskedelmi társaságok honosságának eldöntésén van, s külön a kártérítési judikatura egyes ágazataival. Itt is, hogy egyebet ne említek, nagy hozzáértéssel domborítja ki a «háborús kár», «katonai hatóságok által okozott kár», és valamely «hadműveleti intézkedés folytán szenvedett kár» közti különbséget,

úgy a törvénybeiktatott békeszerződések nyomán, mint a Vegyes Döntőbíróságoknál kialakult judikatúra szerint.

A munka megírásában nagy segítségére volt szerzőnek a békeszerződések és a Vegyes Döntőbírósági ítéletek különleges franciaságának és angolságának alapos ismerete. A munka hézagpótló, kár, hogy szerző beárta, de munkája alaposága végett ezt be kellett várnia, míg a Vegyes Döntőbíróságok gyakorlata ítélezésük kölcsönös ismeretében bizonyos irányban megállapított s egyöntetűnek mondható, s így előbb nem adhatta az ezen téren útmutatásra szorult szakemberek (ez a kettő nem zárja ki egymást) kezébe könyvét.

Dr. Vadász Imre.

— **Kovács Marcel** «Polgári Perrendtartás Magyarazata» második kiadásának most megjelent negyedik füzetében különösen a 147., 186., 187., 188., 189. és 234. §-ok nagy mértékben kibővültek. Teljesen átdolgozott részletek: a 147. §-nál a perfüggőség viszonya a többi perelőfeltételekhez, a külföldi per által előidézett perfüggőség, az anyagi jogerő és a perfüggőség közli viszony, a megállapítási és teljesítési perek közötti perfüggőség, a keresetlevél beadásának és más jogcselekményeknek hatása a kereset elévülésre, a kézbesítés meghiusulásának magánjogi hatályai; a 180. §-nál a pergálló kifogások és bizonyítási teher, a pergálló kifogások és a perújítás, a perenkívüli útra tartozó ügyek, a választott bírósági kifogás; a 184. §-nál a magánjogi hatályok fenntartása; a 186. §-nál az elállás elintézése az eljárás különböző szakjaiban, az elállás folytán indítható megállapítási kereset, az elállás visszavonása; a 187. §-nál a meg nem engedett elállás következményei; a 188. §-nál a kereset felemelés és leszállítás jogkövetkezményei, a kereset tárgyának utólagos megváltozása; a 189. §-nál a viszontkereseti eljárási szabályok, a kizárt viszontkeresetek, az új alperes perbevonása; a 222. §-nál a perbeli hazugság büntetése; a 234. §-nál az uzsora miatti felfüggesztés. Az illetékszabályok a 139., 140., 174., 178., 179., 181., 185–191., 194., 203., 207. és 211. §-oknál vannak feldolgozva. Mind a négy füzet a szerzőnél (Budapest, I., Csaba-utca 7/c.) megrendelhető. Egy füzet ára 8 pengő és a postaköltség.

— **A valorizációs kérdések fejlődése és kialakulása** címen értékes tanulmányt írt **Dr. Schwarz Tibor** kir. törvényszéki bír. Szerző munkájában ismerteti a valorizációs kérdések kifejlődését, melynek taglalása nélkül a jelenlegi joggyakorlat nem is érthető. Részletesen ismerteti a bírói gyakorlatot tekintettel egyrészt a hazai és külföldi jogirodalomra, másrészt úgy az első, valamint a legújabb törvényjavaslat intézkedéseire és ezek alapján vezeti le a kritikai megjegyzések kapcsán az uralkodó jogelveket.

Inhalt. **Dr. W. König:** Rechtsanwaltschaft und numerus clausus. — **Dr. H. Dornig:** Warum ist das Verbrechen der fraudulösen Gebahrung von Amtswegen zu verfolgen? — **Dr. S. Bene:** Eine gehässige Sache ist schwer zu begründen. — **Dr. M. Pikler:** Das Filmrecht. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Ügyvédkollégának átengednék lipótvárosi lakásomból irodai célra két utcai szobát (butorozatlan) előszobával, gyakori külföldi távollétem tartamára esetleg megbíznám helyettesítéssel. Cím a kiadóhivatalban.

Vidéki praxissal bíró ügyvédjelöltet keresek azonnali be lépésre. Dr. Steiner Béla ügyvéd Nagyatád.

Gyakorlott, fiatal, keresztény közjegyzőhelyettes lehetőleg erdős-dombos vidéken vagy nagyobb városban március vagy április havi belépésre közjegyzőhelyettesi állást keres. Cím a kiadóban.

Mindennemű

természettani, természettajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

A VALORIZÁCIÓS KÉRDÉSEK FEJLŐDÉSE ÉS KIALAKULÁSA KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÍRÓI GYAKORLATRA

Írta

Dr. SCHWARTZ TIBOR

kir. törvényszéki bír.

A valorizációs kérdések teljes anyaga. Bírói gyakorlat a valorizációkban.

Ára 5 pengő

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Egy magyar világjáró kalandjai!

Kittenberger Kálmán

Vadász- és gyűjtőúton Kelet-Afrikában

A híres magyar Afrika-utazó öt expedíciója

Albumalakú díszkiadás, egészvászonkötésben, 200 eredeti fényképfelvétellel. Ára 32 pengő

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

A legszebb ajándék

A VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETE

Szerkesztette: Pilch Jenő * József főherceg előszavával

A világháború hadi, diplomáciai, technikai és gazdasági eseményeinek első objektív összefoglalása

Diszes kötésű albumalakban, 200 képpel és színes műmellékletekkel. Ára 40 pengő

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.,** Bérc-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.,** Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Vargha Ferenc* koronaügyész: Ügyvédi problémák. — *Dr. Könyg Vilmos* budapesti ügyvéd: Ügyvédség és numerus clausus. — *Dr. Bátor Viktor* budapesti ügyvéd: A részvénytársasági igazgatóság elnökének elnöklési joga a közgyűlésen. — *Dr. Gergelyffy Géza* szolnoki ügyvéd: A numerus clausus kérdése. — *Dr. Kurzweil István* budapesti ügyvéd: Az igényper halasztó hatálya. — *Dr. Rényi Béla* budapesti ügyvéd: Egy fejezet a munkásbiztosítási Kódexből. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1927. évfolyamához. — Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár XX. kötetéhez.

Ügyvédi problémák.

— Vargha Ferenc koronaügyésznek az egységes bírói s ügyvédvizsgáló bizottságnak 1928 jan. 14-én tartott teljes ülésén elmondott beszéde. —

Csaknem megcsontosodott igazságként kezeljük azt az állítást, hogy a jelöltek a többi pályához viszonyítva aránytalanul nagy számban tódulnak az ügyvédi pályára.

Miután a bírói pálya kötött s csak meghatározott számú jelöltet tud felvenni, a többi mind az ügyvédi pályát lepi el. Itt pedig az igazságügyi működés terén nem talál kellő munkaalkalmat, tehát más és pedig olyan foglalkozás után néz, ami az ügyvédség etikájával nincs mindig harmóniában s így minél jobban eltér az ügyvéd keresete az etika követelményeitől, annál jobban lecsúszik az ügyvédi kar is arról a magas piederstárlól, ahol az igazságszolgáltatási feladatánál fogva el kell helyezkednie; mert az erkölcsi hiba olyan, mint a szervezetbe került mérge. Nem csupán az organizmus egy parányi részét inficiálja meg izoláltan, hanem az egész szervezetet. Bármily testület tekintélye, presztizse is ilyen; ha egyik-másik tagja az erkölcs sorompóján átbukik az erkölcselenség birodalmába, nemcsak az lesz élő erkölcsi halott, akit a katasztrófa ér, hanem az egész kar presztizsére homályt vet az.

Tehát nem individuális baj az ügyvédi pálya hajótörötteinek balsorsa, hanem olyan veszedelem, mely az egész testületet érinti. Érthető tehát, hogy az ügyvédek erkölcsi s gazdasági sorsa igazgatólomban tartja az ügyvédi kart s érthető a társadalmi szolidaritásnál fogva az is, ha ez az égető kérdés magával ragad más jóérezésű embert is s pedig annál inkább megérthető ez, mert a társadalom minden csoportja, osztálya, töredéke és tagja szoros korrelációban van egymással; olyan a társadalomban való élet, mint a kifeszített húr. Bárhol ütök is meg, a rezgő mozgás végig fut az egészen. Midőn tehát az ügyvédi kérdéssel és ügyvédjelöltek sorsával foglalkozunk, közvetve saját sorsunkkal is foglalkozunk, mert azok sorsa a szociális korreláció törvényénél fogva kihat a társadalom minden csoportjára és minden tagjára.

Dogmatikus igazságnak tartja a közhiedelem azt, hogy az ügyvédi pálya túltömött s a jelöltek kórosan tódulnak az ügyvédi pályára. Mielőtt azonban valamely társadalmi igazsághoz szociális következményeket fűzünk, azzal kell tisztába jönni, hogy tény-e, igazság-e az, amit ilyennek tartunk. Ebben a dologban kérdezzük meg a statisztikát. Korántsem akarom a statisztika morális és szociális értéket túlbecsülni és abszolútnak tartani, azonban éppen ebben a kérdésben pozitív módszer gyanánt alkalmazható a statisztika módszere, mert a vizsgára jelentkezők számát exakt bizonyossággal tudjuk. Adataimat az utolsó tíz évről, vagyis abból az időszakból vettem, mikor a megosztott vizsga behozatott. Ezek az adatok a következők:

Vizsgára jelentkeztek összesen 1918-ban 176, 1919-ben 293, 1920-ban 599, 1921-ben 641, 1922-ben 374, 1923-ban 518, 1924-ben 543, 1925-ben 582, 1926-ban 651, 1927-ben 1068.

Ebből a kimutatásból a vizsgák hullámzó mozgása állapítható meg. Ha azonban a ciklus kezdetét és végét nézzük, óriási nagy a szaporodás: mert 10 év alatt 176-ról 1068-ra emelkedett a vizsgák száma. Ez az összehasonlítás azonban felületes és semmit sem bizonyít, ha feltárjuk annak okait. A változás *akkor patológikus, ha a társadalmi feltételek, legalább főbb körvonalakban, identikusok és a társadalmi jelenség körében mégis változás állott be.* Itt azonban szó sincs a társadalom azonosságáról.

Jusson eszünkbe, hogy a ciklus kezdete 1918-ra esik, vagyis akkor kezdődik, mikor még az év nagy részében a háború a legkétségbeejtőbb erő kifejtéssel folyt s mikor ősszel Tisza a parlamentben kijelentette, hogy elvesztettük a háborút; mikor november 1-én kitört a forradalom s általános zűrzavar váltotta fel az állami rendet. Lehet-e csodálkozni, hogy ilyen viszonyok közt az 1927-iki jelentkezéshez viszonyítva a vizsgára csak 1/6 rész jelentkezés esett, mikor a jelöltek nagy része a fronton volt vagy fogásban s nyilódott s így vizsgára nem készülhetett. Tehát az 1918-iki adat nem irányadó; de nem irányadó az 1919-es statisztikai adat sem, mert tudvalevőleg akkor augusztus végéig a kommunista rablók garázdálkodtak az országban; mikor ügyvédi vizsgák nem voltak, mert a kommunista gondolkodás szerint a jogászai kvalitás a kommunisztában önmagától inkarnálódik. A kommunizmustól való felszabadulás után azonban az év hátralévő négy hónapjában már 293-an jelentkeztek, ami tekintettel arra, hogy az év háromnegyed részében nem volt vizsga, igen sok. Normális esztendőket következtek már 1920-ban. Itt is van ugyan hullámzás, ami természetes, mert a társadalmi jelenség nem életelen, változatlan fizikai valóság, hanem örökké hullámzó pszichikai jelenség, melynél szilárd stabilitás nincs. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a normalitás felé haladó időszakban, vagyis 1920. és 1927. év közti időben a jelentkezés átlaga 660, meggyőződünk róla, hogy a hullámzás 10—15% között mozog; ami soknak éppen nem mondható, ha figyelembe vesszük, hogy a társadalom élete ez alatt az idő alatt korántsem volt szilárd, hanem a labilitást jellemzi, mert hiszen egy vesztett háború, a forradalom, a kommunizmus, ezt követőleg a reakció túlzott kilengése, a pénzügyi katasztrófa, a gazdasági élet csődje, az erkölcsi élet hanyatlása, mind oly depresszív hatással voltak, melyek lehetlenné teszik a társadalmi élet normális működését. Ha tehát megmagyarázható s megérthető a jelentkezések terén mutatkozó 10—15%-os labilitás, érthetetlennek látszik a jelentkezés rendkívüli felszaporodása 1927. év folyamán, mert ebben az évben már a szaporodás nem 10—15%, hanem körülbelül kétannyi. Azonban ez is megérthető, ha figyelembe vesszük azt, hogy a vizsgára jelentkezés motivumai közé két új motivum kerül, mely a jelölteket arra ösztökéli, hogy gőzerővel lássanak a tanuláshoz és siessenek a vizsgára jelentkezéssel, még akkor is, ha saját megítélésük szerint sem ütök meg a mértéket. Ez a két motivum, nevezetesen a numerus clausus réme s a háborús idők beszámításának preklusív határidéje teljes erővel szaporította a jelentkezők számát. A numerus clausus részletei, sőt körvonalai is bizonytalanok. Csak egy bizonyos, az, hogy a numerus clausus zárt testület, ahova igen nehéz lesz a bejutás. Siet tehát mindenki a diplomát megszerezni, hogy kapuzárás előtt bejuthasson a testületbe. A háborús beszámítás már nem életkérdés. Csak idő kér-

dése, mert arról van szó, hogy a katonai szolgálat beszámíttassék-e vagy nem.

Mindenesetre az is fontos a jelöltre, hogy esetleg egy-két év beszámíttatik-e a gyakorlatba vagy nem. Érdemes tehát ennek az időnek megnyeréséért nekirugaszkodni a vizsgának. *Ha tehát ezt a két vizsgára serkentő motívumot figyelembe vesszük, nem lehet rendellenesnek tartani az 1927-iki jelentkezés nagy számát, sőt ellenkezőleg az, a determináló két tényezőre tekintettel, nagyon is természetes, normális jelenség.* A tíz éves ciklusból kiszögellik az 1922. évi jelentkezés, amikor összesen 374 jelentkezés történt, míg a többi években 5—600 volt a vizsgázók száma. Ez tényleg abnormis jelenség. Ámde — legalább a valószínűség szerint — ennek misztériumáról is fellebbenthető a fátyol s akkor látjuk, hogy ez sem érthetetlen s ennek is megvan a természetes oka és magyarázata, mint mindennek a világon s igaza volt Poincarének, a világhírű matematikusnak és filozófusnak, hogy a csoda és véletlen nem más, mint az okok ismeretének hiánya.

Miért csökkent le a jelentkezés 1922-ben 374-re? Erre választ kapunk, ha megfontoljuk, hogy ez a lecsökkenés a forradalmat követő negyedik esztendőben történt, vagyis éppen a kötelező ügyvédjelölti praxissal esik össze. Tehát valószínű, hogy a háború elvesztése, a forradalom és kommunizmus ezen szomorú időkben sokakat a pályaválasztásnál gondolkozóvá tett és ezek nem jegyezték be magukat a kamaránál, hanem egyelőre máshol próbáltak elhelyezkedni; 1919 végén azonban az első lépés megkezdődött a rend felé s a négyévi ciklust alapul véve, már 1923-ban ismét a rendes számban történik a jelentkezés 10—15%-os hullámmal.

Megállapíthatjuk tehát, hogy az ügyvédi vizsgára jelentkezők száma semmi rendellenességet nem mutat fel, mert íme, láttuk, hogy 10—15%-os differencia és eltolódás mellett átlagosan egyforma a jelentkezés főbb keretekben, kivéve az 1922. és 1927. jelentkezések számát. Aminek azonban megtaláltuk a természetes okát s megadtuk magyarázatát.

Az a körülmény azonban, hogy rendellenesség nincs a jelentkezésben, nem bizonyítja azt, hogy a jelentkezések számaránya a szükséghez viszonyítva nem túl magas. Betegség vagy járvány látogathatja meg szabályos időközökben a társadalmat úgy, hogy a szabályos visszatérésre tekintettel azt kell mondani, hogy az szinte normális. De e mellett a normalitás mellett az mégis patológiás. Így vagyunk a vizsgákkal is, normálisan ismétlődnek azok évről-évre, *azért patológiás a jelenség, mert a szükséghez viszonyítva aránytalanul sok az ügyvéd.* Csodálatos, hogy ezen tapasztalat dacára óriási tömegek lepik el a jogi pályát; más életpályákon azt tapasztaljuk, hogyha következetesen balsors üldözi a jelentkezőket, lassanként visszahúzódnak attól az emberek.

Az ügyvédi pályán éppen ellenkező tapasztalható. Nemcsak lankadatlan kitartással keresik fel az ügyvédi pályát, hanem ez a vállalkozás lassan, de biztosan erősödik.

Mi ennek az oka? Két körülményben látom ennek a magyarázatát. *Az egyik a jogi pálya bifurkációja, másik az életpályák túltömöttsége.* A jogi pályára özőnlők előtt annak képzete lebeg, hogy vagy államszolgálatba lépnek, ha az nem sikerül, ügyvédek lesznek. Így gondolkoznak azok, akikből hiányzik a speciális hivatottság az ügyvédi pályára. Bizonyára sokkal többen gondolkodnak ilyképpen, mint amennyit a bírói pálya képes befogadni. Az elhelyezkedésre képtelenek aztán diplomával a kezükben mennek kényszerűségből, nem hivatottságból az ügyvédi pályára. Ez tehát egyik magyarázata az ügyvédi testület túltelítettségének, *a másik pedig a túltömöttsége, helyesebben túlszűfolttsága minden pályának.* Ez már komoly, mélyreható társadalmi baj, sőt több annál, társadalmi betegség, mert az bizonyos igazság, hogy minden pálya nemcsak túltelített, hanem túlon túl zsúfolva van. Sajátos, hogy ezzel a kérdéssel se a statisztikusok, se a közgazdászok, se a szociológusok nem foglalkoztak módszeresen és szintetikusán. Azonban a multkor kezembe került báró Kornfeld Móricnak cikke, ami a «Magyar Szemle» januári számában jelent meg, ahol ezzel a nagyfontosságú kérdéssel foglalkozik s reá mutat, hogy a szellemi foglalkozások éppúgy zsúfolva vannak, mint a földművelés, ipar és kereskedelem.

A szabad pályákon — mondja Kornfeld — jobb ha az ifjú nem is kopogtat, mert az élet nem tudja ellátni azokat, akik a főiskolákat elvégezték. És a mai numerus clausus még nem is fejezi ki híven az utánpótlási szükségek erősen korlátozott vol-

tát. Az állást kereső ifjú annyit hallott róla, — így folytatja cikkíró, — hogy Magyarország agrár-állam, hogy most már bizalommal fordul a földhöz. Azonban a legnagyobb reményt a legnagyobb csalódás váltja fel. Míg Dániában a mezőgazdasági lakosságra fejenként három egész egytized hektár mezőgazdasági termelésre használható földterület jut. Franciaországban 2 és $\frac{3}{10}$ -ed hektár. Németországban 2 és $\frac{1}{10}$ -ed hektár, addig Magyarországon, melynek termésátlaga jóval csekélyebb, csupán 1 és $\frac{45}{100}$ -ad hektár jut.

Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy mezőgazdaságunk átalakulása gépiüzemre még csak most van fejlődésben és ki nem számítható, hogy az aratógép — nem is szólva a kisebb jelentőségű gépekről — mily mértékben fogja a munkászekek számát apasztani. Nincs másképpen az *ipar terén* sem. Ahol minden új találmány és gép ezreknek veszi ki a falatot a szájából. Ami a harmadik főfoglalkozást, a *kereskedelmet* illeti, 1914-gyel szemben 1924-ben némely kereskedési ágban 50%-kal, másokban pedig 220%-kal is emelkedett a kereskedők száma. Ennek a nyomorúságos gazdasági helyzetnek aztán természetes következménye az egyke-rendszer, a kivándorlás és az életszínvonal mélyeséges lecsúszása. Ezek megállapítása után odakonkludál cikkíró, hogy ennyi veszély láttára nincs sürgősebb feladata a kormánynak, mint valami nagy gazdasági terv megteremtése, mely az évről-évre növekedő népesség elhelyezését biztosítja; és hogyha szükséges, kényszereszközökkel is éljen a kormány, ha az a termelés irányítására szükséges. *Ez igen helyes gondolat, de hiányzik a magva.* Hiányzik annak kicövekkelése, hogy miben álljon a nagystílusú gazdasági program, ami a szaporodó népességet a nyomortól meg tudja menteni. Ennek a problémának kibogozását a közgazdaságban járatos politikusokra bízom. Magam részéről csak azt emelem ki, hogy a *munkaerőfőlélegnek egyik oka a munkaerők céltudatos szervezésének a hiánya, mert minden jól szervezett, jól berendezett társadalomnak képesnek kell lenni arra, hogy a társadalom minden tagját ellássa munkával és annak gyümölcseivel, az ellenszolgáltatással.* Persze, a szocialisták szerint minden nyomorúságnak az oka a magántulajdon. Aminek természetes sarjadéka a munkaerő főlélege és a nyomor. Meddő dolog volna e helyütt a Marxizmussal perbe szállani s csak a züllés fertőjébe vonagló Oroszországra mutatok rá, hogy a kommunizmus mit hoz létre, s azt a kérdést vetem fel, *hogyha a magántulajdont megszüntetik, mi marad hajlóerő az emberre, mi ösztönzi munkára, tette, előrelátásra, szorgalomra és takarékosagra, ha annak rugóját, a magántulajdont összetörjük.*

Nem a magántulajdon az oka a munkanélküliségnek, nyomornak és emberfőlélegnek, mert hiszen ha a társadalom jól van szervezve, el is tudja tartani minden tagját. Hanem az, hogy a termelő és fogyasztó társadalmi erők nincsenek harmoniában sőt a termelő és fogyasztó energiák önmaguk között is a legnagyobb anarchiában vannak. Jól rendezett társadalomban tudni kellene az egyes fogyasztási cikkek és áruk szükséges mennyiségét épp úgy, mint *ahogy tudni kellene, hogy a szellemi foglalkozásoknál mily mennyiségű energiára van szükség.* Ismernünk kellene a fogyasztást, hogy a termelés ahhoz alkalmazkodjon fizikai munkánál, *épp úgy, mint szellemi munkánál.* E helyett mit tapasztalunk? Azt, hogy a hivatalnoki pályától eltekintve egyetlen egy pálya sincs az egész világon Európában épp úgy, mint máshol, ahol a pályára lépőnek a legkisebb foggantyúja volna a tájékozódásra.

A társadalom rétegződésében a termelés és fogyasztás — értve termelés alatt minden, akár szellemi, akár fizikai munkát és fogyasztás alatt az áruk fogyasztását épp úgy, mint a szellemi erők felhasználását — olyan viszonyban kell, hogy álljanak egymással, mint a gépekben a fogaskerekek. Teljesen egybe kell azoknak vágni, mert mihelyt egy keréknél hiányzik ez az egybevágás, megbomlik a gépezet működése. Ilyen a társadalom is. A társadalom bonyolult szerkezetének s munkamegosztásának mint a finom óramű gépezetének egybe kell vágni. Ha az az egybevágás meg van, a társadalom óraműve szabatosan funkcionál; ha pedig csak egy ponton is hiányzik, hol itt, hol ott bajok vannak a funkcióban.

Igaza van Kornfeldnek abban, hogy minden új gép egy csomó ember szájából üti ki a falatot; hozzáteszem, hogy ugyanez az eredménye minden új társadalmi intézménynek is. Ámde az éremnek két oldala van: *minden novum a társadalomban új*

szükségletet hoz létre, melyek ismét új munkaerőket igényelnek. Ezt felelji el Kornfeld. Pedig a folyton szaporodó társadalmi szükségek komplexuma és az ezeknek megfelelő produkció jelzi azt a felfelé haladó csigavonalat, melyet kultúrfejlődésnek nevezünk.

A társadalmak igazgatásának művészete abban van, hogy a technika újabb vívmányait nyomonkövető szükségeket a helyes mederbe tereljük, hogy ahány munkaerő felszabadul, a civilizáció újabb haladása folytán ugyanannyit elhelyezünk a keletkező újabb szükségek medrében.

Az iparos, földműves, kereskedő pályaválasztásánál éppúgy, mint a szellemi munka terén semmi tájékozódással sem rendelkezünk az esélyek felől. Sötétbe ugrik mindenki, nálunk éppúgy, mint más államokban, és egész alárendelt tényezők döntenek, midőn ezt vagy azt a pályát választják. A hivatalnok pedig csak látszólag van külön helyzetben. Csak annyiban, amennyiben egy bizonyos jövedelemhez jut a fizetéssel. Ámde a kezdő álláson túl már csak a haladás csalóka reménye kecsegteti.

Az ügyvédkérdés megoldása tehát nem izolált probléma, összefüggésben áll az a társadalmi munkaerő harmóniájának nagy és bonyolult problémájával; az ügyvédkérdés nem az ügyvédség problémája, mert, amint láttuk, a munkaerők hipertrófiája kísért minden pályán és minden téren. Aki ezt megoldja az ügyvédeknel, az megoldotta a jól berendezett társadalom örökké vitás, de eddig még meg nem oldott kérdését az egész vonalon. A megoldandó nehéz kérdés főbb körvonalait láthatja csak a gondolkodó ember, mely abban süríthető össze, hogy a termelést és fogyasztást kell apriori kiszámítani az egész vonalon, materiális és szellemi téren egyaránt s a munkát és munkaerőket úgy kell csoportosítani, hogy seholy hiány se fölösleg. Vagyis harmonia uralkodjon mindenütt a mostani anarchia helyett. Persze erre az utópisztikus izű kívánságra azt lehet mondani, hogy agyrem, chiméra. Teljesen jogosult ez az ellenvetés, de tegyük hozzá, csak most a huszadik század első negyedében. De hogy mit hoz a jövő, hogy jegecesedik ki a fejlődés, azt ember megjósolni nem tudja.

Vajjon nagyapáink, akik jámbor delizsánszon baktattak a nyakig érő sáros országúton s elégedtek abban a hiedelemben, hogy gyorskocsin utaznak, legszárnyalóbb fantáziájukkal megálmodták volna-e az örülten rohanó autót, vagy a berregő repülőgépet, a telefont, a megafont, a rádiót és a többi csodáját a huszadik század technikájának.

Az bizonyos, hogy a fizikai élet technikája sokkal gyorsabb és biztosabb vágányon halad, mint a szellemi élet technikája, főleg a társadalmi élet bonyolult gépezete. Hiszen még az individuál-pszichológia is úgyszólván most veti le a gyermekcipőket lábairól; hol van még ettől a szociálpszichológia; hol vagyunk még attól az időtől, mikor a kollektív szellemi jelenségek történésebe is bele tudunk előzetesen pillantani; mikor a történelmi eseményeket csak utólag elemezzük, de azt is fogyatékosan? Szinte szédületes, áthidalhatatlan tetsző mélység tátong előttünk. Ha azonban végig száguldunk a történelmen s történelem előtti időkön s látjuk, hogy az ősemlék mi volt és mivé fejlődött, — talán mégsem tiszta chiméra és álmodozás az, midőn a jól berendezett olyan társadalomra gondolunk, ahol a társadalmi erők harmóniában lesznek; mert — ne felejtjük el Madách szavait: *„Mondottam ember, küzdj és bizva bízzál!”*

Vargha Ferenc.

Ügyvédség és numerus clausus.*

Eddigél a numerus clausus értéktelen voltával foglalkoztam és azt hiszem, sikerült kimutatnom, hogy az olyannyira égető ügyvédi reform megvalósítására teljesen alkalmatlan. Dolgozatom azonban töredék maradt, ha itt megállanék és nem jelölném meg azokat az utakat, melyeken a reformot sikerhez lehet vezetni és melyeken el lehet érni, hogy a kar a kóros állapothól mielőbb kikerüljön.

Vargha Ferenc koronaügyész úr fentidézett cikkeiben szociálpolitikai vizsgálat tárgyává teszi az ügyvédség helyzetét és igen találóan hangsúlyozza a közrejátszó jelenségek felderítésének szükségességét. Magam is azon nézetem vagyok, hogy a célirányos orvoslás feltételezi, hogy a fennforgó visszasságokat kiderítsük.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. az I. számban.

Az első kérdés, mely itt felmerül, hogy mi az oka annak, hogy a szükségletet messze meghaladó mérvben tódulnak az ügyvédi pályára, holott a megélhetési viszonyok világos intelmet szolgáltatnak a pályaválasztók számára. Ha mégse hallgatnak erre a jelzésre, úgy az azt bizonyítja, hogy kényszerítő, leküzdhetetlen körülmények ellensúlyozzák az elhatározás szabadságát. A polgári elem azon rétege ugyanis, amely intellektuális hajlamánál fogva képességének megfelelő elhelyezést keres, ezt nálunk alig találja meg. Az állami tisztviselők, a közigazgatás közegei, zárt kasztoikat képeznek, ahol az arisztokrácia, a családi összeköttetés és Herbertizmus dominál. Ide a polgári intelligencia vajmi ritkán juthat. És azután ami a hivatalnoki kart illeti, a munka mennyiségéhez képest minden stallum duplán van betöltve. Hol mutatkozik tehát rés, melyen át az intellektuális középosztály a neki megfelelő működési tere juthatna? Lehet orvos, mérnök vagy ügyvéd. Tovább nincs. A kereskedelem nálunk nyugateurópai értelemben alig létezik és ehhez képest nincs is ott elhelyezkedési lehetősége az intelligenciának. A kereskedelem nyugati értelemben nálunk csak a szatócsok mértékét éri el. Az úgynevezett nagyipar néhány gazdag ember kezében van és különben is csak kezdetleges. Itt pozícióhoz csak részvényjogunk elmaradottsága folytán lehet jutni. Nemzetközi viszonylatban mi a nagy felfedezők sorában nem szerepelünk. Ehhez járul még a szerencsétlen, irtózatos trianoni béke, melynek elhamarkodott elfogadásával elvesztettük a magyar kultúrcentrumokat és ezzel a polgári elem összes erősségeit: Dissipati sunt. Bizonyos körök parasztokkal akarják benépesíteni az egyetemeket és középosztály alatt csak a köztisztviselőket értik. Ezenfelül a valorizáció megtagadása által kivették az intellektuálisok szájából az utolsó falatot; proletárok lettek, akiknek már csak arra sincs idejük és alkalmuk, hogy új munkakört keressenek.

Így fest az intellektuálisok helyzete. Az orvosi kar jövője reménytelen, mert az ország elszegényedése folytán a népesség mindjobban betegesélyezési organizációkba tömörül és az orvos munkáját olesó áron kisajátítja. E mellett itt a kiképzés annyira lekötö az egyetemi haligatók idejét, hogy minden átmeneti kereseti lehetőség ki van zárva. Hogy jelenleg még mindig találkoznak nagyobb számban olyanok, akik elszántan ebbe a kockázatos vállalkozásba fognak, úgy ez arra vezetendő vissza, hogy e téren is vannak szerencsések, kik fundált vagy költött hírnév révén túlzott igényekkel nagy jövedelemre tesznek szert. A mérnökök szomorú helyzetéről kár megemlékezni, tudva van, hogy sok gyár havi két millióval honorálja az annyi áldozatok árán szerzett technikai tudást. Avagy beszéljünk még a középiskolai tanárokról és tanítókról, akiknek munkája a tudás terjesztése és a gyomor kíméletlen disziplinálása közt oszlik meg. Felesleges volna a banktisztviselők helyzete felett elmélkedésbe bocsátkozni, akiknek túlnyomó részénél a megkivánt költséges ruházkodás emlékeztet csak az intellektuálisokkal való kapcsolatra.

Ha ezeket figyelemre méltatjuk, úgy kézzelfoghatóan felismerhetővé válnak azok az indokok, melyek különösen a multban, de még ma is az intellektuálisok nagy részét az ügyvédi pályára terelik és így okozói a túlnépesedésnek. A pályaválasztásnál, különösen Magyarországon, ahol a latifundiumok szemben állanak a vagyontalanok tömegével és ahol a vagyonmegosztás vitiosus, legtöbbszörre az anyagi körülmények mérvadók. Oda tódulnak, ahol aránylag a legkevesebbet kell a nevelésre és kiképzésre fordítani és ahol a leggyorsabban lehet annyit keresni, amennyi a létfenntartáshoz szükséges. Mindezek a körülmények még ma is egyenesen az ügyvédség felé mutatnak. Az érettségi vizsga letétele után a fiatalember tanítással vagy irnokoskodással már megszerzik a szűkös kenyerüket. Az egyetem időbeli áldozatot nem igényel és az előadások kerülése semmi hátránnyal nincs egybekötve. Az egyetem egész jelentősége abban kulminál, hogy ott le kell tenni a vizsgákat és onnét diplomát szerezni. Ha ez el van érve, úgy következik az ügyvédjelölti gyakorlat ideje és ekkor a 23 éves fiatalember már társadalmi pozícióra tett szert és legalább is annyit keres, mint a vele hasonló korú, aki ipari vagy kereskedelmi pályára lépett. E mellett meg van még a reménye, hogy szerencsés véletlen folytán az ügyvédi pályán holdogulni fog.

Az ügyvédjelöltség mai szervezetében azonban nagy hátránnyal van egybekötve úgy az igazságszolgáltatás menetét, mint az ügyvédség helyzetét illetőleg. Azáltal, hogy az ügyvédjelölt korlátlanul helyettesítheti az ügyvédet, végelemzésben annak kon-

kurrense lett, mert ugyanazt a funkciót végzi, mint az ügyvéd. Végtelen befolyásolja továbbá a munkamegosztás megfelelő voltát, amennyiben sok irodának vállalati jellegű kölcsönöz. A legelőkelőbb pozícióban levő ügyvédnek is módot nyújt, hogy bagatell ügyeket vállaljon, melyeket rosszul díjazott jelöltjeivel elvégeztet. És míg százan meg százan vannak, akik munka nélkül szűkölködnek, a jelölt élvezi kenyereket. Sehol a világon nem létezik ilyen rendszer. Másutt, ha egyes irodákban felhalmozódik a munkaanyag, összeáll három-négy ügyvéd, hogy közösen mindegyiknek korához és tehetségéhez mért tevékenységet fejtsen ki. E mellett az igazságszolgáltatás is szenved a jelöltek képviselői joga által, mert végelemzésben mégis tapasztalatlanokra, a jog alkalmazásában járatlanokra van bízva a fél érdeke? Míg a tiszta írásbelileg uralkodott, még megjárhatta, hogy a jelölt a főnök utbaigazítása és ellenőrzése mellett kisebb fontosságú periratokat készítsen, de a szóbeliség mellett a jelölt, különösen, ha régi gyakorlattal bíró ügyvéddel áll szemben, valóságos karikatúra. Ezek felismerése arra készítetett, hogy még 1907-ben kifejtsem ennek a rendszernek káros és tarthatatlan voltát. Argumentációm az igazságügyi kormányzatnál annyiban megértésre talált, hogy már a perrendtartásról szóló javaslat 96. §-a és később az 1912: LIV. tc. 97. §-a azt az intézkedést tartalmazta, hogy társas bíróságok előtt a jelölt nem lehet az ügyvéd helyettese. A háború és az utána következő ide-oda kapkodó foltozások (1925: VIII. tc. 46. §-a) ennek az üdvös intézkedésnek hatályát megszüntették. Dacára annak, hogy a jelöltek létszáma erősen visszafejlődött, 1927 ápr. 1-én a jelöltek száma csak Budapesten még mindig 587 volt. Ma már nem elég a tilalom a társas bíróságokra vonatkozólag, hanem *egyáltalában mindenféle helyettesítést ki kell zárni*. Ez csak Budapesten 587 ügyvédet munkához juttatna. Azt fogják kérdezni, hogy a jövőben miképpen jusson az ügyvédi pályára jelölt? Erre válaszom az, hogy töltsön el bizonyos időt nagy vállalatoknál, a bíróságnál és főleg ügyvéd mellett, készítse elő a feldolgozandó anyagot és kísérelje el az ügyvédet a bírósághoz. Tanuljon tőle, de ne képviselje a feleket. Minden reformnak legelemibb feltétele, hogy az ügyvéd individualitásának megfelelő személyes munkát végezzen. Épp úgy, mint az orvos. Így jutunk igazi szelekcióhoz és megállítjuk az ügyvédi pályára való tódulást.

Az ügyvédség bajainak nagy része a területi elhelyezkedés aránytalanságában nyilvánul meg. A budapesti ügyvédség roskadozik az elviselhetetlen tömeg alatt és ha nem is ilyen mérvben a vidéki törvényszéki és táblai székhelyeken is több az ügyvéd, mint kellene. Ha ennek okát keressük, úgy azt látjuk, hogy az nem a megalapozott keresletben, hanem a kereset lehetőségében rejlik. A csábító remény társadalmi összeköttetésekre és az abból folyó előnyökre szert tehetni. Budapest pedig azért gyakorolt különösen vonzóerőt, mivel észrevétlenül alámerülve a nagy tömegekben az ügyvédi munkakörön kívül eső foglalkozás vagy véletlen folytán is lehet némelykor keresetre szert tenni. Persze ez mind hiú reménykedés, mely úgy az egyesek, mint a kar nagy ártalmára válik. A kellő elhelyezkedés érdekében szükséges, hogy itt a törvényhozás az ügyvédség segítségére legyen, mert különben irreparabilis. folyton nagybajok fognak bekövetkezni. Olyan bajok, melyek már nem fognak az ügyvédségre szorítkozni, hanem kihatnak majd nagyfajosságú társadalmi és állami érdekekre is. Mert ma — csodának mondható — az ügyvédi kar nagy szenvedései közepette is megőrizte erkölcsi felfogásának érintetlenségét. De jöhet az másképpen is, mert az ügyvédség a törvények rejtekeiben való tájékozottságánál fogva nagy károk árán megkeresheti kenyereit, ha az éhség kergeti.

A budapesti ügyvédi kör 1907-ben az ügyvédség szervezetét kimerítően megvitatta és én ez alkalommal a kellő elhelyezkedés elérésére alkalmas módozatot proponáltam. Véleményem azóta nemhogy megváltozott, de látva a növekvő pusztításokat, csak megerősödött. *Én a kezdő ügyvédet gyakorlati idejének első öt évében csak a járásbíróságok előtti működésre jogosítanám fel*, és csak ezen idő lejártá után bocsátanám a törvényszék, a tábla és Kúria elé. Ezáltal elérhető, hogy a fiatalok járásbírósági székhelyeket fognak felkeresni, mert nem valószínű, hogy oda mennének, ahol kizártságuknál fogva alsóbb státusban vannak. Kerülni fogják tehát a törvényszéki, táblai székhelyeket és különösen kerülni fogják Budapestet, ahol, mint nem az összes ügyvédi jogok birtokában levő faktorok, minden kilátás nélkül vennék fel a küzdelmet. Melyik fél adna megbízást Budapesten oly ügyvédnek, aki

semmiféle fellebbezési fórum előtt őt nem képviselheti, mikor bőven rendelkezésére állanak olyan jogvédők, akik az összes instanciák előtt megjelenhetnek. Már a képviselőt változtatásával járó tetemes költségek is útját állanak az ilyen bifurkációnak. Számítani lehet arra is, hogy azok, akik boldogulnak a járásbírósági székhelyeken, nagy részben ott is fognak maradni az öt évi korlátoltság lejártával. Ez intézkedés más irányban is igazságos eredményhez vezetne, előnyt nyújtana a kar öregebb tagjainak, akik a fiatalok nem mindig kíméletes konkurenciájával nem bírnak megküzdeni. Végül pedig a járásbírósági székhelyek beépítésével szembeállna az ügyvédség a jegyzők kárhózas gyakorlatával. Amit törvényhozásilag el nem érhetünk, azt el fogjuk érni, ha a jogsegélyre szorulóknak tudni fogják, hogy képzett jogászok laknak közelükben, akiknek kezéből csak olyan szerződés-ek vagy végrendeletek kerülnek ki, melyek minden per nélkül biztosságot nyújtanak. Természetesen még hatásosabb volna, ha az ügyvédek nagy községekben is letelepednének. Itt bőven kínálkoznék munkaalkalom és kereset, melyről a jegyzők lemondani kényszerülnének.

De az államnak is vannak kötelességei az ügyvédséggel szemben, melyeknek teljesítését jog és igazság követelőleg parancsolja. Meg kell szüntetni azt a hallatlan brutális terhet, mellyel az ügyvédséget szegényvédelem címén sanyargatják. Az ügyvédség, mely az állam részéről semmiféle előnyben sem részesül és mely adók fejében kényszerül szegényes keresetnek nagy részét leadni, mi jogcímen tartoznék a szegények védelmét ingyen ellátni? Ugyan mutasson az igazságügyi kormányzat más társadalmikört, mely ingyen dolgozik. A szegények jogvédelme állami feladat és így az állam tartozik vagy ügyvédek szegényvédőkként alkalmazni és díjazni vagy becsületesen megfizetni azt a munkát, melyet az ügyvédek szegények érdekében kifejtnek. Ebbeli kötelezettségét az állam annyival is inkább tartozik teljesíteni, mivel az ország elszegényedése folytán a szegényügyek rémületes dimenziókat öltenek. Mikor az ügyvédség 1874-ben nobile officiumként vállalkozott a szegényvédelem ingyenes ellátására, a szegényügy ritka jelenség volt és az ügyvédség anyagi helyzete alig érezte az azzal járó terhet. Ma azonban ezekre és ezekre emelkedett a szegényügyek száma és maga az ügyvéd egy sajnálatraméltó proletár lett, aki nem tudja, hogy holnap honnét veszi maga és családja számára a falat kenyeret. Szegényletes robot, amit itt egy elavult törvény az ügyvédségből kisajtol.

Vannak továbbá munkaterületek, melyek joggal megilletik az ügyvédséget és melyeket rövidlátás és ellenséges indulat megszállva tart. Ilyen elsősorban a *kamarai választott bírósági intézmény*, melynek hasznos, szükséges voltát e lapok hasábjain már 1894-ben kimutattam. A karnak minden erőlködése hiábavalónak bizonyult, mert a nyugdíjas bírák a választott bírói funkciótól várható jövedelmet féltik és természetesen az aktív bírói kar védelmében részesülnek. Pedig az ad hoc megalakuló választott bíróság távolról sem mérkőzhetik meg a szervezett allandó választott bíróságokkal. Az előbbi mindenekelőtt oly költséges, hogy a feleket anyagilag tönkretetheti. Az a szokásos eljárás pedig, hogy előre kikötik a díjakat, mikor a felek félnek ellentmondás által a bíró urak antipátiáját felkölteni, már magában véve lerontja az ilyen választott bíróság értékét. Azután jönnek a kikötések, a bíróság megalakulásának és működésének nehézségei. Amikor pedig a felek nem egyeznek meg az elnök személyében, egy idegen faktor nyer jogot az elnök kirendelésére és hogy ez többnyire nem azt rendeli ki, aki legalkalmasabb volna az elnöki tisztség betöltésére, nem szenvedhet kétséget. A delegálás felelőtlen aktus lévén, a felek autonómiája ab ovo ki van játszva. Ehhez járul, hogy maguk a felek is visszaélnék bíráik megnevezésével és ha az egyik kellő szakértelemmel rendelkező bírót jelöl meg, úgy a másik, aki érzi ügyének gyöngéit, erőszakos és a tárgyalás menetét zavaró embert küld ki; ha pedig a félnek tetszik, a bírászkodást ad absurdum viheli, még a sarki hordárt is megtisztelheti bizalmával. Előfordult már olyan eset is, mely megmutatta, hogy bizonyos dosis kíméletlenséggel az ítélethozatalt egyszerűen lehetetlené lehet tenni. Előfordult, hogy a vesztét érző fél bíróját közvetlenül az ítélet írásbafoglalása előtt visszalépett, azt vitatván, hogy erre oka volt és hogy ezt a költség és kártérítésben való marasztalás elhárítása végett rendes perben bizonyítani fogja. Ugyanúgy járt el a később kirendelt bíró, míg a pernyertes fél kénytelen volt a pernyerteségről lemondani. Ajánlatos, hogy min-

den existenciáját féltő ember messze kerülje el ezt az institúciót mai szabályozásában. Ezzel szemben az állandóan működő választott bíróságok, aminek tipikus példája a tőzsdebíróság, rendkívüli szolgálatokat nyújthat az igazságszolgáltatásnak. Amint a tőzsde tanácsának tagjaiból alakul a választott bíróság, ugyanígy más törvényileg alkotott testületeknek is meg kell adni azt a jogot, hogy eleve e célra delegált tagjai sorából választott bíróságot alakítsanak. Az ügyvédi kamarák kebelében bőven rendelkezésünkre állnak kiváló jogászok, akik kipróbált intakt multtal bírnak.

Ezek ismerik az életet és ítélkezésük minden tekintetben biztosítaná az igazmondás helyességét és pártatlanságát. Valamely ügyvédi kamara választott bíróságának kikötése tehát azt jelentené, hogy a felek a kamarák által delegáltak közt választják bíráikat. (Lásd javaslatomat *Ügyvédek Lapja* 1913. év 14. számában.) Ennek az állandó választott bíróságnak megvalósítására a karnak úgy anyagi, mint erkölcsi tekintetben nagy hasznára válnék. Emelné tekintélyét és módot nyujtana arra, hogy az a nagy szellemi erő, az a nagy jogi tudás, melyet a kar kiválóságai reprezentálnak, kihasználatlanul ne maradjon.

Eminens reformkövetelmény, hogy a régi meghonosodott gyakorlat, mely kiváló ügyvédeknek helyet adott a felsőbb bíróságoknál, ismét életre keljen. Minden sértési célzat nélkül mondhatjuk, hogy az ilyen felfrissítés a bírói testület szellemi nívóját emelné. Másrésztől észszerű módon körül kell határolni azon feltételeket, melyek közt volt bíró az ügyvédi karba való felvételt kérhesse. Itt három módozat alkalmazható: vagy mondjon le az ilyen bíró nyugdíjáról, mert képtelenség, hogy ilyen előny birtokában konkurráljon a tisztán keresményére utalt kollégájával vagy tiltassék el, hogy a lemondástól számított öt éven belül kérhesse a felvételt vagy -- ez a legenyhébb korlátozás -- tiltassék el, hogy öt éven belül annak a táblának területén telepedjen le, ahol mint bíró működött. Annyi azonban elkerülhetetlen, hogy a mai kárhozatos állapotok, melyek az igazságszolgáltatás pártatlan voltába vetett hit megingatására okot szolgáltatathatnának, haladéktalanul megszűnjenek.

Az ügyvédi rendtartásban garanciákat kellene keresnünk, aziránt, hogy egyes bírák túlhajtott hatalmi érzületüket az ügyvéddel szemben ne fitogtassák. Dicsérik az ügyvédséget, mint az igazságszolgáltatás egyenrangú faktorát, bankettekén, de a tárgyaló termekben nem ritkán olyan hang uralkodik, mely alkalmas az ügyvéd tekintélyét a közönség szemében kiirtani. Ugyancsak az ügyvédi rendtartásban gondoskodni kellene a fegyelmi eljárás gyors és erélyes lefolytatásáról, tüzzel-vassal ki kellene közöszíteni azokat, akik valamely szélsőséges társadalmi vagy politikai irányzathoz való tartozandóság hangos hirdetése által akarnak a homályból kiemelkedni. Az ügyvédség csak egy cél szolgálatában állhat és ez az igazság. Elég szomorú, hogy európaszerte a politikai tendenciák megmetelyezik az ítélkezés megbízhatóságát. Az ügyvédségnek legnemesebb feladata ezt az irányzatot leküzdeni.

Az ügyvédségnek anyagi követelményei közé sorozom még az alsófokú közigazgatási bírásoknak megteremtését és ennek az egész jogterületnek az ügyvédi tevékenység számára való biztosítását.

Ugyanilyen szempont alá esik viszont a kényszeregyesség eltörlése, mely nemcsak hiteléletünket beledobla a pusztulás örvényébe, de megsemmisítette az ügyvédi inkassopraxist is, melyet a kar nem nélkülözhet és amelynek eredménytelen volta elsősorban a hitelezőt éri. Ide tartozik még az ügyvéd által felvett okiratok hitelességének törvényes szabályozása.

Azzal zárom be fejtegetéseimet, hogy a jelszavak uralmát immár el kell temetni. Tetteket követeljen az ügyvédség. Ne elégedjék meg az igazságügyi kormányzatnak az ügyvédség érdemeit és nagy hivatását elismerő platonikus kijelentéseivel. De az ügyvédi kar is vegye fontolóra, hogy bármennyire is égető az ügyvédi rendtartás hibáit újabb és megfelelőbb szabályokkal orvosolni, ez önmagában nem elég. Az ügyvédséget immár csak mélyebb és merészebb operációval lehet megmenteni. Ennek az irányzatnak érvényesítését nélkülözöm és azért tartottam szükségesnek homloktérbe helyezni a szervezeti reform szükségességét.

Dr. König Vilmos.

A részvénytársasági igazgatóság elnökének elnöklési joga a közgyűlésen.

Szászy-Schwarz Gusztáv 1904-ben aktualitásánál és tartalmánál fogva feltűnést keltő előadást tartott a Magyar Jogászegyletben az obstrukció jogtanáról, majd kis híján 10 évvel később *Parerga* című munkájában az előadás anyagát teljes és részletes értekezésben dolgozta ki. A munka tárgya annak vizsgálata volt, hogy bármely magánjogi vagy közjogi természetű tárgyaláson (parlament, egyesülési gyűlés, részvénytársasági közgyűlés, pertárgyalás stb.) jogában áll-e a tanácskozási jogositott félnek felszólamlási, indítványozási, szavazási stb., szóval mindennemű tárgyalási jogát oly módon gyakorolni, hogy ezzel a tárgyalás célját, érvényes határozatok hozatalát megakadályozza.

A magyar jogtudománynak e kiemelkedő jelentőségű reprezentánsa fentemlített értekezéséhez alcímül hozzáfűzte: «Adalék egy általános tárgyalási jog alkalmaztatásához».

«Tárgyalási jog, a tárgyalást szabályozó jogszabályok összesége» igen ritkán emlegetett vizsgálódás tárgyát képező fogalmak. Hol vannak e jogszabályoknak jogforrásai? A tudomány (így Szászy-Schwarz is) és a joggyakorlat hosszú ideig azon az állásponton volt, hogy még a kereskedelmi jog körébe eső «tárgyalások» tekintetében is, a kereskedelmi szokás-jog az általános parlamentáris szabályok alkalmazását teszi kötelezővé.

Ma már uralkodónak tekinthető ezzel szemben az az álláspont, hogy bár a parlamenti gyakorlat nyomán bizonyos általános szabályok a magánjogi tárgyalásokra vonatkozólag is kifejlődtek, különösen olyan szabályok, amelyek a tárgyalás vezetésének pártatlanságát vannak hivatva biztosítani, ilyen szokásjogról még sem lehet beszélni, mert a különböző országok parlamentáris szabályai a részletkérdésekben igen eltérőek és a részvénytársasági közgyűlés vezetésének szabályai inkább a tárgyalás fogalmának, a közgyűlés céljának méltányos értelmezéséből fejlődtek ki, mint meghatározott parlamenti házszabályokból (lásd Staub ad §. 256, 13-ik jegyzet). Okukat e szabályok «kizárólag a rend és igazság parancsában lelik» (Staub idézett helye.)

Bármily legyen azonban a jogforrás, akár kimerítő és részletes, mint a legtöbb parlament házszabályai, a perrendtartások, akár a hiányosnál is hiányosabb, mint a legtöbb részvénytársaság alapszabálya, «minden tárgyalási szabályzatnak van egy közös főelve, amelyben benne van a szabály ráció jurisa: mindezek a szabályok arra szolgálnak, hogy a felek a tárgyalás alatt levő kérdéssről mentől eredményesebben tanácskozhassanak és hogy e tanácskozás alapján határozat hozathassék» (Szászy-Schwarz id. m. 230. lap).

Az eddig elmondottak világában kívánunk mi is e tárgyalási joghoz «adalék»-kal szolgálni és vizsgálni kívánjuk azt a kérdést, hogy joga van-e a részvénytársaság igazgatósági elnökének, aki az alapszabályok értelmében a közgyűlés elnöke, elnökölnie akkor is, ha az ő bevallott vagy egyébként megállapítható szándéka nem arra irányul, hogy tárgyalásvezető tevékenysége segítségével a közgyűlés érvényes határozatot hozhasson, hanem éppen az ellenkezőre: ha az elnök tárgyalást vezetni, elnökölni úgy akar, hogy ezzel nyilvánvalóan lehetetlenné válik érvényes határozatok hozatala. A felvetett kérdés tehát az, hogy az alapszabályok kategorikus rendelkezései alapján az elnöklési jog az igazgatósági elnököt megilleti-e akkor is, ha a fenti tényállás fennforog.

Megpéldázom a felvetett elvi kérdést: Az igazgatóság elnöke kijelenti, hogy ő szavazati jogot akar adni olyan állítólagos részvényesnek, akinek az alapszabályok értelmében nyilvánvalóan nincsen szavazati joga. Az igazgatóság elnöke kijelenti, hogy nem fog adni szavazati jogot annak, akit az alapszabályok rendelkezései alapján a szavazati jog kétségtelenül megillet, pl. bemutatóra szóló részvény kellő időben és helyen való letévéinek. Ugyanő határozatképtelenséget állapít meg ott, ahol a részvények alapján szavazásra jogosultak mind megjelentek vagy határozatképesnek jelent ki egy olyan közgyűlést, ahol egy részvényes tett le egy részvényt az alapszabályok szerint előírt helyen és időben, holott az alapszabályok szerint a részvények $\frac{1}{3}$ -ad részét képviselő részvényeseknek kell a közgyűlésen jelen lenniök.

Mindezekben az esetekben kétféle eredményt idézhet elő az igazgatósági elnöknek magatartása: a közgyűlés hoz egy olyan határozatot, amely nyilvánvalóan érvénytelen vagy a közgyűlés nem hozhat egy érvényes, a részvénytársaság érdekében a szavazat-

képes többség által kívánt határozatot. Mindkét esetben azonban bekövetkezik az, amiből kiindultunk, hogy az elnök úgy elnököl vagy akar megállapíthatóan elnökölni, hogy lehetetlenné válik érvényes közgyűlési határozat hozatala.

Joga van az elnöknek a tárgyalást ilyen módon vezetni, ilyen módon elnökölni?

«Az elnök, bármely legyen is tárgyi meggyőződése és személyes rokonszenve, sohasem áll az egyik fél vagy másik párt, hanem kizárólag a tárgyalás objektív céljának szolgálatában» (Szászy-Schwarz id. m. 248. lap). A tárgyalás objektív célja pedig kétségtelenül az, hogy a felek minél eredményesebben tárgyalhassanak és érvényes határozatot hozhassanak. Minthogy pedig minden jogszabály csak a maga juris rációjából érthető meg helyesen, úgy az alapszabályokban foglalt az a jogszabály is, hogy az igazgatóság elnöke elnököl a közgyűlésen csak ezen juris ráció világításában nyeri igaz értelmét és alkalmazásának mértékét. Ha tehát az elnök tevékenysége arra irányul, hogy határozat hozható egyáltalán ne legyen vagy a határozat ne legyen érvényes határozat, akkor ő nem elnököl, hanem valami mást, éppen az ellenkezőjét csinálja. Ő nem a tárgyalást vezetí objektív célja felé, hanem a tárgyalás objektív célját teszi lehetetlenné.

Mi lehet a célja az igazgatósági elnök ilyen magatartásának? Előfordul, hogy az igazgatósági elnök a részvénytársaságon kívül állók érdekeit, amelyek a részvénytársaságéval ellentétesek, olyan módon kívánja leghatályosabban előmozdítani, hogy egy határozat meghozatalát meggyúsítja. Valakinek életbevágó érdekei fűződhetnek ahhoz, hogy egy részvénytársaság bizonyos ideig valamilyen közgyűlési határozatot ne hozzon pl., hogy a részvénytársaság egy opciós szerződésben biztosított jogának gyakorlásáról bizonyos ideig ne határozzon. Elég, ha a határozás a joggyakorlás véghatárnapjáig nem történt meg, ezt később helyrehozni nem lehet (természetesen olyan esetre gondolunk, ahol a közgyűlési határozat vagy azért, mert a szerződés előírja vagy pl., mert az igazgatóság, az ügy nagy fontossága miatt, magát határozásra jogosítottnak nem érzi, elkerülhetetlen). Fűződhetik valakinek igen fontos érdeke ahhoz, hogy egy részvénytársaság a társaság céljainak (üzletkörének) megváltoztatása vagy kibővítése tárgyában ne határozhasson vagy legalább egy ideig ne határozhasson. Mire a részvényesek magukon — az igazgatósági elnöknek az igazgatóságból való elmozdítása és így a közgyűlés összehívása és megtartása útján — segíteni tudnának, az érdekelt harmadik a tervezett határozat gazdasági céljait meggyúsíthatja, ellensúlyozhatja. Mind e példákban az elnök a részvénytársaság egyetemének érdekével helyezkedik ellentétbe és csinál valamit, ami a fentiek szerint nem «elnöklés».

Könnyű azonban olyan példákat is találni, ahol a részvényesek egy részének, a szavazatképes részvények kisebbségének érdekében fejt ki az elnök azt a tevékenységet, amelyet a fenti példákban, mint a részvénytársaságon kívülállók érdekelt bérence végzett. A fenti példákat csak azzal kell e célból kiegészíteni, hogy a részvénytársasággal ellenérdekű fél egyúttal a kérdéses részvénytársaságnak is részvényese, de részvényesi érdeke kisebb, mint külön érdeke a határozat meggyúsításában. De egyéb példák is könnyen konstruálhatók. A részvénytársaság igazgatóságának egy része a részvénytársaság kárára indítványi büncselekményt követett el. Az igazgatóság a bűnösök nélkül nem határozatképes, ők pedig az üléseket szabotálják. Sürgősen el kell mozdítani az igazgatósági tagokat, hogy a határozatképes igazgatóság a feljelentést megtehesse vagy a közgyűlésen kell elhatározni a feljelentés megtételét, mert az indítványi határidő rövidesen lejár vagy a bűnösök szűkösre készülnek vagy esetleg vagyonukat kívánják a bünyügyi zárlat elől elrejtetni. Mindezekben az esetekben a velük tartó elnök megakadályozhatja a határozat hozatalát azzal, hogy nem adja meg a szavazati jogot annyi részvényesnek, amennyi az alapszabályok szerint a határozathozatalhoz szükséges vagy — tovább menve — nem fogad el olyan részvényesektől szavazatot, akik részvényeiket kellő időben és helyen letétbe helyezték, ellenben elfogad szavazatot olyanoktól, akik önmagukat e részvények tulajdonosainak jelentik ki, de nemcsak kellő időben és helyen nem helyezték azokat letétbe, de a bemutatóra szóló részvényt felmutatni nem tudják. Az elnök ilyen magatartásának, az elnöki puccsnak tehát kétségtelenül lehetnek érthető, ha nem is megbocsátható céljai. Fejtegetéseink célja éppen az, hogy ennek alapos megértéséből, a «tout comprendre»-ból a

«pardon» kizárását, a szankciót megállapíthassuk. Ha kétségtelen — amint ezt azt hisszük sikerült kimutatni — hogy az igazgatósági elnök ilyen magatartása nem elnöklés, nem a tárgyalás pártatlan vezetése érvényes határozathozatal felé, akkor kétségtelen az is, hogy erre az igazgatósági elnöknek joga nem lévén, ezt a jogtalan magatartást a közgyűlésen résztvevő részvényeseknek jogukban áll, tekintet nélkül arra, hogy az igazgatósági elnök ezt elnöklésnek nevezi, megakadályozni és alkalmazni az alapszabályoknak arra az esetre vonatkozó intézkedését, ha az igazgatóság elnöke nem elnököl; vagy ilyen intézkedés nem létében, a tárgyalási jog általános elveit, amely szerint a korelnök vagy bárki más kérésére a megjelentek elnököt választanak.

Röviden összefoglaljuk eddigi eredményünket. Elnök csak az, aki hajlandó elnöklésre vagyis arra, hogy a tárgyalást objektív célja, az érvényes határozathozatal felé vezesse, aki megállapíthatóan nyilvánvalóan vagy bevallottan nem ezt csinálja, az nem elnököl, hanem valami mást csinál, tehát egyrészt jogtalanságot követ el, amiben megakadályozható, másrészt jogot ad arra, hogy helyette más elnököljön.

Nézetünk szerint tehát, ha az általunk feltételezett tényállás fennforog, bármely részvényes, ennek megállapítása mellett, indítványozhatja, hogy a közgyűlés a napirend letárgyalására elnököt válasszon. Ha az igazgatósági elnök egyébként részvényes is, részvényesi jogait a törvényes korlátok között gyakorolhatja; ha nem részvényes, akkor mint az igazgatóságnak, a részvénytársaság «közegének» tagja (elmozdításáig) a közgyűlésen jelen lehet, de sem tanácskozási, sem szavazati joga nincsen.

Nem ellenérv eddig kifejtett álláspontunkkal szemben az, hogy a részvényeseknek módjukban áll az érvénytelen közgyűlési határozatokat megtámadni, megsemmisíteni, tehát nincsen szükség az általunk kifejtett jogszabályra. Példáinkat szándékosan úgy választottuk, hogy további érvelés nélkül is nyilvánvaló, hogy a hetek, esetleg hónapok múlva bekövetkező megsemmisítés nem kielégítő orvoslás. Már pedig nem lehet valamely jogszabálynak, a jelen esetben az alapszabályokban az elnöklésre vonatkozó intézkedésének rációjával ellentétes, olyan értelmet adni, amely azt segítené, aki in fraudem legis agit, aki látszólagos jogát, az elnöklést úgy gyakorolja, hogy nem elnököl, hanem az ellenkezőjét csinálja, aki tilos cselekményt (a tanácskozás és határozás meggyúsítását) végez.

Azt mondhatná azonban valaki, hogy a részvénytársasági közgyűlési tárgyalási jognak az elnöklésre vonatkozó, itt kifejtett szabályai, bármennyire indokoltak lehetnének, gyakorlatilag keresztülvihetetlenek, mert a legnagyobb zavarokra adhatnak alkalmat. Hogy ki pártatlan, hogy milyen a tárgyalás pártatlan vezetése, ez irányban igen eltérőek lehetnek a nézetek. Ennek megállapítása rendkívül nehéz, még nehezebb annak megállapítása, hogy az igazgatósági elnök tárgyalásvezető tevékenységét milyen céltalattal gyakorolja. Azt mondhatná az ellenvélemény, hogy ilyen labilis megállapítások nem képezhetik alapját annak, hogy az írott jogszabály formális intézkedése félretétessék. Az általános tárgyalási jog körében sem állhat meg nézetünk szerint ezen ellenvetés, de a részvénytársasági közgyűlésre vonatkozólag, amellyel e fejtegetésekben foglalkozunk, kétségtelen nem ez a helyzet. Hiszen azt a kérdést, hogy az általunk feltételezett tényállás fennforog-e vagy nem, nem egy részvényes dönti el, sem a részvényesek kisebbsége, hanem a közgyűlés többsége. A közgyűlés többségének pedig kétségtelenül meg kell adni azt a jogot, hogy megállapíthassa a tényállást, hogy az elnök nem elnökölni, nem a tárgyalást érvényes határozathozatal felé pártatlanul vezetni akarja, hanem ennek az ellenkezőjét, azt meggyúsítani és ez alapon alkalmazza a tárgyalási jognak azon szabályait, amelyek az elnöki funkció betöltetlensége esetére vonatkoznak. Minthogy pedig a részvényesek összességének akarata a közgyűlésen nyilvánul meg, ha a közgyűlés többsége állapítja meg azt a tényállást, amely az igazgatósági elnök elnöklését kizárja, semminemű érdek sérelme nem történik annak következtében, ha a közgyűlés többsége elnökválasztással és az igazgatósági elnök működésének megakadályozásával a tárgyalás és ezzel a közgyűlés célját lehetővé teszi.

Nézetünk szerint a közgyűlésnek ilyen határozata a cégbíró-ság által nem felülvizsgálható, mert a közgyűlés szuverénitásától következik arra való joga, hogy a tényállást, mely szerint az elnök nem elnököl, hanem tárgyalást akadályoz, megállapíthassa. De az általunk kifejtett jogszabály lényegén nem változtat az

sem, ha valaki arra az álláspontra helyezkednék, hogy a cég-bíróságnak joga van vizsgálni, hogy a közgyűlés helyesen állapította-e meg azt a tényállást, hogy az elnök nem elnököl, hanem a tárgyalást akadályozza és ha azt találná, hogy a megállapítás helytelen volt, de csak ez esetben, megsemmisítené a közgyűlési határozatot. Ha azonban a cégbíróság is azt találja, hogy az igazgatóság elnöke nem elnökölt, nem elnökölni akart, hanem ennek az ellenkezőjét, akkor a fentebb kifejtett jogszabály alapján el kell, hogy fogadja még ezen nézetünkkel ellenkező álláspont szerint is azt a megállapítást, hogy a közgyűlés a törvényes formalitások megtartása mellett folyt le.

Van azonban olyan eset is, amikor az elnök magatartásának konkrét vizsgálására nincsen szükség annak megállapításához, hogy az igazgatósági elnök, aki az alapszabályok szerint a közgyűlés elnöke, nem elnökölni akar. Ez az eset forog fenn akkor, ha a közgyűlés napirendjének kizárólagos tárgya az igazgatóságnak és ezzel együtt természetesen az igazgatósági elnöknek felelősségre vonása és az ellenük indítandó eljárás feletti határozathozatal vagy különösen akkor, ha nem is az egész igazgatóság, hanem egyenesen az igazgatóság elnöke ellen hozandó ilyen határozatokról van szó.

Mint hogy az elnöklés fogalmához hozzátartozik a tárgyalásnak pártatlan vezetése érvényes határozat felé, az igazgatósági elnök az ilyen közgyűlésen csak akkor elnökölni lehet, ha ez a magatartása róla ilyen tárgysorozat mellett is feltételezhető lenne. Nézetünk szerint azonban *praesumptio juris et de jure*, tehát törvényes tényállás az, hogy az elnök ilyen esetben nem képes erre és nem akarhatja, hogy a tárgyalást pártatlanul érvényes határozat céljából vezesse.

Miből állapítjuk meg e *praesumptio*-t? A gondolatmenet teljesen egyszerű. Jogszabály az, hogy az érdekelt részvényes nem vehet részt olyan határozatok hozatalában, amelyek az ő külön érdekeire vonatkoznak. Ezen jogszabály általános alkalmazási körében ugyan csak jogszabály az is, hogy az igazgatóság tagjai nem szavazhatnak elmozdításuk ügyében, különösen akkor nem, ha egyúttal a határozatok tárgya az ellenük folyamatba teendő bírói eljárás is (*Entscheidungen des Reichsgerichtes* 74. kötet. 234 oldal.)

Hogy viszonylik a szavazati jog az elnöklés jogához? Mindkettő része annak a processusnak, hogy a részvénytársaság érvényes határozatokat hozhasson. Mindkettőre vonatkozó jogot e cél szempontjából kell vizsgálni, e cél világában kell mindkettőre vonatkozó jogszabályokat értelmezni. Az elnöklés legtöbbször, különösen az olyan elnöklés, amilyenről példánkban szóltunk, sokkal nagyobb mértékben befolyásolhatja a közgyűlés határozatát, mint az érdekeltnek minősített szavazat. Ha tehát érdekelttség címen az ilyen igazgatósági tag szavazatával nem vehet részt a határozat hozatalában, amennyivel inkább nem vehet részt elnökléssel.

Azokban az esetekben tehát, ahol a közgyűlés tárgysorozata az igazgatóság elnökének elmozdítását és ellene megindítandó eljárást tartalmazza, nem is tehető vita tárgyává, hogy az igazgatóság elnöke akarja-e pártatlanul vezetni a tárgyalást, az általunk említett jogszabály, amely őt még a szavazati jog gyakorlásából is kizárja, az ő képtelenségét, mint valószínű törvényes tényállássá teszi, amely tényállás fennforgása esetén a tárgyalási jognak általunk kifejtett jogszabálya jöghatásként előírja azt, hogy ő az elnöklésben «akadályozva van».

Különösen fennforog természetesen ez a tényállás akkor, ha már a kérdéses közgyűlést sem az igazgatóság hívta össze, hanem törvényadta jogával élve, a felügyelőbizottság az igazgatóság elmozdítására vonatkozó tárgysorozattal.

Ki nyitja meg ilyenkor tehát a közgyűlést? Milyen módon választatik meg az elnök? Ennél a szavazásnál ki állapíthatja meg a szavazatképes részvényesek számát, a szavazati jogot, a határozatképességet? Mind olyan kérdések, amelyekre feleletet az az általános jogszabály ad, hogy ha egy bizonyos jogcselekményre különös formaszeretség előírva nincsen, akkor az illető nyilatkozat bármely érthető és a célnak megfelelő alakban jogérvényesen megtehető. Helyes és célszerű módszernek ilyen esetben azt találjuk, ha a felügyelőbizottság elnöke nyitja meg a közgyűlést és vezeti mindaddig, amíg az elnök választása meg nem történt.

Dr. Bátor Viktor.

A numerus clausus kérdése.

A numerus clausus tárgyában e lapokban megjelent cikkek lényegét kíséreltem meg összefoglalni abból a célból, hogy az egész kérdéstről egységes képet nyerjünk.

Tehát kezdjük a statisztikával.

Nagymagyarországon 8350 ügyvéd volt, míg Csonka-Magyarországon 1926. év végén 5908 ügyvéd volt bejegyezve (dr. Popper, *Jogt. Közl. m. é. 18. sz.*). Ez a szám már ez év első negyedében 5882-re apadt. (Vargha F., *Jogt. Közl. m. é. 6. sz.*). Míg az ország területének és népességének körülbelül kétharmada elveszett, addig az ügyvédek száma a megmaradt területén csupán 30%-kal lett kevesebb. Az összes ügyvédek közül 3052 lakik Budapesten és 2830 vidéken, vagyis Budapesten a népesség számához viszonyítva hatszor annyi ügyvéd van, mint vidéken. (Vargha, *Jogt. Közl. m. é. 6. sz.*)

Megállapítható az is, hogy míg az ügyvédek körülbelül 10%-a fényesen megél, addig körülbelül 30%-a csak szerényebb existenciával bír, míg körülbelül 60%-a a mindennapi kenyérért kénytelen dolgozni.

Az ügyvédi pálya különösen Budapesten kétségtelenül túlszűfolt. Ez a helyzet az egyes ügyvédre nézve mindenképp megélhetés kérdése; a karra nézve, mely az ügyvédség színvonalát van hivatva megőrizni, erkölcsi kérdés; a szociológus szempontjából társadalmi kérdés; a politikus szempontjából mint általában minden helyzet, amely politikai célokra felhasználható, politikai kérdés.

Vizsgáljuk, hogyan oldják meg a maguk szempontjából egyenként a kérdést?

Az *egyén* vagy az önszegély álláspontjára helyezkedik s minden lehetőséget elkövet, sokszor meg nem engedett eszközök is igénybe vesz, hogy a nagy konkurrenciában fennmarthassa magát, vagy felkiált; állam segíts! Ez utóbbiak a csüggedők, akik úgy érzik, hogy gyámoltásra szorulnak s nem törődnek azzal, hogy az etatizmus vagy ha tetszik más szóval államszocializmus szekerét tolják, mely Le Bon szerint a szolgaságban való egyenlőségre s végeredményében dekadenciára vezet.

A *kamarák* üldözik az önszegély erkölcsstelen módjait s javaslatokat tesznek a kormánynak a bajok orvoslását illetően.

A *szociológus* vizsgálja a bajok okait s megállapítja, hogy a túlszűfoltok okai kivételesek s átmenetiek. A túlszűfoltok főképpen a megszállott területekről idemenekültek, másrészt a nyugdíjas tisztviselők beözönlése okozta. Megállapítja, hogy a megélhetés minden foglalkozási ágban egyaránt nehéz. Mint kedvező jelenséget megállapítja azt is, hogy az idegen elemek beözönlése már jelentéktelen, a succrescencia pedig minimális: Budapesten 10, vidéken körülbelül 20 ügyvédre esik egy jelölt. A szociológus álláspontja az, hogy ha a baj okát feltárjuk s azt a köztudatba visszük át, egészséges társadalom önmaga gyógyítja ki magát. Mi sem természetesebb, mint hogy a túltelítettség tudatában más pályák felé orientálódik a fiatal generáció.

A *politikus* — az igazságügyminiszter úr — kijelentette, hogy az ügyvédi kar baján csak numerus claususszal tud segíteni s egy kisebb csoport iniciatívájára szinte megragadja az alkalmat a numerus clausus behozatalára. Bizottságot küldött ki a javaslat elkészítésére. E bizottságnak egyik buzgó tagja szinte sajnálkozva jelenti ki, hogy a kar hiába pazarolja energiáját az állami beavatkozás elleni küzdelemre, mert a túltengésnek gátat kell vetni. A megejtett szavazás eredményét mint «jelszó feletti szavazást» értéktelennek tartja. (Dr. Leopold, *Jogt. Közl. m. é. 23. sz.*)

A megejtett szavazásokból megállapítható, hogy a kar tagjai közül azok, akik az ügyvédség sorsával törődni érdemesnek tartják, akik tehát e kérdés fontosságát mérlegelni tudtak, s kötelességüknek tartották, hogy állást foglaljanak, túlnyomó részben az állami beavatkozás ellen szavaztak. Miért: Mert tudják, hogy a meglévő létszámot jogfosztás nélkül nem lehet apasztani, meg vannak győződve, hogy a létszám szaporodásától nem kell tartani, sőt ellenkezőleg minden jel arra vall, hogy a természetes és egészséges gyógyulási processus megindult, végül, mert félti szabadságát és függetlenségét az állami Leviathántól. Azt tartja, hogy a numerus clausus medicinája: *pejus morbo*.

A magyar ügyvédi kar nemes tradíciói közé tartozik a polgári szabadság és egyenlőség féltő megőrzése. Mit jelent ez ideálokkal szemben a numerus clausus?

Jelenti egyrészt a pályaválasztási szabadság korlátozását, az egyén korlátozását abban, hogy jól felfogott érdeke, hajlamai és tehetsége szerint választhassa meg pályáját, másrészt a polgári egyenlőség elvébe ütköző privilégiumok osztogatásának a rendszeresítését. A numerus claususos ügyvédi kar mi volna egyéb, mint egy privilégizált testület, szabadalmazott társaság. Jelenti a protekció újabb térhódítását s ez úton a szabad és független kar korrumpálását. «Nem a képzettség vagy gyakorlat, hanem a várakozáshoz szükséges anyagi erő vagy az összeköttetés fog érvényesülni» mondja dr. Horváth, szombathelyi kollégánk (J. K. m. é. 16. sz.). «... nem azok kerülnének be, akik értelmileg és erkölcsileg elsősorban jogosultak arra, hanem azok, akik a korteskedésben legszerencsésebbek voltak» mondja Vargha korona-ügyész (J. K. m. é. 20. sz.).

Ezek ellen a kétségtelenül bekövetkező bajok ellen valóban nemes dolog, hogy az ügyvédi kar energiáját pazarolni nem sajnálja s bizunk benne, hogy nem is hiába pazarolja, hogy akarata ellenére nem fogják boldogítani.

A magyar ügyvédi kar, éppen úgy mint a német, osztrák és olasz, elutasítja magától a numerus clausus tervét nemcsak azért, mert az mint a gyámkodás egy formája lealázó, hanem mert igazságtalan is. Igazságtalan a többi foglalkozási ágakkal szemben, akiknek megélhetését e korból kizártak súlyosbítanak. Ha az ügyvédi kar privilégizált testületté lenne, úgy a quod unum justum alteri æquum elve alapján sorra követelhetnék az orvosok, mérnökök, mindenféle iparosok és kereskedők stb. a zárt számot s mire a sor végére jutnánk, nem maradna más hátra, mint Malthus elméletének gyakorlati megvalósítása, vagyis a születések numerus claususa: az egyke, amely ellen normalisták és politikusok hangosan szónokolnak. Lehet-e a politikusok egyke-ellenes szónoklatait őszintének tartanunk akkor, amikor másrésről numerus claususok szükségességét hangoztatják? Avagy nem tudja a jobb kéz, hogy mit csinál a bal?

Kétségtelen, hogy az ügyvédi kar állásfoglalása rendszerint nem lehet egyedüli szempont az ügyvédi kart illető törvényhozási kérdésekben, mert ez ügyek rendszerint a jogkereső közönség érdekeit is érintik.

A numerus clausus kérdése azonban nem ilyen természetű.

A numerus clausus kérdése lényegében annak a kérdése, hogy hány ügyvéd fungálhasson. Hogy a működő ügyvédek szakképzett és erkölcsileg kifogástalan emberek legyenek, az nem a numerus clausus kérdése, hanem a fungálás sine qua non ja. Hogy hány ügyvéd működhesse, ez a kérdés a nagyközönséget egyáltalában nem érdekelteti. A közönség érdeke csak az lehet, hogy jogtudó, megbízható ügyvédek között válogathasson, ezt azonban numerus clausussal nem lehet elérni. Az ügyvédi kar magas szellemi és erkölcsi nívóját csak az alapos kiképzés, vizsgáztatás és szigorú fegyelmi felügyelet biztosíthatja. Ha regenerálni kell, ez csak az ügyvédek személy szerint ismerő autonóm hatóság útján belsőleg és erkölcsileg vihető végbe.

Ha lehet beszélni erkölcsi bajokról, úgy ennek oka itt is, mint általában nem a túlzásfóltóság, mert hiszen a sűrű népesség sehol sem okoz erkölcstelenséget, legfeljebb a nyomortanyákon, hanem az általános gazdasági pangás, az általános szegénység egyfelől, másfelől az egyesek kapzsisága. A kapzsiságot, mint emberi gyarlóságot kiirtani nem lehet, de, ha lesz ebben az országban virágzó gazdasági élet, igazságos vagyon és jövedelem elosztás, minél több jómódú gazda, iparos és kereskedő, akkor nem igen lesz proletár esendő ügyvéd. Szegény paraszt, szegény király. Szegény kliens, szegény ügyvéd.

Visszatérve már most arra, hogy a numerus clausus kérdése nyilván csak az ügyvédi kar ügye, kérdem: miféle erkölcsi vagy jogi indok szólhat a mellett, hogy e kart nagy többségének akarata ellenére megrendszabályozzuk? A kar akarata csak nem lehet jogellenesnek vagy erkölcstelennek minősíteni s mint ilyent mellőzni? Azt sem állíthatja senki, hogy a kar akarata nem függetlenül nyilatkozott meg. Azt pedig kissé merész dolog még csak feltételezni is, hogy a kar ne tudná, hogy mi a kérdés lényege, mi a «jelszó» tartalma. Mindenki tudja vagy legalább is sejti, hogy itt in ultima analisi a jövő nemzedék szabadsága mellett az ő függetlensége is kockán forog, amely függetlenség tudata pedig az ügyvédi pályát az ügyvéd előtt eddig oly becsessé, a közönség szemében pedig oly becsültté tette.

Az ügyvédi kamarák, amikor a numerus clausus ellen állást

foglaltak, egyben egész légióját sorakoztatták fel olyan javaslatoknak, amely javaslatok mások sérelme és saját szabadságának és függetlenségének veszélyeztetése nélkül egyedül alkalmasak a bajokon segíteni.

Ha e javaslatok helyett a numerus clausus terve valószínűnek meg, úgy ebben az ügyvédi kar, mást mint politikumot nem láthatna. Akkor a cél nem lehet egyéb, mint a centralizáltságánál fogva ugyanis nyomasztó államhatalom (mindegy hogy közvetlen vagy tekervényes beláthatatlan utakon közvetített) hatékonyabb kiterjesztése arra a ma még autonóm ügyvédi karra, mely az államhatalom kóros omnipotenciájával szemben nemes tradícióihoz híven mindig előharcosa volt a polgári szabadságnak és egyenlőségnek és ellensége volt mindenféle retrográd és anakronisztikus (céhszerű) rendszabálynak.

Dr. Gergelyffy Géza.

Az igényper halasztó hatálya.

A végrehajtási törvény 93. §-ának 2. bekezdése szerint a 15 napos határidő után beadott igénykereset halasztó hatályúnak csak akkor mondható ki, ha «az igénylő a kereset jogosultságát valószínűvé teszi, egyszersmind pedig az igénykereset elvesztése esetére a végrehajtató követelését és járulékait, vagy amennyiben ez kisebb összeget tenne, az igényelt tárgyak becsértékét biztosítékul a bíróságnál leteszi».

A budapesti központi kir. járásbíróság ezt a rendelkezést akként értelmezi, hogy minden körülmények között a végrehajtató teljes követelése és járulécai teendő bírói letétbe, azon egyetlen kivétellel, hogy ha ez a teljes követelés kevesebb a becsértéknél, amikor is csak ezen becsérték összege szolgál biztosítékul. A biztosíték összeg tehát nem lehet kisebb a végrehajtató követelésénél. (337,947/1927., 338,142/1927.)

A járásbíróságnak ez a gyakorlata, szerény véleményem szerint, helytelen, amint ezt az alábbiakban kifejteni igyekszem. A helyes álláspont szerintem az, hogy abban az esetben, ha az igényelt ingók becsértéke a végrehajtató követelésénél kisebb, (rendszerint ez az eset akkor, ha az igénylő nem az összes lefoglalt ingókat, hanem azoknak csak egyikét-másikat igényli), csak a kisebb összeget, azaz az igényelt ingó becsértékét kell letétbe helyezni.

Előrebocsátom, hogy erre a kérdésre vonatkozó felsőbb bírósági határozat nincs és nem is lehet, mert a 93. §. 3. bekezdése a felfüggesztési kérelmet elutasító végzés ellen felfolyamodást nem enged. Tudomásom szerint járásbírósági megállapodás sincs, ami annyi más vitás kérdésben hozott egységet az elsőfolyamodású bíróságok előtt.

Nézzük a grammatikai értelmet: azon fordul meg a kérdés, hogy az «ez» névmás mire vonatkozik, vissza a megelőzőhöz, vagy előre a következőre? Azt hiszem, nem kell ahhoz nagy grammatikusnak lenni, hogy megmondhassuk, az bizony grammatikailag mindkettőre vonatkozhatik. Ezzel tehát előbbre nem jutunk.

Mi volt tehát a törvényhozó szándéka? Erre már könnyebb a felelet: nyilvánvalóan az, hogy a végrehajtatót az igénykereset folytán hátrány ne érje, hogy biztosíttassék a felől, az igénylési eljárás követelésének érvényesítésében ne hátráltassa. Amíg az igényper eldől, addig a végrehajtató már árverést is tűzhetne az igényelt ingókra, az árverés is esetleg már megtartatható volna, az igénykereset elutasítása esetén pedig ezt a sok időt megkívánó eljárást újból és előlről kezdené. Minthogy pedig «az idő pénz» és minthogy a rosszhiszemű elhuzást kell meggátolni (bár elegendő módot ad a 15 napos első határidő is), az igénylés komolyosságát kell igazolnia az igénylőnek, biztosítania kell a végrehajtatót, hogy az igénykereset folytán veszélyeztetett (időbeli) érdeke kellő védelemben részesül.

Erre egyébként nemcsak a törvényhozó intencióiból, hanem magából a törvényszövegből is következtethetünk. A törvény ugyanis kifejezetten *biztosítékul* kívánja az összeget letétetni. «Biztosíték» alatt pedig semmi más nem érthető, mint annak az érdeknek a biztosítása, amely a biztosítandó valamihez fűződik. Már most micsoda érdeke van a végrehajtatónak veszélyeztetve? Nyilvánvalóan az, hogy a bizonyos ingót, amelyet az igénylő igényel, nem tudja idejében elárverezni (a többi, esetleg nem igényelt ingót azonban igen) és ennek folytán nem tud annak előre látható és várható árverési vételárához — a becsértékhez — hozzájutni.

A végrehajtató veszélyeztetett érdeke tehát az igényelt ingó vagy ingók becsértékének összegében fejezhető ki.

Ha azonban a végrehajtató összes követelése a járulékokkal együtt kisebb összeget tenne ki az igényelt ingók becsértékénél, úgy az az érdek is, amely az igényelt ingóhoz fűződik, megfelelően kisebb. Hiszen őt amúgy sem a teljes árverési vételár illetné meg, hanem annak csak azon része, amely az ő követelését fedezi.

Más szóval: végrehajtatót a halasztó hatály *legfeljebb* a követelés teljes összegének, *legalább* az igényelt ingó becsértékének idejében való kézhezvételében akadályozza meg. Nagyobb kára, mint a teljes követelés, nem lehet, viszont kisebb sem lehet annál az összegnél, ami az igényelt ingók várható árverési vételára.

Ha tehát a követelés kisebb a becsértéknél, úgy a veszélyeztetett érdek csak a követelés összege lehet, ha ellenben a követelés nagyobb, mint a becsérték, úgy csak a becsérték az az összeg, amely pénzben fejezi ki végrehajtatónak veszélyeztetett érdekét.

A Pp. 6. §. 4. pontja szerint «követelés biztosítását, zálogjogot, jelzálogot tárgyazó perben (a pertárgy értéke) a követelés összege, ha pedig a zálog értéke kisebb, ez az érték». Ha a Pp.-t harminc évvel korábban alkották volna meg, vajjon nem így mondták volna-e: «követelés biztosítását, zálogjogot, jelzálogot tárgyazó perben a pertárgy értéke a követelés összege *vagy ha ez kisebb, a zálog értéke?»* A mondat struktúrája teljesen azonos a most hivatkozott törvényben és a végr. törv. 93. §. 2. bekezdésében. A különbség csak az, hogy a Pp. világos és szabatos, a végr. törvény ezen szakasza pedig nem. Ha a célt, amelyet a törvény elérni szándékolt, nem is tekintjük, talán szabad ebből a törvényi mondatfelépítési azonosságból is némi következtetést levonni.

De ezen felül is: a törvény *biztosítékot és nem bírságot* mond. Már pedig bírság jellege volna annak, ha az igénylőnek 1000 P-t kellene letétbe helyeznie, amit pervesztés esetén elveszít még akkor is, ha az igényelt ingó becsértéke csak 50 P. Nagyon ritka esetben fordulhat elő, hogy az igénylő meg merjen kockáztatni 1000 P-t (a végrehajtató követelését) akkor, amikor legjobb esetben is csak 50 P-t (a becsértéket, illetőleg az igényelt ingót) nyerheti. Elég bírságiellegű az igénylőre az, hogy az igényper költségeit — rendes körülmények között — sajátjából kell viselnie. Az azonban, hogy a végrehajtató teljes követelését veszítse el az igényper elvesztése esetén, határozottan bírság természetével bírna.

Hogy méltánytalan is, az már a fentebbiekből kitűnik: Pl. egy nagybirtokos ellen 100.000 P követelés erejéig végrehajtást vezetnek. Lefoglalják a réten a tehéncsordát. A csorda egyik tehene azonban a tehenészé. A faluban nincs ügyvéd, meg ideje sincs és csak a 15 nap eltelte után mondják meg neki, hogy bizony a halasztó hatályról elkésett. De talán, sőt minden valószínűség szerint nem is tudott arról, hogy lefoglalták. Már most vagy hagyja elárverezni az egyetlen tehenét az uraság tartozása fejében vagy *tegyen le biztosítékul 100.000 P-t!* Pedig hát a végrehajtató lefoglalt vagy 150.000 P becsértékű ingóságot, azt az igényper folyama alatt, az igényelt egy tehen kivételével el is árverezheti, hát igazán nem fűződik nagyobb érdeke ahhoz, hogy az egy árva tehen idejében nem árverezhető, *mint éppen annak az egy tehennek a várható árverési vételára, annak becsértéke.* Arról nem is beszélek, hogy az árverésen rendszerint csak a becsérték 10–20%-áért kelnek el a lefoglalt ingók.

Dr. Kurzweil István.

Egy fejezet a munkásbiztosítási kódexből.

Az 1928. évi január hó 1. napján életbelépett és 227. §-ának rendelkezéséhez képest kódexnek tekintendő 1927. XXI. tc. 90. §-ának 4. bekezdése a perek légióival fogja az amúgy is túlterhelt munkásbiztosítási bíróságot elárasztani. Az említett 4. bekezdés és a szakasz többi része között fennálló ellentmondás lehetetlenné teszi a törvényhozó valódi intencióinak érvényesülését és előtérbe tolja azt a — sajnos — nagyon is aktuális kérdést, vajjon nem kell-e a javaslatokat alaposan kidolgozni és tüzetesebben felülvizsgálni, mielőtt azokat a törvényhozás elé terjesztik.

A törvénybe belecsúszott hibának — mint erről az alábbiakban szó lesz — mindenekeelőtt az az előrelátható következménye, hogy feléleszti a régen megszűntnek vélt kártérítési igényeket, amelyeket az 1907. XIX. tc. hatályosságának időtartama alatt nem

lehetett érvényesíteni. További hatása pedig az, hogy a jogos igények érvényesítését a kevésbé jogosultakkal szemben kitolja és e mellett a pereknek egyöntetű, azonos elvek szerinti eldöntését is lehetetlenné teszi.

A törvény 90. §-a azt, hogy a munkavállaló és családtagjai a munkaadó ellen üzemi balesetből kifolyólag kártérítési igényeket érvényesíthessenek, feltételhez köti. A polgári per ugyanis csak akkor indítható meg, ha a munkaadónak vagy a törvényben megjelölt alkalmazottjának a baleset előidézése körül fennforgó szándékossága vagy mulasztása megelőzőleg jogerős büntetőbírói ítélettel megállapítást nyert. Ez a feltétel csupán alaki, perjogi tartalmú és a megelőző büntetőbírói ítélet hiánya a Pp. 180. §-ának 2. pontjában szabályozott, hivatalból figyelembe veendő pergátló körülményt létesíti.

A pergátló körülmény megalkotásának azonban elsősorban nyilvánvalóan az a célja, hogy a munkaadót a «culpa levis»-ről és a «culpa lata» számos eseténél a felelősség alól mentesítse és csak másodsorban az, hogy az eljárás folytatását bizonyos fokig megnehezítse. A törvényhozó itt abból indult ki, hogy azért, mert a munkavállaló baleset elleni biztosítását általánossá teszi és annak összes terheit a munkaadóra rója, munkaadónak ellenszolgáltatást kell nyújtania.

Már most azzal, hogy az idézett szakasz 4. bekezdése a megelőző büntető eljárást elengedi ott, ahol a büntető eljárást megindítani vagy büntető ítélettel befejezni nem lehet, illuzóriussá válnak a szakasz egyéb rendelkezései és a törvényhozó intencióival ellentétes eredmény létesül.

Az 1907. XIX. tc. 83. §-a is elengedi a büntető eljárást, ha az eljárás megindítása vagy lefolytatása a balesetet előidézettnek személyében rejlő ok miatt lehetetlen. Ezek az okok a Btk. 105. §-ából s a Bp.-ből kivételesen a bűnös halála, királyi, illetőleg kormányzói kegyelem és a távollét. Ámde ezen az engedményen túlmenni és a büntető ítéletet a bűnvádi eljárás lefolytatásának tárgyi lehetetlenülése esetében is elengedni ott, ahol egyébként a jogerős büntetőbírói ítélet az igény érvényesítésének fontos perjogi előfeltétele, nem volt helyénvaló. A bűnvádi eljárásnak büntető ítélettel való befejezését kizáró tárgyi okok ugyanis majdnem kivétel nélkül olyanok, amelyeknek fennforgása esetére a törvényhozó kártérítési igény érvényesítését egyáltalában ki akarta zárni. Állításom igazolására csak arra hivatkozom, hogy a Bp. vonatkozó rendelkezései szerint kizárja a bűnvádi eljárás folytatását és a büntetőpernek ítélettel való befejezését az is, ha a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, ha a terhelt ellen felhozott bizonyítékok nem elegendők arra, hogy a bűnösségre nézve alapos gyanút keltessenek, ha a pótmagánvádra lefolytatott bűnvádi eljárásnál a pótmagánvádló vizsgálat elrendelése iránti indítványát jogerősen elutasították, ha hiányzik a vád, tehát a vád képviselőjét sem az ügyész, sem a sértett nem vállalja, stb. stb.

A hivatkozott 4. bekezdés igen furcsa és méltányosnak sehogyszem nevezhető helyzetet teremt. Amint a fentebbiekből kitűnik, annak, akit a törvényhozó egyedül kívánt a kártérítés követelésére feljogosítani, előbb a hosszadalmas, sokszor négy-öt évig tartó bűnvádi eljárást kell lefolytatnia. Míg a másiknak, akit a törvényhozó az igény érvényesítésétől egyáltalában el akart zárni, elég csak a nyomozást megszüntető határozatban megnyugodnia, hogy a kártérítési pert akár egy-két hónapon belül is folyamatba tehesse.

Ennél még sokkal nagyobb baj az, hogy a jogerős bírói ítélet kikötése, amint arra fentebb már utaltam is, tulajdonképpen a kártérítési kötelezettségnek anyagi jogi feltételét kívánta adni és ezzel a «culpa levis»-t és a «culpa lata» számos esetét az ilyfajta kártérítési igény jogalapjai közül kizárni. Kitűnik abból, hogy a büntetőbírói ítélet a «dolus»-nál és a «culpa lata» bizonyos eseteiben marasztal, ellenben «culpa levis» mindig, a «culpa lata» pedig számos esetben csupán magánjogi kártérítési alap. Ámde a törvényszöveg nem nagyon szerencsés megfogalmazása ebből alaki, perjogi feltételt létesített és egészen mást rendelt, mint ami szándékoltatott. Előáll most az a helyzet, hogy a 4. bekezdés alapján megindított perekben az igény megítélendő «culpa levis» esetén is, míg a szakasz egyéb rendelkezései alapján indított pereknél csak «dolus»-nál és a «culpa lata» bizonyos eseteiben, mert hiszen a büntetőbíró csak ekkor fog marasztaló ítéletet hozni. Méltán kérdezhetni, hogyan lehet ezeket a pereket egységes jogelvek szerint elintézni?!...

Ez a helyzet tehát az 1928. január 1-je után előállott baleset-

teknél. A régi ügyekből kifolyólag azonban még sokkal kellemetlenebb meglepetések várhatók.

Az 1907: XIX. tc. hatályossága alatt nagyszámú kártérítési iránti per nem volt megindítható, mert az eljárásnak büntető ítélettel való befejezése a Bp.-ban szabályozott gátló okba ütközött, főleg pedig, mert a bünvádi eljárás megindíthatása a Btk. 106. §-a alapján elévült. Az új törvény alapján ezeket a kártérítési pereket most már minden különleges előfeltétel kimutatása nélkül meg lehet indítani. Az a sértett, akinek ügyében a vádhatóság jogerős megszüntető ítéletet hozott vagy akinek ügyében, miután átvette a pólmagánvádat, a vizsgálat elrendelése iránti indítványát jogerősen elutasították vagy aki a bünvádi eljárást meg sem indíthatta, mert az eljárás megindításának joga időközben elévült, nyugodtan hivatkozhatik az új törvény 90. §-ának 4. bezdésére és annak folytán, hogy a törvény kódex, a munkásbiztosítási bíróság az ügyet érdemben lesz kénytelen elbírálni. Az általános magánjog szabályai értelmében azután a keresetnek a legtöbb esetben kénytelen is lesz helyt adni, mert olyan baleset alig van, ahol a munkaadót vagy megbízottját annak előidézése körül valami kis mulasztás, legalább is «culpa levis» ne terhelné.

Minthogy pedig a munkaadó elleni kártérítési igények a kódex eltérő rendelkezéseinek hiányában a rendes magánjogi elévülési határidő alá esnek, előrelátható, hogy a bíróságok kénytelenek lesznek mindazokkal az ügyekkel foglalkozni, amelyek több, mint 20 év alatt felgyülemlettek.

Nem hihető, hogy egyetlen rokkant is kihasználatlanul hagyná azt a lehetőséget, amelyet neki az új törvény nyújt. Ilyen áldozatot és lemondást a munkásság legszegényebb és legszerencsétlenebb rétegétől meg sem lehetne kívánni. A perindítást a költségek kérdése sem fogja gátolni, mert hiszen az érdekelteknek minimálisan 99%-a szegényjogra tarthat igényt. Megindul tehát a perek áradata és ez az áradat a munkásbiztosítási bíróság ezrekre menő hátralékait újabb súlyos ezrekkel fogja megnövelni. Részünk lesz abban az épületes látványban, hogy a perfelvételre nem két éves, hanem négy-öt-hat éves terminusokat fognak kitűzni. És ezen a helyzeten a bíróság létszámszaporítása sem segíthet, mert a perek számának emelkedése a bírói létszám emelkedésének tempóját messze meg fogja haladni.

A kódexnek a kártérítési jogra vonatkozó fejezetével még bővebben kívánok foglalkozni és a későbbiek folyamán érinteni fogom a munkásbiztosítási bírósági hatáskör szűkítésének halasztáhatatlan sürgősségű kérdését is.

Most csupán azt állapítom meg, hogy a törvény a jelenlegi alakban fog életbelépni és a 90. §. 4. bekezdésének általánosan kötelező voltához kétség nem férhet.

A fentebb kimutatott hibán csak újabb törvényhozási intézkedéssel lehetne segíteni. Amíg a törvényhozás nehézkes apparátusa megindul, hosszú hónapok mulhatnak el és ennyi idő elteltével már nem szabad azoktól, akik az ominózus 4. bekezdés alapján jogokat szereztek, ezeket a jogokat elvenni. Az én szerény nézetem az volna, hogy a megtörtént hibának konzekvenciáit oly értelemben kell levonni, hogy a megelőző jogerős büntetőbírói ítélet hiánya megszűnjön pergátló körülmény lenni. Ne legyenek más feltételei a munkavállaló vagy családtagjai részéről a munkaadó ellen indítandó pereknek, mint bármely más pernek.

Lehet, hogy a régi törvény megalkotásánál még szükséges volt a munkaadót az átvállalt biztosítási terhekért kárpótolni, ámde ma, több mint 20 évvel a kötelező balesetbiztosítás hatálybalépése után, ennek már semmi indoka sem lehet. A munkaadó már régen áthárította azokat a terheket, amelyeket a biztosítási kötelezettség reá ró, a munkavállalóra azzal, hogy neki megfelelően csökkentett javadalmazást ad. Ennek igazolására most csak arra hivatkozom, hogy az iparvállalatok mérlegeiben a munkásbiztosítási járulék már a munkabérek között szerepel. Ma már nincs szükség arra, hogy a munkaadó különleges védelemben részesüljön.

Ha a kérdés az idők folyamán illetően megoldást nyerne, a munkaadó ellen a munkavállaló vagy jogutódai részéről indított, üzemi balesetből származó kártérítési perek a rendes bíróság elé volnának utalandók, mert a munkásbiztosítási bíróság mai szervezete és eljárási szabályai mellett a reá háruló újabb feladatoknak semmiképpen sem bírna megfelelni.

Dr. Rényi Béla.

Szemle.

— **A rentrée beszédek** szürkeségéből üde színfoltként emelkedik ki *Wlassics* Gyulának megnyitója, amelyben többek közt olvasható, «hogy a minden politikától mentes bírói hatalom egyike a legfontosabb alkotmánybiztosítóknak. Ennek az alkotmánybiztosítóknak azonban éltető lelke csak az a hit, hogy a bíró pártatlansága szilárdan áll.» Lehet-e önámítás nélkül állítani, hogy ez a hit ismét arra a fokra emelkedett, amelyet nálunk a háború előtti igazságszolgáltatásunkban elért? Igazságszolgáltatási hierarchiáink egy másik oszlopa: *Vargha* Ferenc néhány év előtt a bírói függetlenségről írt tanulmányában behatóan foglalkozik a bíró és a közvélemény viszonyával és arra az eredményre jut, hogy a bíró nem deferálhat az őt megragadó társadalmi tömeghangulatnak, ha az a törvénnyel ellentétes. Nem foglalkozik azonban azzal a kérdéssel, hogyan szabadulhat attól a politikai véleményről, amely benne él s amely akár tudatosan, akár öntudatmögöttesen befolyásolja ítéletét. Igazságszolgáltatásunknak egy harmadik — sajnos immár 14 év előtt — kiölt oszlopa: *Baumgarten* Izidor a bíróról tartott hallhatatlan előadásában mondotta, hogy a bírónak is szüksége van oltalomra saját subjectivitásának excessusaival szemben és öntudatlan lelki elfogultságának legyőzése végett szorul a törvényre, mint támaszra, mint pajzsa és mint útjelzőre. Sajnos, e szigorú legizmus, mint természetes korlát, éppen akkor nem válik be, amikor a bíró politikai színezettsége a törvény bírói értelmezésének és alkalmazásának széles latitude-jén belül érvényesül. Ha a bírót, mint embert, függetleníteni kívánjuk az öntudatlan politikai elfogultság gyanujától, arról kell gondoskodni, hogy egyéni véleményének kialakulásában minden politikai irány halása egyaránt érvényesülhessen, ki kell emelni a bírót egyes pártok befolyása alól, hogy az összes pártok fölé emelkedhessen. Ezt a célt szolgálja a *porosz* igazságügyminisztériumnak legutóbb kiadott rendelete, amely a bírák számára a legkülönbözőbb árnyalatu politikai napisajtót hozzáférhetővé teszi, amit a jog, gazdaság és politika teréről merített ellentétes irányú tudományos előadások látogatása egészít ki. Ezzel szemben azt látjuk, hogy bíránk politikai tájékozódásukat, igen kevés kivételekkel, kizárólag az ú. n. kurzus-sajtó szemellenzős hasábjából merítik, hogy még a szak-sajtónak is csupán a gutgesinnt része jut el a bíróságokhoz — s hogy egyebeket nem is említve — a bírói egyesület élén még mindig az ellenforradalomnak egyik exponense szimbolizálja «a politikától mentes bírói hatalmat», noha tudvalevőleg rendes bírói működést soha ki nem fejtett, tehát nem is állt módjában bírói érdemeket szerezni. Ha *Wlassics* Gyula rentrée beszéde vágyat és óhajta kívánt kifejezni, úgy minden elfogulatlan jurista lelkes helyesléssel találkozik; ha az élő valóságot akarta bemutatni, úgy tartunk tőle, magasabb szintre emelte kritikájának tükrét, semhogy a magyar globusz igazságszolgáltatási tünetei benne kellő szabatossággal rajzolódni le. Ha a bírót mentesíteni kívánjuk a politika hatalmától, előbb oly politikát kell folytatni, amely nem is óhajtja a bírói hatalomnak támogatását igénybe venni.

— **Az új ügyvédi rendtartás** tervezetének tárgyalását január 9-én kezdte meg a budapesti ügyvédi kamara választmánya. Örömmel jelentjük, hogy a választmány nagy többséggel törölte a 2. §. ama pontját, mely a *férfinemet* az ügyvédek lajstromába való felvételnek általános keltékei között sorolta fel. Éppen most jelentettek a napilapok, hogy már a török ügyvédi kar is felvett egy nőt soraiba. Felette furcsa lett volna, ha az ügyvédi kar azt javasolta volna, hogy a magyar nő ne léphessen olyan pályára, mely még a török nők előtt is nyitva áll.

— **Özvegyi jog korlátozása özvegyi jog nélkül?** A Kúria az özvegyi haszonélvezet korlátozásának jogát per analogiam érdekes módon terjesztette ki. Az eset a következő volt.

Egy gyermek édesanyjának önkényt özvegyi haszonélvezetet biztosított oly vagyronra, melyre anyját özvegyi haszonélvezet nem illette meg, mert a nagyszülőkről közvetlenül hárult az unokára. A Kúria P. I. 7624/925. sz. ítéletében kimondotta: «Nincs tiltó jogszabály, hogy az érdekeltek özvegyi jogot alapíthassanak oly esetben, amidőn a törvény alapján az özvegyet az özvegyi jog meg nem illeti. Ennélfogva és mert nincsen adat arra, hogy felperes a közvetlenül nagyszülőkről reáharult hagyatéki vagyron tekintetében az özvegy édesanyja (az alperes) részére más jognak a biztosítását engedte volna, mint azt a jogot, mely őt a férje után illette volna abban az esetben, ha ez a szüleit túléli s mert a perben arra sincs adat, hogy a felperes ennek az önkényt engedett özvegyi (haszonélvezeti) jognak a korlátozásáról kifejezetten lemondott volna, a felperest, mint leszármazó örököszt éppen úgy megilleti az özvegyi jog korlátozására vonatkozó kereseti jog, mint azt az örököszt, akinek az örökrésze a túlélő házastárs özvegyi haszonélvezeti jogával terheltetett meg». A döntés helyességéhez szó fér. A gyermek ajándékot adott az anyjának. Tehát nem az özvegyi haszonélvezeti jog, hanem az ajándék szabályai lettek volna csak alkalmazhatók, különösen a korlátozás kérdésében. Per analogiam erre az esetre minden vonatkozásban nem terjeszthetők ki az özvegyi haszonélvezet szabályai. Lehet, hogy konkrét esetben a döntés méltányos volt. De a konstrukció nem helyes.

— **Ingó árverés megsemmisítése** az árverésre bocsátott ingók azonosításának hiánya miatt. 21. P. 5088/42/1927. sz. Budapesti kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróság, az elsőbíróság végzését 1927 okt. 15-én megváltoztatja, az 1926 április hó 1-én tartott árverést teljes egészében megsemmisíti.

Indokok: Az elsőbíróság az árverés megsemmisítésére irányuló kérelmet elutasító végzését lényegében azzal indokolta, hogy az árverés alkalmazásával olyan lényeges szabálytalanság, mely az árverés megsemmisítésére vezetne, fel nem merült, de ha fel is merült volna, az ellen a felfolyamodó sikeres jogorvoslattal, figyelemmel az Ét. 55. §. alapján a végrehajtási eljárásban is alkalmazandó Pp. 223. §-ára nem élhetne, mert az állítólagos szabálytalanság alkalmával jelen volt és ez ellen fel nem szólalt.

Az elsőbíróság indokolásának mindkét része téves.

A felek meghallgatása adataiból ugyanis minden kétséget kizárólag megállapítható, hogy a bírói kiküldött az árverés megtartása végett a helyszínére kiszállván, ott olyan ingóságokat bocsátott eladásra, amelyekre nézve előzőleg nem győződött meg, hogy azok a lefoglalt ingókkal azonosak, közelebből: annak meghatározását, hogy árverés alá mely ingók kerüljenek, nem ő végezte, hanem a végrehajtást szenvedő cég igazgatójára bízta. A cég ingóságai különböző helyiségekben voltak elhelyezve, a bírói kiküldött az árverés egész tartama alatt az irodahelyiségben tartózkodott, s így az eladott ingóságokat meg sem tekintette.

Kétségtelen az, hogy végrehajtási árverés útján valamely végrehajtató kizárólag azon ingóságokból nyerhet kielégítést, amelyekre nézve végrehajtási zálogjogot szerzett.

Ezért a zálogjogot keletkeztető foglalásnak, összeírásnak, minden kétséget ki kell zárnia arra nézve, hogy melyek azok az ingóságok, amelyek a kielégítés célját szolgálhatják. Ezért rendeli a Vht. 50. §. az összeírás szabadságát s ezért elengedhetetlen kelléke a bírói árverés hatályával felruházható eladási aktusnak az, hogy a bírói kiküldött az eladásra kerülő ingóságokat a foglalási jegyzőkönyvben összeírtakkal személyesen azonosítsa, s ha az esetleg az összeírás hiányossága következtében nem sikerül, az árverést megtagadja.

A fent ismertetett szabálytalanság hivatalból is figyelembe veendő, s minthogy a bírói kiküldött a fentiek szerint a végrehajtást szenvedő helyiségében talált egyes ingóságokat az elengedhetetlen azonosítás nélkül bocsátotta eladásra: oly súlyos szabálytalanság merült fel az árverésnél, mely annak megsemmisítését kell, hogy eredményezze.

Ezért a kir. törvényszék az elsőbíróság végzését megváltoztatta s az árverést megsemmisítette és pedig, mivel az azonosítás az árverési jegyzőkönyv egyetlen tételénél sem történt meg szabályszerűen, teljes egészében.

— **A Deutsche Juristenzeitung** ez évi januáriusi első száma tükre a német igazságügynek egész területén dúló eszmeharcnak, amely, bár vannak nem nagy számmal reformellenzők,

túlnyomóan a reform szükségességéből indul ki s ellentéteiben csupán a reform irányára, mértékére, módjaira vonatkozik. Első helyen áll a büntetőjog. Új törvényét általános részében már le-tárgyalta a parlamenti bizottság, de az eszmék küzdelme tovább folyik és míg *Baumbach*, a Kammergericht ny. tanácselnöke (Der Bankerott der Straffjustiz) a büntető jogszolgáltatási állapotok sivárságát festi és kétségbevonja e gyengelelkű kor hivatoltságát az új törvény megalkotására, *Graf zu Dohna* bonni professzor (Der Stand des Streits um die Strafrechtsreform) a különböző felfogásúakat közös munkában kívánja egyesíteni. A büntetőjog reformjáról szól *Mendelssohn Bartholdy* professzornak a nemzetközi vonatkozásokat tárgyaló cikke is. (Internationalés Strafrecht und Politik.) És ebbe a kapcsolatba tartozik *Brand*, duisburgi törvényszéki elnöknek a bírói fegyelmi eljárás nyilvánosságáról szóló cikke. (Die Öffentlichkeit im Dienststrafverfahren gegen Richter.) A bírodalmi tisztviselők ellen folyó fegyelmi eljárás már 1873 óta nyilvános rendszerint és a porosz tartománygyűlés 1927 dec. 3-án megszavazta azt a törvényt, amely a porosz bírák ellen folyó fegyelmi eljárást általában nyilvánossá teszi. A büntető eljárást is magában foglaló általánosabb kérdés a jogszolgáltatás egyszerűsítése, amelyről *Schiffer* volt igazságügy-miniszter értekezik. (Justizabbau als Justizreform.) Schiffernek különben legközelebb nagyobb önálló munkája jelenik meg a német jogszolgáltatás reformjáról. A bírák helyzetéről, a részük-ről, részükre és velük szemben támasztható jogos követelésekről szól *Tritze* ny. porosz igazságügyi államtitkár cikke (Freude am Richteramt?), míg általánosabban a magasabbrangú állami tisztviselők helyzetét *Scholz* volt miniszter (Volk, Staat und höhere Beamenschaft) és *Topitz*, pénzügyminiszteri államtitkár (Reformvorschläge für das Ausbildungs- und Berechtigungswesen im höheren Staatsdienst) tárgyalják. A jogszolgáltatáson kívül az egész bajor közigazgatás egyszerűsítésével foglalkozik *Meyer*, a müncheni főtörvényszék elnöke. (Der Neuaufbau Bayerns.) Ezekhez csatlakozik a berlini ügyvédegyesület elnökének, *Pinner* igazságügyi tanácsosnak szépen megírt cikke az ügyvédségről (Die Anwaltschaft in Gegenwart und Zukunft), amelyben szó van ugyan a pálya túlnépességéről, a megélhetés nehézségeiről, a szükséges reformokról, különösen az ügyvédek szervezkedéséről, de nincs szó, még ellenzően sem, a numerus claususról. *Topitz* és véle a német ügyvédség, de a német igazságügyi közigazgatás sem feledkezett meg arról, hogy miket írt 1867-ben Gneist a szabad ügyvédségről. *Schultz* tanácselnök végül a polgári törvénykönyvre vonatkozó reformeszméket sorolja fel. (Die Reform des Bürgerlichen Gesetzbuchs.) Nem a jövőbe, hanem inkább a múltba tekint *Mügel* cikke a valorizációról. (Die Entwicklung der Aufwertungslehre des Reichsgerichts.) Érdekes az a cikk is, amelyet *Sontag* bírodalmi törvényszéki bírósági és *Roth* berlini ügyvéd együtt írtak annak az eszmének a propagálására, hogy azok az ingatlan eladók, akiknek a pénzromlás idején olcsón megvett ingatlana a vevő kezén utóbb értékben nagyon emelkedett, a vevő terhére kárpótlásban részesüljenek. (Gesetzliche Hilfe für die Inflationsverkäufer von Grundstücken.) A cikkek sora *Hachenburg* mannheimi ügyvédnek Juristische Rundschau című általános szemléjével fejeződik be, amelynek végén a nagyváradi eseményekről is megemlékezik. A szám tartalmaz még rövidebb referátumokat, döntvény és irodalmi mellékletet és «Der junge Jurist» címmel a jogászai pályának előkészítő szakáiban lévőeknek írt nem terjedelmes, de tartalmas külön folyóiratot.

— **Angol bírói dolgok.** A *King's Bench Division*-nál nagyon felszaporodván az ügyek, 1924. évben a bírói létszámot kettővel szaporították. Most a két bíró közül az egyik meghalt, a másik pedig a fellebbezési bírósághoz ment, minek folytán a lordkancellár *Lord Cave* a lordok házában 1927 nov. 30-iki ülésén előterjesztette a királyhoz intézendő felirati javaslatot, hogy a *King's Bench*-hez újból két bírót nevezzen ki. A vita során felszólt *Lord Buckmaster* volt lordkancellár és szóba hozta, hogy a bírák a *circuít*-re járás által sok időt vesztesznek el, a gőz és benzín korszakában ez egy elavult intézmény s legalább az elintézendő ügyeket a *circuít* egy helyén kellene összpontosítani. Továbbá ama nézetének adott kifejezést, hogy a bírónak 70 éves korában kellene nyugdíjba mennie, mert ebben a korban az ember őt érzékének kapui már bezáródnak. Ennélfogva 55 éves koron túl nem volna szabad bírót kinevezni, mivel csak 15 évi szolgálat után nyugdíjképes. *Lord Darling* (most 78 éves) reá mutatott

arra, hogy ő 74 éves volt, midőn visszavonult és addig képes volt a *Judicial Committee of the Privy Council*-ban (az államtanács bírói bizottsága) a könnyebb ügyeket ellátni. (Megjegyzés: pedig az oda kerülő ügyek közül még a könnyebbek sem könnyűk.) A lordkancellár, *Lord Cave* (most 71 éves) reflektálván kijelenti, hogy sok férfi 60 éves korában és még azon túl is legszébb korában van (many men are at their best at 60 and even older), bár 70 éven felüli férfinak, mint amilyen ő, nagyon kényes dolog e tekintetben állást foglalni. A lordfőbíró, *Lord Chief-Justice Lord Hewart* nem osztja azt a véleményt, hogy a bírák a *circuit*-en való működéssel sok időt fecsérelnek el, mert míg székhelyükön, Londonban csak délután 4 óráig tárgyalnak, addig a *circuit*-en este 5-6, sőt 7 óráig is tárgyalnak, ami ellen ügyvédek, esküdtek és tanúk egyaránt panaszkodnak. A nyári szünidő szerinte leszállítandó volna, mivel két hónap elegendő, mert ügyis csak a gazdag barristereknek és bírácoknak van módjuk tovább üdülni valamely távoli fürdőben vagy üdülő helyen. Egyébként a felirati javaslatot egyhangulag elfogadták.

* *

A *Leeds Assizes*-nél (leedszi esküdteknél) egy szokatlan eset történt. *Harved Stott* betöréses lopással vádolva állott az esküdtek előtt. Védelmét maga látta el. Midőn egy tanut keresztkérdés alá vont, tanácsot kért *Mr. Justice Roche* bírótól, hogy a tanut, aki nő volt, kérdezze-e egy férfival való társulását illetőleg. A bíró azt tanácsolta neki, hogy ezt ne tegye és az okot egy cédulára írta fel és a bírósági *clerk*-kal átadatta neki. Midőn a cédulát elolvasta elállott a kérdéstől; a cédulát azonban nem akarta visszaadni, mire a bíró figyelmeztette, hogy jobban teszi ha azt neki a *clerk* útján visszaadja. Az esküdtek vádlottat bűnösnek mondták ki és a bíró 3 évi fegyházra ítélte.

Dr. Admeto Géza.

Inhalt. *F. Vargha*: Probleme der Rechtsanwaltschaft. — *Dr. W. König*: Rechtsanwaltschaft und Numerus Clausus. — *Dr. V. Bátor*: Das Recht des Vorsitzes des Direktionspräsidenten in der Generalversammlung. — *Dr. G. Gergelyffy*: Der Numerus Clausus. — *Dr. St. Kurzweil*: Die aufschiebende Wirkung des Exceudirungsprozesses. — *Dr. B. Rényi*: Ein Abschnitt aus dem Arbeiterversicherungskodex.

Gyakorlott, fiatal, keresztény közjegyzőhelyettes] lehetőleg erdős-dombos vidéken vagy nagyobb városban március vagy április havi belépésre közjegyzőhelyettesi állást keres. Cím a kiadóban.

269

Közepes tőkével rendelkező negyvenes izr. ügyvéd vidéki élénk irodába benősülne. Leveleket kiadóba «komolyság» jeligére.

270

Irodavezetőnek ajánlkozik széleskörű fővárosi és vidéki praxissal fiatal ügyvéd, fixum vagy részesedés ellenében, esetleg saját telefonos irodájában állandó helyettesítést vállal. Cím a kiadóba.

271

Ügyvédjelölti elhelyezkedést keres cum laude végzett doctor juris, német nyelvtudással. Szíves megkeresések «cum laude» jeligére a kiadóba.

272

Mindennemű

természettani, természetrajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlással készséggel szolgálunk

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Most jelent meg!

A VALORIZÁCIÓS KÉRDÉSEK FEJLŐDÉSE ÉS KIALAKULÁSA KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÍRÓI GYAKORLATRA

Írta

Dr. SCHWARTZ TIBOR

kir. törvényszéki bíró

A valorizációs kérdések teljes anyaga. Bírói gyakorlat a valorizációkban.

Ára 5 pengő

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Egy magyar világjáró kalandjai!

Kittenberger Kálmán

Vadász- és gyűjtőúton Kelet-Afrikában

A híres magyar Afrika-utazó öt expedíciója

Albumalakú díszkiadás, egészvászonkötésben, 200 eredeti fényképfelvétellel. Ára 32 pengő

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

A legszebb ajándék

A VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETE

Szerkesztette: Pilch Jenő * József főherceg előszavával

A világháború hadi, diplomáciai, technikai és gazdasági eseményeinek első objektív összefoglalása

Díszes kötésű albumalakban, 200 képpel és színes műmellékletekkel. Ára 40 pengő

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az összeférhetlenség kérdése. — Dr. Dombovány Géza budapesti ügyvéd: Az új olasz Btk. javaslatokról. — Dr. Ujlaky Géza budapesti ügyvéd: Bírósági gyakorlat választottbírói ügyekben az 1927. évben. — Dr. Berényi Antal békéscsabai kir. járásbíró elnök: Az ügyvédi rendtartásról. — Dr. Hajdu Béla szegedi ügyvéd: A magánalkalmazottak új csoportja. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXI. 1.

Az összeférhetlenség kérdése.

A budapesti ügyvédi karnak tekintélyes része mellékfoglalkozásnak tekinti az ügyvédséget és mint hivatalnok, ügynök, faiseur keresi meg kenyerét. Ennek kettős súlyos következménye van. Az egyik, hogy árt a kar tekintélyének, a másik, hogy azok az ügyvédek, akik csak így egészen mellékesen ügyvédeknek, tehát tényleg nem ügyvédek, összességükben mégis az ügyek igen tekintélyes részét vonják el a tulajdonképpeni ügyvédektől.

Már a háború előtt kezdődött az a folyamat, mely a mai állapothoz vezetett. Nagyon jól látták ezt mindazok, akik a háború előtt az Ü. E. reformjával foglalkoztak.

Nem akarom a kérdés történeti fejlődését részletesen ismertetni. De megemlítem, hogy úgy a két tervezet (Nagy Dezső, Pollák Illés), valamint a 1907-iki ügyvédgyűlés az inkompatibilitásnak a mainál szigorúbb szabályozását követelték. Nevezetesen az 1907-iki ügyvédgyűlés Bihari előadó javaslatát fogadta el, mely így szólt: «Az ügyvédi gyakorlattal összeférhetetlen minden díjazott állás-köz- és magánhivatal vagy foglalkozás, mely akár az ügyvédi állás, színvonalának vagy függetlenségének meg nem felel, akár pedig, mely az ügyvédet hivatásától elvonja, avagy annak gyakorlatában akadályozza».*

Ezen szigorítási tendenciákkal szemben az élet ép fordított irányban tört utat.

Az ügyvédi kar fölöslege elhelyezést keresett más foglalkozási ágakban és a fegyelmi judikatura kénytelen volt lépésről-lépésre követni a fejlődésnek azt az irányát, mely a kar egészségtelen túlszűfoltóságának következménye volt.

Már a háború előtt is az volt a helyzet, hogy a fegyelmi bíróságok az Ü. R. 10. §-át igen lazán kezelték, csak azt nem tűrték, hogy az ügyvéd akár mint egyéni cég tulajdonosa, akár mint közkereseti cég tagja, kereskedelmi üzletet folytasson vagy közönséges ipart üzzön.

Az inkompatibilitás laza kezelése az ügyvédi karra nézve végzetes circulus vitiosushoz vezetett. Nem lehetett szigorú a fegyelmi judikatura, mert a túlszűfolt kar tagjai elhelyezést követeltek, viszont az a körülmény, hogy az inkompatibilitás laza kezelése folytán az ügyvéd előtt majdnem minden foglalkozás, mint fő- vagy mellékkereset nyitva állott, hatalmas vonzóerőt gyakorolt. Ez a circulus vitiosus, ha nem is egyedüli, de igen fontos oka annak, hogy 1900 óta az ügyvédek száma rohamosan emelkedett.

A kar tagjai a háború folyamán fokozott mértékben szorultak rá arra, hogy megélhetésükről idegen téren való munka útján gondoskodjanak. Mind gyakrabban fordult elő, hogy az ügyvédek

* Az ügyvédi rendtartás 10. §. következőképpen szabályozza ma a kérdést: «Az ügyvéd saját vagy másnak nevében közvetve vagy közvetlenül nem folytathat üzletszerűen bármi oly foglalkozást, mely ügyvédi hivatásával és állásának tekintélyével nem fér össze».

részvénytársasági formában dolgozó vállalatok üzletvezetői igazgatói, cégvezető vagy egyszerű hivatalnokai lettek.

A háború utáni időben szükségképpen fokozódott az ügyvédeknek idegen területeken való elhelyezkedése. Ezekben a váltságos években az inkompatibilitás kérdését a legmesszebbmenő liberálizmussal kellett kezelni, mert a kar tekintélyes részének ekszisztenciáját kellett megmenteni. A háború alatt és után a kar egy részét kellett megmenteni. Ma az egész kar megmentése érdekében vissza kell térnünk az inkompatibilitás kérdésének szigorúbb kezeléséhez és szabályozásához. Ezen szigorúbb szabályozás az új ügyvédi rendtartásnak egyik legfontosabb problémája.

Az összeférhetlenség szigorúbb szabályozása nemcsak a valóságos ügyvédi gyakorlatot folytató ügyvédek érdeke, hanem közérdek is. Ügyvédi érdek nemcsak azon már említett okból, mert a kérdés szigorúbb szabályozása csökkenteni fogja az ügyvédi pályára tódulók számát, hanem azért is, mert azok az ügyvédek, akiknek az ügyvédség csak mellékfoglalkozás, olcsóbban vállaltatják az ügyek vitelét és ezzel illoyalis konkurrenciát fejtenek ki. De a közérdek is megköveteli az inkompatibilitás szigorúbb kezelését. Az az ügyvéd, aki csak mellékfoglalkozásként űzi hivatását, nem szentelheti minden idejét ügyei ellátásának. Ha főfoglalkozása miatt nem tudja valamely ügyét ellátni, kénytelen a mellékfoglalkozását elhanyagolni, főfoglalkozása kedvéért. Az ügyvédi foglalkozás egész embert kíván. Mindig így volt ez, de sohasem annyira mint ma.

Az az ügyvéd, aki ügyeit lelkiismeretesen el akarja látni és meg akarja emésztetni az új törvényeket, rendeleteket és a judikatúrát, nem ér rá mással foglalkozni.

Csodálatos mily nehezen tör utat az a gondolat, hogy az összeférhetlenségnek a mainál szigorúbb szabályozása az ügyvédi kar érdekében fekszik. Még az 1927 szeptemberi balatonfüredi vándorgyűlés is egyszerűen a mai szabályozás fenntartása mellett foglalt állást (vándorgyűlés naplója 213. l.).

A budapesti ügyvédi kamara választmánya az új ügyvédi rendtartás tervezetének tárgyalása alkalmából e napokban foglalkozott az összeférhetlenség kérdésével. Egy szavazat ellenében a választmány összes jelenlevő tagjai a mainál szigorúbb szabályozás mellett foglaltak állást és a következő szöveget állapították meg:

«A gyakorló ügyvédi minőséggel állami vagy közigazgatási hatóságnál vagy intézménynél rendszeresített és fizetéssel egybekötött bármely hivatali állás betöltése összeférhetetlen, kivéve, ha az állás ügyvédi (ügyészi) munkakör betöltésére irányul. Az ügyvéd nem lehet egyszerre közjegyző. Saját vagy más neve alatt nem űzhet olyan foglalkozást, mely a mindenkor fennálló szabályok szerint iparképesítéshez, iparigazolványhoz vagy hatósági engedélyhez van kötve. Gyakorló ügyvéd nem lehet egyszerre ipari vagy kereskedelmi vállalatnak tényleges szolgálatban álló tisztviselője, ha csak szolgálati viszonya nem a vállalat ügyvédi (jogtanácsosi) teendőinek ellátására irányul; nem lehet közkereseti vagy betéti társaságnak bel- vagy kültagja, részvénytársaságnak ügyvezető igazgatója.

Gyakorló ügyvéd nem űzhet olyan foglalkozást, amely az ügyvédi hivatás természetével össze nem egyeztethető vagy amely mellett az ügyvédeknek, csak mellékfoglalkozásként űzhető».

Ez a szabályozás szigorúbb a mainál és eléggé kielégítő.

Mi történjék azonban azokkal az ügyvédekkel, akik már elhelyezkedtek más pályákon és azért tovább folytatják az ügyvédi gyakorlatot is?

Különbséget kell tenni nézetem szerint oly foglalkozások között, melyek eddig is összeférhetetlenek voltak és csak a laza fegyelmi judikatura tűrte meg, és azok között, melyek eddig össze voltak egyeztetetők és csak az új szabályozás fogja kizárni (pl. mellékfoglalkozás). Utóbbi esetekre nem volna szabad az új törvény szigorúbb intézkedéseit alkalmazni.

Ez átmenetileg bifurkációt teremtene az összeférhetlenség kérdésében, de ez kisebb baj, mintha az ügyvédi kar, mely mindig ellensége volt a visszaható erejű törvényeknek, maga javasolna visszaható erejű szabályozást.

Dr. Teller Miksa.

Az új olasz Btk. javaslatokról.*

Büntetési, illetve szankciórendszer. Politikai és nem politikai büntettek.

Az 1919-iki *Enrico Ferri* elnöklete alatt ülésezett bizottság javaslata 1921-ben készült el és az irodalomban ezen évről vett nevezet alatt szerepel. Amint erre a lapok hasábjain nemrég megjelent cikkemben már utaltam volt: a biztonsági intézkedést (*misura di sicurezza*; a német 1927-iki javaslat szerinti *Masregeln der Besserung u. Sicherung*) és büntetést egyiránt a «*sanzione*» gyűjtőneve alá foglalta. A konkrét tett súlyát a javaslat voltaképpen csak mint a veszélyesség fokánál latbaeső indiciumok egyikét veszi figyelembe. Incommensurabilisnek tekinti a bünt és büntetést, (érette kiszabandó ítéleti malumot). A társadalom hatályos védelmét tekinti a büntetőjog egyedüli céljának. De e fölfogás végkonkluzióját nem vonja le kellő következetességgel, mert a halálbüntetésnek a társadalomra legveszedelmesebb, mert a rendelkezésre álló eszközök szerint meg nem javítható gonosztevőkkel szemben való alkalmazásától visszaretten.

E reform megvalósítása — az érvényes Btk. nem ismeri — az 1927-iki, a megtorlás elvét el nem vető olasz Btk. javaslata várt, melynek a szó technikai értelmében vett büntetési rendszere egyébként az 1889-iki olasz Btk. rendszerére támaszkodik. A halálbüntetést mediante *fucialazione*, szóval agyonlövés útján (17. és 19. §.) rendeli végrehajtani és pedig — ellenkező bírói döntés esetét kivéve (elrettetés céljából?) — nem nyilvánosan. De fönntartja az ergastolónak, szóval fegyháznak kegyetlenül szigorú és embertelen életfogytiglan tartó büntetését, azzal az enyhítéssel, hogy a törvény szerint az első hét év (halmazat, szökés, vagy a büntetés tartama alatt elkövetett újabb cselekmény esetén még ennél is nagyobb idő Btk. 67. §. 84. és 230. §§) töltendő magánzárkában. Az azt követő idő közös munkateremben ugyan, de hallgatási kényszer mellett. Ezzel szemben a javaslataknak rendelkezései enyhébbek. Ezek szerint csak hat hó és két év közti idő tölthető magánzárkában; de azon, aki legalább három évet kitöltött a büntetéséből: *al aperto*, szóval: a börtönügyi kongresszusok követelményeinek megfelelően, szabadban tölti ki a büntetését.

A *reclusione* (börtön) büntetését is átveszi ez a jav. az olasz Btk.-ból. De a *penologiai* tapasztalatoknak megfelelően — ezek nem kedveznek a rövid tartamú szabadságvesztés büntetéseknek — annak három napos minimumát egy hóra emelte föl. A maximumot — 24 év — elfogadta, de ha azt halál, vagy ergastolo-büntetés helyett róják ki, annak maximumát bizonyos esetben (312. §.) 30 évben, minimumát 15 évben határozza meg. Míg azonban a Btk. szerint (13. §) hat hónapnál nem hosszabb tartamú *reclusione*-büntetés, valamint az ennél hosszabb tartamúnak az első hatoda magánzárkában töltendő el, addig a jav. szerint (21. §.) ezt a büntetést rendszerint nappali magánzárás nélkül fogják végrehajtani, kivéve, ha a bíró az első három hótól egy évig terjedő időre másképp rendelkezik; de viszont az első év letelte után, ez is szabadban töltendő ki.

A kihágásokat a jav. a büntettekkel egy könyvben tárgyalja. A kettejük közti «vétség» fogalmát nem ismeri. A kihágásoknak *arresto* és *amenda*, szóval elzárás és pénzbírság a büntetése.

A *detenzione* maximuma 24 év volt, az olasz Btk. harmadik szabadságvesztésnemét, a jav. nem ismeri. Ugyanígy a *confino*-t sem (Btk. 15. §.), amely bizonyos községben való lakásra kötelezettséggel járt.

Viszont a *Ferri*-féle javaslat a jelenleg érvényes olasz Btk. összes főbüntetésnemei közül voltaképpen csakis a *confino*-t

vette föl «szankciói» közé. Mert az (*esilio locale*), az *esilio generale*, a *prestazione a lavoro*, de a szegregációk és *datenciók* egyes nemei sem cél, sem mód, sem végrehajtás tekintetében nem egyeznek a jelenlegi büntetésnemekkel. Ezek közül közönséges büntetéseknél alkalmazandó szankciónemek: az *esilio locale*, bizonyos községekből három hótól három évig terjedő időre kitiltás; a *prestazione a lavoro diurno*, (állami dologházban vagy mezőgazdasági üzemben) egy hótól két évig terjedő időn át nappali munkára köteleztetés, amikor is az elítélt éjjel otthonában tartózkodhatik és ügyeit elintézheti. A *segregazione semplice*, (szó szerint: elkülönítés, tényleg fogság) három hótól 15 évig, a *segregazione rigorosa*, szóval szigorított fogság három hótól 20 évig vagy életfogytiglan vagy pedig legalább 10 évig, de határozatlan tartamban, nemcsak elnevezés, de végrehajtás tekintetében is föltötte eltér a Btk. *reclusione*-jétől, amennyiben itt pl. nappali elkülönítés nincsen és a végrehajtás helyeül a tettes természetéhez képest ipari üzem vagy mezőgazdasági üzem szolgál.

Szóval: a javaslat a *prestazione*-nél kéméli lehetőleg a hozzátartozókat, lehetővé teszi különösen nagyobb városokban lakókra nézve az elítéltetésnek litokban tartását, a *segregazione*-nál pedig a nélkül, hogy túlságos enyheséget tanúsítana: az elítélt egészségét és kedélyét nem ássa alá.

Csak egy büntetésnem van, amelyre vonatkozóan a *Ferri*-féle és a most tárgyalt *Mussolini*-féle javaslatok alig mutatnak eltérést. Ez a *multa*, a pénzbüntetés, mely most, mint hiszem, kelleténél jóval nagyobb aktualitást nyert, annak folytán, hogy a magyar most tárgyalt Btk. jav. 4. §-a szerint kihágás esetében, valamint oly vétség esetében, amelyre a törvény egy évet meg nem haladó szabadságvesztésbüntetést határoz meg, a bíróság választása szerint a szabadságvesztésbüntetés mellőzésével főbüntetésként lesz alkalmazható, ha, tekintettel az elítélt egyéniségére, úgy találja, hogy megfelelően súlyos pénzbüntetés alkalmazásával őt éppen úgy, vagy érzékenyebben lehet megbüntetni és őt újabb bűncselekmény elkövetésétől éppen úgy vagy hatályosabban lehet visszatartani, mint a bűncselekménnyel arányban álló szabadságvesztésbüntetés alkalmazásával.

Ez a rendelkezés nyilván a *Ferri*-féle, *Horváth Dániel* alapos tanulmányában ismertetett jav. intézkedéseinek kiépítéseképpen került a magyar javaslatba. Nálunk nagy visszatéttséssel találkozott. Pedig általános a tapasztalat, hogy a rövid tartamú szabadságvesztésbüntetések általában csak arra valók, hogy lerontsák az elítélt erkölcsiségének utolsó foszlányait is. Így hát örömmel kellene üdvözölni, nevezetesen, minthogy az igazságügyi bizottság által redukált 20,000 pengős, vétségekre 8000 pengős maximuma a külföldi javaslatok maximumainak legalább aránylag megfelel, a szabadságvesztésbüntetéseknek mellőzéséből pedig sem az államra, sem a társadalomra kár nem hármozhatik. Ami engem illet, én inkább a jav. e §-ának 2. bek.-ben az így kiszabott pénzbüntetés feltételes felfüggesztésére vonatkozó tilalmat vélném eltörölnödni, mivelhogy a 92. §. ideológiájához szokott bíró mentalitásával bizony csak igen nehezen lesz összeegyeztethető, hogy egyik esetben enyhítő körülményekre tekintettel, másik esetben pedig épp súlyosító körülményekre tekintettel rójjon ki fogház helyett pénzt, utóbbi esetben feltételesen fel nem függeszthetvén azt.

Az olasz javaslatokban nincsen ily ellentmondás. Az olasz Btk. 10 lírás minimumát mindkét jav. 100-ra emelte fel; 1000 lírás maximumát pedig általában 100,000-re. De — úgymond — a 27-iki *Mussolini*-féle jav., ha a bíró úgy látja, hogy ezzel a 100,000 lírás maximummal sem tudná az elítéltet, gazdasági helyzetére tekintettel, kellően sujtani, úgy a maximumot 200,000-re is felemelheti. Viszont azonban, amint ez a jav. különös részének a böngészése közben kitűnik, az ellenséggel háború esetén üzött kereskedés büntetéről szóló 257. §-nál fogva a mellékbüntetéseképpen kirokható büntetés az eladott áru értékének az ötszöröse és maximum tekintetében nincsen megszorítva, de 10,000 líránál kisebb nem lehet, holott a jav. általános része (22. §.) szerint, a csak reklúzióval sujtott nyereségvágyból elkövetett bűncselekményeket a bíró jogosítva van ugyan pénzbüntetéssel is sujtani, de nem 100,000 lírán felül!

A 27-iki jav. a pénzt csak a főbüntetések közt sorolja fel. Mégis a különös részben szabadságvesztésbüntetés mellett szerepel az; szóval ily esetben a bíró egyszerre két főbüntetést ró ki. A jav. egyébként itt csak az elítélt gazdasági viszonyait említi. A *Ferri*-féle egyben az elítélt családjának gazdasági viszonyait és arra köte-

* Az előbbi közl. I. a m. é. 22. számban.

lezte a bírót, hogy rendszerint elsősorban az elítélt és családjának gazdasági viszonyait, másodsorban a tett súlyát vegye figyelembe a szankció meghatározásánál, de ha nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény esete forog fenn: elsősorban a tett súlyát és másodsorban az elítélt és családjának gazdasági viszonyait. A bűncselekményből származó hasznot és elkövetéséért felvett jutalmat (Entgeld), amint azt a német 1927-iki jav. rendeli figyelembe venni, (arra kötelezve a bírót, hogy ezeknél kisebb összegben ne rója ki a pénzbüntetést és ha kell, hágja át ad infinitum a 10,000 márkában, nyereségvágyból elkövetett bűncselekménynél 100,000 márkában meghatározott maximumot) az olasz jav. készítői, előttünk érthetetlen okokból nem vették figyelembe! Ugyanígy az 1921-iki finn Btk. javaslatának azt a rendelkezését sem, mely szerint a pénzbüntetés az elítélt napi bevételeinek bizonyos mérvű többszörösében határozandó meg, mely intézkedést, amint azt a Zeitschrift egy nemrég megjelent számában olvassuk, a dán törvényhozás is el fog fogadni.

Szembem a 27-iki javaslattal, melynél valamely cselekménynek a *politikai motívumai* csak kiadatásjogi horderővel bírnak: a Ferri-féle javaslatban e motívumok egyben büntetésjogi hatásúak. A politikai bűncselekmény fogalmi körének a meghatározására egyébként mindkét javaslat vállalkozik. A 27-iki szerint politikai az a bűncselekmény, mely az állam politikai jogát vagy érdekét vagy a polgár politikai jogát sérti. A 21-iki Ferri-féle javaslat szerint *«sono delitti politico-sociali quelli, commessi esclusivamente per motivi politico o d'interesse collettivo»*.

Így a politikai bűncselekmények meghatározása körül évtizedek óta dúló harc nem tudott nyugvó pontra jutni. Kielégítőnek ugyanis egyik meghatározás sem lesz tekinthető, sem a 27-iki, mely a svájci jogászok zömének megfelelően a megtámadott jogtárgy mibenlététől, sem a Ferri-féle, mely a motívumoktól teszi függővé ezen Liszt által az 1883. évi XVI. német jogászyűlés napirendjéről levett kérdés eldöntését.

Nyilvánvaló azonban, hogy a bírói önkénynek az előlemlített 27-iki meghatározás szerint jóval kisebb tér nyílik, mint a másodikonál, mert hogy mit akart a tettes egy cselekmény elkövetése által elérni, azt a legtöbb esetben nem nehéz megállapítani. Ám, hogy a konkrét esetben «esclusivamente», szóval: mi szolgált cselekményének kizárólagos rugója gyanánt, azt a legtöbb esetben még psychoanalytikai úton sem lehet meghatározni, mert túlságosan mélyen van a tudat küszöbe alatt. Ferri pedig azonkívül, hogy a kollektivistá motívum mibenlétét még a javaslat indokolásában sem határozza meg kellő szabatosággal, erre kötelezte volna a bírót.

Főhibáját azonban a következetlenségben találom.

A javaslat ugyanis — amint arra már több ízben utaltam — a veszélyesség tanából indulva ki: ezt tekinti a javaslat gerincének. A politikai bűncselekmény elkövetői részére pedig elvileg enyhébb bánásmódot óhajtott biztosítani. De sőt a büntetés végrehajtása tekintetében kibocsájtandó intézkedésekben a *nem tisztán* politikai motívumokból elkövetett politikai cselekmények tettesei részére is enyhébb bánásmódot szándékozott biztosítani. Pedig ezek fogalmilag is veszedelmesebbek a közönségeseknél. És, ha lehet velök szemben az enyhébb bánásmódot megokolni, úgy — amint azt Wolf Erik-nek a «Verbrechen aus Überzeugung» című most megjelent tanulmányában olvassuk — csakis gondolkodásuknak az emelkedettebb voltával volna megokolható. Ennek a fölfogásnak általában helytálló voltával ezúttal nem kívánok foglalkozni, miért is csak annak leszögezésére szoritkozom, hogy ez a fölfogás a kiindulópontképpen elfogadott veszélyességnek, mint gerincnek a megkerülésével az «erkölcsi felelősség» elvének az elismerését vinné vissza a javaslatba.

A pénzbüntetésen kívül, a Ferri-féle javaslat szerint a tisztán politico-socialis motívumból elkövetett bűncselekményekre nézve a következő főszankciók vannak előírva: a) a számkivetés esilio generale (55. §.) három hótól 10 évig terjedő időre; b) az egyszerű fogság (detenzione semplice) egy hótól öt évig terjedő tartamban. (Az elítélt családjának a tagjaival szemben szabadon, másokkal ellenőrzés mellett érintkezhetik, de szabadon választható munkára köteles); c) a detenzione rigorosa szigorított fogság (57. §.), mely vagy teljesen határozatlan tartamú, amikor azonban 10 évnél rövidebb tartamú nem lehet; vagy csak részben határozatlan tartamú: legkisebb tartama két év, leghosszabb tartama 15. Persze ezek is munkakényszerrel.

Ezek a közönséges bűntevőkre előírtaknál jóval enyhébb szankciók azonban, amint a meghatározásból kitűnik, csakis az önzetlenül cselekedett elítélttel szemben alkalmazhatók. Ehhez képest, aki a politikai célú cselekményt pénzért vagy bosszúból követi el: a közönséges bűntevőkre előírt szigorúbb szankciónemeknek vetendő alá. Aki azonban — mondják a §-nak rövid, de tömör indokai — azért követ el bűncselekményt, mert nincs megelégedve pl. az államformával, a királysággal vagy a munkástörvényhozással, az számkivetés útján oly hazába fog kerülni, melynek köztársasági vagy munkástörvényei haladottabbak é. i. t.

A Ferri-féle javaslat 43. §-a szerint politikai, mint nem politikai bűncselekményekre kiróható *mellékszankciók*: a) az ítéletnek közzététele (ami erkölcsi kártérítés címén merőben a sértett érdekében is elrendelhető); b) a jóviseletre nézve adandó óvadéokra, kezesésre kötelezés; c) bizonyos foglalkozástól eltiltás; d) a hivatal és politikai jogvesztés, mely 1—5 évig terjed vagy életfogytig; e) külföldiekre nézve a kitiltás.*

A 27-iki javaslat mellékbüntetései ezzel szemben a) a polgári jogok — közhivatalképesség — elvesztése; rehabilitáció esetét kivéve életfogytiglan; b) a vagyon vagy jövedelem elkobzása teljes egészében a jövőre is kiterjedő hatállyal: de az ártatlan feleség és gyermekek létének a fönntartására minimum biztosítása mellett; c) az interdizione dei publici uffici, politikai jogvesztés; d) bizonyos foglalkozásoktól eltiltás; e) az interdizione legale, bizonyos magánjogok megszűnése; f) a végrendelet érvényének és a végrendeletképesi képességnek megszűnése; g) a patria potestà és maritale autorità megszűnése, mely három utóbbi a javaslat szerint az ergastolónak a törvény szerinti mellékbüntetésé; h) külföldiekre nézve: a kiutasítás.

Büntettre és kihágásra nézve egyiránt mellékbüntetés: a bűnösül kimondó ítélet közzététele.

Dr. Dombóváry Géza.

Bírósági gyakorlat választottbírósági ügyekben az 1927. évben.

Az 1927. évben a jogi szaklapokban megjelent kúriai határozatok a polgári perrend (Pp.) XVII. címe értelmében eljáró választottbíróságok ügyeiben annál inkább figyelemre méltók, minthogy a Kúria több tekintetben szakított a joggyakorlat eddigi álláspontjával.

(A felek szabad rendelkezése: 1. Az 1910-1920. M. E. sz. rendelet 2—7., 9., 12., 13. §-ai az alkalmazott hátrányára eltérő szerződési kikötéseket érvénytelennek nyilvánítják, azonban ezen — a felmondásra, a próbaidőre és a végkielégítésre vonatkozó — cogens jogszabályok nem jelentik azt, hogy a feleknek a Pp. 767. §-ában megkívánt szabad rendelkezésük nem volna meg. Ugyanis egyébként a szolgálati szerződés a felek között

* Elkalandozok a tárgytól, de nem lehet érdektelen, ha arra utalok, hogy a német Btk. 20. §-ának helyébe (ez csak a törvényben tüzetesen felsorolt bűncselekmények esetén engedett custodia honestat Festungshaftot alkalmazni) a most tárgyalt javaslatok az Einschliessung-ot léptetik. Ez is nem diffamáló büntetés. Ez is vagylagosan van előírva, de nem a tüzetesen felsorolt esetekben alkalmazandó, hanem mindazon esetekben, melyekben a tettsnek indítóoka vallási, erkölcsi vagy politikai meggyőződésben keresendő. Ámde az irodalom méginkább pedig az 1926-iki kölni német jogászyűlés (II. köt. 353—419. l.) résztvevői — az ország legelőkelőbbjei, így Radbruch, Calker, Gerland, Kohlrusch, Aschaffenburg, tanárok, Höppler general-prokurator a vitában — igen sok kifogást hoztak föl a jav. szövegezésé ellen, nyilván abból az ott nyilván megokolt föltevésből indulván ki, hogy a német igazságügyi kormány nem fog görcsösen ragaszkodni beamterjeinek az elmeművéhez. Senki sem foglalt állást a túlenyhe bánásmód mellett — hiszen a német is nagyobb súlyt helyez politikai ellenfeleinek a méltó megbüntetésére, mint elbarátai büntetésének az enyhe voltára; és az a nézet jutott ismételtlen kifejezésre, hogy a politikai meggyőződésből bűnözővel szemben sem a megtorlásnak, sem az elrettentésnek eredménye, ehhez képest célja és helye nem lehet, hanem esetleg a tettes leszerelésének, amit «államhatalmi lovagiasság» szóval igazságos és megértő bánásmóddal is csak esetleg lehet elérni. Minthogy azonban az irodalom is nagyon kikezdte a 71. §-nak fentebbit szövegezését: a jav. 1927-iki kiadása szerint már merőben tiszteletre méltó indítóokok esetén van helye az Einschliessungnak. Így a bírói szabadmértelgelés elvének érvényesülési területét a lépten-nyomon hangoztatott «Vertrauenskrise» ellenére tetemesen kiszélesítették.

szabad egyezkedés tárgya, s ezen kérdésekben az alkalmazott előnyére is rendelkezhetnek és a felek az abból származott vitás ügyben bíróságon kívüli és bírósági egységet is köthetnek. E szerint a *szolgálati szerződésből származó vitás ügyben a felek választottbírói szerződést is köthetnek*, s ebben kiköthetik, hogy a választottbírói szerződés külföldön ítélezik külföldi jog szerint. A munkaügyi bíróságnak, mint ügybírói bíróságnak létesítése szintén nem állapít meg olyan kizárólagos hatáskört, mely a választottbírói szerződés kikötése tekintetében a felek szabad rendelkezését kizárná. (Kúria P. II. 8496/1926. Ker. Jog 129. sz. eset*). Ezen utóbbi megállapítás megfelel a Kúria azon határozatának, amely szerint a kizárólagos illetékességet kimondó jogszabályok a feleknek a per tárgya feletti szabadrendelkezési jogát nem korlátozzák. (L. a szerző. «A választottbíráskodás kézikönyve» című művében a 2. sz. határozatot.)

2. A Kúriának 1927. okt. 20-án P. IV. 1036. sz. a. hozott ítélete. (Ügyvédek Lapja 9—10. számában) kimondta, hogy a végrehajtásilag lefoglalt követelés behajtására kirendelt és más hitelezők érdekei védelmét is célzó *ügygondnok* (végr. tv. 124. §.), aki a behajtott pénzt letenni, jelentést tenni köteles, a követelés fejében befolyt összeggel szabadon nem rendelkezve, így e minőségben külön bírói felhatalmazás nélkül a Pp. 767. §. értelmében érvényesen nem köthet választottbírói szerződést.

3. Gyakorlati kérdés, azért felvetjük, hogy *részletügyletből eredő követelésre* nézve kiköthető-e érvényes választottbírói szerződés? 500 pengőn felüli ily követelés tárgyában, ez nem szenvedhet kétséget, azonban ugyanez mondható 500 pengőt meg nem haladó ily követelésre is. Ugyanis a Pp. 45. §-a, amely a bírói illetékesség szabad kikötését 500 pengőt meg nem haladó részletügyletből származó követelésre nézve tiltja, csak arra az esetre vonatkozik, ha az ügy «belföldi bíróság» hatáskörébe tartozik, amely kifejezés állami bíróságot jelent. (Id. munkámban 103. sz. kúriai határozat, valamint l. ugyanott a 234. lapon előadottakat.)

(Alakszerűségek.) 4. A Kúria szakítva előbbi állásfoglalásával (id. munka 100. határozat), kimondta, hogy érvényesen létrejött írásbeli *alapszabályban* foglalt választottbírói alávétel érvényes abban az esetben is, ha a tag az alapszabályokat alá nem írta. Ez a kikötés egy rokkantsegélyző alapszabályaiban foglaltatott az egyesület és a tag közötti jogviszonyban. (VII. 1046/1927, Jogi Hírlap 1638.)

5. Tözsdebírói kikötést tartalmazó szerződésnek — a különbírói kikötés hatályossága szempontjából — nincs annak jelentősége, hogy az írás *kelet nélküli*, minthogy az mégis okiratnak tekintendő. A törvény követelményének, amely a kikötés érvényességéhez okiratot kíván, elég van téve (IV. 3112/1926. Ptjt. 144.)

6. Választottbírói kikötést tartalmazó szerződésen alapuló követelés engedményezése hatályosságához *nem szükséges az engedményezésnek írásbafoglalása* és az engedményezett hozzájárulása. Az engedményezés a követelést csak a választottbírói bíróságnál érvényesítheti. (IV. 4111/1926. Ptjt. Pdt. 3.)

(Vitás ügy meghatározása.) 7. Miután a nyugdíjpénztári alapszabályokban a választottbírói hatásköre a nyugdíjpénztár és annak tagjai közötti vitás ügyben köttetett ki, a nyugdíjpénztárt létesítő vállalat, bár az általa alkalmazott nyugdíjért egyetemlegesen felelős is, ellen a nyugdíj fizetése iránt indított per elbírálása nem a választottbírói bíróság, hanem a rendes, adott esetben a munkaügyi bíróság hatáskörébe tartozik. E szerint a *választottbírói szerződés kiterjesztően nem magyarázható*. (II. 6520/1925. Ker. Jog. 32.)

8. A Kúria IV. 2926/1925. sz. ítélete. (Ptjt. 54.) kimondta: «Ha a választottbírói kikötést is tartalmazó szerződés szerint csak a társas viszonyból eredő vitás kérdések tartoznak választottbírói bíróság döntése alá, e kérdéseken kívül más kérdést el nem dönthet és így a *társas szerződés érvényességét* sem bírálhatja felül».

A feleknek így kellett volna magukat kifejezni: «Jelen szerződésből folyó minden vitás ügy eldöntésére a felek magukat választottbírói bíróság döntésének velük magukat alá». Ugyanis, ha a társas szerződés érvénytelensége állapítatik meg, úgy kell tekin-

teni, mintha a szerződés létre sem jött volna, amely esetben a felek nem társak és «társas viszony» nem is létezik.

9. Ha a választottbírói szerződésben a felek magukat «*a közöttük felmerült vitás ügyben*» vetették magukat alá a név szerint megnevezett tagokból alakult választottbírói bíróság döntésének a döntés tárgyának közelebbi megjelölése nélkül, nincs a vitás ügy meghatározva Pp. 767. §.), miért is az ily kikötés érvénytelen. (IV. 5535/4626. Ptjt. 55.)

Szerintem, ha a választottbírói eljárás során felvett jegyzőkönyvből kiténik, hogy mi a vitás tárgy, illetve, ha a felperes keresetének előterjesztése után az alperes nem kifogásolta a választottbírói szerződésnek a vitás ügyre való kiterjesztését, akkor a vitás ügy meghatározása írásban megtörténtnek tekintendő és a választottbírói bíróság ítélete a Pp. 784. §. 1. pontja alapján nem volna érvénytelenítendő.

(Pertársak.) 10. Ha az egyik pertárs nem fellebbezett az érvénytelenítési perben, ez nem zárja ki a másik pertárs fellebbezési jogát, azonban a pertársak anyagi jogi tekintetben csak egységesen járhatnak el. Ugyanis az egységes választottbírói szerződést csak az abban részes összes felek jogosultak közös meg egyezéssel hatályon kívül helyezni vagy megváltoztatni, miként ez így van általában kétoldalú szerződéseknél. Egy létező választottbírói szerződés az egyik pertárs által egy másik szerződéssel nem helyezhető hatályon kívül az összes többi felek beleegyezése nélkül. (IV. 2553/1926. Ptjt. 57.)

11. Ha a választottbírói szerződés szerint a pertársaknak együtt kell bírót választaniok és ha az egyik pertárs aláírása nem bizonyul tőle vagy megbízásából eredőnek, a választottbírói szerződésre a másik pertárs sem hivatkozhatik. (VII. 1440/1926. Pdt. 23.)

(Alakítás.) 12. A Kúria IV. 3714/1926. sz. ítéletében (Ker. Jog 49.) két elvet hangsúlyoz. Egyik az, hogy amikor a felek (Pp. 769. §.) önkényt, felhívás nélkül állapotnak meg a bíróválasztás módjában és a bírák személyében, akkor a felhívás alakosságai (770. §.) nem alkalmazandók, vagyis nem szükséges közjegyzői vagy járásbírói felhívás intézése. A másik elv a következő: A választottbírói alakítása elleni kifogás, pl. a bírák személyében való tévedés kifogását kizárja az, ha a választottbírói megalakulási jegyzőkönyvét a felek és a bírák aláírják még az esetben is, ha előzetesen a bírák választása és a bíráskodás elfogadása nem foglaltatott előzetesen írásba (769. §.).

13. A Pp. 770. §-ában előírt közjegyző útján történő bíróválasztási felhívás alakosságainak nincs elég téve, ha a kir. közjegyző csupán feladta postára a felhívó által kiállított ajánlott levélben foglalt felhívást, bár a boríték is külsőleg felismerhetőleg a kir. közjegyzőtől eredőnek látszik s bár a kir. közjegyző a felhívónak a levél tartalmáról és annak postára adásáról tanúsítványt ad. A felhívásnak a közjegyzőtől kell kiállítva (vagy szerintem hitelesítve kell lenni) és tartalmaznia kell a Pp. 770. §-ában előírt kellékeket. Ha a felhívás nem szabályszerű, nincsenek annak a 772. §-ban előírt jogkövetkezményei (elállás a választottbírói szerződéstől vagy bírókinevezés kérése). (Kúria, IV. 3714/1926. Ker. Jog. 49. és IV. 3350/1927. Polgári Jog 86. lap.)

14. A felek a választottbírói szerződésben megállapították, hogy a választottbírói bíróság az ítéletet a megalakulástól számított nyolc nap alatt köteles meghozni. A választottbírói bíróság ítélete, amelyet e *határidő eltelté után* hozott, még sem érvényteleníthető, minthogy nem volt kikötve, hogy a határidő elmulásának a választottbírói szerződés hatályvesztése a jogkövetkezménye. (Legfeljebb a választottbírák kártérítési kötelezettséggel tartoznak.) Ha a határidő elmulásának ily jogkövetkezménye köttetett volna is ki, minthogy a peres felek az ügy tárgyalásába minden kifogás nélkül bocsátkoztak. Ezáltal a felek a határidő kikötéstől egyértelműen elállottak és a választottbírói szerződést továbbra is hatályban fenntartották. (IV. 5998/1925. Ptjt. 53.)

Ez a határozat megerősíti a Kúria előbbi állásfoglalását, amely szerint, ha a *fél a választottbírói eljárásba fenntartás nélkül bocsátkozik*, ezzel a fél által jóváhagyható szabálytalanságba beleegyezik és az ítéletnek ily alapon való megtámadása jogát elveszíti. (Id. munka 200. lap, Kúria 64. sz. közölt határozata.) Ez a gyakorlat elejét veszi az utólagos alattomos, rosszhiszemű támadásoknak és nagyon helyén való.

15. A Kúria következetesen követett gyakorlata szigorúan megköveteli a *felek kétoldalú meghallgatását* (Pp. 776. §.) min

* Az idézett jogi szaklapokban mindenütt az 1927. évi kötet értendő. A szaklap melletti szám azt a folyószámot jelenti, amelyet a határozat a szaklapban kapott. Pdt. Jogtudományi Közlöny perjogi döntvénytára. Ptjt. Polgári Törvénykezési Jog Tára.

den — a per eldöntésére — lényeges befolyással bírható körülmény tekintetében, illetve a választottbíróságnak alkalmat kell adnia, hogy a felek előterjesztéseiket arra nézve megtehessek.

Egy esetben a választottbíróság két tagját kiküldte az alperes jogelődje kimutatásainak megvizsgálására. A választottbíróság a felekkel a kiküldött bírák jelentését nem közölte. Ezen okból a Kúria a választottbíróság ítéletét érvénytelenítendőnek tartotta. (Pp. 784. §. 4. pontja.) A választottbíróság a feleknek a törvényeséki eljárás szabályainak alkalmazására vonatkozó megegyezését azzal vette tudomásul, hogy határozatát legjobb tudomása és lelkiismerete szerint semmihez sem kötve fogja meghozni. Azonban ezen kijelentésnek a törvény kötelező rendelkezésével szemben joghatálya nincsen. (IV. 2553/1926. Pjt. 57.)

16. «Nincs oly jogszabály, amely a választottbíróság előtt keresettel fellépő felperes ellenfelét elzárna attól, hogy ugyane per keretében ugyanazon szerződéses viszonyból eredő ellenigényét *viszonkeresetileg* érvényesítse.» (IV. 3714/1926. Ker. Jog. 49.)

Szerintem a viszonkeresetnek csak annyiban van helye, amennyiben a választottbírósági szerződés annak tárgyára kiterjed.

17. A Kúria IV. 8588/1926. sz. ítéletében (Ker. Jog 87.) kimondotta: «A választottbíróság ítéletének *indokolása* nem lehet olyan, mely csupán általánosságban tartalmaz indokolást; nem lehet olyan sem, mely tiltó jogszabályba ütközik vagy a helyes gondolkodás alapelveivel nyilván ellentétes; ezen esetektől eltekintve a választottbíróság eleget tesz indokolási kötelezettségének, ha indokait előadja az eldöntött ügyre nézve». (L. id. munkám 216. lapját s Kúria ott közölt 55. és 84. határozatait.)

Észrevételünk ezen ítéletre nézve az, hogy a Pp. 784. §. 7. pontja szerint csak az képez érvénytelenítési okot, «ha az ítélet a törvény szerint meg nem engedett cselekményre kötelez vagy rendelkező részében érthetetlen. «Ugyanezt az indokolásra nézve, amelyet a felek el is engedhetnek, a törvény nem mondotta ki. Törvényes alapon nem érvényteleníthető az a választottbírósági ítélet, amely rendelkező részében meg nem engedett cselekményre nem kötelez, csupán az indokolása ütközik tiltó jogszabályba, a nélkül, hogy a választottbírósági szerződés is oly tiltó jogszabályba ütköznék, amely annak érvénytelenségét vonná maga után.

18. Ha a választottbíróság ítéletének egy része a felek kérelmén *túlterjeszkedik*, az ítélet csak azon része érvénytelenítendő, amely részre a felek kérelmén való túlterjeszkedés okserűen vonatkozik és nem vonhatja maga után az ítélet azon része érvénytelenítését, amely ama döntéstől független. (IV. 8820/1926. Polgári Jog 87. lap.)

A Kúria ezzel elismerte azt, hogy helye van a választottbírósági ítélet *részleges érvénytelenítésének* is, amit idézett könyvemben kiemeltem (216. lapon).

19. A választottbírósági eljárás módjára nézve hozott választottbírósági határozat és intézkedés a Pp. 784. §-ában kimerítően megállapított ítéleti érvénytelenítési okok egyikének sem szolgál tárgyaúl és minthogy az *eljárás módjának meg nem állapítása* esetében az említett §. 2. pontja (a választottbíróság alakítására vonatkozó szerződési vagy törvényi rendelkezés megsértése) nem forog fenn, az ítélet érvénytelenítésének nincs helye. (IV. 824/1927. Ker. Jog 112. eset.)

20. Ismételt kimondta a Kúria, hogy a választottbíróság ítélete anyagi jogszabály sérelme okából — kivéve a Pp. 784. §-ában taxatív felsorolt ily sérelmeket — nem érvényteleníthető. (IV. 3714/1926. Ker. Jog 49. eset.)

21. A Kúria IV. 1073/1926. sz. ítéletében kimondta, hogy a választottbíróság előtt kötött egyesség a Pp. 784. §-ában felsorolt okokon *kívül az anyagi jogszabályok értelmében tévedés alapján szintén megtámadható, ha a tévedés lényeges volt.* (Pdt. 73.)

(Biztosítási végrehajtás.) 22. A budapesti kir. ítélőtáblának 1921. évben hozott (id. könyvemben a 94.) határozatával szemben a Kúria kimondta, hogy választottbírósági ítélet és veszély igazolása alapján a Bpé 50. §. 2. bekezdése értelmében a *biztosítási végrehajtás elrendelendő.* (Pk. V. 589/1924. Pjt. 13.)

Fabinyi Tihamér dr. helyteleníti ezt a döntést (Pjt. 2. számban), én azonban helyesnek tartom. Fabinyinak az az érve, hogy a Bpé 50. §. csak polgári bíróság ítélete alapján engedi meg a biztosítási végrehajtást, a választottbíróság azonban nem polgári bíróság, a másik érve az, hogy biztosítási végrehajtásnak a fellebbviteli határidő letelte előtt van helye, a választottbíróság ítélete ellen azonban nincs helye fellebbvitelnek. Harmadik érve pedig

az, hogy a választottbíróság ítélete alapján kielégítési végrehajtásnak van helye.

Szerintem egyik érv sem dönti el a kérdést. Minthogy a választottbírósági ítéletnek és egyességnak ugyanaz a hatálya, mint a polgári bíróság jogerős ítéletének, (783. §.) e szerint az nemcsak egyenlő erejű, hanem nagyobb erejű is, mint a polgári bíróság elsőfokú ítélete, amelynek alapján veszély igazolása esetében már a biztosítási végrehajtás elrendelendő, miért is még inkább elrendelendő az — veszély igazolása esetében — a *jogerős választottbírósági ítélet* alapján.

A második érvel szemben pedig ismét csak arra hivatkozhatom, hogy a választottbíróság fellebbezhetlen voltából nem az következik, hogy kevesebb ereje legyen, mint a polgári bíróság fellebbezhető ítéletének, hanem legalább annyi vagy inkább több ereje legyen, vagyis, a biztosítási végrehajtás elrendelése ellen aggály nem merülhet fel, viszont annak célja s értelme fennáll a teljesítési határidő eltelte előtt.

A harmadik érv sem áll fenn. Ugyanis a választottbírósági ítéletben szabott teljesítési határidő eltelte előtt, kielégítési végrehajtásnak nincs helye, viszont nagyfokú veszély foroghat fenn és a pernyertes félnek fontos érdeke az, hogy a végrehajtási zálogjog szerzésével másokat bár egy órával is megelőzzön. Gondoljunk pl. a marasztalt fél ingatlanaira szerzendő telekkönyvi zálogjogok szerzésére.

Már idézett művemben (224. lapon) is kifejtettem, hogy bár a tkvi rendtartás 92. §-a szerint «a jogerő bekövetkezte előtt» van telekkönyvi eljegyzésnek helye, mégis a — bár jogerős — választottbírósági ítélet alapján a telekkönyvi előjegyzés meg nem tagadható a teljesítési határidő letelte előtt, minthogy ha előjegyzésnek van helye jogerő előtt, az még inkább elrendelendő jogerő után, ha ugyanazt a célt tölti be.

(Nemzetközi vonatkozások.) 23. A Kúria 1921-ben hozott (id. könyvem 102. sz. a. közölt) határozatában kimondta, hogy a választottbírósági szerződést, amelyet magyar állampolgár külföldivel kötött, érvényesnek kell tekinteni, habár viszonyosság hiányában vagy fennálló államszerződésnél fogva a választottbíróság ítélete a külföldi hazájában végre nem hajtható. Ezen döntésnek megfelel a Kúria II. 8496/1926. sz. ítélete. (Ker. Jog 129.), amely szerint a külföldön hozandó választottbírósági ítéletnek a Pp. 414. §-a értelmében Magyarországon való végrehajthatatlansága a külföldi választottbírósági szerződés érvényét nem érinti.

24. A Kúria IV. 4109/1926. sz. (Ker. Jog 63.) határozata pedig kimondta, hogy miután a felek által kikötött prágai áru- és értéktőzsde választottbírósága, illetve viszonyosság és nemzetközi szerződés hiányában a Pp. 414. §-a értelmében nálunk érvényesnek el nem ismerhető, ennél fogva a rendes bíróságnál alperes által emelt pergátló kifogást el kellett utasítani és a belföldi rendes bíróságot illetékesnek tekinteni, minthogy különben a perrel érvényesített jogigény állami támogatás, illetve végrehajtás nélkül maradna. Ezzel a kérdéssel ezúttal bővebben nem foglalkozom, hanem hivatkozom a Magyar Jogászegyletben a választottbírósádkodás nemzetközi vonatkozásai tárgyában 1926. év végén és 1928. év januárjában megtartott vita anyagára.

Dr. Ujlaki Géza.

Az ügyvédi rendtartásról.

— Hatályon kívül helyezendő-e az 1921 : XXVII. tc. ? —

A háborúokozta sorozatos válságok között nem utolsó a napjainkban unos-untalan hangoztatott ügyvédi kar válsága, mely elsősorban az ügyvédi kar gazdasági kérdése, de másodsorban kihatásánál fogva a nagyközönséget is érdeklő társadalmi kérdés.

Eme kettős jelentőségét kívánta értékelni igazságügyi kormányunk is bizonyára, midőn az ügyvédi kérdés megoldásaként az új ügyvédi rendtartás elkészítését mielőbb megvalósítandó programjába vette fel.

Magam is hangoztatom — aki foglalkozásomnál fogva egészen közelről, vidéken figyelem az ügyvédek helyzetét — hogy az ügyvédi kar gazdasági helyzete nem nyújtja a békebeli lehetőségeket, de merem állítani azt is, hogy gazdasági értelemben vett «válságos helyzet» csak Budapesten van, ahol a cirka 6000 számot kitevő ügyvéd közül legtöbbször éppen e lap hasábjain Vargha Ferenc koronaügyész által tett megállapítás szerint cirka 3000 ügyvéd

működik s így ezen aránytalanul nagy szám a lakosság növekedése és a gazdasági erők különös gyarapodása nélkül egymagában véve is nyilvánvalóvá teszi, hogy «sok az eszkimó és kevés a főka».

A vidéki ügyvéd minden gond és baj mellett is igen szép existenciális lehetőséget teremt még ma is s így az ügyvédi kar gazdasági válsága tulajdonképpen a Budapesten működő ügyvédeké csak.

E lap m. é. 24. számában nyilatkozatok jelentek meg a budapesti ügyvédi kamara által készített ügyvédi rendtartás tervezetéről, azok között a szervezeti részt feldolgozó ügyvéd kartárs szerint a készülő rendtartás első lépése volna az 1921 : XXVII. tc. (a bírói oklevél kiterjesztése) hatályának megszüntetése, hogy ily módon lehetlenné tétessék bírói állást betöltő egyénnek nyugdíjba vonulása után az ügyvédi gyakorlat folytatása, sőt tovább is megyen e tervezet, amikor kimondandónak tartja, hogy ügyvédi oklevéllel bíró tisztviselő működési helyén nyugdíjba menetele után három évig ügyvédi gyakorlatot nem folytathat, az indoka pedig ennek a nyilatkozat szerint az volna, hogy «az 1921 : XXVII. tc. a legnagyobb elégtelenséget szülte, különösen vidéken, ahol a nyugalomba vonuló hatalmas köztisztviselő illojális versenyt nem bírták ki az ügyvédek».

Amennyire helytelen volna a tervezetnek ilyen formában való törvényerőre emelése, annyira tarthatatlan az indoka is.

Amikor a tervezet egyébként a szabad ügyvédség rendszerét kívánja fenntartani, merőben szűkkeblűség volna a mindig liberális gondolkodású és magatartású ügyvédi kartól ily igények támasztásával érzelmi eltávolodást létesíteni attól a kartól, amely kar mégis csak ikertestvére az igazság keresésében.

Magam vallom, hogy szerencsétlen gondolat volt annak idején a bírói és ügyvédi képesítést szétválasztani s így tápot adni annak a feltevésnek, hogy a bírói vizsgát tett bíró képesség dolgában alantasabb nívón áll az ügyvédnél, holott a valóságban általánosan elismert tény az, hogy a bíró nemcsak elméleti, de gyakorlati ismeretek tekintetében is egyenrangú az ügyvéddel. A bírói kar évtizedes törekvésének sikerét jelentette az 1921 : XXVII. tc. megalkotása s ezért méltán keltene érzelmi visszahatást a bírói karban, ha eme csak kis részben gazdasági, nagyobb részben erkölcsi jelentőségű vívmány megszüntetését éppen az ügyvédi kar szorgalmazná.

Hogy a bírói kar szempontjából ez nem gazdasági kérdés, kitetszik abból, hogy a bírói állásnak az ügyvédi pályára való átlépés miatt való elhagyása állandóan csökken. Az a bíró, aki 60—65 éves koráig egész fizikai és szellemi készségét igénybevevő munkásság után nyugalomba megyen, nem lehet veszélyes konkurrens még működési helyén sem, mert nem tudja felvenni a versenyt, sem mozgékonyaság, sem a mai életmód mellett megkívánt utánjárásban az ügyvédi pályán működőkkel, eltekintve attól, hogy a bírói foglalkozás letörölhetetlenül rányomja a maga bélyegét a bíró felfogására, ami abban nyilvánul meg, hogy nem védhető ügyet el sem vállalna, míg a másik oldalon ilyen kérdésből kázust nem csinálnak.

A gyulai kir. törvényszék egész területén hat ilyen bíró-ügyvédet ismerek, de nyugodt lélekkel elmondhatom, hogy egyikük sem tekinthető illojális versenytársnak s mindegyik jövedelme alatta marad az átlagos ügyvédi jövedelemnek.

Az ilyen ügyvédek száma országos vonatkozásban sem magas, nem hiszem, hogy 200-nál több lenne, tehát a 6000 ügyvéd számának egy jelentéktelen kis százaléka s a bírói fizetések rendezésével még ez a szám is állandóan csökkenő irányzatot fog venni. Egy-két szerencsés vállalkozó miatt nem volna érdemes az egész bírói karra fájdalmas érzéssel járó ilyen reform, főleg, ha ezzel a célt úgy sem érnék el, hogy t. i. az ügyvédi kar a maga egyetemében jobb megélhetési lehetőséghez jusson.

De itt van a dolognak a másik része is.

Az egységes ügyvédi és bírói vizsga rendszeresítése óta bíró és ügyvéd azonos képesítéssel rendelkezik. Szabad ügyvédség fenntartása mellett milyen erkölcsi alapon lehetne eltüntetni az ilyen képesítéssel rendelkező bírót attól, hogy működési helyén folytasson ügyvédi gyakorlatot. Aki a tisztviselői illetmények rendszerével tisztában van, az előtt nem titok, hogy egy 20 szolgálati évvel rendelkező bíró még ma is csak annyi fizetést élvez, amennyit egy kezdő fiatal ügyvéd működése első éveiben is könnyen megkeres. E mellett az ügyvédek egész légiója van, akik rendszeres

és több helyről kijáró állandó szolgáltatáshoz jutnak, ha nem is kifejezetten fizetés címén, hanem tiszteletdíj, jutalék, stb. címen. Ha nem sajnálja az ügyvédi kar e jövedelmeket az ilyen kartársaitól, nem hiszem, hogy sajnálná attól a néhány bíróból lett ügyvédtől a nehéz és fárasztó munka végzésével kiérdemelt csekély nyugdíjat, amely nyugdíj mennyisége 60 éven aluli korban levő egyéneknek ugyanis mérsékelten állapítatik meg a szanalási rendeletek alapján.

Nem az ilyen bíró-ügyvédek veszedelmeztetik általában az ügyvédek gazdasági érdekeit, hanem az, hogy a foglalkozás természetében rejlő sajátosságánál fogva egyesek túl nagy, mások pedig érdemtellenül aránytalanul kevés keresethez tudnak jutni, hogy egyes ügyvédek a vállalatok egész sorának vizsik jogi képviselőit, mások pedig az apró csip-csup ügyek ellátásából kénytelenek a létfenntartáshoz szükségességeket előteremteni.

Az ügyvédi rendtartásba tehát e tekintetben is megfelelő óvintézkedések lennének felveendő, hogy ily módon a jövedelmeknek egy kézben való halmozása valamennyire kiküszöböltsék.

Ki kell emelni e kérdés tárgyalásánál azt is, hogy amikor az ügyvédi kar a jegyzői magánmunkálatok megszüntetését és magának szinte közjegyzői jogosítvánnyal való felruházását, bírói és más köztisztviselői állásokra való fokozottabb alkalmazását sürgeti, szintén olyan érdekek megrövidítését célozza a maga önös érdekében, amelyek jelentősége sokszorosan nagyobb az érdekelt foglalkozási ágakra nézve, mint a bírói vizsgának kiterjesztő hatálya az ügyvédségre nézve s ilyen merev álláspont könnyen keltheti azt a feltevést, hogy az ügyvédség nem közérdek, hanem saját kari érdekének túlhajtott védelmét kívánja elérni.

A bírói kar egyenesen elvárja, hogy igazságügyi kormányunk ilyen visszafeljesztő lépés megtételére kapható nem lesz.

Ám jöjjön az ügyvédi rendtartás, de az nem sérthet más jogos érdeket.

Dr. Berényi Antal.

A magánalkalmazottak új csoportja.

Az egységes párt egyik legutóbbi értekezletén a napilapok tudósítása szerint br. Kray országgyűlési képviselő felszólalására a kereskedelmi miniszter kijelentette, hogy a magánalkalmazottak jogviszonyait szabályozó törvényjavaslat készülöben van és célszerűnek tartotta, hogy maga a párt is küldjön ki bizottságot e kérdés tanulmányozására.

Valóban alig van intézmény, amely annyira szükségét látná a mindenirányú szabályozásnak, mint a magánalkalmazottak szolgálati helyzete.

Az a szabályozás, amely szerint az ipartörvény e kérdést rendezte, megfelelt az iparosságok helyzetének, de nem a többi magánalkalmazottak különleges és nagyobb igényű státusának. A kereskedelmi törvény csak egy-két szakasszal tért ki a kereskedelmi alkalmazottak jogi helyzetére (VI. cím.), itt is utalással az ipartörvény intézkedéseire, amik azonban igen sokszor alkalmazhatatlanoknak bizonyultak. Maga a kir. Kúria is kimondta, hogy az ipartörvény intézkedései, ha nem hozhatók összhangzásba a kereskedelmi törvény idevágó intézkedéseivel, a kereskedő és segédszemélyzete közötti viszonyra nem is alkalmazandók. C. 882/1884. A kereskedelmi törvény tulajdonképpen csak egy intézkedéssel segített az ipartörvény kereit kiegészíteni az 57. §-al, amely a felmondás tartamát precizizta és a fontosabb alkalmazottak fogalmát némileg tisztázta.

Az 1910 1920. sz. rendelet erőteljesebb lépést jelentett e téren, azonban számos kérdést egyáltalán nem érintett. Rendezetlen maradt a kereskedősegédek és az ipari és kereskedői tisztviselők státusán kívül álló csoportok mindenféle szolgálati kérdése. A legmagasabb szellemi munkavállalók: ügyvédek, orvosok, tanárok, mérnökök, ügyvédjelöltek, tanítók és a főiskolai képzettségű vezetőtisztviselők stb. magánalkalmazotti jogviszonyai esetről-esetre döntettek el, megfelelő törvényi szabályozás híján.

Az az óriási technikai fejlődés pedig, amely az utóbbi évtizedek alatt minden országra kiterjedt, a magánalkalmazottak teljesen új osztályát hozta életre: a műszaki képzettségű alkalmazottakét. Üzemvezetők, művezetők és általában a gépészek tartoznak ezen különleges csoporthoz.

Ennek a csoportnak a jelentőségét kétségbe vonni nem lehet. A gépész sokkal nagyobb értéket kezel, mint a kereskedősegéd, vagy a tisztviselők jelentékeny része. Ezen érték horderejét nézve,

a gépész tevékenysége mélyebben vág a nemzetgazdaságba, mint bármely más magánalkalmazott ügyköre. Működése a nemzet-vagyon legnagyobb értékeire, különféle erőkre, energiára, gépekre és anyagra terjedt ki, amelyek az alkotástól a megsemmisülés lehetőségéig ki vannak tudásának szolgáltatva. Ettől függetlenül tevékenysége közvetlenül az emberi életre hat ki. Saját és embertársai életére.

Képzettsége is állandó tanulást és fejlődést igényel. Amikor a kereskedőseged, vagy tisztviselő már a kötelező vizsgákon túl van, a gépész még mindig vizsgázik (stabil- félstabil, dinamó, villanytelepkezelő, motor, alacsony és magasnyomású kondenzátoros vezérművek stb. vizsgákból). Valamire való gépésznek némelykor 6—10 oklevél is van a birtokában.

Eddigi helyzetük az volt, hogy az ipartörvény és kereskedelmi törvény idejében, mint fontosabb teendőkkal megbízott alkalmazottak 3 havi felmondást igényelhettek, így a gépgyár munkavezetője (Pécsi Tábla G. 78/98.), üzletvezető gépész (Dehreceni Tábla G. 8/97), de itt *egyéb szerepük erejénél fogva*.

Az 1910/1920 sz. rendelet óta a bíróságok önmagát a gépészi tevékenységet honorálták fontosabb műszaki tisztviselői szerepnek, ha a tevékenység a felügyeletben és ellenőrzésben, nem pedig a kézi erőben nyilvánult meg. (Szegedi törvényszék Pf. II. 6058. 1926, budapesti kir. törvényszék 38. P. 670/1924.). Ebben az esetben 2 éven túl 6 havi, ezen belül pedig 3 havi felmondás illeti meg a gépészt, akinek 6 havi felmondás iránti igényét állapítja meg a Kúria (C. II. 5767 1926 Rötth 1927. IX. 29. határozat a Jogi Hirlap 1927. okt. 16-i 41. sz. 1726. jogeset) egyik legfrissebb határozata.

E tekintetben tehát a bírói gyakorlat utat tört és már leszögezett olyan irányt, amit dr. Schwartz Tibor az alkalmazottak szolgálati jogviszonyairól szóló kitűnő munkája IV. kiadásában (6. oldal) csak mint a jövő törvényhozása által megoldandó feladatot jelez. E nézet szerint is, ha a főgépész, művezető és hasonló a tisztviselői státusban vezettetik, úgy külön megállapodás nélkül is a rendelet hatálya alá esik. A nélkül, hogy e tekintetben statisztika állna rendelkezésünkre, a gyakorlati életben a főgépész státusa és fizetése közvetlenül az igazgatói vagy cégvezetői fizetések után következik és a legtöbb üzennél legalább is a könyvelő és pénztáros jelentőségével egy tekintet alá esik. Rendszerint családos ember és komoly existencia, amit foglalkozásának végzettségére is magával hoz.

Ennek az osztálynak egyéb kategóriái a soffőr, a cséplésnél alkalmazott gépész, a légi járművek vezetői, a rádió állomások műszaki alkalmazottai, mindegyikük veszélyes és fontos üzemek műszaki magánalkalmazottai. A fejlődő gazdasági és technikai élet vetette őket felszínre és jogviszonyaik a készülő javaslatban várnak törvényi alátámasztásra.

Dr. Hajdu Béla.

Szemle.

— **Charles de Secondat, Baron de Montesquieu** újabban nem tartozik a népszerű emberek közé. Népszerűséget már akkor eljátszotta, amikor mesterének, Locke-nak az államhatalom dualisztikus megosztásáról szóló tanát tovább fejlesztve, a bírói hatalmat, mint a törvényesség örét, a végrehajtó hatalom fölébe helyezte. E népszerűtlenség magyarázata megtalálható a Törvények Szellemének következő szavaiban: «Akik despota hatalomra törekedtek, mindig azzal kezdték, hogy a különböző hatásköröket személyes hatalmuk alatt próbálták egyesíteni. Még akkor is, ha a három hatalom ugyanazon osztályhoz, mint pl. az örökletes arisztokráciához, tartozó különböző hatóságok kezében van, a szabadság nem sokkal biztosabb, mint az önkényuralomban». Azok, akik manapság nem rokonszenveznek Montesquieu elszürkült elméletével, sokkal elfogultabb emberek, semhogy tanításának elméleti cáfolatára fecsérelhetnék idejüket. Ezért Longfellow bölcs tanácsát követve: «Deeds are better things than words» — minden szónál többet ér a tett — cselekedeteikben adnak kifejezést helytelenítő akaratuknak.

Ily érveket pótló, de annál meggyőzőbb erejű, cselekedet a 210/1928. M. E. sz. rendelet, amely indokolatlan sze-

rénységgel jelent meg a B. K. 1928 január 15-iki számában. Közzétételének körülményei igazán nem engedik sejtetni, hogy a kényszeregyességi eljárás költségei tárgyában kibocsátott rendelet nem csupán az 1410/1926. M. E. sz. rendeletet kívánja módosítani, hanem amúgy mellékesen halomra dönti a hatalmak megosztásáról szóló elmélet eddig szilárdnak tartott talapzatát is. Már némileg megrendítette e talapzatot maga az 1410/1926. évi rendelet — amely az 1916 : V. tc. felhatalmazására hivatkozva módosítja — a csődtörvény 48. §-át, holott a felhatalmazás csak az 1881 : XVII. tcikk kényszeregyességi rendelkezéseinek módosítására szólt. De végre is törvényeknek rendeleti úton történt módosítása a háború alatt és után alkotmányunknak úgyszólván integráns alkatelemévé lett és egy kis kiterjesztő értelmezésért csak nem megyünk a szomszédba. Nem ujság a visszaható erejű rendelet sem, mégis új és meglepő a visszaható erőnek és a rendelet útján módosított bírói határozatnak kombinációja, amellyel a 210 1928. M. E. rendelet ajándékozta meg a már-már elfásult jogászközönséget.

Eddig ugyanis a kényszeregyességi eljárás költségei csak akkor szerepeltek tömegtartozásként, ha a csődöt a kényszeregyességi eljárás befejezésétől vagy megszüntetésétől számított hat hónapon belül rendelték el. A rendelet szerint «ezen intézkedést kell alkalmazni folyamatban lévő oly csődügyben is, amelyet kényszeregyességi eljárás előzött meg, kivéve ha a végfelosztási tervet a bíróság jogerősen jóváhagyta. *Ugyanígy kell intézkedni, ha a bíróság, bár jogerősen, 1928 január 15-ét megelőzőleg ellentétes határozatot hozott*». Másszóval, ha a bíróság jogerősen kimondotta is, hogy a kényszeregyességi költség nem tömegtartozás, a miniszteri rendelet értelmében azt tömegtartozásként kell sorozni.

Remélhető, hogy Montesquieu e nyomós érvek súlya alatt összeroskadva be fogja látni, mily megbocsáthatatlan tévedésbe esett, midőn az emberiséget századokon át félrevezető tanának konstrukciójában nem volt figyelemmel egyes vagyonfelügyelők érdekeire s a Törvények Szellemének újabb kiadását az Igazságügyminiszter Szellemében fogja módosítani. De addig is amíg ez megtörténik, a meggyökeresedett tévtannak sürgős kiigazítása érdekében ajánlatos volna, ha az 1869 : IV. tc. 1. §-ának hatályon kívül helyezésével e törvény 19. §-ának második bekezdése, amely ma ekkép szól: «a rendeletek törvényessége felett egyes jogesetekben a bíró ítélt», a Kormányzat Szellemével kongeniálisan a következőképp módosítatnék: «A jogerős bírói ítéletek törvényessége felett egyes jogesetekben az igazságügyminiszter határoz». Lehet, hogy Montesquieu kifogásolná e szöveget, de kétségtelen, hogy megfelel a tények hatalmának és a hatalom tényeinek.

— **Az ügyvédjelöltekről az Ü. R. kamarai tervezetében.** A budapesti kamara vezetősége felismerte az ügyvédjelölti kérdés megfelelő rendezésének nagy horderejét s azért szakítva az 1874. évi törvénynek lapidáris kijelentéseivel tág teret engedett ezen átmeneti állapot szabályozásának a tárgyalás alatt álló tervezetben s nem zarkózott el egy-egy radikálisabb újítás elől sem.

A kamara tervezete több mélyreható újítást hoz, melyeket az allábbiakban felsorolunk.

A mai jogállapot szerint az ügyvédjelölti lajstromba való felvételhez elegendő ha a lajstromba felvételt kérő igazolja, hogy ügyvédhez joggyakorlatra lépett, és a választmány akkor sem tagadhatja meg a felvételt, ha hivatalból tudja, hogy az illető ügyvédnél semmiféle gyakorlati tudásra szert nem tehet. A tervezet szerint a választmány minden esetben bírálja, hogy az ügyvédfőnöknek van-e oly praxisa, hogy nála a jelölt a kellő gyakorlati ismereteket elsajátíthatja s ha ezt kizártnak találja, a bejegyzést megtagadja. Eddig a kamara sokszor oly gyakorlatnak is kénytelen volt utólag hatályt tulajdonítani, mely nála be sem volt jelentve, nevezetesen midőn a jelölt az egyik irodából a másikba történt átlépését (?) csak az ügyvédi vizsgára bocsátás iránti kérvénynél ügyvédfőnöki bizonyítványokkal igazolta, mert a Kúria ügyvédi tanácsa szerint az Ü. R. 12. §-a kötelezi ugyan az ügyvédjelöltet, hogy minden irodaváltoztatást 15 nap alatt a kamara választmányának bejelentsen — de ahhoz szankciót nem fűzván az irodaváltoztatás és gyakorlat utólag is igazolható. Hogy

ezen felügyeletmentes gyakorlat milyen lehet, elképzelhető s ezért a tervezet kimondja, hogy a joggyakorlatnak utólagos igazolása ki van zárva. Az 1913. évi LIII. tcikk. 14. §-a előírja, hogy az ügyvédi kamaráknál rendszeres összejöveleteket kell tartani, melyeken a joggyakorlaton lévők elméleti és gyakorlati kiképzését alkalmas módon elő kell mozdítani — de ezen törvényes intézkedés egészen a legújabb időkig *lex imperfecta* maradt; a tervezet nemcsak előírja az összejöveleteket, de kötelezi is a joggyakorlaton lévőköt következmények terhe alatt, hogy azokon komolyan résztvegyenek és az ügyvédönköket, hogy az összejöveletek idejére jelöltjeiket az irdai munka alól mentesítsék.

Határozatba ment, hogy az ügyvédjelölt összesen hat évnél tovább az ügyvédjelölti lajstromban nem maradhat bejegyezve, ami véget vet az öreg jelölt elszomorító látványának. Az ügyvédjelöltség átmeneti állapot s nem életpálya és aki hat év alatt nem bír elkészülni, ne foglaljon el egy helyet olyan jelölt elől, akinek ezen helyre még szüksége van. Hat esztendőben szabatott meg ezen határidő azért, mert a szükséges ügyvédjelölti joggyakorlat az eddigi négy esztendővel szemben öt esztendőre emeltetett fel. Szükség volt ezen intézkedésre, mert a tapasztalat mutatta, hogy négy esztendő nem elég a szükséges elméleti és gyakorlati tudás elsajátítására s mert az egy esztendő még mindig igen csekély áldozat, ha vele a numerus clausus elhárítható. Ausztriában hét évig tart az ügyvédjelölti joggyakorlat; itt ez volt az áldozat a behozni szándékolt numerus claususért és Jugoszláviában éppen most készül az egységes Ü. R. mely szintén öt évi joggyakorlati időt provideál. A megduzzadt jogi disciplinákkal az egyetemnek anakronistikus tanrendje mellett a lelkiismeretes ügyvédjelölt rövidebb időn belül ma sem készül el. Ha a jogtanítás rendje egyetemeinken valaha belterjesebbé és eredményesebbé, a joggal való foglalkozás pedig a jövőben kecsgetőbbé válik, akkor a joggyakorlat is leszállítható lesz.

Indítványoztatott még, hogy a tervezetbe felvétsék, miszerint egy ügyvédnél egyszerre kétfőnél több jelölt ne folytathasson joggyakorlatot, továbbá, hogy közszolgálatban álló, nemkülönben az egész idejét magánalkalmazásban töltő ügyvéd ügyvédjelöltet ne tarthasson, azonban ezen nevelési, szociális és ügyvédgazdasági szempontból kétségtelenül figyelmet érdemlő indítvány nem nyert többséget s így a kamara tervezetéből kimaradt.

Dr. Bene Sándor.

Inhalt. *Dr. M. Teller:* Die Inkompatibilitätsfrage. — *Dr. G. Dombovány:* Die neuen italienischen Strafgesetzentwürfe. — *Dr. G. Ujlaki:* Gerichtspraxis in Schiedsgerichtssachen im Jahre 1927. — *Dr. A. Berényi:* Die Rechtsanwaltsordnung. — *Dr. B. Hajdu:* Neue Gruppe der Privatangestellten. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Több évi gyakorlattal rendelkező ügyvédjelölt azonnali be-
lépésre — vidékre is — állást keres. Cím a kiadóban. 274

Közgazdaság.

A **Pesti Magyar Kereskedelmi Bank** igazgatósága megállapította, hogy az 1927. üzletév az 1926. évi nyereségáthozattal együtt 5.066.365,79 P tiszta nyereséggel zárult, szemben az 1926. évi 3.807.724,02 P-vel, ami kb. 33% emelkedésnek felel meg. Elhatározta egyben az igazgatóság, hogy a február 7-ére egybe-hivandó 86. rendes évi közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1927. évi osztalék kifizetésére 3.000.000 P fordíttassék és pedig oly módon, hogy a szelvények darabonként 6 P-vel váltassanak be, szemben a múlt évi 5 P-vel. Javasolni fogja továbbá az igazgatóság, hogy a rendes tartalékalap javadalmazására 820.000 P, az értékcsökkenési tartalékalap javadalmazására pedig 300.000 P fordíttassék, míg a különböző hivatalnoki segélyalapok 60.000 P-vel javadalmaztassanak. 278

Mindennemű

természettani, természettajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Arajánlattal készséggel szolgálunk

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem I., Bérc-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

Most jelent meg!

A VALORIZÁCIÓS KÉRDÉSEK FEJLŐDÉSE ÉS KIALAKULÁSA KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÍRÓI GYAKORLATRA

Írta

Dr. SCHWARTZ TIBOR

kir. törvényszéki bíró

A valorizációs kérdések teljes anyaga. Bírói gyakorlat a valorizációkban.

Ára 5 pengő

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Egy magyar világjáró kalandjai!

Kittenberger Kálmán

Vadász- és gyűjtőúton Kelet-Afrikában

A híres magyar Afrika-utazó öt expedíciója

Albumalakú díszkiadás, egészvászonkötésben, 200 eredeti fényképfelvétellel. **Ára 32 pengő**

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

A legszebb ajándék

A VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETE

Szerkesztette: Pilch Jenő * József főherceg előszavával

A világháború hadi, diplomáciai, technikai és gazdasági eseményeinek első objektív összefoglalása

Díszes kötésű albumalakban, 200 képpel és színes mű-mellékletekkel. **Ára 40 pengő**

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Kantor Siegfried*, a bécsi ügyvédi kamara másod-elnöke: Ügyvédi verseny és összeférhetetlenség. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: A «jóhiszem» térfoglalása telekkönyvi rendszerünkben. — *Dr. György Ernő* az OHE. igazgatója: Részvényjogi problémák a kényszeregyességi eljárásban. — *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvéd: Az angol bűnügyi vizsgálat példában. — *Dr. Virágh Gyula* budapesti ügyvéd: Jogirodalom. Dr. Csorna Kálmán könyve: Fejezetek a gyámsági jogból. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 1. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XX. 1. — Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár XII. kötetéhez.

Ügyvédi verseny és összeférhetetlenség.

— Észrevételek a budapesti kamara tervezetéhez. —

A magyar ügyvédi rendtartásnak tervezete szerint az ügyvéd oly magatartásra köteles, amely az ügyvédi kar méltóságának megfelel, hogy ezáltal is szolgálja az ügyvédség megbecsülését. Ama francia jogi felfogás szerint, amely a bádeni rendtartás útján a délnémet, osztrák és magyar ügyvédi jogot befolyásolta, az ügyvédség «une noble fonction». Ha a tervezet 51. §-a csupán azt szabja meg, hogy az ügyvéd a kari méltóságnak megfelelően viselkedjen, úgy e rendelkezés az ügyvédi méltóságot csupán külső megjelenési alakját szabályozza. Joggal utal azonban a francia irodalom az ügyvédi hivatásnak egy másik elengedhetetlen kellékére, t. i. a belső tisztaságra és becsületességre, az ügyvédnek erkölcsi minősültségére, amelyet «probité»-nek nevez. A francia jogra támaszkodva az osztrák rendtartás is azzal jelöli meg az ügyvédnek belső és külső minősültségét, hogy az ügyvéd magatartásában tanúsított becsületességgel és tisztességgel köteles a karnak becsületét és méltóságát megóvni. Véleményem szerint tehát a tervezet 51. §-ban nem csupán az ügyvédi kar méltóságának megóvását, hanem a szubjektív becsületességet is kifejezett ügyvédi kötelességé kellene tenni. Megfelel a fegyelmi bíróságok gyakorlatának, hogy az ügyvéd nemcsak hivatásában, de azonkívül is a kari méltósághoz illő magatartást tanúsítson. Ha tehát az ügyvédi jog újabb szabályozást nyer, úgy a gyakorlat minden változásának megakadályozása végett azt a kifejezett rendelkezést is fel kell ölelnie, hogy a kar méltóságának megfelelő magatartás kötelessége a hivatás gyakorlásán belül és kívül egyaránt fennáll.

Már az általános kötelezettség becsületes, tisztességes és méltóságteljes magatartásra a hivatáson belül és kívül elegendő védelmet nyújt minden oly viselkedés ellen, amely a kari erkölcsöket sérti. Ez az általános kari kötelezettség voltaképpen feleslegessé teszi az ügyvédi fegyelmi vétségek részletes tényálladékaiknak fellállítását. Minden kötelességszegés, amely a becsületességet és tisztességet érinti, a hivatási kötelesség megszegése és a kar méltóságának sérelme, egyszersmind becsületének és tekintélyének csorbítása. Ezzel a két általános tényálladékkal valójában minden ügyvédi rendtartás, illetve ügyvédi fegyelmi rendtartás beértheti. Különös tényálladékok megszabása csupán a szabályellenes cselekedetek fegyelmi megítélésének megkönnyítésére és arra szolgál, hogy az egyes ügyvéd a szabályellenes tényálladékok könnyebben felismerhesse. Ily különös szabály nélkül is a független ügyvédség lényegéből és kötelességeiből minden egyes esetben megállapítható, vajjon és mily feltételek mellett van helye az ügyvédi versenynek és minő nem ügyvédi működés az, amellyel az ügyvédség gyakorlása összeegyeztethető.

Ha a magyar ügyvédi rendtartás új tervezete külön rendelkezéseket ölel fel az ügyvédi versenyről¹ és az ügyvédi összeférhetetlenségről,² úgy e részletes szabályozás bizonyára gyakorlati szükségletnek felel meg. E szükségletet azonban csupán akkor elégítheti ki teljesen, ha mindazokat a különös tényálladékokat felöleli, amelyek konkrétizálását az általános szabály (javaslat 51. §.)³ pusztá léte feleslegessé tenné. Annak lehetőségét, hogy az 51. §-nak az általános kari etikát szabályozó rendelkezéseibe ütköző vétségek ellenőriztessenek, kiküszöböltessenek és fegyelmi megtorlásban részesüljenek, csupán oly speciálizálás biztosítja, amely lehetőleg az összes egyedi eseteket egybefoglalja. Ebből a nézőpontból tehát meg kell fontolni, a lehető tág körű speciális szabályozást. Ha ily irányban vizsgáljuk a javaslatnak a versenyre vonatkozó rendelkezéseit (69. §.), különböző kiegészítések hozhatók javaslatba. A szigorú francia felfogás az ügyvédet minden versenyből kizárja. Eltiltja az ügyvédet még a ház külsején lévő címtábla használatától is. Ha a német, osztrák és magyar gyakorlat távol tartotta is magát ettől a túlzott és a modern gazdasági élettel össze nem egyeztethető szigorától, úgy az ú. n. reklám-tülpépések megítélésében mégis érvényesül a gondolat, hogy az ügyvéd és az ügyfél viszonya személyes bizalom alapján, amelyben az ügyvédnek, hogy az ügyfél személyesen ismeri az ügyvéd tulajdonságait és az ügyvéd személyesen ismeri az ügyfél viszonyait. Joggal tiltja tehát a magyar javaslat az ügyvédi működés felajánlását hirdetések, körlevelek vagy közvetítők útján. Külön törvényes védelemre van szükség az ügyfeleknek hitelvédelmi vagy inkasszó egyletek által történő megszerzésével szemben. Ezek az egyesületek tapasztalás szerint olyképpen szereznek az általuk támogatott ügyvéd vagy ügyvédek részére klienseket, hogy az egylet tagjainak, valamint egy határozott fizetésektelenkedésben érdekelt nemtagoknak is meghatalmazásokat küldenek, amelyek az előnyben részesített ügyvéd nevére vannak kiállítva. Mindezekben az esetekben hiányzik az ügyvéd és az ügyfél közötti személyes bizalmi viszony, amely az igazi ügyvédi képviseletnek alapja. Ebből a nézőpontból az ügyfélszerzésnek ezt a módját a kari méltósággal ellenkezőnek kell tekinteni.

¹ 69. §. Az ügyvéd ügyfeleknek visszatetszést keltő módon való keresésétől tartózkodni köteles. Hirdetések, körölvények vagy közbenjárások útján szolgálatait fel nem ajánlhatja, célzatos tartalmú sajtóközlemények által a figyelmet ügyvédi minőségére fel nem hívhatja.

² 64. §. «A gyakorló ügyvédi minőséggel állami vagy közigazgatási hatóságnál vagy intézménynél rendszeresített és fizetéssel egybekötött bármely hivatali állás betöltése összeférhetetlen, kivéve ha az állás ügyvédi (ügyészi) munkakör betöltésére irányul. Az ügyvéd nem lehet egyszersmind közjegyző. Saját vagy más neve alatt nem űzhet olyan foglalkozást, mely a mindenkor fennálló szabályok szerint iparképesítéshez, iparigazolványhoz vagy hatósági engedélyhez van kötve. Gyakorló ügyvéd nem lehet egyszersmind ipari vagy kereskedelmi vállalatnak tényleges szolgálatban álló tisztviselője, hacsak szolgálati viszonya nem a vállalat ügyvédi (jogtanácsosi) teendőinek ellátására irányul; nem lehet közkereseti vagy betéti társaságnak bel- vagy kültagja, részvénytársaságnak ügyvezető igazgatója. Gyakorló ügyvéd nem űzhet olyan foglalkozást, amely az ügyvédi hivatás természetével össze nem egyeztethető vagy amely mellett az ügyvédkedés csak mellékfoglalkozásként űzhető».

³ 51. §. Az ügyvéd az ügyvédi állás tekintélyéhez illő magatartást tanúsítani és ezáltal a kar általános megbecsülését szolgálni köteles.

A bécsi ügyvédi kamara az ilyen ügyekben az egyesület által szerzett képviselők elvállalását minden egyes esetben eredménytelenül megtiltotta. A tervezet 69. §-a tehát ki volna egészítendő azzal, hogy hitelvédő egyesületek, vagy hitelvédelmi szervezetek útján sem szerethetők megbízások és hitelvédő egyesületek vagy hitelvédelmi szervezetek útján való képviselők vállalása tilos. Voltak esetek midőn be volt bizonyítható, hogy ügyvédek szervezetek hitelvédelmi szervezeteket, amelyeknek alapszabályai útján egyetli ügyészekké rendeltették ki magukat. Természetes, hogy az ilyen eljárások is beleütköznek a kari etikába és a tisztességtelen verseny tényálladékát is magukba foglalják. (Leszállított tarifa.) A fegyelmi tényálladékot már az egyesület útján való ügyfél-szerzés és a képviselőnek oly esetekben való elvállalása megállapítja, midőn a valóságban ügyfél és ügyvéd között közvetlen viszony nincsen. Ahhoz nem fér kétség, hogy tilos hirdetések közzététele napi vagy szaklapok hirdetési rovatában, de ezeknél a könnyen ellenőrizhető fegyelmi vétségeknel nehezebben ellenőrizhetők a reklámtilalom azon megsértései, midőn egyes ügyvédek újságcikkekben dícsértetnek reklámszerűen. A tervezet szövege, mely szerint ügyvéd célzatos tartalmú sajtóközlemények által a figyelmet ügyvédi minőségére fel nem hívhatja nagyon tág és nagy mérvben lehetővé teszi az újságreklámot. Nem szabad figyelmen kívül hagyni egy fontos szempontot: az újságcikkekben való reklámok miatti vizsgálat rendszerint eredménytelen marad, mert a kihallgatott újságírók titoktartási kötelezettségükre való hivatkozással megtagadják a vallomást. Minthogy pedig a reklámügyvédek és az újságírók közötti földalatti kapcsolatok a fegyelmi bíróságoknak rendelkezésére álló eszközökkel alig tárhatók fel, az ügyvéd kötelességévé teendő, hogy a tervezet 69. §-a szerinti újságcikkezleményeket meg kell akadályoznia még akkor is, ha azok harmadik személytől származnak is és a fegyelmi hatóság felhívására nyilvánosan ki kell jelentenie, hogy az újságcikkezlemények az ő közreműködése nélkül jelentek meg. A 69. §-t ki kellene még egészíteni azzal, hogy az ügyvéd köteles a fegyelmi hatóság felhívására az ilyen közleményeket megakadályozni, vagy nyilvánosan kijelenteni, hogy azok nem tőle származnak. Az ügyvédi rendtartásnak legnehezebb problémái közé tartozik az összeférhetetlenség kérdése. A tervezet az összeférhetetlenségnek csak egyik oldalát szabályozza, melyet aktív inkompatibilitásnak lehet nevezni t. i. a köz- és magánhivataloknak összeférhetetlenségét az ügyvédséggel. A tervezet nem intézkedik a passzív összeférhetetlenségi esetekről, vagyis nem tiltja el az ügyvédet, oly megbízások elvállalásától, melyek az ügyvédnek valamely közmegegyezésével kerülnek ellentétbe.

Az aktív összeférhetetlenségnek helyes alapelve, hogy az ügyvédség összeférhetetlen minden köz- és magánhivatali tevékenységgel, melyek az ügyvédet akár közhivatalban, akár magángazdaság keretében függő helyzetbe hozzák. Ez okból helyes volna, ha a tervezet utolsó mondata a szakasz élére állíthatnák, azzal a kiegészítéssel, hogy az ügyvéd semmiféle foglalkozást nem űzhet, mely őt akár közhivatalban, akár magángazdaságban függő helyzetbe hozhatja. Magának a függő helyzetnek lehetősége kell, hogy az összeférhetetlenség kritériumát megállapítsa. A második kritérium, melyet ki kellene fejezni, és amely talán még az előbbinél is fontosabb az, amelyet a tervezet is felállít, hogy az ügyvédség a főfoglalkozás kell, hogy legyen. Ez a szabály az alkalmazási viszonyból származó függőségen kívül kizárja, hogy az ügyvédet a hivatalától távolálló gazdasági tevékenység lekösse. De ezek a tilalmak még nem zárják ki az önálló gazdasági tevékenységet a szabad ipari foglalkozások terén. Azért szükséges annak kimondása (amint a tervezet meg is teszi), hogy az ügyvéd nem űzhet olyan foglalkozást, mely ipari képesítéshez vagy hatósági engedélyhez van kötve. Kivételt képeznek azon esetek, midőn az ügyvéd mint örökös lesz valamely vállalat részesévé. Ilyen esetekben megengedhető, hogy az ügyvéd, mint betéti társaság kültagja, vagy csendestárs érdekelve maradjon, illetve megengedhető minden olyan érdekeltség, amely az ő személyes korlátlan kötelezettségét kizárja, feltéve, hogy maga az üzlet nem olyan, amelyben való részvétel az ügyvéd tekintélyét és becsületét sérti. Például nem volna megengedhető, hogy az ügyvéd, habár örökösödés útján, egy játékkaszinó társtulajdonosa legyen, vagy mint egy bank társtulajdonosa a tőzsdét látogassa. Fontos volna annak kimondása, hogy nem szünteti meg az állami vagy közigazgatósági hatóságnál rendszeresített és fizetéssel egybekötött hivatali állás összeférhetetlenségét a fizetésről való lemondás.

Nagyon fontos az a kérdés, hogy megengedhető-e, hogy az ügyvéd mint szindikus (vállalati ügyész) a vállalat hivatalnoka legyen. Az ügyvédi foglalkozás szabadságával és függetlenségével nem egyeztethető össze, hogy mint jogászsegéd (kommis) vállaljon állást. A német fegyelmi bíróság legújában arra az álláspontra helyezkedett, hogy összeférhetetlen az ügyvédséggel az, hogy a vállalati ügyész a vállalat hivatalnoka legyen (beamteter Syndikus). Ha elfogadjuk a fentebb éringett elvet, hogy ügyvéd sem közhivatalban, sem magángazdaságban nem lehet függő helyzetben, úgy ebből önkényl folyik, hogy mint vállalati ügyész sem lehet a vállalat hivatalnoka. Ha könnyű is ennek a tilalomnak a kijátszása, a szabad és független ügyvédség nem kezelheti másként a szindikust, mint a közhivatalnokot, annál inkább, mert a szindikus gazdasági függősége és ennek folytán a munkaadó érdekében kari tekintetbe ütköző magatartására való elcsábítás lehetősége gyakran nagyobb, mint a közhivatalnok függő helyzete, amely mégis közjogi jellegű alapon nyugszik. Az ügynevezett passzív összeférhetetlenség abban áll, hogy az ügyvéd köteles megtagadni a képviselőt, sőt a tanácsadást is, midőn oly hivatalokban kellene eljárnia, melyeknek ő tagja vagy megbízottja, habár fizetést nem is élvez. Arra a gyakori esetre gondolok, midőn az ügyvéd képviselő vagy valamely közigazgatási testületnek tagja és oly megbízást kap, amely az ő közbenjárását teszi szükségessé a miniszteriumokban vagy azon testületeknél, amelynek ő tagja. Az ilyen képviselővállalástól minden ügyvédet el kellene tiltani. Az ilyen eltiltás hatályának az akadály megszűnése utáni időre is ki kell bizonyos ideig hatnia, minthogy az összeköttetések tudvalevőleg jó ideig fennmaradnak. Az eltiltásnak ki kell terjednie az irodatársra és az ügyvéd helyettesére is. Ha például egy ügyvéd lemond az ügyvédségről, mert miniszter lesz és ügyvédtársa, vagy az iroda átvevője közbenjár annál a miniszteriumnál, amelynek élén a volt ügyvéd áll, úgy ez megállapítja a passzív összeférhetetlenséget. Ezen szempontból nem engedhető meg a volt bírónak vagy volt közhivatalnoknak eljárása annál a hatóságnál, vagy még helyesebben abban a városban, ahol korábban működött. Természetesen tilos, hogy bíró vagy ügyész oly ügy képviselőt vállalja, amelyben ő korábban bíró vagy ügyész volt. (Ausztriában előfordult, hogy egy volt tanácselnök, aki az ügyvédi pályára lépett át oly ügy képviselőt vállalt, amelyben az első szóbeli tárgyaláson, mint tanácselnök működött.) Az összeköttetések láthatatlan korrupciója jobban veszélyezteti az igazságszolgáltatás szabadságát és a közigazgatás függetlenségét, mint az aktív megvesztegetés. Tönkre teszi az ügyvédség tekintélyét és erkölcsi méltóságát, amely csak a tisztesség és becsületesség légkörében tudja teljesíteni a szabadságjogok erélyes védelmének történelmi missióját.

Dr. Kantor Siegfried.

A «jóhiszem» térfoglalása telekkönyvi rendszerünkben.¹

I. Telekkönyvi rendtartásunkban a «jóhiszem» nem vezérszempont; maga a szó is alig fedezhető fel.² Szintúgy az osztrák polgári törvénykönyvnek az ingatlanjogot tárgyzó szabályai sem épültek a jó- és rosszhiszeműség megkülönböztetésére, mint alappillérre. Az írott jogra támaszkodó klasszikus theória természetesen ugyancsak mellőzi e téren a bona fides-nek vezérelvül elismerését. Zsögöd³ szerint helytelen az a (Zlinszkyból meríthető) állítás, «mintha az generális jogtétel volna, hogy a telekkönyv a »rosszhiszemű« szerzőt nem ótalmazza» . . . ; szerinte «ilyen generális jogtétel nem létezik» . . . !

Ezzel szemben a praxisban régóta és határozottan jogelvnek tisztelik azt, hogy a telekkönyvi jogszerzés mindenkor csak jó-

¹ A Civiljogászok Vitatársaságában 1927 dec. 15-én «Anyagi jog contra telekkönyv» címmel tartott előadás nyomán.

² 150. §. végén: « . . . ha ők ezen bekebelezés érvényessége tekintetében jóhiszemben nincsenek »; 155. §. 2. bek.: « . . . ki a telekkönyvben bízva, a kitörleendő jogot . . . megszerezte ». Vagyis csak az érvénytelenség szűkebb fejezetében; a telekkönyvi jog egészéhez képest mindenestre mellékponton. Mondhatnám úgy is: A tkvi rendtartás nem ott ad csupán érvényességet, ahol a jóhiszemet felfedezi; hanem egyáltalán ott néz csupán a jóhiszemre, ahol már érvénytelenséget fedezett fel.

³ Fejezetek, I. k. (2. kiad.) 478—479. lap.

hiszemben állhat meg, és megdől annak hiányában. Ismételt kimondták ezt már évtizedekkel ezelőtt;⁴ 1892-ben e felfogás az 55. teljes-ülési határozat indokolásában is érvényesült;⁵ az utolsó húsz évben⁶ a Kúria egész sor határozatban, köztük egy jogegységiben, állandóan — és amennyire látom, ellentétes irányú határozatok nélkül, tehát osztatlanul — azt vallja, hogy *a telekkönyv csak a jóhiszeműen szerzett jogokat védi*.⁷ Ebben a praxisban a szokásjogi tétel befejezett kialakulásának minden kritériumát fel kell ismernünk. Nem alap nélkül alludált tehát erre a jogállapotra a jelzálogi törvényjavaslat⁸ miniszteri indokolásának egyébként óvatosan stilizált azon kitétele,⁹ miszerint «telekkönyvi jogunk egyik *alapvető elve*, hogy a telekkönyv tartalma az eltérő valóságos helyzettel szemben *csak a jóhiszemű és nem ingyenes jogszerzőkkel szemben irányadó*...»

Prima vista látnivaló tehát, hogy itt két ellentétes felfogás áll egymással szemben. Beható vizsgálatra pedig az antinomia nemhogy elsímulna, hanem — mint az alábbiakban kimutathatni vélem — mélyrehatóan elvi szakadéknak bizonyul.

II. Mert próbáljuk meg elvi elgondolásban¹⁰ szembeállítani egymással a telekkönyvi rendszert, és a «jóhiszemű»-ítélkezést.

Mi a célja az egész telekkönyvi intézménynek? A legfontosabb vagyoni tárgyak, az ingatlanok jogviszonyainak¹¹ biztos, könnyű, likvid, precíz nyilvántartása és kezelése. Erre szánt eszköz a telekkönyv. Nagyszabású formális, technikai kísérlet világos rend teremtésére és fenntartására. Könyvesíti az ingatlanok jogviszonyait, s e könyveket nagyobb területenként centralizálja, hogy akinek valami idevágó dolga van, annak csak a telekkönyvi hatóságához kelljen elmennie s ott mást ne kelljen tennie, csak olvasni¹²

⁴ Pl. a Zsögöd által a Fejezetek, I. k. (2. kiad.) 474. lapján I) alatt idézett határozat: «Mert tkv. csak jóhiszemű szerzést védi». — A régibb judikatúrát Zsögödben megtalálni.

⁵ PHT 389. sz.; nagyobb kiadás 347. lap: «A telekkönyvi rendszerrel kapcsolatos anyagi törvényeink... csak a jóhiszeműen szerzett nyilvántartási jogokat védik, megengedik azonban a nyilvántartási jogokkal szemben is a rosszhiszeműség bizonyítását és ennek esetében a nyilvántartáson kívül szerzett jogok érvényesítését».

⁶ Melyeknek anyagával alábbiakban főként operáltak. (A Magánjogi Dtár indult 20 év előtt.)

⁷ A stilizálásban is alig van ingadozás. Érdemes összeállítani az enunciaciókat:

MD II. 88. VIII. 710/1917., 1908. I. 7.: «... a nyilvántartási bejegyzés is csupán a jóhiszeműen szerzett jogokat védi...»

MD III. 137. VIII. 816/1909., 1909. IV. 22.: «A tkvi bejegyzéssel biztosított tulajdonjog csak a jóhiszemű szerzést védi...»

PHT 36., JD 3., 1913. XI. 27.: «Az általános jogszabályok szerint a jogok szerzésére irányuló jogügyleteknél a szerző jóhiszeműsége kívánatik meg, minek hiányában a szerzés rosszhiszeműnek tekintetik s amennyiben rosszhiszemű, ... az az által jogjaiban sérült harmadik személy ... (részéről) ... megtámadható...»

MD VIII. 93. VII. 2642/1913., 1914. II. 26.: «A nyilvántartási jogot rosszhiszeműen nyert féllel szemben a korábbi jóhiszemű szerző ... kérheti, hogy az ugyanazon ingatlanra vonatkozó joga tkvi bejegyzésére jogosíttassék fel...»

MD IX. 44. V. 802/1914., 1914. XI. 11.: «... a tkvi rendszerrel kapcsolatos anyagi törvények csak a jóhiszeműen szerzett nyilvántartási jogokat védik és a rosszhiszeműség bizonyítására a tkvön kívül álló szerző fél javára a tkvi jogszabályban megengedhető...»

MD X. 76. Rp. IX. 1771/1915., 1915. X. 26.: «... a nyilvántartási jogok csak a jóhiszemű szerző jogainak védelméül szolgálnak...»

MD XII. 147. Rp. III. 6842/1917., 1918. III. 6.: «... a tkv csak a jóhiszeműen szerzett jogokat védi...»

MD XVI. 56. V. 3967/1922., 1923. II. 14.: «... a tkv csak a jóhiszeműen szerzett nyilvántartási jogot védi...»

⁸ Immár 1927: XXXV. tc.

⁹ 44. lap 4. bek.

¹⁰ Tehát a gondolatok végső kiélezésének megkísérlésével, amely természetesen meghalad minden máris kompromisszumos «*ius quod est*»-et. Nem állítom, hogy a következőkben kifejtendő elvek 100%-ig élnek telekkönyvi jogunkban; csak azt, hogy annak alapjául fekszenek, törvényhozói gondolatokként.

¹¹ A jelzálogi törvényjavaslat indokolása szerint elsősorban az ingatlanok zálogjogait volt hivatva szolgálni a tkvi intézmény. De nyilván ma már éppúgy szolgálja a tulajdonjog s a többi fajta teher szempontjait is; éppúgy létezik a B-lap, mint a C-lap érdekében.

¹² Ezenfelül természetesen értenie kell legalább annyit a jogból, hogy mi a tulajdon, mi a zálogjog stb. — hogy megértse, amit elolvasott.

annak megtudása végett, mihez tarthatja magát.¹³ In idea tehát: a tulajdonos az, aki ott annak van írva;¹⁴ jelzálogos hitelező szintűgy, stb. Hogy a telekkönyvbe más legyen írva, mint ami jogilag igaz és irányadó, azt mindenképp kerülni kell, hiszen máskülönben az egész intézmény célját téveszti. In idea legkívánatosabb volna¹⁵ a telekkönyv tartalmát a kérdéses jogviszonyok hordozójává, inkorporálásává tenni, mert ha mindenben maga a telekkönyv testesítené meg az anyagi jogot, természetesen nem léteznének eltérés az írott, és az anyagi joghelyzet közt. Uti illic scriptum esset, ita ius esto. Megirt jogunkban ez, hogy maga és csakis a telekkönyv legyen irányadó, hol valósul,¹⁶ hol nem¹⁷; mindenesetre gondoskodás tárgya, hogy egyfelől helytelen bejegyzések ne keletkezzenek¹⁸, másfelől megtörténjék¹⁹ a való jogállapotnak helyes felvétele, — már amennyiben e jogállapot a publikumra relevánssá válhatik.

Ez az egész könyvesített rendszer²⁰ a római jognak néhány alapvető tételére van alapítva. Nevezetesen arra, hogy más a dologi jog, más a kötelmi, személyes jog; hogy a konkrét dologi jog mindenki ellen irányulván, mindenkire tartozik is, ellenben a kötelelem pusztán a benne álló felekre nézve létezik, másokat egyáltalán nem érdekel; és hogy valamely dologi jogot nem szerez meg az ember már azáltal, miszerint erre menő követelést nyer az eddigi jogosulttal szemben, hanem ezenfelül tradíciónak is kell történnie.²¹

¹³ Számos nagy kultúrtalálmány elve az, hogy a maximális zsenialitást az intézmény, az instrumentum *megalkotásába* kell helyezni, úgy éppen, hogy annak *használata* azután minél minimálisabb észbeli megerőltetést igényeljen. Az arabok a matematikában nagy szellemi erőfeszítéseket fordítottak, sikerrel, arra, hogy a számvetési műveleteket minden szellemi megerőltetés nélkül elvégezhetőkké tegyék. Modern példák: a villanyvilágítás, melyet nagy tudományos alapon létesítettek, úgy hogy használójának csak felés le kell csavarnia; egy autó gyártása és vezetése, stb.

¹⁴ Szladits, Magyar magánjog, II. kiadás 69. lap (s többfelé hasonlóan): «Telekkönyvezett ingatlan tulajdonosa rendszerint csak az lehet, aki a telekkönyvben tulajdonosul be van jegyezve»; kivételként csak *a*) az öröklés és *b*) az elbirtoklás eseteit ismeri el. Ezeket el nem ismerni ugyanis lehetetlen; mert *a*) örökösödési rendszerünk ipso jure, nem aditionális, márpedig a halott nem adhat bekebelezési engedélyt; *b*) épp a telekkönyvön *kivüli* elbirtoklásról van szó.

¹⁵ Már t. i. ebből a szempontból. Szemben állván ezzel a formalmi, tájékoztató érdekléssel megint más: a már jogosultak helyzetének biztosítására irányuló érdekek.

¹⁶ Iménti 14. j.-beli tétel — Opt. 431. §.: «Ingatlan dolgok tulajdonának átruházása végett szükséges, hogy a szerzési ügylet az e végre rendelt nyilvántartásokba beiktatassék...», a nélkül tehát a tulajdonjog meg nem szereshető. Ahhoz, hogy ingatlanon dologi jogot csak tkvileg lehet szerezni, cf. még: magyar polg. tkv. jav., bsz. 368. §., BGB. 873. §., svájci kódex 656. §. A bejegyzés konstitutív hatályú; más szóval: tényálladási eleme a jogváltozásnak s tehát ahhoz elengedhetetlen. — Vajjon egyben elegendő feltétel is-e? ez más kérdés. Érvényes jogalap nélkül nem az. (polg. tkv. jav. bsz. 467. §.); esetleg: jóhiszemű nélkül nem az. V. ö. Zsögöd, Fejezetek I. k. (2. kiad.) 173. l. vége felé; és v. ö. köv. (17.) j.

¹⁷ Polgári tkv. jav., bsz. 381. §. 1. bek.: «A vételem a mellett szól, hogy akinek javára a telekkönyvben tulajdon avagy ingatlan, vagy bejegyzett jogot terhelő jog van bekebelezve, azt a tulajdon vagy e jog megilleti». 2. bek. hasonlóan törlésről: vételem, hogy a törölt jog nem áll fenn. — Tehát nem inkorporálása a jogoknak, csak vételemi erő. Ennek kihatása a jóhiszemű szerzésre: bsz. 382. §., 390. §. stb. — V. ö. 1927: XXXV. tc. 42. és 47. §§.

¹⁸ PHT 424. alatti elvi határozat szerint (nagyobb kiadás, III. k. 47. l. 1—2. bek.) ez a tkvi eljárás azon szabályainak a célja, melyek a bejegyzés elrendelését bizonyos előfeltételek kimutatásától teszik függővé...

¹⁹ A telekkönyvek létesítésekor hivatalból vették fel az ingatlanok jogállapotát. Azóta is részben hivatalból történnek helyesbítések (v. ö. legújabbban pl. 1927: XXXIV. tc. 2. §.); részben reflexhatással szolgálja e célt az, amikor a tkvi bejegyzés konstitutív; részben pedig idehat számos, többfelé elszórt, eljárási szabály (pl. ppé. 12. §. 4. bek.)

²⁰ Pl. az osztrák jogban s tehát minálunk is.

²¹ Opt. 425. §.: A pusztá című (ilyen pl. a szerződés: 424. §.) még nem ad tulajdon. A tulajdon és általában minden dologbani jogok... csak jogos átadás és átvétel által szereshetők meg. — 426. §.: Ingó dolgok rendszerint csak kézzől kézre való testi átadás

Ebből a római-jogi kiindulásból érteni meg, hogy miért öleli fel a telekkönyv pusztán a *dologi* jogviszonyokat, s miért hagyja elvileg figyelme körén kívül az ingatlanokra vonatkozó *kötelmi* viszonyokat. Miután másokat²² a kötelelem nem érinthet: felesleges²³ lenne arról a publikumnak tájékoztatást adni. Eredeti elgondolásban pl. az, hogy X. az ingatlanát eladta²⁴ Y-nak: csak kettőjükre tartozik, s épp ezért semmiképp nem akadályozhatja, hogy ugyanazon ingatlan tulajdonát X-től, mint aki változatlanul megmaradt az eladás dacára tulajdonosnak, utóbb bárki más sikerrel magára kebeleztesse. A telekkönyv elvileg csak a *dologi* jogviszonyokat²⁵ öleli fel, mert csak ezek általános érdekűek. Amit a telekkönyv mellőz, azt nem abban a gondolatban mellőzi, hogy hadd keressék az érdeklődők másutt, — hanem mert jogilag szükségtelenné tartja a mellőzöttek iránti érdeklődést.²⁶

Ami különösen a *tradiciónak*, mint a *dologi* jog keletkezéséhez elengedhetetlen tényelemnek megkívánását illeti: ezzel a római jog a közvetlenül érdekelt (a jogot átruházó és szerző) felek közt²⁷ a nagyobb komolyságra, és az ügyleti cél realizálására²⁸ néz, — de ami fontosabb: a «harmadik» személyekből álló nagy publikum részére ezzel biztosítja a megtörtént jogváltozásról való tájékozódást. A fizikai tradiciónak,²⁹ mint a kívülállók által is észlelhető változásnak megkívánása nagyjából azonos célt szolgált a mai telekkönyvi bekebelezéssel: hogy t. i. mindenki tudomást szerezhessen a *dologi* változásról. Míg azonban ingóknál ma is a fizikai tradición megkövetelésénél tartunk³⁰⁻³¹, addig ingatlanokra nézve a telekkönyvi rendszer *könyvesítette az átadás követelményét is*: vagyis behelyettesítette a fizikai tradición funkciójába a «*telekkönyvi átadás*» kellékét, — amely két mozzanattól tevődik össze: a bekebelezési engedély megadásából, s a telekkönyvhöz befolyamodásból.³² El kell ismerni, kitűnő gondolat: mert éppen ingatlanoknál a tkvi publicitás nagyobb és biztosabb, mint a fizikai birtokállapot által nyerhető.³³ Mindenesetre bizo-

által ruházthatnak át másra. — 431. §.: Ingatlan dolgok . . . stb., már idézve fenti 16. j.-ben.

²² Mint akik t. i. benne állanak s már amúgyis értesültek.

²³ Ezenfelül igen bajos is. Nem igen lehetne a tkvvel közlést már az obigatorius szerződések érvényességi kellékévé tenni sem e nélkül minden obligatorius szerződést kinyomozni.

²⁴ Pusztán kötelemileg, vagy akár a tkv.-ön *kívüli* átadással, de nem bekebelezéssel.

²⁵ Továbbá kiskorúság stb. feljegyzését: amely körülmények szintén kibatnak másokra.

²⁶ Zsögöd, Fejezetek, I. k. (2. kiad.) 179. lap: «. . . Opt.-ben olyan tétel, amely szerint a tkvi szerzésnek akadálya volna, ha a szerző más valakinek . . . obligatorius igényéről tudomással bírt, nem létezik . . . » És ugyanott 481. lap: «. . . Opt. alapján . . . : Ami . . . nem akadálya a szerzendő jogunknak, az arról való tudomás merőben irreleváns . . . » — Ehhez fűzöm hozzá, hogy a telekkönyv épp azért nem is kíván értesíteni róla.

²⁷ Kettejük közt ugyan nincs túlságos jelentősége annak, mikor megy át a tulajdon. Egyik esetben rei vindicatioval, másikban actio emptivel, de mindenképp megperelheti a szerző az átruházót.

²⁸ Esetleg: biztosítására. A tulajdonszerzés célja a dolog használatára stb., amihez annak birtokbavétele szükséges. Zálogjognál a hitelezőt illetendő eladási lehetőséget biztosabbá teszi, ha a dolgot birtokába kapta.

²⁹ Még inkább régebben a mancipatio, mint ötannus stb., nyilvános jellegű ügylet.

³⁰ Mely eléggé nyilvánvaló helyzetet szokott is eredményezni: a szerző fél zsebre teszi, lakásába, ingatlanára viszi a megszerzett ingót, stb. — Jogi Hírlap I. 2043. inf.: «a zálogtárgynak a (hitelező) befolyása és rendelkezési körébe jutása külsőleg is kifejezést nyert». (Kúria IV. 1868/1927., 1927. X. 15.)

³¹ A tradiciónat kívánjuk meg mi jogászok, legalább in thesi, magyar, osztrák, német stb. jog szerint. A valóság az, hogy ez a tétel a *nemjogászai köztudatban*, legalábbis Magyarországon, nem él; sőt *jogászaik tudatában is gyöngye*. (Erről még alább.) Állandó tendenciaként hat az ellenkező tétel, hogy t. i. már a kötelmi cím maga is *dologi* jogot ad (pl. a pusztán vétel tulajdonossá tesz átvétel nélkül is). Így, mint ismeretes, a francia jog, mely szerint az átadás elvileg nem szükséges. Code civil 1583., 711., 1138. §§.

³² Tkvi rangsor: utóbbi szerint. A későbbiek (végzés hozatala, tényleges beírása a tkvbe): már csak technikai keresztülvitel. Az érdeklődők már ezen keresztülvitel előtt is tájékozódhatnak (szélgjegyzet, tkvi iratok).

³³ Teszem egy gazdasági ingatlanon fizikailag nem látható, ki szántotta-vetette; fizikailag csak a tényleges gazdálkodás mozza-

nyos közeledést is jelent a tradiciónak elkönyvesítése a nem-tradiciónos jogrendszerek felé, melyekben már a kötelmi cím is *dologi* jogot ad; ³⁴ mint ott, úgy a mi tkvi rendszerünkben is a fizikai tradición immár *nem dologi jogot keletkeztető* tényelem, hanem csak *teljesítése* a létesült *kötelmeknek*, esetleg: megfelelés ³⁵ a már előbb ³⁶ létesült *dologi* jognak.

Néhány példa arra, hogy mindez nem üres fogalmi elmélkedés, hanem a telekkönyvnek egyedül irányadóul tekintése igen messzemenő következtetések praktikus levonására szolgálhat és főleg régebben szolgált is elvi alapul, amíg t. i. komolyan vették:

a) Ingatlan kétszeri eladásánál nem az előbb vevőt, nem is az előbb fizikailag, hanem az előbb tkvileg birtokbalépőt illeti a tulajdon.³⁷ Semmi köze az így tulajdont szerzőnek ahhoz, hogy másik vevő is létezik, aki esetleg már fizetett, tényleg birtokbalépett, károsodik stb.³⁸ Valamikor valóban így ítélték az osztrák, s az egyéb német jog területén.

b) Árverésen sikerrel³⁹ lehetett ingatlant vásárolni, bár azt ténylegesen nem az árverést szenvedő tkvi tulajdonos birtokolta. — Az árverési vevőtől — aki tulajdonosként a tkvbe került — sikerrel³⁹ lehetett az ingatlant megvásárolni, bár ő ténylegesen más valaki részére árverelt volt. — Irányadóul mindkét esetben csak azt vették, ami a tkvben írva volt.⁴⁰

c) A valóságossal szemben túl tág telekkönyvi határ megáll a vevő javára.⁴¹

d) A kifizetett, de nem törölt jelzálogjogon⁴² a kifizetés után is alzálogjog szerezhető.⁴³

Ma élő jogunkban természetesen már nem vonják le a telekkönyvi formárendnek ilyen messzemenő konzekvenciáit, mert⁴⁴ immár egészen más vezérszemponthoz követhetnek. De éppen az ilyen következtetések domborítják ki legélesebben a telekkönyvi rendszer eredeti elgondolásait.

Azt természetesen, hogy a jó- és rosszhiszem szempontja a telekkönyv eredeti felfogásából teljességgel ki lett volna rekesztve, nem lehet állítani. Valamelyes szűk lehetőségeit a tkvi és a valódi jogállás széjjelesésének mindenkor elismerték;⁴⁵ és míg ezen az eseten kívül, vagyis a telekkönyv helyessége esetére tárgytalannak is véli a szigorúbb felfogás a jó-, illetve rosszhiszem

natai alatt látni embert az ingatlanon, míg a tkv. állandóan tájékoztat.

³⁴ A francia jog rendszerében — cf. 31. j — is van tkv. Nálunk is «a szerzési ügylet», tehát az obligatorius tényállás, «iktattatik a tkvbe»: opt. 431. §., id. f. 16. j. Igaz, hogy a bekebelezési engedély külön megadása: *dologi* jogi mozzanat, az animus tradendi kifejezése.

³⁵ Exhibitio, nem datio.

³⁶ Tkvileg, még a fizikai tradición előtt . . .

³⁷ Opt. 440. §. «Ha a tulajdonos ugyanazon ingatlan dolgot két különböző személynek engedte át, az azt illeti, ki a bekebelezést előbb kérte» — t. i. bekebelezési engedély alapján, v. ö. opt. 441. §. — Van ebben a (nálunk már rég elejtett) elrendezésben bizonyos belső indokoltóság, melyet frappánsan bizonyít az, hogy a más elvi alapon álló francia jog is analóg eredményre jut (bár bizonyos kautélák mellett) az ingók kétszeri eladása esetében: Code civil 1141. §.

³⁸ V. ö. Zsögöd, id. mű, 479. lap.

³⁹ «Jóhiszemben», mondták. Vagyis, hogy nem releváns, ami a tkvön kívül létezik.

⁴⁰ Régi, némileg elmosott esetek: MD II. 88. j. 2. és 3. esete. — De már ellenkezőek: MD. III. 26., 84., 85., 137. sorszámú esetek. — Árverési vevő jóhiszeméhez: JD 3. (PHT. 36.) ahol látható, hogy a marosvásárhelyi tábla még igen messzemenően érvényesítette a régi, szigorúan formáelvi felfogást.

⁴¹ Tehát elperelheti az övének jelzett területet annak tényleges birtokosától. Így MD XIII. 69., Rp. V. 92/1919., 1919. XI. 25. és MD XIII. 96., Rp. V. 1811/1919., 1920. V. 19. Legújabbban már JH I. 1753., V. 5386/1926., 1927. XI. 22-én, bár ugyanezt vallja, kiemeli, hogy a másik jogcím nélkül volt birtokban. Ez kongruensebb a mai (alább fejtegetendő) uralkodó felfogással, mert ha a másiknak jogcíme van, akkor ez a másik, mint tkvön kívüli jogosult oltalmat nyerhet.

⁴² Helyesebben: a jelzálogos követelésen . . .

⁴³ Opt. 469. §.: «A tartozás lefizetésével megszűnik a zálogjog . . . A jelzálog megszüntetésére az adósság lefizetése magában nem elegendő. A jelzálogos jószág mindaddig lekötve marad, míg az adósság levél a nyilvánkönyvből ki nem töröltetik». — A táblák többször így ítélték, a Kúria ellenkezően. Az eseteket I. alább (pl. 103. és 106. j.).

⁴⁴ Ez épp a jelen tanulmányunk tárgya.

⁴⁵ V. ö. pl. fent 14. j.

kutatását,⁴⁶ addig a valódi, és a tkvben írt jogállás eltérése esetében annak szerinte is helye lehet. Különösen el volt ismerve mindig, hogy ügyleti hibák — örültség, tévedés, kényszer, hamisítás, összejátszás? stb.⁴⁷ — eredetileg érvénytelenné tehetik az átruházó alapügyletet, s tehát a tkvi bekebelezést is. Aki e releváns hiányok fennforgásáról tud,⁴⁸ az «crosszhiszemű»; akiben e tudomás hiányzik, az «jóhiszemű». Ennek az eredeti érvénytelenség fejezetében⁴⁹ bizonyos szerepet mindig adtak.⁵⁰

III. Ámde az a bevezetőben jelzett judikatúra, mely szerint «a telekkönyv csak a jóhiszemben szerzett jogokat védi», e szempontot nemcsak ebben a szűk körben használja. Egészen más dolgokat ért alatta, mint pusztán ügyletérvénytelenségi okokról való tudomást. Értének tudomást olyan tényekről,⁵¹ amelyek a vázolt telekkönyvi formálrendszer szempontjából teljességgel irrelevánsak. Felretolják, áttörnek, elejtik a telekkönyvi alapfogásokat. Esetenként és esetkategóriánként egy másfajta felfogást, főleg etikai tendenciákat⁵² érvényesítenek. Ezeket értik «anyagijog» alatt, szemben a «tkvi jogállás»-sal. Elvi alapokra visszavezetve, itt a jogbiztonság, likviditás formális rendjével szemben a judikatúra östörékvése támad fel: az esetigazságra, életszerűségre, konkrét helyességre törés; mindennemű tisztességnak, jóerkölcsnek megkívánása a felekkel szemben; a morál joggá emelése; az egyes ügyeknek a szereplők motivumai szerinti elbírálása.⁵⁴

Az egyszer már kijegedezett és megmerevedett formál-szabályozást visszaolvasztják előbb, bizonytalanabb, cseppfolyós jogmatériává. Közéledés történik szinte a kádi-ítélkezéshez⁵⁵: el a szabálytól, az egyes eset felé. Végső analízisben itt is az az ősi antinómia üti fel a fejét, hogy míg a jogszabály általánosságban és határozott kontúrokkal, de csak gyöngén, vérszegényen, idealiter létezik, mint minden absztraktum: addig a bírói ítélet csak esetileg, de viszont teljes életintenzitással törekszik lenni, konkrétumként, mint maga az eldöntött eset.⁵⁶

Egy-két példát arra, mennyire labilissá (bár in concreto talán nem is helytelenné) teszi ez az esetszerűség az ítélezést:

a) Valaki jelzalogot szerez egy ingatlanra, és tudva annak olyan tkvileg el nem különített részére is, melyet adósa tkvön kívül már másalakkal elcserélt. Támadás ellen jelzalogjoga megáll: mert kijelentette, hogy kész mentesíteni azt a részt, mi-

⁴⁶ Ezt kétségtelen, nem is rendkívüli tételnek tartja a formális felfogás. Legújabb olvasom pl. az OLG Karlsruhe egy határozatát (1927. III. 20.-ról, JW 1927. 2888. I. II. hasáb ue. bek. inf.), mely a német jog alapján magától értődként mondja ezt: «... wurde das Grundbuch richtig. Wer also... das Grundstück erwarb, ist geschützt, ohne dass es auf guten oder bösen Glauben ankommt».

⁴⁷ Bekebelezési engedély hamisítása pl. a JH I. 2003. alatti büntetőesetben. — JH I. 1942., V. 3622/1927., 1927. X. 27.: Szellemi fogyatkozás, beszámíthatatlan egyéntől házvezetőnője megveszi ingatlanát, s tovább eladja «crosszhiszemű»-nek (vagyis akik ismerlék e körülményeket): eredeti érvénytelenség áll fenn.

⁴⁸ Vagy pláne okozza, kihasználja azokat...

⁴⁹ Tr. 148. skk. §§. — Hasonlóak az utólagos érvényvesztés körül. — V. ö. fent 2. j.

⁵⁰ L. Zlinszkynek Zsögödnél (id. mű 480--481. l.) felhívott helyeit.

⁵¹ Pl. mindjárt a tkvön kívüli, pusztán fizikai átadásról — esetleg: a pusztán eladásról...

⁵² Már Zlinszky (id. Zsögöd, id. mű 480. fent) látja ezt: «... inkább etikai szempontok...»

⁵³ Helyesebb lenne így: «anyagibb», mert hisz a szembenálló tkvi jog is épp az «anyagijog» tkvi jog.

⁵⁴ «Jóhiszemet» nemcsak a szerzésnél kívánjuk meg, hanem később is, általában is. Ex MD V. 59., VI. 4857/1910., 1911. I. 17. (103. l. 3. bek.): Az «elvi» (tisztán tkvi formál-) «szabályokra csak az hivatkozhatik, aki nemcsak a joga szerzésében, hanem a joga érvényesítése körül is akként jár el, hogy mások irányában rosszhiszeműnek tartható ne legyen». — Ex MD XVI. 121., V. 1054/1921., 1923. VI. 22.: «... habár... formai tekintetben meg is felelt a törvényes kellékeknek, mégis... erkölcsi tilalom...»

⁵⁵ V. ö. Zlinszky megjegyzéseit, id. Zsögöd (id. mű, 579. lent — 580. fent).

⁵⁶ Ex 3. JD (PHT 36.): «... Természetesen az ilyen körülményeket a konkrét eset adatai szerint kell mérlegelni...» — Árverési vevő «jóhiszeme» attól függjön, hogy helyesen bírálta-e el az (árvereltető) megszálló hatalomnak eljárását...: ex MD XXI. (1928.) II., VI. 7067/1926., 1927. IX. 30. (14. lap 5. bek.; ingó-esetben). — V. ö. utóbbi esethez: Nkői JT II. k. 7—8. sz., VI. 1932/?, 1927. III. 22.

helyt tkvileg elkülönítik.⁵⁷ Vagyis in concreto megvédi a hitelezőt jóakarata oly körülmények közt, melyekben egyébként⁵⁸ a jelzalogjogot érvénytelenné nyilvánítanák.

b) A közszerzeményi ingatlant, mely csak az egyik házastárs nevében áll a telekkönyvben, ez a maga tkvi joga alapján egészben elidegeníti a házasság megszűnte után. A másik fél vagy jogutódai megperlik közvetlenül a vevőt,⁵⁹ az őket illető⁶⁰ felelő részre. Mármost egyes határozatok szerint a vevő, ha tudott a közszerzeményi jogosultságról: «nem jóhiszemű szerző» és köteles a félingatlant átengedni⁶¹ — pláne ha az ingatlanok órea-elidegenítése éppen a másik fél közszerzeményi igényeinek meg-hiusítása végett történt, tehát ha összejátszás-szinezete van a dolognak.⁶² Ellenben más felfogás szerint a vevő «jóhiszemű» és joga megáll, mert «a vételt megelőzően kifejtendő előrelátás és gondosság nem terjedhetett annyira, hogy a tkvi állással szemben azt is kutassa, hogy a tkvi tulajdonos által eladás alá bocsátott ingatlanra (annak) neje, vagy esetleg ennek örökösei közszerzeményi igényt érvényesítenek-e?»⁶³

Ha már most ez a telekkönyvi formákat szétrobbantó «jóhiszemű»-ítélkezés teljesen megmaradna esetszerűnek, nem volna róla tovább mit mondani. Azonban a régi szigorú formálfelfogástól való eltérések maguk is bizonyos elvi alapokra vezethetők vissza, amely többrendbeli (egymással nem kongruens) elveket megkísérlem az alábbiakban kimunkálni.

(Folyt. köv.)

Dr. Blau György.

Részvényjogi problémák a kényszer-egyeségi eljárás keretében.

Részvénytársaság ellen folyamatba tett kényszeregyeségi eljárás során a részvénytársaság speciális jogi helyzetéből folyó problémák merülnek fel a gyakorlatban. A részvénytársaság jogi strukturájával kapcsolatosan a képviselő kérdés, a részvényeseknek mint egyben hitelezőknek a szavazati jog gyakorlása szempontjából felmerülő pozíciója, képezték most egy konkrét ügyben vita anyagát. Az Országos Hitelevédő Egylet előtt létrejött egyeségben kifejezésre juttatott jogi álláspontot e részben a budapesti kir. törvényszék Ke. 31,165/41/1927. sz. végzésével magáévá tette.

A részvénytársaság képviselőjének kérdése az ajánlat előterjesztésével és annak megváltoztatásával kapcsolatosan az egyik, a kényszeregyeségi eljárással kapcsolatosan felmerülő gyakorlatilag is nagy jelentőséggel bíró részvényjogi probléma. A kérdés lényege az: jogosított-e a részvénytársaság igazgatóságának két tagja, akik egyébként az alapszabályok szerint a részvénytársaság cégének jegyzésére és képviselőjére jogosítottak, a kényszeregyeségi ajánlatot előterjeszteni, illetőleg az előterjesztett kényszeregyeségi ajánlatot módosítani? A probléma élesebb formulázásban annak a kérdésnek a felvetését is jelenti, hogy előterjesztheti-e a kényszeregyeségi eljárás megindítása iránti kérelmet, módosíthatja-e azt két igazgatósági tag, hogy ha az igazgatóság többi tagjai, esetleg az igazgatóság tagjainak többsége a kényszeregyeségi kérelem előterjesztésének vagy módosításának ellene van?

A felvetett kérdés eldöntése véleményünk szerint a kereskedelmi törvény és a kényszeregyeségi rendelet vonatkozó ren-

⁵⁷ JH I. 1825. V. 2992/1927., 1927. X. 13.

⁵⁸ Gyakorlat bőven: alább sub VI.

⁵⁹ Hogy az elidegenítőt sikerrel perelhetik, az nem kétes, de témánkhoz nem vág. Ilyen eset volt JH I. 2059. V. 6445/1926., 1927. XI. 9. — V. ö. alább 84. j.

⁶⁰ És pedig a jogtérőria szerint csak kötelmileg illető... De a judikatúra szerint hol homályban marad az, kötelmi vagy dologi joguk van-e? hol egyenest tulajdonosoknak nézik őket, bár nem álltak a tkvben (erről alább). Homályban hagyják e kérdést pl. JH I. 2068. I. 3626/1926., 1927. X. 25. («természetben fele-felearányban illeti»); MD XXI. 6., I. 4923/1926., 1927. X. 7. («természetben megosztandó»); MD XXI. 5., III. 8793/1926., 1927. X. 5. (mint előző). Tulajdonosoknak el pl. MD XVI. 52., V. 4499/1922., 1923. III. 7.; JH I. 2059., V. 6445/1926., 1927. XI. 9. — A judikatúra szerint a továbbiak nem is függnék attól, van-e a sértett félnek tulajdonjoga. (L. alább sub VII.)

⁶¹ Így a már id. MD XXI. 5., I. 7941/1925., 1927. V. 6.; így MD XVII. 22., I. 8096/1922., 1924. I. 31.

⁶² JH I. 1856. I. 3096/1926., 1927. X. 18.

⁶³ JH I. 863. V. 3254/1925., 1927. V. 5. — Az eltérés két tanács (I. és V.) közt áll fenn.

delkezései alapján minden kétséget kizáró módon úgy áll, hogy részvénytársaság fizetőképzetlensége vagy fizetéseinek megszüntetésének valószínűvé tétele esetén az igazgatóság két tagja jogosított úgy a kényszeregyességi kérelmet előterjeszteni, mint az ajánlatot utólag módosítani. A K. T. 186. §-a értelmében harmadik személyek irányában a részvénytársaságot az igazgatóság képviseli, mely igazgatóság a társasági cég jegyzését a K. T. 185. §-a értelmében az alapszabályok rendelkezéseihez képest eszközli. Ha tehát a részvénytársaság valamely akcióban harmadik személyekkel szemben a részvénytársaság akaratát a joghatályos cégjegyzésnek megfelelő módon juttatja kifejezésre, úgy ezen akaratnyilvánítás feltétlenül joghatállyal bír. Ez akaratnyilvánítás előzményeinek kutatása, azon körülmény vizsgálata, vajjon a társaság képviselőjére jogosított igazgatósági tagok az igazgatóság többi tagjaival összhangban, az igazgatóság meghozott határozatának megfelelően járnak-e el, további vizsgálat tárgyát nem is képezheti, annál kevésbé, mert a K. T. 190. §-a értelmében az igazgatóság ügykörének kifelé, harmadik személyekkel szemben való korlátozása hatálytalan. A kifejlődött bírói gyakorlat a K. T. 185. §-ának rendelkezéseinek megfelelő módon kifejezésre juttatott akaratnyilvánítást az ennek alapján megkötött ügyletet, harmadik személyekkel szemben feltétlenül joghatályosnak ismeri el, még abban az esetben is, ha az ügylet egyébként a társaság rendes üzletkörébe nem is tartozik, amint hogy közömbös az ügylet érvényessége szempontjából az is, hogy annak megkötéséhez a közgyűlés az igazgatóság többi tagjai hozzájárulásukat megadták-e vagy sem? Ha a társaság képviselőjére jogosított igazgatósági tagok az igazgatóság intenciói ellenére jártak el, ha ezen eljárásukkal a részvénytársaságnak kárt okoztak, úgy ezért felelősségre vonhatók, ellenük kártérítési per indítható. Mindez azonban eljárásuk joghatályát nem érinti. Ellenkező felfogás a forgalmi élet szempontjából is lehetetlen helyzetekre vezetne, mert az ügyletkötéseknél és a nyilatkozatok megtételénél az igazgatóság határozatának kipuhatólása (az igazgatóság határozatképes voltának megállapítása, az igazgatósági jegyzőkönyvek esetleges bekérése) oly messzemenő és lehetetlen helyzetekre vezetne, melyek a forgalmi élet rendje szempontjából, a részvénytársaság működésének kifejtését megbénítanák.

Nem áll ellentétben a K. T. ezen elvi szabályozásával kényszeregyességi rendeletünk sem. Annak I. §-a csak azt a korlátozást foglalja magában, hogy ha a részvénytársaság nevében nem valamennyi képviselőre jogosult személy — tehát nem az összes igazgatósági tagok és cégjegyzők — együttesen terjesztik elő a kényszeregyességi eljárás megindítása iránti kérelmet, úgy az eljárást csak akkor lehet megindítani, ha a részvénytársaság, fizetőképzetlensége vagy fizetéseinek megszüntetése valószínűvé tétel. Kétségtelen ennél fogva az is, hogy ha a részvénytársaság fizetőképzetlenségének fennforgása esetén a részvénytársaság képviselőjére jogosult személyek és pedig nem az összes képviselőre jogosult személyek — a konkrét esetben tehát két igazgatósági tag — a kényszeregyességi eljárás megindítását kérheti, úgy a kényszeregyességi ajánlat módosítására két igazgatósági tag szintén jogosult. Az eljárás megindítása ugyanis jogi kihatásaiban sokkal több és konzekvenciáiban sokkal messzebb ható, mint az ajánlat módosítása. Hiszen az eljárás megindítása a kényszeregyességi rendelet 83. §-a értelmében implicite a csődnyitási kérelem előterjesztését is magában foglalja. Ha tehát a rendelet egyedül a fizetőképzetlenség tényének fennforgásától teszi függővé azt, hogy az igazgatóság tagjainak egy része kényszeregyességi kérelmet terjeszthessen elő, úgy ugyanezek az előterjesztett ajánlat módosítására is feljogosítottak tekintendők. Ha a kényszeregyességi rendelet nem kíván igazgatósági határozatot az eljárás megindításához, nem tekinti itt előfeltételnek, hogy valamennyi igazgatósági tag, hozzájáruljon, úgy nem lehet erre szüksége az eljárás keretén belül, az egyességi ajánlat módosításával kapcsolatban sem, mely az eredeti ajánlat megtételénél és az eljárás megindításánál minden esetre lényegesen kisebb jogi jelentőséggel bíró aktus.

Az itt jelzett konkrét ügyben két igazgatósági tag által előterjesztett módosított egyességi ajánlat került szavazásra. Ezen eljárás ellen beadott észrevételt a bíróság elutasítja. Igaz ugyan, hogy a részvényjogi vonatkozású elvi kérdés nem a fentebb érintett beállításban kerül eldöntésre, mert a konkrét esetben az törvényt, hogy utóbb a részvénytársaság részvényesei rendkívüli köz-

gyűlésükön az előterjesztett és szavazásra bocsátott egyességi ajánlatot jóváhagyólag tudomásul vették. A törvényszék pedig a jóváhagyó végzés meghozatalánál ezen körülményre is tekintettel van. A fentebb érintett okoknál fogva nem lehet azonban véleményünk szerint kétséges, hogy a részvénytársaság képviselőjére jogosított igazgatósági tagok által módosított ajánlat joghatályossága kétségbe nem vonható. Az ellenkező álláspont a visszaélések végtelen sorozatának megindítójává válhatna. A hitelezők elfogadnának egy a részvénytársaság két igazgatósági tagja által előterjesztett ajánlatot, utóbb az igazgatóság többi tagjai bejelentnék, hogy az ajánlatot abban a szövegezésben, ahogyan az előterjesztett, nem teszik magukévá s tiltakoznak annak a részvénytársaságra kiterjedő hatálya ellen. Ha ennek folytán a társaság képviselőjére jogosított igazgatósági tagok joghatályos akaratnyilvánításával szemben az igazgatóság többi tagjainak utóbb előterjesztett, az ajánlatot devauváló álláspontja győzhetne, úgy ez igen könnyen a ke. rendelet 5. §-a azon rendelkezésének kijátszására vezetne, mely szerint az adós egyességi ajánlata a szavazatra jogosult összes hitelezők beleegyezése nélkül vissza nem vonható és a hitelezők hátrányára nem módosítható.

A másik részvényjogi probléma, mely a kényszeregyességi eljárás szempontjából itt döntés tárgyát képezte, oly irányban merült fel, hogy a részvényes, vagy a részvénytöbbség birtokosa leadhatja-e jogérvényesen szavazatát a kényszeregyességi ügyben? A budapesti törvényszék fent megjelölt végzésében az ez irányban előterjesztett észrevétel elutasításával megállapítja, hogy a szavazati jog számbavétele tekintetében a rendelet 72. §-a lehet irányadó, amely taxatív felsorolja azt, hogy melyik hitelezőt nem illeti meg szavazati jog. Megállapította, hogy a 72. §. szerint a részvénytársaságok tekintetében csak az igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagnak vagy a társaság felszámolójának nincs szavazati joga, azonban a részvényes vagy a részvénytársaság részvénytöbbségének birtokosa tekintetében ilyen megszorítást nem tartalmaz. A törvényszék kétségtelenül helyesen juttatja kifejezésre itt azt a szempontot, hogy elvileg minden hitelező szavazati joggal bír, hacsak őt a rendelet valamely speciális intézkedése szavazati jogától meg nem fosztja. Miután pedig a rendelet a részvénytársasággal kapcsolatban is tartalmaz rendelkezéseket abban az irányban, hogy a részvénytársasággal szorosabb kapcsolatban álló személyeknek mely csoportja záratik ki a szavazás köréből, a részvényeseknek ezen csoportból való kihagyása világosan amellett szól, hogy a részvényes, aki egyben hitelező is, ezen minőségében szavazati jogát gyakorolhatja. Ez a felfogás elvi szempontból is feltétlenül helyesíthető. Semmi indok sem szólana amellett, hogy a részvényes, vagy akár a részvénytöbbség birtokosa is, ha egyben hitelező, ezen helyzetéből folyó legfontosabb jogával, a szavazati jog gyakorlásával ne élhessen. A gazdasági élet természetes rendje vezet arra, hogy a részvénytársaságoknál a részvényesek jelentkeznek a leggyakrabban mint pénzádók. A nagyobb vállalatokat is azok a pénzüntézetek alimentálják pénzhittel, melynek érdekkörébe e részvénytársaságok tartoznak, más szóval, amely vállalatoknál a kérdéses pénzüntézet részvényérdekeltséggel is bír. Az ily hitelt nyújtónak a szavazati jog köréből való kirekesztése gazdaságilag is hátrányosan éreztetné befolyását s a finanszírozás lehetőségeit nehezítené meg.

Dr. György Ernő.

Az angol bűnügyi vizsgálat példában.

Az alábbiak megértéséhez a következőket kell előre bocsátani. Angliában a maga teljességében érvényesül az a modern büntetőjogi elv, hogy a vádlott ellen kell bizonyítani, de nem a vádlottal önmaga ellen. A gyanúsítottból beismerő vagy vádlott-társát terhelő vallomást akár fizikai, akár lelki kényszerrel kicsikarni, Angliában elképzelhetetlen. A rendőrségnek kell a gyanúsított ellen minden terhelő adatot összegyűjteni a gyanúsított akár önkéntes, akár kikényszerített közreműködése nélkül. Ha kellő terhelő adat már össze van gyűjtve, akkor a rendőrség a gyanúsítottat őrizetbe veszi és legrövidebb idő alatt a *magistrate*¹ elé állítja, aki a fogvatartás vagy biztosíték mellett való szabadlábra helyezés felett minden felelősség kizárásával dönt. Ugyanakkor vagy igen rövid határnapon az ügyet letárgyalja, nyilvánosan,

¹ Rendőr- vagy békebíró, aki valóságos bíró és nem rendőr.

kontradiktórikusan és bizonyítás felvétellel, a gyanúsított pedig védő közreműködésével élhet. A rendőrség a beszerzett terhelő adatokat a vád képviselőjével megbízott ügyvédnek adja át. A *magistrate*, amennyiben a lefolytatott tárgyalás és bizonyítás alapján azt találja, hogy bűncselekmény lett elkövetve és amely elbírálása hatáskörébe tartozik, ítéletet hoz; amennyiben pedig azt találja, hogy bűncselekmény nem forog fenn vagy hogy azt nem a gyanúsított követte el vagy nincs elegendő bizonyíték ellene, az eljárást a gyanúsított ellen megszünteti. Ha pedig a tárgyalás alapján oly bűncselekmény elkövetését látja fennforogni, mely felett ítélni hatáskörrel nem bír, de a gyanúsított ellen elég terhelő adatot lát fennforogni, úgy az ügyet tárgyalás végeztével az esküdtek elé utasítja. Ez utóbbi eset a mi bűnügyi nyomozatunknak és bűnügyi vizsgálatunknak felel meg, mely Angliában *nyilvánosan, kontradiktórikusan, bizonyítás felvétellel és védő közreműködésével* folytatódik. A gyanúsított vagy terhelte egy pillanatig sincs vádlói hatalmának kiszolgáltatva, mert a rendőrség őt nemcsak kihallgatni, de még kikérdezni sincs jogosítva; őrizetbe vétele pillanatában a *rendőrség* által törvényes jogaira és arra oktatódnak ki, hogy azonnal védő közreműködésével élhet. Ezt a kioktatást tartalmazó figyelmeztetés különben minden cellában ki van függesztve.

Különben is a *magistrate* előtti eljárástól kezdve az eljárás egész sorozatán át egész az ítéletig vádlottat kihallgatni, faggatni vagy bármily más módon vallomásra reábirni nem szabad, kivéve, ha a vádlott saját ügyében tanuként jelentkezik.

Amidőn a *magistrate* az ügyet tárgyalásra utasítja, az előzőleg a *grand jury* elé terjesztetik, amely a felett dönt, tartozik-e terhelte az ítéelő esküdteknek (petty jury) felelni vagy sem. Ez a vádalá helyezési eljárás.

Egy ilyen angol bűnügyi vizsgálat menetét a következő példában szemléltetjük.

Múlt év. máj. 10-én Londonban, a Charing Cross Station vasúti állomás ruhatárában undorító bűz kezdett terjedni, amely egy ott elhelyezett bőröndből áradt ki. A bőrönd felnyitására abban egy feldarabolt női holttestet találtak. A rendőrség rövidesen kinyomozta, hogy a női hulla, *Mimmie Alice Bonati*, egy olasz pincér különélő felesége volt és hogy a bőröndöt *John Robinson* ügynök helyezte el. A rendőrség nevezett május hó 25-én őrizetbe vette és a *magistrate* elé állította, ki a gyanúsítottat további őrizetben tartását rendelte el és a tárgyalást június 2-ára tűzte ki.

A *Westminster Police Court* (westminsteri rendőrbíróság) tárgyalási terme zsúfolásig megtelt, különösen nőkkel.

A bíró *Mr. Gill*, a vádat a *Director of the public prosecution* megbízásából *Mr. Wallace* ügyvéd képviselte, a védelmet *Mr. Lawrence Vine* látta el.

A gyanúsított a rendőrségen részletes vallomást tett, mely jegyzőkönyvbe foglaltatott. A vallomás lényege a következő: John Robinson május hó 4-én a postán találkozott a megölt nővel, ki vele ment ügynöki irodájába. Míg a gyanúsított íróasztalánál még néhány levelet írt, a nő panaszkodott neki nyomoráról és egy fontot kért tőle. A gyanúsított nem akart neki adni pénzt, ebből szóváltás támadt, mire a nő lehajlott és a kályháról felvette a piszkavasat és feléje tartott. A gyanúsított erre a nőt ellökte magától, ki először egy karosszékre esett s azt felborítván a kályha mellé a földre zuhant. A gyanúsított erre eltávozott, de irodája ajtaját nem zárta be. Másnap reggel 10 órakor oda bemenvén legnagyobb csodálkozására még ott találta a földön fekvő nőt halva. A gyanúsított kétségbeesett helyzetén úgy gondolt segíthetni, ha a hullát feldarabolja és egy bőröndbe téve valamelyik vasúti állomás ruhatárában elhelyezi, miáltal a hullától megszabadul. Az egész eset, a feldarabolás, a bőrönd vásárlás, a vasútra szállítás stb. a legnagyobb részletességgel van jegyzőkönyvbe foglalva.

A tárgyalás kezdetén a vallomás felolvastatott, melyre nézve a vád azt állította, hogy gyanúsított, miután a törvény értelmében a rendőrségen figyelmeztetve lett, hogy nem kell semmit felelnie, de bármit mond, az jegyzőkönyvbe fog vétetni és a tárgyaláson fel fog használtatni; továbbá figyelmeztetve lett, hogy ne várjon semmi előnyt, ha nyilatkozik, de nem is kell félnie, ha nem nyilatkozik, a vallomást önként, minden kényszer nélkül tette, amint a jegyzőkönyv bevezető részéből ki is tűnik, melyet a gyanúsított aláírt.

A *védő*: Ellenzi, hogy gyanúsított ezen vallomása egyáltalán bizonyítéknak vétessék, mert ez az állítólagos önkéntes vallomás

azután tételt a gyanúsított által, hogy a *Scotland Yard*² városzobájában Sergeant Clarke detektívvel egy félóraig egyedül *együtt* volt. Kézenfekvő, hogy ezalatt az idő alatt a két férfi közt valami beszélgetés volt, mely azután az önkéntes vallomásra vezetett. A *vádló*: Bármilyen módon jött létre ez a vallomás, minden esetben bizonyítéknak minősítendő, a létrejövétel módja csupán értékét érintheti. A *bíró*: Elrendeli annak bizonyítását, hogy a rendőrségnél tett vallomás önként történt.

Figyelemre méltó, hogy a vádnak kellett bizonyítania, hogy a vallomás önként történt, nem a védelemnek, hogy az ki lett csikarva. A bizonyítás a fenti Sergeant Clarke detektív tanukénti kihallgatásával fogantatosított. Angliában a tanubizonyítás nem egy kedélyes, de felesleges társalgás a tanuval, mint nálunk, hanem a tanu kérdés és keresztkérdés tűzének, kíméletlen kifürkészésnek van alávetve, lelkének legmélyebb rejteke is képezi a kikutatás tárgyát s adott esetben a tanu közfunkcionárius mi-volta sem mentesíti ez alól. A kérdés és keresztkérdés egész menetét nem adhatjuk, hanem csak szemelvényt közölhetünk belőle.

A *tanu* a kihallgatás során előadja, hogy midőn gyanúsított a rendőrségre előállítottat, a váróteremben vele egy félóraig volt együtt. Félóra múlva kijött Detektive-Inspector Cornish és azt mondta a gyanúsítottnak: «Robinson jöjjön be hozzám, mert szeretnék önrel beszélgetni.» A gyanúsított erre *nem válaszolt* és a detektívfelügyelő visszament szobájába. Félóra múlva a gyanúsított kérte a tanut, hogy értesítse a detektívfelügyelőt, miszerint szeretne vele beszélni, mert az ügyet illetőleg mindent el akar mondani. A gyanúsított a törvényben előírt és fent már közölt figyelmeztetés után önként tett vallomást, ami jegyzőkönyvbe foglaltatott. A *védő*: A tanu keresztkérdés alá vette, melynek során *tanu* beismeri, hogy a rendőrkapitányságoknál ki van függesztve a fenti figyelmeztetés, de a Scotland Yardnál nincs mindenütt. A *védő*: Úgy? ha valaki a rendőrkapitányságra egyszerű lopás miatt előállítatik, akkor részesül jogaira vonatkozó tájékoztatás előnyében, ha azonban a Scotland Yardra előállítatik és gyilkosság vádja tekintetében kikérdeztetik, akkor nem? *Tanu*: Semmi-féle vád nem emeltetett ellene és nem kérdeztetett ki. A *védő*: Ön körülbelül félóraig volt egyedül Robinsonnal? *Tanu*: Talán tovább is. *Védő*: Komolyan meri-e állítani, hogy ezen idő alatt nem beszélgettek az esetről? *Tanu*: Nem beszélgettünk róla. *Védő*: Én úgy vagyok informálva, hogy Ön azt mondotta: «Robinson, maga egy nehéz helyzetben van, én egész éjjel nem tudtam ön miatt aludni; nem hiszem, hogy főbenjáró büntetést kapna büntetést, ön egy egész csomó hazugságot mondott nekünk.» *Tanu*: Ezt nem mondtam. *Védő*: Robinson erre azt mondotta: «Mi tekintetben?» mire Ön azt felelte: «majd később megtudja, mert nekünk egy egész sor bizonyítékunk van ön ellen.» *Tanu*: Ez nekem egész új dolog. *Védő*: Továbbá azt mondotta: «ami nem hisszük, hogy azt ön tette; egy szerencsétlen véletlen volt talán. Mi nem hisszük, hogy ön ilyet tudna tenni. Legjobb, ha ön vallomást tesz. Látta D. Spilsbury orvos véleményét, legjobb, ha mindent elmond. Én a barátja leszek, hogyha igazolja magát, mi az ön oldalán leszünk. Elárulhatom magának, hogy az asszony szív-szélhűdésben halt meg.» Ezek után tett a gyanúsított beismerő vallomást. *Tanu*: Tagadja e beszélgetést. *Védő*: Kijelenti, hogy kész a gyanúsítottat tanuként kihallgatni arra nézve, hogy ez a beszélgetés igenis lefolyt köztük. Mert hisz abszurdum feltételezni, hogy azon félóra alatt, hogy Robinson a rendőrtisztviselő-ekkel együtt volt a városzobában, az időjárásról, lóversenyéről és hasonló dolgokról beszélgettek volna. A *bíró* úgy végzett, hogy a gyanúsított vallomása bizonyítéknak felhasználható, a mérlegelés a bíróság dolga.

Ezután *Mr. Wallace* a vád ügyvédje megnyitja a tárgyalást és részletesen előterjeszti a tényállást, melyet a rendőrség kinyomozott és a reá vonatkozó bizonyítékokat, felhasználva a gyanúsított vallomását is, miután a bíró megengedte annak bizonyíték gyanánt való előterjesztését.

Ennek utána a bíró a tárgyalást egy hétre elhalasztotta és gyanúsítottat addig őrizetben tartani rendelte.

A következő tárgyalási napon több orvosszakértőt hallgatott ki a bíró, mert a védelem oda irányult, hogy az asszony vagy megfulladt, midőn arccal a szőnyegre esett vagy gázömlés foly-

² A londoni főkapitányság.

lán halt meg, mert másnap gázszag volt érezhető abban a szobában. Ezután a bíró a tárgyalást ismét rövid időre halasztotta el.

A harmadik tárgyalási napon a vád ügyvédje még detektiveket hallgatott ki, kik közül Detektive-Inspector Cornish a védő keresztkérdése folytán kijelentette, hogy a gyanúsított nem járult hozzá ahhoz, ami a Scotland Yardon felvett jegyzőkönyvben foglaltatott.

Ezzel a bizonyítási eljárás befejeződött. Jellemző, hogy a védő, bár kilátásba helyezte, hogy a gyanúsítottat tanuként fogja bejelenteni, a tárgyalás további folyamán ettől elállott és nem hallgatta ki tanuként; valószínűleg gyanúsított védőjének olyan vallomást tett, melynél fogva a védelem részéről nem volt tanácsos gyanúsítottat tanuként kihallgatni és így a vádló keresztkérdésének kitenni. A védő a bizonyításfelvétel befejezése után csupán arra utalt, hogy gyanúsított ellen nincs bizonyíték arra nézve, miszerint főbenjáró bűncselekményért utaltassék az esküdtek elé.

Végül a bíró, a gyanúsítotthoz intézett fenti óvó figyelmeztetés után, felhívta gyanúsítottat, hogy óhajt-e valamit mondani. Helyette azonban feláll a védője mondván: «A gyanúsított csak annyit óhajt kijelenteni, miszerint nyomatékosan tagadja, hogy ő meggyilkolta volna az asszonyt.» Ezután a bíró kihirdette határozatát, mely szerint gyilkosság büntetnének jelenségeit látja fennforogni és az ügyet az esküdtek elé utalja. Ez múlt évi jún. 17-én történt és ezzel a bűnügyi vizsgálat be volt fejezve.

Az ügy még a nyári ülésszak (*Trinity Law Sittings*) folyamán július hónapban intéztetett el. A *grand jury* (nagy- vagy vád- esküdtszék) John Robinsont gyilkosság miatt vád alá helyezte; a *Central Criminal Court* esküdtei (ítélő esküdtszék) gyilkosságban bűnösnek mondták ki és a bíró ennek alapján halálra ítélte. Az egész bonyolult bűnügy alig két hónap alatt ítélettel fejeztetett be.

A most ismertetteknek sok és hasznos tanulságokkal járó kommentálása már nem fér e cikk keretébe; talán még sor kerül reá.

Dr. Admeto Géza.

Jogirodalom.

Dr. Csorna Kálmán könyve: Fejezetek a gyámsági jogból.

A magyar gyámsági jog egyike a magyar jogirodalom legelhanyagoltabb területeinek. Azóta, hogy a Fodor Ármin szerkesztésében megjelent magyar magánjognak IV. kölete a család-jog és ebben néhai dr. Sipőcz László székesfővárosi árvaszéki elnök nagybecsű dolgozata, a szülők és gyermekek közti jogviszonyokról, évtizedekkel ezelőtt napvilágot látott, a magyar gyámsági jog terén jelentősebb dolgozat nem jelent meg. Csorna Kálmán a budapesti árvaszék kiváló ülnöke a fenti cím alatt egy oly dolgozatot tett közzé, amely tartalmánál és a benne fejtegetett reform-törekvéseknél fogva nemcsak a jelenlegi joganyag megismerése céljából nagy jelentőségű, de a tekintetben is nagy elismerést érdemel, hogy a mai helyzet különböző visszasságait és zavarait iparkodik elének tárni és rámutatni a jelenlegi hibák orvoslásának módszereire. A könyv gazdag anyagát ismertetni természetesen ezen cikk rövid terjedelme miatt csak futólagosan lehet, erről csak áttekintést adhatunk és csak arra kell szorítkoznunk, hogy felhívjuk a jogászközönség figyelmét, hogy a magánjoggal foglalkozók e könyvet áttanulmányozni el ne mulasszák, mert abban a gyámsági jogra vonatkozólag igen becses újmutatót fognak találni és sok tekintetben oly új gondolatok fogják figyelmüket felhívni, amelyeknek terjesztése, kimélyítése és a gyakorlatba való átvivése a magyar gyámsági jognak csak hasznára szolgálhat.

A könyv gazdag anyagából mutatóban felsoroljuk, hogy a szerző foglalkozik a kiskorúak tartási, elhelyezési kérdéseivel, az elmebetegek gondnokság alá helyezési eljárásával, a gyámhatóságilag jóváhagyott jogügyletek megtámadhatóságával, a gyámhatósági ügyvitel területén előforduló fontosabb kérdésekkel s végül a fővárosi árvaszék gyakorlatából mutat be szemelvényeket. A könyv ezen utolsó fejezete valóságos döntvényvár és irányadó lehet a vidéki árvaszékek számára, mert a fővárosi árvaszéknek a belügyminisztériummal kapcsolatosan kifejlődött joggyakorlata akkora jogászai készséggel finomodott ki, hogy a fővárosi

árvaszék, amely legnagyobb elnöke Sipőcz László nyomdokait nem hagyta el, valóságos minta árvaszékeknek tekinthető. Ezen szemelvények a kiskorúakkal és gondnokoltakkal kapcsolatos jogviszonyok egész tömegét mutatják be, úgy hogy az a jogász, aki még ezen ügyekben nem eléggé járatos, kellő betekintést szerezhet ezen jogterület egyes eseteibe s a neki szükséges felvilágosítást vagy legalább is irányítást a legtöbb esetben megtalálhatja. Dr. Csorna Kálmán könyvét tehát joggal mondhatjuk nagy jogászai készséggel alkotott ismertető, fejtegető, vitázó, tudományos jogi műnek és egyúttal a gyámsági jog kézikönyvének is.

Annak jellemzésül, hogy milyen módszert követ a szerző, az alábbiakban ismertetjük a könyv egyik legérdekesebb fejezetét, amely a *törvényes kiskorúak tartási, elhelyezési és láthatási ügyei-ben felmerülő hatásköri kérdéssről* szól.

Tudvalevő, hogy a törvények, már mint a perrendtartás és a gyámsági törvény különbözőképp rendelkeznek a házassági életközösségben együtt élő szülők törvényes gyermekeinek és a különváltan élő szülők törvényes gyermekeinek tartási kérdéseiről. Ez utóbbi kérdésbe a házassági törvény is beleszól és ilyképpen a különváltan élő szülők gyermekeinek tartási érdekeit három törvény szabályozza.

A házassági életközösségben élő szülők gyermekeinek mindennemű tartási kérdése a Pp. értelmében a bíróság hatáskörébe tartozik és pedig úgy a vitás tartási kötelezettségnek, mint csupán a tartási összeg nagyságának megállapítása iránti kérdések a bíróság s nem a gyámhatóság által döntetnek el. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a Pp. szerint azok a kérdések, amelyek a 2000 Pengő értékhatárt meghaladják, a törvényszék hatáskörébe tartoznak; ezt ő nem helyesli és az egyöntetű eljárás érdekében szükségesnek tartja, hogy értékre való tekintet nélkül az együtt élő szülők házasságából származó törvényes gyermekek tartásának kérdése is épp úgy mint a törvénytelen gyermekek tartási kérdése a járásbíró által intéztessék el.

Felhívja a szerző a figyelmet továbbá arra is, hogy a polgári törvénykönyv új tervezetének 236. §-a szerint a gyámhatóság beleavatkozhatik a szülő azon jogába, amely szerint a kiskorú törvényes gyermek eltartásának miként való szolgáltatását a szülő maga határozhatja meg, a 244. §. szerint pedig a gyámhatóság sürgős esetekben ideiglenes hatályú határozattal megállapíthatja a tartás módját és mértékét és elrendelheti annak sürgős kiszolgáltatását. Ez az intézkedés ellentétben állván a perrendtartással, mely szerint a bírói hatáskör kizárólagos, a polgári törvénykönyv megalakításánál ezen ellentét kiküszöbölendő lesz.

Bőven és kimerítően foglalkozik a szerző a különváltan élő, illetve házasságbontóperben álló szülők törvényes gyermekeinek tartási, elhelyezési és láthatási kérdésével és az ezen kérdésekkel foglalkozó törvényhelyekkel, úgymint a gyámi törvény 13. §. és a házassági törvény 95—97. §-aival. A szerző hosszú fejtegetések végkövetkeztetésekül azt kívánja, hogy akár novelláris úton, akár az új törvénykönyv életbeléptetése alkalmával az összes tartási ügyek, amelyek törvényes rokonságon alapulnak, a kir. járásbírók hatáskörébe utaltassanak, tekintet nélkül arra, hogy a szülők együtt élnek-e vagy különváltan, megindították-e a házasság-bontó pert vagy sem és hogy a tartás ideiglenes vagy végleges jellegű-e. Kívánja továbbá, hogy a szülők különélése esetén a közös kiskorú gyermekek elhelyezésének és láthatási kérdésének elbírálására a gyámhatóság hatásköre állapíttassék meg. Kifogásolja a szerző, hogy a Pp. életbe léptetéséről szóló törvény 21. §-a a bontó per megindítását megelőzőleg a kiskorú gyermekek ideiglenes tartásának kérdésében a gyámhatósági hatáskört fenntartotta s tarthatatlannak mondja a törvény indokolásának idevonatkozó azon érvét, amely szerint a gyermektartás kérdése a gyermek elhelyezésének kérdésével oly szoros kapcsolatban van, hogy a kettő célszerűen nem bízható más-más fórumra. Azt, hogy a gyermek elhelyezésének kérdése a gyámhatóságra bízassék, Csorna is helyesnek tartja, a gyermek tartása kérdésében azonban a bíróságot tartja alkalmasabbnak az ítélkezésre. E téren legfőbb érve az, hogy a gyermek tartásának kérdése elsősorban anyagi, az elhelyezésre irányuló kérdés azonban elsősorban erkölcsi természetű. Az árvaszék a szülők vétkességének és azon kérdésnek elbírálására, hogy milyen környezetbe kerül a gyermek, szerinte alkalmasabb, ellenben a gyermektartás kérdésében a gyámhatósági hatáskört nem tartja célszerűnek, mert az árvaszék rendelkezésére álló bizonyító eszközök szerfelett tökéletlenek, tekintet-

tel arra, hogy az árvaszéknek nem áll jogában tanukat vallomásra kényszeríteni, megesketni, feleket eskü alatt kihallgatni.

Amennyire osztom Csorna Kálmánnak azon nézetét és törekvését, hogy minden tartási per a bíróság hatáskörébe utaltassék, annyira nem osztom azt a nézetét, hogy a gyermek elhelyezésének kérdése az árvaszék hatáskörében maradjon. A szerzőnek az a minden tekintetben megálló érvelése, hogy az árvaszék rendelkezésére álló bizonyító eszközök szerfelett tökéletlenek, a legnagyobb mértékben fennáll a gyermek elhelyezésének kérdésében is. Szomorú tapasztalatok igazolják azt az álláspontot, hogy az árvaszék a kényszereszközök hiányában tehetetlenül áll szemben nyilvánvalólag hamis tanuvallomásokkal és egyéb hamis bizonyítékokkal és oly nagy fontosságú kérdésben, amilyen a gyermek elhelyezése, nem egyszer a közigazgatási fórumok előtt gyakori befolyásolások, perenkívüli információk döntenek el a kérdést.

Évtizedek óta hangoztatjuk, hogy a gyámhatósági eljárás perjogi tökéletesség dolgában messze mögötte áll a bírósági eljárásnak és évtizedek óta kárhozzátjuk, hogy a törvényhozás a nyugat-európai államok mintájára Magyarországon még mindig nem tért át a gyámhatóságnak bírósági módon való megszervezésére, hogy ügyvitelében a Pp. legyen irányadó. Meggyőződésünk szerint nemcsak a tartás, de az elhelyezés kérdése is a bíróság hatáskörébe kell, hogy tartozzék. A Pp. és házassági törvény a házasságbontóper megindulása után úgy a tartás, mint az elhelyezés kérdését a bíróság hatáskörébe utalja. Az ideiglenes intézkedések tekintetében e téren nincs is kivétel. A végleges intézkedésre vonatkozólag azonban a házassági törvény 96. §-a a perrendtartás dacára érvényben maradt és e szakasz szerint a bíróságnak megvan engedve, hogy akkor ha a perben kiderített ténykörülmenyeket nem tartja elegendőknek, akkor a gyermekek elhelyezése és tartása felől ne határozzon, hanem az ügyiratokat intézkedés végett áttegye a gyámhatósághoz. Teljes mértékben osztom Csornának azt a felfogását, hogy a 96. §. érvényben tartása a törvényhozás részéről helytelen intézkedés volt. A bíróság teljes mértékben kifejtette a házasságbontó perben a tényállást, hisz annak alapján hozza meg bontó ítéletét, nincs tehát szükség arra, hogy e címen új per induljon meg a felek között a gyermek elhelyezése tárgyában a gyámhatóság előtt, ahol az eljárási szabályok tökéletlensége miatt a bíróság által megállapított tényállás a felborulás veszedelmének van kitéve.

További következtetésnek mondja Csorna a házassági törvény 97. §. fenntartását is, amely a házasság bontóperbeli ítélet meghozatala után a körülmények változása esetén a gyermek elhelyezésének kérdését a gyámhatóság kizárólagos hatáskörébe utalja. Mint a Pp.-nak ellentmondó intézkedést kifogásolja a szerző a polgári törvénykönyv új tervezetének 283. §-át is, amely szerint a szülők házassági életközösségének megszakítása esetén, tekintet nélkül a válóperre, bármelyikük kérelmére a gyámhatóság határoz az elhelyezés kérdésében.

A szerzőnek mindezen kifogásaival és helytelenítéseivel szemben indokolatlannak látom, hogy reform-javaslatában a bontóperre való tekintet nélkül azt ajánlja, hogy a szülők különélése esetén a közös gyermekeknek elhelyezése és láthatása kérdésében a gyámhatóság hatáskörét óhajtja megállapítani. Tekintettel arra, hogy a házasságbontóper megindítása után helyesli azt, hogy a bíróság intézkedjék a gyermekeknek nemcsak tartása, de elhelyezése tekintetében is és azt is fonákságnak tartja, hogy a gyermekkel való érintkezés szabályozását a H. T. 103. §. szerint a gyámhatóság intézi el még a bontóper folyama alatt is, a magam részéről a szerzőtől azt vártam volna, hogy úgy az elhelyezés, mint az érintkezés kérdését úgy a bontóper előtt, mint annak folyamata alatt és befejezése után egyaránt a bíróság hatáskörébe kívánja utalni, ő azonban azt mondja, hogy a különválás esetén a tartás kérdését a bíróság, az elhelyezés és láthatás kérdését pedig a bontóper dacára is a gyámhatóság intézze el. Legkevésbé sem tudom osztani a szerzőnek azt a felfogását, hogy a tartási ügyeket a járásbíróság hatáskörébe akarja utalni akár ideiglenes, akár végleges jellegű a tartásra vonatkozó intézkedés. Ha ez így keresztülvitetnék, ahogy a szerző óhajtja, akkor egy bontóper folyama alatt három fórum intézkednék, ú. m. a gyermekek tartása felől a járásbíróság, a gyermekek elhelyezése és érintkezése kérdésében a gyámhatóság és a házasságbontás, tehát a szülők vétkeességének kérdésében a válóper bírósága. Sokkal helyesebbnek tartom a törvényben lefektetett azon irányeszmét, hogy mihelyt

a válóper megindult, egy és ugyanazon bíróság intézkedjék minden irányban, sőt minthogy ezen irányelv a törvényben nem nyert végleges érvényesülést, ennél fogva egyenesen azt tartanám óhajlandónak, hogy mihelyt a házasságok egymástól különváltak, az összes viták, úgy a tartás, mint az elhelyezés és érintkezés kérdésében azon bíróság előtt rendeztessenek, amely bíróság utóbb a házasságbontóper vitelére lesz hivatva.

Az ezen fontos és igen gyakran előforduló kérdések körüli fejtegetések fent röviden ismertetett anyaga szolgáljon például arra, hogy a szerző mélyen behatol egy-egy kérdés megvitatásába s ha a fenti végső következtetésekben nem tudom is osztani az ő véleményét, bizonyos az, hogy a családjogi ügyekkel foglalkozó jogásznak a szerző fejtegetései rendkívül tanulságosak.

A fentiekben ismertetett módon erős logikával és nagy tudással, kiváló gyakorlati érzéssel fejtegeti a szerző az *elmebeteg gondnokság alá helyezése* körüli gyámhatósági jogkört s eljárást és az elmult gyakorlat, valamint a jelenlegi gyakorlat egybevetése után ismét javaslatokat tesz, amelyekben az elmebetegek érdekeinek helyes védelme szempontjából az árvaszék kötelezettségeit nagy gyakorlati érzéssel állítja össze, arra serkentve az egyes árvaszékeket, hogy a mult gyakorlatától eltérve mennél behatóbb kapcsolatot létesítsenek a gondnokokkal.

A szerző a *távollévők* jogviszonyainak fejtegetésénél kiterjeszkedik a távollévő gondnokának jogkörére, vitába száll a Kúria ismert gyakorlatával, amely szerint a távollévő gondnokának nincs joga a gondnokolt ingatlan vagyonának elidegenítésére vagy hogy a gondnokolt nevében pereket folytathasson. Meggyőzően fejtegeti, hogy a gondnok hatáskörét nem szűkíteni, hanem kiterjeszteni kell.

A *gyámhatóságilag jóváhagyott jogügyletek megtámadhatósága* című fejezetben a szerző rendkívül érdekesen fejtegeti a gyámhatóságnak a szerződések létrejötte körüli joghelyzetét. Megállapítja, hogy a gyámhatóságilag jóváhagyott viszterhes jogügylet érvénye két feltételtől függ, ú. m. a jóváhagyott jogügylet belső tartalma szerinti érvényességtől és a jóváhagyott rendelkezés érvényétől. Ha tehát a jogügylet utólag az érvényességi kellékek hiánya folytán megtámadtatik, úgy az érvénytelenítő eljárásnak a gyámhatósági jóváhagyás megtörténte nem áll útjában, viszont annak vitatásánál, hogy a jóváhagyás ténye érvényes-e, a jogügylet érvényességi kellékei nem játszanak szerepet, mivel a gyámhatóság nem szerződő fél. Helytelennek mondja ennek következtében a Kúria egy ítéletének azon kijelentését, hogy a gyámhatóságnak jóváhagyás céljából való megtévesztése az ügyletkötő fél megtévesztésével egy tekintet alá esik. A Gyámi Törvény 113. §. utolsó bekezdését és 114. §-át, melyek szerint megtámadható a gyámhatóság által jóváhagyott viszterhes jogügylet, a szerző úgy magyarázza, hogy ha a szerződés maga érvényesen jött létre s a jóváhagyást az illetékes gyámhatóság a törvényes formák mellett adta meg, akkor a jogügyletet azon a címen, hogy az ellenszolgáltatás nem megfelelő, megtámadni nem lehet. Igen behatóan, nagy jogászi készültséggel fejtegeti ezen állításának érveit és e téren erős fegyvertársként hivatkozik néhai Sipőcz Lászlóra, aki szintén azt tanította, hogy a jóhiszemű szerződő érdekeit védeni kell.

Rendkívül érdekes szerzőnek azon megállapítása, hogy a felsőbíróságok a gyámhatóságokkal szemben bizalmatlansággal viselkednek és őket kautélákkal kívánják körülvenni azért, mert a gyámhatóságot nálunk ezidőszerint közigazgatási hatóság látja el. Hivatkozik a szerző arra, hogy Németország néhány államában a gyámhatóságokat elsőfokon szintén a közigazgatási hatóságok látják el, de az érdekelteknek a törvény értelmében joguk van e hatóság döntései ellen a bírósághoz fordulni a döntés megváltoztatása végett. A szerző itt is újabb érvet szolgáltatott azon hosszú idő óta folyó vitához, amely arról szól, hogy a közigazgatási hatóság lássa-e el a gyámi ügyekre vonatkozó jogszolgáltatási tevékenységet vagy a rendes bíróság. Több ízben hangoztattam már, hogy a kérdés minden pénzügyi akadály nélkül volna megoldható, amennyiben a közigazgatási gyámhatóságnak jogszolgáltató tevékenységgel felruházott tagjai az illetékes bírósághoz volnának beosztandók és a közigazgatási hatóságok tisztán csak az adminisztratív teendőket látnák el.

Szerző a gyámhatósági eljárásban felmerülő *illetékesség* kérdéséről szóló fejezetében rámutat arra a sok visszásságra, amely e téren előállott és megállapítja, hogy 50 éves gyámtörvényünk

illetékességi szabályai elavultak és hiányosak, miért is felfrissítésre szorulnak. Szerinte a gyámügyi eljárás más irányban is rendszertelen és ki nem elégítő szabályok tömkelege és ezért egy általános gyámügyi eljárás elkészítése már igen kívánatos reform.

A fentiekben vázlatosan és természetesen csak rendkívül futólag ismertetett mű a magyar magánjogi irodalomban valósággal hézagpótló és az amúgy is igen szegény gyámügyi irodalomnak egyik legbecsesebb alkotása, minden magánjoggal foglalkozó jogásznak elengedhetetlenül szükséges kézikönyv. *Dr. Virágh Gyula.*

Szemle.

— **A valorizációs javaslat** képviselőházi tárgyalásait a jog halálhőrgése kíséri. Előfordultak már Magyarország történetében igazságtalan vagyoneklobzások, miről a Rákóczi-felkelés szomorú emlékei tesznek tanuságot, de hogy egy milliónyi társadalmi osztályt helyeztek volna vagyoniilag törvényen kívüli állapotba, erre nem találunk példát. És éppen azokat dobták oda áldozatul, akik örök hálát érdemeltek volna. Milyen lesújtó ellentét az 1848 évvel megindult, a végsőig finomult jogérvet megnyilatkozásai és a mai nihilizmusba merült jogi felfogás közt. A legünnepélyesebb ígéretek félredobva, a hadikölcsönök nullifikálva; a háború előtti címletek — melyeket az utódállamokkal szemben való érvényesítés végett bekértek — értéktelenítve és a jól fundált záloglevelek szemétre hányva. Ennek ellenében az óvatos földbirtok, mely összesen 900 millióval járult a hadikölcsönök jegyzéséhez és a pénz helyett papírrongyokkal tehermentesített házak a noli me tangere páncélos védveivel lettek körülbástyázva. Milyen feljajdulás, ha földet kisajátítanak, nem is gondolva egy különben megvetendő agrárreformra, mely kellő kártalanítás nélkül jutna magánosok birtokába. Pedig nincs különbség, ha valakinek elveszik a földjét vagy megfosztják az állam elleni követelésétől. Hodie mihi cras tibi. Erre nem gondoltak azok, akik frenetikus tapsokkal kísérték a pénzügyminiszter úr kijelentését, hogy az állam azért nem fizet hitelezőinek, mert a pénz talajjavításokra, vasúti kocsikra, sínekre és iskolákra kell. Itt megszűnik a jogászai gondolkodás lehetősége. Mióta szokás az állami szükségleteket a hitelezők vagyonaival fedezni és hova kell jutnunk, ha maga az állam hirdeti ilyen a jogrendet felforgató eszméket. Beruházásokra mindig szükség lesz, ergo az állam sohasem fogná tartozásait megfizetni; ez az államhitelem fogalmának kiirtásával egyenlő. A fizetések így indokolt megtagadását a miniszter úr «az igazi valorizáció» elnevezésével tisztelte meg. De legyünk akkor következetesek, töröljük törvényeinkben a nem fizetés esetét és nevezzük el valorizációnak. Az adós ezentúl ha nem akar fizetni, egyszerűen jelentse ki, hogy «valorizál». — A képtelenségnek netovábbja az a védekezés is, hogy a törvényt meg lehet változtatni; eddigelé a törvény valamely jogállapot stabilitásának és lezártságának kifejezője volt, most a tarthatatlanság dokumentuma és a fennen hirdetett konszolidáció kiáltó cáfolata. — A biztosítások szegényes valorizációjára külön alapot teremtenek, parányi logikával és megértéssel ezt a zálogleveleknél is meg lehetett volna csinálni. — Az árvapénzeket 10%-ig megsiratták, pedig a károsultak túlnyomó része az elmúlt 14 év alatt felnőtt és munkaképes lett, de azokról, akik időközben megöregedtek és munkaképtelenné lettek «vérző szívvel» megfelekednek. — A háborús pénztárjegyek valorizációs reményeit holttá nyilvánítják, mert az ország legveszélyesebb pénzügyi mizériái közepette nem lettek felmondva és az ilyen komolytalan rabulisztikát komolyan hallgatják. — A valorizációs javaslat védőire ráolvasom, amit a Kúria Szabó Miklós elnöklete alatt a 40. sz. döntvényben kimondott: «A közjó fenntartásához és előmozdításához minden egyes állampolgár csak aránylag tartozik hozzájárulni. *Egyeseknek a vagyonát nem követelheti az állam áldozatul, ingyen, a többiek javára.*» Felkorbácsol-

hatják a pártos bánásmódból fakadó szenvedés érzetét az ország nagy kárára, de addig megnyugvás és béke nem lesz, míg a méltányosság nem vonul be a valorizációs jogba.

Dr. K. V.

— **A Nemzetközi Jogi Egyesület** (International Law Association) és a Magyar Jogászegylet perjogi szakosztálya febr. 4-én este tartott ülésén *dr. Polgár Imre* tartott előadást az állandó nemzetközi bíróság véleményező hatásköréről.

Kifejtette, hogy a bíróság véleményező hatásköre a Nemzetek Szövetsége Egyességokmányának 14. cikkén alapszik, amelynek megszövegezésénél figyelembe vették *Larnaude* és *Robert Cecil* lord indítványát, akik a bíróság jogállását az Egyesült-Államok legfőbb bíróságának megfelelően kívánták szabályozni.

A bíróság jogállása tekintetében fontos rendelkezéseket tartalmaz a szövetségi Tanács valamint a közgyűlés által elfogadott *Szabályzat* (Statut de la Cour permanente de Justice International) amelynek 30. cikke az eljárási szabályok megállapítását a bíróságra bízta. A bíróság első ülészakájában, amely 1922 január 30.—március 24-éig tartott, meg is állapította az *Ügyrendet* (Règlement de la Cour) amely külön tárgyalja a peres eljárást és külön a véleményező eljárást.

A Szabályzat rendelkezései közül igen jelentős a *nemzeti bírák-ról* szóló 31. cikk. E cikkből következik, hogy a bíróság tagjai nincsenek kizárva azoknak az ügyeknek elintézéséből, amelyekben félként az az állam szerepel, melynek az illető bírósági tag állampolgára. Sőt ellenkezőleg, ha a bíróság előtt félként fellépő államok közt ekként egyenlőtlenség jönne létre, a szabályzat hivatkozott 31. cikke intézkedést tartalmaz a tekintetben, hogy a bíróság olyan ad hoc taggal egészítsék ki, aki a bíróságban állandó taggal nem képviselt állampolgára. Ezt a rendelkezést a bíróság 1927 szeptember 9-én tartott ülésében *kiterjesztette a véleményező eljárásra is.*

Ha szemügyre vesszük a bíróság megalakulása óta eltelt hat év alatt kifejtett működését, látjuk, hogy tevékenységének súlypontja a *véleményező* eljárásra esik. Különösen jelentős a hatodik és hetedik vélemény, amelyeket a bíróság a lengyel-német telepes kérdésben adott. Nem lehet eléggé ajánlani e bírósági vélemények indokolását, amelyek a kisebbségi jogvédelem jogászai felfogásának igazi kútforrásai. Ezért nekünk egész tudásunkkal és lelkesedésünkkel kell síkra szállnunk, hogy a kisebbségi eljárásban az Állandó Nemzetközi Bíróság hatásköre intézményesen biztosíttassék, mert ezideig a Tanács nem eléggé élt azzal a jogával, hogy a kisebbségi szerződések értelmében az ezen szerződéseket illető minden jogvita vagy ténykérdés nemzetközi jogi kérdés lévén, a bíróság elé terjesztendő.

A bíróság február hó 6-án rendkívüli ülészakára jött össze újonnan megválasztott elnökének, az olasz Anzilottinak vezetése alatt. Minden alapunk megvan arra, hogy teljes bizalommal tekintsünk e magas nemzetközi bírói forum jövőbeli működése elé.

Utána *dr. Ujlaki Géza* budapesti ügyvéd a választott bíráskodás nemzetközi jogáról tartott előadást és ennek során azzal foglalkozott, hogy mely esetben tekintendő valamely választott-bírósági szerződés bel- vagy külföldinek, és ha külföldi, melyik külföldi állam joga alá esik. A választottbírósági szerződés érvényessége kérdése elkülönül a választottbírósági ítélet honossága kérdésétől, amikor a választottbírósági szerződés honosságát adó állam más, mint az az állam, amelynek területén a választott-bíróság ítélezik s ezen más állam bíróságának kell a választott-bírósági szerződés érvényességéről döntenet, amikor a más állam bíróságának kell a választottbírósági szerződés alapján a választott bíró, vagy elnök kinevezése vagy kizárása tárgyában határozni és végül amikor a választottbírósági szerződésre hivatkozással a rendes bíróság előtt pergálló kifogás emeltetik. Előadó részletesen kifejtette, hogy a választottbírósági ítélet mely esetben tekintendő bel- vagy külföldinek, és mely állam joga szerint bírálendók el az ítélet alaki és egyéb kellékei, az érvénytelenítés okai és a végrehajthatóság feltételei. Mindezen kérdések igen érdekes elemzése után előadó javaslatokat tett arra nézve, hogy Magyarország mily állást foglaljon el ezen nemzetközi perjogi kérdésekkel és a népszöveféségi 1923. évi genfi egyezményvel szemben, melyhez eddig még nem járultunk hozzá. Előadó elemzi, hogy amennyiben valamely államban a külföldi választottbírósági ítélet vagy egyesség végre nem hajtható, úgy a végrehajthatóság mily szurrogátumokkal pótol-

ható. A külföldi pernyertes fél a belföldi bíróságnál ügynevezett teljesítési pert indítson, a külföldi bíróságok gyakorlatának megfelelően, amelyben a kérelem az, hogy a kompromisszum, illetve a meghozott választottbírói ítéletnek megfelelően marasztaltassék az alperes az alapügy megvizsgálása nélkül.

Egy másik szurrogatum pedig az előadó által ajánlott ügynevezett kettős ítélet. Ez a módszer abban áll, hogy a választottbírói ítélet azon állam területén is meghozza ítéletét — amennyiben e kompromisszum előre így rendelkezik — amelynek területén a marasztalt alperes vagyona van.

Azután felolvasatott a külföldön időző *dr. Auer Pálnak* a kereskedelmi választottbíráskodás nemzetközi vonatkozásai körül támadt vitához való hozzászólása. Auer Pál szerint az a kérdés, vajjon valamely választottbírói ítélet végrehajtásának szempontjából belföldinek vagy külföldinek tekintendő-e, nem tehető függővé sem a választottbírói állampolgárságától, sem pedig a megtartott tárgyalások helyétől. A választottbírói ítélet tagjai gyakran különböző államok polgárai és a tárgyalási hely megválasztása igen gyakran véletlenül múlik és az eljárás során változik is. Egyedül az lehet irányadó, hogy melyik állam bírósága helyett dönti el a jogvitát a választottbírói ítélet, vagyis melyik állam jurisdikciója alá tartozik az ügy. A hozzászólás azután röviden ismerteti az osztrák *dr. Leitmaier* által a Népszövetség számára készített egyezménytervezetet, melynek értelmében az azt aláíró államok kötelezik magukat, hogy a külföldi választottbírói ítéleteket bizonyos előfeltételek fennforgása esetén rendes bíróságaik útján végrehajtsák. A nemzetközi forgalom érdeke, hogy ehhez az egyezményhez minél több állam és idővel Magyarország is csatlakozzék. A hozzászólás szerint az állam védheti polgárait a külföldi bíróságok ítéletei ellen azok végrehajtásának megtagadása által, ha ezt szükségesnek tartja, azon polgárait azonban, akik önként vetették magukat alá valamely külföldi választottbírói ítélet-kességének, fölösleges az ily választottbírói ítélet végrehajtásának megtagadása által megvédeni. Az állam felségjoga, melynek a bíráskodás kétségkívül fontos eleme, nem szenved csorbát, ha az állam egyezmény útján önként enged teret a választottbíráskodásnak, biztosítván a köz szempontjából szükséges ellenőrzést a végrehajtás elrendelése alkalmával. Magyarország és az utódállamok kereskedelmi forgalmának megélénkítése szempontjából kívánatos volna, hogy a választottbírói ítéleteknek az utódállamok által való kölcsönös végrehajtása biztosítható legyen. A hozzászólás végül utal a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara választottbírói ítéletének üdvös működésére.

— **Az ügyvédi rendtartás tervezetét** ismertette *dr. Popper Tódor* az *Ügyvédi Körben*. Előadásában rámutatott arra, hogy a tervezetben az ügyvédség előfeltételei közt nem szerepel a «férfinem», tehát elvileg nő is lehet ügyvéd. A kamara választmánya helyteleníti a korlátozás bármely formáját (numerus clausus, bifurcativ, localisatio stb.) tehát a szabad ügyvédség álláspontján áll. Az előadó rámutatott arra, hogy az ügyvédek létszámának szaporodása már nem oly aggasztó, hogy e miatt erőszakos orvosszerekre kellene gondolni. A budapesti kamarában az utolsó öt év szaporulata 142, tehát az évi átlag: 28. Az ügyvédjelölti succrescentia Budapesten, ahol a jelöltek 80%-a van elhelyezve az utolsó öt évben 480-al csökkent. A jelöltek mai létszáma 519 s így — ha valamennyien ügyvédi pályára lépnének — évenként 120—130 új ügyvéd kerülne ki közülük. — Azt fejtegette az előadó, hogy numerus clausus behozatala esetében nem lehet számítani arra, hogy az ügyvéd lemondjon a gyakorlatról, tehát akkor csak az elhalt kartársakkal fog csökkenni a létszám. Statisztikai adatokkal bizonyítja, hogy — ha Budapesten 1500 főre kívánják a kart csökkenteni — ezt az eredményt, ha minden harmadik megüresedett helyet töltenek be, 1981-ben, ha csak minden ötödik helyre engednek be új ügyvédet, 1973-ban fogják elérni. Ennél azonban nincs számításba véve az, hogy a numerus clausus behozatala esetében az átmeneti idő alatt még 3—400 ügyvéddel fog szaporodni a kar, ami a fenti eredményt további 10—12 évvel késlelteti. Foglalkozik azzal, hogy a numerus clausus egyáltalában nem kedvez sem a szellemi, sem az erkölcsi szelekciónak és semmi befolyással nincs a keresetek eloszlására. Közölte az előadó, hogy a 17 ügyvédi kamara közül csak három szavazta meg szótöbbséggel a numerus clausust. Ennek a három kamarának összlétszáma együttvéve 450, vagyis a magyar ügyvédség 8%-a. A többi kamara túlnyomó többsége a szabad ügyvédség mellett nyilat-

kozott. Reméli, hogy a kormány ezek után elejti eredeti tervét. A túlszűfoltosság enyhítésére javaslatba hozta az előadó: a bírói oklevél hatályának kiterjesztéséről szóló 1921: XXVII. tcikknek hatályon kívül helyezését (az eddig szerzett jogok épségben hagyásával), a köztisztviselőkből lett ügyvédek működésének megszorítását (három éven belül nem jegyezhető be abban a községben, ahol mint köztisztviselő működött és három éven belül nem vállalhat képviselői tisztséget azon hatóságnál vagy bíróságnál, ahol működött), a zúgírászat szigorú üldözését, az összeférhetlenség komoly figyelembevételét és az ügyvédi munkakörök kiterjesztését addig a határig, ameddig ezt a község érdeke is megkívánja. Az ügyvédjelölti gyakorlat idejét négy évről öt évre kívánja emelni, amibe az ügyvédjelöltet szívesen beleegyeznek, ha ezáltal a numerus clausus elkerülhető lenne. Igen fontos végül az ügyvédjelöltek álbegyűjtésének kiküszöbölése.

A kamarák túlságos elaprózása ellen szól, mert a túlságosan kis létszámú kamara (ma 68 tagú is van) nem töltheti be rendeltetését. Végül ismerteti az ügyvédjelöltek alkalmaztatási viszonyára vonatkozó új rendelkezéseket, melyek a próbaidőt, felmondási időt és a rögtöni hatályú elbocsátás és kilépés feltételeit, valamint a szabadságidőt szabályozzák. Ezekkel a jelenlegi rendtartás nem foglalkozott, azonban a mai szociális gondolkodás ezek megoldását is szükségesnek tartja.

Dr. Leopold Elemér a kamara tervezeténél kifogásolja, hogy abból az egységes koncepció hiányzik. Hibáztatja, hogy ha már a kamara hivatalos szervezete nem helyezkedett a numerus clausus álláspontjára, akkor az ügyvédjelölti gyakorlatnak egy esztendővel való meghosszabbításán felül módot kellett volna találni az ügyvédi pályára való özőnlés ellen. Maga részéről továbbra is megmarad a létszám zárolása mellett és a numerus clausustól nemcsak gazdasági előnyöket vár, hanem a kar erkölcsi színvonalának emelkedését is.

Dr. Blauner Mór ismerteti a külföldi ügyvédség szervezeteit. Még a zárt létszám jóhiszemű akaróit is gondolkodóba kelti, hogy ejtse az a megállapítás, hogy Jugoszláviát kivéve ma sehol sincs numerus clausus az ügyvédségben. Ámde Jugoszlávia, ahol Horvátországban és Boszniában még ezen elavult rendszer fennáll, most készülő új ügyvédi rendtartásában hatályon kívül akarja helyezni az ügyvédek numerus clausus intézményét.

Feltételezhető-e, hogy az ügyvédi közvélemény mindenütt ellensége lenne e megoldásnak, ha az üdvösnek bizonyult volna.

Az ügyvédi numerus clausus a régi jobbágyság sorsára emlékeztetően az ügyvéd *költözködési szabadságának megszüntetését* jelenti, mert a jegyzékbe már valahol belekerült ügyvéd nem kockáztathat meg újabb hosszabb várakozási időt, amíg más helyen újból reá kerül a sor.

Hátránya e rendezésnek, hogy nem szünteti és nem enyhíti a városok ügyvédi túlszűfoltosságát, amely a szabad ügyvédség mellett mégis levezethető lesz.

Zárt létszám mellett az elhalt ügyvéd irodája hagyatéka részére értéktelenné válik és az irodák folytonosságát a lemenőknek nem biztosítja. Mindezen tehertételekkel szemben nem előny az, hogy esetleg évtizedek múlva csökkenti a létszámot, mert az ügyvédség mai helyzete gyorssegélyt követel.

Adja meg nekünk a törvényhozás bizonyos értékhatáron felüli telekkönyvi ügyekben a kötelező ügyvédi képviselőt, adjon intézményesen teret az ügyvédi jogsegélynek közigazgatási ügyek széles területén, szervezze meg a községi jogtanácsosi intézményt, ezen reformokat várja az ügyvédi közvélemény a kormányzattól és mi szívesen hagyjuk benn továbbra is a történelem súlyosztójában — a zárt létszámú megoldás régen túlhaladott, mindenütt megbukott rendszerét.

— **A Magyar Jogászegylet** pénzügyi jogi szakosztályának február 9-iki ülésén *dr. Huppert Leó* a cseh-szlovák 1927. évi egyenes adóreformról tartott előadást. Előadó ismertette a reform történelmi előzményeit, gazdasági alapszemléletét s az egyes adónemek kiépítésében követett szociális és pénzügyi szempontokat. Mindenütt párhuzamot vonva a magyar törvény megfelelő intézkedésével arra az eredményre jutott, hogy a cseh reform nagy jelentőségű, több irányban úttörő, szociális szempontoktól átitott törvényt, amely alacsonyabb adótételeivel útmutatásul szolgál az adóterhektől görnyedező középeurópai államok részére.

Inhalt. *Dr. S. Kantor:* Wettbewerb und Inkompatibilität in der Advokatur. — *Dr. G. Blau:* Das Platzgreifen der publica

fides im Grundbuchssystem. — *Dr. E. György*: Aktienrechtliche Probleme im Rahmen des Zwangsausgleichsverfahrens. — *Dr. G. Admeto*: Die englische strafrechtliche Untersuchung an einem Beispiel dargestellt. — *Dr. G. Virágh*: Literatur. Dr. K. Csorna: Abschnitte aus dem Vormundschaftsrechte. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Jogtudományi Közlöny Döntvénytárt 1914—1927. évfolyamait, egyes köteteket is veszünk. Ajánlatokat «Könyvesbolt», Múzeum-körút 17. 276

Vidékre, teljes praxissal bíró ügyvédjelöltet keresek. Cím a kiadóban. 277

Ügyvédjelöltő (doctor juris) másfélévi teljes joggyakorlattal, gépirni tud, németül, franciául, angolul beszél, állást keres. Cím a kiadóban. 279

40,000 pengő készpénzzel rendelkező fővárosi ügyvéd forgalmas irodát átvenne vagy abba társulna. Szíves ajánlatokat «Budapesti kartárs 40» jelíggel Rudolf Mosse, Váci-utca 18. továbbít. 281

Közgazdaság.

A **Hazai Bank Részvénytársaság** igazgatósága ülést tartott, amelyen megállapította a közgyűlés elé terjesztendő mérleget. E mérleg az 1927. év nyereségéből a nyugdíjtartaléknak 800,000 pengőre történendő emelésére fordított 200,000 pengő beadásával 2.664,546.76 pengő bruttó nyereséget tüntet fel, amely összegből továbbá levonva a személyi kiadások címén kimutatott 739,348.85 pengőt, a dologi kiadások címén felmerült 646,209.32 pengőt, az ingatlan-értékesítési alapba helyezett 25,000 pengőt, 1.053,988.59 pengő tiszta nyereség mutatkozik, az előző évi 838,364 pengő 93 fillér tiszta nyereséggel szemben. A nyereségből 720,000 pengő fordítandó osztalék fizetésére, úgy hogy minden egyes részvény után az 1927. üzletévre 4.50 pengő osztalék fog kifizetésre kerülni. A bank üzletkörének állandó bővülése indokoltá teszi az intézet saját tőkéinek megfelelő szaporítását és ehhez képest az igazgatóság a társaság alaptőkéjének felemelésére tesz a közgyűlésnek indítványt és pedig oly értelemben, hogy a jelenlegi 6.400,000 pengőt tevő alaptőke 90,000 db új, az 1928. üzletévi eredményében már részesedő 40 pengő névértékű részvény kibocsátása úlján 10.000,000 pengőre emeltessék fel. 278

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR

(CORPUS JURIS HUNGARICI)

1927. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalását s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1635—1926. évi törvényeken az 1927. évben hozott törvények tettek.

Ára egészvászonkötésben 26 P, füzve 22 P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

A **Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület** igazgatósága közli, hogy ülésében megállapította az 1927. üzletév mérlegét, amely 2.850,127.64 pengő tiszta nyereséggel zárul. Az igazgatóság elhatározta, hogy a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy ezen nyereségből 200,000 pengő a rendes tartalékalapra, ingatlan-értékesítési tartalékalap létesítésére, 200,000 pengő az egyesületi nyugdíjalapra, 100,000 pengő egy tisztviselői segélyalap létesítésére és a tisztviselők külön jutalmazására 100,000 pengő (tavaly 80.000 pengő) használtassék fel, osztalékul pedig a tavalyi 10 pengővel szemben 12 pengő kerüljön kifizetésre, míg 49,000 pengő új számlára vitessék elő. 275

A **Angol-Magyar Bank Részvénytársaság** 1927. üzletév mérlege 2.232,818.71 pengő nyereséggel zárul, az előző 928,219.64 pengővel szemben. A közgyűlés osztalékul 1.560,000 pengő részvényenként 6.50 pengő (13%, a tavalyi 12%-kal szemben) fizet. A tartalékalapra 268,182 pengő, a nyugdíjtartalékra 100,000 pengőt fordítanak, az a fennmaradó 146,190.80 pengőt az 1928. üzletévre viszik át. Az intézet saját tőkéje az előző évi 12 millió pengőről 31 millió pengőre emelkedett. A betétállomány az előző évi 37.8 millió pengőről 58.4 millió pengőre szaporodott. Idegen tőkék összege 96.4 millió pengő, az 1926-ban kimutatott 57.5 millió pengővel szemben, ami 67½%-os emelkedés. 1927. eredmény számla szerint az intézet 5.5 millió pengő bruttónyereséget ér el. A tiszta nyereség a bruttónyereségnek 40%-a. 280

MAGYAR KLASSZIKUSOK

40 kötetben

A Kisfaludy-Társaság megbízásából
kiadja a Franklin-Társulat

díszes egészvászonkötésben, finom famentes papiroson

Ára 148— pengő

Ez az új klasszikus kiadás feltűnő olcsósága mellett, a mai olvasó érdeklődéséhez mért első gyűjteménye a XIX. század klasszikus magyar irodalmának.

A nagyszabású sorozathoz

Gróf KLEBELSBERG KUNO

m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter

irt előszót.

Tartalma:

1. Kazinczy Ferenc művei. A bevezetést írta	Dézi Lajos
2. Kisfaludy Sándor	« Tordai Anyos
3. Csokonai Vitéz Mihály	« Baltázár Dezső
4. Berzsenyi Dániel	« Kapi Béla
5-6. Kisfaludy Károly	« Galamb Sándor
7. Kölcsey Ferenc	« Radó Antal
8. Katona József	« Hevesi Sándor
9. Bajza József	« Négyesy László
10. Czuczor Gergely	« Lányi József
11. Garay János	« Sajó Sándor
12. Jósika Miklós	« Császár Elemér
13-16. Vörösmarty Mihály	« Berzeviczy Albert
17-20. Petőfi Sándor	« Pekár Gyula
21-24. Arany János	« Voinovich Géza
25-27. Tompa Mihály	« Ravasz László
28-29. Kemény Zsigmond	« Rákosi Jenő
30. Madách Imre	« Voinovich Géza
31-34. Gyulai Pál	« Kozma Andor
35. Szigligeti	« Szász Károly
36. Vajda János	« Pintér Jenő
37. Péterfy Jenő	« Ambrus Zoltán
38. Beöthy Zsolt	« Kéky Lajos
39. Magyar népdalok	« Vargha Gyula
40. Magyar népballadák	« Vargha Gyula

A 40 kötet megjelent és egyszerre kerül szállításra

Kapható havi részletfizetésre is
a **Franklin-Társulat** könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bére-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *William Laley* londoni ügyvéd: A magyar-román jogvita. — *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: Az ügyvédi összeférhetetlenség kérdéséhez. — *Dr. Stricker Jakab* soproni ügyvéd: Quota és külön kielégítési jog a kényszerügyességi eljárásban. — *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. Munkajogi gyakorlat. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Hitteljogi Döntvénytár XX. kötetéhez. — Tartalommutató a Bünteljogi Döntvénytár XX. kötetéhez.

A magyar-román jogvita.*

A népszövetség ülésén nem sikerült azt a problémát megoldani, mely számos magyar földbirtokos kártérítési igénye következtében merült fel, akiknek birtokát a román hatóságok kisajátították. Hosszú vita ez, mely állandó forrása a sérelmeknek a két ország között s amelyet újból elhalasztottak a népszövetség legközelebbi üléséig, bár nem oly természetű, hogy a «solvitur ambulando» elv alapján volna megoldható.

Ennek a nemzetközi problémának olyanok a komplikációi, hogy az újságoknak a genfi vitákról szóló jelentései túlságosan rövidék, semmily a kérdésről hiú képet nyújthatunk. Annak a bizottságnak előttem fekvő jelentése, melynek Sir Austen Chamberlain volt az előadója és a viták szó szerinti szövege megvilágítja az egész ügyet és lehetővé teszi a legfontosabb kérdések megvizsgálását. A tárgy a magyar kormánytól származó ama felszólítás alakjában került a népszövetség elé, mely a népszövetségtől a vegyes magyar-román döntőbírószékbe a trianoni béke 239. §-a értelmében két bíró kinevezését követeli.

Ugyanez a kérdés már egynéhányszor került a szövetségesek követeinek konferenciája és a népszövetség elé 1922 és 1923-ban. Románia 1922-ben radikális földbirtokreformot léptetett életbe, mely szerint nem hivatalos becslés szerint 250,000 földbirtokos földjét sajátították ki és osztották ki a parasztok között. A román földbirtokosok birtokainak kisajátítása belső törvényhozási kérdés volt, melyből nem támadt nemzetközi kontroverzia. De Erdélyben, abban a tartományban, mely eddig magyar fenhatóság alatt állott és melyet a trianoni béke Romániához csatolt, tekintélyes számú magyar földbirtokos (nem hivatalos becslés szerint 300) tiltakozott a kisajátítás ellen azon az alapon, hogy ez a nemzetközi jog megsértését jelenti. Ezen tiltakozók, bár joguk volt a román állampolgárságra a Romániához átszatolt területen, a magyar állampolgárságot optáltak a trianoni béke 63. és 64. §§. és a román kisebbségi szerződésnek E) pontja értelmében. A magyar kormány 1922 augusztus havában fordult először a nagykövetek konferenciájához, de ez a testület azt a választ adta, hogy ez a kisebbségek kérdése, amely a békeszerződés szerint a népszövetség elé tartozik.

Magyarország ekkor arra kérte a népszövetséget, jelentse ki, hogy a román törvény beleütközik a békeszerződésbe, hogy a kisajátított erdélyi birtokokat előző birtokosaiknak vissza kell adni, és hogy a földbirtokosokat kártérítés illeti. A népszövetség 1923 április és júliusi ülésein foglalkozott ezzel a kérelemmel. Románia

* E cikk a *The Law Journal* egyik legutóbbi számában jelent meg. Szerző engedelmével nemcsak azért közöljük, mert szerzője az angol jogi világban mint ügyvéd és az J. L. A. titkára kimagasló szerepet játszik, hanem mert a kérdésnek világos, áttekinthető expozícióját nyújtja.

tiltakozott az ellen, hogy ez az ügy a hágai nemzetközi bíróság elé kerüljön, akár döntés, akár véleménynyilvánítás céljából. Ezután a magyar-román képviselők konferenciát tartottak Brüsszelben, amelynek eredménye egy jelentés lett, de megegyezés nem jött létre.

A magyar földbirtokosok azután a Vegyes Döntőbírószékhez fordultak, de Románia 1925-ben hatásköri kifogást emelt, míg nem 1927 január 10-én a bíróság megállapította hatáskörét és felszólította Romániát, hogy nyilatkozzék a keresetre. Románia ekkor visszahívta bíróját ebben az ügyben és 1927 márciusában megindokolta a népszövetség előtt ezen lépését. Ekkor a népszövetség bizottságot küldött ki, melynek tagjai Sir Austen Chamberlain, Senor Villegas (Chile) és Mr. Adatci (Japán) voltak, azzal az utasítással, hogy megegyezést próbáljon létrehozni. Főként e bizottság jelentésén alapultak a népszövetségnek 1927 szeptember havi tárgyalásai.

Magyarország azt kívánta, hogy a Vegyes Döntőbírószék hatáskörének kérdését, a hágai bíróság döntse el. Románia ezt visszautasította és előterjesztett néhány indítványt, amely a hármass bizottság egyességi javaslatára volt alapítva. Magyarország viszont visszautasította ezeket az indítványokat. A bizottság ekkor néhány jogtudóst hívott össze és ezek jogi véleményének eredményeképpen a következő konklúziókra jutott:

1. A Döntőbírószék hatáskörét a trianoni béke 239. és 250. §-ai határolják körül és határozzák meg. Az utóbbi §. megtiltja olyan magyar állampolgárok birtokának megtartását és liquidálását, akiknek birtoka a régi osztrák-magyar birodalom területén fekszik és elrendeli azoknak a birtokoknak visszaadását, amelyek ilyen módon koboztattak el.

Ilyen birtokokra vonatkozó keresetek a Vegyes Döntőbírószékhez adandók be a 239. §. alapján és ez a bíróság visszaadhatja a birtokokat. E kérdések eldöntése nem tagadható meg azon az alapon, hogy ez a földreform törvényekbe ütköznék. A békeszerződés rendelkezései nem zárják ki, hogy egy általános földreform szabályai ne legyenek alkalmazhatók a magyar állampolgárokra is (beleértve azokat is, akik a magyar állampolgárságot optáltak). Nincsen olyan nemzetközi szabály, amely a magyar állampolgárokat a földbirtokreform általános szabályozása alól kivenné.

2. Kell, hogy magyarok és románok egyenjogúak legyenek úgy a földbirtokreform szabályozása, valamint a törvény végrehajtása szempontjából.

3. E szavak «visszatartás és liquidálás» («retention and liquidation») amelyek a 250. §-ban fordulnak elő, csak azon birtokokra vonatkoznak, amelyek ezelőtt Magyarország területéhez tartoztak és kizárólag azon eljárásra vonatkoznak, amelyeket a fentemlített területen magyar állampolgár birtoka ellen fogatosítottak, és csakis abban az esetben, ha a birtokos magyar állampolgár.

A bizottság azt ajánlotta a tanácsnak, hogy kérje meg a) a két felet, hogy ismerjék el a három fentemlített elvet, b) és Romániát, hogy küldjön ki újból bírót a Döntőbírószékbe.

Gróf Apponyi (Magyarország) logikus beszédében kijelentette, hogy képtelen meglátni az összefüggést a bizottság indítványai és a békeszerződés között. Sajnálattal látja, hogy a tanács a Döntőbírószék szerepét akarja magához ragadni s követelte, hogy kérjék ki a hágai bíróság tanácsló véleményét.

M. Titulescu (Románia) dióhéjban foglalta mondanivalóját érvelésének folyamán, mikor azt mondta: «Magyarországnak ez pénzkérdés. A magyarok megnyerhetnek mindent és semmit sem veszíthetnek el. Románia egész gazdasági helyzete ettől függ, mert

nehezen becsülhető meg milyen politikai, szociális és financiai hatása volna a már életbeléptetett rend megváltoztatásainak. Hozzátette, hogy Románia nem tudná előkeríteni a 16.000.000 lei-t, amelyet a kisajátított földbirtokért kártérítésül kérnek.

Végeredményben a tanács úgy döntött, hogy a bizottság jelentését a két ellenfél vegye fontolóra, békülési szándékkal, a tanács decemberi gyűlése előtt.

Ha a problémát részletesen vizsgáljuk, kénytelenek vagyunk arra a jogi következtetésre jutni, hogy *Magyarországnak igaza van*, és hogy a bizottság a jelentését a sokféle politikai megfontolás annyira kiszínezi, hogy a lényegét elhomályosítja és így úgyszólván ellentmond saját magának. Hogy a hat névtelen jogtudós egyáltalában hozzájárult-e elhez az eredményhez, nem lehet tudni. Ha adtak is egy közös jogi véleményt, ez nem áll rendelkezésünkre. Végül is a bizottság kimondta, hogy 1) a trianoni béke megvédi a magyar állampolgárok magánbirtokait a román megszállott területeken a kisajátítástól, de 2) ha Románia egy olyan törvényt hoz, mely szerint minden birtok kisajátítandó, akkor a magyar és román földbirtokosokra egyformán vonatkozik ez a törvény. Ezen tételeket minden jogász egymással ellentmondónak fogja találni. A békeszerződés védelme világos, és Genfben véleményem szerint egy érv sem hangzott el a viták folyamán, amely egyáltalában érintette volna a magyar igény biztos alapjait.

Gróf Apponyi szeptember 17-i beszéde a jogi kérdéssel alaposabban foglalkozik, mint bármely más beszéd és az ember kénytelen belátni, hogy még nem volt vita, amely alkalmasabb lett volna arra, hogy az állandó hágai bíróság elé kerüljön. Titulescu inkább azzal foglalkozott, hogy 1) milyen lehetetlen következményeket eredményezne egy Románia számára kedvezőtlen ítélet 2) a bizottság illetékességét vitatta azon az alapon, hogy ez politikailag kívánatos, a népszövetségi szerződés (Covenant) 11. §-a alapján, amely a tanács munkájában azt tartja szemelőtt, hogy köteleessége minden lehetőleg megtenni, hogy nemzetközi viták közbenjárással és békítéssel intéztesse el.

Világosnak látszik, hogy békeszerződéstől és a területkivüliség jogaitól eltekintve, bármely souverain állam földbirtokosai megfoszthatók birtokaiktól alkotmányos úton hozott törvények által, bár ez ellen is szót emelt a Nemzetközi Jogi Egyesület múlt évi bécsi konferenciáján (amint arra a Law Journal olvasói emlékeznek); tiltakozván ez ellen, mint legális elv ellen. De a jelen esetben bizonyos fajta földbirtokosokról van szó, és a jelen esetben Románia külön szerződést kötött, hogy ezeket nem fogja kisajátításra kényszeríteni. Lehetséges, hogy ezen szabályozás rövidlátó volt, tekintettel Romániának azon bevallott tervére, hogy paraszt birtokos osztályt akar teremteni, de minden esetre mint kötelező szerződés fennáll.

A szóbanforgó földbirtokok elosztattak és mint gróf Apponyi mondja, visszaállításuk most nem vihető keresztül. Marad a kártérítések kérdése. A fizetett összeg, úgymondják, majdnem minden esetben nevésségesen csekély volt, ami a hihetetlen alacsony becsülésnek tudható be. Ebből származtak a panaszok, amelyek a Vegyes Döntőbírósághoz érkeztek a magyar földbirtokosoktól, kiknek birtokát kisajátították. Helyszűke miatt más politikai tényezők vizsgálatára nem térhetünk ki. Cikkem elérte célját, ha kimutatta, hogy a jogi probléma nagyon egyszerű és hogy az igazság Magyarország oldalán van.

William Latey.

Az ügyvédi összeférhetetlenség kérdéséhez.

Dr. Teller Miksa e lap 3. számában ismerteti azt a szöveget, amelyben a budapesti ügyvédi kamara válaszmánya az ügyvédi összeférhetetlenség eseteit törvény útján szabályozni kívánja. Míg az Ü. R. 10. §-a az összeférhetetlenséget csak általánosságban írja körül, amennyiben az ügyvédet oly foglalkozás üzletszerű folytatásától tiltja el, amely az ügyvédi hivatással és állásának tekintélyével nem fér össze; és amíg dr. Teller szerint is — a háború előtti és utáni kamarai gyakorlat, az ügyvédség megélhetése érdekében, de bizonyára a haladottabb gazdasági felfogás hatása alatt is, az ügyvéd tisztességes érvényesülésének több teret engedett; — addig a kamara válaszmánya most már taxatíve sorolja fel az összeférhetetlenség eseteit és azok között olyanokat is statuál, amelyeket az eddigi gyakorlat nem ismert, amelyek azt is maguk

után vonnak, hogy a kamara mai tagjainak egy része, akik az Ü. R. 2. és 10. §-ai alapján szerezték meg tagsági jogukat, ezt az új törvény alapján elvesztenék.

Dr. Teller, aki a szabályozást egészben helyesli, maga is fennakad azon, hogy az ügyvédi kar, amely mindig küzdött a visszaható erejű törvények ellen, saját létkérdéseit szerzett joguk elközbizásával szabályozza és átmeneti bifurkációt ajánl. Ez időszert még nem ismerem a válaszmány álláspontját az ügyvédi lelkiismeret ezen igaz megszólalásával szemben s ezért a szöveghez csupán úgy kívánok hozzászólni, ahogyan azt dr. Teller ismertetéséből olvastam.

*

Az Ü. R. az összeférhetetlenséget elsősorban az ügyvédi tekintély megóvása érdekében szabályozta, amelynek kétségkívül egyik alkateleme a függetlenség is. Sajnos, 1874 óta az ügyvédség helyzete e részben is oly súlyosan változott, hogy reális függetlenségről — nagyobb ügyféllel szemben — a javaslatsterű ügyvédnél sem lehet szó, legfeljebb a függetlenség látszatáról.

Dr. Teller cikkében több más olyan indítókkal is találkozunk, amelyek szerinte az összeférhetetlenség új szabályozását megkívánják, de ezek részben nem esnek az összeférhetetlenség szorosabb fogalma alá, hanem egészen más karvédelmi problémák köreit érintik.

Így az a szempont, hogy bizonyos foglalkozások az ügyvédet tulajdonképpen hivatásától elvonni alkalmasak: nézetem szerint csak akkor aktuális, ha e miatt az Ü. R. 68. §. a) pontja szerinti vétke köteleességszegés esete tényleg bekövetkezett. Az ügyvéd az Ü. R. 3. §-a szerint nem állhat gondnokság alatt és a kamara nem hivatott az ő munkabeosztásának ellenőrzésére. Az irodalmi működés, sőt a kamarai funkciók gyakorlása is elvonhatja az ügyvédet tulajdonképpen foglalkozásától.

Ismét más szempont az, hogy a «mellékfoglalkozás» gyanánt üzött ügyvédség olcsóbban folytatható és illojális konkurrenciára vezet. Ez lehet adott esetben tisztességtelen verseny és ügyvédi vonatkozásban az Ü. R. 69. §. b) pontja alá eshetik, de a mellékfoglalkozás elvi eltiltását egymagában nem indokolja.

Az összeférhetetlenség valódi eseteinek tekintem az ügyvéd közhivatalnoki, közjegyzői, valamint ipari képesítéshez kötött foglalkozását. Itt a mai gyakorlattól tudtommal eltérés nincs, természetesen, hogy a közhivatalnok ügyész állása megférő.

Különös figyelmet érdemel az ipari és kereskedelmi vállalatoknál alkalmazott ügyvédek helyzete. Ezek állását a javaslat általában inkompatibilisnek minősíti, kivéve ha ügyvédi (jogtanácsosi) teendőket látnak el. A részvénytársaság ügyvezető igazgatói állását pedig feltétlenül összeférhetetlennek minősíti a javaslat. Az utóbbi rendelkezés kevésszámú ügyvédet ér, kiknek aligha érinti létérdekét az új rendelkezés.

Az egyébkénti vállalati alkalmazású ügyvédeknel azonban — s itt főképp hitelintézetek, biztosítótársaságok, vasúti vállalatok, nagyipari és nagykereskedelmi részvénytársaságok jönnek mint munkaadók tekintetbe — létérdekek forognak kockán. Az 1874. évi XXXIV. tc. ezt a kategóriát nem ismerhette, mert a gazdasági élet későbbi fejlődése eredményezte annak a szükségét, hogy a fenti jellegű vállalatoknak ügyvédi képzettségű tisztviselők álljanak állandóan és kizárólag rendelkezésükre.

Ez a munkakör kétségkívül elsősorban jogászi (ha nem is mindig ügyvédi) funkciókat igényel, de aki csak némi betekintéssel bír nagy vállalatok szervezetébe, tudhatja, hogy ezek üzeme nem tűri a javaslat által kívánt nüancokat, hanem másféle természetű munkát is követel az alkalmazott ügyvédtől. Éveken át hangoztatták nálunk is, hogy az ügyvédeknek munkaalkalmait a gazdasági térre is át kell vinni és nagy azon kollégák száma, akik e téren közérdekű munkát végeztek.

A javaslat szerkesztőinek figyelmét felhívom dr. Rosenfeld mannheimi ügyvédnek «Wirtschaft und Jurist» című tanulmányára, mely a Deutsche Juristenzeitung 1926. évi 3. számában jelent meg s amelyet e lapnak 1926. évi 11. számában ismerttettem. Dr. Rosenfeld kiemeli a vállalati jogász működésének nagy gazdasági előnyét és komoly szerepét, de méltatja annak előnyeit az ügyvédség külön érdeke szempontjából is.

Nem látok tehát okot arra, hogy az ügyvédeknek ezt a csoportját — bárha vegyes természetű munkát végeznek — az ügyvédség kiközösítse és a ma mindig fenyegető elbocsátás esetére

megfossa őket attól a lehetőségtől vagy csak meg is nehezítse azt, hogy újból az ügyvédi gyakorlatra térjenek. Nem látom azt az ügyvédi érdeket, amely a jogfosztásnak ezt a tényét indokolná. Az alkalmazott ügyvéd munkaereje rendszerint kimerül saját munkaadója ügyeinek ellátásában. A szabad pályán működő ügyvédekkel szemben tehát ez a működése illojális versenyt nem jelent — sőt a javaslat egyenesen kívánja tőle az ügyvédi — tehát versenyző munkakör betöltését és éppen akkor *nyilvánítja őt összeférhetetlennek*, ha gazdasági természetű elfoglaltsága miatt *nem versenyez!* Ez az utóbbi eset lesz a túlnyomó, mert a nagyvállalatok jórészenek mai ügybeosztása szerint az alkalmazott ügyvédek jó része adminisztratív jogi munkát végez, a kereseti alkalmat nyújtó jogügyek pedig rendszerint a vállalatától külsőleg független jogtanácsos kezébe kerülnek, kinek pozícióját a javaslat nem érinti.

A vállalati elhelyezkedés tehát az ügyvédek egy csoportját munkával ellátja, őket a versenytől elvonja, a szabad ügyvédek munkaalkalmát ezzel növeli. Nincs ok ezért arra, hogy őket a javaslat akár kiemelje e munkakörből, akár korlátozza kamarai tagsági jogait, akár elvágja a szabad ügyvédségre való visszatérésüknek esetleg kényszerű útját.

Az ellen pedig, hogy az alkalmazott ügyvédek feltételezett, de nem igazolt túlmohósága, (értve ezalatt a mellékfoglalkozásként üztött ügyvédi gyakorlatot) a szabad ügyvédséget ne károsítsa, más eszközökkel is lehet védekezni.

A magánalkalmazásban levő ügyvédek összeférhetetlenségének elvi kimondását a fentiek alapján mellőzném, annyival inkább, mert a tényleges szolgálati viszony fixummal járó ügyvédi megbízással bármikor felcserélhető és így az a cél, amelyet a javaslat elérni kíván, meg van hiúsítva.

Egyetértek dr. Tellerrel abban, hogy az ügyvédségnek mellékfoglalkozásként való üzése káros ügy a megbízóra, mint a kar többi tagjaira. Tisztázni kell azonban, hogy mellékfoglalkozás alatt mi értendő. Az alkalmazott ügyvédnek minden, akár peres, akár perenkívüli, akár gazdasági jellegű ténykedése munkaadója vagy az annak szoros érdekkörébe tartozó vállalat érdekében — főfoglalkozásnak tekintendő. Ily esetben tehát csak abban áll az ügyvédi közérdek, hogy az ilyen ügyvéd *más természetű* ügyet ne vállalhasson. A kamara választmánya kebelében összeférhetlenségi bizottság volna szervezendő, amely minden alkalmazott ügyvédet nyilvántartana. Ha a bizottság arról értesülne, hogy az alkalmazott ügyvéd munkaadója üzletkörén kívül eső jogügyekkel foglalkozik: ettől őt fegyelmi szankciók terhével eltilthatná. A bizottság szabadon mérlegelné, hogy az alkalmazotti viszony mikor forog fenn és hogy mely kivételes esetben indokolt esetleg a mellékfoglalkozás megengedése. Az az ügyvéd, aki valamely vállalatnál egyedül gazdasági jellegű állást tölt be, működésének e tartama alatt ügyvédi funkciókat nem gyakorolhatna, de a kamara tagja lehetne.

Az alkalmazott ügyvéd az Ü. R. 50. §-ában szabályozott szegényvédelmi funkciók terhe alól viszont józanul fel volna mentendő.

*

Befejezésül kívánnék röviden foglalkozni dr. Kantor Siegfriednek a bécsi ügyvédi kamara másodelnökének e lap 4. számában megjelent nagyérdékű cikkével, amelyet e sorok megírása után olvastam. Elvi álláspontját abban foglalhatom össze, hogy az ügyvédség az általa idézett francia felfogás szerint «une noble fonction», amelynek az összeférhetlenség terén az a következménye, hogy az ügyvéd semmiféle oly foglalkozást nem üzhet, amely őt többek közt a magángazdaságban *függő helyzetbe hozhatná*. Kitévő kollégáinknak nemes ideálmusát tanúsító vezérmondatával szemben önkéntelenül jutott eszembe Anatole France egy ismert idézete: «Tu sembles avoir dormi sur la pierre blanche, au milieu du peuple des songes».¹ Ha a Csendes-Óceán valamely szigetén ma kellene az ügyvédséget megszervezni, kétségkívül ez volna a helyes elvi alap. Ma azonban több évtizedes, megengedett, sőt kívánatosnak jelzett fejlődésen alapuló tényleges helyzettel állunk szemben, amelyen keresztülgázolni senkinek sem érdeke. Minden visszatetszéssel számolva, állítom, hogy az ügy-

¹ Úgy látszik aludtál a fehér kövön, az álmok sokaságának közepette.

védi függetlenség ma phantom, — sajnos — az élet régen túlhaladt rajta. Ha dr. Kantor dogmáját követjük, úgy minden fixummal járó jogtanácsosi állás is összeférhetetlen, mert a függő helyzet lehetősége itt éppúgy fennforog, mint az alkalmazott ügyvédnél. Tisztán az ügyvéd egyéniségétől, nem pedig munkavállalása árnyalataitól függ, hogy az ügyvédi minőség szükséges decorumát munkaadójával szemben — ezalatt a klienst is értem — mennyire képes érvényesíteni. Az a kötelezettség, hogy az ügyvéd fix fizetés ellenében munkaadójának minden jogi természetű és ezekkel kapcsolatos gazdasági jellegű ügyét megfelelően tartozik elintézni és munkaerejét kizárólag ezen munkaadónak szentelni: függőséget eredményez ugyan, de nem olyant, amely bármely vonatkozásban az általános vagy az ügyvédi ethika vagy tekintély elveibe ütköznék. Az a lehetőség pedig, hogy adott esetben a munkaadó az ügyvédtől az ügyvédi tekintélybe vagy tisztességbe ütköző magatartást követel, éppúgy fennforoghat a szabad ügyvédség, illetve a fixumos szabad ügyvédség, mint a tényleges alkalmazású ügyvédek körében. A kényszerhelyzet lehet egyforma, de lehet az első esetben nagyobb is, mint a másik esetben. Lehet, hogy a szabad ügyvéd egész existenciája egy klienstől függ, lehet, hogy az alkalmazott ügyvéd állásának elvesztése rá nézve könnyen pótolható veszteség. A függőhelyzet teljesen relatív, külső ismérvekre pedig — a belső tartalom kutatása nélkül — létérdeket érintő rendelkezéseket alapítani nagyon veszélyes és igazságtalan. Az a megoldás tehát, amelyet fentebb ajánlani bátor voltam, előttem dr. Kantor cikkének olvasása után is megvalósíthatónak látszik és minden érdeket kielégít. Dr. Kantor egy helyen — és pedig a reklámanyag keretében — utal a francia felfogásnak a modern gazdasági étellel össze nem egyeztethető szigorára. Azt hiszem, éppen ebben a materiában, amely az ügyvédi ethika köreit érzékenyen érinti, indokoltabb a franciákkal tartani, az ügyvédi függőség kérdésében pedig józanul számolni azzal a helyzettel, melyet a gazdasági élet való követelményei teremtettek meg.

Dr. Liebmann Ernő.

Quota és külön kielégítési jog a kényszer-egyeségi eljárásban.

Egy 55%-os ajánlat elfogadásával jogerősen befejezett kényszeregyeségi ügyben hitelező előadja, hogy bejelentett és elismert követelése 12,000 P-t tesz ki. Követelésének biztosítására érvényes áru lombard felett is rendelkezik, ami szintén bejelentés tárgyát képezte.

Minthogy az 55 %-os quotakövetelése csak bizonyos idő elteltével vált esedékessé és így végrehajthatóvá, és mert időközben pénzre volt szüksége, tehát külön kielégítési jogát érvényesítette, a lombardírozott árut nyilvános árverésen eladatta, s így a költségek levonása után követelésének fedezetére kezén maradt 6600 P.

Véleményt kért, hogy a kényszeregyeségi adóstól, kinek fizetési kötelezettsége immár bekövetkezett, mily összeg után jogosult quotát követelni, minthogy adós arra az álláspontra helyezkedik, hogy ő csak a külön kielégítési alaphól befolyt 6600 P. levonása után fennmaradó összegre köteles quotát fizetni.

Mivel pedig az így felvetődött kérdés nagy gyakorlati jelentőséggel bír, eunélfogva célszerűnek látom, hogy idevonatkozó véleményemet és ennek megoldását a nyilvánosság kritikája alá bocsássam.

Maga a kényszeregyeségi rendelet, amelyet ezután röviden csak rendeletnek fogok nevezni, a felvetett kérdésre nem ad választ, ebből pedig okszerűen következik, hogy a kérdés eldöntésére az általános magánjogi elvek irányadók.

Az általános magánjogi elvek alapján pedig a kérdést kétféleképpen lehet. szerény nézetem szerint csak egy módon szabad megoldani.

Meg lehet oldani a kérdést úgy, amint ezt dr. Meszlény Artur a rendelet egyik nagyon jeles kommentátora teszi, nevezetesen, hogy a külön kielégítési jog érvényesítése folytán befolyó összeg a hitelező követeléséből levonandó és így a hitelező quotális követelését tényleg csak a levonás után fennmaradó követelése erejéig érvényesítheti.

Dr. Meszlény ezt az álláspontját, amely különben teljesen azonos a konkrét esetbeli adós állásfoglalásával, különböző ér-

vekkal támogatja, ezek között hivatkozik magának a rendeletnek szellemére is.

Ámde nézetem szerint ez a megoldás téves, és véleményem az, hogy a második, de egyuttal egyedül helyes megoldás csak az lehet, hogy hitelező a bejelentett, adós és vagyonfelügyelő által elismert, illetőleg elismerés hiányában végrehajtható okirattal megállapított egész követelése után követelhet quotális kiegyenlítést és amennyiben így követelése 100 %-ék erejéig kielégítést nem nyer, amint ez a kényszeregyesség jogi természetéből egyébként is következik, úgy joga van ahhoz, hogy a külön kielégítési jogának érvényesítésével befolyó összeget fennmaradó követelésére számolja el.

Ezt az álláspontomat megokolom elsősorban a rendelet 69. §-ával, illetve ennek 1. pontjával, amely kimondja, hogy azt a hitelezőt, akinek jogát az egyesség nem csorbitja, szavazati jog nem illeti meg.

Ebből ugyanis az következik, hogy maga a rendelet is abból, az egyébként, a gyakorlatban számtalanszor jelentkező tényből indul ki, hogy a kényszeregyességi adósnak vannak olyan hitelezői is, akik követelésük 100 %-ához juthatnak hozzá.

Felesleges hangsúlyoznom, hogy a rendelet hivatkozott helyén itt elsősorban a törvényes elsőbbséggel bíró hitelezőkre, másodsorban azonban a külön kielégítési joggal bíró hitelezőkre is gondol, ami kitűnik a rendelet hivatkozott §-ának 2. és 3. bekezdéseiből, amelyek tulajdonképpen kiegészítik és értelmezik az 1. bekezdésben foglalt generális szabályt azzal, hogy a külön kielégítési joggal bíró hitelezőket csakis a követeléseik előreláthatóan nem fedezett része erejéig illeti meg a szavazati jog.

Meg kell jegyezmem, hogy dr. Meszlény az ő sajátos jogi álláspontját részben az általam most hivatkozott 69. §. 2. és 3. pontjaira is alapítja.

Ámde a rendelet eme §-a végeredményben mégis csak a szavazati jog tekintetében intézkedik és mivel lényegében csak eljárási szabályokat óhajt adni, egész természetes, hogy a külön kielégítési joggal bíró hitelezők jogosultságának mérve tekintetében nem intézkedik, ugyanis ez már nem eljárási, hanem anyagjogi kérdés, tehát, amint ezt előre is bocsátottam, az általános magánjogi elvek szerint bírálendő és döntendő el.

Már pedig anyagi jogszabály az, hogy a személyes adós tartozásának 100 %-a erejéig felel és pedig a kötelmjog általános rendelkezései szerint.

Ha már most a személyes adós a kötelmi alapon nyugvó tartozásának biztosítására akár ingón, akár ingatlanon — érvényes — zálog-, tehát a dologjogot biztosít hitelezője részére, ez közismerten nem jelenti azt, hogy a zálogul leköötött ingó, vagy ingatlan vagyon tényleges értéke erejéig adós a személyes kötelezettsége alól szabadul, mert hiszen ellenkező kikötés hiányában személyes adós kötelezettségének terjedelmén a részéről történt dologi biztosíték nyújtása semmiféle változást nem idézhet elő.

Ámde dr. Meszlény az általam hivatkozott jogszabállyal szemben viszont arra utal, hogy az anyagi jog nem lehet más és más ama véletlen szerint, hogy hitelező mikor kéri, illetve mikor eszközli az ő külön kielégítési jogának érvényesítését.

Minthogy pedig az a hitelező, aki külön kielégítési jogát a kényszeregyességi eljárás folyamatba tétele előtt érvényesíti, valóban csak követelésének a külön kielégítési alaphól nem fedezett részét jelentheti be és valóban csak ezután követelhet quotális kiegyenlítést, dr. Meszlény nyilván ezt az esetet tartva szem előtt, megállapítja, hogy ezek szerint az anyagi jogszabály nem lehet más, mint az, hogy a külön kielégítési jog értékesítéséből befolyó összeget hitelező követeléséből levonni köteles és quotát csak a hiány erejéig érvényesíthet.

Igaz ugyan, hogy dr. Meszlény a valóságban egy más esetre hivatkozik, nevezetesen arra az esetre, amikor a hitelező követelésének el nem ismerése okából kénytelen pert indítani és közben, a per folyama alatt érvényesíti külön kielégítési jogát, ámde akármelyik esetről van szó, az bizonyos, hogy dr. Meszlény (amidőn anyagi jogszabályt kíván statuálni) nem gondol arra, hogy mikor a hitelező külön kielégítési jogát a kényszeregyességi eljárás megindulása előtt érvényesítette, akkor a jogi helyzet az, hogy hitelezőnek valóban lehet még ki nem elégített, tehát a kényszeregyességi eljárás során bejelentendő követelése, de nincsen már külön kielégítési joga, vagyis ez esetben a külön kielégítési jog mint jogkérdés eltűnt és így az ilyen esetből a külön kielé-

gítési jog és a quota követelés egymásközötti viszonyáról jogilag vitatkozni sem lehet.

Más a jogi helyzet akkor, ha a hitelező az ő külön kielégítési jogát a kényszeregyességi eljárás folyamatban léte alatt érvényesíti.

Természetesen itt is különbséget tennék két eshetőség között és pedig, hogy az érvényesítés a bejelentés megtétele előtt, vagy a bejelentés megtétele után történt-e?

Amennyiben ugyanis a külön kielégítési jog érvényesítése a bejelentés megtétele előtt következett be, akkor nézetem szerint a jogi helyzet ugyanaz, mintha a hitelező a kényszeregyességi eljárás megindulása előtt érvényesítette volna külön kielégítési jogát, mert hitelező azzal a tényével, hogy külön kielégítési jogát az eljárás megindulása, illetve a bejelentés megtétele előtt érvényesítette, mindkét esetben, habár nem is kifejezetten, de lemondott arról a jogáról, hogy a külön kielégítési alaphól befolyó összeg, a quota fizetése után fennmaradó követelését biztosítsa.

Ha azonban a külön kielégítési jog érvényesítése a bejelentés után történt meg, úgy nézetem szerint teljesen mindegy, hogy hitelező követelése el lett-e ismerve, vagy sem, mert amennyiben adós és hitelezői között az egyesség létrejött, akkor egy teljesen új jogi helyzettel állunk szemben.

Az új jogi helyzet pedig az, hogy adós a kizárólag kötelmi alapon fennálló és őt személyileg 100 % erejéig terhelő tartozásai tekintetében megegyezett a hitelezőivel, amely egyesség értelmében adós ugyan felszabadul az egyességben vállalt kötelezettségén túlmenő személyi tartozásai alól, azonban a nélkül, hogy hitelező követelése a quota szerint járó összegre csökkent volna le, vagyis hitelező követelése továbbra is 100 %-ék erejéig fennáll.

Már pedig állásfoglalásomnak éppen ez az elvi alapja. Ugyanis a külön kielégítési jognak az a célja, hogy hitelező, az adóásával szemben kötelmi alapon fennálló igényét illetően, vagyis az adóst személyileg terhelő kötelezettségén túlmenőleg is biztosítva legyen, s így nyilván nem fogadható el dr. Meszlénynek az általa téves szemszögből kialakított, egyébként azonban csak bizonyos konkrét esetekre alkalmazható, állásfoglalása általános jogelvként, annál kevésbé fogadható el azon álláspontja, hogy a quota iránt folyamatba tett perben az adós ellenveheti azt, hogy hitelező részben vagy egészben külön kielégítési jogából már kielégítést nyert.

Nem fogadható el ez az álláspont azért, mert quota megfizetése iránti per tulajdonképpen nincs, van ellenben követelés fennállásának megállapítása iránti per, amely perben azonban alperes kifogása sikerrel nem járhat, kivéve az egyetlen esetet, amikor hitelező a külön kielégítési jogából 100 %-os fedezetet nyert.

Nem járhat adós kifogása sikerrel azért, mert a kényszeregyesség létrejöttével hitelezők nem mondtak le követelésükről, sem ennek egy részéről, hanem egyszerűen alkalmazandó a rendelet 92. §-ának az intézkedése, mely szerint az egyesség bírói jóváhagyásával az adós személyileg felszabadul az egyességben vállalt kötelezettségén túlmenő tartozásai alól, azonban minthogy a hitelezőknek fennmarad a 100 %-os követelési joga, és mivel ez az adós ellen csak a kényszeregyességi quota erejéig érvényesítheti, a fennmaradó összeget a külön kielégítésre jogosult nyilván a külön kielégítési alaphól fedezheti.

A hitelező által igénybe vett érvényesítési sorrend valóban nem bírhat fontossággal és így az a tény, hogy hitelező elsősorban külön kielégítési jogát érvényesíti és csak azután fordul a személyes adós ellen, a hitelező jogában változást már csak azért sem idézhet elő, mert a megfordított esetben erről még csak beszélni sem lehet.

Már pedig elvileg a hitelezőnek mindkét esetben 100 %-os kielégítésre van joga és e joga, ismétlem, az egyesség létrejöttével nem veszett el, csak korlátozódott annyiban, hogy személyes adósától többet, mint amennyit ez az egyességben elvállalt, nem követelhet.

Dr. Meszlény hivatkozik a csődtörvény 180. §-ára is, ámde ez a hivatkozás azt hiszem szintén téves, mert ellentétben van a rendelet 98. §-ának 1. bekezdésével.

Az osztrák kényszeregyességi rendelet 18. §-ára, különösen ennek 2. pontjára hivatkozás ugyancsak tévedés lehet, mert az osztrák kényszeregyességi rendelet 18. §-ának 2. pontja csak az egyetemleges adóstársak egymásközötti jogviszonyát szabályozza, viszont a hivatkozott 18. §. 1. pontja pedig egyenesen az én álláspontom mellett szól, mert e szerint, ha a hitelező követeléséért

több személy tartozik felelősséggel, az esetben hitelező addig járhat el, amíg egész követeléséhez hozzá nem jut.

E mellett hivatkozom még a saját rendeletünk 96. §-ára is, amely szerint a jogerős bírói jóváhagyással ellátott egység és a táblás kimutatásnak oly kivonata alapján, amelyből kitűnik, hogy a bejelentett követelést adós és vagyonfelügyelő nem kifogásolták, az adós ellen kielégítési végrehajtásnak van helye.

Ehhez a rendelkezéshez pedig éppen dr. Mészleányi fűzi azt a magyarázatot, hogy a végrehajthatóságnak az alapja nem a követelés jogerős megállapítása, hanem csupán az elismerés, illetve nem kifogásolás ténye.

Már pedig éppen ezen egyébként teljesen helytálló megállapítás szól legerősebben az én álláspontom mellett, mert az elismert egész követelés erejéig végrehajtási jogot biztosít a hitelezőnek, tekintet nélkül ennek külön kielégítési jogára, és így nyilvánvaló, hogy ha a quotaösszeg a hitelezők követelését nem fedi, úgy ez külön kielégítési joga alapján kielégítheti magát úgy, hogy lehetőleg követelésének 100%-hoz hozzájusson.

Álláspontom helyessége mellett szól még az is, hogy abban az esetben, ha az egyetemleges adóstársak mindegyike kényszer-egységi eljárás alá kerül, hitelező ezek mindegyike ellen 100%-os követelést jelenthet be, és egyik adóstárs sem védekezhetik azzal, hogy a hitelező a másik adóstártól már — tegyük fel — 30%-os quotát kapott, tehát követelése csak az eredeti követelés 70%-a erejéig áll fenn, hanem igenis az egyetemleges adóstárs a hitelező 100%-os követelése után tartozik az általa felajánlott quotát megfizetni.

Egyébként jogi álláspontom kialakításánál nem hagytam figyelmen kívül azt a tény sem, hogy a kényszer-egységi eljárás végeredményben nemcsak az adós, hanem a hitelezők védelmét is célozza, és minthogy a rendelet elvi álláspontja szerint a külön kielégítési jog a par condito creditorum elvét nem sérti, tehát az adós indokolatlan védelmét és egyben a hitelező súlyos sérelmét is jelentené, hogyha hitelező a külön kielégítési alaphól nem fedezett követelésének csak a maradványa után volna kénytelen a quotális kielégítést elfogadni.

Dr. Stricker Jakab.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Munkajogi gyakorlat.

I.

Ha a munkaadó a szolgálati viszonyt a törvényben vagy szerződésben meghatározott felmondási időre vonatkozó felmondással felmondja, terheli ez kétféle hatállyal. Vagy úgy (minden erre vonatkozó deklaráció nélkül), hogy az alkalmazott a felmondási idő alatt köteles szolgálatot teljesíteni, vagy pedig a munkaadó kijelentheti, hogy az alkalmazottnak a felmondási idő alatti szolgálatáról lemond. Az első esetben a szolgálati szerződés a felmondási idő leteltéig hatályban marad, — az utóbbi esetben azonban a szolgálati viszonyt megszűntnek kell tekinteni azon időponttól kezdődőleg, amely időponttól fogva a munkaadó az alkalmazott szolgálatáról lemondott. Ily esetben azon álláspontra kell helyezkedni, hogy a szolgálat alóli felmentéssel egyidejűleg a szolgálati viszony is megszűnik, *annál is inkább, mivel joggyakorlatunk szerint a munkavállaló sohasem követelheti, hogy a szolgálatban maradjon, vagy oda visszavélessék, hanem csak a felmondási időre járó javadalmazását és esetleg kártérítést követelhet.*

A felmondás ezen utóbbi módjához kapcsolódik a Kúria P. II. 4038/1926. számú ítéletében megnyilvánult következő jogszabály: *«A munkaadót megilleti azon jog is, hogy az általa fizetett és a tényleges szolgálat alól korábban már felmentett alkalmazottját indokolt esetben, fontos és méltányos okból szolgálatra visszarendelje».*

A Kúria ítéletében hivatkozott fenti jogszabály, az idézett szövege szerint szövegében meg nem állhat. Vagy felmentette t. i. a munkaadó alkalmazottját a szolgálat alól, vagy nem. Ha igen, úgy a szolgálati jogviszony megszűnt, az alkalmazottat nem köti többé semmi kötelezettség korábbi munkaadójához, akinek nem áll jogában volt alkalmazottját szolgálatba visszarendelni, annál kevésbbé, mert feltehető, hogy a munkavállaló, ha módjában volt új alkalmazást vállalt. Ha azonban a munkaadó az alkalmazottat nem mentette fel végleg és teljesen a szolgálat alól (azaz fenn-

tartotta jogát a szolgálatra való behíváshoz), úgy a munkaadótól a visszahívási jog nem tagadható meg, de ezen jog csak az esetben illeti meg, ha ebbeli igényét kifejezetten fenntartotta.

Ezen kristálytisztá jogszabályt nem szabad és nem is kell megzavarni az «indokolt eset», a «fontos és méltányos ok» által parancsolt érdekek érvényesíthetése végett, *mivel ezen fontos és méltányos okok nem azt követelik, hogy a munkaadó részére egy nem létező jogot formulázzunk, (mint a fenti ítélet) hanem a «fontos és méltányos okok» többnyire oly körülmények, amelyek a munkaadónak a felmondási időre eső szolgálat alól felmentő jognyilatkozatát kényszer, tévedés vagy megtévesztés folytán amúgyis érvénytelené teszik.*

A konkrét esetben is, amikor a munkaadó azon hiszemben mondott le az alkalmazottnak a felmondási idő alatti szolgálatáról, hogy a felmondási időből még csak egy kevés van hátra és nem tudott róla, hogy az alkalmazott hosszabb felmondási időre tart igényt, — ugyanezen eredmény lett volna kihozható, ha a Kúria a munkaadó lemondó nyilatkozatát tévedés, esetleg megtévesztés címén érvénytelennek tekintette volna.

A Kúria ítéletében kifejtett jogszabály tehát csak akkor fogadható el aggály nélkül, ha a munkaadó a visszahívási jogot kifejezetten fenntartotta.

II.

Az előbbi gondolatkörbe kapcsolódik be a Kúria P. II. 8875/1926. számú ítéletében kifejezett azon jogelv, hogy *«nincs oly jogszabály, amely a szolgálati viszonynak szabályszerű felmondással való felbontása esetében arra kötelezné a munkaadót, hogy a felmondási idő alatt esedékessé váló illetményeket azok szerződés-szerű lejárta előtt egy összegben adja ki.»*

A Kúria Indokolásának gondolatmenete a következő: «a törvényes határidőt betartó felmondás a szolgálati viszonyt nem azonnal szünteti be, hanem csak a felmondási idő leteltével bontja fel, még akkor is, ha ezalatt az idő alatt a munkaadó az alkalmazott szolgálatait nem kívánja igénybevenni. A szolgálati viszony tehát a felmondási idő alatt fennáll és akként teljesítendő, mint a felmondás előtt és ezen nem változtat az, ha a munkaadó a szolgálati szerződésben biztosított arról a jogáról, hogy az alkalmazott szolgálatának teljesítését követelje, le is mond.» «Az 1884. évi XVII. tc. 97. §-a alapján kifejlődött általános magánjogi gyakorlat szerint pedig a felmondási időre járó illetmények egy összegben és azonnal csupán a jogellenes azonnali hatályú elbocsátás esetén fizetendők.»

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy az alsóbíróságok mostanáig állandóan azon gyakorlatot követték, hogy a felmondási idő alatti szolgálatból való felmentés esetében, az alkalmazottnak járó illetményeket egyszerre és egy összegben mondták ki esedékesnek. A döntvénytárak a közelmúltból származó idevonatkozó döntést nem tartalmazzak, de bizonyos, hogy még a világháború előtti individualis joggyakorlat is az egyszerre való esedékesség mellett foglalt állást. (L. Kúria 1119/1907. sz. ítéletét, 1908 május 22-én, M. Dtár 699. old.: «a szolgálatadó pedig elbocsátott alkalmazottjának a felmondási időre járó illetményeit egyszerre, már a kilépés előtt tartozik megfizetni».)

A Kúria azon kijelentését, hogy a szolgálati viszony csak a felmondási idő leteltével szűnik meg az esetben is, ha a munkaadó a felmondási idő alatti szolgálatot igénybevenni nem akarja, az I. jogesetben tárgyaltak szerint, csak akkor fogadhatjuk el aggály nélkül, ha a munkaadó a visszahívásra jogát fenntartotta. Ez az ú. n. szabadságolás intézménye, amely ugyan a törvény kijátszására vezethet, mivel a munkaadó, ha nem akarja igénybe venni az alkalmazottnak a felmondási idő alatti szolgálatát, de viszont az alkalmazottja illetményeit sem akarja egyszerre kifizetni, úgy alkalmazottját egyszerűen a felmondási idő alatt szabadságolja. Bár a törvény kijátszása ily módon lehetséges — *de a munkaadót ezen jog kétségtelenül megilleti.* Mindenesetre csak azon szabadságolást vélek jóhiszeműnek tekinthetőnek, amikor a munkaadó a szolgálatra való behívásra jogát fenntartotta, mert amikor az alkalmazottat munkaadója névleg «szabadságolta», de tényleg a szolgálat alól végleg felmentette, az nem «szabadságolás», hanem «elbocsátás».

Egyébként igen logikusnak tűnik fel a Kúriának azon megfontolása, hogy a munkavállaló nem követelhet magának több jogot akkor, midőn főnöke a felmondási idő alatti munka alól

felmentette. Ha azonban a kérdést közelebbről tekintjük, azt nem találhatjuk ily egyszerűnek. A törvény (1884: XVII. tc. 97. §.) alapján kifejlődött s a Kúria szerint is fennálló joggyakorlat értelmében, a rögtöni hatályú elbocsájtás esetén, az egyszerre való kifizetés a kötelező. Ámde miben különbözik a jogos ok nélkül eszközölt rögtöni hatályú elbocsájtás *külső* tényállása azon esettől, midőn a munkaadó a felmondás kinyilvánításával egyidejűleg alkalmazottját a szolgálat alól végképpen felmenti s ezzel a szolgálati viszonyt megszünteti? Mindkét esetben a felmondás kinyilatkoztatását azonnal követi a szolgálati viszony megszűnése. A hasonlóságot mutatja az is, hogy míg egyfelől a munkaadó az alkalmazottnak a felmondási idő alatti szolgálatáról lemond, addig a jogos ok nélküli rögtöni hatályú elbocsájtás esetében a munkaadó utólag nem hívhatja vissza szolgálatba az alkalmazottat, az alkalmazott sem követelheti a szolgálatba való visszafogadást, hanem csak azon jogokat, amelyek őt a törvényszerűen történt felmondás esetén megilletnék. A norma tehát a törvényes időre szóló felmondás s a rögtöni hatályú elbocsájtás is logikailag csak e norma szerinti jogok követelhetésére biztosíthat igényt.

A tényállás rokonszerű volta alapján ment át a joggyakorlatba a muliban az egyszerre történő kifizetés kötelezettsége a rögtöni hatályú elbocsájtás területéről a törvényes felmondási idő mellett történő felmondás esetére s ha a törvény logikusnak látta, hogy a jogos ok nélkül rögtöni hatállyal elbocsájtott alkalmazottnak több joga legyen, mintha a felmondási idő alatt dolgozott volna, — nem láthatunk következetlenséget akkor, ha ezen jog azon alkalmazottat is megilleti, akit ugyancsak rögtöni hatályú elbocsájtásra alapot adó ok nélkül törvényes felmondási idővel bocsájtanak el állásából.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— **A bírói és a társadalmi igazságnak dualizmusát** vitálja Vargha Ferenc koronaügyész az esküdtbíráskodás ellen irányuló cikkében, amely egy kormányfolyóirat februári számában jelent meg. Szerinte nincs is egységes közvélemény s ezért nem is lehet a társadalmi igazság befolyásáról beszélni. Mégis szenzációs perekben a bírónak lelki erőre van szüksége, hogy a tudat küszöbe alatt a közvélemény be ne lopózzék mentalitásába. Ebben a psychés küzdelemben megbecsülhetetlen segítőtársa a bírónak az indokolási kötelesség, ami az esküdtbíróknál természetesen hiányzik.

Sokszor volt már alkalmunk *Baumgarten* Izidornak halhatatlan előadását idézni, amelyben a bíróról azt vallotta, hogy «saját, öntudatlan lelki elfogultságának legyőzésére szorul a törvényre, mint korlátra, a törvényre, mint pajzsra és a törvényre, mint útjelzőre. Csakis a törvényt, mint bilincset nem túri meg». E korlát, e pajzs és ez az útjelző azonban éppen akkor szűnik meg, amikor a bíró a törvény bilincse alól felszabadított latitude-ben szorulna támaszra saját lelki elfogultságával szemben. Ezen a ponton kellene a bírói igazságnak a társadalmi igazsággal találkoznia, amelynek létét Vargha Ferenc tagadja ugyan, de amelytől mégis félti a bírói mentalitást. Utóbbi aggodalmában ugyan osztozunk, de csupán azért, mert a bírói kasztgondolkodás valóban nem közvélemény.

Vajjon mi lehet az oka, hogy bár Angliában is vannak politikai és osztályellentétek, ott a tudatos vagy tudatmögöttes bírói elfogultság gyanúsítása nem merül fel s ezért a bírói igazság egybeesik a társadalmi igazsággal? Viszont nemcsak nálunk, de pl. Németországban is, *Justitia* serpenyőjének elhajlása a bíró egyénisége irányában oly gyakori, hogy az igazságszolgáltatás válsága már-már divatos szólássá vált. Ennek az ellentétnek a magyarázatát nemcsak az esküdtbíráskodás adja, hanem elsősorban az, hogy Angliában az ügyvédből kinevezett, vagyonilag független bíró érzelmileg sohasem azonosul a *Civil Service*-szal, nem a hivatalnoki kaszt tagja, hanem annak épp úgy fölötte áll, mint az érdekes osztályellentétek küzdelmének. Végül pedig ott valóban van közvélemény, amely az ellentétek semleges mesgyéjén találkozik és társadalmi igazságot fejez ki. Ez a társadalmi

igazság azonos a bírói igazsággal. Jaj annak a társadalomnak, ahol a kettő nem tud találkozni.

Ezt az önkéntes egységet az indokolási kötelesség aligha pótolja. Indokolni minden ítéletet lehet, de a körmondat szépsége vagy «a bíróság úgy találta» szavakkal kezdődő mellékmondat tömörsége nem pótolhatja az indokolás és a társadalmi igazság kongruenciájának szükségességét. *Unger* szerint a fő a helyes ítélet, a helyes indokolás magától megjön. Sajnos az a tapasztalás, hogy a helytelen ítélethez még gyorsabban és könnyebben megérkezik a helytelen indokolás. Ezzel szemben pedig, minthogy néhanapján a felső bíróság finomabb rostáját is elkerüli, nincs más perorvoslati fórum, mint a társadalmi igazságot kifejező lelkiismeret, amely hibátlanul szólal meg, ha mesterségesen el nem némitják. *Rebus sic stantibus*, sajnos, igaza lehet ugyan *Vargha Ferenc*-nek, hogy a bírói és a társadalmi igazság nem vág egybe, de ha az antinomiát a bírói igazság szuverénítésével a társadalmi igazság rovására küszöböljük ki, úgy félok, hogy a bírói igazságot igazságosnak csak a bírák fogják tartani, már pedig a bírói öntudat sohasem pótolhatja az igazság tudatát a társadalomban.

— **A háború hatása az ellenséges államok hozzátartozói közötti magánjogi viszonyokra** volt a tárgya *dr. Meszlény Artur* előadásának, amelyet a a Nemzetközi Jogi Egyesület (Internacional Law Association) magyar csoportjának f. é. február 18-i ülésében tartott. Történeti visszapillantás után, amelynek során különösen *Rousseau*-nak általa is alapul vett elméletével foglalkozott, rátért a második hágai békeértekezleten létesült és a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól szóló egyezmény ismertetésére és kimutatta, hogy annak a háború során Anglia részéről megkísérelt értelmezése csak forma volt, amelylyel Anglia ezen az általa is aláírt egyezményen túltette magát. Előadó szerint ez az egyezmény és annak különösen 22. cikke és 23. cikkének h) pontja ma is élő jog és így a fennálló nemzetközi jog is tiltja és elítéli a háborúnak a nem kombattáns népesség ellen viselését és jelesül azt, hogy az ellenséges állam lakosával vagy polgárával kötött szerződést pusztán a háború okából érvénytelennek tekintsék vagy az egyik szerződő félnek attól való visszalépésre adjanak jogot, hogy továbbá azt megfosszák az aktív perképeségtől. Mindezek a rendszabályok megfelelnek Anglia régtől fogva üzött gyakorlatának, amelyet már a napoleoni háborúk korában is követett és amelyet azóta is ismételt fennálló jogaként ismert el. Kimutatta előadó, hogy ennek a jogfelfogásnak az eredményei többek közt a Trianoni Békeszerződés gazdasági rendelkezései is, amelyek tehát még egyfelől tovább folytatják a gazdasági háborút, addig másfelől igyekeznek utólag szankcionálni az ententának a háborúban követett magatartását. Előadó szerint ugyanez a tendencia nyilvánul meg a nemzetek szövetsége egyességek-mányában is akkor, amikor a renitens állammal szemben a kereskedelmi és magánérinkezés megakasztására és minden forgalom megszüntetésére kötelezi a Szövetség tagjait. Ezek után rátért az előadó ama szabályzattervezet ismertetésére, amelyet az Association központja állásfoglalás végett megküldött és amely a f. év augusztusában Varsóban megtartandó teljes-ülés napirendjére is ki van tűzve, s kimutatta, hogy az teljesen az angol jogfelfogást tükrözi vissza és így ellentétben áll a mi világnézetünkkel és azzal a gyakorlattal, amelyet a háború egész tartama alatt következetesen folytattunk s amely arra szorított, hogy csak védekezésként és megtorlásként alkalmaztunk ilyenféle rendszabályokat ellenséges állam polgáraival szemben. Konkluziókép előterjesztette ellentervezetét, amely a *Rousseau*-féle bölceleti elveken nyugszik és a háborúnak a magánjogi viszonyokra való kihatását lehetőleg korlátozni igyekszik.

A nagyszámú jogászközönség részéről osztatlan tetszéssel fogadott előadás után *dr. Baumgarten Nándor* szólalt fel és megállapította, hogy a szakosztály egyhangúlag magáévá teszi az előadó álláspontját; indítványozta, hogy azt átíratban közöljék az Association központjával és hogy az előadó kéressék fel arra, hogy a varsói értekezleten képviselje a magyar csoport állásfoglalását. Minekutána a szakosztály közfelkiáltással így határozott, az elnöklő *dr. Magyary Géza* foglalta össze a határozatot és mondott meleg szavakban köszönetet az előadónak.

— **A bíró halála az ítélet kihirdetés után és annak írásbafoglalása előtt.** A minap a központi kir. járásbíróság egyik bírójának hirtelen halála miatt lett több eset kapcsán aktuálissá ez a kérdés. A bíró a Pp. 398. §. szerint hirdette ki az ítéletet, de hirtelen elhalálozása okából a Pp. 400. §-ban előírt írásba foglalás kötelezettségének eleget nem tett. Több fél azonban mindjárt az ítélet kihirdetése után bianco fellebbezést nyújtott be, mire az iratokat a törvényszékhez felterjesztették. A fellebbezési tanács nyilvános előadást hirdetett. Dacára annak, hogy prima facie nyilvánvalónak látszott, hogy ily «ítéletet» tárgyalási alapul elfogadni nem lehet, azon okból, hogy ilyen feloldási ok a Pp. 504. §-ban nem szerepel, felmerült az a gondolat is, hogy a fellebbezési bíróság tárgyalja le érdemben az ügyet. A bíróság azonban az «ítéletet» mégis csak «feloldotta» és így küldte vissza a járásbírósághoz.

Amennyire helyes az eredmény, olyan helytelen a kivétel eszköze. Feloldani csak *ítéletet* lehet. A fellebbezési bíróságnak tehát mindenekelőtt azt kellett volna vizsgálnia, hogy vajon ítélettel áll-e szemben. A Pp. 476. §. szerint a fellebbezési bíróság eljárásának alapja egy elsőfokú *ítélet*. Már pedig a Pp. 401. §-ból kitűnőleg egy ítéletnek «tartalmaznia kell»: az *indokolást*. A Pp. 398., illetve 400. §-ban adott az a kedvezmény, hogy a bíró az írásból felolvasott rendelkező rész és a szóval indokolt ítélet írásbeli indokolását csak három, illetve nyolc napon belül köteles eszközölni, annyit jelent, hogy a már kihirdetett «ítélet» perfectté, azaz az «írásba foglalt teljes ítéletté» (Pp. 401. §.) csak akkor lesz, ha írásbeli indokolása utóbb tényleg eszközöltetik. A törvény csak sub conditione, az indokolás okmányosításának praesuppositiója mellett tekinti és nevezi azt ítéletnek, ellenkező esetben ily hatályt annak a Pp. 401. §-ból kifolyólag nem tulajdonít, mert az indokolás az ítélet elengedhetetlen tartalmi kelléke (Lásd: Magyar, Polgári Perjog, II. kiadás, 476. és köv. old.) — Ennélfogva a fellebbezési bíróság, ha indokolás nélküli «ítélet» kerül hozzá, nemcsak hogy érdemben nem tárgyalhat, de fel sem oldhat, mert feloldani már csak ítéletet lehet. Ennek az elsőbírósághoz való visszaszármaztatására elégséges a tanácselnök egyszerű adminisztratív (nem bírói!) intézkedése, mintha az illető percesomó tévedésből került volna őhozzá. Feloldani amúgyis csak szigorúan körülhatárolt taxatív felsorolt esetekben lehet, melyek között fenti eset nem szerepel, de különben is a fellebbezési bíróság bármily irányú bírói funkciójához egy *elsőbírósági ítélet* létele elengedhetetlen, ami azonban a mi esetünkben nem forog fenn. Az elsőbíróságnál aztán minden kétségen kívül meg kell ismételnünk az egész eljárást, mert azon fontos perjogi elvnek, hogy egy azonos bíró előtt játszódik le az egész eljárás, aki aztán a perdöntő határozatot is hozza, a kiküszöbölését jelentené, ha a már meglévő rendelkező részhez egy másik bíró illesztené az indokolást.

Dr. Váli Ferenc.

— **A panaszok áradata** önti el szerkesztőségünket lassú ügyvitel, nevetséges költségmegállapítások miatt. Közlünk mintának egy levelet, mely *egy* iroda panaszait tárja fel. Köztudomású, hogy e panaszok tipikus esetek és nem szörványosan előforduló kivételek. Ezért érdemesek a közlésre:

Összeszedtem néhány szemelvényt a bírói gyakorlatból, melyeket az alantikban a t. Szerk. úr tudomására hozok, mert azt hiszem, érdemes lesz ezeket a nagy nyilvánosságnak átadni.

1. Az újpesti kir. járásbíróságnál 1927 március 22-én megtartott árverésen befolyt vételár felosztására a Pk. 16,833/1926. sz. alatti ügyben április 13-ára tüzetett ki sorrendi tárgyalás. A kihirdetett sorrendi végzés ellen jogorvoslat be nem jelentetett. A sorrendi, illetve egyszersmind részben utalványozó végzés 1927 november 28-án kézbesített ki. Csak természetes az újpesti járásbíróságnál, hogy a jogerőt jelentő végzés remélhetőleg ismét nyolc hónapot fog igénybe venni az igazságszolgáltatás nagyobb dicsőségére.

2. Az újpesti kir. járásbíróságnál Pk. 16,827/1926. számú ügyben az 1927 május 11-én megtartott árverésre vonatkozó jóváhagyó végzést december 6-án kaptam kézhez. Ugyanezen ügyben 1927 április 8-án utalványozás iránti kérvényem május 14-én lön elintézve és a végzés *augusztus 30-án* kikézbessített.

3. A bácsalmási kir. járásbíróságnál Pk. 78/1927. szám alatt folyamatban levő ügyben az 1927 július 12-én megkísérelt árverésre vonatkozó jóváhagyó végzés 1927 augusztus 29-én lön ki-

kézbessítve és ez időpontig természetesen az ügyben további lépéseket tenni nem lehetett.

4. A lengyeltóti járásbíróságnál 13 pengő 92 fillér tőke és jár. iránt fizetési meghagyás iránti kérvényt nyújtottam be, a kiadmányokat mind elkészítettem. Készkiadásom volt 60 fillér bélyegilleték, 54 fillér portóköltőség, összesen 1 pengő 14 fillér és a lengyeltóti járásbíróság 1699/1927. szám alatt 1 pengő 30 fillér költséget állapított meg és így az én munkámat 16 mond tizenhat fillérrel honorálta.

— **Zárgondnok felelőssége a zár alá vett ingóságok megromlásáért.** Felperes ellen foganatosított zárlat alkalmával a nála levő termények zár alá vétettek, azonban zárgondnok bevezetése után felperes házában az udvaron maradtak. A termények megromlása folytán őt ért kár megtérítéséért felperes zárgondnok ellen fordult. A Kúria kimondotta: «A zárlatot szenvedő felperes a zár alá vett ingók romlásából és megsemmisüléséből előállott károsodás tekintetében az anyagi felelősséget az alperesre azért nem háríthatja át, mert amennyiben felperes zárlatot szenvedő, a birtoklásából el nem vont ingókban beállott változást látta és azok romlását észlelte, a rendes gazda gondosságával ő maga tartozott volna az ingókban beállott romlásnak elejét venni, azokat az értékcsökkenéstől s az elpusztulás, illetve megsemmisüléstől maga is megóvni s ebben az irányban szükség esetén a bíróság jogsegélyét is igénybe venni. Ebben az irányban való tevékenységből őt a zárgondnok az a figyelmeztetése sem zárhatta el, hogy a zár alá vett ingókhoz ne nyuljon, mivel a zárgondnok ezen figyelmeztetésének akkor, amikor az ingók felperes birtokában hagyottak csak az az értelem tulajdonítható, hogy felperes zárlatot szenvedő a zár alá vett ingókat el ne idegenítse». (P. V. 7429/1926.)

— **Közszerzeményi jogról való lemondás per facta concludentia.** A közszerzeményi jogról való lemondást is éppen úgy, mint bármely más szerződési akaratot, nemcsak kifejezetten, hanem hallgatólag is lehet nyilvánítani, olyan cselekmények által, amelyekből a jogról való lemondás minden kétségen kívül okszerű következtetés útján megállapítható. (P. I. 2926/1926.)

— **Nótartásdíj és kényszeregyesség.** Alperes a fellebbezési bíróság által megállapított tartásdíj mérvét azon a címen is támadta, hogy az a kereseti és vagyoni viszonyaira nézve meghallgatott szakértő véleményén alapult, figyelmen kívül hagyva az ellene folyamatba levő kényszeregyességi eljárást. A Kúria kimondotta, hogy «a kényszeregyességi eljárás folyamatban léte, az elsősorban kiegyenlítendő tartásdíj megállapítását még mérve tekintetében sem befolyásolhatja». (P. III. 1615/1927.)

— **A magánjog érvényes szabályai.** Dr. Szögyényi Gyula könyve. Talán még sohasem volt akkora szükség a magánjogot a maga teljességében összefoglaló munkára, mint jelenleg. Raffay, Staud, Kolozsváry sok tekintetben túlhaladtak. Szladits vázlata pedig minden tökéletessége mellett túlságosan szűkszavú. Ezek szerint üdvözlőnk kellene minden művet, amely céljával a magánjog összefoglalását tűzi ki és ha dr. Szögyényi kompendiuma mégsem lelkesít bennünket, annak éppen az az oka, hogy attól tartunk, hogy a jogtanuló ifjúság, más új összefoglaló munka hiánya miatt, ebből óhajtja elsajátítani jogismereteit.

Aggályosnak tartjuk ezt azért, mert a munka nagymértékben nélkülözi a jogban elengedhetetlen szabatoságot, ekként a járatlan magáról a főkérdésről sem kap pontos és tiszta képet, a részletkérdések pedig a műben rendszeresen tárgyalva nincsenek. Példák felsorolása helyett vegyük az alapfogalmak között taglalt elévülés szabályozását. Szögyényi szerint az elévülési idő 32 év. Kivételes elévülési idő *jogi személyekkel szemben* 40 év, az állammal szemben 100 év; ezzel szemben helyesen az állammal szemben 40 (Tripart I. 78. cím), a róm. kath. egyházzal szemben 100 év (Verbóczy id. h.), míg a jogi személyekkel szemben kivételes elévülési idő nincs.

Id. helyen szerző azt mondja, hogy az elévülési idő folyton folyvást tart s az megszakadhat vagy félbeszakad. Megszakadásnál újból kezdődik, az előző idő nem számít, *félbeszakadásnál az előző is számít*, pl. a keresetindítással félbeszakad az elévülési idő, de ha a keresetet elutasítják, újból folyik. Ezzel szemben a P. H. T.-ban 99. sz. a. közzétett elvi határozat kimondja, hogy a keresetindítással az elévülési idő félbeszakíttatik, de ha a felek az eljárást szüneteltetik, — tehát nem elutasító ítélet esetén, amikor res iudi-

cata és nem elévülés kifogása emelhető, — az elévülés újból kezdődik (és nem tovább folyik).

A könyv értékes része, amely fontosabb magánjogi törvényeinket így, a gyám-, házassági-, állatszavatossági-, szerzői-, társzájtulajdon- stb. törvényt tartalmazza.

Szerző közli a Kúria teljes-ülési határozatait is, ahol azonban nélkülözzük a döntések keletkezési idejének feltüntetését, ami sokszor igen fontos lehet. Pl. a perfeljegyzésre vonatkozó 11. sz. T. Ü. H.-nak az É. T. 12. §-ához való viszonyának megítélésére döntő fontosságú a határozat korábbi keltének ismerete.

Staub mondá, hogy az ő kommentárja minden későbbit feleslegessé tesz. Azt hisszük, hogy jogíróink ezután sem fognak hiába-való munkát végezni, ha érvényes magánjogi szabályainkat összegyűjtik és kiadják.

Dr. Kronstein András.

— Az 1927. év bírói gyakorlatát dolgozták fel dr. Glücksthal Andor, dr. Huppert Leó és dr. Varannai István most megjelent kötetükben. A tartalom többet ad a címnél. Szerzők a határozatoknak élettelen egymásután illesztése helyett rendszeres, komoly ismeretekre és széles látókörre valló megjegyzésekkel kísért judikaturát adnak és jegyzeteikben mindenütt feltüntetik a jogi folyóiratokban megjelent vonatkozó cikkeket is. Különösen sikerült a kamattal, kártérítéssel, vétellel, munkajoggal, ügyvitellel, részvényjoggal és valorizációval kapcsolatos határozatok feldolgozása. A múlt évben megjelent határozatgyűjteményeknek kiterjedt felhasználásával szinte teljességre számot tartó értékes összeállítás a gyakorlatban komoly szolgálatot fog tenni, de mint olvasmány is érdekes és tanulságos. A Polgári Jog könyvtárának 5. füzeteként megjelent 144 oldalas kötet ára 5 pengő és minden könyvkereskedésben kapható.

— *Kompetenzstreit in der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit. Ein Beitrag zum ungarisch-rumänischen Agrarprozess* címen jelent meg egy cikk a Deutsche Juristen-Zeitung febr. 1-i számában Magyary Géza tollából, amelyben ismerteti a magyar-román optáns per eddigi lefolyását és jelen állását. Ebből vonja le azután elvi következtetéseit a nemzetközi választottbíráskodásra nézve és ennek legfőbb hiányaként azt a körülményt tünteti fel, hogy felsőbb bírósági fórum nem léteben

önmaga hivatott végérvényesen saját hatásköre felett dönteni. Befejezésül sajnálattal állapítja meg, mint a magyar-román per tanulságát, hogy a nemzetközi bíráskodásba vetett bizalom és tisztelet még igen kevésbé vált a nemzetek közkincsévé. Különösen örülnünk kell, hogy midőn szerző a mi ügyünket védi, egyben előharcosa a nemzetközi bíráskodás legégetőbb problémájának és ezzel az egész emberiség boldogulásának.

V. F.

Inhalt. W. Laley: Rechtsstreit zwischen Ungarn und Rumänien. — Dr. E. Liebmann: Zur Frage der Inkompatibilität der Anwälte. — Dr. J. Stricker: Quote und Sonderbefriedigungsrecht im Zwangsausgleichsverfahren. — Dr. E. Munkácsi: Judikatur auf dem Gebiete des Arbeitsrechtes. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Megjelent!

Biztosítékszerezés a kereskedelmi forgalomban. Bizomány. Tulajdonjog-fenntartás és kézizálog gyakorlati vonatkozásainak feldolgozása.

Írta Dr. György Ernő, az Orsz. Hitelvédő-Egylet igazgatója
Az Országos Hitelvédő-Egylet kiadása * Ára 1-20 pengő
Megrendelhető minden könyvkereskedés útján is 284

MAGYAR KLASSZIKUSOK

40 kötetben

A Kisfaludy-Társaság megbízásából
kiadja a Franklin-Társulat

Díszes egészvászonkötésben, finom famentes papiroson

Ára 148— pengő

Ez az új klasszikus kiadás feltűnő olcsósága mellett, a mai olvasó érdeklődéséhez mért első gyűjteménye a XIX. század klasszikus magyar irodalmának.

A nagyszabású sorozathoz

Gróf KLEBELSBERG KUNO

m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter

írt előszót.

Tartalma:

1. Kazinczy Ferenc művei. A bevezetést írta	Dézsi Lajos
2. Kisfaludy Sándor	Tordai Anyos
3. Csokonai Vitéz Mihály	Baltazár Dezső
4. Berzsenyi Dániel	Kapi Béla
5-6. Kisfaludy Károly	Galamb Sándor
7. Kölcsey Ferenc	Radó Antal
8. Katona József	Hevesi Sándor
9. Bajza József	Négyesy László
10. Czuczor Gergely	Lányi József
11. Garay János	Sajó Sándor
12. Jósika Miklós	Császár Elemér
13-16. Vörösmarty Mihály	Berzeviczy Albert
17-20. Petőfi Sándor	Pekár Gyula
21-24. Arany János	Voinovich Géza
25-27. Tompa Mihály	Ravasz László
28-29. Kemény Zsigmond	Rákosi Jenő
30. Madách Imre	Voinovich Géza
31-34. Gyulai Pál	Kozma Andor
35. Szigligeti	Szász Károly
36. Vajda János	Pintér Jenő
37. Péterfy Jenő	Ambrus Zoltán
38. Beöthy Zsolt	Kéky Lajos
39. Magyar népdalok	Vargha Gyula
40. Magyar népballadák	Vargha Gyula

A 40 kötet megjelent és egyszerre kerül szállításra

Kapható havi részletfizetésre is

a Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR (CORPUS JURIS HUNGARICI)

1927. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalását s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1635—1926. évi törvényeken az 1927. évben hozott törvények tettek.

Ára egészvászonkötésben 26 P, füzve 22 P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Szladits Károly* egyetemi tanár: A Magánjogi Törvénykönyv javaslata. — *Dr. Lów Loránt* budapesti ügyvéd: Kamatkérdések. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: A «jóhiszem» terfoglalása telekkönyvi rendszerünkben. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXI. 2. — Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 2.

A Magánjogi Törvénykönyv javaslata.

A magyar jogászság osztatlan örömmel fogadta a hírt, hogy Magánjogi Törvénykönyvünk javaslata újabb átdolgozásban teljesen elkészült. Ugyancsak túlnyomóan elismeréssel, sőt lelkesedéssel kísérte a közvélemény *Pesthy Pál* igazságügyminiszternek azt az államférfiúi elhatározását, hogy a javaslatot március 1-én a képviselőház elé terjesztette.

Ez a javaslat — korábbi alakjában — egy ízben már a Ház asztalán feküdt. *Balogh Jenő* igazságügyminiszter 1913-ban terjesztette be a második szövegen alapuló kormányjavaslatot; azt a képviselőház 50-es külön bizottsága le is tárgyalta és jelentését az átdolgozott szöveggel együtt 1915-ben bemutatta. A világháború viharai közben a törvényhozásnak nem volt meg a ieiki nyugalma ahhoz, hogy ily nagyjelentőségű alkotást törvényerőre emeljen. Ezt mindenképpen csak sajnálhatjuk. Igaz, hogy a törvénykönyv mai alakja sokkal tökéletesebb az 1915. évi bizottsági szövegnél és jobban símul élő jogunkhoz. De a magyar jog sorsa az elszakított részekben hasonlíthatatlanul biztosabb alapokon nyugodnék, ha modern, egységes kódexbe volna foglalva.

Ha most egyesek a kódex megalkotását éppen a jogegység nevében ellenzik, úgy e tiszteletreméltó aggodalmat a kegyetlen valóság nem igazolja. Ez a jogegység az elszakított részekkel nem is volt teljes: Erdély és a Határőrvidék kívül estek rajta. De az Országbírói Értekezlet területén megvolt jogegység a valóságban úgyis megszakadt — a törvényhozások serény munkáját nem is tekintve — már csak annál fogva, mert a túlnyomóan szokásjogi rendszer hézagait kitöltő bírói jogfejlesztés különböző országos centrumokat kapott. Amennyire pedig a magyar jog gondolati egysége megmaradt, az a kódexben teljes rendszerré kiépítve, még fokozott vonzóerőt gyakorolhat az elszakított részek jogalkalmazására. A jogegység fenntartásának szempontja eddig sem vezérelhette törvényhozásunkat újabb alkotásaiban. Így pl. senki sem kívánta, hogy mellőzzük jelzálogi rendszerünk reformját (1927. évi XXXV. tc.), mert hogy ezzel megbontjuk a jelzálogjog eddigi intézményi egységét az elszakított részekkel szemben.

A döntő kérdés ezek után csak az lehet: szükséges és időszzerű-e a mai időben magánjogunk kodifikációja?

Az első kérdésre úgy hiszem elegendőképp megfelel a kódexnek 1848 óta csaknem szakadatlan sürgetése. Igaz, ma is vannak, akik az iratlan szokásjogot általában többre tartják a kódexnél. Nem akarom kétségbe vonni, hogy a szabad bírói jogfejlesztés sok tekintetben jobban símul az élethez, mint a szigorú formákba öntött törvényi jog. De bizonyos, hogy a jogbiztonság mégis fontosabb szempont. A hivatkozások az angol példára nem találó. Ott a jogbiztonságot a precedensek kötelező ereje óvja meg. Nálunk a kir. Kúria elvi határozatai csak kis mértékben szolgálják ezt a célt. Különben is a magyar jogászság a Tripartitum óta hozzászokott a kodifikált jogrendszerhez. Alig hihetem, hogy valaki magánjogunknak 1861 óta szakadozott, hézagos és darabos voltát valami fenntartandó eszményképnek tüntesse fel. Igaz, hogy a

codifikáció ma tán kevésbé égető, mint pár évtizeddel ezelőtt. Kúriánk a jogfejlesztésben heroikus munkát végzett. Ma már nem hanyódik a magyar magánjog roncsa árbo és iránytű nélkül az összehasonlító magánjog tengerén, miként még a múlt század utolsó tizedeiben. De ez is részben már a kódex-tervezet hatása. És bírói gyakorlatunk ma is távol van attól, hogy a részletekben teljes, összhangzatos rendszert alkosson. Hogy e részben a kódexre minő fontos hivatás vár, azt meggyőző erővel fejtette ki *Szászy Béla*, a javaslat ismertetését bevezető ünnepi előadásában. Ez az egyik legmagyarabb jogászunk, jogi hagyományaink hű őre, éppen azért vált a kódex munkájának éltető lelkévé és igazi szerkesztőjévé, mert meggyőződése szerint magánjogunk hézagosságán és a belőle eredő jogbizonytalanságon másképp, mint a kodifikálás útján, segíteni nem lehet.

Mások azt mondják, hogy korunk nem alkalmas a kodifikációra. Egy ideig azt hangoztatták, hogy a háború tanulságai egészen új jogrendszert követelnek, mely még nem bontakozott ki. Ezzel szemben ma már megállapíthatjuk, hogy a háború a magánjogban nem termelt új eszméket, csak új nyomorúságot. A háborús jogi nyomorúság megszüntetésére pedig az eszközöket megint csak az eddigi jogból kellett meríteni. Sem a gazdasági lehetetlenülés, sem a valorizáció nem más, mint régismert jogtételek alkalmazása az új viszonyokra.

Most azonban azt az ellenvetést halljuk, hogy egy bevallottan konzervatív kormányzati irányzat nem lehet alkalmas «a magyar társadalom valóságos hatalmi viszonyainak megfelelő polgári törvénykönyv megalkotására». Vagyis a ma szerkesztett törvénykönyv nem lehet «reformkódex».

Mindenekelőtt vigyázzunk a reformkódexnek ezzel a szöveggel. A társadalmi átalakulások mindenkor legkevésbé a magánjogban nyilvánulnak. A Code Napoléon-t például mint par excellence forradalmi, reformkódexet emlegetik. De senkise számlál utána, hogy a Code-nak mennyire túlnyomó része van átvéve a régi coutume-ökből és Pothier-ből. Aztán miért kellene éppen a mi törvénykönyvünknek elütnie a társadalmi haladás mértékében a legmodernebb európai kódexektől? Már pedig a javaslat a szociális haladás terén legalább is olyan messze jár, mint a mai legdemokratikusabb jogok, pl. a svájci törvénykönyv. Példa erre a munkaviszonyról szóló fejezet.

Nem mondom, hogy radikálisabb kormányzati irányzat a kódex egyes pontjain nem változtatna. Talán a teljeskorúság határát lejjebb szállítanák, a házasságon kívüli gyermekek egyes kategóriáit közelebb hoznák a törvényesekhez. De merem állítani, hogy a legszélsőbb demokrácia is keveset változtathatna a szabályok túlnyomó tömegén. Kifogásolni fogják, hogy a «közöröklés» gondolata nem eléggé érvényesül a törvényes öröklési rendszerben. Ámde a közöröklés is csak jelszó, érdemben keveset változtat a mai vagyoneelosztáson. Az állam dézsmaszedését a hagyatékok körül a pénzügyi törvényhozás sokkal jobban végzi el, mint az interstát közöröklés a végrendekezés szabadságának meghagyása mellett. Általában a gazdasági és társadalmi reformok megvalósítása a speciális, főleg a közjogi törvények feladata, nem az általános magánjogé. A magánjogi kódex serényebb feladatot tűz maga elé: a meglévő gazdasági és társadalmi rend igazságos kiépítését.

A javaslat valóban nem reformkódex. Bevallottan a mai jog rendszerbe foglalása kíván lenni. De túlzás lenne azt mondani, hogy tartalma nem egyéb a mai jog foglalatánál. Alapgondolatai-

ban kétségtelenül a mai jog tükröződik; de a részletek szabályozásában tömördek új anyagot is ad hozzá.

Új a mai joggal szemben a rendiség magánjogi maradványainak kiküszöbölése: a szerzeményi közösség általánosítása és ezzel kapcsolatban az özvegyi öröklés elejtése; az özvegyi jog rendi eltéréseinek kiegyenlítése; az ági öröklés enyhítése a szülői haszonélvezettel. A részletekben: a kiskorú férfi házasságának nagykorúsító hatálya, az iszákosság és a fogyatékos elmetehetség figyelembevételére a gondnokság alá helyezéssel; az egységes szülői hatalom s ezzel kapcsolatban az anya jogállásának javítása; az intézeti, hivatali és hivatásos gyámság. Egészen új az építményi jog szabályozása és a jelzálogjoggal kapcsolatos új intézmények (jelzálogadóslevél, telekadósság stb.), melyeket már az 1927. évi XXXV. tc. megalkotott. A kötelmi jogban új megtámadási, rendkívüli elévülési határidők. Az örökség lebonyolításának tömördek új szabálya: hitelezők összehívása, gondnoki felszámolás stb.

Ha már most az új javaslatot közvetlen előzőjével, az 1915. évi képviselőházi bizottsági szöveggel hasonlítjuk össze, mindenekelőtt szembeötlő az új szöveg szerkezeti tökéletesedése. A javaslat a szabatoságot a könnyedséggel művésziessé teszi. A tárgy elrendezése közvetlenebb, nyelvezete magyarosabb és érthetőbb. Az idegenszerű nehézkesség eltűnt belőle. A §-okra utalás a szövegből teljesen ki van küszöbölve. Mindez Szász Béla mesteri tollára vall.

A szerkezeti változások a dologi jogban a legfeltűnőbbek, mert a tárgy elrendezése is sokkal áttekinthetőbbé vált. Viszont aránylag a legkisebb változáson ment át a kötelmi jog, Thirring Lajos monumentális alkotása, melyet a gyakorlat már eddig is a lehető legszélesebb körben recipiált. De itt is kellemesen tűnik fel a szövegezésnek a többi részhez viszonyítva egységessé válta.

Tartalmában a javaslat — a bizottsági szöveggel szemben — sok tekintetben visszatérést jelent a mai joghoz. Áll ez különösen az öröklési jogra, amelynek nehézkesebb szerkezetét a mai bírói gyakorlatnak elnagyoltabb, de könnyebben kezelhető formulái váltották fel. Így jelesül az özvegyi jog, a dologi hagyomány, az utóöröklés szerkezete, főleg pedig a kötelesterész kielégítése tekintetében.

A javaslat igyekezett — ugyancsak a bizottsági szövegen túlmenően — a bírói gyakorlat számos újabb kialakult tételét értékesíteni. Így jelesül a családjogban: a menyartást (243. §.), a házasságon kívüli gyermek tartási igényét az atya szülője ellen (262. §.). A dologi jogban: az élők közt alapítható dologi várományt (fideicommissum inter vivos: 540. §.). A kötelmi jogban: a zártfajú vételnél a zárt fajkör arányos elosztását több hitelező között (1137. §.); a termelő eladásainak zártfajúakká minősítését (1369. §.); a gazdasági lehetetlenülést kapcsolatban a clausula rebus sic stantibus elvével (1150. §.); együtt megajándékozott házastársak halátlanságát (1463. §.). Az öröklési jogban: az ági vagyon ebbeli jellegének elvesztését (1805. §.), közszerzeményből adott ajándék beszámítását (1841. §.). Mindez nagyban hozzá fog járulni ahhoz, hogy bíróságaink a kódexjavaslattal hamar megbarátkozzanak.

A javaslat azonban sok értékes új gondolatot is felvett, amely sem a mai jogban, sem a bizottsági szövegben nem fordul elő. Ide tartozik a többi között: a kiskorúság meghosszabbításának teljes elejtése; a vételi opció szabályozása (517., 1419—1422. §.); a haszonélvezet érvényesülése új kibocsátású részvények elővételi jogán (671. §.); a fiduciárius ügylet elismerése (1000. §.); a kincstár öröklésének kizárása az elismert házasságon kívüli gyermek javára és a házastárstól örökölt vagyonban a házastárs legközelebbi rokonai javára (1794. §.); az ági öröklés kizárása a házastárssal szemben a háztartási tárgyak és a házastárstól kapott ajándékok tekintetében (1807. §.); a formahibás végrendelet fenntarthatása (1838. §.).

De nem szoríthatjuk bele e rövid méltatás keretébe a javaslat gazdag anyagát. Azt azonban ez a rövid áttekintés is mutatja, hogy a javaslat az átdolgozással nagyot haladt a tökéletesedés útján. Egyfelől magába olvasztotta fennálló jogunk minden értékesíthető elemét. Másfelől, amit idegenből: a német vagy a svájci törvénykönyvből vett kölcsön, azt öntudatosan áthasonította. Mindenesetre lényegesen emancipálta magát a német kódex egyoldalú hatásától és korábbi nehézkes szerkezetéből a magyar jogász gondolatvilágához jutott közelebb.

Ez a mű immár több jogászgeneráció vállvetett munkáját foglalja magában. Megtartotta mindazokat az értékeket, amelyeket az első szerkesztőbizottságtól, Magyarország nagy jogászaiktól vett át. Benne vannak nemzeti multunk kincsei, melyeket Grosschmid mentett meg számunkra. Benne van Szász-Schwarz nagyvonalú kompozíciója, Imling Konrad körültekintő alaposága, Sipőcz László jóságos bölcsesége. Mindenekfölött pedig Thirring Lajos hatalmas kodifikátori készsége. Lapjai nagy igazságügyminiszterek: Erdély, Plósz, Balogh Jenő energiájáról, Vavrik, Lányi és Tóry odaadó vezető munkájáról tanuskodnak. De ezenfelül hasznosította e mű haladtában mindannak javát, amit hazai jogászságunk legjobbjai ankétokban, bizottsági tárgyalásokban, a jogirodalom hasábjain elmondottak és megírtak, amit a bírói gyakorlat és a minisztériumi szakelődök buzgalma negyedszázadon át termelt. Ily módon a kódex valóban az egész magyar jogászsága.

Előnye e műnek az is, hogy már régi ismerősünk. Azáltal, hogy az első szöveg közzététele óta 27 év telt el, a kódex előkészítése olyan kölcsönhatásba jutott az élő joggal, hogy egyfelől a bírói gyakorlat merített belőle, másfelől a későbbi tervezetek a bírói gyakorlatból. E hosszas kölcsönhatás következtében a magyar jogászság hozzászólt, hogy kétes esetekben a javaslat-hoz forduljon. A hatalmas paragrafustenger ilyképp könnyen fog átmenni a köztudatba; hiszen ami eredetileg idegen volt benne, negyedszázad óta azt is magunkévá tettük.

Mindezt úgy véljük, hogy a kódex mai alakjában megérett a törvényté válásra. Mégis, ily terjedelmes műben, amely annyi szerkesztési fázison ment át, még mindig akadhatnak rejtett, egyenetlenségek. Ezek felderítése lesz most már legsürgősebb feladata a magyar jogászságnak, hogy a mű az ősszel az utolsó simitásokon is átmenve vonulhasson be törvénytárunkba.

Dr. Szladits Károly.

Kamatkérdések.

I.

A késedelmi kamat kérdését a törvényhozás az 1923: XXXIX. tc.-ben mint késedelmi kártérítést szabályozta. Ez a törvényes szabályozás a felmerülhető kamatkérdések egy tekintélyes töredékére szorítkozott. A bírói gyakorlat ezt a speciális szabályozást restriktíve alkalmazta. Ebből a kamatkérdésnek olyan bonyolult szövevénye állott elő, amely számos ellentétes bírói határozatot tett lehetővé. A törvényhozás gépezetét ez a látvány sem indította a mai napig a kérdés kimerítő szabályozására. Ezuttal is a bírói gyakorlat az, amely érzi, hogy ez a kaosz a jogkereső közönségre mennyire elviselhetetlen és ezért a jogász közvélemény teljes elismerésére számíthat a kir. Kúria elnöke azért, hogy-e kérdéskomplexumot legalább néhány legégetőbb vonatkozásaiban a közpolgári- és hiteljogi jogegységi tanácsoknak f. hó 19-ére egybehívott ülése elé terjeszti. A jogegységi tanácsok a következő elvi kérdések felett fognak határozni:

«I. Ha a késedelembe esett adós pénztartozását akár bírói ítélet, akár szerződés alapján a pénz értékében beállott csökkenés mértéke szerint átszámított (valorizált) összegben köteles fizetni, ily esetben a tokekövetelés után a késedelem idejére szabályképpen csak a törvényes késedelmi kamat jár-e, vagy pedig az 1923. évi XXXIX. tc. 2. §-ának második bekezdésében megállapított mérsékelt összegű kártérítés, amelyet a bíróság adott esetben a törvényes késedelmi kamat mértékéig szállíthat le?

(Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől P. III. 2148/13 1926., P. IV. 7838/23/1926., P. VII. 5552 12/1926 és Rp. I. 305.53/1926. számú, másfelől P. V. 7258/16/1926., P. V. 3053/24/1926., P. VII. 5756/23/1926 és P. I. 1523 35 1926. számú határozataira.)

II. Megállapíthat-e a bíróság az 1877: VIII. tc. 9. §-ának rendelkezése alá eső követelés után a lejáratig terjedő időre a felek kikötése alapján 8%-nál magasabb kamatot?

(Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől P. IV. 7099 15/1926 és P. IV. 3651 45/1927. számú, másfelől P. II. 6287/12/1925 és P. VII. 2597 10 1926. számú határozataira.)

III. Lehet-e késedelmi kamat helyett az 1923: XXXIX. tc. 2. §-ának első bekezdésében meghatározott magasabb kártérítési összeget megállapítani az olyan készpénzkövetelés után, amelynek keletkezése óta a pénz vásárlóereje már lényegesen nem csökkent?

(Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől P. II. 8868/24/1926 és P. V. 5716/21 1926. számú, másfelől P. IV. 4385 15 1927. számú határozataira.)

II.

Az eldöntendő elvi kérdések közül a logikai primatus a sorrendben utolsót illeti meg, mert ez a kérdés az, amelynek keretében eldöntendő lesz, hogy a magasabb késedelmi kártérítési kamat, sőt általában a késedelmi kártérítési kamat korlátozva van-e a pénzürték vásárló erejének csökkenése időtartamára; ennek a kérdésnek egyik vagy másik irányban való eldöntése azonban szemmel látható befolyással kell hogy legyen az előző két kérdés elbírálására is.

Az 1923 : XXXIX. tc. tudvalevőleg azt mondja ki, hogy ha az adós pénztartozás teljesítésével késedelembe esik «késedelmi kamattal helyett az ebben a törvényben foglalt rendelkezések szerint kártérítéssel tartozik a hitelezőnek». A törvény tehát nem a bíró mérlegelésére bizza azt, hogy késedelmi kamattal helyett kártérítést ítéljen meg, hanem a késedelmes adós tartozását a kártérítés erejéig parancsoló jogtétellel állapítja meg, amelytől eltérésnek csak a törvény későbbi szövegében megemlített különös esetekben van helye. A törvény 2. §-a általános szabályként az első bekezdésben a kártérítés százalékos összegét állítja fel, amelynek magasságát a minisztérium a törvényes felhatalmazás alapján kiadott rendelettel állapítja meg. Ugyanezen szakasz 2. §-a az általános szabály alól kivételt állapít meg arra az esetre, ha «az adós bizonyítja, hogy késedelme nem vétkes, továbbá, ha az adós személyes körülményeinél vagy életviszonyainál fogva teljesen nyilvánvaló, hogy a késedelem ideje alatt a tartozás összegével semmiképpen sem nyereszkedett.»

A törvényhozást e rendelkezés megalkotására eredetileg kétségtelenül a pénz értékének akkor folyamatban lévő hanyatlása indította. Kifejezésre jut ez a törvény indokolásában, de kifejezésre jut szövegében is. A törvény 3. és 4. §-a ugyanis megkülönböztetett elbánásban részesíti azt a pénztartozást, amely valorizált összegben fizetendő; ezután csupán a mérsékelt összegű kártérítés jár, sőt a bíróság a tartozási összeg átértékelése kapcsán ezt a mérsékelt kártérítést a törvényes késedelmi kamattal mértékéig leszállítani jogosítva van. Ugyanez áll a 4. §. szerint az olyan pénztartozásra, amelynek összege valamely cikk, különösen valamely termény ára mint értékmérő után igazodik, azzal a különbséggel, hogy ebben az esetben rendszerint a mérsékelt kártérítés jár, de ez sem ítélhető meg akkor, ha maga a kamattal is a tőketartozásra irányadó cikk mennyiségében van kifejezve.

Ezekben az esetekben tehát az általános szabály ismét a mérsékelt kártérítés, amelynek alkalmazása részletesebb ítélleti indoklásra nem szorul és éppen azt kell a bírónak indokolnia, ha él azzal a törvényes felhatalmazással, hogy a mérsékelt kártérítés helyett a törvényes kamattal állapítja meg. A törvény az előtte lebegő gazdasági célnak olyan eréllyel óhajtott érvényt szerezni, hogy 5. §-ában egyfelől visszahatólag semmisnek nyilvánította a törvény életbelépése előtt létesült olyan kikötést, amely a törvényben megállapítottnál alacsonyabb kártérítési összeget állapít meg, másfelől kifejezetten fenntartotta a hitelezőnek netán bizonyítható magasabb kára iránti követelési jogát.

A törvény hatálya a 9. §. szerint a kihirdetéstől (1923 december 16.) számított két évi időtartamra szól. Ez időtartamon belül a magyar pénzürték hanyatlása véget ért; véget ért lényegileg már 1924 őszén, mert az október-november havában bekövetkezett mélypontot a következő hónapokban enyhe értékbeli emelkedés váltotta fel, míg 1925 tavasza óta a pénzürték és ezzel lényegileg a pénz vásárló ereje is stabilizáltnak bizonyult.

Az Országos Törvénytár 1925 november 21-i száma hirdette ki a pengő érték megállapításáról és ezzel összefüggő rendelkezésekről szóló 1925 : XXXV. tc.-et, amely a koronaérték helyébe új aranyértéket léptetett, amelynek számolási egysége a pengő. Ez a törvény ugyan a pengőértékben való kötelező számítás csak 1927 január 1-vel léptette a koronában való kötelező számítás helyébe és ugyanezen fordulónappal rendelte el azt is, hogy a koronára szóló vagy koronában teljesíthető minden fizetési kötelezettség a törvényes értékarány szerint pengőértékben teljesítendő, mégis kimondta a 29. §-ban azt, hogy a törvény kihirdetésének napján lép életbe és végrehajtásával a pénzügyminiszteriumot, illetve a minisztert bízta meg.

Ilyen előzmények után alkotta meg törvényhozásunk az 1925. évi XXXVII. tc.-et, amely az 1923 : XXXIX. tc. hatályát közvetlenül annak lejáratára előtt, «a törvényhozás további rendelkezé-

séig» meghosszabbította és ezzel kifejezésre juttatta azt a törvényhozási akaratot, hogy az 1923 : XXXIX. tc. rendelkezései a pénzürték további hanyatlásától függetlenül hatályban maradjanak. Megmagyarázza ezt a törvényhozói akaratot a törvényjavaslat miniszteri indokolása, amelyben a következőket olvassuk: Az 1923. évi XXXIX. tc. hatálya e törvénycikk 9. §. 2. bekezdése értelmében a f. é. december 16-án lejár. A jelenlegi közgazdasági helyzet, különösen a hitelszerzés ismeretes nehézségei még *ma sem engedik meg a régi kamattételekhez való visszatérést* és a pénztartozás késedelmes teljesítése *a mostani hitelviszonyok között is olyan hátránnyal suttant, amelyért a törvényes késedelmi kamattal kellő kárpótlást nem nyújthatna*. Ezért addig is, amíg a változott viszonyoknak megfelelő kamattörvény megalkotható lesz, indokolt az 1923 : XXXIX. tc. hatályát meghosszabbítani.»

A törvényhozás ezen rendelkezéséhez képest a kormány továbbra is él a hatályában fenntartott 1923. évi törvény 2. §-ában foglalt felhatalmazással és legutóbb az 1927 június 3-án 4960/1927. M. E. száma alatt kibocsátott rendelettel a pénztartozás késedelmes teljesítése esetében a hitelezőt megillető kártérítés mértékének újabb megállapítását olyképpen eszközölte, hogy a nagyobbik késedelmi kártérítést a Magyar Nemzeti Bank mindenkor váltóleszámitolási kamatlábát négygyel meghaladó százalékban, a mérsékelt összegű kártérítést pedig a Magyar Nemzeti Bank mindenkor váltóleszámitolási kamatlábát kettővel meghaladó százalékban állapította meg. A Nemzeti Bank jelenlegi 6%-os váltóleszámitolási kamatlába mellett a késedelmi kár mindössze 10%, illetve 8%. Ilyen jogi helyzettel szemben felsőbb bíróságainknak az a gyakorlata, amely pusztán a pénzürték állandósulására utalással egyedül a törvényes késedelmi kamattal ítélte meg, tételes jogszabályainkkal nem egyeztethető össze.

Az egyedüli kétség, amely felmerülhetett, az 1923 : XXXIX. tc. 3. és 4. §-án alapulhat. Felmerülhetett ugyanis az a kétség, hogy amikor 1924 tavasza óta a korona is visszanyerte viszonylag stabil értékmérői minőségét, és kivált amikor 1927 január 1-ével a koronaszámítás helyébe a kötelező aranyértékű pengő számítás lépett, minden koronában, illetve pengőben kifejezett pénztartozás olyan állandó értékmérőre alapítottnak volt tekinthető, amely után a hatályában változatlanul fenntartott eredeti törvény 3. és 4. §-a szerint csupán a mérsékelt összegű kártérítés, sőt különleges esetekben csak a törvényes késedelmi kamattal volt megítélendő. Az az azonban bizonyos volt az 1925 : XXXVII. tc. megalkotása óta, hogy csupán a pénzürték állandósulása elvileg az 5% késedelmi kamathoz való visszatérést nem indokolja.

Az 1923 : XXXIX. tc. 3. és 4. §-a azonban nem általánosságban a stabil értékű pénztartozásról, hanem ennek csupán különleges fajairól beszél; az 1925. évi törvény pedig az előző törvénynek nemcsak 3. és 4. §-át, hanem kifejezetten az egész törvényt tartotta fenn hatályában és pedig indokolása szerint a közgazdasági helyzetre különösen a hitelszerzés ismeretes nehézségeire tekintettel. Ebből pedig szerény véleményem szerint azt az okszerű következtetést kell levonni, hogy a törvényhozási felhatalmazás alapján kiadott kormányrendeletekben successíve amúgy is bölcs mérséklettel fokozatosan leszállított két különböző nemű kártérítés változatlanul alkalmazandó a pénztartozásokra, az 1923 : XXXIX. tc. 2., 3. és 4. §-ában foglalt megkülönböztetések szerint. A jelenlegi jogállapot ezen megfontolások szerint oly értelemben foglatható tehát össze, hogy a hitelezőnek a késedelmes adóssal szemben elvileg nagyobb késedelmi kártérítésre, vagyis jelenleg 10%-ra van igénye; a 2. §. második bekezdése esetében azonban, vagyis ha az adós bizonyítja, hogy a késedelem nem vétkes, vagy ha az adós a késedelem ideje alatt a tartozás összegével semmiképpen sem nyereszkedett, csupán a mérsékelt kártérítést tartozik fizetni, vagyis jelenleg 8%-ot. A 3. és 4. §. pedig alkalmazást nyer azokra a most eldöntés alá kerülő, de a hanyatló pénzürték idejéből származó pénztartozásokra, melyekre nézve a felértékelés és illetve az állandó értékű értékmérő szempontja még aktualitással bír.

Mindkét törvény vezető elve szerint a késedelmi kártérítés célja az, hogy a hitelező kárpótlást nyerjen azért a hátrányért, amelyet késedelem folytán szenvedett. Ebből folyik, hogy amennyiben az adós késedelme folyamatosan folytatódott a kártérítés magasságára vonatkozó successív rendelkezések különböző periódusain keresztül, a bíróság ne éppen azt a kártérítési kamattal mértéket alkalmazza, amely történetesen az ítélelhozatal idejében érvényes, hanem időszakonként a mindenkor érvényben volt mér-

tekeket. Csak ez biztosítja a hitelezőnek a késedelem egész időtartama alatt elszenvedett kárának valószínű megtérülését. Ilyen módon nyilvánvaló, hogy az 1923. évi törvény 3. és 4. §-a is megtartja a mai napig is gyakorlati jelentőségét a törvény 2. §-a mellett, mert a megkülönböztetés kiváltképpen az 1925 tavaszát megelőző időre nézve vezet eltérő eredményekre.

A III. elvi kérdésre tehát a két törvény és a törvényes felhatalmazás alapján kiadott rendelet azt a választ adja, hogy az 1923 : XXXIX. tc. 2. §-ának első bekezdésében meghatározott magasabb kártérítési összeget kell megállapítani az olyan készpénzkövetelés után, amelynek keletkezése és lejárta óta a pénz vásárlóereje már nem csökkent; kivéve, ha az adós bebizonyítja, hogy késedelme nem vétkes, továbbá, ha teljesen nyilvánvaló, hogy az adós a késedelem ideje alatt a tartozás összegével semmiképpen sem nyereszkedett (2. §. 2. bek.), továbbá, ha a pénztartozás felértékelt összegben fizetendő (3. §.) és végül, ha a pénztartozás valamely meghatározott forgalmi cikk, különösen valamely termék ára mint érték mérő után igazodik (4. §.).

III.

A jogegységi tanácsok ülésében eldöntendő I. elvi kérdés végeredményben szintén azon fordul meg, vajjon az 1923. évi törvény a pénzügyi állandóságával tárgyalanná és illetve hatálytalanná lett vagy pedig hatályát megtartotta-e. Hogy formailag a törvény hatályát az 1925. évi törvény meghosszabbította, arra fent már rámutattam. Az egész törvény hatályában fenntartván, hatályban marad annak 3. §-a is, amely a felértékelt megítélt pénztartozások tekintetében kimondja, hogy utána a 2. §. 2. bekezdésében megállapított mérsékelt összegű kártérítés jár. A 3. §. szabadságot ad a bíróságnak ebben a részben arra is, hogy a tartozási összeg felértékelése kapcsán a késedelemmel járó mérsékelt kártérítést leszállítsa a törvényes késedelmi kamat erejéig. Ez a rendelkezés is hatályában maradt. A formális jog szempontjából nézve tehát a felértékelt pénztartozás után a bíróság első sorban a mérsékelt összegű kártérítési kamatot ítélje meg. Ha azonban az eset körülményeiből indokoltnak látja, szállítsa le ezt a mérsékelt kártérítést is a törvényes kamat mértékére.

A gazdasági viszonyok szemüvegén nézve az 1925. évi törvény idézett indokolása nyomán figyelemmel kell lennünk arra, hogy a felértékelt pénztartozás után a mérsékelt kártérítés, jelenleg 8% kamat megállapítása nemcsak a tételes jog, hanem a gazdasági helyzet követelménye és hogy e kártérítésnek a törvényes kamatra való leszállítása csak olyan esetben foghat helyet, amikor ezt az összes körülmények a hitelező és az adós szempontjából indokoltanak mutatják.

IV.

A jogegységi tanácsok által eldöntendő II. elvi kérdés már nem a késedelmi kamat, hanem az ügyleti kamat kérdésével foglalkozik, amidőn felveti azt a kérdést, hogy az 1877 : VIII. tc. 9. §-ának rendelkezése alá nem eső követelés után a lejáratig terjedő időre, tehát a hitelezés idejére, amelynek tartama alatt nem késedelmi kamatnak, hanem kizárólag ügyleti kamatnak van helye, a felek kikötése alapján 8%-nál magasabb kamatot megállapíthat-e a bíróság. A késedelmi kamat kérdéseiben az 1923 és az 1925. évi törvények rendelkezéseire kellett és lehetett alapítanunk érvelésünket; az ügyleti kamat kérdésével e két törvény egyike sem foglalkozik. Elvileg úgy áll tehát a dolog, hogy az ügyleti kamat tekintetében formák szerint változatlanul maradtak az előző jogszabályok, nevezetesen az 1877 : VIII. tc.-nek az 1883 : XXV. tc. 21. §-ával kiegészített rendelkezései.

Az elmúlt évek késedelmi kamat-törvényhozása ezeket a szabályokat nemcsak nem érintette, hanem az 1923. évi törvény miniszteri indokolásából kivehetőleg nem is akarta érinteni. Amikor ugyanis az indokolás kiemeli, hogy a törvény 5. §-a az alacsonyabb kártérítési összeget biztosító korábbi kikötést semmisnek nyilvánítja, ezzel összefüggésben megemlíti, hogy «a magasabb kártérítési összeget kikötő megállapodások felől nem kellett rendelkezni a törvényben, mert ezek bírói megítélése, közjegyzői okiratba foglalása és telekkönyvi bekebelezése tekintetében a korábbi jogszabályok amúgy is hatályban maradtak.»

Sajátságos ellentmondás! A törvény és illetve a felhatalmazása alapján kibocsátott miniszteri rendelet heli 2%, vagyis évi 104% késedelmi kamatot engedélyezett; megengedte sőt meghagyta a bírónak, hogy ilyen magasságú késedelmi kamatokat

megítéljen, arra végrehajtást elrendeljen és foganatosítson, telekkönyvi bekebelezést elrendeljen; és ugyanennek a törvénynek indokolása azt mondja ki, hogy a legmagasabb megengedhető kamatok bírói megítélése, közjegyzői okiratba foglalása és telekkönyvi bekebelezése tekintetében a «korábbi jogszabályok» amúgy is hatályban maradtak! A miniszteri indokolás e tétele nem fogható fel másként, mint ahogyan az 1923. évi törvénynek az 1877. évi törvényhez való viszonyát joggyakorlatunk is az egész vonalon egyetértőleg felfogta, hogy t. i. az a maximális kamathatár, amelyen túl kamatot bíróság meg nem ítélhet, arra végrehajtás el nem rendelhető, nem foganatosítható és telekkönyvi bejegyzése nem rendelhető el, az új késedelmi kártérítési kamat törvényes határáig emelkedett.

Ha pedig ez így van a késedelmi kamatok tekintetében, nem lehet másként a kikötött ügyleti kamatok tekintetében sem. Amint évek óta habozás nélkül megítélték bíróságaink a 8%-ot meghaladó kamatot, habozás nélkül elrendelték és foganatosították bíróságaink erre a kamatra a végrehajtást és habozás nélkül elrendelték telekkönyvi hatóságaink ezekre a kamatokra a telekkönyvi bejegyzést, azonképpen a jogegységi tanácsoknak is, szem előtt tartva az 1925. évi törvény a jelenlegi közgazdasági helyzetről és a hitelszerzés ismeretes nehézségeiről szóló ismételt felhívott indokolását, ki kell mondani azt, hogy az 1877 : VIII. tc. 9. §-nak rendelkezései alá nem eső követelés után a lejáratig terjedő időre a felek kikötése alapján 8%-nál magasabb kamat is megítélendő a mindenkor megengedett magasabb kártérítési késedelmi kamat határáig.

Ennél tovább menve, megállapításra szorul az is, hogy az 1877 : VIII. tc. 1. §-ának a közjegyzői okiratokra vonatkozó kamatkorlátozása is obsolétá vált, mert logikai ellentmondás, hogy amikor a bírói gyakorlat törvényrontó ereje a gazdasági viszonyok kényszerítő súlya alatt megszüntette a 8%-nál magasabb kamat megítélésének, végrehajtásának, telekkönyvi bekebelezésének tilalmát, akkor ez a tilalom egyedül a közjegyzői okiratra nézve továbbra is érvényesnek tekintessék.

Az 1923 óta letelt öt esztendő alatt annyi 8%-nál magasabb ügyleti kamatot megállapító ítélet, végrehajtást elrendelő, foganatosító, telekkönyvi bejegyzést elrendelő végzés és közjegyzői okirat látott napvilágot, hogy ma már a régi kamathatárt visszaállító jogegységi határozat beláthatatlan jogbizonytalanságnak válhatnék forrásává.

Dr. Löw Loránt.

A «jóhiszem» térfoglalása telekkönyvi rendszerünkben.*

IV. Az első elvileg gyönggítés, amelyet a gyakorlat a «jóhiszem» vezérigéjének fedezete alatt a telekkönyvi rendszer eredeti tételein megejtett: abban áll, hogy elvetette azt a specifikumot, amelyet a telekkönyv hozott az ingatlanokra nézve. Miután az élet nem alkalmazkodott a tkvi formáljoghhoz, a bíróságok megint visszaközéltették a jogot az élethez: nevezetesképp teljesen megtagadták a telekkönyvtől az ingatlanok dologi-jogai hordozójának fentvázolt (a való életben sokszor csalási manőverekre kiharasztott) szerepét; mondhatni: *redukálták az ingatlanjogot az ingók dologi jogának síkjába*. A tkvi szolgáltatás helyett relevánsnak ismét a *fizikai tradíciót* fogadták el; miután a publikum nagyrésze az életben csökönösen ehhez igazodott, maguk a bíróságok is a tkvi bejegyzésben többé nem a jog inkorporációját, keletkeztető tényelemét, hanem csak nyilvántartását szemlélték. Másként: az írott joggal ellentétben elismerte ez a gyakorlat, hogy az ingatlan-dologjogi forgalom lényegileg *telekkönyvön kívül* játszódik le.⁶⁴ E felfogás a praxisban nagyon régen járja.⁶⁵ Természetes, hogy ennek folytán igen gyakori esetté lesz a telekkönyvi állástól eltérő «anyagi jogállás» emlegetése és elismerése.^{65/a}

* Az előbbi közl. 1. a 4. számban.

⁶⁴ Általában is, nemcsak öröklés és elbirtoklás eseteiben, melyekről fent 14. j.

⁶⁵ Zsögöd, id. mű 441. ¶¶): «a gyakorlatban igen el van terjedve». — V. ö. 473. l. 5. bek.; 477. l. sub aa).

^{65/a} Miután t. i. így már nemcsak ügyletérvenytelenség, öröklésnél és elbirtoklásnál tér el a valódi tulajdoni helyzet a tkvitől, hanem abban a nagyon gyakori esetben is, hogy az ingatlan elidegenítését elmulasztják a tkvben keresztülvinni.

Vannak ugyan az idetartozók között is egyes határozatok, amelyek óvatos stilizálással igyekeznek a formáljogi elveket legáltalában in thesi fenntartani, úgy hogy az általuk in praxi érvényesített (tkvön kívül szerzett) anyagi jogot nem szükséges tulajdonjognak minősíteni, hanem — ha akarja az ember — nézheli *Publicianus* jogosultságnak is, amely hiszen a tulajdonhoz hasonlatos.⁶⁶ Így egyik kúriai határozatunk⁶⁷ csak «a tényleges birtokba lépett vevő védelmé»-ről beszél, mely a «tulajdonoséhoz hasonló», tehát nem tulajdon, mert tulajdont csak bekebelezéssel lehet szerezni; ugyanez a döntés a vevő pusztá kötelmi címét, fizikai átadás híján, teljesen irrelevánsnak tartja,⁶⁸ úgy hogy a szembenálló fél jóhiszeme nem is jöhet kérdésbe, nem forogván fenn eltérés a tkvi állás és az anyagi jogállás között. Az 55. t.úh. azonban⁶⁹ nemcsak a «nyilvánkönyvön kívül szerzett jogok . . .» védelmére is magyarázza szövegében a végrehajtási törvény 168. §-át, tehát «az ingatlanra vonatkozó dologi jogok»-at, hanem a fejben már egyenesen azt mondja, hogy ezeknek jogosultja *tulajdoni* jogot szerzett, habár ez telekkönyvileg nincs bejegyezve. Más határozatokban a Kúria minden további nélkül beszél «tkvön kívüli tulajdonos»-ról,^{70–71} avagy «tkvön kívüli kizárólagos tulajdon»-ról,⁷² a tulajdont tkvön kívül megoszthatónak tartja,⁷³ stb. stb.⁷⁴ — egyszerűen olyan jogrendszerben mozog, melyben az a tétel, hogy ingatlanon való dologi jog megszerzéséhez tkvi bekebelezés kell, egyszerűen nem létezik. — Vannak azután ingadozóan stilizáló határozatok. Pl. egyik⁷⁵ a kétszeri eladásnál úgy beszél, hogy a 2. (tkvileg szerző) vevő a «tulajdont átengedni tartozik» (tehát mégis: tulajdonos), de az előbbi vevőnek is (tkvön kívül) «korábban szerzett tulajdonjogát» emlegeti (tehát az is tulajdonos!). Egy másik határozat is egyszerre nézi tulajdonosnak a két szembenállót, a nélkül, hogy az ellenmondást észrevenné.⁷⁶ — Van

⁶⁶ Publiciana in rem actio ad instar proprietatis, non ad instar possessionis respicit. — Zsögöd (id. mű 460. l. sub †) helyteleníti Krainznak a bonitarius tulajdonra utalását. A magam részéről azonban az analógiát igen messzemenően helyesnek látom. A Publicianus jog egyik esete az volt, hogy res mancipit (nálunk: ingatlant) kellő nyilvánjellegű forma, azaz mancipatio (nálunk: bekebelezés) nélkül szerzett valaki a tulajdonostól, pusztá fizikai tradíció által. Joghatás: hogy a szerző nem lett quirítár (nálunk: teljesjogú, tkvi) tulajdonos, mégis minden gyengébb jogosulttól elperelhette a dolgot Publ. in rem actióval. A quirítár (nálunk: a tkvi) tulajdonos keresetével szemben e szerző exceptio rei venditæ et traditæval védekezett, szintűgy annak esetleges jogutódjával szemben, ki a nudum ius Quiritiumot (nálunk: az üres tkvi helyzetet) valahogy megszerzte. Ha pedig a tulajdonos vagy jogutódja valamiképpen visszakérült a fizikai birtokba: a Publicianus jogosult őt is sikerrel perelte, mert exceptio dominii-jével szemben replicatio rei venditæ et traditæ-vel élhetett. Amíg tehát egyáltalán fenntartjuk azt, hogy a tkvön kívüli szerző tulajdonossá nem lehetett (mint Zsögöd. szintűgy Szladits): addig a legmesszebbmenő érdemi analógia mutatkozik az ő helyzete és a Publicianus jogosulté között. (L. a bonitár tulajdonos jogállására pl. Czychlarz, magyar kiadás, 103. l. közepén; és 131–132. l.)

⁶⁷ MD XI. 77. V. 4571/1916., 1916. XI. 18.

⁶⁸ Ingóügyi analógia: PD VIII. 41., V. 603/1922. (?), 1922. IX. 20.: Adásvételből folyó kötelmi igény, átadással való tulajdonszerzés nélkül, végrehajtási igénykereset alapjául nem szolgálhat.

⁶⁹ PHT 389., 1892-ből, melyet ennél fogva Zsögöd (id. mű, 306. l.* és 582. l.) «rejtélyesnek», «nehezen értelmezhető»-nek talál. Zsögöd t. i. fenntartja in thesi a tkvi formálevveket, bár *érdemben* az ő «jog-címvédelme» egyezik ezzel a kúriai praxissal. V. ö. id. mű 483. l. sub a): átadás kell. . . És v. ö. alább sub VIII.

⁷⁰ MD XI. 160., V. 241/1917., 1917. V. 31., azzal, hogy a tkv nem egyezik a tényleges jogi állapottal, s hogy a vételi szerződés az ingatlanok (csak fizikai!) birtokbavételével már «foganatba ment. . .»

⁷¹ JH 2059. V. 6445/1926., 1927. XI. 9. is: «tkvön kívüli tulajdonos» (közszerzeménynél).

⁷² MT VIII. 43., V. 6522/1926., 1927. I. 14. (tkvön kívül megosztott közszerzemény?)

⁷³ Ex JH 2038., V. 6620/1926., 1927. XI. 16.

⁷⁴ Mit ért «a nem tkvi tulajdonos» alatt PJet. 1927. 94. l. uebek., V. 4829/1926., 1927. IX. 2.? Vajjon tkvön kívüli tulajdonost? vagy egyszerűen nemtulajdonost?

⁷⁵ MD XIX. 18., V. 1518/1925., 1925. XI. 17.

⁷⁶ MD II. 88., VIII. 710/1907., 1908. I. 7. A Kúria «az ingatlan jogszerű tulajdonosá»-nak ítéli azt, akinek pénzén és megbízásából X. árverésen ingatlant vett, birtokába is adta, átírni is kötelezte, de valóban mégis magára (X-re) iratta. A törvényszék X-et mondta

határozat,⁷⁷ amely oly szigorúan levonja a pusztá tradíció általi tulajdonátszállás következményeit, hogy az el- és átadó által utóbb (más javára) adott bekebelezési engedélyt «eredetileg érvénytelen»-nek mondja, mivel azt kiadnia joga nem volt: tehát nyilván úgy fogja fel a dolgot, hogy a fizikai átadással az addigi tulajdonos (bár a tkvben bennmaradt) elvesztette tulajdonosi minőségét.⁷⁸

V. A köztudatban a «kétszeri eladás» él az idetartozó esetek prototípusaként, részint, mert régebben ez a néhány évtizeden át igen divatos csalási módozat foglalkoztatta leginkább a judikatúrát, részint pedig Zsögöd idevágó monumentális fejtegetéseinek⁷⁹ utóhatásaként. Ez az esettípus⁸⁰ lényegileg tudvalevően abban áll, hogy a tulajdonos előbb el- és tkvön kívül átadja ingatlanát valakinek, majd utóbb, ennek megkárosítására, visszaél a nála megmaradt, üres tkvi helyzettel és annak alapján újra eladja ugyanazt az ingatlant tkvi átíratással másvalakinek. Ha aztán az eredeti tulajdonos (mint csalóknál az várható:) megszökik vagy egyébként végrehajthatatlanságában burkolózik: szükségképp közvetlenül szembekerül egymással a két vevő, kiknek elsője a fizikai tradíció, második a tkvi formálszabály alapján vitatja magát tulajdonosnak. Tudott dolog, hogy a gyakorlat megtagadta a másodiktól a «jóhiszem»-et, és e címen⁸¹ az első ismerte el tulajdonosnak.

Azonban számos más esete is merült fel a praxisban a hasonló jellegű konfliktusoknak. Ugyancsak *tulajdont* vitatnak *tulajdon* ellenében pl. a *kétszeri elajándékozás* esetében;⁸² vagy a *megbízó* a megbízottja⁸³ ellen, aki visszaélve, saját nevére iratta a megbízásból vásárolt ingatlant;⁸⁴ vagy előfordult, hogy valaki ingatlanát előbb *osztályban* átruházta tkvön kívül, utóbb eladta másnak tkvileg.⁸⁵ Más esetekben megint a *tulajdonnal* valamely *egyéb dologi jog* ütközik össze: pl. a tkvön kívüli *haszonélvezőt* kell megvédeni az utóbb tkvileg tulajdont szerzővel szemben,⁸⁶ vagy pedig *zálogjog* és tulajdon közt támad konfliktus, amely újabbban igen gyakori és fontos esetről még bővebben szölok. Végül, hogy a felsorolást befejezzük: adódik a tulajdonon kívüli, *egyéb dologi jogoknak* egymással kollízióba jutása: így *zálogjog* kontra *haszonélvezet*;⁸⁷ *zálogjog* kontra *zálogjog*;⁸⁸ és analóg

tulajdonosnak, de rosszhiszeműnek. A Kúria «. . . indokaiból. . .» is hagy helyben, a nélkül hogy mellőzné X. tulajdonossá-minősítését. — Pontosabban: X. tkvi jogutódja állt perben. Az első két érdekelt közt el lehetne intézni az ügyet pusztán kötelmi alapon is. V. ö. a Beck—Varannai-Jéle: «Az 1926. év . . . bírói gyakorlata» című füzetben (4–5. l.) álló két ily esettel.

⁷⁷ MD IX. 44., V. 802/1914., 1914. XI. 11.

⁷⁸ Mert ha csak kötelmileg eltiltottnak néznők a későbbi bekebelezési engedély kiadását: az még nem lenne ezáltal érvénytelené.

⁷⁹ Id. mű, 31–36. §§. (454. skk. lapok): «Tulajdonszerzés végleti megtámadás».

⁸⁰ Egy szimpla gyakorlati példája: MD V. 58., VIII. 3862/1910., 1911. III. 16.

⁸¹ Zsögöd pedig a maga egyéni konstrukciója alapján, fenntartva azt, hogy tulajdonos a második, de érdemben mégis az első mellett foglalván állást.

⁸² MD XIX. 25., I. 1420/1925., 1925. X. 13. Az ingatlant előbb tkvön kívül, majd másnak tkvileg ajándékozta el az eredeti tulajdonos. Döntés a kétszeri eladás módjára: az első mellett. — V. ö. alább 92. j.

⁸³ Illetve: annak jogutódja. . .

⁸⁴ A már id. MD II. 88. esete, VIII. 710/1907., 1908. I. 7.; tényleges birtokba a megbízó lépett; döntés az ő javára. — Időnként visszatérő eset. Előfordul, hogy a megbízó nem is az ingatlanra perel, csak közvetlenül megbízottja ellen pénzbeli térítésre: így (valorizáltan) MD XX. 89., III. 5872/1926., 1927. V. 17., természetesen sikerrel, de a mi témánkra már nem tartozóan. V. ö. fent 59. j.

⁸⁵ MD VIII. 93., VII. 2642/1913., 1914. II. 26. Döntés az első szerző mellett.

⁸⁶ MD X. 76., IX. 1771/1915., 1915. X. 26.

⁸⁷ MD X. 77., V. 4879/1915., 1915. XII. 9. A bár tkvön kívül álló (csak utóbb bejegyzett) haszonbérlo joga ellenében nem áll meg (annak rangelsőbbiséget adni kénytelen) a később *ügyletileg* (!) szerzett jelzálogjog, mert a hitelező a tkvi irattárból megtudhatta volna a haszonélvezet fennforgását.

⁸⁸ JH I. 987., V. 2089/1927., 1927. V. 4. Hátrábbálló zálogjogosult keresete a rosszhiszeműnek állított előbbi zálogszerző ellen: aki tehát e szerint a másikkal tkvön kívül létező, dologi joggá még nem is vált pusztá zálogszerzési lehetőségét («hatalmasság»-át?) is köteles lett volna respektálni? Érdemi döntés nincs, a határozat csak a kért perfeljegyzésről nyilatkozik, tagadólag. Régebben

eset a kétszeri *haszonbérbeadás*⁹⁰ is, ahol a két haszonbérletnek theoretice persze csak kötelmi jogai praktice ugyanolyan szempontok uralma alatt csatáznak egymással. Egyébként e különböző konfigurációk nem újak; nagyrészüket Zsögöd már tárgyalta.⁹⁰

VI. Ami már most különösen a *jelzálogjognak* a tulajdonnal (esetleg más dologi joggal) összeütközéseit és ezekből folyólag vitatott *érvénytelenségét* illeti, itt a gyakorlat ebbe a vezértételbe sűrítendő:

Az a jelzálogos hitelező, aki a tkvi tulajdonos ellenében akkor szerezte a maga jogát, amikor attól más már tkvön kívül tulajdont vagy egyéb dologi jogot szerzett volt az ingatlanra:⁹¹ a tkvön kívülálló féllal szemben

a) megbukik a maga *ügyleti* jelzálogjogával, amennyiben a másik jogról tudott vagy tudhatott, azaz amennyiben «rosszhiszemű»-nek bizonyul; de

b) ha a jelzálogjoga (nem ügyleti, hanem) *végrehajtási* vagy ezzel analóg más «*egyoldalú*» módon keletkezett, akkor mindenképp megbukik, tekintet nélkül arra, tudott-e a másiknak tkvön kívüli jogáról, — vagyis másszóval: ilyenkor a jóhiszemőség sem segít a jelzálogjog szerzőjén.

E különböztetésnek oka az, hogy a gyakorlat a) az ügyleti jelzálogjogszerzést, amennyiben az t. i. a hitel nyújtása kapcsán, annak garanciájaként történt: *visszterhes*^{91/a} szerzésnek fogja fel, ellenben b) a hitelezésnek zálogmentes eszközzése után, csak később (tehát nem is ügyletleg a hitelezés «ellenében») történő zálogszerzést *ingyenes* jellegűnek érzi s tehát, az általános elvek szerint,⁹² æquiparálja a rosszhiszemű szerzéssel.^{93—94}

MD XI. 77., V. 4571/1916., 1916. XI. 8. (104. lent — 105. fent): nem kellett respektálni a zálogszerzőnek a más (vételi szerződésbe testesült, tulajdoni) jog szerzésére irányuló hatalmasságát, bár ennek célja is voltaképp egy követelésnek biztosítása volt. — Újabbán is szerepel az a gondolat, hogy a zálogjog adására (biztosításra) irányuló *követelést* is érvényesíteni lehetne az ingatlan «rosszhiszemű» új tulajdonosával szemben, ki azt t. i. bekebelezésével prima vista meghiusította. Kivehető ez (valorizációs vitában) ex MT VIII. 55., V. 4286/1926., 1927. VI. 8., ahol csak konkrét okok miatt vetik el az igényt. (V. ö. Nizsalovszky, KJ XXIV. 11. sz., 182. lapon.)

⁹⁰ JH I. 2034., VI. 4740/1926., 1927. XI. 4. Korábbi haszonbérlet sikerrel perli az ingatlan birtokbaadására közvetlenül a későbbi haszonbérlet, mert ez szerződések tudott az ő jogáról. — Analóg eset az ingó jog köréből MD XX. 88. alatt, VI. 8446/1926., 1927. V. 4.: egy üzletre másnak (bérleti? vagy vételi?) opciója áll fenn; aki az üzletet ennek dacára kibérelte, érezte, hogy jó lesz az opció-jogossal, valahogyan megegyeznie. (A perrita más mozzanat körül volt.)

⁹⁰ Id. mű 51. §. (579. skk. lapok): Egyéb dologi jogokra vonatkozó... megtámadás... telekkönyvön kívüli előbbszerzés alapján. — Különösen zálogjogra vonatkozó megtámadásra, érdemben: 581. l. 3. bek.!

⁹¹ Ha tehát ez a másik épp tulajdonjogot szerzett tkvön kívül, akkor a zálogos hitelező már csak az üressé vált tkvi helyzet alapján szerzi a maga jogát s a «tkvön kívüli tulajdonos»-sal ütközik össze, — míg ha a másik egyéb jogot szerzett, akkor a jelzálogjogosult «valódi» tulajdonostól szerzett és joga nem egészében tétetik vitássá, csak annyiban, hogy azon másiktól rangelsőbbiséget biztosítson...

^{91/a} «Synallagmatikus»: HD XX. 112. j. szerint. «*Visszterhesen*»: ex MD. III. 125., id. alább (a 104. j.-nél).

⁹² Minthogy tudvalevőleg nem minden jóhiszemű szerzés védetik, csak a jóhiszemű és visszterhes. Már t. i. ott, ahol a szembenálló érdekelt visszterhes alapon áll. Ahol az is ingyenes, ott megint: l. fenti 82. j. — «Ingyenszerzővel szemben in thesi sincs szükség a rosszhiszemű bizonyítására...»: Zsögöd, id. mű, 485. l. 3. bek.

⁹³ Érdemben e kúriai felfogást helyesnek tartom. Mert ellene lehetne ugyan vetni, hogy a bár később zálogjogot bekebelezetett hitelező előzetesen mégis csak pénzt folyósított stb., tehát lényegileg nem ingyenesen szerez; továbbá, hogy ő tudott arról, hogy adósának ingatlana van s tehát bízott abban, hogy utóbb, ha kell, majd végrehajtásilag rámehet arra. Ámde viszont az is áll, hogy hiszen ha rögtön a hitelezéskor nem biztosította magát a hitelező, akkor nemcsak annak volt kitéve, hogy adósa az ingatlant időközben tkvön kívül elidegeníti stb. (amiről ezúttal tárgyalunk), hanem annak is, hogy megteszi azt szabályosan, *tkvileg*; és nem látható be, mért jusson a hitelező jobb pozícióba pusztán az általa egyébként türendő lépésnek tkvön kívüli modalitása miatt. Ezek meggondolása tényleg ingyenesnek bizonyítja azt a biztonsági *pluszt*, amelyet utóbb a hitelező magának végrehajtásilag óhajt megszerezni, vagyis épp a jelzálogjogot.

⁹⁴ Beck Salamon (a fenti l. j.-ben említett előadás vitájában)

Kiemelendő tétel még, hogy a tkvön kívüli állapot és illetve a jelzálogos hitelező «rosszhiszeműsége» tekintetében kizárólag *azon időpontbeli* helyzet és tudomás vizsgálándók, amikor a jelzálogos hitelező kérvénye a *tkvhöz beérkezik*, — vagyis nem segít rajta az, hogy előbb, amikor hitelezett, még nem tudott a jelzálog szerzését akadályozó körülményekről, vagy azok akár még fenn sem forogtak.⁹⁵

Ezek a tételek annyira fontosak s másfelől oly távol esnek a közismertségtől, hogy érdemes az illusztráló joganyagot részletesebben is bemutatni.

ad a) Az ügyletleg szerzett jelzálog ellen érvényesíthető a tkvön kívül szerzett jog, ha arról a jelzálogszerző hitelező tudott, tudhatott, illetve tudnia kellett neki.⁹⁶

ad b) Végrehajtási zálogjog megtámadható, ha a végrehajtató⁹⁷ tudomással bírt vagy bírhatott arról, hogy az ingatlant más a végrehajtást szenvedőtől már a végrehajtási zálogjog megszerzése előtt megvette és birtokában tartja.⁹⁸ Nem jóhiszemű a jelzálogjog szerzése (előjegyzés volt, nem tűnik ki, mily alapon,) annak részéről, aki tudta, hogy a tulajdonos az ingatlant másnak eladta.^{99—100}

Míg ezek a részben régebbi határozatok még a végrehajtási zálogjognál is néznek a hitelező tudomására,^{100a} addig a PHT. 383. sorszámú alatt felvett «elvi határozat»¹⁰¹ már ettől függetlenül mondja ki, aljelzálogjogszerzésnél: ¹⁰² «Ha a zálogjogi be-

nem az utóbb szerzett jelzálogjog ingyenes jellegével, hanem azzal véli magyarázhatni az érvénytelenséget, hogy az ítéleteknek az ismeretükben később ügyletkötő felekre visszaható, motíváló hatása ilyen esetekben aggálytalan, amennyiben érvénytelenséggel csak azokat sújtják az ítéletek, akik amúgyis rászánják magukat a hitelezésre, tekintet nélkül a nyerhető jelzálogi biztonságra. — Felfogásom szerint ez csak másfelől stilizálása ugyanannak a dolognak; érdemben a két magyarázatot, in ultima analysi, egybeesni látom.

⁹⁵ Ezt helyesnek s az előző tételekkel kongruensnek vélem. (Zsögöd az ellenkező nézeten van. id. mű 51. §. (4.), különösen 582. l. fent.) A gyakorlat határozott: MD XI. 160., V. 241/1917., 1917. V. 31. A váltó alapján jelzálogjogot előjegyeztetett alperes... jogszerzésének időpontja tekintetében egyedül... kérvényének a tkvi hatóság iktató hivatalába... beérkezése az irányadó, nem pedig alperes és adósa közti hitelezési viszony kezdetének ideje, ... mert a követelés... jelzálogjog nélkül keletkezett...» stb. — PHT 444. (fej és szöveg) szerint «az aljelzálogjog bejegyzésére irányuló kérés időpontjában» létezett tkvön kívüli státus az irányadó stb. — Polg. tkv. jav. bsz. 390. §. 2. bek. szerint is a jóhiszemű tkvi szerzés tekintetében releváns a tudomást a szerint az időpont szerint kell megítélni, amelytől fogva... a jog... bejegyzése hatályos...»

⁹⁶ Már id. MD IX. 44., V. 802/1914., 1914. XI. 11.: a tulajdonos által az üressé vált tkvi helyzet alapján kiadott zálogbekebelezési engedély «eredetileg érvénytelen» (a hitelező is «rosszhiszemű» volt). — MD V. 59., VI. 4857/1910., 1911. I. 17.: hitelező (a tulajdonos apja) résztvett az ingatlan tehermentes eladásában, ez után, de a vevő tulajdoni bekebelezése előtt bekebelezte zálogjogát: e joga az érvényesítés rosszhiszeműsége miatt törlendő. — Már id. MD X. 77., V. 4879/1915., 1915. XII. 9.: nem áll meg az ügyleti jelzálog a tkvön kívüli haszonélvezet ellenében, mert arról hitelező tudhatott volna. — Jóhiszemű segít: már id. JH I. 1825., V. 2992/1927., 1927. X. 13. (fentebb, az 57. j.-nél.)

⁹⁷ Illetve a konkrét esetben a végrehajtató jogi személynek eljáró közege.

⁹⁸ MD X. 142., V. 3314/1915., 1916. II. 29. A tkvön kívüli szerző vht. 168. §. és 55. TÜH alapján perelt. A tvszék azzal indokolt, hogy a végrehajtató a köteles gondosságot, mellyel adósának vagyoni és birtokviszonyairól, mielőtt ellene végrehajtást vezet, meggyőződést szerezni (köteles), elmulasztotta s így jóhiszemű jogszerzőnek nem tekinthető. A Kúria ezt magáévá tette. A tábla a végrehajtatónak adott igazat, mert a tkv-vel szemben kutatni nem tartozott...!

⁹⁹ MD IX. 197., V. 3303/1914., 1915. III. 24. — Zlinszky ezt még lehetetlen, sőt állíthatatlan felfogásnak mondta volt (id. Zsögöd, id. mű 580. l. fent). Még Zsögöd is ez ellen: id. mű 580. lent, 581. fent. V. ö. 583. l. 2. bek.

¹⁰⁰ Részben végrehajtási zálogjog ellen is dönt MD V. 59., imént id. a 96. j.-ben.

^{100/a} V. ö. alább a 108. j.-nél is.

¹⁰¹ 1908. IV. 9., 4900/1907.

¹⁰² Az analógia teljes. Egyszer arról van szó, hogy a végrehajtató jelzálogjogot szerez adósának tkvileg még nevén álló, de tkvön kívül már másra ruházott ingatlanán, máskor meg (jelen esetben) arról, hogy végrehajtató aljelzálogjogot szerez adósának, aki valahol jelzálogos hitelezőként van bejegyezve, a tkvileg még fenn-

kebelezéssel biztosított követelés *végrehajtás útján* olyan időben foglaltatik le, midőn a követelés kifizetés folytán már megszűnt: a végrehajtási foglaltság s annak alapján a tkvileg még ki nem törölt zálogjogra kieszközölt alzálogjog is hatálytalan s ennek kitörlése per útján elrendelendő.¹⁰³

Ugyanezt azután a budapesti tábla¹⁰⁴ legközelebb már beható indokolással, a fentjelzett ingyenességi felfogás első megközelítésével fejti ki: «A hitelező, ki *nem forgalmi jogügylet, hanem végrehajtási cselekmény* alapján az adósával létesült ügylet megkötése után követelésének kielégítése céljából adósának egy már kifizetett, de nyilvánkönyvből még nem közölt követelésére *végrehajtásilag* szerzett alzálogjogot, nem hivatkozhatik sikeresen arra, hogy az ügyletet a nyilvánkönyvben való bíztaban kötötte meg... Az opt.-nek 469. §-a, a tr.-nak 155. §-a^{104/a} csak a forgalmi jogügyletekre vonatkoznak» (!) «Mert csak az állíthatja, hogy ő a nyilvánkönyvben való bíztaban szerzett meg valamely nyilvánkönyvi jogot, aki a *bejegyzett jogra való tekintettel határozta el* magát arra, hogy a maga részéről is *visszتهerrel* járó ügyletet kössön és *ez alapon hitelezzen*».

A végrehajtási zálogjoggal egy kategóriába sorozza a gyakorlat (helyesen) a váltó, könyvkivonat stb. alapján szerzett jelzálogjogokat, a jogügylet útján szerzett jelzáloggal egységes, tágabb kategória gyanúnt állítva szembe «a hitelező által a törvény alapján *egyoldalulag* kieszközölt»¹⁰⁵ jelzálogjogok fogalmát.

Könyvkivonatos esetben kelt a PHT 444. sorszámú elvi határozat:¹⁰⁶ «Eredeti érvénytelenség alapján megtámadhatja a jelzálogjoggal terhelt ingatlanság tulajdonosa azt az aljelzálogi bejegyzést, mely *nem jogügyleten* alapszik,¹⁰⁷ ha az aljelzálogjog bejegyzésére irányuló kérés időpontjában a jelzálogjoggal biztosított követelés már megszűnt volt.» Könyvkivonaton (is) alapuló (és pedig *nem al-*) jelzálogjog megdöntése, más esetben is, de a hitelező *tudomása* alapján: Nem áll meg a jelzálogjog, amelyet a hitelező az adósa nevében álló ingatlanon szerzett, ha a hitelező tudta, hogy adósa az ingatlant már másnak el- és átadta.¹⁰⁸

Váltó esetére szintén több kúriai határozat mondja ki (még

állónak mutatkozó, de tkvön kívül már kifizetett követelésén s azzal kapcsolatos jelzálogjogán. Mindkét esetben: végrehajtási jogszerzés a végrehajtást szenvedőnek már üressé vált tkvi pozícióján.

¹⁰³ Tkvi formáljog (opt. már id. 469. §. egybevetve tr. 155. §.) alapján az aljelzálogjog feltétlenül megállana. A tábla így is ítélte, a tvszék és Kúria ellentétesen, pusztán azzal az indokkal, hogy a követelés már megszűnt volt, amikor alzálogilag lefoglalták. Ezzel voltaképp még nincsen megindokolva, milyen alapon mellőztetnek a formális szabályok, amelyek hisz épp erre az esetre szólnak. Az indokolást a tábla csinálta meg, a következők id. határozatban, egy év múlva.

¹⁰⁴ MD III. 125., 819/1908., 1909. III. 19. Szintén végrehajtásilag, már megszűnt követelésen szerzett alzálogjog esetében.

^{104/a} Azaz hogy a nem törölt jelzálogos követelés *nem szűnt meg* (opt. 469. §., id. fent 43. j.-ben), és azon az alzálogszerző végrehajtató mint további (3.) jogszerző *azonnal* megtámadhatatlan jogot nyert (tr. 155. §.).

¹⁰⁵ E stilizálás ex MD XI. 160., V. 241/1917., 1917. V. 31. (226. l. 4. bek.)

¹⁰⁶ 1916. VI. 16., V. 7086/1915. Egyébként párdarabja az imént citált PHT 383.-nak. Itt is opt. 469. és tr. 155. voltak felhíva; a tvszék és a Kúria egy véleményen vannak, «főleg mert... nem szerződéses úton, hanem *könyvkivonat* alapján tr. 88. §. c)... egyoldaluan szerezte, mely jogszerzése a biztosítási végrehajtás útján szerzett... előjegyzéssel azonos tekintet alá esik». A nagyváradi tábla ellenkezően ítélte volt.

¹⁰⁷ Hogy a végrehajtási zálogjoggal a tr. 88. §-án alapuló előjegyzések — vagyis: az összes nem jogügyleti — egy kategória, az máskülönb is el van ismerve. A már idézettekén kívül pl. így (nem jelzálogmegtámadási ügyben): MD X. 235., V. 3896/1916., 1916. IX. 20.: Mivel a *könyvkivonat* alapján a tkvi rendtartás 88. §-ának c) pontja értelmében előjegyzett zálogjognak *ugyanaz a keletkezési módja és célja*, mint a biztosítási végrehajtást rendelő végzés folytán előjegyzett zálogjogé, t. i. mindkét esetben a zálogjog az adós beleegyezése nélkül keletkezik, a hitelező követelésének kényszer útján való biztosítása végett, mindkét zálogjogi előjegyzésnek *ugyanaz a joghatása is*...

¹⁰⁸ MD IX. 44. V. 802/1914., 1914. XI. 11. Ez tehát párdarabja a végrehajtási zálogjogokat a hitelező *tudomása* alapján megdöntő határozatoknak (fentebb 97—100. j.-eknél).

pedig a hitelező tudomására való minden tekintet nélkül, illetve egyenesen azzal, hogy a hitelezőn jóhisze me sem segít!) azt, hogy az üres tkvi helyzet révén nyert jelzálog érvénytelen.¹⁰⁹

(Bef. köv.)

Dr. Blau György.

Szemle.

— **Az infláció** alaposan rácatolt néhai Wekerle Sándor ismert mondására, hogy pénz lehet kevés, lehet sok, de elég sohse lehet. Keserves tapasztalat útján jöttünk rá, hogy a sok pénz kevés pénzt, sőt semmi pénzt jelent, mert nem a mennyiség, hanem a minőség dönt. Nincs különben a *jogszabályok inflációjával* sem. Sok új jogszabály még nem szükségkép jár a jogi aranyvagyon gyarapodásával. Isten ments, hogy a *plurimae leges, pessima respublica* jusson eszünkbe, de azért valahogy nehezen tudunk elzárkózni a túlbő istenáldás kritikai megítélésétől, amelyet törvény- és rendeletgyaráink termelése vált ki. Mindazoknak befogadó és emésztőképesége, akik akár mint bírák, akár mint ügyvédek a születő és megszületett tételes joggal hivatásszerűen foglalkozni kénytelenek, véges és korlátolt. Nincs okunk feltenni a magyar bírói és ügyvédi karról, hogy az új joganyaggal szemben arra az álláspontra helyezkedik, mint az egyszerű bajor bíró, aki a BGB. életbelépésekor barátjának, midőn ez megkérdezte vajjon hogyan fognak e nagy anyaggal megbirkózni, azt felelte: «az eddigi jogot se tudtuk, így hát az új kódex se okoz sok gondot». Mi megszoktuk a multban, hogy megtanuljuk a törvényt, még pedig a «scire non est verba earum tenere, sed vim ac potestatem» értelmében. Ennek a szokásnak mind nehezebb eleget tenni. Nem is szólva a rendeletek ijesztő tömegéről, egyszerre szakadt a nyakunkba a jelzálogtörvény, a valorizációs törvény és — last but not least — a büntelönovella problematikus ajándéka. Áprilisban lesz a jogászgyűlés, amelynek anyaga kell, hogy minden jogászt foglalkoztasson és megtanulásra vár a magánjogi kódex javaslatát, amelyről állítólag azt a rejtelmes kijelentést tette az igazságügyminiszter, hogy megalkotása sürgős, mert bár ezidőszert jogalkotó önállóságunk megvan, de nem tudhatjuk, hogy mit hozhat esetleg a jövő. Egyelőre azonban e monumentális terjedelmű törvényhozási mű csak a miniszteriális szakelőadóknak filius ante patrem tartott előadásaiól ismerhető meg. mert a javaslatból a jogászközönségnek szánt példányok érthetetlen okból nem készültek el. Ebből a találmányra kimarkolt anyagból is kiderül, hogy alaposan meggyorsult a jogalkotás üteme. Mindenesetre jobban gyorsult, semhogy lelkiismeretes jogász követni bírja. Boldogult Vázsonyi Vilmos mondotta még a háború előtt, ha siető emberrel találkozik, mindjárt tudja, hogy kodifikátor. Sietni csak az szokott, aki vesztét érzi, de a kodifikátorokra e tapasztalás nem talál, mert azok a sietségben az előmenetelt, a kitüntetést, a rendjelet érzik. Az ország számára azonban, amelyet túlgyors tempóban árasztanak el nem mindig aranyveretű adományokkal, az ütem csak a rend jelét, nem pedig a jogrend megszilárdulását jelenti. Sajnos, a jogi infláción nem lehet új valutával segíteni, ezért lassítani kell az ütemet, mert a jogi értékeléshigitásnak keserű levét nem a kodifikátorok, hanem az ország és a jogszolgáltatás isszák meg.

¹⁰⁹ MD XI. 77., V. 4571/1916., 1916. XI. 8.: Akik jelzálogjogaikat nem adósok jogügyleti beleegyezése alapján, hanem lejárt *váltókra* alapított egyoldalú fellépésükkel mintegy kényszer útján szerzik, e szerzésük tekintetében *jóhiszeműségükre és a telekkönyv közhitelességére* (publica fides) *nem hivatkozhatnak*. — Váltói esetben kelt MD XI. 160. is, V. 241/1917., 1917. V. 31.: Azokkal a jogszerzőkkel szemben, akik nem a forgalom útján, illetve jogügylet által szerzik nyilvánkönyvi jogaikat, tehát azokkal a jelzálogos hitelezőkkel szemben, kik nem a tkvi bejegyzéssel nyerendő biztosítékra való tekintettel hiteleznek, hanem arra való tekintet nélkül nyújtottak hitelt és utóbb csak *egyoldalulag* keresnek tkvi biztosítást és veszik igénybe az e végből a törvény által megengedett módokat, a *tkvnek a tényleges jogi állapottal való meg nem egyezése érvényesíthető*. — Ehhez képest a tkvi tulajdonos ellen a tr. 88. §-a alapján szerzett *zálogjogi előjegyzés hatálytalan*, ha annak kérésekor az ingatlan már másnak el- és át volt adva, habár az előjegyzés alapjául szolgáló követelés az adósvételi szerződésnél korábban keletkezett is... — Tehát helyes a fellebbezési bíróságnak az a jogi álláspontja, hogy... alperesnek a jelen per útján töröltetni célzott jelzálogjogának érvényessége szempontjából alperes *jó- vagy rosszhiszeműségének kérdése nem döntő*... — (Ugyanebben az ügyben közelebbről is körülírja a Kúria, mikor vehető a jelzálog forgalmának, visszerthes jellegűnek.) A jelzálogos hitelezők tekintetében... (a) biztosítékot a tkv abban az esetben nyújtja, ha a hitelező a tkvbe bejegyzett vagy legalább egyidejűleg bejegyzendő jelzáloggal szerzendő biztosítás mellett történik, avagy a jelzálogjog tkvi bejegyzetése a hitel nyújtásakor a hitelező és adós közli megállapodás tárgyává lételett.

— **A Kúria és a miniszter.** Az ország igazságügyének és jogtudományának szentelt e lapokon nem érintek politikát, amikor felhívom jogászaink figyelmét kultuszminiszterünk nyilatkozatára a Kúria egyik döntéséről. Az imént lezajlott parlamenti vitában többször volt szó a Kúriának egyik döntéséről, amely a zsidók törvényes helyzetére vonatkozott. A vita végén felszólaló miniszter nem restelte azt mondani, hogy e döntést nem ismeri. Az angol alsóházban, amelyhez a magunk képviselőházát hasonlítani mindig szerettük, ezt a kijelentést homerosi kacaj kísérte volna s a miniszter beszédét aligha folytathatja, mert saját pártja sem vehette volna komolyan azt a minisztert, aki fennen hirdeti, hogy a napirenden lévő kérdéssel kapcsolatban legfőbb bírói döntést nem ismeri. Angliában arra senki sem gondolhatott volna, hogy a miniszter lekicsinyleni akarja a legfőbb bíróság döntését, mert ki volna oly merész, hogy a bírói döntés hagyományos jelentőségét kétségbevonja. A miniszter meg is indokolta azonban, hogy miért bánik ily mostohán a kúriai döntéssel. E bírói döntés azért nem érdekli őt, mert a bíróság törvénytárgyaló hatáskörében a törvényhozó testület szándékával szemben nem helyezkedhetik. Eddig úgy tudtuk, hogy a legszigorúbb felfogás szerint, a bíró a törvénnyel nem helyezkedhetik szembe, de azt, hogy a törvényhozás oly szándékai, amelyeket a törvényben kifejezésre nem juttatott, irányadók kell, hogy legyenek, a miniszter úr felügyelete alatt működő egyetemeken nem tanítják. Különösen merőben lehetetlennek látszik ez a felfogás, hogy az ilyen az indítványozók, vagy a szavazók lelkében lakó, avagy egyes parlamenti felszólalásokban kifejezésre jutott, de a törvénybe nem foglalt szándék megdöntse, avagy a legcsekélyebb mértékben elhomályosítsa alapvető törvények kifejezett, világos rendelkezését. X.

— **Dr. Papp Dezső államtitkár előadása** «A magán-tisztviselők és kereskedősegek szolgálati viszonyának törvényi szabályozásáról» messze kimagaslott az anketeket megnyitó szokásos felolvasások köréből. A tudós előadó reámutatott arra, hogy a szóbanforgó törvényi szabályozás mily égetően sürgős szüksége gazdasági életünknek és egészséges társadalmi berendezkedésünknek, mert amíg a Nyugat minden államában modern törvények szabályozzák az alkalmazotti jogviszonyt, addig nálunk 1884. óta egy pár toldáson-foldáson kívül alig történt valami ezen a téren, holott a magánalkalmazottak vállain nyugszik egész gazdasági életünk, és a nemzetközi viszonylatban ők a legfőbb letéteményesei hazánk boldogulásának. A munkajog külföldi szabályozásának és hazai történetének áttekintése után, az előadó az általa készített törvénytervezet főbb pontjait ismertette, s jellemző, hogy mély emberszeretetét és igazi erkölcsi elveken alapuló objektív igazságot tartalmazó jogi fejtegetéseit a legkülönbözőbb társadalmi osztályokból és érdekképviselőkből álló hallgatóság egyformán helyeselte. A törvénytervezet ismertetésére és bírálatára még visszatérünk. (M. E.)

— **Előadás a tisztességtelen versenyről.** A Magyar Jogászegylet és a Budapesti Ügyvédi Kör február hó 25-én együttes ülést tartott, melyen dr. Sente Lajos ügyvéd, a Kereskedelmi Jog szerkesztője: A tisztességtelen versenyről tartott előadást. Előadó az elmúlt három év joggyakorlata nyomán megállapította, hogy a Tvt. teljesen megfelelt a kereskedelmi körök évtizedes óhajának és a tisztességes kereskedelemnek hathatós védőbástyája lett a tisztességtelen versennyel szemben. A Tvt. 1. §-a, az ú. n. *General klauzula*, mely él az érdekelt körök meglehetősen aggodalommal néztek, szintén jónak bizonyult; és dacára e szakasz rugalmasságának, sem a rendes bíróságok, sem a Kamara mellett működő választottbíróságok e szakasz intencióit nem lépték túl, s míg egyrészt oly esetekben, midőn egyéb törvényes intézkedés nem segített, e szakasz hatályos fegyvernek bizonyult, másrészt a bíróságok az alaptalan igényeket mindig visszautasították. Különösen bevált a 23,800/1924. I. M. számú rendelettel szabályozott *ideiglenes intézkedések* és a Tvt. 11. §-ában szabályozott *zárlat* intézménye, melyek igen sok esetben azonnali eredményt, vagyis a tisztességtelen verseny abbahagyását idézték elő. Előadó foglalkozott részletesen a Tvt. 8., 9. és 15. §§-aival és rámutatott arra, hogy e §§-ok a cég- védjegy- és szabadalmi oltalmat oly erős mértékben terjesztik ki, hogy nincs kizárva az a perspektíva sem, hogy valamikor a Tvt. lesz az egész iparjogvédelmi intézmény centrális törvénye, amely mellett a többi törvények másodrangúakká fognak válni. A *büntető bíráskodásnál* előadó hangsúlyozta, hogy a büntető perrendtartás mai struktúrája mellett a perek igen soká húzódnak és szükségesnek tartja a nyomozás és a vizsgálat egyszerűsítését és a vádtanács teljes kiküszöbölését; legrosszabb esetben még attól sem riadna vissza, hogy a tisztességtelen verseny miatti perek, a védjegy- és szabadalmi bítorlási perek mintájára, a büntető járásbírói szakbírói előtt tárgyalassanak, természetesen a Kúria előtt érvényesíthető semmisségi panaszal. A *kamarai választottbíróságok* gyakorlatából két kérdéssel foglalkozott és pedig az egyik az az aggályos körülmény, hogy a felek a Tvt. 44. §-ának intencióit félreértve, miután a választott bíróságnál abbanhagyásra ítéletet nyertek, kártérítés iránt még a rendes bírósághoz fordulnak, holott igényük a választott bírósági ítélettel

konsummálva lett; továbbá azon gyakori esettel, hogy felperes keresetét a választottbíróság előtt kiterjeszti, ami szintén visszaélésre adhat alkalmat. Általában a kamarai rendszer működését megfelelőnek tartja, csak kicsit túlzottnak látja a Kamara propagandáját ez ügyekben.

Az előadást beható vita követte, különösen a büntető eljárás egyszerűsítése körül, mely vitában részt vettek dr. Vidor Jenő, dr. Urbach Lajos, dr. Malonyai Dezső, dr. Giskán Jakab ügyvédek, dr. Bernauer Zsigmond egy. magántanár, szabadalmi ügyvivő, dr. Radványi László. Az előadás végén az elnöklő dr. Schuster Rudolf, a szabadalmi felsőbbbíróság elnöke, mondott köszönetet az előadónak.

Inhalt. Dr. K. Szladits: Der neue Entwurf des ungarischen BGB. — Dr. L. Löw: Streitfragen im Zinsenrechte. — Dr. G. Blau: Das Platzgreifen der publica fides im Grundbuchssystem. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közgazdaság.

A Magyar-Olasz Bank R.-t. igazgatósága megállapította az 1927. év mérlegét, amely az előző évvel összehasonlítva a banküzlet keretének lényeges kibővülését mutatja fel. Az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az eddigi 10-8 millió pengő alaptőkét 9-2 millió pengő névértékű 184,000 darab új részvény kibocsátásával 20 millió pengőre emelte föl. A régi részvényesek az összes újonnan kibocsátandó részvényekre elővételi jogot nyernek és pedig 23 új részvényekre, 27 régi részvény után új részvényenként 65 pengő elővételi áron. Az elővételi jogot március 14-től március 28-ig gyakorolhatják. A tiszta nyereségből részvényenként 5 pengő, vagyis a részvény névértéke után számítva 10 százalék kerül kifizetésre. ²⁸⁵

Magyar Ruggyantaárugyár R.-t. igazgatósága a közgyűlésnek az 1927-re részvényenként 3 P osztalék kifizetését javasolja. ²⁸⁹

Nagy gyakorlattal rendelkező ügyvéd társulna jövedelmező irodához, idősebb kollégának megbízható támasza volna. Budapestben vagy vidéken. Értesítést e lap kiadóhivatalába «Akarat» jelíve. ²⁸⁶

Vidékre közjegyzőhelyettesnek, ügyvédi irodavezetőnek ajánlkozik most végzett, 5 évi vidéki és pesti gyakorlattal is rendelkező nőtlen ügyvédjelölt. Cím a kiadóban. ²⁸⁷

Másfélvi széleskörű vidéki gyakorlattal rendelkező, polgári peres és perenkívüli, büntető, telekkönyvi és bank ügyekben teljesen jártas ügyvédjelölt állást keres. Cím a kiadóhivatalban. ²⁸⁸

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR

(CORPUS JURIS HUNGARICI)

1927. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalását s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1635--1926. évi törvényeken az 1927. évben hozott törvények tettek.

Ára egészvászonkötésben 26 P, fűzve 22 P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Almási Antal* kir. kúriai bíró, c. egyet. rk. tanár: A jelzálogjogi törvény nyílt kérdései. — *Dr. Dombóváry Géza* budapesti ügyvéd: Amnesztia és bírói kegyelem. — *Dr. Ujlaki Géza* budapesti ügyvéd: A választottbíráskodás nemzetközi joga. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: A «jóhiszem» térfoglalása telekkönyvi rendszerünkben. — *Dr. Katona Gábor* budapesti ügyvéd: Lehet-e fegyház helyett pénzbüntetést kiszabni a II. Bn. 4. §-a alapján. — *Dr. Admelo Géza* budapesti ügyvéd: Az angol büntető igazságszolgáltatás. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXI. 2. — Perjogi Döntvénytár. XIII. 1.

A jelzálogjogi törvény nyílt kérdései.

I.

1. Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének kitűnő javaslata 728—839. §-aiban a jelzálogjogi törvény, az 1927 : XXXV. tcikk 1—113. §-ait ismétli.

Rebus sic stantibus: kell-e még és érdemes-e még a jelzálogjogi törvénnyel külön is foglalkoznunk? Nem-e tárgyaltanok az erre vonatkozó megjegyzések az által, hogy ez a törvény talán már hatálybalépte előtt is csendesen kiműlik és Magyarország Magánjogi Törvénykönyvébe olvad bele?

Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének megalkotása sok oly körülménytől is függ, amelyre vonatkozóan a nagy jogász-közönségnek nincs meg az áttekintése és a tájékozottsága. Így a felvetett kérdésre nem felelhetünk határozottan és a jelzálogjogi törvényt már ebből az okból sem szabad félretennünk és a Corpus Juris bármily becses, de holt fundus instruktusához sorolnunk.

És pedig annál kevésbé, mert talán abból, hogy a törvénykönyv javaslata az 1927 : XXXV. tcikket szakaszonként ismétli, hogy nem elégszik meg reá vonatkozólag is oly inkorporatív utalással, mint 110. §-ában a házassági törvény tekintetében, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a törvényhozó szinte utat és lehetőséget kíván magának hagyni a tekintetben is, hogy az 1927. évi XXXV. tc.-nek Magyarország Magánjogi Törvénykönyve megalkotásáig esetleg kiderülhető hiányait pótolja, sőt, hogy annak egyes szabályait a Magyarország Magánjogi Törvénykönyv megalkotása kapcsán a szükséghez képest módosítsa is.

2. A jelzálogjogi törvény alkotása pillanatában sem tudhattuk és ma sem tudjuk tehát, vajjon e törvény messze kimagasló, nagyobb időre szánt, nevezetes mértföldkő-e azon hosszú, fáradságos és a magyar kodifikátorok által dicsőségesen és diadalmasan befutott úton, amely Werbőczytól az új magánjogi törvénykönyvhöz vezet, avagy pedig csak mintegy megtekintésre szóló részskódex, amelynek főfeladata a magánjogi törvénykönyv beharangozása.

Már ez is több kétely elé állít.

Kodifikált dologi jogban t. i. az 1927 : XXXV. tc. merőben mást tartalmaz és jelent, mint oly szokásjogban, amelyet még az osztrák polgári törvénykönyv régi szövegének az 1855-iki telekkönyvi rendtartásnak sok rendelkezése és ezeknek a 116. §. értelmében kiadandó rendeletekben is fenntartandó «alapelvei», tehát azok egész szelleme áthat.

A polgári törvénykönyv megalkotásával a dologi jog szabályai, a dologi jog intézményeinek személyi és tárgyi kellékei megannyian kétségtelen, szabatosan körülhatárolt területekké válnak. Szokásjogunkban pedig a jelzálogjogi törvény után is a határok felette elmosódnak.

A Magyarország Magánjogi Törvénykönyvét életbeléptető törvénynek ugyanis nem szabad és annak idején az bizonyára nem is fogja nyitva hagyni azt a kérdést, vajjon a jelzálogjogra vonatkozó szabályok mennyiben alkalmazandók az oly más jelzálogjogokra is, amelyekről külön törvény van. Az 1927 : XXXV. tcikk 116. §-a ellenben ezt a kérdést nyitvahagyja.

Egyfelől t. i. nem helyezi hatályonkívül az 1927 : IX. tcikk 9. §-ának azt a rendelkezését, amely szerint a lajstromozott hajóra csak olyan, tehát minden olyan jogot is lehet bejegyezni, amely a magánjog szabályai szerint az ingatlanokra telekkönyvileg bejegyezhető.

Másfelől pedig hallgat arról, hogy az 1927 : XXXV. tc. tartalmilag is alkalmazható-e az oly egyéb, esetleg ingókra vonatkozó jelzálogjogokra is, amelyekről más törvény rendelkezik. Viszont e törvény azonban mégis kijelenti, hogy a jelzálogjogi törvény hatálybaléptével hatályukat veszít mindazok a szabályok, amelyek az e törvényben szabályozott jogviszonyokra vonatkoznak. (116. §.)

Kétséges tehát főleg az, hogy az ingatlanra a jelzálogjogi törvényben létesített új intézmények: a telekadósság, a jelzálogadóslevél, a telekadóslevél stb. a helvízi lajstromozott hajókra is alkalmazhatók-e? Sőt kérdéses az is, vajjon a tulajdoni jelzálogjog és a rangfeljegyzés szabályai a lajstromozott helvízi hajókra szintén állanak-e?

A forgalom ezt alighanem meg fogja kívánni. A ráció is mellette szól. De sem az 1927 : IX. tc. sem pedig az 1927 : XXXV. tc. sem emlékezik meg róluk. Pedig megengedésük vagy megtagadásuk nyilvánvalóan oly szabály, amely az 1927 : XXXV. tc.-ben szabályozott jogviszonyokkal egyivású.

A jelzálogjogi törvényben — úgy tetszik — e rendelkezéseknek annál kevésbé szabad hiányozniok, mert hasonló kételyek az 1925 : XV. tc. 6—10. §-ainak törvénybeiktatása alkalmából is felmerültek. És hogy azok indokoltak voltak, azt éppen a jzt. 116. §-ának eltörlő szabálya tette világossá.

Valamiképpen módját kellene tehát ejteni annak, hogy szövegezett szabály teljesen kétségen kívül helyezze, hogy az 1927. évi XXXV. tc. új anyagi jogi intézményei azokra az esetekre is alkalmazhatók-e, amelyekben külön törvény létesít jelzálogjogot. Ide értendők tehát az ingójelzálogjogi javaslat is, amennyiben a javaslat hallgat (megemlékezik a keretbiztosítéki jelzálogjogról 79/1927. számú javaslat 52. §.). Talán éppen ennek a törvénynek az alkotása volna az itt jelzett hiányok pótlásának legjobb alkalma is. Sem az 1927 : IX. tcikk 9. §-a, sem az ingójelzálogjogi javaslat 1. és 10. §-ai a kételyek elosztatásához nem elegendők. Azért, mert csupán a jelzálogot alapító tényekről szólnak, nem pedig annak fajairól és különböző tartalmáról.

A jelzálogjogi törvény kodifikatórikus záradéka tehát túlságosan szűk. Túlságosan szűk, mert figyelmen kívül hagyta, hogy az 1927 : XXXV. tc. új intézményeket is létesít, amelyek alkalmazásbavétele nem csupán a jelzálogjog anyaterületén, hanem ott is fontos, ahol a jelzálogjog utánaképzett szabályai irányadók.

3. De kételyt támasztónak mutatkozik az 1927 : XXXV. tc. 116. §-ának kodifikatórikus záradéka annyiban is, hogy figyelmen kívül hagyja, hogy a jelzálogos hitelező és a jelzálogos adós személyi kellékei is a jelzálogjogi jogviszonyokra vonatkoznak. E tekintetben is úgy vagyunk, hogy magánjogi törvénykönyvben erre vonatkozó külön intézkedésre talán nincs szükség. Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének 431., 432., 439. §-ai az ingatlan-

tulajdonos rendelkezési jogait elvileg szabályozzák. Felismerhetően, bár úgy tetszik kissé szintelenül is, utalnak a törvényes terhelési és elidegenítési tilalmakra is. Igaz, ezekről a Magyarország Magánjogi Törvénykönyve a jelzálogjognak nem szól. De ez oly törvénykönyvben amely az idegen dologbeli jogosultságokat csupán mint a tulajdonnak konstitutív kihatásait szabályozza, nem is szükséges.

Szokásjogunkban ellenben a bírói gyakorlat a Ppé. 75. §-ával megnagyobbodott erejével a 81. számú teljes-ülési döntvényt fennálló jognak tartja és alkalmazza. Erről pedig a jelzálogjogi törvénynek is meg kellene emlékeznie. A 81. sz. T.Ü.H. szerint ugyanis az egyházi javakra vonatkozó jelzálogjog ügyleti engedélyezése, vagy annak bírói határozat alapján történő bekebelezése is, az itt nem lényeges kivételektől eltekintve, parancsoló erejű közjogi tilalomba ütközik, mint ilyen érvénytelen és annak foganatosítása a telekkönyvi hatóság által az 1881: LX tc. 136. §-a értelmében megtagadandó (PHN. I. kötet 63/32. sz.)

Vagyis: a holtkézi jogalanyokat a jelzálogjogok tekintetében parancsoló jellegű jogképeségi korlát terheli.

Kiemelendő, hogy a 63. számú teljes-ülési határozat hozatala óta, amelyet bírói gyakorlatunk szintén tart és amely szintén bekerült a polgárjogi határozatok tárába (PHN. I. kötet 6/2. sz. A 81. T.Ü.H.-ban kifejtett jogszabály gyakorlatilag oly jogképeségi korlát, amely kizárólag vagy legalább is elsősorban jelzálogjogi megterhelést akar kirekeszteni. E szerint oly jogszabály is, amely különösen az ingatlan állagának megszerzésére vonatkozó holtkézi jogképeségi korlát eleste óta főleg a jelzálogjogi törvényben szabályozott jogviszonyokra vonatkozik.

Úgy a szóbanforgó jogalanyok erkölcsi súlyának nagy nyomatéka, mint a holtkézi alanyok tulajdonában álló ingatlanok nagy tömege és értéke okvetlenül szükségessé teszi annak nyílt törvényszóval való szabályozását, vajjon az 1927: XXXV. tc. a 81. számú teljes-ülési döntvényen változtatott-e vagy sem?

A magam részéről kizártnak tartom, hogy a törvény ily fontos kérdésben a fennálló joggal ellentétes álláspontra hallgatólag helyezkedett volna.

Erre nincs semmi adatunk, különben ez, tekintettel a szóbanforgó jogszabály jelentőségére, nem is volna megfelelő.

Azonban másfelől a 116. §. tabula rasat csinál. Ha e szakaszt szószerint vesszük: vagy arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy a 81. számú teljes-ülési döntvényben kifejezésre jutott szabály noha jelzálogjog, bár végrehajtási zálogjog, bekebelezésének kérdésében is mondatott ki, mégsem vonatkozik jelzálogjogi jogviszonyra. Vagy pedig azt kell mondanunk, hogy a jelzálogjogi törvény a 81. döntvényben és nem is pusztán annak rendelkező részében, hanem főleg és kimerítően az indokolásában igen nagy erővel hangsúlyozott jogszabályokat hallgatólag hatályon kívül helyezte.

Sem az egyiket, sem a másikat nem tarthatom megnyugtatónak. Ezért a törvény kiegészítését tartanám helyesnek.

4. És pedig annál is inkább, mert a törvény tartalmilag új intézményei a holtkézi alanyok jogképesége szempontjából is úgy látszik szintén még megoldatlan kérdések elé állítanak.

Ezeket, valamint az előzőket is természetesen csupán magánjogi szegletből vetem fel. A közjogi: úgy a magánjogi javaslat, mint az 1927: XXXV. tc. szabályainak körén túl fekszik és az egyház és az állam közötti közjogi és egyházi kérdések komplexumába tartozik.

Magánjogi szegletből kérdéses, vajjon telekadósság, jelzálogadóslevél és telekadóslevél kibocsátása holtkézi ingatlanokra lehetséges-e? Vagyis: miként viszonylik a 81. számú teljes-ülési döntvényben foglalt jogszabály az 1927: XXXV. tc.-ben foglalt új jelzálogjogfajokhoz?

A ráció azonosságából, továbbá a törvény ama szabályából, amely szerint a jelzálogjogok egyes fajai egymásra átváltoztathatók (80. §.) az folyik ugyan, hogy mindezekre a 81. számú teljes-ülési döntvény egyformán áll. De a törvénynek — úgy tetszik — ezt sem szabadna nyílt kérdésnek hagynia.

5. És ezzel kapcsolatban az új jelzálogjogi intézmények szempontjából talán szabályozandó volna a többi kötött birtokok tulajdonosainak jogképesége is. Vagyis az, vajjon a családi hitbizomány, a családi birtok, az oszthatatlan családi birtok stb. tekintetében az 1927: XXXV. tc. létesített-e változásokat és mennyiben?

Dr. Almási Antal.

Amnesztia és bírói kegyelem.

A kegyelmi jognak a bűnösök egész osztályaival szemben való gyakorlását kivételes idők kivételes körülményei okolják meg. Ezért a hivatalos lap március 1-i számában megjelent amnesztia-rendelet valamennyiünk jogi meggyőződésével találkozunk.

A leirat szerint az utóbbi időben elszaporodott politikai pörökre vonatkozik. Ezekre célozva, nem ok nélkül jegyezte meg egyszer Finkey Ferenc koronaügyész, egyben azonban a bűnvádi eljárási jog leghivatottabb művelőinek egyike, hogy a közzéadhatóság sokszor csak túlbuzgóságból, máskor meg politikai érdekből könnyen hajlik a zaklatásig menő indokolatlan vádemelésre, amit — ugyancsak Finkey szerint — a bíróság közömbösít ugyan, de — tartja szükségesnek Finkey, hogy megjegyezze, hogy csak «némileg».

Csak a rendelet 7. pontjában foglalt intézkedéshez volna pár szavam. E szerint politikai természetű indokból elkövetett bűncselekmény miatt a kegyelmi elhatározás keltétől számított három hónapon belül a bíróság dönt a kegyelem tárgyában. A kegyelmi elhatározással egyidejűleg, annak végrehajtása tárgyában megjelent 1224. sz. igazságügyminiszteri rendelet 8. §-ának betűi szerint az e tárgyban (járásbírói esetekben is) döntő kir. törvényszék nem «ad» ugyan kegyelmet, hanem csak «megállapítja», hogy az eset a kegyelmi elhatározás körébe tartozik-e?

E szerint, ha ugyan forma szerint nem is, de érdemben mégis csak a törvényszéknek — és pedig az igazságügyi miniszteri rendelettel statuált bűnvádi eljárási szabálynál fogva — meg nem föllebbezhető határozatától tették függővé, vajjon az egyes esetekben elbírálás tárgyául szolgáló cselekmény az összes körülményeknek méltányosan való figyelembevételével részese-e kegyelemben vagy sem.

A rendelkezésnek anyagjogi vagy szabatoson: a büntetésre vonatkozó rendelkezéseit a magunk részéről fölötte helyeselnék. Nem úgy azt, hogy Btk.-ünk és Bp.-unkat köz- és alkotmányjogunknak ezt a két pillérét — ezúttal is végrehajthatalmi intézkedéssel változtatják meg. Elvégre a kormány, pártjának erős többségénél fogva, bármely törvényt — ha köll, rövid tárgyalás után is — tudott volna megváltoztatni. Épp ezért a törvényszék hatáskörének rendeleti úton királyi fölségjogokra való kiterjesztésére szükség fönn nem forgott.

Ezzel szemben fölötte szívesen láttuk volna, ha a törvényhozás — és pedig nemcsak a kegyelmi elhatározásában megvont határok között — ruházta volna föl bíróságainkat a kegyelmezési jogkörrel.

Vannak ugyan, akik nem helyeselnék a bírói kegyelmezési jognak intézményszerű biztosítását és pedig azért, mert szerintük ez a törvény szigorú (?) alkalmazására hivatott bíróság tevékenységének a megszokott irányával ellentétes. Am fölfogásuknak a téves voltát könnyű kimutatni. Mert könnyű volna bebizonyítani, hogy ez a jogkiterjesztés még a bíróban is csak növelhetné a törvény iránti tiszteletet. Bírói kegyelmezési jog híján ugyanis a szakbíró sokszor lelkiismeretével homlokegyenest ellenkező módon kénytelen a bűnösséget megállapítani; pl. a sokszor idézett beteg gyermeke életének a megmentése céljából sikkasztó esetében. De a bírói kegyelem az esküdtszéki gyakorlatban elejét venné annak, hogy emberi és társadalmi okokból ugyancsak menthető esetben, jobb meggyőződése és törvényes előfeltételek híján is, szóval, magyarul mondva törvény ellenére állapítsák meg esetenként a fölmenteni óhajtott vádlottnak a beszámíthatatlan voltát, avagy pediglen végszükség esete címén hozzanak fölmentő verdiktet ott, ahol a végszükségnek törvény által megkivánt előfeltételei igazában nem volnának megállapíthatók.

A mi judikaturánkból is tudok rá példát, hogy a bíró ítéletileg fejezte ki a fölötti sajnálkozását, hogy nem bír kegyelmezési joggal, 1902-ben történt. Az időközben tanárrá lett *Dolechal Alfréd*, akkor törvényszéki tanácselnök vezetése alatt működő tanács egy konkrét esetben az ítéleti indokokban fejezte ki a fölötti sajnálkozását, hogy törvénynek hiányos rendelkezéseivel fogva kénytelen a vádlottat bűnösnek kimondani. Ez az emberi-legal figyelmebe veendő méltányossági körülmények nagy számára való tekintettel történt. A táblának országszerte ösmert boldog emlékü *Hérics-Tóth János*, «a magyar bon juge», későbbi kúriai tanácselnök vezetése alatt működő tanácsa rosszalását fejezte ki ugyan ezen «ítéletbe nem való» kijelentés fölött.

Franciaországban Michaud szenator 1885-ben, *Reybert* képviselő pedig 1886-ban a *correctionelle* (szóval középsúlyú törvényszéki) esetekre vonatkozóan óhajtották a *loi de pardon*-nak életbe léptetését. E szerint a bíróság «az enyhítő körülmények nagy számban való fönnforgása» esetén a vádlottnak kegyelmi úton elengedhetette volna a büntetését, a bűnügyi költségekre és a magánjogi igényre ki nem terjedő hatállyal. *Chateau-Thierry* világhírű jóbírójának, *Magnaud*-nak kezdeményezése folytán ennek a kerületnek a képviselője *Morlot* 1898-tól 1906-ig terjedő időn át meg-megújuló hévvel, de már minden súlyú bűncselekményre kiterjedő kegyelmi jogot kíván biztosítani a büntetőbíróknak. A hivatalos vaskalaposság, de a parlament túlnyomó többsége is, igen heves ellentállást fejtett ki ezekkel a «szentimentális» törekvésekkel szemben, különösen minthogy a javaslat szerzői «korrigált» indítványukban a vizsgálóbírókat is fölhatalmazták volna az eljárásnak kegyelmi okokból való beszüntetésére; mivelhogy a bűnvádi eljárás folytatása is malum, szóval rossz.

Ami a mi speciálisoknak állított viszonyainkat illeti, hát nálunk a talaj, véleményem szerint, jóval alkalmasabb, mint bárhol, ennek a bírói kegyelmezési jognak a minél tágabb kereteken való megvalósítására.

Régi 48 előtti magyar joggyakorlatunk ugyanis — amint ez 22 évvel ezelőtt «Fenyítő eljárás és büntetési rendszer Pest vármegyében, a XIX. század első felében» c. ma már ugyancsak rég elfelejtett művemben megírtam volt — telve van kegyelmi jellegű intézkedésekkel. A sok közül csak a «vigyázó szem» intézményére, a büntetés föltételes elengedésére, a föltételes elítélésre, de a kir. cancelláriának, mint negyedik fokon működő mitigationalis hatóságnak a jogkörére utalok. Valamint a *nagyváradi, kézdívásárhelyi, sepsiszentgyörgyi és kolozsvári* levéltári adatok alapján általam más helyütt megállapított arra a tényre, hogy erdélyrészi vármegyéink és székeink sedriái a 48 előtti reformátusoknál és unitáriusoknál nagyban divott «ekleziatikövetés» esetén, a bűnvádi eljárást folytathatónak nem tartották és pedig az akkori időben még főbenjáró bűnképpen minősített házasságtörés esetén sem.

Am — nehogy az ilyen «nem gyakorlati» kérdéseknek taglalásával túlságosan igénybe vegyem az olvasó türelmét — csak arra utalok, hogy a Bv. 18. §-ában körülírt bírói jogkör, a föltételes elítélés, a büntetés föltételes fölfüggesztése, melyet élő jogrendünk is ösmer, valójában véve kegyelmi intézkedések. Ehhez képest ennek az intézménynek a megvalósítása éppenséggel nem volna «ugrás»-jellegű. De a modern jog fejlődésével is összhangban állana, mert pl. a *Mussolini*-féle — mint tudjuk — véres szigorúságú Btk. jav. 170. §-a *perdono giudiciale* cím alatt úgy rendelkezik, hogy a 18. évüket be nem töltött fiatalokéknak, a jav. 134. §-ában felsorolt, (lényegileg enyhítő) körülmények fönnforgása esetén, föltéve, hogy a törvény által előírt szabadságvesztésbüntetés maximum hat hónál, a pénzbüntetés pedig 5000 líránál nem nagyobb, egy izben a büntetés elengedhető.

Ennek az intézménynek az *Enrico Ferri* f. 1921-ben benyújtott, de már 1919-ben készült olasz jav. 82. §-ában találjuk meg az előzményeit, bizonyos könnyebb súlyú bűncselekmények elkövetőivel szemben és pedig megelőző kis súlyú elítélés eseteire is.

Végül még csak annyit, hogy a most tárgyalás alatt álló 1927-iki német Btk. javaslat 76. §-a szerint: a törvény különös részében meghatározott esetekben a bíró a büntetést elengedheti, különösen könnyű esetekben. Különösen könnyű eset akkor forog fönn, ha a tettes bűnössége és cselekményének a következményei oly csekélyek, hogy büntetés kirovására szükség fönn nem forog.

Az 1925-iki javaslatnak megfelelő 75. §-a véleményem szerint, jóval helyesebben a «bűnösség és a cselekmény következményeinek a csekély volta» helyett enyhítő körülményeket említett.

Az indokolás nagyjában a bírói kegyelmezési jog mellett fölhozatni szokott érveket sorolja föl.

A jogászközvéleményre nézve azonban föltötte jellemző, hogy úgy a német, mint az osztrák éppen nemcsak a bírói kar tagjainak tollából eredő cikkek azt helytelenítik, hogy csak a törvényben tüzetesen felsorolt esetekben szabad a büntetést elengedni. Pedig a javaslat pl. magzatelhajtás kísérletét és magánlaksértés befejezett cselekményét sem hagyta ki a felsorolásból és a kihágásokat sem. Ezekre az utóbbiakra azonban a törvény nem fog Ausztriában kiterjedni, e tekintetben való megegyezés híján.

Nálunk nem ösmerik a *crimina non multiplicare* és a *minima non curat praetor* elvét. Az alatt, hogy tőzsomszedságunkban modern eszmék öltenek testet, az alatt, hogy világszerte és pedig gazdaságilag le nem romlott államokban — csökkentik a büntetésokozta gazdasági károkat — nálunk a pénzbüntetéseknek kirovását a legtöbb esetben elkerülhetlenné tették.

Fogház helyett enyhítési célból kirótt pénzbüntetés ellen nem lehet kifogásunk. De vannak esetek, mikor a büntetés kirovásának nincsen erkölcsi alapja. Ily esetekben indokolt volna a bíró kegyelmezési joga.

Ugyanakkor, amikor Németországban és Ausztriában is a bírói hatalom «*Vertrauenskrise*»-jéről beszélnek! . . .

Dr. Dombovány Géza.

A választottbíráskodás nemzetközi joga.¹

Más helyen² kifejtettem a választottbíráskodás nemzetközi vonatkozásai mai állását úgy bel- mint külföldön. Kifejtettem, hogy a nemzetközi kereskedelmi forgalomban, ahol a különböző államok jogai összeütközése még jobban bonyolítja — a sérelmes békeszerződések után — amúgy is megsokasodott és megnehezült jogi problémák eldöntését, mily kiterjedt hálózata jött létre a *különböző államokhoz tartozó gazdasági szervezetek közötti választottbírói szerződéseknek*.

Közép-Európa államai siették kielégíteni az — élethelehetőségeket felismerő és kihasználni kényszerülő — kereskedelmi forgalom szükségleteit. Néhány év óta szemben találjuk magunkat tömegével az új nemzetközi szerződéseknek, viszonzossági kormány-nyilatkozatoknak, amelyek a külföldi magánjogi választottbírói ítéletek kölcsönös végrehajtását biztosítják.

Míg azelőtt a választottbíráskodás a perlekedés hamúpipókéje volt, az európai nemzetközi szerződésekben még említve sem volt (eltekintve a tőzsdei külön bíróságoktól), most fontosabbá válik, sőt olykor egyetlen modus *procedendi* lett. Ezt látjuk a *német-orsz választottbírói megegyezésben* (kelt 1925 okt. 12-én, megjelent a Reichsgesetzblatt 1926. kötetében, II. 58.). A német törvény indokolása szerint a cél az, hogy Szovjet-Oroszország állami bíróságai helyett választottbírók járjanak el, amelyekben német állampolgárok is közreműködnek.

Magyarország — úgy látszik abból a felfogásból kiindulva — hogy mint iparcikkek s tőke importjára szoruló adós állam, lakosainak nem áll érdekében hasonló megegyezés, ez idő szerint egyetlen állammal sem kötött ily tárgyú nemzetközi szerződést s nem tett viszonzossági nyilatkozatot. Sőt még a külföldi választottbírói szerződések érvényessége elismerését biztosító egyezményt — a *Népszövetség 1923 szeptember 24-iki genfi jegyzőkönyvét* — a választottbírói záradékok tárgyában — sem írta eddig alá Magyarország, holott azt számos európai és amerikai állam is aláírta. Ezen egyezmény 5. pontja szerint a jegyzőkönyv nyitva marad az összes államok aláírása számára; az egyezmény határozatlan időtartamra kötött, az bármikor felmondható egy évi előzetes értesítéssel, amely a Népszövetség vezértitkárához intézendő notifikáció útján történik.

A választottbírói nemzetközijogi vonatkozásainál a következő kérdések merülnek fel:

I. Érvényes-e belföldön oly választottbírói szerződés, amely külföldön eljáró és ítélkező választottbírói szerződést köt ki?

II. Mely esetben tekintendő valamely választottbírói szerződés belföldinek vagy külföldinek és utóbbi esetben melyik külföldi állam joga alá esik?

A *kompromisszum érvényességének kérdése elkülönül a választottbírói ítélet honossága kérdésétől*: 1. amikor a választottbírói szerződés honosságát adó állam más, mint az az állam, melynek területén a választottbírói ítéletkezik s ezen más állam bíróságának kell a választottbírói szerződés érvényességéről dönteni, pl. a választottbírói ítélet érvénytelenítése iránti perben; 2. amikor más állam bíróságának kell a választottbírói szerződés alapján valamely alakítási cselekmény; pl. a választottbíró (elnök) kinevezése vagy az ítélkezési határidő siker-

¹ A Magyar Jogászegylet és az International Law Association budapesti osztálya 1928. évi február 4-iki együttes ülésén tartott előadás.

² «A választottbíráskodás kézikönyve» című művemben.

telen letelte vagy a választottbíró kizárása vagy tisztének megszűnése tárgyában határozni; 3. amikor a választottbírói szerződésre hivatkozással a rendes bíróság előtt *pergátló kifogás* emeltetik.

III. Mely jog alá esnek: 1. a választottbírói szerződés anyagi érvényessége, hatályossága, megtámadása; 2. a választottbírói hatalmi jogai; 3. a választottbírói eljárás alaki rendje?

IV. Mely esetben tekintendő valamely választottbírói ítélet belföldinek, vagy külföldinek és mely külföldi állam joga alá esik.

Ide tartoznak ezen további kérdések 1. a választottbírói ítélet alaki és egyéb *kellei*, aláírás, kézbesítés, letétel 2. *megtámadási* okai, 3. *végrehajthatósága*.

A választottbírói ítélet érvényességétől függ az viszont, hogy annak alapján emelhető-e *ítélt dolog kifogása* vagy emelhető-e *beszámítási kifogás* a megítélt jogra való egyszerű hivatkozással s egyáltalán attól függ, hogy gyakorolható-e a megítélt jog, törtenhetik-e arra, mint *fennálló jogra* hivatkozás?

A választottbírói szerződés érvényessége és az ítélet végrehajtásának kérdése nem jár mindig együtt. A genfi jegyzőkönyv elismeri a választottbírói szerződések érvényességét, de nem biztosítja a választottbírói ítéletek kölcsönös végrehajtását. Az utóbbi azonban az előbbi magában foglalja, bár minden belföldi, jogerős választottbírói ítélet végrehajtása után is megeshetik, hogy az állami bíróság azt érvényteleníti.

Amennyiben a választottbírói eljárásban *jogsegély* (tanu-, szakértőhallgatás) céljából a megkeresés külföldi állami bíróságtól, vagy más hatóságtól ered, a választottbírói szerződés érvényessége kérdés tárgyát nem képezi, minthogy a megkeresés elintézésének alapja nem a kompromisszum, hanem a megkeresés maga.

Vizsgáljuk ezen kérdéseket egyenként.

I.

Külföldi választottbírói szerződés érvényesen kiköthető. A Pp. 45. §-ának az a korlátozása, hogy alávetés esetén «az illetékességet egy belföldi bíróságra» kell ruházni csak állami bíróságokra vonatkozik, míg külföldi választottbírói szerződés kikötése nem zárja ki a választottbírói szerződés érvényességét. (Ugyanígy Antalfi, ellenkezőleg Magyary perjoga 746. lapján.) Ugyanis e §. kizárólag csak az egyaránt hatáskörrel bíró belföldi állami rendes bíróságok egyikének illetékessége alá való vetésről rendelkezik. Azonban a választottbírói kikötés nem illetékességi, hanem hatásköri meghatározás. Mihelyt a felek kompromisszumot kötnek, már nem lehet arról szó, hogy a fél magát kivonta a belföldi bírói hatalom alól, amellyel nem konkurrál egy külföldi állam bírói hatalma. Énnélfogva a Pp. 45. §-a egyáltalában nem vonatkozik választottbírói szerződésekre.

Mindezt kimondta a Kúria P. IV. 313/1925. sz. határozata is (közölve idézett művemben 103. sz. alatt). A Kúria P. II. 8496/1926. sz. ítélete (Ker. Jog 1927/129. eset) pedig kimondta, hogy külföldön hozandó választottbírói ítélet érvényességét nem érinti az sem ha a vitás ügy belföldön munkaügyi bíróság, tehát kizárólagos hatáskörű ügybíróhoz tartoznék, sem az, hogy a választottbírói ítélete belföldön nem végrehajtható.

Az sem szükséges, hogy egy, vagy kizárólag egy külföldi választottbírói szerződés kötessék ki, hanem a vagylagos kikötés is érvényes. Pl. «Wienben vagy Linzben eljáró választottbírói szerződés» kikötése is érvényes.

II.

Mely esetben tekintendő valamely választottbírói szerződés belföldinek vagy külföldinek és melyik külföldi állam joga alá esik?

1. A Reichsgericht (1882 XI. 8) szerint külföldön kelt választottbírói szerződés érvényességét azon állam joga szerint kell elbírálni, amely államnak bírósága ily szerződés nélkül hatáskörrel bírt volna, illetve amely (a magyar Pp. 787. §-ának megfelelő) rendes bírósági közreműködő tevékenységre illetékes. Ehhez a nézelhez csatlakozik Kovács Marcel perjogi műve 887. lapján és Fabinyi Tihamér multkori előadásában.

Nem tudom helyeselni ezen megoldást. Sokszor bonyolult vitára adhat okot az a kérdés, hogy kompromisszum kötése nélkül mely állam bírósága lett volna illetékes. Már pedig a választottbírói eljárás célját veszti, ha az ily fontos kérdés nem liquid, egyszerűsített, hanem bizonytalan, hosszadalmas vitákra adhat

okot. Előfordulhat, hogy illetékes lehet bel- és külföldi, sőt több külföldi bíróság is. Több főkötelezett perlése esetén, ha különböző államok területén laknak, a lakhely szerint több állam bírósága egyszerre lehet illetékes. Ezen okból egyszerűbb megoldást kell találni.

A választottbírói eljárásban uralkodó elv a *felek akarat*a, autonómiája. Ezt kell elsősorban irányadónak tekinteni abban a kérdésben is, hogy a felek a kompromisszum érvényességét (hatályosságát) mely állam joga szerint kívánják eldönteni. (Ezután rövidesen csak a kompromisszum érvényességét említjük, de ez alatt érteni fogjuk annak a hatályosságát és azt a kérdést is, hogy a különben érvényes kompromisszum az eldöntendő ügyre kiterjed-e.)

Minthogy azonban a felek akaratának vizsgálata szintén nehézkes és bizonytalan eredményekre vezet, ezen okból, ha a felek írásban az alkalmazandó jogról nem rendelkeztek egyedül helyes külsőleg könnyen felismerhető tényről függővé tenni a kompromisszum honosságát, attól t. i. hogy hol történt a választottbírói szerződés kötése. Ezt rendszerint az okirat kelte fejezi ki, (lex loci contractus).

A főügylét és a kompromisszum eshetik különböző jog alá.

Abban az esetben, ha a főügylét a felek akaratából vagy más okból más jog alá esik, mint a kompromisszum, azonban a választottbírói szerződésnek nem tételt köteleességévé, hogy a jogszabályok szerint ítélkezzen a főügylét kérdéseiben, itt a főügylét és a kompromisszum jogának kettőssége jelentkezni nem fog.

A kompromisszum megkötésének helye kérdés tárgyát képezi akkor, ha az *távollevők* között ajánlat és elfogadó nyilatkozat által jött létre. Ez esetben jogszabály (K. T. 318. §.), hogy a szerződés akkor, illetve ott tekintetik létrejöttnek, amikor, illetve ahol az elfogadó nyilatkozat elküldött, illetve elküldés végett feladatott.

Előfordul, hogy a felek pusztán esetlegesen kötötték meg a kompromisszumot valamely külföldi helyen, pl. fürdőhelyen vagy utazás folyamán, a vasúton vagy hajón. Ilyen esetekben, ha a szerződés megkötés helye nem egyik vagy másik fél állandó telephelyének vagy nem lakóhelyének jogterületén van, nincs más hátra, mint a *felek akaratát vizsgálni a fennforgó ténykörülményekből*.

A felek akaratára bizonyos ténykörülményekből is következtetni lehet. Így ha a felek belföldiek — vagy külföldiek, de *közös honosságúak* — ez esetekben feltehető, hogy a honi jogot kívánják alkalmazni akkor is, ha a főügylét, illetve a választottbírói szerződéskötés helye nem a honossági állam területén van. Más a helyzet, ha a *felek külföldiek és különböző honosságúak*.

Ha a felek a *főügyletre* nézve bizonyos állam jogát alkalmazták, akkor helyén való szerintem az a vélelem, *hogy a kompromisszumra is ugyanazon jogot kívánták alkalmazni akkor is*, ha a kompromisszarius záradék külön okiratot képez.

Azt hiszem, és ezt egy szakíró sem emelte ki tudtommal, hogy a felek eredeti akaratának az felel meg, hogy a *kompromisszum joga a főügylét jogát kövesse*. A főügylét joga tekintetében különbséget tesz az, hogy az ügylét ingóra vagy bizonyos különös vételi tárgyra, (mint lajstromozott hajók, vízi és légi járművekre) vonatkozó vétel, avagy műbér- vagy szolgálati szerződés vagy valamely ingatlanra vonatkozó vételi ügylét-e. Ez utóbbi esetben a főügyletre a nemzetközi magánjog szabályai szerint azon ország joga alkalmazandó, amely országban az ingatlan fekszik. Idevonatkozólag utalok az International Law Association 1926. évi augusztusában megtartott kongresszusa államközi egyezmény-szervezetére, amely gyakorlati irányú szabályozást ajánl. (Ismerette dr. Jacobi Andor a Magyar Jogászegylet 1927. évi októberi kiadványában.)

Nézzük, mely rendelkezéseket tartalmaz az 1923. évi genfi jegyzőkönyv.

Az 1. cikkben a szerződő államok mindegyike elismeri a neki alávetett felek közötti kompromisszum érvényét kereskedelmi ügyekben, vagy választottbírói döntésének szerződésben alávetését minden más ügyben. (1. bek.) Mindegyik szerződő állam fenntartja a jogot, hogy az elismerést olyan szerződésekre szorítsa, amelyeket saját nemzeti joga kereskedelmiékné tekint. (2. bek.)

Az 1. bekezdés második mondata szerint ezen elismerés arra az esetre is kiterjed, ha a választottbíráskodásnak más országban kell történnie, mint amelyik az az ország, amelynek igazságszolgáltatása alá vannak vetve a felek.

A genfi jegyzőkönyv e szerint nem rendelkezik kifejezetten arról, hogy a kompromisszum érvényessége mely állam joga szerint bírálendő el. Abból, hogy a kompromisszum érvényessége elismeretik akkor is, ha a szerződés kötés és a választottbíráskodás helye más államok területén van, az következik, hogy a kompromisszum érvényére a *kötés helye* államának joga alkalmazandó, amely jog viszont alkalmazandónak rendelheti a felek akarata által megszabott jogot illetve a főügylet jogát.

Bár Magyarország a genfi egyezményt még nem írta alá, mégis a fentebb említett két kúriai határozat elismerte a külföldön létrejött kompromisszumnak alaki érvényességét, nemcsak a bizonyító erejét (Pp. 321. §.)

2. A *rendes bíróság közreműködő tevékenysége* a választottbírói eljárás során (Pp. 787. §.) helyet fog *külföldi* kompromisszum alapján, amikor belföldön alakul a választottbírói eljárás és szükség esetén a belföldi rendes bíróságnak kell intézkednie a választottbíró kinevezése, kizárása, választottbírói tisztségének megszűnése, az ítélezési határidő sikertelen leteltének megállapítása tárgyában. Ezen kérdésekben alkalmazni kell a *lex forit* és csak amennyiben ez megengedi, annyiban a *külföldi kompromisszumra alkalmazandó* jogot (és a felek dispositív rendelkezéseit); ugyanis ezen kérdésekben az állami bíró nemcsak a szerződés alapján, hanem az állam törvénye alapján is jár el.

A törvény alapján pedig az állami bíróság csak oly magánembert ruházhat fel választottbírói hatalommal, illetve nevezhet ki, akinek a törvény szerint választottbírói képessége van (pl. ily képessége nálunk nincs aktív állami bírónak.). Nussbaum berlini professzor szerint a kinevezett választottbíró csak olyan lehet, aki lakhelyénél fogva az államhatalomnak és törvényeinek alá van vetve. Szerintem, ha nem tiltja a törvény, hogy a felek külföldi állampolgárt válasszanak bírónak, úgy szükség esetén, (pl. a választási jog nem gyakorlása esetében) nem lehet akadálya annak, hogy külföldi állampolgárt nevezzen ki az állami bíróság is választott bírónak.

Ugyanez áll az említett többi intézkedésre is (kizárás stb.), ami a választottbírói eljárás alakítása körül felmerül.

Ezeket fejezi ki a genfi jegyzőkönyv 2. cikke 2. bek.

«A szerződő államok kötelezik magukat arra, hogy megkönynyítik az eljárási cselekményeket, amelyeknek az ő területükön kell megtörténniök, azon rendelkezésekkel *egyezőleg*, amelyek az ő *törvényhozásuk szerint* a kikötés alapján való választottbírói eljárást szabályozzák».

(Folyt. köv.)

Dr. Ujlaki Géza.

A «jóhiszem» térfoglalása telekkönyvi rendszerünkben.*

VII. Míg tehát a telekkönyvi formálrendszernek a «jóhiszem» címén történt első áttörése¹¹⁰ az ingatlanjogba a fizikai tradícióit viszi be irányadóként:¹¹¹ addig létezik a judikatúrának egy második,¹¹² még messzebbmenő irányzata is. Ez a tkvön kívül «szerző» felet a tkvi helyzettel való «visszaélés»-től megvédi akkor is, ha ő még fizikailag sem lépett birtokba, vagyis annak dacára, hogy az addigi tulajdonos a tkvi helyzeten kívül még valóságosan is birtokában van az ingatlanoknak. Ez a tendencia tehát nem is az ingók dologi jogának világába, hanem valahová a *kötelmi jogviszonyok* síkjába viszi át az ingatlanokra vonatkozó dologi jogokat. Dogmatica kifejezhető e felfogás akár úgy, hogy szerinte már a pusztán kötelmi tényállás (elkötelezés) dologi jogot (pl. tulajdont) ad, s tehát: a pusztán obligatórius követelést dologi joggá emeli,¹¹³ — akár megfordítva úgy, hogy az ismert dologi jogok keletkezéséhez az uralkodó theória ellenére elégnek tartja

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. 4. és 5. számban.

¹¹⁰ Fentebb sub IV.

¹¹¹ Legnagyobb részben ez alapon védik a tkvön kívül szerző felet a fent V. és VI. alatt felsorolt határozatok is: azaz csak akkor, ha ő neki az ingatlant pl. el- és átadták...

¹¹² Nem egészen precíz megjelöléssel: *újabb*. A kétféle elvi alap az idők folyamán váltakozva észlelhető. Mindamellett e második irány időbeli súlypontját későbbinek látom; az idetartozók újabban szaporodnak.

¹¹³ A kötelmek «eldologiasodása», írta hasonló tünetekre Beck Salamon.

a tradícióval meg nem erősített pusztán (az uralkodó tan szerint tehát csak: kötelmi tényállást tevő) szerzési jogcímet, vagyis hogy (tényállásilag) a dologi jogokat «elkötelmiesíti». Röviden és élesen: ez az irányzat kötelmi tényállásokhoz dologi joghatásokat fűz.

A *laikus* közfelfogásban mindig ez a szemlélet uralkodott; a nemjogász úgy véli: «eladtam, tehát már nem az enyém». *Büntetőjogászaink* szintén mindig hajlottak erre a civiljogi theóriára,¹¹⁴ ez az ő külön «házi magánjog»-uknak egyik főpontja. Elvileg így a *francia* magánjog is.¹¹⁵ De itt most épp arról van szó, hogy a *magyar magánjogi* judikatúra egy iránya is e felé vergál.

A kétszeri eladásnál pl. ez az irány megvédi az első vevőt (sikeres keresetet ad neki) a másodikkal szemben akkor is, ha az első csak megvette, de át nem vette az ingatlant.¹¹⁶ Beszélnek¹¹⁷ pl. előbből szerzett... de nyilvánkönyvileg még keresztül nem vitt *tulajdonjogról*, vételből kifolyólag, a nélkül, hogy átadásról szó lenne. Analogice jelzáloggal szemben is: Nem jóhiszemű a jelzálogjog szerzése annak részéről, aki tudta, hogy a tulajdonos az ingatlant másnak *eladta*.¹¹⁸

Van egy sorozata a gyámhatósági jóváhagyással komplikált eseteknek, melyekben a bírói döntést szintén csak ezen elv alapján lehetséges megérteni. Gyakran előfordul ugyanis, hogy a kiskorú ingatlanát vagy ingatlanrészét¹¹⁹ eladják, de át nem adják, (pláne tkvileg át nem írják, mert azt nem is lehetne), amíg a gyámhatósági jóváhagyást meg nem szerezték.^{119a} Ez sokszor évekig is eltart. Időközben mondjuk a (birtokban maradt) kiskorúnak¹²⁰ a hitelezője végrehajtási zálogjogot szerez az ingatlanon. Ezután a gyámhatósági jóváhagyás bekövetkeztén, a vevő törölni kéri a jelzálogjogot, mint eredetileg érvénytelen. *Helyi adnak* keresetének azzal, hogy a jóváhagyás visszahat a vételi szerződés megkötésének időpontjára. Ámde ha vissza is hat (amit nincs ok kétségbevonni): pusztán ezzel még csak a kötelmi szerződés válik ex tunc hatályossá. A vevő tulajdonjoga *tkvileg* mindenestre későbbi rangsoru lesz, hisz a jóváhagyás előtt még előjegyzést sem tudott szerezni;¹²¹ *tkvön kívül* is csak most lép birtokba. Tehát hogyan szerezhett ex tunc olyan jogot, mely az eladó hitelezőjének jelzálogszerzését kizárja? Csakis azon elv segítségével, hogy már a pusztán vételi, kötelmi címe dologi védettséget (tulajdont) adott neki,¹²² amely ez alapon szintén ex tunc hat.

¹¹⁴ Zsögöd, id. mű 143. l. lent — 144. l. fent és *) alatt: ... (rég) «büntetőjudikatúránk... nyíltan deklarálja, hogy az ingatlan-tulajdonszerzéshez bejegyzés, ingóéhoz átadás nem szükséges...», a «... tulajdonjog már az elkötelezéssel átszáll». — Előfordul azért másféle felfogás is büntetőjudikatúránkban. Pl. Kúria B. II. 7169/1926. (Magyar Jogélet 1928. I. sz. 9—10. l.) felment az ingók elikkasztásának vádját alól: mert azok a sértettnek nem adták át, így nincs is rajtuk tulajdonjoga, csak követelése rájuk.

¹¹⁵ Fent 31. j.

¹¹⁶ MD XIX. 58., VI. 3508/1925., 1925. III. 24.: Telekkönyvezett ingatlanok kétszeri eladása esetében vevők közül a tulajdon- és birtokjog azt illeti meg, aki mint az ingatlan tulajdonosa a telekkönyvben bejegyezve van, ha csak be nem bizonyítottatik, hogy a szerződés megkötése alkalmával a *korábbi eladásról* (tehát átadásról nincs szó!) tudomással bírt s ekként szerzése rosszhiszemű volt. — Szladits a döntvénytár jegyzetében: A tétel ismét úgy hangzik, mintha már a pusztán (birtoklással meg nem erősített) adásvétel is megállapítaná a vevő jogcímének védelmét későbbi tkvi jogszerzéssel szemben.

¹¹⁷ MD XVI. 56., V. 3967/1922., 1923. II. 14. Szladits is így érli a döntvénytár jegyzetében.

¹¹⁸ MD IX. 197., V. 3303/1914., 1915. III. 24. Tehát nemcsak tkvileg nem iratta meg a tulajdonos az ingatlant a vevőre (akkor már nem lehetne jelzálogot szerezni), de még át sem adta neki. — Hasonlóan beszél a fenti jelzálogi esetek némelyike, pl. MD V. 59., id. fent 96. j.

¹¹⁹ Mely esetben sokszor a nagykorú eladótárs ingatlanrészének sorsát is függővé teszik a kiskorútól (egységes ügylet).

^{119a} Vagy: nagykorú eladó, kiskorú vevő. A továbbiak analogice mennek.

¹²⁰ ... illetve esetleg (119. j. körülményei közt) a nagykorúnak (is) ...; vagy ha a kiskorú a vevő, akkor a szembenálló nagykorú eladónak ...

¹²¹ Kiténik e mozzanat a köv. j.-ben id., MT VII. 1. alatti esetből.

¹²² MD XVIII. 83. = MT VII. I., V. 594/1925., 1925. X. 6.: «Aki tudja, hogy olyan ingatlanra szerez zálogjogot, amelyre nézve az a

Olykor a pusztá kötelmi cím védelmét még másfajta, az adott esetben bekapcsolódó szabályokkal is alátámasztják. Pl. az előbb elkötelezett ingatlan utóbb másnak-elajándékozása esetén sikeres pere volt az elsőnek közvetlenül a megajándékozott második ellen, az *ajándékozás* szabályaiból.^{122/a} Vagy már fentebb¹²³ szó volt a *közszerzeményi* jogosultnak fellépéséről közvetlenül az ellen, kire a másik (a tkvben egyedül szereplő) házastárs az *egész* közszerzeményi ingatlant átruházta; ezt néha mint speciális közszerzeményi szabályt szerepeltetik.

Ki kell emelni, hogy az ilyen pusztán kötelmi¹²⁴ bázisú jogcímetek mindig *csak* a szembenálló fél *rosszhiszeme* (azaz: a kötelmi tényállásról tudása vagy tudhatása) alapján védik meg; nem fordul elő az objektív adottságok alapján az ellenfél jóhiszeme dacára is megvédésük, mint a tradícióval erősített szerzés körében.

Megemlíthetni, hogy vannak határozatok, amelyek lényegileg szintén erre a kötelmi-címet védő álláspontra építve, mégis bizonyos átmeneti színezéssel a fentebb tárgyalt másik, a tradíciót is megkívánó elv felé. Olykor t. i. azt hangoztatják, hogy a későbbi szerzőnek a korábbi részére eszközölt fizikai átadástól tudnia kellett a korábbi szerző javára történt eladásról: vagyis az átadást elégséges, de in thesi nem szükséges tényelemnek konstruálják; úgy fogják fel az átadás szerepét, hogy az nyilvánvalóvá teszi a voltaképp relevánsnak tartott eladást. Így, kétszeri eladásnál, egy újabb határozat,¹²⁵ mely egyébként teljesen Zsögöd nyelvén szól, csak ebben az egyben térvén el tőle (mintán Zsögöd szerint igenis szükséges az átadás). Hasonlóan ugyancsak újabbban egy második határozat.¹²⁶ Ugyanaz a felfogás csillan ki egy harmadik, 1926-ban kelt határozatból.¹²⁷

Némely más határozatnak zavaros a terminológiája a kötelmi — dologi kérdésben; ¹²⁸ esetleg épp azért, mert már a kötelmi címet is teljesen védeni akarja.¹²⁹ Felemlítésre méltó, hogy e zavar

kérdés, vajjon az anyagi jog szerint az ingatlan az adósának *tulajdona*, attól *függ*, hogy a gyámhatóság a nagykorú adós eladó által *költől szerződést* a kiskorú vevő érdekében *jóváhagyja-e*, annak zálogjoga a gyámhatósági jóváhagyás bekövetkezése esetén érvénytelen». — «... anyagi jog szerint akkor már nem képezték adósának tulajdonát...» stb. — MD XI. 160., V. 241/1917., 1917. V. 31.: A gyámhatósági jóváhagyás rendszerint visszahat a szerződés megkötésének időpontjára s ebben a részben *nem tesz különbséget* az, hogy a szerződés megkötésének ideje a szerződő felek egymás közötti viszonyában vagy *harmadik személlyel szemben* állapítandó-e meg? — Hasonlók a visszahatásról nem gyám-, hanem egyéb (OFB) hatósági jóváhagyásnál: MT VII. 56., V., 2526/1925., 1925. XII. 3., mely szintén alludál a jóváhagyásnak ex tunc továbbkihatásaira. (Nem tkvi ügyben.) — *Contra*: MD XIX. 40., V. 2929/1925., 1926. II. 24.: második szerzőt a miatt is védi, mert szerzősekör az *első* eladás gyámhatóságilag jóváhagyva még nem volt.

^{122/a} JH 809., V. 8849/1926., 1927. IV. 27.

¹²³ Sub III. b)

¹²⁴ Tradícióval meg nem erősített, tehát kívülálló részéről általában bajosabban is felismerhető...

¹²⁵ MD XVII. 98., III. 3224/1923., 1924. IX. 17.: Jogszabály, hogy az ingatlan kétszeri eladása esetében a tulajdonjog azt illeti meg, aki a tulajdonjogának bejegyzéséért előbb folyamodott a tkvi hatósághoz s akinek javára ennek folytán a tulajdonjog a tkvben bekebelezetett. A későbbi vevőnek a tkvben bejegyzett tulajdonjogát azonban a korábbi vevő akár keresettel, akár kifogás útján megtámadhatja s a későbbi vevőnek tulajdonszerzése a korábbi vevővel szemben hatálytalanná válik, ha a későbbi vevő a vételi szerződés megkötése alkalmával a korábbi *vételtől tudomással birt, illetve annak folytán, hogy a korábbi vevő birtokba lépett, arról tudomással birtnia kellett.*

¹²⁶ MD XVII. 98. jegyzetében V. 760/1923., illetve (ugyanazon ügyben) V. 1107/1924. E szerint egyébként, ha rábizonyították a későbbi szerzőre, hogy tudott a korábbi elidegenítésről, ez még mindig csak vélelmi erővel állapítja meg az ő rosszhiszeműségét: szabadságában marad neki kimutatni, hogy az első szerződés érvénytelen volt.

¹²⁷ A fentebb már érintett MD XIX. 40., V. 2929/1925. számból, kelt 1926. II. 24., mely in concreto a második vevőnek adott igazat. V. ö. Szladits jegyzetét a döntvénytárban; szerinte is e határozatból kivehetőleg az első vevő birtokbárléte csupán indiciuma a második vevő rosszhiszeműségének.

¹²⁸ A már id. JH 1856., I. 3096/1926., 1927. X. 18., hol birtokosnak, hol tulajdonosnak mondja a 2. (tkvi) szerzőt...; hol tulajdonbocsatást kérőnek, hol tulajdon érvényesítőnek az 1. szerzőt, mintha a tkvi szolgáltatás iránti igény egyet jelentene a rei vindicatióval.

¹²⁹ MT VIII. 43., V. 6522/1926., 1927. I. 14.: az eladásból *tulajdon-*

csak az érdem körül mutatkozik: mihelyt a perrend (az illetékeség) szempontjából kell minősíteni, ugyanaz a tanács precízen különböztet.¹³⁰

VIII. Amennyire az egymást követő évtizedek judikatúrájában és elméletében egyáltalán felfedezhetők nagy vonalak, a fejlődés nagy menetét így-valahogy lehetne vázolni:

Kezdetben volt az osztrák polgári törvénykönyv és a telekkönyvi rendtartás, vagyis a szigorú formáljog s az annak megfelelő ítélkezés.

De a judikatura hamarosan áttért arra a felfogásra, hogy ingatlanoknál is a fizikai tradíció irányadó, nem a telekkönyv. Érdemben közelállt ehhez Zlinszky a «jóhiszem» elvének hangoztatásával. Egyébként sem ő, sem az akkori judikatura, nem mentek nagyon messze az írott jogtól eltérésben, pl. a jelzálogjogokat még tkvileg kezelték.

Zsögöd «jogcímvédelmi» konstrukciója¹³¹ zseniális kísérlet volt arra, hogy a formáljog elvi fenntartásával összeegyeztesse a fizikai tradícióhoz igazodó judikatura érdemét. Már a «*tulajdon-szerzés végetti megtámadás*» terminusa mutatja, hogy Zsögöd igenis elismeri tulajdonosnak a második (tkvi, «rosszhiszemű») szerzőt, de in praxi mégis elveszi tőle a tulajdont. Kiemeli, hogy az a felfogás, mintha az «1. vevő a birtokbavétel által már *tulajdont szerzett*» volna: merev ellentétben áll ingatlanjogi rendszerünkkel,¹³² mégis, *kötelmi* kerülővel, érdemileg ugyanoda ér el ő is.

Zsögöd tanítását magáévá tette Szladits és bizonyos hatást gyakorolt az a judikatúrára is.¹³³

Az ítélkezés főfolyama azonban megmaradt amellet, hogy lehet ingatlantulajdont tkvön kívüli átadással is szerezni, — tehát a theóriánkban uralkodótól eltérő, saját konstrukciója alapján. Amelyet végre fel- és «jus quod est»-nek *el kell ismernünk*. Miután magánjogunk a judikatúrában él, nem intézhetjük el a joggyakorlat állandó felfogását azzal, hogy hibásnak mondjuk.

Sőt míg a régebbi gyakorlat túlnyomó része és Zsögöd érdemben egyetértettek abban, hogy a tkvön kívül álló felet csak akkor kell megvédeni, ha legalább valóságban birtokbalépett, tehát lényegben még mindig (az ingójoggal kongruens) dologjogi alapon maradtak: addig újabbban erősödik (bár talán még nem uralkodó) az a tendenciája a joggyakorlatnak, hogy már a pusztá kötelmi címet szerzett felet is dologi erővel kell megvédeni nemcsak az ellen, aki utóbb tkvileg, de az ellen is, aki utóbb fizikai birtokbalépéssel szerezne az ingatlanon jogot.

Ez az újabb tendencia materialiter túlmegy Zsögödon,^{133/a} kisebb tényállásra adván meg azt, amit ő csak nagyobb (fizikai birtokbalépéssel kiegészült) tényállásra helyeselt. Azonban konstruktíve ez logikus továbbfejlesztése a Zsögöd-féle szerkesztésnek: mert ha a megadott jog kötelmi jellegű, mért ne lehetne azt pusztá kötelmi tényálláshoz is hozzáfűzni? (Kiviláglik ebből,

jog keletkezik...; majd kiderül, hogy ezen a tkvi szolgáltatásra irányuló igényt (actio empti) érti; beszél «a tulajdonjogban rejlő dologi jog»-ról, mintha a tulajdonjog nem lenne egészében dologi!

¹³⁰ Jogállam 1927. 485—6., V. 4857/1927. (?), 1927. XI. 10.: a tulajdon szolgáltatására irányuló igény «tisztán személyes kereset». (A pp. 39. §-a körül.)

¹³¹ Általa tudottan! Id. mű 460. l. ***) alatt: fenntartja, hogy a 2. szerző igenis tulajdont szerzett a tkv révén. «... Ha ajtóstul elejtjük azt a tételt, hogy ingatlanok tulajdonjogát a vevő csak bekebelezés által szerzi meg...», ezzel oly bizonytalanságot plántálunk jogunkba, amely mindent kétségessé tesz. Ezért helyezek súlyt arra, hogy a jogcímvédelemre célzó materiális nízust e tétellel egyező keretben helyezük el... Ha megnyitjuk is a tkv szigorának zsilipjeit, legalább ne döntsük le egészen. Konzerváljuk azon idők számára, amidőn népünk a tkvön kívüli szerzéstől valahára elszokik s amidőn ismét visszafejlészthessük a visszafejlődést, amellyel jogunkat a tkvi intézménytől a kényszerű szükség elterelte...»

¹³² Id. mű, 460 l. 3. bek.

¹³³ A fenti 125. j.-ben id. MD XVII. 98. — MD IX. 155., V. 5736/1914., 1915. III. 30.: «Perfeljegyzésnek nincs helye az ingatlan kétszeri eladására alapított kereset folytán»; erősen hangsúlyozza, hogy az érvényesített jog kötelmi, nem dologi. Így t. i. Zsögöd is (id. mű, 481. l., és 455—6. l.). — Zsögöd konstrukciójának hatása alatt áll MD VIII. 93., VII. 2642/1913., 1914. II. 26. is, mint a fej szövegezésből kitetszik.

^{133/a} Tehát nemhogy «visszafejlődnék a visszafejlődés» (fenti 131. j. végén), hanem ellenkezőleg: még inkább «visszafejlődik» maga az eredeti tkvi rendszer.

mennyire kompromisszumtermészetű volt belsőleg Zsögöd jog-címvédelmi alkotása.)

IX. Azt hiszem, helytelen lenne, ha ezt az újabb irányzatot, mint theoretice téveset, érdemileg lehetetlent, semmire sem alapíthatót próbálnók felfogni és ezzel elintézni.

Mert ez az irányzat eltér ugyan mindattól, amit idáig dologi-jogilag hallottunk, azonban (meglepő mód) *egyenesen adódik a kötelmi jog legújabb fejlődéséből*. Még pedig a legkomolyabb, a polgári törvénykönyv javaslatába is felvett fejlődésnek szükség-szerű következményeként. Nem is valami távoli kikövetkeztethetőségről van szó, hanem a bizottsági szövegben közvetlenül fel-tárolt eredményekről.

A kötelmi jog ugyanis szemünk láttára veti le, még pedig teljes általánosságában, azt a még Rómából hozott jellegét, hogy csak az adós és a hitelező közt létezik, másoknak semmi köze nincs hozzá. Leveti egyelőre nem a vezérdefiníciókban,¹³⁴ ahol erről még nincs szó, hanem a szankcionális tételek körében. Mert mihelyt elismerjük azt, hogy egy konkrét kötelmet, bármi által is, megsérthet másvalaki, mint a benne álló adós, és hogy czáltal a hitelezővel szemben felelősségbe is kerülhet ez a másvalaki: a kötelmet bizonyos értelemben már abszolút joggá (contra omnes) emeltük, azaz tényleg «eldologiasítottuk».

Már pedig épp ezt ismeri el a javaslat, a «tiltott cselekmények»-ről adott vezérszabályában.

Bsz. 1461. §. (1. bek.): «Aki másnak valamely jogvédte érdekét jogellenesen és vétkeesen, *bárcsak közvetve is* megsérti, az köteles a másiknak (a sértettnek) ebből eredő kárát megtéríteni».

Ez olyan tág^{134/a} fogalmazás, mely nézetem szerint — természetesen: egyebek mellett — felöleli a kötelmenek harmadik személyek általi megsértését is. Hiszen a kötelmenek mindig a hitelezőnek valamely *érdekét* védi, és maga a kötelmenek is (alanyi jogként), illetve a kötelmeket általában konstituáló jogszabály (tárgyi jogként) «jog»-ot képeznek, úgyhogy aki kötelmet sért, eo ipso «más-nak jogvédte érdekét» sérti.^{134/b}

Hogy az idézett tételt helyesen magyarázom ekként a kötelmek sértésére is, az a contrario kitűnni látszik a következő §-ból,¹³⁵ amely a kötelmi jog megsértésének (mint nyilván az 1461. §. alá esőnek tekintett momentumnak) kártérítési hatását szorosabb előfeltételekhez köti, de csak amennyiben a sértést maga az adós követi el.^{135/a} Következésképp: ha azt (ez a mi esetünk) más követi el, úgy fennáll az 1461. §. (1. bek.) tétele.

Nézetem szerint tehát már az 1461. §-beli tétel kellő applikálásával is az, aki egy vevő jogát . . . megsérti azzal, hogy elébe-vágva, maga szerez tulajdont az eladótól (kétszeri eladás esete): a vevőnek kártérítéssel tartozik.

Elismerem, hogy ezeket az általánosabb §-okat lehetne más-ként is magyarázni. Azonban megerősíti és továbbvezeti a kifejtetteket az, hogy az előadott általánosabb¹³⁶ szabályt maga a javaslat is¹³⁷ újra, most már félreérthetetlen konkrétsággal fel-veszi, amint a szűkebb s tehát kifejtettebb következményekkel foglalkozik. S ez egymagában is elegendő volna annak igazolására, hogy az új tkv.-ellenes praxis kongruens az új kötelmi jog-gal. Nevezetesen:

Bsz. 1486. §. (1. bek.): «Aki mást egy harmadik személy irányában fennálló *köteletségének* megszegésére szándékosan reábir, vagy mástól *tudva oly szolgáltatást köt ki magának*, mely által ez egy harmadik személy irányában fennálló köteletségét meg-

szegi: az a harmadiknak a köteletség megszegéséből eredő kárért *az adóssal egyetemleg felelős*».

Ebből immár közvetlenül folyik tehát pl. az, hogy kétszeri eladásnál a második vevő (ha tudott az első eladásról), a közös eladóval egyetemleg felel az első vevőnek. Másként: ugyanazzal tartozik, mint az eladó, azaz: az ingatlan tulajdonbaadásával. Még pedig tekintet nélkül arra, hogy az első vevő csak vett, de birtokba nem lépett. — Pontosán ugyanide vezet az előbbidézett általánosabb szabály (1461. §.) is, amennyiben az ott statuált kár-térítési kötelezettséget kötelemsértésre is értjük és *naturáلكár-térítésként*¹³⁸ visszük keresztül.

Világos, hogy a javaslatnak eddig felhívott tételei^{138/a} érdem-ben azonosak az ingatlanjog újabb («kötelmi síkú») irányzatának dogmatikai tartalmával. Quod erat demonstrandum. S ezzel ez az újabb irány nem a (rég) jog rosszultudása miatt tévesnek, hanem épp a (legújabb) jog helyes tudása folytán modernnek és életrehívottnak bizonyul.

Befejező megjegyzésként még egy: hogy ezek után az a további szabály, amelyet a javaslat a kétszeri eladásra nézve ki-fejezetten is statuál, régibb vágásúnak, a javaslat eddig tárgyalt tételeivel inkongruensnek és érdemi helyesség szempontjából meg-haladottnak mutatkozik. Ugyanis az imént idézett 1486. §-t a bsz. 2. bek.-ként így folytatja:

«Ha valaki oly ingatlant szerez meg, amelyről a szerződés megkötésekor tudta, hogy az elidegenítő azt harmadik személy-nek köteles szolgáltatni és *ennek már át is adta*, a harmadik kár-térítés gyanánt¹³⁹ követelheti, hogy az ingatlan megszerzője azt ugyanazon feltételek mellett, amelyek mellett az elidegenítő arra kötelezve volt, reá ruhazza át».

Ebben az első vevő igényének függővétele attól, hogy ő már birtokbalépett legyen: olyan¹⁴⁰ tényállásbeli plusz,¹⁴¹ amely visszaesés az 1461. §. és az 1486. §. 1. bek. szabályaival szemben. Megvilágításul elég lesz egyetlen észrevétel: Ha ingóról volna szó, annak első vevője (nem esvén az 1486. §. 2., hanem annak 1. bekezdése alá), a felhívott tételek szerint a rosszhiszemű másod-ik vevőtől akkor is követelhetné a dolgot, ha ő (az első vevő) még nem lépett birtokba. Miért lenne másképp ingatlannál?

A bsz. 1486. §. 2. bekezdéséből tehát ezek a szavak: «és ennek már át is adta», törlendőknak mutatkoznak. S éppen ez a törlés az, amit a judikatúra újabb iránya a maga részéről már keresztül-visz, beleilleszkedvén ezzel abba a fejlődési tendenciába, amely a dologi és a kötelmi jogok közti éles különbség lebontása vagy mondjuk: «a kötelmek eldologiasodása» felé vezet.

Dr. Blau György.

Lehet-e fegyház helyett pénzbüntetést kiszabni a II. Bn. 4. §-a alapján.

A II. Bn. egyik legfontosabb reform intézkedése a 4. §. ama rendelkezése, amely szerint vétség és kihágás esetén a bíróság-nak jogában áll szabadságvesztésbüntetés helyett megfelelően sú-lyos pénzbüntetést kiszabni, de csak akkor ha tekintettel az el-ítélt egyéniségére úgy találja, hogy megfelelően súlyos pénz-büntetés alkalmazásával őt éppen úgy vagy érzékenyebben lehet megbüntetni és őt újabb bűncselekmény elkövetésétől éppen úgy vagy hatályosabban lehet visszatartani.

¹³⁸ Ez egyébként a javaslat szerint nem szabály, de lehetőség.

Bsz. 884. §.: «A kártérítést rendszerint pénzben kell szolgáltatni. A bíróság mindkét fél érdekének méltányos figyelembevételével az eset körülményeihez képest elrendelheti, hogy a kötelezett *az előbbi állapot helyreállítása által vagy más módon* térítse meg a kárt. . . »

Jól mutatja a kétszeri eladás esete, hogy az «előbbi» állapot helyreállítása alatt helyesen nem az *előbbi* állapotot kell érteni (ami-kor az első vevő hiszen még nem volt birtokban), hanem a *sérelmes lény* (második vétel stb.) *nélkül most utóbb leendett* állapotot (azaz: birtokba kell őt helyezni, mert a második vevő közbelépése nélkül már abban kellene lennie).

^{138/a} És pedig az 1461. §. tétele csak akkor, ha jól értelmeztem, de az 1486. §. tétele kétségtelenül. . .

¹³⁹ Tehát naturáلكártérítésként, mint arra már fentebb, a 138. j.-nél utaltam.

¹⁴⁰ A kétszeri eladásnak még Zsögöd-féle konstrukciójából eredő. . .

¹⁴¹ S tehát: megszorítás. . .

¹³⁴ Bsz. 710. skk. §§.

^{134/a} Érdemes egybevetni BGB. 823. §-t: «Wer . . . ein . . . Recht eines Anderen . . . verletzt . . .», és svájci kötelmi törvény 41. §-t: «Wer einem Andern . . . Schaden zufügte . . .». Mindkettő hozzát teszi, hogy «widerrechtlich», mint a bsz. is azt, hogy «jogellenesen».

^{134/b} Aggály: vajjon «jogellenesen»-e? V. ö. előző jegyzet végét!

¹³⁵ Bsz. 1462. §.: «Kötelmi jognak *az adós részéről* való megsér-tése csak annyiban esik a tiltott cselekményekre vonatkozó szabályok alá, amennyiben a sértés oly cselekménnyel történt, amely a kötelmi viszonyra való tekintet nélkül is jogellenes».

^{135/a} Ez érthető. Az adóst általában eléggé felelőssé teszi maga a kötelmenek. Ellenben harmadik személyek általi megsértés esetére statuálni kell a külön szankcionális szabályt (az 1461. §-t).

¹³⁶ A XV. címnek («Tiltott cselekmények és vétkes károkozás») első, «A tiltott cselekmények *általában*» című fejezetében álló. . .

¹³⁷ Ugyanazon címnek második «*Egyes tiltott cselekmények*» című fejezetében. . .

Büntető kódexünk szabatos terminológiájához szokott fülünket azonnal megüti a Második Büntető Novella terjengős stílusa, amely terjengősség semmiképp sem pótolja a büntető törvényhelyek megszokott precizitását.

A 4. §. általában vétség és kihágásról beszél, kétséget hagyva aziránt, hogy mikor van helye szabadságvesztés büntetés helyett pénzbüntetés alkalmazásának, csupán akkor-e ha vád tárgyává tett vétségről van szó vagy akkor is, ha büntett tettetett ugyan vád tárgyává, de a vád tárgya bírói korrekcionálizáció folytán vétséggé fokoztatott le. Mindakét álláspont mellett hozhatók fel érvek. Ha a bíró a vád tárgyává tett büntetettre börtön helyett fogház büntetést akar kiszabni, a 92. §. alapján vagy a fegyházzal fenyegetett cselekmény kísérletére fogházat akar kiszabni a 66. és 92. §-ok alapján, úgy tekintettel a 4. §. ama megállapítására, hogy a pénzbüntetés fogház helyett csak akkor alkalmazandó, ha a pénzbüntetés a vádlottat érzékenyebben vagy legalább éppen úgy sújtja — nem lehet akadálya a fogház helyett, a fogháznál alkalmasabb pénzbüntetés alkalmazásának. E tekintetben hivatkozunk a 4. §. indoklására, amely a következőket mondja: «... téves a Btk.-einknek az a felfogása, hogy a pénzbüntetés mindig enyhébb büntetés, mint a szabadságvesztés büntetés — mert ha a súlyosság megméréséből nem hagyjuk figyelmen kívül az elítélt érzékelését adott esetben a megfelelően súlyos pénzbüntetés éppen úgy vagy érzékenyebben sújtó büntetés is lehet — mint a cselekménnyel arányban álló szabadságvesztés büntetés».

Ezek szerint tehát, ha a pénzbüntetés alkalmazásának előfeltételei fennforognak, enyhítő körülmények tekintetbevétele nélkül, a vád tárgyává tett fogházas vétségre, ugyanazok az okok indokoltá tehetik a pénzbüntetés alkalmazását a vétséggé lefokozott büntettnél is.

Meg tudjuk azonban érteni az ellenkező álláspontot is. Lehet, hogy a törvényhozó szándéka az volt, hogy a 4. §-t csupán a vád tárgyává tett vétségekre kívánja korlátozni és esetleg kriminálpolitikai okokból nem akar lehetőséget nyújtani ahhoz, hogy egy fegyházzal fenyegetett cselekmény a Btk. 66., 92. §-ai és a II. Bn. 4. §-a alapján pénzbüntetéssel büntetessék.

Hogy a kérdés mennyire kontrovers, elég hivatkoznom a Budapesti Ítéletábrá tudós elnökének Degré Miklósnak Novella-kommentárjára, amely egyrészt a könyv 4. és 37. oldalán (1. bek.) a következőket mondja: «Nyilvánvaló, hogy e szakasz alapján nemcsak fegyház..., de államfogház helyett is helye van pénzbüntetés kiszabásának...» másrészt ugyanezen (37.) oldal második bekezdésében már a következőket mondja: «E §. alkalmazásának három feltétele van. Nevezetesen: 1. hogy a vád tárgyát vétség vagy kihágás képezze; 2. hogy tekintettel vádlott egyéniségére pénzbüntetés alkalmazásával őt éppen oly érzékenyen lehet sújtani; 3. hogy az elítéltet pénzbüntetés alkalmazásával éppen úgy vagy még hatályosabban lehet újabb bűncselekmény elkövetésétől visszatartani, mint megfelelő szabadságvesztés büntetés alkalmazásával».

Kétségtelen, hogy a két megállapítás között merő ellentét van. Ha Degré lehetségesnek tartja, hogy a II. Bn. 4. §-a alapján fegyház helyett pénzbüntetés alkalmazassék ez csak úgy lehetséges, ha vád tárgyává büntett tettetett, amely büntett a Btk. 66. esetleg 72. és 92. §-ok együttes alkalmazásával vétséggé fokoztatván le, a fegyház helyett kiszabandó fogház helyett a II. Bn. 4. §-a alapján pénzbüntetéssel büntetetik a vádlott. Ekkor azonban nem állhat meg az a megállapítás, hogy e szakasz alkalmazásának egyik feltétele lehessen, hogy *vád tárgyát* vétség vagy kihágás képezze.

Ha pedig tényleg feltétele a §. alkalmazásának, az hogy a cselekmény már a vád szempontjából is vétség legyen, úgy fogalmilag nem képzelhető, hogy akár fegyház, akár börtön helyett a hivatkozott §. alapján pénzbüntetés lenne kiszabható.

Ha el is fogadjuk azt a szabályt, hogy a bírói gyakorlat hivatott a törvény hézagos, homályos rendelkezéseit magyarázni, büntető törvényi rendelkezéseknek mégis annyira szabatosoknak kell lenniök bírói gyakorlat nélkül is, hogy ennyire fontos kérdések tekintetében ne hagyjanak kételyt fennforogni.

Dr. Katona Gábor.

Az angol büntető igazságszolgáltatás.

— Válasz dr. Angyal Pál megjegyzéseire. —

E lap 1927 aug. 1-én megjelent számában dr. Horváth Dániel: «Az angol büntető igazságszolgáltatásról» című könyvét ismertetem és ennek során szerző három tévedésére reámutattam. A «Magyar Jogi Szemle» f. é. márc. 1. számában, tehát hét hónap mulva dr. Angyal Pál aláírással — tehát nem is a szerzőtől — ez ismeretésekre «Megjegyzések» jelentek meg. A részben katedrai fölnyességű és leckéztető, részben csodálkozó «Megjegyzések»-re válaszom a következő.

Az érdemi rész előtt előre kell bocsátanom a következőket: Angyal úr azt kérdezi, hogy honnan tudom azt, amit kijelentettem? Hát onnan, hogy hosszú idő óta foglalkozom az angol jogintézmények tanulmányozásával és ennél fogva képes vagyok egy felvetett angol jogi kérdéshez hét hónapnál valamivel rövidebb idő alatt is hozzászólni. Miért nem hivatkoztam jogtudósok véleményére? Hát azért nem, mert a három tévedés, amelyre reámutattam, oly *elemi* kérdésekre vonatkoznak, amelyeket annak tudni kell, aki angol jogintézményeket ismertet, de annak is, aki magát fölnyenes kritikára jogosítottnak érzi. Most pedig ad rem.

1. Kezdem a legszembeötlőbb tévedésen. Dr. Horváth fent hivatkozott könyvében (9—10. oldal) az asszizek bíróságáról (court of assizes) a következőket mondja: *Ez Angliának ősrégi bírósága. Két bizottságot alakítanak évenként a High Court tagjaiból és az ügyvédi kar kiválóságaiból. Az egyiknek neve: oyer and terminer, az a hivatása... a másik bizottságnak (a tagok ugyanazok) pedig az a hivatása, hogy tartson general gaol delivery...* Ez tévedés és az illető intézmény nemismeréséből származik, amire ismertetésemben teljes objektivitással reámutattam. Angyal úr e tekintetben kitanit engem, hogy «káros egy tudományos munkának bírálásában szavakon nyargalászni.» De a dolog érdemére nem tér át, hogy miért nem, azt ezúttal nyílt kérdésnek hagyom. A «nyargalászni» ugyan nem egészen szabatos jogi kifejezés, de miután Angyal úr használta, legyen szabad nekem is használni. A dolog érdeme helyett Angyal úr mellébeszél és a «commission» szón nyargalász és nyelvtanilag fejtegeti, hogy a «commission» bizottságot is és megbízást is jelent, amit én kétségbe nem vontam, bár az angol a bizottságot inkább «committee» szóval jelzi. Az adott esetben azonban a «commission» *megbízást* jelent. Miután pedig a fenti mű szerzője a «commission» szót bizottságnak fordította és a szóban forgó jogintézmény lényegével nem volt tisztában, teljesen torz alakban állította az olvasó elé ezt az intézményt. Az angol jogban az ilyen «commission» nagy szerepet játszik. (Közelebbit l. Blackstone: Commentaries.) Amiről szó van, az a következő: az esküdttíráskodás megtartása céljából Anglia (Skót- és Írországot kivéve) nyolc *circuit*-re (kerületre) van felosztva. A High Court of Justice (birodalmi bíróság) bírái évenként háromszor ezen kerületeket beutazzák és a kerület esküdteivel (assizes) gyakorolják a bíráskodást. Az asszizek üléseire való utazás kötelessége és jogosultsága nem jár az illetőnek a High Court of Justice bírájává való kinevezésével, hanem a birodalmi bíróság illető bíráinak erre a lordkancellár előterjesztésére a királytól *megbízást (commission)* kell kapniok. Az angol jogban legtöbbször előforduló öt megbízás közül e célra *két megbízást* kapnak, az egyik: *commission of gaol delivery*, mely megbízás felhatalmazza a bírót, hogy mindazokat, kik a kerület fogházában őrizetben vannak, állítsa a grand jury elé, hogy az illetőket vagy vád alá helyezze, vagy pedig az őrizetből engedje szabadon és ellenük szüntesse meg az eljárást. A másik: *commission of oyer and terminer*, mely felhatalmazza a bírót, hogy mindazokat, kiket a grand jury vád alá helyezett, állítsa az esküdtek elé (assizes) és azokkal együtt ítélkezzék felettük. Ez a petty jury. Tehát nem *bizottság* alakításáról van szó, hanem *megbízásról*; esküdtekből nem lehet bizottságot alakítani, mint Angyal úr gondolja. A kerületbe utazó bírót a barristerek kísérik, akik az ottani ülészakon a vád vagy a védelem ellátásával vannak megbízva. Ezt a körülményt dr. Horváth tévesen úgy értelmezte, hogy a High Court tagjaiból és az ügyvédi kar kiválóságaiból *bizottság* alakítatik és az ítélkezik. Ezt én ismertetésemben objektíve megírtam és erre azt mondja Angyal úr, hogy én szavakon nyargalászok.

2. Rámutattam arra, hogy a fenti munka másik tévedése, hogy a Home Secretary-t igazságügyminiszternek nevezi, holott

Angliában igazságügyminiszter nincs. A rendelkezésemre álló tér nem engedi meg, hogy a «Megjegyzések»-nek erre vonatkozó részét szó szerint leközljem, hogy mindenki láthassa a vitaközlésnek fölényes hangját és azt a merészséget, a melynek fokát az alábbiakból az olvasó maga határozza meg. Ebben «mérhetetlen nyelvi és közjogi» tévedéssel vádol, közjogilag kioktat és kijelenti, hogy miképpen képzelhető, miszerint a parlamentarizmus ősi hazájában ne volna igazságügyminiszter. Egyszerűen kijelenti, hogy a *Home Secretary* igazságügyminiszter, de hogy akkor az angolok miért nem nevezik *Justice Secretary*-nek, erre való felelettel adós maradt Angyal úr. Ezt a fellépést csak annak tulajdonítom, hogy Angyal úr ezt most először hallotta, mint az I. pont alatt előadottakat is, és hogy mellette van egy különben nagy tudós, Gneist, aki szintén tévesen, pláne két igazságügyminisztert fedezett fel, egy első- és egy másodosztályút. (Das englisch-schottische Selfgovernment.) Nézzük most már, hogy áll ez a kérdés Angliában.

Azon ügyek elintézése, mely egy kontinentális igazságügyminiszter tárcája körébe tartozik, Angliában három közfunkcionárius közt oszlik meg. És pedig az *Attorney General*, *Lord Chancellor* és a *Home Secretary* közt, sőt a *miniszterelnök* is intéz el bizonyos igazságügyet, mint alább látni fogjuk. E három funkcionárius igazságügyi hatáskörét itt csak röviden és lényegileg jelezhetem.

a) Az *Attorney General* a kormány tagja, már hosszabb idő óta a kabinet tagja is; ő a kormány jogi tanácsadója és jogi képviselője; a törvényjavaslatok jogi része tekintetében véleményét ad; közérdekből a korona nevében megindítja a bírói eljárást, hivatalból a «bar» feje, általában a korona fő igazságügyi funkcionáriusa (*he is the chief law officer of the Crown and a great officer of State, ex officio head of the bar*), rezortjának neve: *Great Law Office of the Crown*.

b) A *Home Secretary*, belügyminiszter, mert hatáskörébe a belügyek intézése tartozik, rezortjához azonban bizonyos igazságügyi ügyek elintézése is tartozik. Így a kegyelmi jog gyakorlása tekintetében ő tesz előterjesztést a királynak, a börtönügy, fiatalkorúak javító intézete, börtönök stb. felügyelete alá tartoznak, az elmebeteg vádlottakat vagy elítélteket ő utalja az elmebetegek asyllumába; hatáskörébe tartoznak a kiadatási ügyek is, ő nevezi ki a béke- vagy rendőrbírákat, akik azonban bírók és nem rendőrök. Ő természetesen nemcsak a kormánynak, hanem a kabinetnek is tagja.

c) A *Lord High Chancellor* szintén a kabinet tagja. Ő az igazságügynek első és fő reprezentánsa Angliában és szokásjognál fogva a kormánynak minden az igazságszolgáltatásra vonatkozó rendelkezése az ő rezortjába tartozik (*He is still the head and first representative of the law in England and by custom all Government measures relating to the administration of justice are regarded as falling into his department of the Cabinet work*). A High Court of Justice bírának kinevezését ő terjeszti a király elé, míg a County Court-ok (grófsági bíróságok) bíráit is ő nevezi ki. A mellett ő bíró és hivatalból a lordok házának elnöke.

d) A *miniszterelnök* előterjesztésére nevezi ki a király a lordkancellárt, Lord Chief Justice-t (lordfőbíró), a Lords of Appeal-t, kik a lordok házában bírói bizottságában és az angol államtanács bírói bizottságában (Judicial Committee of the Privy Council) és Lords Justices of Appeal-t, kik a fellebbezési bíróságban ülnek.

E közfunkcionáriusok mind a kabinet tagjai, tehát parlamentáris felelősségük nyilvánvaló. Reményem, hogy Angyal úr most már fel tudja fogni a bírakat kinevező parlamenti felelőségét, mert a «Megjegyzések» szerint igazságügyminiszter nélkül nem tudta felfogni. Ennek kapcsán kioktat engem Angyal úr, hogy a «dolgok mélyét, lényegét kell nézni,» — bizony, bizony, a dolgok mélyét és lényegét kell nézni és akkor nem fogunk csodálkozni azon, hogy Angliában nincs igazságügyminiszter. Az angol alkotmány, a parlamentarizmus és minden mai angol jogintézmény századok fejlődésének eredménye és nagyon pörül jár az, ki bármely angol jogintézményt kontinentális szemüvegen át nézi és látja. Az angol jogintézményeket csak az tudja megérteni, ki azok mélyére hat és bizonyos angol mentalitást tudott magába felvenni. Angyal úr kihívása oly csábító e téma tovább fűzésére, de a kiszabott keret «megállj»-t kiált. Azért is csak annyit jegyzek meg

a már elmondottakkal kapcsolatban is, hogy aki kellő tájékozást akar szerezni az angol jogban, az vegye át «Encyclopaedia of the laws of England 1897. under the general editorship of A. Wood Renton, barrister at law» című, tizenhárom vaskos kötetből álló munkát, amelyet Anglia legkitűnőbb jogászai szerkesztettek és mely a régi és a ma fennálló angol jognak valóságos tárháza és ha ezen már átküzdötte magát, foghat hozzá egyes speciális kérdéseket tárgyzó munka olvasásához és *bírálat*hoz. Tudtommal eddig az angol jogászok nem írtak olyan munkát, amelyből a kontinentális jogász rendszeresen megismerhette legalább a fennálló jogot és számos speciális munka tanulmányozása alapján tudta csak a kontinentális jogász az angol jogot megismerni. «Blackstone: Commentaries» című munka áttanulmányozása pedig nélkülözhetetlen. Ennyi azok részére, kik komolyan és nem incidentaliter akarnak angol joggal foglalkozni.

3. Végül ismertetésem tárgyát képező könyvben az angol bíró quasi rendőrnek van oda állítva, kinek feladata olyan büntetést szabni, hogy a jogrend fenntartassék és Angyal úr szerint ebben különbözik az angol igazságszolgáltatás a kontinentálistól!! A különbség azonban sokkal mélyebben fekszik, de semmiképp abban, amit Angyal úr vitán felülállónak hisz, mert a jogrend fenntartása minden bíróságnak feladata. Hogy mennyire nem feladata az angol igazságszolgáltatásnak a minden áron való büntetés, e tekintetben hivatkozom csak az *Attorney General* «*nolle prosequi*» jogára és arra, hogy midőn a vádlott súlyos vád esetében, különösen főbenjáró ügyben, bűnösségét beismeri, — a bíró ezt rendszerint nem fogadja el, hanem arra utasítja vádlottat, hogy «nem bűnös»-t plaidirozzon.

Az angol igazságszolgáltatásnak és angol bírónak ily színben való beállítása ellen tettem meg észrevételeimet azt állítván, hogy az angol bíró valóságos államhatalmat, a bírói hatalmat gyakorolja és a törvényhozással egyenrangú hatalom, mert ítélezése közben jogot alkot. Hogy az angol bíró ítéletében jogot alkothat, ma már magyar jogászok közt meglehetősen közkeletű. Angyal úr ezt is kétségbe vonja és igazát Stephen's New Commentaries c. munkájából kiszakított három mondattal igyekszik bizonyítani, mely szerint az angol bíró a jogot csak deklarálni és az ősi jogot fenntartani hivatott. E munkát nem ismerem, de nem mulasztom el azt megismerni és akkor alkalmam lesz erre visszatérni. Ez okból nem tudhatom, hogy milyen összefüggésben használta Stephen e kijelentéseket. Ezzel szemben azonban hivatkozom az *Equity-jogra*, mely eleinte ugyan a kancelláriából indult ki, később a *court of chancery* gyakorolta az Equity-jogalkotást, az Equity pedig az ősi joggal (common law) szemben áll. (Haynes: Outlines of Equity, Roberts's Principles of Equity stb.) Angyal úr világtekintélyével szemben legyen szabad továbbá egy legalább is hasonló világtekintélyre hivatkoznom: A. V. Dicey: Lectures on the relation between law and public opinion in England; e művében azt mondja ez a híres angol jogász, hogy az angol jog háromféle törvényt ismer: *common law* (közönséges jog), *statute law* (parlamentari törvény) és *judge-made law* (bíró alkotta törvény), mely utóbbira azt tanítja Dicey, hogy ez a mai angol jognak legértékesebb része és annyira törvény, hogy a bíró alkotta törvény nemcsak kötelezi a bíróságot, de azt a bíróságok már meg sem változtathatják, hanem ehhez act of parliament kell. A részletek már nem tartoznak ide s csak annyit említek meg, hogy a négy *Married Women's Property Acts* is bíró alkotta törvények.

Végezetül Angyal úr által dült betűkkel idézett következő kijelentésemre: «a bíró kritika tárgyává teszi a törvényt, sőt ezzel szembe helyezkedik, ha az felfogásával ellenkezik» kell kitérnem. Meg kell nyugtatnom Angyal urat, hogy ezzel én nem valami forradalmi hajlandóságot tulajdonítottam az angol bírónak. E tekintetben fejtegetésekre nincs már helyem, azért csak két esetet említek fel.

1926. évben Lord Darling indítványa folytán az angol parlament *Judicial Proceeding Act (Regulation of Reports)* című törvényt hozott, amely a házassági bontópereknek sajtó útján közzétételét nagyon megszorította, a többi közt azonban a bírónak az esküdtekhez intézett összegező beszédének közzétételét megengedte. E törvény hozatalát a bírák és barristerek, sőt maga az *Attorney General* is ellenezte, mert az angolok a házassági erkölcstelenségek fékentartásának egyik módját a nyilvánosságban látják. A javaslatból mégis valahogyan törvény lett. A múlt évben a *Divorce Division* egy példátlan botrányos bontóper tárgyalt. A feleség

éveken át a férj beleegyezésével szeretőt tartott és a férj ezért a szeretőtől türelem díjat húzott. Néhány év múlva a férj gondolt egyet és ez alapon házasságtörés címen felesége ellen bontópert indított. *Lord Merrivale* bíró az esküdtekhez intézett összegező beszédében az eset felett legnagyobb megbotránkozásának adott kifejezést és kijelentette, hogy miután a fentemlített törvény szerint a sajtó nem közölhetné e pernek részleteit, az egész ügyet a legrészletesebben fogja összegező beszédében előadni, hogy a sajtónak módja legyen ezt az ügyet a maga részleteivel közölni, mert ezek a felek megérdemlik, hogy ügyük a nyilvánosság elé kerüljön. (Közölve cikkirő: «Az angol esküdtbíráskodás» c. munkájában.) Az idén pedig, gondolom a *Chancery Division*-ban történt, a részletekre már nem emlékezem, mert nem gondolhattam, hogy erre szükségem lesz, a bíró a pervesztes felet a költségekben marasztalván hozzá tette: sajnálom, hogy e törvény javaslatának készítőit és az azt megszavazó parlamenti többséget nem marasztalhatom el. Sapianti stb.

Ezek után a «Megjegyzések»-re csak egy megjegyzésem lehet: hogy azok messze túlméltak azon a határon, amelyet az a törekvés szab, amit az angolok «*literary log-rolling*»-nak neveznek.

Dr. Admeto Géza.

Szemle.

— **A büntetőjog tudományos alapfogalmai**, ha nem is tartoznak a világháború hősi halottai sorába, mégis kétségkívül súlyosan megrokkantak és eleven erejük, amelyből a jog gyakorlata táplálkozik, szemelláthatóan megcsappant. Csemegi Károly vagy Czorda Bódog korában alig lett volna elképzelhető, hogy olyan kérdések kerüljenek jogegységi döntésre, mint aminőkkel a Kúria jogegységi tanácsa április hó 13-iki ülése kénytelen foglalkozni. Mindkét kérdés csak addig lehet kérdés, ameddig a kérdező nem állítja maga elé a vitának elméleti alapját.

Aki tisztában van azzal, hogy az ítéletnek a Bv. 28. §-a szerint elrendelhető közzététele nem mellékbüntetés, hanem a sértettnek nyújtott elégtétel, az el sem képzelhet oly jogi monstruozitást, hogy a felhatalmazásra üldözendő cselekmény esetében a kir. ügyésznek, mint közvádlnak indítványa pótolhassa a sértett kívánatát vagyis hogy a kir. ügyész a sértett közhivatalnok akarata ellenére is követelhesse a közzétételt. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a felhatalmazásnak, mint eljárásjogi feltételnek elméleti jelentősége az állami érdekből biztosított vétőjogban rejlik (így helyesen Angyal: Kézikönyv I. 73.), ezen túlmenőleg tehát nem kényszeríthet a sértettre oly elégtételt, amelyet ez nem kíván. Ennél az alapjában nem is túlnagyjelentőségű problémánál fontosabb a döntésre kerülő másik kérdés, amely így szól:

«Ha a büntetendő cselekménytől az ítélethezágig terjedő időben oly büntető jogegységi vagy teljes-ülési döntvény lép hatályba, amely a hatálybalépése előtt követett gyakorlatnál szigorúbb rendelkezést tartalmaz, a cselekmény elbírálásánál ezt a döntvényt vagy pedig az előző enyhébb gyakorlatot kell-e alkalmazni?»

Azok számára, akik netán nem emlékeznek a Btk. 2. §-ára, ideiktatjuk e szakasznak következő szövegét:

«Ha a cselekmény elkövetésétől az ítélethezágig terjedő időközben, egymástól különböző törvények, gyakorlat vagy szabályok léptek hatályba: ezek közül a legenyhébb intézkedés alkalmazandó.»

Lehet azon vitatkozni, hogy mi tekintendő enyhébb intézkedésnek, hogy a nem büntetőjogi szabályok változására kihat-e a Btk. 2. §-a, hogy ítélethezág az elsőfokú vagy a jogerős ítélet értendő-e, csak éppen abban nem tűr kétséget a 2. §-nak félre nem magyarázható rendelkezése, hogy az enyhébb intézkedés egyaránt alkalmazandó, akár törvényben, gyakorlatban vagy más jogszabályban gyökerezik. Így tehát az is nyilvánvaló, hogy a 2. §. nézőpontjából az is közömbös, vajjon a gyakorlat döntvényben vagy a jogszabályt ki-

fejező más elvi határozatban nyert-e kifejezést. Hogy nem a jogforrás hierarchikus rangja, hanem annak materiális tartalma döntő, azt elég világosan kifejezi a 2. §., midőn még a korábbi enyhébb gyakorlatnak érvényét is biztosítja a későbbi szigorúbb törvénnyel szemben. Bár kétségtelen, hogy a Hvm.-nek és dicstelen utódainak a visszaható erő kérdésében elfoglalt végzetes álláspontja alkalmas volt arra, hogy a törvény időbeli hatályára vonatkozó elvi alapokat megtingassa és bár, sajnos, szembeszökő, hogy a bírói gyakorlatnak törvényértelmezése újabban, az *in dubio mitius* elvének félretételével, szinte kivétel nélkül a szigorúbb álláspont felé hajlik, azért a tudomány alapfogalmainak elhomályosulása nélkül mégsem volna lehetséges, hogy a most említett kérdés felmerülhessen. Irodalomban, szaklapokban és bírósági tárgyalásokon egyaránt észlelhető, hogy az ú. n. szürke elmélet a *graeca sunt, non leguntur* sorsára kerül, hogy a «gyakorlati» jogászok fölényes gúnnyal mosolyogják le az elméleti szörszálhasogatókat és hogy az elméletnek és gyakorlatnak Plósz Sándortól hirdetett egysége hovatovább elavult babonának számít. Csodálkozhatunk-e tehát azon, hogy a gyakorlat oly kérdéseken töri a fejét, amelyek az elméletben fel sem merülhetnek? Ezen legfeljebb azok csodálkozhatnak, akik nem tudták elméletüket korszerűen, a mindenkori *mos juridicus*-nak megfelelően átalakítani.

— **Magyar jogász sikere Romániában.** Egy bécsi cégnek egy tordai kereskedő ellen indított perében a temesvári Lloyd bíróság egymillió hatszázezer lei tőke és 420,000 lei perköltség megfizetésére kötelezte alperest. Alperes fellebbezésére a temesvári tábla megváltoztatta az ítéletet és felperest háromnegyed millió lei perköltség megfizetésében marasztalta. E határozat ellen felperes semmisségi panasszal élt a bukaresti semmtőszékhez, ahol a felperes kétségbevonta, hogy semmisségi panasznak egyáltalán helye van. Minthogy az illetékes tanács a semmisségi panasz kérdésében nem tudott megállapodásra jutni, a panasz megengedhetőségének kérdése a semmtőszék teljes-ülése elé került. Felperes ügyvédje álláspontját a *dr. Kovács Marcel*, ny. kúriai bírótól a Perjogi Döntvénytár érdemes szerkesztőjétől bekért jogi szakvéleményre alapította, amellyel szemben a román koronaügyész az alperes álláspontjához csatlakozva kérte a semmisségi panasz visszautasítását. Két és félórás tanácskozás után a Curtea de Casatie Kovács Marcel szakvéleményét fogadta el s helyt adott a semmisségi panasz tárgyalásának. Kovács Marcelre ugyan nem illik a *nemo profeta in patria*, de annál örvendetesebb, hogy szak tekintélye Romániában is elismerést nyert, ami a magyar jogi kultúra elismerését is jelenti.

— **Törvényhozás és integritás.** Az elmúlt hetekben a kormány benyújtotta a magyar magánjogi törvénykönyv javaslatát. En ez alkalommal tisztán egy általános és átfogó kérdést kívánok tárgyalni, hogy egyáltalában helyes-e a törvényjavaslat benyújtása és a mai viszonyok között forszírozása annak, hogy a magánjog kódexét, amelyet évtizedek óta a magyar törvényhozás meg nem alkotott, most a mai viszonyok között megalkossák.

Nem nagyhangú hazafiaszkodás szólaltatja meg bennem a kódex megalkotásának ellenzését, hanem az a komoly és tudományos szempontból sem figyelmen kívül hagyható kérdés, hogy érthetetlen előttem még csak a felvetése is ma egy kódex megalkotásának. Akinek csak a legkisebb összeköttetése van a cseh, jugoszláv és román megszállott területek jogszázaival, az ugyanúgy tudja mint én, hogy ma még a legtöbb vonatkozásban a megszállott területeken a magyar jog van érvényben. Minden jó jogász a megszállott területen még ma is figyelemmel kíséri, a nemzeti érzéstől eltekintve, tisztán jogi szempontból a magyar bírói gyakorlatot. Kúriáknak egy-egy alapvető kérdésben hozott ítélete a megszállott terület lakosságát, elsősorban jogász közönséget mindig az összetartozandóság gondolatára készíti. A kódex megalkotása ezt az egységet, ezt a nagy lelki kapcsolatot törné össze. Az a ferde helyzet állhat elő, hogy a megszállott területeken élne tovább a maga változatlan egészében az évszázados magyar jog és a megcsontított Magyarországon lépne életbe az új kódex. Mert ha el is képzelhetnők, hogy még tovább is a régi jog uralkodik a megszállott területeken, azt hiszen senkisésem fogja elképzelni tudni azt, hogy a román, jugoszláv és cseh impérium alatt itélkező bíróság a magyar kódexet fogja alkalmazni. Ki az, aki azt merné állítani, hogy oly fontos, oly elodázhatatlan a magyar magánjog törvénykönyvének megalkotása, hogy az integritásnak ezt a nagy gondolatát figyelmen kívül szabadna és lehetne hagyni.

Távol áll tőlem, hogy több évtizedeknek azt a hatalmas alkotását, amely a magyar magánjogi törvénykönyv javaslatában csúcsosodik ki, nagy és átfogó elvek alapján merném bírálni, lesznek erre sokkal hivatottabbak, de az eddig elmondottak kiegészí-

téseképpen kénytelen vagyok felvetni azt a gondolatot, hogy vajjon a javaslat, eltekintve az örökösödési jog szabályozásától, annyira a magyar szellem megtestesülése-e, annyira önálló és eredeti-e, hogy a felvetett meggondolásoktól eltekintve is azt minden akadály és minden nehézségen keresztül a mai viszonyok között meg kell alkotni.

Lehet, hogy helytelenek ezek az én kifogásaim, de úgy vélem, oly nagy jelentőségű kérdéstről van szó, hogy minden aggálynak el kell hangzani, ha másért nem, azért, hogy azok, akikre ez elsősorban tartozik, minden szempontot figyelembe vehessenek.

Vérsi Mátyás.

— **Polgári perrel való fenyegetés — zsarolás.** Az 1928 február 1-én hozott C. II. 8782/1927. számú kúriai ítélet (lásd «Jogi Hírlap» II. évf. 8. számának 62. oldal), amely a perrel való fenyegetésben zsarolás bűncselekményét látja fennforogni és ezért nemcsak a megbízó ügyfelet, de a megbízott ügyvédet is megbüntette, — akarva-nemakarva — a legelősebb kritikát kell, hogy kiváltsa a legtöbb jogászerbenben. Önként az a kérdés vetődik fel, hogy a törvényt magyarázatnak hol van tulajdonképpen a határa, ameddig a bíróságok elmehetnek a nélkül, hogy az az önkényesség látszatát ne nyerje?!

A kérdéses esetben a belgiami nevelőszülőkhöz levelet íratott az apa ügyvédje által, amelyben kis leányának jóhiszeműen vélt és állítólag idegen fiúk által elkövetett megbecstelenítéséből kifolyólag szükségessé vált gyógyítási költségei fejében (mindenesetre túlzottan) 50,000 frankot kért, minthogy különben a bírósági lépéseket folyamatba fogja tenni. A Kúria még az ügyvéd terhére is megállapítja a zsarolás kísérletét, — bár szerintem és az eddigi állandó gyakorlat szerint is ilyen esetben a zsarolás meg nem állapítható!

A Kúria a Btk. 350. §-ának megállapításához szükséges fenyegetést abban látja fennforogni, hogy a követelés nyilvánvalóan túlzott volt és a bírói eljárásra való utalás a perrel járó kellemetlenségekre való hivatkozással egyértelmű, amelynek elkerülése a sértettnek érdeke volt. A Kúria indokolása szerint «a bírói eljárással való fenyegetésben megnyilvánuló kényszerítő befolyást» bünteti tulajdonképpen, holott a bírói eljárással való fenyegetés nem az a fenyegetés, amelyet a Btk. 350. §-a és az ahhoz fűződő évtizedes judikatúra megkíván a zsarolás tényálladákaéhoz, azonkívül pedig a bírói eljárással való fenyegetés szerintem komoly kényszerítő befolyást nem gyakorolhat.

Az ítélet megbírálásánál csupán arra kívánok rámutatni, hogy az eddigi bírói gyakorlat szerint a polgári perrel való fenyegetés sohasem jelentett zsarolást, éppen azért sem, mert alapos, indokolt félelmet rendes idegzetű embernél, vagy csak jogtalan kényszerítő befolyást egyáltalában nem jelenthetett, ami nélkül zsarolás nem létezik. Ha a polgári perrel való fenyegetés zsarolás lehetne, akkor ad absurdum vive a dolgot, a perlés még inkább zsarolás lenne ilyen esetben és minden elvesztett per mögött ott állana a zsarolás vádjának a réme! Gondoljunk csak a sok érvényesített túlzott követelésre, különösen pedig a szegényjogon perlekedőkre, akik sokszor nagy követeléseket érvényesítenek, hogy alamizsnát kapjanak. Hol van itten a határvonal, a mely meghúzható volna a bűncselekmény és a vélt igény érvényesítése között?!

De más szempontból is helyteleníthető az ítélet! Helytelen az indokolásnak az a része is, hogy a nevelőszülővel szemben amúgy sem volna vádlottnak követelni valója, mert ha a kérdéses eset lényegesen megtörtént volna, úgy a nevelőszülő nyilvánvalóan magánjogilag felelős lett volna a büntetendő cselekmény magánjogi következményeiért, így a gyógyítási költségeikért is! Az az egyetlen körülmény, hogy a követelés túlzott volt, nem szolgálhatott az elítélésre kellő indokul, mert elképzelhető lenne hasonló esetben a gyógyítási költségen felül más kár megtérítése iránti követelés is, amelynek a jogcímét az illető talán nem tartotta szükségesnek külön részletezni.

Végül pedig a megbízott ügyvéd büntetőjogi felelősségét is megállapítani egyszerű felszólító levéllet szokatlan dolog, mert nem beszélve arról, hogy a bűnözési szándék nehezen állapítható meg vele szemben és hogy az ügyvéd a fél kívánsága szerint jár el rendszerint, különösen a felszólítások tekintetében, de az ügyvédi gyakorlatot ismerők tudják, hogy az ügyvéd a felszólításokra nagy súlyt nem helyez, sokszor telefonon kapja az utasítást arra (gyakran perlésekre is), néha az irodai személyzete veszi át és teljesíti; nem kívánható meg tehát, hogy egyszerű felszólításoknál az összecszerűségekre is kiterjedő meditatást végezzen annak a tudatában, hogy az egyszerű felszólító levél pallósa is lehet és büntetett előéletet és existencia-összeomlást jelenthet reá nézve.

A hivatkozott ítéletből csak azt lehet kiolvasni, hogy az elítélésnek az indokolásban nem foglalt magasabb politikai — még pedig külpolitikai — indokai vannak, ami nem akadályozza meg, hogy az ítéleten csodálkozzunk, azt jogi abszurdumnak tartjuk és ellene fellebbezzünk a — Kúriához.

Dr. Siegler Sándor.

— **Az Országos Ügyvédszövetség pályázata.** Az Országos Ügyvédszövetség egy magát megnevezni nem óhajtó kartársnak 1000 pengős adománya folytán pályázatot bocsátott ki. A pályaműnek azt a felfogását kell pregnáns módon kifejezésre juttatnia, mely szerint az ügyvédség nem üzleti foglalkozás, hanem a jogvédelmet szolgáló magasztos hivatás, amely hivatásnak az

ügyvédség immár évszázados gyakorlatában kialakult erkölcsi posztulátumai vannak, amelyek a kar minden tagját még a gazdaságilag legválságosabb időkben is feltétlenül kötelezik. A szerző foglalkozzék művében a peresfelek, különösen az ellenfél, valamint a bíróság pszichológiájával abból a szempontból, hogy a meggyőzésnek melyek a legcélravezetőbb eszközei, valamint adja elő azokat a gyakorlati szempontokat, amelyek úgy a pervitel során, mint a perenkívüli eljárásban követendők, hogy az ügyvéd fele érdekeit eredményesen képviselje és hogy eljárása megfelelően úgy az ügyvédi esztétika, mint az ügyvédi erkölcs, a jogtudomány és a helyes törvényalkalmazás követelményeinek. A pályamunka terjedelme legalább 150, legfeljebb 200 gépirásos irodai felívre terjedjen. A díj, mely 1000 pengő, csak abszolút becsű munkának fog kiadatni. A díjnyertes pályamunka az Országos Ügyvédszövetség tulajdonába kerül, amely a munka esetleges kinyomtatásáról gondoskodik. A pályázatban résztvehet minden magyar bejegyzett ügyvéd vagy ügyvédjelölt. A pályaművek a szerző nevét és címét tartalmazó jelíges levél kíséretében legkésőbb 1928. évi október 30-ig küldendők be dr. Markos Olivér titkárhoz (Budapest, IX., Vámház-körút 7.), aki szívesen közli a pályázat részletes feltételeit is.

— **A magyar büntetőjog kézikönyve, amelyet Angyal Pál 1912–15-ben, mint tankönyvet tett közzé, most nemcsak új kiadásban, hanem új alakban jelenik meg.** Már az eredeti munka különös része (842 lap) is meghaladta a tankönyvek szokásos terjedelmét s nyilván ez indította a szerzőt, hogy az új kiadást monografiákra bontva kézikönyvvé szélesítse. Mint első füzet a becsület védelméről szóló 1914 : XLI. tc. jelent meg (120 oldal), amelynek arányában az egész munka előreláthatólag eléri a Holtzendorff-féle Handbuch vagy a Garraud Traité-jének méreteit. Ebből következik, hogy nem a jogtanuló fiatalsághoz, hanem a gyakorlati jogászhoz és az elmélet művelőihez szól. Utóbbi céljának a megjelent füzet teljes mértékben megfelel, minthogy a bírói gyakorlatnak és az irodalomnak igen gondos feldolgozásával világít rá a Bv. összes részletkérdéseire. Elméleti álláspontját nem mindig oszthatjuk. Így pl. kétségkívül helyesen állapítja meg, hogy bár a becsület, mint jogtárgy egységes, annak értékelése társadalmi osztályok szerint különböző, mégis a közmegegyezésnek, mint a rágalmas tényálladáki elemeinek meghatározásánál mereven elzárkózik a társadalmi osztályok becsületfogalmainak figyelembevételétől. Sajnos, ez a felfogás az élet reális tényeinek nem felel meg. Nehéz megindokolni, miért inkább rágalmas, ha a lelkesről azt állítják, hogy egyházához hűtlenné vált, mintha a szocialdemokratáról azt állítják, hogy megünnepelte a császár születésnapját (Angyal példái), holott az előbbi állítás épp oly kevésbé megvetésreméltó a szocialisták, mint az utóbbi a lelkesek körében. Közmegegyetés nem egyértelmű a közvélemény megvetésével, mert a tényállításról, amely miatt a rágalmas vádját emelik, közvélemény nem is mindig alakul ki, a bíró declaratív szava pedig ezt aligha pótolhatja. Ha több részletkérdésben nem is értünk egyet a szerzővel, azt el kell ismerni, hogy könyve komoly, becsület munka, amely a maga nemében egyedül áll büntetőjogi irodalmunkban. A munka az Athenaeum kiadásában jelent meg, ára jelezve nincs.

V. R.

— **Serdületlen sérült önvétke.** 11–12 éves felperes a megállított cséplőgépet, amelynek szíjja le volt véve, de amelynek dobtengelye még forgott, pajkosságból újra mozgásba hozta, a szíjjat a dobtengelyre rádobta és a dobtengely a szíjjat és felperes kezét is elkapta. A Kúria az 541. számú elvi határozat alapján kimondotta, hogy a sérült a hiba felismerésére elegendő érettséggel bírván, sem a géptulajdonost, sem a serdületlen korút alkalmazó gazdát felelősség nem terheli. (P. VI. 5715/1926.)

— **Fellebbezési bíróság ítéletének megváltoztatása felülvizsgálattal nem élő fél javára házassági bontóperben.** Fellebbezési bíróság ítéletében a házasságot felbontotta és mindkét fél véttségét megállapította. Az ítélet ellen, csak alperes élt felülvizsgálattal. A Kúria kimondotta: «hogy a házasság egységénél fogva fellebbezési bíróság ítéletét mindkét házasságre nézve felülvizsgálta, jól lehet a felperes nem élt felülvizsgálattal a fellebbezési bíróság ítélete ellen, amellyel ő is vétkesnek nyilvánított» és a házasságot csak az alperes hibájából és véttségének megállapításával bontotta fel. (P. III. 2164/1927.)

— **Gyermektartásdíj készpénzben szolgáltatása.** A Kúria az apát a tartás készpénzben való szolgáltatására kötelezte, gyermekével szemben, aki a házasság felbontásakor, anyja gondozása alá került s aki azóta is bár időközben nagykorúvá lett anyjánál maradt. A már nagykorú gyermek betegsége következtében keresetképtelen, anyja pedig, vagyoni viszonyai folytán eltartani nem képes. A Kúria kimondotta: «a gyermek irányában a szülő rendszerint a tartási kötelezettségnek természetben való teljesítésére köteles ugyan, ámde a házasság felbontása esetében az a szülő, aki gyermekét saját szerződési elhatározásánál fogva nem tartja magánál s e jogi helyzetben hosszú időn, 15 éven át a gyermek nagykorúsításának most bekövetkezett idejéig változtatni nem kívánt, olyannak tekintendő, mint aki annak követelésétől, hogy a tartást reá szorulás esetén az ily gyermek részére természetben szolgáltatassa, maga eltekintett». (P. III. 6297/1927.)

— Az Országos Ügyvédszövetség kari érdekeket védő bizottsága dr. Jacobi Béla elnöklete alatt ülést tartott, amelyen dr. Varannai István központi titkár, a bizottság előadója ismertette a múlt évben tartott balatonfüredi vándorgyűlésnek az ügyvédi munkaterületek kibővítése tárgyában hozott határozatait, az e tárgyban a m. kir. kormányhoz és a m. kir. közigazgatási bírósághoz intézendő felterjesztések, valamint az ügyvédi kamarákhoz intézendő átiratok tervezeteit bocsátotta megbeszélés alá. A bizottság elhatározta, hogy különösen a pénzügyi téren elharapódzott zugirászat leküzdése tárgyában az Országos Ügyvédszövetség az összes ügyvédi érdekképviseltek bevonásával értekezletet hív össze, amelyre az érdekelt miniszteriumokat is meghívja. Kimondotta továbbá a bizottság, hogy a szegényvédelem átorganizálása iránt akciót indít és annak az alapelvnek kidomborításával, hogy a szegényvédelem elsősorban az állam feladata, a szegényjog lelkiismeretes kezelésére hívja fel az illetékes hatóságok figyelmét. A bizottság kimondotta még azt is, hogy a m. kir. közigazgatási bíróságnál szorgalmazni kívánja egy olyan gyakorlat intézményesítését, amely a közvetlen szóbeli tárgyalást szabállyá teszi, valamint kezdeményezni kívánja a kontradiktórius eljárásnak a közigazgatás minél szélesebb körében való bevezetését. Az ülésen vendégként résztvett dr. Deutsch Maurus bécsi ügyvéd, a bécsi m. kir. követség jogtanácsosa, aki értékes felszólalásában ismertette az osztrák szegényvédelmi alap szervezetét és a zugirászat ellen Ausztriában indított mozgalmakat.

— Az elégett bécsi telekkönyvek ügyében a budapesti osztrák követség az alanti közleményt bocsájtotta a rendelkezésünkre, amely mindenkire nézve, akinek Wienben ingatlana vagy jelzálogos követelése van, érdeklél bír. A közlemény, mely az osztrák igazságügyminisztérium vonatkozó értesítésén alapszik, a következő:

A wieni I—IX. és XX. közigazgatási kerületekben fekvő ingatlanokra vonatkozó, a wieni igazságügyi palota égése alkalmával megsemmisült telekkönyvi betétek $\frac{1}{3}$ -a rekonstruáltatott, és pedig hivatalból a telekkönyvi irattárnak megmentett anyaga segítségével. E mellett felvették az új telekkönyvi betétekbe tüzetesen az összes megállapítható zálogjogok is. Minthogy azonban az irattárnak is egy, habár csekély része szintén megsemmisült, mégis fennáll az a lehetőség, hogy egyes telekkönyvi bevezetések a tényleges jogi helyzetnek nem felelnek meg, és főképpen, hogy némely zálogjog átruházásának feltüntetése kimaradt.

A wieni Oberlandesgericht ennél fogva, az új telekkönyvek felfektetésére vonatkozó törvényes szabályok értelmében, hirdetményi úton felhívott mindenkit, hogy oly dologi jogát, mely az új betétben felvéve nincsen, 1928 április 30-ig a wieni polgári törvényszéknél (Landesgericht für Zivilrechtssachen in Wien) jelentse be. Ugyan-e határidő alatt mindazok akik magukat az új betétekben szereplő valamely bevezetés, avagy annak rangsora által jogaikban sértve érzik, a nevezett bíróságnál a sérelmesnek vélt telekkönyvi bejegyzés ellen ellentmondással élhetnek. Amennyiben bejelentés nem történik, avagy, ha ellentmondás a határidő elteltéig nem eszközöltetik, úgy az új betétek tartalma a telekkönyvi bejegyzés joghatályát nyeri, s azokkal szemben, akik a telekkönyvben bízva jogokat szereznek, kifogások többé nem emelhetők.

A törvény kizárja a fentírt határidő meghosszabbítását avagy a régi állapotba való visszahelyezést. A bejelentések és ellentmondások bélyeg- és illetékmentesek.

A wieni Oberlandesgericht hirdetményének teljes szövege, szintúgy az ingatlanok jegyzéke (az összeírási számok), melyekre a fenti bejelentési határidő vonatkozik, az osztrák követség irodájában, (V. Akadémia-utca 17.) betekintheők.

Inhalt. Dr. A. Almási: Offene Fragen des Hypothekengesetzes. — Dr. G. Dombóváry: Amnestie und richterliche Begnadigung. — Dr. G. Ujlaki: Die völkerrechtlichen Beziehungen des schiedsgerichtlichen Verfahren. — Dr. G. Blau: Das Platzgreifen der publica fides im Grundbuchssystem. — Dr. G. Katona: Kann auf Grund der Novelle des Strafgesetzes statt Zuchthaus- auf Geldstrafe erkannt werden? — Dr. G. Admeto: Die englische Strafrechtspflege. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Vidéki iroda vezetését részesedésért, vagy fixumért elvállalja, vagy társulna nagy praxisu fiatal ügyvéd. Cím a kiadóban. 292

Közgazdaság.

A Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága megállapította az 1927. évi mérleget, amely 1.184.289-09 P (1926-ban 809.421-02) tiszta nyereséget tüntet fel, miután már 120.000 pengőt mérlegen belül juttatott a nyugdíj-alapnak. Az igazgatóság a közgyűlésnek javasolja, hogy az 1927. üzletévre 650 P = 13% osztalék (1926-ban 6 P = 12%) állapít-

tassék meg. Az intézet alaptőkéje immár 12 millió P, tartalék-alapjai pedig közel 8 millió P, összes saját tőkéje tehát kb. 20 millió P. 290

A Magyar Általános Hitelbank igazgatósága megállapította az 1927. üzletév mérlegét, mely 6.984.093-33 pengő tiszta nyereséggel zárul az 1926. évi 5.259.022-61 pengővel szemben. A nyereség felosztása tekintetében az igazgatóság a közgyűlés elé azt a javaslatot terjeszti, hogy az 1927. évi osztalék fizetésére 4554.000 pengő fordíttassék oly módon, hogy részvényenként 5 $\frac{1}{2}$ pengő kerüljön osztalék fejében kifizetésre a múlt évi 5 pengővel szemben. 291

A Salgó-Tarjáni Kőszénbánya R.-T. igazgatósága megállapította az 1927. évi zárószámadásokat és elhatározta, hogy a közgyűlésnek részvényenként, a tavalyi 3 pengővel szemben 3-5 pengő osztalék kifizetését fogja indítványozni. 298

Természettani és természettajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlicek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Megjelent!

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR

(CORPUS JURIS HUNGARICI)

1927. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalását s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1635—1926. évi törvényeken az 1927. évben hozott törvények tettek.

Ára egészvászonkötésben 26 P, fűzve 22 P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Pollák Illés budapesti ügyvéd: Kényszerelőfizetések. — Dr. Csorna Kálmán árvaszéki ülnök: A gyámság és gondnokság a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — Dr. Fényes Jenő debreceni ügyvéd: Az új büntetőnovella 33. §-ához. — Dr. Viener Miklós Pál, dr. Váli Ferenc, dr. Brüll István: A Jogászgyűlés magán- és perjogi referatuma. — Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. A hiányos hitelesítésű biztosítás-felmondások érvénye. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXI. 3. — Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 3.

Kényszerelőfizetések.

Állandó panaszom nekem, hogy a jog nem fejlődik. Nincsenek új kategóriái, nem veszi észre, hogy az élet lehangol és ő utánaszalad, mint egy elütött az autó után. Sokszor mégis megéssik, mintha a jog meg nem állna, hanem nagyszerű iramban igyekszik előre. Igaz, hogy ilyenkor úgy vagyunk vele, mint a mentőkocsikkal, melyek egy baleset színhelyére sietnek, akkora rohamerővel, hogy az úton a járókelőket elgázolják. Íme ma olvasok egy ítéletről, melyet a járásbíró egy jogi szaklapnak a perében hozott, melyet a kiadója egy ügyvéd ellen indított, aki nem küldte vissza a neki beküldött mutatványszámot. A bíróságot az alperes elmarasztalta a prænumerációs összegben azzal az indokolással, hogy az alperes ügyvéd, mint szakember a szaklapnak hasznát vehette. Sic! Hasznát vehette!

A bírói gyakorlat erre az új meglátásra bizonyára nagyot fog nézni. Eddig úgy volt és nem lehetett másképpen, hogy senki sem tartozik a megrendelés nélkül beküldött nyomtatványokat visszaküldeni, sőt megőrizni sem. Semmiféle relációban nem lévők közt nem jöhet létre egyoldalú ténykedés alapján bilaterális jogviszony. Csak kereskedők közt ismerünk ehhez hasonlót. (K. T. 320. §.) De hogy engem valaki, akivel sem megrendelési, sem bármely hozzájárulási jogviszonyban nem állok, arra kényszeríthessen, hogy vele leveleket váltsak vagy a beküldött újságpéldányt visszaküldjem és ezzel munkát és pénzt költsek, ez oly teher, melyre jogszabály nincsen, de el sem képzelhető. Ha ez a jogszabály elfogadtatnék, akkor egyéb dolgunk sem volna, mint szallagozni, portózni és postára menni. Hiszen a szaklapoknál eddig nem tudunk olyan eljárásról, mely az ügyvédekre ilyenfajta előfizetési kényszereket alkalmazni óhajtott volna. De ha a hivatkozott ítélet az eddigi gyakorlatot áttörné, akkor a baj más oldalról is zuhanna ránk. Gondoljunk a könyvkereskedőkre, akik ezentúl el fognak minket jogi könyvekkel, kommentárjaikkal, döntvénytárraikkal, törvénytárraikkal és a jogi és közigazgatási rendeletek lavinájával temetni. Gondoljunk az orvosokra és mérnökökre, akik ugyanígy fognak járni. Ha ezeket a munkákat mind vissza kell küldenünk, el lesz intézve az ügyvéd és az egyéb lateinerek kérdése, mert azonnal el leszünk látva munkával reggeltől estig. A t. ítélet ügylátszik a tudományos irodalom föllendülését célozza, ami ugyan elismerésre méltó igyekezet, de nem lehet ezt is inségakció alakjában megtenni és erre egy bizonyos osztályt kiválasztani.

A kérdéses ítélet egyébiránt nagyon érdekesen indokol. Marasztalni kell, úgy mond, mert az ügyvéd a neki beküldött folyóiratnak hasznát vehette. Ha legalább azt mondaná, hogy *hasznát vette*, ebben az esetben lehetne valamiféle ususfructusról szólni, bár ugyanezt akkor is bizonyítani kellene, mert már láttunk olyan jogi nyomdaterméket is, melybe az ügyvéd alaposan beleesett, mert sajtóhiba volt benne. Tudok én ilyen sajtóhibáról egy igen jeles kommentárban a kereskedelmi törvényről, melybe valamikor

egy igen jeles kereskedelmi jogász kartársunk belebukott, pedig világos, hogy hasznát vette, vagyis használta, bár ne használta volna, mert hasznát véve, kárát látta. Nagy Frigyes idejében volt egy híres orvos, Hufeland professzor, aki egy híres könyvet írt: «Das Buch vom gesunden und kranken Menschen» címén. Egyszer egy régi paciensevel találkozik és kérde tőle: «Warum sehe ich Sie jetzt so selten, Herr Geheimrat?» «Ja, Herr Professor, felelte a Herr Geheimrat — ich benützte jetzt Ihr Buch». «Na, gebens Acht, dass Sie nicht an einem Druckfehler sterben!» vágott vissza dr. Hufeland.

De a bíróság, ahogy olvasom, még csak meg sem kívánja a befejezett használatot, neki elég a kötelezettségre az, hogy használhatta. Maga a lehetőség is kötelezne, tekintet nélkül arra, hogy volt-e abban a lapban bármi is, amit a címzett még nem tudott s amit használnia éppen alkalma vagy amivel intellektualiter gazdagodott vagy gazdagodhatott volna. Mielőtt a használhatóságról a bíróságnak ítélni kellene, a legkevesebb amit megállapítania kellett: ez volt, hacsak mint praesumptio juris et de jure-t ki nem mondja azt a szakmunkára minden bizonnyal felette hízog praesudiciumot, hogy minden szakbeli nyomtatvány gazdagítja az intellektust s hogy melyik az a bölcsesség, amit az alperes abból a lapból vagy szakmunkából megtanulhatott és eddig nem tudott volna? Ezt pedig annál inkább, mert éppen a szakembert illeti meg az a praesumptio, hogy mindent amit a szakmájából tudnia lehet és kell, már tud, amely praesumptio mellett a felperesnek kötelessége bizonyítani, hogy a munkája újat és hasznosat tartalmaz.

Szerintem a kérdés jogi tartalma az az általános jogszabály, hogy senki nem gyarapíthatja a más felelősségét a maga hozzájárulásával. A kiadó, aki egy lapot megrendelés nélkül valakinek beküld, ezt csak mutatványszám gyanánt küldi és ha nem kap előfizetést, szüntesse be, mert okszerűleg azt kell következtetnie, hogy a címzett nem akar előfizetni. Nem áll tehát jogában a lappal továbbspeculálni. A könyvkereskedő pedig, aki szakembernek szakkönyvet beküldött, hozassa azt el, ha a címzett nem nyilatkozik elfogadó értelemben s ha ezt a kereskedő nem teszi és a munka elvész, akkor ez az ő veszélyére veszett el, hacsak nem igazoltatott, hogy a könyv el nem veszett, ami már a rosszhiszeműség birodalmába tartozik és a jogtalan gazdagodás határait érinti. Ilyen érintés nélkül az említett jogmegállapítás teljesen téves.

Pollák Illés.

A gyámság és gondnokság, a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.¹

A törvényjavaslat a gyámság és gondnokság mai anyagi jogán nem tesz gyökeres változtatást.²

Sok felesleges szervezeti és eljárási szabályt az elkészítendő eljárási törvény számára hagy fenn, olyan elvült jogintézményt pedig mint pl. a családtanács, vagy bizonyos ügyek végleges elintézéséhez a felsőbb gyámhatóság hozzájárulásának megkövetelése, teljesen elejt.

Hoz azonban a javaslat számos olyan újítást, amelyre részben a *szociális tartalomnál* fogva, részben pedig a régi jog *felfrissítése*, gyakorlatiassá tétele végett már régen szükség volt.

¹ Részlet szerzőnek a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából.

² Így a Javaslat indokolás. I. 173. old.

Lássuk sorra a leginkább kiemelkedő, jellegzetes mozzanatokot.

Gyámság alá tartozik a javaslat szerint az a kiskorú, aki nem áll szülői hatalom alatt és a német ptkv. 1773. §-ának mintájára az a kiskorú is, akinek *családi állását* nem lehet megállapítani.

A gyámhatóság *hivatalból* állapítja meg, van-e helye gyámrendelésnek, és ha tévesen rendelt is ki gyámot, ez nem érinti az ily gyám képviselői jogát. Természetesen ez az elv nem áll meg akkor, ha a gyámrendelés *jogalapja* hiányzott, pl. önjogi részére nem rendelhet gyámot.³ A gyámság *viselésére jogosult személyek* sorrendjét illetően a javaslat követi mai jogunkat. (Itt csak azt kívánom megjegyezni, hogy a 330. §-nak azon kitétele, hogy az atyai és anyai nagyapja *törvényes gyámok*, nem teljesen helyt álló az okból, mivel jogunkban is, de meg a svájci és német jog szerint is a gyámok *nem törvénytől* fogva, hanem *kirendelés* alapján (Bestellungsprinzip) lépnek tisztükbe, ezek tehát rendelt gyámok és csak *elsőbbséggel* bírnak mások előtt. Ellenben törvényes gyámság a javaslat 346. §-a értelmében a hivatali és intézeti gyámság, melyről később lesz szó.)

A *nő egyenjogúsítása* itt sincs következetesen keresztülvive, mert az atyai és anyai nagyapja elsőbbségi jogát a javaslat nem respektálja, ellenben eltérőleg mai jogunktól a gyámhatóságnak megadja azt a jogot, hogy a kiskorú *rokonai* és *sógorai* közül is tetszése szerint szemelhesen ki gyámot.

A gyámi tisztből való *abszolút kizáró okokat*, valamint a *relatív alkalmatlanságot* megjelölő eseteket a javaslat a német és a svájci polgári törvénykönyv szellemében oldja meg (német ptkv. 1781—86. §. svájci 384. §.), nemkülönben a gyámság alól *mentesítő* okokat is és e részben a gyámi tv. §. (43., 44. és 49. §)-aitól sok irányban eltér.

Itt reá kell különösen mutatnom arra az újításra, hogy a javaslat a *nő gyámság viselési jogát* általában elismeri és ez irányban mai jogunkkal szemben nagy engedményeket tesz, amint azt a tervezet indokolása mondja, kívánatos *célszerűségi* okokból.⁴

Mindazonáltal a javaslat itt is csak odáig ment el, mint a német ptkv. 1783. és 1887. §-ai, amelyek általában a *férj beleegyezésétől* tették függővé a nő kirendelésének lehetőségét.

A női nem szociális önállóságát és egyenjogúságát sértő ezen rendelkezéseket azonban a német Jugendwohlfahrtsgesetz 48. §-a már rég hatályon kívül helyezte, helyes volna tehát e megszorítást elhagyni, amiáltal az annyira szükséges alkalmas gyámok sokkal nagyobb számban lennének a gyámhatóság által kiszemelhetők.

A gyámság *nemei* tekintetében a javaslat új intézkedései a következők. Ismeri a *gyámhársak* intézményét és pedig a gytv. 42. és 75. §-aitól eltérően nemcsak akkor, ha a szülő jelölt meg több gyámot, hanem akkor is, ha azt a *gyámhatóság célszerűnek* látja.

Behozza a javaslat a francia, olasz és német jog által ismert *ellenőrző gyám* (Gegenvormund, tuteur subrogé) intézményét is a *gyámhatóságát pólló hatáskörrel*, tehát egészen más jelentőséggel mint azt a gyámi tv. 75. §-a szabályozta.⁵ Ezt a gyámhatóság főként akkor rendeli ki, ha azt a *vagyonkezelés terjedelme, minősége* vagy *módja* kívánja. Az ellenőrző gyám jogainak és kötelességeinek szabályozása általában a német polg. tkv. mintájára történik. Hatásköre, mely a gyámolt személyi és vagyoni ügyeinek felügyeletére, a gyám számadásainak megvizsgálására is kiterjed, annyiban a gyámhatóság munkájának könnyítésére szolgál, hogy a gyámhatóság bizonyos *jogügyletek* tekintetében általában vagy csak meghatározott értékig *felhatalmazást adhat* neki arra, hogy a gyám ily ügyleteit helyette *jóváhagyhassa*. Ellenben nem követi a javaslat a német jogot annyiban, hogy a *vagyonkezelés* (pénz, értékelhelyezés stb.) terén nem ad az ellenőrző gyámnak olyan a gyámhatóságot tehermentesítő hatáskört mint a B. G. B. 1810—1812. §-ai. Ennek oka az I. tervezetből kitűnően a magyar gyámok iránt táplált bizalmatlanság.⁶ Úgy vélem, ugyanez volt az oka annak is, hogy a javaslat nem vette át a német ptkvból az az ú. n. *befreite Vormundschaft* intézményét sem, amely pedig a *gyámok jogállásának emelésével* a gyámhatóság igen nagyfokú *tehermentesítését* idézte volna elő.

Egy további nagy *szociális jelentőségű* szerves intézménye a javaslatnak az ú. n. *hivatali és intézeti gyámság*.

³ Lásd. Javaslat indokolás 132. old.

⁴ Lásd. Terv. id. hely 576. oldal.

⁵ I. Terv. ind. I. 551. oldal.

⁶ Lásd. I. Terv. ind. I. 555. old.

Ez a nálunk alig ismert vagy félreismert intézmény Németországban, Ausztriában, Svájcban rendkívül fontos szerepet játszik a gyermekvédelem terén és az ú. n. Jugendamt-oknak valóságos gerince.

Létrejöttét két körülmény tette szükségessé. Egyrészt, hogy a nagyobb városokban, főleg a törvénytelen gyermekek részére mind nehezebben lehetett *alkalmas egyéni gyámot* találni, másrészt, hogy a nagy törvénytelen *csecsemőhalálozás* ellen csak a tartásdíjnak *szakértő és tapasztalattal* bíró hivatásos egyén által és kellő időben való biztosítása útján lehetett védekezni.

E megfontolás alapján létesítették az *egyéni gyámság korrekcióját a hivatali gyámság* különböző formáit. Az *intézeti gyámságnak* viszont az a megfontolás adott életet, hogy felesleges lett volna olyan hatóságilag ellenőrizhető intézetekben, hol gyermekneveléssel foglalkoznak, külön személyeket a gyámság vitelével megbízni. A hivatali gyámságnak előnye abban mutatkozott meg, hogy a szakképzett és hivatali tekintéllyel bíró gyám a tartást gyorsabban és sikeresebben érvényesíti, mint az egyéni gyám, ezenkívül a státuszrendezés valamint személyi ellenőrzés terén is sokkal több sikerrel és szakértelemmel működik. A külföld említett államaiban ezen intézménynek úgy népszerűségi politikai, mint a hatóság javára elért pénzügyi eredményei ma már kétségen felül állók.

Nézetem szerint a javaslat ide vonatkozó rendelkezései a *kiszülő gyermekvédelmi törvénnyel* összhangba hozandók és átdolgozandók lennének, mivel a modern fejlődés azokat már túlhaladta.

A szükséges korrekciókat egy gyámjogi munkámban részletesen kifejtettem, ezért itt csak a legfontosabb körülményre hívom fel a figyelmet.

Nevezetesen az intézménynek mindenütt legfőbb feladatát a *házasságon kívül született gyermek* védelme képezi. Éppen ezért minden ilyen gyermekkel szemben a külföldi gyermekvédelmi szabályok a *törvénytől* fogva rendelik a hivatali gyámság alkalmazását annál is inkább, mivel a német (1707. §), osztrák és svájci (311. §.) jog szerint a törvénytelen gyermek anyjának igen ésszerű okokból *nincs szülői hatalma, sem nagyszülőjének elsőbbsége* a gyámságra.

Éppen ezért a javaslat 344. §-a jelen szövegezésében alapján hiúsítaná meg az elérni kívánt *gyermekvédelmi célt*ot, mivel az csak *az esetre* engedi érvényesíteni a hivatali gyámság előnyeit, ha a kiskorúnak *sem szülője, sem nevezett, illetve törvényes gyámja* nincsen.

Erre az alapos átdolgozásra és az intézmény esetleges *külön életbeléptetésére* annál inkább szükség volna, mivel nagyobb városokban, elsősorban pedig a fővárosban az intenzív és eredményes gyermekvédelmi tevékenység ezen intézmény működése nélkül elképzelhetetlen.

A gyám *tisztebe iktatása* terén újítása a javaslatnak, hogy német mintára (1789. §.) a gyámmal kézadás mellett *fogadalmat* léteztetnek lelkiismeretes betöltése végett.

A gyám *tisztét, hatáskörét* illetőleg általában állanak a szülői hatalomnál mondottak; ez irányban javaslatunk főleg a német ptkv. rendelkezéseire tartja magát, úgy általában, mint az egyes feladatköröket illetően.

Így gytv.-üktől eltérően a gyám tiszte ellátásáért *díjazást* nem követelhet (német ptkv. 1836. §.), de a gyámhatóság részére évi *jutalmat* állapíthat meg, amely a tiszta jövedelem 10%-át meg nem haladhatja. *Végjutalom megállapítását* is ismeri a javaslat. Azonkívül *megbízott* módjára követelheti a gyám *költségeinek előlegezését* és olyan *szolgáltatásainak* díjazását, melyek hivatásához vagy foglalkozásához tartoznak (német ptkv. 1835. §.). Itt nincs megmondva ugyan, ki jogosult e költségek és díjak megállapítására, de az I. javaslat indokolásából és a dolog természetéből is az következik, hogy az esetre, ha a gyám ily előlegre és költségmegtérítésre a gyámhatóság útján szert nem tehet, azt még a gyámság ideje alatt per útján követelheti.⁷ Ez a kérdés élőjogunkban már ismételt vita tárgyát képezte.

A *gyámolt személye* tekintetében a javaslat rendeli, hogy a *rokonok jogosultak* a gyámolttal való *érintkezésre*, és ezt a gyámhatóságtól kérhetik is.

A *gyám vagyionkezelése* tekintetében szintén állanak a szülőre nézve tett intézkedések, de bizonyos irányban még *szűkebb* ez a

⁷ Lásd I. jav. ind. 233. old.

jogkör, mivel egyrészt a gyámoltak bizonyos vagyontárgyait egyáltalán kiveszi a gyám kezelése alól, másrészt olyan értékeket is köteles a gyám beszoigáltatni, illetve alkalmas pénzintézetnél fenn tartással elhelyezni, amilyenekre a szülő nem köteles. Ezenkívül a német plkv. hasonlóságára a javaslat azt az újítást is behozza, hogy fontos okból — így, ha a gyám nagyobb értékű ingókat kezel, vagy kezéhez az évi szükségletnél nagyobb jövedelem folyik be — a gyámhatóság *biztosítékadást* is követelhet tőle.

(Folyt. köv.)

Dr. Csorna Kálmán.

Az új büntetőnovella 33. §-ához.

Az új büntetőnovella gyakorlati tapasztalatok alapján a praktikum szempontjának érvényesülését elég szerencsésen viszi keresztül. Lehet kritizálni több részében a törvényt, lehet megvitatni ennek talán szokatlan rendelkezéseiből és újszerűségéből fakadó furcsaságait, de el kell ismerni róla, hogy ötletes és őszinte. Különösen utóbbi tulajdonsága érdemel megbecsülést, mert az indoklás kerekén, minden takargatás nélkül megmondja, hogy a törvénynek több rendelkezését adminisztratív szempontok tették szükségessé. Lehetne szigorú jogi szempontból természetesen éppen e miatt alapos ellenvetéseket is tenni, de be kell látni, hogy a jog érvényesülésénél számolni kell az étellel: az emberek munkabíráásával, a jó munkateljesítés határaival, az ezekkel arányban éppen nem álló óriási ügyhalmazzal és kell, hogy ezek a tényezők determináns módon hassanak közre a jog alkalmazásánál. És a büntetőnovella helyesen és megnyugtatóan oldotta meg ezt a kérdést.

Amíg ugyanis egyfelől az adminisztratív részt erélyesen, majdnem merészen megrövidíti, sőt a perorvoslati lehetőségeket is megszükiti, addig olyan jogokat utal a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróságok hatáskörébe, amelyeknek hiányát mindig sajnálatosan, sokszor a tehetetlenség kétségbeesésével szemléltük és vettük tudomásul.

A «vissza és el» szálló igévé lett. A védők egymás közötti érintkezésében ez a három szó már kezdte azt jelenteni, hogy: «minden hiába». Az indoklás a gyűlöletessé vált «vissza» szó körül mindig egy és ugyanaz volt; az alsóbb bíróságok által megállapított tényállás köti a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróságot.

Hiába látta a bíró az ítélet helytelen ténybeli következtetését, hiába mutatott rá a védelem felelet nélkül maradt kérdésekre, hiába hivatkozott a tényállás támadásánál a logikára, homályos részletekre, iratellenességre, — nem lehetett hozzányúlni az ítélet tényállási részéhez. Az alsóbb bíróság ekként a törvény alapján guzsbakötötte az öt felülvizsgáló felsőbb bíróság kezét és működési körét annyira szűk terezenumon engedte meg, hogy nagyon sokszor az ügy megváltoztathatásának minden reménye nélkül, tisztán a büntetés végrehajtásának kitolása céljából vitetett fel az ügy a felsőbb bíróságokhoz.

A joggyakorlat próbált ezen a fonákságon segíteni, de csak gyermeklépéseket tehetett. Elvégre a büntető törvénnyel szemben álló ellentétes joggyakorlat kialakulását kívánni sem lehetett.

Az új büntetőnovella — helyesen állapítja meg dr. Degré Miklós — a semmiségi panaszt a törvény 33. §-ában közel engedi a második perorvoslati eszközhöz, a fellebezéshez. Ha ugyanis a semmiségi panasz elbírálására hivatott bíróság úgy találja, hogy az alsóbb bíróság ténymegállapítása hiányos, homályos, vagy az iratok tartalmával ellentétben áll, vagy helytelen ténybeli következtetéssel történt és a helyes tényállás az iratok alapján kétségtelenül helyesen megállapítható, a semmiségi panasz elbírálására hivatott bíróság a ténymegállapítást helyesbíti.

Tehát hozzányúlhat a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróság a tényálláshoz és azt helyesbitheti!

Megnyugtató, régen várt intézkedés! Emeli a felsőbb bíróság hatáskörének a nivóját és a jogbiztonság érzését az emberekben jólesően fokozza. A törvény ezen szakasza azonban már sajnálatos félreértésre adott alkalmat, amit most, minden késlekedés nélkül, azonnal, egyszersmindenkorra el kellene oszlatni. A törvény 33. §-ának fentebb szószerint idézett első bekezdése ugyanis csak semmiségi panasz elbírálásáról szól, a nélkül, hogy említene azt, hogy hivatalból, vagy idevonatkozó perorvoslat folytán állapíthatja meg a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróság az alsóbb bíróság

ténymegállapításának hiányos, homályos, vagy az iratok tartalmával ellentétes voltát, vagy azt, hogy a ténymegállapítás helytelen ténybeli következtetéssel történt. Viszont a törvény ezen második bekezdése arról az esetről beszél, amikor a helyes tényállás az iratok alapján kétségtelenül meg nem állapítható, az ez okból megsemmisítettik, — utolsó mondatában megemlíti, hogy a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróság ilyen határozatot csak hivatalból hozhat, e végből perorvoslat nem használható.

Felmerül most már a kérdés, vonatkozik-e ez az utolsó mondat a 33. §. összes rendelkezéseinek eseteire, különösen pedig az első szakaszában foglalt megállapításokra, avagy csupán csak a §. második bekezdésének eseteire. Ki van-e zárva a semmiségi panasz használhatása a 33. §. első bekezdésének eseteiben, noha a helyes tényállás az iratok alapján kétségtelenül helyesen megállapítható, avagy csak akkor van-e kizárva a semmiségi panasz használhatása, ha éppen azt panaszolja, hogy a helyes tényállás az iratok alapján kétségtelenül meg nem állapítható.

Dr. Degré a kérdést úgy dönti el, hogy a semmiségi panasz használata a 33. §. első bekezdésében említett esetekben is, tehát a tényállást érintő minden esetben ki van zárva, tehát, hogy csak hivatalból nyúlhat a tényálláshoz jogszerűen a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróság.

Szerény véleményem szerint ennek a felfogásnak a helyes-ségéhez szó fér.

Hivatkozom elsősorban a 33. §. két bekezdésre való széttagolt-ságára, mely a törvényhelyet helyzetileg is szándékosan kétféle kívánja választani.

Hivatkozom arra, hogy a második bekezdés, mintegy a teljes szembeállítás célzatával «ha pedig» kifejezéssel kezdődik, mintegy jelezni akarván ezzel is azt, hogy itt egy, az előbbi bekezdés rendelkezéseinek alapjával ellentétes helyzet nyer jogi szabályozást.

Hivatkozom arra, hogy az utolsó mondat, mely a perorvoslat használatát kizárja, nem utal semmiképpen az egész szakaszra, holott azt, — ha a törvényhozó akarta volna — egész röviden jelezhetné volna, pl. úgy is, hogy ebbe a szövegbe: «a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróság ily határozatot csak hivatalból hozhat», az «ily» szó elhagyásával, azt a beszúrást használhatta volna, hogy: «tényállást érintő határozatot», mely esetben kétségtelen lett volna a törvénynek dr. Degré szerint való értelmezése.

Hivatkozom arra, hogy a törvény utolsó mondatában «ily» határozatról tesz említést, amely szó közvetlenül kapcsolódik és utal az előtte álló mondatban foglalt rendelkezésre és továbbá ennek kiterjesztése már csak az «ily» szó jelentőségéből folyóan sem terjeszthető ki.

De talán döntően bizonyítható igénytelen álláspontom azzal, hogy az első bekezdés azokról az esetekről szól, amikor az alsóbb bíróság ténymegállapítása hiányos, homályos, vagy az iratok tartalmával ellentétben állt, vagy helytelen ténybeli következtetéssel történt ugyan, de a helyes tényállás az iratok alapján megállapítható, tehát amikor módja van a semmiségi panaszt felülvizsgáló bíróságnak azonnal, minden huza-vona nélkül a helyes tényállást megállapítani. A ténymegállapítás hiányosságára, homályosságára, a ténybeli következtetés helytelen voltára, tehát mindazokra a lehetőségekre, amelyekre módot nyújt a törvényhely első szakasza, módja van az ügyfélnek perorvoslatában rámutatni és az iratokból kivehető helyes tényállás esetében a reparáció is megtörténhetik. Az első bekezdésben említett hiányosság, homályosság, ténybeli következtetés helytelensége a semmiségi panasszal élő ügyfél szemével is észrevehető hiba, amelynek panaszolásától az ügyfelet, elzárni — ha már a tényállás nem érintetésének elve áttörött — annyi volna, mint ok nélkül elzárkózni az igazság könnyebb felismerhetésének pontosabb lehetőségei elől. Nem akarthatta a törvény azt, hogy egyfelől hozzá enged nyúlni a tényálláshoz, másfelől nem engedi az erre való hivatkozást.

Ellenben más a helyzet a 33. §. második bekezdésének az esetében, amikor a helyes tényállás az iratok alapján kétségtelenül meg nem állapítható; nem a felek által észlelhető helyzet és ennél fogva nem is a felek által panaszolható hiba. Az ugyanis, hogy a helyes tényállást az iratok alapján megállapítani nem lehet, csupán a bíróság vizsgálatának eredményeképpen kialakulható vélemény és megállapítás és mint tisztán bírói cogntioból folyó megállapítás, annyira kívül esik a felek rendelkezési jogkörén, hogy el kellett vonni a felek perorvoslati támadása elől. Kézenfekvő, miszerint az, hogy a helyes tényállás az iratok alapján

nem állapítható meg, hogy a bíróság az iratokban nem találhat ítélethez még a megállapított tényállással szemben sem helyes tényállást — tényleg csak hivatalból állapítható meg a bíróság által és ezért ez az ok nem is lehet ennél fogva perorvoslat tárgya.

Véleményem szerint tehát csakis annak a panaszlása van kivéve a perorvoslat köréből, hogy a helyes tényállás az iratok alapján kétségtelenül meg nem állapítható.

Azzal végzem, amivel kezdtem, az új büntetőnovella praktikus célokat szolgál. Ha bármely helye a törvénynek értelmezés alá kerül, ennek a szempontnak nem szabad sehhol sem hiányoznia. Már pedig, ha egyszer a semmiségi panasz felülvizsgálatára hivatott bíróság hozzányúlhat a tényálláshoz, nem volna semmi praktikum abban, hogy a felek elzárassanak attól, hogy rámutathassanak a tényállás hibáira, ha az iratok alapján megállapítható helyes tényállás szerint a helyesbített tényállás megkonstruálható.

Az a megállapítás, amelyet dr. Degré megtesz, hogy a tendencia már régebben az volt, hogy a semmiségi panasz közelebb jöjjön a fellebbezéshez, csak egy újabb ok a fenti álláspont helyeségének felismerésére.

Dr. Fényes Jenő.

A Jogászgyűlés magán- és perjogi referatuma.

I.

Nemrég jelentek meg nyomtatásban az április hó végén tartandó országos jogászgyűlés napirendjére tűzött kérdések tárgyában beérkezett vélemények. Ezek a vélemények a vitakomplexumok széles perspektíváit tárják fel s így nem érdektelen, ha a jogászgyűlés előtt mi is — legalább nagy vonalakban — bemutatjuk a szembenálló álláspontokat. A napirendre tűzött kérdések egytől-egyig nagy érdekűek és életbevágó fontosságaik, már ez a körülmény egymagában is kívánatosná tenné, hogy a jogászgyűlés e kérdéseket világos útmutatással szolgáljon a törvényhozásnak. Remélhető, hogy a törvényhozás a felvetődő értékes szempontok felhasználása elől elzárkózni nem fog.

Az első kérdés magánjogunk egy régi sebére tapint: az elmebeteg és fogyatékos elmetehetségük cselekvőképességének szabályozására. A kitűzött célok, a védeni kívánt érdekek ellentétesége nehezítette meg mindig e kérdés megnyugtató megoldását. Hozzájárult a nehézségek fokozásához még az a körülmény is, hogy a leglényegesebb ponton t. i. az elmebetegség fogalmának egységessége kérdésében egymástól szögesen eltért a jogász és orvosi álláspont. A pszichiatria nem ismeri az elmebeteg azon fokozatait, amelyeket a jog megállapított, a jog pedig lehetetlennek tartotta — és ebben az a gyakorlati élet útmutatását követte — hogy egyazon szabályozás alá vonja azokat a jelenségeket, amelyek talán orvosilag közös nevezőre hozhatók, amelyek azonban megnyilvánulásaikban egymástól igen lényegesen eltérnek. Ma már ez a vita elvesztette életét. Bírói gyakorlatunk megindult azon az úton, amely a kérdés egyedül megnyugtató megoldásához vezethet, amikor az elmebeteg represszív védelménél nem az ügyletkötő fél szubjektív konstitúcióját, hanem az ügylet objektív tartalmát teszi vizsgálatának alapjául.

Dr. Almási Antal, dr. Csorna Kálmán és dr. Dezső Gyula adtak véleményt ebben a kérdésben, az első kettő inkább a kérdés általános elvi szabályozását, az utóbbi széles pszichiatriai alapon a fontosabb részletkérdések megoldását tartva szem előtt. *Almási* nyomatékosan mutat rá az eddig de lege lata mellőzött szempontokra, hogy itt nem csupán a fogyatékos elmetehetségűeknek, hanem a jóhiszemű forgalom érdekeinek védelméről is van szó. Ebből a szempontból fontos caesurának tartja a hatósági eljárás (gondnokság alá helyezés) megindítását, ez t. i. az elmebeteg fokozottabb védelmének kezdőpontja és az ügyleti ellenfél védelmének végsőpontja. Az új kódex tervezet egy lényeges hibáját *Almási* éppen abban látja, hogy a gondnokság alá helyezést követő ügyletekre is nyitva hagyja a cselekvőképesség kérdését. Ez az állapot a forgalomra csak káros lehet és nem alkalmas a jogbizonytalanság kiküszöbölésére. *Almási* kívánatosnak tartja az elmebetegség (mint egységes fogalom) miatti gyámságnak az elmebetegség miatti gondnokságtól való elválasztását. Előbbi járjon teljes cselekvőképzetlenséggel, utóbbi korlátozott cselekvőképességgel. A forgalom érdekeit gyámhatósági nyilvántartásokkal kívánja szolgálni, az elmebetegét pedig azzal, hogy gondviselő tisztviselő ellenőrzése

alá állítja, aki orvosi segítséggel a gyámságot ill. gondnokságot a beteg tényleges elmebeli állapotának megfelelően lenne hivatva javaslatba hozni, ill. megszüntetését kérni. Ezenkívül kívánatosnak tartja a gondnokolt elmebeteg korlátozott cselekvőképességének speciális nem csupán a kiskorúakéra utaló szabályozását.

A represszív védelem terén három veszélyt hárít *Almási* az elmebeteg ügyleti ellenfelére. Az első, hogy az ügylet tartalmát megfelelő gondossággal kellett légyen megfigyelnie, a második, hogy az ingyenes juttatások a juttatott elmebetegség címén nem hatálytalaníthatók, a harmadik, hogy az elmebetegség miatti gyámság vagy gondnokság előtti ügyletek semmiség szempontjából egységesen bíraltassanak el. Ezzel szemben az elmebetegre a bizonyítás veszélye terheli. A forgalom érdekeit szolgálják a rövid elévülési idők, amelyek az ügyleti ellenfél kellő gondossága esetén egy évig csökkenni. Ha pedig az elmebeteg rosszhiszeme idézte elő az ügyletkötő tévedését, az ügylet a malitia supplet aetatem általános elvén megtámadhatatlan. Végső konklúzióban *Almási* az ügylet objektív tartalmát tartja szem előtt, azt, hogy az gazdasági hátránnyal jár-e az elmebetegre vagy sem.

Dr. Csorna Kálmán referátumában részletesen ismerteti a felvetett kérdés külföldi és hazai jogi vonatkozásait. Szembeállítja a magyar polgári törvénykönyv különböző javaslatait és legújabb tervezetét és arra a eredményre jut, hogy kielégítőnek egyik sem tekinthető. Az új tervezet cselekvő képességi részét egészében megváltoztatandónak tartja, amennyiben a célszerű megoldást abban látja, hogy az összes gondnokság alá helyezett személyeket a korlátoltan ügyletképesek kategóriájába kellene besorozni. Túlszigorúnak tartja elmebeteg ügyleteit semmisnek tekinteni és e helyett az ilyen ügyleteket megtámadhatóknak kívánja nyilvánítani, ami lehetővé teszi, hogy a korlátoltan cselekvőképességű egyén képviselője mindenben annak érdekeit tudja követni. Miként *Almási*, *Csorna* is rövid (háromtól öt évig terjedő) elévülési időre, ezenfelül pedig csak a nagyobb jelentőségű vagyoni jogi ügyletekre szorítaná a megtámadási jogot. A túlzott perlekedési kedv megállítására pedig a negatív interesse megítélését tartja szükségesnek. A felvetett kérdéssel kapcsolatban hangsúlyozza még *Csorna* az elmebetegügyi közigazgatás megreformálásának szükségességét is.

Dr. Dezső Gyula egyetemi magántanár részletesen kimutatja az elmebetegség fogalmának differenciáltságát és azt, hogy ennek folytán a szigorú jogi sémákkal való operálás szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Nyomon követve a kérdés eddigi szabályozását, legmegfelelőbbnek a javaslat bizottsági szövegének egyes rendelkezéseit tartja. Így elsősorban a 322. §. azon szabályozását, hogy a gondnokság a gondnokolt valamely ügyének vagy ügyei meghatározott csoportjának vagy minden ügyének ellátására szólhat. Véleménye szerint ez lehetővé teszi, hogy a gondnokság rugalmassá és könnyen kezelhetővé váljék és az elmebeteg egyén érdekeit szem előtt tarthassa. Szükségesnek tartja, hogy a törvényhozás a bíró számára csak kereteket állítson fel, amelyekben belül a bíró az eset körülményeinek megfelelően adott esetben hatáskör, időtartam és a cselekvőszabadság megszorítása szempontjából leghelyesebb megoldását találhassa. A gondnokság alá helyezés kérdését a bíróság számára kívánja fenntartani, ellenzi azonban azt, hogy a gondnokolt maga kérhesse a gondnokság alá helyezést. A represszív védelem terén szintén a rövid elévülési idő alatti megtámadhatóságot fogadja el.

Amint e rövid ismertetésből is kitűnik, mélyreható ellentétek a referátumok között nem állanak fenn. Az ügyletek objektív helyességének kérdését végső elemzésben a kérdés elbírálásánál figyelmen kívül hagyni nem lehet.

Dr. Viener Miklós Pál.

II.

A magánjogi második kérdés a következő: «Milyen törvényhozási vagy kormányhatósági intézkedésre van szükség a végből, hogy megszűnjenek azok a nehézségek, illetőleg kiegyenlítettessenek azok a nemzetközi jogi összeütközések, amelyeket a trianoni szerződés állampolgársági rendelkezései a házassul és a házassági pert indító felek állampolgársága kérdésében előidéztek?»

Három jogvélemény foglalkozik a fent felvetett kérdéssel.

A legterjedelmesebb tanulmány *dr. Malonyai Béla* tollától származik. Míg az utóbb ismertetendő dolgozat inkább a kérdésnek nemzetközi (köz)jogi részével foglalkozik, addig ez a jogvélemény a fősúlyt a probléma nemzetközi magánjogi szempontból

vett ismertetésére helyezi. Meglehetősen kimerítően és éles logikával tárgyalja a házassági perek komplikált joganyagát, a *lex patriae* (*lex domicilii*) és a *lex fori* érvényesülése küzdelmét, az illetékesség kérdését különös tekintettel az állampolgársági előkérdésnek a békeszerződés által olyannyira megnehezített megoldásait. Következik a hágai egyezmény mitigáló szabályainak közlése és az ebből fakadó háború utáni bonyodalmak, majd a bontó pereknek nemzetközi magánjogi nézőpontból vett vizsgálata.

De a szerző távolról sem elégszik meg a probléma akadémikus megvitatásával, ő praktikus kiutat keres és mutat, mely a jogászyülés fent közölt kérdésére hivatott választ adni. Ajánlja a II. T. 114—117. és a Pp. 639—641. §-ainak javaslata szellemében leendő módosítását. Ennek az indítványnak lényeges tartalma a következő:

Bontó pereknél azon állam joga legyen az irányadó, amelynek a *férj* az ítélet hozatala idejékor állampolgára. A házasság felbontására, vagy az ágytól és asztaltól való elválásra okul szolgáló tények ily minősítése mindig azon állam jogszabályainak alapján történjék, amelynek az illető házaspár *abban az időben* állampolgára. Ez a két rendelkezés nagyjából a német polgári törvénykönyv életbeléptetési törvény 17. §-ának felel meg és kétségtelenül radikális félremagyarázhatatlan megoldását nyújtja az ebben az irányban felmerülő *collisio statutorum* kérdésének, de, különösen első intézkedése, a feleség érdekeinek sérelmére szolgálhatna, amennyiben az magyar állampolgár és férje nem az. (Éppen a szerző mutatja ki, hogy ilyen helyzetek mostanában elég gyakoriak.)

A *clause d'ordre public*-nek ez alkalommal leendő általános törvényi meghatározása szükségtelennek látszik. A szerző továbbiakban még az illetékesség tekintetében tesz többrendbeli hasznos javaslatot.

A második ebben a kérdésben beérkezett jogvélemény *dr. Sömjén László*tól származik. Amint már említést nyert, szerző főképpen a problémának a honossági kérdéssel szűkebben összefüggő részét taglalja és e tekintetben dolgozata csak a Magyar Jogi Szemle 1927. év november és december havi számaiban megjelent tanulmánya kiegészítésének tekintendő.

Miután a trianoni szerződés idevonatkozó rendelkezéseit ismerleti, kiemeli és kritika tárgyává teszi azt a Magyarország és a magyar jogrendszer szempontjából olyannyira hátrányos azon intézkedését, amely az elszakított területek lakosságának honossági meghatározását a községi illetőségre alapítja. A békeszerződés kétségtelenül a hátrányunkra kívánta bevezetni fenti és ezzel összefüggően becsempészett egyéb káros rendelkezéseit, de még ezen a szándékon is túltettek az utódállamok némelyikének még a trianoni szerződéssel is ellentétes törvényhozása az állampolgárság kérdésében. Ezen a túrhetetlen és számos jogi bonyodalomra okul szolgáló helyzeten csak az érdekelt államok között létesítendő nemzetközi szerződés segíthetne, de erre ismert okokból sem Cseh-Szlovákia, sem Románia vagy Jugoszlávia mindezeig hajlandónak nem mutatkozott. Ez az állapot, mint szerző szavaiból kitűnik, éppen úgy revízióra szorul, mint akárcsak a trianoni szerződés területi intézkedései.

Szerző szerint továbbá a probléma bizonyos mértékig intern jogi intézkedésekkel is orvosolható, amelyek között felsorolja az állampolgársági ügykezelés gyorsítását, a magyarországi községi illetőségűek rendszeres összeírását, az igazolások megkönnyítését, a nélkül azonban, hogy Á. T.-en változtatni kellene. Teljes orvoslást azonban csak a békeszerződés vonatkozó intézkedéseinek megváltoztatása által remélhető.

A harmadik jogvélemény, melyet *dr. Virágh Gyula* küldött be, mindenekelőtt a békeszerződés folytán az állampolgárság kérdésében felmerülhető esetek különböző variációit mutatja be. Mindezekhez járul még a trianoni szerződésnek rossz, számos félreértésre alkalmat adó szövegezése. Majd szerző röviden ismerleti a magyar hatóságoknak az opció kérdésében gyakorolt állásfoglalását és az Á. T. kapcsolatos rendelkezéseit. A végén aztán oda konkludál, hogy sem rendeleti sem törvényhozási intézkedésre nincs szükség a végből, hogy a feltett kérdést megoldást nyerjen. Csupán a községi törvény 7. §-a volna megváltoztatandó, amely azt mondja ki, hogy a nő, ha férjétől bíróilag elválasztott, azon község kötelékébe lép vissza, amelyhez férjhezmenetelig tartozott. Ez pedig a trianoni békeszerződés honossági intézkedéseivel kapcsolatban tarthatatlan helyzetet teremtett.

Mint láthattuk az egyes jogvélemények mind különböző nézőpontból vizsgálják a kérdést és különösen a javaslataik tekintetében más-más álláspontot foglalnak el. Ez a körülmény azonban a jogászyülés szempontjából csak kedvezőnek mondható, mert ilyen módon értékes és sokoldalú vitára van kilátás.

Dr. Váli Ferenc.

III.

A harmadik kérdésre, hogy kívánatos-e: *a)* a választottbíróóság intézményének, *b)* a tőzsdebíróóság intézményének újonnan szabályozása és milyen elvek alapján, három vélemény érkezett be. *Dr. Lakatos Gyula* és *dr. Ujlaki Géza* a kérdésnek a választottbíróóságra vonatkozó részével foglalkoznak, és teljesen mellőzve az alapkérdésre való válaszadást, in medias res, az általuk proponált módosítások szerint sorakoztatják fel.

Lakatos a választottbíróóságok által eldönthető ügyek terenumát szűkíteni kívánja, úgyhogy a kizárólagos illetékességgel bíró bíróságok iurisdictionja alá tartozó ügyek is kivonassanak abból. A kényszerűleg bizonyos állandóan szervezett választottbíróóságok hatáskörébe tartozó ügyek körét is restringálandónak tartja (tőzsdebíróóság) és e helyett inkább a szakértő ülnökökkel kiegészített tanácsú állami szakbíróóságok kifejlesztését ajánlja. Az 1923 szeptemberi genfi jegyzőkönyvre utalással törvénybe iktatandónak tartja a külföldi székhellyel bíró választottbíróóságok kikötésének elismerését, de csak azzal a megszorítással, hogy a kikötés csak kereskedelmi ügyletekből eredő perekre vonatkozhassék és *magyar alperesre* csak Magyarországon működő választottbíróóság bírhatson hatáskörrel.

A választottbíróóság szervezetének kérdésében, mint teljesen gyakorlatiatlant, megváltoztatandónak tartja a törvénynek a 2 bírós tanácsot létesítő diszpozitív rendelkezését és a gyakorlatban elfogadott 3 bírós rendszert ajánlja ügyletpótló szabályként, azzal, hogy az elnök személyében való meg nem egyezés esetén az elnököt az illetékes kir. ítélőtábla elnöke jelölje ki.

A tényleges bírakra vonatkozó, a választottbírói tiszt elfogadását megtiltó rendelkezést úgy tartja enyhítendőnek, hogy az az elnöki tiszt elfogadására ne terjedjen ki. Ajánlja végül egy nagy állandó szervezett bíró választottbíróóság megalakítását, mely díjtételeit közhírré tehetné, és melynek működését az államhatalom különböző illetékedvezmények megadásával tehetné kedvelté. Ezen állandóan szervezett választottbíróóság hatásköre csakis önkéntes alávétésen alapulna.

Minden választottbíróági ítélettel szemben felülvizsgálatot javasol az illetékes kir. ítélőtáblához, ezzel a választottbíróóságok el lennének ütve annak a lehetőségétől, hogy a fennálló joggal ellenkező ítéleteket hozhassanak.

Oly megállapodásokat is érvényeseknek akar elismertetni, melyek egy választottbíróóságtól egy másik választottbíróósághoz való fellebbevitelt megengedik.

Feltétlenül akceptálandónak tartja a revízió gondolatát a kényszerű hatáskörrel bíró választottbíróóságok ítéleteivel szemben.

A bizonyítás közvetlenné tétele érdekében lehetővé kívánja tenni, hogy a rendes bíróságok az összes rendelkezésükre álló kényszereszközök felhasználásával a *választottbíróóság* elé idézhessék a tanukat.

A választottbírói eljárás népszerűsítése érdekében az államtól, legalább is oly esetekben, midőn nem kerül végrehajtásra az ítélet, illetékmentességet kíván, a választott bírók honoráriumának megállapítását már első fokon is a rendes bíróságokra kívánja bízni.

Ujlaki ugyancsak kifogásolja a teljesen gyakorlatiatlant 2 bírós szisztémáját a törvénynek, megoldást kér arra az esetre, ha a felek az elnök személyében megegyezni nem tudnának, nehogy e miatt a kompromisszum hatályát veszítse. Felveti a pótbíró választásának eszméjét valamely bíró akadályoztatása vagy szabotálása esetére.

Vissza kíván térni a Törvénykezési Rendtartás rendszeréhez, úgyhogy mindegyik fél több bírót ajánlhasson s ezek egy részét az ellenfél visszavethesse.

Kifogásolja a Pp. 770. §-t (ha az egyik fél nem nevezi meg a bíróság által megszabott határidőben választottbíróját, a kompromisszum hatályát veszti), mert ez épp a szerződéshez hű felet sujtja. Módot kellene arra találni, hogy a vagyontalan választottbíró késedelmeskedése esetén az őt megnevező fél új bíró neve-

zésére utasítható legyen. Szerinte a bíró kizárására az eljárás előtt kellene módot nyújtani s nem lenne szabad azt a költséges eljárás végére, az érvénytelenítési per keretébe beszorítani.

Ajánlja a választottbíró rosszhiszemű jogsértésének deliktumvá való minősítését, ezzel a 784. §. 8. pontján, illetve az 563. §. 7. pontján, alapuló érvénytelenítési kereset súlyos materiális jogi iniuriákon is segítene.

Remediumot keres az ítéleteken hiányzó aláírások pótlására. Súlyos hibaként említi, hogy a rendes eljárásban választottbíró-ság kikötésén alapuló pergálló kifogás folytán a kompromisszum érvényessége tekintetében, a Pp. 772. és 773. §-aiban szabályozott perenkívüli eljárásokban a receptum érvényessége tekintetében hozott jogerős bírói határozatok nem kötik az érvénytelenítési perben eljáró bíróságok kezeit s ezzel a legsúlyosabb jogi disszonanciák merülhetnek fel.

Szükségesnek tartja a választottbírói ítélet részben való érvénytelenítésének kifejezett megengedését.

Az érvénytelenítési keresetnek megindítására szabott határidőt egységesen 90 napban kívánja megállapíttatni, valamint szabályoztatni kívánja e keresetről való lemondást is.

Szeretné, ha a tanúkihallgatás végett megkeresett járásbíró-ság a bírakat is megidézné a tárgyalásra, hogy azoknak módjuk legyen ott a tanuhoz kérdéseket intézni.

Szeretné, ha az állam a választottbíráknak, de legalább is az elnököknek személyi kellékévé tenné a jogi szakképzettséget.

Végül ő is elismerendőnek tartja az 1923. évi genfi jegyzőkönyvet.

Dr. Wilhelm Károly az előző értekezésektől eltérően kizárólag a tőzsdebíró-ság problémájával foglalkozik és míg Lakatos és Ujlaki a választottbírói intézmény mai formáját majdnem minden oldalról megtámadják, ő terjedelmes értekezésében a tőzsdebíró-ságot megvédi a sok irányból megnyilvánuló panaszokkal szemben.

A tőzsdebíró-ság mai alakjának megvédése érdekében teljes áttekintést nyújt a tőzsdebíró-ság átszervezése körül lefolyt vitákról, melyekből a tőzsdebíró-ság gyakran kifogásolt szervezete sértetlenül került ki. Részint tehát a történelem tanúsága, részint az 1923. szeptember 23-iki genfi jegyzőkönyvben kicsúcsosodó nemzetközi törekvés állandóan szervezett választottbíró-ságok szervezésére, valamint kötelmi jogunknak «az élet körülményeire» «a forgalomra» stb. utaló blanketta szabályokban kikristályosított szervezete és végül a valorizáció és a gazdasági lehetetlenülés kérdéseiben követett, a rendes bíróságok által is átvett gyakorlata a tőzsdebíró-ságnak teszik indokolttá szerinte a tőzsdebíró-ságnak a mai formában változatlanul való fenntartását.

Teljes egészében fenn kívánja tartatni a tőzsdebíró-ság hatáskörét, mert szerinte a tőzsdebíró-ság mindazon kérdésekben melyekben dönt, a leghivatottabb is dönteni.

Az eljáró tanácsok élére jogászelnökök alkalmazását sem tartja szükségesnek, mert így a jogászelnök erkölcsileg oly preponderans helyzetbe jutna, hogy a mellettük működő tőzsdetanácsosokból kikerült bírák szaktudásuk felhasználásához nem is jutnának, hogy pedig a laikusokból álló bíróságok a jogot mennyire tudják alkalmazni, arra nézve ismét csak a tőzsdebíró-ságnak a valorizáció kérdésében követett és az állami bíróságok által átvett gyakorlatára hivatkozik.

A bíróság hosszadalmas ügyvitelét elismeri, hogy ez azonban nem kellett túl nagy recensust a közönségben arra legjobb bizonyíték a tőzsdebíró-ságnak való alávételének tömege.

Kiemeli a titkár előtti előkészítés előnyét, mely az ügyek letárgyalását gyorsítja és mégsem megy a közvetlenség rovására.

Megengedhetőnek tartja az ügyek bizonyos csoportjában az egyes bíróságra való áttérést, szerinte is szabályozni kellene a hatáskör hiányának hivatalból figyelembe vevendő eseteit, itt is alkalmazni kellene az ismert helyen lakó alperesnek ismeretlen helyen tartózkodóként való idéztetésének szankcióját, szabályozni kellene a bírák érdekeltségének, aggályosságának kérdését, egyébként azonban a tőzsdebíró-ságnak mai állapotában való fenntartása mellett szavaz és élesen tiltakozik az ellen, hogy a bíróság ítéletei ellen fellebbezések lehessenek helyre. *Dr. Brüll István.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hiányos hitelesítésű biztosítás-felmondások érvénye.

A biztosítási díj fizetésével kapcsolatos egyes kérdésekről rendelkező 1927. X. tc. 15. §-ának 3. bekezdése szerint, ha a szerződő fél ezen törvény életbelépésének napja előtt kötött szerződést e naptól számított 30 nap alatt felmondja, a biztosítás hatálya a folyó biztosítási időszak elteltével megszűnik; a felmondást írásban — kis- és nagyközségekben a községi előjáróság által hitelesítve — kell a biztosítóhoz eljuttatni. A belügyminiszter ezen rendelkezés végrehajtásával összefüggésben 1510/1927. B. M. sz. a. valamennyi vármegye alispánjához körrendeletet intézett, amely szerint a községi előjáróság az említett hitelesítést «hitelesítem» szóval oly módon teljesítse, hogy ez a záradék a község pecsétjével, a kelettel és a jegyző és bíró aláírásával legyen ellátva. Már most a községi előjáróság gyakran nem tartotta meg ezt a formát, mert csak a jegyző vagy a bíró írta alá a hitelesítő záradékot. Ebből 1700 per folyik a bíróságoknál, mert a biztosítók az ilyen hiányos hitelesítésű felmondást érvénytelennek kívánják tekinteni és a biztosítottakat díjfizetésre perlik. Annál fogva, hogy az a fél, aki kárbiztosítását felmondja, nyomban másutt biztosít, az említett perek a szerződő felek jogviszonyainak biztonságát és gazdasági érdekeit, a díjfizetés kérdéséhez fűződő pénzügyi érdeken túl is, érzékenyen érintik. Ehhez járul, hogy ha a bíróság érvénytelennek mondja ki az ilyen felmondást, az érvénytelenül felmondott biztosítási szerződés eredeti tartamára az eredetileg kikötött időtartamon át hatályban marad. Ezek a szempontok szükségessé tették volna, hogy azon bíróságok vezetői, melyeknél ilyen perek indultak, *egy* perre nézve a soron kívül való elintézetést hivatalból rendeljék el; ez esetben, s ha a törvényszéki eljárásban a bíróság a Pp. 191. §. 3. bekezdése alapján az érdemleges tárgyalást ebben a merő jogi kérdésben a perfelvételi határnapon megtarthatja, az ügy a legrövidebb időn belül felkerülhet a felső bíróságokhoz, úgy, hogy a kérdés minél előbb elvi jelentőségének megfelelően okodotolt ítélettel eldönthető legyen és így a jogbizonytalanság és ezzel a sok per megszűnjön. A bíróságok tehermentesítésének egyébként más esetekben is ez volna a hivatalból észlelendő legegyszerűbb eszköze. Eddig a budapesti kir. törvényszéken keletkezett ebben a kérdésben 16. P. 42,854/6. 1927. sz. a. elsőbírói ítélet, amely az említett módon hiányos hitelesítésű felmondást érvénytelennek mondotta ki a kivonatban közölt következő megokolással: «Ezek szerint törvény (1927. évi X. tc. 15. §. 3-ik bekezdése) és annak alapján kibocsátott törvényerejű rendelet szabályozza a felmondás alakszerűségét. A kir. törvényszék jogi álláspontja szerint az előírt alakszerűség érvényességi kellék, melynek teljes betartása nélkül a végzett jogcselekmény semmis és érvénytelen... Támogatja ezen álláspontnak helyességét a polgári törvénykönyv tervezetének 738. §-a, mely kimondja, hogy: «Ha a törvény meghatározott alakot szab meg s annak hiányához más jogi következményt nem kapcsol, a *nem ily alakban kötött szerződés semmis...*» Az 1927. évi X. tc. 15. §-a 3. bekezdésével a törvényhozásnak kétségtelenül az volt célja és szándéka, hogy kizárja a vitát abban a tekintetben, hogy a felmondás tényleg a fél által történt-e meg és nem-e az ügynök írta alá megbízása nélkül a felmondó-levelet; továbbá, hogy kizárja a felmondásra az ügynök illetéktelen befolyását; végül, hogy a felmondások száma azon biztosítások szűk körére korlátozassék, amelyeknél valamely komoly gazdasági érdek forgott fenn a szerződés megszüntetésére, illetve más társaságnál való elhelyezésére... A törvényhozás mentesíteni kívánta a falusi biztosított feleket attól a költségtől és fáradságtól, amelyekkel a közjegyzői hitelesítések rendszerint járnak, a korlátozások és alakszerűségektől azonban nem tekintett el, csupán az enyhébb formában állapította meg azokat. A kir. törvényszék, azt tartja, hogy csakis az alakszerűségekhez való szigorú ragaszkodás mellett érhető el az a cél, melyet a törvényhozás az 1927. évi X. tc. megalkotásánál szem előtt tartott, t. i. hogy ügynöki visszaéléseknek vége szakadjon és a biztosítási intézmény hitele megővassék.» Az ügy fellebbezés következtében most a kir. tábla előtt van. Ugyanazon törvényszék, mint fellebbezési bíróság, viszont állandóan (így 35. Pf. 16,083/1927., 35. Pf. 163,505/1927., 35. Pf. 1587/1928. stb.) érvényesnek minősíti az ilyen hiányos hitelesítésű

felmondást a következő megokolással: Figyelemmel arra, hogy a törvény végrehajtása tárgyában kiadott rendelet már külső formájánál is a vármegye alispánja útján, a községi előljáróságok részére adminisztratív intézkedéseket tartalmaz... kétségtelen, hogy a felmondás érvényessége tekintetében kizárólag a törvény rendelkezései az irányadók és ennek folytán az a körülmény, hogy a községi előljáróság a felmondó fél aláírásának hitelesítésével a fenti rendelet utasításait be nem tartotta, — a felmondás érvényességét nem érintheti... A 15. §-nak helyes értelmét és a törvényhozó szándékát vizsgálva, megállapítható, hogy a törvény mindenki részére lehetővé tenni kívánta s a kis- és nagyközségben lakó falusi közönség érdekeinek megvédését kívánta biztosítani a felmondó fél aláírásának a községi előljáróság általi hitelesítése által, mellyel egyrészt megóvni kívánta az egyszerű falusi népet attól, hogy nevében, a legtöbb esetben érdekei ellen, lelkiismeretlen ügynökök járhassanak el... Ezen szempontok figyelembevételével a kir. törvényszék... a folyamatban levő biztosítási időszak elteltével kezdődő hatállyal megszüntetésére alkalmasnak s ekként érvényesnek találja a felmondást akkor is, ha — egyéb kellékek megléte esetében — azon a felmondó fél aláírása, a község pecsétjének alkalmazása mellett, csak a községi jegyző (körjegyző) vagy csak a községi bíró, illetőleg helyettesük által hitelesítették. Véleményünk szerint a hiányos hitelesítésű felmondás érvényes, mert nem fogadhatni el mindenekelőtt azt, hogy az előljárósági hitelesítő záradék formájára a belügyminiszter által kiadott intern utasítás a szerződések megkötésére meghatározott alakszerűséget megszabó olyan jogszabályt kívánt volna kimondani, illetve mondhatott volna ki, amelynél fogva az alakszerűség elmaradásához semmisséget kellene fűzni. Azt, hogy a községi előljáróság részéről kiknek kell aláírni a felmondást tartalmazó levelet, nemcsak hogy nem az ügylet megkötésére, de még csak a felmondás, mint jogcselekményre vonatkozó alakszerűségnek sem tekinthető. Ha kis- és nagyközségeken kívül lakó biztosított hitelesítetlen aláírású levélben a törvény szerint érvényesen mondhatja fel a biztosítási szerződést (a törvény előmunkálatai szerint mindenkire a közjegyzői hitelesítés volt javasolva), úgy már ebből az okból sem lehet a kis- és nagyközségekbeli biztosítottak felmondását abból az okból érvénytelennek kimondani, mert az általuk aláírt, tehát vitátlannul valódi felmondáson a hitelesítő záradékot csak vagy a jegyző, vagy a bíró, de nem mindketten írták alá. Figyelembe kell venni azt is, hogy köztudomás szerint a biztosító társaságok ügynöke sokhelyt a bíró vagy a jegyző.

Dr. Sebestyén Samu.

Szemle.

— **Hatvan százalékra** emelte fel egy kéretlen kormányrendelet a kényszeregyességi kvóta minimumát, noha a hitelezők, akiknek érdekeit a rendelet állítólag szolgálja kívánja, úgy az előzetes szakértekezleten, mint azóta is egyhangulag tiltakoztak a reform ellen. Csak az atyáskodó bürokrácia természetrajzával magyarázható ez a jogalkotás, amely a kényszeregyességet összetéveszti — a kényszerboldogítással. Eszünkbe juttatja annak a *weltfremd* német bírónak anekdotáját, aki a kis fiával a mezőn sétálva magyarázza a fiúnak, hogy mi a vetés s ennek kérdésére, hogy miként lesz a búzából liszt, felvilágosítja: «azt nem kell tudni, arra való a hites szakértő!» Kodifikátorunk nem ily *weltfremd*, nem kíváncsi a gazdasági élet szakértőinek véleményére, sőt nem kíváncsi a gazdasági élet tényeire sem. Előtte csak a jognak dogmatikus elvont eszméje lebeg, hasonlóan Jules Simon utasához, aki térkép nélkül, a járt utakat kerülve indul el a látóhatárán ködbe merült cél felé. Hiába mondotta *Benoist*, hogy az étellel szemben nincsenek jogelvek, hiába írta *Cruet*, hogy a jog nem uralkodik a társadalmon, hanem csupán kifejezi a társadalomnak joggá érlelődő szabályait, a mi kodifikátorunk nem ismeri se *Benoist*-t, se *Cruet*-t, sőt azt se tudja, hogy azt az adóst, aki hatvan százalékot tud hitelezőinek fizetni az adott gazdasági helyzetben nem szokták fizetésképtelenségnek tekinteni. Volt egy idő, igaz, hogy régen volt, amikor Mózes a boldogítottak

megkérdése nélkül «hozta» törvényeit a Horeb hegyéről, de akkor a hitelezők és adósok egyaránt elhitték, hogy a törvény mögött Istennek megmásíthatatlan akarata rejtezik. Manapság azok, akiket a jogszabály érdekeikben érint, sajnos, skeptikusabbak és az igazságügyminisztérium kodifikátorairól sem volna talán méltányos feltételezni, hogy valami közük van — Mózeshez. Ezért indokolt tehát, ha a gazdasági életbe nyuló új jogszabállyal szemben felvetjük a gazdasági szükségesség kérdését. Téves ugyanis a feltevés, mintha a jogalkotásban is kötelező volna a *nulla dies sine linea* szabálya. Akármily kívánatos lenne is, ha a kényszeregyességek száma csökkenne, ennek a célnak szolgálatában álló gazdasági politikát mégis aligha pótolja az a jogpolitika, amely a csődök számát szaporítja. Ez legfeljebb a tömeggondnoki várományosok érdekeit szolgálja, de bármennyire óhajtott az ügyvédi keresetlehetőség gyarapodása, az ügyvédi boldogulás útja épp oly kevéssé vezethet kereskedői hullákon át, mint ahogy a közegészségügyi rendeletek nem szoktak az orvostanhallgatók boncolási lehetőségéről gondoskodni. Így tehát a kényszeregyességi reformrendelet reformja nem állhat egyébben, mint a visszavonásban. Van eset, amikor a futás nem csak hasznos, de tiszteletreméltó is. Egyszersmind kívánatos azonban, hogy a *l'art pour l'art* jogalkotás üteme, miként arra már ismételtén reámutattunk, mérséklődjön, mert a kodifikáció értéke nem mérhető a kibocsátott rendeletek számával és félő, hogyha a jogalkotás a részére előlegezett hitelt túlzottan veszi igénybe, maga is tudományos fizetésképtelenségbe jut, sőt az is lehetséges, hogy aktívumai még a hatvan százalékos kvóta fedezésére sem lesznek elegendők.

— Jogegységi döntvények a kamatkérdésben:

33. sz. jogegységi döntvény: «Az 1923 : XXXIX. tc. 2. §-ának első bekezdése szerint járó magasabb kártérítést olyan pénztartozás után is meg lehet állapítani, amelynek keletkezése óta a pénz értéke számbavehető módon már nem csökkent».

34. sz. jogegységi döntvény: «Ha a késedelmes adós pénztartozását akár bírói ítélet, akár szerződés alapján átértékelt (valorizált) összegben köteles fizetni, ebben az esetben az 1923 : XXXIX. tc. 3. §-a, illetve az 1925 : XXXVII. tc. értelmében a késedelem idejére az 1923 : XXXIX. tc. 2. §-ának második bekezdésében meghatározott mérsékelt összegű kártérítés jár, amelyet azonban a bíróság a törvényes késedelmi kamat mértékéig is leszállíthat».

35. sz. jogegységi döntvény: «Az 1923 : XXXIX. és az 1925. évi XXXVII. tcikkek nem érintik az 1877 : VIII. tcikkek a kamatláb magasságát meghatározó rendelkezéseit. Ehhez képest a bíróság az 1877 : VIII. tc. 9. §-a alá, vagy más törvény eltérő rendelkezése alá nem eső pénztartozások után a lejáratig terjedő időre a felek kikötése alapján évi 8%-nál magasabb kamatot nem állapíthat meg».

A döntvények indokolását Magánjogi Döntvénytárunkban fogjuk közölni.

— **A kényszeregyességi eljárás költségeit tömegtartozásul minősítő 210/1928. M. E. sz. rendelet értelmezéséhez.** Kérdést intéztek hozzánk, hogy a kényszeregyességi eljárás költségei tömegtartozásnak minősülnek-e ezen rendelet szerint abban az esetben is, ha egyáltalán ilyen eljárás előzte meg a csődöt vagy pedig ez a rendelet csak a 4070/1915. M. E. számú rendelet 89. §-ában megjelölt 15 napos határidőt terjesztette ki visszamenően hat hónapra? A rendelet az 1410/1926. M. E. számú rendelet 89. §-ának második mondatában foglalt rendelkezés alkalmazását terjeszti ki. Ebből kényszerítően folyik, hogy a most említett rendelkezés csak úgy alkalmazható azokban az esetekben, amelyekre a 210/1928. M. E. számú rendelet azt kiterjeszti, ha magában az alaprendelkezésben foglalt előfeltételek fennforognak, vagyis csak akkor, ha a kényszeregyességi eljárás még a 4070/1915. M. E. számú rendelet alapján folyt, de a csődöt azon, a régi rendelet szerint folyt eljárás befejezése vagy megszüntetése után hat hónapon belül rendelték el. Az itt szóbanlévő alaprendelkezés tartalmához tartozik ugyanis az abban kiemelt időbeli korlátozás is. Minthogy tehát az alaprendelkezés szerint az 1410/1926. M. E. számú rendelet alapján elrendelt kényszeregyes-

ségi eljárás költségét a rákövetkező csődben is csak akkor kell tömegtartozásnak tekinteni, ha a csődöt a kényszeregyességi eljárás befejezése vagy megszüntetése után hat hónapon belül rendelték el, ellenben a későbbben elrendelt csődben nem, a régi rendelet alapján elrendelt kényszeregyességi eljárásra következő csődben szintén csak abban az esetben lehet az eljárás költségét tömegtartozásnak tekinteni, ha a csődöt az eljárás befejezésének megszüntetése után hat hónapon belül rendelték el.

— **Ügyvéd üzemi tőkéje.** Egyenes adóink kivetése a legtöbb esetben «becslés» útján történik, s az adóhatóságok excelálnak abban, hogy valamely tetszőleges adóalapot rójjanak az adózóra valamilyen tetszetős indokolás mellett. A mai ügyvédyomor idejében is nem egyszer találkoztunk azzal, hogy az ügyvédre, akinek valóságos üzemi tőkéje egy íróasztalból, telefonból, talán írógépből és Corpus Jurisből áll csupán, megpróbálták például 10.000 aranykoronás «üzemi tőkét» szupponálni, mert hát «ügyvéd csak nem képzelhető vagyon nélkül!» Ennek az adóztatási törekvésnek egy újabb variánsát olvassuk a Közigazg. és Pénzügyi Dlr. ezévi 14. sorszáma alatt, ahol a felszólamlási bizottság az ügyvéd üzemi tőkéjét a felektől kapott előlegekben és az előző évekből maradt kintlevőségekben fedezte fel. Az ügyvéd panaszára a közigazgatási hírség az előlegektől eltekintett: mert azok mint folyó bevételek a jövedelem- és nem a vagyonadó alapjához tartoznak. Ellenben a kintlevőségeket az üzemi tőkéhez minősítette («minthogy ilyen nélkül ügyvéd a foglalkozását nem is folytathatja») és mivel a panaszos mást nem igazolt (!), összegileg is a felszólamlási bizottságnak «a helyi viszonyok ismeretén alapuló» (!) becslését fogadta el. Mármost elismerjük ugyan, hogy ha vannak az ügyvédek olyan követelése, amelyeknek behajtása legalább remélhető: ezek éppúgy mint mások követelése, vagyonadó-alapot képeznek — bár üzemi tőkének helyesen nem foghatók fel. De az a szemléletmód, hogy minden ügyvéd rendelkezik jelentős összegű jó kintlevőségekkel, és pedig községenként vagy kerületenként egyenlőnek becsülhető mértékben, továbbá, hogy az illető ügyvéd legyen köteleles mint negatívumot bizonyítani az ellenkezőt: meglepőnek mondható. A kormány azt hirdeti, hogy segíteni akar specialiter az ügyvédek gazdasági tönkremenetelén, és hogy általában megértőbbé és kevésbé zaklatóvá akarja tenni az adóztatást. Ilyen körülmények közt a most bírált adóhatósági felfogás mindenképp indokolatlannak és anakronisztikusnak tűnik.

— **Dr. Almási Antal** kir. kúriai bíró c. egyetemi rk. tanár, tollából megjelent a valorizációs törvény részletes gyakorlati kommentárja. Szerző a törvényt a miniszteri, továbbá a képviselőház pénzügyi- és igazságügyi bizottságainak indokolásai kapcsán a gyakorlat alapján és a gyakorlat számára magyarázza. Ismerteti azokat a jogelveket, amelyek a törvény alkalmazása során kérdésessé válhatnak. Részletesen feldolgozza az eddigi joggyakorlatot és kiegészíti azt saját közvetlen gyakorlatával is.

— **«A gazdasági cselédek szolgálati viszonyai»** címmel most megjelent füzetében *dr. Pernecky Béla* könnyen áttekinthető rendszerben közli és magyarázza a gazda és a gazdasági cseléd közötti viszonyt szabályozó törvényeket és rendeleteket és kimerítően ismerteti a földművelésügyi miniszterium és a hatásköri bíróság idevonatkozó gyakorlatát. — Ára 2 pengő.

Inhalt. *Dr. I. Pollák*: Zwangsabonnements. — *Dr. K. Csorna*: Vormundschaft und Kuratel im Entwurf des U. B. G. B. — *Dr. J. Fényes*: §. 33 der Strafgesetznovelle. — Die Gutachten des ung. Juristentages. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Dr. FISCHERNÉ

diktáló-, másoló- és sokszorosító irodája
Budapest, V., Alkotmány-u. 21.

Meglepő olcsó árak!

296

Telefon: L. 963-60

Volt járásbíró nagy elméleti, gyakorlati tudással vidéki ügyvédi irodába bármily munkára a legszerényebb javadalmazással ajánlkozik. Igaz Gusztáv Kecskemét Tatay-tér 2. 294

Közjegyzői segéd 20 évi gyakorlattal, magyar, német, román, francia nyelvismerettel állást keres. Cím a kiadóhivatalban. 295

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota.

297

MAGYAR KLASSZIKUSOK

40 kötetben

A Kisfaludy-Társaság megbízásából kiadja a Franklin-Társulat

Diszes egésvázsonkötésben, finom famentes papiroson

Ára 148— pengő

Ez az új klasszikus kiadás feltűnő olcsósága mellett, a mai olvasó érdeklődéséhez mért első gyűjteménye a XIX. század klasszikus magyar irodalmának.

A nagyszabású sorozathoz

Gróf KLEBELSBERG KUNO

írt előszót.

Tartalma:

1. Kazinczy Ferenc művei. A bevezetést írta	Dézsi Lajos
2. Kisfaludy Sándor	« Tordai Anyos
3. Csokonai Vitéz Mihály	« Baltazár Dezső
4. Berzsenyi Dániel	« Kapi Béla
5-6. Kisfaludy Károly	« Galamb Sándor
7. Kölcsey Ferenc	« Radó Antal
8. Katona József	« Hevesi Sándor
9. Bajza József	« Négyesy László
10. Czuczor Gergely	« Lányi József
11. Garay János	« Sajó Sándor
12. Jósika Miklós	« Császár Elemér
13-16. Vörösmarty Mihály	« Berzeviczy Albert
17-20. Petőfi Sándor	« Pekár Gyula
21-24. Arany János	« Voinovich Géza
25-27. Tompa Mihály	« Ravasz László
28-29. Kemény Zsigmond	« Rákosi Jenő
30. Madách Imre	« Voinovich Géza
31-34. Gyulai Pál	« Kozma Andor
35. Szigligeti Ede	« Szász Károly
36. Vajda János	« Pintér Jenő
37. Péterfy Jenő	« Ambrus Zoltán
38. Beöthy Zsolt	« Kéky Lajos
39. Magyar népdalok	« Vargha Gyula
40. Magyar népballadák	« Vargha Gyula

A 40 kötet megjelent és egyszerre kerül szállításra

Kapható havi részletfizetésre is

a Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem I., Bérc-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 208-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Soria*: A bírói függetlenség. — *Expertus*: Vissza a definíciókhoz. — *Dr. Csorna Kálmán* főárvaszéki ülnök: A gyámság és gondnokság a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — *Dr. Ujlaki Géza* budapesti ügyvéd: A választottbíráskodás nemzetközi joga. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. Munkáért fizetni kell. — Szemle. — Jogirodalom.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXI. 4.

A bírói függetlenség.

A bírói függetlenség kérdésével legutóbb a napilapokban komoly publicisták ismételtén foglalkoztak. Ha a nagyközönség megértette cikkeikből azt, hogy a bírói függetlenség nem bírói jogok foglalata, hanem a jogkeresők biztosítéka, az eszmék tisztulását nagyon elősegítették. Függetlenség nélkül közszolgálat nem lehet el, mert nem függhet a közönségtől az, akinek véle szemben a közigazgatás törvényeit alkalmazni kell. De ez a szolgálat csak a külső függetlenséget kívánja meg, a belső függetlenséget kizárja a közigazgatás szervezete, amely szerint az alsóbb hatóság a felsőbb utasítását elfogadni köteles, a legfőbb kormányhatóság pedig az országfőtől és a parlamenttől van alkotmányos függésben. A bíró legyen az, aki minden függéstől szabad, a törvényen kívül, akit nemcsak a magánosok, hanem a felsőbb hatóságok, a közigazgatás, országgyűlés és országfő sem befolyásolhatnak. A felek közt úgy kell, hogy igazságot tegyen, úgy kell, hogy ítéljen, büntessen, hogy nemcsak az elébe járulók, széke elé kerülők, de az állam egyéb szervei se irányíthassák döntését. Széke előtt az állam is ügyfél. Ha az állami élet «bizton álljon sérthetetlen jog alatt»: bírái csak a törvénynek lehetnek alávetettek és menteseknek kell lenni minden befolyástól. Az állami létben ezért fontosabb minden más közszolgálati függetlenségnél a bírói függetlenség, ezért alkotmánybiztosíték.

A bírói függetlenség megvalósítására a törvény intézményesen körülbástyázza a bírói állást.

Ilyen intézményes védelem az *elmozdíthatatlanság*, az a szabály, hogy «a törvényesen kinevezett bíró a törvényben meghatározott eseteken és módon kívül hivatalából el nem mozdítható». A korhatár eléréseivel a bíró nyugalomba lép. Ez a szabály a szolgálatból való azt a távozást, amelyet a munkaerőnek természetes csökkenése tesz szükségessé, függetleníti minden közigazgatási, miniszteri beavatkozástól. Helytelen, hogy a törvény módot ad az igazságügyminiszternek arra, hogy a korhatárt elérő bírót «hivatalának folytatására» felszólíthassa. A kormányhatalomtól nem független az a bíró, akinek továbbszolgálása attól függ, vajjon a miniszter ilyen felszólításra és utóbb is a szolgálat fenntartására hajlandó-e. Helyes ezért az az újabb adminisztratív gyakorlat, amely a rendes bíróságoknál az ilyen szolgálati meghosszabbítást megszüntette. Törvénnyel kellene azonban kizárni, amint azt a bírói kar szószólói mindenkor kívánták. Megtörténhetik, hogy a bíró már a korhatár elérése előtt hivatalos kötelességeinek teljesítésére többé «testi vagy szellemi fogyatkozása miatt» nem képes. Ez esetben az ügyet a fegyelmi bíróság vizsgálja meg és ítélettel határoz a nyugdíjazás kérdésében.

A törvény szerint a bíró a korhatár elérése előtt nyugdíjazható akkor is, ha «az általa elfoglalt állomást a törvény megszüntette» és a bíró valamely más bíróságnál «nem volna alkalmazható». Ez esetben a nyugalombahelyezést «az igazságügyminiszter rendeli el», «legfelsőbb helyen javaslatba hozza». Ez a

lehetőség nem fér össze az elmozdíthatatlansággal mert a miniszternek hatalmat ad valamely bíró, avagy a bírák valamely egész csoportja felett, különösen addig, amíg a törvényhozás nem állítja helyre annak az elvnek a teljes uralmát, hogy bíróság megszűntetéséhez, kerületének megváltoztatásához, törvényhozói intézkedés szükséges.

A bírói függetlenség intézményes védelmének része az *át-helyezhetetlenség* is, az a szabály, amely szerint «a bírót a törvényben meghatározott eseteken kívül csak saját akaratából lehet székhelyéről más bírósághoz vagy más hivatalba áttenni vagy előléptetni». Ebben a részben is hiányos azonban a védelem, mert helye van áthelyezésnek «a bírói szervezet változása folytán» és nem biztos, hogy mi szervezeti változás. Ez a rendelkezés felesleges is, mert szervezeti változtatáshoz törvény kell, amelyben megmondható, szükséges-e s minő mértékben és módon áthelyezés. A polgári perrendtartás életbelépésekor sem bízta a törvényhozás a miniszterre annak az eldöntését, hogy a perrend életbeléptetése szervezeti változtatást jelent-e s hogy e változtatás folytán, mely bírák áthelyezhetők, hanem külön szabályozta.

Áthelyezésnek van helye még az együttalkalmazást kizáró okból. Az áthelyezésnek ez a megengedése a tiltott együttalkalmazás megszüntetésére szükséges és minden visszaélést kizár az a szabály, hogy mindig azt kell áthelyezni, akinek a kinevezésével vagy házasságával a helyzet keletkezett.

A törvényben meghatározott *összeférhetetlenségek* is részben a bírói függetlenséget óvják. A taxative felsorolt eseteken kívül a törvény általában eltilt minden oly foglalkozást, amely «a bírói hivatal függetlenségével össze nem fér». A katonai függés lehetőségének a megengedését is csak az mentheti, hogy a haza védelme *suprema lex*.

Az óvó szabályoknak ebbe a csoportjába tartoznak azok a rendelkezések is, amelyek szerint a bíró nemcsak «ingyen tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni», ami azt jelenti, hogy a felektől díjazást semminő formában el nem fogadhat, hanem, hogy mástól és a bírói széke elé tartozó valamely ügygel fennálló kapcsolat nélkül sem fogadhat el javadalmazást.

A bírót az anyagi befolyásolás alkalmától is gondosan elzáró szabályok e gyűrűjével szemben szükség volna olyan intézkedésekre is, amelyek megadják a bírónak az *anyagi függetlenséget* és ezzel ezt a különben nem kifogásolható keresetekből történt mondhatni teljes elzárást elviselhetővé teszik. Ez az anyagi függetlenség csak abban állhatna, hogy az állam oly fizetést ad a bírónak, amely állásának megfelelő és gondtalan megélhetését biztosítja. A törvény csak annyit mond, hogy «minden bíró az állampénztárból húzza fizetését», továbbá, hogy «a bírák fizetése az állam költségvetésbe vétetik fel s a kinevezett bírónak megállapított fizetése le nem szállítható», de még elvi kijelentést sem tartalmaz arról, hogy a fizetés az anyagi függetlenség biztosítására elegendő legyen. A fizetés ezt a mértéket soha, a béke éveiben sem érte el. Nem segített ezen a helyzeten a külön státust létesítő 1920. évi törvény sem, csupán az általános tisztviselői státusba sorozottakkal szemben javította meg valamennyire a bírák helyzetét. Az 1924. évi fizetésrendezéssel azonban túlnyomó részben ez az előny is elveszett ismét és a bírói kar azóta hiába sürgeti a visszatérést az 1920. XX. tc. 20. §-ának az alapjára, amely szakasz szerint a bírói fizetéseket az egyéb fizetések arányában kellett volna emelni.

A bírói fizetéseknek ez a nem kielégítő volta egyik legnagyobb hiánya a bírói függetlenség intézményes biztosításának.

Ezzel a helyzettel jár az, hogy a magasabb bírói állásbajutás már anyagi okokból is nagy mértékben kívánatos a bírónak, amihez előléptetésre van szüksége. Az *előléptetésnek* rendszere pedig ismét nem olyan, hogy a bírói függetlenség szempontjából kifogástalannak volna mondható.

«Az ítélő bírakat» — így mondja a törvény — «az igazságügyminiszter ellenjegyzése mellett, a király nevezi ki». Ez azt jelenti, hogy a bírói állások betöltéséről a kormányhatalom gondoskodik, hogy elsősorban az igazságügyminiszter és a minisztertanács az, amelytől a bírák kinevezése és előmenetele függ. A jóakarató bírálat sem mondhatja, hogy a kormányhatóságot mindig tárgyilagos szempontok vezérik. Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesületnek 1917. évi emlékirata szerint: «politikai, családi és baráti összeköttetésekből, egyéb véletlen esélyekből, bizalmas és ellenőrizhetetlen információkból születik meg igen gyakran a bíró kinevezése». A helyzet azóta nem javult. Bizonyos, hogy nehéz volna, talán lehetetlen az olyan törvényhozói szabályozás, amely minden jogos érdeknek a megóvásával teljesen felszabadítja a bírót attól, hogy előmenetelét a miniszter tényétől várja, de a mainál jobb rendszer bizonyára található. Különösen nagy hiba az, hogy nem fejlődtek ki olyan hagyományok sem, amelyek előléptetési szabályzat helyett a kinevezéseket irányítanák. Minden új miniszter más szempontokat érvényesít, különösen másképp van tekintettel a kijelölésre.

Az elmondottakból eléggé kitűnik, hogy a bírói függetlenség körülbástyázása nem tökéletes. Az államszervezetnek az a nagy tökéletlensége pedig, amelynek következtése a bírói szervezetnek függése a törvényhozástól, az, hogy mindenkor könnyen megváltoztatható törvény szervezi a bíróságokat, még szóba sem került.

Szerencsére, ami hiányzott és hiányzik az intézményekből, azt legalább részben pótolták az emberek. Volt miniszter, aki minden egyéb tekintet mellőzésével arra törekedett, hogy jó bírakat nevezzen ki s aki a kijelölő hatóságoknak a munkáját is erre a célra használta fel. A bírói tiszt független viselésének pedig ragyogó példái, megszentelt hagyománya van. Voltak és vannak mindig nagy számmal olyan bírák, akiknek lelki ereje pótolja azt, ami az intézményekből hiányzik, akikről elmondható az, amit a törvény minden bírótól megkíván, hogy: «feddhetetlen jellemű».

Sorix.

Vissza a definíciókhoz.

A definíciók őrzik a polgár biztonságát és ami még fontosabb, a polgár biztonságérzetét, amióta a civilizáció és a jogállam megvalósulása a büntetőjogot a vérbosszú anarkiája és azután a «delictum constructivum» és a «gyanusak» büntetőjogi fogalmának vérgőzös köde fölé emelte. Minden definíció időmérőföldek rengeteg útját tette meg, amíg könnyek és vér tengerárján keresztül és vérpadok barrikádjain, csontvázhalmokon keresztül eljutott — idáig. Odáig, hogy az «emberi (?) ész gyilkoló ügyessége» helyett immár törvények szabatos meghatározásai mondják meg, hogy mi a bűn és mi a büntetése, de még előbb azt, hogy a vádnak és bizonyításnak a garanciák milyen útvonalát kell betartania és a védelemnek milyen jogaival kell mérkőznie, amíg az ítéletmondás következik. «Csak az bűncselekmény, amit a törvény elkövetése idején és még az ítélethozatal idején is annak nyilvánít.» «Csak oly büntetés alkalmazható, amelyet a törvény rendel.» «Nincs inkvizíció.» «Törvényes vád nélkül nem lehet eljárni.» «A vád és védelem jogai egyenlők.» «Védekezésért senkit sem lehet felelősségre vonni.» «Mindenkinek csak a maga cselekményéért felelős.» Stb., stb. Mindegyik definíció századok nehéz küzdelmeinek vívmánya, az emberiség legkiválóbb jellemeinek és elméinek dicsősége.

De a definíciókra manapság itt-ott rossz idő jár. Nálunk is az jár. De arról most itt ne essék szó, hogy a «minden hatalom a maga képeire teremtí jogintézményeit» politikai rendszerének bölcsessége törvényhozási téren is mit rontott az utóbbi időben a civilizáció és jogállam definícióin. Az a nagyobb baj, hogy az utóbbi években büntetőjogszolgáltatásunk gyakorlatában is sokszor ütköznek fel aggasztó jelenségek. Most csak ezekre vessünk tekintetet. Különösen egyes új törvényekkel kapcsolatos az a gyakorlat, amellyel szemben súlyos kifogásaink lehetnek. Ilyen

pl. az ügynevezett rendtörvény (1921. III. tc.) judikatúrája, amelyben nem egy esetben látjuk hatalmi funkcionáriusok vagy azok valamelyik kasztja sérelmeinek azonosítását a nemzet és állam megsértésének fogalmával. De mossa, nyaldossa ennek a gyakorlatnak hullámverése az egyéni felelősség, a szándéktan és a sajtójog definícióit is. A külföldi sajtót mint ilyent pl. már majdnem teljesen degradálta. A sajtóbűncselekmény fogalmát is kikezdte. Tárgyilagosan azonban meg kell állapítanunk, hogy leginkább csak az alsóbíróságok gyakorlatában kezdik veszteni itt-ott a definíciók régi erejüket. Megnyugvással kell pl. rámutatnunk a kir. Kúria 13. számú jogegységi döntvényére, amely az előző, nem is régi gyakorlattal szemben már visszahelyezte hatályába az St. 32. §-át, amikor kimondotta, hogy az 1921 : III. tc. 7. §-ának 1. bekezdésében meghatározott nemzetgyalázás vétsége nem közönséges, hanem sajtóvétség, ha a sajtó útján követik el. Mindenesetre felemelő, hogy a kir. Kúria — amint méltóságához is illik — nem sáncolja el magát makacsul egyszer már elfoglalt álláspontja mögé, hanem helyreigazítja tévedését, mihelyt azt felismeri. Egyelőre azonban — sajnos — még nagy számban vannak ily tévedések, különösen az alsóbírósági gyakorlatban.

Legutóbb pl. a budapesti kir. büntetőtörvényszék egyik ítéletéből olvastuk, ha nem is kifejezett formában, mintha az 1921. évi III. tc. 7. §. 2. bek-ébe. ütköző nemzetgyalázás büntetést nem lehetne sajtó útján elkövetni. Arról az esetről van szó és a továbbiakban is mindig erről lesz szó, amikor valaki valótlan nemzetgyalázó állításokkal külföldi államot vagy szervezetet beavatkozásra igyekszik bírni. Ez az ítélet arról is nevezetes, hogy lépésben a «delictum constructivum» kísérlete is visszajár régi idők sötétségéből, amikor a közben tudománnyá fejlődött büntetőjog kielemezett fogalmaival szemben vádlott egyéni felelőssége helyett annak összmagatartásából és másokhoz való viszonyából igyekeztek megállapítani bűncselekményeket akkor is, ha a bevádolt tények magukban nem voltak bűncselekmények.

Vádolt egy külföldön megjelenő magyar hetilapban cikket tett közzé, amelyekben a vád szerint nemzetgyalázásnak nemcsak többrendbeli vétsége, hanem büntette is foglaltatott. Vádlottat elítélték és a büntetést minősített azon az alapon állapították meg vele szemben, hogy célzata, amely szerint cikkeivel külföldi beavatkozást akart felidézni, a cikkeit közlő sajtóorgánium irányzatából, valamint több emigránstársának cikkeiből és saját egyéb magatartásából (a lap finanszírozása stb.), de több titkos detektív jelentéséből is kitűnik. Önként felvetődik a kérdés, hogy az 1921 : III. tc. 7. §-a szerinti büntetési minősítés ez esetben miért nem sajtóbűncselekmény, noha sajtó útján követték el és egyáltalában miért minősítettek büntetteknek a cikkek, ha önmagukban nem azok, mert az ítélet szerint csak annál fogva azok, hogy célzatuk mások cselekményeiből kitűnik.

Mi hát a jog?

Ha a fennálló törvényes rend magasságából szemléljük a kérdést, egészen kétségtelen, hogy az 1921 : III. tc. 7. §-ában meghatározott büntetést is csak sajtó útján elkövetett bűncselekmény lehet, ha sajtótermékben követik el, mert minden tényálladási eleme (szándékos tényállítás és híresztelés) magábanveve olyan, amely emberi nyelven és képes ábrázolatban és így sajtó útján is a lehető legtökéletesebben megvalósítható, sőt ha nem élő szóval vagy kézírással való elkövetésről van szó, másként el sem követhető. A St. 32. §-ában írt meghatározás szerint ugyanis minden bűncselekmény sajtó útján elkövetettnek tekintendő, ha tényálladékat a sajtótermék tartalma magában foglalja. A törvénynek ezt a tételes intézkedését végre most már a gyakorlat is elismeri, miután a kir. Kúria 13. számú jogegységi döntvényében már maga is azt mondja, hogy id. 7. §-ban meghatározott vétségi cselekmény, sajtó útján elkövetve, sajtóvétség. Ez a responsum azonban egyúttal autentikus felelet a §. büntetési minősítésére nézve is, mert hiszen ennek a minősítésnek alapcselekménye a vétségi tényálladék és pedig a maga dolusával együtt. A kettő között csak az a különbség, hogy a büntetési esetben a vétségi tényálladékhoz még a külföldi beavatkozás felidezésére irányuló célzat is járul.

Tehát csak ez a célzat lenne az a kritérium, amely a különben már ítélt állásponttal szemben a büntetési minősítést esetleg megfosztaná attól, hogy sajtó útján elkövethető legyen, illetve lehetővé tenné, hogyha nyomtatványban követtetett is el, adott esetben még se legyen sajtóbűncselekmény.

Ez a felfogás a legmeregvebben ellentmondana a tudomány-nak, törvénynek és az eddig ismert judikatúrának, amely szerint a bűncselekmények intellektuális tényálladási elemeit, mint merőben belső, lelki eredményképzeti tudatokat, mindig immanenseknek kell tekinteni a külső tényálladási elemekben: a fizikai elkövetési mozzanatokban, különben azokon kívül és azoktól szétváltan büntetőjogilag egyáltalában nem is léteznek. Ellenkező esetben büntetni kellene például az emberölés pusztá szándékát is, vagy hogy a célzat valamely esetét említsem, vélt köztisztviselőnek vélt köteleesség céljából való megvesztegetését. Ez eddig nem volt lehetséges, mert végre is a büntetőjog nem erkölcsan, hanem oly objektív felelősségi jogrendszer, amelyben dogma, hogy a szándék és ami — ugyanazon cselekményre vizsgálva — ezzel elválaszthatatlanul egy, a célzat, sohasem lehetnek önmagukban létezők, hanem csak akkor, ha külső cselekvésben tárgyasítva vannak, ami nagyon örvendetes, hogy így van, mert különben csak a Mindentudó tudhatja kibem micsoda szándék lakik. Ennek kutatását emberre bízni, még ha bíró is, nem lehet, amiként azt jól megtanulta az emberiség régi borzalmas, inkvizíciós időkben. A célzat is csak belső, lelki eleme lévén a tényálladási elem, mint a szándék, amellyel mindig összeforr, nem tudnánk semmi észszerű okát találni annak, hogy az id. 7. §. büntetési esete ne lehessen sajtócselekmény, ha vétségi esete az lehet, holott abban is van intellektuális tényálladási elem: a szándék. Nos, a célzat is csak szándék, illetve a szándék és célzat együtt csak terjedelmi fogalma voltaképpen a bűnös szándéknak, a dolusnak. Megkülönböztetésük csak gyakorlati és az esetre szól, amikor a törvény valamely cselekvéshez csak akkor fűz szankciót vagy súlyosabb szankciót, ha a szándék bizonyos megvont határon is túlterjed, de természetesen ez a túlterjedés, ez a plusz egyúttal a véghezvitt cselekvésben objektívizálódik is.

Mi már most a helyzet a külföldi sajtót illetőleg?

Egy bizonyos, hogy törvényeink nem tesznek különbséget bel- és külföldi sajtó között abban a vonatkozásban, hogy a sajtó útján vagy felhasználásával elkövetett bűncselekmények mely esetekben esnek egyik vagy másik elkövetési kategóriába. Dehát akkor kinek van joga különbséget tenni, mikor a kir. Kúria maga is elismeri a 45. számú döntvényében, bár más jogeset kapcsán, hogy a törvények értelmezését illetőleg dogmatikus jogszabály: «*Exclusa censetur omnia, quæ lex enumerando non inclusit*». Ebből esetünket illetőleg nyilván következik, hogy mert a törvény a külföldi sajtót kivételként nem sorolja fel, kell, hogy a tekintetben, hogy a benne elkövetett cselekmény sajtócselekmény-e, a belföldi sajtóval teljesen egy tekintet alá essék. Sőt ott van a Bp.-nek ma is érvényben levő 562. §-a, amely egyenesen paritásosan kezeli a külföldi sajtót a belföldivel, mikor a bírói illetékesség szempontjából a külföldi sajtóval kifejezetten is foglalkozván, észbe sem jut, hogy e kérdés rendezésén túl más kivételes intézkedést vagy megkülönböztetést is tegyen a külföldi sajtó rovására. Igaz ugyan, hogy szinte már elvi joggyakorlatként látjuk érvényesülni az utóbbi években azt a törvényrontó felfogást, hogy hazai törvényeink csak a belföldi sajtó szabadságát védik és így a hat hónapi speciális elévülés kedvezményében is csak ez a sajtó részesülhet. Ez igen szépen hangzik, de amellett, hogy nem törvényes álláspont, veszedelmes, mert ebből a logikából azután végül annak kellene következnie, hogy a Btk. 279. §-a is csak a magyar ember életét és nem általában az emberét védi. Ez a gyakorlat nemzeti prestízsünket is sérti, súlyos viszonyossági zavarokra vezethet és épp azért fontos volna, hogy a kir. Kúria végre e téren is ismerje el tévedését. Egyébként ez a törvényes útról letévedt gyakorlat sem vonja kétségbe, hogy a külföldi sajtóban elkövetett büntetendő cselekmények is sajtó útján elkövetetteknek tekintendők, így tehát abból a szempontból is, hogy bűncselekmény csak akkor forog fenn, ha a sajtótermék tartalmában megvannak az összes tényálladási elemei. A bírált ítélet tévességét tehát nem menti az sem, hogy az inkriminált közlemények külföldi sajtóban jelentek meg, így tehát nem volt joga a bűnösség tényálladási elemeit a sajtótermék tartalmán túl keresnie. Mert azt azután csakugyan nem lehet megengedni, hogy amikor valamely cselekmény belső természete szerint sajtóbűncselekmény és tartalmában, nincsenek meg a tényálladási elemek, azokat bárhonnán kölcsönkérjük. A külföldi elkövetés dacára is marad tehát problémának a probléma, hogy vádlottnak szándéka és célzata objektívizálva van-e közleményei-

nek állításaiban, reflektálódnak-e azokból, mert olyasmit azután jogász még nem látott és nem követelt, hogy amikor valaki megírt és közzétett valamely sajtóközleményt, külön vignettát ragasztott volna rá, mondván, hogy: ezt pedig szándékosan és ezzel és ezzel a célzattal írtam. Jó lenne, ha a bűnösség megállapításához ez a feltétel is kellene, mert növelné a polgári szabadság biztonságát. Ámde a judikatúra eddig mindig arra a szigorú álláspontra helyezkedett, hogy az elkövetés, vagyis az eredményképzeti tudat megvalósítása már jelenti magát a szándékot és a célzatot is és ez a judikatúra ezt vallja a verbális elkövetésekkel szemben is. Kétszeres szigorúság volna, ha most aztán egyes esetekben az elkövetésben nem objektívizált szándékot és célzatot az elkövetés határára kívül lehetne keresni, hogy ami magában nem volt bűn, azt is bűnné avatni lehessen. Ez nem volna egyéb, mint a bíró agyában végbemenő adat-összehordás és annak megbüntetése vádlottal szemben, aki pedig az egyéni felelősség elvével fogva semmiképpen sem lehet felelős a bíró fantáziájáért. Az ilyen törvénykezésre viszont azt a vignettát kellene ragasztani: életveszélyes csapda, amelyből az egyik üldözött nem menekülhet azért, mert szavaiba a szándékot és célzatot belemagyarazzák és azt kívülről vett bizonyítékokkal megdönteni nem engedik, a másik üldözött azért, mert a szándék bizonyítékait kívülről kölcsönkérjük. Mihez igazodjunk? Érdekesen világítja meg ezt a dilemmát az úgynevezett Drózd-ügy. Drózd Győző, volt országgyűlési képviselőt, annakidején jogerősen felmentette a veszprémi kir. törvényszék ötös-tanácsa izgatás vádjá alól, mert bizonyítást nyert, hogy Drózd barátaiával való összebeszélés alapján csak azért támadta a házasság intézményét a kommunista szellemben, hogy a hallgatóság elé tárva a kommunisták felfogását, ezzel a közönséget visszariassza és így nemcsak hiányzott dolusa, hanem ellenkező volt a szándéka. A kir. Kúria jogegységi úton megsemmisítette ezt az ítéletet azon az alapon, hogy a vádlott izgató kijelentéseiben a szándék objektívizálódott és így azt büntetőjogi jellegétől nem foszthatja meg vádlottnak esetleges mentális rezervációja sem. Mihez igazodjunk?

Az eddigiekben inkább csak abból a szempontból vizsgáltuk a célzat kérdését, hogy akár belföldi, akár külföldi elkövetésről legyen szó, jelenléte a sajtótermék tartalmától különváltan is vizsgálható-e és extra moenia vett adatokkal is bizonyítható-e. Kimutattuk, hogy nem, mert ha ilyesmire szükség volna, ez nem azt jelentené, hogy bűncselekmény esetleg fennforog, csak bizonyítani kell, hanem azt, hogy tehát nincs — bűncselekmény.

Most lássuk érdemi oldaláról is az eset célzat-problémáját, mert a bírált ítéletben e réven az egyéni felelősség elve látszik elhomályosulni. Azt már láttuk, hogy az ítélet sajátos módszerével az inkriminált cikkektől különböző közleményeket használ fel a szándék bizonyítására, holott a szándék és célzat lélektani fogalma csupán az eredményképzeti tudata, amely tudatra tehát oly cikkek, amelyek a vádlott tudatában a cikk megírásakor nem tükröződtek, nem is gyakorolhattak befolyást. Büntetőtörvényünk az egyéni felelősség alapján áll, «a szándék, mint egyéni akaratelhatározás, minden egyes személynél más-más lelki folyamatok mellett érlelődik meg, úgyhogy az egyiknél megérlelődött szándék mint a személytől el nem választható, belső lelkifolyamat eredménye, a másokra ki nem terjed». (Kúria 1914. évi 6369. sz. Bdtár. 8. kötet 296-ik lap.) Ebből világosan következik, hogy az inkriminált tényállítást felölelő szándék megállapításában oly cikkek, amelyeket vádlott nem ismert, sőt nem ismerhetett, mert csak cikkének megjelenése után olvashatta őket, mint a szándékot bizonyítók nem lennének figyelembevehetőek akkor sem, ha a bizonyítást az inkriminált sajtótermék tartalmán túl is ki lehetne terjeszteni. Annál inkább áll ez a célzat (dolus specialis) bizonyítását illetőleg, mert itt vádlottként nem az idegen cikkeket írók és nem az illető külföldi lap, hanem tőlük különböző egyén szerepel, már pedig Napoleon ismert mondása: «*Les crimes collectifs n'engagent personne*» a mai büntetőjogban is teljes érvénnyel bír.

Egészen érdekes, hogy az ítéletnek a célzatra vonatkozó megállapítása egy különös szillogizmust fejez ki: vádlott magáévá tette az illető lapnak és az emigrációnak célját, kifejezést adott a velük való együttérzésnek és pedig egyrészt személyes kapcsolata, másrészt az inkriminált cikkek által, a lap és az emigránsok pedig állítólag több esetben elkövették az ítéletben említett büntetést, tehát vádlott is elkövette azt, vagyis a célzat tehát az ő cikkeiben is fennforog.

Ennek a szillogizmusnak teljes tarthatatlansága legjobban kitűnik, ha a szándék és célzat elméleti fogalmából indulunk ki. E végből vissza kell térnünk az alapcselekmény szándékfogalmának elemzéséhez. A judikatura szerint is a szándékhoz az eredmény bekövetkezése lehetőségének képzeete szükséges — mint minimum, már pedig képzetlehetőség és lehetőség-képzet fogalmilag éppúgy különböznek egymástól, mint a leányiskola és iskolásleány. Szándékról tehát csak akkor lehet szó, ha a cselekvő agyában az eredmény-képzet felmerült. Az ítélet szerint a magyar nemzet és a magyar állam meggyalázása, tekintélyének és hitelének alászállítása abban állt ez esetben, hogy a cikkekben felhalmozott tényállítások az állami életnek teljességéről oly képet nyújtottak, amely valótlan és ellenkezik a kultúrállam fogalmával. Ezek az egyes tényállítások azonban, amelyek az állam jogi berendezésére, közállapotaira stb. vonatkoznak, egységes eredményképzetté csupán az ítéletben absztrahálódtak, de képzetük aligha merülhetett fel a cikkek írásakor vádlott gondolkodásában. Ehhez ugyanis tudnia kellett volna, hogy egy ítélet majdan miként fogja az ő cikkeinek tégláiból az eredmény-épületet felépíteni. Egyszóval, a következtetés a szándék és célzat fogalmában nem pótolhatja a tényállítást. Ha talán lehetne is arról vitatkozni, hogy a motívumnak a szándék keletkezésénél és megállapításánál minő szerep jut, bár az újabb elmélet (Angyal, M. E. Mayer, Frank) már a szándék fogalmának meghatározásánál a motívum-elméletből indul ki, az semmi esetre sem lehet vitás, hogy a célzat fogalma a motívumtól el nem választható.

Nem kétséges, hogy a célzat, akár mint konstitutív, akár mint minősítő ismérv, mindig tényálladási elem, amelynek hiányában tehát adott esetben büntetendő cselekményről vagy annak súlyosabb minősítéséről szó nem lehet. Ily esetben a célzat összeforr, fogalmi egységgé alakul a büntetendő cselekmény egyéb szubjektív tényálladási elemével: a szándékkal, tehát ily esetben a szándék «magában foglalja a célzatot is». (Finkey: Tankönyv 4. kiad. 265., Angyal: Tankönyv 3. kiad. 328.). Nem kétséges továbbá, hogy a célzat fogalmát a büntetőtörvények azonos jellegű rendelkezéseiben, mint egységes műszót, egységesen is kell értelmezni. Végül nem kétséges a célzat fogalmának a gyakorlatban érvényesülő meghatározása sem, amelynek lényege, hogy oly esetben midőn a célzat súlyosabban minősítő elem, célzatról csak akkor lehet szó, ha a tetteket az alaptényálladék eredményén túlmenő eredmény motiválta elhatározásában (Angyal i. m. 327.), vagyis a célzat körülírásában kifejezett célnak, mint eredmény-képzetnek, indítóokként kell hatni a cselekvő akarására, tehát képzetében fel kell merülni a rendszerinti következménynek, hogy az alapdeliktum megvalósításával a célzatban körülírt cél valószínű kauzalitással bekövetkezik.

Ebből kiindulva, nyilvánvaló, hogy az ítélet, amely a célzat fennforgásának bizonyítására idegen elemeket használ fel, magának a célzatnak fogalmával került ellentétbe. A célzatot ugyanis nem lehet a cselekmény egyéni indítóokainak mellőzésével kollektív lélektani fogalomká kiszélesíteni. Ha például cigány szerepel lopási ügyben vádlottként, jogtalan eltulajdonítási célzata, mint konkrétum, nem bizonyítható azzal, hogy a cigányok lopni szoktak. Az ítélet voltaképpen csak egyetlen inkriminált tényállítást említ, amelyben valami nyoma lehetne a keresett célzatnak. Ez lényegében az a tényállítás lenne, hogy Magyarország meg nem engedetten fegyverkezik és háborús szándékai vannak. Ámde maga az ítélet tartalmazza a cáfoló argumentumokat, amikor több helyen is azt mondja, hogy vádlottnak kijelentései köztudomás szerint valótlanok voltak és hogy «azokkal szemben köztudomású történelmi tény, miképp a külső hatalmak által Magyarország fölött abban az időben gyakorolt ellenőrzés a komoly katonai fegyverkezésnek még a lehetőségét is kizárta». Majd másutt azt mondja: «A békeszerződés pontosan megállapította a magyar állam fegyveres erejének létszámát, továbbá a magyar hadsereg megszervezésének módjait és feltételeit. Gondoskodás történt e kötelezettségek szigorú ellenőrzése iránt is. Magyarország részéről tehát háborús készülődésről, háborús fenyegetésről józanul szó sem lehetett». Az ítélet tehát maga állapítja meg, hogy a célzat nem irányulhatott a képzetbe felvett eredményre, hanem már mint külföld előtti vádaskodás, tehát elmélet is lehetetlen volt. Mindez kétségtelenül így van. Annál inkább így, mert még elméletileg lehetséges célzat esetében is, arról csak akkor beszélhetünk, ha az eredményképzett megvalósulása egyúttal a dolgok rendje sze-

rint lejátszódni szokott kauzalitás. De hát akkor, hogy értse meg az ember az ítélet szillogizmusát?

Mert az azután meg nem engedhető, sőt kifejezetten tévedésbe-ejtő, hogy a célzat valószínűsítését azzal is megkísérli az ítélet, hogy oly esetekre hivatkozik, amelyekben külföldi szervezetek Magyarország belügyeibe beavatkoztak, noha vádlott cikkeiben nincs egy gondolat, nincs egy szó, amelyből arra csak következtetni lehetne is, hogy vádlott célja akár oly gazdasági bojkott rendezése lett volna, amilyen 1920-ban bekövetkezett, akár oly bizottság kiküldése, amelyet 1921-ben az angol munkáspárt küldött Magyarországra. Hogy az ítélet fantáziája szerint a cikkíró céljának «esetleg» mi felelt meg, az nem ténymegállapítás, abból tehát vádlott célzatára következtetni sem lehet és nem szabad vagy ha szabad, viszont a bíróság köteles lett volna azt a gazdasági bizonyítási anyagot is felhasználni, amelyet a védelem vádlott hazafias céljainak dokumentálására a bíróság elé tárt.

Az ítélet vádlottat öt rendbeli cselekményben mondta ki bűnösnek. Ebből következik, hogy az ítéletnek a célzatot minden egyes cikkre vonatkozólag külön kellett volna megállapítania és bizonyítania. Mindez tudvalevőleg nem történt meg, sőt az ítélet indokolása a célzat megállapításánál csupán egyetlen cikkre hivatkozik és erre is csak annyiban, amennyiben a cikkből megállapítja, hogy a vádlott valótlan híreit a világ tudomására akarta hozni, amiből természetesen még korántsem következik, hogy e tudomásra-hozásnak az ítéletben feltételezett további célja is bizonyítva van. A kir. Kúria gyakorlata teljesen más módszert alkalmaz a célzat bizonyítási kérdésében, mint azt az úgynevezett Szász- és Roboz-ügyekben is láttuk, noha ezekben az ügyekben a cikkek sokkal súlyosabb tényállításokat tartalmaztak, mint amilyenekről ebben az ügyben szó van.

Oly sok súlyos tévedés ütközik fel ebben az ítéletben, hogy bírálata, amely egyúttal szimbolikus értelmű az egész egyivású judikaturára nézve, nem lehetett mellőzni, már csak azért sem, mert végre tiltakozni kell az ellen, mintha Magyarországon tilos volna bírói ítéleteket bírálni, ami persze csak önriasztó, kényelmes álláspont, mert hiszen a kir. Kúria is nem egy esetben biztatta már ezt az önríadt sajtót, hogy igenis tessék csak bírálni a bíróságok minden ténykedését. Alig is volt idő, amelyben erre nagyobb szükség lett volna, mert hiszen a bírált ítélet például a judikatura legveszedelmesebb fajához, ahhoz közelít vissza, amelynek rendszerében ismeretesebbek voltak az úgynevezett konstruktív büntettek, amikor több cselekmény közül egyik sem volt önállólag büntetné minősíthető, azonban egyes cselekmények összevetéséből és összehasonlításából alkottatott egy egész, amely a mértéket már megütötte. «Oktalan és természetellenes kicsapongása volt ez — mondja Csemegi — az emberi ész gyilkoló ügyességének.» Mit jelentett, iszonyatosságát megméri az a tény, hogy azt a parlamentet, amely Angliában ezt a rendszert megszüntette, mai napig is Áldott Parlamentnek nevezik. Talán sehosem foglaltatik e rendszernek alaposabb és megrázóbb elítélése, mint amikor 1830-ban Polignac herceg védelmében Martignac a következőket mondja: «Az analógiák és okoskodások a büntetőtörvénykezésből száműzve vannak. E csavargó utakon az elítélhetőséghez jutni tilos és vétke!» Végre Franciaországnak is lett áldott parlamentje, amely az ilyen judikaturának véget vetett...

Vissza tehát a definíciókhoz!

Expertus.

A gyámság és gondnokság, a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.*

A gyám évi számadásait illetően részben mai jogszabályainkat tartja fenn, részben a német ptkv. modernebb rendelkezéseit veszi át a javaslat. Fontos eltérést hoz be itt a mai jogtól eltérőleg (a német ptkv. 1843. §-ának képe) a számadás megvizsgálásának joghatálya kérdésében. Ugyanis szemben a gytv. 130. §-ában a gyámhatóságnak megadott azon joggal, hogy a gyámot a számadás alapján a terhére megállapított összeg befizetésére kötelezheti és végrehajtás útján azt rajta megveheti, a javaslat 395. §-a kimondja, hogy a gyám és gyámolt közt felmerült vitás követeléseket a gyámhatóságnak a számadás kifogástalanságát igazoló tanúsítványa ellenére is bírói úton lehet a gyámság fennállása alatt is érvé-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 8. számban.

nyesíteni. Az első javaslat indokolása erre nézve azt az észrevételt teszi, hogy nem ritkán a *gyámolt érdeke ellen* van az, ha a követelések felett a peres eljárás biztosítékait nélkülöző közigazgatási úton lehet eldönteni.⁸

A szükséges *gyámhatósági jóváhagyás eseteit* illetően a javaslat a gyámi törv.-vel szemben haladást mutat fel annyiban, hogy a gytv. taxatív felsorolásánál sokkal *kimerítőbb* és *pontosabb kazuistikát* ad, ami által sok oly vitának és kétségnek veszi elejét, amely ma napirenden van. Így jóváhagyáshoz köti az *életbiztosítási, életjáradéki, bérleti, haszonbérleti, az örökségre vonatkozó szerződések* stb. megkötését, rendezi pontosan a különböző egységek kötésének eseteit. Bizonyos esetekben (382. §.) pedig azt rendeli a javaslat, hogy a gyámhatóság jóváhagyását *előzetesen* kell kikérni.

A javaslatnak az a rendelkezése viszont (379. §.), hogy a gyám gyámoltja képviselőjében sem kezességet sem általában idegen kötelezettségért felelősséget *visszteher nélkül* nem vállalhat még gyámhatósági jóváhagyással sem, nézetem szerint a gyámi tv. 113. §-ának utolsó bekezdését hivatott megörökíteni és ez által továbbra is Eris almaként szerepelni abban a vitában, megtámadhatók-e a gyámhatóságilag jóváhagyott ügyletek bírói úton az alapon, hogy az ügylet *visszteher nélkül*, illetve meg *nem felelő* visszteher mellett létesült?

Ide vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy ezt a rendelkezést sem a Sipőcz-féle I. tervezet, sem a II. tervezet és a javaslat nem vették fel indokolásaikban kifejtett abból a helyes megfontolásból kiindulva, hogy úgy a kezesség, mint az idegen kötelezettségért való felelősségvállalás a kiskorúra *előnyös* is lehet, miért is álláspontjuk szerint elegendő lett volna a *tiszta ajándékozási* ügylet eltiltása, a kezességnek és idegen kötelezettség elvállalásának pedig gyámhatósági jóváhagyástól joghatályossá tétele.⁹ A mostani szövegre való áttérést azonban a képviselőházi bizottság tartotta szükségesnek, jóllehet arra sem a német (1804. §.) sem a svájci polgári tkv. (408. §.) alapot nem nyújtanak.¹⁰

Azon szerződések joghatálya tekintetében, amelyeket a gyám a szükséges gyámhatósági jóváhagyása dacára *e nélkül kötött* meg, a javaslat, eltérően a gytv. 114. §-ától, a német ptkv. mintájára (1829. §.) ugyanazon intézkedéseket teszi, mint a *törvényes képviselő beleegyezése nélkül a kiskorú által kötött szerződések érvénye* tekintetében (jav. 30—33. §-ai). Ezek szerint t. i. egy függő állapot áll be, míg a gyámhatóság utólagos jóváhagyása bekövetkezik. A jóváhagyást csak a gyám közölheti a másik féllel. Az ügylet függőben léte alatt is köti a másik felet a szerződés, de attól határidő kiszabásával szabadulhat. Ez a határidő meglehetősen hosszú, két hónap; a német ptkv. szerint csak két hét a felhívás vételétől. Ha teljesítés egyik fél részéről sem történt, a gyámmal szerződő fél a jóváhagyás közléséig határidő szabás és felhívás nélkül is elállhat a szerződéstől.

Ezek a rendelkezések nézetem szerint a gyámhatóságot *különös óvatosságra* intik, mivel a gyám által egyszer közölt jóváhagyás többé meg nem változtatható és ha közben jogorvoslat érkezett volna és az eredeti állapot vissza nem állítható, a gyám és gyámhatóság lesz felelős az okozott kárért.¹¹

A *gyámhatósági felügyelet* tekintetében a már említetteken kívül felhozom még, hogy a javaslat is igénybe veszi a *rokonok közreműködését*, azonban eltérőleg a gytv.-től csak *fontos ügyekben* és csak *meghallgatás formájában*. A javaslat a jogosultak körét is szorosabbra vonja (egyeneságú rokonok, testvér, szülők testvére és ezek házastársa).

Súlyt helyez a javaslat az eddigi előmunkálatoktól eltérőleg a *közgyám közreműködésére* is a gyámhatósági felügyeletben. Feladatai közül különösen fontos lesz a *gyámok felügyelete* abból a szempontból, hogy azok a gyámoltak személyére, nevelésére, testi ápolására, vagyonkezelésére kellő gondot fordítsanak. E tennivalók ellátására *külön hivatalt* is lehet szervezni.

Az intézménynek főleg *gyermekvédelmi* szempontból van jelentősége. Igaz viszont, hogy amint az osztrák és német példa is mutatja, a közgyámi (Gemeindewaisenrat, Vormundschaftsrat) feladatok ellátása a gyermekvédelmi törvények megalkotása folytán mindenütt az ifjúságvédelmi hivatalok hatáskörébe ment át.¹²

A *gyámság megszüntének* eseteire nézve a javaslat általában mai jogunkat követi. Nevezetesen ismeri a gyámságtól való *elmozdítást* is, főleg a svájci ptkv. 445. §-ainak szövegezésével, valamint a gyámi tisztától való *felmentést*.

A gyám tisztének *megszűnésével beálló gyámhatósági közreműködést* illetőleg a javaslat lényegben ugyanazt a szerepet juttatja a gyámhatóságnak, mint a mai jog, csak a *jogkövetkezmények* tekintetében tér el attól.¹³

A javaslat szerint ugyanis a végszámadásra nézve az érdekelteket meghallgatja és megállapodásra iparkodik őket hozni. A megállapodás végrehajtható közokirat, ha pedig nincs megállapodás, úgy bírói útra utasítás következik be. Ha nincs észrevétel, vagy megállapodás jött létre, a gyámhatóság a gyám *felmentését* mondja ki, ez azonban nem zárja ki a gyám törvényes felelőssége alapján ellene irányuló követelésnek *bírói úton* való érvényesítését. A gyám elleni követelés azonban a felmentést kimondó vagy bírói útra utasító határozat közlésétől számított *egy év alatt elévül* bizonyos kivételektől eltekintve. Mindezen rendelkezések a gyámi jogon kívül bizonyos irányban a *német* (1890—92. §.) és a *svájci ptkv.* (452—54. §.) intézkedéseit is szem előtt tartják.

A javaslat a *gondnokságnak* két fajtát különbözteti meg ú. m. a gondnokság alá helyezett *nagykorúak* gondnokságát és a *kiskorúak* ügyeiben és egyéb *különös esetekben* rendelt *kisebb* gondnokságot. Az előbbi esetben a gyámhatóság által kirendelt gondnokot *gyámgondnoknak* nevezi a javaslat, az utóbbi esetben *gondnoknak*.

Részemről ezt a nomenclaturát nem tartom célszerűnek, minden egyébtől eltekintve azért sem, mivel a gondnokság alá helyezett részére rendelt képviselőnek «gondnok» elnevezése a köztudatba már mélyen begyökerezett és kár volna azt megbolygatni.

Ezért helyesebb lenne e képviselőket továbbra is a «gondnok» elnevezéssel illetni, a kisebb gondnokság esetében pedig a gyakorlatban ma is használatos, sőt az örökösödési törvény által (örök. elj. 55., 62., 63., 65. §.) is elfogadott és általában használt «*ügygondnok*» elnevezést alkalmazni.

A javaslat a *nagykorúak gondnoksága* tekintetében általában alkalmazni rendeli a *gyámság szabályait*. A gondnokság viselésére jogosultak körét a javaslat úgy vonja meg mint a gytv., az oldalrokonokat kivéve. Viszont eltérőleg az I. tervezettől, nem ad a szülőnek befolyást arra, hogy nagykorú gyermeke részére gondnokot rendeljen.

A bíróság által *ideiglenesen gondnokság* alá helyezett részére is a *gyámhatóság* fogja a gondnokot kirendelni. Ilyenkor a gondnok személye tekintetében a gyámhatóság a német ptkv. (1907. §-ának) mintájára nincs kötve a törvény sorrendjéhez.

Újítása a javaslatnak az is, hogy a gyámi novella 12. §-ának analógiájára, valamint a francia, olasz, német jogok hasonlóságára, a gondnok a gondnokolt vagyonából az ivadékok részére bizonyos életcélokra tőkét vagy időszaki szolgáltatásokat ígérhet, illetve adhat gyámhatósági jóváhagyással.

A *kisebb gondnokság esetei* a javaslat szerint, néhány újítástól eltekintve, lényegben ugyanazok, mint amelyeket gyámi jogunk a gondnokolt cselekvőképességét nem érintő gondnokság eseteiként szabályoz.¹⁴ Újítás számba mennek ellenben a következő esetek: Nevezetesen gondnokot *kell* rendelni kiskorú vagy gondnokolt nagykorú részére, ha a szülő, gyám vagy gondnok akadályozva van vagy személye bizonytalan.

Ezenkívül gondnokot *rendelhet* a gyámhatóság a javaslat szerint *testi hibában vagy elmebeli fogyatkozásban* szenvedő részére, ha az illető ügyeit nem képes kellően ellátni; *bizonytalan vagy ismeretlen érdekelt* részére jogainak megóvása végett; *meghalt részére* a személyiség védelme érdekében és a *közadakozásból gyűjtött vagyon* kezelésére vagy felhasználására.

Mindezek igen célszerű újítások, jórészt a német ptkv. nyomán, és a gyámhatóságnak olyan esetekben adnak intézkedési jogkört, amelyekben ma hatásköre nincsen. Mindezen esetekben a gyámhatóság a gondnokot *szabadon* szemelheti ki.

Ami a külön gondnok *jogállását* illeti, a javaslat, jóllehet a korábbi szövegek más állásponton voltak, azt a felfogást tette

⁸ Jav. ind. 242. old.

⁹ Lásd I. Terv. indok. I. 631. old. és jav. indok. I. 219. old.

¹⁰ Lásd Biz. jel. ad. 277. §.

¹¹ Lásd jav. indok. I. 228. old.

¹² Lásd: Suchanek: Jugendfürsorge in Österreich. 67. old.

¹³ Így Jav. ind. 248. old. A különböző szövegek egyébként más és más felfogáson voltak. Vita volt a felmentés joghatályát illetően a bizottsági tárgyalásokon is. Lásd. Törv. biz. tárgy. I. 27. kérdés.

¹⁴ Lásd. Jav. indok. I. 257. old.

magáévá, hogy a *kiskorú gondnokának* és a *gondnokság* alá helyezett nagykorú *külön gondnokának* jogköre ugyanaz mint a *gyámé*. E jog mellett a szülő, gyám és gondnok hatásköre is háttérbe szorul az illető konkrét ügyben.

Ellenben a gondnokrendelés egyéb esetekben *nem érinti* a gondnokolt *cselekvőképességét*, hanem mellette a gondnokot a hatáskörébe tartozó ügyekben a *meghatalmazott jogállása* illeti meg. Ez az álláspont eltér a külföldi jogok legtöbbszörétől (így német ptkv. 1911. és 1915. §-ai) olasz ptkv. 21. §, mivel ezek szerint az ilyen gondnok hatásköre a *gyáméval egyenlő*.

A kérdésnek külön érdekessége van a *távollevő gondnokának* jogállását illetően, mivel mai bírói gyakorlatunk a gytv. 33. §-ának utolsó bekezdése és a 87. §-a alapján azon az állásponton van, hogy a 28. §. d) pontja alapján elrendelt gondnokság a gondnokolt cselekvési képességét nem korlátozza és ennek folytán igen számos esetben hatálytalanított a háború alatt és azt követőleg létrejött olyan szerződéseket, amelyekkel távollevő ingatlanát adták el gyámhatósági jóváhagyás mellett.

Úgy vélem, a javaslat jelenlegi rendelkezése e kérdést is nyugvóponttra hozza, mivel egyrészt a 421. §. kimondja, hogy a gondnokrendelés a távollevő *vagyonai ügyeinek ellátása végett szükséges*, másrészt abból a rendelkezésből, hogy a gondnokot a *meghatalmazott jogállása* illeti meg, következik a *képviseleti szabályok* szerint, hogy a gondnok által kötött szerződés alapján a *képviselet lesz jogosítva és kötelezve*.

Nézetem szerint célszerű lett volna a javaslatba a svájci ptkv. 395. §-ában megjelölt *Beirat* intézményét is felvenni. Az ilyen gondnokot valamely személy ellenében akkor rendelik ki, ha nincs kellő ok gondnokság alá helyezésére, de viszont a cselekvési képesség korlátozása célszerűnek mutatkozik. E gondnok jogköre csak bizonyos fontosabb jogügyletek tekintetében korlátozza a gondnokolt cselekvőképességét.

Az itt előadottakkal feladatomban eleget is tettem. Méltóztassék mégis megengedni, hogy az anyagi jog életfolyamatával szoros kapcsolatban lévő másik két mozzanatra, — a *szervezeti és eljárási jogra* is pár szóval kiterjeszkedjem.

Említettem, hogy a javaslat a gyámi törvény sok felesleges szervezeti és eljárási szabályát kiveti hajójából. Az I. tervezet indokolása, annak kitéjtése után, hogy a *bíróság vagy a közigazgatás* alkalmasabb szerv-e a gyámhatósági feladatok ellátására, határozottan a közigazgatási hatóság mellett foglalt még állást. És bár az első javaslat — indokolása szerint — már nem vág elébe annak a kérdésnek, hogy a gyámhatóságot bíróság vagy közigazgatási hatóság gyakorolja-e, mégis úgy az első, mint a jelen javaslat azon rendelkezései, melyek a bíróság és gyámhatóság közt különböztetnek és a gyámhatóság határozatának a bírósághoz vitelét megengedik, nem hagynak fenn kétséget az irányban, hogy gyámhatóság alatt jövőre is a *mai szervezetet* kell érteni.

Jómagam hosszas küzdelmet folytattam abban az irányban, hogy a gyámhatósági hatáskör a bíróságra bízassék, ezt a harcot azonban abban a meggyőződésben adtam fel, hogy a *mai gyámhatóság is alkalmas lehet* e teendők ellátására.

Azonban nem feltételek nélkül!

Méltóztatnak tudni azt, hogy a gyámhatósági tisztikar jogi *minősítése igen alacsony* (jogtudományi államvizsga), miért is mai szervezetében az érdemi határozathozatalnál az ülnök intézkedéséhez még az elnök és a tisztí ügyész hozzájárulása is szükséges. Méltóztatnak tudni továbbá azt is, hogy a gyámhatóság tagjainak sem *anyagi, sem erkölcsi függetlensége* biztosítva nincsen, sőt a gyámhatósági ügyek fellebbezési fórumai ma politikai színvételű hatóságok lévén, a fontos, életbevágó intézkedések igen gyakran politikai légkörben, politikai befolyások hatása alatt születnek meg, hogy végül rendszeres eljárási szabályok hiányában e hatóság jogalkalmazási és végrehajtási jogköre szerfölött tökéletlen.

Nincs tehát adva gyámhatóságunknál az a fejlődési lehetőség, amelyet az osztrák és német gyámhatóságoknál látunk az által, hogy hatáskörük új és új feladatokkal bővíthet; így a német gyámhatóságok ellátják a javítónevelést és a fiatalokéak bírósági teendőit, jóformán az összes tartási és örökbe fogadási ügyeket és ez által tehermentesítik a perbíróságokat.

Már most javaslatunk is, mint láttuk, lényegesen fejleszteni kívánja a gyámhatóság hatáskörét és kezébe akar adni olyan hatalmat, amelyet sem a német, sem a svájci anyagi jog a gyámhatóságra eddig reá nem bízott.

Méltán felvethető tehát a kérdés. Egyensúlyban lesz-e az a széleskörű hatalom, amelyet a jövő anyagi joga nyújt, a jogalkalmazó szervek tudásával, öntudatos, lelkiismeretes és gerinces magatartásával, valamint a formai szabályok előírta eljárásával?

Az én szerény nézetem az, hogy egy ilyen sikerült anyagi jogot, amely a csonka hazában élő mintegy 4 millió kiskorúnak *életbevágó* személyi és vagyoni ügyeit lesz hivatott szabályozni, csak egy *kiváló képesítésű*, minden külső *befolyástól független*, *eljárásában pedig szabatos* gyámhatóságnak lehet és szabad ellátni.

Úgy vélem, hogy a magyar jogászközönség, mely finom megérzésével a nemzet sorsdöntő kérdéseit mindig fel tudta ismerni, *állásfoglalásával* oda tud majd hatni, hogy az anyagi jog megalkotásával *egyidejűleg* a helyes *szervezeti és eljárási megoldás* is létrejön, ami által a harmonikus működés hazánk boldogulására hosszú időn át biztosítható lesz.

Dr. Csorna Kálmán.

A választottbíráskodás nemzetközi joga.¹

III.

Mely jog alá esnek 1. a választottbírói *szerződés anyagi* érvényessége, hatályossága, megtámadása, 2. a választott *bíró* hatalmi jogai, (vagyis a választott bíró a jog vagy méltányosság szerint jogosult, illetve köteles-e ítélni), 3. a választottbírói *eljárás* alaki rendje?

A genfi jegyzőkönyv 2. *cikke 1. bek.* idevonatkozólag így rendelkezik:

«A választottbírói eljárást, beleértve a választottbírói szervezetét, a *felek akarata* és azon ország törvénye szabályozza, melynek területén a *választottbíráskodás történi*».

Ezen törvény (a pays de l'arbitrage törvénye) szerint, amennyiben a választottbíráskodás helyének, államának törvénye a genfi jegyzőkönyvet elismerte, a más állam területén létrejött választottbírói *szerződés* alaki érvényessége ezen más állam joga szerint bírálendő el.

A c.² törvénye és a pays de l'arbitrage törvénye rendszerint összeesik, de kettős is lehet és együtt képezik a tágabb értelemben a compromissum saját jogát (proper law of the contrat), talán szabatosabban a választottbírói ügy eljárási jogát, szemben a főügylet jogával.

A pays de l'arbitrage jogának elve megfelel a *lex fori* elvének, de a *teljesítési hely* joga elvének is, amennyiben a választottbírói szerződésben vállalt azon kötelezettség teljesítése, hogy a felek a választottbírói eljárást megalkotják és annak döntése alá bocsátják ügyüket, ott folyik le, ahol a választottbírói eljárás.

Ezen kérdésekben *elsősorban a felek akarata érvényesítendő*, de a pays de l'arbitrage *diszpozitív rendelkezései korlátai között*.

Amennyiben pedig a felek *idegen jogot* kötöttek ki, ezen jog alkalmazásának korlátja az «ordre public international». Azonban ily kettősség kikötése nem igen fordul elő gyakran. A kézbesítés előírt módja, az összes választottbírák aláírása ugyan nálunk a választottbírói ítélet létezési kellekei, *cogens szabályok, azonban nem tartoznak az «ordre public international»-hoz, míg pl. a kétoldalú meghallgatásról előre vagy egyáltalában való lemondás, mint a jó erkölcsökbe ütköző kikötés, oda tartozik.*

(*Pergálló kifogás.*) A Kúria elismerte a külföldi c. érvényességét (P. II. 8496/1926.), amikor az alperes által emelt pergálló kifogásnak — a rendes bíróság előtt megindított per során — helyt adott.

A P. IV. 4109/1926. sz. ítéletben törvény által alakított külön bíróság, a prágai áru- és értéktőzsde választottbírójáról van szó. Ezen határozatban az ellenkező álláspont érvényesült. A rendes bíróságnál emelt pergálló kifogásnak a Kúria nem adott helyet és a belföldi rendes bíróságot illetékesnek mondotta ki, azzal az indokolással, hogy az említett választottbírói ítélete nálunk nem érvényes (a Pp. 414. §-a értelmében) és végre nem hajtható. Ellenkező döntés esetén — úgymond az indokolás — a perrel érvényesített jogigény állami támogatás, végrehajtás nélkül maradt volna.

Szerintem ez a döntés ezen kérdés körébe tartozik, bár a prágai tőzsdebírói-törvény által alkotott külön bíróság és nem

¹ Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd 7. számban.

² c. = compromissum.

magán választottbíróóság, de az elbírált esetben úgy járt el, mint kikötött bíróság.

Hogy mennyiben nem helyes ezen utóbbi döntés, hanem az előbbi a helyes, erre nézve utalok könyvem 233. lapján előadottakra (a P. IV. 313/1925. sz. határozat indokai ismertetésénél).

Pótlólag még hozzátésem a következőket:

Ha jól megnezzük a Pp. 414. §-át, meg kell állapítanunk, hogy ez nem vonatkozik a választottbírói ítéletekre; azonban ugyanez nem mondható a Ppé. 33. §-ára, amely azokra is vonatkozik, mint-hogy végrehajtható közokiratokat is említ és a 31. §-ra is támaszkodik, amely 7. pontjában (az 1881 : LX. tc. 1. §. e) pontján át) kifejezetten felöleli a választottbíróági ítéleteket is. A Pp. 414. §-a a Pp. harmadik címében («Eljárás az elsőfolyamodású bíróságok előtt») foglalattatik, ennek a XV. fejezetében («Bírói határozatok»). Úgy ezen elhelyezéséből, mint a 414. §. 6. pontjából is (mely állami bíróságot említ) kétségtelenül meg lehet állapítani, hogy ezen §. nem kíván a külföldi választottbíróóságok ítéletei (egyességei) érvényességéről rendelkezni, vagyis a kérdést nyitva hagyja. E szerint a Kúria az alsóbb bíróságokkal egyértelműen, amikor a P. II. 8496. 1926. sz. határozatában a külföldi választottbíróóság ítéletét — a pergátló kifogás szempontjából — érvényesnek ismerte el, azt nem valamely külföldi állam bíróság ítélete szabályai, hanem a *szereződések szabályai szerint kezelte* és ezen döntése a törvénynek és. a helyes jogi dogmatikának megfelelő, habár a magán választottbíróóságok ítéleteinél a Pp. 414. §-ára való hivatkozás helytelen

IV.

A választottbíróági ítélet joga.

1. A választottbíróági ítélet alaki és egyéb kellékeire, az ítélet perfekt létrejöttére alkalmazandó jogra nézve áll a genfi jegyzőkönyv 2. cikke 1. bek.-nek szabálya — a választottbíróóság eljárása és szervezése tárgyában — és áll mindaz, amit megjegyzésként hozzáfűztem. Csupán elméleti szempontból választottam külön az ítélet kérdését a c.-étől.

Abban a kérdésben, hogy a választottbíróági ítélet (egyesség) *belföldi-e vagy külföldi, döntő az, hogy melyik állam területén jött az létre.* Ez a hely rendszerint azonos lesz azzal, ahol a választottbíróóság eljár, illetve azzal, amely a keletben szerepel. A genfi jegyzőkönyv. 2. cikke 1. bek.-ből kifolyólag is az ítélet alaki érvényességére nézve a felek akarata hiányában a választottbíráskodás helyének (pays de l'arbitrage) törvénye alkalmazandó.

2. Az ítélet megtámadási (érvénytelenítési) okaira nézve a pays de l'arbitrage törvénye alkalmazandó. A felek akarata, amit a genfi jegyzőkönyv 2. cikk 1. bek. előír, csak annyiban veendő figyelembe, amennyiben a törvény az érvénytelenítési okoknál erre diszpozíciót hagy. Pl. a magyar Pp. 784. §-át véve alapul, a felek diszponálhatnak: a c. hatályossága, a választottbíróóság alakítási módja, a választottbíró kizárási okai, az ítélet indokolásának elengedése stb. tekintetében.

3. A választottbíróági ítélet (egyesség) *végrehajthatóságának kérdésében kizárólag a végrehajtás helyének, államának törvénye (lex fori) érvényes* (genfi jkv. 3. cikk).

Az már kizárólag az államhatalomtól (forum executionis) függ, hogy milyen választottbíróági határozat végrehajtásához adja kényszerítő erejét. Egyelőre a genfi jegyzőkönyv sem tartalmazza még a választottbíróági ítéletek (egyességek) kölcsönös végrehajthatóságát. A 3. cikk csak annyit tartalmaz, hogy a szerződő államok a területükön hozott választottbíróági ítéleteket végrehajthatóaként *törvényeik szerint*, bár a c. külföldi. Az egyesség nincs külön említve, de ez mint kevesebb beleértődik, a több, a választottbíróági ítéletbe.

A különbség igen nagy, valamely külföldi állam bírósága ítéletének és a felek szerződési akarata alapján eljáró választottbíróóság döntése végrehajtásának kérdése között. Az előbbi esetben egy idegen állam hatalma konkurrál a belföldivel, míg az utóbbiban ez nem így van, ellenkezőleg a felek akarata kirekesztette egy idegen államhatalom bírósága ítélkezését. Míg az előbbi kérdés az ítéletek, az utóbbi a szerződések, a felek autonómiaja szabályai szerint kezelendő. Ez a német, angol, belga, holland, újabban a francia legfelsőbb bíróságok felfogása. Ez a meggon-dolás vezette a kir. Kúriát, amikor respektálja — a genfi jegyzőkönyvhöz járulásunk nélkül is — a felek szerződését, mint tényt és *elismeri a külföldi c. és választottbíróági ítélet érvényességét,*

habár a végrehajthatóságot nem is ismerheti el. Ezen az elvi alapon áll a Népszövetség nemzetközi bizottsága, amely 1926 március 1—6-iki ülésében elhatározta, hogy a választottbíróági és az állami bírósági ítéletek kölcsönös végrehajtásának kérdését egymástól elválasztja és amatt ezt megelőzőleg tartja szabályozandónak; ily értelmű indítvánnyal fog a kormányokhoz fordulni.

A külföldi választottbíróági szerződés érvényességének elismerése azonban nem szorítkozhatik a pergátló kifogás kérdésére. Ugyanis, ha a rendes bíróságnál a pergátló kifogásnak a c. alapján hely adatik és a felperes *kénytelen a külföldi c. alapján külföldi választottbíróósághoz fordulni, az pedig ítéletet hoz, akkor ezt sem lehet nem érvényesnek tekinteni* az ítélt dolog kifogása szempontjából, minthogy az ellentmondás volna.

Ha a fél a hazai rendes bíróságnál indítana pert, a meghozott külföldi választottbíróági ítélet alkalmas az *ítélt dolog kifogása* (exceptio rei iudicatae) emelésére; sőt *beszámítási kifogás emelésére is alkalmas* és ily alakban az érvényesülés, a végrehajtás egy formájában hat, habár a végrehajtási eljárás szabályai szerint *nem végrehajtható* a jelenlegi hazai jogállapot folytán, nem lévén nemzetközi szerződésünk és viszonyosságunk sincs megállapítva egyetlen állammal sem.

Az, hogy a választottbíróóság ítéleti érvényessége — a felek szerződési akaratából kifolyólag — ilyképpen áttöri magát, mutatja legjobban, hogy nem maradhat fenn sokáig a szakadék a külföldi c. érvényességének elismerése, másfelől a külföldi választottbíróági ítélet érvényességének bizonytalansága és a végrehajthatóság el nem ismerése között és ez a kérdés sürgős rendezésre szorul.

V.

(A végrehajthatóság surrogatuma). Az élet azonban követeli a magáét és a jog részeit igyekszik betölteni. Vizsgáljuk, hogy a végrehajthatóság pótlásául mily surrogatumok állhatnak a *beszámítási kifogáson kívül* rendelkezésre.

1. Ilyen az úgynevezett *teljesítési per*.

Minden választottbíróági alávetésben az a kötelezettségvállalás is bentfoglalattatik, hogy a marasztalt fél az ítéletben megszabott szolgáltatást teljesíteni tartozik. E szerint a pernyertes fél a belföldi rendes bíróságnál kizárólag a c. és a választottbíróági ítélet alapján keresetet indíthat és az alapügyletre való hivatkozás nélkül követelheti, hogy a másik fél az ítélet (egyesség) tartalma szerint marasztaltassék.

Ezen teljesítés iránti keresetnek hely adandó *a) ily teljesítési perre nézve fennforgó viszonyosság feltétele esetén, b) és amennyiben az ordre public alapján kifogás fenn nem forog.* E feltételek mellett a keresetnek hely adandó nemcsak akkor, ha a végrehajthatóság feltételei együttesen nem forognak fenn, hanem akkor is, ha a belföldi bíróság az ítélet végrehajthatóságát általában megtagadja. Ez állandó gyakorlata a Reichsgerichtnek (30/368., 1892 dec. 1.; 67/426. 1911 dec. 22.), amely már a genfi egyezmény létrejötte előtt több határozatában kimondotta, hogy a teljesítési per által a végrehajthatóság törvényes tilalma megkerültnek nem tekinthető, minthogy az állami bíró is köteles a feleknek a külföldi jogérvényes választottbíróági ítélethez fűződő szerződési akarata, vagyis az ítélet *anyagai jogi hatását* — a nemzetközi jog alapelve szerint — elismerni, habár *perjogi hatásait* nem is ismerheti el. Ugyanezen felfogást követik a választottbíróági ítéletek szerződési elméletét követő, fentebb felsorolt államok bíróságai, ellenben az osztrák Oberster Gerichtshof 1908 dec. 16. határozata (Samml. von zivilrechtl. Entsch. des k. k. Ob. Ger. 11/773.) a teljesítés iránti keresetet elutasította.

A teljesítési perben a választottbíróági ítélet (egyesség) érdemi felülvizsgálata, illetve az alapügyletből merített anyagi jogi kifogás általában helyt nem foghat. Amennyiben a választottbíróági ítélet (egyesség) az alkalmazandó jog (pays de l'arbitrage joga) szempontjából alakilag kifogástalan, azt rendszerint anyagilag is érvényesnek kell tekinteni.

Figyelemreméltó a hamburgi Oberlandsgericht 1924 okt. 31. határozatában (Hanseatische Rechtszeitschrift, 1925/63.), amely angol választottbíróági ítélet alapján indított teljesítési perben hozott. Ezen per alapja — úgy mondja az indokolás — hogy az angol választottbíróági ítélet jogerős és megtámadhatlan legyen. Minthogy ebben a tekintetben az angol jog alkalmazandó, e jog

szerint pedig a választottbíróági ítélet anyagi jogi okokból is megtámadható, az állami bíróság előtt és jelen esetben ily megtámadási ok fennforog, e szerint az ítélet érvénytelen az angol jog értelmében és a teljesítési kereset elutasítandó mindaddig, amíg a pernyertes fél az angol állami bíróságnál a végrehajtás elrendelését ki nem eszközölte, illetve az angol választottbíróági ítéletet megtámadhatlanná nem tette.

Ezzel szemben felfogásom az, hogy feltéve, hogy az alperes a teljesítési perben megtámadási okot érvényesít, helyesebb lett volna a feleket arra utasítani, hogy előbb az angol állami bíróság előtt intézzék el a választottbíróági ítélet megtámadása kérdéséről, minthogy ezt illetőleg nemcsak a *pays de l'arbitrage* joga alkalmazandó, hanem a *megtámadási vita eldöntésére* ugyanennek *állami bírósága illetékes* s addig az eljárást szerintem fel kell függeszteni.

Minthogy belföldön csak azon külföldi ítélet végrehajtása kérhető, amely külföldön végrehajtható, már ezen elvből kifolyólag is helyesebb a megtámadási kérdéseket is az illetékes külföldi állam bíróságához utalni. A csehszlovák legfelsőbb bíróság (1925. júl. 23. ítéletében, *Juristenzeitung für das Gebiet des tschechoslowakischen Republik*, 1925. Nr. 553.) egyenesen megkövetelte egy német választottbíróági ítélet végrehajtásának feltételül, hogy a német állami bíróság a *Vollstreckungsbeschluss*ot előbb hozza meg.

A *semmisségi ok* — a választottbíróági ítélet ellen — szerintem felhozható a teljesítési per bírósága előtt is, ellenben a *megtámadási ok* a *pays de l'arbitrage* állami bíróságához utalandó.

2. *Kártérítési per* is indítható a *compromissumban* elvállalt kötelezettség alapján a jogellenesen okozott költségek megtérítése végett, ha az alperes a választottbíróági eljárást rosszhiszeműen meghiusítja. Ebben a tekintetben is megokolt a külföldi választottbíróági ítélete, illetve az alapot képező szerződési akarat anyagi jogi hatásának elismerése.

3. *Az ítélet kettőssége.* Sajátos megoldást ajánlottam említett könyvemben (229. lapon). Felmerült ugyanis az az eset, hogy magyar és cseh bank c.-ot volt kötendő és dönteni kellett a magyar és cseh területen levő bankértékek, (letétek) sorsáról. Azonban akár a magyar, akár a cseh állam területén hozza meg a választottbíróági ítéletét, az a másik állam területén nem végrehajtható. Azt a megoldást ajánlottam, hogy a c.-ba és a receptumba oly megállapodást kell felvenni, amely szerint ugyanez a választottbíróági ítélet úgy a magyar, mint a cseh állam területén külön hozza meg. Ekkép a magyarországi keletű ítélet a magyar s a csehországi keletű ítélet a cseh állam területén végrehajtható lesz. Ajánlottam, hogy a rendes bírósági tevékenység végzésére illetékes állami bíróságot mindkét állam területén határozzák meg a felek (Pp. 25. vagy 45. §.); a két rendbeli ítélet mindegyikében az azonos rendelkezésű másik ítéletet is meg kell említeni annak kitételével, hogy a követelés csak egyszer hajtható be.

Bár ezen megoldásnak sehol sem találtam nyomát az irodalomban, nem hiszem, hogy annak törvényessége ellen kifogás volna emelhető. A választottbíróáságnak joga és oka van a két külön jogterületen ítéletét külön-külön meghozni éppen azon okból, minthogy a per tárgyai állam-határral vannak elkülönítve. Az alkalmazandó közös jogot a felek előre meghatározhatják.

Az említett esetben még az sem szükséges, hogy ugyanazt az ítéletet kétszer hozzák meg. Ugyanez a választottbíróási ítélet a cseh területen levő értékek tárgyában meghozhatja a csehországi ítéletet, a magyar területen levő értékek tárgyában a magyarországi ítéletet úgy, hogy a két ítélet, mint egy egész részei egészítik ki egymást és az ítéletek ezt a köztük levő viszonyt meg is említik.

Ezen kettős ítélet módszere szerintem abban az esetben is célszerűen alkalmazható, ha a per tárgya nincs két állam területén megosztva. A *compromissum* és a *receptum* akként köthető, hogy a választottbíróási ítéletét azon állam területén vagy azon állam területén is meghozza, amelyen a marasztalt félnek lefoglalható vagyona van a nyertes fél kijelölése szerint.

VI.

(*Befejezés.*) A választottbíráskodás manapság nélkülözhetetlen elsősorban a nemzetközi kereskedelmi forgalomban, amely viseli a rendes üzleti kockázaton kívül és a jogszolgáltatás rendes hosszadalmaságából származó hátrányokon és veszteségeken kívül a jogszabályok bonyolult kollíziójából származó nagyobb jogi koc-

kázatot és a behajtásnak is nagyobb veszélyeit — szemben a belföldi forgalommal.

A repülőgép és rádió korszakában a leggyorsabb rendes bírósági eljárás is elviselhetetlen hosszadalmas. Ez a hosszadalmaság anachronimus.

A gyorsaságot, szakszerűséget és független pártatlanságot egyesítő választottbíráskodásban egészséges erők vannak, amelyek kifejlesztésre várnak. A választottbíróási ítélet, ha jól megszervezett, a jogszolgáltatás ideálját jelentheti, de rosszul megszervezve — átkos veszedelem. A jól megszervezett választottbíróási ítélet a joggyorsabb érvényesülését segíti elő, sőt egyáltalán a jog érvényesülését teszi sokszor lehetővé. Az elkésett ítélet sokszor halva született jog, minthogy meghozatalakor már nem érvényesíthető.

Ez okokból a jogállam egyenes követelménye a választottbíráskodás fejlődésének megkönnyítése. Mindig elszomorító, ha a jog azért nem érvényesülhetett, minthogy a bíróság ítéletét elkésve oly időben hozta meg, amikor az már értéktelen lett; hány-szor történik meg az, hogy a jogi formák sokszor nem a jóhiszeműség, az igazság győzelmét, hanem annak elbukását okozzák, sokszor elősegítik a rosszhiszeműség győzelmét. Épp úgy szomorú, ha a felek a szerződési hűséget kijátszhatják és ha a meghozott ítélet végrehajtását maga az állam teszi lehetetlenné. Ezen általános elvek kiemelése után a fentebb előadottak alapján végkövetkeztetéseimet következőkben foglalom össze.

1. Magyarország nem izolálhatja magát azért, hogy annyi kultúrallam közös egyezményét, a *genfi jegyzőkönyvet* nem írja alá. Ennek aláírása kifejezetten megerősítené a bírósági gyakorlatot, amely a külföldi c. érvényességét amúgy is elismeri. Aláírása semmi veszéllyel nem jár, minthogy a jegyzőkönyv a kölcsönös végrehajthatóságot nem tartalmazza. Kiváló előnye, hogy nemzetközi jogi rendelkezéseivel különösen a jogszabályok kollíziója tekintetében valamelyes rendet teremt a mai rendezetlenségben.

2. Az esetre, ha a Népszövetség kidolgozza a választottbíróási ítéletek kölcsönös végrehajthatóságának tervezetét, indítványozza Magyarországot, hogy a *kölcsönös végrehajthatóság egyelőre a különböző honosságú nagy gazdasági szervezetek* (pl. ker. kamarák) oly kollektív választottbíróási szerződésai által alakított választottbíróások ítéleteire terjedjen csak ki, amely szerződések a választottbíróaságot következőképpen szervezik: a szerződő kollektív felek *államának egy-egy független honpolgára* legyen a választottbíró, akik *elnökül* csak jogász választhatnak. Ha az elnök személyében való megegyezés nem sikerül, a választottbíráskodás területén levő legfőbb állami bíróság elnöke nevezze ki a választottbíróaság elnökét. A választottbíróaság elvileg alkalmazza a *jogszabályait*. A jogkollíziókra nézve világos szabályok álljanak a választottbíróaság rendelkezésére.³

3. Indítványozza továbbá Magyarországot, hogy a választottbíráskodás joga a szerződő államokban lehetőleg *egységes* vagy lényegében hasonló legyen. Ugyanez áll a nemzetközi forgalomban lényeges szerepet játszó váltó-, csekk- és általában a kötelmi jogra is. A cél a jogi kollízióknak a minimumra való leegyszerűsítése.

A legnagyobb kultúrával együtt jár a nagyobb, gyorsabb nemzetközi forgalom, a jog tökéletesedése és ezzel együtt jár a választottbíráskodás fokozatos fejlődése.

A választottbíráskodás béklyóinak elhárítása a kereskedelmi és jogi forgalomra nézve nagyjelentőségű. *Dr. Ujlaki Géza.*

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Munkáért fizetni kell.

Más dolgának eltulajdonítása lopás. Más munkáját elorozni, erről a trükkéről a büntetőtörvény nem beszél. (Ez is példája annak, hogy jogi gondolkodásunk még túlnyomólag a rómaiak-meglátta «res»-nek Spengler szerint «statikus» szemléletében szokott folyni és túlkeves súlyt helyez a munka, az emberi tevékenység «dynamikus» jelenségeire. Pedig a legtöbb ember munkájából él és ezért ennek jogviszonyait ma már nem az «egyes kötelmi címek»

³ Ezen indítványok megokolása tekintetében hivatkozom könyvem 43—47. §. és 35—36. §-aira, valamint az 1928. évi Országos Jogászgűléshez beadott véleményemre. («A választottbíróaság újabb szabályozása.»)

közt kellene mellékesen tárgyalnunk, sok közt szerény egyikként, hanem valahogyan éppúgy a figyelem centrumába tolni, mint a «dologi jog» teszi a dolgokkal.)

Mást ingyen dolgoztatni, ki ne találkozott volna e jelenséggel az életben? «Ügyes» emberek jól értik; a módja könnyű: hosszú lejáratú ígéretek, kilátásba-helyezések, fél-szavak: «hálás leszek», «addig is»... «a legközelebbi alkalommal», «majd a végrendeletemben!» A visszaélés e módja annyira gyakori, hogy csak naivabb lelkek háborodnak fel rajta. Mások szó nélkül eltűrik — vagy polgári pert indítanak utóbb munkájuk díjazása iránt. Vannak persze fordított esetek is, amikor a tényleg ingyenesnek szándékolt munkálatért díjazást követelnek utóbb. Mindkét fajta, és egyéb idekapcsolódó pereknek egész sorát könnyen kiemelhetni az utolsó idők döntvénytárából.

A magánjogi vezérelvet a magánjogi törvénykönyv új javaslata így adja az 1550. §-ban: «Munkabér külön kikötés nélkül is jár, ha a körülmények szerint nem lehet feltenni, hogy a munkavállaló a szolgáltatásra díjtalanul vállalkozott». (V. ö. BGB. 612. §.; továbbá megbízás nélküli ügyvivőre: új jav. 1642. §.; alkalmi ügynökre: PHT. 512.; ügyvéd feltétlenül díjazandó: Ü. R. 54. §.)

Bírói gyakorlatunk ugyanezt olyképp stilizálja, hogy: általános vélelem áll fenn a munka díjazandó voltára. (Kúria II. 5611/1926., 1927. XI. 18., Já. 1927. 484.) «Vélelem», mert hiszen csak pro vagy kontra kikötés hiányában szorul a kérdés eldöntésre. Megítélték a megfelelő díjazást adott esetekben részvénytársasági administreur délégué-nek (VII. 1772/1926., 1927. IX. 15., KJ. 1927. 142.); haszonbérletre társulók közt annak, aki a gazdaságot vezette, habár egyébkénti jogait a szerződés szabályozta és erről hallgatott (II. 6094/1925., 1927. II. 9., JH. 1927. 310.); annak, aki előleg nélkül dolgozó ügyvédet szerzett az erre szorulóknak (és előre túl magas jutalmat kötött ki magának: e kikötés ugyan érvénytelen, de bizonyítja, hogy a ténykedés díjazását intencionálták! II. 731/1925., 1925. IX. 23., MD. XVIII. 81.); a megbízott ügyvivőnek. (II. 5297/1926., 1927. X. 7., Já. 1927. 407—8.) Ismételten megítélték munkája díjazását annak, akinek örökösödésben-részesítést ígértek volt, amely azonban nem következett be (két elvi határozat 1873-ból és 1912-ből, PHT. 140. és 141.). Kivehető a határozatokból, hogy a munkát élvezőnek gazdagodására is néznek, mely alaptalan lenne, ha ez a fél ingyen jutna olyasmire, amit meg szoktak fizetni. (Hasonló szempont a Já. 1927. 428. sub 5. olvasható amerikai esetben, hol a részvénytársaságot marasztalták az alapítása körül dolgozott ügyvéd javára.)

Külön kategóriákként emelkednek ki: a nő munkájának igénybevétele férfi által, ha párhuzamosan szekszuális kapcsolat is létezik köztük, és a gyermek munkássága a szülő, nevelőszülő stb. gazdaságában.

Olykor erkölcsi követelménynek mondják, hogy pl. a házzelvezető, aki ágyasa is a gazdájának, ne követelhesse utóbb az élvezett eltartáson felül díjazást is. De ha megállapítható, hogy a végzett munka szokásos fizetsége több lett volna a nyújtott eltartásnál s arról lemondás nem történt, úgy nem hiszem, hogy méltányos lenne az utólagosan perlő nőtől megtagadni azt a bértöbbletet, amelyet kétségtelenül megítélnének neki, ha ő a férfinak — kevesebbet adott volna. Főleg nem akkor, ha ígéretekkel tartották. Helyesen disztingvált ilyen esetben az a kúriai döntés, amely kimondta, hogy a szolgálat díjazásának követelése nem az ágyasságból származik. (I. 7317/1925., 1926. X. 27. MD. 41.; v. ö. az ott jegyzetben id. régebbi döntéseket is.) Elvi határozat is áll fenn hasonló tenorban. (1915-ből; PHT. 503.) Ellenben máskor mellőzték a non-existens (csak pap előtt kötött) házasságból kiszakadt nőnek munkabér-igényét meglátni, s nem tulajdonítottak jelentőséget annak, hogy az «alperesek» (férje, s annak rokonai?) «gazdaságában és birtokán dolgozott» hatodfél évig s azok ezért állítólag a birtok egy részének reáirátását, valamint öröklési jogot ígértek neki. (III. 8080/1926., 1927. V. 27., MD. XX. 70.) Inkább helyes lehetni a contra bonos mores szempontját egy különösen krass viszony esetén (elvi határozat 1916-ból, PHT. 457. — bár a munkát ott is szolgáltatta a nő).

Gyermekeknél igen gyakori eset, hogy az őket eltartó szülei gazdaságában, üzletében dolgoznak. Folytatódik esetleg e helyzet a gyermek felnövése, megházasodása után is olyként, hogy a fiú nejét, a leány férjét is behozza a szülők vagyonába, s az is ott dolgozik és él. A judikatura állandó felfogása szerint az eltartott gyermek munkájának eredménye ilyenkor minden megtérítés nél-

kül a szülő javára esik; külön kikötés nélkül (itt tehát a vélelem megfordul!) sem a gyermek, sem házastársa díjazást nem követelhetnek (I. 5852/1925., 1927. II. 28., JH. 1927. 447.; ex bp. tábla X. 6096/1927., 1927. IX. 28., JH. 1927. 1885.: «jogszabály...»); éppúgy nevelt gyermek a nevelőszülő gazdaságában (II. 5089/1926., 1927. X. 27., PJet. 1928. 922.: «állandóan követett jogszabály...»); nyilván ugyanez a helyzet örökbefogadásnál is, — de ha csak ígérték az örökbefogadást s az elmaradt: a fiú munkáját utólag meg kell fizetni. (I. 7265/1924., 1925. XII. 17. ÜLmd. 1926. 5.) Abból, hogy a gyermek ingyen dolgozik, következtetik, hogy a szülőktől kapott ajándékát sem lehet kvázi visszterhesen szerzettnek felfogni, s tehát azt pl. más örökösökkel szemben a gyermek kötelelésrészebe be kell számítani (így már id. JH. 1927. 447.). Utóbbihoz hasonló esetben máskor mégis úgy ítélték, hogy az apai háznál maradt és dolgozott fiút a többivel szemben előny illeti, ami helyesebbnek látszik. (3236/1926., 1927. X. 15., JH. 1927. 1858.)

Ha a gyermek munkáját a szülővel szemben díjtalanak is tekintik inter partes, mégis e felfogásnak inter omnes érvényesítését, képzelhető túlzásait már elhárítja a judikatura, amikor kimondja, hogy a fiú munkájával gazdagodó vagy gazdagodott atya legalább subsidiaire felelős menyének eltartásáért (III. 163/1927., 1927. XI., 2., PJet. 1928. 904.; v. ö. MD. XVI. 110. jegyzetében felsoroltakat), úgyszintén a fiú törvénytelen gyermekének tartásáért (így újabban a debreceni tábla III. 1134/1927., 1927. V. 31., JH. 1927. 2055.; már előbb is: Kúria III. 1242/1923., 1923. IX. 20., MD. XVI. 110. és III. 6156/1922., 1923. X. 30., MD. XVII. 2.), — mert hiszen a fiú «tevékenysége az atyára nézve vagyoni értéket jelent s tevékenységének szokásos díjazása esetén a tartásdíjak behajthatók lennének».

Befejezésül néhány esetet, amelyekben a követelt díjazást megtagadták, az ingyenesség feltehetőse vagy kikötése okából, mert hát sunt certi denique fines... Így pl. elutasították a haszonbérlet, aki a bérlet megszűnte után fel akarta számítani a bérbeadó részére eszközölt fuvarokat (VI. 2830/1927., 1927. IX. 13. MD. XX. 84.), mert e viszonyban annál is inkább feltehető, hogy szokásos szívességből végezte azokat, mivel kellő beosztással különösebb megterhelés nélkül is elvégezhette. Elutasították a haszonrészesedésre szerződőt, aki utóbb, amikor látta, hogy nincs haszon, kiugrott és már elvégzett munkájáért díjazást kért. (II. 5611/1926., 1927. XI. 18., Já. 1927. 484. Csak akkor helyes, ha szerződéskor nem ejtették tévedésbe az illetőt a várható haszonnak csáló beállításával.)

Azt hiszem, demonstrálják az előadottak, hogy e téma körül egy-két vonatkozásban még gondolkodnunk lehetne és javítanunk kellene.

Dr. Blau György.

Szemle.

— A budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése oly érdeklődést váltott ki, amely minden költői túlzás nélkül szólva, páratlan volt a közgyűlések történetében. Ennek a tömegérdeklődésnek oka egyrészt a kar elkeseredett gazdasági helyzetében, másrészt a jövő évi tisztújításban rejlik, amelyre a pártok seregszemle végett vonultak fel. Hatásában a tömegfelvonulás egy sajnálatos és egy örvendetes tapasztalással szolgált. Sajnálatosnak kell mondani azt a tömeglélektani tanulságot, hogy a tömeg, ha diplomás ügyvédek közül alakul is, tömeg marad, tehát fegyelmetlen és oly indulati kitörésekre hajlik, amelyek az egyének túlnyomó többségétől bizonyára távol állnak. Vigasztaló volt azonban, hogy a kamarának köztisztületben, sőt közszeretben részesező elnöke: *Pap József*, mint modern Pozeidon, az okosság és erély kétágú szigonyával mindvégig úr maradt az érzelmeknek néha magasra csapó hullámain. Ennek köszönhető nagyrésztben az a másik örvendetes tapasztalás, hogy az érzelem-milió is olyan értelmi határozatokat szült, amelyek megfelelnek a kar érdekeinek. Komikumá zsugorodott a kari tisztviselők szerény javadalmazásának eltörlését célzó indítvány, amely éppúgy ellenkezett a munka erkölcsével, mint azzal a fontos kari érdekekkel, hogy a kamarai ügyvitel lelkiismeretes ellátása ne váljon *honoris causa*, sőt mi ennél

rosszabb, *lucri faciendi gratia* űzött mellékfoglalkozással. Elvi magaslatra emelkedett a közgyűlés a forgalmi adó kérdésében, amelynek antiszociális jellegét a szellemi foglalkozás terén kiélezve nem juthatott más eredményre, mint az eltörlését célzó követelés erélyes hangoztatására. A nyugdíjintézet ügyében hozott határozat nem egyéb *pium desiderium*-nál, amely azonban figyelmeztetés, hogy belátható időn belül meg kell találni annak a módját, hogy a nyugellátás mai parodiáját az ügyvédi tragédiák komolyságának megfelelő segítséggé változtassuk át. E tárgynak, valamint az ügyvédség létérdekeit érintő egyéb problémáknak tárgyalásánál is kitűnt, hogy a kar helyzetén ötletes arkanumokkal nem lehet segíteni. Bár az értelmiségnek mai kétségbeesett állapota megmagyarázza a csodavárás lélektanát, mégis csak kuruzslók vagy a *medizinman*-ok naiv hívői remélhetik, hogy akár *numerus clausus*, akár mesterségesen teremtett munkaalkalmak vagy ehhez hasonló csodaszerek egy csapásra életet varázsolhatnak az ügyvédség számára a dekadens gazdasági helyzet sivárságában. Változást az ügyvédség érdekeinek állandó, rendszeres és céltudatos szemmel tartásával is csupán az ország gazdasági és pénzügyi politikájának gyökeres változása hozhat. Ennek pedig feltétele oly politikai fordulat, amely csupán a szabadság levegőjében teremhet. Így tehát a kamarai közgyűlés, amidőn egyhangú határozataival állást foglalt az 1848-as alkotmányok helyreállítása, a polgári szabadságjogok felszabadítása és továbbfejlesztése mellett, nem csupán a kari hagyományok méltó örökösének mutatkozott, de bizonyosságot tett arról is, hogy saját anyagi érdekeit magasabb látószögből ismeri fel. Mint minden értelmi foglalkozás, az ügyvédség is csak a társadalom anyagi boldogulásában találhatja jólétének biztosítékait.

— 1125 — 587 — 445. Ezen számok mögött nincs rejtély és sejtelyszerűség. Megfejtésükhöz nincs szükség titokzatos tudománynak titkos eszközeire, melyek felett csak az esoterikusok rendelkeznek, ezen számok nem jelentenek egyebet, mint, hogy 1921. év végén a budapesti Ügyvédi Kamarában 1125 ügyvédjelölt volt bejegyezve, 1927. április hó 1-én 587 és 1928. március 15-én tehát nem egészen egy év múlva 445 olvasd és írd *négyszáznegyvenöt* ügyvédjelölt, mely számban bent van a megengedetten közhivatali állást betöltő 17 ügyvédjelölt és azon körülbelül ötvenre tehető öreg ügyvédjelölt is aki előreláthatóan az ügyvédi vizsgára soha többé menni nem fog.

A számoknak *decrescendója* azonban még mindig nem tükrözteti híven vissza a való helyzetet, mert az ügyvédjelölti joggyakorlat ellenőrzésnek ujonnan bevezetett módszere megtanít minket arra, hogy a törvény által megkívánt joggyakorlatot 445 ügyvédjelölt sem végzi és hogy ezen szám rövidesen még lényegesen csökkenni fog, mert a Kamara nem fogja tűrni a bujósdit és nem enged részt ütni azon a védelmi rendszeren, melyet a tanuló és dolgozó ügyvédjelöltek és érdemtelen elemek előzőlétével elemi létükben fenyegetett kartársak védelmére felépített.

1927. április 1-től — 1928. március 15-ig oly 198 ügyvéd töröltette jelöltjét, illetve jelöltjeit, aki már nem jegyeztetett be többé jelöltet, és ezen kartársak között olyan is volt, aki három jelöltet töröltetett, két jelöltet törölt ügyvéd pedig számos volt! Ennek egészségtelen és törvényt sértő mivolta annyira szembeszökő, hogy bővebb magyarázatra nem szorul. Az ügyvédi iroda máról holnapra nem romolhatik annyira, hogy az az ügyvéd, aki előbb 2—3 jelöltet foglalkoztatott, hirtelenében egyet se tudjon ellátni munkával. Ennek magyarázata kétségkívül az álbejegyzésben keresendő, melyet egy pillanatra sem szabad szem elől téveszteni, melyet kitarthatóan üldözni s melyet akármily nehéz és hálátlan munkával megszüntetni kell. S itt kapcsolódik be a zártszám problémája. Jedes *wahre ewige Problem ist eine ebenso wahre ewige Schuld*, mondja Ottó Weininger, jede Antwort eine Sühnung, jede Erkenntnis eine Besserung. Az örök problémát népiesen úgy fejezhetjük ki, hogy sok a vadász és kevés a foka. De valamint ezen tétel csak félig igaz, mert kérdezhető csak a fókát s ő felelhetne, biztos, hogy a sokaság miatt ő is panaszkodnék, szintazonképpen csak relatíve és csak az ügyvédek szemszögéből való, hogy kevés a per s egyéb jogügy, mert hiszen állandóan halljuk, hogy a bíróságok túl van-

nak halmazva munkával és tehermentesítésükre még törvényes intézkedéseket kellett életbeléptetni, nehogy a bírák összeroskadjanak a munka alatt s az ügymenet végképpen csődöt ne mondjon.

Tehát minden csak relatív, egyedül a relatív — abszolút.

Abszolút igaz tehát a mi esetünkben annyi, hogy sokan vagyunk a város lakosságához s ennek gazdasági erejéhez képest.

Ez ellen kell segíteni s pedig nem 20—30 év múlva ható erővel, hanem már a közel jövőben érezhető könnyebbséggel.

A *numerus clausus* emlegetése a legporosabb ügyvédi oklevelet is kicsalta rejtekéből, még a legutolsó Bukovay Absentiusból is kicsiholta azt a kevés energiát, mely szükséges volt az ügyvédi vizsga részletekben való törlesztéséhez. Ez volt az 1927. évi feltűnően sok ügyvédi bejegyzés közvetlen oka, közvetett oka pedig az ügyvédség általános rákfenéje az ügyvédjelölti álbejegyzés karöltve az 1927. év végével formailag lejárt kiváltságos egyévi ügyvédjelölti praxissal.

A jogi rokkantak és bénák egy utolsó erőfeszítéssel igyekeztek kapuzárás előtt bejutni a «Hajléktalanok menhelyé»-hez címzett Kamarába . . .

Ily helyzetben a *numerus clausus* nem hozhat többé nekünk semmit, mert *behozatalával* nem lesz *kevesebb*, elmaradásával *nem lesz több* az ügyvéd.

Dr. Bene Sándor.

— A biztosítási novella (1927: X. tc.) 5. §-ban megállapított határidők miképpen értelmezendők? Május 3-án lesz egy éve, hogy a biztosítási törvény novellája életbelépett és úgy tapasztalom, hogy a 5. §-ban megállapított 30 illetve 90 napos határidő mikénti alkalmazása tekintetében úgy a laikus közönségnél, mint egyes vidéki bíróságoknál a mai napig sem tudott a törvény világos intencióinak megfelelő egységes felfogás és gyakorlat kifejlődni.

A novella 4. §-a az első évi, *nem halasztott* díj tekintetében a *díj esedékességétől* számítva 30 napi halasztást ad a biztosított félnek és a biztosítót a szerződéstől elállottnak kell tekinteni, ha díjkövetelését a 30 napi határidő eltelte után további 60 nap alatt bírói úton nem érvényesíti. A 30, illetve a további 60 napos határidő tehát a díj esedékességétől számítandó. Ezen §. alkalmazása körül eddig zavarok nem mutatkoztak.

Ezzel szemben az 5. §., mely a *halasztott* első évi díjról, illetve a *folytatólagos* (másod, harmad stb. évi) díjakról intézkedik, kötelezővé teszi a biztosítónak, hogy az esetre, ha a biztosított fél a díjat az esedékességkor vagy az e végre engedett fizetési halasztás elteltéig meg nem fizeti, a biztosított felet a mulasztás következményeire ajánlott levélben figyelmeztesse és egyúttal köteles őt felhívni, hogy a díjat a *felhívás kézhezvételétől* számított 30 napnál rövidebbre nem szabható határidő alatt fizesse meg. Ha a biztosító díjkövetelését ezen 30 nap letelte után további 60 nap alatt bírói úton nem érvényesíti, a szerződést e határidő utolsó napjával megszűntnek kell tekinteni.

A törvény 5. §-a tehát világosan intézkedik, mert *halasztott* első évi avagy *folytatólagos* díjnál a fizetésre engedélyezett legalább 30 napos határidő *nem a díj esedékességétől, hanem a felhívásnak a biztosított fél által történt kézhezvételétől* számítódik. Hogy a biztosító ezen felhívást mikor küldi el a félhez, az teljesen tetszésétől függ — hiszen a kockázatot viseli — és ebben a tekintetben csak egy korlátozás áll fenn, nevezetesen, tekintettel kell lennie a biztosítónak a Kereskedelmi Törvény 487. §-ban megállapított egy évi elévülési időre. Természetes dolog, hogy a perlésre nyitva álló 60 napos határidő ebben az esetben is a 30 napos fizetési határidő leteltével kezdődik.

Sok laikus és jogász, de sok vidéki bíróság is abba a tévedésbe esik, hogy az 5. §. esetében, tehát *halasztott* első évi avagy *folytatólagos* díj esetében is a 30, illetve 60 napos határidőt a díj esedékességétől számítja, holott a törvény világos rendelkezése folytán immár nem lehet kétséges, hogy *ezen két határidő (30—60 nap) csakis a fizetésre történt felhívás kézhezvételétől számítandó.*

Fejtegetéseim egyébként magyarázatot adnak az utóbbi időben sokszor felvetődött azon vádra is, hogy a biztosítók a perek tömegével árasztják el a bíróságokat. Nem lehet kétséges a fentebbi fejtegetések után, hogy a biztosítók csak kényszerűségből lépnek a per útjára, mert ha azt a törvényben megállapított és az előzőekben már megjelölt záros határidő alatt meg nem tennék, egészen nyilvánvaló, hogy a szerződéstől elállottnak kell őket tekinteni.

Dr. Hüvös József

— **Váltó- és köztörvény.** Kétségtelenül folyik szemünk láttára a váltóba testesített követeléseknek egyre inkább általános magánjogi szempontokból történő elbírálása, nemcsak váltóperekben, hanem éppúgy azokban a közönségesen indult perekben, amelyekben a váltót egyszerűen pusztán bizonyítékul csatolják. Már magának az utóbbi pertípusnak gyakoribbá válása is jellemző arra, hogy a nagypublikum elveszti a váltó sui generis voltának tudatát. Ugyanerre mutat a váltóadás divatjának a közönséges, nem kommerciális forgalomban erősödése. Akik a váltói judikatúrának elmagánjogiasodását konstatálják, részben sokalják a beállt változást (így Varannai «Az 1927. év magánjogi és hiteljogi bírói gyakorlatá»-ban, 138—9.), részint kevesellik és pl. azt kívánják (így Balla, ÜL. 1927. 9—10. sz.), hogy a kifogásra perré alakult (pp. 615. §. 2. bek.) váltóeljárásban a hitelező a meghagyási összeg fölé is emelhesse keresetét. Amely felemelést különben (ex pp. 619. §.) megengedetteknek vélnők. A váltóra indult per helyesen nem a fizetési meghagyás (s tehát nem is az általa magáévá tett váltó) fennállása körül folyik; amennyiben a váltóadás ellenkérelmet terjesztett elő és aztán a pert elveszti, őt felfogásunk szerint az ítéletben egyszerűen marasztalni kell a nélkül, hogy szükséges lenne e részben esetleg «a meghagyást fennállónak kimondani» (a contrario ex pp. 618. §. 1. bek.) Kiemelnők azt is, hogy miután a váltóadás átviheti az egész jogvitát általános magánjogi térre: a váltóhitelezőnek az ellen nemcsak a magánjogi matéria korlátozásának jogát kell megadnunk ott, ahol (vt. 92—94. §§.), hanem érdemileg a magánjogi védekezés és ellentámadás egész arzenálját, pl. bármely alperesi kifogás ellen a replicatio doli generalist is. Mindenképpen helyeselni kell, hogy a hitelezőnek amiatt, mert váltót vett, sose lehessen kevesebb joga, mintha váltó adására egyáltalán nem került volna sor (tehát pl. a vt. 90. §-át nem szabad egyébként fennállandó magánjogi követelések megszüntetésére értelmezni). Mesterinek tartjuk a Kúriának azt az újabban többször olvasott értelmezését, hogy aki az adós mellett váltót írt alá, az ezáltal váltójogon kívül is készfizető kezességbe lépett (JH. I. 1736, II. 195) s tehát marasztalható, bár a váltót mint olyant nem lehetett vagy elmulasztották érvényesíteni. A magánjogivá vedlő váltó világában egyébként már szinte anakronizmusnak érződik, hogy amennyiben a beszámítás egyáltalán nyitva áll az adós számára, mégse lehessen beszámítania a még meg nem ítélt nem-váltói ellenköveteléseit (pl. JH. II. 108. esetében a döntés nem megnyugtató, habár legális, mert immár nem megnyugtató maga a lex). Az élet ismeretében azt is helyeselnünk kell, hogy a bíróságok igen nehezen hiszik el a harmadik váltóbirtokosnak jóhiszeműségét és azt, hogy ő nem éppen az adós kifogásainak elvágása végett lett váltóbirtokossá. Arról nem is érdemes beszélni, hogy a valódi, de nem váltóra szánt aláírás fölébe hamisított váltót az akár harmincharmadik és valóban jóhiszemű váltóbirtokos sem érvényesítheti, sem forgalmi érdek, sem rigor cambialis címén (JH. II. 217.): ez régi iskolapélda, mely benne van a tankönyvekben. Egyszóval: helyesnek fogadjuk el, hogy az «anyagi» szempontok a váltói gátaikon keresztül elárasztják úgy a hitelező, mint az adós földjeit. Nem elszigetelt jelenség ez. Analóg folyamat érvényesül például a telekkönyvi formálszabályoknak áttörése körül. *b. gy.*

— **Öröklési jog elévülése.** Felperesek kötelesrészüket örökhagyó halála után 38 évvel beadott keresettel kívánták érvényesíteni. Alperes elévülési kifogásával szemben azt hozták fel, hogy a Hármaskönyv értelmében az osztályos atyafiak között az öröklési jog tekintetében elévülésnek helye nincs. A Kúria kimondotta, hogy: az öröklési jog az állandó bírói gyakorlatnak megfelelően éppen úgy elévülésnek van alávetve, mint minden más vagyoni igény. A Hármaskönyv hivatkozott rendelkezése pedig azért nem vehető figyelembe, mivel az a családi vagyonra vonatkozik és az ősiség eltörlésével hatályát veszítette (P. I. 4321/1926.)

— **Árvaszéki ügyész részéről kért gondnokság alá helyezés előfeltételei.** A vármegyei árvaszéki ügyész azon az alapon kérte alperesnek gondnokság alá helyezését, hogy alperes aggkora miatt olyan gyengeségben szenved, mely őt ügyeinek önálló vitelére képtelenné teszi, aminek következtében attól lehet tartani, hogy teljesen elszegényedik. A Kúria a keresetet elutasította, bár megállapítást nyert, hogy alperes az elaggással járó oly fokú gyengeelméjűségben szenved, hogy e miatt vagyona önálló kezelésére képtelen, mert az 1885: VI. tc. 4. §-a értelmében az árvaszéki ügyész a gondnokság alá helyezést csak akkor kérheti, ha olyan körülmények forognak fenn, melyeknek követke-

tében a gondnokság alá helyezni kért egyén teljes elszegényedésétől és ennél fogva attól lehet tartani, hogy az illetékes község tartása által megterhelhetésnek lesz kitéve. (P. III. 3109/1926.)

— **Résztörlesztés elsősorban kamat fedezésére szolgál.** Jogszabály, hogyha az adós a tőkén kívül kamatokkal is tartozik, az egész tartozás kiegyenlítésére elégtelen fizetést elsősorban a kamatokra kell elszámolni s az adósnak ettől eltérő rendelkezése hatálytalan. (Kúria P. VI. 6475/1926.) Mai gyakorlatunktól eltérő, a Magánjogi Törvénykönyv javaslatával egyező álláspont.

— **Az angol választottbírói eljárás szervezetről** a «Deutsche Juristen Zeitung» decemberi számában megjelent cikkből közöljük a következő érdekesebb adatokat: A választottbírói kikötése feltétlenül csak akkor zárja ki a rendes bírói utat, ha a nemzetközi üzleti forgalomból ered, különben a rendes bíróság szabad belátása szerint dönti el, hogy folytatja-e a kikötés ellenére folyamatba tett rendes bírói eljárást. Szabad belátása szerint dönt a rendes bíróság abban a kérdésben is, vajjon helyt ad-e oly indítványnak, amely választott bírót kirendelésére irányul. A választott bíróság feleket és tanukat kihallgathat és meghiteltethet, de az idézés a rendes bíróság útján történik. A választott bíróság döntését írásba foglalja, de nem köteles sem indokolni, sem aláírni. A feleknek nem kézbesíteti s nem teszi le a bíróságnál. A választott bírák díjait csak perrel követelhetik a felektől, de az a gyakorlat fejlődött ki, hogy addig nem közlik a döntést, míg a felek nem fizették meg a díjakat. Angliában a rendes bírák is részt vesznek a választott bíráskodásban anélkül, hogy ezt bárki is aggályosnak találná. Szóba került Angliában már az is, hogy általában csak jogtudó emberek lehessenek választott bírák. A választott bíróság különben, ha a döntés nehézségén fennakad, a rendes bírósághoz fordulhat azzal a kéréssel, hogy az döntse el a pert, amely esetben a rendes bíróság folytatja az eljárást. A feleknek mindegyike kívánhatja különben azt is, hogy a választott bíróság nehéz kérdésekben a rendes bíróságtól kérjen véleményt, amely vélemény azután döntésénél irányadó. A választottbírói döntése megtámadható a rendes bíróságnál s e megtámadások keretében a rendes bíróság felügyeletet gyakorol a választott bíráskodáson s az eljárást nyilvánvaló jogi tévedés miatt is megsemmisíthi. A választottbírói döntés végrehajthatóságának a kimondása is a rendes bíróság hatáskörébe tartozik.

Jogirodalom.

— **Irk Albert** pécsi egyetemi tanár professzori működésének tizenöt éves fordulójára tanítványai, barátai és tisztelői összegyűjtve kiadták a büntetőjog kitűnő művelőjének kisebb értekezéseit és cikkeit. A másfél százoldalas kötet kétharmadrészben büntetőjogi és kriminológiai, egyharmadrészben nemzetközi jogi tanulmányokat foglal magában, amelyek egy része lapunkban jelent meg. Olvasóink eléggé ismerik Irk professzornak szorgalmas és sokban úttörő munkásságát, semhogy azt ez alkalommal méltatnunk kellene. Ha a most megjelent kötet emlékoszlop is Irk Albert pályájának felfelé törő vonalán, ha a szerzőnek tudományos multja részszolgált is e baráti megemlékezésre, amelyhez baráti melegséggel csatlakozunk, úgy Irk professzortól még sokkal többet várhat a büntetőjogtudomány, semhogy a visszatekintés volna a helyes nézőpont tudományos egyéniségének megítélésében. A kötet a pécsi Haladás r.-t. kiadásában jelent meg.

— **A magyar állam pénzügyei a háború alatt** címmel a háború pénzügyminiszterétől, *Teleszky János*-tól könyv jelent meg «a Carnegie-alapítvány kiadványai» sorozatában a magyar tudományos akadémia kiadásában. A munka nemcsak érdekes pénzügyi és gazdasági adatoknak tára, nemcsak története a háborús pénzügyi és gazdasági problémák megoldásának, hanem felvetése a más lehető megoldások kérdésének, vagyis bírálata annak, ami történt. Minderre a jogi s nem a gazdasági vagy pénzügyi tanulmányoknak szentelt e lapokon csak röviden utalunk. De jogászai szempontból is sok érdekest nyújt e könyv. A háború a kormányzatnak «a jogrendbe való igen gyakori, sokoldalú és mély belenyúlását» idézte elő; a könyv megvilágítja azokat a gazdasági és pénzügyi okokat, amelyek a belenyúlásokra vezettek. Elénk tárul a könyvből ama államjogi kérdések sorozata, amelyeket a

pénzügyi kérdések megoldásánál Ausztria és Magyarországi állami viszonya okozott. Kétségtelen, hogy e kérdések ma már csak jogtörténeti szempontból érdekesek, amennyiben az elmúlt összeköttetés természetét megvilágítani alkalmasak. De általános állami szempontból is tanulságosan mutatja be a könyv a háborús pénzügyi kormányzatot, különösen azt, hogy háborúban a pénzügyeknek alkotmányos ellenőrzése szükségkép mennyire háttérbe szorul. A könyvet fel kell venni a jogászokat érdeklő olvasmányok lajstromába.

w. r.

— **Perbeszédék gyűjteménye** címmel a közeli napokban egy vaskos kötet jelenik meg, amelyet *dr. Huberth Gusztáv* ügyvéd és *dr. Müller Vilmos*, a M. O. T. törvényszéki szerkesztője állították össze. Szerepel a kötetben a vád- és védelemnek minden ismertebb élő képviselője. Részben a perbeszédék szerzői, részben a szerkesztők gondoskodtak róla, hogy a büntetőjogi retorika legjava kerüljön a gyűjteménybe és bizonyára nem hangzatos szólam, hogy a gyűjtőmunkából nemcsak a jogász, hanem a laikus is élvezetet és tanulságot szerezhet, minthogy az utóbbi éveknek politikai történelme nagyrészt a büntetőbírók tanácsstermeiben tükröződött. Jelentek meg már régebben is nevezetes perbeszédék, így még emlékezetes Eötvös Károlynak, Friedmann Bernátnak, Visontai Somának vagy Szászy-Schwarz Gusztávnak egy-egy nyomtatásban közzétett plaidoyer-ja, de mint gyűjteményes munka magyar nyelven e kötet nyitja meg a sort, amelyben bizonyára követői is lesznek. A munka, amelynek ára 12 pengő, megrendelhető *dr. Huberth szerkesztőnél* (VII., Erzsébet-körút 53.).

— **Kovács Marcel** perjogi kommentárjának most megjelent V. füzet a 238. §-tól a 370. §-ig terjed. Jelentékenyen bővültek a 252., 263., 268., 271., 325., 350., 363., 368. §-ok, de különösen a köztudomásról, a bizonyítási teherről, a bizonyítékok mérlegeléséről, a törvényes vélelmekről és az okiratok alaki érvényességére vonatkozó különleges szabályokról szóló 267., 269., 270., 272. és 319. §-ok, valamint a XII. fejezet bevezetésében a perenkívüli szakértői véleményekre vonatkozó részek. Törvénykezési illetékszabályok a 238—241., 243—245., 251., 252., 254., 278., 280., 361. §-oknál vannak feldolgozva. Megrendelhető a szerzőnél (I., Csabautca 7/c.). Egy füzet ára 8 Pengő, az első négy füzet vászonkötésben 36 Pengő, külön bekötési tábla 3 Pengő. Az összeg feleresze előre vagy utánvétellel fizetendő.

— **Értékpapír és okirat bírói megsemmisítése** cím alatt *Sikorszky Sándor* kir. törvényszéki tanácselnök most megjelent művében összefoglalta az értékpapírok és okiratok megsemmisítését tárgyazó különböző törvényekben, rendeletekben szétszórtan levő, a bírói gyakorlatban gyökerező anyagi és alaki jogszabályokat, azok magyarozatát és a vonatkozó legújabb joggyakorlatot. A szerző ezen művével a gyakorlati jogászok régi óhaját váltotta valóra és a magyar jogi irodalomban hézagot pótol, amennyiben hasonló tárgyú szakmunka még nem jelent meg.

Inhalt. Sorix: Die Unabhängigkeit des Richters. — **Expertus:** Zurück zu den Definitionen. — **Dr. K. Csorna:** Vormundschaft und Kuratel im Entwurf des U. B. G. B. — **Dr. G. Ujlaki:** Die völkerrechtlichen Beziehungen des schiedsgerichtlichen Verfahrens. — **Dr. G. Blau:** Die Arbeit muss bezahlt werden. — Rundschau. — Literatur. — Spruchbeilage.

Dr. FISCHERNÉ

diktáló-, másoló- és sokszorosító irodája
Budapest, V., Alkotmány-u. 21.

Meglepő olcsó árak! Telefon: L. 963-60

Közjegyzői segéd 20 évi gyakorlattal, magyar, német, román, francia nyelvismerettel állást keres. Cím a kiadóhivatalban. 295

Agilis fiatal vidéki földbirtokos ügyvéd, ki tőkével rendelkezik, budapesti ügyvédhez társulna. Ajánlatok «Földbirtokos ügyvéd» jeligére a kiadóhivatalba kéretnek. 298

Fiatal, agilis, helytállóképességű ügyvéd abszolút biztonsági existenciális elhelyezkedésre találhat. Ajánlat 1928. jeligére a kiadóhivatalba intézendő. 299

Most jelent meg!

EGYES MAGÁNJOGI PÉNZTARTOZÁSOK ÁTÉRTÉKELESÉRŐL SZÓLÓ 1928:XII.T.-CIKK MAGYARÁZATA

ÍRTA:

Dr. SCHWARTZ TIBOR

kir. törvényszéki bíró

A valorizációs törvény legáttekinthetőbb magyarozata

Fűzve 4.— pengő

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-u. 4. és**LAMPEL R.** könyvkereskedésében, VI., Andrassy-út 21.

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 297

PINTÉR JENŐ

MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETE

KÉPES KIADÁS

Az egyetlen nagy irodalomtörténet, amely a háború utáni irodalmat is tárgyalja

I. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADIG

II. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADBAN

Sok képpel, műmelléklettel, irodalomtörténeti térképekkel és táblázatokkal

Díszes egészvászonkötésben 65 P, fűzve 46 P.

A Franklin-Társulat kiadása

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és**LAMPEL R.** könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. József 408-69.)Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 208-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd: A Magánjogi Törvénykönyv javaslata. — *Dr. Berend Béla* budapesti ügyvéd: Az esküdtbíráskodás a Jogászgyűlés vitájában. — *Dr. Beer János, bi., Dr. Viener Miklós Pál*: Beszámoló a Jogászgyűlésről. — Szemle. *Melléklet*: Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 4. — Büntetőjogi Döntvénytár XXI. 3.

A Magánjogi Törvénykönyv javaslata.

— Általános és szociális vonatkozásai. —

Magánjogi kodifikációnk, eltekintve korábbi meglévő kísérletektől, immár a negyedik szövegezés stádiumába lépett. A magánjog teljes összeomlásának napjaiban került a javaslat a képviselőház asztalára, éppen akkor, mikor a századok legnagyobb jogfosztását hirdető valorizációs törvény sötét szelleme borul a lelkekre, mikor a legünnepélyesebb ígéretek félre lettek dobva és százezrek jogos vagyona alattomosan szerzett zsákmánnyá vált. Korunk jogérzetének pusztulása azokra az időkre emlékeztet, mikor Werbőczy Hármaskönyve látott napvilágot. A javaslat 2. §-a azt mondja, hogy «a törvény nem nyújt oltalmat a joggal való visszaélésnek» és így az állam ellen fordítja a gúny metsző élet. A magyar jogtörténelem meg fogja bélyegezni a fináncpolitikai szükségszerűség leple alatt dúló vagyonszerzést és meg fogja állapítani, hogy ez az atmoszféra, melyben más mértéket alkalmaztak az állam és más a nép jogi kötelezettségeire, nem volt alkalmas az utódainknak szánt törvény meghozatalára.

Egy magánjogi kódex nevezetes hatással van a jogéletnek úgy fiziológiai, mint pathológikus megnyilvánulásaira. Előbbi tekintetben azt lehet észlelni, hogy a népet a jog megértésére és tiszteletbentartására neveli és hogy sok olyan sűrűlődsnek veszi elejét, mely a társadalmi és gazdasági életben elkerülhetlen. Pathológikus szempontból pedig, mikor az ellentétes érdekek harcra kerülnek, azt a nagy előnyt nyújtja, hogy a jog szabályait kiemeli a mindenkori tényállások által befolyásolt bírói gyakorlat és döntvényjog ingadozásából. Különösen a döntvény nem érheti el sohasem a kollidáló érdekek kibékítésére törekvő törvény szintjét, mert a bírónak nincs alkalma az élet küzdelmeit közvetlenül megismerni.

Nálunk a kodifikációt még két speciális körülmény teszi kívánatosá; egyrészt fel kell szabadítani jogéletünk jelentékeny részét az osztrák polgári törvénykönyv uralma alól és másrészt helyesbíteni kell hiteljogunknak az elpártolt Horvátország miatt messze kitolt határait.

Egy kódex abszolút értékéből sokat von le az a megmásíthatatlan tény, hogy a rögzített jogelv nem ritkán lelkiismereti konfliktus elé állítja a bírót. A jog afirmációja és negációja közt árnyalatok mutatkoznak, melyek az ítélkező ész szabadabb érvényesülését követelik. Itt áll elő a kodifikátor legkényesebb feladata. Az a törvény, mely félénken meghátrál a megoldás elől és léptenyomon hátsó ajtókat nyit a menekülésnek, elveszti szabályozó erejét; nem kisebb baj, ha el van zárva az út ott, ahol abszolút szabályt felállítani nem lehet. Az is veszélyes, ha a törvény elméletekre támaszkodik, melyek nem fakadnak az élet realitásából; a törvény ne legyen a propaganda eszköze. De, ha a másik végletbe esik és a társadalmi és gazdasági átalakulások kiforrt eredményeit is kirekeszti, ha egyszerűen csak a meglévő bírói gyakorlat közvetítésére szorítkozik, úgy árnyékéletre lesz kárhózzátva és el fog merülni az őt kísérő közönyösségekben.

Attól tartok, hogy a javaslat, mely oly kiváló elmék, mint Zsögöd, Thirring, Szászy Béla és Szladits munkásságának eredménye, az élettelen multthoz való göresös ragaszkodás hibájába esett. A szociális vonatkozások pedig teljesen el lettek hanyagolva. Sajnálattal látom azt is, hogy azok a hézagok, melyek veszélyes voltára az 1913-ban megtartott revizionális bizottsági üléseken rámulattam még most is konzerválva vannak.

Kifogásolom a javaslat 6. §-át. Az elméletre kell bízni annak a kérdésnek megoldását, hogy mi történjék, ha a törvény hallgat. Minden idevonatkozó kijelentés a levegőbe szórt üres frázis marad, mely alkalmatlan arra, hogy utat mutasson a bírónak vagy pláne a jogát keresőnek. Egyenesen megtevesztő azonban az az útbaigazítás, hogy a bíró a «hazai jog szellemében» határozzon. A jognak semmi köze sincs a hazában uralkodó szellemhez. A haza magas erkölcsi fogalom, olyan mint az emberszeretet; a jog pedig, akár rendez, tilt vagy parancsol, kézzelfogható realitás. Az amerikai vagy az elszakított területeken élő magyaroknak hazája Magyarország, bár idegen jog uralmának vannak alávetve. És azután gondoljunk csak arra, hogy a haza eszméjét örök időktől fogva milyen önzően szokták kisajátítani. Hányszor tették tönkre emberek a hazát, kicserélvén annak érdekét a magukéval. Jelenleg a fajvédelem jelszava akarja hatalmába keríteni a hazát, hogy ilyenképpen a kisebbségek mindig sanyarú helyzetét még erőteljesebben kiaknázhassa. A javaslat a mindenkori áramlatoknak nyitna tért a jogszolgáltatásban és legitimálná annak kinövéseit.

A személyi és családjog első címének első fejezete ezzel a felirattal van ellátva: «Az ember». Furcsán hangzik, mert hisz az egész törvény emberek számára készül. Azt lehetne hinni, hogy az első cím második fejezete «Az állat»-ról fog szólni. Tényleg azonban a javaslat a természetes és a jogi személyekről akar disjunctive intézkedni. A fejezet azért minden további különködés mellőzésével «Természetes személyek» felirattal volna ellátandó.

Feltűnően hibás a 8. §. 2. bek. is; azt mondja, hogy jogképes a méhmagzat is arra az esetre, ha élve születik meg. Méhmagzat nem születik, megszületik a gyermek, a bekezdésnek tehát úgy kellene szólnia, hogy a gyermek már születése előtt jogképes arra az esetre, ha élve születik meg.

A javaslat 16. §-a a nagykorúságot a 24. életév betöltéséhez köti. Ez egyszerűen képtelen állásfoglalás. A hatalommal való visszaélést képezi, ha egy szellemileg és fizikailag érett embernek megparancsolják, hogy ne saját, hanem idegen akarat szerint cselekedjék. A kiskorú a gazdasági élet minden terén akadályozva van, hogy képességeit szabadon érvényesítse. Még a gyöngébb erőkkel való versenyben is el kell buknia, mert az ő munkája felett ott lebeg a gyám vétője. Nem tehet szert önálló gyors elhatározástól függő vállalkozásra és társadalmilag is lefokozott rétegbe szorul. A gyámkodás a jog Szibériája. Ide a józanság törvényei szerint csak azokat szabad küldeni, akik nélkülöznek az érdekük védelmére szükséges belátást.

Nemcsak az egyén, de egész gazdasági életünk is megcsínylené, ha ez a korhatár fenntartatnék. Ma, amikor Trianoni Magyarország koldusmódra él, mikor mezőgazdaság, ipar, intelligencia és munkásság küzd a létért és mikor a legparányibb erőt is ki kellene aknázni, hogy megmaradjunk, valóban csak a gondolkodás perverzítése javasolhatja ezt az intézkedést. Éppen azokat az éveket akarják kitépni a teremtő képességből, mikor bizakodó elszántság fokozza a szellemet és fizikumot. Azokat az éveket, melyekben még nem hatalmasodott el az a kétségbeesés, mely sze-

münk láttára züllésbe, bukásba, öngyilkosságba és börtönbe viszi embertársainkat.

A javaslat akarva, nem akarva beszédes szegénységi bizonyítványt állított ki a jogtudománynak. Milyen tudomány az, mely nem látja az életet és mumiákban keresi a gazdasági vérkeringés szabályait. Azt a jogot védi, melyet több mint négyszáz évvel ezelőtt a Hármaskönyv az elődöktől átvett. Ez még talán valamivel szabadelvűbb volt, amennyiben a nőneműeket — igaz, hogy férjhezmenetelig gyámság alatt — már 16 éves korukban teljeskorúaknak ismerte el. A Hármaskönyv és a javaslat közt bekövetkezett a törökuralom, a Habsburgok politikája, mely az országot provinciákép kormányozta, a függetlenségért és szabadságért való harc, a 67-es érával a gazdasági fellendülés, a világháború, majd Trianonnal a lét vagy nemlét kérdése, de a javaslat kitarat Werbőczy joga mellett. A négyszáz évet, revolúciókat és evolúciókat átaludta. Bár voltak álmái, melyek a főelöadmányban (I. k. 3. skl.) feljegyezték; ott azt hirdette, hogy át kell térni a 21 éves nagykorúságra. De azután ismét álomba merült.

A korábbi tervezeteket két körülmény befolyásolta. Először az, hogy Ausztriával fenn akarták tartani a jogközösséget; ám az új osztrák jog azóta áttért a 21 éves korhatárra. Miért akarjuk most már bizonyítani, hogy mi osztrákabbak vagyunk, mint Németország? A másik körülmény abban keresendő, hogy a háború előtti Magyarország a különböző vagyonok megvédését mindent megelőző fontosságú feladatnak tartotta; a vagyontalanok gazdasági követelményei háttérbe szorultak. Azt, hogy az árvaszéki gondoskodás a legszerencsétlenebb berendezkedés és hogy vagyontalanokat semmisít meg, a régi világ nem akarta észrevenni. De azután jött a háború és az árvaszék tűzmentes szekrényeiben őrzött vagyonok makulatúrává váltak. A régi tévhitet illenék már eltemetni.

A korhatárok kérdésében különben a jogtudomány zavaros fogalmakban szenved. A büntetőjogban a teljeskorúság a 16. életévben áll be, úgyannira, hogy a 20 éves embert már halálra ill. életfogytiglani fegyházra lehet elítélni. Itt tehát az észbeli tehetőség teljessége kétségtelennek van elismerve, ha a bűnöző 16 éves. Ha egy könyvet lop, akkor nagykorú, ha egy könyvet elad, kiskorú. Másnak képviselőjében már a 12 éven felüli gyermek eljárhat, sőt a 12 évnél fiatalabb is, ha a szükséges értelmes akarat-elhatározásra képes. (Javaslat 1024. §.) Tehát a képviselővel való viszonylatban és kifelé már a gyermek esze is elég. Ez a disztinció sem nyugszik valami erős erkölcsi és logikus alapon. Végrendelkezni pedig miután a Bizottsági szöveg 1565. §-a (tizenhatodik életév) el lett ejtve, már a 12 éves gyermek is képes; egyedüli korlátozás az 1831. §., mely a 18. életév betöltéseig közvégrendelket ír elő. Ezeket a discordantiákat folytatni is lehetne.

A korábbi tervezetek indokai a 24 éves korhatár mellett felhozták, hogy az azzal járó hátrányokat orvosolni lehet nagykorúsítással. Csakhogy a nagykorúsítás egy kivételes eset, mely kedvezményképpen megadható, de meg is tagadható. A fősúly itt azon a követelményen fekszik, hogy ha valaki megérett a jogi önállóságra, ezt a törvény dekretálja. Nem fordulhat mindenki a gyámhatóságához avagy talán még nem vagyunk eléggé agyon adminisztrálva? Ilyen argumentációval akár a 40 éves korhatárt is lehet ajánlani, hisz ebben az esetben is nyitva áll a nagykorúsítás processzusa. Nem észszerű valakire láncokat rakni, mert azokat le is lehet venni.

Szerepelt még egy másik hamis indok is. Az, hogy a házasság nagykorúsít. Igen, csakhogy a házasság megkötéséhez is kell a törvényes képviselő beleegyezése és ennek hiányában még mindig nem érvényesülhet a leminősített ember akarata. Azután milyen felfogás az, mely abból indul ki, hogy a 24 éven aluli személy még éretlen, de ha házasságra lép akkor észbeli érettségre tett szert.

A 24 éves korhatár valósággal diszkréditálja a magyar ifjúságot. Ha az olasz, francia, német, osztrák 21-ik életévében, a svájci már 20 éves korában lesz nagykorúnak elismerve, úgy a magyar ifjúságra a 24 éves korhatár pellengéért jelent. Ez ellen minden jogásznak tiltakoznia kell. Én a mai nehéz megélhetési viszonyokra való tekintettel a 20 éves korhatárt tartom indokoltnak.

A javaslat 27. §-a összefüggésben annak 317. §. és a 380. §. 11. pontjával, a kiskorú szolgálatba vagy munkába állásával, illetve a tanoncviszony létesítésével foglalkozik. Lényegileg a német törvényt követik ezek a szabályok, melyek pedig éppen nem helytállóak. Mindenekelőtt a svájci kötelmi jognak megfelelően a tanonc-

viszonyt el kellene különíteni. Ezen a téren nálunk hajmeresztő állapotok uralkodnak, a tanonc úgyszólván rabszolgaságban él, kihasználják mint a tolókosiba fogott kutyát. A svájci törvény mintájára a szerződés érvényességéhez mindenekelőtt írásbeli alkyszerűséget kellene követelni, továbbá minden körülmények közt gyámhatósági jóváhagyást, ha nem a szülő kötötte meg a szerződést. Visszaélés esetén megfelelő védelmet nyújt a 27. §. 2. bekezdése, de azt ki kellene egészíteni azzal, hogy a gyámhatóság a szülő akarata ellenére is felbonthatja a tanoncszerződést.

A kiskorú szolgálati ill. munka szerződése tárgyában a javaslat a zöld asztal látkörében mozog. Elrendeli, hogy az ilyen szerződést a kiskorú csak akkor kötheti meg, ha előzőleg a gyámhatóság vagy a törvényes képviselő megengedte. Ha e nélkül köti meg és az utólagos jóváhagyás sem következik be, a szerződés érvénytelen. (30. §.) A kiskorúval szerződő fél azonban a függő állapot tartama alatt kérdezheti, hogy megadják-e a jóváhagyást és ha nincs válasz, a jóváhagyást megtagadottnak kell tekinteni. (31. §.) A két utóbbi szakasz általános jellegű, de természetszerűleg a 27. §-ra is vonatkozik. Ez a komplikált szerkezet egy mindennapi kenyérgyártásban nem látszik igazolni a régi javaslatoknak népszerű átdolgozásáról közzétett híreket.

Az igazi életben a dolgok másképpen játszódnak le. A munkahelyeket a munkanélküliek tömegei rohanják meg, boldog az aki egy kevés kenyérhez jut; ha pedig valaki a munkaadót az ő függő állapotára figyelmeztetné, azon könnyen segít, felfogad egy a javaslat szerint eszményi nagykorúságot elért munkást. Azért azt mondom, dobjuk félre ezt az ócska lim-lomot és alkalmazkodjunk az élő állapotokhoz. Nem megnehezíteni, hanem megkönnyíteni kell a boldogulást, avagy tényleg kívánatos, hogy még a dolgozni akarók is a toloncházba kerüljenek? A vagyonosokra vagy azokra kiket szülőik eltartanak fenntarthatók a jelzett korlátozások, de általában ki kell fejezni a következőt: Oly kiskorú, aki 14. életévét betöltötte és maga tartja el magát, szolgálatba vagy munkába állhat és az e célra szükséges szerződést maga is megkötöheti. A 27. §. 2. bekezdése itt is alkalmazandó.

(Polyt. köv.)

Dr. König Vilmos.

Az esküdtbíráskodás a Jogászgylés vitájában.

I.

Elcsépel kérdés, kár volt napirendre tűzni, mondták sokan. Sohasem fog sikerülni az Eb. híveinek és ellenzőinek egymást álláspontjuk igazáról meggyőzni. Bár e tétel alól ezuttal kivétel is akadt Nagy Emil személyében, aki Saulusból Paulussá vedlett és Mendelényi László emelkedetten tárgyilagos és alapos tudással megírt referátumának hatása alatt visszavonta az Eb. visszaállítását ellenző javaslatát.

Az is igaz, hogy noha nívós színvonalon mozgott a vita, új szempontokat alig vetett napfényre. Persze e tekintetben is, mint kivételről kell megemlékezni a great old man, Pollák Illés dolgozatáról, mely telve volt egyéni veretű, franciásan szellemes filozófikus megállapításokkal. De hát ezt nem is lehetett elvárni ez elcsépel témától, melynek a büntető perjog birodalmában a legdúsabb és a legtartalmasabb irodalmi multja van hazánkban.

És mégis helyes volt, hogy a Jogászegylet az Eb. témáját tűzte napirendre. Mert mi haszna lett volna, ha a büntetőjogi szakosztály az elméleti tudománynak vagy kriminálpolitikának akár a legfrisebb pionir-problémáját tűzi tárgysorozatára: nem eleve meddőségre ítélte-e ma a legszebb elméleti vita, mely légtüres térben mozog a megvalósulás minden reménye nélkül. Az elmélet pedig nem öncélú és a jogi igazság valósulni akar.

A vita az esküdtbíráskodás változatlan visszaállítását kívánóknak numerikus győzelmével végződött. Persze, szavazattöbbséggel fogadta el a konzervatív testület a határozatot. Megható érzés volt szavazni; a tetszőleges döntés érzésének illuziójával. És e sorok írójának jóleső elégtételére szolgált, hogy ugyanez a javaslat, melyet egy évvel ezelőtt az ugyane tárgyban megtartott védői ankét során képviselt és e lap hasábjain kifejtett volt,¹ ezuttal a Jogászgylés hivatalos határozatául fogadtatott el. Viszont,

¹ L. Jogtud. Közlöny, 1927. 7. sz. «Az esküdtbíráskodás visszaállítása».

sajna, igaz, annak a szomorú bizonyítéka ez, hogy a gyakorlati jogász ma nem tűzhet szebb célt maga elé a kérdésben, mint a *muft intézményének változatlan visszaállítását*. Mert félt aggodalommal gondol arra: minő torz intézmény lenne és mi maradna meg belőle, ha most megreformálnák.

II.

Hiába elcsépelet kérdés: érdekes tünete volt a vitának, hogy az Eb. hívei és ellenzői *szinte szenvedelmesen hadakoztak* és nem éppen jogászi hűvösséggel csaptak össze a patinás pro- és kontra-érvek. Akik ott voltak, emlékezni fognak pl. *Miskolczy* táblabíró úrnak szinte személyes gyűlölettel telt vádbeszédére az Eb. fölött és *Dési Géza*nak elokvens hitvallására mellette.

Persze a kérdésben rejlő politikum a magyarázata ennek a tünetnek, fog hangzani az intézményt ellenző jogászok részéről a helyes válasz. De hát vajjon kikerülhető-e egyáltalában, hogy politikai szempontok ne keveredjenek akármely jogi probléma taglásába, legyen az a legegyszerűbb örökjogi vagy jelzálogi vagy akárcsak egy egyszerű pervitel-egyszerűsítési kérdés. És a vitának említett heve nem arra vall-e, hogy nemcsak az Eb. híveinek álláspontját irányította a politikum, hanem ellenzőinek *szigorúan jogási* álláspontját is mintha a politikum miazmája fertőzte volna meg?

Mert nyilván politikum az, mikor az Eb. hívei azzal érveltek a laikus bírászkodás mellett, hogy a demokrácia postulatuma az, hogy az igazságügyi önkormányzat az ítélkezésben is érvényesüljön. De vajjon nem politikum-e az, ha ezzel a háborús kivételes rendeletek örökérvényűségének rajongói azt szegezték szembe, hogy az Eb. mellett veszélyeztetve volna a *salus rei publicae* védelme. És ha volt politikum abban az érven, hogy az utolsó tíz év elsőfokú ítélkezése meggyőző bizonyítékot szolgáltatott az Eb. visszaállításának szükségessége mellett; legalább annyi politikum, mint ebben a kijelentésben, tényleg volt az utolsó tíz év hivatolt ítélkezésében is.

Mégis mellőzzük a vitában felmerült politikai momentumokat. És csak annyit állapítsunk meg, hogy nem tartjuk elvileg és ab ovo elvetendőnek még a helyes igazságszolgáltatási szervezet és a jó ítélkezés jogászi vizsgálatánál sem azt a magasrendű politikumot, mely pl. a büntető jogszolgáltatás népiesebbé tételét alkotmánybiztosítéknak tekinti. És valljuk *Carrarával*, hogy «az esküdtek ellen a törvényben való járatlanság miatt felhozott kifogás az alkotmányos rendszer ellen támad, mert ha elismerünk igazságát, a parlamentben és a néptanácsban is egyedül csak a törvénytudók ülhetnek». Lehet, hogy lesznek, akik elég következtetések és bátrak ahhoz, hogy Carrara idézett megállapításából kiindulva a laikus bírászkodás elleni állásfoglalásukat parlamentárizmus-ellenes állásfoglalássá szélesítsék ki és akik választott törvényhozók helyett *hajlandók lesznek elfogadni törvényhozásul egy szakértői gyűlekezetet*. Ezeknek azonban azt feleljük: a társadalmi együttműködést kikényszerítő jog fejlődési iránya az, hogy céljának biztosítása mellett lehetőleg minél több önrendelkezést és szabadságot hagyjon meg a társadalom egyedeinek. És amint minden egyéb mellette szóló érvtől eltérően szükség van az esküdtbíráskodásra egyszerűen azért, hogy dokumentáltassék: fennáll-e a bűncselekmény által megtámadott társadalomnak az esküdtek verdiktjében megnyilvánuló jogvédelmi álláspontja és a bírói testület ítélkezése között az összhang; úgy szükség van és lesz mindenkor a parlamentárizmusra is, mert eltörlése végeredményben nem jobb és helyesebb törvényhozást, hanem csak egy célt eredményezne: *a kormányzott népben a kiszolgáltatottság érzésének abszolút lelki nyomorát*.

III.

Néhány reflexzió még a vitában elhangzottakhoz:

Pollák Illés azt mondotta, nem lehet a bűnösség és beszámíthatóság bonyolult jogi és pszichológiai kérdésének kitisztázását laikusokra bízni, mert az ítélkezés épp oly nehéz, mint a *csipkeverés minuciózus művészete*. Egy felszólaló erre azzal válaszolt, hogy nem jó a hasonlat, mert az ítélkezés művészete *oly egyszerű, mint az imádkozás*. Hiába, mindig baj van a hasonlatokkal, azt hiszem, a csipkeverés finom művészetének elvégzéséhez sincs szükség akadémiai grádusra.

De hasonlat-mentesen is az ítélkezés lélektanából merítve mondhatjuk *Grossmiddel*: a bírónak konkrét eset fölötti ítélkezése nem több és más, mint jogérzetének, *a benne élő jogsugalomnak érvényrejtetése*. Hogy aztán ennek a jogsugalomnak az ítéletben jelentkező külső formája magára ölti *az alkalmazott törvényhelyből merített deduktív következtetés szillogizmusának köntösét*, az rendszerint csak utólagos, a jogsugalom priusát legalizáló szellemi tevékenység, mely a szakbírónak törvényelőírta indokolási kötelezettségéből ered.

Viszont ha ez így van, akkor megbukik az Eb. ellenzőinek az a főérve is, hogy nem ítélet az, amelyet nem tartozik indokolni az, aki hozza. Mert ez esetben *a konkrét ítélet jósága elsősorban a jogsugalom helyességétől, az élet köveleményeinek célszerű felismerésétől függ*, ez a tulajdonság pedig nem szakbírói privilégium és az élettal szorosabb kapcsolatot tartó laikus esküdtben — *aki mindig érzi*, hogy holnap sértetti vagy vádlotti minőségben kerülhet a törvény padjára — is fokozottan meglehet. Azt pedig mindnyájan tudjuk, hogy a materialiter legrosszabb ítéletet is némi dialektikai virtuozitással és törvényismerettel a legszebben meg lehet indokolni és az indokolásokról is áll, ami a statisztikáról: *a statisztikával mindent és mindennek az ellenkezőjét be lehet bizonyítani*.

Isten ments azonban, hogy ez a néhány sor az ítélkezésbeni önkény apoteozisa legyen. De talán nem fantazmagória, ha a jogtudomány fejlődését nem az ezernyi normák további differenciálódásában látjuk, hanem *az immár elkerülhetetlen egységesülés meginduló folyamatában*, mellyel együtt a jogtudomány — mint ez egykor a szerzetesek és tudósok kiváltsága-volt írni-olvasnitudással történt — előbb-utóbb a tömegek közkincsévé fog válni. (Így teszi a haladás útján minden emberi akció és intézmény önmagát fölöslegessé éppen a sikere által.) Addig pedig hadd legyen az Eb. laikus ítélkezése *híd és átmenet*, melynek a jog (Kúria) és a közvélemény (sajtó) ellenőrzése — tévedés vagy hiba esetén azonnal hangosan felzúduló ellenőrzése — mellett ma sem kell a szigorú jog, hanem lelkiismerete szerint indokolás nélkül döntenie.

Különben az Eb. büntető perrendi probléma és, mint az egész Bp.-nak, *célja az anyagi büntetőjog megvalósítása*. Hogy aztán, ha az anyagi büntetőjog a mai büntetőjogi dogmatika bilincseiből ki fog szabadulni és a modern kriminálpolitikai eszméknek megfelelően az egész mai büntetési rendszer gyökeresen át fog alakulni, mi lesz a mai büntető per sorsa — «ob dann mit dem Wesen der Sache nicht auch die Bezeichnung des Strafprocesses sich ändern wird, ob die Ausübung der gesellschaftlichen Schutzfunktion nicht völlig neue Organe und durchaus neue Formen aus sich herausbilden wird — *wer vermöchte das heute schon zu sagen*»²

Dr. Berend Béla.

Beszámoló a Jogászgyűlésről.

I. Az esküdtszék kérdése.

A jogelvi probléma kereteit jóval túlnövő érdeklődés mellett tárgyalta a jogászgyűlés a büntetőjogi kérdést: «Kívánatos-e az esküdtbíráskodás helyreállítása és ha igen, milyen terjedelemben?»

«Valahányszor az esküdtbíráskodást érintő valamely kérdés szőnyegre kerül, nyomban kiválik és harcra áll egymással szemben az esküdtszék híveinek és ellenzőinek két hatalmas tábora. A harci tűz nyomban magasra lángol, az összezapás heves, az ellenfelek szinte ellenségekké válnak». Így kezdi írásbeli referátumát dr. Mendelényi László kúriai bíró és valóban mindkét sereg bajnokainak legjava vívott ezuttal is szenvedélyes harcot s az sem tagadható, hogy a vita heve olyan érveket is dobott a küzdelembe, melyeknek gyökerei nem pusztán az objektív jogtudomány televényéből táplálkoznak.

Az egyik oldalról dr. Dési Géza, dr. Mendelényi László és dr. Nagy Emil, a másik oldalról Pollák Illés, dr. Miskolczy Ágost és dr. Kvassay Gyula voltak a seregek exponált bajnokai.

A tanácskozás eredménye az esküdtbíráskodás híveinek diadalát hozta és ebben nagyrészt Mendelényi érvelésének diadalát kell látnunk. Az ő írásbeli véleménye és felszólalása képezte a tanácskozások magvát, a hívők az ő általa kiépített sáncokban

² Liszt: Strafrecht. 1906.

harcoltak és az ellenzők az ő érveinek pillérei ellen intéztek támadást.

Mendelényi álláspontja a jogfolytonosság, a legalitás elvéből sarjad. 1914-ben kell az elejtett fonalat felvenni. Tételes és ma is érvényben lévő törvényeink az esküdtbíráskodás behozásának kérdését egyszer már elintézték — mellette foglalva állást — pusztán arról lehet tehát most szó, hogy az esküdtbíráskodás érvényes törvényen alapuló működésüket, melyet a kormány egy ma már nagyon is vitatható érvényű rendelettel felfüggesztett, újból folytassák-e vagy nem. Törvények halmazával szemben egy szükségrendelet áll. Az a kérdés, a «salus rei publicæ, az ország belső rendje, közbiztonsága és külpolitikája szempontjából fennforognak-e még azok az aggályok, amelyek a felfüggesztő rendeletet életrekellették és életben tartották.

Ezekre a kérdésekre pedig csak egy felelet lehet: Az aggályok ma már semmiesetre sem helytállóak; az ország belső rendje és közbiztonsága teljesen helyreállott, s így az esküdtbíráskodás visszaállításának akadályai nincsenek.

Azok az indokok, melyeket 1897-ben a képviselőház jogügyi bizottsága az esküdtbíráskodás mellett felhozott, eszmei igazságukból ma sem vesztek egy jottányit sem. Az esküdtbíráskodás nemcsak a politikai szabadság, hanem a jó büntetőigazságszolgáltatás hatalmas biztosítója is. Kiegyenlíti a nemzet jogérzését és a szakbíráskodás jogalkalmazását, s rajta keresztül hatol be az individualizáció, a méltányosság teljes erejében a büntető igazságszolgáltatásba.

S azok mellett a negatívumok mellett, melyek minden ellenkező érvelést megcáfolóan kimutatják, hogy az esküdtbíráskodás visszaállításából veszély és baj semmiesetre sem származhatik, mint pozitívumot azt hozza fel Mendelényi, hogy az esküdtbíráskodás a bírói tekintély megóvása és emelése érdekében is visszaállítandó. Politikai perekben az esküdtbíráskodás kiegyenlíti a szakbíráskodásnak a bírói függetlenség tekintetében fennálló nagy fogyatékoságát; a kinevezési rendszerből folyó — ha csak látszólagos — függőségi viszonyt s kivéve az ügyek méregfogát, a politikumot, megelőzi a közvéleménynek, különösen az alsóbíráskodással szemben politikai háttérű ügyekből kifolyóan fellépő idegenkedését és bizalmatlanságát.

Pollák Illés általános elvi szempontokból ellenzője az esküdtbíráskodásnak. El kell választani az «Igazság» fogalmát, a «Jognak» ma már a csipkeveréshez hasonlóan kifinomodott művészetét. A jog az emberek széthúzó és mindig egocentrikus, kezdetleges és durva igazságérzésének egy magasabbrendű összefoglalása: a mindnyájunk igazsága, — mondja írásbeli referátumában. — Ennek átéréséhez már magasabb intelligencia és főleg jogi verzáltág kell, amit pedig a kisemberektől a «suszteroktól, schneideroktól és szappanfőzőktől» el sem várhatunk. Szerinte az esküdtzék verdiktje sohasem oly megnyugvástkeltő, mint a szakbíráskodás ítélete. Mégis megállapítja Pollák Illés, hogy politikai és sajtóügyekben, legalább is az utolsó évtizedben, alsófokú szakbíráskodásaink sem váltak be. Javasolja tehát, az ú. n. vegyes bíróság (Schöffengericht) fellállítását és mindenestre mellőzhetetlennek tartja, hogy az esküdtbíráskodás visszaállítása esetére, az esküdtzék az ügyvédi, orvosi, mérnöki ipari és kereskedelmi hivatalos testületek tagjaiból a törvényszék elnöke tanácsülésben állítsa össze. A esküdtzék korszerű megreformálása hiányos lenne továbbá, ha azt a nőnek a jogszolgáltatásba való bevonása nélkül vinnék keresztül. Javasolja ezért, hogy főleg a «lázongó vér bűneseteiben» (de politikai és sajtó deliktumokban semmiesetre sem) a «Schöffengerichtben» minimált számú nő is vegyen részt, akiket vagy bármiféle magasabb intézettől nyert diploma, vagy a Feminista Egyesület kiküldetése kvalifikál erre a minőségre.

S ez utóbbi két pontban majdnem találkozik Pollák Illés véleménye Nagy Emilével, aki — bár elsőrendű érdeknek azt tartja, (s ezért saját véleményét visszavonva teljes egészében Mendelényihez csatlakozik,) hogy a jogászgűlés egy emberként az esküdtzéknek minden fenntartás nélküli visszaállítása mellett foglaljon állást, mégis a szükséges és azután keresztülvendő reform tekintetében összegezve álláspontját, úgy találja, hogy politikai és sajtóügyekben «jogi kvalifikációjú, főleg bírói egyénekből összeállítandó fakultatív esküdtbíráskodás az a rendszer, amelynek behozatalát a közérdek megkíváná», míg egyéb esetekben kis számarányban bevonandó az igazságszolgáltatásba a kispolgár és

a nő is, s így fejezné ki az esküdtzék verdiktje a «társadalom lelkének» valódi ítéletét.

Az ellenzők érveinek másik csoportja, mely főleg dr. Miskolczy Ágostban talált lelkes szószólót, az esküdtzék visszaállításában már eleve az állam ereje elleni merényletet lát. Veszélyesnek véli «az állam gyöngítését és pusztítását. Gyakran könnyel, még többször kárörömmel néző» azon társadalmi réteg ítélkezését, melyből az esküdtzék tagjai kikerülnek; sőt egyenesen a közérdek a társadalmi béke ellen, s az állam felforgatására törő osztályoknak befolyásától fél. Az esküdtzék bectelen forradalmi intézménynek minősíti és nem látja gyökerét sem a magyar pszichében, sem a magyar tradícióban.

Ezen érvek ellen főleg dr. Dési Géza és dr. Berend Béla állottak harcba. Kossuth Lajos, Deák Ferenc, s majd a konzervatív Tisza István plántálták be a magyar igazságszolgáltatás humuszába az esküdtbíráskodás intézményét, az esküdtbíráskodás együtt született meg és fejlődött a szabad magyar igazságszolgáltatással, s ez oly vértezett minden ilyenemű váddal szemben, melyről annak mérgezett nyilai ártalmatlanul hullanak a porba.

Dr. Kvassay Gyula terjesztette a teljes-ülés elé a kisebbségi véleményt. Felfogása szerint, — melyhez többek között Zelenka táblabíró is hosszabb felszólalással csatlakozott — az esküdtbíráskodás behozásának ideje óta a körülmények erősen megváltoztak. Különösen nincs meg ma még a lelkeknek teljes egyensúlya. Hiányzik az a higgadt atmoszféra, mely nélkül az állam érdekeire veszélytelen esküdtbíráskodás el sem képzelhető s ezért semmiesetre sem kívánatos, sőt egyenesen az állam érdekeivel ellentétes az esküdtbíráskodás visszaállítása.

A jogászgűlés teljes-ülése végül is elvetette a kisebbségi indítványt s nagy szótöbbséggel teljes egészében elfogadta a dr. Dési Géza által előterjesztett, s a büntetőjogi szakosztály által már megszavazott határozatot, mely szóról-szóra dr. Mendelényi László javaslatát foglalja magában.

Sajnos ilyen szűk keretek között nem állt módunkban az elhangzott tartalmas és mélyenszántó felszólalások mindegyikéről megemlékezni, örömmel állapíthatjuk azonban meg, hogy a jogászgűlés úgy a vita során, mint hozott határozatával nem vált méltatlanná nemes tradícióhoz.

Dr. Beer János.

II. A választottbíráskodás reformja.

A Jogászgűlés napirendjére tűzött perjogi kérdésben, a választottbíráskodás reformja tekintetében elfoglalt álláspontja az Országos Jogászgűlésnek a lapunk Szemle rovatában közzétett szövegről már ismeretes olvasóink előtt; e helyütt csak ezek rövid recapitulálására szorítkozunk:

Sürgős reformok: 1. A tisztességtelen versenyről szóló törvény alapján szervezett választottbíráskodás határozata ellen való fellebbezés. 2. Hozzájárulás az 1923 szeptemberi genfi jegyzőkönyvhöz és egyezmények kötése a szomszédos államokkal.

Nem sürgős, de a Pp. első novelláris módosítás alkalmával törvénybe iktatandó reformok: 1. A felek megegyezése hiányában a választottbíráskodás három tagból álljon, az elnököt az illetékes törvényszék tanácsban jelölje ki. 2. Választottbíráskodás elnökének tényleges szolgálatot teljesítő bíró vagy ügyész is kinevezhető. 3. A választottbíráskodás székhelye más kikötés hiányában azonos az egyébként illetékességgel bíró bíróság székhelyével. 4. A választottbíráskodás költségeit a törvényszék határozza meg, a választottbíráskodás ítélete a végrehajtás megkéréseig ne essék illetékkötelezettség alá. 5. Az érvénytelenítési kereset 90 nap alatt indítandó meg. 6. Oly kikötés, hogy a választottbíráskodás előtt ügyvéd ne fungálhasson, érvénytelen. 7. A bizonyítás felvételére megkeresett járásbíráskodás, a választottbíráskodás tagjait is értesítse. 8. A tőzsdebíráskodás eljárásának gyorsítása érdekében intézkedések szükségesek.

E határozatokhoz kevés hozzátenni valónk van, aligha lesz valaki, aki a fenti reformokat ne helyeselné.

Sokkal fontosabb azonban, hogy az elvetett, illetve az ellenérvek és a közhangulat hatása folytán visszavont indítványokkal foglalkozzunk, mert csak így tudunk teljes képet alkotni a Jogászgűlésnek illetve Perjogi Szakosztályának a szóbanforgó kérdésben nyilvánított állásfoglalásáról.

A tv. alapján szervezett, úgynevezett választottbíráskodások ítéletei ellen való fellebbezés kérdésében az állásfoglalás egységes volt, de e határozat csak egy hosszú határozat sorozat residuumma-

ként maradt meg. Nem volt hiány ugyanis oly indítványokban, melyek általában a választottbíróóság és nemcsak a tv. alapján szervezett választottbíróóságok ítéleteinek anyagi jogi igazságtalanságai ellen kívántak valami jogorvoslatot biztosítani a károsult félnek: *Kovács Marcel* meg kívánta engedtetni az érvénytelenítési kereset megindítását azon az alapon is, hogy a választottbíróóság ítélete valamely tételes anyagi jogszabály — ideértve a kir. Kúria teljes-ülési és jogegységi döntvényeit is — rendelkezésével nyilvánvalóan ellentétben áll, majd később az anyagi jog megsértése miatt indítható érvénytelenítési keresetek körét maga szűkíti meg és kizárja azon eseteket, midőn a felek az anyagi jog szabályainak alkalmazását a választottbíróóságnak elengedték. *Lakatos Gyula* a hosszadalmas érvénytelenítési per helyett alkalmasabbnak találta volna az illetékes kir. ítélőtáblához intézett felülvizsgálat lehetővé tételét, *Misner István* alkalmasabbnak találta volna magát a kir. Kúriát és a dezinált tanács elnökét meg azzal a joggal is felruházta volna, hogy a választottbíróóság ítélete alapján fogatosított végrehajtást felfüggeszthesse, végül *Cziegler István* a különböző gazdasági testületek által választott egyénekből alakított «választott felsőbíróóság» által kívánta volna a felülvizsgálatot elbíráltatni.

Az 1925: VIII. tc. 20. §-ban foglalt, a tényleges bírának és ügyészeknek választottbíróóságokban való részvételét teljesen eltiltó jogszabály teljes eltörlése is határozat tárgyává tétélt és azon határozat, hogy tényleges bírók és ügyészek választottbíróóságok elnökül ne csak kinevezhetők, hanem megválaszthatók is legyenek csak alig, hogy kisebbségben maradt.

A választottbíróóságok költségmegállapításaiban foglalt túlkapások ellen alkalmas megoldásnak találták egyesek a maximális és minimális költségskála hivatalos megállapítását.

Oppler Emil a választottbíróóságot fel akarta hatalmazni, hogy tanukat megidézhesse, megjelenésüket kikényszerítse és a tanukat meghiteltesse.

Felmerült az a kérdés is, hogy törvénybe lenne iktatandó a választottbíró megvesztegetésének büntetése. *Lengyel Aurél* kifejtette álláspontját, mely szerint a Btk. 461. §-ban felsorolt «különös megbízási folytán igazságszolgáltatási teendőkre kötelezettek» között a választottbírók is értendők, mert a Pp. XVII. címében meghatározott eljárás nem egyéb, mint kiválasztása annak a személynek, kire a konkrét ügyre vonatkozólag az állam igazságszolgáltatási hatalma törvénynél fogva száll. Az, hogy a német Btk. megfelelő §-ában a Schiedsrichtert külön említi, szerinte nem ellenbizonyíték s végül hivatkozott Plósz Sándornak hasonló állásfoglalására. Javaslatára az volt, hogy minthogy a Jogászgűlés e kérdésben törvényhozási intézkedést szükségtelennek lát, e kérdésben a határozathozatát mellözze. Határozati javaslatát később visszavonta, úgy, hogy a Szakbizottságnak nem állott módjában e határozat felett dönteni.

A szakbizottság előadói tisztét ellátó *Kovács Marcel* mélyen járó és meggyőző előadásának volt tulajdonítható az, hogy az írásban beérkezett (folyó évi ápr. 15-iki számunkban ismertetett) szakvéleményekben felvetett jó néhány reform eszme csírájában elhalt, s azok kezdeményezői az előadó érveitől meggyőzve határozati javaslatot elő sem terjesztettek. Így: elesett az a terv, hogy a kizárólagos illetékesség alá eső, a különbíróóságok, a munkaügyi bíróság elé tartozó perek a választottbíróóságok terümenéből kivonassanak, mindenki előtt feleslegessé vált a pótbíró-nevezés lehetőségének intézményszerű biztosítása, látszólag elesett az «állandóan szervezett választottbíróóság» létesítésének eszméje.

Meggyőzően fejtegette az előadó, hogy véleménye szerint a választottbíró késedelmeskedése esetén saját fele választási jogát újból gyakorolhatja, illetve a másik fél az illetékes törvényszékhez fordulhat más választottbíró kinevezése végett, vagyis a Pp. 771., 772. §-ai a 773. §. esetére is kiterjeszthetők, cáfolta Ujlaki Géának azon állítását, hogy a kompromisszum vagy a receptum érvényessége kérdésében perben (Pp. 180. §. 4.) vagy perenkívül (Pp. 773.) hozott határozat az érvénytelenítési perre nem praesudicál és kimutatta, hogy mindannyiszor, midőn a bíróság e kérdésben úgy határozott, hogy e határozat ellen a felek fellebbezéssel élhetnek, e kérdés az érvénytelenítési perben újabb vita tárgyává nem tehető.

Legvégül még azt a kérdést kell magunkhoz intéznünk, hogy feltétlenül helyes képét nyújtja-e a Jogászgűlésnek a választottbíróóság kérdésében hozott határozata a Perjogi Szakbizottságban

kialakult általános felfogásnak? Tagadólag kell válaszolnunk s ezzel egyúttal bírálatot is mondunk a Jogászgűlés ügyrendjéről, illetve el kell mondanunk észrevételeinket, melyeket a Perjogi Szakbizottságban lefolytatott vita folyamán az ügyrendre vonatkozólag szűrtünk le.

A Jogászgűlésnek nem az a hivatása, hogy a törvényhozás helyét foglalja el s aprólékos szabályozások szükségessége vagy szükségtelensége felett döntsön, hisz ily részletkérdések megvitatására a tárgyalásra rendelkezésre álló néhány óra nem is elegendő, hanem a Jogászgűlés akkor emelkedik hivatásának magaslatára s akkor tölti be feladatát, ha jelentős *elvi* kérdésekben tud határozni s ezzel a törvényhozónak ki tudja szabni az irányt (s nem az utat!) melyet kövessen. Ily szemmel nézve a Jogászgűlés napirendjére tűzött perjogi kérdést nem is tartjuk alkalmasnak e célra. Mégis, véletlen szerencse, a vita folyamán egy oly kérdés merült fel, mely teljes mértékben alkalmas lett volna arra, hogy a Jogászgűlés felette határozzon és épp e kérdésben *nem dönthetett* a Szakbizottság. E kérdés lényege abban állhatott volna, hogy legyen-e valami jogorvoslat a választottbíróóságok ítéleteinek anyagi jogszabálysértései ellen. A kérdés ily formában való feltétele mellett lényegtelen az, hogy e jogorvoslatot érvénytelenítési kereset vagy felülvizsgálat alakjában konstruáljuk és még kisebb fontossággal bír az, hogy a felülvizsgálat elbírálására a Kúria, a Tábla vagy egy ezen célra szervezett Választott Felsőbíróóság legyen-e hivatva. Az *elvi* kérdésben kellett volna dönteni (ily közbenszóló döntésekre módot kellene adni az ügyrendnek) s csak ha e kérdés kedvezően dől el, lehetne helye (ha egyáltalában helye van) vitának a részletek kérdésében. És szerintünk nem döntött e kérdésben a Jogászgűlés, mert azáltal, hogy a javaslatok, (mint fentebb említettük) szélforgácsolódtak, egyik javaslat sem kaphatott többséget, de még mindig nyílt kérdés, hogy az *elvi* kérdés szavazás alá bocsajtása esetén milyen lett volna a döntés. *bi.*

III. A fogyatékos elmetehetségűek cselekvőképessége.

Az első magánjogi probléma a fogyatékos elmetehetségűek cselekvőképességének kérdése, annak ellenére, hogy *Szladits Károly* nagy koncepciójú, tudományos mélységű és megszívlelendő iniciatívákban gazdag előadása alapján került megvitatásra, nem tudott a Jogászgűlésen jelentős előrehaladást tenni. Hangzottak el értékes és érdekes felszólalások, felvetődtek és élesebb profilt nyertek egyes részletkérdések, de maga a probléma lényege, mintha kisiklott volna a Jogászgűlés kezéből. A Magánjogi Törvénykönyv javaslatának álláspontjával szemben, amely álláspontot alapelveiben *Szladits* is magáévá tette és meggyőző érvekkel támogatta, állott *Almásy Antal* referátumában kiépített rendszere. Adva volt tehát a vita gerince. A vita során azonban épp erről esett legkevesebb szó és így csak helyeselni lehet a *Szladits* által végül elfogadásra ajánlott határozati javaslatot, mert ezáltal legalább nem hozott a Jogászgűlés olyan határozatot, amely neki állásfoglalást imputált volna olyan kérdésekben — amelyekben csak szavazott.

Alap megvitatás tárgya volt a kérdés pszichiatrai oldala. *Kluge, Bakodi, Hajós* és *Dezső* felszólalásai lehető szabadsággal igyekeztek a jogászsággal, az orvosi álláspontot megismertetni. Kétségtelen azonban, hogy ezek az egytől-egyig nagy érdekességű hozzászólások is elterelték a vita medrét. Mert jogi szempontból irreleváns, hogy fogyatékos elmetehetségűeknek, elmehibásoknak vagy egyensúlyozatlanoknak nevezzük és hogy melyik elnevezés indokoltabb arra a kategóriára nézve, amelyet felismerünk, amelynek csupán jogi értékelését és szabályozását keressük. Ami az orvostudomány szempontjából talán vitális és mélyen szántó disztinkció, a jog szempontjából — ez esetben — csupán nomenklatura kérdése.

Szladits a Magánjogi Törvénykönyv tervezetének három legjelentősebb vívmányát — e kérdés kapcsán — a fogyatékos elmetehetségűek kategóriájának meghatározásában, a gondnokság alá nem helyezett elmebajosok viszonylagos cselekvőképtelenségében és az elmebetegség és elmeengesség tényállásainak a gondnokság alá helyezés szempontjából egységes csoportba foglalásában látja. A gondnokság alá nem helyezett elmebajosok ügyleteinek elbírálásánál szükségesnek látja az ügyletek objektív tartalmának helyességét az ügylet érvényesség szempontjából történő megítélésének alapjává tenni. Az *Almásy* által ajánlott megtámadható-

ság helyett — miként a Magánjogi Törvénykönyv javaslata is — a viszonylagos semmisségét fogadja el, amiáltal az elmebeteg helyes és érdekeit szolgáló ügyletei védelemben részesülnek, amennyiben azok semmisségére az elmebeteg előtt más nem hivatkozhatik. Ezzel szemben Almási azon aggályának adott kifejezést, hogy ezentúl a gondnokság alatt nem álló elmebajos ügyletei háromféleképpen fognak — jogi természetük szerint — elbíráltatni. Lesznek viszonylagosan semmis ügyletek, lesznek semmis (családjogi) ügyletek és végül megtámadhatók (végrendelet). Mindenesetre ezen a ponton a Jogászyülés sokkal megkönnyíthette volna a fogalmak tisztázását, ha a kérdés ökonomikusan ide koncentráltatott volna.

A megszívlelendő gondolatok egész sorát vetette fel Szladits Károly. A Mtj.-val szemben ajánlotta, hogy a cselekvőképtelenség védelme a gondnokolt ellen ne álljon fenn, hogy a gondnokolt, olyan nyilatkozatát, amelyhez a gondnok hozzájárult, ne lehessen cselekvőképtelenség címén megdönteni, hogy a gyámhatóság a gondnokolt cselekvőképességét az olyan ügyletek tekintetében is megszoríthassa, amelyeket a kiskorú törvényes képviselője nélkül is megköthet, megfontolásra ajánlotta továbbá a fogyatékos elme-tehetség miatti gondnokság alá helyezést, az elmebaj miatti gondnokság alá helyezéssel egységes meghatározás alapján egyesíteni — mind megannyi súlyos gondolat, amelyre a határozatban csak sommásan történik utalás.

Vincenty Gusztáv azt indítványozta, hogy akár elmebetegség, akár csak fogyatékos elme-tehetség, miatt gondnokság alá helyezett végrendelezési képessége korlátozassék és hogy a gondnokság alá nem helyezett fogyatékos elme-tehetségű ingyenes vagy csak színleg vagy részben visszerhes elidegenítő ügyleteit, az akinek «öröklési, várományosi jogát» az ilyen ügylet sérti, megtámadhassa, ha kimutatja, hogy az ügylet ill. a halálesetre szóló intézkedés megtételére a fogyatékos elme-tehetségűt harmadik személy e fogyatkozását kihasználva bírta rá.

Ezzel az indítvánnyal szemben Szladits új intézkedést szükségesnek nem tartott. Az indítványt kiindulásában ott látta — Almásival egyetemben — téves elvi alapon nyugvónak, ahol «várományosi» jogról tesz említést. Jogunk a törvényes örökösöknek várományosi jogot nem ad, tehát nem adhatjuk meg nekik, e címen, a fogyatékos elme-tehetségűnek in konkrétó őket károsító ügyleteivel szemben a megtámadási jogot. (A kötelesrész intézménye természetesen más elbírálás alá esik, Vincenty indítványa azonban nyilván nem a kötelesrészre jogosultakat akarta védeni, mert azok a kötelesrészüket sértő juttatásokkal szemben amugy is védelemben részesülnek.) Megtámadhatók azonban az ilyen ügyletek, kizsákmányolás vagy «undue influence» címén.

Csorna Kálmán a preventív védelem további kiépítését és ennek kapcsán a gyámhatósági szervezet kellő megreformálását kívánta, ami a határozat második részében kifejezésre is jutott. A többi felszólaló a kérdést egyik-némelyik részletében tette vizsgálat tárgyává.

Amint már megállapítottuk, a Jogászyülés e kérdés tárgyalásánál nem tudott az eléje tornyosuló kérdéskomplexummal megbirkózni és így Szladits számára sem maradt más hátra, hogy — amint szellemesen megjegyezte — «keresetleszállítással éljen», mivel, «pluspetitioba eset». Így jött létre a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának «bizalmat szavazó» határozat.

Egy eredménye azonban biztosan volt a tanácskozásoknak: alkalmunk volt hallani Szladits Károly ragyogó elaborátumát és remélhetjük, hogy az általa felvetett szempontok a Magánjogi Törvénykönyvünk további genezisében nyomot fognak hagyni.

Dr. Viener Miklós Pál.

Szemle.

— **A bírói függetlenség**, amelyről az esküdtszéki és a költségvetési vita során ismét szó esett, olyan mint a szüzes-ség. Baj van a kréta körül, ha túl sokat emlegetik. Vargha Ferenc egyik esküdtbíróágellenes cikkében, az igazságügy-miniszter a képviselőházban igen meggyőzően bizonyították, hogy a bíróságaink függetlenek a kormánytól. Készséggel elhiszük, hogy e függőség ma sem nagyobb, mint a háború előtt volt, amikor senkinek sem jutott eszébe, hogy a bíróságnak a «független» epitheton ornanst akár macskakörmök-

kel, akár azok nélkül adományozza. Épp úgy, mint ahogy báli tudósításokban nem szokásos az ott szereplő hajadonokat az ártatlan jelzővel díszíteni. Mi sem tévesebb azonban, mint a feltevés, hogy a politikai háttérű pörök alkalmával itt-ott felhangzó kétségek azt a gyanúsítást fejeznék ki, mintha a bíróság a kormánytól utasításokat nyerne vagy ítéletében akárcsak kéretlenül is, a kormány titkos vágyát próbálná kifejezni. Aki ez ellen védi a bíróságot, az vagy nincs tisztában a váddal vagy a sanda mézszáros szerepére vállalkozik. Mi nyíltan, kertelés nélkül beszélünk. Nem abban rejlik a hiba, hogy bíróságaink nem függetlenek a kormánytól, hanem abban, hogy politikai jellegű ügyekben nem tudnak tudatmögöttes énjüktől szabadulni, hogy azt a világ-felfogást, amelyet az ellenforradalom termelt ki és amelynek letéteményese elsősorban a hivatalnok osztály volt, össze-tévesztik a közvéleménnyel. Hogy a bíró visszhangozza «a közvélemény zúgását», az rendjén van, csupán az nincs rendjén, hogy a bírói egyesület elnökének zúgását vagy annak a lap-erdőnek stereotyp zúgását, amelyből a közvéleményt meríti, a nemzet lelkiismeretének tartsa. Minthogy közvélemény csak az, amiben a nyolc millió magyar többsége megegyezik s minthogy az ország lakosságának ezidőszerint nem áll módjában, hogy ezt a véleményt kifejezze, a bíróság, sajnos, ily kérdésekben nem is lehet a közvélemény szócsöve. Ezért esik öntudatlan áldozatul a Faust-tól jellemzett tragikumnak:

Was ihr den Geist der Zeiten heisst,
Das ist im Grund der Herren eigner Geist,
In dem die Zeiten sich bespiegeln.

Ezt az ellentétet, amely az öntudatmögöttes bírói jóhiszemű meggyőződés és az annak helyességében kételkedők közt felmerül, a bírói függetlenségnek semmiféle intézményes biztosítása el nem oszthatja. Csupán igazságügyi strucc-politikusok tagadhatják e sajnálatos disszonanciát s csak önámító ábrándozók remélhetik, hogy a bírói szó a nemzeti akarat kifejezésében a declaratív szerepet constitutív hatállyal pótolhatja. Épp ezért a bírói függetlenség eszményi helyreállta oly közvélemény kialakulásától függ, amelyet nem csupán a bírói ítélet és a vele egyetértők tekintenek közvéleménynek.

— **Az Országos Ügyvédszövetség Pollák Illés**, a Szövetség elnöke elnöklété alatt tartotta meg közgyűlését, amelyen nagy számban jelentek meg a budapesti és a vidéki osztályok kiküldöttei és az ügyvédi kamarák képviselői, élükön *dr. Pap József*-fel. A napirend előtt a közgyűlés megkoszorúzta az elesett hős budapesti kartársak emléktábláját. Az elnök nagyszabású beszéde után, amelyben a magyar ügyvédnek a magyar jogélethez való viszonyát filozófiai mélységgel, szellemességgel elemelte, a közgyűlés elfogadta az igazgatótanácsnak *dr. Király Ferenc* ügyvezető titkár által benyújtott jelentését. A két megüresedett társelnöki tisztség betöltésére kerülén a sor, a most folyó három éves ciklus hátralevő egy évi időtartamára, a Szövetség társelnökeiül megválasztották *dr. Waigand Antalt*, a Szövetség győri osztályának elnökét és *dr. Visy László* pécsi ügyvédet, a Kúria ügyvédi tanácsának tagját.

— **A 60%-os kvóta** miatt erősen támadja a legutóbbi kényszeregyességi rendeletet e lap legutóbbi számában megjelent cikk, melyhez néhány megjegyzést szeretnék fűzni.

A rendelet tekintetében nagyon eltérők a nézetek, magam sem lelkesedem érte, de egészen más szempontból, t. i. hiába-valónak tartom, mert bármennyire is emeljük a kvótát, a vissza-élések továbbra is megmaradnak, az adós minden skrupulus nélkül magasabb kvótát fog ajánlani és azt épp oly kevéssé fogja fizetni, mint igen sok esetben eddig sem fizette meg a kisebb hányadot és az O. H. E., az eddigi gyakorlatából következtetve, a magasabb hányadra való tekintettel még kevésbé fogja vizsgálni, hogy a kvótára a fedezet megvan-e és még kevésbé fog törődni azzal, hogy a fizetésektelenség késedelmes bejelentésével a hitelezők előtt fedezet vonatott el. A kényszeregyességi eljárás bármilyen megreformált alakban sem pótolhatja a csőd-eljárást, utóbbinak fogyatékoságán csak az eljárás egyszerűsítésével és olcsóbbításával segíthetünk, ellenben a kényszeregyességi eljárás, mely a visszaéléseknek egész lavináját idézte elő, a tisztességes kereskedelem, a közgazdaság és a közérköles érdekében legsürgősebben megszüntetendő. Minthogy azonban a rendelet mégis csak lépés, bár igen kis lépés előre, azt üdvösnök tartom, főleg abban a reményben, hogy a kormány, ha ezen kísérlete eredménytelenségét látni fogja, mégis csak radikálisabb meg-

oldásra fogja magát elhatározni. E kérdésnek számos pro és kontra vonatkozása van és semmiféle megjegyzésem nem volna a miatt, hogy a hivatkozott cikk írója ellenkező nézeten van, de szövé kell tennem azt, hogy a cikk a rendeletet a tömeggondnoki várományosokkal és az ügyvédekkel hozza kapcsolatban. Annakra dédelgetett kedvence a kormánynak az ügyvédi kar, hogy annak érdekében közgazdasági szempontból káros rendelkezésekre határozza el magát? Gondolt-e csak egy pillanatra a kormány e rendelet kibocsátásakor az ügyvédségre? Azt hiszem, hogy a cikkíró szerint is mindez nem forog fenn. Miért kell a csőd-eljárás fogyatékoságát az ügyvédi karral kapcsolatban hozni, mely maga is ostromozza annak hibáit és maga is kívánatosnak tartja, hogy a költségek a likvidált vagyonhoz mért százalékos átalányban állapíttassanak meg. (Az átalány megállapítás egyébként már gyakorlatba is ment.) Nem tételezem fel a cikk írójáról, hogy az ügyvédi kart bántani akarta, azonban a cikkében mégis csak annak a nézetnek variálását találjuk, hogy a csőd nem ér semmit, mert az ügyvéd-tömeggondnok elvisz mindent, pedig a csőd-eljárás eredménytelenségének számos más oka van, így például: a fizetésképtelenség késedelmes bejelentése és általa a vagyonnak már előzetes erős csorbítása, a csődvagyonnak nem kielégítő értékesítése, (minek oka az is, hogy a hitelezők, kik szakértelemmel bírnak és mint a csődválasztmány tagjai az értékesítésbe befollyhatnának, azzal rendszerint egyáltalán nem törődnek), a felesleges, körülményes leltározás költségei, az eljárás egyébkénti túlzott formalizmusa, a kedvezményes hitelezők jelentős sorozata, ezek között a közterhek nagy összege stb. és természetesen, hogy mindezek után a tömeggondnoki költségeknek bármily mérsékelt megállapítása mellett is a csődhitelezőkre semmi vagy alig valami juthat.

Még erősebben kifogásolom azonban a cikkírókat azt a kijelentést, hogy «azt az adóst, ki 60%-ot tud fizetni, az adott gazdasági helyzetben nem szokták fizetésképtelenségnek tekinteni». Valóban nem tudom, hogy ki a fizetésképtelen, ha nem az, aki fizetését megszüntette, s pláne az, akinél a passzívok meghaladják az aktívát? Vajon mily benyomást tesz az a külföldi hitelezőre, hogy Magyarországon előkelő jogi szaklapban minden körhöz szó nélkül ilyen felfogás fennforgását állapítanak meg? Azt hiszem, hogy az ország hitelének és közgazdasági érdekének helyesebben szolgál a kormány, ha ilyen elvet a kormányzati intézkedéseinek el nem fogad. Annyi más ténnyel ostromozhatjuk a kormány intézkedéseit, kár ott is támadni, ahol szándékai helyesek voltak és ha ostromozni akarjuk, inkább támadjuk a miatt, hogy miért kell a rendelet életbelépését augusztus elsejére kitolnia és általa a kényszer-egyessegek megkeresésére erős ösztönzésül szolgálni és hogy ha a visszaélések ellen gátat akart emelni, miért nem teszi a tisztességtelen adós ellen szükséges kautélákat hatályosabbakká.

Dr. Laufer József.

*

Ha a 60%-os rendelet a kényszer-egyessegek intézményét *ad absurdum* fogja vinni, miként azt dr. Laufer hiszi, úgy a medicina valóban peior morbo és a kormány a rendelet védőjének alighanem azt válaszolja: Isten mentsen barátaitól, ellenségeimmel majd csak elkészülök magam is. Hogy a csődöknek a «reform» következtében beálló szaporodása iránt kifejezett aggályunkban mi sem állt tőlünk távolabb, mint az ügyvédi kar érdekeinek támogatása, azt talán nem is kellene megemlíteni, amíg azonban a csőd a donatio jellegével bír, a tömeggondnokság alig alkalmas eszköz az ügyvédi nyomor enyhítésére, arról nem is szólva, hogy minden kereskedői existencia pusztulása az ügyvédi kar számára a kereseti lehetőség csökkenését jelenti. Szomorú pecsenye az, amit a fejős tehén elhulltával sütnék. Végül pedig legyen szabad megjegyznem, hogy aki 60%-os hányadot tud felajánlani, ami költségekkel együtt körülbelül 70%-ra rúg, az nem szokott fizetésképtelenséget bejelenteni, mert módjában áll magánúton is egyezkedni. Erre «korholó szót» már csak azért is kár volna pazarolni, mert a helyzet számos külföldi államban sem rózsásabb. Szerk.

A XIII. országos jogászyűlés határozatai:

Magánjog. 1. kérdés. Mikép kellene szabályozni az elmebeteg és fogyatékos elmebetegségük cselekvőképességét?

Határozat: I. Az Országos Jogászyűlés az elmebajosok és a fogyatékos elmebetegségük cselekvőképességének a Magánjogi Törvénykönyv Törvényjavaslatában foglalt szabályozását alapelveiben helyesli, a részletekre vonatkozólag elhangzott észrevételeket azonban a végleges szövegezésnél való figyelembevétel végett az igazságügyminiszter úrhoz felterjeszti.

II. Kívánatosnak tartja az Országos Jogászyűlés az elmebajosok megelőző jogvédelmének további kiépítését külön törvényben — esetleg a gyámhatósági szervezet módosításával — olyan irányban, amely a bírói gondnokság alá helyezéssel és a gyámolító gondnokrendelések (Mtj. 419., 420. §.) felül az elmebajos egyéni viszonyaihoz igazodó másnemű oltalmi intézkedéseket is tesz lehetővé.

2. kérdés. Milyen törvényhozási vagy kormányhatósági intézkedésre van szükség a végből, hogy megszűnjének azok a nehézségek, illetőleg kiegyenlítessenek azok a nemzetközi jogi összefüggések, amelyeket a trianoni szerződés állampolgársági rendelkezései a házasság és a házassági pert indító felek állampolgársága kérdésében előidéztek?

Határozat: Az Országos Jogászyűlés a felvetett kérdés szempontjából nem tartja szükségesnek a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. tc. és a házassági jogról szóló 1894: XXXI. tc. VII. fejezetének módosítását, kimondja azonban, hogy:

I. Mulhatatlanul szükségesnek tartja a községi illetőség fixiróza céljából a magyar állampolgárok törzskönyvi összeírását.

II. Szükségesnek tartja, hogy a m. kir. kormány az 1921. évi XXXIII. tc.-be iktatott trianoni békeokiratban nem rendezett vagy a hivatkozott törvénycikk rendelkezései következtében vitássá vált állampolgársági kérdések rendezése végett az utódállamokkal akár külön-külön, akár az 1922. évben tartott római nemzetközi konferencián létrejött kollektív állampolgársági egyezmény módjára — a vitáknak végső fokon döntőbírósi hatáskörbe utalása mellett — a kérdések egész komplexumát felölölő állampolgársági egyezményt kössön és az egyezményekben rendezze azokat a zavaros családjogi helyzeteket is, amelyek az állampolgársági kérdések rendezetlenségéből előállottak.

III. Ha az utódállamok kormányainak vonakodó magatartása miatt a m. kir. kormány rövid időn belül állampolgársági egyezményeket nem köthetne, ebben az esetben szükségesnek tartja, hogy a m. kir. kormány a rendelkezésre álló nemzetközi jogi utak igénybe vételével az állampolgárság kérdését a trianoni békeokirat állampolgársági rendelkezései következtében előállott zavarok megszüntetése végett a Nemzetek Szövetsége elé vigye.

IV. Addig is, amíg az I—III. pontban javasolt módzatok kielégítő eredményre nem vezetnek, szükségesnek tartja, hogy a m. kir. belügyminisztérium és a közigazgatási hatóságok a házasság és a házassági pert indító felek állampolgársága (községi illetőségek) kérdésében, akár a felek kérelmére, akár hatósági (bírósi) megkeresésre mindenkor soronkívül és lehetőleg érdemben intézkedjenek; egyúttal szükségesnek tartja a magyar állampolgárság és a községi illetőség okmányi igazolásának könnyítését, egyszerűsítését és gyorsítását.

Polgári perjog. Kívánatos-e: a) a választottbírósi intézményének, b) a tőzsdebírósi intézménynek újonnan szabályozása, és milyen elvek alapján?

Határozat: I. A Jogászyűlés kimondja, hogy a Pp. XVII. címének módosítását nem tartja elsőrendűen sürgősnek. A Pp. legelső novelláris módosításánál azonban óhajtja az alábbi pontok szerinti módosításokat.

2. Eltérő megállapodás hiányában mindegyik fél egy-egy bírót választ és ezek választják meg az elnököt. Abban az esetben pedig, ha ők az elnök személyében meg nem egyeznek, valamint akkor is, ha a szerződés az elnöki tisztség betöltésének más módjáról nem intézkedik, az elnököt az illetékes törvényszék tanácsa nevezze ki.

3. Az 1925: VIII. tc. 20. §-a olyképp módosíttassék, hogy tényleges szolgálatot teljesítő bíró vagy ügyész a választottbírósi elnökéül kinevezhető legyen.

4. Eltérő megállapodás hiányában a választottbírósi székhelye ugyanaz, mint a rendes bíróságé, amely választottbírósi kikötés hiányában hatáskörrel és illetékességgel bír.

5. A Jogászyűlés kívánatosnak tartja, hogy a választottbírósi kódás olcsósága törvényhozási intézkedéssel is előmozdítottassék és e végből szükségesnek tartják, hogy a bíróság díjazása szabályoztassék. A polgári perrend azon rendelkezése amely szerint a választottbírósi saját díjait maga állapíthatja meg, töröltessék és a választottbírósi eljárásra nézve illetékmentesség adassék olyképpen, hogy az illetékek csak abban az esetben legyenek lerovandók, ha választottbírósi ítélet alapján végrehajtás elrendelését kérik.

6. Azokon az eseteken kívül, midőn a perbeli cselekvőképességgel nem bíró fél nem az ő törvényes képviselője útján járt el és amidőn a fél nevében más személy meghatalmazás nélkül járt el, minden egyéb esetben az érvénytelenítési keresetet 90 nap alatt kell megindítani.

7. Megengedendő a felülvizsgálat a tisztességtelen versenyről szóló 1923: V. tc. alapján működő választottbírósi határozata ellen.

8. Érvénytelen az olyan kikötés, amely a választottbírósi eljárásban az ügyvédi képviselést kizárja.

9. A választottbírósi részéről jogsegély iránt megkeresett királyi járásbírósi vagy bizonyítási felvételi határnapra a választottbírósi tagjait is értesíteni köteles, akik a járásbírósi előtt a tanukhoz és szakértőkhöz kérdéseket intézhetnek.

10. A nemzetközi jog továbbfejlesztése érdekében a Jogászyűlés kívánatosnak tartja, hogy a nemzetközi jogsegély a választottbíráskodás terén is kiépítettessék és különösen, hogy az 1923. évi genfi jegyzőkönyv Magyarország részéről aláírassék és ratifikáltassék és hogy a külföldi államokkal, főleg azokkal, amelyekkel közvetlen gazdasági összeköttetésben vagyunk, kölcsönös végrehajtási jogsegély biztosítottassék azokra az esetekre, amelyekben magát mindkét fél aláírásával okiratban, vagyoni jogi kérdésben, választottbírósi döntésének alávetette.

11. A tőzsdebírósi eddigi szabályozásának módosítására szükség nem forog fenn, kívánatos azonban, hogy a Budapesti Áru- és Értéktőzsde saját hatáskörében az eljárás gyorsítása érdekében mielőbb belső reformokat hajtson végre.

Hiteljog. Miképpen volna a csődjog és fizetésképtelenségi jog reformálandó (különös tekintettel a csődtörvényre, a kény-

szeregyességi eljárásra és a csődönkívüli megtámadás kérdéseire)?

Határozat: 1. Az Országos Jogászggyűlés a fizetéseképtelenség lebonyolítására vonatkozó jogszabályok szervesen egységes olyan szabályozását tartja kívánatosnak, mely az eljárást egyszerűbbé, gyorsabbá és olcsóbbá teszi.

2. A csődönkívüli kényszeregyesség intézménye — azonban egységes formában — fenntartandó.

3. Szükségesnek tartja a megállapítandó megfelelő esetekben a csőd mellett a kényszerfelszámolás intézményét.

4. Szükségesnek tartja mind a csődönkívüli kényszeregyesség, mind a csőd és kényszerfelszámolási eljárásban a jogász és gazdasági teendők bifurkációját és a gazdasági teendőknek megfelelő autonóm gazdasági szerv bevonásával való ellátását.

5. Az anyagi csődjognak a hitelezők tekintetében adott védelme, a csődönkívüli fizetéseképtelenségi esetekre is kiterjesztendő.

6. Szükségesnek tartja a büntető intézkedéseknek a fizetéseképtelenségek azon eseteire is kiterjesztését, amelyekben csőd nem nyitott.

7. A csődönkívüli megtámadási jognak még a kodex megalkotása előtti sürgős törvényes szabályozását tartja kívánatosnak.

Büntetőjog. Kívánatos-e az esküdtbíráskodás helyreállítása és ha igen, milyen terjedelemben?

Határozat: Az Országos Jogászggyűlés véleménye szerint:

a) azok az okok, amelyek miatt az esküdtbíráskodásnak felfüggesztése szükséges volt, már nem forognak fenn,

b) azok a szempontok, amelyek az esküdtbíráskodás behozatalánál irányadók voltak, ma sem vesztek erkölcsi igazságukból, tehát

c) helyre kell állítani az esküdtbíráskodást lényegileg úgy, aminő az volt a háború kitörésekor, csupán

d) az esküdtbíráskodás hatáskörét kell — az időközben hozott törvényekre tekintettel — kitágítani és az esküdtek minősítését emelni és ennek kapcsán

e) Budapesten a politikai és sajtóperekben a special-jury intézményét kell meghonosítani.*

— **Részvénytársaság fióktelepének perképesége.**

A Hiteljogi Dtár ezidei évfolyamában 13. sz. a. közölt határozathoz azt a megjegyzést fűztük, hogy az aggályos. A kérdés sűrű felvetődésénél fogva szükségesnek tartjuk a határozat aggályosságára közelebről rámutatni. Helyes, hogy a fióktelep nem önálló jogi személy; nincsen neki kifelé önálló üzleti vagyona; nem készít önálló mérleget; ellenben pl. telekkönyvi bejegyzések a fióktelep javára is történhetnek, ha annak cége a főtelep cégétől különbözik. Perben azonban a részvénytársaság *felléphet, de nem kell fellépnie* a fióktelep cége alatt az ennek üzeme által keletkezett jogi vonatkozásokban. Ennyiben tehát a határozatban elfoglalt álláspont nem állhat meg. (L. Goldschmit, Die Aktiengesellschaft, Handelsgesetzbuch §. 178 bis §. 319, a 201. §-hoz 9. és 10. a. és az itt hivatkozott állandó bírói gyakorlatot.)

Inhalt. Dr. V. König: Der Entwurf des ungarischen BGB. — **Dr. B. Berend:** Die Schwurgerichtbarkeit in den Verhandlungen des Juristentages. — **Dr. J. Beer, bi., dr. M. P. Viener:** Bericht über den Juristentag. — Rundschau. — Spruchbeilage.

* A közigazgatási és pénzügyi jogi határozatokat lapunk legközelebbi számában hozzuk.

Dr. FISCHERNÉ

diktáló-, másoló- és sokszorosító irodája
Budapest, V., Alkotmány-u. 21.

Meglepő olcsó árak! Telefon: L. 963-60

Irodahelyiség

ügyvédi vagy más célra, közvetlenül Kúria mellett, első emeleti új bérpalotában öt szoba lelépés nélkül mindjárt átadó. Érdeklődők írjanak. «Remek» jelige alatt kiadóba.

Közjegyzői segéd 20 évi gyakorlattal, magyar, német, román, francia nyelvismerettel állást keres. Cím a kiadóhivatalban.

Fiatallal, agilis, helytállóképességű ügyvéd abszolút biztonsággal existenciális elhelyezkedésre találhat. Ajánlat 1928. jeligére a kiadóhivatalba intézendő.

1000—2000 pengővel honorálnám, esetleg jól bevezetett irodámat adnám át annak, aki részemre nagyobb városban előnyös betársulást vagy jól dotált irodavezetői állást közvetítené. Tíz éves önálló praxisom van, perfekt német vagyok. Társuláshoz tőkével is járulhatok. Szíves ajánlatokat «Perfekt munkaerő» jeligen kiadóhivatal továbbít.

Most jelent meg!

EGYES MAGÁNJOGI PÉNZTARTOZÁSOK ÁTÉRTÉKELÉSÉRŐL SZÓLÓ 1928:XII.T.-CIKK MAGYARÁZATA

ÍRTA:

Dr. SCHWARTZ TIBOR

kir. törvényszéki bíró

A valorizációs törvény legáttekinthetőbb magyarázata

Fűzve 4.— pengő

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-u. 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében, VI., Andrassy-út 21.

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképvislet:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota.

PINTÉR JENŐ

MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETE

KÉPES KIADÁS

Az egyetlen nagy irodalomtörténet, amely a háború utáni irodalmat is tárgyalja

I. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADIG

II. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADBAN

Sok képpel, műmelléklettel, irodalomtörténeti térképekkel és táblázatokkal

Díszes egészvászonkötésben 65 P, fűzve 46 P.

A Franklin-Társulat kiadása

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I, Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV, Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Scholtz Géza igazságügyminiszteri tanácsos: Új házasságjogi gyakorlat Ausztriában. — Dr. Kónig Vilmos bpesti ügyvéd: A Magánjogi Törvénykönyv javaslata. — Koszuszky Károly nyíregyházi kir. törvényszéki tanácselnök: Jegyzetek az 1928: X. törvénycikk (II. Bn.) III. fejezetéhez. — Dr. Hevesi Illés bpesti ügyvéd: Hatályban van-e még az esküdtbírók működését felfüggesztő kivételes rendelet? — Keszthelyi Nándor: Az esküdtszék multja és jövője. — Dr. Reitzer Béla bpesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. Jogszabály és jogsugalom. — Jogirodalom. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár XIII. 2. — Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytár. XX. 2.

Új házasságjogi gyakorlat Ausztriában.

Tudvalevőleg az osztrák általános polgári törvénykönyv 111. §-a értelmében *felbonthatatlan az a házasság, amelynek a megkötésekor legalább az egyik fél katolikus vallású volt.*

A nem katolikus keresztények között létrejött házasság felbontható ugyan az osztrák jog szerint, azonban az ekként felszabadult felek csak *nem katolikus harmadik személlyel* köthetnek érvényes új házasságot, míg a korábbi házastárs él. katolikus vallásúval nem, az 1814. évi udvari kancelláriai rendeletben foglalt rendelkezés alapján.

Az osztrák állandó gyakorlat a fenti két jogtétel szabályát *közrendi akadállyá* emelte. Ennek következtében osztrák jogi házassági akadály keletkezett akkor is, mikor a külföldi állampolgár korábbi házasságát az illetékes külföldi bíróság jogerőnyesen (és Ausztriában is elismerten) felbontotta. Akadály támadt egyfelől akkor, mikor a kötelekileg szabaddá vált külföldi, osztrák állampolgárral szándékolta az új házasságot megkötni, másfelől akkor is, ha ugyan a másik házastárs sem volt osztrák honos, de Ausztria területén szándékolta az új házasságot megkötni. Az osztrák jog a házasságkötést nem engedte meg és pedig az osztrák jog szellemének megfelelő, fentebb előrebocsátott kétféle jogtétel szerint, vagy a fennálló kötelek akadály (imped. ligaminis) vagy a katolicizmi akadály okából.

Az előbbi, (amely úgy katolikus, mint a katolikkal kötendő házasságot kizárt) akkor keletkezett, mikor a korábbi (felbontott) házasság megkötésekor legalább *az egyik fél katolikus volt*, utóbbi (amely csak katolikkal kötendő házasságot zárt ki) akkor, mikor a felbontás *a katolikusok közötti házasságra* vonatkozólag történt.

A nemzetközi magánjog szempontjából ez az állásfoglalás egészen szokatlan helyzetet teremtett. Osztrák jogi elbírálás alá vétetett az, aki állampolgársága szerint az osztrák jog uralma alá nem tartozott. Ausztriában osztrák állampolgárok házassága tekintetében az előrebocsátott jogelvek szerint vagy nincs házassági bontási lehetőség, vagy a bontás bizonyos korlátoltabb hatállyal jár; a közrendi elv ezt a felfogást *kiterjesztette a nem osztrák félre is.* A magyar H. T. kötelezővé tevén a 108. §. rendelkezései értelmében a külföldi jog alkalmazását: osztrák férfi és nem osztrák nő (közöttük magyar nő is) házasságkötése Magyarország törvényei szerint is akadályba ütközővé vált oly esetben, mikor a nő házasságbontás után, de korábbi férje életében kívánt újra férjhezmenni, továbbá a magyar jog szerint is figyelembeveendő akadály állott elő akkor is, ha osztrák nő kívánt külföldi (nem osztrák, de nem is magyar) férfival házasságot kötni, akinek korábbi házassága felbontott, mert a H. T. 108. §-a az osztrák jog alkalmazására kötelez.

Annál öröndetesebb az új fordulat, amely, a fentiekben vázolt eddigi jogfelfogással szakítva, az impedimentum ligaminis és katolicizmi keletkezése szempontjából új irányt követ. Jogforrása ennek az új iránynak az osztrák legfelsőbb bíróság 1924. évi december hó 11-én Pv. 67/24. szám alatt kelt és a döntvénykönyvbe 18. sorszám alatt bevezetett teljesülési határozata (Plenarbeschluss). A határozat kimondja, hogy a katolikus osztrák állampolgár köthet házasságot Ausztriában olyan katolikus külföldivel, akinek korábbi — katolikkal kötött — házasságát az illetékes külföldi hatóság felbontotta. A burgenlandiak e tekintetben úgy kezelendők, mint a külföldiek.

Látnivaló, hogy a határozat szövege a fentebb ismertetett osztrák jogi akadályok legsúlyosabbját — az imped. ligaminist — szorítja szűkebb keretek közé. A határozat indokolása mutat rá, hogy ebben a döntésben az az eset is bentfoglaltatik, mikor a felbontott korábbi házasság megkötésekor a felek nem katolikusok voltak (imped. katolicizmi). Az indokolás kiemeli, hogy külföldiek között kötött házasságnak a külföldi hatóság részéről történt felbontását csak a külföldi jogon keresztül lehet szemlélni és így döntő csak az lehet, hogy a külföldi jog a bontással megadhatta-e a teljes felszabadítást, vagy nem; másfelől utal arra, hogy az osztrák jognak a kánonjogból átvett és civilis jogtétellel emelt akadályai *az osztrák ítélkezéshez kapcsolódnak* akként, hogy osztrák bontóítélet vagy egyáltalában nem keletkezhettek, vagy ha igen, csak korlátolt, t. i. azzal a hatállyal, hogy a nem katolikus felek a bontás után *csak nem katolikus féllel köthetnek új házasságot mindaddig, míg a korábbi házastárs életben van.* Minthogy az elvi döntés indokolása máshelyén még azt is hangsúlyozza, hogy *a külföldön, külföldiek között kötött házasság külföldi felbontása* után a fenti osztrák jogi akadályok nem keletkezhettek: a döntés értelmezése körül bizonyos aggályok merültek fel. Kérdéssé volt tehető, hogy a teljesülési döntvény alkalmazható-e: ha a korábbi házasságot Ausztriában kötötték; ha a *kötéskor* a felek mindketten vagy egyikük osztrák honos volt, ha a külföldi bontáskor a felek egyike osztrák, de a másik nem osztrák, hanem külföldi volt, végül, ha nem osztrák állampolgárokra vonatkozólag (a katolikusokra) az osztrák területen birt. lakás alapján *osztrák bírói ítélet mondta ki a köteleki bontást?* Kétségtelen ugyanis, hogy a nemzetközi magánjognak két vezető elve, t. i. a személy *állampolgárságához* fűződő ú. n. honi jog (lex patriæ) továbbá a *lakhely* jogának a házasságkötési képesség tekintetében való alkalmazása, nem merítik ki azokat az elemeket, amelyek a fentebb említett osztrák döntvény indokolása szerint lényeges feltételként említve vannak. A nemzetközi magánjognak az európai államok túlnyomó többségénél alkalmazott jogtételle értelmében tökéletesen közömbös, hogy a házasságot a felek *hol* kötötték, hogy milyen állampolgárok voltak mindketten, vagy egyenként *mikor a korábbi házasságot kötötték* s a vegyes honosságú feleknél mindegyikre az ő hazájának joga alkalmazandó.

Az osztrák szövetséges kormány a teljesülési döntvény alkalmazhatósága szempontjából nyilatkozott. A nyilatkozat alábbi fontos megállapításokat tartalmazza. *A korábbi házasság megkötésének a helye közömbös.* Az indokolás pusztán azért emelte ki azt, hogy «a külföldön kötött» házasság nem vezet a tárgyalat osztrák jogi akadályokra, mert a döntés alapját képező esetek tényállásában véletlenül ilyen külföldön kötött házasságról volt szó. *A kötéskori állampolgárság is közömbös.* A bontáskori vegyes állampolgárságra nézve, a válasz értelmében mindenik félre nézve az

ó jogát (lex patriæ) kell alkalmazni. Ez utóbbi megállapítással kapcsolatban egy mementóra kell figyelmeztetni, jelesül, hogy az osztrák félnek más államba szerzett honossága, ha az osztrák állampolgársági kötelékből hatályos *osztrák jogi kiválás nem történt*, még nem jelenti azt, hogy a külföldi bontás a Plenarbeschluss nyújtotta eredményre vezeti az osztrák jog szerint *osztrák honosnak maradt felet*. (Pl. az osztrák házaseleket egyike, osztrák elbocsajtás nélkül magyar honosságot szerezve magyar bírói bontást eszközöl ki, ezzel még nem fog a Plenarbeschluss kedvezőbb elbírálása alá kerülni, mert hiszen őt az osztrák jog változatlanul *osztrák honosnak tekinti*.)

A felvetett — kétségtelenül nemzetközileg igen fogós — kérdés az, hogy megáll-e a teljesülési döntvény, ha *osztrák* (tehát korlátolt hatályú) *bontás történt* nem osztrák, hanem az osztrák jog szempontjából külföldi állampolgárokra vagy a felek ugyan osztrákok voltak az osztrák ítélet jogerőre emelkedésekor, de ma már nem osztrák honosok. Pl. a bécsi bíróság a katolikus porosz állampolgárok házasságát bontotta fel kötelékileg, amire úgy az osztrák, mint a német jog valóban módot ad, úgy új házasságkötésnél van-e imped. katholicismi azon címen, hogy az osztrák ítélet *korlátolt hatályú felszabadítást ad*? Vagy az osztrák ítélet keletkezésekor osztrák felek *utóbb* más állampolgárságot szerezvén, mikép áll az imped. katholicismi kérdése?

A válasz — hangsúlyozva azt, hogy a teljesülési döntvény szövegéből ez az eset nem folyik és utalva arra, hogy ebben a kérdésben tulajdonképpen bírói döntés van hivatva irányt szabni — azt az álláspontot fejezi ki, hogy: *Eswird davon auszugehen sein, dass eine Ehetrennung nach Oesterreichischem Rechte das Ehehindernis des Katholizismi nicht ausschliesst und durch einen späteren Wechsel der Staatsbürgerschaft nicht schon die weitergehenden Wirkungen einer Trennung nach dem neuen Heimatsrechte erlangen kann.* Arról tehát nem szól, hogy mi a jogi helyzet, ha az osztrák ítélet porosz állampolgárok házasságát bontotta fel, hanem csak az osztrák felek későbbi állampolgársági átalakulását vévén alapul, úgy véli, hogy az imped. katholicismi igen is fennálló.

Úgy látszik tehát, hogy az osztrák jogi felfogás azt a jogelméletet, hogy a *katholikus felek házasságát felbontó osztrák ítélet korlátolt hatályú, ebben a vonatkozásban mégis kiterjeszti azokra is, akik nem osztrák állampolgárok.* Ezzel a kissé túltengő felfogással természetesen elveszti az egyedül helyes alapot, t. i. a lex patriæ elvének helyes alkalmazását, és csökevényesen ugyan, de mégis *fennmaradottnak mutatkozik egy sui generis osztrák eset, amely a nemzetközi házassági jogba simán nem illeszthető be.*

Ennek az állásfoglalásnak osztrák jogi következménye tehát az lenne, hogy pl. a porosz akatholikus férfi, akinek korábbi házasságát Bécsben kötelékileg felbontották, bármilyen honosságú katolikus nővel olyan házasságot nem köthetne, amely Ausztriában érvényes lenne, s Ausztria területén ezt a kötést az osztrák jog megakadályozná. Vagy hasonlóképpen a magyar honos házasság sem, ha valamikor osztrák volt és ezen honossága alatt osztrák bontó ítélet keletkezett. Más szóval az osztrák ítéletből folya az, hogy *tekintet nélkül a felek állampolgárságára, az osztrák jog szerint szűkített körű új házasságkötési lehetőség áll fenn a felekre nézve mindaddig, míg a korábbi másik házastárs életben van.* Ennek a sajátos eredménynek útját vágta volna, ha a Plenarbeschluss az osztrák bírói ítéletben rejlő korlátozásra kimondta volna még azt is, hogy ez az elv csupán *osztrák* állampolgárokra és csak ezen állampolgárságuk *fennállása* idejére áll.

A harmadik államok szempontjából az *ítélthez* kapcsoló le-
rögzítés általában alig nyerhet elismerést. Az az állam, amelynek törvénye — vallásra való tekintet nélkül — köteléki teljes hatályú bontást ismer, ha saját állampolgára — mert nincs fenntartva a kizárólagos hazai bíraskodás — osztrák bontó ítélet alapján szabadult is a kötelékből, őt felekezeti szűkebb körű házassági lehetőségekre korlátozottan tekinteni semmiesetre sem fogja. Mert ha elismerné, hogy honosa kevesebb jogot adó helyzetben van, mint a többi állampolgárai, ezzel recipiálná az állampolgárokat felekezeti eltagoló dogmát, amelyet saját belső joga kizár. Honosát tehát béklyóba vetné vagy gondoskodnia kellene arról, hogy a saját bírósága valamilyen formában a fennállónak elismert korlátot megszüntethesse. Alig hihető, hogy harmadik államok erre az álláspontra helyezkednének. Kézenfekvőbb az, hogy saját honosukat az osztrák bontó ítélet után, felekezeti kötöttség nélküli új házasságra felszabadultaknak fogja tekinteni.

Mikor a porosz férfi és pl. norvég nőnek Ausztrián kívüli házasságkötéséről van szó, a lex patriæ-t alkalmazandó államok a német és a norvég jogot fogják irányadóknak tekinteni, de nem fognak osztrák jogi virulens akadályt keresni abból eredőleg, hogy a férfi korábbi akatholikus házasságát osztrák bíróság bontotta fel. (Akár, mert a porosz férfi osztrák területen lakott, akár azért, mert akkor osztrák honos volt.)

A magyar jogéletet az osztrák jogi sui generis akadály csak egyetlen vonatkozásban érinti. Akkor t. i., mikor *osztrák férfi* akar kötni házasságot osztrák korlátolt hatályú ítélet alapján, avagy ezen kívül is, de olyan nem osztrák nővel, akinek korábbi házasságát az *osztrák bíróság bontotta fel*. Erre az esetre ugyanis az 1894 : XXXI. tc. 108. és 111. §. rendelkezései az osztrák jog alkalmazását kötelezővé teszik.

Ha a felek Magyarországon akarnának a fenti előzmények mellett házasságot kötni, a házassági törvény 113. §-ában foglalt igazságügyminiszteri felmentést meg kell tagadni és a felet osztrák képesítő bizonyítvány beszerzésére kell utasítani. Ha pedig a magyar nővel a kötés külföldön szándékoltnék, úgy az 1894. évi XXXIII. tc. 59. §-ában foglalt tanúsítvány azzal a záradékkal lenne csak kiadható, hogy a házasság csak akkor köthető meg érvényesen, ha az osztrák jognak a völegény személyén át érvényesülő és a magyar jogban alapul vett állásfoglalása szerint imped. katholicismi nem állana fenn.

A teljesülési döntvény mindenestre nagy irányváltást jelent és Ausztria ezzel sémáiban belekapcsolódik házassági jogilag a nemzetközi magánjogba; nem lehetetlen, hogy a majd adandó konkrét eset során bírói döntés eliminálni fogja a ma még fennállani látszó zavaró körülményeket és a tiszta lex patriæ-t emeli érvényre.

Dr. Scholtz Géza.

A Magánjogi Törvénykönyv javaslata.*

— Általános és szociális vonatkozásai. —

Áttérve a családi jog fontosabb intézkedéseire, bele kell nyugodnunk abba, hogy az a mély átalakulás melyen a házasság élet jelenleg átesik még nem alkalmas arra, hogy már a törvényben kifejezést találjon. Itt egy problémával állunk szemben, melyet még ismeretlen társadalmi és gazdasági erők fognak megoldani. Ha a tudományok nem sikerül a közvéleményt oly irányba terelni, mely a házasságot kapitalisztikus elkorcsosodásából kiszabadítja, be fog következni a ma még elnyomott szexuális hajlamok oly fellángolása, mely a családi alapokon nyugvó jogrendszerünket teljesen felforgatja. Ha a javaslatnak a régi világ fikciójával itt be kell érnem, az mégis túllépi a józanság határait ahogyan a házasság jogi hatásait elavult receptek szerint kezeli. Az ilyen kijelentések: «A házastársak kötelesek egymást önzetlenül támogatni, közös javukon egyetértve munkálkodni. A férjet illeti a döntő szó a házasság ügyeiben. Ő határoz stb.» inkább egy prédikációs könyvbe, mint egy törvénybe valók. De különben is a mai házasságban a házastársak teljes egyenjogúsága érvényesül és kell is érvényesülnie; a nő felszabadult a szolgaságból, helyet hódított magának a gazdasági élet minden terén és így az a diktatum, hogy a közös háztartás vezetése a feleség feladata mint egy letűnt kor nyúlványa szerepel a javaslatban. Mindezek a frázisok feleslegesek és annál inkább zavarók, mivel a vétkes viselkedés ítéleti megállapítására absolute alkalmatlanok. Ha egy ide célzó útmutatást akarunk a bírónak adni, úgy ez így szólhatna: «A házastársak a házasság fontos ügyeiben egyetértőleg intézkednek. Ha az egyetértés hiánya az életközösség felbontásához vezet vétkesnek azt a házastársat kell tekinteni, aki a méltányos megoldást lehetetlenné tette». Ilyen elasztikus szabály hiányában a legképtelenebb helyzeteket provokálunk. A nők százazrei dolgoznak kórházakban, irodákban, iskolákban és a javaslat ezzel mitsem törődve, dekretálja, hogy a feleség köteles a közös háztartásban házi munkát végezni. (116. §.)

Meg lehet érteni, hogy a javaslat tartózkodik a házassági törvény érintésétől is. *Quia non movere*. De a házasság tragikus eseményei közt van egy, mellyel szemben a törvényhozás továbbra már nem helyezkedhetik a közönyös néző álláspontjára. Ez a gyógyíthatatlan elmebetegség. Ez egy irtózatos katasztrófa, mely az egészséges házasságot odaláncolja egy holt emberhez. Különösen

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 10. számban.

sújtja a vagyontalan néprétegeket, ahol a gazdasági helyzet, a gyermekek nevelése újabb házasságot tesz szükségessé. A vagyonosok számára sok surrogatum könnyíti meg a helyzetet, de a szegényebb sorsú elmerül a posványban. Hiába zárják el az etikai principiummal, a vétkesség elméletével, más betegségekre való hivatkozással az élet útjait, mert itt a házasság tényleg megszűnt. Oly közel áll az ész megszűnése a halálhoz és hatásában annyira felülmúlja a holtánnyilvánítt alapjául szolgáló vélelmet, hogy a kérdés megoldhatóvá válik a házasságról szóló törvény megbotyogatása nélkül. Csak a száraz doktrina elejtésével követni kell a logikai folyamatot; bele kell kapcsolni a holtannyilvánítt esetei közé. Meg kellene adni az egészséges házasságnak a jogot, hogy a gyógyíthatatlan elmebetegségben szenvedő házastársnak holtannyilváníttát kérhesse, ha a betegség már három év óta tart és oly fokú, hogy az életközösség helyreállítását remélni nem lehet. A holtannyilvánítt a házasság megszűnését eredményezné, de a beteg vagyongjai és tartásra irányuló igényei épségben maradnának.

A javaslat a törvényesítés két nemét ismeri: utólagos házasság által vagy királyi kegyelemmel. Az előbbit a javaslat azzal veszélyezteti, hogy a 193. §. 2. bek. szerint bárki megtámadhatja, ha igazolja, hogy a férj az anyával a fogantatás idejében nemileg nem érintkezett. Így a törvényesítés a zsarolások szabad eszközévé válnék. Az aktorátust az öröklésre jogosítottakra kellene korlátozni.

A pandektajogból vett legitimatio per rescriptum principis egy abszurd maradványa annak a kornak, mikor a fejedelem a magánjog terén is bírt hatalommal. Az éppen nem destruktív Windscheid (II. k. 522. §.) is tanúsítja, hogy az csak akkor lehet helyén, ha a fejedelem abszolút törvényhozási joggal bír. Képtelenség egy magánjogot a kegyelem közjogi aktusára visszavezetni. Hozzájárul ehhez, hogy nálunk a kir. trón üres és beláthatatlan ideig így is fog maradni. Ellenben ezekre mehet azon esetek száma, ahol az utólagos házasság által való törvényesítés lehetetlen. A törvényesítés jogával a bíróságokat kell felruházni és azokat kifejezetten felhatalmazni a törvényesség kimondására, ha a szülők egymásnak házasságot ígértek és a házasság megkötése az egyik fél halála vagy más törvényes akadály folytán lehetetlenné vált.

A javaslat 216. §-ának negyedik bekezdése mesterségesen nehézséget támaszt, ha az örökbefogadó asszony és amint ez legtöbbször történik saját családi nevét akarja az örökbefogadottra átruházni. Azt akarja, hogy ilyenkor családi név alatt azt kelljen tekinteni, melyet mint hajadon viselne. Melyik asszony fogja magát azon gyanunak kitenni, hogy neki hajadonkorában gyermeke volt. Mi ez más mint antiszociális túszúrás?

A házasságon kívüli gyermek jogállása évtizedek óta a szociáljogi törekvések gyűpontjában áll. A háború előtti időkben mint a munkásköröket különösen érintő probléma szerepelt, amennyiben abból indultak ki, hogy a vagyonos osztályok olcsó prédájává válnak a munkásleányok. Azóta a védelemre szoruló rétegezés nevezetesen megváltozott. Az egész középosztály kénytelen a leány gyermekeket kereső pályákra küldeni és ez az irány idővel az asszimiláció erejénél fogva még a vagyonosabbak közt is el fog terjedni. Ennek az evolutív hatása a házasságkötések számában és a késői házasságkötések emelkedésében fog kifejezést találni. Már magában ez a körülmény is alkalmas a h. k. gyermekek számárányát emelni. Ehhez járul a férfiakkal való együttlét és nem utolsó sorban az azoktól való függőség. A következmények elképzelhetők, de szemügyre veendő az orvostudomány haladása folytán az áldatlan áldott állapot megszüntetésére alkalmas lehetőségek is. Az észszerűség azt parancsolja tehát, hogy a törvény legyen mindezekre tekintettel és pedig annál is inkább, mivel a népesedési mozgalom visszafejlődése, a házaselet egy-két gyermek rendszere mellett ez a népességi forrás is megbecsülendő. El kell nyomni a megrögzött előítéleteket és oly jogokat teremteni a szülő anya é a h. k. gyermek számára, melyek elviselhetővé teszik sorukat. Ezekből a kritériumokból nézve a javaslatot, azt alkalmatlannak találom, hogy úgy az igazság, mint a célszerűség következményeit megvalósítsa.

A javaslat csak egy lényeges pontban tett engedményt a kritikának (Főelőadmány III. k. 155. l.), hogy végre elejtette a «törvénytelen gyermek» elnevezését és elfogadta a «házasságon kívüli gyermek» szavakban rejlő elhatárolást. Első nagy hibája már szerkezeti szempontból is, hogy az anya jogait nem csoportosítja külön; anyagilag pedig nem képes az igazságkövetelte magas-

latra emelkedni. Koncedálja a szüléssel járó költségeket és az eltartást hat hétre, további kártérítést pedig csak akkor ha házassági ígérettel való csábítás esete forog fenn. Ez bizonyos tekintetben túlságba megy és alkalmat szolgáltat arra, hogy kitapasztalt nők fiatal emberek könnyelműségét kihasználják. A házassági ígéret önmagában nem károsító, ezt a jelleget csak akkor ölti, ha annak a nő nemi érintetlensége áldozatul esik. Ellenben nélkülözük a kellő jogérzetet azokban az esetekben, mikor valaki a gondozására bízott vagy szolgálatában álló tisztességes nő kényszerhelyzetével vagy tapasztalatlanságával visszaélt. Nem lehetünk eléggé szigorúak a nemi uzsora azon fajtájával szemben, mely kifejezetten vagy hallgatag az elbocsátás vagy a nemi rabszolgaság közti választás elé állítja a nőt.

Ami a házasságon kívüli gyermek jogait és társadalmi helyzetét illeti, úgy a javaslat mindazzal adós maradt, amit a haladás szelleme megkövetel. A javaslat egyszerűen a legridegebb kártérítési elmélet alapjára helyezkedett, súlyosbítván azt a jus praesentationis oktalanságával. Fizet az, akit az anya kiválaszt. Ha már eltekintünk a vérségi összeköttetés természetes megoldásától, úgy legyünk legalább következetesek és tegyük felelőssé egyetemleg az összes apai gyanuval terhelt férfiakat. Amikor a német javaslat 1925-ben az exceptio plurium concumbentium elejtését ajánlotta, azonnal arra a logikus alapra helyezkedett, mely az összes közösülket egyetemlegesen kötelezi. Ez előnyös a gyermekre nézve, de könnyít a tartásra kötelezettek helyzetén is.

Régi vitakérdés (Főelőadmány III. k. 177. l.) vajjon a tartás az atya vagyoni viszonyaihoz vagy az anya társadalmi állásához mérten szolgáltatandó-e? A javaslat 248. §-a ezt a vitát úgy oldja meg, hogy mindakét álláspontot összezsáolja, ami pedig képtelenségre vezet. Ha egy milliomos, szegény cselédet teherbejött, hogyan lehet a gyermeket az atya vagyonához és az anya társadalmi állásához képes eltartani? Itt vagy annak kell megtörténnie, hogy a gazdag ember elszegényedik vagy annak, hogy a cselédnek felfedezik hercegi származását. E nélkül a bíró semmiképpen sem fog megfelelő ítélethez jutni. Közönséges észjárással azt kell kívánni, hogy a gazdag ember jól, a szegény ember szegényesen tartsa a gyermekét.

A javaslat 247. §-a igen helyesen kizárja az apaságot, ha a körülmények szerint nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek az illető férfitől származik. Itt be kell fogadni a vérvizsgálatra utaló intézkedést, mely a tudomány mai állása szerint már alkalmas bizonyos esetekben a nemzés lehetetlenségét igazolni. Négy vércsoport létezik és így ha a gyermek vére oly csoportozhoz tartozik, mely nem egyezik meg sem az anya, sem a vélemezett atya vércsoportjával, úgy megállapítható lesz, hogy ez utóbbi nem lehet a nemző. A külföldi gyakorlat ellentétes. Nézetem szerint egy modern törvénykönyv nem kerülheti el az állásfoglalást következő kérdésekben: kényszeríthető-e a felek a vérvételre, milyen következménnyel járjon ennek megtagadása, vajjon a vérvizsgálatnak eredménye teljes vagy csak a többi körülmények által támogatott bizonyítékot képezzen?

Határozott visszaesést mutat a javaslat az 1913-ban a képviselőház elé terjesztett javaslattal szemben abban a kérdésben, hogy minő jogi hatás tulajdonítandó a házasságon kívüli gyermek elismerésének. Kétségtelenül az akkori rendelkezések sem voltak kielégítőek, de nagy haladást jelentettek a 227—230. §-ai, melyek institutív szabályozták az elismerést annak kimondása mellett, hogy az elismert gyermek atyja családnevét viseli. Az 1531. §. a törvényes gyermeket megillető örökrész felére törvényes öröklést statuált, az 1784. §. pedig összeköttetésben az 1529. §-al kötelelő részre való jogot biztosított. A képviselőház bizottsága avatatlan kézzel mindezeket a rendelkezéseket törölte és immár a mostani javaslat ebbe belenyugodott. A javaslat 247. és 263. §-ai csakúgy per tangentem említik az elismerést a nélkül, hogy ahhoz bárminő jogi következményeket fűznének. Mindenekelőtt tehát vissza kellene térni az 1913-as javaslathoz. De itt nem volna szabad megállni; a svájci törvény 323. §-ának átültetése mellett meg kell adni a házasságon kívüli gyermeknek a jogot, hogy az elismerést bíróilag követelhesse, ha az anyának házasság lett ígérve (a fent kifejtett korlátok közt), ha a közösülés büntetendő cselekmény elkövetésével lett végrehajtva és ha a fent jelzettek szerint a hatalommal való visszaélés esete forog fenn.

Megszokott jelenség, hogy mikor a jogász haladást sürget a családjog terén, előáll a politika azzal a vészkiáltással, hogy a

házasság veszélyben forog. Évszázadok óta e lepel alatt bujkál a hatalmon levő férfivilág önző érdeke. Nem igaz, hogy a humánus törekvés veszélyt hozna és különben is jaj annak az intézménynek, mely csak az igazság árán tartható fenn. Amíg azonban nekem nem mutatnak egy nőt, aki azért kerüli a házasságot, mert azonkívül akar gyermeket szülni, addig ezt a félelmiérzetet tette-
tésnek minősítem.

Dr. Köni Vilmos.

Jegyzetek az 1928: X. törvénycikk (II. Bn.) III. fejezetéhez.

I.

A II. Bn.-nak a gyakorlatban való alkalmazása sok esetben fog nehézséget okozni.

Ez alkalommal csak a megrögzött büntetésekről intézkedő III. fejezetével kívánok foglalkozni.

Ez a fejezet egy régen érzett hiányát pótolja büntetőtörvénykönyvünknek, amidőn a 36. §-ban kötelezőleg rendeli el a szigorított dologházba utalását a megrögzött büntetetteknek.

1. Új büntetési nemet állapít meg tehát a II. Bn. a nélkül azonban, hogy a Btk.-nek általános részét megfelelően kiegészítette volna. Már a Btk. 20. §-a is kiegészítendő lett volna azzal, hogy a büntetések nemeinek felsorolásánál felveszi a szigorított dologházba utalást. Ez azonban csak törvényszerkesztési, de nem gyakorlati kérdés.

2. A Btk. 57. és 120. §-a kiegészítésének elmulasztása azonban bizonyára éreztetni fogja a hatását mindaddig, míg ezekben a kérdésekben nem alakul ki a gyakorlat.

A Btk. 57. §. második bek. határozza meg ugyanis, hogy a hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztésének az ítéletben megszabott ideje a «szabadságvesztésbüntetésnek, elévülés esetében pedig ennek befejeztével kezdődik».

Kétség nem férhet hozzá, s erre utal a II. Bn. 41. §-a is, hogy a szigorított dologházba utalás esetén is a Btk.-ben meghatározott esetekben a hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztésének mint mellékbüntetésnek helye van.

A II. Bn.-ban kellett volna tehát meghatározni ennek a mellékbüntetésnek kezdőpontját, mert ez a Btk. 57. §-ban természetesen nincs megállapítva. Ezt a hiányt a gyakorlatnak kell pótolni.

Véleményem szerint ez a kezdőpont nem lehet a szigorított dologházba utalás idejének az ítéletben a II. Bn. 39. §. szerinti legrövidebb tartamának a letelte. Ennek a legrövidebb tartam leteltének a II. Bn. 45. §. szerint még nem minden esetben következménye a feltételes szabadságrabocsátás, hanem a legrövidebb időtartam leteltével is, ha a 45. §-ban írt feltételek nem forognak fenn, még éveket tölthet a megrögzött büntetett a szigorított dologházban.

S a feltételes szabadságra bocsátás esetén is a 46. és 47. §-ok szerint visszautalható újból a szigorított dologházba, amikor megint éveket tölthet el ott. A szigorított dologházba utalás hatálya tehát akkor szűnik meg, amikor a szabadonbocsátás a II. Bn. 46. §. második bekezdése szerint véglegessé válik.

Azt hiszem azért, hogy a leghelyesebb lenne, hogy az ítéletben a bíróság a most említett mellékbüntetés kezdőpontját a szabadonbocsátásnak a II. Bn. 46. §. második bekezdése szerinti véglegessé válásának napjával állapítja meg.

3. A Btk. 120. §. a büntetés elévülését az ítéletben megszabott szabadságvesztésbüntetés ideje szerint különböző időben határozza meg.

A törvényben kellett volna intézkedni arra nézve, hogy a szigorított dologházból való szökés esetén (Btk. 121. §.) mennyi az elévülési határidő. S ebben a kérdésben nem tartom elegendőnek a II. Bn. 41. §. szerinti hivatkozást a fegyházbüntetésre, mert a Btk. 120. §-a fegyházbüntetés esetén is a fegyházbüntetés idejének nagyságához képest más-más elévülési időt jelöl meg.

A törvénynek ezt a hiányát azonban a bírói gyakorlat nem pótolhatja. S ez — ha rövidesen nem is — de évek múlva nem kis zavart fog okozni, ha csak időközben a törvényhozás ném intézkedik.

II.

A II. Bn. 36. §. alapján a megrögzött büntetett a bíróság ítélettel határozott tartamú szabadságvesztésbüntetés kiszabása nélkül szigorított dologházba utalja. A II. Bn. 39. §. alapján pedig

a bíróság a dologházi őrizet legrövidebb tartamát határozza meg az ítéletben.

Ezekből a rendelkezésekből önként következik, hogy az ítéletben kiszabott «legrövidebb időtartam», ha a Btk. 94. §. szerint az előzetes letartóztatásban és vizsgálati fogságban töltött idő be nem számítható. Ugyanis már a Btk. 94. §. úgy rendelkezik, hogy az előzetes letartóztatás a szabadságvesztés vagy pénzbüntetésbe számítandó be. A szigorított dologházba utalást pedig a bíróság «szabadságvesztésbüntetés kiszabása nélkül» mondja ki. De különben is a «legrövidebb időtartam» meghatározás értelme sem tűr meg semmi beszámítást, mert ha beszámítással meglehetne rövidíteni, akkor nem lenne «legrövidebb».

Ily értelemben határozott a nyíregyházi kir. törvényszék egy konkrét ügyben s azt hiszem, hogy a gyakorlatban ekként is lesz megoldva ez a kérdés.

III.

A bírói gyakorlatnak kell eldönteni azt a kérdést is, hogy szigorított dologház mellett kiszabható-e a II. Bn. 3. §-a alapján mellékbüntetésként pénzbüntetés is?

Nézetem szerint pénzbüntetés a II. Bn. 3. §-ban írt feltételek fennforgása esetén sem szabható ki szigorított dologház mellett. A II. Bn. 36. §. szerint ugyanis a bíróság szabadságvesztésbüntetés kiszabása nélkül utalja a megrögzött büntetett szigorított dologházba.

Ennek a rendelkezésnek a 3. §. ama intézkedésével való összevetéséből, hogy szabadságvesztésbüntetés mellett pénzbüntetést kell megállapítani, illetve pénzbüntetés állapítható meg, következik, hogy szigorított dologház mellett pénzbüntetés nem állapítható meg.

A II. Bn. 8. és 9. §-ainak a pénzbüntetés behajthatatlansága esetén ennek szabadságvesztésbüntetésre való átváltoztatásáról szóló rendelkezései is megerősítik véleményemet, mert a pénzbüntetés behajthatatlansága esetén szigorított dologház mellett a pénzbüntetés nem lenne végrehajtható.

IV.

Még néhány szót a II. Bn. 38. §. utolsó bekezdéséhez, amely szerint a bíróság a kir. ügyészség indítványára a szigorított dologházba utalást a 36. §-ban meghatározott feltételek fennforgása esetében ítélettel utólag is kimondhatja oly elítélt ellen, aki szabadságvesztésbüntetését tölti.

Az eljárási szabályokat a II. Bn. nem írja elő.

Legfontosabb itten az a kérdés, hogy a Bp. 302. §. első bekezdéséhez képest ennél az eljárásnál kötelező-e a vádlott jelenléte, avagy az eljárás a vádlott távollétében is lefolytatható-e?

A Bp. 302. §. első bek. a főtárgyalásra írja elő, hogy azt a vádlott jelenléte nélkül megtartani nem lehet.

Az újrafelvétel ügyében tartandó nyilvános tárgyalás megtartását a Bp. 455. §. utolsó bek. szerint az elítéltnak elmaradása nem akadályozza.

A Bp. 518. §. értelmében az összbüntetés meghatározása tárgyában tűzött nyilvános tárgyalásra a vádlottat csak akkor kell megidézni, ha szabadlábon van, vagy ha a bíróság székhelyén van fogva.

De ha a bíróság székhelyén kívül van fogva, részére hivatalból védő rendelendő.

A szabadságvesztésbüntetésüket töltő azok az elítéltek, akikre a II. Bn. 38. utolsó bek. szerinti eljárás lefolytatandó, rendszerint már nem a bíróság székhelyén vannak fogva, hanem valamely fegyintézetbe lettek elszállítva.

Ezeknek elővezetése egyrészt igen nagy költséggel terhelné az államkincstárt, másrészt éppen ezeknek a legveszélyesebb büntetetteknek ez a meglehetősen nagy számban való szállítása megkönnyítené a megszökéseket.

De különben is egészen felesleges és céltalan lenne az elővezetésök. Annak megállapítása ugyanis, hogy a II. Bn. 36. §-ban meghatározott feltételek fennforognak-e? az előző bűnügyi iratok alapján történik. Ebben a kérdésben nem merülhet fel olyan adat, amire nézve meg kellene hallgatni az elítéltet, avagy amelyre az elítélt hozhatna fel valamit a javára. Nem is kell újabb főtárgyalást tartani, hanem inkább megfelel ez a tárgyalás a Bp. 518. §-ban meghatározott nyilvános tárgyalásnak, amelyen a bíróság az előző

bűnügyi ítéletek felolvasása után megállapítja, hogy a 36. §-ban írt feltételek fennforognak-e?

Azt hiszem, hogy sem az elítélt érdekeit, sem pedig a Bp. szabályait nem sérti, ha a bíróság székhelyén kívül fogva lévő elítélt távollétében lesz megtartva a tárgyalás, amelyre a kir. ügyészséget és a védőt idézik meg s az ítéletnek az elítélt előtt leendő kihirdetése végett az illetékes bíróságot keresik meg.

Ha a bíróság a 36. §-ban meghatározott feltételek fennforogását megállapítja, a 38. §. utolsó bek. értelmében a szigorított dologházba utalást ítélettel mondja ki. Az előző ítéletnek a szabadságvesztésbüntetésre, valamint az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság beszámítására vonatkozó része hatályon kívül helyező lesz.

A fentebb II. pont alatt a Btk. 94. §-ával kapcsolatban előadottak értelmében nem számítható be az előző ítélet alapján már kitöltött szabadságvesztésbüntetés sem, ennek hosszabb tartamát azonban a 39. §. szerint meghatározandó «legrövidebb tartam» idejének a megállapításánál lehet figyelembe venni.

Nem tévesztendő szem elől, hogy míg a II. Bn. 36. §. értelmében az előírt feltételek fennforgása esetén a bíróság a megrogzított büntetést szigorított dologházba «utalja», tehát valamennyi feltétel esetén a szigorított dologházba utalás kötelező, addig a II. Bn. 38. §. második bekezdés szerint a szigorított dologházba utalást a bíróság «kimondhatja», vagyis ebben az esetben a bíróság mellőzheti is a szigorított dologházba utalást. Ha ellenben a szigorított dologházba utalás feltételeit a bíróság meg nem állapítaná, úgy a kir. ügyészség indítványát végzéssel utasítja el, mert ítélettel a 38. §. utolsó bek. értelmében csak a feltételek fennforgása esetében dönt.

Koszuszký Károly.

Hatályban van-e még az esküdtbíróságok működését felfüggesztő kivételes rendelet?

Sokak előtt furcsának fog feltűnni a címben feltett kérdés. Hiszen a tapasztalat azt mutatja, hogy az esküdtbíróságok nem működnek és helyettük a törvényszékek járnak el. Ebből az következne, hogy nem lehet kétes, hogy az esküdtbíróságok működésének felfüggesztésére vonatkozó intézkedés még hatályban van.

Ha azonban megvizsgáljuk azokat a törvényes intézkedéseket, amelyek az esküdtbíróságok működésének felfüggesztésére vonatkoznak, akkor kiderül az, hogy e törvények szerint az *esküdtbíróság jogilag birtokban van*, és annak működnie is kellene, és csak tévedésen alapszik az a tényleges állapot, hogy az esküdtbíróság ma nem működik.

Erre az eredményre jutunk, a nélkül, hogy visszamennénk az alkotmány ősforrásaihoz, a nélkül, hogy közjogi vagy jogbölcséleti fejtegetésekre vagy valami merész jogászai konstrukcióra volna szükségünk; teljesen elég, ha világos kifejezett értelmük szerint alkalmazzuk az esküdtbíróság felfüggesztésére és a kivételes hatalmon alapuló intézkedések hatályban tartására vonatkozó törvényes rendelkezéseket.

A legutolsó ilyen rendelkezés az 1922. évi XVII. tc. 6. §-a, amelynek vonatkozó szövege a következő:

«Felhatalmaztatik a kormány, hogy a kivételes hatalom alapján kibocsátott azon rendelkezéseket, amelyek még hatályon kívül nem helyeztettek... átmenet időtartama alatt ideiglenesen hatályban tarthassa és a szükséghez képest módosíthassa, vagy kiegészíthesse... Köteles továbbá a kormány a kivételes hatalom alapján kibocsátott mindazokra a rendelkezésekre vonatkozólag, amelyeket ideiglenesen hatályban tartott, amennyiben fenntartásuk a jelen §-ban megszabott 6 hónapi határidőn túl is szükséges, a jelen törvény életbelépésétől számított négy hónapon belül az azokban szabályozott viszonyok törvényes rendezése végett törvényjavaslatokat terjeszteni a nemzetgyűlés elé.

Azok a rendelkezések, amelyeknek tárgyában a kormány a jelen törvény életbelépésétől számított négy hónap alatt törvényjavaslatot nem terjeszt a nemzetgyűlés elé, a jelen törvény életbelépésétől számított hat hónap elteltével hatályukat veszítik.

Lényege ezeknek a rendelkezéseknek az, hogy a kivételes hatalmon alapuló rendelkezések általában a törvény életbelépésétől, vagyis 1922. évi augusztus hó 11-től számítandó 6 hónapig tart-

hatók érvényben; ezen időn túl csakis akkor, ha az illető kivételes hatalmi intézkedésben szabályozott kérdés törvényes rendezése végett törvényjavaslat nyújtatik be augusztus 11-től számított négy hónapon belül. Ily törvényjavaslat hiányában a kivételes hatalmi intézkedés az 1922. évi XVII. tc. életbelépésétől számított 6 hónap elteltével hatályát veszti.

Kérdés már most, hogy mit jelent az, hogy törvényes rendezés végett javaslat nyújtandó be? Vajjon elég-e az, ha a kormány a javaslatot benyújtja, de nem tárgyalatja, sőt visszavonja, vagy pedig szükséges-e az, hogy a benyújtott javaslat tényleg szőnyegen maradjon, mindaddig, amíg annak tárgyában a törvényhozás nem dönt?

Azt hiszem, hogy a jogász előtt nem lehet kétséges, hogy az utóbbi értelmezés a helyes, mert hiszen csak a tárgyalás alá kerülő javaslat vezethet törvényes rendezésre, nem pedig a visszavont javaslat.

Már most az 1922. évi XVII. tc. felhatalmazása alapján a kormány tényleg kibocsátotta a 6976/1922. számú rendeletet, amelyben a hatályban tartott kivételes intézkedések között felsorolta az esküdtbíróság működésének felfüggesztésére vonatkozó 1919. évi 6898/1919. M. E. számú rendeletet is.

Együttal a kormány az előírt négy hónapon belül, 1922. évi december 7-én benyújtotta a nemzetgyűléshez: «A háborús kivételes hatalom megszűnésével kapcsolatos igazságügyi intézkedésekről» szóló javaslatot, melynek 62. §-ában a törvényhozás által kívánta kimondatni azt a tételt, hogy:

«Az esküdtbíróság működése a törvényhozás további rendezéséig szünetel. Az esküdtbíróságok hatáskörébe utalt ügyekben a törvényszékek járnak el».

Azzal, hogy ezt a javaslatot benyújtotta a kormány, egyrészt elismerte, hogy az esküdtbíróságok működésének felfüggesztése olyan kivételes intézkedés, amelynek rendezése az 1922. évi XVII. tc. értelmében a törvényhozás elé tartozik, másrészt pedig eleget tett volna e törvénycikk rendelkezésének az esetben, ha a javaslatot tényleg letárgyalatja.

E helyett az történt, hogy a kormány az egész javaslatot, mely úgy a polgári, mint a büntető igazságszolgáltatás kérdéseit szabályozta, visszavonta és helyettük külön javaslatokat nyújtott be a polgári és külön jóval később a büntető eljárásról, amely javaslatokban azonban az esküdtbíróságok működésének felfüggesztéséről egy szó sincsen. Nevezetesen benyújtotta a kormány 1923. december 11-én a 351. sz. javaslatot: «A polgári eljárás és igazságügyi szervezet módosításáról». Utóbb a házszabály módosítására való tekintettel ezt a javaslatot visszavonták, majd újból benyújtották 1924. évi december hó 16-án 568. sz. alatt. Ebből a javaslatból lett az 1925. évi VIII. tc. mely az esküdtbíróságok kérdésében, ismétlem, semmiféle intézkedést nem tartalmaz.

A bűnügyekre vonatkozólag ez időtáiban csak az 1924. évi indemnitási törvény (1924. évi XVII. tc.) 6. §-ában történt intézkedés annyiban, hogy ez a szakasz az 1921. évi XXIX. tc.-nek a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítésére vonatkozó rendelkezései érvényét meghosszabbította. De ez az 1921. évi XXIX. tc. az esküdtbíróságok felfüggesztéséről nem szól.

Legvégül benyújtott a büntető novella javaslata, mely mint 1928. évi X. tc. nyert törvényerőt és az esküdtbíróságokról szintén nem rendelkezik.

Ámbár tehát igazságszolgáltatási kérdésekkel a törvényhozás állandóan foglalkozott, nem került eléje az esküdtbíróságok működésének felfüggesztése tárgyában semmiféle a törvényes rendezésre irányuló javaslat.

1923. évi december hó 11-ike óta, amikor a visszavont javaslat helyébe az 1925. évi VIII. tc. javaslata került, nyilvánvaló, hogy nincsen semmiféle a kérdés törvényes rendezésére irányuló javaslat, nincsen annak még előmunkálata sem, és így elesett az a törvényes előfeltétel, melyhez az 1922. évi törvény az esküdtbíróságokra vonatkozó kivételes intézkedés hatályát köti, megdőlt ez intézkedés hatálybantartásának törvényes alapja és az 1922. évi törvény 6. §-ának kifejezett rendelkezése szerint a kivételes intézkedés hatályát veszítette.

Ezzel jogilag automaticamente helyreállott a régi jogrend, a békejog és így 1923. december hó 11-ike óta tévesen működnek az esküdtbíróságok elé tartozó ügyekben a törvényszékek, mert a törvény értelmében az illető ügyekben esküdtbíróságoknak kellene működniök.

Ez a jogi helyzet a törvényes fórumok előtt nézetem szerint akár hatásköri kifogás, akár perorvoslat alakjában érvényesíthető. Ellenben a már jogerőre emelkedett ítéletek perrendi érvényét ez a kérdés nem érinti, mert a bíróság hatáskörének téves megállapítása nem újrafelvételi ok.

Nem változtat a fentiekben az 1922. évi XVII. tc. 6. §-a ötödik bekezdésének az a rendelkezése sem, hogy: «Ahol a büntető jogszabályokban a háború idejéről van szó, ez alatt azt az időt is érteni kell, amíg a jelen szakasz alapján ideiglenesen fenntartott rendelkezések hatályba maradnak». Nem változtat azért, mert ez a rendelkezés csak azokra az anyagi büntetőjogi szabályokra vonatkozik, amelyeknél minősítő körülmény a háború ideje alatt való elkövetés. Ilyenek például az 1912. évi LXII. tc. 18–28. §-ában meghatározott bűncselekmények. Ezeknél a háború idejének számít az az idő, amely alatt az 1922. évi XVII. tc. 6. §-ának felhatalmazása alapján a kivételes intézkedések hatályban maradnak. Azt azonban, hogy valamely intézkedés meddig maradhat hatályban a 6. §. már ismertett rendelkezései döntenek el az általunk vázolt értelemben.

Sajnálatos, hogy a megtörtént hibát senki sem vette észre, sem a védők, sem az ügyészek, sem a parlament, sem a kormány, amelynek a kérdés törvényes rendezésére irányuló első javaslat visszavonásakor vagy új megfelelő javaslatot kellett volna benyújtania, vagy pedig deklarálni kellett volna a vonatkozó kivételes hatalmi intézkedés hatályvesztését. E nélkül a bíróság, mely előtt a kérdést tudtommal fel nem vetették, nem észlelhette a hatályvesztést, illetve ezért nem hibáztatható, mert hiszen nincs nyilvántartása arról, hogy a kormány milyen javaslatokat nyújt be és von vissza.

Ha a bíróság előtt a kérdés felvetetett volna úgy — ismerve a magyar bíróság törvénytiszteletét — bizonyára ugyanarra az eredményre jutott volna, mint mi.

A megtörtént hibára rámutatunk nem azért, hogy zavart okozunk, vagy felelőségeket keressünk, hanem azért, hogy a hiba reparáltassék, és azért is, mert az ismertett jogi helyzet erősíti mindazok álláspontját, akik az esküdtszék hívei és akik közé mi is tartozunk.

Az adott jogi helyzet mellett állást kell foglalni ebben a kérdésben és pedig kettős irányban, egyrészt, hogy a hiba reparáltassék, másrészt, hogy az esküdtbíróság, amely a kifejtettek szerint jogilag érvényben van, *tényleg* is működésbe lépjen.

Ez a kettős cél pedig akkor érhető el, ha a jelenlegi, illetve a mostanáig tartott tényleges állapotot akként legalizálják, hogy a már letelt időre nézve az esküdtbíróságok működésének felfüggesztését kimondó intézkedést a törvény kifejezett rendelkezése törvényerővel ruházza fel, viszont a jövőre nézve az 1922. évi XVII. tc. rendelkezéseinek érvényt szereznek és az esküdtbíróság haladéktalanul tényleges működésbe lép.

Dr. Hevesi Illés.

Az esküdtszék multja és jövője.

— A Jogászgyűlés határozatának margójára. —

A XII. magyar Jogászgyűlés büntetőjogi szakosztálya, hosszú, élénk eszmecsere után, melyben büntetőjogászságunk színe-java részt vett, kimondta, hogy az esküdtbíráskodás sürgősen helyreállítandó. A vitában részt vettek Mendelényi László, Miskolczi Ágoston, Kvassay Gyula, Perjéssy Mihály a bírói kar részéről; az ügyvédséget Dési Géza, Pollák Illés, Berend Béla, Szőke Sándor, Vidor Jenő stb. képviselték, akikhez közéleti nagyságaink közül Nagy Emil és Bernolák Nándor járultak. Írásaikon keresztül megismertük még Vargha Ferenc, Degré Miklós, Auer György nézetét is.

A határozat alapjául Mendelényi László kúriai bíró véleménye szolgált. Ez a vélemény visszaállítandónak tartja az esküdtszékét, mert megszűntek azok az okok, amelyek a különben se teljesen alkotmányoszerű felfüggesztést indokoltá tették. Cessante racione legis, cessat lex ipsa. Figyelmeztetett ezenkívül Mendelényi arra, hogy az 1914-ben megreformált esküdtszék az ország területének nagy részén csupán egy esztendeig működhetett. Ez az idő pedig fölötte kevés az intézmény új alakjának kipróbálására; talán éppen új köntösben fog hódítani. Mint reformtervet, felvetette a politikai- és sajtóügyekben eljáró, magasabb értelmiségi cenzus alapján kiválogatott speciál jury gondolatát. Különösen eredeti és

érdekes az az argumentuma, hogy az esküdtszék helyreállítása fokozná a szakbíráskodásnak az utóbbi időben — indokolva — indokolatlanul — megingott tekintélyét, amennyiben a legsúlyosabb kérdésekben való döntések felelősségét magára venné.

Többnyire Mendelényi fegyvereivel küzdöttek az esküdtszék egyéb hívei is. Közülök különösen Dési Géza és Berend Béla az esküdtbíráskodásnak mintegy a hőskorát ismertették, a magyar intelligencia rátermettsége és morális érettsége mellett tettek biznyságot, Bernolák Nándor az esküdtszéki eljárás szóbeliségét és közvetlenségét dicsérte.

Az ellenzők közül Miskolczi Ágoston igyekezett kimutatni, hogy a magyar nép természete nem kívánja meg az esküdtbíráskodást; hibáztatta még a szakértelem hiányát az esküdtszéknél, melyre — szerinte — «törvénytelen» forradalmi származása eltörölhetetlen szégyenbélyeget nyomott. Hasonló álláspontot foglalt el Vargha Ferenc; hozzátéve az indokolási kötelezettség hiányát. Degré Miklós — az esküdtszék elvi híve — szerint a restauráció megdrágítaná a bíráskodást (Nb. Auer György éppen azzal érvelt a visszaállítás mellett, hogy a legfeljebb kétfokú esküdtszéki eljárás, továbbá — a felmentés nagyobb valószínűsége folytán — a perek (sajtóperek!) számának apadása nagy megtakarításokat jelentene), Kvassay Gyula a bíróság tekintélyét nem felelősség-áthárítással, hanem a bírák megfelelő anyagi függetlenségének biztosításával s mindenekelőtt gyors, megbízható igazságszolgáltatással akarja megóvni. Külföldi példákkal bizonygatta, hogy az esküdtbíráskodás napja leáldozóban van.

Logika, tudás, érzelm csatlakozott csatasorba pro és kontra, hogy a vitát fényessé tegye. S talán mégsem történt meg kifogástalanul az alapfogalmak éles elhatárolása, hibátlan egymásbaillesztése.

A vita legnagyobb részében egy kalap alá vették az esküdtszékét a népbírósággal. Pedig az esküdtszék a laikus bíráskodásnak csak egyik, de nem egyedüli formája. Ezenkívül pedig mintha megfeledeztek volna arról, hogy az esküdtbíráskodást tíz évnéhány év előtt tüzték ki a Jogászgyűlés programjára. Ebből a megállapításból pedig logikusan az következik, hogy ez az intézmény már akkor se volt tökéletes, akkor is «probléma» volt. Nem szabad azon megütközni, hogy az intézmény szegreakasztása óta eltelt évtized azt nem frissítette fel, hanem inkább megkoptatta. Viszont azon se szabad meglepődni, hogy ezután a meggondolás után, igenis megvizsgálandónak tartjuk, hogy érdemes-e még azt helyreállítani. Mindezek alapján némileg aggasztónak tűnhetett fel az érvelések többé-kevésbé negatív jellege: «... a megszűntetés okai már *nem* állanak fenn» «... az esküdtszéknek *nincs* meg a kellő szakértelme» stb. Az állandó tagadás csak azt jelentheti, hogy alles was entsteht, ist Wert dass es zu Grunde geht. Végül pedig az állandó multbátékinthetés helyett, talán okosabb lett volna a jövőt szemügyre venni. Nem azt kell hajtogatni: ártott, használt, ártott, használt, hanem azon elmélkedni, hogy mi is az esküdtszék intézményi életcélja, mennyiben érte azt el; s különösen azon, hogyha már itt van, megvan ez az intézmény, hát mi hasznát vehetni? Mintha a büntető szakosztály adós maradt volna a történelemfilozófiai szemponttal legalább is egyenértékű jogpolitikai, praktikus szempont kidomborításával.

Az esküdtszék feladata — mint különben minden bíróságé — jogszolgáltatás; azaz a tárgyi jog szabályainak konkrét esetben való gyors, megbízható, olcsó alkalmazása. Igazságosztás vajjon a jogszolgáltatás? Bizonyára nem. Hogy igazság, t. i. abszolút igazság nincs, azt ékesen bizonyítják a természettudományok tizenhárompróbas, s mégis máról-holnapra feldöntött alaptételei. Micsoda hát a jog, ha nem az igazság külső megjelenési formája? Jus est norma agendi; életviszonyaink külső szabályozása. Szabály. Mire való? Jobbiztonságot teremteni. A helyesen fel-fogott és felépített jogrendszer: tilalomfák zárt sora, amelyeken az áll: eddig és ne tovább.

Az objektív jognak két forrása van: a törvény és a szokás. A mult század fejlődése folyamán azonban a szokás mindinkább visszaszorult; s már úgy látszott mintha teljesen elvesztené jogalkotó erejét — különösen a büntetőjog terén. A XVIII. század bírói önkényének és korrupciójának visszahatásaként keletkezett francia forradalmi kódex fix büntetési tételeket hozott be és kimondta azt a két sarkalatos alapvetet, amely azóta minden kódexnek és így a mi Btk.-nek is mottója: Nullum crimen sine lege és Nulla poena sine lege. Megkövetelte mindezt a büntetőjog garanciális jellege is. Ott, ahol emberi élet és halál, szabad-

ság és becsület kérdéseiről volt szó, ahol a tévedés nem igen orvosolható, korlátokat kellett szabni a bíró elé.

Hamarosan kitűnt azonban, hogy ezeket a tételeket nem lehet mereven alkalmazni. A törvényhozás gépezete lassan működik; a társadalom jogi és erkölcsi meggyőződése napjainkban hamar változik. Ha pedig az ilyen változott meggyőződés állandó gyakorlatban nyer kifejezést, ha az emberek többségének tényleges szokásai eltérnek a törvénytől, akkor bizony már csak az inane nomen legis maradt meg. A törvény ilyenkor nem tud többé feladatának megfelelni: nem tud jogbiztonságot teremteni.

Amikor ezt a büntetőjogászok belátták: oda módosították a fenti tételt, hogy nem lehet a szokás jogalkotó hatalmát kizárni az ú. n. blankette-törvényeknél, a keretszabályoknál. De nem keretszabály-e a büntető szabályok nagy része? Nemcsak a Btk. 246. §-a (a házasságtörés) az; a legutóbbi évek gyakorlata megmutatta, hogy mi minden fér bele pl. a sajtó útján elkövetett rágalmazás fogalmi körébe. Ezeket a kereteket pedig csak a társadalom jogi meggyőződése alapján lehet betölteni. *S itt látjuk a laikus bíróság jelentőségét; a laikus bíróság az a csatorna, amelyen keresztül a szokásjog behatolhat a tételesjog testébe.*

Megtámadható ez a felfogás esetleg azzal az érveléssel, hogy ha ügyis megengedjük, beválljuk a törvénytől való eltérést, ami eddig legfeljebb suttymban történt, akkor a szakszabályok gyakorlata elegendő lehet a szokásjog átültetésére, éppen úgy mint a polgári törvénykezésben. Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy ott ez a bizonyos társadalmi meggyőződés megnyilvánulhat választottbírók ítéleteiben; tényleges szokásokban, különösen a kereskedelmi forgalomban; szabályrendeletekben, s végül ahol a törvény csak diszpozitív rendelkezéseket tartalmaz: a felek akaratmegegyezéseiben, szerződéseken. A büntetőjog közjogi jellege nem tűri azonban a választottbíráskodást; szabályai kogens szabályok. Ha mindamellett itt se zárjuk ki a szokásjogot, akkor a laikus bíráskodás mellett kell döntenünk.

Ebből a szempontból tekintvén a dolgot, eltöpremlnek az összes ellenérvek. Ami a legsúlyosabbat, a szakértelem hiányát illeti — Pollák Illés hánytta azt különösen a «suszterekből» meg «schneiderekből» álló esküdtszék szemére — az ügyek egy csoportja tekintetében, sokan úgy vélekednek, hogy azokat nem is helyes a szakszabályok kizárólagos hatáskörébe utalni. A politikai és a sajtóvétségekre gondolok. A társadalom egységét veszélyeztető cselekményt csak az egész társadalom bírálhatja el. A szakszabály pedig mindig csak egy kasztnak a képviselője: a jogászkaszté. Miért ne tudná azt egy értelmes laikus eldönteni, hogy ez és ez a cselekmény vét-e a fennálló állami és társadalmi rend ellen? visszaél-e a sajtószabadsággal? izgat-e a polgárok egy csoportja ellen? S hogy valóban értelmes laikusokra bizassék a döntés, azt a bizonyos speciál juryvel el lehetne érni.

A többi ügyben a téves ítéletek számának apasztására: kézenfekvő az orvososzer. Ez a funkciók mesterséges elkülönítésének megszüntetése: azaz a Schöffebíróság behozatala. Pollák Illésen kívül Doleschall Alfréd a budapesti egyetem tudós professzora híve nálunk ennek a rendszernek. A mai esküdtszék rendszer megköti az esküdt kezét; ingerenciáját a minősítésre szorítja, a büntetési tétel kiszabását viszont a szakszabály tanácsra bizza, akinek hatáskörébe tartozik az 1914. évi szerencsétlen novella óta a bűnösség megállapítása is. Az esküdt azután, hogy legalább közvetve befolyásolhassa a bírót, igen gyakran — ha nekem úgy, neked is úgy, megköti amannak a kezét — valamilyen erőszakolt minősítéssel. A Schöffebíróságnál, ahol a kétféle elem elejétől végig egymás mellett működik, a jogilag képzett bíró minősítése útmutatás a laikus Schöffe számára, a büntetési tétel kiszabásában való részvétel pedig biztosítja annak teljes lelkiismereti és cselekvési szabadságát. A Schöffebíróság felé irányította jogfejlődésünket már az 1914: XIII. tc. Ez a bíróság azonban csak úgy láthatja el helyesen feladatát, ha — ellentétben a német példával — a laikusok száma felülmúlja a szakszabályt, mert csak így lehet utóbbiak tekintélyét és befolyását ellensúlyozni.

Az az aggály, hogy az esküdtszék nem egyezik meg a magyar nép természetével, csak az érzelmeket befolyásolhatja, az értelmet nem. Hogy Szent István nem ismerte az esküdtszékét? Ismerte vajjon a telefont vagy a gőzmozdonyt? A jog birodalmán belül maradván, szerzői jogunk, kereskedelmi jogunk, váltójogunk, sőt magánjogunk nagyrésze is külföldi minta után készült. Nem: «extra Hungarian non est vita» az igazi nemzeti gondolat, hanem

az, hogy külföldről csak olyas valamit importáljunk, ami nyilván hasznos s amit saját ősi intézményeink képeire formálhatunk. Nem lehet ellenérv az esküdtszék «törvénytelen» származása, forradalmi eredete; azt a forradalmat, amelynek mi az esküdtszékét köszönhetjük, azt eddig szabadságharcnak hívtuk s Magyarország legfényesebb korszakai közé számítottuk. Eddig.

Nem áll helyt egyes téves esküdtbírói ítéletekre való hivatkozás sem. Káuzisztikával nem lehet egy intézményt bírálni. Az esküdtszék is hozott már bölcset, a szakszabály is tévedett már. Hogy pl. Ausztriában a téves ítéletek jelentik a szabályt, a helyesek a kivételt? «Ott, ahol minden pusztul, romlik» — jegyezte meg erre Mendelényi László — «miért épp az esküdtszék legyen kifogástalan»?

Dési Géza meggyőzően fejtegette, hogy talán mégis csak idejét multa már a kommunizmusra, felelőtlen elemek pusztítására, a polgárság gyöngeségére való folytonos hivatkozás. Nem lehet egy-két ember ballépéséért az egész magyar népet büntetni — in saecula saeculorum.

De, ha valaki elméletileg nem is azonosítaná magát a többségi véleménnyel, akár, mert a Schöffebíróság híve, akár mert aggódik a kasztrált esküdtszék feltámasztásától, mégis örömmel kell üdvözölnie a Jogászgűlés határozatát. Nem is volt egészen indokolható, hogy a Schöffebíróság pártolói a kisebbséggel szavaztak; bizonyos esetekben még egy tökéletlen laikus bíróság is jobb a pusztá szakszabálynál.

A világháború és a forradalmak seregesen döntötték romba nagy nemzeti értékeinket. Építeni, javítani, újítani való van elég, a jogi törvényhozás feladatai közül talán elegendő a közigazgatási reformot és magánjogi kodifikációt megemlíteni. Százszor is meggondolandó, hogy mi magunk pusztítsuk el törvényhozásunknak azt az alkotását, amelynek felépítésére annyi fáradságot fordítottunk, amelynek kövei közé Deák Ferenc és Kossuth Lajos falazták be lánglelkük egy darabját, amely elé annyi reménységgel néztünk: az esküdtszék, mielőtt kétségtelenné válik annak hasznavehetetlensége.

A magyar jövőnek tett szolgálatot a Jogászgűlés, amikor hozzálátott egy nemzeti kincsünk restaurálásához.

Keszthelyi Nándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Jogszabály és jogsugalom.

A jogszabályokban, érteve ezalatt a tételes jog írott szabályait, nem mindig jut kifejezésre a jogsugalom. Már azok megalkotásánál sem. Még gyakoribban a jogszabályok későbbi élet-folyamán. Gyakran elnyomja azt más egyéb erő, amely vagy már a jogalkotás idejében feléje kerekedik, vagy a szabály élettartama alatt nyomja le. Amíg a jogsugalom a jogérzetben élő kívánalmakat juttatja kifejezésre, addig a jogszabály alkotásánál nemritkán az értelmi, gazdasági, társadalmi vagy más erők állnak előtérben. Ilyenek különösen azok a megfontolások, amelyek valamely gazdasági érdekvédelem, vagy ú. n. fiskális szempontok, máskor meg egyéb külső befolyások (politikai túlsúly) kényszerűségére vezethetők vissza. Azokban a jogszabályokban, amelyek efféle hajtóerőnek köszönhetik létüket, a jogsugalom vagy jogérzet nemcsak gyakran hiányzik, de egyenesen ellentmondásba jut vele a megalkotott jogszabály. Normális időkben ritkábban fordul elő jogszabálynak jogsugalommal való összeütközése a jogszabályalkotás időpontjában. Abnormális idők azonban mind gyakrabban mutatják ezt a jelenséget. Így a legutóbbi törvényalkotások közül elegendő az ú. n. valorizációs törvényre való hivatkozás, mint olyanra, amelyben nemcsak nem a jogsugalom kívánalmi jutnak kifejezésre, hanem egyenesen ellentétbe kerültek egymással, írott jog és jogsugalom. Maga a törvényhozási apparátus sem csinál ebből titkot, hanem menti az eljárást más oly parancsoló erővel, amelyek a jogsugalmi követelményeket itt háttérbe szorították.

A jogsugalomnak a jogszabállyal való szembehelyezkedése gyakrabban jut kifejezésre annak alkalmazásánál. Ennek kettős oka van. Először azon érzéketlenség, amellyel a jogszabályok természetüknél fogva az egyes eset finomságaival szemben gyakran nem képesek betölteni hivatásukat. A másik pedig a jogszabályoknak az idők folyamán való fokozatos elkopása, amely kopásban a

benn rejlő idegvégi finomságok tompulnak elsősorban el. Triviális hasonlat a jogszabálynak a jogesettel szemben való uniformizáló hatása. Amíg azonban ez az uniformizálás a jogszabályok gyermekkorában éppoly kevésbé feltűnő, mintha a gyermek kész ruhában jár, mindegyre jobban kifejezésre jut azonban az egyéniség és ízlés kielégítetlensége, ha a gyermekorból kilép. Gyermeknél alig lehet észrevenni, hogy kész, vagy rájukszabott öltözetben jár-e. Felnötteknél plane, ha alakjuk csak kissé is eltér a tucatszerűségtől, első tekintetre is megállapítható ez. Ugyanígy a jogszabály új korában, legalább normális esetekben, sokkal erősebben magán hordja a jogsugalom bélyegét, és csak a viszonyoknak a szabály életbenléte alatti elváltozása juttatja mindgyakrabban kifejezésre azokat az alakzati eltéréseket, amelyek az uniformizálás hiányait a konkrét esetekben mutatják.

A jogalkalmazás terén még inkább mutatkoznak ezek a jelenségek. A bíró gyakran érzi, hogy azok az instrumentumok, amelyek jogszabályok formájában a konkrét eset eldöntéséhez rendelkezésre állnak, nem illeszthetők kellően bele az eset viszonylataiba. Ilyenkor érzi a bíró a kettő közt tátongó űrt, amelyet valamiképpen át kell hidálnia. Nálunk, ahol az iratlan jognak területe még egyelőre elég kiterjedt, kevesebb nehézséggel jár a jogszabálynak a jogsugalommal való összeegyeztetése a konkrét döntés kapcsán, mint ott ahol írott törvények vannak hatályban. Ennyiben tehát könnyebb lesz a bíró lelkiismereti munkája. Másrészt ennek az a kétségtelen fogyatéka, hogy nagyobb jogbizonytalanságra vezet.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy bírói gyakorlatunkban éppen a jogszabályoknak a jogsugalomtól való eltérése gyakorta arra kényszeríti a bírót, hogy más megoldás hiányában jogszabálynak deklaráljon olyan tételt is, ami nem az. A konkrét esetben ugyan a döntés többnyire helyes lesz, csak hogy, mert a döntés körében használt szabály úgy fest, mintha az az eseten túlmenő hatályú jogtétel volna, ez gyakran vezet ellentmondó döntésekre a perek szaporodására, és nagyfokú jogbizonytalanságra. Ennek illusztrálására szolgáljon a Jogi Hírlap 10-iki számában megjelent néhány bírói ítélet.

Az egyik esetben (C. III. 2976/1927.) a mostoha apa nagykorúvá lett mostohagyermekétől követelte a nevelése alatt ráfordított összegek visszafizetését. A Kúria a helyes döntésnek megfelelően a mostoha apa keresetét elutasította. A helyes jogsugalom kívánalmával megegyezik az, hogy aki a házához került kiskorú mostoha gyermeket felnevelteti és nevelése költségeit viseli, az ne követelhesse később a gyermek nagykorúvá válása után a ráfordított költségeknek visszatérítését. Ezt a jogsugalmat azonban olyan szabállyal indokolni, aminővel a Kúria ezt teszi, nem helyes. Azt mondja ugyanis a Kúria: hogy jogszabály, hogy a mostoha apa a házához került kiskorú mostoha gyermek eltartásáról és neveléséről gondoskodni tartozik, ha csak a mostoha anya, vagy helyette más ezt a kötelezettséget magára nem vállalta. A kijelentés teljesen megfelel az általános életfelfogásnak. De hogy ilyen jogszabály volna az nyilván nem áll meg. Nem szabad tehát jogszabály erejével felruházni olyan tételeket, amelyeket a jogsugalom vált ki, akár jogszabály hiánya, akár a konkrét esetnek a jogszabállyal való össze nem egyeztetése miatt. Semmiféle jogszabály nem kötelezi a mostohaapát arra, hogy kiskorú mostoha gyereket eltartsa. Éppoly kevésbé, mint nincsen olyan jogszabály sem, amint ezt a tárgyalattal kapcsolatban a Kúria kimondotta, amely a mostoha gyermeket a mostoha szülővel szemben, ha az előregedett és keresetképtelenné vált, annak eltartására kötelezné.

Ugyancsak a jogsugalom ereje kerekedik a tételes jogszabály fölé a Kúria büntető tanácsának III. 262/1927. számú határozatában. A Kúria fegyvernek minősítette azt a botot, amelyet vádlott az eljárás hatósági személyt testileg bántalmazta. Az indoklás szerint az állandó bírói gyakorlatnak megfelel az, hogy fegyver nemcsak a műszakilag ilyenek előállított eszköz, hanem minden olyan egyéb tárgy is, amely az élettapasztalat szerint az emberi élet kioltására alkalmas. Lehet, hogy a döntés az adott esetben helyes, s hogy a jogsugalmat tekintve megfelelő. De ha odáig megyünk, hogy minden tárgyat büntetőjogi szempontból fegyvernek minősítünk, ami emberi élet kioltására alkalmas, akkor mégis olyan tételt állítunk fel, amit elvi tételként elfogadni nem lehet. Ilyen értelmezés mellett minden kemény eszköz vagy tárgy fegyvernek tekintendő, mert alkalmas emberi élet kioltására. Sőt a C. III. 69/1926. számú ítéletben olvassuk, hogy a vádlott öklével

ütötte le édesatyját, aki az ütéstől meghalt. Ha a konkrét esetben jelentősége lehetne a fent felállított tételnek, erre az esetre is bátran lehetne alkalmazni, amit a Kúria kimondott. Hogy ez túl messze vezetne, aligha kétséges.

Módfelett érdekes példa a tárgyalattal szempontból a Kúriának C. II. 8913/1926. számú ítélete. Vádlott visszavette vagy lopta azt a pénzt, amelyet nyilvános helyiségben folytatott szerencsejáték alkalmával veszített. A Kúria lopást állapít meg és ennek megfelelően büntet. Az ítélet indoklásában megállapítja ugyan a Kúria, hogy tiltott szerencsejátékból érvényes kötelmi vagy dologi igény nem származhatik, s így a sértett félnek a megnyert pénzösszegre vonatkozó tulajdonjoga sem volna megállapítható. Érti azonban a Kúria, hogyha, ennek folyományaként vádlottat felmentené, összeütközésbe kerülne az életfelfogással és a mindannyiunkban élő jogsugalommal. Úgy segít tehát a nehézségeken, hogy kimondja, miszerint a veszített pénz a veszítő fél akaratából, tehát jogszerűen jutott a nyertes birtokába. Ha tehát a vádlott azt onnan elvette, úgy idegen dolgot tulajdonított el, cselekménye tehát lopásnak minősítendő. Mindmegannyi önellentmondás. Ha ugyanis arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a tilos kártyajáték összes kihatásaiban semmis és sem dologi, sem kötelmi jogkövetkezményeket nem szül, úgy a pénz birtokáról való önkéntes lemondás és a másik fél részéről annak birtokbavétele és tulajdoni megszerzése sem lehet joghatályos, vagyis a lopás tényálladási elemei hiányoztak.

Még a fenti eseteken is túlmegy a Kúria C. II. 8782/1927. sz. döntésében, amellyel zsarolást állapít meg nyilván alaptalan követelésnek polgári perben való érvényesítés fenyegetésével. Itt már nem is a jogsugalom diktálta a döntést, hanem az a felháborodás, amelyet a hálátlanságnak ilyen foka váltott ki. Emberileg nagyon érthető, de mint precedens nemcsak jogszabályellenes, hanem módfelett veszélyes és zaklatásokra adhat okot olyan esetekben, ahol ez az érthető motívum hiányzik.

A benyújtott magánjogi törvénykönyv javaslatának törvényerőre emelése és életbeléptetése ezen a helyzeten kétségtelenül nagyot fog változtatni. Hogy-e változások végső mérlege milyen lesz, egyelőre bajos megállapítani. Mindenesetre szerencsés megoldás volt ebből a szempontból a megalkotandó törvénykönyv homlokzatára azt a hét szabályt föléírni, amely szabályokból éppen a jogsugalom, vagy jogérzet életelixirje ömleszteti át azt a több mint kétezer paragrafusba foglalt jogi normatömeget, amely hivatva lesz előreláthatólag évszázadokon keresztül a magánjogi jogviták eldöntésének jogforrása lenni. Lehet, sőt valószínű, hogy azok a részletszabályok, amelyek törvényerőre fognak emelkedni, az idők folyamán elkopnak, s nem fogják hivatásukat teljesen betölthetni. Ezek a változások elkerülhetetlenek, mert hiszen az életviszonyok nem megkövesült, hanem állandó mozgásban lévő erők eredményei. Azok az előjáró szabályok ellenben amelyek a törvényjavaslat homlokzatán ragyognak, felette állnak a viszonyok és idők változásainak és ha szabad mondani örökéletűek.

Remélhető, hogy ezek a szabályok mindenkor erőt fognak kölcsönözni a bírónak arra, hogy a helyes döntést megtalálja. Igaz, hogy ezek a szabályok a mai iratlan jog területén is ugyanolyan érvényűek, mint aminők lesznek a javaslat törvényerőre emelkedése esetén, kétségtelen azonban, hogy az átlagbíró erősebb biztosítékot, vagy támaszt talál a kezébe adott törvény előírásaiban, mintha neki más helyről kell keresnie a megoldást, amelyre szüksége van, ha jogszabály és jogsugalom ütköznek össze.

Dr. Reitzer Béla.

Jogirodalom.

— **Budapest kriminalitása és morálitása az 1909—1925. években.** Írta *dr. Pálosi Ervin*, jogakadémiai tanár. (Budapest sz. főv. stat. közl. 55. köt. 3. sz. 108 old. ára 5 P.) A munka túlnyomó részben az államrendőrségnek, kétségtelenül sok tanulságos adatot tartalmazó évi jelentéseit dolgozza fel és egybeveti a fővárosi adatokat az országos átlaggal. Így kétségtelenül hasznos feladatot végzett a szerző azok számára, akik az általa érintett kérdésekkel tudományos szempontból foglalkozni kívánnak. A rendelkezésre álló adatok hiányossága, a forradalmi időkben gyűjtött adatok megbízhatlansága — amint ezt a szerző is kiemeli — súlyos akadályt okoz annak, hogy a munka címében foglalt témát kimerítően tárgyalni lehessen. Így nem lehet hibájául felróni a szerzőnek, ha

sok esetben adatok helyett következtetésekből szűri le a megállapításait (pl. valószínű letartóztatások és szabadlábrahelyezések). A kriminalstatisztikai adatgyűjtés elmaradottsága, a bűnügyi nyilvántartó hivatal adattengerének feldolgozásában észlelhető késedelmeskedés oly akadályok, hogy azok számára, akik ily nehézségek dacára is a bűnügyi statisztika művelésével foglalkoznak, a legteljesebb jóindulatot kell biztosítani. Szigorúbb mértékkel kell azonban már mérni a jóindulatot, ha arról van szó, hogy a bűnügyi statisztika művelője ismeri-e a szakmájába vágó joggyakorlatot és az adatgyűjtés technikáját. Ebben az irányban azonban nem hallgathatjuk el azt a kifogásunkat, hogy a szerzőnek tudnia kellene a kir. Kúriának egy évtizeddel ezelőtt hozott ama (1916. IX. 26-án B. 3036. sz. a. kelt) döntéséről, amely szerint hivatalból üldözendő a hamis vád, ha az alapügyben nyomozást folytattak és az alaposság rovására esik az a megállapítása, amely ezzel az elvi határozattal ellentétes bírói gyakorlatot tételez fel. Egyébként is a feljelentések és az elítélések számarányában mutatkozó különbség megítélésénél a szerzőnek bele kellett volna mélyednie a büntető igazságszolgáltatás hatóságainak tevékenységébe, amely esetben az eredménytelen feljelentések megítélése szempontjából sok egyéb okot is észlelt volna a hamis vádaskodáson kívül. A büntetéseket jelentékeny része talál menedéket a főváros forgatagában, el is tekintve attól, hogy a károsultak gyakran a tettes kilétéről már eredetileg sem tudnak, az ügyes-bajos dolgaikkal elfoglalt sértettek sok esetben inkább elállnak bizonyítékaik felhasználásától, hogy a gyakori idézgetésekkel járó idővesztésüket elkerüljék. A munkavállalók nagy száma okozza, hogy a leggyakoribb bűncselekményt a lopást oly sokszor a munkaadó kárára követik el, s így az csak indítványra üldözhető, amint hogy ugyancsak a nagyváros egyik jellemző tulajdonsága az is, hogy a lakossága fluktuál, a vidékről be- és visszaöngyilkol, s így nem ritkán éppen a tanuk elköltözése akadályozza, hogy a feljelentés alapossága a bíróság előtt igazolást nyerhessen. Az a tényező tehát, amelyet hamis vádaskodásnak kell tekinteni és amelyre szerző ismételtelen utal, aránylag eléggé csekély szerepet játszik a feljelentések eredménytelensége szempontjából. A fenti körülmények figyelmen kívül hagyása vezetheti csak a szerzőt arra a megállapításra, hogy a főváros bűnözési viszonyai kedvezőbbek, mint a vidék kriminalitása. Ezt is abból a tényből deriválja a szerző, hogy a fővárosban a feljelentések és az elítélések között sokkal nagyobb a különbség. Ily következtetés csak a vidék bűnözési viszonyainak teljes félreismerése mellett lehetséges. Köztudomású, hogy a vidéken elkövetett bűncselekmények sem a tettes felkutatása, sem a tett részleteinek felderítése szempontjából nem okoznak oly nehézségeket, mint a főváros — részben — nemzetközi bűntevőinek hurokra kerítése. A kinyomozott tettesnek szökése aránytalanul nehezebb a közlekedés gócpontjaitól távolabb eső helyeken. A foglalkozásuknál fogva helyhez kötött tanuk feltalálása távolról sem oly körülményes, mint a nagy városban. Ezek a körülmények teszik eredményessé a vidéken folytatott bűnvádi eljárást, amivel szemben a fővárosi nyomozások gyakori eredménytelensége nem a nagyvárosi erkölcsök nemesedését bizonyítja. Kiterjeszkedik a munka még a cselédkérdésre, a társadalmi élet jelenségei alcím alatt pedig néhány adatot közöl az öngyilkosságokról, a törvénytelen születésekről és a házasságok felbontásáról. Az öngyilkosságokat illetően a szerző helyeslőleg hivatkozik arra a véleményre, amely szerint az öngyilkosságok számának emelkedését részben «az egyéni szabadságok kiterjesztése» okozza? Egyébként dr. Pálosi nem lát aggasztó jelenséget abban, hogy az utolsó békeévek emelkedő öngyilkossági számával szemben is az 1925-ös év 28-4% újabb emelkedést mutat, mert szerinte ez az arány alatta marad a «gazdasági viszonyok rosszabbodásának». Részünkről nem látjuk ily megnyugtatónak a helyzetet és igenis aggodalomra látunk okot, ha a nemzetközi statisztikában a magyarországi öngyilkosságok a harmadik helyen állanak.

Mindenben helyeselnünk kell azonban a szerzőnek befejező megjegyzései során tett azt az indítványát, hogy adassék mód a statisztikai hivatalnak a Budapesten lévő kir. ügyészség és büntetőbíróóságok statisztikai lapjainak feldolgozására. Kétségtelen, hogy ezeknek az adatoknak rendszeres, szakértelemmel való feldolgozása — különösen, ha nem 10—15 évi késedelemmel történik — a becses adatok tárházát tenné hozzáférhetővé a tudomány munkásai, valamint az életviszonyokat figyelő törvényelőkészítés számára.

A.

— **Az átértékelési törvény.** Az egyes magánjogi pénztartozások átértékeléséről szóló, per varios casus, per tot discrimina rerum létrejött és 1928 április 1-én életbelépett törvény nem a bármikor bekövetkező pénzromlások magánjogi következményeinek szabályozását tartalmazza, hanem liquidálja azt a pénzromlási periodust, amely a háborúval kezdődött és a melyet 1924 július hó 1-ével tart a törvény befejezettnek. Pontosabban szólva azt a helyzetet liquidálja, amely a pénzromlás magánjogi következményeinek szabályozatlansága folytán állott elő s amely helyzetben bizonyos kérdéseket a bírói joggyakorlat megoldott ugyan, más kérdések ellenben még megoldásra vártak. Ezt a törvényt adja kezünkbe a magyar törvények Grill-féle kiadásában *Nizsalovszky Endre* igazságügyminiszteri osztálytanácsos, aki e törvény bemutatására annál hivatottabb, mert maga is ott állt bölcsőjénél. A bemutatás akkép történik, hogy Nizsalovszky közli a teljes indokolási anyagot, a képviselőházi anyagból a bizottsági jelentést és a képviselőházi tárgyalás eredményét, amennyiben a javaslati vagy bizottsági szöveg megváltoztatására vezetett. A felsőházi anyag közlését kizárta az a törekvés, hogy a törvény mielőbb az olvasó kezében legyen. Ennek a következménye az is, hogy a törvényben foglalt felhatalmazásokon alapuló rendeletek sem voltak közölhetők. Mindez a munka újabb kiadására maradt. A bírói ítélkezést ellenben, a mely tekintettel a törvény létrejöttének történetére ez esetben szintén a törvénynek előkészületi anyagához számítható s legértékesebb magyarázati anyaga, az egyes szakaszok kapcsán gondosan csoportosította. A szakaszokat különben tartalmas magyarázó jegyzetekkel kísérte, a melyek a törvény rendelkezéseinek és célzatainak megértését megkönnyítik. Ez a segítség pedig annál szükségesebb, mert a törvénynek már jellemzett természetéből következik, hogy a törvény, ha egységes felfogásra törekszik is, darabos intézkedések foglalata.

r.

— **Gyakorlati büntetőjog** címmel *dr. Konrád Jenő* kir. ügyészségi elnök összeállította és kiadta a büntetőtörvényeket az 1928 : X. tc.-ig bezárólag. Nem a szerző hibája, hanem a törvényhozás gyors ütemének következménye, hogy nem tudta a hatályban lévő törvényes anyagot minden egyéb matéria kizárásával összeállítani. Így pl. még a 15. oldalon közli az 1921 : XXVIII. törvény-cikket, a 462. oldalon pedig az 1928 : X. tc. 22. §-át, amely azt hatályon kívül helyezi. Egyéb, hasonló célú törvénykiadásoktól *dr. Konrád* könyve abban tér el, hogy egyes, a gyakorlatban gyakoribb bűncselekményeknél a tényálladék elemei kapcsán felhívja a nyomozó hatóság figyelmét a kiderítendő tényekre. Ez kétségtelenül hasznos és helyes, kevésbbé érthetünk egyet a szerzővel a joggyakorlatnak ugyan-e célt szolgáló összeállításában, amelynek, ha a gyakorlat igényeit kielégítően óhajtja szolgálni a B. H. T.-ba felvett elvi határozatok teljes közlésén felül csak oly határozatokra kellene szorítkoznia, amelyekben a Kúria gyakorlata ingadozást nem mutat. Sajnos, a bírói gyakorlatot sokkal sporadikusabban közli, semhogy a könyv általános használhatóságra számíthatna. Egyébként a törvénykiadás, amennyire futólag megállapítható, lelkiismeretes és könnyen kezelhető. A közel 500 oldalas munka, amelynek ára 6 P. 80 f, a Kőrösvidék R. T. ízléses kiadásában jelent meg.

— **A biztosítási szerződés szabályozásának alapvető szempontjai az újabb külföldi törvényalkotásokban.** Írta : *dr. Tury Sándor Kornél* egyet. tanár. A Szegedi Tudományos Könyvtár IV. kötete gyanánt jelent meg ez a 71 oldalas munka, amelynek aktuálitást az ad, hogy hazai biztosítási jogunknak reformja küszöbön áll. E reform szelleme szempontjából ugyanis nélkülözhetetlen azoknak az alapelveknek az ismerete, amelyekből kiindulva a külföldi jogrendszerek ezt a matériát szabályozták. Ezt a feladatot oldja meg az idézett mű, amely a legszélesebb jogösszehasonlító áttekintést nyújtja a biztosítási szerződési jogot szabályozó modern törvényekről s élesen mutat rá a bennük érvényesülő alapelvekre. Szerző munkája, aki a kormány megbízásából törvénytervezetet készített a biztosító szerződésről, értékes útmutatást ad annak, aki akár elméleti, akár gyakorlati szempontból foglalkozik a biztosítás ügyével. A munkát a Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt. adta ki s ára 6 P.

— **Az ügyvédekről szóló magyar törvények (1000—1927).** *Dr. Mandel Károly* pécsi ügyvéd a fenti címen, a Pécsi irodalmi és könyvnyomdai r. t. kiadásában megjelent munkájában (244 o.) egybefoglalta a Magyar Törvénytár minden tör-

vényét, amely az ügyvédi hivatással bárminő vonatkozásban áll. A gyűjtemény mintegy 200 törvénycikk anyagát dolgozta fel, logikus rendszerben és igen becses tárgymutatóval. A gyűjtemény feloleli az ügyvédek képesítése, esküje, meghatalmazása, képviseltjei anyagát, az ügyvéd szerepét a perjogban, a büntető- és közigazgatási jogban, a törvényhozásban és a nemzetközi jogban, kiterjed az ügyvédek díjazására, adójára, vagyoni felelősségére, jogaira és kötelezéseire és a fegyelmi joganyagra. E keretekben a gyűjtemény a történeti teljesség kedvéért a már hatályban nem lévő törvényeket is tartalmazza. A mű valóban hézaggpótló jelentőségű és az ügyvédség küszöbön lévő reformjával szemben fokozottan aktuális. Szerző a bevezetésben foglalkozik a reform egyes problémáival is, felveti az egyforma képesítésű jogászoknak korszerű intézményes elhelyezését, fiatalabb éveikben szabadpályán, idősebb korukban pedig az igazságszolgáltatásban. Felveti többek között, hogy a szegények védelmével csak az erre kizárólag vállalkozó ügyvédek bízzanak meg, akik viszont kizárólag és sor szerint tarthatnának igényt a bíróság által juttatott valamennyi díjjal járó funkcióra. Ez a javaslat megfelelő korrekciókkal igen figyelemreméltó, mert egyrészt biztosítja a szegényvédelmi ügyek gondosabb intézését, másrészt legigazságosabb megoldása az oly sok vitát okozó bírósági kirendelések problémájának.

Igen tanulságos a gyűjteménybe felvett, többszáz éves magyar törvényekben lapozgatni. Látjuk ezekből, hogy a «nil novi sub luna» igazsága mennyire áll az ügyvédség körüli bajokkal kapcsolatban is. Így Mátyás király egyik törvénye kontingentálja az ügyvédi munkát, kimondván, hogy egy ügyvéd legfeljebb tizen-négy személy ügyeit védelmezze, utalva arra, hogy az ügyvédek mentől több személy ügyeit vállalják és azok védelmében meglehetősen hanyagul járnak el. I. Ferdinánd szerint a bírák az ügyvédeknek «üres és hiábavaló kifogásait és húzás-halasztásait» elvetni el ne mulasszák; Miksa egy decretuma szerint «bizonyos idegen ügyvédek némely behozott új visszaéléssel és álbölcselkedésekkel» a peres feleket súlyosan meghurcolják; I. Ferenc szerint tiltassanak el az ügyvédek a bírák által «a hosszadalmas, böbeszedű, üres feleselgetésektől». III. Ferdinánd egyik decretuma szerint el kell tiltani az országgyűlési üléstől az olyan ügyvédek, akik «követi tisztükkel mit sem törődve, különféle folyamodók, különböző ügyeiben a többi országlakosok közül, ismét és ismét fölkelve, ugyanott ügyvédi tisztet végeznek».

Dr. Mandel Károly gyűjteménye komoly és odaadó munka eredménye és megérdemli a bírói és ügyvédi kar intenzív figyelmét és támogatását.

Dr. L. E.

— **Dr. György Ernő: Biztosítékszerzés a kereskedelmi forgalomban (bizomány, tulajdonjogfenntartás és zálog).** «Navigare necesse est, vivere non est necesse» — mondja a kereskedők életéről a régi büszke jelige. A mai hitel-életünkben is azt találjuk, hogy a kereskedőnek, gyárosnak stb., ha üzemét fenn akarja tartani, a forgalomba *kell* bocsájtania áruját, de vajmi kérdéses, hogy meg tud-e élni az ily módon kötött ügyletekből, nagyon bizonytalan, hogy a kihitelezett árujának ellenértékét megkapja-e? Azon jogügyletek tehát, amelyek a kereskedelmi forgalomban a biztosítékszerzést célozzák — hiteljogunk legfontosabb problémái közé tartoznak. Szerzőnk a biztosítékszerzés három formáját veszi taglalás alá: a kézzizálogot, a tulajdonjogfenntartást és a bizományt. Az eredmény, amit fejtegetéseiből levon, elég elszomorító. Jelenlegi jogunk szerint tradíció nélkül a zálogbaadási ügylet nem jön létre, a zálogbaadásra irányuló megállapodás tehát biztosítékot nem képez. (Meg kell jegyeznünk, hogy a szerző munkájának megjelenése óta a Hiteljogi Döntvénytár XXI. kötet 4. szám alatt leközölt esetben a Kúria joghatályosnak mondotta ki a zálogbaadásra irányuló ügyletet tradíció nélkül is.) A tulajdonjogfenntartás elárúsításra, feldolgozásra és általában elhasználható dolgokra vonatkozólag nem köthető ki. Marad tehát a bizományi intézmény, amely jogügylet kellő alapossággal felépítve, a hitelezőnek komoly biztosítékot nyújthat.

Szerzőnk nem akart ezen munkájában monografiát adni a tárgyalt biztosíték-szerző jogügyletekről. Mint maga is írja, tulajdonképpen oly dolgokat ad elő, amelyeket mindenki ismer, ki megfelelő jogászai tájékozottsággal bír. Célja csak az, hogy a fenti három jogügyletet a biztosítékszerzés nézőpontjából megvilágítsa, megvonja a határokat, amelyeken belül ezen ügyletek biztosítékszerzésre felhasználhatók. Teljesen igaza van a szerző-

nek, hogy a vélt jog rosszabb annál az esetnél, mikor valaki tudatában van annak, hogy nincs semmi joga. Képzelt, de jogilag fenn nem álló biztosíték romlásba döntő illúziója a hitelezőnek.

A szerzőnek tanulságos dolgozatából levonhatjuk a konzekvenciákat: mielőbb meg kell alkotni az ingó jelzálogot s a köztudatba bele kell vinni, hogy a bizományi szerződés hatályos létrejötte nem a *formán*, hanem az *ügylet lényegén* múlik, ilyen szerződések készítésénél szakavatott jogászai kéz munkája a leghasznosabb regie költség.

Dr. M. E.

— **Die Gerichtsstandsklausel in der Kautelarpraxis.** Még élénk emlékezetben áll a kir. Kúriának a múlt évben hozott elvi jelentőségű döntése, melyben a kir. Kúria kimondotta, hogy az a körülmény, hogy a felek által szerződésileg kikötött külföldi választottbíróság ítélete a belföldön nem hajtható végre, nem zárja ki a külföldi választottbíróság *kizárólagos* illetékességének megállapítását. Ez az ítélet, mely megegyezik az osztrák bíróságok joggyakorlatával is, alkalmat adott dr. Maurus Deutsch bécsi ügyvédnek egy tanulmány megírására, melyben szerző érdekesen fejtegeti a fenti elvi döntésből eredő gyakorlati visszasságokat. Szerző reámutat arra, hogy ha a szerződő felek a telephelyükön alakítandó választottbíróságot kötik ki, később azonban a felek egyike telepét idegen országba helyezi át, a fenti jogi felfogás oda vezet, hogy a fél igényét gyakorlatilag egyáltalán nem tudja érvényesíteni: a belföldi rendes bíróság előtt — mihielyt a kikötésnek kizárólagos jelleget tulajdonítunk — nem perelhet, a választottbíróság ítélete pedig a külföldön nem lévén végrehajtható, reá nézve gyakorlati értékkel nem bírhat. Szerző tanulmányában gyakorlati példákat közöl, miként kell a választottbírósági kikötést formulálni abból a célból, hogy hasonló visszasságok elkerülhetők legyenek és ezzel az ú. n. «kauteláris» ügyvédi gyakorlat számára értékes útmutatásokkal szolgál.

Dr. K. E.

— **Dr. Medvigy Gábor: A földreform akut problémáinak okai és orvoslásuk** címen most megjelent 37 oldal terjedelmű jogpolitikai tanulmányában a történelmi előzmények nagy távlatba beállított, emelkedett felfogású vizsgálata után a földbirtokrendezés bajaival, különösen annak ma legfájóbb sébével, a megváltott ingatlanok vételárának kérdésével foglalkozik. Rámutat a törvény és novella által okozott komoly gazdasági és erkölcsi károokra, azok eltörlését tartaná kívánatosnak, mert egy alapjában hibás törvényt nem lehet üdvösen végrehajtani. Meggyőző érvekkel állítja elénk az Országos Birtok Bíróság tervezett felállításának helytelenségét és sürgős voltát. A megváltott ingatlanok vételárának pénzügyi lebonyolítása akként oldandó meg, hogy az állam járadékban, a megváltást szenvedő birtokos pedig tőkében nyerjen és pedig utóbbi mielőbb és megfelelő kielégítést. E célból a leghelyesebbnek azt látna, hogy egy pénzügyi bizassék meg a pénzügyi feladat sikeres lebonyolításával. Tanulmányának további részében e megoldás részleteivel foglalkozik. A füzet ára 1 pengő.

V.

Szemle.

— **Az igazságszolgáltatás reformja** ezidő szerint nem tartozik az aktualitások sorába. Legalább is Magyarországon nem. Nyilván azért nem, mert az igazságügyminisztériumot új törvényalkotások annyira elfoglalják, hogy nem ér rá a régi törvények hathatósabb végrehajtásával foglalkozni. Németországban azonban a téma annál inkább a napirenden van. *Schiffer* volt birodalmi igazságügyminiszternek *Die deutsche Justiz* címmel nemrég megjelent könyvében becsületes nyíltsággal reámutatott a német igazságszolgáltatás kettős válságára: a «pillanatnyi» válságra, amelyet a politikai helyzet váltott ki és a «tartós» válságra, amely abban találja magyarázatát, hogy a német jog elidegenedett a német néptől. Fejtegetéseinek középpontjában az igazságszolgáltatási szervezet átalakítása és a bírói pályának újjáalkotása áll. Nem áll módunkban e helyütt javaslatainak részleteire kiterjeszkedni, amelyek közt a legjelentősebb a túlkodifikáció korlátozása, a törvények időnkénti revíziója az angol *Consolidation Act*-ek mintájára és a bíróságok felszabadítása a technikai munkától, de javaslatainak jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint azok a híralatok, amelyek a

Juristische Wochenschrift legutóbbi számában — többek közt — a birodalmi törvényszék elnökének: dr. Simons-nak és a porosz közigazgatási főtörvényszék elnökének: dr. Drewsnek tollából megjelentek. Mindketten magukévá teszik Schiffer javaslatait és dr. Simons a következő konkluziót vonja le: «Schiffer könyve rettentő komoly intelmet foglal magában. A politikai akaratnyilvánításnak és a gazdasági életnek betegségei, a világháborúnak ez örökségei elég bajt jelentenek, de legyőzhetők, ha a változott körülmények a föllendülésre módot nyújtanak. De az a nép, amely elvesztette a jogba vetett hitét, a legnagyobb életveszélyben forog. Ez a német nép mai helyzete. Ennek oka főleg a hagyományos jogi és eljárási formák egybe nem vágása ama néposztályok szellemi és politikai emelkedésével, amelyek régebben inkább tárgyai, mint alanyai voltak a törvényhozásnak». Tévedés ne essék, ez a bátor és őszinte nyilatkozat a német legfelsőbb bíróság elnökétől származik. Nálunk ily nyilatkozat el nem hangzott. Nyilván azért nem, mert mifelénk az igazságszolgáltatásban válságos jelenségek nem mutatkoznak. Nálunk a gépezet hiánytalanul működik s a törvényhozás eleget tesz hivatásának, ha oly új törvényekről gondoskodik, a közigazgatás olyan új rendeleteket szállít, amelyeket az igazságszolgáltatásnak módjában áll alkalmazni. Szegény Németország, boldog Magyarország.

— **Az ügyvédség válságos helyzetének megjavítása** érdekében az igazságügyminiszter május 15-ére értekezletre hívta össze az ügyvédi kamarák vezetőit. A budapesti Ügyvédi Kamara ez alkalomból memorandumban összefoglalta és az értekezleten előterjesztette az ügyvédségnek számtalanszor elhangzott óhajait. A memorandum így szól:

I. Munkaalkalmak szaporítása. Községi jegyző államosítása, illetőleg a magánmunkálatoktól való eltiltása. Az így nyert munkaterekre a túlszűfolt városi ügyvédség jelentékeny része kitelepíthető volna, ott nyugodt megélhetést találna s könnyebbé tenné a megélhetést a városokban maradó számban erősen megfogyatkozott karnak. Jegyző visszaadatnék közhivatali tevékenységének, mely egész embert kíván. A közönség érdeke, hogy azt a magánmunkát, melyet eddig a községi jegyzőre — nem bizalomból, hanem hatalmától való félelmében — bíztak, szakértő és felelősségre vonható emberek végezzék. Telekkönyvi beadványokra és telekkönyvi jogok szerzésére és megszüntetésére vonatkozó okiratok (szerződések, nyilatkozatok stb.) készítésére ügyvédi kényszer. A közigazgatási reform kapcsán középfokú közigazgatási hatóság felállítása szóbeli eljárással. Kihágási eljárásban szóbeli eljárás a felelősségi szakokban is, különösen ott, ahol a büntetés a foglalkozási jog (iparjogosultság, italmérségi jog) megvonása lehet. Cégügyekben ügyvédi kényszer. Megszervezendő a békebírói intézmény száz pengő értéket meg nem haladó értékű polgári peres ügyekben és békebírákúl ügyvédek nevezendők ki, legalább a városokban, akik gyakorlatot nem folytathatnak. Ez egyzersmind a járásbírók tehermentesítésével járna. Megszervezendők a járásokban, nagyközségekben ügyészi állások és ezekre gyakorló ügyvédek nevezendők ki, akik magángyakorlatot nem folytathatnak. Ügyvédközjegyzői jogosítványok adandók egyes perenkívüli ténykedésekre (aláírás hitelesítése, tanusítványok, óvások stb). hosszabb gyakorlattal bíró feddhetlen jellemű ügyvédek részére.

II. Ügyvédet a jogszolgáltatás és közigazgatás minden terén képviselői jog illesse meg s abból mindenki más kizárassék; ugyanez áll a jogi tanácsadásra is. A fél személyes megjelenési joga a mai törvényes szabályozás szerint fennmarad. **III. Az ügyvédi kar terheinek csökkentése.** Forgalmiadót ne fizessen szellemi foglalkozású ember. A keresetiadó kulcsa a szellemi foglalkozást űzőkre vonatkozólag szállíttassék le. A szegényvédelem ne legyen ingyenes teher, hanem az állam mérsékelt díjszála szerint díjazza a szegényvédőket úgy a polgári, mint a büntető igazságszolgáltatás terén. Ebben az esetben a kamara az önként jelentkező kisebb keresetű kartársakat nevezné ki, akik szerény keresethez jutnának, míg a többiek igazságtalan munkamegterheléstől szabadulnának. Az ügyvéd ne legyen köteles fele helyett a bélyegeket, végrehajtói és egyéb díjakat előlegezni. Ezek vettessenek ki közvetlenül az ügyfélre és tőle hajtassanak be. **IV. Ügyvédi jóléti intézmények létesítése és fejlesztése.** Az ügyvédek betegségi, aggkori,

rokkantsági és özvegyi biztosítási intézményeinek megalapítása, fenntartása és fejlesztése terén állami erkölcsi és anyagi támogatás. **V. Egyéb intézkedések, melyek közvetve szolgálják az ügyvédség helyzetének javítását.** A szervezet szempontjából: Az 1921:XXVII. tc. eltörölendő a szerzett jogok sérelme nélkül. Köztisztviselő, mint ügyvéd, nem telepedhet le oly községben, melyben három éven belül, mint köztisztviselő működött. Köztisztviselő nem vállalhat képviselőletet oly hatóság vagy bíróság előtt, melynél három éven belül, mint köztisztviselő működött. Az egyetemi jogi oktatás négyről öt évre emelendő fel. Kötelező legyen a leckelátogatás és félévénként a kollokvium, valamint szeminárium gyakorlat. A joggyakorlat ideje 4 évről 5 évre emelendő s annak ellenőrzése megszigorítandó. **Zugírászat.** A zugírászat fogalma — az ügyvédi rendtartás benyújtott tervezetének megfelelő módon — kiterjesztendő, illetőleg szabályozandó s a büntetési tételek szigorítandók. **Bírósági késedelmek.** Létszámszaporítással és egyéb eszközökkel megszüntetendők, mert a mai — ország-szerte azonos — viszonyok mellett követelések behajtása igen sokszor a munkatorlódással járó hosszú pertartam miatt lehetlenné válik s ezalatt úgy a jogkereső közönség, mint az ügyvéd érdeke szenved.

— **Gyorsaság nem boszorkányság!** A napokban valamelyik újság törvényszéki rovata ragadta meg a figyelmemet, amelyben azt olvastam, hogy az egyik bank csalárd összeomlása epilógusaként több mint 5 (szóval: öt) évi nyomozás és vizsgálat után a gyanúsítottak ellen végre elkészült a vádirat és az ősszel talán a főtárgyalás is megtartható lesz! Elgondoltam: Istenem, hogy elröpült ez az öt esztendő és máris befejezést nyert a vizsgálat! Ha azonban komolyan utánagondolunk a dolognak — kétségbe kell esni a dolgok ilyen állása fölött, mert ezt másnak, mint az igazságszolgáltatás csódjának nem lehet mondani! E sorok érdektelen írója nem a sujtó kéz gyors suhintását kívánja, de döbbenetesnek találja az ólomlábak öt évenkénti lépését is! Az igazságügyminiszter úr olyan sok jó szándékkal van az életre való igazságügyi reformok iránt — bizonyára észre fogja venni tehát az ilyen állapotok lehetetlenségét, amely megcsúfolása úgy a büntetőjogi alapelveknek, mint a humanizmusnak. Végre is a büntető ügy nem azért indul meg a gyanúsított, vagy gyanúsítottak ellen, hogy az soha befejezést ne nyerjen — viszont szörnyű azt elgondolni is, hogy milyen érzés lehet hosszú éveken keresztül az igazságszolgáltatás Damokles kardját érezni az ember feje felett, akár ártatlannak érzi magát az illető, akár pedig rossz a lelkiismerete!

Hát igazán olyan komplikált volt ez az ügy, hogy annak félig-meddig való kibogozása öt évnél hosszabb ideig tartott, vagy pedig a késedelem indokairól nem helyes írni?! Hogy van az, hogy vannak büntető ügyek, amelyek gyorsan leperegnek és más ügyek, amelyek a végtelenségig elhúzódnak?! Mitől és kitől függ az elintézés módjának különbözősége? Mi, a fórumon mozgó ügyvédek sokat tudnánk e téren panaszkodni, de sajnos, nincs kinek! Panaszunkat senkisésem hallgathatja meg éppen úgy, mint a polgári perek lassú elintézése, a hosszú terminusok miatt emelt panaszunkat sem! Pedig ezek is elég fontosak lennének a külföldi hitelviszonyok szempontjából, mert végeredményben joggal csodálkozik az a külföldi hitelező, akinek feljelentése évek mulva nyer elintézés, amikor már egészen el is feledkezett arról, vagy pedig meg- és átvett áruk vételára iránt indított perében fél éves terminust kap, amikor adósa már kényszeregyességet kért maga ellen. Ezek olyan odiosus állapotok, amelyeken előbb-utóbb mégis csak változtatni kellene saját reputációnk érdekében és az igazságügyi csőd elkerülése végett!

Dr. Siegler Sándor.

— **Az ingójelzálog életbeléptetése judikaturánkban?** Amióta de lege ferenda annyi szó esik az ingójelzálog behozatalának szükségességéről, hajlamosak jogászaink a Kúria egyes újabb határozataiban azt a tendenciát felfedezni, hogy rövid úton életbeléptesse ezt az intézményt olyan «lekötések» elismerésével, amelyeknél a zálogul szolgáló ingóság megmarad az adós birtokában, vagy visszakérül abba. Így egyízben érvényesnek látta a Kúria az elzálogosítónál megmaradt csikókon konstituált zálogjogot, miután ezeknek járlatleveleit átadták a hitelezőnek (JH. I. 2043., IV. 1868/1927, 1927 X. 25-én); máskor «a zálogbaadóval szemben» (in personam? a zálogjog jus in rem!) hatályosnak mondta az írásbeli zálogi biztosítást egy félstabil gőzgépen, amely ottmaradt az adósok telepén (HD. 1928. 4., IV. 444/1927, 1927 XII. 6-án); vagy elegendőnek találta egy harmadik személy bírlatában

lévő cséplőkészlet elzálogosítását per cessionem actionis (JH. II. 497, VII. 5358/1927, 1928 III. 1-én); kongruens ezekkel az a határozat, hogy a tényleg átadva volt zálogtárgynak az adós kezébe határozott rendeltetéssel, de nem a zálogjog megszüntetésének szándékával visszaadása nem szünteti meg a zálogos hitelezőnek (megint csak in personam hatályos?) jogát (JH. I. 1996, IV. 1108/1927, 1927 X. 21-én). Mármost igaz az, hogy mindezeket a döntéseket egyenként meg lehet valahogyan konstruálni az ingó-zálog kategóriája nélkül, eddigi (szintén eléggé rugalmas) fogalmainkkal is. És különösen igaz, hogy a Kúria határozatai egyetlen esetben sem sértették az adósnál maradt, avagy hozzá visszakerült ingón jóhiszeműen újabb zálogjogot szerző harmadik személyeknek érdekét (e kérdés különösen JH. I. 1996. esetében állt közel), holott hiszen épp ezen érdek védelmére szolgál egyáltalán az a szabály, mely szerint ingón zálogot csak birtokbaadással lehet konstituálni. Mégis az esetek sorozatos ismétlődésében ügylátszik. tényleg kísért a többé-kevésbé in frandem legis megkonstruált megállapodásoknak jóakarató kezelése, amely ha eddig nem is sértette, további fejleményeiben könnyen érinthetné a forgalom érdekeit. Helyesebbnek vélnék e ponton a szigorúbb aut-aut felfogását: az ingó zálogtárgy vagy a hitelező tényleges birtokában van, vagy nem zálogtárgy.

— **Kizsákmányoló szerződés.** Az eladó vevő függő helyzetét és kényszerhelyzetét kihasználva túl drágán adja el neki az ingatlant. Az ily kizsákmányoló szerződés azt a felet, akinek rovására a kizsákmányolás történt, feljogosítja akár az egész szerződés érvénytelenítésére, akár pedig arra, hogy az indokolatlanul kikötött aránytalan előny teljesítését megtagadja. (Kúria P. VI. 7005/1926.) Ez alapon a bíróság eladót a bíróság a vételár hátralékának megfizetésére irányuló keresetével elutasította. A döntés eddigi magánjogi fogalmainkkal ellenkezik. Ugyanezen elv alkalmazásával a kizsákmányolt eladó ráfizetésre kötelezhető a kizsákmányoló vevőt, vagyis a bíróság a régi szerződések féltételével új, lényeges feltételekkel bíró (vételár!) szerződések megkötésére kötelezhető a feleket.

Inhalt. Dr. G. Scholtz: Neue ehrechtliche Praxis in Österreich. — **Dr. V. Kónig:** Der Entwurf des ungarischen BGB. — **K. Koszuszky:** Bemerkungen zur zweiten Strafnovelle. — **Dr. E. Hevesi:** Ist die Verordnung, die das Wirken der Schwurgerichte aufhebt, noch in Geltung? — **N. Keszthelyi:** Vergangenheit und Zukunft des Schwurgerichtes. — **Dr. B. Reitzer:** Gerichtsrundschau. Rechtsnorm und Rechtsintuition. — Rechtsliteratur. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közgazdaság.

A Cukoripar 10 pengős osztaléka. A Magyar Cukoripar Rt. közgyűlésén elhatározták, hogy az elmúlt üzletévre részvényenként 10 pengő osztalékot fizetnek. 303

A Magyar Általános Takarékpénztár alaptőkeemelése. A magyar-amerikai pénzügyi kapcsolatok nagyjelentőségű kibővítését jelenti az a tranzakció, amelyre a Magyar Általános Takarékpénztár kötött megállapodást az I. W. Seligmann & Co. newyorki bankcéggel, amely kötelezettséget vállalt, hogy a kibocsátandó 160,000 darab részvényből 80,000 darabot, valamint a régi részvényesek által át nem vett darabokat a részvényeseknek felajánlott áron átvesz. Ez a nagyarányú tranzakció több mint 14 millió pengővel gyarapítja a Magyar Általános Takarékpénztár kimutatott saját alaptőkéjét. 304

Ügyvédjelölt,

302

lehetőleg angol nyelvismerettel, nagy részvénytársaság ügyészi irodájába felvétetik. Ajánlatokat «Haladás» jelígre **Balogh Sándor** hirdetőirodájába, Budapest, V., Bálvány-utca 12.

Irodahelyiség

ügyvédi vagy más célra, közvetlenül Kúria mellett, első emeleti új bérpalotában öt szoba lelépés nélkül mindjárt átadó. Érdeklődők forduljanak közvetlenül **Hungária Ált. Biztosító r.-t.-hoz VII., Károly-körút 3.** 301

Dr. FISCHERNÉ

diktáló-, másoló- és sokszorosító irodája
Budapest, V., Alkotmány-u. 21.

Meglepő olcsó árak!

306

Telefon: L. 963-60

Most jelent meg!

EGYES MAGÁNJOGI PÉNZTARTOZÁSOK ÁTÉRTÉKELESÉRŐL SZÓLÓ 1928:XII.T.-CIKK MAGYARÁZATA

ÍRTA:

Dr. SCHWARTZ TIBOR

kir. törvényszéki bíró

A valorizációs törvény legáttekinthetőbb magyarázata

Fűzve 4.— pengő

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-u. 4. és
LAMPEL R. könyvkereskedésében, VI., Andrássy-út 21.

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, BudapestIV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 307

PINTÉR JENŐ

MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETE

KÉPES KIADÁS

Az egyetlen nagy irodalomtörténet, amely a háború utáni irodalmat is tárgyalja

I. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADIG

II. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADBAN

Sok képpel, műmelléklettel, irodalomtörténeti térképekkel és táblázatokkal

Díszes egészvászonkötésben 65 P, fűzve 46 P.

A Franklin-Társulat kiadása

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Ullein Antal párizsi követségi titkár: Magyarország jóvátételi kötelezettségének jogelvei. — Dr. Schuster Rudolf a kir. szabadalmi felsőbb bírósági elnöke: Az egyoldalú, kötelező ígérlet a Mtj.-ban. — I. dr. Fuchs István, II. dr. Váli Ferenc: Beszámoló a Jogászgűlésről. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. A hitvestárs érdemtelensége. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár XXI. 5. — Büntetőjogi Döntvénytár XXI. 4.

Magyarország jóvátételi kötelezettségének jogelvei.

Azok a súlyos anyagi terhek, melyeket a békeszerződések a legyőzött államokra «jóvátétel» címén ráoktrojáltak, amint már nevük is mutatja, nem bírnak — legalább is formailag — a multban általánosan alkalmazott *hadikárpótlás* jellegével,¹ hanem az *okozott károk jóvátételére* szolgálnak. Itt megjegyezhetjük, hogy maga Wilson hirhede XIV pontjában még nem beszélt jóvátételről, mindössze a megszállott területek kiürítését követelte, amely követelményt Lansing 1918 nov. 5-én Németországhoz intézett jegyzékében már úgy értelmezte, hogy a központi hatalmak a megszállott területeket nemcsak kiüríteni, hanem azokat helyreállítani is tartoznak. Erre az interpretációra hivatkozott Clémenceau, mikor a szövetségesek és Németország között 1918 nov. 11-én megkötött fegyverszüneti szerződésbe (19. §.) felvettette a *károk jóvátételének* posztulátumát. Ebből keletkezett a jóvátétel.²⁻³

A jóvátétel fogalma az államoknak az általuk okozott károkért való anyagi felelőssége jogelvéből vezethető le. Ezt a nemzetközi jognak egyik legjobban vitatott kérdését tárgyunknak megfelelőleg ezúttal csak a háborús károk szempontjából taglaljuk. Az első kérdés az, mennyiben van megengedve a hadviselő feleknek az ellenséges állampolgárok személyi vagy vagyoni jogait önérdékükben csorbítani. A hadműveletek folyamán előálló *okkupáció* jogi mibenlétének kérdésével találjuk itt szemben magunkat. A XIX. századot megelőzőleg szinte általános volt az a felfogás, hogy

¹ A hadikárpótlásnak már-már elalvóban levő elve a XIX. században különös intenzivitásra emelkedett. A francia direktórium és főképpen I. Napoleon hatalmas hadikárpótlásokat róttak ellenfeleikre. Ugyancsak hadikárpótlást oktrojált Poroszország Ausztriára az 1866-i prágai, valamint Németország Franciaországra az 1871-i frankfurti békében. Ugyanezt az elvet alkalmazta Oroszország a Portával szemben az 1870-i san-stefanoi prelimináris békében. Japán az 1895-i shimonoseki békében szintén hadikárpótlást követelt Kínától, ettől azonban Oroszországgal szemben már eltekintett az 1905-i portsmuthi békében. A világháború folyamán a központi hatalmak és legyőzött ellenfeleik között kötött békeszerződések (az 1918 február 9-i brest-litowski béke Ukrajnával és az 1918 március 3-i brest-litowski béke Oroszországgal) teljesen mellőzték nemcsak a hadikárpótlás elvét, hanem még az okozott károk jóvátételét sem kívánták. Mindössze az 1918 május 7-i bukaresti béke kötelezi Romániát (8. §.), hogy a győztes államok polgárait, valamint a somleges alattvalókat bármelyik hadviselő fél hadi tényei következtében román területen szenvedett káraiért kártalanítsa.

² Francesco Nitti: Europa senza pace. 1922. V. fejezet.

³ Az osztrák-magyar hadvezetőség és az olasz főparancsnokság között 1918 november 3-án kötött fegyverszünet, valamint a szövetséges főparancsnokság és az ú. n. magyar népköztársaság között 1918 november 13-án létrejött belgrádi katonai egyezmény semmi említést sem tesznek a kiürítendő területek helyreállításáról.

ellenséges állampolgárok javai *res nullius*-nak tekinthetők, melynek tulajdonba vétele megengedett. Legfeljebb azon kérdésben volt eltérés, hogy a tulajdonbavétel egyesek, vagy a szervezett hadsereg joga-e. Az ellenséges polgárok személyi jogait is jóformán csak a humanitás védte. Ez a felfogás a modern nemzetközi jogban gyökeresen megváltozott. A modern felfogás szerint az okkupáció *tényleges állapot*, mely a fennálló jogviszonyokban változást csak oly mértékben hozhat létre, amennyiben azt a hadviselés érdekei feltétlenül megkövetelik.⁴ Ezen utóbbi megkötés annál inkább helyén való, mert a magántulajdont a belső államjogok is csak oly mértékben tartják tiszteletben, amennyiben ez a közösség érdekeivel nem ütközik össze (kisajátítási jog). Hol lép fel tehát az okkupáló, vagy akár csak az ellenséges területen átvonuló állam anyagi felelőssége? Fauchille erre a kérdésre a következőképpen válaszol:

«A hadviselő fél anyagi felelősséggel tartozik: a) jogos háborúban jogtalanul okozott károkért; b) jogtalan háborúban a jog által megengedett módon okozott károkért.»⁵ Ezen elvek teljes hűséggel tükrözik vissza azt a felfogást, mely a békeszerződéseknek a jóvátételre vonatkozó rendelkezéseit megalkotta.⁶ Bebizonyítandó volt tehát, hogy Németország és szövetségesei jogellenesen okoztak károkat, valamint, hogy részükről az egész háború jogtalan volt; provokátlan támadás, melyért minden felelősséget ők viselnek. A békekonferenciának egy külön bizottsága (*Commission des Responsabilités*) foglalkozott ezekkel a kérdésekkel. Ez a bizottság minden kontradiktórikus eljárás mellőzésével egyoldalúlag megállapította, hogy a «központi hatalmak és azok szövetségesei a háborút jogellenesen és barbár módon viselték, megsértették a háború törvényeit és kialakult szokásait, valamint az emberiség legegységesebb elveit.»⁷ Mindezek megtorlására a béke-

⁴ Azt az elvet, hogy az ellenséges állampolgárok személyi és vagyoni jogait az okkupáció ténye nem csorbítja, kifejezi a többek között az 1874-i bruxellesi deklaráció 38. §-a, az 1899-i II. Hágai Egyezmény 46. §-a és az 1907-i IV. Hágai Egyezmény 46. §-a, a porosz királynak 1870 augusztus 11-i proklamációja, az 1884-ben kiadott *Manuel français de droit international de l'armée de terre* című kézikönyv (93. old.), stb. Egyes, e jogok védelmében túlzásba eső teoretikusokkal szemben Travers-Twiss (*The Law of Nations*, Oxford-London, 1875, II. kötet, Bevezetés) megjegyzi, hogy a személyes szabadság és a magántulajdon feltétlen tisztelete teljesen megakasztaná a hadműveleteket. A stratégiai érdekeknek e jogokkal szemben való elsőbbségét fejezi ki Pasquale Fiore is 1889-ben kiadott kodifikált nemzetközi jogában (1053. cikkely 2. §. és 1066. cikkely 2. §.). — Lásd még e kérdés legújabb irodalmából: Coll: *De l'occupation du temps de guerre*. 1914. — Conner: *The development of belligerent occupation*. 1912. — Lorriot: *De la nature de l'occupation de guerre*. 1904. — Meurer: *Die völkerrechtliche Stellung der vom Feinde besetzten Gebiete*. 1915. — Nys: *De l'occupation de guerre*. 1919. — Olivier: *De l'occupation d'un territoire ennemi d'après les résolutions de la Conférence de la Haye*. 1913. — Oppenheim: *The legal relations between an occupying power and the inhabitants*. (*Law Quarterly Review*, XXXIII. kötet, 1917.) — De Visscher: *L'occupation de guerre d'après la jurisprudence de la Cour de Cassation de Belgique* (*Law Qu. R.* XXXIV. kötet, 1918.).

⁵ P. Fauchille: *Traité de Droit Intl. Public*. 1921. II. köt., 309. old.

⁶ Baruch: *The making of the reparation and economic sections of the Treaty* (45-55. old.). Tardieu: *La Paix* (324-333. old.).

⁷ Az ú. n. *Commission des Responsabilités* 32 pontban foglalta össze a legyőzöttek által a háború folyamán «bebizonyíthatólag el-

szereződések ú. n. büntető szankciói szolgálnak; a jóvátétel nem bír megtorló jelleggel.⁸ Fenti commissio az entente hatalmak és szövetségesek hadviselési módján nem talált kifogásolni valót.

Ugyanezen bizottság jelentése alapján állapított meg a volt központi hatalmak háborús felelőssége.⁹ E «megállapítás» szerint Németország és volt szövetségesei felelőssek azokért a károkért is, melyek a jognak megfelelő haditényeik folytánáltak elő.¹⁰ A békeszerződések VIII. részének I. Függeléké sorolja fel a különböző kártérítési címeket. E függelék szerint a volt központi hatalmak anyagi felelőssége nemcsak a szövetséges állampolgároknak okozott közvetlen személyi és dologi károkra terjed ki, hanem oly károkra is, melyek a hadifoglyoknak okoztak rossz bánásmód által, továbbá kiterjed a szövetséges és társult hatalmak kormányainak azon terheire is, melyek a bevonultak és azok családtagjainak fizetett segélyek, nyugdíjak, stb. folytánáltak elő.¹¹ Nem a jóvátételhez tartoznak, hanem külön vannak szabályozva a háborús korlátozó intézkedések által okozott károk (Trianon 232 c.), továbbá a bírói, vagy egyéb hatósági intézkedések folytán előállott károk (237. c.). A magánszemélyeknek magánszemély által történt megkárosítása szintén a X. rész III. és IV. címei alapján bírálható el.

Miután a békeszerződések a volt központi hatalmak anyagi felelősségét oly károk után is megállapították, melyeket általában jogszerűnek elismert haditényeik által okoztak, leszögezhető, hogy a volt központi hatalmak jóvátételi kötelezettsége elsősorban a békeszerződéseknek abból a «megállapításából» származik, amely szerint a háború felidézéséért a felelőség ezeket a hatalmakat terheli. Kérdés most már, mi ezen «megállapítás» jogi hatálya? Tudvalevő, hogy a magánjogban lehetséges az ú. n. megállapítási perben a bíróságtól valamely tény fenn- vagy fenn nem állása felett határozatot kieszközölni; tehát egy tény fenn- vagy fenn nem állása nyilvánvalóan egység és szerződés tárgyává is tehető.

követett jogellenes cselekedeteket. Példaképpen közlünk néhányat: Emberölések, tömeggyilkosságok és tervszerű terrorizmus (1. pont); a polgári lakosság kínzása (2. pont); a lakosság kiéheztetése (3. pont); fiatal leányok és asszonyok elhurcolása és azoknak prostitúcióra való kényszerítése (6. pont); védtelen helyeknek szándékos bombázása (19. pont); kórházak szándékos bombázása (23. pont); a harctéren a kegyelem kizárása (28. pont); kutak megmérgezése (32. pont).

⁸ E kérdés bő irodalmából idézzük: *Belot*: War crimes; their prevention and punishment. (Grotius társaság kiadása; II. kötet; 31. old.) — *Champcommunal*: Lois de guerre; leur violation systématique par l'Allemagne; réparations et sanctions. 1916. — *Dumas*: Les sanctions pénales des crimes allemands. 1916. — *Fauchille*: Les attentats allemands; (R. D. I. P. XXII. kötet, 403. old.) és Les Allemands en territoire occupé; (R. D. I. P. XXIV. kötet, 316. old.) — *Nost*: Les sanctions pénales de l'enlèvement par les Allemands du matériel industriel en territoires français et belge occupés par leurs troupes; (R. D. I. P. 2. série, I. kötet, 111. old.). — *Pic*: Violation systématique des lois de la guerre par les austro-Allemands; les sanctions nécessaires; (R. D. I. P. XXIII. kötet, 243. old.) — *Renault*: De l'application du droit pénal aux faits de guerre; (R. D. I. P. XXV. kötet, 5. old.).

⁹ A volt központi hatalmak háborús felelősségének «bizonyítékait» összefoglaló okmányt azóta a pártatlan pragmatikus történelem lecáfolta. E helyen csak azt emeljük ki, hogy a szóbanforgó összefoglalás Németország háborús felelősségének egyik «legdöntőbb bizonyítékként» tárgyal egy 1914 július 5-én tartott német koronatanácsot, mely amint azóta megállapítást nyert, *egyáltalában nem létezett*. (Lásd: Fabre—Luce: La Victoire. 1924. 21. old.)

¹⁰ A versailles-i békeszerződés 231. cikkelye a következőképpen hangzik: «A Szövetséges és társult Kormányok kijelentik és Németország elismeri, hogy Németország és volt szövetségesei, mint e veszteségek és károk okozói, felelőssek mindazokért a veszteségekért és károkért, melyeket a Szövetséges és Társult Kormányok, valamint polgárai a Németország és szövetségesei támadása folytán rájuk kényszerített háború következményeképpen elszenvedtek». Hasonlóan szólunk a többi legyőzöttel kötött szerződések is. (Trianon 161. cikkely.)

¹¹ Lásd e kérdés bő irodalmából: *Armbruster*: Réparations des dommages causés par la guerre. 1916. — *Cannuzet*: L'indemnité de guerre en droit intl. 1928. — *Christiaens*: La théorie des actes de gouvernement et le droit à la réparation des dommages de guerre. 1917. — *Jacquelin*: Le droit social et la réparation des dommages enrégion envahie. 1917. — *De Germiny*: Le droit à indemnité et les dommages de guerre; (R. D. I. P. XXIV. köt., 406. old.) — *Le Fur*: Guerre juste et juste paix (R. D. I. P. 2. série, I. kötet, 352. old.) és Les représsailles et réparations. 1919. — *Vassivière*: Étude sur les indemnités de guerre. 1915.

Ami lehetséges e téren a belső államjogban, lehetséges-e a nemzetközi jogban is? Szerintünk a valószínűség határain belül elvben lehetséges; mindössze meg kell hagyni a lehetőségét annak, hogy eddig ismeretlen, vagy eddig el nem ismert tények felfedezése esetén ez a deklaratív megállapítás — amint ez a belső államjogban egészen természetes — megtámadható legyen.¹² Főleg meg kell lennie ennek a lehetőségnek akkor, ha ehhez az alaki megállapításhoz oly súlyos jogkövetkezmények fűződnek, mint a jóvátétel. Ha azután az egyik fél vonakodik az eredeti megállapítást megdöntő tények felmerülése esetén az ügyet nemzetközi választott bíróság elé terjeszteni, nyilvánvalóan *mala fide*-vel vádolható és ily esetben a másik féltől nem tagadható meg a jog, hogy — amennyiben az erőviszonyok engedik — egyoldalú deklarációval a szerződés eme alaki megállapításától magát ne függetlenítsse.¹³ A szerződések tekintélye és komolysága érdekében nem jelezük ajánlatosnak, hogy nemzetközi megállapodásokba a fentihez hasonló deklaratív megállapodások vétessenek fel és pedig annál is kevésbé, mert a győző fél számára mindig fennáll az a lehetőség, hogy legyőzött ellenfelével bármilyen abstract tartozást elismertessen, a nélkül, hogy ilyen mesterkéltségek csak a demagógiát szolgáló kauzákhöz kellene folyamodnia. Történelmi tények valóságának, vagy valótlanságának megállapítása nem a jog, hanem a történelem feladata; valamely történelmi tény nem lesz valóvá az által, hogy egy szerződésbe felvétetik, sem valótlanná azért, mert az szerződésileg nem ismerttetett el. Ha pedig egy szerződő fél a másikat nemcsak hogy arra kényszerítette, hogy egy ily deklaratív megállapítást elfogadjon, hanem ahhoz még rendkívüli horderejű jogkövetkezményeket is fűzött, magára vessen, ha e megállapításnak a történelem által való megdöntése után esetleg az abból keletkezett joghatás is veszélyeztetve lesz.¹⁴ Fentieknek nem tulajdonítható túlságos nagy praktikus jelentőség, mert az államközi életben ma még az erő dönt; ahogy azonban talált az erő jogcímet jóvátétel előírására egyik részen, úgy fennáll *a fortiori* a jogcím ezek felmondására a másik részen, mihelyt egy ily lépést hatályossá tevő erő rendelkezésre áll.

Amilyen újszerű volt a nemzetközi jogban a legyőzöttek jóvátételi kötelezettségének ily alapon történt megállapítása, épp úgy újítás volt a belső államjogban annak leszögezése, hogy a kárt vallottaknak saját államukkal szemben joguk van kártérítésre.¹⁵ Ily címen a győztes államok és elsősorban Franciaország óriási

¹² Tipikus példaképpen vegyük Tisza István szerepét a háború kitörése idejében és különösen Tiszának 1914 július 1-én és 8-án a Király elé terjesztett jelentéseit, valamint a közös minisztertanácsnak 1914 július 7-én és 19-én Bécsben tartott titkos ülései jegyzőkönyveit, melyek valamennyien a bécsi forradalom idején kerültek nyilvánosságra. (Lásd: Compte rendu sur les travaux de la Délégation de paix de Hongrie. Budapest, Hornyánszky kiadása, 1920. I. kötet, 85—95. old.)

¹³ Felelős német államférfiak több ízben kijelentették, hogy Németország háborús felelősségét nem ismerik el. Ezt az elvet legutóbb maga *Hindenburg* elnök fejezte ki 1927 szeptember 18-i tannenbergi beszédében.

¹⁴ Németország háborús felelőssége megdöntéséből egyelőre nem kíván ily messzemenő következtetéseket vonni és pedig annál kevésbé, mert Németország jelenlegi jóvátételi kötelezettségét szabályozó ú. n. *Dawes tervekhez* Németország sua sponte hozzájárult. E tárgyban *Koehler* birodalmi pénzügyminiszter a következő kijelentést tette: «Németország megtesz minden tőle telhetőt, hogy a Dawes tervek végrehajtásához szükségelt összegeket előteremtse. E pontban az egész német közgazdasággal összhangban állok. A világnak nem szabad csatlakoznia Németország szavában». (Le Temps, 1927 október 10.) — Mindez természetesen nem állhatja útját a Dawes tervek egy későbbi revíziójának.

¹⁵ Az amerikai Egyesült-Államok az ú. n. szecessziós háború után nem ismerték el állampolgáraiknak ezt a jogát. A francia konvent már elvben elismerte ugyan, hogy a hadműveletek folytán kárt vallott franciáknak joguk van némi kártérítésre, ennek összegét azonban szigorúan körülhatárolta. Az 1870—71-es háború után *Thiers* ellenezte a kártérítésre való jog kimondását; az 1871 szeptember 6-i francia törvény csak annyit mond, hogy «egy későbbi törvény fogja meghatározni azt az összeget, melyet a kincstárnak módjában lesz kártérítésre fordítani». Ezzel szemben az 1919 április 17-i francia törvény már határozottan megállapítja a kártvallott állampolgároknak az állammal szemben fennálló jogát teljes kártérítésre. Hasonlóképpen Belgiumban (1918 október 23-i királyi rendelet) és Olaszországban (1918 november 16-i dekretum). Az 1916 július 3-i német

összegekkel terhelték költségvetésüket, amely körülménynek szinte természetes következménye volt Németországgal szemben támasztott jóvátételi igényeik mérhetetlensége.

Azon károk összegét, melyekért Németország, mint elsődleges adós jóvátételt tartozik fizetni, a Jóvátételi Bizottság 1921. ápr. 30-i határozatában 132 milliárd aranymárkában állapította meg. (Utóbbi megállapítás az 1924. ápr. 9-i Dawes terv életbeléptetése óta nem bír különösebb praktikus jelentőséggel.) A bizottság e határozatát 1921. máj. 6-i jegyzékében közölte a német *Kriegslastenkommission*-nal.¹⁶ Úgy a határozat, mint a jegyzék megemlíti, hogy a 132 milliárdhoz még hozzászámítandó az az összeg, mellyel Németország Belgiumnak tartozik utóbbi államnak a háború folyamán a szövetségesektől felvett kölcsönei megtérítése-képpen. (Versailles 232. c. 3. bek.) Levonandók a 132 milliárdból a határozat szerint a már megtörtént restitúciók, a jegyzék szerint pedig a már eddig fizetett összegek, a levált állami javak értékei, továbbá minden egyéb teljesítmény, mely a Jóvátételi Bizottság szerint Németország javára lesz irandó.¹⁷

(Folyt. köv.)

Dr. Ullein Antal.

Az egyoldalú, kötelező ígéret a Mtj.-ban.*

A Mtj. 947. §-a — egyezően a német ptkv. 305. §-ával — azt a tételt állítja fel, hogy kötelelem jogügyleti megalapításához vagy megváltoztatásához szerződés szükséges, amennyiben a törvény mást nem rendel.

Ezekkel a kivételekkel kívánok az alábbi sorokban röviden foglalkozni, ahol azonban — minthogy kötelelem szerződés nélkül pl. tiltott cselekményekből, alaptalan gazdagodásból stb. is származhatik — megjegyzendőnek tartom, hogy nem a szerződésen kívüli kötelelmek általában, hanem csakis az egyoldalú ígéret mint kötelelem alapja lesz a megbeszélésem tárgya, halál esetére szóló intézkedés kizárásával.

birodalmi törvénynek 15. §-a fentiekkel ellentétben úgy intézkedik, hogy «a kár megállapítása még nem ad jogot kártérítésre az állammal szemben».

¹⁶ E jegyzék a szövetséges nagyhatalmak 1921. májusi londoni konferenciáján készült. Ez a konferencia május 5-i dátummal hatnapos ultimátumot intézett Németországhoz, mely szerint Németországnak kötelezettséget kellett vállalnia, hogy a Jóvátételi Bizottság összes előírásainak megfelel, teljesíti a szövetségesek rendelkezéseit a *lefegyverzésre* vonatkozólag, továbbá, hogy az ú. n. *háboris bűnösök* perét késedelem nélkül lefolytatja. Biztosítékul a szövetségesek megszállják a *Ruhr-völgyet* (Ruhrort, Düsseldorf, Düisburg). Dacára annak, hogy Németország az ultimátumot elfogadta, a megszállott terület csak 1925. augusztusában ürítettett ki, egyidejűleg az 1923-ban ugyancsak önkényesen megszállt *Ruhr-vidékkel*. (Lásd: J. M. Keynes: *Nouvelles considérations sur les conséquences de la Paix.*) A revision of the Treaty (Párizs, 1922. Stock kiadása, 222—4. old.).

¹⁷ Már a béketárgyalások alatt szó volt a jóvátételi végösszeg megállapításáról; a szövetségesek azonban egymás között nem tudtak megegyezni. Az amerikai delegáció szerint az előírható legmagasabb összeg 140 milliárd aranymárka volt, míg az angol és francia delegációk legnagyobb koncesszióképpen 180 milliárdot adtak meg. Az angol delegációnak kisebbségben maradt liberális szárnya szerint (Keynes), 50 milliárddal több Németországtól nem hajtható be. A *Brockdorff-Rantzau* által felajánlott kamatmentes 100 milliárdot a szövetségesek nem fogadták el. Ugyancsak visszautasították Németországnak az 1920-i első spai konferencián tett javaslatát az elpusztított területek közvetlen helyreállítását illetőleg. (J. M. Keynes: i. m. 104. old. és *Fabre—Luce*: i. m. 284—5. old.) — Vesd még össze: Az 1919. április 17-i francia törvény a jóvátételről. (Pithiviers, Paris. 1924.) — Documents diplomatiques relatifs aux réparations. (Imprimerie Nationale, Paris. 1923—4.) — Documents diplomatiques belges relatifs aux réparations. (Bruxelles. 1923.) — *Auboin*: Les prestations en nature de l'Allemagne et le problème des réparations. («Vie Universitaire» kiadása. 1923.) — *Garrigon—Lagrange*: Le problème des réparations; le technique des règlements. («Vie Universitaire». 1923.) — *Mireaux*: Les réparations en nature. («Revue de Paris» 1925. júl. 5.) — *Noel*: L'Allemagne et les réparations. (Payot kiadása. 1923.) — *Rist és Lichtenberger* (Henri): La prochaine dernière guerre. Les réparations. («Conciliations Internationales», 3. sz. Bulletin.) — *Vergé*: La bataille de réparations en 1919—24. («Documents politiques et sociaux». 1923—4., 8. sz. kiadmány.)

* Mtj. = Magánjogi törvénykönyv javaslata.

Azok az esetek, amelyekben az egyoldalú ígéret mint ilyen kötelmet létesít, nem oly ritkák, mint ahogy első pillanatra hinné az ember.

Ez a tétel a tudományban és a gyakorlatban tért hódított, különösen azóta, hogy 1873. évben megjelent Siegelnek jeles munkája: «Das Versprechen als Verpflichtungsgrund». Ezt a kötelmi alapot a római jog ugyan nem ismerte oly alakban, hogy abból kereseti jog keletkezett volna, de a pandektajog már ismerte a «pollicitatiót» mint egyoldalú ígéretet, amely a másik fél részéről való *elfogadás nélkül* már kötelmet szült. (L. Arendts, *Pandekten* 481. old.)

Ezen az elvi állásponton, hogy t. i. kivételesen vannak élők közti egyoldalú jognyilatkozatok, ígéretek, amelyek magukban véve már kötelmet teremtenek, áll a Mtj. is és azt főképp a következő esetekben hozza kifejezésre:

1. A *díjkitűzés*, amelyet Mtj. az 1607—1615. §-aiban szabályoz; ez egyik főreprezentánsa az egyoldalúan kötelező jogügyleteknek, ahol a kötelelem jogalapja egyedül az ígéret.

A Mtj. lényegesebb részletei erre a kérdésre vonatkozólag a következők:

A díjkitűzés csak akkor kötelező, ha közhírré van téve, innét kezdődik a kötelező volta is. A díjkitűzés vonatkozik valamely cselekmény véghezvitelére vagy valamely eredmény létrehozására. A díjkitűzésben foglalt egyoldalú *ígéret vissza nem vonható*, hacsak a visszavonás joga külön fenntartva nem lett. A fenntartott visszavonás vagy bizonyos határidő *utólagos* kitűzése oly módon teendő közhírré, ahogy a kitűzés volt közhírré téve. A díjkitűzés kötelező azzal szemben is, aki a cselekményt a *díjkitűzésre való tekintet nélkül* vitte véghez.

Ha az illető cselekményt többen vitték véghez, a díjból őket egyenlő rész illeti. Ha a díj meg nem osztható, a sorshúzás dönt a felett, vajjon a díj kit illessen. Ha valamely eredmény létrehozásáról van szó és azt többen hozták létre, a díj őket aránylagosan illeti meg, ami felett a díjkitűző dönt. Ha ez nem akar vagy nem tud dönteni (mert pl. meghalt), vagy döntése nyilván méltánytalan, a bíróság dönt bármelyik fél kérelmére. Ezenkívül a Mtj. még több részletkérdéssel foglalkozik és végül a *pályadíj kitűzését* szabályozza, ahol különösen megemlítendő, hogy ily pályadíj kitűzése csak akkor érvényes, ha a pályázati határidő előre meg van határozva. Meg kell jelölni azokat, akik a pályadíj felett dönteni fognak. Ha ez nincs meg vagy a kijelölt személyek nem akarnak dönteni, akár a kitűző, akár a pályázó kérelmére a bíróság rendeli ki a pályabírákat. Tudományos egyesületeknél, mint pályadíjkitűzőknél, a szabályzatuk rendelkezései irányadók. Ha több pályázó egyenlően érdemes, a díjban egyenlő részekben részesülnek, ha pedig a díj meg nem osztható, a sorshúzás dönt. A pályamű tulajdonát vagy a szerzői jogot a pályadíj kitűzője csak akkor szerzi meg, ha ez a pályázati feltételekben ki volt kötve.

Ezek a Mtj.-ban foglalt lényegesebb rendelkezéseken kívül a díjkitűzés kérdésével kapcsolatosan még felemlítendőnek tartom a következőket:

A díjkitűzés kisebb jelentőségű jogügyletnek látszik, azonban az általános haladás és a különféle életviszonyok fejlődése folytán mind nagyobb és nagyobb gyakorlati teret foglal el.

Az esetek, amelyekben a mindennapi életben előfordul, főképp a következők: Elveszett dolgok megtalálása, ahol igen vitatott kérdés az, vajjon melyik dolog tekinthető elveszettnek? Továbbá: büntetendő cselekmény vagy károsító híresztelések kinyomozása, tettesek utáni kutatás és azoknak kézrekerítése vagy biztos nyomra való vezetés. Tudományos vagy ipari találmányok vagy felfedezések esetén a díjkitűzés nagy iparfejlesztői és serkentő jelentőséggel bír. Ide tartozik továbbá valamely legjobb megoldásra kifizetett díj, amely megoldás tárgya lehet tudományos vagy művészet, vagy lehet a mai életben annyira előtérbe nyomult sportra vonatkozó teljesítmény stb. Mindezeketől élesen meg kell különböztetni a reklámot, midőn ugyanis valamely eladó jutalmat helyez kilátásba annak részére, aki árujában hiányt találna stb. Ezek — ha nem esnek a tisztességtelen versenyről szóló törvény rendelkezései alá — ártalmatlan feldicsérés számba mennek és kötelmet nem keletkeztetnek. Megjegyzem továbbá, hogy az ide tartozó joganyagot az újabbi törvényhozások is már mind szabályozzák; így német ptk. (657—661. §-okban); a svájci kötelmi jog egyetlen §-ban (8. §-ban) tárgyalja meg a díjkitűzést általában, mind a pályadíj kérdését is.

Végül a Mtj.-nak fent ismertetett rendelkezéseire még a következőket jegyzem meg. Az ígéret, amint azt fent már említettem, vissza nem vonható, ha csak a visszavonás fenntartva nem lett. A német ptk. (658. §.) szerint ellenben — a cselekmény véghezviteléig — a visszavonhatás *a szabály* és ha határidő van megállapítva, amelyen belül a cselekmény véghezviendő, ebben az esetben a visszavonhatásról való lemondás vélemezendő. A svájci törvény is *elvileg az ígéret visszavontatás* álláspontján áll. Azt hiszem, hogy elvileg a német és svájci jog rendelkezései jobban felelnek meg a díjkitűző valószínű akaratának, hacsak a visszavonásról le nem mondott. (Indok, a német polg. tkv.-hez.) A Mtj.-nak álláspontja túlmerevnek látszik lenni és az egyoldalúan kötelező ígéret jogi természetéből sem folyik.

Nem lett volna felesleges a Mtj.-ba felvenni rendelkezést arra az esetre, ha a kitűző meghal vagy cselekvőképtelenné lesz. Ebben az esetben a díjkitűzés továbbra is megtartja — nézetem szerint — joghatályát. Az örökösök azonban, ha az örökagyót megillette a visszavonás, ezzel szintén élhetnek. Ebben az esetben különösen érezhetővé válik a Mtj.-nak a visszavonás megtagadásában megnyilvánuló merevsége, mert hisz az örökösökre a díjkitűzés érdekét már teljesen elveszthette.

2. *Árverés.* (Mtj. 958. §-a.) Ez alatt nemcsak a végrehajtási, hanem más árverés is értendő. Jellemző ennél a jogügyletnél is az, hogy az árverési *ígéret* mint ilyen, mint egyoldalú jognyilatkozat, kötelező és *vissza nem vonható*. Aki ily árverési ígéretet tesz, ez alól csak úgy szabadul, ha más árverező magasabb ígéretet tesz vagy ha az árverést leütés nélkül befejezik. A Mtj. fent idézett 958. §-a értelmében *szóbeli árlejtés* esetében e szabályokat megfelelően kell alkalmazni. Ez az utóbbi rendelkezés nem világos, mert hisz az árverésnél is az árverési ígéretet *szóbelileg* teszik; ezért ez a kifejezés *szóbeli árlejtés* zavarólag hathat. Helyesebb lett volna a 958. §. szövegében kifejezésre hozni azt, hogy az árverési ígéret hatálya megszűnik nemcsak akkor, ha más árverező magasabb, hanem alacsonyabb ígéretet tesz akkor, midőn minél alacsonyabb ígéret elérése a célja az árverésnek. Az árlejtés (minuendo licitatio) kifejezés elmaradhat, mert árverés nem jelenti csak a felfelé való licitálást.

A Mtj. 958. §-ának megfelelően szabályozza ezt a kérdést a német ptkv. 156. §-a és a svájci kötelmi jog 229—236. §-ai, még pedig az utóbbi feltűnő részletességgel, amelyek közül minket azonban csak az a rendelkezés érdekel, hogy *«az árverési ígéret kötelező (231. §.)»*.

3. *Bemutatóra szóló papír.* (Mtj. 1708. §.) Ez is egyik főképvisezője annak a tannak, hogy egyoldalú ígéret kötelező, hogy tehát a kötelelemnek jogalapja egyedül az egyoldalú ígéret.

A Mtj. id. §-a *ezt a fontos intézményt nem szabályozza*, csak kimondja, hogy a papír kiállítójától bármely bemutató követelheti a szolgáltatást és hogy az ebből származó jogviszonyokra a kereskedelmi jog szabályait kell alkalmazni akkor is, ha az okirat különben nem esnék e szabályok alá.

Itt *nagy hézagát* látom a Mtj.-nak. Ha a kereskedelmi törvényben ez a kérdés megfelelően szabályozva lenne, még némileg érthetővé válnék ez a mulasztás. A kereskedelmi törvény említi ugyan a bemutatóra szóló papírt, de nem szabályozza ezt a jogügyletet alapjában és nem szabályozza a papír kibocsátója és a hitelező közti viszonyt kimerítően.

Így tehát ez a kérdés nálunk szabályozatlanul marad mindaddig, amíg a Mtj. életbelépése alkalmával, esetleg más alkalomból, a kereskedelmi törvény is megfelelően ki lesz egészítendő, vagyis ennek a kérdésnek szabályozása ad græcas kalendas el lett halasztva. Pedig a Mtj. is érzi, hogy ennek a kérdésnek szabályozása nem tartozik *csak* a kereskedelmi jogra, mivel maga is a bemutatóra szóló papírt olyannak is tekinti, amely nem esik a kereskedelmi jog szabályai alá.

Ha már a Mtj. oly sok kérdésben, különösen a kötelmi jogban, hozzásimul a német és a svájci törvényhez, ebben a kérdésben is követhette volna ezeket a mintákat és ezáltal pótolhatott volna magánjogunkban egy lényeges hézagot.

A német ptkv. kizárólag e kérdéstről szóló *külön fejezetben* a 793—808. §-aiban, a svájci kötelmi jog pedig ugyancsak kizárólag erről szóló *külön fejezetben* a 846—858. §-aiban szabályozza ezt a joganyagot, ami nemcsak azt igazolja, hogy ezek a külföldi törvényhozások ennek a kérdésnek nagy fontosságot tulajdonítottak, hanem azt is, hogy azt a *magánjogi kodifikáció körébe tartozónak tekintették*.

Az, hogy a bemutatóra szóló papír intézményével kapcsolatosan mily fontos jogviszonyok lettek volna magánjogunkban rendezendők, kivehető a következőkből:

Az általánosan elfogadott modern jogi felfogás értelmében a bemutatóra szóló papírra vonatkozó tan az ú. n. *Kreations-teóriára* építendő fel azaz: a papír kiállításában rejlik a kötelelem, az egyoldalúan kötelező ígéret. Ez az ígéret absztrakt ígéret; a jogcím felemlítése nem árt. A papír forgalombahozása a kötelelem szempontjából közömbös. Hitelező a papír birtokosa, még akkor is, ha a papír akár elveszett a kiállító birtokából, akár pl. lopás útján került a bemutató birtokába (német ptkv. 794. §-a), úgy hogy az adós, aki erről tud is, joghatályosan teljesíthet. A papír kiállítója a hitelezővel szemben csak oly kifogásokat érvényesíthet, amelyek a kiállítás érvényességét érintik vagy magából a papírból vagy a kiállítónak a bemutatóhoz való közvetlen viszonyából folynak.

A bemutatóra szóló papír alapján kötelezett teljesítés irányulhat pénzre, de egyéb szolgáltatásokra is, sőt némely szolgáltatások egyenesen helyettesítik a készpénzt pl. a levélbélyegek (a bankjegyektel együtt eltekintek). Ezekhez a nem pénzszolgáltatásra irányuló papirokhoz tartoznak pl. a vasúti menetjegyek is, a színházi jegyek stb. Mindezeknél azonban nincs kizárva az, hogy a kiállító a kötelelem körét korlátozhassa, azaz ú. n. igazoló papírokká tegye, amelyek szerint a kibocsátó csak teljesíthet és ha teljesít, liberálva lesz, de *jogosítva* van a hitelezői jogosultságot meg is vizsgálni, ami azonban a mi szempontunkból, t. i. az egyoldalú ígéret kötelező volta szempontjából, közömbös.

Mindezekre a fontos jelenségekre csak azért mutattam rá, hogy nyilvánvalóvá váljék az, hogy mily nagy hézag támad a Mtj.-ban az által, hogy az egyoldalúan kötelező ígéreten alapuló kötelelemnek ezt a fajtáját nem vette fel szabályozása körébe.

4. *Az alapítványt* (Mtj. 82. §.) a javaslat a jogi személyek közt tárgyalja, még pedig két jogi személyt ismer, az egyesület és az alapítványt.

Ezt az utóbbit a jogi irodalom még a legrégebb időkől kezdve *az egyoldalúan kötelező ígérek közé* sorolja. Így pl. már a pandektajog a pollicitatióval kapcsolatosan említi.

A Mtj. az alapítványt részletesen szabályozza, amely szabályozás bírálata azonban a javaslat indokolásának ismerése nélkül nagyon nehéz. Annyi kivehető a 87. §-ból, hogy a javaslat ismer oly alapítványokat is, amelyeknek létesítéséhez nem szükséges hatósági jóváhagyás. Ettől eltér a német ptk., amely szerint minden alapítványnál elengedhetlen a hatósági jóváhagyás (német ptkv. 80. §-a).

Az alapítvány visszavonására a Mtj. úgy rendelkezik (88. §.), hogy az alapító visszavonási jogát addig gyakorolhatja, amíg az okiratot a kezelésre hivatott szervnek át nem adta. Áll ez akkor is, midőn jóváhagyásra szoruló alapítványról van szó? Azt hiszem, hogy nem. Mert elképzelhető az az eset, hogy az alapító az okiratot átadta a kezelő szervnek, de a jóváhagyás még nem következett be; ilyen esetben az lenne a helyes, hogy a visszavonás gyakorolható legyen mindaddig, amíg a jóváhagyás be nem következett.

Továbbá az az észrevételem, hogy az alapítvány szabályozása túlságos részletes; így pl. a 86. §. egészen kimaradhat, amely azt mondja ki, hogy a törv. tilalomba, jöerkölcökbe vagy közrendbe ütköző alapítvány semmis. Ez természetes, mert hisz a Mtj. már az általános jogügyleti szabályozásnál kimondja, hogy minden ilyen jogügylet semmis; az alapítvány is jogügylet, miért kellett tehát a semmisséget itt külön kimondani? stb.

5. Ide tartozik végül a *szerződési ajánlat* (Mtj. 950. §. skv.).

A jogirodalomban ugyan vitás, vajjon ez ide sorozható-e? mert ily ajánlat nem önálló jogügylet (így pl. Staudinger, Schuldverhältnisse, I. rész 222. old.). Hogy nem önálló jogügylet a szerződési ajánlat, az a jelen cikk szempontjából azért közömbös, mivel ez vizsgálódásom tárgyán kívül esik, mert csak azt vizsgálom, hogy egyoldalú jognyilatkozat a Mtj. szerint mely esetekben kötelező.

Ide mindenesetre sorolandó a szerződési ajánlat is, mert a Mtj. 950. §-a értelmében az, aki szerződési ajánlatot tesz, *ajánlatához kötve van*.

Ez mit jelent? nyilván azt, hogy — bizonyos ideig — ajánlatától el nem térhet, mert egyoldalú nyilatkozata köti. Ennél a megkötöttségénél fogva az ajánlat vissza nem vonható, nem módo-

sítható, ellenkező esetben kártérítési kötelezettség áll be. Az ajánlatnak, mint egyoldalú ígéretnek kötelező voltát élenként kidomborítja különösen a Mtj. 951. §. második bekezdése, mely szerint az ajánlat kötelező hatályát még az sem érinti, ha az ajánlattevő meghal vagy cselekvőképtelenné válik. Ugyanígy rendelkezik a német ptkv. 153. §-a.

Felemlítendő még a Mtj. 956. §-a, amely szerint a szerződési ajánlat maga, mint egyoldalú kötelező ígéret szerződést alapító joghatállyal bizonyos esetekben még elfogadó nyilatkozat nélkül is bír, t. i. nemcsak akkor, ha az ajánlattevő az elfogadó nyilatkozatról előre lemondott, hanem akkor is, ha ily nyilatkozat az eset körülményeihez képest az élet felfogása szerint nem várható. A 956. §. ennyiben egyező a német ptkv. 151. §-ával, de a 956. §. feleslegesen még hozzáteszi, hogy a szerződés ilyenkor létrejön, mihelyt a másik fél az elfogadási szándékát «más megfelelő módon nyilvánítja». Erre a mondatra nincs szükség, sőt ellentétben áll a 956. §. egyéb eszmemenetével, mert ha az elfogadó nyilatkozatról az ajánlattevő lemondott vagy ilyen nyilatkozatot az életfelfogáshoz képest nem várhat, akkor a szerződés elfogadó nyilatkozat nélkül már létrejött és nincs szükség a szerződés létrejövételét megalapító további momentumra, t. i. a «más megfelelő módon» való elfogadó nyilatkozatra.

A szerződési ajánlat egyoldalú kötelező voltával még foglalkozik a Mtj. 31. §-a, amely szerint a kiskorúval szerződő felet az egyoldalú ígérete köti mindaddig, amíg a jóváhagyás be nem következik, tehát sokkal hosszabb ideig, mint a többi esetekben, ahol csakis addig marad kötelezve, amíg «rendes körülmények» közt (953. §.) a választ várhatja. A 31. §. még kifejezetten hozzáteszi, hogy «ajánlatától egyoldalúan rendszerint el nem állhat», de a jóváhagyás bekövetkezéséig terjedő idő tartamát bizonyos határidőre szoríthatja, amely nyolc napnál rövidebb és gyámhatósági jóváhagyásnál két hónapnál hosszabb nem lehet. Ez az utóbbi határidő — úgy tetszik nekem — túl hosszú, mert az egyoldalúan tett ígéret alapján, amelyet vissza nem vonhat, két hónapig kötve maradni — a forgalmi élet követelményeivel nehezen lesz összeegyeztethető.

Dr. Schuster Rudolf.

Beszámoló a Jogászggyűlésről.*

I. A csőd és kényszeregyesség reformjának kérdése.

A Jogászggyűlés hiteljogi szakosztálya a hiteljognak — ma talán legaktuálisabb kérdésével foglalkozott — azzal a kérdéssel, amelynek jelentősége túlnő a jogi kérdések elvi megoldásának és megvitatásának keretein, s amely kérdésnek gyökerei a gazdasági élet legmélyebb megnyilvánulásáig hatolnak. Hiszen a csőd és kényszeregyességi eljárás reformjának szükségszerűsége ma talán már általános kíváncsóság, mert csődtörvényünk elavult volta s a kényszeregyességi eljárás hosszadalmas és sokrétű formája, mely az egységességet nélkülözi — nem tudja kielégíteni a mai gazdasági élet gyorsirámú lüktetését, de nem felel meg a hitelezők érdekének sem.

A Jogászggyűlésen résztvevők a problémák elvi jelentőségének megvitatásán kívül, főleg az O. H. E. szerepével foglalkoztak, a vita is ezzel az intézménnyel kapcsolatban élesedett ki, s talán ez volt az oka annak, hogy a vita nem mindig, mozgott az objektív tudományosság nyugodt színvonalán.

Már a Jogászggyűlés előtt is foglalkoztak egyesek a megoldásra váró problémák kifejtésével s a legégetőbb bajok orvoslásának kérdésével. Így dr. Meszlény Arthur és dr. Thury Sándor Kornél értékes referátumaikban összefoglalták az e tárgykörben felmerülő egész kérdéskomplexumot és kvázi útmutatást adtak a megvitatás alá kerülő anyag átértéséhez.

Meszlény véleménye szerint az elérendő cél, amire törekednünk kell és amit a reformok megalkotásánál természetesen elsősorban kell szem előtt tartani, az hogy a hitelezők között minél gyorsabban és olcsóbban osztassék fel az adós vagyona. A szabályozásnál különösen arra kellene figyelemmel lenni, hogy minden eljárás és fázis lehetőleg csak egyszer forduljon elő — és így az eredmények utóbb — ha az eljárás sémája megváltozik felhasználhatók legyenek. E cél megvalósítását legjobban egy, az egész fizetésképtelenségi jogot egységesen felölelő kódex tenné lehetővé. A jelen helyzet legnagyobb hátránya a kényszeregyesség lehető-

ségeinek túltengése és különböző válfajai. Ilyenek az O. H. E. közbenjöttével vagy a nélkül köthető magánegyeségek, a hivatalos magánegyeség, a bírói csődön kívüli kényszeregyesség és a csődbeli kényszeregyesség. Az a lehetőség, hogy az adós ezen eljárások közül, egyik létre nem jötte esetén, a másikat veheti igénybe, hozzá fűzve azt is, hogy rendszerint az azonos ténykedéseket (leltározás, kényszeregyességi bejelentések stb.) megismétlik — okozza azt, hogy az eljárás befejeztével a likvidált vagyon úgyszólván tisztán a költségekre megy fel, sőt gyakran azokat sem fedezi. Meg kellene szüntetni a közönséges és kereskedelmi csőd közötti különbségeket is és azt, hogy a kényszeregyességi eljárás megszüntetése nemkereskedőnél nem vonja maga után a hivatalból való csődnyitást. Azok az eszközök, melyeknek alkalmazásával az eljárást olcsóbbá lehetne tenni a következők: A támadó perek korlátozása, (a csődeljárásra is analóg kell alkalmazni a kényszeregyességi eljárás azon rendelkezését, mely szerint az eljárást megelőző 60 napon belül szerzett végrehajtási külön jogok ipso iure semmivé, tehát nem kell azokat külön támadó perrel hatálytalanítani). Szabályozni kellene a vagyonfelügyelő, tömeggondnok kényszerfelszámoló díjainak mértékét és azt a pénzzé tett aktív vagyon mérsékelt százalékában határozná meg. A kis szubstrátumu ügyeket, melyek a nagyobb költségekkel járó eljárásokat meg nem bírják, kényszerfelszámolás útján kellene lebonyolítani. Nyolcezer pengő volna az a határ, amelyen aluli egyben a kényszeregyességi eljárást sem lehetne igénybe venni. Egy egységessé fizetőképtelenségi eljárás kategóriájának nagy létjogosultsága van, mert amint dr. Meszlény részletesen is kifejti, igen sok általános jellegű és alapvető rendelkezésre van szükség, hogy a fizetőképtelenségi jog terén egységes jogi szellem alakuljon ki és elérhetővé váljék az eljárások tulajdonképpeni célja, a hitelezők minél tökéletesebb és teljesebb kielégítése.

Dr. Thury Sándor Kornél véleménye szerint, minthogy a fizetőképtelenség a hitelezők érdekeit érintő ténykörülmény, abban a kérdésben, hogy a törvény által rendelkezésükre bocsájtott eljárási formák közül melyiket választják, vajjon a csődöt, kényszeregyességet, vagy kényszerfelszámolást — szemben a ma fennálló helyzettel — kizárólag és csakis a hitelezők akaratának lehet szerepe. Hogy azonban a hitelezők akaratában szabadon érvényesülhessen, ehhez szükség volna a különböző eljárások aránylagos kiépítésére, értve ezalatt azt, hogy az eljárási forma sem volna a hitelezőkre nézve aránytalanul kedvezőtlenebb a többinél. Helytelen tehát jelen jogunk állapota a tekintetben, hogy az egymást esetleg többszörösen is felváltó különböző eljárások mindenikében az azonos eljárások megismétlése kötelezővé van téve, a helyett, hogy a már megállapítottakat utóbb értékesíteni lehetne, ami mindenesetre tetemes költség és idő megtakarítást jelentene. A beszámítási jog, éppúgy a visszatartás joga is a fizetőképtelen adóssal szemben gyakran az egyedüli eszköz a hitelező kezében, veszélyeztetett követelésének kielégítése tekintetében. Éppen ezért amennyire helyes a fizetőképes adós irányában a visszatartási jognak gyakorlását ahhoz a feltételhez kötni, hogy a követelés lejárt legyen, épp annyira helytelen ragaszkodni e feltételhez akkor is, amikor az adós fizetőképtelen. Dr. Thury fizetőképtelenségi eljárási jogunk főbb fogyatékoságait a következőkben látja: Az adós szuverén akaratától dönti el, hogy az eljárás csőd útján vagy más módon bonyolódjék-e le, ami által az adós még módot is nyer ahhoz, hogy hitelezői elől a fedezetet eltüntesse. A csődtörvényben szabályozott csődeljárásunk idejét multa, nehézkes, formalisztikus, tehát a reformálásának e ponton kell kiindulnia és itt van a legfőbb tenni való. A csőd mai formájában nemcsak az adóssal, de vele együtt a hitelezőket is romlásba viheti. Ki kellene mondani, hogy az adós fizetőképtelenné válása esetében haladéktalanul köteles a fizetőképtelenségi eljárásnak megindítását kérni. A csődeljárást oly módon kell megváltoztatni, hogy az a csődhitelezők szempontjából is komoly értéket jelentő intézmény legyen. Leglényegesebb lenne a csődeljárástól «nem érintett» követeléseknek a körét gazdasági szemponttól nélkülözhetetlenül szükséges körre szorítani.

Feltétlenül fenntartandónak véli a jövőben is a csődön kívüli kényszeregyesség intézményét — szemben a csődben köthető kényszeregyesség intézményével. A kényszeregyességi eljárásnak a mai megosztottságát magán és bírói eljárásra, meg kellene szüntetni s a két eljárást a bíróság hatáskörében, de az O. H. E. közreműködésének biztosításával egyesíteni kellene. A jogi meg-

* Befejező rész. Lásd május 15. sz.

ítélést nem igénylő tisztán gazdasági természetű dolgokat, (mint a vagyon megállapítása, felfedezése és biztosítása tekintetében felmerülő tennivalók) — az O. H. E.-re lehetne bízni — viszont a bírói megítélést igénylő tennivalókat, mint pl. döntés a szavazati jogosultság, külön kielégítési jogok tárgyában stb., a bíróság jogkörébe kellene utalni. Dr. Thury szerint fizetőképtelenségi jogunk reformjának egy lényeges feladata az eddig hiányzó egy ségnek a megteremtése.

Meszlény és Thury felszólalásain kívül *dr. Gallia Béla* a kérdés előadója, értékes és alapos referációjában hangsúlyozta a fizetőképtelenségi jog egységes szabályozásának szükségességét és kiemelte, hogy szemben a csőd reformjával inkább a kényszeregyességi eljárás reformálása az az expediens, mely leginkább felel meg a gazdasági és jogi élet követelményének. A hosszú és helyel-közzel szenvedélyes vita után, némi módosításokkal az előadó álláspontja jutott érvényre s a hozott határozatok is ezt tükrözik vissza.

Azt a konkluziót levonhatjuk tehát a Jogászgyűlés hiteljogi szakosztályának vitájából és a hozott határozatokból, hogy a csőd és kényszeregyességi jogunk mai állapota nem kielégítő, annak reformja, emelje az bár a csődeljárást annak megújítása folytán a kényszeregyességi eljárás fölé — vagy fordítva — szükséges, annak a vezérlőszempontnak a szemelött tartásával, hogy a cél a hitelezők minél gyorsabb és minél teljesebb kielégítése legyen.

Dr. Fuchs István.

II. A második magánjogi kérdés.*

A második magánjogi kérdés tárgyalásánál általában két szempontból kell kiindulnunk. Mint a beérkezett vélemények ismertetésénél ** is kiemeltük, a feltett kérdést különböző irányban lehet megfelelni a szerint, hogy a kérdésnek nemzetközi magánjogi, vagy közjogi részét óhajtjuk megoldani.

Minden nemzetközi jellegű házassági jogi kérdés megoldásánál ugyanis szerepel egy (nemzetközi) közjogi előkérdés, a felek állampolgárságának a problémája. Nyilvánvaló, hogy ez a jogi kérdés — önmagában — nem magánjogi kérdés és elvileg helyeselnünk kell az egyik felszólaló azon kívánalmát, hogy ez a kérdés, mint a magánjogi szakosztály feladatát meghaladó, a tanácskozásból és a határozati javaslat szövegéből rekesztessék ki. Az előadó határozati javaslata a maga eredeti szövegében ugyanis tisztán ennek a kérdésnek megoldási módjait foglalkozik.

Másrészt a kérdés gyakorlati szempontjait figyelembe véve, nem csodálkozhatunk azon, hogy ezt a nem magánjogi problémát miért éppen itt, a házassági jog intézkedéseivel kapcsolatban vetik fel. Mert erre a felelet egészen egyszerű: ez a probléma leginkább az utóbbival kapcsolatban lép fel és ennél fogva a mostani helyzet fonákságát azok érzik, értékelik és értik legjobban, akiknek az utóbbi kérdés-komplexummal dolguk van. Amennyire tehát a közjogi kérdés előretolása rendszertanilag (a jogászgyűlés szisztematikáját sem véve ki) helytelen, olyannyira helyes a kauzális kapcsolat és logikai összefüggés szempontjából.

Ami már most magának a tanácskozásnak lefolyását illeti, mindenek előtt meg kell emlékezni az előadó *Tóth György* kir. kúriai bíró előadásáról, amely javaslatának benyújtását megelőzte. Ez az előadás nemcsak arra volt alkalmas, hogy mélyebb betekintést nyújtson a házasság intézményének nemzeti és nemzetközi jogi és erkölcsi jelentőségébe, hanem tartalmazta a probléma eddigi nemzetközi megoldásainak, így nevezetesen a hágai konferencia vonatkozó határozmányainak, nemkülönben a háború utáni megoldási kísérletek (római konferencia, 1922. XII.) ismertetését. A végén közölte az előadó a vonatkozó határozat szövegéből és utóbb csupán a Malonyai-féle javaslat quintessenciájával kiegészített határozati javaslatát.

Dr. Virágh Gyula kiegészítő javaslata a gyakorlati — jogvédelmet kereső — jogász kívánalmait tolmácsolja. Követeli a — végeredményképpen — trianoni csapástól sújtott vitás állampolgárságú peres fél ügyének in favorem «nationalitatis hungariæ» kezelését és ilyképpen a jogsegély részesítését. Ez a javaslat, bár egyes kihatásaiban élénk visszahatást váltott ki az utóbb felszólalók részéről, a maga egészében visszhangot támasztott a nehézségek

* Lásd május 15-i sz. Szemle-rovatában a Jogászgyűlés határozatait.

** Lásd április 15-i számban.

megértése szempontjából és ennek jogos tudatában az indítványozó részéről utóbb fenn nem tartatott.

Dr. Csukássy Lóránt nem annyira indítványt terjesztett be, mint inkább reflexiókat fűzött a H. T. vonatkozó szakaszainak változatlan fenntartása kívánalmához.

Dr. Vadász Imre, volt az, aki először követelte, hogy a határozat szövegezésében a nemzetközi magánjogi összeütközések megoldásának is teret szenteljenek. Ily szellemű részletes és alapos indítványa az előadó részéről az igazságügyminiszterhez való felterjesztésre javaslatot.

Dr. Szehtlo Dezső az előadói javaslatot tette fentartás nélkül magáévá és ennek érdekében az előbb felszólalókkal polemizált.

Dr. Malonyai Béla az írásbeli jogvéleménye gondolatmenetéhez kapcsolódva az előadói javaslat megfelelő kiegészítését javasolta.

Dr. Sömjén László nagyjében csatlakozik az előadói javaslat szövegéhez és különösen helyteleníti a Virágh-féle és Csukássy-féle előadásokból kiszivárgó lex-domicilii elv gyakorlati alkalmazását a nálunk általános érvényt igénylő lex-patriæ elvvel szemben.

A felmerült ellentétek Colombustojás-szerű megoldását és kiegyenlítését az utolsó felszólaló, *dr. Kádár Gábor*, min. tanácsos találta meg, amelyet úgy az előadó, mint a résztvevők egyhangú szavazata rögtön magáévá is tett, és amely tartalmazta az előadó javaslatának a Malonyai-féle indítványnak a jogászgyűlés plénuma által is elfogadott harmonikus összegezését.

Az egész tanácskozás az értékes szempontok egész sorozatát hozta napfényre, csupán minden ily megszivlelendő gondolat optimizmusára leverőleg hatott az a tudat, hogy azoknak tényleges foganatosítása rajtunk kívül fekvő tényezők káros behatásán vajmi könnyen hajótörést szenvedhet.

Dr. Váli Ferenc.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A hitvestárs érdemtelensége.

«A házastársat a 218. számú elvi jelentőségű határozatban nem érintett abban az esetben sem illeti törvényes öröklési jog, ha az örökhagyó halála idejében a házasság felbontását kérhette s eziránt, vagy az ágy és az asztaltól való elválasztás iránt a keresetet előterjesztette» (Kúria I. 1996/1927.).

Legfelsőbb bíróságunk ezen állásfoglalása több okból érdemel egészen megkülönböztetett figyelmet.

Elsősorban feltűnő, mert novum a házastárs törvényes öröklési jogának terén.

Még feltűnőbb azért, mert az ítélet indokolása szószerint egyezik a Mjvtj. javaslatának 1785. §-ával.

A Kúria tehát anticipálja az 1785. §-t.

Egymagában véve azt, hogy bíróságaink eltérve az eddigi gyakorlattól a Mjvtj. álláspontját fogadják el, elvileg kifogásolni nem lehet. A múltban is megtörtént, igaz, hogy kisebb jelentőségű kérdésekben. Mégis a Mjvtj. ilyen anticipációinak csak ott lehet helye, ahol a döntés az általános jogi meggyőződésnek felel meg.

A törvényt pótló és törvényt rontó szokás is csak úgy hódít tért a judikaturában, ha communis opinióknak felel meg. Ugyanily módon vonulhat be a Mjvtj. egyik másik új tétele a judikaturába.

Nézetem szerint azonban éppen az 1785. §. nem tartozik azon újítások közé, melyek a communis opinióknak megfelelnek.

Más alkalommal részletesen fogok foglalkozni ennek a §-nak történetével és bővebben ki fogom fejteni, miért nem szabad azt meghagyni különösen jelenlegi szövegezésében.

Ezúttal csak arra akarok reá mutatni, hogy a Kúria indokolása nyilván ellenkezik a 218. sz. elvi jelentőségű határozattal, amely így szól: «Az érvényes házassági frigyén alapuló hitvestársi öröklésre való igény csak akkor enyészik el, ha a házasság jogerejüleg felbontott, s így abban az esetben, ha a házastársak tényleg különválva éltek, de házasságuk bíróilag fel nem bontott, sem érvénytelennek nem nyilvánított: a hitvestársi öröklésnek helye van és sem az állandó különélés, sem az életben maradt házastárs vétkeisége a hitvestársi öröklést meg nem szünteti». (E. H. 1906 szeptember 12-én 4750/1905. P. sz.)

Azt hiszem ez az elvi döntés elég világos és minden kétséget kizáróan ellentétben van a Mjvtj. 1785. §-ával. Az elvi döntés szerint az igény «csak akkor» enyészik el, ha a házasság jogerejüleg felbontott. Ellenben az 1785. §. és a Kúria legújabb döntése szerint

elég, ha az elhalt házastárs a házasság felbontását kérhette és a keresetet előterjesztette.

Feltűnő, hogy a Kúria az elvi döntéssel szembe helyezkedik, bár erre az indokra a per eldöntéséhez nem is volt szükség.

Adott esetben ugyanis a tábla helyt adott a hitvestárs keresetének azzal az indokolással, hogy érdemtelenségéről csak a Hk. I. rész 52. és 53. címében felsorolt kitagadások valamelyikének fennforgása esetén lehet szó. A Kúria ugyancsak helyt adott a keresetnek, de mellékesen kiemelte, hogy a hitvestársat akkor sem illeti törvényes öröklési jog, ha az örökhagyó a házasság felbontását kérhette és a keresetet előterjeszthette, ami azonban adott esetben nem történt meg.

Nyilvánvaló tehát, hogy a kir. Kúria kifejezést akar adni annak, hogy ha a Mjtj. 1785. §. tényállása fennforog egy konkrét esetben, úgy azt alkalmazni fogja, akár a 218. sz. elvi határozat mellett (ami nézetem szerint semmi esetre sem volna helyes) akár úgy, hogy a kérdést a jogegységi tanács döntése alá viszi.

A javaslat 1785. §-a lényegileg azonos a bizottsági szöveg 1534. §-ával a II. Tervezet 1533. §-ával és az I. Tervezet 1817. §-ával, mely azt a német B. G. B.-ből vette át.

Az összes tervezetek és javaslatok egybehangzó volta dacára és bár tudomásom szerint a német álláspont eme átültetése ellen ellentmondás a jogirodalomban eddig nem merült fel, mégis az a nézetem, hogy a mi felfogásunknak ez a szabály nem felel meg.

Ezt külön cikkben fogom kifejteni.

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— **A védő** a modern bünvádi eljárási jog és így a magyar Bp. elgondolásában egyoldalú szubjektivitásával szolgálja az objektív igazságot. Ugyanezt a hivatást tölti be az ellenkező oldalon a közvádoló s csupán hivatali állás címén biztosított túlsúlyának ellensúlyozására szolgál, ha a nyomozás során a mentő körülményekre is figyelmet köteles fordítani. Mint-hogy tehát a vádló kötelessége a vád, a védőé a védelem, az eljárás e két tényezőjének álláspontja épp oly kevésbé egyezhet, mint a tűz és a víz vagy a pozitív és a negatív villamosság. Ebből következik, hogy a védő állásának elemi kötelességét szegi meg, ha a vád álláspontjához csatlakozik, miként ez mult héten egy adott esetben megtörtént. Ez épp úgy vonatkozik a választott, mint a kirendelt védőre. Tudvalévőleg a Bp. 59. §-a szerint a kirendelt védő «fontos okból» felmentést kérhet a kirendelés alól. Alig képzelhető fontosabb ok, minthogy a kirendelt ügyvéd önmagát, az adott ügyben, meggyőződésénél fogva a védelemre alkalmatlannak tartja. Ha ennek ellenére nem mentik fel, a felelősség terhe részben a kirendelő hatóságra hárul, amely nem védekezhetik azzal, hogy nem ismerte azt a szöges nézetkülönbséget, amely a védelem szabályszerű ellátását megghiúsítja. Ha mégis a kirendelés fenntartása mellett dönt, úgy súlyosabb törvényszegést követ el, mintha a védőrendelést mellőzte volna, mert a törvénynek a formális védelemre vonatkozó szabályát in fraudem legis a materialis védelem kijátszására használja fel. De a felelősség részleges áthárulása még nem jelent mentesítést a kirendelt védő számára, aki épp oly kevésbé mentheti magát a Bp. 59. §-ának nem ismerésével, mint a hogy nem hivatkozhatik szellemi szegénységre sem, amelynél fogva nem talált a védelem érdekében felhasználható érveket. Szellemi szegények ugyanis nem méltók az ügyvédi hivatásra. Már a pusztá passzivitás is kötelességszegés, még inkább a vád álláspontjának kifejezett elismerése. Mit sem változtat ezen, hogy egyéni meggyőződése egyezik a vádlóéval, mert a védői székben egyéni meggyőződés csak akkor hangoztatható, ha az a védelem céljaival egybevág. Igaz, hogy rablógyilkosság esetében sem szokott a védő a vádlóval az elkövetett cselekményről azonos véleményt vallani, de akármennyire tagadja is a hivatalos álláspont, lényegbeli a különbség a közönséges és az ú. n. véleménybüntettek közt, amelyek a meggyőződés közlését pœnalizálják. Utóbbiak esetében a védelem sikeres ellátása feltételezi, ha nem is az egyetértést a vádlóval, de legalább

is a vádlott megértését, amit az ellentétes meggyőződés színvaksága kizár. Ha a vádlott és védője ily esetben annyira különböző gondolatvonalakon halad, hogy a védő eltérő véleménye gyűlöletté sűrűsödik, úgy a védőt lelki elfogultsága *a priori* diszkvalifikálja a védelemben. Ily esetben, ha a védő az erkölcsiség létminimumával rendelkezik, feltétlenül köteles a védelem elvállalását megtagadni, mert az ügyvédi morál és a jogellenes bírói határozat konfliktusában az előbbinek *kell* győznie. Nem akadhat ugyanis oly fegyelmi bíróság, amely ne szentesítene az ügyvédi lelkiismeretnek kötelességszerű megnyilvánulását. Ha tehát a védő a kirendelő határozattal takarózik, úgy elég közeli a gyanú, hogy az ügyvédi emelvényt a saját véleményétől eltérő véleménnyel szemben bosszú gyakorlására használta fel. Ez pedig nemcsak az ügyvédi, hanem az emberi tisztességgel is homlokegyenest ellenkezik.

— **Jogegységi határozat.** A kir. Kúriának a büntető ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi június hó 22. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Kimeríti-e az 1921 : XXII. tc. 7. §-a alá eső védjegybitorlás vétségének tényálladékát annak a cselekménye, aki ásványvizet tudva olyan palackban hoz forgalomba, amely másnak a javára szövedjegyként belajstromozott, dombornyomású felirattal van ellátva, akkor is, ha arra forgalombahozatal előtt a saját címkéjét ragasztja fel? (Vonatkozással egyfelől a budapesti kir. ítélőtáblának B. I. 8291/1927. számú, másfelől a győri kir. ítélőtáblának B. 463/1927. számú határozataira)».

— **A Magánjogi bírói gyakorlat (1901—1927.)** Anglián kívül talán egy ország jogéletében sincs meg a bírói gyakorlatnak az a tradicionálisan nagy jelentősége, mint Magyarországon. A mi bírói gyakorlatunk évtizedeken keresztül végezte a szisztematikus jogfejlesztés hatalmas munkáját, építette ki a magyar magánjogot, amelyet most a kódex — szerkesztői célkitűzése alapján is — csupán *ius scriptum*-má akar emelni. Felsőbíróságaink azonban soha tudatosan nem hangsúlyozták a törvény magyarázatán messze túlnövő munkájukat és a számbelileg csekély tartalmú Polgári Jogi Határozatok Tárán kívül soha hivatalosan döntéseiket közre nem adták. Így a gyakorlati és elméleti jogászság a különböző döntvénytárakra és jogesetgyűjteményekre volt utalva, amelyek ha pontosan és lelkiismeretesen is, de mindig csupán egy-egy eszterendőre lezártan adták a bírói gyakorlatot, anélkül, hogy az egyes döntéseket mindig — hiszen ez nem is volt lehetséges — a bírói gyakorlat fejlődésének folyamatába beállíthatták volna. Gyakorlati és elméleti jogász egyaránt tudja, mint jelent egy adott kérdésben, legyen az bármennyire is «mindennapos», a judikaturát összeállítani, felkutatni és ha a kérdésben éppen ingadozó gyakorlattal állunk szemben, megállapítani: mi a Kúria újabb álláspontja? Ezért a szó legigazabb értelmében mondhatjuk, hogy *házagpótló* az a munka, amelyet most *dr. Szladits Károly* vezetése alatt álló magánjogi szeminárium együttműködésével közreadott. 1901—1927-ig a (Magánjogi Törvényjavaslat megjelenéséig) terjedő időszakot öleli fel ez a 732 oldalra terjedő összeállítás. Ami ezen időpont előtt volt, ha még élőjog, tovább fejlődött a közölt döntésekben, ami ezután, a kódexjavaslat megjelenése után még jönni fog, könnyen lesz az adott rendszerhez kapcsolható. Mert ez a rendszer nagy vonásaiban a Mtj. rendszerével azonos. Kitűnően áttekinthető, az elmélet és gyakorlat igényeit a lehetőségig egyensúlyban tartó világos rendszerben áll előttünk az elmúlt huszonhét esztendő bírói gyakorlata és a döntések időrendi egymásutánjában annak fejlődése. A fejezeteken és címeken belül az egyes döntvénycsoportok sokrétű tagolása eliminálja az ilyen hatalmas összeállítások legnagyobb veszélyét, a nehézkességet és biztosítja a könyv számára a legszélesebb popularitást. Fenntartjuk magunknak, hogy visszatérjünk annak méltatására, hogy mit jelent e kitűnő munka megjelenése ma, amikor a Magánjogi Törvényjavaslat megvitatása kezdetét vette, hogy mit jelent az elmélet munkásainak és hogy részletesebben foglalkozunk e mű rendszerbeli felépítésével. Egyet azonban leszögezhetünk, hogy a gyakorlati jogászság nagy és eddig nehezen nélkülözött segítséget nyert ebben a könyvben, amiért szerzőjének, *dr. Szladits Károlynak* hálával tartozik.

— **Alkalmazott jogtalan elbocsátása.** Vannak alkalmazottak, akiknek szolgálati viszonyát munkaadójuk nem mondhatja fel. Így általában a vasutasokét. Kivételes törvények («B-lista») bizonyos feltételek és kautélák mellett megengedték egyeseknek el-

bocsátását. Quid juris, ha valakit e kautélák sérelmével építettek le? Vagy ha az elbocsátásra jogot adó szolgáltatéképtelenségnek az adott esetben meg nem álló ürügyével küldték el? A Kúria egyébként is (HD. ezévi 19. sorsz., II. 6539/1926, 1928 II. 8-án), vasutasügyekben is. (II. 3273/1926, 1928 II. 28-án és II. 7244/1926, 1927 XII. 22-én, KJ. ezévi 50. és 39. sorsz.) azt az elvet állítja fel, hogy a munkaadó még olyankor sem kényszeríthető bíróilag az alkalmazottnak megtartására, illetve visszavételére, ha annak elbocsátásával jogot sértett. Következésképpen legfeljebb kártérítést igényelhet a sérelmesen elbocsátott — feltéve, hogy sérelmét nem minősítik csak közigazgatási úton érvényesíthetővé (így KJ. 50. esetében), amikor bírói úton semmit sem érhet el. A magunk részéről a tényleges szolgáltatbantartásra menő igénynek éppúgy megadnók a direkt kikényszeríthetőséget, mint minden más szerződési igénynek. Egyfelől nagy szervezeteknél és személytelen munkaadóknál, tehát pl. a vasút üzemében nem látjuk akadályát annak, hogy a «bizalmi természetű együttműködést» is folytathassa a munkaadó annak dacára, hogy valamelyik munkaadói szerv egyszer tévesen intézkedett alkalmazottja ellenében s az munkaadójával szemben ebből kifolyólag pert nyert. Másfelől legrosszabb esetben veszélytelen helyre állítható vagy akár tartósan is szabadsággal az alkalmazott, de illetményeit ennek dacára megtarthatja. Különösen aggályosnak tartunk azonban minden magyarázatot, amely magánjogi materiában (ilyen a vasutasok szolgálati viszonya is: 30. jogegységi döntvény, PD. 1928. I.) azt eredményezi, hogy nincs polgári perút. A közigazgatási útra szorítás nemcsak a jogvédelem modalitását érinti, hanem a jogvédelemnek a mástermészetű közigazgatási, esetleg politikai szempontok alá rendelését s tehát problematikussá tételét is jelenti.

— **Alkalmazott ellenszegülése.** Az utolsó évek figyelmében méltán előtérbenyomuló szolgálati jogviszony körében sokat tárgyalták azt a kérdést, jogosítva van-e a munkaadó egyoldalú elhatározásával terhesebbé tenni az alkalmazottak helyzetét pl. azáltal, hogy az addig egységes munkaidőt megosztja s tehát az alkalmazott napjának jóval nagyobb részét veszi igénybe. A Kúria tudvaleg elismerte, hogy a főnöknek ehhez általában joga van. A szaksajtóban felhozott aggályok bizonyos indirekt kihatását véljük most abban az újabb döntésben felfedezni, hogy ha a munkavállaló az ilyen megosztásnak ellenáll, illetve nem hajlandó azt előre írásban tudomásulvenni, sőt ha a társait is az új rend ellenzésére igyekszik rábeszélni: ézzel megmaradt törvényes cselekvési szabadsága körében és még nem adott okot azonnali hatályú elbocsátásra. (Kúria II. 7797/1926, 1928 febr. 14-én, K. J. 1928. 48. sorsz.) A konkrét esetben nem fejlődött odáig a konfliktus, hogy a munkavállaló a megosztott munkaidő betartását ténylegesen megtagadja, mert a főnök őt már ennek életbeléptetése előtt kitétte. Reméljük, hogy az a szellem, amelyben ez az újabb határozat szól, előjele a főkérdésben eddig elfoglalt bírói álláspont revíziójának. Könnyelmű okvetetlenkedéstől elvégre eléggé visszartartja az alkalmazottakat az, hogy ha az új munkaidőt megtagadják, a munkaadó szabályszerű időre ugyanis felmondhat nekik és helyükbe más munkaerőket állíthat.

Inhalt. *Dr. A. Ullin:* Die Rechtsgrundlage der Wiedergutmachungspflicht Ungarns. — *Dr. R. Schuster:* Das einseitige bindende Versprechen im Entwurf des ungarischen BGB. — Bericht über den Juristentag. *Dr. M. Teller:* Die Erbnunwürdigkeit der Ehegatten. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Dr. FISCHERNÉ

diktáló-, másoló- és sokszorosító irodája
Budapest, V., Alkotmány-u. 21.

Meglehető olcsó árak!

Telefon: L. 963-60

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLÓ

Budapest, IV., Egyetem-utca 5. (A Belváros központjában.)

60 éve a fővárosi és vidéki úri középosztály találkozó helye. 100 modern, kényelmes szoba. Az étterem- és kávéházban cigányzene. Az Erzsébet-pince a főváros legjobb sörözője. Polgári árak. Szabó Imre, tulajdonos

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem 1., Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 597-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

Mindennemű
természettani, természettajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.
Árajánlattal készséggel szolgálunk

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest
IV., Váci-utca 36. Klotild-palota.

PINTÉR JENŐ

MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETE

KÉPES KIADÁS

Az egyetlen nagy irodalomtörténet, amely a háború utáni irodalmat is tárgyalja

I. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADIG

II. KÖTET: A MAGYAR IRODALOM A XX. SZÁZADBAN

Sok képpel, műmelléklettel, irodalomtörténeti térképekkel és táblázatokkal

Díszes egészvászonkötésben 65 P, fűzve 46 P.

A Franklin-Társulat kiadása

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-ú. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Igazságszolgáltatási reformok. — *Dr. Ullein Antal* párizsi követségi titkár: Magyarország jóvátételi kötelezettségének jogelvei. — *Both Péter* budapesti kir. ítélőtáblabíró: Egyszerűsítések az igazságszolgáltatás terén. — *Dr. Berényi Antal* a békéscsabai kir. járásbíró elnöke: Igazságszolgáltatási egyszerűsítések. — *Dr. Halász Jenő* szolnoki kir. törvényszéki bíró: Az ítélet-szerkesztés közérdekű további egyszerűsítése. — *Dr. Vadász Imre* budapesti ügyvéd: Bírósági szervezet és bíraskodás. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 5. — Perjogi Döntvénytár XIII. 3.

Igazságszolgáltatási reformok.

Utóbbi időben kevés szó esik az égetően sürgős igazságszolgáltatási reformokról. Az 1925-i kis perrendnovella óta mindössze az ügyvédi kör foglalkozott az igazságszolgáltatás terén uralkodó tűrhetetlen állapotokkal. Az indítványok hosszú sora hangzott el akkor, jámbor óhajtások, melyek visszhang nélkül maradtak illetékes helyen. Az igazságügyi kormány halad tovább azon az úton, melyet *Juhász Andor* a legmagasabb bírói szék elfoglalása alkalmával eufemisztikusan így írt körül: az igazságszolgáltatást mindaddig példaszerű takarékoság és puritánság jellemezte. Még 1926-ban a Jogtudományi Közlöny garmadaszámra kapta a panaszokat az ország minden részéből. A Szemlerovat tele volt panaszokkal. A tapolcai ügyvédek «Járásbíróságunk összeomlása» címen nyílt levelet intéztek a miniszterelnökhöz (!) a Tapolcai Lapokban. Békében öt bíró működött Tapolcán, 1926-ban — csak egy.

A tiszafüredi ügyvédek e lapok hasábjain intéztek nyílt levelet (1926 július 15.) az igazságügyminiszterhez, melyben panaszolták, hogy a tiszafüredi járásnak több mint fél éve nincs polgári ügyekben bírása.

A vidéki bíróságok bajait harmonikusan egészítették ki a budapesti központi kir. járásbíróban uralkodó állapotok, melyeket a félélet megközelítő, sőt gyakran meghaladó terminusokon kívül legjobban jellemez az a tény, hogy a budapesti kamara egyfolyton kénytelen volt néhány leíró saját költségén felfogadni, hogy a *végrehajtási* darabok végre kiadmányoztassanak.

Ezek a panaszok az utóbbi időben elhallgattak. Javulás jele ez? Mi ügyvédek sajnos tudjuk, hogy a csend nem javulást, hanem fásultságot jelent. Beletörődünk abba, amin ügylátszik se panaszos levelek, se cikkek, se az ügyvédi kamarai felterjesztések, se ügyvédi kör felolvasások és viták nem segítenek.

A nemrég lefolyt igazságügyi budget tárgyalások alkalmából végre szó esett a járásbírók túlterheltségéről és különösen a fantasztikus telekkönyvi hátralékokról.

Jellemző tünet, hogy hosszabb szünet után megint reformokat sürgető cikkek érkeznek szerkesztőségünkbe. Nem az elfásult ügyvédek, maguk a munkahátralékok között vergődő bírák jelentkeznek. Jelen számunkban budapesti, szolnoki, békéscsabai bírák cikkeiket közöljük.

Mindegyik más-más területen más-más eszközzel akar segíteni, de valamennyi előtt egy cél lebeg, kiemelni a kátyuból az igazságszolgáltatás elakadt szekerét.

Gyökeres reformot ajánl *Dr. Vadász Imre* ügyvéd cikke. A törvényszékek eltörlését javasolja. Csak egy elsőfokú bíróság legyen: a járásbíró. A gondolat nem új. *Juhász Andor* még az összeomlás előtt, 1917-i jogászgyűlési előadásában indítványozta, hogy

a mai négy tagú bírói szervezetet egy háromtagúval kell felcserélni. *Juhász Andor* a járásbírók szervezeti különállásának megszüntetését javasolta (Jogtudományi Közlöny 1917. évf. 439. l.) és legutóbbi főrendiházi felszólalása alkalmával is célzott tíz év előtt megpendített eszméjére. *König Vilmos** viszont az ítélőtáblákat akarja megszüntetni.

Kétségtelen, hogy Nagymagyarország testére szabott igazságügyi szervezetünk túl nagy. De azt látjuk, hogy még ez a túl nagy szervezet se tud a háború utáni nagy igazságügyi problémákkal megküzdeni. Nagyobbszabású leépítésre nem szabad gondolnunk, míg a járásbírók nívóját lényegesen fel nem emeltük és míg a háború utáni nagy perhullámok el nem csendesedtek. A mai tűrhetetlen állapotok egyik legfőbb oka a szanalásból folyó leépítés. A legutóbb megjelent statisztikai kimutatás szerint az ítélőbírák száma 1922—1925 időközben 1780-ról 1527-re, a segédhivatali tisztviselők száma 1426-ról 919-re (35 %!), az egész igazságügyi személyzeté 5202-ről 3840-re csökkent. Bármiképpen fogjuk megreformálni az igazságügyi szervezetet az bizonyos, hogy a *Vadász Imre* által felvetett eszme nem valósítható meg. Igazságügyi szervezetünknek ma a járásbíró a leggyöngébb része. Végzetes hiba volna, ha az egész elsőfokú bíraskodást erre a leggyöngébb pillére építenék fel, mielőtt gyökeresen meg nem javítjuk.

Több figyelmet érdemel amit *Vadász Imre* a járásbíróknak a százpengő aluli perek től való tehermentesítéséről mond. Tudjuk, hogy ezek az apró-cseprő ügyek a budapesti központi járásbíróknak nagy megterhelését jelentik.** Persze ezen ügyeknek végérvényesen a községi bíraskodás területére való utalása nem jelentene megoldást. Előbb alaposan meg kellene reformálni a községi bíraskodást.

Halász törvényszéki bíró által megpendített eszme is figyelemre méltó. Elárulja azt a mindnyájunk által ismert titkot, hogy a járásbírák gyakran megvárják van-e fellebbezés és az ítélet indoklása csak azután készül el részletesen vagy röviden a szerint, hogy van-e vagy nincs-e fellebbezés.

Mint hogy a nem fellebbezett ítéletek indokainak megszerkesztése a lehető legegyszerűbben történik, azt indítványozza, hogy a törvényszéki eljárásban is a fellebbezés határideje a kihirdetéstől és ne a kézbesítéstől számított 15 nap alatt járjon le, hogy a törvényszéki bírák is rövidre foghassák a meg nem fellebbezett ítéletek indokait.

Az ügyvédi kar viszont épp fordítva azt szeretné, ha a járásbírói eljárásban is kikézbessítették az ítéletet, hogy a fellebbezés az ítélet indokaival részletesen foglalkozhasson.

Ideális volna, ha a bíró nyomában a kihirdetés után írásba foglalná az ítéletet, míg az egész anyag friss emlékezetében van. Tapasztalatból tudjuk, hogy ez a ritka kivétel és *Halász* cikkében elárult titok a szabály.

Nézetem szerint *Halász* indítványa azzal a módosítással el volna fogadható, hogy úgy járásbírói, mint törvényszéki eljárásban a fellebbezés a kihirdetéstől számított nyolc nap alatt indokolás nélkül bejelentendő, a fellebbezés indokolása pedig az

* A polgári per válsága és jövője. Jogt. Közl. 1927. évf. 1. lap.

** Értésülésem szerint naponként átlag 400—500 fizetési meghagyás érkezik a központi járásbíróhoz. Ezt a nagy tömeget egyetlen jegyző dolgozza fel, aki azonban nem képes a beérkező egész anyagot feldolgozni.

ítélet kézbesítésétől számított 15 nap alatt közvetlenül a fellebbezési bíróságnál volna beadandó.

Berényi járásbírói elnök is több megfontolást érdemlő eszmét vet fel. Évtizedek óta sürgetjük, hogy a bírót lehetőleg fel kell menteni a perenkívüli teendők végzése alól.

Igaza van Berényinek, hogy a telekkönyv, hagyatéki eljárás és letétek körül a bíró ma igen sok olyan munkát végez, amit nyugodtan lehetne rábízni a telekkönyvvezetőkre, közjegyzőkre és adóhivatalokra.

Látszólag aprólékos dolgok ezek, de az ilyen ezer- és ezer aprólékos dolog vonja el a bírót igazi funkciójától.

Ellenben nem helyeslem Berényi és Vadász nézetét a tanácsbírói intézmény kérdésében.

Jogászegyleti előadásomban már tíz évvel ezelőtt kifejtettem, szembehelyezkedve az akkori közvéleménnyel, a tanács előnyeit az egyes bíraskodással szemben. A tapasztalatok azóta nekem adtak igazat és ma már nem vitás, hogy a bíraskodás melyik formája jobb. Az egyes bíraskodás legutóbbi prolongálása alkalmával az igazságügyminiszter is kilátásba helyezte, hogy vissza fogunk térni a tanács rendszerhez. Kívánatos, hogy ez mielőbb megtörténjék.

Reformokról írva lehetetlen említés nélkül hagyni, hogy a járásbírók még mindig jegyzőkönyvvezető nélkül dolgoznak, sajátkezűleg írva (gyakran olvashatatlanul) ívszámra a jegyzőkönyveket. Maholnap a budapesti központi kir. járásbíróság lesz az egyetlen nagyüzem, ahol a legmagasabb képzettségű urak gyorsíró és írógép nélkül dolgoznak. A német bírók húsz év óta gépiró jegyzőkönyvvezetőkkel dolgoznak. Gallia Béla húsz évvel ezelőtt sürgette a lapok hasábjain a gépirók és gyorsírók alkalmazását. Nem volna érdemes néhány bíró mellé gyors- és gépirót beosztani, annak megállapítása végett mennyivel több és jobb munkát tudna így egy-egy bíró végezni?

Kevesebb jó bíró gyorsírók segítségével sokkal többet tudna végezni, mint a sok bíró, aki nem győzi a sajátkezű jegyzőkönyv írást!

Elérkezett az ideje, hogy a túlzott takarékoság megszűnjön az igazságszolgáltatás terén. Amit a közoktatásügyi miniszter minden egyes beszédében kultúrfölényünk szükségességéről hangoztat, az fokozottan áll az igazságszolgáltatás terén való fölényünk szükségességéről.

Kúriánkra ma épp oly büszkén nézünk fel, mint az összemérés előtt. De az elsőfokú bíraskodás és főleg a járásbíróságok előtti eljárás beteg és minél tovább tart betegsége, annál nehezebb lesz a gyógyítása.

Dr. Teller Miksa.

Magyarország jóvátételi kötelezettségének jogelvi.*

A trianoni békeszerződés Magyarország jóvátételi kötelezettségét szorosán összekapcsolja Németország kötelezettségével. A trianoni 161. cikkely, mely Magyarország jóvátételi kötelezettségének elvét leszegezi, azonos (*mutandum-mutandis*) a versailles-i 231. cikkellyel. De már ezen általános elvvel szemben a trianoni 162. c. megszorításokat tartalmaz. Elismeri, hogy Magyarország erőforrásai a békeszerződés következményeképpen nem elégségesek a teljes károsszeg jóvátételére, mindazonáltal követeli és «Magyarország kötelezettségét vállal arra nézve, hogy jóvátessenek mindazok a károk, melyek a Szövetséges és Társult Hatalmak polgári lakosságában és javaiban szárazföldi, tengeri és légi támadások által okozottak¹⁸ azon idő alatt, amíg a Sz. és T. H. bármelyike háborút viselt Magyarországgal,¹⁹

* Az előbbi közl. I. a 12. számban.

¹⁸ A békeszerződésnek az «Ordo» törvény és rendeletár kiadásában megjelent hivatalos magyar fordítása e fontos pontban érzékenyen hátrányunkra súlyosbítja az eredeti francia szöveget, mely általánosságban van tartva («hogy jóvátessenek») nem pedig, mint a magyar — és az angol — szöveg mondja («hogy M. jóvátégye»).

¹⁹ Ezen cikkely szerint különösen fontos annak megállapítása, hogy meddig tartott a háború. A trianoni 170. c. a világháborút helytelenül 1914—20. évi háborúnak nevezi, míg a st. germaini 186. c. 1914—9. évi háborúról beszél. A trianoni 238. és 252. cikkelyek, melyek szerint a «háború alatt» kifejezés akként értelmezendő, hogy a háború a békeszerződés életbeléptéig tartott, nem vonatkoznak a jóvátétel,

valamint általában az idecsatolt I. Függelékben meghatározott károk.²⁰

A 162. cikkely megszorítása azonban csak látszólagos, tekintve, hogy már magába ebbe a cikkelybe, de főleg az I. Függelékbe belemagyarázható annyi kár, amennyinek a jóvátételére Magyarország egész nemzeti vagyona kevés lenne. Különösen áll ez a megállapítás, ha tekintetbe vesszük, hogy a Függelék 2., 3., 8., 9., 10. pontjaiban kiterjeszkedik Magyarország szövetségesei által okozott károkra is. A II. Függelék 12. §. b) pontja azt is előírja, hogy a Jóvátételi Bizottság Magyarország pénzügyi rendszerét meg fogja vizsgálni abból a szempontból is, hogy: «Magyarország összes bevételei . . . elsősorban a jóvátételi összegek fizetésére fordíttassanak és 2. bizonyoságot szerezhessen arra nézve, hogy Magyarország adórendszere legalább is olyan terhes-e, mint a bizottságban képviselt bármelyik hatalomé».

A 163. cikkely szerint a Jóvátételi Bizottság fogja megállapítani azon károk összegét, melyek jóvátételére Magyarország köteleztetni fog, nevezetesen a károknak «azt a részét», amelyet «rá ki fognak vetni, miután a bizottság már megállapította volt azt, hogy Németország képes-e az ellene és szövetségesei ellen támasztott és a bizottság által felülvizsgált követelések teljes összegének fentmaradó részét megfizetni». E cikkely szerint Magyarország által fizetendő jóvátételi összeg megállapításának kettős előfeltétele van: a) hogy az összes károk végösszege meg legyen állapítva és b) hogy a Jóvátételi Bizottság már megállapította legyen, hogy Németország ebből az összegből mennyit képes megfizetni. A felelősség szempontjából tehát a békeszerződés egyetemlegességet állapít meg az összes adósok között, míg a fizetés szempontjából a főadós Németország; Magyarország akárcsak Ausztria és Bulgária csak másodlagos adósként szerepel, mint Németország készfizető keze arra az esetre, ha ezen állam nem lenne képes teljesíteni.

Ugyancsak a 163. cikkely mondja ki, hogy a Magyarországra eső jóvátétel a Jóvátételi Bizottságnak egy fizetési tervszere szerint 30 évi részletben 1921 május 1-től lesz fizetendő.²¹ A békeszerződéseknek az eddigi nemzetközi jogszokásoktól és jogérvéstől elütő erkölcsstelen jellege épp e részben domborodik ki legélesebben. A jóvátétel összege nem lévén globálisan megállapítva, a legyőzöttek szerződéses kötelezettségük tárgyát nem is ismerhették. Alig különbözött ez az eljárás egy bianco válto kiállításától, melyet az adós szorult helyzetében elfogad, sejtelve sem lévén, hogy a hitelező által önkényesen kitöltendő összeget képes lesz-e megfizetni.

A 165. cikkely szerint előleg a jóvátételre csak 1920-ban és 1921 négy első hónapjában követelhető Magyarországtól.²² Addig is a VIII. rész III., IV. és V. Függelékei gondoskodtak a magyar közgazdaság igénybevételéről.

A III. Függelék szerint Magyarország köteles a háború alatt megrongált szövetséges hajókért ugyancsak hajókban kárpótlást adni, még pedig úgy, hogy «átruházza a Sz. és T. kormányokra mindazon kereskedelmi és halászhajók tulajdonát, melyek a volt magyar királyság állampolgáraié». (1. §.) E pontban a magyar kormányt kisajátítási kötelezettség terheli. Továbbá tartozik «egész folyami hajóparkjának az 1918 nov. 3-iki állomány szerint számított legfeljebb 20 %-át a Jóvátételi Bizottságnak átengedni». (5. §.)²³

tárgyaló részre. A szerződés bevezető része is általánosságban kijelenti, hogy a «hadiállapot» megszűnik «jelen szerződés életbeléptével»; nézetünk szerint azonban a 161. cikkely «háborút viselt» kifejezése mégis csak úgy értelmezendő, hogy amíg az ellenségeskedések tartottak. Ez az interpretáció felel meg leghívebben a jóvátétel értelmének. Az ellenségeskedések pedig a villa giusti-i fegyverszüneti szerződés függelékének 1. §-a szerint 1918 nov 4-én, d. u. 3 órakor szüntek meg. Az 1918 nov. 13-iki belgrádi katonai egyezmény XVIII. pontja csak konstatálja, hogy «az ellenségeskedések megszűntek».

²⁰ Az I. Függelék szöszere szerint megegyezik a versailles-i szerződés VIII. részének (jóvátétel) fentebb tárgyalt I. Függelékével.

²¹ A fizetési tervszere nem készült el.

²² Ez valójában nem történt meg. Így ezen fizetések felhasználására vonatkozó rendelkezések (165. és 181. cikk) tárgyalását mellőzhetjük. A 165. cikkben és a VIII. rész II. Függelék 12. §. c) pontjában említett kötelező jegyek sem bocsátattak ki.

²³ Magyarország által leadott kereskedelmi hajókból a Jóvátételi Bizottság eddig 65,588 tonnát könyvelt el.

A IV. Függelék a természetbeni jóvátétel kérdését szabályozza. E szerint Magyarország kötelezi magát arra, hogy «gazdasági erőforrásait közvetlenül a Sz. és T. hatalmak ellenséges elfoglalás alá jutott területrészeinek valóságos helyreállítására fordítja, még pedig abban a mértékben, amint azt ezek a hatalmak meg fogják állapítani». (1. §.) Állatok, gépek, iparcikkek, stb. jönnek itt tekintetbe. (2. §.)²⁴

Az V. Függelék szerint Magyarország a szerződés életbelépését követő öt éven belül a szövetségeseknek elővételi jogot biztosító épületfára, fatermékekre,²⁵ vasra és vasöntvényekre, továbbá a pécsi bányából származó vontatószénre. (Utóbbi Jugoszlávia javára).²⁶ A mennyiség arányul a háború előtti exporthoz és az ország területi megcsönkulásához. A részletes megállapítás azonban megint csak az érdekelt államokat magában foglaló Jóvátételi Bizottság joga.

A természetbeni vagy amint a 166. c. nevezi «közvetlen» jóvátétel szigorúan elválasztandó a *restitúciótól*. (168. c.) Utóbbi a szövetségesek területeiről elhurcolt és azonosított tárgyakra vonatkozik, melyekért jóváírás nem jár, míg a természetbeni jóvátételnek előleg jellege van és ezért *Magyarországot jóváírás illeti meg*. A jóváírás kritériuma abban áll, hogy a jóváírt összegek erejéig Magyarország jóvátételi tartozása kisebbedik. Nyilvánvaló azonban, hogy jóvátételi tartozásunk ismeretlen lévén, a levonás jelentősége praktikusán alig értékelhető, hacsak elméletben fel nem tesszük azt az esetet, hogy Németország, mint főadós jóvátételi kötelezettségét oly mértékben teljesíti, hogy a még fennmaradt részt a másodlagos adósok jóváírt teljesítményeikkel már letörlesztették. A 173. c. alapján Magyarország javára irandók a) a szerződés X. részének (gazdasági rendelkezések) III. és IV. címe alapján (tartozások, javak, jogok és értékek) Magyarország részére megállapított végleges fizetési egyenleg; b) mindazok az összegek melyek Magyarországot a IX. részben (pénzügyi rendelkezések) és a XII. részben (kikötők, víziutak és vasutak) megszabott jogátruházások folytán megilletik; c) mindazok az összegek, melyeknek Magyarország javára való írását a Jóvátételi Bizottság elrendeli, vagyontárgyaknak, jogoknak, engedélyeknek és egyéb érdekeknek a jelen szerződésben megszabott bármely más átruházása alapján.²⁷

A békeszerződés jóvátételi rendelkezéseinek természetes folyamánya a 171. c., mely szerint «Magyarország kötelezi magát, hogy mindazokat a törvényeket, szabályzatokat és rendeleteket, melyek a jelen rendelkezések teljes végrehajtásának biztosítására szükségesek, megalkotja, hatályban tartja és kihirdeti». E cikkelynek épp az a körülmény ad különös súlyt, hogy a békeszerződés jóvátételi kötelezettségünk kereteinek kitöltését a Jóvátételi Bizottságra bizza; ez a bizottság tehát Magyarország törvényhozásába is döntően befolyhat, ami lényegében már eléggé alácsúszott *szuverenitásunk* külső formáin is erős foltot hagy.²⁸

²⁴ A Jóvátételi Bizottság kimutatása szerint Magyarország különböző állatfajokból 22,206 darabot adott le. Gépek, iparcikkek, stb. leadását a szövetségesek a román megszállás után nem követelhettk.

²⁵ Magyarország a békeszerződés folytán fenyőerdeinek 93%-át, bükk- és egyéb lomberdeinek 86,6%-át veszítette el. *Buday*: A megcsönkített Magyarország. 112. old.

²⁶ De facto csak szén szállított le. A szénzállítások folytatására vonatkozólag lásd az 1924. II. 3-iki magyar jugoszláv egyezményt.

²⁷ A Magyarország javára irandó összegek a Jóvátételi Bizottság által eddig csak részben és teljesen hozzávetőlegesen lettek megállapítva. A jóváírások között a legnagyobb összeget az átengedett állami javak teszik ki (191. c.), melyeket az ú. n. *Comité des Biens Cédés* Magyarországnak körülbelül kilenc milliárd aranykoronára rugó bejelentésével szemben 3¹/₂ milliárd aranykoronányi összegben javasolt jóváírásra. Ez az összeg magyar részről kontesztáció alatt áll.

²⁸ Fenti cikkely egyezik a versailles-i 241. c.-el. Ennek a szuverenitás szempontjából felette súlyos jelentőségét a békekonferencia hiába kísérelte meg egy a német delegációhoz intézett jegyzékben a következő szavakkal tompítani: «Ez a cikkely nem ad a bizottságnak jogot, hogy Németországnak belső törvényhozását diktálja... hogy az adók kiírását vagy behajtását elrendelje s a költségvetés mikénti felfektetéséről rendelkezék». «*Ordo*»-törvény és rendeltetés: A magyar békeszerződés és a becikkelyező törvény szövege és magyarázata. 101. old.

A Jóvátételi Bizottság *hatáskörének* kérdése merül itt fel. Ez a bizottság azonos a versailles-i szerződésben felállított Jóvátételi Bizottsággal, a tagok összetételében azonban különbség van. Nevezetesen a Magyarországot érintő ügyekben mint fődelegátusok a francia, angol, olasz és az ú. n. «közös» megbízottak határoznak; ²⁹ a belga és a japán megbízottak a magyar ügyekbe nem folynak bele. Az amerikai Egyesült-Államok csak «megfigyelőt» tartanak a bizottságnál; azonkívül a bizottság egyes osztályaiban szórványosan szerepelnek. A szavazatok egyenlő elosztása esetén az elnök dönt.³⁰ Ha valamely ügy az egyes osztályokban kerül szavazásra, a francia, angol és olasz delegátusoknak kettős szavazatuk van. A bizottság, a 164. c. értelmében, köteles időről-időre tanulmányozni Magyarország gazdasági helyzetét és fizetőképességét, ami után szabadon változtathatja a fizetési módokat és határidőket, de nem engedhet el összegeket, csak *az összes a bizottságban képviselt kormányok hozzájárulásával*. A VIII. rész II. Függelék 11. §-a szerint «a bizottság semmiféle törvényhozáshoz, semmiféle törvénykönyvhöz, a vizsgálatra vagy az ügyvitelre vonatkozó semmiféle különleges szabályhoz nincsen kötve; a bizottságot csak az igazságosság, méltányosság és a jóhiszeműség fogja vezérelni». Ennél korlátlanabb hatáskört eddig a jog nem ismert!

Igaz ugyan, hogy — a fentemlített 164. c.-en kívül — a Jóvátételi Bizottság a II. Függelék 9. §-a szerint «köteles» minden olyan fejtegetést és bizonyítást meghallgatni, melyet Magyarország a saját fizetőképességét illető bármely kérdésben eléje terjeszt, valamint a 12. §. 5. bekezdése szerint ugyancsak «köteles» a jelenlegi Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzetét, valamint a békeszerződésekből kifolyólag erőforrásaiban és fizetőképességében beálló csökkenéseket figyelembe venni, mind e rendelkezések azonban Magyarországra nézve semmi kézzelfogható előnyt nem teremthettek, tekintve, hogy *nincs semmi fellebbezési lehetőség a Jóvátételi Bizottság határozataival szemben*. E bizottságnak még az a joga is meg van, hogy a békeszerződésnek a jóvátételre vonatkozó rendelkezéseit «etszése szerint interpretálja. (II. Függelék, 13. §. f. pont.) Hiába keressük a Jóvátételi Bizottság és a legyőzöttek közötti jogviszonyban a mai nemzetközi jogban divatozó *választott bíráskodási elv* nyomát.³¹

A 180. c. jóvátételi és egyéb konvencionális kötelezettségeink fedezetévé, zálogává teszi rangsorbeli elsőbbséggel *a magyar állam minden javát és jövedelmét*.³² Ez alól felmentést csak a Jóvátételi Bizottság adhat; ami megtörtént a bizottság 1924 febr. 21-iki 2797. sz. első határozatával.]

E félelmetes jogkörhöz az *executívát* a II. Függelék 17. és 18. §-ai adják. A 17. §. szerint a bizottság Magyarország vala-

²⁹ Görögország, Lengyelország és a három kis-entente állam évenként váltakozó megbízottja a «közös» delegátus.

³⁰ Az elnök eddig mindig francia volt, ki elnöki szavazatát egy különösen súlyos esetben hátrányunkra érvényesítette, amikor a Jóvátételi Bizottság 1923 máj. 23-iki határozatával az angol és olasz tagok szavazatainak ellenére a magyar kormánynak egyes zálogjogok felfüggesztésére irányuló kérelmét oly súlyos feltételekhez kötötte, hogy ez az elutasítással egyértelmű volt.

³¹ Az 1921 aug. 25-iki német-amerikai külön béke szerint egy háromtagú vegyes döntőbíróóság állapítja meg Németországnak az Egyesült-Államokkal szemben fennálló jóvátételi tartozását.

³² A szerződésileg megállapított követelések biztosításán a hitezők a multban is különös gonddal órködtek. A középkorban alkalmazott esküt vagy tuszokat értékes kézzizálog vagy területi zálog adása követte. Franciaország így szerezte meg Korzika feletti szuverenitását 1768-ban, miután Genova nem volt képes az annak lekötése fejében felvett kölcsönt törleszteni. Franciaország viszont az 1871-iki frankfurti békeben kényszerült néhány departement-ját öt milliárdnyi hadisarc fejében német zálogban hagyni. A versailles-i szerződés 428. c.-e szerint ezúttal Németország tartozik elismerni, hogy a Rajna balpartja részenként 5—10 és 15 évi időre szerződéses kötelezettségeinek biztosítására entente megszállás alatt álljon. (Az első, ú. n. kölni zóna már felszabadult). Bizonyos állami bevételeknek zálogként való lekötése sem ismeretlen. Egyiptom és Franciaország erre a nagyhatalmak által többször kényszerítettek; hasonló kötelezettséget kellett Venezuelának is vállalnia 1902-ben. Az is előfordult, hogy tartozásokért ú. n. garantáló államoknak kellett jótállniok. Így a XIX. században Franciaország és Anglia többször garantáltak görög és török kölcsönöket; a *legutóbbi osztrák népszövegségi kölcsön is csak ilyen államgarancia mellett jöhetett létre*.

melyes mulasztását «minden egyes érdekelt hatalommal azonnal közli s egyidejűleg a mulasztással szemben legalkalmasabbnak látszó intézkedésekre nézve javaslatot tesz». Arra vonatkozólag pedig, hogy ezek a *legalkalmasabbnak látszó intézkedések* Magyarországgal szemben hogyan festettek volna, következtetni lehet abból a körülményből, hogy a francia és belga kormányok a versailles-i békeszerződés ugyanazon szövegezésű rendelkezése alapján (II. Függelék 18. §.) szállták meg 1923 januárjában a német Ruhr vidéket, mint «produktív zálogot», a nélkül, hogy a Jóvátételi Bizottság ezt az erőszakot megakadályozta vagy akárcsak elítélte volna. A szóbanforgó 18. §. a következőképpen hangzik: «Azok az intézkedések, melyek a Sz. és T. hatalmak részéről Magyarország szándékos kötelesség mulasztása esetén igénybe vehetők és amelyekre nézve Magyarország kötelezi magát, hogy azokat nem tekinti ellenséges cselekményeknek, gazdasági és pénzügyi tiltó és megtorló intézkedések, *valamint általában más olyan kényszerrendszabályok lehetnek, melyeket az illető kormányok az adott körülmények között szükségesnek tartanak*».

(Bef. köv.)

Dr. Ullein Antal.

Egyszerűsítések az igazságszolgáltatás terén.

A gazdaságosság elvének az igazságszolgáltatás terén való gyakorlati alkalmazása volt nagyrésztben a II. B. N. megalkotásának a rugója, azonban az életbeléptetett II. B. N. valóban nem tartalmaz oly lényeges rendelkezéseket, amelyek a jog és igazság elvének feláldozása nélkül a bírót a felesleges s tulajdonképpen nem bírói munkától mentesítik s így a II. B. N. sem emelte ki a bírót a bürokratizmus tengeréből s a bíró ezentúl is kénytelen lesz idejének nagyobb részét érdemi munka helyett egyáltalában nem bírói munka végzésére fordítani.

A B. P.-nek a gyakorlatban való megfelelő alkalmazása azonban a bíróságnak módot és alkalmat nyújt arra, hogy felesleges bírói s kezelő munkától magát minden külön rendelkezés nélkül tehermentesítse s egyúttal jelentékeny anyagmegtakarítást is érjen el.

I.

A B. P. 504. §-ának első bekezdése értelmében «a bíróság a jogerősen szabadságvesztésbüntetésre elítéltet az ítélet kihirdetése után a kir. ügyészségnek adja át».

Szerény nézetünk szerint ez a rendelkezés azonban csak foglyos ügyekben és abban az esetben volna alkalmazandó, ha az elsőfokú bíróság ítéletében vagy a kir. ítélőtáblának az elsőfokú bíróság által kihirdetett ítéletében a fellebbviteli főtárgyaláson jelen nem volt elítélt megnyugodott s ezen ítéletek jogerőségének és végrehajthatóságának megállapításánál az elítélt a bíróság előtt áll.

Ezzel szemben a kir. törvényszékek — azokban az ügyekben, amelyekben az elítélt a fellebbviteli főtárgyaláson jelen volt s a kir. ítélőtábla ítéletében megnyugodott, valamint a kir. Kúria által véglegesen elintézett ügyekben, amelyek ellen perorvoslat nem használható — az elítéltet maguk elé idézik, az elítélt előtt a hivatkozott határozatokat kihirdetik és pedig az ügyek nagy részében három tagú tanácsban, ekkor azonban — egyedül a foglyos ügyeket kivéve, amelyekben a letartóztatásnak beszámítása tárgyában való határozathozatal válik szükségessé — a tanácsstagok semmi bírói tevékenységet nem fejtenek ki, hanem az ítélet illetve a határozat kihirdetését végző tanácselnök mellett csak néma és tétlen statisztai szerepet töltenek be, holott két bírót a kárba vesztett sok időt érdemi munka végzésére fordíthatná.

Ezen nem érdemi és sok felesleges anyagfogyasztással járó munkát a bíróság tulajdonképpen csak azért végzi, hogy a B. P. 504. §-ának első bekezdése értelmében az elítéltet a kir. ügyészségnek átadhassa s így valóban a bíróság nem bírói, hanem a kir. ügyészség hatáskörébe tartozó teendőt végez.

Az előbb hivatkozott ügyekben, amelyekben perorvoslat már nem használható, a kir. törvényszékek tehermentesíthetnék magukat, ha a B. P. 504. §. második bekezdésének első tétele értelmében az ilyen ítéleteket és határozatokat a jogerőségi és végrehajthatósági záradékkal ellátva kézbesítés útján közölnék az elítélttel és egyidejűleg a kir. ügyészséggel is ugyancsak a B. P.

504. §. második bekezdésében hivatkozott eljárás, illetve a büntetés végrehajtása céljából.

Ez az eljárás az elítéltekre is kedvezőbb volna, mert az elítéltek az ítélet, illetve határozat kihirdetésére szóló idézés kézhezvételekor legnagyobb részben nem is tudják azt, hogy a kihirdetés után nyomban át lesznek adva a kir. ügyészségnek a büntetés végrehajtása céljából.

Ezekben az esetekben a sok halasztási kérelem a kir. ügyészséget is sok felesleges munkával terheli meg.

Az ítéletnek kézbesítése esetén — különösen, ha a kir. törvényszékek a jogerőségi és végrehajthatósági záradékban értesítenék az elítéltet arról, hogy a büntetés végrehajtása tekintetében a kir. ügyészség fog intézkedni — az elítéltek addig, amíg a kir. ügyészség őt a büntetés végrehajtása végett megidézi, módja és alkalma volna arra, hogy akkorra ügyeit s viszonyait megfelelően rendezhesse és ne kelljen halasztást kérnie; a kir. ügyészség pedig a sok halasztási kérelem első terjesztését elkerülhetné az által, hogy az elítélteket (például mezőgazdát, mezőgazdasági napszámost stb.) a büntetés kitöltésére megfelelő időre idézi be.

Ennek az eljárásnak az alkalmazása különös fontossággal bír azokban az ügyekben, amelyekben a II. B. N. 30. §-ának második tétele értelmében a kir. ítélőtábla ítélete ellen semmisségi panasznak egyáltalában nincsen helye.

Ugyanis, amennyiben a kir. törvényszékek ezekben az ügyekben az eddigi gyakorlathoz képest a perorvoslattal már meg nem támadható kir. ítélőtáblai ítéletek kihirdetésére szintén határnapot tűznek ki s az ítélet ellen az elítélt mégis bejelent semmisségi panaszt, a kir. törvényszék a semmisségi panaszt mint a törvényben kizárt perorvoslatot a Bpn. 32. §-ának első bekezdése értelmében nem utasíthatja vissza, hanem azt a kir. ítélőtáblához, ez utóbbi pedig a kir. Kúriához köteles felterjeszteni, ez által, három fórumon a kezelői apparátus, valamint a bírák két ízben teljesen felesleges munkával terheltetnek meg, sok papíryanag pocsékolatik el, a posta (vasút :) is alap nélkül vétetik igénybe, mert hisz a kir. Kúria felülvizsgálatot nem gyakorolhat s felülvizsgálat nélkül küldi vissza az iratokat.

Az általunk vázolt eljáráshoz szükséges kiadmányokat a kir. ítélőtábla és a kir. Kúria elkészíteti és a kir. törvényszéknek megküldi; a jelenlegi gyakorlat mellett a kiadmányok nagy része azonban irattárba kerül s így sok papíryanag csak azért lesz elfogyasztva, hogy az irattárak terjedelme igazán feleslegesen bővültesse.

II.

A II. B. N. 27. §-ának második bekezdése a sok papíryanag felesleges pazarlásának elkerülése céljából elrendeli azt, hogy «a bíróság a főtárgyalás alkalmával tartott tanácskozásáról és szavazásáról külön jegyzőkönyvet csak akkor kell felvenni, ha vélemény eltérés merült fel».

E rendelkezés megalkotásánál azonban figyelmen kívül maradt az, hogy a kir. törvényszékek rendkívüli sok esetben tanácsban nem főtárgyaláson hoznak határozatokat s így előállt az, hogy a kir. törvényszékek a nem főtárgyaláson hozott határozatokról tanácskozási jegyzőkönyveket vesznek fel s igen sok papirost és borítékot használnak fel.

Szerény nézetünk szerint a bíróságoknak, miután a perrendtartás szerint a fősúly a főtárgyalásra van fektetve, a többi hivatkozott ügyekben sem kellene tanácskozási jegyzőkönyvet felvenniök.

Ezúttal vagyunk bátrak a figyelmet még egy igen fontos, körülményre felhívni, tudniillik a felsőbb bíróságoknak az esetre, ha a nem egyhangú vélemény esetén felvett jegyzőkönyv elkallódik, ami igen könnyen megtörténhetik, nincsenek módjuk megállapítani azt, hogy valóban felvételre-e vagy sem tanácskozási jegyzőkönyv, azt hisszük, hogy az erre vonatkozó kételyt a bíróságok minden különös munkatöbblet nélkül eloszlatnák az által, ha a főtárgyalási jegyzőkönyvet azzal zárnák le, hogy tanácskozási jegyzőkönyv nem vétetett fel és ugyanezt kitételnek a többi nem a főtárgyaláson hozott határozatok fogalmazványán.

III.

A II. B. N. 32. §-a értelmében tartandó tanácsülésben elintézett ügyekben a jelenlegi gyakorlat szerint a kir. ítélőtáblák az ítélet fogalmazványát az iratok kapcsán a kir. főügyészséggel közlik,

a kir. főügyészség pedig a kir. ítélőtáblai ítélet fogalmazványán kitünteti azt, hogy bejelent-e vagy sem semmisségi panaszt s így a kir. törvényszékekhez visszakérülő iratokban nincsen nyoma annak, hogy a kir. főügyészség perorvoslati jogát gyakorolta-e vagy sem.

Ily körülmények között annak szükségét látta az egyik tanács, hogy a kir. törvényszéket az iratok megküldésekor külön végzésen értesítse arról, hogy a kir. főügyészség perorvoslatot nem jelentett be.

Azt hisszük, hogy az eljárás ez esetben is egyszerűsíthető volna és sok papíryanag volna megtakarítható, ha a kir. főügyészség nyolcadivnyi terjedelemben mintát készítené, amely magában foglalja azt, hogy az egyes esetekben bejelent-e vagy sem perorvoslatot, ezt a blankettát a hozzá áttett iratokhoz csatolná s így a kir. törvényszék a nélkül, hogy a kir. ítélőtáblán a bírának ez bármilyen munkát adna, tudomást szerez arról, hogy a kir. főügyészség perorvoslatot nem gyakorolt s ez a kir. törvényszéknél is, ahol az összes iratok irattárban kezeltetnek, mindenkor megállapítható lesz.

IV.

Egyes államok azon elv alapján, hogy nem a terjedelem, hanem a belérték az irányadó, már kezdik papírpénzeiket kisebb terjedelemben nyomtatni, azt hisszük, hogy nagy anyagmennyiség volna megtakarítható, ha a bíróságok az idézéseket nem negyed, hanem nyolcad lapnyi terjedelemben bocsátanák ki s a többi iromány és kiadmány mintákat is kisebb mennyiségű papíryanag felhasználásával készítenék.

E téren különösen a budapesti kir. főügyészségnél és a kir. koronaügyészségnél igen kedvező, az érdemi elintézés nem érintő anyagmegtakarítás észlelhető a nélkül, hogy a külsin feláldoztatnák.

Both Péter.

Igazságszolgáltatási egyszerűsítések.

Az igazságügyi költségvetés vitája évek óta nem volt oly gazdag felszólalásokban, mint a most folyt költségvetési vitában. Hangzottak el megszívlelendő kijelentések a bírói illetményekről, de ezzel nem kívánok itt foglalkozni, s még több panasz a bíróságok túlterheléséről, amelyre vonatkozóan éppen az Igazságügyminiszter úr állapította meg azt, hogy a járásbírók megterhelése elérkezett ahhoz a határhoz, amelynél a bíróságok szekerére már egy szállal sem fér el több szalma — azonban olyan konkrét javaslat, mely a bíróságoknak szinte közhely számba menő túlterhelésének enyhítését és annak mikéntjét tárgyalta volna, a napilapok ismertetése szerint el nem hangzott.

Pedig e kérdésnek helyes megoldása képezi az egész igazságügyi politika gerincét.

Fantasztikus nagy számok hangzottak el a telekkönyvi hátralékokról, a gyakorlati téren működő jogászok előtt pedig nyílt titok, hogy a polgári perek intézése terén is sürgős és halaszthatlan orvoslásra van szükség, mert egy járásbírói polgári perben hónapokra elhúzódó tárgyalások után meghozott ítéletnek a legtöbbször már csak akadémikus jelentősége van a nyertes félre nézve, miután az adós vagyoni helyzete gyors változásnak van kitéve.

Mit lehetne tehát a tehermentesítésre és az ügyek intézésének gyorsítására tenni, ezt a kérdést próbálom olyan szemüvegen keresztül megvilágítani, amelyet idestova 30 éves vidéki bíráskodásom alatt nyitott szemmel eszközölt megfigyeléscimmél használtam.

I. Néhány év óta hangoztatják különböző szaklapok, hogy a bíró tevékenységét nagyobb részben manuális ténykedés (jegyzőkönyvvezetés, egyszerű blanketták kitöltése) foglalja le s hogy csak kevés ideje marad a foglalkozás gerincét képező ítélkezésre. Ez tökéletesen igaz. Itt kell tehát kezdeni a tehermentesítést elsősorban.

Igazságügyi kormányunk azonban konzervatív óvatossággal kezeli az újításokat, ami kitűnik az örökösödési eljárást módosító rendelet intézkedéseiből. E téren ugyanis csaknem általános óhajként hangzott el, hogy az örökösödési eljárás egészen bizassék a kir. közjegyzőkre, akik képzettségükkel és megbízhatóságukkal fogva e munkakör ellátására teljesen alkalmasak. Ennek dacára az örökösödési eljárás novellája nemcsak a hagyaték átadását, de részben a végrendeletek kihirdetését, az illetékek biztosításának

kérdését is bírói munkakörben hagyta, holott a rendeletben megszabott időközi bírói ellenőrzés és a felelőség fokozása mellett bátran elláthatná a kir. közjegyző az egész eljárást s bírói munkakörbe legfellebb az átadó végzés ellen tehető előterjesztés elbírálása maradt volna.

II. A telekkönyvek minden közgazdasági jelentőségük mellett a szakképzett telekkönyvvezetők hatáskörébe volnának utalhatók teljes ellátásra.

A mai igazságügyi segédhivatali tisztvizsgát és telekkönyvi vizsgát tett kezelőtisztviselő rendelkezik annyi intelligenciával, hogy a taburális intézkedések egész terjedelemben önálló hatáskörű ellátása alá utalhatók. Ennek gazdasági és gyakorlati jelentősége az lenne, hogy a ma minden járásbírói mellett telekkönyvi blanketta munkát végző legalább egy bíró e munkakörtől felszabadulva kisebb képzettségű és illetményű tisztviselő látna el e munkakört, míg az így felszabadult bírói munkások egy része sok helyen apadásba volna tehető, máshelyen pedig a polgári peres ügyek gyorsabb intézésére lennének célszerűen felhasználhatók.

Azt tapasztaltam állandóan, hogy míg a bíró egy telekkönyvi bejegyzést elrendel, több, kevesebb időt fordít arra, hogy a telekkönyvi helyzetet tanulmányozza s viszont a bevezető telekkönyvvezető a foganatosítás előtt szintén tanulmányozza a telekkönyvi állapotot, hogy ilyen módon a bírói intézkedés helyességét ellenőrizze. E két ízbeni tanulmányozásra szánt időből az egyik megtakarítható, ha a telekkönyvvezető az elintézéskor nyomban foganatosítja a bevezetést.

Nem kell tartani attól, hogy az elintézésbe hiba csúszhat be, mert megfigyelésem szerint ilyen hiba bírói elintézés mellett is megtörténik, s azt mindig a foganatosító közeg szokta észrevenni a foganatosításkor, legfellebb egy előterjesztés — mint rövidútu jogorvoslati lehetőség — volna biztosítható az érdekeltek részére a bevezetés által szenvedett jogséremlék orvoslására, amely már bírói elintézés alá esne. Bírói munkakörbe csak a sorrendi tárgyalás és a vételár utalványozása maradna meg, amely munka ellátása még a mai nagy telekkönyvi forgalom mellett is igen csekélymértvű elfoglalást jelentene egy bíróra néve.

III. A bírói letétek hasonlóképpen szükség nélkül terhelik a bíróságot.

Ma, amikor az adóhivatalok már nem pénzkezelők, hanem elsőfokú pénzügyi hatóságok, a letétek ellátása minden joghátrány nélkül ezek hatáskörébe volna utalható már azért is, mivel az adóhivataloknak a letéttel ugyanis foglalkozniuk kell. Mi nehézség volna abban, hogy a letétbehelyező kérelmet az adóhivatal intézze el és az érdekelt feleknek is ezt bocsájtaná ki a figyelmeztetést a letétbe helyezésről és a pénz felvételre irányuló felhívásról, amely dolog ma egyes helyeken jelentős idővesztést okoz a bíróságoknál és foglalkoztatja a kir. adóhivatalokat is.

Általában ki kellene küszöbölni minden olyan intézkedést, amely két hatóságot is foglalkoztat, pedig egy hatóság által is teljes jogkörrel ellátható.

IV. A költségvetési vita során igen előkelő jogász szájából hangzott el a kívánság, hogy a törvényszéken a tanácsbírói helyre állítandó, mert az egyes bíráskodás a törvényszéken nem vált be, s ezt az igazságügyminiszter úr is mielőbb elérendő célpontként jelölte meg.

Bár magam is osztom azt a felfogást, hogy több szem többet lát, több fül többet hall, s így társas ítélkezés mellett több lehetőség kínálkozik arra, hogy az ügy alaposabb elbírálást nyerjen, azonban a gyakorlati életben azt tapasztaltam, hogy az erélyes előadó mellett a kevésbé erélyes tanácselnök mindig meghátrált, a szavazó bíró pedig a legritkább esetben tért el az előadó véleményétől s így végeredményében egy ember elhatározásán fordul meg ilyen ritkább esetben is a döntés, míg az esetek túlnyomó részében — merem mondani 80%-ában — vitára nem is került sor a tanácsban.

Ha már most figyelembe vesszük, hogy egy tanácsban legfellebb hat ügyet intéznek el egy nap, míg egyes bírói eljárásban egy bíró elintézik ugyanennyit, kézenfekvő a nagy előny az ügyek gyorsabb ellátása terén.

Az egyesbírói rendszer tehát fenntartható, mert állítom, hogy az egyes bíráskodás nagyobb fokú határozottságra és önállóságra neveli a bírót, az esetleges túlzások letompítása a jó vezető feladata lesz.

Hamarjában csak a most jelzett szempontokat rögzítettem meg, de szilárd meggyőződés, hogy a kiemelt kérdésekkel való foglalkozás felbecsülhetetlen haszonnal járna és nem kis mértékben járulna hozzá, hogy igazságszolgáltatásunk «gyorsasága» terén végre komoly eredmények jelentkezzenek. *Dr. Berényi Antal.*

Az ítélet-szerkesztés közérdekű további egyszerűsítése.

(Reform-gondolatok).

Az egyszerűsítés jegyében élünk. Korunk haladó irányzata a hatósági intézkedések felesleges írásbeliségét már sok vonatkozásban kiküszöbölte és e tekintetben mondhatni megvívhatlannak vélt várakat vett be.

Ez a körülmény adja a kezembe a tollat a címben írt kérdés tárgyalására.

Tudjuk, hogy az ítélezésnek szervesen kiegészítő része az a bírói munka, melyet jogi szaknyelven ítélet-szerkesztésnek neveznek. Nem más ez, mint a kihirdetett ítéletnek írásba foglalása. A bírói ítélet tulajdonképpen ezáltal nyeri a teljességét. Ebből a jelentőségéből önként folyik, hogy ez a munka a bírót nemcsak szellemileg, hanem fizikailag is érinti, mert — mint tudjuk — legtöbbször fáradtságos írásbeli munkára, jobb esetben megerőltető diktálásra utalja.

Kétségtelen, hogy a peres jogvitát szerves egészbe foglaló és ekként maradandólag megőrkítő ezt a munkát jogpolitikai okoknál fogva általában nem lehet elmellőzni. De a jogpolitikai okokkal kongruens igazságügyi tekintetek viszont parancsolólag kívánják azt, hogy a túlterhelt bírónak ebben a megfeszítően nagy munkájában mindazok a könnyítések biztosítsanak, melyek a lényeg érintése és veszélyeztetése nélkül egyáltalán megadhatók. Ennek a szempontnak a figyelembe vétele nyilvánul meg abban, hogy a Pp. 390. §-án alapuló ítéletet e tárgyban rendszeresített nyomtatvány felhasználásával lehet szerkeszteni — hogy a Pp. 440. §-a értelmében hozott mulasztási ítéletben az indokolás teljesen hiányzik — végül, hogy a Ppn. 12. §-a értelmében az elsőbíróság oly ítéletének indokolásául, mely ellen a törvény a fellebbezést kizárja, úgyszintén az elsőbíróságnak és a fellebbezési bíróságnak oly ítéleténél, amely ítélet elleni fellebbvitelről lemondását a fél az ítélet kihirdetésétől számított három nap alatt bejelentette — csak a megállapított tényeket és az alkalmazandó jogszabályt kell röviden írásba foglalni. Ezt a szempontot honorálta legutóbb a törvényhozás a büntető bíraskodás terén is, az új büntető novella 27. §-ába foglalt szabályozással.

Tudjuk, hogy sem a mulasztási ítéletnek a törvényben megszabott formája, sem az a mód, ahogyan az elismerésen vagy lemondáson alapuló ítélet szerkeszthető, a gyakorlati életben semmiféle zavart vagy fennakadást nem okozott, de másrészt igen nagy munka könnyítést eredményezett. A gyakorlati jogélet munkásai előtt nem lehet kétséges az sem, hogy az ítélet-szerkesztésnek a Ppn. és az új Bn. által szabályozott újabb lehetőségei sem fognak fennakadást okozni. De míg egyrészt kétségtelen, hogy az utóbbi által megvalósított új szabályozás a büntető bíraskodás terén hatalmas munka-felszabadulást és ekként a büntető bírón igen jelentős könnyítést fog eredményezni, addig a polgári bíraskodást illetően bizonyos kétkedéssel kell lenni a célba vett eredmény tekintetében.

Lássuk csak közelebbről a helyzetet.

A Pp. 12. §-ának 1. bek. oly elsőbírósági ítéletről rendelkezik, mely ellen a törvény a fellebbezést kizárja. Minthogy a törvényszéknek mint elsőbíróságnak az ítélete ellen mindig van fellebbezésnek helye: a nem egészen szabatos törvény fogalmazás mellett is kétségtelen, hogy a Ppn. 12. §-ának első bekezdése csak a járásbíróság ítéletéről szól.

Vitán felül áll, hogy az új szabályozással célzott eredmény: a munkacsökkentés és az egyszerűsítés az érintett perekben a járásbíróságnál be fog következni.

Megoldatlan, vagy legalább is kétséges maradt azonban a helyzet a járásbíróságnál is azokban a perekben, melyekben az ítélet elleni fellebbezés a törvény által kizárva nincs, — továbbá a törvényszéknél mint elsőbíróságnál általában, ahol az ítélet ellen minden esetben van fellebbezésnek helye.

Igaz, hogy az idézett törvényhely 2-ik bekezdésében az az álta-

lános, tehát mindkét folyamodású elsőbíróságra kiterjedő szabályozás van, hogy — amennyiben a fél az ítélet elleni fellebbezésről lemondását az ítélet kihirdetésétől számított három nap alatt bejelentette — az ítélet az idézett §. első bekezdésében írt módon fogalmazható. Azonban a gyakorlatban a jelek szerint ez a törvényes rendelkezés ebből a szempontból úgyszólván semmi pozitív eredményt nem fog nyújtani, mert — miként eddig — a jövőben is a legritkább eset lesz, hogy a fél ilyen bejelentéssel él. Belátható, hogy a pereszes félnek, különösen a marasztalt alperesnek, nem nagyon áll érdekében ez a bejelentés, mellyel csupán a reá nézve kedvezőtlen ítélet jogerejét biztosítja. Ennyi altruizmust vagy mondjuk igazságszolgáltatási idealizmust a pereszes féltől nem igen lehet várni. Talán, ha a törvényhozó egy lépéssel tovább ment volna és a fél fellebbezési lemondását azzal honorálta volna, hogy az ily módon jogerőre emelkedett ítélet alacsonyabb, illetve kisebb tételű ítéleti illeték, esetleg az egység illetéke alá esik és a vonatkozó bejelentést a bélyeg-illeték alól egészben vagy túlnyomó részben mentesítette volna, akkor lehetne esetleg számítani arra, hogy a megtakarítható ítéleti-illeték ilyen tárgyú bejelentésre készíti az ítéletben megnyugodni kívánó felet. Bár különösebb reményekkel ez az intézkedés sem kecsegtet, mégis abban a szerény meggyőződésben élek, hogy azt az óriási előnyt, mellyel az ítélet-szerkesztésnek a fél fellebbezési lemondása által ilyként elért egyszerűsítése a bíró munkájának felszabadítása és más irányban való felhasználása folytán a közre nézve esetleg mégis eredményezhet, ilyen az államkincstár szempontjából nem jelentős ellenértékkel az állam pénzügyi helyzetének sérelme nélkül is lehet és célszerű is lenne biztosítani.

A járásbíróságot illetően van még egy eset, mely mellett a bíró — nem ugyan a Ppn. 12. §-a értelmében — de valamelyes módon könnyíthet az ítélet-szerkesztés technikáján.

Itt ugyanis, mint tudjuk az a szabályozás áll fenn, hogy az ítélet elleni fellebbezés az ítélet kihirdetésétől számított 15 nap alatt adandó be, illetve mondandó jegyzőkönyvbe.

Igaz, hogy a Ppn. 11. §-a a járásbíróságra nézve is akként rendelkezik, hogy az ítéletet a kihirdetést követő nyolc nap alatt kell teljesen írásba foglalni. De a bíróságok ügyforgalmának és a bírák elfoglaltságának általános ismerete mellett alig valószínű, hogy ez a törvényes rendelkezés — különösen a nagyobb forgalmú járásbíróságoknál — minden esetben betartható. Bizony, a legszorgalmasabb bírónál is hibáján kívüli okból sokszor előfordul, vagy talán túlterheltsége mellett rendszeres is, hogy az ítéletek írásban csak kétszer nyolc nap alatt készülnek el. Ha már most a fellebbezési idő ilyként lejárt, természetes, hogy a jogerőssé vált ítélet megszerkesztése a lehető legegyszerűbb irányban és módon fog megtörténni. Érthető és okszerű is, hogy a bíró ily esetben az irattár portömege részére a jogvitának széles mederben való megőrkítését mellőzi.

De a törvényszék polgári egyes bírójára nézve ilyen — kétségtelenül abuzusos — könnyítés sincs. Itt minden ügy, bármilyen csekély is annak perértéke, fellebbezés alá kerülhet; és minthogy a fellebbezés határideje az ítélet kézbesítésétől számítandó, a bíró sohasem tudhatja, hogy melyik ítélete lesz meg fellebbezve. Tehát minden ítélet — amennyiben a fél a kihirdetéstől számított három napon belül a fellebbezésről lemondását be nem jelentette — úgy kell megszerkesztenie, hogy az az ügy- és tényállás előadásában a bizonyítékok mérlegelésében és a jogvita minden irányú tárgyalásában és megfejtésében a Pp. 401. §-ának megfelelő legyen. Természetes, hogy ideálisan nézve ennek így kell lennie. De az élet, különösen a hivatali érdekekkel kapcsolatban, nem tűri a felesleges idealizmust. Azt a bírót, aki ideálisan szép és mintaszerűen perrendszerűt, de kevés ítéletet készít, nem tartják ideálisan megfelelő bírónak...

Ha tehát nem akarjuk, hogy a törvényszéki polgári egyes bíró a jogerőssé vált ítéletének megszerkesztésére feleslegesen fordított munkával továbbra is terhelve legyen és ekként a munkatömegben megroppanva a rábizott közérdeket kátyuba vigye, ha továbbá súlyt helyezünk arra, hogy a törvényszéki polgári egyes bíró a reá bízott perekben ne csupán a per anyagnak összegyűjtője, hanem annak tökéletes bíró módjára feldolgozója is legyen és ekként az ítélezés nivóját az *érdemleges munkában* fenntartsa: mulhatlanul szükséges, hogy a törvényhozás célravezető módon jöjjön a segítségére és hathatósan biztosítsa részére az ítélezésnél mindama könnyítéseket, melyek a lényeg sérelme nélkül megadhatók.

Szerény meggyőződése szerint az ítéleti illeték fentérintett csökkentésével egybekötött előny — bizonyos mértékben — egyik alkalmas módja lehetne annak, hogy a törvényszéki elsőfokú polgári perekben a jogkereső közönség igénybe vegye a Ppn. 12. §-ában foglalt bejelentést és ekként az ítélet-szerkesztés munkáját megkönnyítve, a bíró tevékenységét *egészben* a fellebbezés alá kerülő ítéletek tökéletesebb megszerkesztésére irányítsa.

De különösen alkalmas lenne e célra olyan törvényes szabályozás — hogy miként a járásbírói perekben — a törvényszéki elsőfokú perekben is a fellebbezés határideje az ítélet kihirdetésétől számítandó. E szabályozás mellett a törvényszéki polgári egyes bíró a járásbíróval azonos helyzetbe jutna olyan értelemben, hogy a törvényes idő alatt hibáján kívüli okból el nem készült ítéleteket illetően tudná, hogy azok fellebbezés alá kerülnek-e vagy sem és ekként a megszerkesztés előtt jogerőssé vált ítélete írásba foglalását a Ppn. 12. §-ának a szellemében végezhetné. Ezáltal semmiféle közérdek nem sértenék, mert végeredményben olyan helyzet állott be, mintha a fél a fellebbezésről lemondását korábban bejelentette volna, a kellően gyakorolt felügyeleti jog pedig minden esetre megfelelő biztosítéka lenne annak, hogy a bíró ítélet-szerkesztési késedelme indokolatlan ne legyen.

E mellett a szabályozás mellett feleslegessé válnék az *elsőfokon* jogerőssé lett ítéletnek a felek részére való kiadmányozása, ami nem lebecsülendő irodai könnyítést jelentene, de fenntartandó lenne másrészt az a szabályozás, hogy a fellebbezett első bírói ítélet teljes kiadmányban a felekkel közlendő és új intézkedésként lenne a Pp. rendszerébe beiktatandó az, hogy a fellebbezés az első bírói ítélet kézbesítése után rövid záros határidő alatt indokokkal egészíthető ki. (Ennek az új iratnak a bélyegilletéke bőséges kárpótlást nyújtana az ítéleti illeték fent említett csökkentéséből a kir. kincstárra háruló jövedelem veszteségre.) Az utóbbi irattal kiegészített fellebbezés a mai fellebbezési irattal egyértékű lenne, tehát a fél a mai joghoz viszonyítva rosszabb helyzetbe nem kerülne.

Szerény megítélésünk szerint a fentiekben vázolt szabályozás semmiféle perjogi hátrányt vagy visszaesést nem jelentene, mert a törvényszéki eljárásban ügyvéd által képviselt felek a kihirdetett ítéleti indokokból megismerték a bíróság álláspontját és ennek, úgyszintén a per anyagának ismerete mellett az írásbeli indokok közlése előtt is határozhatnak a fellebbezés be vagy benem adása tekintetében és pedig annál is inkább, mert az ítélet kihirdetésétől számított 15 nap arra is elegendő, hogy az ügyvéd a tőle távolabb lakó ügyfelével is megbeszélhesse a perben követendő további lépéseket. Felhozható egyébként e részben még az a gyakorlati tapasztalat is, hogy az indokolás nélküli fellebbezés mind sűrűbb, ami azt a következtetést engedi meg, hogy a fellebbezési jog gyakorlásánál a felek, illetve képviselőik nem nagy súlyt helyeznek a velük írásban közölt ítélet indokaira, vagyis már a kihirdetett ítélet alapján döntöttek a fellebbezési jog gyakorlására nézve.

Vajha, e szerény sorok alkalmat adnának arra, hogy az illetékes körök figyelme a tárgyalt kérdés közérdekű jelentőségére terelődne és esetleg alkalmasabb módon mielőbb bekövetkeznék a bírónak közérdekű megvédése a felesleges fizikai munkától.

Dr. Halász Jenő.

Bírósági szervezet és bírászkodás.

A régi perrendtartás szerint hazánkban járásbírói hatáskörébe utalt peres ügyekben egyesbíró, törvényszék hatáskörébe utalt peres ügyekben három bíró ítélkezett elsőfokon. Ezt az állapotot fenntartotta az új perrendtartás is, addig, míg az 1923. augusztus 1-én életbelépett 5210/1923. M. E. számú rendelet az egyesbíráskodást a törvényszék hatáskörébe utalt perekre is ki nem terjesztette. A törvényszéki egyesbíráskodás az 1925. június 1-én életbelépett 1925 : VIII. tc. 60. §-a szerint ennek a törvénynek az életbelépésétől számított három év elteltével, tehát 1928. május 31-én, szűnik meg, hacsak az id. tv. 1. §-ának hatályát újabb törvény meg nem hosszabbítja.

Időszzerű tehát a kérdés: egyesbíráskodás vagy társasbíráskodás? és ennek a kérdésnek nem az a veleje, vajjon 1928. június 1-ével vagy később kellene-e visszaállítani a törvényszéki perekben a kollégiális bírászkodást vagy ezt későbbre kellene-e halasztani, hanem az, hogy vissza kelle-e azt egyáltalában állítani?

Ezzel együtt pedig nyomban felmerül egy másik kérdés: ha *nem kell* visszaállítani, hanem megmaradunk a törvényszék mint egyesbírói mellett, miért tartanók fenn a papírforma-különbséget járásbírói és törvényszék közt, mire való ez a költséges és céltalan igazságszolgáltatási *bimetallismus*?

Ha a dolgok velejét és nem a csak alakszerűen megtartott törvényszabta rendelkezéseket tekintjük, akkor ma már bizvást azt mondhatjuk, hogy hazánkban 1868-tól 1915-ig valójában lényege szerint polgári perekben az egész vonalon egyesbíráskodás érvényesült az elsőfokon. Hogy az így volt, azt maga a régi «rendes perek»-ben követett eljárás szükségképpen így alakította ki. Az előadó egyedül ismerte a pert, ennek anyagából legjobb hiszeme, igyekezete, lelkiismerete és tudása szerint azt adta elő, amit ő tartott lényegesnek. Megcsinálta az ítéletnek a tervezetét, illetőleg mondjuk meg úgy ahogy volt, magát az ítéletet az általa lényegesnek tartott momentumok alapján s ehhez az elnök és a szavazó bíró hozzájárultak. Volt abban a peranyagban bizonyára más olyan momentum is, amelynek kellő felismerése mellett más-képpen hangzott volna az ítélet, mert hiszen éppen az a más momentum volt perdöntő, de erre a más momentumra a «tanács» egyetlen tagja sem volt s nem is lehetett figyelemmel; az előadó nem, mert hiszen ő ezt a momentumot lényegtelennek tartotta, az elnök és a szavazóbíró pedig nem, mert ők erről a momentumról az előadás alapján nem is vehettek tudomást. Igaz, voltak egyes ritka esetek, mikor az elnök vagy a szavazó kérdeztek még egyet-mást az előadótól, de a dolog természetéből és természet rendjéből folyik, hogy ezek a felvilágosítást szolgáló kérdések leginkább az anyagból előadott momentumok körében mozogtak és csak a legkritikább esetekben tapinthatnak az aktahalmazból ki nem emelt momentumoknak s ezzel magának a lényegnek az elevenére.

Ez az állapot 1915-ben az új polgári perrendtartás életbelépésével megszűnt, innen egészen 1923. július 31-éig a törvényszékek elsőfokon, mint társasbírói ítélkeztek nemcsak alakilag, hanem tényleg is, ám ha összehasonlítjuk ezt az ítélkezést az utóbbi időpont óta annak helyébe lépett törvényszéki egyesbíráskodással, akkor azt látjuk, hogy az egyesbíráskodás sokkal nehezebb körülmények közt fényesen bevált! Azért mondom, hogy sokkal nehezebb körülmények közt, mert egész tömege olyan pereknek, amelyek előbb nem is sejtett problémák megoldását kívánták a bírótól, éppen abban az időben került a bíróságok elé, mikor a törvényszéken életbelépett az egyesbíráskodás. Sokkal nehezebb kérdéseket oldottak meg az egyesbírák 1923 óta, mint ezt megelőzőleg a hármastanácsok. Egyesbírák alatt is most a járásbírákat is értem s azt iparkodom bebizonyítani, hogy az elfogás, mely a törvényszéket, mint elsőbíráskodást valamely magasabb fokú vagy több garanciát nyújtó bíróságnak tekinti a járásbíráskodásnál, mely úgy véli, hogy a törvényszék előtt «nagyobb perek» folynak, téves.

Valamely per nagyságát nem lehet egyedül abból a szempontból megítélni, hogy pénzben kifejezve mennyi a per tárgyának az értéke. A tekintet nélkül a per tárgyának értékére a járásbíráskodás hatáskörébe utalt perek közt pedig nem egy van olyan nehéz, ha ugyan nem nehezebb, mint akármelyik értékre tekintet nélkül a törvényszékhez utalt per. Itt vannak mindjárt azok a perek, amelyeket külön törvény utasít a járásbíráskodás hatáskörébe? Igaz, hogy ezekkel szemben ott vannak azok, melyeket külön törvény a törvényszék hatáskörébe utal, de ha jobban megnézzük, hogy melyikük van ebbe vagy abba a hatáskörbe utalva, akkor szembeötlök, hogy ezek a hatáskörbe utalások leginkább ötletszerűen történtek. Az illető kodifikátor úgy látta, hogy már elég úgy van értékre való tekintet nélkül a törvényszék hatáskörébe utalva, tehát az éppen kidolgozás alatt álló törvény által szabályozott ügyeket a járásbíráskodás elé utalta vagy megfordította.

A kétféle elsőfokú hatáskör egyáltalában a legkirívóbb anomáliákra vezet. Ma egy 2001 P iránt indított közönséges — tehát nem a Pp. 1. §. 2. pontjának valamely intézkedése alá vonható — per a törvényszék hatáskörébe tartozik. Egy ilyen pert fellebbezési fokon a tábla és felülvizsgálati eljárásban a Kúria szóbeli tárgyaláson intéz el. Ismételem: a Kúria dönt végső fokon és szóbeli tárgyalás alapján abban az esetben, ha én valakitől készpénzkölcsön vagy vételár-hátralék címen követelek 2001 P-t. Ám követeljek én nem 2001, hanem 4000 P-t haszonbérletől, pl. mert adósom maradt ennyi haszonbérrel, akkor a helyzet a következő lesz: az alperes adós nehéz védekezést terjeszt elő; azért

nem fizetett, mert én olyan adókat, amelyek a haszonbérleti szerződés szerint engem terheltek, nem fizettem ki, tehát ő fizette ki azokat, mert az adóbehajtó hatóságok mégis ellene vezettek végrehajtást. Ennek viszont én azt vetem ellen, hogy bizonyos a haszonbérleti szerződés szerint a hérlőt terhelő karbantartási kötelezettség elmulasztásából támadtak nekem kiadásaim, ezek emésztették fel azt, amit különben adókra szántam; alperes tovább bonyolítja a pert azzal, hogy egy 3000 P iránti viszontkeresetet is emel, amely az adott esetben szintén az eljáró járásbíró hatáskörében marad. T. i. ez a bonyodalmas és néhány nehéz jogi problémát a felszínre vető per a járásbíró hatáskörébe tartozik s ezt a pert végső fokon nem a Kúria, hanem a tábla fogja elintézni, még csak nem is szóbeli tárgyaláson, hanem nyilvános előadás alapján.

Tehát liquid, egyszerű ügyben 2001 P felől a Kúria, bonyolódott ügyben 4000+3000 összesen 7000 P felől a tábla ítélkezik végső fokon. Ha pedig az elsőbben említett ügyben nekem adósom nem 2001, hanem csak 1600 P-vel tartozik, akkor a törvényszék fog végső fokon ítélkezni, vagyis az a bíróság, amelynél a 401 P-vel több 2001 P iránt elsőfokon kell fellépnem. Ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy csak 401 P különbség válassza el egymástól a törvényszéket és a Kúriát, mint legfelsőbb fokon ítélkező bíróságokat. Ez mindennél élesebben világítja meg azt, hogy a mai hatásköri elkülönítéseket fenntartani nem lehet.

Még számtalan példát hozhatnék fel, de megelégszem csak eggyel: a törvénytelen gyermek tartása iránt indított per, amely pernek nem kell szükségképpen mindig a természetes apa ellen irányulnia, elképzelhető olyan eset is, hogy éppen maga az anya vagy a természetes apa valamelyik felmenő ági rokona ellen indul, értékre való tekintet nélkül a járásbíró hatáskörébe tartozik. Ellenben a törvényes gyermek tartása iránt támasztott ama követelések, amelyek nem a gyámhatósági eljárásban, hanem perrel érvényesítendő, értékre való tekintettel úgy a járásbíró, mint a törvényszék hatáskörébe tarthatnak, még pedig törvényszék hatáskörébe házassági peren kívül is. Ismét egy példája a hatáskörök megszabásánál észlelhető ötletszerűségnek.

A kétféle elsőfokú hatáskör és bíraskodás s ezzel összefüggően a kétféle fellebbezési bíraskodás nem mondható szerencsésnek; igazságszolgáltatási bimetalizmus ez, amely nagyon idejétmulta ma, midőn az egyesbíraskodás a törvényszéken fényesen bevált. Meg kell tehát annak az állapotnak szünnie, hogy hazánkban kétféle elsőfokú, kétféle fellebbezési és valójában háromféle (törvényszéktől táblához vitt, törvényszéktől a Kúriához vitt és a táblától a Kúriához vitt ügyek) felülvizsgálati bíraskodás legyen, súlyosbítva azzal a komolytalan intézménnyel, hogy nagyobb értékű és nehezebb perekben igen sok esetben alacsonyabb fokú bíróság legyen a felülvizsgálati fórum, mint kisebb fontosságú perekben.

Meg kellene szüntetni a különbséget a törvényszék és a járásbíró között és egy új egységes elsőfokú bíraskodást kell megteremtetni. Hogy ennek az elsőfokú bíróságnak ezentúl törvényszék legyen-e a neve vagy járásbíró, nem fontos, jómagam törvényszéknek nevezném. Fontos az, hogy ma, de már hosszú-hosszú idő óta is, Nagybritanniában, Amerikában és a Svájcban elsőfokon mindenütt egyesbíró ítél polgári perben.

Ha például a tapolcai járásbíró új típusú törvényszékké alakulna át, az a kérdés merül fel, hogy győznék ez és vele együtt a többi törvényszékké átalakult járásbíró a rászakadó perek tömkelegét? hiszen ezután az eddig hatáskörébe tartozott perekben felül azoknak a pereknek nagyrésze is hatáskörébe jutna, melyek előbb a zalaegerszegi törvényszék hatáskörébe tartoztak! Ez a bírói szervezet átalakításától senkit se riasszon vissza. Eddig a zalaegerszegi törvényszék területén négy elsőbíróság működött: maga a törvényszék, ennek székhelyén egy járásbíró, továbbá a sümegi és a tapolcai járásbírók; ezután működik majd három elsőbíróság, mondjuk három törvényszék, az egyik Zalaegerszegen, a második Sümegen, a harmadik Tapolcán. Ennek első eredménye az lesz, hogy egy bíróságnak központi személyzete megszűnik, ami már mint megtakarítás is kedvező eredmény. De még három elnökre és elnöki személyzetre sincs szükség, mert elképzelhető az a megoldás is, hogy egy törvényszék lesz, a zalaegerszegi és ennek a másik kettő csak kirendeltsége vagy — amint az egy csapásra 288 törvényszéket megszüntető 1926 aug. 3-iki francia törvény és az ezt végrehajtó 1926 szept. 6-iki rendelet behozták — «osztály» lesz.

Az összevonást a törvényszéki székhelyen olyképpen képzelem végrehajtva, hogy az ottlevő törvényszékből és járásbírósból alakul az új törvényszék, ennél fogva az előbb feltett kérdésnek megfordítottja, hogy t. i. miképpen győzi majd az eddigi törvényszék azt a munkatöbbletet, amely abból származik, hogy ezentúl előbb a járásbíró hatáskörébe tartozott perekben is kell majd bíraskodnia, elesik. Elesik, mert elsősorban ez a többlet nagyjából kiegyenlítődik azáltal, hogy viszont oly nagyszámú pert, melyeket eddig a régi törvényszék intézett el, ezután a volt járásbírósból alakított törvényszékek fognak elintézni, továbbá marad majd az eddigi törvényszéki s egyúttal járásbírósi székhelyen, a példában Zalaegerszegen, annyi bíró, amennyire előreláthatóan szükség lesz, a feleslegessé váló bírakat pedig a törvény különleges rendelkezése alapján át lehet majd helyezni az egyes külső ó-sümegi és tapolcai osztályokhoz, lesz tehát mindenütt bíró a munkatöbbletbe. Sőt tovább megyek, talán több is marad a kellelénél; ezek közül egy része nyugdíjazását fogja kérni, másrésze pedig elő fog lépni a nézetem szerint felállítandó új kir. táblához. Ilyen új táblát számításom szerint kettőt kell majd felállítani, meg is mondom, hogy hol: Szombathelyen és Miskolcon. Hogy éppen ezt a két várost jelöltem meg, annak kizárólag földrajzi és közlekedési okai vannak, mert igaz ugyan, hogy a táblák munkaterhe annál fogva, hogy ezentúl minden fellebbezhető per általuk elintéztetni, növekedni fog, de — mint még rátérek — korántsem oly mértékben, mint hinnők; az említett földrajzi és közlekedési tekintetekkel kapcsolatos igazságügyi adminisztratív szempontok teszik szaporításukat szükségessé.

Meg óhajtom jegyezni, hogy az újjászervezett elsőfokú bíróságnak munkaterhét egy radikális és éppen ezért üdvös intézkedéssel lehetne erősen csökkenteni. Azokban a perekben, amelyek jelenleg a községi bíróság hatáskörébe tartoznak, ezentúl ítélkeznek a községi bíróság végérvényesen, minden fellebbezés vagy a rendes bíróság elé vitel kizárásával. Száz pengő értékű peres vita, ha még oly nehéz is az eldöntendő jogi kérdés, a végeredményben mégis csak egy oly érdek körül forog, amely ezzel a fogalommal: «100 P», kifejezhető és megmérhető és itt már a magasabb államérdek, amely azonban tekintve a benne megnyilatkozó igazságszolgáltatási ökonómiát ismét csak az egyeseknek előnyére szolgáló közérdek, szegül annak ellene, hogy egy 100 P-ös per a községi bíróságon kívül más fórumot is foglalkoztathasson. Száz pengős pert semmi szín alatt, tehát fizetési meghagyás alakjában sem engednék állami bíróság elé, sőt meggondolandónak tartanám, hogy nem lehetne-e ezt a 100 P-t is 120 P-re emelni? Jelenleg Franciaországban a békebíró, vagyis az a fórum, amely a mi községi bíróságnak felel meg, 600 frankig minden fellebbezés kizárásával végső fokon «en dernier ressort» ítél. Hogy egyes, nagyon ritka és talán minden évben egyszer előforduló esetekben a juge de paix ilyen ítéletét is meg lehet támadni pourvoi en cassation-nal a Semmitőszék előtt, gyakorlatilag és az itt tárgyalt szempontból számba nem jöhet.

De nemcsak az értékhatárt emelném a községi bíraskodásnál, hanem talán a részvénytársasági és szövetkezeti viszonyból származó, valamint a szabadalmi és védjegyjoggal kapcsolatos perek kivételével azokat is odaütelném, amelyek, mint pl. most az örökösödési perek, hatásköréből ki vannak véve. Örökösödési perekben a per tárgyának az értéke a hagyatéki értéke s egy 100 vagy 120 P értékű hagyatéki felett, tehát megint csak 100 vagy 120 P-ben kifejezhető érdek felett itt is nyugodtan rá lehet bízni a bíraskodást a községi bíróságra. S ha a törvény megengedné, hogy a községi bíraskodásban is bizonyos mérsékelt ügyvédi díjat is lehessen megítélni, a perek ebben az eljárásban is ügyvédi képviseléssel folynának, ami okvetlenül egyszerűsítene, gyorsabbá és alaposabbá tenné ezt az eljárást és emelné színvonalát; sok ilyen per az előzetesen megkérdezett ügyvéd tanácsára meg sem indulna.

Megszabadulnának tehát az elsőfokú bíróságok tömegtelen oly pertől, amely eddig vagy a községi bíróságtól került eléjük vagy ennek megkerülésével fizetési meghagyásos eljárásban.

Ha pedig a községi bíróságot azzal a hatalommal ruházzuk fel, hogy 100 P vagy ennek felemelése esetén 120 P értékig minden jogorvoslat kizárásával ítélkezhesék, akkor fel kell hatalmaznunk az újonnan szervezendő elsőfokú egyesbíróságot is arra, hogy teszem fel 200 P értékig bármely perben véglegesen, minden jogorvoslat kizárásával ítélkezhesék. Száz pengő értékig ma is ez

a helyzet s ha a jelenlegi jogszabályok aggály nélkül bízzák az ítélkezést 100 P értékig további jogorvoslat kizárásával a törvényszék fellebbezési tanácsaira, akkor annak sem lehet komoly akadálya, hogy ezentúl 200 P értékig végérvényesen ítélkezzék az egyesbíró.

A 200 P-t meghaladó értékű perekben természetesen fellebbezésnek van helye a táblákhoz, melyeknek munkaterhe a következő mértékben növekedne:

Azokat a pereket, amelyeket eddig a táblák mint felülvizsgálati bíróságok intéztek el, ezután mint fellebbezési bíróságok fogják elintézni, tehát csakis a 200—1600 P közt mozgó perek fellebbezési fokú elintézése képezné a munkatöbbletet, amelyeket azonban, sőt ezen túlmenőleg a 3000 P-ig terjedő pereket is ennek ellensúlyozása végett nyilvános előadásra utasítanék.

Míthogy a táblák eddig 2000 P-ig, némelykor 5000 P-ig, magának a Ppnak eredeti rendelkezései szerint is 2500 koronáig végérvényesen ítélkeztek, senkinek aggálya nem lehet ama tekintetben, hogy a Kúria tehermentesítése végett a táblának ítélte ellen csak több mint 3000 P értékű perben legyen felülvizsgálatnak helye s ezt is 5000 P értékig csak nyilvános előadáson intézze el a Kúria.

Ez a törvényes szabályozás egyáltalában nem szaporítani a Kúria munkaterhét, sőt merném állítani, hogy csökkentené, mert azokból a statisztikai adatokból, melyekhez hozzáférhettem, azt látom, hogy több azoknak a 2000—3000 P közt mozgó pereknek a száma, amelyekben használt felülvizsgálati kérelmeket eddig a Kúria intézte el s amelyektől javaslatom szerint mentesülne, mint azoké a 3000—5000 P értékig terjedő pereké, melyek ezentúl a táblai felülvizsgálat köréből a Kúria felülvizsgálata alá esnének.

A kereken 24 törvényszék és 136 járásbíróóság tehát összesen 160 elsőfokú bíróság helyett a jövőben a területi beosztás helyesbítése után 130 vagy 135 újjászervezett elsőfokú bíróság működne és megszűnnék 25 vagy 30. Ezzel máris annyi kiadást takaríthat meg az állam, hogy bőven tellenék a nézetem szerint szükségessé vált két új királyi tábla felállításának költségeire. Mint már említettem, ez a két új tábla nem a felszaporodó munkatöbblet okából szükséges, mert hiszen azt pl. a szegedi tábla nagyon is győzné. Az általam már kiemelt földrajzi és közlekedési szempontok a következők: A már felhasznált tapolca—zalaegerszegi példánál maradva, folytatom azzal, hogy eddig a tapolcai ügyvéd és bizonyos esetekben a fél is Zalaegerszegre utazott perének fellebbezési tárgyalására; ha ezentúl e miatt Győrbe kellene utaznia, ez sok idővesztéssel és kiadással járna, tehát Szombathelyen, amely központi fekvésű város, kellene új táblát felállítani, ahová Tapolcáról, Zalaegerszegről, de még a jelenleg a pécsi táblához tartozó Nagykanizsáról is, amelyet éppen ezért a felállítandó szombathelyi táblához csatolnék, könnyen eljuthat mindenki. Szombathelyel kapcsolatban pedig a helyzet úgy alakulhat, hogy az igazságügyi kormány feltétlen talál majd a jelenlegi szombathelyi törvényszéki épületben az új tábla elhelyezésére alkalmas helyiségeket, sőt az ottani bírák közt is a táblabírói előléptetést kiérdemelt személyiségeket.

Ugyanazon okból, amelyeket Szombathelyt illetően felhoztam, kellene a Budapest—Debrecen közt fekvő terület központjának tájékán levő legfontosabb városban, Miskolcon is egy új táblát felállítani és egyrészt a Budapest és Debrecen, másrészt a Debrecen és Szeged közt fekvő elsőbíróságokat Miskolc, Debrecen és Szeged táblái közt észszerűen úgy felosztani, hogy Szeged a most még Budapesthez tartozó bíróságokból is kapjon.

Budapesten jelenleg négy nagy elsőbíróság van; a budapesti törvényszék, a pestvidéki törvényszék, a budapesti büntetőtörvényszék járásbíróóságával együtt és a központi járásbíróóság. A közvetlen környéken 7—8 járásbíróóság van.

Az említettem négy nagy bíróság három olyan épületben van elhelyezve, amely három épületben három egymástól különálló bármilyen nagy forgalmú elsőbíróságot kényelmesen el lehet helyezni.

Én Budapesten három elsőfokú, úgy polgári, mint büntetőhatáskörben eljáró bíróságot állítanék fel s az elhelyezés szempontjából egyet a budapesti, egyet a pestvidéki törvényszéki és egyet a központi járásbíróósági épületben helyeznék el. Az, hogy az utóbbiban nincs fogház, itt számba nem jövő részletkérdés. Nem kell a külön budapesti büntetőtörvényszéket és járásbíróóságot fenntartani, mert igaz, hogy Bécsben is van külön Landesgericht in Straf-Sachen, de a bécsi Landesgericht II. csak úgy,

mint nálunk a pestvidéki törvényszék polgári és egyúttal büntetőbíróóság, Berlinben mind a három Landgericht (I., II. és III.) szintén polgári és egyszersmind büntetőbíróóság, Párizsban pedig a Tribunal de la Seine egységesen működik kilenc, több sectióra oszló polgári és négy ugyanígy tagozódó büntetőkamarával.

A jelenlegi pestvidéki törvényszéken elhelyezném a Budapest I. számú törvényszéket egyedül a Duna jobbpartjára és bizonyos jobbparti környékére kiterjedő hatáskörrel. A Duna balpartját és balparti környékét, a forgalmi és közlekedési célszerűség szem előtt tartásával osztanám fel a Budapest II. és Budapest III. elnevezésű törvényszékekre és a környékbeli jelenlegi járásbíróóságok közt, amelyek ezentúl eme törvényszékek «osztályai» lennének.

Az így alakult szervezeten a büntetőbíráskodást úgy képzelném el, hogy azokat a pereket, melyek jelenleg a járásbíróóság és a törvényszéki egyesbíró hatáskörébe tartoznak, sőt még ezeken felül is — de alapos megfontolás után — az új egyesbíróóság hatáskörébe utalandó pereket akár a törvényszék központjában, akár valamely osztályánál egyesbíró intézne el. A többi bűnügyet, tehát a vádtanács elé és az esküdtszékhez tartozó ügyeket is, az egyedül a törvényszékek központjában szervezendő büntetőtanácsok intéznék el.

Akár hármastanács, akár egyesbíró ítélkezett elsőfokon, ítélte ellen fellebbezést engednék mindig a táblához. Bizonyos ügyekben, nagyjából azokban, amelyekben ma a tábla semmisségi panasz alapján végső fokon ítélkezik, nem engednék semmisségi panaszt a Kúriához, illetőleg csak egyes esetekben és megszorított mértékben, de ebben a kérdésben a jelenleg érvényben levő jogszabályokat alapos revízió alá venném. *Nagyjából*, mondtam, azok a bűnperek nem kerülnének fel a Kúriához, amelyek jelenleg úgynevezett járásbírói vagy egyesbírói bűnperek; mégis, ezek közül egyes perekben megengedném a semmisségi panaszt a Kúriához, viszont vannak perek, amelyekben a törvényszék most is hármastanácsban ítélkezik, de amelyeket én egyesbíró elé utalnék s kizárnám a semmisségi panasz használatását.

Sem az anyagi, sem az alaki igazságon, sem egyetlen polgári jogi garancián nem esik sérelem, ha olyan ügyben, amelyben eddig a járásbíróóság, törvényszék és a tábla ítélkeznek, ezentúl csak az egyesbíróóság és a tábla fog ítélkezni, és pedig a tábla az egész ténykérdésben a bizonyítékok mérlegelésével.

Hogy részletesen miképpen kellene a büntetőhatáskört az újonnan szervezendő törvényszékek egyesbírói és hármastanácsai közt újraszabályozni s ezzel kapcsolatban a semmisségi panasz eseteit, az külön alapos tanulmányt igényel.

Dr. Vadász Imre.

Szemle.

— **A magyar állam és a magyar nemzet becsülete**, miként azt már többször volt alkalmunk kifejtetni, nem szorul büntetőjogi védelemre. Épp oly kevésbé, mint a brit, a francia vagy a svéd államé. *Aquila non captat muscas.* Ily védelmet csak azok tartanak szükségesnek, akik az állam és a nemzet tekintélyét összetévesztik vagy össze akarják tévesztetni az államiság egyes intézményeinek és ez intézmények egyes képviselőinek mulandó presztízsével. Gyakorlatilag a védelem, amelyet az 1921:III. cikk nyújt, igen gyakran a kívánt célnak éppen ellenkezőjét éri el. Aki nem csupán a hivatalos sajtóiroda szűrőjén át ismeri azokat a cikkeket, amelyek a külföldi sajtóban a Hatvány-esetről megjelentek, megdöbbenéssel kénytelen megállapítani, hogy az inkriminált közlemények még az elsőbírósági értékelés szerint is százszor kevésbé csorbították a magyar állam jó hírnevét, mint azok a büntetlenül maradó szörnyűségek, amelyekkel ez alkalomból a Berliner Tagblatt, a Frankfurter Zeitung, a Morgen, a Manchester Guardian, a New Statesman, a new-yorki World vagy az Ère Nouvelle a magyar államot és a magyar nemzetet érdemtelenül illették. De egyéb tanúsága is van a Hatvány-esetnek. Ha lehetséges, hogy a különböző fórumok közül, ugyanazon tényállás és ugyanazon minősítés alapján, pusztán a büntetés kiszabására vonatkozó körülmények eltérő méltatásával az egyik *hét évi fegyház*,

a másik *másfél évi börtönt* szabjon ki, úgy nyilván hiba van az igazságszolgáltatás krétája körül. Ily egyenlőtlenség messze meghaladja a büntetéskiszabási latitude-ot és nélkülözi a jogbiztonságnak azt a létminimumát, amely a jogállamot jellemzi. Senki sem vonhatja kétségbe, hogy úgy az első, mint a felsőfokú bíróság igazságosnak vélt meggyőződése szerint szabta ki a büntetést. Ha az etikai mérce mégis ily kiáltó ellentétet eredményezett, úgy ez mással mint a cselekménynek fogalmi határozatlanságával és a bűnösségnek ebből következő labilitásával alig magyarázható. Tőzsdei nyelven tudvalevőleg *breite*-nek nevezik az árfolyamingadozásnak határait, amelyeken belül a bizományos a valóságos és az elszámolt ár különbözete mozoghat. Az angol jog ellentétben a magyarral a *breite*-t nem tartja jogszerűnek, de meg a magyar kereskedelmi forgalom is nyomban megbénulna, ha a tíz pengő névértékű papír *breite*-je öt és fél pengőre terjedhetne. Miként az üzleti, úgy az igazságszolgáltatási forgalom hitele is a polgárok bizalmán alapszik. Bizalom a stabilitásba vetett hitet jelenti, ennek megrendülése pedig sokkal nagyobb veszedelem a jog, mint a gazdaság életében. Gazdasági értékmérők jogi eszközökkel megrögzíthetők. Így nemzetközi megállapodás kimondhatta, hogy egy méter a saint-cloud-i hivatalban őrzött platin-irridium rúd hosszával egyenlő, az 1925 : XXXV. tc. elrendelhetette, hogy egy pengő az ötvözött arany kilogrammjának 3420-ad része. Törvényes hatalom sem másíthatja meg azonban annak a nemes fémnek mérő vagy számoló értékét, amely minden állampolgár lelkiismeretének mélyén nyugszik. Ezt az értékmérőt, ha egyszer bizonytalanná vált, semmiféle törvény vagy ítélet le nem rögzítheti. Oly törvényekkel, amelyek alkalmazásukban az igazságszolgáltatás hitelét és becsületét veszélyeztetik, nem lehet megvédeni a magyar állam becsületét és hitelét.

— **A költségvetés tárgyalásának** során az alsóház és a felsőház is elfogadott oly határozati javaslatot, amely az 1920. évi XX. tcikk sokat emlegetett 20. §-ának érvényre juttatását, az e szakasznak megfelelő bírói fizetések létesítését célozza. Örvendetes ez az *országos határozat*, de egyelőre nem gyakorlati értékű, mert az igazságügyminiszter sietett kijelenteni, hogy a törvényszakasznak ily érvényre juttatásáról csak akkor lehet majd szó, ha a tisztviselői fizetésrendezés vagy emelés általános kérdése kerül ismét napirendre. Erről a pénzügyi kormányzat egyelőre hallani sem akar. A felsőházban elfogadott másik határozati javaslat, amelynek célja lakbérpótlék juttatása a kir. Kúria és a budapesti kir. ítélőtábla bírónak, akiknek hivatalos helyiségük nincs, remélhetőleg hamarabb jár eredménnyel, az igazságügyminiszter kijelentése szerint legalább ez várható. Felhasználhatná a miniszter ez alkalmat arra is, hogy az 1920 : XX. tc. 14. §-ában szabályozott lakáspénzek mértéke korrigáltassék a bírói kar jogos kívánságainak megfelelően. És itt volna már az ideje annak is, hogy a várakozási idő kérdése újból rendeztessék. A két éves várakozási idő általánosítása volna a leghelyesebb, mindenesetre lényegesen felemelendő volna azonban a leszállítási lehetőségnek tíz százaléka. Végül az 1920 : XX. tc. 2. §-a szerint járó képesítési pótlék helyreállításának az elodázása sem indokolható. Kívánatos volna, hogy a folyton hangoztatott jóakaratsnak eredményei mutatkoznának. Mikép viselheti a felelősséget az a kormányzat, amely belátja és hangoztatja, hogy a bírói függetlenség legfőbb alapja az anyagi függetlenség és a meglévő törvényes alapok és parlamenti határozatok ellenére nem tesz semmit azért, hogy ezt az anyagi függetlenséget megteremtse.

— **Dr. Ungár Margit**, az első magyar ügyvédő a közelmúlt napokban szerezte meg az ügyvédi oklevelet, amelyet a vizsgáló bizottság elnöke *dicséret* kifejezésével nyújtott át a jelöltnek. Ez, úgy gondoljuk, közokirati bizonyíték, hogy a női mentalitás kiállja a versenyt a férfitehetséggel. A női verseny miatt tehát joggal csak azok panaszkodhatnak, akik az ügyvédi vizsgálatot ugyanily jeles eredménnyel állták meg. Közérdekből tekintve ugyanis talán fontosabb, hogy az ügyvédi kar tagjai erősebb képzettségűek legyenek, minthogy az erősebb nemhez tartozzanak.

— **A m. kir. Szabadalmi Felsőbíróság elnökének távozásához.** Az 1927 : XX. tc. a m. kir. Szabadalmi Felsőbíróságot megszüntette, illetve a m. kir. Kúriához szervezte át; ezzel egyidejűleg *dr. Schuster Rudolf*, a m. kir. Szabadalmi Felsőbíróság elnöke 1928 július hó 1-ével nyugalomba megy. Az ő távozásával a magyar ipari jogszolgáltatást s itt a legelső sorban érdekelt jogszolgáltató szervezet, a m. kir. Szabadalmi Bíróságot igen súlyos veszteség érte. Az a kristálytisza logika, amely jogi tanulmányait olyan ragyogóan plasztikussá teszi; az a hatalmas horizont, amellyel a kereskedelmi és iparjogok (szabadalom, védjegy, minta, tisztességtelen verseny, film, rádiójog stb.) kérdéseit szintétikusan átfogja és világos szemlélet tárgyává teszi: témáinak európai értelemben vett irodalmi megvilágítása és a szobrász vésőjére emlékeztető finom és biztos kritikai él, mindig a nagy művészt mutatják, akivel szemben a mai jogásznemzedék az őszinte és feltétlen elismerés zászlaját — tisztelettel — hajtja meg. Ha igaz az, hogy az egyén értékmérője az, amit a köz javára képességei folytán juttatni tud, úgy elsősorban minket, hivatali munkatársait tölt el jöleső büszkeséggel az a megállapítás, hogy *dr. Schuster Rudolf* Óméltósága ma Magyarországon a legelőkelőbb jogászok között foglalja el a hozzá méltó helyet. Az ipari jogvédelemnek Magyarországon meglehetősen szántatlan a területe. Ezzel szemben külföldön évtizedekre visszanyúló hatalmas irodalom és lüktető gyakorlati élet jelzi az iparjogvédelem fontosságát. Ezt állandó figyelemmel kísérni és ismerni, maga egy egész embert kíván! És el lehet mondani, hogy e tekintetben *dr. Schuster Rudolf* Magyarországnak ezidőszert egyetlen Európaszerte elismert reprezentatív szakjogásza! Miért kellett mégis állásának megszüntetésével a mostani helyzetet megteremtteni? Nem tudjuk. De reméljük, hogy a magyar kereskedelmi kormány bölcsesége módot fog találni arra, hogy kiváló képességeit az ipari jogvédelem közérdekeiben továbbra is gyümölcsöztesse. *Dr. Schuster Rudolf* 1914. évben jött át a m. kir. Kúriától a m. kir. Szabadalmi Bíróság (akkor még «Hivatal») élére. Rövid egy év után a m. kir. Szabadalmi Tanács elnöke lett és ebben az állásában mindjárt nagy és új szabadalmi jogi reformokba fogott. *Br. Harkányi János* akkori kereskedelemügyi miniszter *dr. Schustert* bízta meg a szabadalom, védjegy és mintaoltalom törvénytervezetének elkészítésével. Ez a tervezet a háború kellős közepén el is készült, a szakirodalom és érdekelt körök bírálat tárgyává is tették. Sajnos azonban az akkori viszonyok annak, hogy a nagy gonddal készített javaslatból törvény alkottassék, nem kedveztek. *Dr. Schuster Rudolf* éveken keresztül tartott, szívós küzdelmének — amelyben néh. *dr. Nitsche Győző* szeretett elnökünk hűséges munkatársa volt — eredménye volt az 1920 : XXXV. tc. Ez a törvény több tekintetben határkövet jelent a Szabadalmi Bíróság életében! Ez szüntette meg azt a semmivel meg nem indokolható disparitást, amelyet az 1895 : XXXVII. tc. a műszaki képesítésű bírakra megállapított. E törvény szerint ugyanis az elnöki és alelnöki állás egyedül jogász képzettségű bíróval volt betölthető, úgy hogy a műszaki képzettségű bírák a legkiválóbb képességek mellett sem tudtak az akkori VI. fiz. osztálynál előbbre menni. Ezt az érthetetlenül súlyos és hátrányos rendelkezést két és fél évtizedes küzdelem után tudta csak megszüntetni az 1920 : XXXV. tc. De ez a törvény még egy nagyon fontos újítást hozott. Átszervezte a Szabadalmi hivatalt bírósággá és a bíróság függetlenségét garantáló alkotmányos biztosítókat (elmozdíthatatlanság, áthelyezhetetlenség stb.), valamint a bírói külön státusnak megfelelő javadalmazást a szab. bírakra is kiterjesztette. Ez a törvény az ő ércszobra a m. kir. Szabadalmi Bíróság történetében! Ez a *lex-Schuster* — amint mi azt pro foro interno nevezzük — a mai, valamint a bennünket követő bírói nemzedéket időtlen-időig fogja emlékeztetni alkotójának nagy horderejű felismerésére, hogy a szabadalmi hatóság, mint jogszolgáltató fórum, csakis mint független bíróság töltheti be a maga hivatását. Szerencsére vannak az életben az irottak mellett, iratlan törvények is! És ez utóbbinak egyik szakasza azt mondja nekünk, hogy *dr. Schuster Rudolf* nem hagyja, nem hagyhatja el sem a jogterületet magát, amelyhez annyi siker, elismerés és szeretet fűzi, sem magát a Szabadalmi Bíróságot, melynek, mint intézménynek is olyan hatalmas szolgálatot tett. Engedje meg *dr. Schuster Rudolf*, hogy a m. kir. Szab. Bíróság bírói kara — ez egy esetben a tételes törvény nyújtotta kötelező jogalapot mellőzhesse és a 14 éven keresztül tartott személyes érintkezés szülte, mélységes tisztelet és szeretet

iratlan erkölcsi alapján állva — elmenetelét ne tekintse búcsúzásnak!

A bírói kar mélységesen fájlalja ezt a távozást is! De attól, aki egy darabját jelenti a m. kir. Szabadalmi Bíróság életének, és aki a bírói kar lelkivilágának hálával és szeretettel övezett alakja; tőle, aki ennyire velünk és közöttünk él továbbra is — nem búcsúzhatunk el!

Dr. Harauz Gyula.

— **Az Országos Ügyvédszövetség akciói.** I. Az Országos Ügyvédszövetség nemzetközi jogi bizottsága *dr. Nyulászi János* társelnök elnöklete alatt ülést tartott, amelyen az International Law Association-nak (Nemzetközi Jogi Egyesület) ezévi augusztus hó 9-én Varsóban megnyíló kongresszusának előkészítésével foglalkoztak. Az Országos Ügyvédszövetség, mint az International Law Association rendes tagja nagyobb küldöttséggel fog résztvenni a varsói kongresszuson; a bizottságot *dr. Nyulászi János*, a bizottság elnöke fogja vezetni, tagjai lesznek pedig többek között *dr. Oppler Emil*, a bizottság társelnöke, aki a választott bíráskodás kérdésében és *dr. Király Ferenc* ügyvezető titkár, aki a nemzetközi trösztjog tárgyában fog a kongresszus elé javaslatokat terjeszteni. A bizottság egyúttal úgy határozott, hogy az ú. n. utódállamok ügyvédei konferenciáinak két évvel ezelőtt Pozsonyban inaugurált összefüvetelét az International Law Association kongresszusával egyidejűleg Varsóban kívánja egybehívni, hogy így a magyar ügyvédi karnak módjában álljon az ú. n. utódállamok ügyvédi alakulatainak kiküldötteleivel közös kari és jogi kérdésekben eszmecsere folytatnia. — II. A *Nemzetközi Ügyvédunió*-hoz csatlakozott ügyvédi szervezetek kiküldöttei Párizsban, a *Szellemi Együttműködés Nemzetközi Intézetében* ülésre jöttek össze, amelyen megválasztották az Ügyvédunió ideiglenes tanácsát, megszerkesztették az új intézmény alapszabályait és határozatot hoztak az *első nemzetközi ügyvédkongresszus* tárgyában. Magyarország részéről az Országos Ügyvédszövetség jelent meg ezen az értekezleten, amelyen a *Nemzetközi Ügyvédunió* ideiglenes tanácsában a magyar ügyvédi karnak fenntartott helyet *dr. Nyulászi János*-sal, az *Országos Ügyvédszövetség* társelnökével és nemzetközi jogi bizottságának elnökével töltötték be. A már említett ideiglenes tanácsülés úgy határozott, hogy a *Nemzetközi Ügyvédunió* első kongresszusát még ezévben — és pedig előreláthatólag november hó 18-án — Brüsszelben tartja és napirendjére veszi a nemzetközi relációkban fontos kari kérdések megvitatását, melyek között szerepelnek: a *külföldi bíróság előtt való plaidirozás joga, az egyetemi címek egyenlősítése, jogszokásokról, illetőleg jogszabályokról való bizonyítványok és affidávitok kiállításának szabályozása* és elsősorban az *ügyvédi cím és ügyvédi hivatás egységes nemzetközi elvek szerint való szabályozásának kérdése*. — III. Ismeretes az az akció, amelyet az *Országos Ügyvédszövetség* folytat aziránt, hogy a pénzügyi zúgírást a pénzügyi közigazgatási eljárásból kiirtassék. E tárgyban a Szövetség felterjesztéssel fordult már a m. kir. pénzügyminiszterhez, aki az Ügyvédszövetség előterjesztése folytán most körrendeletet intézett valamennyi m. kir. pénzügyi hatósághoz és felhíván figyelmüket a zúgírást tiltó törvényes rendelkezésekre, nyomtatékosan figyelmeztetett valamennyi pénzügyi igazgatóságot, hogy a működésük területén tudomásukra jutott és megállapított minden zúgírást, továbbá minden olyan esetet, amikor a zúgírást alapos gyanuja merül fel, a bizonyító adatok közlésével haladéktalanul jelentsenek fel a kir. ügyészségnek. A miniszter körrendeletében annak a reményének ad kifejezést, hogy a zúgírást tiltó törvények szigorú végrehajtása a pénzügyi közigazgatás terén károsan elharapódzott zúgírást megszüntetését vagy legalább is a zúgírásszámok jelentékeny csökkenését fogja eredményezni.

— **Helytelen gyakorlat a Váltótörvény 51. §-a szerint támasztott visszkeresetre hozott váltófizetési meghagyásoknál.** Bíróságaink túlnyomóan a váltóvisszkereseti kérelem-től eltérően nem ítélik meg a visszszámlával igazoltan a forgató által kifizetett összeget mint tőkét — amint ez a váltótörvény 51. §-ából következik — hanem úgy ítélik meg amint ezt a váltótörvény 50. §-a a váltóbirtokosnak óvatolt váltóra alapított visszkereseti igényeire nézve megállapítja. Célszerű volna-e kétféle visszkereset között disztingválni, minthogy a Váltótörvény 51. §-a nem ok nélkül tér el az 50. §-tól.

— **Kihirdetett ítéletek késedelmes írásbafoglalása.** Az 1925: VIII. tc. 11. §-a értelmében a szóbeli tárgyaláson ki-

hirdetett ítéletet a kihirdetést követő nyolc nap alatt kell teljesen írásba foglalni. Gyakori panasz nyilvános előadás alá kerülő fellebbezések esetében, hogy az ítélet még a kihirdetést követő 15-ik napon sincs írásba foglalva. A budapesti kir. törvényszéken folyó évi március 27-én letárgyalt *váltóügyben* ugyanakkor kihirdetett ítélet még több mint két hónappal később sem érkezett az irodába leírás végett. Ily késedelem aligha buzdítja a külföldi cég felperest újabb belföldi hitelügyletre.

— **Német ingatlanjogi problémák.** Nemcsak arról van szó Németországban, hogy «utólagosan» valami droit de suite-félével segíteni kellene a volt ingatlantulajdonosokon, akik az infláció forgatagában, a «számok örületében» a belérték 10, 5, 1%-áért adták el ingatlanjaikat. (Lásd. Jtk. f. évi 19. l.) Hanem felmerült az a kérdés, hogy vajjon mit csinálhat az ember, ha jelzálogos tartozásait, amelyek a mondjuk 5000 aranymárka vételáron eladott és az eladás előtt 1—2 pfennigért tehermentesített ingatlanán léteztek volt, utóbb (25%-ban) valorizálták és neki mint személyes adósnak ezzel tegyük fel 20,000 aranymárka terhet szakasztottak a nyakába, tehát az egész kapott vételár többszörösét, amely teher az ingatlan vevőjét nem érinti, mert hiszen az fehérre törölt teherlappal, «jóhiszemű szerzőként» kapta az ingatlant és így még csak dologi adóssá sem lett. Próbálkozások folynak (V. ö. Harmsen cikkét, JW. 1927 dec. 10-i sz.), hogy a volt tulajdonos «hozzájárulás»-ra perelhesse a nevető vevőt. Végelemzésben természetesen itt is csak az rejlik, hogy a vevő túlólcson jutott az ingatlanhoz. Mert hisz, ha annak reális — vagy mondjuk: mai — értékét kifizette volna, úgy teljesen helyén lenne, hogy abból az eladónak kelljen rendeznie az ügyis csak kisebb részben feltámasztott terheket. De mivel azzal a (német jog szerint) tévedéssel, hogy a régi terhek teljesen nullifikálvák, párhuzamos volt az a második tévedés, hogy maga az ingatlan sem sokat ér: méltányos, hogy a reszurgáló terhek valamilyen formában ismét a reszurgált ingatlanértékét élvező félre háruljanak, aki nyert, nem pedig arra, aki már amúgyis sírva néz elúszott vagyona után. A németek nem tudnák a minden elszenvetibe belenyugvász filozófájáig felemelkedni és egyre újabb kísérleteket tesznek arra, hogy az infláció igazságtalanságain és saját jóvátévé-törekvéseik inkongruenciáin utólag segítsenek.

b. gy.

— A XIII. országos Jogászggyűlés határozatai: *

Közigazgatási jog. a) Kívánatos-e alsóbbfokú közigazgatási bíróságok felállítása, s ha igen, miképpen szabályoztassék e bíróságoknak, valamint a mai közigazgatási bíróságnak az egymáshoz való viszonya?

b) Kívánatos-e a mai közigazgatási bíróság hatáskörének a kiterjesztése?

Határozat: A Jogászggyűlés 1. az alsófokú közigazgatási bíróságoknak önálló szakbíróságokként felállítását szükségesnek és halaszthatatlannak tartja;

2. az alsófokú közigazgatási bíróságok jogkörébe kell átutalni a mai (felső) közigazgatási bíróság jogköréből azokat az ügyeket, amelyek természetüknél fogva decentralizálásra alkalmasak;

3. a közigazgatási bíráskodás jogvédelmét ki kell terjeszteni az eddigi bírói védelem híján levő minden olyan jogvitás kérdésre, amely erre természeténél fogva alkalmas;

4. az alsófokú bíróságok határozataival szemben csak bizonyos értékhatáron felül, illetőleg a részletesen meghatározandó nagyobb jelentőségű ügyekben lehessen a felsőfokú bírósághoz fordulni, egyébként csak a jogegység érdekében legyen hozzá jogorvoslat.

Elhatározza ezenfelül a Jogászggyűlés, hogy dr. Szokola Leó székesfővárosi árvaszéki ülnöknek határozati javaslatát, amely a közigazgatási bíráskodásnak a gyámsági és gondnoksági ügyek kiterjesztésére vonatkozik, az illetékes minisztériumokhoz megfontolás végett felterjeszti.

Pénzügyi jog. Kívánatos-e adó- és illetékügyekben a kivetési és jogorvoslati eljárás reformja?

Határozat: Az Országos Jogászggyűlés a legnagyobb elismeréssel adózik azon nagyszabású jogász munkának, amellyel a pénzügyi törvények czidőszerint folyamatban lévő kodifikálása jár. De midőn annak tudatában van, hogy az egész joganyag rendes alkotmányos fórumok, törvényhozás útján történő szabályozása nem lehetséges, szükségesnek tartja hangsúlyozni azt, hogy különösen a kivetési és fellebbezési jog tekintetében kerestül kell vinni mindazokat a szempontokat, amelyek az igazságosság követelményei még akkor is, ha azok a kincstár pillanatnyi érdekeivel nincsenek összhangban, miután a pénzügyminisztérium akkor, amidőn a törvényhozás megbízásából rendeltileg szabályozza a joganyagot, nem csupán a kincstár, hanem egyúttal az adózók érdekeinek is letéteményese.

A célszerűség és pénzügyi szempontok mellőzésével tisztán jogászai szempontból vizsgálva az adókivetési és jogorvoslati eljárás mai szabályozását és a tervezetkből ismertté vált állásfoglalásokat, szükségesnek tartja az Országos Jogászggyűlés hangsúlyozni, hogy a helyes és igazságos jogászai felfogás követelményei a következő szempontoknak érvényre juttatása:

* A löbbi határozat közölve a 10. számban.

I. 1. Kerülni kell úgy a kivetési, mint a jogorvoslati eljárás során mindazt, ami által a fél oly kényszerhelyzetbe jut, hogy kénytelen elfogadni a reá nézve igazságtalan kincstári álláspontot. Ezért a magas bírságok alkalmazása (különösen illeték- és forgalmiadó ügyekben) a birtokon kívüli jogorvoslatok korlátozása különösen a bírságok tekintetében, a K. H. Ö. 134. §-a alapján fogantatható biztosítási intézkedések a nem közvetlen tettesek s részeseik elleni eljárás a forgalmi, fényüzési adók és illetékek terén a közvetlen nem tettes vagy részes egyesületi s vállalati vezetők felelősségének megállapítása, a büntető tényálladékok tágkörű megállapítása, feltétlenül kerülendő. Kapcsolatos ezzel az a kívánalom is, hogy illetékkivetési eljárás során a becslés ne alkalmaztassék ott, ahol az értékmegállapítás a felek megállapodásának alkateleme.

2. A magánfelek úgy a kivetési, mint a jogorvoslati eljárás során hallgattassanak meg, ha azt kívánják, vagy pedig a hozandó határozat reájuk nézve előreláthatólag nagyobb terhet fog jelenteni, s az e részben jóindulatú gyakorlat megfelelően tovább fejlesztendő. (H. Ö. 108. §. 8. pont és 1927 évi 60,000 Ü. R. 5. §.)

3. A bizonyítási eljárás megfelelően kiegészítendő és tanulmányozás tárgyává teendő, hogy különösen kereset-, jövedelem- és vagyoadó ügyekben a tanúk, szakértők és könyvek általi bizonyítás nem-e lenne szélesebb körben igénybevehető és különösen a könyvek tekintetében, ha azok szabályszerűen vezetettek, azoknak a kincstárra nézve is feltétlen kötelező alapulvétele.

4. Általában kerülni kell mindazt, ami a kincstárt, mint perfelet ellentétbe hozza a kincstárral, mint bíróval, ezekre az esetekre a magánfélnek meg kell adni a kellő garanciát, aminek legcélravezetőbb eszköze a polgári és büntető perrendben elfogadott alapelvek elfogadása. (Ügyfél egyenlőség, iratbetekintési jogosultság, zúgírászat kizárása, könyvvizsgálat felülbírlásának az összes adatok közlése mellett leendő megvitatása, határozat részletes indokolása.)

5. Az elévülés intézménye elismerendő azokra az esetekre is, amidőn a fél részéről az adóköteles tény nem lett bejelentve.

6. Az illetékkiszabási eljárásban szükséges az illetékfizetési meghagyásoknak részletes és kimerítő indokolással való ellátása.

II. Kívánatos adó- és illetékügyekben a jogorvoslati eljárás olyan reformja, hogy a jogviták a független bíróság kellékeivel megszervezendő alsóbbfokú közigazgatási bíróságok elé legyenek vihetők.

Addig pedig, amíg ez nem lehetséges, a jelenlegi adófelsőzlamlási bizottságok pártatlan működése megfelelően biztosítandó. (Kincstár részéről gondosabb előkészítés, politikai befolyás kizárása, a kincstár képviselőjének kizárásával történő tanácskozás és a határozatok beható indokolása.)

Harmadfokon kívánatos egyenesadó és forgalmiadó ügyekben az ügyfél-nyilvánosság. Értve ezalatt a fél hozzászólási jogát is.

Az Országos Jogászgűlés szükségesnek tartja eme határozatával kapcsolatban annak leszögezését, hogy a közigazgatási jog tárgyában felvetett kérdésre hozott határozat szintén az alsófokú közigazgatási bíróságok felállítását kívánja.

Egyszersmind kifejezi azt az óhaját, hogy amennyiben a közigazgatási ügyek különleges természetéből folyó nehézségek avagy az általános közigazgatási reformnak a bíróságok kérdésével való összekapcsolása az alsófokú közigazgatási bíróságok felállításának lehetőségét késleltetnék, egyelőre csupán a pénzügyi alsófokú (fellebbezési) bíróságok állíttassanak fel, melyek keretébe azután az egyetemes alsófokú közigazgatási bíróságok bellelleszthetők lesznek.

Inhalt. Dr. M. Teller: Reformen auf dem Gebiete der Rechtspflege. — **Dr. A. Ullein:** Die Rechtsgrundlage der Wiedergutmachungspflicht Ungarns. — **Dr. P. Both, dr. A. Berényi, dr. E. Halász, dr. E. Vadász:** Vereinfachung der Rechtspflege. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Dr. FISCHERNÉ

diktáló-, másoló- és sokszorosító irodája
Budapest, V., Alkotmány-u. 21.

Meglepő olcsó árak!

296

Telefon: L. 963-60

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLÓ
Budapest, IV., Egyetem-utca 5. ☉ (A Belváros központjában.)

60 éve a fővárosi és vidéki úri középosztály találkozó helye. 100 modern, kényelmes szoba. Az étterem- és kávéházban cigányzene. Az Erzsébet-pince a főváros legjobb sörözője. Polgári árak. Szabó Imre, tulajdonos

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bére-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

Irodahelyiség

ügyvédi vagy más célra, közvetlenül a Kúria melletti új bérpalotában, első emeleten, öt szoba lelépés nélkül mindjárt átadó. Érdeklődők forduljanak közvetlenül: Hungária Ált. Biztosító R.-T.-hoz, V., Sas-u. 12. 307

Keresztény fővárosi ügyvéd, középkorú, nagy gyakorlattal, nagyobb fővárosi iroda volt vezetője, irodavezetőnek vagy társnak ajánlkozik. Leveleket «Ügyvéd» jellegre a kiadóba kérek. 308

Jónevű fővárosi ügyvéd, elsőrendű, sokoldalú képzettségű, nagy rutinnal, elismert jogi-irodalmi munkássággal, fővárosban vagy vidéken nyáron vagy állandóan elvállalná ügyvédi vagy közjegyzői iroda vezetését. Cím «Puritán» jeligen kiadóban. 309

Dr. Kostić László ügyvéd, irodáját Banjalukából Zágrábba, Kumičićeva 2 alá áthelyezte. Jogi képviseléseket az egész S. H. S. területére elfogad. Magyarul is levelez. 306

Most jelent meg!

CSEHSZLOVÁK VÁLTÓJOG

Az 1927. évi december 13-án kelt és a törvények és rendeletek gyűjteményében 1928. évi I. sz. alatt kihirdetett törvény és magyarázata

Fordította és magyarázta

Dr. Osváth Gyula,
nyug. jogakadémiai tanár

Bevezetéssel ellátta

Dr. Kálmiczky Géza,
ítélőtáblai bíró

Ára 2 pengő

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselet:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 297

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Hetényi József* budapesti kir. törvényszéki bíró: Emlékezés. — *Dr. Ullein Antal* párizsi követségi titkár: Magyarország jóvátételi kötelezettségének jogelvei. — *D-s.*: Az ügyvédi szólásszabadság. — *Dr. Auer Pál* budapesti ügyvéd: Jogirodalom. A magyar kereskedelmi és váltójog vázlata. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXI. 5. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár XX. 3.

Emlékezés.

Vártam. Azt hittem, hogy hivatottabb toll írja meg e sorokat. Tovább nem várok, az emlékezés mécsesét, amely annyi szívben ég, gyujtsuk meg a nagy nyilvánosság előtt is.

* *

Egy nyári szabadságidő alatt Párizsban járva elmentem az igazságszolgáltatás gigantikus palotájába. Ebben a palotában székel a franciák legfelsőbb bírósága is. (Cour de cassation.) Szünet volt; nemcsak a termek, hanem még a folyosók ajtai is zárva voltak; de a zárt üvegajtókon mégis be lehetett látni a hosszú pompás folyosókra. A folyosókon egymástól pár lépésre, talpazaton álló mellszobrok voltak láthatók. Csukott folyosó ajtó előtt irigyeltem azt az összes hibái mellett nagy nemzetet, amely így becsüli meg azokat a férfiakat, akik életük javát, szívük érzését, eszük minden értékes gondolatát az igazság hatalmas gondolatának szolgálatába állították.

Nekünk nincsenek ily szobraink.

Az ily szobrokat nálunk egy-egy nekrológ kísérli meg pótolni.

Felesleges külön rámutatni a kettő közötti különbségre.

Az egyik állandóan és folytonosan hirdeti az emberi nagyságot, az igazság érdekében kifejtett munkás példaképét, a másik poros könyvespolcokon vár esetleges felfedezésre.

De a felfedezés reménye is jobb a semminél.

* *

Eltemettük az ország egyik nagy bíróját: dr. Csathó Ferencet, a budapesti kir. ítélőtábla több mint egy évtizedet meghaladó időig volt elnökét.

Esős, szomorú idő volt. Az ég is gyászolt, amikor az ország jogászságának színe-java utolsó útjára kísérte a nagy magyar bírót.

A nagy szomorúságot az a gondolat enyhítette, hogy ez a férfi nem élt hiába; nagy eszmét nagyszerűen szolgált, egyike volt azoknak, akik igazságszolgáltatásunkat, kultúrfölényünk fényes dokumentumát, a tökéletesedés mai fokára segítették.

E nagy férfiú ravatalánál állva elmondhattuk Madáchcsal:

«Ember küzdve-küzdj
és bízva-bízzál».

* *

Nagy bíró a nagy jogással nem azonos fogalom; nagy jogász lehet valaki, aki a jog teóriáját, dogmatikáját ismeri és aki a jog szabályait a logika fegyverzetével alkalmazza.

A nagy bírónak szilárd jellemnek, a szépet ismerő és szerető, a jogesetet és annak hátterét meglátó, nagy és mély érzésekkel rendelkező egyénnek kell lenni.

Csathó Ferencet, ezt az igazságért rajongó férfiút, e tulaj-

donságok jellemezték; poros polcokon nyugvó iratcsomók, amelyekben a bölcsek bíró vezetése alatt hozott ítéletek alusszák immár talán örökös álmukat, tanuságot tehetnek a jobb létre költözött «nagy bíró» mellett.

* *

Nagy tudásával, nagy jellemével, hatalmas emberszeretettel azonban nemcsak a jogszolgáltatás szűkebb, egy-egy konkrét eset elbírálásában megnyilvánuló területén működött, hanem az idők folyamán, különböző felsőbb bíróságok élén állva, értékes erejét az igazságügyi igazgatás szolgálatába is állította.

Adminisztrációját ugyanaz a bölcsesség jellemezte.

Tudta, hogy az emberektől mit szabad, mit lehet várni. A kiválóságokat támogatta, a középszerűeket ösztökölte, a vezetésére bizottakat szerette, emberi gyarlóságokkal szemben elnéző, indokolhatatlan emberi vétkek kérdésében erélyesen szigorú volt. Aki ott állt Vele szemben hatalmas fogadószobájának közepén vagy meghitebben ott ült íróasztala mellett, az érezte, hogy atyai jóindulattal telt, de azért minden szavával és tetteivel tiszteletet parancsoló főnökével beszél. Ígéreteiben nem volt bő, de amit ígért, azt amit kilátásba helyezett, az a nagy bíró, a nagy férfiú, igaz szava volt.

A vezetésére és felügyeletére bizottak ezrei áldják emlékét.

* *

És ez a sokoldalú, teljes embert kívánó tevékenység nem tudta kimeríteni ezt a hatalmas Egyéniséget.

Ugyanaz a tisztelet övezte a magyar társadalomban; a Nagy-Magyarország egyik legelső kaszinójának vezető férfija volt. Ott is dicsőséget hozott a magyar bíróra.

Előkelő volt megjelenésében, gondolkodásában és ez az előkelősége nyilvánult meg hivatali, társadalmi és magánéletében.

* *

Eltávozott közülünk. De mi, akik szerencsések voltunk ismerni, mi akik nagyon tiszteltük és szerettük, mi akiket jóságáért hálaérzet tölt el, kegyelettel fogjuk övezni nagy, nemes emlékét; a nagy magyar bíró példaképét látjuk Benne.

Szegény megcsontított Hazánkat az Istenben Megboldogult-hoz hasonló férfiak tehetik csak ismét naggyá és hatalmassá.

Dr. Hetényi József.

Magyarország jóvátételi kötelezettségének jogelvei.*

Amint fentiekből láthatjuk, a békeszerződés pontosan elválasztja a zálogtartási jogot a végrehajtástól. Magyarországgal szemben zálogos hitelező gyanánt maga a Jóvátételi Bizottság lép fel, noha tartozásunk voltaképpen a szövetségesekkel szemben áll fenn. A bizottság azonban nem a hitelezők magánjogi megbizottja, hanem közjogi személy, melynek szuverén jogkörébe tartozik a zálogokat lekötve tartani vagy azokat feloldani. Láttuk azt is, hogy a végrehajtás terén a bizottság csak az előfeltételt teremti meg, a végrehajtás maga a hitelezők joga, akik érdekeik érvényesítésében még a bizottság «javaslataihoz» sincsenek kötve. A Jóvátételi Bizottságnak az a joga, hogy a tartozás összegét

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 12. és 13. számban.

teljesen önkényesen állapíthatja meg, különösen elítélendő jelleget ad a hitelezők intervenciós jogának.³³

A Jóvátételi Bizottság hatásköre több, a jóvátételtől teljesen független kérdésre is kiterjed. Ezek közül a legfontosabbak a következők: a) a háború előtti államadósságok felosztása; b) az osztrák-magyar bank likvidálása; c) az átengedett állami javak felbecslése; ³⁴ d) az ú. n. *Comité de Contrôle* tagjainak kinevezése a népszövetségi kölcsönt jegyző államok sorából.³⁵

A békeszerződéseknek a reparációkra vonatkozó szinte példátlanul szigorú rendelkezései láttára önkéntelenül felmerül előttünk a kérdés: micsoda biztosítékot nyújt a nemzetközi jog a gyengének oly célból, hogy azt az erősebb fél egy szerződéses alakba öntött egyoldalú diktátummal ki ne foszthassa és meg ne semmisíthesse? A magánjogban már a római jogtól kezdődőleg egészen a legmodernebb jogokig fennállt az az elv, hogy a szerződés, úgy mint bármely jogügylet érvénytelen, ha hatálya az általános jogelvekbe vagy a jó erkölcsökbe ütközik. A nemzetközi jogban e jog autonóm jellege szükségképpen kell, hogy magával hozza fenti megkötöttség nem létét? *Fauchille* szerint a magánjog elvei e pontban a nemzetközi jogban is irányadók, amennyiben *«tárgyának meg nem engedett volta miatt érvénytelen minden oly szerződés, mely a pozitív jogot, az általános erkölcsi szabályokat és az emberi alapjogokat sérti»*.³⁶ Kinek hatáskörébe tartozik azonban ennek megállapítása? Ki fog ennek az elvnek érvényt szerezni? Mindmégannyi megoldatlan kérdés, melyek a mai nemzetközi jog labilis voltára mutatnak. Részben a nemzetközi jog is kikényszeríthető ugyan, csak hogy itt a *jurisdiction* kezdetleges volta miatt az executiva a felek kezében van ugyanannak az erőnek alakjában, amely már a jogalkotásnál is oly gyakran szerepel. Így tehát, amíg a nemzetközi jog autonóm jog marad, a *coactus volui, sed tamen volui* és a *pacta sunt servanda* elveit tényleg csak a helyesen alkalmazott *clausula rebus sic stantibus* elvével lesz lehetséges kikorrigálni. A történelem a példára, hogy ezen utóbbi elv fellép mindenütt, ahol ellanyhul az erő, melynek segítségével egy sérelmesnek vélt konvencionális jog megalakult.

A jelenlegi helyzetre nézve a Jóvátételi Bizottságnak 1924 febr. 21-iki 2797. sz. két határozata irányadó. Hogy a népszövetségi kölcsön felvételét lehetővé tegye, a Jóvátételi Bizottság hosszú ellenkezése után ³⁷ fenti határozatával a 250 millió arany koronára rugó népszövetségi kölcsön törlesztéséig, 1943-ig, felfüggesztette a trianoni 180. c.-ben megállapított zálogjogát a magyar állam egyes bevételeire (vámok, dohány- és sójövedék, cukoradó), jelezvén egyúttal, hogy szükség esetén ez a felfüggesztés egyéb bevételekre is kiterjedhet. Továbbá képtelen lévén a trianoni 163. c. értelmében Magyarország jóvátételi tartozását megállapítani, a bizottság Magyarország fizetési kötelezettségét 1943-ig 200 millió aranykoronában állapította meg és pedig a következő részletekben: 1924 jan. 1-től 1926 dec. 31-ig, vagyis az ú. n. *rekonstrukciós*

³³ Valamely tényleg fennálló és meghatározott tartozást a hitelező államok a multban is többször hajtottak be erőszakosan, sőt *Vattel* (*Droit des Gens*. 1763. II. könyv, XVIII. fejezet, 342. §) erre az államokat fel is biztatja. A XIX. és XX. században a nagyhatalmak ily természetű intervencióival találkozunk Egyiptommal, Tunissal, Görög- és Törökországgal szemben. Az Északamerikai Egyesült-Államok nem kevésbé erőszakosan jártak el St. Domingóval, Haitival, Hondurassal, Nikaraguával, sőt Mexikóval szemben. Angliának, Németországnak és Olaszországnak egy Venezualeával szemben fennálló követelésük behajtását célzó katonai akciója eredményezte a híres *Drago-élet*. *Drago* Lajos, Argentína elnöke 1902 dec. 29-én Washingtonban tett deklarációja megengedhetetlennek minősítette egy államterületnek, (elsősorban amerikai földnek) megszállását valamely pénzügyi követelés behajtása céljából.

³⁴ Lásd: *Comm. des Réparations*: Vème Rapport sur les travaux de la Commission. Paris. Alcan kiadása. I. kötet, 279. old.

³⁵ E bizottság feladata «örködni a felett, hogy a Jóvátételi Bizottságnak a trianoni 180. c. által biztosított jogkörét sérelem ne érje». (Lásd: II. sz. népszövetségi kölcsön jegyzőkönyv VIII. cikkely. — C. 773 (3) és C. 774 (3) 1923 II. sz. népszövetségi kiadványok.)

³⁶ *P. Fauchille*: i. m. I. kötet, 3 rész, 300. old.

³⁷ A tárgyalások menetét illetőleg lásd: *Mitzakis*: Le relèvement financier de la Hongrie et la Société des Nations. Paris. 1926. 195—8., 202—4. és 233—8. old., továbbá *E. Horn*: Le relèvement économique de la Hongrie. (Journal des Economistes, 1927 júl. 15. szám.)

időszak alatt munkanaponként számítandó 880 tonna (pécsi) szénnek megfelelő fizetség vagy szállítás; 1927 jún. 30-tól 1943 dec. 31-ig félevenként 2^{1/2} milliótól fokozatosan 7 millió aranykoronáig terjedő fizetség vagy szállítás.³⁸ Ezen összegekbe beleértendőek Magyarországnak az összes a békeszerződésből és a fegyverszüneti egyezményekből folyó tartozásai, a Jóvátételi Bizottságnak azon utólagos megszorításával, hogy a teljesítményekhez előzőleg az ő jóváhagyása kérendő ki és hogy azok valamely szövetséges állam javára történjenek.³⁹ Ezek azok a fizetések, melyek *«békeszerződési terhek»* (*charges du traité*) címen terhelik a magyar állam költségvetését.

A jóvátétel kérdésében Magyarország és Ausztria között az a lényeges eltérés mutatkozik, hogy Ausztria esetében a Jóvátételi Bizottság csupán a zálogjogokat függesztette fel 20 évre, míg a jóvátételi kötelezettség kérdése nyitva maradt, *Magyarország esetében ellenben 1943-ig a megállapított részleteken felül semmiféle fizetség sem követelhető*. Itt fontos annak kiemelése is, hogy a bizottság 1924 febr. 21-iki határozata jogi természetében közelebb áll egy kétoldalú megállapodáshoz, mint egy egyoldalú döntéshez, tekintve, hogy a bizottság határozatához előzetesen kikérte a magyar kormány hozzájárulását, amely neki a *párizsi m. kir. követ útján* meg is adotta.⁴⁰

Tisztázandó végül az a kérdés is, hogy megengedhető-e, miszerint a Jóvátételi Bizottság *már most* megállapítsa Magyarország 1943 után fizetendő jóvátételének összegét? Egy ily megállapítás szerintünk feltétlenül ellenkeznék azzal az «igazságossággal, méltányossággal és jóhiszeműséggel», melyet a trianoni szerződés VIII. rész II. Függelék 11. §-a a bizottságnak irányul szabott és pedig a következő okoknál fogva:

a) A trianoni 163. cikkely szerint a jóvátétel összegét csak akkor lehet Magyarországra kivetni, ha a Jóvátételi Bizottság már megállapította a károk teljes összegét, továbbá azt, hogy Németország ebből mit képes saját maga megfizetni. Már pedig az 1924 ápr. 9-iki *Dawes-terv*, mely a német jóvátételi fizetések alapját képezi, Németország terhére csupán részletfizetéseket állapít meg és határozottan kiemeli, hogy a jóvátételi végösszeg megállapítása nem célja.⁴¹

b) A trianoni 164. cikkely és a VIII. rész II. Függelék 12. §. b) pontja szerint a jóvátételnek mindenkor Magyarország teljesítő képességéhez kell alkalmazkodnia. Már pedig, hogy lehet *ma* megállapítani, hogy Magyarország *1943 után* mily mértékben lesz fizetőképes?

c) A népszövetségi szanálási terv és a Jóvátételi Bizottság 1924 febr. 21-iki határozatai szoros szervi összefüggésben állnak. A bizottság e határozatok kísérő jegyzékében kijelenti, hogy a szanálási tervet «a legnagyobb rokonszenvvel» fogadja, sőt, hogy ez a terv «magának a Jóvátételi Bizottságnak kérésére dolgoztatott ki»⁴² és a bizottság hő vágya mindazon hatalmában álló intézkedéseket megtenni, melyek alkalmasak arra, hogy ezt a tervet *úgy Magyarország, mint hitelezői érdekében megvalósítsák*. Maga a szanálási terv pedig a legnagyobb nyomatékkal hangsúlyozza, hogy *a hitelezőknek az egész törlesztési időszak alatt a legteljesebb biztonságban kell lenniök Magyarország pénzügyi kötelezettségeit illetőleg*.⁴³ Már pedig hogyan lehetnének a hitelezők «teljes biztonságban», ha Magyarország terhére még a törlesztési időszak folyamán, ellentétben a szanálási terv szellemével, oly kötelezettség állapíthatnák meg, mely az ország hitelképességét súlyosan megingathatná?

³⁸ *Société des Nations*: Reconstruction Financière de la Hongrie. (C. 185. M. 53. 1924. II. sz. kiadvány), 24—26. old.

³⁹ Jóvátételi Bizottság 1924 dec. 3-iki 213/29—13/414. sz. határozata. A Népszövetség véleményét illetőleg lásd: fenti 1. alatt jelzett kiadványt (21. old.) és a népszövetségi pénzügyi bizottságnak 1924 jan. 18-iki levelét (C. S. C. H. 8. sz. népszövetségi okmány).

⁴⁰ Lásd fentidézett népszövetségi kiadvány 23. oldalát.

⁴¹ *Comm. des Réparations*: Rapports des Comités d'Experts. VIII. kötet, 11. old. (Paris, F. Alcan kiadása. 1924.) Lásd még: *G. P. Auld*: The Dawes plan and the new economies. London, 1927. *P. Alriq*: Le plan Dawes. Paris, 1927.

⁴² Itt a bizottság 1923 okt. 17-iki határozatára utal. Lásd: fenti népszövetségi kiadvány II. oldalát.

⁴³ Lásd: *Sir Arthur Saller* 1924 ápr. 29-iki jelentését és a Népszövetség pénzügyi bizottságának 1923 dec. 20-iki jelentése X. részének b) pontját. (Fenti népszövetségi kiadvány 7. és 21. old.)

Minden okunk meg van remélni, hogy azok a hatalmas konstruktív gazdasági erők, melyek már egyszer megakadályozták azt, hogy a reparációk rideg politikai célok szolgálatába állításának, a későbbi években ugyanilyen szellemben fogják a háborús tartozások és követelések kuszált problémáját megoldani. Mindazonáltal elméletben nem lehet kizártnak tartani, hogy a Jóvátételi Bizottság, élve a békeszerződések által ráruházott szinte korlátlan hatáskörével, minden *ius aequum* ellenére még az ú. n. törlesztési időszakon belül Magyarország jóvátételi tartozásának összegét meg nem állapítja. Egy ilyen módon megállapított és 1913 után esedékesse váló tartozásnak behajthatósága azonban annál problematikusabbá válnék, minél inkább fog csökkenni a következő 15 éven belül az az erő, melyet egyes «hitelező» államok tiltakozásunk ellenére megítélt követelésük érvényesítése érdekében Magyarország ellen latba vehetnek.⁴⁴

Dr. Ullein Antal.

Az ügyvédi szólásszabadság.

Az ügyvédek ellen hivatásuk teljesítése közben felmerült konkrét rágalmozási perekkel nem akarok foglalkozni, hanem *általánosságban* kívánom tárgyalni az ügyvédi szólásszabadság közérdekű kérdését.

I.

Az ügyvéd jogállása.

Az ügyvédi működés legtipikusabb formája a perekben való közreműködés, tehát az ügyvédi hivatás és hatáskör vezérmotívumait legbiztosabban a perben való közreműködéséből lehet levezetni. A per az *ellentétes érdekű feleknek* jogi vitája, melyben egy harmadik tényező — a bíró dönt. A *kötelező védtelem és az ügyvédi kényszer eseteiből következik, hogy a törvényhozás az egyéni jogok védelme és hatályosabb érvényesítése céljából*, szóval a jogrend érdekében, *bizonyos esetekben közérdekűnek tekinti és elengedhetetlennek minősíti, hogy a felek ne a saját jogtudatlanságukkal és gyakorlatlanságukkal érvényesítsék, illetve védjék jogukat*, hanem kötelezővé teszi a törvény az ügyvédi képviselést a felek részéről.

Ez az ügyvédi képviselő elsősorban a büntető pernek leg súlyosabb eseteiben kötelező, amidőn a laikus féllel szemben egy jogilag és gyakorlatilag túlnyomó erő, a kir. ügyész áll, akivel szemben az ügy által saját személyében érintett vádlott még pszichológiailag is hátrányban áll.

A) A *büntető perben* a védő hatáskörében tükröződik vissza legélesebben az ügyvéd feladata, hatásköre és funkciója. A védő feladata a legtipikusabb ügyvédi funkció, mely az ügyészi túlsúlynak az anyagi igazság érdekében való ellensúlyozására szolgál és csak formai dolog, hogy a Bp. a védőt, nem a vádlott képviselőjének minősíti, hanem a perbeli fél jogait biztosítja számára.

A Bp. szabályai értelmében a *védő jogállása* a következő:

1. Az ügyet teljesen a *vádlott érdekében* köteles felfogni és egész tevékenységét a vádlottra nézve kedvező momentumokra kell koncentrálnia. (Bp. 62. §. «A védő *védtelje érdekében* az eljárás bármely szakában . . . eljárhat.»)

2. *Magántudomását* a perben *nem* használhatja fel és magántudomására nézve ki nem hallgatható. (Bp. 204. §. 2. p.)

3. Perorvoslatokat *csak a vádlott javára* érvényesíthet. (Bp. 383. §. II. p. stb.)

A büntetőperben tehát *egész élességében* jelentkezik azon szabály, hogy az ügyvédnek (védőnek) *egyoldalú feladata van*, ellentétben a kir. ügyésszel, akire a Bp. 9. §. — *pium desiderium* gyanánt — kettős feladatot rótt (materiális védelem a vád teendői mellett).

⁴⁴ *Titulescu* román külügyminiszter a népszövetségi tanács 1928 márc. 8-iki délelőtti ülésén felemlített egy 1922 márc. 11-én Párizsban létrejött szövetségközi megállapodást, melynek 11. §-a szerint az Ausztriára és Magyarországra eső jóvátételnek az összes jóváírások leszámítása után legalább is hat milliárd arany márkát kell kitennie. Erre *gróf Apponyi* ugyanezen nap délutáni ülésén azt válaszolta, hogy a jóvátétel megállapítása nem egyes hatalmak diplomáciájának, hanem a szuverén Jóvátételi Bizottságnak a joga; e bizottsággal egyébként 1924 febr. 21-én 20 évre megállapodtunk; végül a Magyarországra kivetendő esetleges jóvátételnek az országra mindenkor teljesítő képességéhez kell idomulnia. (C/49ème Session) P. V. 5. (1. és 2. sz. népszövetségi kiadványok).

B) Ugyanezek a szabályok érvényesülnek az Ü. R., az 1874. évi XXXIV. teikk értelmében olyan esetekben, amidőn az ügyvéd nem büntető perben, hanem *más perben* képviseli a felet.

Az Ü. R. 49. és 62. §-ai köteletségévé teszik az ügyvédnek, hogy a vállalt ügyben híven járjon el és a képviselt fél érdekében a törvényes intézkedéseket szorgalommal és pontossággal tegye meg, melyek a reábizott ügy rendes intézésével és teljes befejezésével egybe vannak kötve. Szólásszabadság pedig az Ü. R. 52. §. értelmében *csak megbízójának védelmében* illeti meg, tehát ezzel ellentétes szempontokat nem hozhat fel és nem fejtegethet.

Ezek a törvényes jogszabályok, melyeket az ügyvéd *titoktartási* kötelezettsége egészíti ki, az ügyvéd *hatáskörét* a polgári perekben teljesen egyoldalúvá teszi, nevezetesen:

1. Az ügyvéd a fél által reábizott ügyben és a fél érdekében köteles eljárni, *tehát az ügyet abban az értelemben köteles felfogni* a tényállás szempontjából, amint azt az ügyfél reábizta.

2. Az ügyvéd a fél információját *egész terjedelmében* («pontosan») köteles felhasználni.

3. Az ügyvéd az ügyben «*híven*» köteles eljárni azaz a fél információjához végsőkig ragaszkodni köteles.

4. A fél érdekével *ellentétes* momentumokat nem hozhat fel, *nem* méltányolhat és nem ismerhet el.

5. *Csak a fél érdekében* tehet intézkedéseket és veheti igénybe a törvényes eszközöket, de nem az ellenfél helyzetének javítása céljából.

Ez a kétségtelenül fennforgó, a törvény által az ügyvédre nézve előírt, sőt fegyelmi, illetve büntető konzekvenciákkal biztosított egyoldalúság *csak látszólag áll ellentétben* a jog és az igazság eszméjével, a valóságban azonban ezen legfőbb ideálok előmozdítására szolgál:

1. Minnél jobban koncentrálna magát az ügyvéd a saját felének szempontjaira, *annál biztosabban és hatályosabban* érvényesíti azokat.

2. A támadó fél képviselőjének egyoldalúságával és koncentráltságával szemben *áll* a védekező fél képviselőjének egyoldalúsága és felének érdekeire való koncentrálttsága, tehát az eldöntendő jogeset mindkét oldalról a legalaposabb és legélesebb megvilágításba kerül.

3. A felek felett álló és a per felett döntő bíró *tehermentesítve van* az anyaggyűjtés és a vele járó praecipitáció alól és így a jobbról és balról a legélesebben exponált álláspontok közül a helyesebbet elfogulatlanul és valamennyi szempont mérlegelése alapján teheti magáévá.

Az *ügyvéd egyoldalú*, azaz a fél szempontjai és érdekei által dominált *jogállása* tehát nemcsak formailag következik a képviselő fogalmából, hanem *konstrukcionális eleme a pernek*.

Ezen *konstrukcionális jellegből* a következő alapvető szabályok vonhatók le:

1. Az ügyvéd *kizárólag* a fél érdekében köteles eljárni, az ellenfél javára szolgáló szándékos eljárás a praevicatio, az ilyen gondatlanság pedig a fegyelmi vétség fogalma alá esik.

2. A fél által előadott tényállást az ügyvéd *köteles elfogadni* és azt oly terjedelemben érvényesíteni, amint azt a fél által vitatott jog, illetve kifogás megkívánja, tehát a fél által allegált tényállásból az ügyvéd a fél jogára releváns tényeket el nem ejthet.

3. A fél által adott tényálláshoz az ügyvéd híven ragaszkodni köteles, tehát az ellentétes perbeli momentumokkal (tanuvallo-másokkal, okmányokkal, az ellenfél allegátaival stb.) köteles teljes erejéből és a legélesebben *szembefordulni*.

(A szóbanforgó kötelezettség alól egyetlen egy kivétel van: ha a fél kijelenti, hogy a joglépések mások jogának kijátszására irányulnak, illetve az ügyvéd más módon jut azon *meggyőződésre*, hogy felét ilyen célzat vezeti. Ebben az esetben fegyelmi felelősség terhe alatt köteles az ügyvéd a képviselőt illetve a közbenjárást megtagadni: Ü. R. 47. §.)

Az Ü. R. 47. §. azonban *nem kényszeríti* az ügyvédet az inkvizitor szerepére a féllel szemben. Ellenkezőleg, amint a fél bizalommal fordul az ügyvédhez, az ügyvéd is köteles bizalommal fogadni a felet és nem rendítheti meg a kölcsönös bizalmat azzal, hogy a fél előadásában kételkedik.

C) Miután az Ü. R. 38. §. az ügyvédet a fele képviselőjére nemcsak bíróságok, hanem hatóságok előtt is feljogosítja, a peren kívüli és közigazgatási eljárásban az ügyvéd jogállása a peres ügyekben elfoglalt jogállásával *analóg* módon értelmezendő.

II.

Az ügyvédi szólásszabadság.

Az ügyvédi szólásszabadság járuléka és eszköze az ügyvéd törvényes hatáskörének, *tehát mindarra kiterjed*, ami az ügyvédnek jogállása értelmében joga vagy kötelessége. A szólásszabadság nem egyéb, mint az ügyvédi feladatának a bíróságok és hatóságok előtt szóbeli vagy írásbeli formában való érvényesítése.

Az Ü. R. 52. §. szerint: «Az ügyvéd teljes szólásszabadsággal bír megbízójának védelmében». Ebből a következő szabályok folynak:

1. Az ügyvédi szólásszabadság *közjogi* természetű, amint közjogi természetű az ügyvédi képviseleti jog is, melynek járuléka. Ennélfogva az ügyvédi szólásszabadság minden sérelme *alkotmányjogi sérelem* és ott ahol az ügyvéd szólásszabadsága és az egyéni jogok ütköznek össze, *mindig a magánérdekeknek kell háttérbe szorítaniuk* az ügyvéd közjogi jogosítványával szemben.

2. Amint az ügyvéd hatásköre és feladata a fél érdekeinek képviselésére van redukálva, éppúgy szólásszabadságát is *csak a fél érdekében* használhatja fel, de sohasem fejtegethet ügyfele érdekeibe ütköző tételeket.

3. Eltekintve ettől a megszorítástól, a törvény teljes szólásszabadságot biztosít az ügyvédnek, tehát a bíróságok és hatóságok egyáltalán nem korlátozhatják az ügyvédet szólásszabadságában, *korlátozásnak csak akkor* van helye, amidőn ezt más törvény (pl. Bp. 297. és 319. §-ai) kivételképpen megengedi.

4. Az ügyvédi szólásszabadság büntetőjogi immunitást von maga után. «Qui jure suo utitur, nemini facit iniuriam». A jogellenesség pedig minden bűncselekmény előfeltétele.

* *

A fenti szempontok analízálása által az ügyvédi szólásszabadság *terjedelmére* nézve a következőkre jutunk:

1. Az ügyvéd köteles az *összes* jogilag releváns tényeket előadni, amelyeket ügyfele információ alakjában reabízott.

2. Amivel a peranyag az ügyfél javára *bővül*, azon novumokat az ügyvéd köteles felhasználni.

3. A fél által allegált töredék tényállást az ügyvéd köteles *inditium gyanánt kezelni*, azaz azt a tényekből vonható következtetések által kiegészíteni olyan mértékben, mint azt következtetés útján a bíróság kiegészítheti.

4. Megilleti az ügyvédet a *szabad kritika* ügyfelének védelmében minden az ügyfelének jogával ellentétes momentummal szemben. (Tanu szavahihetőségének kétségbevonása stb.)

5. Joga van az ügyvédnek a peranyagból az ügyfele javára szóló *összes jogi következtetéseket* levonni és csak olyan tényeket nem érínthet, melyek a tételes törvények értelmében praesidiumot képeznek. (Bp. 7. §., Bv. 15. és 16. §-ai, Bp. 319. §.)

6. Joga van az ügyvédnek az ügy intézésére hivatott hatóság eljárását a *törvényszerűség és az ügyvitel szempontjából* kritizálni, amennyiben azt a kizárási vagy mellőzési indítványok, sürgetések felügyeleti panaszok, perorvoslati kérelmek stb. megkívánják.

* *

Ezen latitude nélkül az ügyvéd nem tud megfelelni törvényes feladatának, mely a reabízott ügy rendes vitelében és annak teljes befejezésében áll.

III.

Az ügyvédi immunitás.

Az ügyvéd a törvényben előírt kötelességeinek elmulasztása vagy megszegése esetében fegyelmileg, esetleg a Btk. 482. §. alapján büntetőjogilag felel. *Amint a törvény parancsolólag és szankciók terhe alatt ír elő* az ügyvéd számára, *annak teljesítése nem lehet jogellenes és nem képezhet bűncselekményt*. Az ügyvéd immunitását, tehát a büntetőjogi következmények alóli mentességét *elsősorban* ezen általános jogi axiomában kell keresni. Az ügyvéd büntetőjogi immunitása az egyes hivatása gyakorlása közben felmerülő büntetőjogi álképletekkel szemben a következőképpen alakul:

A) *Hamis vád. (Hatóság előtti rágalmasz.)*

Midőn az ügyvéd az ügyfél által adott tényállás alapján és utasítása folytán egyenesen büntető feljelentést tesz valaki ellen, hamis vád illetve hatóság előtti rágalmasz címén csak a fél lehet felelős, mert az ügyvéd nem rendítheti meg a bizalmi viszonyt

azzal, hogy felének szavahihetőségében kételkedik, azonkívül közjogi feladata, hogy a fél jogkeresését jogi tudásával támogassa, *azaz a fél által adott tényállásnak megfelelő akciót érvényesítsen*.

Ezt a felfogást az Ü. R. *tételes* intézkedései is megerősítik:

1. Az Ü. R. 51. §. értelmében az ügyvéd köteles a feljelentéshez meghatalmazást csatolni, tehát okirattal igazolni, hogy az initiativa a feltől származik, másként a feljelentés *nem érvényes*.

2. Az Ü. R. 62. §. értelmében az ügyfél nevében előadottak harmadik személyre nézve *ügy tekintendők*, mintha azt a fél maga adta volna elő.

3. A fél utasításai az Ü. R. 49. §. értelmében külön írásba foglalandók, *aminek csak akkor van értelme*, ha ez az utasítás, illetve annak írásbafoglalása az ügyvéd fedezésére szolgál.

(Ha azonban az ügyvédet felbujtják egy hamis feljelentés megtételére vagy pedig ő bérel fel egy strohmannt, akinek a nevében hamis feljelentést tesz, maga az ügyvéd is felelős, mert az ügyvédi rendtartás 47. §-ban statuált kötelességét szegi meg, mely a joggal való visszaélést tiltja.)

Ha pedig az ügyvéd egy okirat valóságát vonja kétségbe és a polgári per bírása az aktákat a büntető hatóságokhoz teszi át, az ügyvéd felelősségre nem vonható, mert az ügyfele érdekével ellenkező momentumok érvényesítése közjogi kötelessége. Ugyanez áll arra az esetre, ha a vádlott tagadása esetén az ügyvéd azzal teszi nyomatékosabbá a védelmet, hogy a perbeli momentumok alapján egy harmadik személyre mint tettesre tereli a figyelmet. *Ebben az esetben is közjogi kötelességének tesz eleget* az ügyvéd, midőn védencének érdekében egy harmadik személy bűnösségének lehetőségére utal. Közjogi kötelességének gyakorlásától nem tarthatja vissza azon eshetőség, hogy akár az egyik, akár a másik esetben büntetőjogi konzekvenciák hárulnak egy harmadik személyre.

B) *Rágalmazás.*

A legsűrűbb és legaktuálisabb esetek, melyeknek legnagyobb része azonban a Bv. 17. §. 1. és 2. bek. alá eső *bűncselekményt kizáró ok* folytán válik tárgytalanná.

Az *ügyfélre* az üggyel kapcsolatban tett tényállítások a Bv. 17. §. 1. bek. rendelkezése folytán esnek ki a rágalmasz köréből. Nem helyeselhetők azon ítéleteket, melyek szerint a kir. ügyész nem esik az ügyfél fogalma alá. *A Bp. 13. §. 5. bekezdése kifejezetten kimondja, hogy a kir. ügyészség félnek tekintendő*, tehát a Bv. 17. §. 1. bek. szempontjából, mely ügyfelet említ, a Bp. 13. §. 5. bek. legalis interpretációt képez.

A feljelentőre, tanura stb. tett az üggyel összefüggésben levő és a fél érdekében szükséges tényállítások a Bv. 17. §. 2. bek. értelmében esnek ki a rágalmasz köréből. Ellenben vannak bírói ítéletek, melyek szerint a *hatóságokra tett* tényállítások nem esnek a Bv. 17. §. alá, mert a Bv. 17. §. csak személyekre és nem hatóságokra vonatkozó tényállításokat mentesít.

Ezen ítéletek nem felelnek meg a törvénynek:

1. Amíg a hatóság az ügy intézésére imperiummal bír, tényleg nem ügyfél, hanem az ügyfelek felett álló tényező. *Amint azonban a konkrét ügy intézéséből kifolyólag a hatósági személy ellen felügyeleti panasszal, fegyelmi vagy büntető feljelentéssel élnek*, egy új ügy keletkezik, mely esetleg egész más közjogi természetű, mint az alapügy volt.

Ebben az új ügyben a bepanaszolt hatóság a panaszlott, illetve a vádlott, szóval *az ügyfél jogállásával bír*, tehát a feljelentés a Btk. 227. vagy a Bv. 20. §. alá esik, midőn az ügyvéd a tényállításokért nem felelős. Az új ügy folyamán tett egyéb tényállítások pedig *a bevádolt hatóság jogállás változásánál fogva*, mint félre vonatkozó tényállítások a Bv. 17. §. 1. bek. alá esik.

2. A Bv. 17. §. 2. bek. a mentességet nem attól teszi függővé, hogy a nyilatkozat személyekre vonatkozzon, hanem attól, hogy *az üggyel összefüggésben legyen és a fél érdekében szükséges nyilatkozat volt*. Ennélfogva a védőnek az a tényállítása, hogy a detektívek a Bp. 135. §-ba ütköző módon csikarták ki védencének beismerését, teljes büntetőjogi immunitást élvez. Ha pedig perdöntő kérdés, hogy a közigazgatási hatóságok törvényesen jártak-e el, a védő nyugodtan allegálhatja a törvényszegést, mert az 1869:IV. tc. 19. §. értelmében még a rendeletek törvényességét is felülbíráhatja a bíróság, még inkább a hatóságok egyéb tényeit.

3. *Általában ami fölött a bíróság dönthet, abban a kérdésben az ügyvéd teljes szólásszabadsággal fejtheti ki a saját nézetét.*

4. A *favor defensionis* elvébe ütközne, ha a védő a perdöntő kérdésekben nem fejthetné ki szabadon a maga nézetét.

5. A Bp. 319. § értelmében a perbeszéd csak akkor szakítható félbe, ha másnak becsületét szükség nélkül érintő kitételeket tartalmaz, tehát nem szakítható félbe, ha a támadás indokolt. Másnak becsülete alatt mindenkinek a becsületét érteni kell, akit a becsületvédő törvény véd, tehát a hatóság becsületét is. Az anyagi igazság érdekében minden magánszempontra és így a hatóság becsületvédelmének is el kell némulnia. Ha pedig a törvény a perbeszéd félbeszakítását azaz a prevenciót egyenesen megtiltja, retorzióknak sem lehet helye.

C) Becsületsértés.

Az 1879 : XL. tc. 47. §. az eljáró hatóság megsértését kihágásnak minősíti, az 1887 : XXVIII. tc. 3. §. ezt a kihágást fegyelmi vétségnek minősíti át, amennyiben annak ügyvéd az alanya.

Miután az ügy intézésére hivatott hatóság megsértése csupán kihágást, illetve fegyelmi vétséget képez, harmadik személyek megsértése vagy a Bp. 319. § értelmében perjogilag indokolt és retorzió alá nem eső tény vagy pedig mint az eljáró hatóság megsértésénél csekélyebb súlyú kisiklás csupán mint rendzavarás torolható meg.

D) *Laudatio criminis.* (Btk. 174. §.)

Miután az ügyvéd azt fejtegeti, hogy a vádlott ténye nem bűncselekmény, nem a bűnt dicséri, hanem a váddal szemben kötelességszerűen foglal állást. Ha pedig a kétségtelen bűncselekmény nemesebb motivumait domborítja ki, nem a bűntevőt dicséri, hanem az enyhítő körülményeket csoportosítja.

Ezekben az esetekben *laudatio criminis*-ről szó sem lehet, ellenben ha a védő egy politikai gyilkosság tettesét glorifikálja, a Btk. 174. §-ba ütköző vétséget követ el.

Zárszó.

A jogintézmények értelmezése csupán a vele összefüggő szabályok, azaz az egész jogrendszer figyelembevételével lehet helyes, tehát az ügyvéd büntetőjogi felelősségénél az Ü. R. és a peres eljárások egész rendszerét figyelembe véve kell a jogi kérdést elbírálni. A magyar alkotmány és a magyar törvények az ügyvédi szólásszabadságot a legteljesebb mértékben adták meg, átérzve ezen intézménynek közérdekű fontosságát.

A magyar bírói gyakorlat évtizedeken át védte és védi az ügyvédi szólásszabadságot, azokat az ítéleteket pedig, amelyek a fent kifejtett praemissáknak nem felelnek meg, mint muló és elszigetelt kivételeket kell tekinteni, amelyek remélhetőleg igen rövid idő alatt jogtörténelmi emlékeké válnak. D—s.

Jogirodalom.

A magyar kereskedelmi és váltó jog vázlata.

Írta: dr. Kuncz Ödön. Második bővített és átdolgozott kiadás. I. rész: A kereskedő vállalata és a kereskedelmi társaságok. Budapest, 1928. Grill Károly kiadása.

Kuncz Ödön könyvének első kiadása méltó feltűnést keltett megjelenése idején.

Kuncz Ödön újat és értékeset adott: a modern gazdasági élet jogát. Azt a kereskedelmi jogot, amelyet a modern kapitalizmus gyors tempójú fejlődése nem várt, hihetetlen arányai, egy részben elavult törvény szűk keretei ellenére kifejlesztettek. A törvény rendelkezéseinek ismertetésén és magyarázatán, valamint a bírói gyakorlat tanításain kívül bemutatta a gyakorlati élet intézményeit, megoldásait és megvilágította azokat az élő jog szempontjából.

Amde az élet rohan, vágat szünetlenül és a fejlődő gazdasági élet, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok megsokasodása, új irányeszmék terjedése, társadalmi erők átcsoportosulása, hatalmi eltolódások új jogot, újabb haladást, más formákat kívánnak és hoznak is létre. És hét évvel Kuncz Ödön könyvének megjelenése után nagyon is indokoltnak mutatkozik a most közrebocsátott második kiadás, melynek új részei is jogi irodalmunknak jelentékeny gyarapodását jelentik.

Teljesen új a tisztességtelen versenyről szóló rész. Igen világosan és behatóan ismerteti és magyarázza a szerző az 1923. évi

V. törvénycikket, valamint a budapesti kereskedelmi és iparkamara juryjének és választottbíróságának gyakorlatát, valamint az 1914 : XLI. teikk hitelrontási rendelkezéseit és az azok alapján kifejlődött gyakorlatot.

Nagyon tanulságos a kartellek szabályozására vonatkozó rész, melyet szintén csak most, a könyv második kiadásában dolgozott fel a szerző. Nem foglal ugyan határozottan állást, de részletesen és világosan ismerteti az idevágó külföldi és hazai javaslatokat és rámutat a probléma nagy fontosságára.

Örvendetes, hogy az új kiadás megismerteti az olvasót az aranymérleg-rendelettel és mindazon kérdésekkel, amelyek annak nyomán felvetődtek.

Művének első kiadásához képest igen gazdagon gyarapította szerző a társaságokról szóló részt. Itt különösen kiemelendő, hogy feldolgozta a külföldi irodalmat és helyenkint ismerteti a külföldi törvények rendelkezéseit és a nyugati államok gazdasági alakulatainak főjellemvonásait. Kereskedelmünk a háború befejezéséig jóformán teljesen német minta szerint fejlődött. A háború befejezése óta azonban kezdünk a német gazdaság befolyása alól emancipálódni. Másrészt, lassankint Amerika, Anglia és Franciaország adósaivá válunk, de ugyanakkor volt magyar társaságoknak az utódállamokban való nacionalizálása folytán ezekben az államokban jelentékeny érdekeltségre tettünk szert. Végül a technika hallatlan fejlődése folytán összeköttetésbe kerülünk az egész világgal, szállítunk mindenhová és vásárolunk mindenütt. Ily körülmények között rendkívül fontos, hogy kereskedelmi jogászaink tisztában legyenek a külföldi államok kereskedelmi jogának alapelveivel vagy legalább is legyen magyar könyv, amelyből megtudhatják pl., hogy milyen kereskedelmi társaságok vannak Amerikában, hogy mi a különbség az angol public company vagy private company között vagy a Company Limited by shares és Limited by Guarantee között; hogy mi a Kommanditgesellschaft auf Aktien vagy hogy ha egy angol tőkés trustee-ről ír nekik, tisztában legyenek vele vagy legalább is könnyen megállapíthatják, hogy mi is az a trustee? Kereskedelmi jogunk fejlődése szempontjából is kívánatos volna, hogy ne mindig csak a német példát lássuk magunk előtt, mely nagyon tanulságos, de egyoldalúságra vezet, hanem az angol, amerikai és francia mintákat is. Kuncz könyve e tekintetben igazán sokat nyújt, bár a magyar kereskedelmi jogról írván, idevágó részletekbe természetesen nem bocsátkozhatott. E mellett azután az ad jelentőséget a részvénytársaságról szóló résznek, amit szerző *de lege ferenda* javasol. Az általa kormány megbízásból készített törvénytervezet e lap hasábjain ismételtelen volt megbeszélés tárgya. Könyvében is a részvénytársaság alapításának hatékonyabb ellenőrzését, alakuló közgyűlés előtt az okleveles revizorok által végzendő szakértői vizsgálatot sürgeti. Túlzott azon javaslata, hogy az alakuló közgyűlésen a cégbíróság kiküldött bírója elnököljön. Fenn kívánja tartani a közgyűlést mai hatáskörével, de az igazgatótanácsban oly állandóbb, valamennyi részvényes-kategóriát magában foglaló támogató és tanácsadó szervet állítana a közgyűlés mellé, amely nagy részvénytársaságnál kinőheti magát a közgyűlést pótló választmányá. Biztosítani kívánja a vezetést az ügyek intézésével foglalkozni kívánó részvényesek számára, szemben a «nomád» részvényesekkel, akik csak spekulációból vesznek részvényt s azt csak átmenetileg tartják meg. Vitatható javaslatai során kívánja az elsőbbségi részvények többszörös szavazójogának biztosítását, bár azok szavazata nem haladhatná meg a többi szavazat 30%-át. Javasolja az élvezeti jegyek és elővételi jogot biztosító kötvények jogviszonyainak szabályozását. E mellett súlyt helyez a kisebbség ellenőrzési jogának kiépítésére. A közgyűlés fontosabb határozatainak érvényességét a kisébbségek érdekében minősített határozatképességtől kívánja függővé tenni, az igazgatótanácsban állandó képviselőt kíván biztosítani a komoly (?) kisebbségnek. Az ügyvezetőség magánjogi és büntetőjogi felelősségének hatékony szabályozását kívánja. Az igazgatóságot «igazgatótanács»-ként kívánja szabályoztatni és magában a törvényben óhajtja a csupán az ügyvezető igazgatókból álló igazgatóság és a végrehajtóbizottság jogkörét megállapíttatni. Szabályozni kívánja a vezérigazgató és az ügyvezető igazgatók jogviszonyát, az igazgatósági tagok verseny- és érdekeltségi tilalmait. Igen helyesen állapítja meg, hogy a felügyelőbizottság intézménye «válságba jutott». Az ellenőrzést az igazgatótanácsra kívánja bízni, kiegészítvén annak ellenőrző munkáját az egyénileg felelős revizorok

felülvizsgáló tevékenységével. Revízió alá kívánja venni a mérleg-jogi szabályokat, az értékelési elveket (az előállítás vagy beszerzés értékét óhajtja irányadónak tekinteni), szabályozni kívánja a mérleg ellenőrzését. Helyesen nem kívánja a maga merevségében fenntartani azt az ügyis sokszor kijátszott szabályt, hogy a részvénytársaság saját részvényeit nem szerezheti meg. Ismerteti az oly aktuális részvénytársasági fúziók körül kifejlődött gyakorlatot.

Szerző reformjavaslatai körül és azok időszerűsége tekintetében éles harcok folytak, amelyek során magas színvonalú jogász kritika mellett kihallatszott a gazdasági érdekek, a hatalmi törekvések élehangú, bár természetszerű megnyilatkozása. Azt mindenestre mindenkinek el kell ismernie, hogy Kuncz becsületes, értékes munkát végzett, igen gazdag anyagot bocsátott a szakkörök és a törvényhozás rendelkezésére, sok érdekes, fontos új szempontokra mutatott rá és javaslatainak főbb irányelvei nagyrészt helyesléssel fogadhatók. Könyvének új kiadásában ezek az irányelvek igen világosan, plasztikusan domborodnak ki.

Igen szerencsés gondolat volt a korlátolt felelősségű társaság jogi természetének részletes ismertetése, mert ennek a társasági formának élő jogintézménnyé válása valóban nem késztetik soká és helyes volna, ha annak törvényes szabályozásával nem várnánk a részvényjogi reform megvalósításáig. Hézagpótló intézmény volna ez, melynek szükségességét már az aranymérlegről szóló rendeletnek a részvénytársaságok alaptőkéjének magas minimumát megállapító szabálya is indokolja, mely lehetetlenné teszi a kisebb részvénytársaságok alakulását a nélkül, hogy ugyanekkor új keretről gondoskodnék. Franciaországban 1925-ben hoztak törvényt a korlátolt felelősségű társaságról, amely ott addig teljesen ismeretlen volt. Elzász-Lotharingia visszacsatolása tette szükségessé a törvény meghozatalát, mert ott még a német rezsim idejéből igen sok ily társaság volt, mely most francia impérium alá került. A strassburgi kereskedelmi kamara kezdeményezésére hozták meg a francia törvényt s azóta ez az új társasági forma Elzászon kívül is határozottan népszerűvé kezd válni Franciaországban.

Kuncz Ödön, a kiváló, lelkes és népszerű tudós professzor, könyve új kiadásának közrebocsátásával igen jó szolgálatot tett az elméleti és gyakorlati jogászoknak egyaránt és nagy mértékben biztosította az érdeklődést könyve II. részének új kiadása iránt.

Dr. Auer Pál.

Szemle.

— **A földbirtokrendezés befejezése** végeztetett szükséges rendelkezésekről szóló törvényjavaslattal, bármily fontos, behatóan nem foglalkozhattunk, azon egyszerű oknál fogva, mert nem ismertük. A kormány titokban tartotta az utolsó percig még saját pártja előtt is, a pártnak való bemutatás után titokban (elnöki tanács) módosította és a képviselőházban keresztülhajtotta a nélkül, hogy a törvény végleges szövegéhez a jogászközvélemény állást foglalhatott volna. *Gróf Hadik János* füzetéből* vett csak tudomást a nagyközönség a kormány legcsodálatosabb javaslatának, legcsodálatosabb intézkedéséről. A 9. §. szerint: «Meváltás esetében a telekkönyvi hatóságok az O. F. B. ítélete vagy egyéb rendelkezése alapján a megváltott ingatlanrészt újonnan nyitott telekkönyvi betétbe minden külön megkeresés nélkül is *tehermentesen* lejegyzik». Az ember azt hinné, hogy nincs tovább. De a 9. §. csodálatos voltát még felülmulja e §. indokolása, mely következőképpen szól: «Az átjegyzés eddig is megtörténhetett és meg is történt, ámde mindig változatlan telekkönyvi állással, tehát a terheknek a terhelt telekkönyvi jószágtestről vele egyetemleges átvitelével. A javaslat ezen túlmenően a tehermentes átjegyzést rendeli el, mert a mezőgazdasági hitelről szóló 1925 : XV. tc. 13. és 15. §-ai utolsó bekezdéseinek egybevetett értelméből, de a koronaértékre szóló régi terheknek időközben történt elértéktelenedéséből

* «Hogyan védi meg Pesthy Pál igazságügyminiszter a mezőgazdasági hitel érdekeit és a tulajdon, valamint a jelzálogjog szentségét».

s abból, hogy jelzálogos követelés valorizációjának helye nincsen, következik, hogy úgy a régi, mint az új terheknek fedezésére tökéletesen elegendő a jelzálogadósok a megváltási eljárás befejezetté nyilvánítása után kezén maradt ingatlan. De különben is szükséges ez az intézkedés szociális szempontból és az ügyis túlon-túl terhelt telekkönyvi hatóságok tehermentesítése szempontjából is». «Nem kívánható ugyanis a jogban járattan földhözjuttatottaktól, hogy az esedékes haszonbéreket vagy megváltási árrészeket hosszú évek során külön-külön bírói letétbe helyezték, ami tekintve pl. a tíz évre elosztott egyes árrészeket aránylagosan csekély voltát, neki az összeggel arányban nem álló fáradságot és költséget okozna. A bírói letétbe helyezésnek elmulasztása pedig kitenne őket a kétszeres fizetés veszélyének».

Ezen sérelmes intézkedést az igazságügyi bizottság némiképp jóvátette, amennyiben a 9. §. következő mondatnál egészítette ki: «A lejegyzett ingatlanokat a lejegyzéskor terhelt követelések kielégítése céljából a megváltási árat a telekkönyvi hatóságnál letétbe kell helyezni».

Igaza van gróf Hadiknak, hogy az igazságügyi bizottság javító munkája nem változtat azon a tényen, hogy Magyarország igazságügyminisztere a telekkönyvi jogbiztonságát alapjaiban veszélyeztető javaslatot terjesztett elő.

Minden jogász előtt nyilvánvaló, hogy a javaslat eredeti 9. §., mely a megváltott ingatlanokat terhelt zálogjogok, haszonélvezetek és egyéb terhek biztosításáról nem gondoskodott és még inkább ennek a §-nak indokolása a jog alapelveibe ütközik.

Ügyvédellenes tendencia nyilvánult meg a földbirtokrendezésre vonatkozó képviselőházhoz beterjesztett törvényjavaslattal, melynek 11. §-a a következőképpen szól: «Az 1926. évi XXXVI. vagy 1924 : VII. tc. alapján földhöz (kiszakozóterülethez, házhelyhez) juttatást kérők vagy juttatásban részesülők részéről megbízott ügyvéd díját és költségét bármelyik érdekelt fél kérésére kizárólag az O. F. B. állapítja meg akkor is, ha a díjazást (jutalomdíjat, idővesztéséget és készpénzkiadások megtérítését) a felek szabad megegyezés útján határozták meg. (1874 : XXXIV. tc. 54. §. 3. bek.) Egyetemleges marasztalásnak nincs helye. A juttatást kérők összesége nevében csak a választmányuk adhat ügyvédnek megbízást».

Ez a szabályozás több okból lett volna sérelmes az ügyvédi karra : 1. mert áttörte azt az általános szabályt, hogy a munkadíj szabad megegyezés útján állapítható meg. A szabad megegyezéssel szemben, úgy a bíróság, mint a kamarák fegyelmi bírósága elég védelmet nyújt a felek tapasztalatlanságának kihasználása esetén ; 2. mert a felek közti megállapodást az O. F. B. önkényesen félre tolhatta volna, tehát akkor is, ha a kikötött munkadíj nem volt túl magas ; 3. mert az ügyvédi díj megállapítását elvonja a rendes bíróságok hatásköréből és oly hatóság hatáskörébe utalja, amely ilyen ügyek tárgyalására nincs berendezve ; 4. mert a 11. §. úgy volt értelmezhető, hogy e rendelkezésnek visszaható ereje van, tehát szerzett jogokat sért. De nemcsak az ügyvédekre lett volna sérelmes ez a szabályozás, hanem a jogkereső közönségre is. Alig akadt volna ügyvéd, aki ezeket az ügyeket a jövőben vállalta volna, mert senki sem bízhatja ily szövevényes ügyben költségeinek megállapítását a szűkmarku hatóságra.

Szomorú, hogy az igazságügyminiszter, aki annyira szívében viseli az ügyvédek sorsát, hozzájárult ehhez az ügyvédellenes paragrafushoz. A képviselőház akként enyhítette a §-t, hogy az O. F. B. «az ügyvédi kamarák meghallgatása után az igazságügyminiszter által készíthető külön díjszabás alapján» lesz köteles az ügyvédi költséget megállapítani. Megmaradt tehát az O. F. B. hatásköre, át van törve az az elv, hogy az ügyvédi munkadíj szabad megegyezés tárgya, és megmaradt a visszaható erő. Ugyanis a módosított szöveg szerint : «Ez az intézkedés a már befejezett és kiegyenlítés által megszünt ügyekre nem vonatkozik.» Tehát csak a kifizetett költségeket nem lehet visszaperelni, de a multban létrejött díjleveleket az O. F. B. félretelhetja. És mi történik a már folyamatban lévő perekkel ?

— **Az utólagos valorizációra** irányuló perek megindításának általános határideje (1928 : XII. tc. 14. §. 5. bek.) 1928

július 1-ével lejárt. Nagy tömegekben adtak be ilyen kereseteket, — bizonyosságul annak, hogy még az in thesi helytelenül szűkre szabott (jogfenntartás híján csak az 1919. I. 1. 1. — 1923. VII. 1. közt felvett fizetések újrateljesítését megengedő) törvényhely is számos konkrét esetet tud orvosolni. A praxisban úgy látjuk, hogy az adósok maguk is erősen hajlamosak hitelezőiknek valorizációs szempontjait méltányolni; láttunk jelentősebb szubsztrátumu eseteket, amelyekben 50 vagy több %-os egyesség jött létre már a perfelvétel előtt. Az átértékelés anyagi igazságát hangoztató irodalmi agitáció sokkal jobban meggyőzte az ellenérdekű, de viszont a tényleges helyzetekbe közvetlenül beelátó adósköröket, mint azt akár a sok fenntartással fogalmazott törvényi rendelkezésekből, akár az adós-érdekképviselői cikkekből gondolni lehetne. Érzik, hogy az inflációs nyereség obligál. Annál feltűnőbb az adósok engedékenysége ezen a ponton, mert az idevágó, nem éppen régi kúriai kezdeményezések (amelyekről «Utólagos valorizáció» címen a KJ. 1927. 9. számában írtam) még nem mentek volt át a köztudatba, s ezért a törvény (14. §. 4. bek.) rendelkezését általában, bár tévesen, hajlamosak az emberek valami tökéletesen újnak felfogni. Holott valójában csak a megszorítás új a törvényben, — t. i. annak előfeltételül kívánása, hogy «az átértékelés elmaradása a hitelező tönkrehajtását okozta és az adósra indokolatlan előnyül járt» legyen. Főleg az első, a hitelezőnek tönkrehajtása (mégpedig éppen a konkrét egyes ügy miatti tönkrehajtása?) lesz a bírói döntésig fejlődő perekben sokszor vitás. Az e körül kialakuló judikatúra elé nagy érdeklődéssel, és egyben azzal a reménnyel tekintünk, hogy a liberális törvényértelmezésnek tág lehetőségein belül megnyugtató eredmények fognak előállni. Mert például keserű inhumanitásnak vélném az olyan magyarázati kísérletet, hogy a hitelezőnek semmi sem jár, amikor tönkrement ugyan, de nem eléggé, vagy nem egyedül azon egy követelésének elértéktelenedése miatt, amelynek utólagos valorizációját most perli. *b. gy.*

— **A 36. polgári jogegységi döntvény.** Helyeslő tetszéssel olvastuk (Bp. Közl. 1928 jún. 27.) a Kúriának legújabb, június 9-én meghozott döntvényét, mely igennel felel arra a kérdésre, hogy fennmarad-e a felülvizsgálati eljárásban annak a félnek a csatlakozási joga, aki előzőleg már maga is felülvizsgálattal élt? (Praktikus jelentősége természetesen csak akkor van a kérdésnek, ha a csatlakozni akaró fél saját felülvizsgálata a II. fokú ítéletnek óráá kedvezőtlen részeit nem támadta meg mindjárt az összes lehető vonatkozásokban; mert ellenkező esetben nincs mire nézve csatlakozni). Feltűnik az új jogegységi határozaton az érvelésnek rövid és lapidáris volta, mely régi évtizedek döntvényeinek ma már klasszikusnak tetsző tenorjára emlékeztet. Érdemben az mutatkozik döntő szempontnak, hogy az anyagi igazság (melynek a felülvizsgálati eljárás megszorító elvei amúgyis könnyen kárára lehetnek) in dubio «a jogorvoslat kimerítőbb igénybevételét» indokolja megengedni. Abból, hogy a másodfokú ítéleten csak kisebb változtatást óhajtok, amíg abban a feltevésben lehetek, hogy az ellenfél annak tartalmába mint engem megillető minimumba belenyugszik: nem szabad arra következtetni, hogy nem akarnám és nem volnék jogosult a harcot az eredeti pervitának akár az egész frontján kiújítani, mihelyt ellenfelem maga is támadásba ment át. Formailag, a perrend vonatkozó §-ainak értelmezésében aztán ez az érdemi főszerzőpont irányítja a döntvény mesteri magyarázatait. Ugyancsak helyeslő megemlékest érdemel, hogy az alig támadt (1923-tól 1928-ig hozott határozatokban előállott) jogbizonytalanságot a jogegységi döntés nyomon követte, nem hagyván a dubietast mélyebbre évdni. Végül pedig az is igen tanulságos, miként látja meg és fejt ki az indokolás I. része az elvi ellentétet olyan határozatokból, melyeknek egyrésze a kérdéses tézist nem is tartalmazza kifejezetten, csupán hallgatolag veszi alapul. Örölnénk, ha az újabbán eléggé megélenkült jogegységi döntvényezés minden termékéhez olyan fenntartás nélküli séggel tudnánk csatlakozni, mint a 36. JD-hez. *b. gy.*

— **Különiratok illetteke.** Hivatalos értesítést olvastunk a budapesti törvényszéken, mely szerint a pénzügyi hatóság az olyan különiratokat, amelyek új tényelőadásokat és kérelmeket tartalmaznak, előkészítőiratokként óhajtja bélyegeztetni. Kénytelenek vagyunk ez ellen nemcsak mint a pervitel indokolatlan megnehezítése és az ügyvédség újabb terhelése ellen tiltakozni, hanem rámutatni arra, hogy ez az új felfogás a perrend kifejezett rendelkezéseit látszik negligálni. A Pp. 245. §-a éppen új (még elő nem adott, vagy a már előadottaktól eltérő) momentumok

megrögzítésére adja a különirat csatolásának jogát. És pedig olyan mozzanatoknak precíz megörökíthetése végett, amelyeket nem is kellene feltétlenül írásban beterjeszteni, hanem egyszerűen jegyzőkönyvbe is lehetne mondani (mert hisz a törvény szerint: különiratot adni «a félnek jogában áll,» nem kötelessége). Világos, hogy amikor a fél ilyen különiratot ad be: Csak könnyíti a bíróság munkáját, levévén arról a jegyzőkönyvelés terhét; ezenkívül megelőzi a miként-stilizálás sokszor vitás kérdésének súrlódásait. Belsőleg igen indokolt e szerint, hogy az ilyen természetű különirat csatolása kedvezőbb illeték alá essék, ne pedig előkészítőirati illeték alá. Hiszen utóbbi egyenlő a jegyzőkönyvi illetékekkel, s tehát ha alkalmazásba jön: megduplázza az illető tárgyalásnak illetékterhét. A sérelmezett pénzügyi felfogás nagyobb szubsztrátumu ügyekben nem az illetékbevitel emelésére, hanem arra fog vezetni, hogy az ügyvédek a különiratok csatolását lehetőleg mellőzve, mindent jegyzőkönyvbe fognak mondani, amit csak lehet. Ez pedig sem a per, sem a kincstár szempontjából nem kívánatos. Természetesen nem óhajtjuk mindezzel azt a visszaélést védeni, hogy néha valóságos 10—20 oldalas előkészítőiratokat próbálnak különirati formában becsempészni. De ez ellen elegendő védelem lesz annak a kimondása, hogy a túlterjedelmes (egy ívnél, vagy akár egy félívnél nagyobb) különiratokat kell előkészítőiratnak tekinteni. Ellenben normális formátumu különiratokat nem szabad előkészítőirattá «előléptetni» akkor sem, ha újat tartalmaznak.

— **Ingó árverés megtartható, ha végrehajtható az egyedüli vevő.** «A bírósági kiküldött az árverés megtartását megtagadta azért, mert egyedüli vevőként végrehajtható képviselője jelentkezett. Az előterjesztést a közp. kir. járásbíróság elutasítja, mert ilyen körülmények között egészséges verseny nem fejlődhetik ki. Az ez ellen beadott felfolyamodásnak a kir. Törvényszék helyt ad, a kiküldött eljárását szabálytalannak nyilvánítja, mert a Vht. 105. §. második bekezdése szerint a kiküldöttnek kötelessége az árverésre kitűzött napon és órájában a helyszínen megjelenni, a kielégítési összeget és jár.-it felszámítani, ha a végrehajtást szenvedő részéről a fizetés nem történt meg, az árverést azonnal megkezdni. A Vht. 107. §-a pedig úgy rendelkezik, hogy a lefoglalt ingóságok becsáron kiáltatnak ki és árlejtés után az árverés addig folytatódik, míg ígéret nem tételik és a megígért ár háromszori kikiáltása után a kikiáltott tárgy a legtöbbet ígérő által megvettnek jelentetik ki még akkor is, ha más árverező által ígéret nem tételik. Az idézett törvényszakaszok sehol sem kívánják meg, hogy már az árverés megkezdésekor több árverező jelentkezzen, hanem az árverés megkezdését a vevők számától függetlenül megkövetelik. Azáltal, hogy végrehajtható képviselője vevőként jelentkezett, ő jogosan árverelhetett és jogosan követelhetette az árverés megtartását. Nincs kizárva az sem, hogy a vevők száma az árverés fogantatása alatt növekedik». (Medzihradzky 21 Pf 7173/1928.)

— **Csodabogár.** Felperes az alperesek (apa és anya) ellen ezek kiskorú gyermekének tandíját peresíti — a szülőket terhelő törvényes tartási és neveltetési kötelezettség alapján. A perben csak az apa, mint elsőrendű alperes védekezik, még pedig ügyvéd útján, aki elsősorban is a járásbíróság illetéktelen volta (Pp. 180. §. 3. p.) miatt emel pergálló kifogást, majd érdemben is előterjeszti védekezését. A békéscsabai járásbíróság (P. 3047/1928) mielőtt a pergálló kifogás tárgyában határozna a következő végzést hozza: Kötelezi az elsőrendű alperes ügyvédjét, hogy 8 napon belül a másodrendű alperestől is csatoljon be meghatalmazást, mert ellenesetben a pergálló kifogástól eltekint és mindkét alperes ellen marasztaló ítéletet fog hozni. Hangsúlyozom, hogy az ügyvéd csak az elsőrendű alperes nevében és ennek megbízásából védekezett.

— **Adó- és Illetékügyi Határozatok Tára.** Régóta nélkülözött gyakorlati adóügyi tájékoztató könyv jelent meg most e cím alatt az egyenesadókról és a közadók kezeléséről. Ebben a munkában — amelyhez Benedek Sándor, a Közigazgatási Bíróság nagynevű másodelnöke ír előszót — dr. Frenreisz Pál pénzügyminiszteri tanácsos, a Közigazgatási Bíróság elnöki titkárának közreműködésével dr. Voloszynovich Zoltán és dr. Nerád Béla pénzügyi titkárok, közigazgatási bírósági tanácsjegyzők, valamint dr. Volenszky Béla budapesti ügyvéd elsőszben adják közre a Közigazgatási Bíróság egyenesadóügyi határozatainak teljes és rendszeres gyűjteményét és pedig a határozatok indokolásával együtt. Ezek a bírósági határozatok az adózás terén rendkívüli jelentőségűek, minthogy az összes adóügyi hatóságokra nézve

irányadók, mint az adótörvények legilletékesebb értelmezései. Egyik jelessége ennek az igen hasznos könyvnek, hogy a benne feldolgozott hatalmas anyag ellenére is, minden ízében a praktikus célokat tartja szem előtt és könnyen kezelhető rendszert követ. Az 576 oldalas szép kiállítású munka ára fűzve 36 P, egész vászonkötésben 40 P. Megrendelhető a szerkesztőségben, dr. Volenszky Béla ügyvéd címén, Budapest, V., Klotild-utca 4. szám alatt.

— **Dr. Borsodi Miklós**: A végrehajtási eljárás zsebkönyve, 3. kiadás. Grill, Budapest, 1928. Ez a közkezen forgó gyakorlati kézikönyv most megjelent harmadik kiadásában nemcsak megfogja tartani híveit, hanem igényt tarthat arra, hogy új barátokat hódítson meg magának. Az új kiadás nemcsak abban különbözik az előzőtől, hogy a perrendi novellának (1925: VIII. tcikk) és az értékhatárokat szabályozó 62,600/1926. I. M. sz. rendeletnek a végrehajtási jogot érintő rendelkezéseit dolgozza fel az alaptörvény megfelelő szakaszaival összefüggésben, hanem gyarapodott az újabb joggyakorlat legfontosabb határozataival is. Bővült a betűrendes tárgymutató is, ami a hasonló gyakorlati célú könyvek használhatóságát nagy mértékben növeli. Ha a remélhetőleg mielőbb szükségessé váló negyedik kiadásra szabad kívánságot kifejezni, akkor ez az volna, hogy külön szakaszmutató készüljön a műben feldolgozott novellaris törvények és rendeletek egyes szakaszairól. Mert ha pl. a Ppé. 52. vagy a Pn. 27. §-nak szövegére van szükségem, csak ilyen mutató segítségével tudom

megállapítani, hogy az előbbit a Vt. 224., az utóbbit a Vt. 153. §-a mellett találhatom meg. **L. L.**

— **A fővárosi könyvtár** időközönként összeállítja az aktuális kérdések irodalmát. Legújabbán a valorizáció irodalmának mutatója jelent meg, mely nemcsak az önálló műveket, hanem a bel- és külföldi jogi szaklapokban megjelent cikkeket is felöleli. A valorizáció kérdésével foglalkozóknak ez az összeállítás igen értékes útmutatást nyújt.

Inhalt: Dr. J. Hetényi: Reminiscenc. — **Dr. A. Ullein**: Die Rechtsgrundlage der Wiedergutmachungspflicht Ungarns. — **D.-s.**: Die Redefreiheit des Anwaltes. — **Dr. P. Auer**: Skizze des ungarischen Handels und Wechselrechtes. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Gyakorlattal bíró fiatal vidéki ügyvéd, perfekt német, francia, angol, olasz és spanyol, fővárosban ügyvédi irodában avagy bank jogügyi osztályán keres megfelelő elhelyezkedést. Cím a kiadóhivatalban. 310

Régi ügyvédi iroda, kellemes vidéken, elköltözés miatt átadó. Cím a kiadóhivatalban. 311

Mindennemű
természettani, természettajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 297

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLÓ
Budapest, IV., Egyetem-utca 5. 305 (A Belváros központjában.)

60 éve a fővárosi és vidéki úri középosztály találkozó helye. 100 modern, kényelmes szoba. Az étterem- és kávéházban cigányzene. Az Erzsébet-pince a főváros legszebb sörözője. Polgári árak. Szabó Imre, tulajdonos.

MAGYAR KLASSZIKUSOK

40 kötetben

A Kisfaludy-Társaság megbízásából kiadja a Franklin-Társulat

Diszes egészvászonkötésben, finom famentes papiroson

Ára 148— pengő

Ez az új klasszikus kiadás feltűnő olcsósága mellett, a mai olvasó érdeklődéséhez mért első gyűjteménye a XIX. század klasszikus magyar irodalmának.

A nagyszabású sorozathoz
Gróf KLEBELSBERG KUNO
irt előszót.

Tartalma:

1. Kazinczy Ferenc művei. A bevezetést írta Dézsi Lajos		
2. Kisfaludy Sándor	«	« Tordai Anyos
3. Csokonai Vitéz Mihály	«	« Baltazár Dezső
4. Berzsenyi Dániel	«	« Kapi Béla
5-6. Kisfaludy Károly	«	« Galamb Sándor
7. Kölcsey Ferenc	«	« Radó Antal
8. Katona József	«	« Hevesi Sándor
9. Bajza József	«	« Négyesy László
10. Czuczor Gergely	«	« Lányi József
11. Garay János	«	« Sajó Sándor
12. Jósika Miklós	«	« Császár Elemér
13-16. Vörösmarty Mihály	«	« Berzeviczy Albert
17-20. Petőfi Sándor	«	« Pekár Gyula
21-24. Arany János	«	« Voinovich Géza
25-27. Tompa Mihály	«	« Ravasz László
28-29. Kemény Zsigmond	«	« Rákosi Jenő
30. Madách Imre	«	« Voinovich Géza
31-34. Gyulai Pál	«	« Kozma Andor
35. Szigligeti Ede	«	« Szász Károly
36. Vajda János	«	« Pintér Jenő
37. Péterfy Jenő	«	« Ambrus Zoltán
38. Beöthy Zoltán	«	« Kékly Lajos
39. Magyar népdalok	«	« Vargha Gyula
40. Magyar népballadák	«	« Vargha Gyula

A 40 kötet megjelent és egyszerre kerül szállításra

Kapható havi részletfizetésre is
a Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bére-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Titkos kodifikáció. — *Ujhelyi József* budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: A biztosítási tartamengedmény után utólagosan felszámított ú. n. mellékszolgáltatásokról. — *Dr. Király Ferenc* budapesti ügyvéd: Nemzetközi karteljogi problémák. — *Dr. Geszner Márton*: Az 1928: X. tc. és a büntetőjogi elévülés. — Törvénykezési Szemle: I. *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: Apaság vélelmének elhárítása. — II. *Dr. Szemző István* B. szarvasi ügyvéd: Terményben előjegyzett jelzálogjog igazolása. — Szemle. *Melléklet*: Magánjogi Döntvénytár. XXI. 6.

Titkos kodifikáció.

Törvényelőkészítés nem jogalkotás. Csak nagyvárosi hóortban szenvedő kodifikátorok hiszik, hogy ők szövik a jognak örök fonalát. Valójában a szövőmester maga a társadalom, amelynek különböző érdekcsoportjai az összesség szintézisében alkotják meg a cselekvés szabályait. Hogy e szabályok joggá váljanak, annak feltétele ugyan a formaszzerű állami akarat, de tartalmi helyességüknek nincs más értékmérője, mint az uralkodó erkölcsi meggyőződés, amely az egyén és az összesség örök küzdelméből, az érdekek körül csoportosuló társadalmi osztályok harcából ered. Az a törvényhozó, aki a küzdelmet nem ismeri vagy nem akarja ismerni, csak törvényt alkot, de nem jogot és az a jogalkotó, aki helytelen, vagyis a társadalom erkölcsi értékítéletének meg nem felelő jogot alkot — *Moór Gyula* plasztikus beállítása szerint — sokszor talán nagyobbat vétkezik a tételes jog ellen, mint az a forradalmár, aki a barrikádokon harcol.

Ebből következik, hogy nincs oly bölcs és tudós emberfia, aki a törvényalkotásban nélkülözhetné a társadalomnak, nélkülözhetné azoknak az érdekcsoportoknak közreműködését, akikre a megalkotandó törvény vonatkozik. *De nobis sine nobis* a kodifikátor nemesak az alkotmányosság elemi követelménye miatt, hanem azért sem határozhat, mert határozatának: a törvényjavaslatnak anyagi tartalmát csupán azoknak szakismeretéből merítheti, akikre az vonatkozik. Nem nélkülözheti természetesen azoknak a jogászai szaktestületeknek, az ügyvédeknek, a bírácoknak és a köztisztviselőknek munkatársi és kritikai közreműködését sem, akik a törvényt majdan végrehajtani hivatottak. Így fejlődött ki az egész civilizált világban, a háború előtt nálunk is az a gyakorlat, amelyet az összes közéleti tényezők *tacitus consensus*-a biztosított, hogy a kodifikáció művelete a törvény első tervezetének megszületésétől kezdve nyilvánosan folyt le, hogy gazdasági, jogi és egyéb érdekképviselőkkel közölték, sőt megvitatták a kormánytól kezdeményezett törvényjavaslatoknak tartalmát és szövegét. Nálunk, ahol a törvénykezdeményezés, ellentétben egyes nyugati államokkal, majdnem kizárólag a kormánytól indul ki, a javaslatok előzetes bírálata még fokozottabban szükséges volt, de különösen szükségessé vált, amióta a törvényhozás — hogy mi okból, annak taglalása kívül esik e lap keretén — megszűnt a kormányjavaslatok kritikai szűrője lenni.

Ennek ellenére éppen legújában harapódzik el mindjobban a titkos kodifikáció, amely rajtaütésszerűen lepi meg a jogászközöniséget a kész törvényjavaslattal, sőt majdnem a kész törvénnyel. Épp legutóbb történt meg, hogy az O. F. B. javaslatot a kormány csak az egységes párt értekezletén osztotta szét, a nagy nyilvánosság előtt pedig a javaslat tartalmát a kormány titokban tartotta. Lehet-e itt még komoly bírálatról szó, nem visszaélés-e ily eljárás a törvényalkotás alakszerűségével a törvény tartalmának rovására?

Ha az utolsó évtizedek kodifikációjára visszatekintünk, a törvényelőkészítésnek három homlokegyenest különböző korszaka ismerhető fel. Csupán rövidség okából nevezzük őket Plósz—Töry, Balog—Bernolák és Tomcsányi—Pesthy korszakoknak. Az elsőt a szinte Fabius Cunctator-szerű megfontoltság, az évtizedes körültekintő munka, a mindent meghallgatás és mindent megfontolás jellemezte. Akkoriban sokan panasztak a kodifikációs gépezet lassúságát és nehézkességét, az igazságügyminisztériumnak társminisztériumai átiratokban keseregtek a sokoldalú észrevételezés miatt, amelyek javaslatiainak újabb átdolgozását tették szükségessé. Sőt mielőtt a törvényjavaslatnak első tervezete elkészült, már lefolytak a szakérdekeltségek tanácskozásai és a javaslat anyagára vonatkozó véleményekáltak a kodifikátor rendelkezésére, Lehet, hogy Plósz Sándort túlzott óvatosság jellemezte, aminek következménye volt, hogy alkotásait utódai sajátították ki, de visszatekintő megítélésben megállapítható, hogy a meg nem alkotott törvények mindig kevesebb bajt okoznak, mint az elhamarkodottak.

Jött azután a háború előrevetett árnyékában a lázas alkotás, a gyorstalpalás ismert korszaka. Szorgalom pótolta a tehetséget és a törvényhozás ideges üteme kizárt minden megfontolást. Mint a öntudatmögöttesen érvényesült volna a tapasztalat, hogy sietni csak az szokott, aki veszítét érzi. Siettek, de legalább nem titkolódtak. Anketkeztek s ha rendszerint nem is voltak kíváncsiak az ellenvéleményre, mert meghívást csak *gutgesinnt* szakemberek, az ú. n. házi jogászok nyertek, de legalább megadták a kodifikációnak a formáját. Ha időt nem is engedtek a bírálatra, de legalább nem zárták ki annak lehetőségét.

Akármiely élesen kifogásoltuk is annak idején Balogh Jenő ismert kodifikációs módszerét, annyit bűnbánóan el kell ismerni, hogy szakszerűség és komolyság dolgában magasan fölötte állt annak, ami utána következett. Nemcsak a háború alatti *a non lucendo* jogalkotásnak, amely az egész vonalon megrendítette a jog stabilitásába vetett hitet, hanem még inkább annak a háborút követő törvényszerkesztésnek, amely a restauráció jogcímén azt is lerombolta, amit a háború meghagyott. *Exempla sunt odiosa*, de nem hisszük, hogy Balogh Jenő jogászai reputációját olyan «alkotásokhoz», aminő a bottörvény, a rendtörvény vagy a büntetőnovella odakölcsönözte volna. Nem is szólva a gazdasági szaktörvények egész soráról. Ezúttal azonban nem a tartalmat, hanem csak a törvényszerkesztés módját kifogásoljuk.

Nem található mentség arra a titkolódzásra, ami a törvényelőkészítés terén lábra kapott. Mi oka lehet, hogy a nagyközöniséget és a jogászságot egyaránt meglepetésszerűen érik a törvényalkotások? Ha a tervbe vett reform a közóhajnak felel meg, úgy kívánatos, hogy az érdekeltek minél előbb értesüljenek vágyaik törvényes teljesedéséről. Ha a készülő javaslat csupán a tettekre sz törvényelőkészítő osztály egyéni akciója, úgy a közérdek azt követeli, hogy azok, akiket érint, minél előbb kifejezhessék aggályait és kifogásait. Ha a megalkotandó törvény tartalmilag valóban fennálló szükségletnek felel meg, úgy a minél szélesebb körű kritika csupán előmozdítja a törvénynek alaki tökéletességét. Mindez természetesen feltételezi, hogy a törvény a *közérdeket* szolgálja. Vagy talán csalódtunk volna e feltevésben?

Közérdek nem lehet más, mint a törvényelőkészítés legteljesebb nyilvánossága. Miként a titkos diplomáciának nagy része van a háborúk előidőzésében, úgy a titkos kodifikáció az oka, ha a közönség a törvényt gyakran önmaga ellen irányuló hadüzenet

nek tekinti. Ha pedig összeütközés keletkezik a törvény és a jog-
 érzés közt, úgy e konfliktusnak mindig a jogbiztonság adja meg
 az arát. Ez okból is kívánatos tehát, hogy a megalkotandó tör-
 vényeknek tervezete, sőt magának a törvényalkotásnak a hivatalos
 bürókban felmerülő gondolata *ab ovo* a nyilvánosság elé kerüljön.
 Az a törvény, amely tartalmilag nem bírja el a napfényt és nem
 bírja el a kritika viharát csupán a törvényhozó hatalom önámí-
 tása, hogy jogot alkot, amikor törvényt hoz. Ma épp oly kevésbé
 hisszük, hogy felhőbe burkolódzó transzcendentális hatalom, mint
 azt, hogy misztikus népszellem a törvény forrása, de tudjuk, hogy
 az a törvény, amely a köztudattal nem bír összhangba kerülni,
 nélküli *raison d'être*-jét s a jog uralmának nagyobb kárt okoz,
 mint aminőt hiánya valaha okozhatott volna. Titokban, homály-
 ban csak gombok és összeesküvések, de nem életképes törvények
 teremnek.

A biztosítási tartamengedmény után utólagosan felszámított ú. n. mellék- szolgáltatásokról.

A K. T. 463. §-a értelmében kárbiztosítás az az ügylet, mely-
 nél fogva valaki ellenérték (díj) kikötése mellett arra kötelezi
 magát, hogy bizonyos személynek, az ezt valamely meghatározott
 esemény következtében érő vagyoni hátrányt megtéríti. A K. T.
 468. §-a értelmében az ügylet érvényességéhez írásbeli szerződés
 szükséges. Ez az írásbeli szerződés lehet a kiállított kötvény vagy
 az elfogadott, rendszerint írásbeli ajánlatnak a biztosító könyveibe
 való bevezetése. Mivel a szerződések létrejövetelének általános
 alapkelléke, hogy felek a szerződés lényegéhez tartozó minden
 pontban megegyezzenek s mivel a kárbiztosításnál a fizetendő
 díjban való megállapodás a szerződés lényegéhez tartozik, ennél-
 fogva következik, hogy a fizetendő díj összege a szerződésben
 pontosan meghatározandó. A K. T. 469. §-ának 6. pontja kötele-
 zőleg is előírja, hogy a biztosító társaság által kiállított kötvény-
 nek a fizetendő díjat is tartalmaznia kell.

A díj a viselendő kockázat ellenértéke lévén, az esetek külön-
 bözödségéhez képest a díj összege is különböző lehet, de a K. T.
 473. §-a értelmében a szerződő felek között a díj szabad egyez-
 kedés tárgya. A K. T. 473. §-a értelmében az így, szabad egyez-
 kedés útján megállapított díjat köteles a biztosított megfizetni.

A K. T. 472. §-a előírja, hogy a felek kölcsönös jogaira és
 kötelességeire nézve, amennyiben azok a törvénynek a kárbizto-
 sítást szabályozó fejezetében megállapítva nincsenek, a biztosítási
 szerződés feltételei szolgálnak irányadóul. A díjra vonatkoztatva
 ez azt jelenti, hogy amennyiben a felek a fizetendő díjban köl-
 csönösen megállapodtak, annál többet a biztosító társaság nem
 követelhet és többet a biztosított sem köteles fizetni.

A biztosítási ügyletek jogi természetéből s a törvény egyenes
 rendelkezéséből is következik, hogy a kockázat viselés ellenértékét
 képező díjnak határozottnak kell lennie. Ez érdeke a biztosító
 társaságnak, mert hisz az ő valószínűségi táblázatai alapján neki
 kell meghatározni elsősorban, hogy a kockázatot milyen díj elle-
 nében viselheti, másrészt érdeke a biztosítottnak, hogy határo-
 zottan tudja, miképp mivel tartozik a kockázat viseléséért. Tudnia
 kell ezt azért, hogy pontosan és teljes egészében fizesse ki a köl-
 csönösen megállapított díjat, mivel a K. T. 473. §-a azt előírja
 részére s mert a díjnak nem kellő időben és összegben való fize-
 tése jogvesztéssel is járna.

A szabad egyezkedés keretében meg szokott történni, hogy
 hosszabb tartamú kárbiztosítási szerződéseknél a biztosító társa-
 ság a kockázat ellenértékéül meghatározott alapdíjból ú. n. tar-
 tamengedményt ad a biztosítottnak. A kockázat esélyeihez képest
 ez az alapdíj kárpótolja a biztosító társaságot a kockázat viselé-
 séért s azzal járó költségeiért. De mivel egy hosszabb tartamú
 szerződésnél a kockázat ellenértékét a társaság a szerződés hosz-
 szabb tartamának előnyében is megtalálja részben, ez eredményezi
 azt, hogy ez előny érdekében a biztosítottat kedvezményben részesí-
 tsi és ehhez képest az alapdíjnak bizonyos százalékát a tartamra
 való tekintettel, tehát feltételesen, elengedi és a biztosítási díjat
 e százalék levonása után állapítja meg. A díj keretében megáll-
 apított ettől a kedvezménytől azonban elesik a biztosított, ha saját
 hibájából a szerződést a kikötött idő előtt megszünteti s ezzel a
 biztosító társaságot is megfosztja attól az előnytől, amit annak

a teljes biztosítási időn át való díjfizetés jelent. A szerződésnek
 a biztosított hibájából bekövetkező időelőtti megszűnése esetén
 a biztosító társaságok a díj keretéhez tartozó, ezt a kedvezmény
 címén elengedett, díjrészletet utólagosan követelni szokták s a
 bírói gyakorlat az időtartam feltételéhez fűzött engedményt a fel-
 tétel be nem tartása miatt a K. T. 486. §-a alapján a kártérítés
 címén meg is ítéli a biztosító társaság javára. Mivel a tartam-
 engedmény a díjnak egy része s mivel a fentiek szerint a díjnak
 s így az adott kedvezménynek is a szerződésből, annak díjszámí-
 tási részéből ki kell tenni, a tartamengedmény összege vita tár-
 gyát nem is képezheti.

Utóbbi időben számos olyan tartamengedmény iránti köve-
 telés kerül a bíróság elé, amelynek összege is vita tárgya. Ennek
 oka pedig az, hogy a háborút követően a biztosító társasá-
 gok a díj kiszámításánál nemcsak alapidíjjal, hanem az alapidíj
 egy bizonyos százalékát kitevő ú. n. mellékszolgáltatásokkal is
 operálnak. Szokássá vált ugyanis, hogy a kárbiztosításoknál a
 társaságok az alapidíjon kívül a biztosítottra háritanak bizonyos
 kiadásokat, amelyeknek viselését a törvény vagy rendelet a tár-
 saságra rója és ezenkívül még külön kezelési költséget is szá-
 mítanak fel. E szokásnak eredete visszanyúlik a 196/1923. M. E.
 számú rendelet 39. §-ának azon rendelkezéséig, melynek értelmé-
 ben az 1920 február 18. előtti és még fennálló biztosítások díjai
 után a felügyelő hatóság költségpótlék felszámítását engedte meg.
 Az 1920. év előtt kötött szerződéseknél ez engedély igénybevétele
 méltányos is volt, mert a pénz romlása miatt a régi díjak szám-
 szerű összege sokszor még a posta költséget sem fedezte. A bizo-
 sító társaságok ez engedély alapján gyakorolt jogot szokássá
 fejlesztették és azt fenntartották későbbi szerződéseiknél is, amidőn
 a pénz értékállandósága arra alapot nem is szolgáltatna.

Mivel a biztosított fél által fizetendő díj, mint fentebb ki-
 emelve volt, szabad egyezkedés tárgyát képezi abban a feleknek
 feltétlenül megállapodniuk kell, a dolog természetéből folyólag az
 alapidíj és mellékszolgáltatások összegének akár az elfogadott
 ajánlatból, akár a kötvényből ki kell tenni. A díjkiszámítás rend-
 szerinti alakja az, hogy a biztosító társaság kitünteti az alapidíjat,
 abból leüti a tartamengedményt és az így előálló összegből leüti
 még a különengedményt s végül a maradvány összegéhez hozzáad
 egy bizonyos összeget kötvényilleték, kezelési költség, tűzoltási
 járulék, felügyeleti díj összecsím alatt egy összegben; minden rész-
 levezés nélkül. Némely esetben a mellékjárlékokat a maradvány
 összegéhez idomuló bizonyos százalékban tünteti ki. Végül előáll
 az az összeg, ami, ha abban a felek megegyeznek, az egy időszakra
 kiszámított és megállapított díjat képezi. Ebből a kiszámításból
 derül ki, hogy a kiszámított összeg keretében mennyit tesz ki az a
 kedvezmény, amit a biztosított a tartamra való tekintettel kapott.
 A gyakorlatban a díj kiszámítása a következőképpen alakul:

Például:

alapidíj	1000 P
30 %-os tartamengedmény	300 α
maradvány	700 P
hozza 50 %-os mellékszolgáltatás	350 α
lesz a díj	1050 P

E számításból kitűnik, hogy a biztosító társaság a 300 P
 tartamengedmény után mellékjárlékokat nem számított s azt csak
 a tartamengedménnyel csökkent maradványösszeg után számí-
 totta fel.

A tartamengedmény követeléseknél a biztosító társaságok
 felszámítják a díjfelszámításból kitűnő s az alapidíj után tett tar-
 tamengedményt s egyben hozzászámítják mellékszolgáltatásképp
 az időszaki díjban megállapított mellékszolgáltatásoknak %-os
 részét, vagyis a fenti példa alapján: követelik a 300 P tartam-
 engedményt és annak 50 %-át mellékszolgáltatásképpen. Az így
 felállított igénylésből kiderül, hogy a tartamengedményhez idő-
 muló mellékszolgáltatást, mint a tartamengedményhez tartozót
 mint annak járulékát, követelik s lényegében az egészet, min
 tartamengedményt.

Kérdés tehát az, hogy a 300 P tartamengedmény után jogosan
 igényelheti-e a biztosító társaság az ahhoz idomuló s utólagosan
 felszámított mellékszolgáltatást is?

A biztosító társaságok ez igényüket azzal támasztják alá
 hogy bár a tartamengedményre eső mellékszolgáltatást a felszámí-
 tásban kedvezményként nem tüntették ki, de ahhoz jogosan igé-

nyük van, mert az időszak díjnal százalékos mellékszolgáltatással állapították meg a díjat és ha a biztosított a szerződést csak a fennállása idejére, csak a megszűnésig, tehát egy, két, három évre kötötte volna meg, tartamengedményt nem adott volna s így a mellékszolgáltatást az egész alapidíjhoz mérten számították volna fel. Mivel a szerződés időelőtti megszűnése a biztosított hibájából állott be, szerintük a biztosított megtéríteni tartozik a díjfelszámításból kihagyott mellékjárulékokat is kártérítés címén, restitúció címén és jogtalan gazdagodás címén.

A budapesti kir. törvényszék biztosítási ügyekkel foglalkozó fellebbezési szaktanácsa az eléje kerülő ügyekben azt az álláspontot foglalja el, hogy a biztosító társaságoknak a tartamkedvezmény és ahhoz utólagosan hozzászámított mellékszolgáltatásból álló követeléséből csak azt az összeget ítéli meg, ami a díjfelszámításban határozottan, mint tartamengedmény van kitüntetve és ha az alapfelszámításban a tartamengedményre esőleg mellékszolgáltatások tartamkedvezményként kitüntetve nincsenek, a tartamengedményhez idomuló és utólagosan felszámított mellékszolgáltatásokat meg nem ítéli.

Ez álláspontnak indoka az, hogy a tartamengedmény kétségtelenül a kockázat ellenértékét képező időszakos díjnak egy része. A fent kifejtettek szerint ennek a díjnak határozottnak kell lennie. A díjnak szabad egyezkedés útján megállapított mennyisége kifejezi azt, hogy a társaság mennyiért vállalja a kockázatot, kifejezi azt is, hogy a tartamra való tekintettel milyen kedvezményt ad. Ha tehát a biztosító társaság egyszer megállapítja azt kölcsönös megállapodás alapján, hogy a kockázatot milyen végösszeg (alapidíj és mellékszolgáltatás) ellenében viseli, ezt az összeget utólagosan és pedig akkor, midőn a szerződés megszűnése miatt tovább kockázatot nem visel, az alapidíj tartamengedményéhez idomuló költségigénnyel fel nem emelheti. Ez ellenkezik a biztosítási ügyleteknek a törvény által szabályozott természetével, mely a biztosítási díjra vonatkozólag mindkét szerződő fél irányában határozottságot kíván. A biztosított tartozik megfizetni a kölcsönösen megállapított díjat. A szerződésnek az ő hibájából következő megszűnése esetén elesik a tartamkedvezménytől, ennél fogva tartozik megfizetni a díj keretében élvezett és számszerűleg is kitüntetett kedvezmény összegét, de semmivel sem többet. A tartamengedményhez idomuló és utólagosan követelt, a kölcsönösen megállapított díjat felemelő mellékszolgáltatás kötbér jellegű büntetéspénz volna, már pedig kárbiztosítási ügyletek keretében kötbér követelésnek helye nincs. Ilyet a K. T. nem ismert, a szerződésnek időelőtti megszűnése esetére bekövetkező jogokról és kötelezettségekről a 486. §-ban kifejezetten intézkedik, de ide az utólag egyoldaluan felemelt díj nem sorozható. Az 1927 : X. tc. 9. §-a életbiztosításoknál megenged ugyan bírság jellegű kikötést, de a kárbiztosításra vonatkozólag a törvény 5. §-a csak aránylagos kár megtérítéséhez nyújt alapot, ami alatt a bírói gyakorlat alapján csak a szerződésből kitűnő tartamkedvezmény megtérítése és ebből ki nem tellő, esetleg netán létező effektív kár megtérítése érthető.

Az elmaradt díj követelése keretében elmaradt nyereség címen sem illetheti a biztosítót az utólag felszámított mellékjárulék, mert ez szintén ellenkezik a biztosítási ügyletek természetével. A biztosítási ügyleteknél a törvény úgy a díj megállapítására, mint a díj ellenében fizetendő kártérítés mérvére teljes határozottságot kíván s így is rendelkezik. A K. T. 478. §-a értelmében a fizetendő kárra nézve is kimondja, hogy kár esetén milyen érték térítendő meg. Elmaradt haszon térítéséről nem intézkedik, mert ez bizonytalanná tenné a kockázatviselés mérvét s ez alapon a díj kiszámítását. Különösen nem követelheti tehát a biztosító szerződésen kívül az utólagosan felszámított mellékszolgáltatást sem. Ha a biztosító társaság az ő érdekeinek megfelelőleg fixirozta azt az összeget, amennyiért a törvény keretében a kockázatot vállalta és amelyért esetleg sok ezer pengőre rugó kárt viselni kész, úgy ezt az összeget a biztosítási szerződés megszűnése után, amidőn már semmi kockázatot nem visel, fel nem emelheti.

Annak vélelme sem áll fenn, hogy a szerződés rövidebb tartama esetén az egész alapidíj után felszámította volna a mellékjárulékokat, mert a K. T. 473. §-a értelmében a díj szabad egyezkedés tárgyát képezi. Éppen e szabad egyezkedés lehetőségénél fogva, ami a díjra vonatkozó alkudozást is magában foglalja, egyáltalán nem vélelmezhető az, hogy a biztosított a tartamengedményre eső mellékjárulék kikötése mellett a szerződést megkötötte

volna, illetve annak felszámításába bekegyezett volna. Nem lehet tehát vélelmezni s így igazoltnak venni azt sem, hogy a szerződés rövidebb tartama esetén az időszakos díj a tartamengedmény mellékjárulékaival emelkedett volna. Ha pedig a felek a díjra szabad egyezkedés útján megállapodtak s akként állapodtak meg, hogy a tartamengedményre esőleg mellékszolgáltatást és arra tartamkedvezményt nem állapítottak meg, azt a biztosító a díj keretében utólag nem követelheti.

Amint fentebb kiemelve volt, a felek jogviszonyát a törvény és szerződés szabályozza. Olyan törvényes intézkedés, éppen a törvénynek a szabad egyezkedést megállapító rendelkezésénél fogva nincs, mely az utólag felszámított mellékszolgáltatások viselését szerződésen kívül a biztosítottra hárítaná. Az 1927 : X. tc. 2. §-ának 3. bekezdése, mely a törvény alkalmazása szempontjából a mellékszolgáltatások fizetését az alapidíjjal egy tekintet alá veszi, ezt a kötelezettséget meg nem állapítja, mivel ez a törvény is csak olyan mellékszolgáltatásról intézkedik, amit a szerződés vagy jogszabály alapján fizetni kell a biztosító részére s nem olyanról, aminek fizetési kötelezettsége a szerződésből ki nem tűnik.

A biztosítási szerződések azt is szokták tartalmazni, hogy a szerződés időelőtti megszüntetése esetén a biztosított köteles az «élvezett» tartamengedményt teljes egészében megfizetni. Ez a szerződéses kikötés is az «élvezett», vagyis nyilván a szerződésből kitűnő tartamengedményről beszél, nem az azonkívül igényelt-ről. A teljes egészében való megtérítés kikötése csak azt jelenti, hogy bizonyos idő elteltével a biztosító társaság az engedménynek nem az eltelt és hátralévő időhöz viszonyított aránylagos részét, hanem az évenkénti teljes tartamengedményt kívánja vissza. Amidőn a biztosított az élvezett tartamengedmény visszafizetésére kötelezi magát, ezzel számszerűleg is meg van határozva, hogy csak a szerződésből kitűnő és tényleg élvezett tartamengedményt kell megtérítenie és nem többet.

Utóbbi időben egyik biztosító társaság az ajánlatba foglalt díjfelszámításnak keretén kívül az ajánlat szövegébe való beszúrással igyekszik magának a tartamengedményre eső mellékszolgáltatás kötelezettségét biztosítani és ilyen beszúrással ellátott ajánlatot irat alá a szerződő féllel. Kétséges, hogy a felügyelő hatóság ily értelmű fizetési kötelezettség kikötéséhez, illetve a kötvényfeltételekben való kitüntetéséhez a 196/1923. M. E. rendelet 4. és 22. §-a alapján hozzájárulását adta volna, de e nélkül a 196/1923. M. E. számú rendelet 4. §-a értelmében ilyen utólagos, a biztosított hátrányára szolgáló kötelezettség csak akkor köthető ki, ha a szerződő fél arra kifejezetten figyelmeztetve lett és az ilyen kötelezettséget írásban elfogadta. Ilyen kikötés esetén is a fent kifejtettek szerint a kölcsönösen megállapított és a díjfelszámításban részletezett díjon felül követelt s az eredetileg megállapított díj felemelését eredményező fizetési kötelezettség, kötbérjellegű kikötésnek jelentkezik és az a biztosítási ügyletek természetéből folyóan, mint a törvény által kizárt és a biztosítási szerződések anyagi jogi tartalmával ellenkező kikötés érvénnyel nem bírhat. A kir. Kúria ilyen értelemben a bírság vagy kötbér kikötés érvénytelenségét 1896 szeptember 10-én 611/1895. szám alatt hozott ítéletében ki is mondta.

A budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság szaktanácsának az az álláspontja, hogy amennyiben a fizetendő díj keretében a tartamengedményre vonatkozólag mellékszolgáltatások felszámítva nincsenek, a felszámításból az engedményre eső mellékjáruléokra tartamkedvezményadása kifejezetten kitüntetve nincs, a tartamengedményre eső mellékszolgáltatás elengedettnek tekintendő s nem tartamengedménynek. Indokolja ezt az álláspontot az is, hogy a biztosító a tartamengedményen kívül az alapidíjból 10—50 %-os külön engedményt is ad. Ezt is le szokta vonni az alapidíjból s a mellékjárulékokat az így előálló maradványhoz viszonyítja. Ha tehát számítását így is megtalálja, azért a kockázatot viselni kész, teljesen indokolt az a feltevés, hogy felszámítás hiányában a tartamengedményre eső mellékszolgáltatás elengedettnek tekintendő. A biztosító társaság, mint kereskedelmi társaság saját ügyeiben bizonyára az ő érdekeit szolgáló kereskedelmi gondossággal jár el. A biztosító társaságok között fennálló verseny, az ezzel kapcsolatos ú. n. kikapcsolások következtében számíthat arra, hogy a szerződés esetleg idő előtt megszűnik. Ha ennek dacára a díj felszámításnál a tartamengedményre eső mellékszolgáltatásokat kihagyja és az időszakos díj összegét ezzel

is csökkenti, aminthogy csökkent a külön engedménnyel is, ennél fogva joggal következtethető, hogy a biztosító a tartam-engedményre eső és a felszámításban nem szereplő mellékszolgáltatást feltétlenül elengedte s ezért azt utólag kár címén sem követelheti.

Ennek a kérdésnek végleges eldöntése kölcsönösen érinti úgy a biztosítottakat, mint a biztosító társaságok anyagi érdekeit. A kérdés újabb keletű, az alsóbb bíróságok e tekintetben ellentétes határozatokat hoznak mindaddig, míg a kir. Kúriának irányító állásfoglalása a kérdést véglegesen rendezni nem fogja.

Ujhelyi József.

Nemzetközi karteljogi problémák.¹

— Javaslat a magánjogi társaságok jogának nemzetközi egységesítésére. —

A magánjogi társaságok jogi instrumentumának összehasonlító áttanulmányozása után (angol *Partnership Act*, — 53. & 54. *Vict. c. 39* —; Amerikai Egyesült-Államokbeli *common law*; francia és belga *Code Civil* 1832. §.; német *B. G. B.* 705. §.; svájci *kötelmi jogi törvénykönyv*, 530. §.; *Liechtenstein* személy- és társasági jogi törvénykönyve (*P. G. R.*) 649. §.; *Magyarország magánjogi törvénykönyvének javaslata* 1660. §.) megállapíthatjuk, hogy a magánjogi-társaságok joga kiválóan megfelelő arra, hogy belőle a heterogénitási elemek eltávolításával a nemzetközi kartelekre alkalmazható unifikált jog váljék. E világjog volna hivatva arra, hogy úgy a nemzetközi kartelorganizációhoz fűződő fontos gazdasági érdekeket, mind a nemzetközi közérdekeket — a kartellenőrzés megengedhető keretei közt — szolgálja.

A magánjogi társasági jognak unifikálásával megoldódnának mindazok a problémák is, amelyek a kartelek világában ma még súlyosaknak jelentkeznek.

A *Világ gazdasági Konferencia*² is hivatkozott már arra, hogy a nemzetközi kartelek — ha ezeket nem mint szerződéseket, hanem mint a szerződések alapján működő organizációkat szemléljük — mindazoknak az országoknak törvényhozási és kormányhatósági szabályozása, valamint igazságszolgáltatása alá esnek, amelyek területén tevékenységet fejtenek ki. Hogy ezek jogi álláspontja a nemzetközi kartelekkal szemben azonos legyen, csupán az általunk javasolt megoldás útján képzelhető.

Az unifikáció kiküszöbölné azokat a jogi zavarokat amelyek ma abból származnak, hogy a nemzetközi karteleket államokként különbözőképpen kvalifikálják: hol *innominát-szerződésnek*, hol *magánjogi társaságnak*, hol pedig *egyesületnek* és e különbözőtésekkel együtt aztán különböző jogi elbírálásokhoz jutnak el.

Áthidalható volna ezzel az alkalmazandó nemzeti jog kérdésében a nemzetközi magánjog különböző megoldásokhoz vezető bizonytalansága is. Közönbössé válnék, hogy akár a *lex loci contractus*, akár a *lex solutionis*, a *személyiségi statutum* vagy a *lex fori* elvéhez folyamodunk-e, mert a nemzetközi kartel által érintett államok magánjogi társasági joga unifikálva lévén, érdemleges jogi kérdésekben azonos megoldásokat nyújtanak. *Dr. Fritz E. Koch* is helyesen utal az *International Law Association*hoz ugyane tárgyban benyújtott jogvéleményében arra, hogy a nemzetközi kartelek e kvalifikációs problémájának megfelelő megoldása a nemzetközi karteljog legnehezebb kérdése.

A magánjogi társaságok jogának egységesített szabályozásában volna dülőre vihető a *kartelek megengedettségének* alapvető problémája is. Itt kellene végre tisztázni azt, hogy a magánjogi társulás szabad lévén, a karteltársulásnak is minden megengedett, sem közrendbe, sem a jóerkölcsökbe nem ütköző célra, szabadnak kell lennie. Bár ma már a francia 1926. évi december 3-iki törvény a kartelegyesüléseket csak akkor bünteti, ha tagjaiknak nyeresége céljából az árakat az áralakulás szabad játékának kiakapcsolásával befolyásolják³ és az angol *judikatura* is a jó kartel

és a rossz kartel közt tett megkülönböztetéssel kezeli a *«not against public policy»* és a *«reasonableness»* fogalmi elemeit,⁴ de Ausztriában is a karteleket tartalmazó 1870. évi április hó 4-iki törvény (a *Koalitions-gesetz*) idevonatkozó rendelkezései már rég elavultaknak mondhatók,⁵ az unifikációs szabályozásban igen üdvösnek és praktikusnak bizonyulna a magánjogi társaságok létesítésének előfeltételeként egy olyan általános elvnek előrebocsátása, amely a jó kartel megengedettségét hangsúlyozza. Talán *Uhlir* nyomán⁶ nagy általánosságban azt lehetne kimondani, hogy *minden olyan magánjogi társulás érvényes és szabad, tehát jogi támogatásban részesítendő (enforceable), észszerű, «reasonable» és a közrendbe nem ütköző, amely a racionális gazdasági fejlődés megkívánta ipari összeműködés és szervezkedés erkölcsileg sem kifogásolható céljait szolgálja.*

A belföldi karteleket három irányban szokás elemezni: a kartelltagok egymásközt való viszonya, a kartelnek és tagjainak harmadik — extráneus — vállalatokhoz való viszonya és a kartelnek a munkássággal és a fogyasztóközönnyel szemben való helyzete⁷ szempontjából. E praktikus, bár logikailag nem teljes felosztást a nemzetközi karteleknél is követhetjük azzal a változtatással, hogy az utóbb említett nézőpont — a fogyasztóközönység és a munkásosztály tekintetbevétele — elé a nemzetközi kartel termelési tevékenysége által érintett állam, illetve államok helyzetéből folyó kívánalmakat tesszük.

Mindazok a szempontok, amelyek itt felmerülnek és jogi megoldásra várnak, a társasági jog általunk javasolt unifikálásánál érvényesíthetők volnának.

A *kartelltagok egymásközt való viszonyában a szerződés felmondása*, a karteltársaság *vagyonának jogi színezete* és az új tagok *felvételének kérdése* jelent fontosabb problémákat.

Ma már általánosan kitisztázott alapelv, hogy a kartelszerződés, bármennyire is megköveteli a termelés organizált és racionális menete a kartelltagok feltétlen fegyelmét, nem lehet *Knebelungsvertrag*, nem lehet guzsbakötő szerződés.⁸ *Nulla societas in aeternum coitio est*, a kartelltagok szerződési szabadsága nem értelmezhető odáig, hogy megengedhető legyen, hogy valamelyik kartelltag magát örökre, a kartel, avagy tagtársai rabszolgájául kiszolgáltatathassa. Bennmaradásra kényszeríteni a tagot, ha ez gazdasági érdekeinek és fejlődésének súlyos veszélyeztetését jelentené, erkölcstelen volna, *nyomós okból* tehát meg kell engedni a határozott időre kötött kartelszerződés felmondhatóságát is. Így az acélkartel már szerződésnél fogva *nyomós oknak* tekinti a felmondásra, ha az európai résztvevő államok félévi termelése 5%-kal alulmarad az 1926. év első negyedében termelt mennyiségnek vagy ha a félévi termelés 13.139,000 tonnán alul marad. A francia-német kálium-egyezmény — amely nem ad infinitum, hanem 10 évre van kötve, a hetedik év végén egy éves felmondással — ilyen nyomós okot nem ismer. Nem kétséges azonban, hogy úgy a német (723. §.), a francia (*«justes motifs»* 1871. §.), a svájci (545. §.), a liechtensteini (666. §.) törvénykönyvek, a német kartelrendelet (8. §.), az angol jog és a magyar polgári törvénykönyv javaslata (1675. §.) egyaránt ismerik a *nyomós ok* szelejét, amellyel valamely társaság súlyossá váló helyzetén a szerződésből való kilépés útján segíthet. A felmondási fontos okok körültekintő és óvatos megfogalmazása az unifikáció egyik érdemes feladata.

A karteltársaság *vagyonának* kvalifikációja is egységes eldöntésre szorul. A nemzetközi kartelek jelentékeny vagyont gyűjthetnek. Az acélkartel a termelt mennyiség után, valamint a kontingens túllépésénél, bizonyos összegeket szed a közös pénztárba, amelyből viszont *«alultermelésnél»* prémiumokat fizet ki. Igaz ugyan, hogy e *«caisse commune»*-t félvévenként likvidálják és szétosztják, de kérdés, hogy a likvidáció megtörténteig is kié a közös pénztár vagyona; a kartel, mint jogi személy-e (a francia és a skót jog a magánjogi társaságokat is jogi személyeknek tekinti) avagy a tagoké-e és pedig vajjon a római jogi *societas* vagy a ger-

¹ Fordítás-részlet a szerzőnek az *International Law Association* varsói konferenciájához *«Problems of International Cartel Law»* címmel beterjesztett dolgozatából. (Előadásra kerül 1928 augusztus 15-én.)

² Conférence économique internationale. Rapport définitif. Genève, Société des Nations. 1927.

³ Léon Mazeaud: Le régime juridique des ententes industrielles et commerciales. Paris, 1928.

⁴ Fritz E. Koch: Grundzüge des englischen Kartellrechts. Berlin, 1927.

⁵ C. Lammers: Kartellgesetzgebung des Auslandes. Berlin, 1927.

⁶ Conférence Parlementaire Internationale du Commerce. XIIIe Assemblée Plénière. Compte-rendu des Séances. Bruxelles, 1927.

⁷ Kuncz: Kereskedelmi és váltójog, II. kiad. Budapest, 1928.

⁸ Dr. Franz v. Király: Ungarisches Kartellrecht, Internationales Anwaltsblatt kiadása. Wien, 1928.

mán jogi *Gesamthand*, «együttes-kéz» rendszerében? A modern iskola — hogy a forgalmi élet visszaélései lehetőségeit kiírta — inkább a *societas* elve felé hajlik vissza, nézetünk szerint azonban a nemzetközi kartelek világában — amelyek tagjai országokként szervezettek, nagy termelési csoportok — ugyanezen megfontolások nem szólnának a *Gesamthand*-gondolat megtartása ellen sem. *Gesamthand* vagy *societas*: a nemzetközi kartelekre alkalmazható magánjogi társasági forma egyik fontos vagyoni jogi problémája.

Más kérdés, hogy a nemzetközi kartelekre is ráillő magánjogi társaság instrumentuma zárt egység legyen-e, avagy nyitott alakulat, amely új tagoknak belépését bármikor lehetővé teszi, átmenetet jelentvén egyúttal ilyképpen az egyesületi forma felé? A nemzetközi acélpaktum hangsúlyozza, hogy «a jelen egyezménybe való belépés más európai államok acélttermelői részére is nyitva áll» és (Art. 14.) a felvételt a közgyűlés határozza el egyhangú határozattal, illetve bizonyos esetekben szótöbbséggel. Az egyszerű magánjogi társaságoknál új tag egyhangú határozattal vehető fel csupán, a nemzetközi kartel formájában megjelenő magánjogi társaságnál azonban már megfontolandó, hogy bizonyos egyesületszerű színezet hozzávegyítésével ne hagyjuk-e a társaságot — a nemzetközi kartelt — jobban nyitva a termelés feltörekvő és ujonnan belépni kívánó komoly tényezői számára, ha az a nemzetközi kartel valóban betölti a mai gazdasági rendben neki jutott fontos hivatását: *a gazdasági termelés racionális és szervezett szabályozásának és egyensúlyban tartásának nagyon súlyos misszióját?*

Szükséges még, hogy a nemzetközi karteleknek a kívülálló termelő vállalatokhoz, a fogyasztók csoportjához és ezen belül is a munkásosztályhoz, valamint magához az államhoz, illetve az államokhoz való viszonyát vegyük szemügyre és az itt felmerülő jogi kérdéseket a rendezésre váró problémakomplexumhoz fűzzük. E kérdések azonban már nem is annyira magánjogiak, hanem inkább a jogi és a közgazdasági politika határait surolják és bőséges megvitatásban részesültek a kartelügy gazdag irodalmában, a múlt évben pedig kiváltképp a *Világ gazdasági Konferencia* számára készült előterjesztésekben⁹ és magának a konferenciának bizottsági és teljes-üléseiben. Ma még különböző álláspontok ütköznek itt össze: az államok más-más gazdaságpolitikai és jogpolitikai álláspontot foglalnak el és pedig úgy a belföldi, mint a külföldi és nemzetközi kartelekkel szemben. Hogy azonban a kartelen kívül álló vállalatok szabad mozgását, létét is biztosítani kell, hogy a fogyasztók és a munkásosztály teherbíróképességének, szociális és gazdasági kívánalmainak tiszteletben tartása fontos állami és nemzetközi érdek, sőt hogy az államok maguk is rászorulnak, kiváltképp a nemzetközi kartelekkel szemben, bizonyos jogosult gazdasági érdekeik védelmére, jelesen a termelésükhöz és feldolgozó iparukhoz szükséges nyersanyagokkal és félkésztermékekkel való zavartalan ellátásuk, termelésük zavartalan menete és ennek gátolatlan fejlesztetése tekintetében: ma már általánosan ismert követelmények, amelyeknek kógens tételekben való hangsúlyozása az unifikálásnak egyik legszebb eredménye volna.

A probléma nem is annyira ebben a vonatkozásában nehéz, mint véleményünk szerint inkább annál a feladatnál, hogy a kartelen kívül álló csoportok — fogyasztók, munkások, idegen vállalatok, sőt maguk az érintett államok is — a nemzetközi kartelek részéről ért jogsérelem esetén *melyik bírói fórum elé járuljanak jogvédelemért?*

A genfi *Világ gazdasági Konferencia* e tekintetben egyhangulag megállapította, hogy a nemzetközi, avagy a nemzeti kartelek fölé egy nemzetközi ellenőrző intézmény felállítása lehetetlen.¹⁰ Mi is azt mondjuk, hogy *a nemzetközi kartelek felett való*

⁹ D. H. Mac Gregor: Les Cartels Internationaux.

William Oualid: Les ententes industrielles internationales et leur conséquences sociales.

Eugène Grossmann: Systèmes de rapprochement économique.

Julius Hirsch: Les monopoles nationaux et internationaux au point de vue des intérêts de l'ouvrier, du consommateur et de la rationalisation.

Kurt Wiedenfeld: Les cartels et les trusts et leur évolution.

Valamennyi munka: Genève, Sociétés des Nations, 1927.

¹⁰ Dr. Alfred Schwoner: Ein internationales Kartellamt? Magazin der Wirtschaft, 1926 dec. 16. «Es ist jedoch nicht einzusehen, warum

biráskodás megnyugtató és elfogadható szabályozása szinte majdnem a lehetetlenséggel határos feladat.

A kartelek tagjai sorában az egymásközt felmerülő vitáknál nem kétséges a megoldás, hogy jogvitákat az ilyen esetekre felállított választottbíróóságok csendjében intézik el. Túl azonban a választottbíróóságok körén, harmadik személyek részére, melyik bíróság fog nyújtani jogoltalmat? Melyik bíróság ítélkezzen valamely nemzetközi kartel kártérítő kötelezettsége tekintetében például bojkott esetén és mely bíróság tegye lehetővé valamely államnak a termeléséhez szükséges nyersanyagok zavartalan megszerzését?

E problémakörben is a legnehezebb az *államok termelési önvédelmével, ipari létfenntartásával kapcsolatos jogviták eldöntésére hivatott fórum kérdésére.*

A kartelek és az extraneus vállalatok jogvitáiban — megfelelő kautelákkal — el tudjuk képzelni a kultúr államok családjához tartozó bármelyik nemzet bíróságának döntését is — kiváltképp, ha ezek unifikált jogtételek alapján döntenek — a nemzetközi kartelek székhelye szerinti illetékességgel, aminek természetesen ismét előfeltétele az, hogy a kartel székhelye meghatározva vagy egységes jogelvek szerint megállapítható legyen. (A nemzetközi acélkartel székhelyét állandóan változtatja.) Viszont az államok gazdasági felségjogát és önállóságát, ipari létfenntartásához való jogát érintő kérdésekben talán inkább egy olyan magas színvonalú nemzetközi bíróság volna a döntésre kiváltott, amilyent Demogue¹¹ is ajánl. Érdemes tagtársunk, dr. Auer Pál az *International Law Association* stockholmi kongresszusán 1924-ben hasonló eszmekörben mozgott akkor, amikor a nemzetközi civilis bíróság gondolatát felvetette.¹² E praktikus ötlet helytelen vágyakozásra tévedt, mert részben a választott bírások, részben pedig a nemzetközi büntetőbíráskodás bizottságaihoz — logikailag nem megfelelő helyekre — utalták. Mindenképpen érdemes volna most ezt az életrevaló ideát kiemelten, önálló keretek közt, *különösen a nemzetközi kartelek szempontjából* is megvitatni.

Annyi bizonyos, hogy a nemzetközi kartelek felett való igazságszolgáltatás szerfelett bonyolult kérdéscsomót jelent, amelynek vége — különösen a végrehajtást illető vonatkozásokban — minden praktikus elgondolás mellett is a megoldhatatlanban vész el. Tartsunk ezért sort és feladatunk elsejének a materiális nemzetközi karteljog előbbrevitelét, tehát a magánjogi társaságok unifikálását tekintsük.

Dr. Király Ferenc.

Az 1928 : X. tc. és a büntetőjogi elévülés.

A Jogtudományi Közlöny 1928 június 1-én kelt számában Koszuszky Károly kir. törvényszéki tanácselnök úr «Jegyzetek az 1928 : X. tc. (II. Bn.) III. fejezetéhez» címen tanulságos cikket ír az említett új törvény alkalmazásával kapcsolatban felvetődő és felvetődhető olyan kérdésekről, amelyek szerinte a törvényben nem nyertek szabályozást s az ennek folytán előálló nehézségekre mutat rá, amelyek egy részét a bírói gyakorlat által könnyen megoldhatónak tartja, míg egy részét és pedig a szigorított dologházba utalás intézményével kapcsolatos büntetőjogi elévülés kérdését — amely az elképzelhető legfontosabb kérdések egyike — szerinte csak törvényhozásilag lehet megoldani, mert az e tekintetben mutatkozó hiányt a bírói gyakorlat nem tudja pótolni.

A cikkíró úr szerint a II. Bn. 41. §-ának a fegyházbüntetésre való hivatkozása nem elegendő alap a kérdés eldöntéséhez, mert a Btk. 120. §-a fegyházbüntetés esetén is a fegyházbüntetés idejének nagyságához képest más-más elévülési időt jelöl meg.

Ez az aggály nyilván abból a felfogásból keletkezik, hogy a szigorított dologházba utalás «büntetés» tartama a cikkíró úr szerint bizonytalan s így adott esetben kétséges lesz, hogy a II. Bn. 41. §-ára való utalással a Btk. 120. §-ának 1—4. pontjai közül melyik legyen az irányadó. A cikkíró úr ezt a tartambeli bizony-

die internationale Regelung des Kartellwesens wirksamer sein soll, als die Beaufsichtigung durch die einzelnen Staaten».

¹¹ René Demogue: L'unification internationale du droit privé. Paris, Rousseau.

¹² Dr. Paul de Auer: A Permanent International Court in Civil Matters. International Law Association, Report of the XXXIIIrd Conference, London, 1925.

talanságot nyilván abból következteti, hogy a bíróság a II. Bn. 39. §-ának 1. bek. értelmében a szigorított dologházi őrizetnek csak a legrövidebb tartamát határozza meg az ítéletben, míg annak végső időpontja az ítéletileg megállapított legrövidebb időeltelte után az igazságügyminiszter intézkedésétől tétetik függővé. Az előbb a «büntetés» szót azért tettem idézőjel közé, mert a szigorított dologházba utalás fogalmilag és lényegileg különbözik a szó tulajdonképpeni büntetőjogi értelmétől; nem büntetés, vagy legalább is nem csak büntetés s éppen ezért úgy vélem a cikkíró úrral szemben, hogy még törvényszerkesztési szempontból sem lett volna indokolt ezen új intézmény miatt a Btk. 20. §-ának a kiegészítése, mert, ez nem vonható «a büntetések» cím alá.)

Itt megjegyzem, hogy az elévülés kérdése csakis a jogerős ítélet utáni, vagyis a kiszabott büntetés végrehajtását kizáró elévülés tekintetében képezheti vita tárgyát, mert hiszen a Btk. 106. §-ában szabályozott és a bűnvádi eljárás megindítását kizáró elévülés a szigorított dologházba utalás alapjául szolgálható egyes bűncselekményekre nézve sem érintett a II. Bn. által és ezen utóbbi büntetőjogi elévülés kérdése a II. Bn.-val való viszonyában a kir. Kúria 94. számú teljes-ülési döntvényével véglegesen megoldottnak tekinthető.

A Btk. 120. §-ának 1—4. pontjaiban mindenütt külön hangsúlyozást nyer az, hogy az elévülés szempontjából az ítéletben megállapított időtartam irányadó az elévülés idejére nézve.

A II. Bn. 41. §-a értelmében a szigorított dologházba utalás az elítélre ugyanazon jogkövetkezményekkel jár, amelyeket a törvény a fegyházbüntetéshez fűz. Kétségtelen, hogy a fegyházbüntetés az elítélre azzal a jogkövetkezménnyel is jár, hogy ha bármiféle okból meg nem kezdett, vagy be nem fejeztetett a végrehajtása, a fegyházbüntetés későbbi, illetőleg folytatólagos végrehajtását az ítéletben megállapított büntetési időtartam szerint változó hosszúságú időmúlás kizárja. Ebből folyik aztán az, hogy a II. Bn. 41. §-a értelmében a kérdésben lévő esetben az elévülésnek ugyancsak a szigorított dologházi őrizet ítéletben megállapított tartamától kell függnie. Az a kérdés tehát, hogy van-e — s ha igen, milyen — a szigorított dologházba utalást kimondó ítéletben az ítélet jogerőre emelkedésekor előre és egyszersmindenkorra naptárilag meghatározható időtartam. Mert hiszen jogbiztonságról csakis akkor beszélhetünk, ha ez az időtartam így határozható meg.

A legszerényebb véleményem szerint van.

Ugyanis a II. Bn. 39. §-ának 1. bek. értelmében az ítéletben meghatározatik a legrövidebb időtartam; — továbbá a 46. §-a értelmében a feltételes szabadságra bocsátás tartama három év. Az ítéletben megállapított tartam tehát mindig határozott, naptárilag meghatározható akként, hogy a bíróság által meghatározott legrövidebb időtartamhoz még hozzá kell adni három évet és megkapjuk az ítéletben megállapított tartamot.

Hogy pedig miért éppen így kapjuk ezt meg, arra a következőkben mutatok rá.

A feltételes szabadságra bocsátás a Btk. 48., helyesebben most már a II. Bn. 48. §-a értelmében a fegyházbüntetésnek az ítéletben megállapított tartamát sem az elévülés, sem pedig más vonatkozásban nem befolyásolja, vagyis a feltételes szabadságon töltött idő az elévülés szempontjából is a ténylegesen kitöltött fegyházbüntetéshez az időtartam meghatározása végett hozzászámítandó. Minthogy pedig a II. Bn. 41. §-a értelmében a szigorított dologházba utalás az elítélre ugyanolyan jogkövetkezményekkel jár, mint a fegyházbüntetés, nem lehet kétséges, hogy a szigorított dologházban való tényleges őrizet az ítéletben megállapított elítélési időtartam bármilyen vonatkozásban leendő meghatározása szempontjából a feltételes szabadságon töltött idő hozzászámítandó. E mellett szól a ratio legis is, mert különben előállhatna az az eset, hogy az egyenkint csak a bűnvádi eljárás megindítását kizárólag is tíz év alatt elévülő bűncselekmények halmazata mellett megállapított szigorú dologházba utalás esetében, ha például a legrövidebb tartam a bíróság által mindössze négy évben állapított meg — ami pedig a törvény szerint lehetséges — az elévülés csak ezen időtartam számbavétele mellett az ítélet végrehajthatása szempontjából is ugyancsak tíz év lenne, ami pedig sem a II. Bn. céljával, sem a Btk. elévülési rendszerével, sem a jogérzettel össze nem egyeztethető. Az általam fentebb vitatott álláspont mellett azonban még a három évi minimális legrövidebb tartam bírói megállapítása mellett is az elévülés legkisebb ideje

csak 15 év lehet, ami már a II. Bn. céljának, a Btk. elévülési rendszerének és a jogérzetnek is megfelel.

Ezen általam vitatott álláspont mellett a szigorított dologházba utalás ítéleti rendelkezés végrehajtásának elévülése a Btk. 120. §-ának csakis a 2. és 3. pontjaiban írt 15, illetőleg 20 év alatt következhetik csak be s ezen két elévülési időtartamnál sem hosszabb, sem rövidebb nem lehetséges.

Ugyanis a II. Bn. 39. §-ának 1. bek. értelmében a bíróság csak a legrövidebb tartamot állapíthatja meg az ítéletben, a végső időpontot nem állapíthatja meg s ekként ítéletben megállapított «életfogytig tartó» időtartam — bárha ténylegesen ez megeshetik, ha az elítelt évek múlva a szigorított dologházban hal meg — a szigorított dologházba utalásnál nem lehetséges; — a halálbüntetés pedig itt fogalmilag van kizárva. Ezért nem kerülhet sor e tekintetben a Btk. 120. §-ának 1. pontja alkalmazására. Mint-hogy pedig az ítéletben megállapítható minimális legrövidebb tartam három év, ennél kevesebb sohasem lehet, a fent vázolt álláspont mellett a legkisebb, ítéletben megállapított tartam csak hat év lehet, vagyis sohasem öt évnél kevesebb. Ezért nem kerülhet sor a Btk. 120. §-ának 4. pontja alkalmazására sem. Ugyanezen utóbbi okból, de a II. Bn. 41. §-a miatt sem kerülhet sor a Btk. 120. §-ának utolsó bekezdésére sem.

Az elévülésnek az ítéletben megállapított tartam szerinti mindenkori megállapításán nem változtat az a körülmény, hogy az elítelt az ítéletben meghatározott legrövidebb tartamon túl is esetleg még sok-sok évig volt tényleges szigorított dologházi őrizetben a feltételes szabadságra bocsátás bármilyen okból történt elmaradása következtében, mert ha az igazságügyminiszter adott esetben a szigorított dologházi őrizet ítéletben megállapított legrövidebb tartama után az elíteltet nem bocsátja feltételes szabadságra, a szigorított dologházi őrizet időtartamának ily módon történt meghosszabbítása már nem bírói ítéletben meghatározott tartam (már pedig az elévülésnél — mint fentebb rámutattam — a törvény csak az ítéletben megállapított tartamot veszi számításba), hanem ez a meghosszabbítás már az igazságügyminiszter határozata által történik, amely lényegileg nem egyéb, mint a jogerős bírói ítélet végrehajtásának a módja és illetőleg megelőző (preventív) államrendészeti intézkedés, amely az ítéletben megállapított időtartamon nem változtat, mert hiszen a bírói ítélet, annak minden rendelkezése, változatlan maradt s így tehát az ítéletben megállapított tartam szerint meghatározható elévülés ideje is ugyanaz marad, ami volt az ítélet jogerőre emelkedésekor. Az igazságügyminiszternek ezen meghosszabbító intézkedése tehát az elévülés idejére befolyással nem lesz.

Minthogy pedig az ítélet végrehajtása a feltételes szabadságra bocsátás három évi tartama alatt ugyancsak fogatosítás alatt van — lévén a feltételes szabadságra bocsátás szintén a szigorított dologházba utaló ítéletnek a végrehajtási módja, annak egyik fázisa, nem fog változni az elévülés szempontjából a helyzet a II. Bn. 46. §-a értelmében az elítéltnak a szigorított dologházba való esetleges visszaállításának elrendelése és fogatosítása mellett sem, mert ez az intézkedés ugyancsak az eredetileg hozott jogerős bírói ítélet végrehajtásának a folytatása; amely esetben a bíróság nem is ítélettel, hanem végzéssel határoz s így az eredeti ítéletben megállapítottól különböző másik, vagy új ítéletben megállapított tartam nem is lesz, hanem fennmarad változatlanul az eredeti jogerős bírói ítélet.

A szigorított dologházba utalás végrehajtását kizáró elévülés ideje tehát a jogerős bírói ítéletből mindig megállapítható, azt később sem változtatja meg semmiféle intézkedés sem s így e tekintetben a jogbiztonság megvan.

Véleményem szerint tehát sem a bírói gyakorlatnak, sem a törvényhozásnak nem kell az 1928 : X. tc.-nek az elévülésre vonatkozó hiányát pótolnia, mert ilyen hiány a törvény 41. §-a révén nincs. Nem is lehetséges, hogy a büntetőjogban egészen új korszakot jelentő és a büntetőjogi individualizáció és egyéb szép elveknek gyakorlati megvalósítását oly nagy mértékben elősegítő új törvényalkotásunk ilyen, a személyes szabadság szempontjából is nagyfontosságú kérdést elintézetlenül akart volna hagyni és azt hiszem, hogy a fenti okfejtésem — ha néhol talán mankón is kell járnia — némiképpen hozzájárul az első pillanatra valóban megoldatlannak látszó kérdés megvilágosításához.

Dr. Geszner Márton.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Apaság vélelmének elhárítása.

Az apaság kérdéseit rendszerint külön-külön tárgyaljuk *a)* házasságban és *b)* házasságon kívül született gyermekekre nézve. Ezáltal bizonyos fokig elmosódik a probléma leglényege, amely pedig mind a két esetben ugyanaz. Próbáljuk egyszer ezt a közös magvat kiemelni. Ily módon egyszermind az is élesebb megvilágításba kerül, hogy mennyiben tolja el a házassági kötelek fennforgása az egyébként leendett joghelyzetet. *Contraria juxta* se posita magis elucescunt.

A közkeletű tétel az, hogy a gyermeknek apja *a)* az esetben, ha anyja férjes asszony, és ezzel férje a kritikus időben egyáltalán közösülhetett: a férj; *b)* ha anyja nem férjes asszony: az, aki ezzel a kritikus időben közösült (kivéve az anya feslett életének esetét, amellyel ezuttal ne foglalkozunk tovább).

Kétségtelen annyi, hogy az apaság praesumptiója ellen nem védekezhetik a férfi egyszerűen azzal, hogy az anya a kritikus időben mással is közösült, aki tehát éppúgy lehetett a gyermek nemzője, mint ő. Több apa-lehetőség mellett a jog *a)* ott, ahol van rá mód, a bizonytalan gyermekből törvényest csinál (*favor legitimitatis*); * *b)* ahol erre nincs mód, az apa megválasztását az anyára bízta. Mindkét választás a gyermek érdekében levőnek látszik.

Mégis mindez csak *faute de mieux* van így és *non est pro-ducendum ad absurdas consequentias*.

Túlzás pl. a vezértételnek oly kiélézése, hogy a férj részéről a vélelem elhárítására nem elegendő azt kimutatni, hogy a fennálló lehetőség (szelhetőség) dacára ténylegesen nem közösült az anyával. Helyesen ez a bizonyítás (ott, ahol lehetséges) elegendő: lásd az új magánjogi javaslat 181. §-ának, és előbb a bsz. 89. §-ának stilizálását. Az új 181. §. (eleje) így szól: «A származás törvényessége» (vagyis: a férjnek apa-volta) «megtámadható, ha a férj a fogantatás idejében az anyával nemileg nem érintkezett vagy a körülmények szerint egyébként nyilvánvalóan lehetetlen, hogy a gyermek a férjtől származik...» Szépen mutatja különben ez a fogalmazás azt is, hogy házasság fennforgásakor voltaképp a vélelem kettőre irányul: egyfelől arra, hogy a férj igenis közösült nevével (az anyával) a kritikus időben (v. ö. ehhez: mj. jav. 189. §. 2. bek. !; és 193. §. 1—2. bek. !); másfelől arra, hogy a gyermek ebből a férjjel volt (illetve: vélelmezett) közösülésből származik. Ellenben házasságon kívül született gyermeknél az előbbi, az anyával volt nem érintkezett szemiféle férfiről nem vélelmeztetik *ex lege*, hanem azt rá kell bizonyítani arra, aki ellen állítják; ha aztán egyszer rábizonyították, úgy itt is változatlanul fennáll a vélelem második része, hogy t. i. a gyermek a bebizonyított érintkezésből származik.

A vélelemnek ezen utóbbi (úgy házasságban, mint azonkívül irányadó) része tekintetében mármost megint egészen helytelen felfogás az, hogy praesumptio juris et de jure volna. Másszóval: léves az a hiedelem, hogy ha egyszer a közösülés bizonyítva van, és illetve házasság esetében a férj annak vélelmét lecáfolni nem tudta: akkor ezzel a kérdéssel végleg el volna döntve, és oly irányban egyáltalán ne lehetne védekezni, miszerint a közösülés nem vezethetett a szóbanforgó gyermeknek fogantatására. Valójában a jog a megtörtént közösülés dacára is nyitvatartja úgy a férjnek (mj. jav. 181. §.: «egyébként»! v. ö. bsz. 89. §.: «közösült ugyan, de...»), mint a házasságon kívül vélelmezett apának (mj. jav. 247. §.: «kivéve ha... lehetetlen», v. ö. bsz. 216. §.) annak a bizonyítását, hogy ez a gyermek őtől mégsem származhatott. Ez annál inkább logikus, mert hiszen in ultima analysi már a férjnek oda-irányuló bizonyítása is, hogy ő az anyával egyáltalán nem érintkezett: szintén csak annak a lehetetlenségnek a kimutatása akar lenni, hogy a gyermek őtől nem származhatott.

A származás ilyen (a coitus dacára is) lehetetlenségének eseteit már nem a jog, hanem az orvosi tudományok határozzák meg. Elismert, egyben jól bizonyítható esetek: ha a férfi impotens (generandi, bár esetleg nem coeundi); — ha az anya az illető férfivel való érintkezésekor már teherben volt (így helyesen Kúria is: «természeti lehetetlenség ugyanis az, hogy terhes állapotában végrehajtott közösülés következtében a nő újra teherbe jusson», III. 418/1927, 1927 XI. 16-án, Já. XXVI. 481—2.); — valamint ha különleges faji ismérvek fognak fenn (gondolom pl. fehér anya fehér apától nem szülhet mulatt gyermeket, csak négerből).

De az orvosi tudományok haladnak s a jog sem zárkozhatik el újabb eredményeiknek elfogadása előtt, mihelyt azok eléggé biztosítvák. Így a leszármazás kérdésében az utolsó évtizedekben új disciplina fejlődött ki: a vérvizsgálat. Ezzel a módszerrel, amely ugyan még nem vitátlan, de pl. Németországban már igazságügyileg is diadalmasan terjed (DJZ. 1928. 232. skk.), nem lehet ugyan pozitíve kimutatni azt, hogy X. gyermek Y. apától ered, de negatív bizonyos esetekben (nem mindig) kimutatható, hogy N. anyának X. gyermeke pl. Z. apától nem származhatik, mert véralkatilag olyan különböző csoportokba tartoznak, hogy a Z-től és N-től való leszármazás mellett lehetetlen volna az X. vér-

összetételének előállása. És éppen ez a negatív irányú bizonyítás az, ami az apaság megállapításának elhárításánál döntő lehet. Németországban annyira komolyan veszik már a vérvizsgálatot, hogy adott esetben azt az anyát, aki az általa indított apasági perben esküt tett arra, hogy csakis alperessel közösült a kritikus időben (amely esküre a német jogban még létező exceptio plurium miatt volt szükség): az ügyész hamis eskü miatt vád alá fogta és az esküdtbíróóság el is ítélte, mert a vérvizsgálat utóbb azt mutatta, hogy a gyermek nem lehet az illető férfitől való. Terjed az új módszer Ausztriában és egyebütt is.

Lehetséges, hogy a természettudományok fejlődése e téren idővel még hozzásegíti a jogot a maga igazi eszméjéhez: hogy a férfi de jure is csupán a de facto tőle származó gyermeknek legyen az apja.

Dr. Blau György

*

Terményben előjegyzett jelzálogjog igazolása.

A címben foglalt kérdést a következő konkrét eset teszi aktuálissá:

Hitelezőnek, aki bejegyzett kereskedő, adósa áruk vételára fejében 18 q búzával tartozik. Hitelező hitelesített könyvkivonat alapján fenti terménykövetelését adós ingatlanára telekkönyvileg előjegyezteti. Adós a követelés biztosítására fedezeti váltót is ad és okirathat feljogosítja a hitelezőt, hogy a kapott fizetési halasztás lejártá után a váltót a búzának lejáratkori készpénzbeli egyenértéke erejéig kitölthesse és peresíthesse. Adós lejáratkor nem teljesít, mire hitelező a váltót peresíti. A per — alperes kifogása és fellebbezése miatt — húzódik, amely idő alatt alperes az előjegyzett zálogjoggal terhelt ingatlanát másra átruházza. Az új telekkönyvi tulajdonos kérvényt ad be a tkvi hatósághoz az előjegyzett zálogjognak nem igazolás okából való törlése iránt. A kitűzött tárgyaláson hitelező igazolja, hogy a követelés érvényesítése végett a törlési kérvény beadása előtt a pert megindította, mire a telekkönyvi hatóság kérelmezőt törlési kérésével jogerősen elutasítja. Hitelező ekkor, a közben jogerőssé vált váltófizetési meghagyásra támaszkodva, az új tkvi tulajdonos, mint dologi adós ellen, az előjegyzett zálogjog igazolása és az ingatlanból való kielégíttetésének türése iránt pert indít. A kir. járásbíróóság a keresetet azzal az indokolással utasítja el, hogy a személyes adóstól kapott váltó bírói érvényesítése *novációt* képezvén, a váltófizetési meghagyással jogerősen megítélt készpénzkövetelés nem azonos már az előjegyzett zálogjoggal biztosított terményköveteléssel és így ezen utóbbi követelés tárgyában nyert zálogjog a készpénzbeli követelést megítélő bírói határozattal nem igazolható. Fellebbezés folytán a kir. Törvényszék, bár indokolásában megállapítja, hogy *nováció* nem jött létre, az elsőfokú ítéletet mégis helybenhagyja azzal az indokolással, hogy *termény* tárgyában nyert előjegyzett zálogjog *készpénzben* marasztaló ítélet alapján nem igazolható, csupán olyan ítélettel, amely *terményben* marasztal.

A helyzet most már az, hogy a hitelezőnek van ingatlanon előjegyzett zálogjoga, melynek kitörlését a telekkönyvi hatóság jogerősen elutasította, van továbbá a követelés tárgyában hozott jogerősen marasztaló ítélete, mégsem tudja az előjegyzett zálogjogot, mint igazoltat bekebelezni. Sőt az ingatlan tulajdonosa az igazolási perben hozott jogerős elutasító ítélet indokolására támaszkodva most a hitelező ellen törlési pert tett folyamatba. A bíróság — a vázolt előzmények után — a törlési keresetnek minden valószínűség szerint helyt fog adni, a hitelező tehát el fog esni végérvényesen jogos követelésétől, miután személyes adósán követelése behajthatatlanná vált.

A fentiekből kitűnik, hogy a hitelező csak azért vesztette el jogerősen megítélt és érvényesen előjegyzett zálogjoggal biztosított 18 q búzakövetelését, mert azt nem *köztörvényi* úton a 18 q búza, hanem *váltói* úton, a búza készpénzbeli *egyenértéke*: 8.000.000 korona iránt érvényesítette.

Miután azonban kétségtelen, hogy a hitelezőnek szabadságában áll a köztörvényi és a váltói út között választani és plauzibilis, hogy inkább a *gyorsabb* váltói utat választja és miután jogszabály, hogy az előjegyzett zálogjoggal biztosított követelésnek kellő időben való bírói érvényesítése folytán az igazolási határidő fenntartott: nincsen semmiféle törvényes alapja annak, hogy az előjegyzett búzakövetelés készpénzbeli egyenértéke tárgyában hozott jogerős marasztaló ítélettel a zálogjog igazolható ne legyen.

Az ismertett esetben mégis bekövetkezett az, hogy a hitelező, aki búzakövetelését érvényesen előjegyeztette, a követelés érvényesítése végett a keresetet kellő időben megindította és követelése jogerősen megítélt: csak azért, mert nem a búzát, hanem annak készpénzbeli egyenértéke erejéig kiállított váltót perelte, a dologi adós, kinek ingatlanára követelése erejéig a zálogjog előjegyeztetett, követelését be nem hajthatja, aki így tehát ellenérték nélkül szabadul 18 q búza teljesítésére alól.

Vagyis: terményben előjegyzett zálogjog a termény készpénzbeli egyenértéke tárgyában nyert jogerős bírói marasztaló ítélettel nem igazolható. (Vonatkozással a gyulai kir. törvényszék Pf. I. 305/1928. 7. számú jogerős ítéletére.)

Dr. Szemző István.

* Ennek egy érdekes speciálesete: új magánjogi javaslat 191. §. 2. bek. 1. mondatában.

Szemle.

— **Az O. F. B.**, amikor a közigazgatási latitude-nek és az igazságszolgáltatás jogbiztonságának kereszteződéséből megszületett, úgy járt, mint néhai nagynevű publicistánk gyermeke, akiről, az anekdota szerint remélték, hogy atyjának bölcsességét és anyjának szépségét fogja örökölni. Sajnos, ebben az esetben is megfordítva történt, mert a csemete csak a közigazgatási jogbiztonságot és az igazságszolgáltatási latitude-öt örökölte. Lehet, hogy nemzői ma is szépek és bölcsnek tartják, de a földreform szenvedő alanyai és pedig úgy a kisajátítottak, mint az igénylők már régóta reájöttek eugenikai fogyatékoságaira. Sietünk hozzátenni, hogy e fogyatékoságok nem a korcsszülött jóakarátán múlottak, mert a bírák valóban igyekeztek bölcsnek és igazságosak lenni, hanem a kaucsuktörvény alap gondolatán, amely jogi garanciákkal leplezte az önkényt, amely, miként számos más újabb intézményünk, megvalósította a látszatot, hogy meg hiúsítsa a lényegét. Ilyképp az O. F. B., amely életével nem sok örömet okozott, legalább halála reményével — certus an, incertus quando — nyugtatta meg az érdekelteket és a jogászközönséget. Ennek a dicstelen kimulásnak tudvalevőleg már be kellett volna következni s ha most az O. F. B.-javaslat ennek ellenére további három évre szóló injekcióval hosszabbítja meg a hybrid alkotás létét, joggal merülhetett fel a gyanu, hogy a prolongáció a három év elteltével sem jelent biztos halált. E kétség eloszlatását célozta az igazságügyminiszternek a felsőházban tett s a maga nemében bizonyára klasszikus nyilatkozata, amely ekkép szól: «*Szavamra kijelentem, hogy minden körülmények közt végrehajljuk a javaslatnak azt az intézkedését, amely az O. F. B. megszünetésére vonatkozik.*» Rossz világ járhat mostanában a törvényekre, ha hatályukat miniszteri becsületszóval kell alátámasztani. Eddig úgy tudtuk, hogy a két jogforrás: a miniszteri ígéret és a törvény közül mégis csak az utóbbi a nagyobb erejű s bár csak kishitű gáncoskodók kételkedhetnek abban, hogy Pesthy Pál dr. három, sőt harminc év múlva is helyén lesz és úri becsületszavának helyt fog állni, mégis csak a törvény devalvációjának látszatát kelti, ha erre a becsületszóra szükség van. Még Tomcsányi V. Pál sem ígerte meg annak idején, hogy a bottörvény egy éves praclusiv határidejére vonatkozó rendelkezést végre fogják hajtani. Nyilvánvaló tehát, hogy azóta újabb eltolódás következett be a törvényhozó és a végrehajtó hatalom erőviszonylatában. Ha Esra ma szövegezné meg a Genesist valószínűleg nem azzal kezdené, hogy: Kezdetben volt az Ige, hanem azzal, hogy: Kezdetben volt az Igazságügyminiszter. Anatole France írja a Les juges intègres-ben: *La loi est morte, le juge est vivant, c'est l'avantage qu'il a sur elle*, de azt bizonyára még Anatole France sem tekintené előnynek, hogy az örökletű kormány legylen kénytelen életet lehelni az ideiglenes törvény halott betüibe. Igaz, hogy a miniszter csak ígér, de bizonyára emlékszik még néhai id. Andrássy Gyula ismert szavára, hogy ígérni nehéz, megtartani könnyű. Még könnyebb azonban megtartani a törvényt minden miniszteri ígéret nélkül. Ehhez nincs másra szükség, minthogy a miniszter hatalmasabbnak érezze a törvényt önmagánál.

— **Az utóöröklési jog biztosítása.** Az örökhagyó végrendeletében az utóöröklési jog biztosítását megtiltotta, ezzel kapcsolatban azonban általános örökösét viszont kötelezte, hogy az örökölt vagyon állagát őrizze meg és azt se eladás sem pedig bármi néven nevezendő elidegenítés útján ne csorbítsa. Ezt a rendelkezést egybevetve a végrendelet egyéb intézkedéseivel megállapítható, hogy az örökhagyó azért tiltotta el az utóöröklési jog biztosítását, mert bízott abban, hogy az általános örökös a vagyon fenntartására nézve tett kötelező rendelkezést biztosítás nélkül is megtartja, de megállapítható az is, hogy a biztosítás mellőzésének feltétele volt az, hogy viszont az örökös az őt kötelező rendelkezést megtartsa. (Kúria Pk. I. 153/1928.) A döntés érdekessége kettős: egyrészt belemagyarazza a biztosítástól eltiltó rendelkezésbe a rebus sic stantibus feltételét, mely szabály per analógiam más kedvezményezettek javára is kiterjeszthető, így pl. az életjáradékhoz juttatott, de ennek biztosításának kívánótól eltiltott

hagyományos ugyanezen iuris ratio alapján kívánhatja életjáradékának biztosítását, ha az örökös tékozlása, könnyelműsége miatt az életjáradék behajthatósága kétesse válik; másik érdekessége a dolognak, hogy a Kúria ennek eldöntését még hagyatéki, tehát perenkívüli eljárásban is lehetségesnek tartja.

— **Enneccerus** haláláról a magyar jogász is sajnálattal értesül, mert német magánjogi tankönyve, amely hét vaskos kötetben az általános részt és a kötelmi jogot tartalmazza, nálunk is igen kedvelt. Enneccerus betöltötte 85. életévét és doktorrá avatása 60. évfordulójának előestéjén halt meg. 1873 óta a marburgi egyetemen tanított. Professzori és irodalmi munkálkodásán kívül sok éven át mint parlamenti tag is jelesen működött. A német polgári törvénykönyv javaslatának tárgyalásánál a birodalmi gyűlésen az első és második rész (általános rész és kötelmi jog) előadója volt és ugyanezt az anyagot dolgozta fel abban a tankönyvben, amelyet a dologi jogot megíró Martin Wolff és a családi és házassági jogot feldolgozó Kipp professzorokkal együtt folyton megújuló kiadásokban közreadott. Ez az igen jeles mű a német magánjognak kétségtelenül a legelterjedtebb rendszeres feldolgozása.

Inhalt. Geheime Codification. — *J. Ujhelyi*: Nachträglich berechnete Nebengebühren nach dem Dauerrabatt der Versicherungsverträge. — *Dr. F. v. Kirdaly*: Internationale kartellrechtliche Probleme. — *Dr. M. Geszner*: Der G. A. X. 1928 und die strafrechtliche Verjährung. — *Dr. G. Blau*: Die Abwehr der Präsomption der Vaterschaft. — *Dr. St. Szemző*: Die Rechtsfertigung eines in Getreidewert vorgemerkten Pfandrechtes. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Irodahelyiség

ügyvédi vagy más célra, közvetlenül a Kúria melletti új bérpalotában, első emeleten, öt szoba lelépés nélkül mindjárt átadó. Érdeklődők forduljanak közvetlenül: **Hungária Ált. Biztosító R.-T.-hoz, V., Sas-u. 12.** 307

Keresztény fővárosi ügyvéd, középkorú, nagy gyakorlattal, nagyobb fővárosi iroda volt vezetője, irodavezetőnek vagy társnak ajánlkozik. Leveleket «Ügyvéd» jellegre a kiadóba kérek. 308

Dr. Kostic László ügyvéd, irodáját Banjalukából Zágrábba, Kumičićeva 2 alá áthelyezte. Jogi képviseléseket az egész S. H. S. területére elfogad. Magyarul is levelez. 308

Gyakorlattal bíró fiatal vidéki ügyvéd, perfekt német, francia, angol, olasz és spanyol, fővárosban ügyvédi irodában avagy bank jogügyi osztályán keres megfelelő elhelyezkedést. Cím a kiadóhivatalban. 310

Ügyvéd, volt bíró elhelyezkedhetik negyvenöt éves, kiterjedt klientélájú, teljesen felszerelt irodában. «Ügyvéd özvegye» jellegre Tenzerhez. Szervita-tér 8. 312

Dr. Vajda Lipót hatvani ügyvéd, f. évi augusztus 15-iki belépéssel ügyvédjelöltet keres. 313

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképvislet:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 307

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLÓ
Budapest, IV., Egyetem-utca 5. ☎ (A Belváros központjában.)

60 éve a fővárosi és vidéki úri középosztály találkozó helye. 100 modern, kényelmes szoba. Az étterem- és kávéházban cigányzene. Az Erzsébet-pince a főváros legszebb sörözője. Polgári árak. Szabó Imre, tulajdonos.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 208-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: A közjó érdekében. — *Sárkány Balázs* kir. törvényszéki tanácselnök: A bírakról. — *Dr. György Ernő* az OHE. igazgatója: Az egyességi szuperkvóta kérdéséhez. — *Dr. Viener Miklós Pál*: Egy rendbüntetés jogi perspektívái. — *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: Jogirodalom. *Dr. Bozóky Géza*: Magyar Kereskedelmi Jog. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXI. 6. — Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 6.

A közjó érdekében.

Ezt a címet ezen lap mai számának mellékletében¹ közölt kúriai ítéletből vesszük, amely ezt a kitéletet más vonatkozásban használja. Mert csakugyan a közjó érdekében kell szóvátennünk ezt a döntést, amely a hazai részvénytársaságok nagy részét egész gazdasági és jogi strukturájukban ingatná meg, ha ezen singularis döntés értelmében kifejlődő bírói gyakorlattól kellene tartani. Azok ugyanis, akik a hazai részvénytársaságok alakulásának és hitellel való ellátásának gazdasági vonatkozásait is ismerik, tudják, hogy ezen részvénytársaságok nagy része alakulásának s vállalati forgó tőkéjük hitel útján való megszerzésének gazdasági és jogi alapszerkezete ugyanaz, mint az említett ítélettel elbírált. Már pedig az ítélet a közjó érdekében semmisnek, a jó erkölcsökbe ütközőnek nyilvánítja ezeket a jogi, gazdasági tranzakciókat.

Ezen tranzakciók lényege abban áll, hogy pénzügyet nagy összegű hitelt nyújt a részvénytársaságnak a vállalat céljaira, ezt a hitelt a főrészvényesek részvényeik zálogul lekötésével biztosítják és a részvényeik alapján gyakorolható szavazati jogot a pénzügyetnek mint záloghitelezőnek engedik át.

A hitelező pénzügyet rendszerint már a részvénytársasággal szemben a legmesszebb terjedő befolyást és ellenőrzést biztosítja magának a hitelmegállapodásban; így kiköti, hogy az igazgatóság és felügyelőbizottság többségének az ő delegáltjaiból kell állnia, hogy a társaság alaptőkéjét nem emelheti fel, nem szállíthatja le, más társasággal nem egyesülhet az ő hozzájárulása nélkül, stb., mert, ha a társaság ezek ellen vét, a hitel azonnal visszafizetendő.

A hitelező pénzügyetnek ezekre a kikötésekre a hitel biztosítására szüksége van. De ez a biztosíték csak abban az esetben hatékony, ha a hitelező pénzügyet abba a helyzetbe jut, hogy érdekeinek védelmében, ha erre szükség van, a közgyűlés határozataira döntő befolyást gyakorolhasson, amit úgy ér el, hogy a neki lekötött részvények alapján a szavazati jogot magának átengedti.

Sem a magyar, sem a külföldi jogi irodalomban és judikatúrában nem ismerünk olyan álláspontot, amely az említett kikötéseknek jogi érvényességét vagy gazdasági szükségességét csak vitássá is tenné. A hazai praxisban ezek a kikötések olyan régiék, mint maga kereskedelmi törvényünk, úgy, hogy az ilyen hitelmegállapodások mindennaposak, mondhatni blankettaszerződések.

A kérdés, leegyszerűsítve, csakugyan nem komplex. Csak arról van u. i. szó, hogy zálogbaadott részvény alapján az elzálogító részvényes érvényesen állapodhatik-e meg a zálogtartó hitelezővel arra nézve, hogy utóbbi gyakorolhassa a zálogviszony tartama alatt a szavazati jogot?

Amint mondtuk, idáig ez vitás nem volt. De nem is lehet vitás, amint nem lehet vitás, hogy jog is lehet zálogjog tárgya,

ha átruházható vagy gyakorlását másnak át lehet engedni. Így az új magánjogi javaslat 897. §-a. Ugyancsak az új magánjogi javaslat 858. §-a szerint a zálogjog a zálogot a záloghitelezőnek birtokába adott tartozékával együtt terheli. A 898. §. szerint jogon a zálogjog megalapítása az illető jog átruházásának szabályai szerint megy végbe.

Mindez összhangzásban van az eddigi joggal, amint eddigi jog volt az is, hogy a zálogbaadott részvény alapján a szavazati jog, ellenkező megállapodás híján, nem szállt át a záloghitelezőre, hanem megmarad a zálogbaadó részvényesnél. De ha a zálogadós gyakorolhatja a szavazati jogot, mert azt nem engedte át a záloghitelezőnek, reá nézve fennáll az a kötelezettség, hogy szavazati jogával ne éljen vissza a záloghitelező kárára (quasi a zálogbaadott dolog rongálása).²

Éppen abból a célból, hogy az elzálogító ne élhessen vissza szavazati jogával a hitelező kárára, köti ki a maga részére a zálogbirtokos a szavazati jog átengedését.

Mivelhogy a K. T. a német kereskedelmi törvényre lámaszkodik, s a kifogásolt döntés a K. T. rendelkezéseire van alapítva, külön is kiemeljük, hogy a német irodalom és bírói gyakorlat ugyanezeket a tételeket vallja, s csak azt kell hozzátennünk, hogy a szavazati jognak a záloghitelezőre való átruházása nem fosztja meg a német bírói gyakorlat szerint az elzálogítót attól, hogy a közgyűlésen megjelenhessen.³

Az ítélet indokolása, semmi részében sem helytálló. Elsősorban nem állhat meg az, hogy a szóbanlévő megállapodás «a kereskedelmi zálogjog fogalmi körét is túlhaladja». Amint láttuk, a jogon a zálogjog megalapítása a jog átruházásának szabályai szerint megy végbe. Az új magánjogi javaslatnak ugyanaz a szakasza (898. §.) tartalmazza azt a rendelkezést is, hogy ha a jog átruházásához okiratnak átadása szükséges, a záloghitelezőre az okirat birtokát is át kell ruházni, éppen úgy, mint az ingó zálog elzálogosítása esetében.

Sem a részvénytársaság jogi fogalmából, sem gazdasági természetéből nem lehet a zálogadós által a szavazati jog a záloghite-

² Dr. Egry Aurél: «A részvénytársaság alapszabályai» 96. oldal. («Pl. a társaság vagyonából való tetemes ingyenes szolgáltatások megszavazása; ilyen lehet bizonyos körülmények közt a felszámolásra való szavazás is; v. ö. a német ptkv. 1276. §.; magyar ptkv. tervezete 841. §.; mindkettő alkalmazható, mert értékpapír elzálogosítása egyszersmind jognak elzálogosítása».)

³ Vitás ellenben a német részvényjogi irodalomban, hogy haszonélvezettel terhelt részvények alapján ki van jogosítva a szavazati jog gyakorlására: a haszonélvező-e, vagy a tulajdonos? Némelyek nézete szerint (Horowitz: Das Recht der Generalversammlungen 130. l.) a tulajdonos és a haszonélvező együtt. (A magyar irodalomban a haszonélvezet és a részvényelvévői jog ilyenféle összefüggését részletesen tárgyalták Menyhárt, Löw Lóránt, Nizslovszky, Fenyves.) A férj a törvényes haszonvétel alapján van jogosítva a szavazati jog gyakorlására, de nem rendelkezhetik a részvények felett, azért a részvény bevonása kérdésében nincs szavazati joga (Staub); ellenben az atyát a gyermek részvényei felett a rendelkezés joga is megilleti (u. o.); kosztügylet esetében az átvevőt, a treuhändert, azt a tulajdonost, akire a követelés biztosítása céljából ruházták a tulajdont (Sicherungsübereignung), a strohmannt, ha nem forog fenn a törvény megkerülése, a gyámot, az előörököst, a végrendeleti végrehajtót, a tömeggondnokot szintén megilleti a szavazati jog. (L. az irodalmat és bírói gyakorlatot Goldschmit, Die Aktiengesellschaft 1927., 271. lap.)

¹ Hiteljogi Dár 51. sz. határozat.

lező részére átengedésének érvényessége ellen bármit felhozni; nem szól az ellen a K. T.-nek az a rendelkezése sem, hogy a részvényesek jogait a közgyűlésen gyakorolják, sem a részvény fogalma, sem a «részvényjog alapelemei», sem a K. T., sem az alapszabályok. Azt talán felesleges is mondani, hogy nem vonatkozik ide egyáltalában a K. T.-nek az a rendelkezése, hogy a részvények tulajdonosaira nézve oszthatatlanoknak tekintendők, mert a szavazati jognak a zálogadás által való átengedése nem a részvények megosztása.

Ami pedig a többi részvényest vagy a társaság többi hitelezőit illeti, arra a kérdésre, hogy mi különbséget tesz elvben az, hogy vajjon az elzálogító vagy az ezzel való megállapodás alapján a záloghitelező gyakorolja-e a szavazati jogot, csak azt lehet válaszolni, hogy különbség nincsen. Lehetetlen tehát ebben a vonatkozásban a többi részvényes vagy hitelező «törvénybiztosította jogainak és érdekeinek kijátszásá»-ról szólni. Ugyancsak nem lehet állítani, hogy a szóbanlévő megállapodás a társaság «szervezete törvényes működésének időleges megbénításával», «a társaság egész jogi személyisége... kisajátításával» járna, mert nem szorul bizonyításra, hogy ugyanez a helyzet akkor is, ha az elzálogító gyakorolja a szavazati jogot, feltéve, hogy ez a részvények többségének birtokosa, már pedig arról, aki csak az őt illető szavazati joggal él, nem lehet azt állítani, hogy a részvények többsége alapján a társaság jogi személyiségét kisajátítja vagy pedig annak törvényes működését megbénítja.

A részvényre vonatkozó tulajdonjogtól az ítélet indokolása szerint a zálogjogot vagy a haszonélvezetet sem lehetne külön választani.

Hogy álrészvényes volna az, akinek zálogbaadta a tulajdonos a részvényeket s akire átruházta az azokra vonatkozó szavazati jogot, a szónak odiozus értelmében nem állíthatni.

S végül miért volna tilalmas «a kölcsönös hit és bizalom, valamint a közjó érdekében», miért ütköznék «törvénybe és jó erkölcsbe» az a szerződés, miért volna feltétlenül semmis jogügylet, az, amellyel hitelezőre, aki az ítéletből kitetszően négy milliárd hitelt folyósított a részvénytársaságnak a fő részvényesek felkérésére és részvényeiknek zálogul való leköltése ellenében, a fő részvényesek a részvényeik alapján őket megillető szavazati jogot is átruházzák? Azt posztulálja-e az aposztrófált kölcsönös hit és bizalom, az van-e a közjó érdekében, hogy az ilyen részvényes a részvények többségének birtoka alapján a társaság sorsát eldöntő határozatokat hozhasson a hitelező kárára, teszem annak a részvénytársaságnak feloszlását, csődjét, fuzióját, alapítókéjének a részvények lebélyegzése útján való leszállítását, stb. határozhassa el? Ellenkezően: a hitelezőt kell megvédeni, mert különben nem akad majd, aki hitelezzen, már pedig közgazdasági érdek, hogy tőke nélkül szűkölködő részvénytársaságok a szükséges eszközöket megszerezhessek. Ha lehetlenné tesszük, hogy ezeknek nagy része, melyeknek jogi és gazdasági struktúrája olyan tranzakción alapszik, amelyet a Kúria a jó erkölcsbe ütközőnek, s ennél fogva semmisnek nyilvánít, fennmaradjon s újjak ezen az alapon alakulhassanak, megbénul a tőkében szegény ország gazdasági életének ez a része. *Dr. Sebestyén Samu.*

A bírásról.

A legnehezebb jogesetek nem a kir. Kúriánál, hanem első sorban az elsőbíróságoknál: a kir. járásbíróságok és kir. törvényeszékeknél várnak megoldásra.

Mert abból a káoszról, mit a felek igen sokszor produkálnak a bíróság előtt, az elsőbíróknak kell tényállást kiemelnie, erre jogszabályt alkalmaznia és így helyesen ítéleznie, épp úgy, mint a legfelsőbb bírónak.

E legnehezebb hivatali működéshez tudás és élettapasztalat minden bírónak egyformán kell, az elhivatás és a bírói lelkiismereten felül; természetes tehát az a törekvés, hogy egyenlő szinten mozgó bírói kart kell nevelni.

Férfias, önérzetes bíróképzés pedig lehető egyenlő elbánás nélkül nem is képzelhető el.

Mert egyenlő munkakör, egyenlő feladat természetesen egyenlő elbánásra tarthat igényt.

A testületi egyedek egyenlősége fontos biztosítéka a bíróságnak különös közjogi állása tekintélyének is.

A bírásnak, a hivatali esélyek folytán sok szolgálati évvel s a legnehezebb törvénykezési teendővel leginkább terhelt elsőbíróságoknál dolgozó csoportja, jogos méltatlankodással jegyzi fel a bírás nyári szünetjének egyenlőtlenségét.

Tagadhatatlanul az elsőbíróságokon fordul meg az állami igazságszolgáltatás súlypontja oly értelemben, hogy az igazságszolgáltatás teendőinek túlnyomó nagy százaléka itt nyer elintézését.

Jogászöröknek általában tudott megállapítása az a tény is, hogy az elsőbíróságok nemcsak mennyiség, hanem minőség szempontjából sem termelnek másodrendű eredményt a felsőbbbíróságok ítélezésének színvonala mögött.

Amidőn a bíróságok munkájáról itt megemlékezünk, főleg a peres eljárás szempontjából figyeljük azt.

Ha a per vezetése, vitás, bonyolult, sokszor mesterségesen összekuszált kérések, tényállások tengerében óriási fizikai erőfeszítés és idegőrlő munkával járó tényállás kiderítésén felül, ugyanazon jogszabályok tudása, felkutatása és alkalmazása által ugyanoly értékű ítélezést kell nyilvánítani az elsőfolyamodású bírónak és a peresügyeknek a bírói hivatásba inkább vágó, ennél fogva szebb és így jogász szempontból való felülvizsgálata érdekesebb: a bírói hivatás általában nehéz munkájában: a felsőbb bírás előnyére, de az elsőbíró súlyos terhére el kell ismernünk azt a többletmunkát, amit ezek a peresügyek tényállásának kifejtése által végeznek.

Az elsőfolyamodású bírás tehát szintén reákszolgálnak, sőt kiérdemelnek annyi pihenési időt, mint bármelyik bírótársuk. S ha pénzügyi szempontokból lehetne is még áldozatot kívánni ifjú bírásból, semmi esetre sem méltányos és közérdekből sem előnyös öregebb bírás annyira szükséges munkaszünetében takarékoskodni.

Sajátságos, hogy annak a hivatásnak a mentalitása, amelyben az igazság iránti érzék természetesen a legerősebb, hogyan türi el a többirányú egyenlőtlen elbánás módszerét.

Mert valóban érthetetlen, hogy ugyanabban a hivatásban, ugyanoly előképzettséggel sokkal nehezebb viszonyok között működő elsőfolyamodású bíróságnál alkalmazott bírónak miért kell rövidebb pihenővel és hosszabb várakozási idővel beérnie azonfelül, hogy a várakozási idő leszállításának felsőbb helyről esélyektől függő, kedvezményként való ajándékozása, veszélye a bíróság függetlenségének, a bírói testület kebelében gyűlöletes versengésre, bírósághoz nem illő protekciójahajzás felidézésére vezet; önérzetet rombol.

Az elhivatás ösztönöszerű érzetétől vezetve, bírói pályára rendszerint a közért lelkesülő, igazságot vágyó, önzetlen, jellemes, komoly, szorgalmas egyének lépnek, akik nem gyerekek, akikhez munkára serkentő tényezőként a hagyományos magyar bírósági lelkiismeret méltó.

A magyar bírósági jellemeség, magas fokú erkölcsisége és lelkiismeretessége az általánosítás illik.

A rendszerint érdemes bíróságok közül kár színvonal alá, bíróság csak kivételesen kerül; a kivételesen itt-ott feltűnő hanyag bírósági fegyelmi úton sujtandó.

Vagy talán a hosszabb időn át épp oly dicséretes munkássággal idegeit elnyűtt bíróság kevésbé szorul annyi pihenésre és egyenlő várakozási időre, mint általában a kedvezőbb életesélyek folytán felsőbb bírósághoz került egészen fiatal kartársa?...

E soroknak célja nem egyéni tekintélyrombolás, hanem a vágy hangja aminél magasabb piedesztálra törekvő bírósági testület általános értéke és tekintélye emelésének gyakorlati megvalósítása végett a nélkül, hogy az igazán kiváló egyéni kvalitásoknak ártani akarna.

A bírósági testület értékének, tekintélyének emelése a jogorvoslatok rendszerének terén is üdvös, szükséges segítő hatásokat váltana ki.

Hiszen minden jelentéktelen jogsérelmet lehetetlen legfelsőbb bírósághoz vinni; ennél fogva egy magas nívón álló bírósági testület alsóbb fórumaihoz minél több jogeset végső elbírálását kellene utalni.

És mit szólunk a titkos minősítés módszeréről!...

Anomáliák, amelyeknek meg kell szünniük a bírósági testülethez illő igazság érdekében és mert oly súlyos anyagi és erkölcsi érdekek nem lehetnek esélyek játéka.

Az Országos Bírósági és Ügyészi egyesület megalakult a kár

színvonal emelése, anyagi és erkölcsi gyarapodás végett s ma mégis a bíró tekintélye aláhanyatlott; olyan kategóriák kerültek föléje, akik azelőtt messze mögötte voltak és munkájuk belértéke nem is hasonlítható össze.

Kettős oka van ennek: az egyik kebelbeli; önérzet eltorzulásokat szülni alkalmas tényezők: a hivatali esélyek, a bírák közötti egyenlőtlenségek; a másik ok külső: a belátást elhomályosító féltékeny irigység más hivatali kollégák részéről.

Ezeknek az okoknak fájdalmas tudata kell, hogy mindnyájunkat munkára szólítsa, mindenekelőtt a bíróságok belső szervezetének javítása, sérelmes intézkedéseinek kiküszöbölése; másrészt a külső támadásokkal szemben a jóakarátú meggyőzés fegyverével védekezés; a közjogi különös állásából folyóan megillető bizonyos előnyöknek elismertetése céljából.

Arról természetesen nem lehet ma szó, hogy valamennyi bíró egyenlő fizetést húzzon; a bírói függetlenségnek elengedhetetlen feltétele azonban, hogy minden bíró különleges közjogi állásának megfelelő fizetéssel gondtalanul szentelhesse minden idejét és erejét az igazságszolgáltatás nehéz munkájának.

Kell tehát meghatározni azt az aránylag magasabb kezdő bírói fizetést, amely összhangban áll a bíró viszonylag gondtalan megélhetésének imént említett elvével és innen kiindulva emelni a status számszerint leszállítandó csoportjai és ezeken belül a fokozatok fizetési tételeit.

Ma fizetés szempontjából VI. csoportban huszonháromféle bíró van.

A bírói kar zöme kész belátni a szelekció jogosultságát; de egyúttal kitarat ama megállapítása mellett, hogy a képzettség, tudás, társadalmi magatartás, jellemzilárdság, önzetlen munkásság szempontjaiból magas kari színvonalból valóban kiváló bíró — tekintettel az egyedek általában egy szinten mozgó képességére és értékére — természetesen csak igen kevés lehet; s amennyiben épp oly csekély százalékban mégis akadhatnak szigorú mértéket nem ütő bírói egyének; álláspontjánál fogva ezeknek bírói státusba való belépésénél kíván gátat emelni.

A bírói fizetések óhajtott rendezésének lehetőségét a bírói létszám leszállítása által reméli megvalósíthatónak.

Ügyvédek, bírák körében indokolni sem szükséges, hogy a bíró: mai teendőinek igen nagy zömét állampénzügyi érdekekből is jóval olcsóbb munkaerővel kellene végeztetni; azért is, hogy az igazságszolgáltatás komolyságával csupán valódi bírói munkát végezzen a bíró.

A hagyatéki, telekkönyvi, végrehajtási, letéti ügyek, megkeresések és még rengeteg perenkívüli, sőt az ú. n. kurrentiális ügyeknek nagy tömegét lehetne törvényszéki önálló jegyzők, titkárok ellátására utalni és ekként ezeket csupán vita esetén bíró elé vinni; akinek elsőfokú határozatánál kezdődnének az érvényben levő jogorvoslati lehetőségek.

Úgy véljük az ügyészégi megbízott teendőit is lehetne kiszélesíteni; a bűnügyek elintézéséből úgy a bíróságok, mint az ügyészségeknél igen sokat ugyancsak titkárok, jegyzők ellátására bízni.

Általában gazdasági, ügyviteli, igen sok elnöki ügyet ma már képzett kezelő tisztviselők hatáskörébe utalni.

Ekként a bírói hatáskört tisztán jogviták eldöntésére lehetne és kellene szorítani.

Régi óhaj: «a bírót a reá nehezédő nem bírói teendők alól tehermentesíteni s ily módon vissza kell adni tulajdonképpen hivatásának, hogy a legösszetettebb szellemi munkát, éber figyelmet és zavartalan elmélyedést igénylő bíraskodás harmoniáját mellékes teendők ne veszélyeztessék».

Angliában a bíró még csak ítéletet sem foglal írásba, hallgat, figyel és ítélkezik.

Az ügyek ellátásának fennebb jelzett rendszere által igen nagy bírói munkaerő szabadulna fel, ami alkalmat adna a bírói létszám leapasztására s a bírói státusba nem való egyének visszatartására.

Idáig volna értelme a hivatali minősítésnek; ezen a határon túl felesleges, szükségtelen és nem bíróhoz illő a bírók minősítése.

Itt természetesen a bírósági jegyzők, titkárok tisztviselői fizetésének megfelelően emelkedő rendezésére és arra is gondolunk, hogy az annyira szükséges, fokozott élettapasztalat birtoka végett a kezdő bíró korhatára 40 éven felül állapíthatnák meg.

Csekély bírói létszám esetén könnyebb a bírói fizetések oly rendezése, amely a bíró tekintélyének emelését is szolgálja és könnyebb a vele járó címkérdés megoldása is.

A más tisztviselői kategóriáknak pedig be kell látniok a különbséget abban, hogy a tisztviselő erénye az engedelmesség, a bíró a függetlenség; a bíró tiszte keresztút, ahol minden nyomorúság és emberi gyengeség találkozhat, ahol előtte az élet nagy és kis drámáinak utolsó jelenetei játszódhatnak le; a hivatalnok hivatali kötelességet teljesít, a bíró ezenfelül hatalmat gyakorol; s ahhoz, hogy a bíró — aki ügykörében oly elhatározóan irányítja súlyos életkérdések vitás ügyének sorsát — helyes ítéletet is tudjon hozni, erkölcsi és anyagi függetlenségre van szüksége, mert józan, objektív ítélete függő, nyomorgó embernek nem lehet.

Ideális jogszolgáltatásra csak teljesen (erkölcsileg, anyagilag) független bíró képes; aki lelki önfegyelmeléssel, megalkuvás nélküli magas ethikai elvekkel kívánja a jogállam eszméjét szolgálni.

A nemzeti rend egyetlen biztosítója a bírói hatalom függetlensége és a beléje helyezett bizalom.

Amennyi értéke van a független bíróságnak, annyit ér az állam törvénye.

Ma pedig éppen nem vonzó a bírói pálya.

Amikor a bírák saját érdekeikért is harcolnak, akkor ők nem egyéni önértékért harcolnak, hanem a nemzet közügyét akarják biztosabb sáncok közül szolgálni.

Meg kell értenie mindenkinek, főleg tisztviselő munkatársainknak, hogy a bírói függetlenség nem a változó kormányoké, nem pártoké vagy osztályoké, hanem a nemzeté s a nemzet érdekében van szüksége erkölcsi és anyagi függetlenségre.

Ezekből a szempontokból az volna ideális helyzet, ha a bírónak már első kinevezése se függne a kormányok hatalmától, hanem a legfőbb bíró pl. a kir. Kúria elnökének javaslatára nevezetnének ki.

Közjogi súlyánál fogva a nemzet érdekében kell a bírót a többi tisztviselőtől eltérő különleges elbánásban részesíteni.

A mellékfoglalkozások igen helyes tilalmának elve pedig jogosan utalja a bírót a tisztviselői társainál — a státustörvényben már meghatározott, de időközben lefaragott — arányosan magasabb fizetésre, annál is inkább, mert a bírák és ügyészek az életkor tekintetéből hátrányosabb helyzetben vannak az egyes fizetési csoportok elérési időpontját illetőleg, mint a hasonlíthatatlanul kedvezőbb előlépési viszonyban élő, hasonló fizetési osztályokba tartozó, kisebb képzettségű többi állami tisztviselők.

Sárkány Balázs.

Az egyességi szuperkvóta kérdéséhez.

Az inzulvenciák lebonyolítását szolgáló minden jogintézménynek alapvető gondolata a hitelezők egyenlő elbánási elvének biztosítása. Különös jelentőséggel bír ez elv a ke. eljárás keretében, mert hiszen egyes hitelezőknek előnyben való részesítése nemcsak annyit jelent ez eljárás keretében, hogy az egyik többet kap, mint a másik, hanem esetleg éppen az ilyen inficiált hitelezői szavazatok kényszeríthetik ki a többi hitelezőtől követeléseik egy hányadáról való lemondást, amikor annak jogosultsága talán fenn sem forog. Jogi, közgazdasági és erkölcsi szempontból egyaránt indokolt tehát, ha a jogszabályaink az ilyen külön juttatásokat szigorú jogi szankciókkal sújtják, úgy magán, mint büntetőjogi téren.

Hogy ez a szigor megfelelő formában érvényesül-e, szerencsés megoldásra talált-e a jogszabály-alkotásban, — ahhoz sok szó fér. Sajnálatos módon állapítható meg ugyanis az, hogy dacára a kényszeregyességi rendelet 78. §-ában foglalt tiltó rendelkezésnek, a 95. §-ban az egyesség hatálytalanítására vonatkozó még szigorúbb és messzebbmenő konzekvenciákat jelentő rendelkezésnek és végül az 1916. V. tc.-ben lefektetett szigorú büntetőjogi szankcióknak a szuperkvóta kikötésével a kényszeregyességi eljárás során a gyakorlatban sajnos elég sűrűn találkozunk. A szigorú tiltó rendelkezések nem szívódtak fel a köztudatba. Szinte azok létezéséről sem tudnak. Desuetudóról nem lehet beszélni, de inkább arról, hogy e rendelkezések nem mentek át az életbe. Mint jellegzetes példát említhetem meg azt az előttem fekvő bírói ítéletet,

melyből kitűnik, hogy peres felek egyező előadása alapján az eljáró bíróság, mint nem vitásat állapíthatta meg azt a ténykörülményt, hogy ke. adós ügyvédje a hitelező felperesnek a ke. eljárás tartama alatt a szuperkvótáról kiállított saját elfogadványú váltót adott át. Hogy ennek alapján felperes a váltó érvényesítése iránt perrel fellépve, a bíróság a ke. rendelet 78. §-a értelmében elutasító ítéletet hoz, az magától értetődő. De, hogy itt e büntető törvénybe ütköző tény így jöhetett létre, hogy annak érvényesítése polgári per tárgyát képezhette, ott a felek a büntetőjogilag tilalmazott tényállást egyezően adták elő, annak világos bizonyága, hogy a szuperkvóta adás súlyos büntetőjogi következményeivel még a jogászvilág minden tagja sincs tisztában. Az 1916 : V. tc. életbelépte óta tényleg alig fordult elő eset, ahol ily szuperkvóta kikötés miatt vádemelés történt volna, de, ha még ez szörványosan elő is fordult, jogerős marasztaló ítélet nyomát nem láttam. Ha a szigorú jogszabályok e hatás nélkül valóságának okait kutatjuk, úgy az ugrópontja e kérdésnek véleményem szerint abban áll, hogy úgy a büntető, mint a magánjogi súlyos következmények hitelezőt és adóst egyaránt sújtják.

Analog módon alakul ki tehát a helyzet, mint a hivatali megvesztegetés esetében, hogy t. i. aki a bűncselekmény egyedüli tanujaként szerepelhetne, az a törvény rendelkezéseinél fogva egyben tettetárs is. Minthogy pedig az ilyfajta megegyezések tanúk közreműködésével, harmadik személyek bevonásával ritkán jönnek létre, a szuperkvótát ígérő vagy fizető adós bármennyire igyekszik is utólag a tőle esetleg kikényszerített szuperkvótát visszazerezni, bármennyire szeretné e törvénybe ütköző lépését saját érdekében reparálni, a végső eszközhöz, a büntetőjogi üldözéshez nem igen nyulhat, mert hiszen ezzel önmagát is a büntetőjogi üldözés alanyává teszi. De súlyos helyzet alakulhat itt ki a cselekmény elkövetésében részt nem vevő egyéb hitelezők szempontjából is. A ke. rendelet 95. §-ában foglaltakhoz képest ugyanis szuperkvóta adása esetében az adós ellen indított keresettel kérhető a vele kötött egység hatálytalanítása. Ha tehát a hitelezők az adós által valamely harmadik személynek nyújtott szuperkvóta miatt a büntető jogi üldözés útjára lépnek, úgy a többi hitelezőknek jogukban áll az adóssal kötött egység hatálytalanítását kérni.

Minthogy pedig az egység hatálytalanítása gyakorlatilag az egységi eljárás által teremtett gazdasági helyzet teljes felborulásával, a csőd elrendelésével, és — ami ma ezzel egyértelmű — a hitelezők követelésének elvesztésével kapcsolatos, a hitelezők jól meggondolják, vajjon erre az útra lépjenek-e s a szuperkvóta üldözése által az ez ügyben teljesen ártatlan személyeket, a hitelezők összeségét is sújtás az azokra súlyos anyagi következményeket jelentő csődnitás lehetőségével. Ezek a gyakorlati szempontból döntő jelentőségű momentumok azok, melyek véleményem szerint a felmerülő szuperkvóta kikötések üldözését a multban megbénították. Feltétlenül szükségesnek és helyénvalónak mutatkozik e részben mindencsak a ke. rendelet 95. §-ának módosítása olyképp, hogy az egység hatálytalanítása helyébe a szuperkvótát vevő hitelezővel szemben támasztható kártérítési igény gondolata helyeztessék. Ne az adós menjen csődbe, hanem a külön előnyt elérő hitelező legyen kártérítésre kötelezhető. Ezt a szempontot szerencsés formában oldja meg dr. Meszlény fizetési képességi jogi tervezetének idevágó rendelkezése. Komoly megfontolást igényelne azonban büntetőjogi téren is az a meggondolás, vajjon a szuperkvóta kikötése esetén nem-e lehetne bizonyos körülmények között adós számára büntetlenséget biztosítani abban az esetben, ha adós szuperkvóta ígérését vagy adását bizonyos záros határidőn belül felfedi s a visszakövetelés iránti igényt össz-hitelezői rendelkezésére bocsátja?

Annak a már fentiekben is érintett felfogásomnak, hogy a szuperkvótára vonatkozó rendelkezések nem mentek át kívánatos mértékben a köztudatba, megerősítését látom a Kúriának abban a döntésében, (P. VII. 5978. 1927.) melyet a Hitelezői Döntvénytár idei évfolyama 34. szám alatt közölt s mely ítéletben a Kúria kimondja, hogy az egység megkötése után a szuperkvóta tekintetében létesített megállapodás és arról szóló váltó adása joghatályosnak tekintetik, mert nincs tiltó rendelkezés arra nézve, hogy az adós a ke. eljárásban létrejött jogerős egység után hitelezőjével új megállapodást létesítsen és ennek az egységben megállapított hányadon felül magasabb összeget kötelezhessen. Bár tagadhatatlan, hogy az egység megkötése után az adós a

magá szabad rendelkezési jogát visszanyeri s így az egyes hitelezőkkel ebből folyólag megállapodásokat is létesíthet, a meghozott ítéletben kifejezésre juttatott felfogás a maga gyakorlati kihatásaiban mégis aggályosnak mutatkozik. Ke. rendeletünk 78. §-a is utal a szuperkvótás megegyezések *elpalástolását célzó* jcgügyletekre, amint hogy kétségtelen, hogy a gyakorlatban a törvénybe ütköző, büntetőjogi szankció alá eső ügyleteket formailag megkerülni szokták, hogy lényegben azokat érvényesíthessék. Ha a szuperkvótakikötés egy a jog által oly súlyos magán- és büntetőjogi szankciókkal ellátott ügylet, mint amilyenek azt fennálló jogszabályunk elismerik, akkor a felmerülő esetben elkerülhetlenül szükséges lett volna, hogy a bíróság az ügy háttérét messzebbmenően vizsgálja és mérlegelése körébe vonja azt a kérdést, hogy miért vállalt adós az egység megkötése után messzebbmenő kötelezettséget ezzel a hitelezőjével szemben, amilyenre egyébként az egység joghatálya folytán vele szemben tartozott volna. Hiszen ezen külön előny biztosítása így is sérti a hitelezők egyenlő elbánásának elvét, mert a meglévő vagyon az összhitelezők egyenlő kvótális kielégítésének fedezetét képezi, a többlet juttatásnak e vagyonból való kilátásba helyezése, illetve teljesítése ennél fogva a többi hitelezők kielégítésének rovására megy. Hogy az ilyen utólagos kikötés esetén is megvan a módja a bíróságnak a hitelezők egyenlő elbánását biztosítani és az aggályos szuperkvóta kikötés hatályosságát bírálata tárgyává tenni, annak érdekes példáját találjuk az osztrák legfelsőbb bíróság egyik döntésében, mely körülbelül a Kúriánk fentebb idézett ítéletével egyidőben hozatott meg (Ob. III. 1212/27. sz. alatt.) A szóbanforgó esetben megállapítja az osztrák legfelsőbb bíróság, hogy bár az egyik tanu előadása szerint a szuperkvóta fizetésére adós kötelezettséget nem vállalt, csupán a hitelező által bejelentett előnyös követelést nem kifogásolta, a bíróság felfogása szerint vizsgálendő volt az a körülmény, hogy miért történt ez a fizetési ígélet és a bíróság kielégítőnek nem találta adósnak azt az előadását, hogy ő azért vállalt magasabb összegű kielégítést, mert neki a hitelező jóbarátja és nem akarta, hogy az károsodjék. A bíróság megállapítása szerint az eredetileg érvénytelen jogcím utólagos elismerés által sem válik hatályossá s a szóbanforgó ügyben az ügylet hatályosságát annál kevésbbé állapíthatta meg, mert az mások jogos érdekeibe is ütközik. Ebben az irányban lehetett és kellett volna véleményünk szerint a mi bíróságainknak is vizsgálódásuk körébe vonni azt a kérdést, milyen alapon és jogcímen történt e többlet fizetésre vonatkozó ígélet, nem nyúlnak-e vissza annak előzményei a kényszeregységi eljárásba, miképpen szavazott ez a hitelező az adós ellen lefolytatott ke. eljárás során és hogy mindezek szerint nem forog-e fenn egy a ke. rendelet 78. §-a szerint is tilalmazott kikötés palástolását célzó ügylet? Ezen körülmények alapos kivizsgálása nélkül az utólagos többletjuttatásnak joghatályosként való elismerése megnyugtatónak nem tekinthető.

Dr. György Ernő.

Egy rendbüntetés jogi perspektívái.

Sokak előtt talán már feledésbe merült ügy az, melynek egyik-másik jogi vonatkozását az itt következőkben felelevenítjük.

Három és fél esztendővel ezelőtt a budapesti büntetőtörvényszék Schadl-tanácsa egy sajtópert tárgyalta. A tárgyaló teremben jelen volt Rupert Rezső — akkor — nemzetgyűlési képviselő, aki a tárgyalás egyik fázisánál, szomszédjához fordulva egy megjegyzést tett, Schadl elnök ezt meghallotta és jelentkezésre szólította fel a közbeszólót. Rupert jelentkezett, mire az elnök erőlyesen rendreutasította és figyelmeztette, hogy a Bp. 296. §-a értelmében, letartóztathatja és nyolc napi elzárással büntetheti. Rupert erre így felelt: «Ön nem fog engem letartóztatni», mire Schadl letartóztatta és nyolc napi elzárással büntelte, a nélkül, hogy előbb személyazonosságát megállapította volna. Mikor aztán kiderült, hogy Rupert nemzetgyűlési képviselő, az elnök határozatát «tettenkapás» címén fenntartotta. A tárgyalási jegyzőkönyv egyebekben az eseményekről — bizonyos fokig sürgöny stílusban — a következőkben emlékezik meg: «Most ezennel nyolc napra letartóztatom». — «Tettenkapás». — «A határozatot fenntartom». — «Az ügyészségnek szóló értesítés mellett átadatik fegyőrnek».

Egyes nagy bűnügyeknek és «leading case»-eknek egész iro-

dalmuk van. Jogászok és írók egész sora igyekezett Kaspar Hauser elvesző alakját a messze múltból a valóságba átmenteni. Conan Doyle a minap verekedett ki egy újrafelvételt és Párizsban újra napirenden van Mata Hari... Mi nem pályázunk hasonló babérokra. Jelen esetben csupán egy «egyszerű» rendbüntetésről van szó. A legegyszerűbb jogi alakzatok egyikéről. Ha mégis visszatérünk rá, ennek oka az, hogy az igazságügyminiszter nemrég végrehajtatta azt a bizonyos rendbüntetést és legfőbb szankciójával látott el egy olyan határozatot, amellyel szemben a leg súlyosabb közjogi és büntető perjogi aggályok el nem hallgathatók.

Nézzük elsősorban a kérdés mentelmi jogi vonatkozásait, Rupert — amikor a fent ismertetett eset lejátszódott — nemzetgyűlési képviselő volt, tehát a mentelmi jog védelme alatt állott, melynek kiterjedése az 1920. I. tcikk 3. §-a értelmében azonos az országgyűlés képviselőházának tagjait megillető mentelmi joggal. E szerint előzetes kiadatás hiányában a nemzetgyűlési képviselő is csak tettenkapás esetében tartóztatható le, ha egyebekben az előzetes letartóztatásnak a Bp. 141. §-ában körülírt okai közül egyik vagy másik fennforog. (A «tettenkapás» szó, amint láttuk szerepel is a tárgyalási jegyzőkönyvben.)

Amikor a mentelmi jog kialakulóban volt és a képviselőház felismerte a kérdés elsőrendű alkotmány-garanciális voltát, mindenképpen biztosítani akarták a mentelmi jog felfüggesztésének kivételes jellegét. Ezért nem kevésbé jelentékeny büntetőjogász, mint Csemegi követelte, hogy ha a képviselő kihágást követ el, mentelmi joga ne legyen felfüggeszhető, mert a kihágás üldözéséhez fűződő államérdeket a mentelmi jognak alárendelendőnek tartotta.¹ És valóban ebben a felfogásban kell a mentelmi jog legtisztultabb értékelését látnunk. Kihágást nemcsak törvény statuálhat, tehát védeni kell a képviselőt a közigazgatás legközvetettebb pressziójától is. Csemegi felfogását a parlament nem tette magáévá, de igenis évtizedes gyakorlatában mindig következetesen kutatta, hogy valóban *bűncselekmény-e* az, amiért a képviselőt kiadni kérik. Pillanatig nem szenvedhet kétséget, hogy a «tettenkapás» fogalma is ebben az összefüggésben nyerhet csupán alkalmazást. A «tettenkapás» büntetőjogi terminus technicus. A Bp. 142. §. megmondja, hogy mi a tettenkapás. «Tetten kapni» valakit csak egy bűncselekmény elkövetésén lehet. Schadl elnök súlyosan tévedett, amikor Rupertet «tetten kapni» vélte. Mert Rupert nem követett el sem büntetést, sem vétséget, sem kihágást, más bűncselekményt pedig a magyar anyagi büntetőjog nem ismer, így tehát tettenkapásról szó nem lehet, ő csupán összeütközésbe került az elnök rendészeti jogkörével, aminek eszközei a rendreutás, kivezetés, letartóztatás és elzárás. Schadl tettenkapásra hivatkozott és fenntartotta Rupert letartóztatását. A Bp. azonban a tettenkapás esetében *előzetes letartóztatást* provideál és a 141. §-ban felsorolja annak speciális okait. Rupert letartóztatása ezzel szemben a Bp. 296. §. alapján történt, amelynek okai nem azonosak a 141. §-al, hanem csupán a rend súlyos megzavarása, ellenszegülés stb. esetében alkalmazható. A képviselőt bűncselekmény elkövetése miatt tettenkapás (Bp. 141., 142. §-ai) esetében előzetes letartóztatásba lehet helyezni. Rupert nem követett el bűncselekményt, tettenkapás esete nem forgott fenn — amit az elnök tettenkapásnak nevezett, az lehetett egy benne lejátszódott észlelési folyamat praegnans megjelölése, de semmiesetre sem a Bp. 142. §-ban körülírt fogalom, Rupert letartóztatásának pedig nem az volt a jogalapja, amelyre az elnök hivatkozott. De fogadjuk el, hogy Rupert bűncselekményt követett el, hogy tetten kapták, hogy jogos ok fennforogván előzetes letartóztatásba helyeztetett, mivel tudjuk akkor azonban a «büntetés» kiszabását igazolni? Hiszen a mentelmi jog valamennyi forrása azt mondja, hogy büntetés kiadatás nélkül nem szabható ki. Amint látjuk tehát a Schadl-féle okfejtés zátonyra fut, ha levonjuk saját praemisszáinak következtetéseit.

A való helyzet az, hogy — amint már előbb leszögeztük — a Rupert ellen foganatosított kényszereszközök mind a Bp. 296. §-án alapultak, így tehát a mentelmi jog súlyos megsértésével állunk szemben. (Szándékosan mellőzzük a nemzetgyűlés állásfoglalásának ismertetését ez ügyben, mert ez akaratlanul is politikummal inficiálná a kérdést. Csak megjegyezzük, hogy a nemzetgyűlés határozata a kérdést nem dönthette el, mert amint

a képviselő kérése vagy beleegyezése nem lehet egyedül a mentelmi jog felfüggesztésének jogos alapja, akként a mentelmi jog megsértését sem teszi jóvá a parlament olyan határozata, amely a sértést fennforogni nem látja.) Az előbbi okfejtés a mentelmi jog pozitív tételeiből vetíti az adott tényállás negatívumaira a jogellenességet. Ezt az okfejtést tehát könnyen mellőzhetni vélte Schadl elnök. Van azonban a képviselőháznak egy nagy jelentőségű elvi határozata, amely 1889-ből származik² és amely határozottan kimondja, *hogy rendbüntetés alkalmazása képviselővel szemben csupán a mentelmi jog felfüggesztése esetén foghat helyt.* Ezt a Ház a tanzási kötelezettség kikényszerítésével kapcsolatban mondotta ki és ebben a határozatban — implicite — az is ki van mondva, amit egyébként szükségtelennek is tartottak szóval kifejezni, hogy t. i. rendbüntetéssel büntetendő cselekmény esetében tettenkapásról szó nem lehet. Mert ha ezt lehetségesnek tartanók, akkor azt az abszurd tételt fogadnók el, hogy a képviselő, aki tanuidézésének eleget nem tesz, ipso facto «tettenkapatot» és ennél fogva le is tartóztatható. (Ami egyébként a fentiek szerint azért sem lehetséges, mert ilyenkor nincs is előzetes letartóztatásról szó.) A képviselőház idézett határozata ezt a következtetést kizárja. Ez a határozat kizárja, hogy a tanuló képviselővel szemben szabadságát korlátozó kényszereszközök vétsenek igénybe, tehát kizárja azt a 297. §. esetén is (amikor a tanu a tárgyalás rendjét zavarja) éppen csak a 296. §. esetén engedné meg?

Erre kétséget nem tűrő választ adott a mentelmi bizottság indokolása, amely a határozathoz készült: «... a bírói hatalom olyan eljárása, mely a törvényhozás bármely tagját, bármilyen jogcímen, az illetékes törvényhozó testület engedélye nélkül személyes szabadságban és függetlenségében korlátozhatja — *a bűncselekmény tettenkapásának esetét kivéve*, midőn a törvényhozás utólagos engedélye kérendő — a képviselői mentelmi jog megsértését foglalja magában...»³

Rupert Rezső letartóztatása a mentelmi jog nézőszögéből, tehát semmiképp sem tekinthető jogszerűnek.

E mellett csak mellékesen említjük fel, hogy a Bp. 296. §-a letartóztatást és elzárás kiszabását csak mint végső eszközt adja az elnök kezébe (ellenszegülés vagy a rend ismételt vagy súlyos megzavarása esetében), hogy a jegyzőkönyv a kiszabott rendbüntetést szabályosan nem tartalmazza stb., mert az eddigiekben kimutatott mentelmi jogsértés mellett ezek valóban csekély jelentőségű rendellenességek.

Ugyancsak csekélyebb jelentőségű az a kérdés is, hogy egy évig és tíz hónapig nem szorgalmaztatván, a kiszabott rendbüntetés elévült-e?

A budapesti kir. főügyész vezetője azt mondotta ki határozatában — ez ügyvel kapcsolatban — hogy a rendbüntetések «soha» nem évülnek el...

A legsúlyosabb bűncselekmények tettesei, a legsúlyosabb büntetéssel sújtottak, akikről a büntetőjog tudósai oktatják, hogy a társadalommal ütköztek össze, ők várhatnak az időtől, ha nem is megbocsájtást, de büntetlenséget, aki azonban a fő tárgyalás rendjével került konfliktusba annak a főügyési határozat rideg «sohá»-t szegez. (Nézetünk szerint itt elévülésnek a Kbt. 31. §-ának analogiájára kell — legrosszabb esetben — helyt fognia.)

Felvetődhetik mindezek után mégis a kérdés, vajjon érdeemes-e három és fél esztendő után egy minden fórumot megjárt kérdést újból napirendre tűzni. Erre csak azt felelhetjük, amit Tisza Kálmán mondott a mentelmi jogról: «Ott ahol vádló jury van, ott ahol az egyéni szabadság a legnagyobb hatalomnak minden túlkapása ellen biztosítva van, ott ahol büszkén elmondhatja minden polgár: az én házam, az én váram! még ott el lehet nézni, el lehet engedni ezt, de nem lehet elnézni — ha a képviselő függetlenségét akarjuk — ott ahol mindezen biztosítékok hiányzanak!» Ezen pedig mit sem változtat az azóta eltelt hosszabb időtartam. Mert a kir. főügyész kétségbe vonhatja a rendbüntetés elévülését, de jogi atrocitások számára a tudomány bizonytalannal nem ismer elévülési időt.

Dr. Viener Miklós Pál

² Id. m. 354. l.

³ Id. m. 358. l.

¹ L. Jelinek: A mentelmi jog. 259. l.

Jogirodalom.

Dr. Bozóky Géza: Magyar Kereskedelmi Jog.

(I. kötet 741 oldal.)

Dr. Bozóky professzor Kereskedelmi Joga a háború utáni jogirodalmunk céltudatos munkái közé tartozik. A szerzőnek meggyőződése, hogy kereskedelmi jogunk alapos revízióra szorul, mert állami és társadalmi viszonyainknak nem felelnek meg a K. T. számos túlzott liberalizmussal áthatott tételei. Kereskedelmi jogunk egyik alap gondolatát, az «iparszabadság» elvét a «francia forradalom károsnak bizonyult újításának» tekinti, mint ahogy általában a szabad kereskedelmi gondolatot egy letűnt korszak hamisnak bizonyult dogmájának tartja. Bozóky professzor munkája elüt a nálunk szokásos hasonló tankönyvektől. Szerző nem a kereskedelmi jog kazuisztikus feldolgozását adja, illetve nemcsak azt adja. A történeti fejlődésben és a gazdasági élet jelentőségében vizsgálja az egyes intézményeket s így a kereskedelmi jog ismertetése mellett gazdaságtant is tanít. Ez adja meg számára a lehetőséget, hogy a kereskedelmi élet vezérlő irányelveiről és az egyes gazdasági intézményekről is véleményt nyilvánítson, nyilván azon gondolat által vezérelve, hogy hallgatóinak, a jövő jogász nemzedékének nem elég ismernie a kereskedelmi jogot, hanem tisztában kell lennie az intézményekkel is, amit a jog szabályoz s fel kell kutatnia a jog szellemét is, hogy reá mutatva annak helytelen irányára, a jogot tanuló nemzedék felkészülhessen annak más irányban való fejlesztésére.

Csak helyeselni tudjuk a szerző azon törekvését, hogy tankönyve ne csak «törvényt» tanítson, hanem az irányító jogeszméket ismerő és a jog továbbfejlesztésére képes jogásznemzedéket neveljen. Más kérdés azonban, hogy helyes-e a tételes jogi munkának, amely éppen az ifjú nemzedék tanítására van szánva, néhány szóval elítélni oly elveket, amelyek kinek-kinek meggyőződése szerint lehetnek jók, vagy rosszak, de bizonyos, hogy a művelt világ kereskedelmi életét most is uralják.

Bozóky professzor könyvét magas erkölcsi felfogás, mély erkölcsi gondolatok hatják át. Könyvének jóformán minden fejezetéből kisugárzik azon gondolat, hogy bár a kereskedelmi ügyletek haszonra irányulnak, mégis a haszonszerzés nem járhat mások jogos érdekeinek lábbal tiprásával, hogy a jogszabályokat úgy kell alkotni, hogy lehetőleg megakadályozzák az anyagi igazság háttérbe szorulásával előtörő jogi formalizmust. Egészen egyedülálló azon mélyreható kutatás, amellyel a szerző a kereskedelmi ügyleteket megkötő fizikai személyeket vizsgálja. Míg más kereskedelmi jogi munkák a kereskedőnek közelebbi és távolabbi értelemben vett segédeinek jogviszonyairól szóló tant a kereskedelmi jog egy mellékes részének tekintik, addig Bozóky felismeri, hogy kereskedelmünk jelene és jövője a kereskedelmi alkalmazottak tömegein nyugszik és azok jogviszonyainak taglalását, Kereskedelmi Joga első kötetének középpontjába helyezi. Ez magyarázza meg, hogy szerzőnk szakít a legális sorrenddel és külön «a kereskedő képviselői és segéderői» című részben összefoglalóan tárgyalja a kereskedelmi meghatalmazottak, a tulajdonképpen kereskedelmi segédszemélyzet és végül a «a kereskedő önálló képviselői» alcím alatt az ügynökökre, a bizományosra, az alkuszra és a szállítmányozóra vonatkozó jogszabályokat. A gazdasági etikai elv átvonul a kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyaira vonatkozó anyagi jogszabályok rendszeres tárgyalásánál, amely ily részletességgel először jelent meg nálunk tankönyvben. Ezenmátériáról való különös gondoskodás látható abban is, hogy a szerző külön foglalkozik a munkaügyi bíróságok szervezetével és hatáskörével.

Bozóky professzor úrra nem vonatkozik a közelmúltban annyit feszegetett téma, hogy jogtanáraink nem tartanak lépést az élettel. Az ő tankönyve teljes és meglátszik benne azon iparkodás, hogy kereskedelmi jogunk legújabb hajtásait különös alaposan ismertesse. Látjuk ezt az új ipartörvény, a tisztességtelen versenyről szóló törvény, a pengómérlegre, a pénzintézeti központra és a szövetkezetekre (O. K. H., I. O. K. Sz.) vonatkozó jogszabályok beható és rendszeres feldolgozásánál. Sőt tovább ment. Foglalkozik a kereskedelmi életben előforduló oly jogi alakzatokkal, amelyeket eddig nálunk törvény nem szabályoz, amelyek azonban a kereskedelmi életben oly nagy fontossággal bírnak: a konszociális és szindikátusi szerződésekkel, kartellel, a

koncernekkal, a trusttel és a kornellel. A jövőre irányított előrelátással a részvénytársasági jogot nemcsak, *de lege lata*, hanem *de lege ferenda* is tárgyalja, kapcsolatban Kuncz Ödön törvénytervezetével. A kereskedelmi társaságoknak törvényben szabályozott alakulatait kiegészíti a «korlátolt felelősségű társaságok» tanának szisztematikus feldolgozásával. Történik pedig mindez a bel- és külföldi irodalom felhasználásával s ismertetésével és a buzgó professzor azon nemes törekvésével, hogy oly jogászokat neveljen, kik a gazdasági erkölcsi elvvel vannak áthatva s a jelen, sőt a közeljövő új jogintézményei ismeretében új jogalkotásokra (alkalmazotti jóléti intézmények, kereskedelmi bérlővédelem stb.) legyenek képesek.

Túlzásba vitte azonban szerzőnket azon törekvése, hogy a tételes jogszabályokon felül a jövő, vagy helyesebben az általa elképzelt jövő jogtételeivel ismertesse meg az olvasót. Ilyen túlzás véleményünk szerint, hogy a polg. t. k. bizottsági szövege tételes jogszabályokként szerepel, ami különösen kirívó akkor, amidőn a bizottsági szöveggel ellentétes élő joggyakorlat létezik. Ez tévesen hathat a jogtanulókra, akik nem tudják, hogy a konkrét esetben a biz. szöveggel ellentétes joggyakorlat létezik. Talán helyesebb lett volna, ha a szerző a tételes jogszabályokban mutatózó ürt fokozottabb mértékben a joggyakorlat kazuisztikájával tölti be.

De szerzőnk nemcsak a polg. t. k. javaslatával dolgozik, hanem egyes oly törvényjavaslatokkal is, amelyeknek a szerző által idézett szövegben való törvénybe iktatása lekerült a napirendről. Így idézi a kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozó 1921. évi javaslatot és a Baumgarten Nándor által 1914-ben készített javaslatot «a kereskedelmi önálló ügynökökről» is. Bármennyire fontosnak tartjuk a jogászai gondolkodás kiképzését és a tételes jogszabályokban található hézagok kitöltését, mégis szerintünk egy tankönyvnel is az a főkérvés, hogy az elsősorban az élő jogot ismertesse.

Nem értünk egyet a magunk részéről Bozóky professzor azon tanításával, amit a külföldi magánjogok jogforrási jelentőségéről ad elő (50. oldal) «általános magánjog alatt nemcsak a magyar, hanem amennyiben a hazai jogban megoldás nem volna található, a külföldi jogot is kell érteni». Ezzel szemben úgy véljük, hogy hazai jogszabály hiányában a bíró alkalmazhat ugyan idegen jogszabályt, de akkor is nem az idegen törvény a jogforrás, hanem a bírói gyakorlatban megnyilvánuló szokásjog, ami a külföldi jogot asszimilálta.

Bozóky professzor úr munkáját jogirodalmunk eredeti s nagy tudományos felkészültséggel megírt műveként üdvözöljük.

A tudós szerző és e sorok írója nem minden kérdésben van egy véleményem. De éppen a debatte viszi előre a tudományt.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— **A jövedéki rendelethez,** a furor codificationisnak e legújabb tünetéhez, e helyütt érdemben nem kívánunk hozzászólni. Csupán a kísérő körülményekről, a rendeletalkotás módjáról lesz ezúttal szó, amely immár krónikus jelensége a neo-kodifikációnak. Előbb, a gazdasági érdekeltiségek meghallgatása nélkül, közrebocsátják a törvényjavaslatot vagy a rendeletet s csak amikor már megeredt a felháborodás záporosója, borítják rá az angett köpönyegét, amely a helyettes miniszterelnök szava szerint «az ellentétes vélemények kiegyenlítését célozza». Józan észszel azt kell hinnünk, hogy a sorrend megfordítása jobban felelne meg a jogalkotás ökonomiájának és a jogforrások kívánatos tisztéletének. Csupán a félénk abszolutizmus szokott rajtaütésszerűen kodifikálni, abban a reményben, hogy az érdekelték nem veszik észre az őket ért sérelmet vagy nem mernek ellene felszólalni és azzal a hátsógondolattal, hogy ha netán mégis tiltakoznak, úgy még mindig mód nyílik a meghátrálásra. Ez alkalommal a hősies kodifikátorok a szakértekezleten állták a kritika rohamát, nem volt győztes és legyőzött: vereséget csupán a jogalkotás komolysága szenvedett. Azt ugyanis mégse lehet komolyan venni, ha az igaz-

ságügyi kodifikáció vezetője kijelenti, hogy a jövedéki rendeletet ugyan a törvény szerint be kellett volna mutatni a törvényhozásnak, de ha ez nem is történt meg, ez nem érinti a rendelet joghatályát. Szóval, a végrehajtó hatalom elmulasztja a törvény parancsának teljesítését és nyomban megadja önmagának a felmentvényt. De mi lesz, ha véletlenül a bíróság jut oly helyzetbe, hogy ítéljen a rendelet törvényessége felől? Még mulatságosabb azonban ha a pénzügyminiszteri h. államtitkár és az igazságügyminiszter képviselője a kormánylapok tudósítása szerint egyértelműen kijelentik, hogy «a büntető határozmányoknak, bár az egyenes adókra és az illetékre is vonatkoznak, csupán elvi jelentősége van és a gyakorlatban nem fogják alkalmazni». Hiszen tudjuk, hogy a büntető rendelkezéseknek sokszor csak generálpræventív szerep jut, mondhatni madárijesztő, de mit szóljunk az olyan madárijesztőhöz, amely a madaraknak érthető nyelven kijelenti: «kérem, én csak madárijesztő vagyok, engem ne tessék komolyan venni!» Mit szólunk Justicia kardjához, amelyre ráírják, hogy papendekliből készült, a jog öregágyújához, amelynek csak vaktöltése van és Jupiter villámjához, amely kénkö helyett kolofoniumillatot terjeszt? Ismétlődik az ősi anekdota a kutyáról, amelyről a gazdája tudja, hogy nem harap, csak éppen a kutya nem tudja. Ha pedig mégis harap, ha a jövedéki büntetőbíróság, amely a miniszter rendeletét jobban tisztelik, mint alkotói, mégis marasztalni találja a jövedéki gonosztevőt, úgy a miniszteriális törvénymagyarázók már eleve kijelentik, hogy «a szives marasztalást ne tessék komolyan venni». Ha a kodifikátorok mindent elkövetnek is, hogy a törvényeket és rendeleteket ne vegyük komolyan, mint megrögzött legisták mégsem tehetünk eleget e szeretetreméltó felszólításnak. Kénytelenek vagyunk tehát a prima facie törvényesség látszatával bíró miniszteri rendeleteket ezentúl is komolyan venni. Legfeljebb annyi engedményt tehetünk a hivatalos óhajtnak, hogy a rendeletek kodifikátorait nem vesszük komolyan.

— **A bírák és ügyészek anyagi függetlensége.** Ez is egyik lehangzatosabb jelszavunkká vált az utóbbi időben, de minél többet hangoztatják illetékes körök illetékes helyeken: annál kevesebb történik annak valóra váltása körül. Emlékeztetünk rá, hogy az időszerű igazságügyminiszterünk aki a teóriában már oly sokszor jelét adta a helyzetjavítás nagy szükségessége iránti hajlamának; a parlamentben nemrégiben is szinte az állását kötötte ahhoz, hogy a bírák és ügyészek anyagi helyzetén, mely ma minden egyébnek nevezhető, csak tűrhetőnek nem; bizonyos pénzügyileg kivethető formákban (működési pótlék, lakbérrendezés, a státustörvény szigorú érvényesítése stb.) minden erejéből lendíteni fog. A hangzatos kijelentéseket legott bevette a nagyközönség, sokfelől bizonyos irigységgel átítatott sóhajtsók voltak hallhatók, hogy íme, a dédelgetett bírák és ügyészek most megint nagyot lendülnek az anyagi jólét magasabb csúcsai felé, ellentétben az állami gépezet többi más, mostoha kerekeivel. Hát ezek a sóhajtozók legyenek teljes mértékben megnyugodva azokból a hangzatos kijelentésekből, a bírói és ügyészi kar anyagi függetlenségének bármily csekély aláépítéséből mindaddig a pillanatig nem vált valóra *semmi*. Maradt minden a régiben, az igazságügyi kormányzat s általában az állami presztizs nagyobb dicsőségére. Most, mikor a jelek szerint az állami igazgatás minden más ágában a legkomolyabb lépések történnek arra, hogy a tisztviselői kar anyagi helyzete mindennemű pótlékot, dugsegélyek és a jutalmak százféle címei jóvoltából, ha csak valamennyire is tűrhetővé tétessék: a bírói és ügyészi kar tekintetében rövidesen úgy fog állani a helyzet, hogy hovatovább ez lesz az egész magyar köztisztviselői kar legbotrányosabban javadalmazott területe. Ezt pedig már csakugyan nem kívánja az a sokszor emlegetett magyar kultúr-főlny?

Figyelő.

— **A peres fórumok leépítése.** Miután ez a törekvés nálunk is egyre kísért, sőt a fellebbezési és felülvizsgálati értékhatároknak magasra-tolása révén in praxi jórészt meg is valósult, némi érdeklődéssel fordulhatunk a németek hasonló gondolatai felé. Legutóbb Lobe, a Reichsgericht nyugalmazott tanácselnöke pendítette meg újra (DJZ. 1928. 619. skk.) a kérdést, azt java-

solván, hogy elvileg minden per csak kétfokos legyen; a Reichsgerichte pedig csak nagyértékű (10,000 márkán felüli) és *elvi* ügyek juthassanak fel, nem is azért, mintha ezek az ügyek rászorulnának a legfelsőbb bíróság döntésére, hanem inkább abból a szempontból, hogy ez a fórum megkapja a kellő «klinikai anyagot», amelyen a judikatúra irányítását elvégezhesse. Magától értődőleg nem akarunk e pár sorban ilyen alapvető pontokra nézve állást foglalni, csak néhány futó megjegyzést teszünk. Egy az, hogy nem szabad a konkrét perforumok számának csökkentését azonosnak tekinteni a bírósági szervezeti fokozatok csökkentésével, pl. akár a táblák, akár a törvényszékek vagy esetleg a járásbíró-ságok elejtésével. Hiszen eddig is minden perben maxime három fokunk volt, míg a bírósági szervezetben négy. Második az, hogy — a bírósági szervezet érintése nélkül — magunk is helyeselnők az elvben kétfokú per gondolatát, feltéve, hogy a felsőbb fok teljesen szabad eljárást folytathat a ténykérdésben is (tehát nincs pl. nyilvános előadásokra korlátozva); és feltéve, hogy az utolsó szót kimondó másodfokú tanácsoknak «erős bírák»-ból leendő alakítására maximális súly helyeztetnék. Természetesen nem egy újabb néhány szakaszos, rögtönzött novellára gondolunk, hanem a perrendi szisztémának úgy a most jelzett, mint más reformgondolatokat organikusan felölelő, mélyreható megújítására. Érezzük, hogy új — egyszerűsített és gyorsított — perre szorulunk. De azt nem sürgősen, hanem jól kell megalkotni.

b. gy.

— **Hatáskör az ügyvédi költségelőleg perekben.**

Egy folyamatban lévő ügyben járó költségeim részbeni fedezése céljából az 1874 : XXXIV. tc. 54. §-a alapján 2000 P aránylagos költségelőleg megfizetése iránt pert indítottam a kir. járásbíró-ságnál, melyben a törvényszék, mint fellebbezési bíróság az elsőbíró-ságnak alperes pergátló kifogása folytán hozott permegszüntető ítéletét a következő indokolással hagyja helyben:

«Igaz ugyan, hogy az ügyvéd az 1874 : XXXIV. tc. 54. §-a szerint megbízójától a reá bízott ügyben tett készpénzbeli kiadásának, idővesztésének s kifejtett munkája díjának aránylagos előlegek általi fedezését igényelheti az általa képviselt féltől, s ezen előlegekért a megbízóját peresítheti is, azonban ezen előlegeket, mert az 1911 : I. tc. 7. §-a, mely későbbi törvény, mint az ügyvédi rendtartás, nem tesz különbséget ügyvédi és más vagyoni jogi követelés között — csak a hivatkozott törvényben (Pp.) megjelölt bíróság előtt érvényesítheti.

A Pp. 7. §-a szerint pedig, ha valamely követelést csak részben perelnek be, a pertárgy értékének megállapításánál a még fennálló egész követelés értéke irányadó, vagyis, ha az ügyvéd csak 2000 P előleget óhajt érvényesíteni, a megbízója érdekében kifejtett ügyvédi tevékenységéért azonban a kiérdemelt munkadíja a 2000 P-t meghaladja, úgy a pertárgy értékéül nem az érvényesített előleg összege, hanem az egész kiérdemelt munkadíj tekintendő, ennél fogva az alperes által a Pp. 180. §. 3. pontja alapján tett pergátló kifogásnak helyt adni, a pert a Pp. 182. §-a alapján megszüntetni kellett».

Ez a döntés nyilván helytelen.

A per útján követelt előlegnek a kifejtendő, vagy már kifejtett, illetve kiérdemelt ténykedéssel, a felmerülő kiadásokkal és idővesztéssel aránylagosnak kell lenni, melynek összegét meg egyezés hiányában a bíróság ítélettel állapítja meg.

Az aránylagosság kérdése bír tehát egyedül fontossággal, ami azonban csak mint maximum bírhat korlátozó hatással, tehát ezen alul bármily összegű lehet.

Ha már most ily kérelem 2000 P-t meg nem haladó pertárgy esetén a kir. járásbíró-ság előtt érvényesíttetik, a hatáskör kérdése nem bírhat befolyással azon körülmény, hogy a per beadásáig tényleg felmerült munkadíjak, időmulasztás és kiadások összege a követelt előleg összegét meghaladja.

Változást e tekintetben az 1911 : I. tc. 7. §-a sem okozott, mert az ügyvédi járandóságnak ama része, mely a kért költségelőleget meghaladja, a per folyamatban léte és a megbízási viszony fennállása alatt lejártnak nem tekinthető, s így az imént említett 7. §. értelmében, mint még le nem járt részlet figyelembe nem vehető.

— **Cégnek mint szervezetnek értéke.** Gyakori eset, hogy cégtársak közül az egyik bennmaradván az üzletben, kielégíteni tartozik a mondjuk elhalt másik társnak a cégből kiváló örökösait. Mármost mi legyen a kielégítés alapja? Arra szerződési szoktak, hogy ilyenkor valódi «intern» mérleget kell alapulvenni, nem pedig

az «extern», adószempontokból készített és tehát ha nem is valóban, de pl. rejtett tartalékokat dugdosó mérleget. De egy cég mérlegében csak az egyes aktívák és passzívák szoktak szerepelni, nem maga a cég is. Holott az élő cég — feltéve t. i., hogy jól megy! — többet ér a maga leltáránál. (Hiszen esetleg el is adható áruleltár nélkül.) Így tehát adott esetben méltányos, hogy a bennmaradó, a céget továbbélvező fél azt mint egészet (amint szervezetet) is megfizesse kellő részben a kilépő félnek. Mindez nem új. Mégis érdemesnek tartottuk e megfontolások felfrissítését abból az alkalmából, hogy egy adott peres esetben a Kúria, a fellebbezési fórum álláspontjával szemben, magáévá tette az ideirányuló felperesi érvelést és a cég, mint üzleti egész értékének megállapítása végett a másodfokú határozatot fel is oldotta. (HD. 1928. 14., IV. 3679/1927, 1928 jan. 10 én). A bennmaradó, jobban informált, rendszerint tapasztaltabb cégtaggal szemben a másoknak örökösei többnyire ügyis nagy hátrányban vannak az elszámolás megejtésénél. Örven-detes, hogy a judikatúra a gyengébb fél jogos érdekeinek védelmét ilyenképp alátámasztani törekszik.

— **Nyomatott körlevél** ment a társas cég vevőihöz és üzletbarátaihoz oly tartalommal, hogy az egyik elhalt cégtag helyébe alperes belépett társtagnak. Tényleg azonban belépés nem történt, hanem az ez irányban folytatott tárgyalások megszakadtak. Alperes jó hírnevére tekintettel több cég árukat hitelezett a társas cégnek. Ennek csődbejutása után a hitelezők csak 9%-ot kaptak. Felperesek perelték ekkor alperest káruk megtérítésére, amely keresetet a törvényszék elutasította, de a főtörvényszék és a *német birodalmi törvényszék* annak helyt adott azon az alapon, hogy alperes köteles lett volna a körlevél elküldése ellen erőlyesen tiltakozni, amíg ő társtag nem volt, az elküldés után pedig a rendes kereskedő gondosságával és a forgalom biztosságára tekintettel tartozott volna a helyes tényállást közzétenni. Nem is volt neki szabad megelégednie a cég azon ígéretével, hogy visszavonja a körlevél tartalmát, hanem neki magának kellett gondoskodnia a visszavonás megtörténtéről, ha a körlevél elküldésének következményeitől szabadulni akart. 1928 márc. 27. II. 437. 1927.

Inhalt. Dr. S. Sebestyén: Im Interesse des allgemeinen Wohls. — B. Sárkány: Über die Richter. — Dr. E. György: Zur Frage der Ausgleichssuperquote. — Dr. M. P. Viener: Die juristischen Perspektiven einer Ordnungsstrafe. — Rechtsliteratur. Dr. E. Munkási: Dr. Géza Bozóky: Ungarisches Handelsrecht. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Vidéki ügyvéd teljes gyakorlattal rendelkező ügyvédjelöltet vagy ügyvédet keres. Ajánlatokat «Ügyvéd» jelígre Rudolf Mosse, Váci-utca 18. továbbít. 315

Ügyvédjelöltő, gyors- és gépiró, hét évi irodai gyakorlattal, szerény igényekkel a pesti vagy a pestvidéki kamara területén állást keres. Cím a kiadóban. 314

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 297

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLÓ

Budapest, IV., Egyetem-utca 5. ☎ (A Belváros központjában.)

60 éve a fővárosi és vidéki úri középosztály találkozó helye. 100 modern, kényelmes szoba. Az étterem- és kávéházban cigányzene. Az Erzsébet-pince a főváros legjobb sörözője. Polgári árak. Szabó Imre, tulajdonos.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem I., Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

Dr. Kostic László ügyvéd, irodáját Banjalukából Zágrábba, Kumičićeva 2 alá áthelyezte. Jogi képviseléseket az egész S. H. S. területére elfogad. Magyarul is levelez.

Gyakorlattal bíró fiatal vidéki ügyvéd, perfekt német, francia, angol, olasz és spanyol, fővárosban ügyvédi irodában avagy bank jogügyi osztályán keres megfelelő elhelyezkedést. Cím a kiadóhivatalban. 306 310

Mindennemű

természettani, természetrajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI

mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

MAGYAR KLASSZIKUSOK

40 kötetben

A Kisfaludy-Társaság megbízásából kiadja a Franklin-Társulat

Díszes egésvászonkötésben, finom famentes papiroson

Ára 148.— pengő

Ez az új klasszikus kiadás feltűnő olcsósága mellett, a mai olvasó érdeklődéséhez mért első gyűjteménye a XIX század klasszikus magyar irodalmának.

A nagyszabású sorozathoz

Gróf KLEBELSBERG KUNO

írt előszót.

Tartalma:

1. Kazinczy Ferenc művei. A bevezetést írta	Dézi Lajos
2. Kisfaludy Sándor	« Tordai Anyos
3. Csokonai Vitéz Mihály	« Baltazár Dezső
4. Berzsenyi Dániel	« Kapi Béla
5-6. Kisfaludy Károly	« Galamb Sándor
7. Kölcsey Ferenc	« Radó Antal
8. Katona József	« Hevesi Sándor
9. Bajza József	« Négyesy László
10. Czuczor Gergely	« Lányi József
11. Garay János	« Sajó Sándor
12. Jósika Miklós	« Császár Elemér
13-16. Vörösmarty Mihály	« Berzeviczy Albert
17-20. Petőfi Sándor	« Pekár Gyula
21-24. Arany János	« Voinovich Géza
25-27. Tompa Mihály	« Ravasz László
28-29. Kemény Zsigmond	« Rákosi Jenő
30. Madách Imre	« Voinovich Géza
31-34. Gyulai Pál	« Kozma Andor
35. Szigligeti Ede	« Szász Károly
36. Vajda János	« Pintér Jenő
37. Péterfy Jenő	« Ambrus Zoltán
38. Beöthy Zsolt	« Kéky Lajos
39. Magyar népdalok	« Vargha Gyula
40. Magyar népballadák	« Vargha Gyula

A 40 kötet megjelent és egyszerre kerül szállításra

Kapható havi részletfizetésre is

a Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, c. egyet. rk. tanár: MMT.-nek bérlete és haszonbérlete. — Dr. Holtscher Szigfrid budapesti kir. közjegyző: Újítások a Kódex végrendeleti jogában. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd, Pestvármegye tisztí ügyésze: Szokásjogunk, Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének javaslata és a magyar közjog. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Nem teljesen cselekvőképesekekhez intézett egyoldalú jognyilatkozatok a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: A hitvestárs érdemtelensége. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XIII. 4. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XX. 4.

MMT.-nek bérlete és haszonbérlete.

1. A bíralat nem tagadhatja meg MMT.-től azt az elismerést, hogy mérhetetlenül önállóbb előzőinél. Oly kérdésekben is bátran és a magyar bírói gyakorlat által újonnan tört úton halad, amelyek a nyugati nagy kódexekben vagy egyáltalán nincsenek is felvetve vagy csak igen alárendelt jelentőségűek, nálunk ellenben súllyal bírnak.

Annál meglepőbb, hogy a bérlet és haszonbérlet elhelyezését MMT. mégis csak teljesen a német nyomon oldja meg. Úgy tetszik, ennél nem vette kellően figyelembe azt, ami pedig más rendelkezéseiből, sőt tulajdonképpen még a bérleti és haszonbérleti szabályok egyéb tartalmából is számtalanszor kihallik, t. i., hogy Csonkamagyarország sokkal nagyobb mértékben agrárország, mint Nagymagyarország volt és ezért nagyobb mérvben is szorul egyszerű, világos, de az agrárviszonyokhoz is *simuló* magánjogi szabályokra, mint a világháború előtt.

Ez alapon nem helyeselhető, hogy MMT. a német törvény nyomán a haszonbérletet a bérlettől csak bizonyos fokban eltérő, mintegy mellékes szerződésfajnak tekinti, amely a kivételek kiemelése mellett egyébként a bérleti szerződésre vonatkozó szabályokra való általános utalással is elintézhető. (1531. §.)

Már arról is vitatkozhatni, vajjon MMT.-ben a tárgyuknál és tartalmuknál fogva annyira elütő ingó- és ingatlanbérlet nem lett-e túlságosan nehézkes és csak mesterségesen egybefűzött, egységes szerződéssé?

Arról azonban talán nem is vitatkozhatni, hogy ez összetett egységes szerződésfaj szabályainak további hatványozása és a haszonbérletre való átvitele színtelenné teszi a haszonbérlet intézményét, vagyis éppen azt a szerződésfajt, amely mezőgazdaságunk éltető eleme és leggyakoribb jelensége.

Ezért helyesebbnek tartanám a haszonbérlet kérdéseinek teljes részletességgel való külön szabályozását. A joghaszonbérlet, a feles bérlet, az állathaszonbérlet nem intézhető el sem teljes hallgatással sem egy-egy odavetett megjegyzéssel vagy utalással (pl. 1533. §., 1497. §. stb.). Kérdezze meg a törvényhozó az érdekelte szakköröket vagy a gyakorlat embereit, vajjon ezek és hasonlóak nem szorulnak-e külön szabályozásra.* Vizsgálja meg azt, hogy a felek hiányos vagy teljesen hiányzó rendelkezéseinek törvényes kiegészítése mily gazdasági bajoknak veheti elejét. És csak azután döntse el, vajjon mi is annyira mellékesen intézhetjük-e el az ilyes kérdéseket, mint a németek tették volt.

2. A bérleti szerződés az MMT. szerint alakszerűtlen. Akkor

* Pl. a feles állattartás a tekintetben mikor alkalmazhatók rá a vállalkozási, a bérleti vagy a haszonbérleti szabályok stb.

is, ha a bérlet tárgya ingatlan. Írásbafoglalást MMT. csak az ily bérleti szerződés időtartamának megszabásához kíván. (1511. §. 2. bek.) Ezzel pedig a 27. sz. JEH. nem nagyon követendő mintájának út-utatása nyomán eggyel megtoldja azoknak az ügyleteknek a számát, amelyeknek bizonyos rendelkezései csak írásbeli okiratban foglalt kikötésük esetében kötik a feleket, mások ellenben már szóbeli kikötésük esetében is.

Arról, vajjon ez dogmatikailag indokolható-e, most ne essék szó. Ez végre is nem tartozik a törvényhozóra. De vajjon ez nem-e ismét túlságos szövevényesség éppen oly szerződés megkötésénél, amelyet a még a legkezdetlegesebb jogi műveltséggel rendelkező emberek nagy tömegének is napról-napra kell megkötnie?

Ha a mezőgazdasági ingatlanok haszonbérlete csak ötven katasztrális holdat meghaladó ingatlanoknál szorul írásbeliségre (1534. §.), miért kell joghátrányok elkerülése végett minden ingatlanbérlet időtartamát írásba foglalni?

A bérlet és a haszonbérlet szabályait itt — úgy tetszik — összhangba kellene hozni. Még pedig ez utóbbiakat a földbirtok-reformtörvényekkel is. Amely haszonbérlet, hatósági jóváhagyásra szorul, annak érvényességi kelléke hadd legyen az írásbafoglalás is. *Még pedig a teljes szerződés írásbafoglalása.* Amelyik nem szorul hatósági jóváhagyásra, annak egyszerű és haszonbérlet szóbeli megkötése is. Mindenképpen azonban legyen összhang, még pedig az egyszerűbb szabály értelmében létesítendő összhang a jóváhagyásra nem szoruló haszonbérlet és a bérlet alakszerűsége között.

3. És hadd legyen összhang a haszonbérlet magánjogi és annak közigazgatásjogi szabályozása között is.

Pusztán MMT. elolvasása után akár azon a meggyőződésen is lehetünk, hogy a mezőgazdasági haszonbérlet megkötése ma is oly szabad, mint 1913-ban volt. Ha MMT. ezt akarja szabálynak, akkor annak jelen szövege megfelelő. Akkor azonban tisztában kell lennie azzal, hogy ez a földbirtoktörvényekben foglalt hatósági jóváhagyások rendszerével való teljes szakítást jelenti. *Ami — szerény meggyőződésem — szerint el nem képzelhető, az a szabad és a privilegialis, vagyis a hatósági jóváhagyástól függő haszonbérlet szerződésnek egymás mellett fennálló, szövegezett forráshelyeken alapuló és egymásról mitsem említő szabályozása.*

Ameddig a haszonbérlet a hatósági jóváhagyásra szorul, ennek valamiként a törvénykönyvben is kifejezésre kell jutnia. E nélkül a polgári törvénykönyv nem lenne a való élet hű tükré. Ez pedig itt épp úgy kerülendő, mint más intézményeknél is.

4. MMT. a haszonbérlet és a bérlet szerződéseit *nem tárgyak, hanem tartalmuk szerint* különbözteti meg.

Így a német és a svájci kötelmi jogi törvénytől elütően nem veszi a bérlet tárgyának pusztán a *dolgot* (svájci törvény 253. és ntk. 535. §-ai ellentétben a svt. 275. és ntk. 581. §-ával, amely utóbbi a *dolog* helyett *jogtárgyat* emleget), hanem egyformán annak tekinti a dolgokat is, a jogokat is. (1481. §.)

A jogtárgy tekintetében tehát MMT.-ben a bérlet és a haszonbérlet között különbség nincs. Amit t. i. az 1533. §. eltérő szövegezése különbség gyanánt kiemel: a *dolog* vagy *jog gyümölcsöző* volta, az nem *tárgyi* különbség. Hiszen a lakás bizonyára nem gyümölcsöző *dolog* és pedig még a bérlet szempontjából sem. És mégis oly célból való bérbevitelnél, hogy a bérlet azt albérléttel adással a maga javára értékesítse, már gyümölcsöző *dologként* szerepel. Érdekes csak az, hogy elvi állásfoglalása dacára MMT. az ily bérbevitelt is bérletnek tekinti (arg. 1518. és a merőben felesleges, mert önmagától értetődő 1532. §-ok.).

Ami tehát a MMT. szerint a bérlet és a haszonbérlet közötti igen lényeges joghatáskülönbségeket megfogja szövegeztetni, ami benne irányadó lesz arra nézve, hogy az alakszerűség (1511. §. 2. bek. és 1534. §.), a karbantartási kötelezettség (1496—97. és 1535. §-ok), az albérletbeadás lehetősége (1499. és 1537. §-ok), a bérfizetés ideje (1501. és 1538. §-ok), a törvényes zálogjog terjedelme (1503. és 1539. §-ok), a bérleengedés lehetősége és terjedelme (1485. és 1540—41. §-ok), a rendkívüli felmondás stb. tekintetében kritériumul mi szolgál, az nem lesz a szerződés tárgya, hanem annak tartalma.

Míg ugyanis a bérletnél a bérlő csupán a szerződésben megszabott és ott meg is szabandó *használatot* kap, addig a haszonbérlet a gyümölcsöző dolog vagy jog gazdasági rendeltetésének megfelelő és annak gyümölcsözőképességét érintetlenül hagyó *haszonvételhez* jut.

Ez — úgy tetszik — MMT. 1481., 1533. és 1536. §-ainak egybevetéséből nyilvánvaló.

Am ennek a felépítésnek okvetlen következménye az is, hogy a haszonbérlet tárgya — és pedig *minden* haszonbérlet tárgya — gyümölcsözőképességének fenntartása *nem csupán a haszonbérlet érdeke, hanem a haszonbérbeadóé* is, hiszen ez a jogtárgyat igen gyakran megélhetési forrásának is használja.

De akkor miért szorítja MMT. a rendes gazdálkodásnak megfelelő üzemszerű használatának haszonbérleti köteleességét merőben a mezőgazdasági ingatlan haszonbérletére?

Vajjon a gyökös győgszertár jogosultjának nem fekszik-e érdekében, hogy a bérlő azt állandóan gyakorolja és ezzel annak vevőközönséget is biztosítsa? Vajjon nem ez a használat és csakis ez alkalmas arra, hogy a bérbeadót megmentse attól, hogy e jogosultságát az 1922. XII. tc. 44. §-ának 3. bekezdése alapján egy évi nem gyakorlása útján elveszítse?

Hát a szénbánya, a malom, a gőzfürdő, a hirdető vállalat, a textillestő stb. üzem állandósága nem-e éppoly gazdasági érték, mint a mezőgazdasági üzemé? *Miért nem tette tehát magáévá MMT. a svájci törvény 283. cikkének azt a minden haszonbérletet egyformán terhelő köteleességet, hogy a haszonbérlet tárgyát rendeltetéséhez képest a rendes gazdálkodás szabályai szerint a gyümölcsözőképessége megtartása céljából is üzembe helyezze és üzemeltartsa?*

Úgy tetszik a törvénybe ennek az általános intézkedésnek, mint a bérleti és a haszonbérleti szerződések tartama közötti legfőbb különbségnek és a kettő legmegfelelőbb kritériumának minden haszonbérletre kiterjedően kell kerülnie.

5. Ennek természetes következménye lesz azután az is, hogy a haszonbérletnek nem csupán a mezőgazdasági ingatlant, hanem minden más haszonbérlet tárgyát is abban az üzemi állapotban kell visszaadnia, amint azt a rendes gazdálkodás megkívánja. Az 1536. §-al párhuzamosan tehát az 1547. §. is minden haszonbérletre tágitandó.

6. A bérbeadó és a haszonbérbeadó törvényes zálogjogának terjedelme és egymástól való éles elválasztása fölött sokat lehetne vitatkozni.

Ezt azonban meddőnek tartom. Fogadjuk el tehát MMT. alapjait. De vajjon ezek mellett is szükség van-e a bérbeadót vagy a haszonbérbeadót törvényes zálogjogának érvényesítésénél pszichológiai rejtélyek elé állítani?

Honnan tudja és bizonyíthatja a bérbeadó ki hozta a törvényes zálogjog tárgyának szánt ingót a bérlemény területére? És honnan azt, hogy azt *mily célból* hozták oda? A haszonbérletnél ezt a célt még valahogyan a tárgyak minőségéből ki lehet deríteni. De a bérletnél? A drága velencei toillettelükröt a bérlő felesége vagy a leánya kedvéért vagy inkább a lakása szerződészerű használata céljából hozza a bérlemény területére? Azután: vajjon csakugyan indokolt-e, hogy a bérlő vagy a vele a bérleti jogviszonyból eredően egyetemlegesen felelős házastársa ékszerai vagy egyéb személyes használatra szánt tárgyai a bérbeadó törvényes zálogjoga alól mentesüljenek?

Az MMT. szövegezői ezt nem akarhatták. Az 1503. és 1539. §-ai nyilván csak azoknak a dolgoknak a körét akarják szűkíteni, amelyek annak dacára is, hogy nem a haszonbérlet vagy vele egyetemlegesen felelős adóstársa tulajdonai, mégis a haszonbérbeadó törvényes zálogjogának kielégítése céljára igénybevehetők. *A jelen szöveg azonban ennél lényegesen nagyobb megszorítást tartalmaz. Nevezetesen azt, hogy a bérlő és bérlőtársai*

végrehajtható dolgai se mindig felelnek a bérkövetelésekért, hanem csakis abban az esetben, ha a bérlemény szerződészerű vagy annak gazdasági céljának is szolgálnak.

Ezzel a szűkítéssel pedig a haszonbérbeadó és a bérbeadó tulajdonképpen rosszabb helyzetbe kerül mint bármely más hitelező. Hiszen ez utóbbinak rendszeresen nem kell törődnie azzal, vajjon az adósánál talált fedezeti tárgy követelésének szerződészerű vagy annak gazdasági céljával összefügg-e vagy sem.

7. A bérbeadó törvényes zálogjogja a folyó bérnegyedre és az ezt követő félévre, járó bérkövetelésre és annak járulékaire (1503. §.), a haszonbérbeadó pedig a folyó bérfélévre és az ezt követő évre járó haszonbérkövetelésre és ennek járulékaire terjed (1503. és 1539. §-ok). Az elmúlt bérleti időszakokról nem szólok, mert azok itt nem érdekelnek.

Be nem látható, hogy határozatlan tartamú bérleteknél miért kell a jövőre vonatkozó bérkövetelés fedezésének a törvényes vagy a szerződéses felmondási idő eltelle utánra is kiterjednie? Ha a határozatlan tartamú bérlet vagy haszonbérlet akár szerződéses, akár pedig törvényes rövidebb felmondási határidő alatt megszüntethető, úgy semmi ok sincs arra, hogy a bérbeadónak oly fedezeti jogot biztosítsunk, amelyre az adott bérviszony tartalmánál fogva sor se fog kerülni. Ezért úgy tetszik, hogy ilyenkor a bérbeadó törvényes zálogjoga a felmondási időközön túl esedékessé válható bérkövetelésekre felesleges és elejtendő.

8. A bérlet vagy haszonbérlet ingatlan elidegenítésénél MMT. a német polgári törvénykönyvet követi abban, hogy a Kauf bricht nicht Miete elvét törvénybe iktatja. De megtartja az osztrák törvény amaz állásfoglalását is, amely a bérlet telekkönyvi bejegyzését megengedi.

E két szabály külön-külön mindenestre a bérlő helyzetének megerősítését célozza. Eredményük azonban csodálatosképpen ennek az ellenkezője, amin — meggyőződésem szerint — mindenképpen változtatni kell.

Ugyanis a német polgári törvénykönyv amaz állásfoglalásának, hogy a bérlet a telekkönyvbe be nem kebelezhető, a gyakorlati következménye az is, hogy a bérbeadó jogutódja az ingatlan bérletébe nem csupán telekkönyvi, hanem telekkönyvön kívüli jóhiszeme dacára is belép (v. ö. pl. Gierke Schuidrechi 541. oldal, Enneccerus 8. kiadás, I. 2. k. 379. és köv. oldal, amelyek a jogutód rosszhiszeméről teljesen hallgatnak).

MMT.-ben pedig a jogutód erősebb belépése a bérletbe mintegy az ő rosszhiszemének a büntetése. Az 1522. és 1528. §-ai értelmében t. i. a bérbeadó jogutódja az eddigi jogban is elismertnél nagyobb mértékben: a törvényes kötelezettségeket meghaladó mértékben és a törvényes felmondási határidőn túl, csak akkor lép be a bérleti vagy haszonbérleti viszonyba, ha tudomása volt arról, hogy a szerződés a törvényesnél szigorúbb kötelezettséget tartalmaz vagy, ha ez a telekkönyvből kiderül.

Ennek a szabálynak a belső helyességét sem látom.

A bérleti és haszonbérleti jogviszony rendszeresen az ingatlan közvetlen birtoklásával jár. A közvetlen birtoklás terjedelmi és tartalmi kutatásának és észlelésének kötelességét pedig jelen gyakorlatunk a *dologi jogok* szerzésénél állandóan és nyomatékosan megköveteli, amire már évekkel ezelőtt részletesen figyelmeztettem (Ungarisches Privatrecht II. 44., 45. oldalakon 1923-ban) és amire bővebben most sajtó alatt levő «Dologi jogom»-ban is rátlérek. *De ezt a törvényes köteleességet ott is kell hangsúlyoznunk, ahol ugyan nem dologi jogról, hanem bejegyzett vagy bejegyezhető, közvetlen birtokkal kapcsolatos kötelmi használati jogosultságról van szó.* E szerint az MMT. szabályának megtartása esetében a jogutódnak a bérleti vagy haszonbérleti szerződésről való tudomásával egyenlővé kellene tenni, annak gondatlanságából vagy nembánomságból eredő *nemtudását* is. Végre is itt nem a jogutód, hanem a jóhiszemű bérlő érdekeinek védelme nyomul előtérbe. Ennek szükségessége pedig nem csökken, sőt fokozódik azáltal, hogy a bérbeadó jogutódja nem akar tudomást szerezni arról, hogy az ingatlanok hosszabb lejáratú vagy a törvényesnél nagyobb jogokat élvező bérlője van.

Semmiképp se indokolható tehát, hogy a rosszhiszem csak a bérleti szerződés tartalmának tudomásán vagy telekkönyvszerűségén sarkalljon. És még kevésbé az, hogy a rosszhiszem időpontjával a tulajdonos jogutóddal szemben a tulajdonátruházó szerződés kötelmi fázisát, a tulajdonátruházása alapjául szolgáló szerződés megkötését tekintsük (1522. §. 2. bek.), az idegen dologi

beli jogot nyert jogutóddal szemben pedig csak e dologbeli jog szerzésének idejét (1528. §. ut. mondata).

De az egész elgondolás úgy tetszik nem megfelelő.

Ha a követett minta: a német polgári törvénykönyv *absztrakt* jogi jogátmenettel, sőt a bérlet és haszonbérlet telekkönyvi bekebelezhetése nélkül is a jogutódot jóhiszeműre való tekintet nélkül *feltétlenül* helyezi be a fennálló bérleti vagy haszonbérleti jogviszonyba, akkor a jogcímes magyar jogrendszer, amely a bérlet és haszonbérlet telekkönyvi biztosítását és megerősítését is megengedi, nem elégedhetik meg ennél kisebb jogátmenettel. És különösen nem akkor, ha a bérleti vagy haszonbérleti jog telekkönyvi bekebelezéssel biztosított és a jogutód ezáltal telekkönyvszerű figyelmeztetést is kapott arra, hogy a bérleti szerződés tartalmát az átruházási ügylet megkötése előtt teljesen megismerhesse.

Mindent összevéve: a bérelt vagy haszonbérelt ingatlan elidegenítésének hatásait a telekkönyvi vagy telekkönyvön kívüli jóhiszeműtől függetlenül.

Ha azonban MMT. erre nem tér át, akkor is ezt a jóhiszeműt a bérbeadó konstitutív jogutódjánál is ugyanazokra az elvekre: ugyanarra a kezdetre és tartalomra kellene fektetnie, mint annak translatív jogutódjánál: az idegen dologbeli jogutód jóhiszeműnek hatásait is ugyanúgy kellene szabályoznia, mint a tulajdonjogot szerzőt. És rosszhiszeműt kellene felvennie akkor is, ha a bérbeadó konstitutív vagy translatív jogutódja ugyan nem ismerte a bérleti szerződés tartalmát, de neki felróható, vétkes gondatlanságból nem ismerte azt.

Dr. Almási Antal.

Újítások a Kódex végrendeleti jogában.

1. Mai élő jogunknak a Javaslat irányelvűl kitűzött fenntartása érvényesül a mai végrendeleti alapformák megtartásában is. A közjegyző előtt tett végrendelet (közj. törv. 82. §. J. 1841. §. «rendes közvégrendelet») alakszerűsége azonban a gyakorlati követelményeknek megfelelően lényegesen enyhül. Abban a bírói gyakorlatunkból ismert kontroverz kérdésben ugyanis, hogy a végakaratra a közjegyző előtt élszóval való teljes tartalmú kijelentése is a törvény által előírt «ügymenet»-hez tartozik-e, a J. túlmegy a Kúria 80. sz. t. ü. határozatán is, mely szerint a tanuknak nem kell a végakarati kijelentésénél, hanem csupán az írásba foglalt végrendelet felolvasásánál, jóváhagyásánál és aláírásánál jelen lenniök és egyáltalán nem kívánja meg, a közjegyző előtt sem, a végakaratra szóbeli in extenso kijelentését, hanem elegendő ha a fél azt «közli» a közjegyzővel, ami történhetik tehát bármely formátlan módon, akár a végakaratra a tanácskozás folyamán való kialakulása útján akár esetleg kész fogalmazvány átadásával is. A J. rendes közvégrendelete ílymódon egyáltalán nem szóbeli végrendelet többé, hanem csupán az írásbeli allograf végrendeletnek közvégrendeleti formája, mely az ugyanilyen magánvégrendelettel csak közhitelességi minőségében, a végrendelet fogalmazójának, írójának hiteles személyében különbözik. Ez az álláspont ugyan ellentétben van a közjegyzői végrendelet jogtörténeti fejlődésével, amelyet tisztán megőrizve találunk az osztrák, német és francia törvényben, («mündliche Erklärung,» «il est dicté par le testateur et il doit être écrit, tel qu'il est dicté») és amelynek nyomát mai törvényünk is tagadhatatlanul magán viseli («személyesen jelentse ki»). De a J. mindenestre következetesebb a Kúria álláspontjánál, mely továbbra is fenntartotta a közjegyző előtt való teljes tartalmú szóbeli kijelentés szükségét, mint alaki kelléket. Már pedig ha a szóbeli kijelentés szükségét, mégis a végrendelezési ügymenethez tartozik, akkor ha egyszer a törvény közjegyzőn kívül tanuk közreműködésének garanciáját is megkívánja, csak logikus az ügymenethez tartozó in extenso szóbeli kijelentésnél való jelenlétüknek megkívánása is. Ha ellenben amint a Kúria de lege lata megállapította, az az ügymenethez nem tartozik, akkor nemcsak a tanuk jelenlétét nem — de éppoly kevésbé mint a magánvégrendelet fogalmazója vagy írója — a közjegyző előtt való in extenso szóbeli kijelentést sem lehet megkövetelni. Ami pedig az elsősorban irányadó gyakorlati szempontot illeti, bizonyos, hogy csak némileg terjedelmesebb, bonyolultabb, bizonyos előkészítést megkívánó rendelkezéseknek valóban élszóval in extenso való kijelentése és in continuo okiratba foglalása a gyakorlatban keresztülvihetetlen és ha azt a törvény

mégis megkívánja, ez vagy arra vezet, hogy tényleg be nem tartatik és az ilyen végrendelet megdönthető lesz vagy az élet üres formassággal segít pl. a már kész okiratot olvassa fel a végrendelező, amikor azonban egyrészt vitás, lehet-e ezt még egyáltalán a törvény által megkívánt «szóbeli kijelentés»-nek tekinteni, másrészt mindenestre egy a törvény valódi célját illuzoriussá tevő mesterséges ügymenet konstruáltatik, mert így a közreműködők mégsem a végrendelező saját, hanem a közjegyző által már előre elkészített kijelentését hallják, ami pedig teljesen felesleges, ha amint kell, feltesszük, hogy a közjegyző ugyis híven olvassa fel az okirat szövegét. A nagy terjedelmű, komplikált végintézkedés in extenso szóbeli kijelentésének akadálya azonban nem ennek a tanuk jelenlétében való megtétele, hanem egymagában való nehézsége és gyakran lehetetlensége. Ha megemlékszünk, mint a Kúria teszi, csupán a közjegyző előtt való kijelentéssel, ez azt jelenti, hogy a közjegyző miután a féllel tárgyal, informáltatta magát, tanácsokat adott, fogalmazványt vagy okiratot készített, most felszólítsa a felet, hogy még mindig egyedüli jelenlétében jelentse is ki előtte egész terjedelmében szóbelileg végintézkedését, ami nyilván természetellenes és az életben nem fog megtörténni. A tanuk jelenlétének elengedése pedig semmiesetre sem könnyíti meg ezen alakosság betartását, csupán megnehezíti be nem tartásának bizonyítását — a közjegyzőtől a saját okiratával szemben való ellenbizonyítás alig lévén várható — voltaképpen tehát kompromisszum érvénytelen végrendeletek fenntarthatására. A szóbeli közvégrendeletnek ez a nagy támadási felülete okozza annak népszerűtlenségét és ennél fogva gyakorlati szempontból csak helyesíthető, hogy a J. elejtette a hiteles személlyel való közlés minden formalizációját, csatlakozva az érészben eddig egyedül állott svájci törvényhez («mitzuteilen») és írásbeli végrendelettel minősítve a rendes közvégrendeletet, amivé azt az élet ugyis átformálja, még mindig fennmaradván a másik, kész irat átadásával tett közvégrendelettel szemben a tanuk előtt való felolvasásában és helyben hagyásában rejlő garantialis plus. Egyébként, ami szintén új a J.-ban, lehet kimondottan szóbeli végrendeletet is tenni közjegyző és két tanu előtt (1866. §.) de ez csupán arra szolgál, hogy a végrendelező állapota miatt esetleg már be nem fejezhető közjegyzői végrendelet ílymódon ideiglenes hatállyal fenntartható legyen.

A végrendeleti alakszerűségek szempontjából még figyelemre méltó novum a formahibás végrendelet bírói hatályosíthatása (1838. §.), amellyel a bíró a mai, sokszor erőltetett és helytelen gyakorlatra vezető, törvényt magyarázat kerülő útja helyett nyíltan engedhet utat az örökható kétségtelen akaratának.

2. A végintézkedés személyszerűségének elve alól a J. a mai gyakorlatnál lényegesen nagyobb engedményeket tesz. Nevezetesen — eltekintve attól az egészen általánosan tartott szabálytól, hogy másra bízható a végrendelet valamely határozatlan pontjának kiegészítése (1875. §.) — nemcsak mint ma a hagyományrendelésnél lehetséges a terheltre, valamint másra is bízni annak meghatározását, hogy több kijelölt személy közül a hagyomány kit illessen (vagylagos hagyomány) vagy hogy több hagyományos között mi legyen a részesedés mértéke, sőt a terheltre lehet bízni általában a hagyomány tárgyának meghatározását is (1932. §.), hanem a J. tért enged más akaratának az örökösnevezésnél is, így másra bízható, hogy több kijelölt személy közül melyik legyen az örökös (1901. §. vagylagos örökösnevezés) vagy hogy több személy milyen részekben kapja az örökséget (1906. §.), amit mai gyakorlatunk (578. sz. elvi hat.) csakis az utóörökösök vagy részesedésük közelebbi meghatározásának az egyenes örökösre való bízhatása szűkebb körében enged meg, ahol ezt ugyanis semmiképpen sem lehet kizárni, mert nem az örökható halálakor, hanem még távolabb eső időpontban nevezetesen rendszerint csak az egyenes örökös halálával fennforgó viszonyokhoz való alkalmazkodás kívánja meg, aminek pedig ez az egyetlen módja, míg egyébként maga az örökható is az utóvégre haláláig szabadon visszavonható vagy módosítható saját végrendeletével alkalmazkodhatik. A J. szerint végül a végrendeleti végrehajtó kinevezését is általában másra lehet bízni (1985. §.) és nemcsak, mint ma ismerjük, a kooptálás vagy utódnevezés alakjában.

3. A J. mai jogunknál szigorúbb korlátok közé szorítja az utóörökösödést. Mindenekelőtt egy mai jogunkban egyáltalán nem ismert időbeli korlátot, 32 évi fix időhatárt állít fel (2053. §.), amelyen belül, ha az utóöröklés meg nem nyílik, az utóörökös-

nevezés hatálytalanná válik, amit azonban mindjárt jelentőségétől jóformán megfosztanak az ezalól, egyébként helyesen, tett kivételek, melyek szerint az utóöröklés beáll, ha az előörökös 32 évvel is élte túl az örökhagyót és annyival inkább, ha az utóörökösödés az ő vagy az örökhagyó halálakor már életben lévő utóörökösnek («kortárs») személyében beálló tehát okvetlen még életében bekövetkező eseménytől van függővé téve, vagy ha örökhagyó egyáltalán kortársát vagy ennek születendő gyermekét nevezte utóörökösnek. Így a szabály tényleg arra redukálódik, hogy a lekötés egy nemzedéken túl nem terjedhet, amit a csupán egyszeri utóörökösödésnek megengedése rendszerint egymagában is biztosít. Ami azonban mármint ezt a természetesen szintén fenntartott korlátozást illeti, a J. (2054. §. — hogy a többszörös várománnyal járó komplikációk mindenestre elkerültesse — ezalól egyáltalán nem tesz kivételt, sem mint a bizottsági szöveg, az örökhagyó szűkebb családja javára, sem pedig legalább a kortársak tekintetében, amint azzal különösen régebbi bírói gyakorlatunkban az osztrák jognak az 1852. évi ősiségi pátnens után is fennmaradt hatása alatt találkozunk. (K. 4706/1890., 28/1905 stb.)

Az utóörökös váromány átszállásának rendszerint vitás kérdésében, melyre nézve mai bírói gyakorlatunk ingadozó és inkább az átszállás ellen foglal állást (K. 6007/1903, 111/905, 4539/907.) hacsak az utóörökös lemenői az örökhagyóval is törvényes vérségi kapcsolatban nem állanak (K. 1024/1923., amint hogy eljárási törvényünkben is erre lehet következtetni (1894 : XVI. tc. 79. §.), a J. fordítva az utóörökös örökösének kedvez és nem kívánja meg, hogy az örökhagyó halálát megért utóörökös az utóöröklés megnyitakor is okvetlen még életben legyen, hanem ha előbb meghal, utóörökösödési joga kétség esetében átszáll örökösére (2052 §.), ami az esetek túlnyomó többségében meg is fog egyezni örökhagyó szándékával, nemcsak minden kétséget kizáróan abban a rendszerinti esetben, ha az utóörökösnevezés azt a célt szolgálja, hogy a csupán saját személyében részesített kívánt örökös pl. házastárs után a vagyon ne az idegen családnak, hanem az örökhagyó saját rokonságának jusson, amikor tehát örökhagyó nyilván nem csupán a kijelölt rokon személyét, hanem ennek örökösait is elsősorban akarta részesíteni, de éppúgy az utóöröklés elképzelhető másik alapesetében is, ha ugyanis csupán maga a vagyonfenntartás volt örökhagyó célja és ezért korlátozta pl. könnyelmű gyermekét — ahogy történni szokott már élő vagy születendő leszármazóinak ilyenek hiányában testvéreinek — utóöröklésével, amikor tehát az örökös és az utóörökös örökösai rendszerint úgylis egy személyben találkoznak.

Az utóörökös jogának dologi lekötéssel illetve biztosítékkal való mai, nemcsak veszélyeztető magatartás esetén kívánható, hanem feltétlen megvédését a J. ugyan általában fenntartja (2154—2156. §.) mindenestre azonban az ingó vagyonra nézve szabadabb kezet ad az örökösnek mint mai jogunk és különösen feltűnő, hogy a bemutatóra szóló értékpapirokra és nem vinculált takarékkönyvekre mint gyakori és számbajöhető vagyontárgyakra nézve a J. mai jogunktól és a korábbi tervezetektől eltérően nem írja elő általában éppúgy mint a tőkepénzre a letéltbehelyezést, csak ha értékpapírok iránti követelést hajtott be az örökös, mely különböztetés belső indokát alig látni.

4. A J. a mai jogunkban már nem létező ú. n. pupillaris substitutio intézményét, bizonyos szűk korlátok között ismét felveszi (2036. §.) természetesen semmiesetre sem római jogi értelemben úgy, hogy az atya serdületlen gyermekének ily korban való elhunytára esetére egyáltalán örököszt nevezhessen minden vagyonra nézve, amire az atyai hatalom a mai felfogás szerint ki nem terjedhet, hanem csupán az örökhagyótól eredő örökségre korlátozottan. Míg ugyanis mai jogunkban a Kúria 1890. évi 47. sz. teljes-ülési határozata óta, melyet a Kúriának az attól való eltérés tárgyában 1927. évben összehívott teljes-ülése is hatályában fenntartott, nem vitás, hogy a szülő kiskorú illetve serdületlen vagy elmebeli állapota miatt végrendelkezésre képtelen gyermekét is (quasi pupillaris substitutio) csak a kötelesrész sérelme nélkül terhelheti utóörökléssel, csakúgy mint nagykorú gyermekét, és így ha ilyen állapotban is halt el, kötelesrésze erejéig utána nem az utóöröklésnek, hanem — végrendeleti öröklésről alig lehetvén szó — a törvényes öröklésnek van helye, úgy hogy mai jogunk pupillaris substitutiot mint külön intézményt egyáltalán nem ismer, hacsak nem abban az átvitt értelemben, hogy a serdületlen gyermeknek rendelt substitutio csak pupillarisnak vagyis olyan

vélmeztetik, mely hatályát veszti, ha a gyermek végrendelkezésre képes lesz, addig a J. szerint az ilyen utóörökösnevezés a kötelesrész tekintetében is hatályos, ha az ivadék végrendelkezésre képtelen állapotban halt el és utána kötelesrésze jogosult maradt hátra, tehát kötelesrészére nézve is a szülő által elrejtett utóöröklésnek, nem pedig törvényes pl. hitvestársi vagy oldal öröklésnek van helye és az utóörökléssel szemben a törvényes öröklést csakis a kötelesrésze jogosult törvényes örökösai érnyesíthetik, de ezeket azután a gyermek kötelesrészéből nem csupán saját kötelesrészük, hanem a teljes törvényes örökös fogja megilletni. Megszorítja azután a J. a kötelesrészben való utóöröklést még azzal, hogy az csupán mint fideicomissum e quod superest áll fenn és a gyermeknek sem élők közötti rendelkezés, sem végrendelkezési jogát egyáltalán nem korlátoz, ámbar arról ilyen körülmények között így sem igen lehet szó.

A J. egy második esetét is ismeri annak, hogy az utóörökösnevezés a kötelesrésze is kiterjedhessen, nevezetesen feljogosítja az örökhagyó szülőt, hogy tékozló vagy eladósodott ivadéka a kötelesrésze is kiterjedő hatállyal utóörökösökül nevezhesse saját ivadékeit törvényes örököszeik arányában (2037. §.), ami exhereditatio bona mente mai jogunkban nem ismert intézmény, ha nem is valóban kitagadás, de legalább utóörökléssel való korlátozás formájában való életrekeltése és a szülők gyakori felmerülő azon jogos kívánságának tesz eleget, hogy meg lehessen védeni a szülői vagyont a kötelesrész tekintetében is, meg lehessen akadályozni, hogy még a szülő életében arra alapított hitnyujthassanak. Ma ezt és hogy az illető gyermek mégis a vagy bizonyos élvezetében maradjon csak a színleges kitagadás védelmére, a n. cautela Socini kerülő útján lehet elérni és csak ha a gyermek ezt el is fogadja, fennmaradván még a hitelező által való érvényesíthetésnek bírói gyakorlatunkban sokáig ellentétesen bírált (L. 585. sz. elvi hat.) kérdése, melyet a J. ezzel kikapcsolt.

5. A végrendeleti végrehajtó intézményének szabályozásáról a J. alig támaszkodhatik élőjogra, mert bár ezen intézményt ha jogunk régóta ismeri és igen gyakran fordul is elő végrendeleti végrehajtó kinevezése, mégis, eltekintve attól, hogy a csupán a végrehajtó ügyelő és a kezelő végrendeleti végrehajtó közötti különböző mai bírói gyakorlatunkban is kialakult, egyébként a végrehajtó jogállása ma egészen bizonytalan alapokon nyugszik. Rendelkezési jogosultságát tétel törvény nem írja körül, sőt az eljárási törvényünk feljogosítja ugyan őt az örökösödési eljárás és leltározás körében (1894 : XVI. tc. 3. §. 36. §.) a pénzügyi törvény pedig saját személyében felelőssé is teszi a hagyaték bevallásáért, az eljárási törvény már pl. nem sorolja fel azok között, akik a hagyatékra zárlat elrendelését kérhetik. (90. §.), úgy hogy az arra sincs módja, hogy a hagyatékot a jogosítottaktól való elvonás ellen biztosíthassa és nem sorolja fel azok között se az akik a hagyatéki vagyontárgyakra árverés útján való eladását kérhetik (95. §.) tehát a hagyatéki terhek rendezése és a hagyaték liquidálása sem áll módjában. A bírói gyakorlatnak pedig ritkán nyílik alkalmát a végrendeleti végrehajtó jogkörének kérdéseit foglalkozni, mert ha az örökösök jogait csorbítják, őt, amire gyakran látunk esetet, egyértelműen egyáltalán félreállítják, a végrendeleti végrehajtó maga aligha fog — ugyan saját jogainak, de még idegen érdekekben — való érvényesítésére végett saját kockázati peres úton a bírósághoz fordulni, más eszköz pedig nem áll rendelkezésére. A J. már most a végrendeleti végrehajtót szabatosan meghatározott jogokkal ruházta fel, biztosítja ezen intézménynek útján az örökhagyó akaratának a gyakorlatban való való érvényesülését. Elsősorban azzal, hogy a hagyatéki tárgyak nézve a mai jogunkban teljesen ismeretlen szabad és dologi hatályú rendelkezési jogot ad a kezelő végrehajtónak (1990. §.) aminek ellenképe az örökös megfelelő korlátozása (1994. §.) ott is ahol mint ingatlanoknál és értékpapiroknál (1991., 1992. §.) ebben korlátozva van és az örökös beleegyezése szükséges, ennél indokolatlan megtagadása esetén azt a hagyatéki bíróság adhatja meg. (1993. §.) A hagyatéki bíróság hatáskörének ezen kiterjedése és nevezetesen a bíróság perenkívüli beavatkozási jogának önjogúak vagyoni viszonyaiba, mellyel a J.-ban másutt is találkozunk (1875., 1985., 2159. §.) szintén egyik lényeges újítása a J.-nak és ha elméletileg kifogásolható is lenne, mindenestre gyökörlati szükségét pótol. A végrehajtónak a hagyaték kezeléséhez szükséges aktív perbeli képviselői jogot is megadja a J. az örökös kizárásával (1995. §.), míg mai gyakorlatunk szerint «a végrehaj

köre az örökhagyó peres ügyeiben való eljárásra nem terjed (K. 5377/1910) és ő «a hagyaték jogi képviselőjére hivatva es» (K. 10,406/1889.) A J-nak ilymódon talán már a kódex belépése előtt is bizonyos hatása lesz arra nézve, hogy a végleteleti végrehajtó intézménye a gyakorlatban ezentúl kellően ényesülhessen.

Dr. Holitscher Szigfrid.

szokásjogunk, Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének javaslata és a magyar közjog.

A jognak bölcsészei sokat vitatkoztak már azon a problémán: teszi a szabályt *joggá*? Szinte általánosan elfogadott a defíció, mely szerint a szabályt *joggá* a kikényszeríthetőség *állami* *ancsa* teszi. Ez a meghatározás nem a magyar nép lelkéből adt. A magyar nép lelki világában a cselekvési szabálynak az adhatja meg a tárgyi jog hatályával kötelező erőt, ha az lép közmeggyőződéséből fakad, ha a nép közmeggyőződéséből alkalmazódik hozzá és ha közmeggyőződés az, mely érvényességét sürgeti. Ennyit jelent a magyar közjognak az a tétele, hogy a szokásjog univerzális jogforrás, melynek tárgyköre és ereje imivel sem áll a magyar törvényhozás formászerű törvényi iratnyilvánítása mögött. *Werböczy Hármaskönyve* a magyar életnek azóta is zavartalan teljességben élő tényét írja le, mikor gállapítja: «A szokásjognak pedig hármass ereje van. Tudniillik *gyarázó*, mert a törvények legjobb magyarázója; és azért is, ha érvényre kétséges, a helyi szokáshoz kell fordulnunk és ha ez világosít, nem kell eltérnünk attól az értelemről, amelyet a más adott. Másodszor van *törvény-rontó* ereje, mert lerontja a vényt, ha ezzel ellenkezik. Harmadszor van *törvény-pótló* ereje, mert a törvényt pótolja, ahol az hiányzik».¹

A szokásjognak, mint a tárgyi jog forrásának ezen a tárgyi tartalmi terjedelmén a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869.

IV. törvénycikk mit sem változtatott. Mert hiszen nem a szokásjognak, hanem a bírónak hatalmáról rendelkezik, midőn §-ában kijelenti: «A bíró a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek s a törvényerejű szokás szerint hozza eljárnai és ítélni. A rendesen kihirdetett törvények érvényét kétségbe nem veheti, de a rendeletek törvényessége felett és jogesetekben a bíró ítélt».

Mikor a törvény itt megtiltotta a bírónak, hogy a rendesen kihirdetett törvények érvényét kétségbe vegye, ezzel nem a szokásjogforrási erejének intenzitását, hanem csupán a bírói hatalom mint szokásjogot fejlesztő tényezőnek terjedelmét szorítja sz, de ezt is csak egy irányban teszi.

A bírói hatalomnak ugyanis a szokásjog életében kettős szerepe van: konstitutív és deklaratív. Mikor a bíró törvényt maráz és egy már kijegecsedett törvényt magyarázó vagy pótló atkozó szokásjogi szabály hiányában is eldönti a jogesetet or is, ha a döntés csupán a *ratio legis*, sőt csupán a *ratio* s alapján lehetséges, amidőn tehát esetleg egész jogrendszerünk elveiből, szelleméből maga kénytelen megkonstruálni az irány-jogszabályt, akkor *konstitutív* tényezője a törvényt magyarázó, pótló törvényt pótló szokásjog fejlődésének. Amikor azonban a bíró már kijegecsedett törvényt magyarázó vagy törvényt pótló szokásjogi tételt alkalmaz ítéltkezésében, e funkciója a szokásjog kikülválása szempontjából már nem konstitutív, hanem csupán deklaratív, de mindenesetre szintén igen nagy jelentőségű, mert életben gyakran csak lassú és zökkenő folyamatossággal kialakult szokásjogi szabályt más ügyfelek és más jogesetek számára könnyebben, világosan, sőt bizonyos feltételek mellett még elvezető formában is felismerhetővé teszi. S e tekintetben különösen tanulságosak a *döntvényi jogra* vonatkozó újabb közjogi szabályaink.

De míg a törvényt magyarázó és törvényt pótló, szokásjog fejlődésének a bírói hatalom konstitutív és deklaratív tényezője, addig *törvényrontó* szokásjog kialakulásának a bírói hatalma közjogunk szempontjából csupán deklaratív tényezője lehet. A bíró «a rendesen kihirdetett törvények érvényét kétségbe nem veheti», mondja az 1869: IV. tc. 19. §-ának 2. bekezdése. A bíró tehát a szabály-

szerűen kihirdetett törvényben foglalt szabályokat mindaddig alkalmazni köteles, míg csak a «*lex posterior derogat priori*» elve azok alkalmazásának útját nem állja. Ez a «*lex posterior*» azonban a bírónak nézve sem csupán a későbbi *törvényi* jogszabályt, hanem a *szokásjogi* szabályt is jelenti. Hiszen maga az 1869: IV. tc. 19. §-a is a *törvényerejű* szokásról beszél és az egyes jogesetek elbírálása szempontjából csupán a *rendeletekre* nézve teszi ezek törvényességének vizsgálatát a bíró köteleességévé.

Az 1869: IV. tc. 19. §-a tehát nemcsak betűje, de logikai tartalma szerint sem szünteti meg a szokásjog *Werböczy* által felsorolt hármass erejének bármelyikét is. És tényezője maradt a bírói hatalom a törvényt magyarázó, törvényt pótló és törvényt rontó szokásjog alakulásának egyaránt, de míg az első kettőnek konstitutív és deklaratív irányban, addig törvényt rontó szokásjogi szabályt maga nem teremthet, de ha ilyent az élet már bíróságon kívül — *in concreto* — létrehozott, a bíró, ha létezését felismerte, azt már az 1869: IV. tc. világos parancsa következtében is alkalmazni köteles. Így a bírói gyakorlatnak kétségtelenül megvan a nagy jelentősége a törvényt rontó szokásjog szempontjából is, ha nem is konstitutív, de mindenesetre deklaratív irányban. És napjaink jogéletében a *valorizációs* bírói gyakorlat alakulása világosan mutatja, hogy *Werböczy* tanítása a szokásjog hármass erejéről nemzetünk életében, ma is, egész terjedelmében élő közjogi valóság.²

Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének az igazságügy-miniszter által az országgyűlés elé most terjesztett törvényjavaslata ezt a jogi állapotot lényegében *kifejezetten* is fenntartja, mikor egyrészt a 6. §-ában kimondja, hogy «oly jogi kérdésben, amelyet törvény nem rendez, a bíróság a hazai jog szellemének, a jog általános elveinek és a tudomány megállapításainak figyelembevételével határoz», de másrészt a 7. §-ában még külön is kiemeli, hogy «törvény alatt e törvénykönyvben a törvényerejű szokást és egyéb jogszabályt is érteni kell, hacsak a rendelkezésből más nem következik».

A magyar közjognak a magánjogi törvénykönyv javaslataiban érintetlenül hagyott álláspontja a szokásjognak, mint jogforrásnak a jelentőségéről, lényegesen csökkenteni azoknak az aggodalmaknak a súlyát, melyek a magyar lélemben *Trianon* után még egy tisztán *magánjogi* kodifikációval szemben is szükségképpen támadnak.

A magyar nép lelke számára csak az lehet jogszabály, amit tartalmának belső igazsága és célszerűsége alapján, közmeggyőződése önként és minden formális parancs nélkül is elfogad, amelyhez alkalmazkodni éppen azért etikai köteleességének érzi s amelynek megvédése és érvényesítése lelkének etikai szükséglete. Nem válik jogszabállyá a magyar nemzet számára a papíros, bár az a *Corpus Juris*-nak lapja, ha annak a lapnak a tartalma a nemzet jogérzetével, erkölcsi meggyőződésével, igazságvágyával nincs harmóniában és az csupán egy pillanatnyi hangulat esetlegességének, avagy fizikai kényszer erőszakának eredménye. A magyar nemzeti *Géniusz*, mely írott parancs nélkül, mint a nemzet lelkébe írott joghoz ragaszkodik ezeréves fejlődésű *történelmi alkotmányához*, a *közjogi charta* gondolatát a *Trianon* után az *ezeréves léthez* való ösztönöszerű ragaszkodásnak ellentmondást nem tűrő erejével utasította el.³ És ösztönös idegenkedéssel viselkedik minden olyan jogalkotás kísérletével szemben, mely elhomályosíthatja a tényt, hogy a mai Magyarország nem egy *Párizs* környékén fabrikált *utóállam*, de a történelem eseményei által időlegesen megszükitett határai között is, megfogva bár, de törve nem, egy ezeréves nemzet éli állami életét.

Mikor a magyar szokásjognak törvényt magyarázó, törvényt pótló és törvényt rontó ereje van, akkor a magyar nemzeti akaratnak végső irányítója a magyar nép etikai közmeggyőződése. Minden egyéb jogforrás csak kiegészítő tényező. Paradoxonnak lát-

² Lásd e vonatkozásban még «A Kuria teljes-ülésének 87. sz. polgári döntvénye és a valorizáció törvényhozási szabályozása» című cikkemet a «Jogtudományi Közlöny» 1925 aug. 1. számában és a «A pengő-értékről szóló törvény és a valorizáció törvényhozási szabályozása» című Magyar Jogászegyleti előadásomat. Magyar Jogászegyleti Értekezések. Új folyam, XVII. kötet, 88. füzet. Budapest, Franklin, 1926.

³ Lásd e tárgyban «Történelmi alkotmányunk és az új Magyarország» című tanulmányomat a Budapesti Szemle 1919 aug.-szept. 1. számában.

¹ *Hármaskönyv*. Előbeszéd, II. cím, 3—5. §-ai. — Dr. Kolosvári Lőr és dr. Óvári Kelemen fordítása.

szik, de úgy van, hogy ahol a szokásjognak törvényrontó ereje van, ott a törvénynek is csak akkor van kötelező ereje, amikor és ameddig azt a szokásjog elfogadja, amikor s ameddig a nemzeti közmegegyezés, a nemzet elhikái érzülete annak tartalmát a maga igaz és hű megnyilatkozásának érzi.

Egy magánjogi kódex csak akkor lehet a magyar élet részévé, ha az a magyar életből fakadt és a benne foglalt szabályok csak addig maradhatnak a nemzet életének részei, míg a nemzeti lét belső fejlődésével harmóniában vannak.

A magánjogi kódex törvényjavaslatához írott bevezetés a kódex tartalmát illetően a munka vezérgondolatát akként körvonalazza, hogy az «a fennálló magyar magánjog értékes elemeinek rendszeres egybefoglalása és eredeti jellegéhez hű továbbfejlesztése legyen s attól csak annyiban térjen el, amennyiben a fennálló jog módosítása nyilvánvalóan szükségesnek mutatkozik s amennyiben egyrészt a szétszórta jogtétel elvi alapra helyezése és rendszeres egészbe foglalása az észlelt hiányok kitöltését, másrészt meg a fejlődő gazdasági élet új szabályok felvételét is megkívánja».

Ha a törvényjavaslat sikeresen valósította meg kidolgozásának tartalmi vezérgondolatát, mint szokásjogunknak köztekintély mellett való rendszeres egybefoglalása, *Werböczy Hármaskönyvének* sorsában osztozva is hatalmas tényezője lesz annak, hogy az ezeréves magyar jogfejlődés eredményeit továbbra is fenntartani segítsenek a nemzet darabokra tépett testében az egységes lelket. És az ilyen munkát, mikor elejét veszi annak, hogy jogfejlődésünk ezeréves *multjának* eredménye akárcsak a magánjog terén is az enyészetnek adassanak át, egyszersmind megszilárdítva a jogbiztonságot a ma számára, ezáltal szilárdabbá teszi a jövő fejlődés alapjait is.

Egy ilyen tartalmi vezérgondolattal megkonstruált, a mai szükségleteket szem előtt tartó, ezekhez alkalmazkodó magánjogi kódex akkor sem fog többet jelenteni szokásjogunk rendszeres egybefoglalásánál, ha törvény formáját nyeri; de kevesebbet sem. Hiszen a bíróságok számára a magánjogi kódex ott is a *lex posterior* lesz a most élő joggal szemben, hol az ettől eltér. És igen hosszú az út, mely a magánjogi kódexnek egy-egy esetleges hibás tételével szemben egy bíróságon kívüli törvényrontó szokás kialakulásához olyként vezet, hogy azt a bíróság is kénytelen legyen felismerni és alkalmazni.

A magánjogi kódex törvényjavaslata tartalmának beható és szigorú bírálatát nemcsak a mult tradícióinak védelme és a jelen szükségleteinek szolgálata, de a jövő fejlődés helyes irányának biztosítása is követeli. Ha az objektív bírálat olyannak fogja találni a magánjogi kódex törvényjavaslatát, mely helyesen valósította meg a tartalmát illetően felállított vezérgondolatot, abban a magyar bíróság és a magyar nép szokásjogunk közhitelű jogkönyvét fogja látni s így ez teljes tekintéllyel fogja szolgálni a jogbiztonság érdekét törvénybe foglalás nélkül is. Ha pedig nem felel meg a magyar jogfejlődés szellemének, mai szükségleteinknek s a jövő érdekeinek, akkor törvénybe foglalása nem a jogbiztonságot fogja szolgálni, hanem rögzíteni segít mai megcsontottságunkat, növelni fogja mai nyomorunkat és meg fogja nehezíteni és lassítani a jobb jövő felé vezető utat.

Dr. Tihanyi Lajos.

Nem teljesen cselekvőképesehez intézett egyoldalú jognyilatkozatok a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.

I. A Mtj. 33. §-ának második bekezdése a következőképp szól:

«Oly egyoldalú jognyilatkozat, amelyet a kiskorúak önálló cselekvőképességének körén (23–28. §-ai) kívül a törvényes képviselő beleegyezése nélkül más intéz a kiskorúhoz, ha szóbeli, hatálytalan, ha pedig írásbeli, nem válik addig hatályossá, amíg a törvényes képviselőnek tudomására nem jut».

A 35. §. 2. bekezdése a következőképp hangzik:

«Oly egyoldalú jognyilatkozat, amelyet a cselekvőképtelen személyhez más intéz, aki állapotát ismerte vagy csak gondatlanságból nem ismerte, ha szóbeli, hatálytalan, ha pedig írásbeli, nem válik addig hatályossá, amíg a törvényes képviselőnek vagy a cselekvőképtelen állapot megszűnte után magának a címzettnek tudomására nem jut».

Amint látjuk, a két szakasz szóhangzata majdnem ugyanaz; első olvasásra is feltűnik azonban az, hogy 1. a cselekvőképtelenhez intézett nyilatkozatnál releváns, tudott vagy tudhatott-e a nyilatkozattevő a cselekvőképtelenségről, 2. a 35. §. arra is tartalmaz szabályt, mi történik a jognyilatkozattal a cselekvőképtelenség megszűnte után. Mindkét rendelkezésnek azonban a kiskorúakról rendelkező 33. §-ban nincsen pendantja, holott ez az eltérés első látásra indokolatlan.

Mielőtt azonban tovább mennénk, még kettőt kell előrebocsátanunk:

1. A 34. §. első bekezdése szerint: «Gondnokság alá helyezett személy cselekvőképessége ugyanolyan, mint a kiskorúé». Noha a mi esetünkben nem szorosan vett cselekvőképességről — jogi nyilatkozatok teljes hatályú *megtehetésének* képességéről — hanem nyilatkozatok joghatályos — bocsánat a szóért — *felvételének* képességéről van szó, (a «tudomásul vétel» kifejezésnek oly mellékíze van, hogy az nemcsak a passzív befogadást, hanem azonkívül a tudomásulvételt is jelenti) ez a szakasz mégis úgy értelmezendő, hogy a gondnokság alá helyezett személyhez intézett jognyilatkozatra is alkalmazni kell a kiskorúakra vonatkozó 33. §-t. Ez vitátlan addig, amíg a gondnokság alá helyezés a 18. §. 2–4. pontjai alapján történik; quid juris, ha cselekvőképtelen személyt cselekvőképtelensége alapján helyeznek gondnokság alá, vajjon ő a 33. §. alá esik, mert gondnokság alá van helyezve vagy a 35. §. alá, mert cselekvőképtelen? Ha az első megoldást fogadjuk el, ez annyit jelent, hogy a 35. §. csak a gondnokság alá *nem* helyezett cselekvőképtelenre vonatkozik. Igaz, hogy a 35. §. maga nem disztigvál gondnokság alá helyezett és *nem* helyezett cselekvőképtelen között, viszont a 34. §. sem disztigvál a szerint, hogy a gondnokság alá helyezés mily címen történt.

2. Ki kell küszöbölnünk fejtegetéseink köréből a 31. és 32. §-okat. Ezek a szakaszok nem a kiskorúhoz intézett ajánlatról, tehát egyoldalú jognyilatkozatról beszélnek, hanem valamiről, ami *több* ennél: a kiskorú által *elfogadott* ajánlatról; tehát itt *szerződéssel* — bár *jóváhagyásra szoruló szerződéssel* — állunk szemben. (A kiskorú által elfogadott, de még jóvá nem hagyott ajánlatot úgy a B. G. B., mint a Mtj. «szerződés»-nek nevezik, noha ez a szó az általános szóhasználat szerint minden tekintetben perferkt jogügyletet jelentene.) A kifejtettekben azonban következik, hogy a kiskorúhoz intézett, de még általa sem elfogadott ajánlatra mint egyoldalú nyilatkozatra nem a 31. és 32., hanem a 33. §-t kell alkalmazni.¹

II. Kiinduló pontunk az, hogy a nem teljesen cselekvőképese személynek szánt jognyilatkozatot elsősorban a törvényes képviselőhöz kell intézni; magához a nem teljesen cselekvőképesehez (cselekvőképtelenhez és korlátolt cselekvőképességűhöz) intézett jognyilatkozat szabály szerint hatálytalan és csak a Mtj. által tett kivételek erejénél fogva és csakis ezekben az esetekben hatályos.

Ezek a kivételek a következők:

Hatályos a nyilatkozat, akár szóbeli, akár írásbeli: 1. A kiskorúhoz az ő önálló cselekvőképességének körén belül intézett nyilatkozat. (Miért hivatkozik itt a Mtj. csak a 23–28. §-okra, midőn a 29. §. is tárgyal hasonló esetet?)

2. A kiskorúval magával kötött, jóvá nem hagyott szerződéstől, melynek teljesítését egyik fél sem kezdte meg, a 32. §. második bekezdése szerint egyedül a kiskorúhoz intézett nyilatkozatban is el lehet állani.

Csakis *írásban* hatályos a nyilatkozat a következő további előfeltételek fennforgása mellett: 3. a kiskorúhoz, gondnokolt-hoz vagy cselekvőképtelenhez intézett nyilatkozat, ha a törvényes képviselő tudomására jut; 4. ha a nyilatkozat a cselekvőképesség megszűnte után a címzett tudomására jut; 5. a cselekvőképtelenhez intézett nyilatkozat, ha annak megtevője a cselekvőképtelenséget nem ismerte és a nemismerés nem az ő gondatlanságából ered.

III. Az előrebocsátottak alapján két kérdéssel kell foglalkoznom: 1. a nem teljes cselekvőképességűkhöz intézett nyilatkozat időbeli hatályával (a II. alatt tárgyalt 3–4. esetek) és 2. a nyilatkozattevő jóhiszemének kérdésével. (5. eset.)

1. A kérdést precízebben így fogalmaznám: Tegyük fel, hogy nem teljesen cselekvőképese személyhez valaki egyoldalú jognyilat-

¹ Schuster Rudolf ezzel ellenkező nézetét (Jogt. Közl. idei évfolyam, 113. l.) nem tehetem magamévá.

kozatot (ajánlatot, elfogadó, felmondó, megtámadó, elálló, visszautasító, választási jogot, opciót gyakorló nyilatkozatot) intéz, amely fizikai megérkezésének időpontjában hatálytalan. A címzett azonban később cselekvőképessé válik vagy a törvényes képviselő a nyilatkozatot később megkapja. Mennyi időn belül történhetik ez meg, meddig van a nyilatkozattevő a maga nyilatkozatához kötve?

Önkéntelenül is a 953. §-ra gondolunk, amely azonban csakis egy nyilatkozatról: az elfogadó nyilatkozatról beszél. Ezenkívül az egyoldalú nyilatkozat legalább is ex lege, szabály szerint nem szorul válaszra, tehát nem megfelelő mérték az az idő sem, amely alatt a nyilatkozattevő «rendes körülmények között a válasz megérkezését várhatja». Talán az az időszak lebeghetett a javaslat szeme előtt, amelyen belül a nem teljesen cselekvőképességű személy a hozzá érkezett levelet (hiszen csakis írásbeli nyilatkozatról van szó) eljuttathatja a gyámhoz vagy gondnokhoz, mert ez mégis valamennyire megfogható idő, míg a cselekvőképesség visszanyerésének időpontja teljesen bizonytalan. Egy levelet azonban más időn belül ad át — ha ugyan átad — egy elmebeteg a törvényes képviselőnek, mint egy, a nagykorúság határán álló kiskorú. Viszont még egyet vegyünk tekintetbe: ajánlatnál érdeke az ajánlattevőnek — aki esetleg a legjobb hiszemben nem tud a szembenálló fél személyében fennforgó vitiumról — hogy ne maradjon sokáig kötve, míg például felmondásnál, opció gyakorlásánál — ahol törvényes vagy ügyleti határidők állhatnak fenn — épp az az érdeke a nyilatkozattevőnek, hogy a nyilatkozat a fizikai megérkezés pillanatában vétessék megtörténtnek. *Annji azonban bizonyos, hogy mindezeknek a kérdéseknek a megoldására a javaslat nem ad megnyugtató támpontot.*

Az kétségtelen, hogy a nyilatkozattevő a még hatályossá nem vált nyilatkozatot a 951. §. (főleg annak harmadik bekezdése) analóg alkalmazásával visszavonhatja. Ez azonban csak ott segít, ahol a nyilatkozattevő utóbb a való helyzetet megtudja, de cserben hagy ott, ahol ez — esetleg a nyilatkozattevő teljes jóhiszeme mellett — nem következik be.

Következetlenség az, hogy míg a 35. §. szabályozza azt az esetet, hogy a cselekvőképtelenből cselekvőképességű lesz, addig a 33. §. nem szól arról az esetről, hogy a kiskorúból nagykorú lesz, holott mégis sokkal többször lesz nagykorú a kiskorúból, mint épészű az elmebetegből.² A 35. §. szövegezése arra a téves értelmezésre ad alapot, hogy az egyoldalú nyilatkozat — pl. szerződési ajánlat — még évek múltán is hatályos, ha a cselekvőképtelen személy akkor nyeri vissza újból cselekvőképességét, holott nyilvánvaló, hogy a cselekvőképességű válásnak a fentebb már említett észszerű időn belül kell bekövetkeznie. Végül nem precíz a 35. §-nak az a fogalmazása, hogy «a cselekvőképtelen állapot megszűnte után». A cselekvőképtelenség megszűnte után a címzett esetleg még nem teljesen, hanem korlátozottan cselekvőképességű (pl. ha elmebetegség címén gondnokság alá helyezett egyén meggyógyul, de gondnoksága még fennáll, 14. §) és ekkor a 33. §-hoz képest még mindig nem képes jognyilatkozatok befogadására. A javaslat negatív szövegezése helyett pozitív fogalmazás: «a cselekvőképesség visszanyerése után».

2. A 35. §. szerint a cselekvőképtelenségben való jóhiszemű tévedés nem szolgálhat a nyilatkozattevő kárára. A 33. §-ban hasonló rendelkezés nincs, holott könnyebben és menthetőbben lehet tévedni a szembenálló fél nagykorúságában, mint szemben a felépelméjűségében.

Ezzel szemben csak arra lehet legfeljebb hivatkozni, hogy a 35. §. csak a *gondnokság alá nem helyezett* cselekvőképtelenre vonatkozik, míg a gondnokság alá helyezett cselekvőképtelen a 34. §-nál fogva a 33. §. alá esik. De ha csakugyan ez az álláspontja a javaslatnak, úgy juttassa azt félreérthetetlenül és világosan kifejezésre és ne hagyjon fenn egy ily elvi kérdésben kétséget. A javaslat e rendelkezése mögött azt a gondolatot lehet feltételezni, hogy a kiskorúság és gondnokság alá helyezés anyakönyvekből, bírósági, árvászéki aktákból, hivatalos lapban megjelent közleményekből köztudomású és így annak jóhiszemű nemtudása nem képzelhető. Ez ellen a legális fikció ellen — amely még azonkívül nincs is benne kifejezetten a javaslatban, csak

² Nem lehet ezzel szemben a 30. §. második bekezdésére hivatkozni. A 30. §. második bekezdése nem *egyoldalú nyilatkozat tudomásulvételéről*, hanem *szerződés jóváhagyásáról* beszél.

esetleg kikövetkeztethető belőle — a leghatározottabban állást kell foglalnunk. Gondolatnak is abszurd, hogy minden ily nyilvános irat tartalmát mindenkinek ismernie kell. Ha védelmet akarunk nyújtani a jóhiszemű extraneusnak, úgy ne vegyük vissza másik kezünkkel azt, amit az egyikkel adtunk.

IV. A Mtj. fentebb pertraktált két rendelkezése lényegileg már a Bsz.-ben is meg volt. (714. és 726. §-ai.) A Bsz.-t megelőző javaslat 710., 711. és 723. §-ai vágnak kérdésünk körébe; utalok e szakaszok indokolására, valamint a képviselőház külön bizottságának hozzájuk fűződő jelentésére. Kivüláglók belőlük, hogy a Ptkjav. tartós és muló cselekvőképtelenség («szerződőképtelenség») közt különböztetett; a jóhiszemű és a cselekvőképesség utólagos helyreállása csak a *muló* cselekvőképtelenségnél volt releváns. A külön bizottság egybeolvasztotta a tartós és muló cselekvőképtelenség fogalmait és az előbbire is kiterjesztette a jóhiszeműre és a cselekvőképesség helyreállására vonatkozó rendelkezéseket; érintetlenül hagyta azonban a kiskorúakról szóló szakaszt. Viszont a Ptkjav.-nak és a Bsz.-nek a gondnokság (illetve «gyámság») alá helyezés joghatásairól szóló szakaszai (Ptkjav. 725., Bsz. 728. §.) határozottabbak voltak, mint a Mtj. 34. §-a.

A B. G. B. kérdésünket a 131. §-ban szabályozza. Sem a jóhiszeműnek nem tulajdonít jelentőséget, sem a cselekvőképesség helyreállításának esetére nem tartalmaz a 35. §-ához hasonló szabályozást.

V. Cikkem nem az érdemi szabályozás mikéntjét, hanem csakis a szövegezés kérdését tárgyalja. Magától értetődő az a kíváncsóság, hogy ily elvi jelentőségű szakaszoknál a leendő kódexnek teljes világossággal és tisztasággal kell a maga álláspontját kifejezésre juttatnia.

Dr. Vági József.

A hitvestárs érdemtelensége.

Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének javaslatához (Mjtjv.) írt bevezetésben a m. kir. igazságügyminisztérium hangsúlyozza, hogy a javaslat a fennálló magyar magánjog értékes elemeinek rendszeres egybefoglalása és attól csak annyiban tér el, amennyiben a fennálló jog módosítása nyilvánvalóan szükségesnek mutatkozik.

A hitvestárs érdemtelenségének szabályozására a bevezetésnek fenti vezérgondolata nem illik. Lényeges újításokat tartalmaz e téren a javaslat a nélkül, hogy azok nyilvánvalóan szükségesnek mutatkoznának.

A Mtj. 161. és 1785. §-ról van szó. E két §. nemcsak kitágítja a házastárs érdemtelenségének területét, hanem az érdemtelenség új területeit nyitja meg, a nélkül, hogy erre szükség volna.

Mai jogunkban a hitvestárs csak azon esetekben válik érdemtelenné, mint bármely más örökös v. i. a Hk. I. rész 52. és 53. címében felsorolt kitagadási okok valamelyikének fennforgása esetén.

Ezen szabály alól ma egyetlen kivétel, hogy az özvegy özvegyi jogát elveszti, ha akár férje életében, akár halála után oly magaviseletet tanúsít, melynél fogva tartást férjétől nem igényelhetne. (241. és 243. sz. P. II. T.-ba felvett elvi határozatok.)

Az özvegyi érdemtelenséget a Mjtj. 1823. és 1824. §-ai lényegileg hasonlóan szabályozzák, mint a fentebb említett 241. és 243. sz. elvi határozatok. Erről alább lesz szó.¹

Ellenben a Mjtj. 1785. §. lényegesen kiterjeszti a házastárs érdemtelenségét mondván: «Törvényes öröklés nem illeti a házastársat, ha az örökhagyó — halála idejében — a házasság felbontását kérhette és eziránt vagy az ágytól és asztaltól való elválasztás iránt a keresetet megindította vagy erre megbízást adott».²

Ez a szabályozás szöges ellentétben áll a mai judikatúrával. A P. H. T.-ba felvett 218. számú elvi döntés szerint a házastárs

¹ Az özvegyi érdemtelenség kérdésére vonatkozó judikatúrát részletesen ismertettem és bíráltam Jogt. Közl. 1927. évf. 33. 1.

² Ugyanezen tényállás fennforgása esetén az 1965. és 1973. §-ok szerint a közös végrendelet és ill. örökösödési szerződés hatálytalanává válik. Cikkemben kifejtett aggályaim nagy része e §-okra is vonatkozik. Ezekben az esetekben célszerű volna a bontóperen kívül a végrendelet ill. szerződés megtámadására irányuló kereset beadását is követelni.

öröklési joga csak akkor nyészik el, ha a házasság jogszerűleg felbontatott. Sem az állandó különélés, sem a házastárs vétkesége a hitvestársi öröklést meg nem szünteti.

Ez az elvi döntés régi és állandó bírói gyakorlatra támaszkodik. Persze az elvi döntés gyakran arra mutat, hogy voltak előzőleg ellentétes döntések is és ez teszi szükségessé az elvi döntést. Ha a régi judikaturát vizsgáljuk csakugyan látjuk, hogy a Kúria, bár különféle fenntartásokkal, szórványosan kimondotta, hogy a bontóper megindítása is kizárhatja a hitvestársat az öröklésből. Ily szórványos esetek voltak «A férj a nő által ellene indított válópernek harmadbírósi felülvizsgálata előtt meghalván a nőnek hitvestársi öröklési igénye elenyészett, mert a házassági köteléknek felbontását az általa indított perben ő kérelmezte, ezen válóperben pedig a két alsóbírószak felperes keresetének helyt adott és ebbe úgy a felperes, mint férje is megnyugodott, míg a harmadbírószak a hozzá hivatalból felterjesztett iratokat a férjnek halála és a neje beszüntető kérése folytán felülvizsgálattal küldte vissza az elsőbírószakhoz. (Kúria 4391/1886. Dtár új foly. XVII. k. 42. lap.) Hasonló eset Kúria 10,413/1894. Dtár új foly. XVI. k. 26. lap.

Tehát ezekben a régi döntésekben a Kúria azért zárta ki a hitvestársat az öröklésből, mert ő kérte a bontást. A Mjtj. 1785. §. ezekben az esetekben nem zárta ki a hitvestársat, mert az 1785. §. előfeltétele, hogy az örökhagyó és nem a túlélő indította meg a keresetet.

A Kúria fenti szórványos ítéletei folytán a jogirodalom állást foglalt e kérdéshez. Jancsó (Magy. házassági öröklési és házastársi jog 848. l.) helyteleníti a Kúria gyakorlatát, szerinte kizárók csak az érdemtelenség vagy kitagadás lehet. Kern (Fodor Magyar magánjog V. k. 161. l.) szerint csak akkor nyészik el a hitvestárs öröklésre való igénye, ha a házasság jogerejűleg felbontatott. Az ellenkező álláspont szerinte «arra vezetne, hogy az örökösök behatolhatnának oly viszonyokba, melyek gyakran kényesek és titkosak». Kern szerint azért sem elegendő a köteléki per megindítása «mert a tapasztalatok tanúsága szerint a felek gyakran ezután is kibékülnek».

A Mjtj. tehát a judikaturával szemben foglalt állást.

Nézetem szerint a mai judikatura álláspontja helyesebb, méltányosabb, mint a Mjtj.-é. Számos érv szól az 1785. §. ellen.

Az 1785. §. legtöbb esetben felesleges, mert a bontópert megindító házastársnak módjában áll végrendelet útján házastársát a törvényes öröklésből kizárni.

De nemcsak felesleges, hanem igen sok visszaélésnek is lehet kútforrása.

Sohasem helyes, ha a törvény valamely aktushoz közvetve oly jogi konzekvenciákat fűz, amely konzekvenciák előidézése esetleg nem volt az aktust végzőnek intenciója.

A házastárs aki bontópert indít, nem mindig akarja komolyan a házasság felbontását, még kevésbé akarja hitvestársának kitagadását.

Igaza van Kernnek, hogy a felek gyakran kibékülnek.

De ezektől az érvektől eltekintve más veszélyeket is rejt magában az 1785. §.

A Mjtj. épp úgy, mint ma érvényben lévő törvényeink igen szigorúan szabályozzák a végrendelet alakosságát. A hitvestárs csak igen szigorú alakosságok között, tagadhatja ki hitvestársát végrendeleti úton. Ellenben az 1785. §. módot ad arra, hogy a hitvestárs ellenségei bontópert indíttassanak az örökhagyó által és ezzel elűssék a hitvestársat az örökléstől.

Hogy lesz bizonyítható, hogy az örökhagyó csakugyan tudta mit iratnak vele alá, midőn halálos ágyán megbízást ad a bontóper megindítására?

De feltéve, hogy tudta, lehet, hogy az oldalági örökös a beteg vagy haldokló ember pillanatnyi hangulatát használta ki egy tényvázlat aláírására, melynek horderejét a beteg vagy haldokló esetleg fel sem ismerte.

Különösen szerencsétlennek tartom ebből a szempontból a Mjtj. amaz (az előző szövegektől eltérő) újítását, hogy a bontóper megindítására való megbízás adása is maga után vonja a törvényes örökléstől való kizárást, még ha a bontóper halál előtt meg se indított! Mily tág tere nyílik a visszaéléseknek!

De eltekintve a visszaélések lehetőségeitől, az 1785. §-t mindenképpen szerencsétlennek tartom.

Aki a bontópereket ismeri tudja, hogy ezek az igazság-

szolgáltatás legszörnyűbb területei. Hamis és érdekelt tanúk döntik el gyakran a perek sorsát és még a legkitűnőbb és legtapasztaltabb bíró is a perekben sötétben tapogatózik.

A bontóper javináját a házastársak között tanúk nélkül lefolyó jelenetek indítják meg és a szakítás is négy szem között történik. Ki tud itt igazságot tenni? A kezdet és vég között az ügyesebb és erőszakosabb gyűjti vagy igen gyakran konstruálja a bizonyító anyagot. És még így is oly nehéz a bizonyítás, hogy a H. T. 80. §. alapján meginduló perek nagyrésze vagy abban marad vagy átalakul a 77. §. alapján lefolytatott perré, vagyis a felek kénytelenek a vitás vagyoni és gyermekkérdéseket egyesleg elintézni.

Mindezen érvekkel szemben az hozható fel, hogy az özvegy már a mai jog szerint is érdemtelenné válik, ha férjétől tartást nem igényelhetne. Tehát az özvegyi érdemtelenségnél még a bontóper megindítása sem szükséges és elég annak a tényállásnak a bizonyítása, mely a férjnek a bontóper indítására jogot adott volna. Nem novum tehát az 1785. §-ban kifejezésre jutó szabály, hanem — bár szomszédos területén — élőjog.

Ezen érveléssel szemben legelsősorban reá kell mutatnom arra, hogy a P. H. T. 241. és 243. sz. határozatainak az a kijelentése, hogy az özvegy mindazon esetekben elveszti özvegyi jogát, amely esetekben «vétkes nő férjétől tartást nem követelhet» ellentétben áll a régebbi judikaturával és nem ment át az életbe, papiros jog maradt.

Más helyütt (Jogt. Közl. 1927. évf. 33. l. «Az özvegy érdemtelensége») kimutattam, hogy a régebbi judikatura még feslett életmód esetében sem fosztotta meg az özvegyet özvegyi jogától. Kimutattam, hogy Jancsó (1901-ben!) kitűnő munkájában egyetlen esetre sem hivatkozik, mely feslett életmód miatt az özvegy érdemtelenségét megállapította volna. Kern pedig megállapítja, hogy «Az özvegy feslett életmódja az özvegyi jog megszűnését nem vonja maga után».

A régi judikaturának tehát, amint ezt Kern is megállapítja, az volt az álláspontja, hogy a nő özvegyi jogától csak akkor esik el, ha öröklésre érdemtelenné válik vagy, ha házassága felbontatott.

A 241. és 243. sz. határozatok azonban annyira túllőttek a célon és a közfelfogással annyira ellentétben állottak, hogy nem is próbálkozott meg senki érdemtelenségét megállapítani azon az alapon, hogy «az özvegy a férj életében sem tarthatna igényt tartásra».

Ha végig tanulmányozzuk az utolsó másfél tized judikaturáját azt látjuk, hogy csak ágyasság, szerelmi viszony, törvénytelen gyermek szerepel érdemtelenségi okként. Furcsa is volna, ha pl. egymagában a gyanu is elég volna arra, hogy az özvegy érdemtelenné váljon. Már pedig a bírói gyakorlat szerint bontóok, ha a hitvestárs úgy viselkedik, hogy «erkölcsi volta és tiszta élete súlyos gyanuba keveredik».

A Kúria éppen az utóbbi időben kezd visszatérni az 1912 előtti kevésbé szigorú állásponthoz és a 243. sz. határozat szigorú szövegével szemben ismételtén kimondotta, hogy «érdemtelenné az özvegyi haszonélvezeti jogra csak akkor válik, ha közmegebotránkoztatást kellő és férje emlékét meggyalázó erkölcstelen életet folytat». (P. I. 7673/1925. Mj. Dtár. XIX. 98. sz. eset.) Sőt legújában P. I. 4889/1926. sz. határozatában a 241. sz. határozat szövegével nyílt ellentétben kimondotta: «Nem áll, hogy az a nő, aki a férje halálával ennek hagyatékára az özvegyi jogot, már megszerezte, az özvegyi jogra utólag érdemtelenné válna a férj halála után tanusított minden oly viselkedésével, amelynél fogva a házasság fennállása alatt a nőt tartásdíj meg nem illeti. A nő az özvegyi jogra csak a férje emlékét sértő közmegebotránkoztatást keltő viselkedésével válik érdemtelenné. (Közölve Polg. Jog. 1928. évf. 116. lap.)

Míg tehát bírói gyakorlatunk még az özvegyi jog kérdésében is kezd visszatérni a régebbi enyhébb állásponthoz, addig a Mjtj. a P. H. T. 241. és 243. sz. határozat álláspontját ki akarja terjeszteni a hitvestársi öröklésre, sőt azt meg is akarja szigorítani.

II.

Napoleon a Code Napoleon tárgyalása alkalmából két kérdést vetett fel, ha újítások kerültek szóba: «Cela est-il juste? cela est-il utile?»

Az 1785 §. újítása se nem igazságos, se nem hasznos.

Nem igazságos, mert véres igazságtalanságokhoz vezethet.

Lehetséges, hogy a megindított bontóper nem végződött volna ítélettel, ha az örökhagyó életben maradt volna. Tapasztalati tény, hogy a 80. §. alapján indított perek nagyrésze, vagy teljesen abban marad, vagy átalakul 77. §-os perré.

De véres igazságtalanságot jelent az 1785. §. más okból is.

Az örökhagyó halála a túlélő hitvestársat egyik legfontosabb bizonyító eszköztől fosztja meg. Hogyan bizonyítson a túlélő hitvestárs oly tényeket, melyről csak az örökhagyó tudott? (pl. megbocsátás, mióta tud a vétkes cselekményekről, férj becegyezése stb.)

A H. T. 84. §. szerint a felbontás iránti kérelem támogatására oly bontó okra is lehet hivatkozni, amelyre nézve a kereseti jog már megszűnt. Lehet és szabad ezt a jogot az örökösnek is megadni? Hisz ezt a jogot a törvény csak azért adja meg a hitvestársnak, hogy a további együttélés lehetetlenségének okát adja. Itt tág tere nyílik annak, hogy az örökösök oly okokat érvényesítsenek, melyeket a férjnek esze ágában sem volt vétkes cselekménynek minősíteni, vagy amelyeket megbocsátott, vagy amelyekről nem is tudott. A házasság a 80. §. esetén csak az esetre bontható fel, ha «a házasság annyira fel van dülva, hogy a felbontást kérőre nézve a további életközösség elviselhetetlenné vált» egyenesen groteszk annak elgondolása, hogyan alkalmazható ez a törvényes intézkedés, mikor az egyik házastárs már meghalt. Lehet, hogy a bontó keresetet a túlélő házastárs adta be és az örökhagyó csak viszontkeresetet indított. Ha az örökhagyó életben maradt volna akkor esetleg felbontották volna a házasságot az örökhagyó hibájából és az asszonynak tartásra lett volna igénye. A férj halála folytán az asszony bontó okai figyelembe nem vehetők és nincs kizárva annak a lehetősége, hogy a férj gyöngye alapokon nyugvó viszontkeresete folytán a bíróság megfosztja az asszonyt a hitvestársi örökléstől.

Folytathatnám még az okok felsorolását, melyek mind az ellen szólnak, hogy a bontópernek habár alapos okból való megindítása eo ipso a hitvestárs érdemtelenségét vonja maga után.

De ez a szabályozás nemcsak igazságtalan, hanem nem is célszerű. Erre már reámutattam, célózva a visszaélések bő lehetőségére. Különösen kifogásolható, hogy már a bontóper megindítására adott megbízás is maga után vonja a törvényes öröklésből való kizárást. Ez különösen tág kaput nyit a vizsgálásoknak.

III.

Míg a hitvestársi öröklés terén az 1785. §. az érdemtelenséget erősen kiterjeszti addig az özvegyi érdemtelenség terén az 1823. és 1824. §. lényeges enyhítéseket jelentenek a P. H. T. határozataival szemben.

Az 1824. §. szerint «Az örökös az özvegyi jog megszüntetését, az ági öröklésre jogosult ági örökségének kiadását követelheti, ha az özvegy erkölcstelen életével az özvegyi jogra méltatlanná vált».

Ez lényeges enyhítés a P. H. T. 243. sz. határozatával szemben, mely nemcsak erkölcstelen élet esetére állapítja meg az érdemtelenséget, hanem általában, ha a «nő oly magaviseletet tanusít, amelynél fogva a férje életében sem tarthatna tartásra igényt».

Az 1824. §. tehát a legújabb, fenntebb már ismertett judikatúra álláspontjára helyezkedik a P. H. T. 243. sz. határozatával szemben.

Az 1823. §. is igen lényeges enyhítést jelent.

Míg az 1824. §. az özvegyi jognak az özvegyiség tartama alatti elvesztésének kérdését szabályozza addig az 1823. §. arról intézkedik mely esetekben esik el az özvegy az özvegyi jogtól. Az 1823. §. szerint «Özvegyi jogra — az öröklésre méltatlanság egyéb esetein felül — méltatlan az özvegy akkor is, ha férjétől halálakor különváltan élt és oly magaviseletet tanusított, amely miatt eltartást sem követelhetne férjétől».

Ez a §. tehát annyiban fedi a P. H. T. 241. sz. határozatot, hogy mindkét álláspont szerint méltatlan az özvegy, ha tartást sem követelhetne. Amde az 1823. §. igen lényeges megszorítást tartalmaz: «ha férjétől halálakor különváltan élt». Ha tehát a házastársak az együttélést halálig nem szakították meg, akkor az özvegy özvegyi jogától azon a címen, hogy eltartást sem követelhetne, nem fosztható meg.

Ez az eltérés és enyhítés mindenestre nagyon méltányos és nagyon észszerű. Ha házastársak a férj haláláig együtt éltek akkor a férj vagy megbocsátott feleségének, vagy nem is tudott a bontó okokról.

Íme az özvegy érdemtelensége terén a Mjtvj. az egész vonalon lényeges enyhítéseket tartalmaz, ellenben a hitvestárs érdemtelensége terén ellenkező irányban halad.

A három §. (1785., 1823., 1824.) háromféle tényállást tartalmaz, amelyek nem fedik egymást. Így elképzelhető az is, hogy az özvegy elveszti mint hitvestárs öröklési jogát, de nem veszti el özvegyi jogát (pl. ha férjétől, nem élt különváltan halálakor, de a férj halálos ágyán megbízást adott a bontóper megindításához.)

IV.

A Mjtvj. 161. §. szerint «közszerzeményt nem követelhet az a házastárs, aki házastársának életére tört».

Ez az újítás a közszerzemény fogalmával nem egyeztethető össze.

A közszerzemény a házastárs vagyona, ha tehát azt tőle bármely okból elvonjuk ez vagyonának elkobzását jelenti.

Épp oly joggal azt is elrendelhetné a Mjtvj., hogy aki házastársának életére tör, annak egész vagyona elkobzandó.

Az élet elleni törésnek elég súlyos következményei vannak (méltatlan az öröklésre 1770. §. I. pont.), nem lehet azokat még vagyonelkobzással tetézni, bármely súlyos cselekményről is van szó.

Érdekes annak a megfigyelése, hogy az eddigi tervezetekben és javaslatokban mily változáson ment keresztül a 161. §-ban foglalt intézkedés.

Az I. Tervezet szerint a házastárs elvesztette a közszerzeményre való igényét a) házasságtörés, b) bigámia esetén és c) ha házastársát szándékosan megölte vagy abban közreműködött §. 169. sk. §.

A II. Tervezet és a törvényjavaslat (76. §.) egyik irányban enyhítette a másik irányban szigorítottá a kérdés szabályozását. Enyhítés volt, hogy házasságtörés vagy bigámia esetén csak az esetre vesztette el a házastárs közszerzeményét, ha a bíróság e miatt a házasságot felbontotta, vagy legalább az örökhagyó a keresetet megindította. Szigorítás volt, hogy az ölésnél elég volt a kísérlet és részesség is.

Staud Lajos védelme dacára (Jogt. Közl. 1913. évf. 459. l.) a bizottsági szöveg elejtette a házasságtörést és bigámiát, mint érdemtelenségi okokat is a Bsz. 73. §-a már csak a gyilkosságot, szándékos emberölést vagy ezek kísérletét és illetve ezekben való részességet tartotta fenn érdemtelenségi okokként.

Lényegileg ugyanígy intézkedik a Mjtvj. 161. §. mert az «életére tört» kifejezés felöleli a kísérletet és részességet is.

A sokféle szöveg azt mutatja, hogy maguk a javaslat szerzői is ingadoztak. Helyes, hogy elejtették a házasságtörést és bigámiát mint a közszerzeményre való méltatlansági okot, ellenben helytelen, hogy az élet elleni törést fenntartották. Ez szakítást jelentene a mai gyakorlattal a nélkül, hogy indokolható volna.

V.

Visszatérve a hitvestárs érdemtelenségének kérdésére, itt is érdekes és felette tanulságos az előző szövegeknek a Mjtvj.-al való összehasonlítása.

Azt már kiemeltem, hogy a Mjtvj. az összes előző szövegekkel szemben is elegendőnek tartja ha az örökhagyó megbízást adott a kereset megindítására.

De van még más lényeges újítás is.

Az összes előző szövegek szerint (I. T. 1817. §., II. T. 1533. §. Javaslat 1533. Bsz. 1534. §.) a házastárs csak akkor vesztette el örökösi jogát, ha az örökhagyó «házastársának egyedüli vétkessé nyilvánítása mellett» kérhette a bontást.

A Mjtvj. elejtette az «egyedüli vétkessége»-t mint feltételt.

Ennek okát megtaláljuk az I. Tervezet bírálati anyagában: «Megjegyeztetett, hogy az öröklési kapcsolat fenn vagy fenn nem tartása nem függhet mindkét házastárs vétkességétől, hanem amennyiben a perindításnak e részben általában jogfosztó hatálya lehetne, ez beálljon akkor is, ha a perindító házastársat is vétkesség terheli. A perindító házastárs véltensége különben is nehezen állapítható meg, különös tekintettel a H. T. 84. §. szabályára, az 1977. §. igen helyesen nem is kívánja meg a kitagadáshoz a

kitagadó házastárs vétlenségét (v. ö. N. 1933.). (Ig. Javaslatok Tára VI. évf. 2. sz. 652. lap.)³

Bár ezen bírálattal 1906-ban jelent meg, az 1913-ban megjelent II. Tervezet a javaslat és Bs. az I. Tervezet szövegét fenntartották és csak a Mjtj. ejtette el az «egyedüli» vétkességet.

A bírálattal igaz van abban, hogy a bontóperre alapított méltatlanság csak úgy tartható fenn, ha elejtjük az «egyedüli vétkességet». Alig van bontóper, melyben az egyik házaspár teljesen ártatlan és a másik egyedül vétkes. De az «egyedül vétkes» elejtése igen jellemző. Az előző szövegek szerkesztői érezték, hogy a hitvestársnak az örökléstől való kizárása csak akkor méltányos, ha ő volt «egyedül vétkes». A Mjtj. szerkesztői viszont belátták, hogy így ez holt §. lesz, mert a legkritikább esetben lesz alkalmazható. A helyett, hogy az egész §-t elejtették volna, elejtették az «egyedül vétkes»-t. Hogy ez hová vezethet azt fenntebb már kimutattam.

VI.

Mi indította a kódex szerkesztőit a hitvestársi méltatlanság területének kiterjesztésére? Sem a magyar bírói gyakorlatban sem a magyar felfogásban nem gyökeredzik az 1785. §.

Ellenben megtaláljuk szöszerint a német B. G. B. 1933. §-ban, mely következőképpen szól: «Das Erbrecht des überlebenden Ehegatten sowie das Recht auf den Voraus ist ausgeschlossen, wenn der Erblasser zur Zeit seines Todes auf Scheidung wegen Verschuldens des Ehegatten zu klagen berechtigt war und die Klage auf Scheidung oder auf Aufhebung der ehelichen Gemeinschaft erhoben hatte».

Tehát német példára vezethető vissza a hitvestársi érdemlenség kiterjesztése. Tehát, hogy megérthessük az 1785. §-t vizsgálunk kell mi vezette a német kódex szerkesztőit. A B. G. B. előmunkálatait vizsgálva nagy meglepetéssel láttam, hogy az első szövegben nem volt meg az 1933. §. illetőleg annak megfelelő intézkedés. Sőt az első tervezet indokolása egyenesen állást foglal a hitvestárs érdemlenségének kiterjesztése ellen. Íme szöszerint idézem a Motive zum Entwurfe des B. G. B. idevonatkozó részét:

«Den Verlust des Erbrechtes schon mit Anstellung der Scheidungsklage eintreten zu lassen (vergl. die thüring. Erbgesetze) lässt sich nicht rechtfertigen. Wenn darauf hingewiesen werden möchte (Mommsen Mot. S. 170.) dass der Bruch mit Anstellung der Klage für unheilbar erklärt sei, so erscheint dieser Grund nicht durchgreifend. Die Erfahrung lehrt, dass sehr häufig Scheidungsklagen zurückgenommen werden, sowie dass ein Vergleich, nach welchen von der Ehescheidung abgesehen wird, nicht selten sogar nach stattgehabter Verhandlung geschlossen wird». (Band V. 370.)

Hogy a B. G. B. végleges szövegébe mégis belekerült az 1933. §. annak csak az lehet a magyarázata, hogy Németországban erős volt a tendencia, hogy a hitvestárs öröklési joga minél szűkebb terre szoríttassék. Viszont nálunk ősrégi időktől fogva az az irányzat, hogy a hitvestárs öröklési joga kiterjesztessék. Egy okkal több, hogy az 1785. §-t elejtsük és ne recipiáljuk a thüringiai partikuláris jogból származó német 1933. §-t, melynek méltányosságáról, szükségességéről és célszerűségéről — a B. G. B. tervezetének indokolása szerint — maguk a németek sincsenek meggyőződve.⁴

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— Az egységes ügyvédi díjszabás tervezete tipikus példája a jó szándéknak, amellyel a pokolba vezető út ki van kövezve. Semmi okunk nincs, hogy az igazságügyminisztert az ügyvédség elpusztítására törekvő diabolikus hatalomnak tartjuk. Éppen ellenkezőleg, valósággal fordítottja

³ Staud is javasolta az «egyedüli» szó törlését (lásd «Bírói vélemények» Magyar Jogászegylet V. füzet 3. lap) és a kereset megindítását sem tartotta szükségesnek. Elég szerinte, ha a bontó ok fennforog.

⁴ A kir. Kúria 1928 március 16-án I. 1996/1927. sz. ítéletében a 218. sz. P. H. T.-al ellentétben anticipálta a Mjtj. 1785. §-t. A Kúria e határozatát a Jogt. Közl. 12. számában ismertettem és bíráltam.

Mefisztónak, aki saját jellemzése szerint «ein Teil jener Kraft, die stets das Böse will und stets das Gute schafft». Ezt az alapjában kedvező véleményt meghazudolni látszik az ügyvédi díjszabás tervezete, amelyről igazán nehéz elképzelni, hogy a díjtételek leszállításával miként óhajtja az ügyvédség sanyarú gazdasági helyzetét megjavítani. Általános jellemvonása, hogy a jelenleg érvényes skála díjait azoknak kb. *egy harmadára szállítja le*, hogy tekintet nélkül a tárgyalások számára csak három érdemleges aktus díjazható, ami pl. azt jelenti, hogy «az átlagosnál nagyobb jelentőségű beadványokért és érdemleges tárgyalásokért» a tervezet 2. §-ának b) pontja szerint «a megállapítandó díj perszakonként együttesen nem lehet magasabb az átlagos természetű beadvány vagy nem érdemleges tárgyalás díjának ötszörösénél». Sajátos módon a miniszteri tervezet csak az ügyvédi munka díját limitálja, ellenben megelégedett arról, hogy a peres illetéket is csak három tárgyalási jegyzőkönyvre korlátozza és az ítéleti bélyeget maximálja, holott ugyan-e logika nyilván a bírói munka eszmei díjazására is kiterjed. Vajjon mit szólna az orvos, ha csak maximálisan három látogatása részesülne csupán honoráriumban vagy az építész, ha tiszteletdíja nem változnék akár földszintes kunyhót, akár ötemeletes bérpalotát épít? Aki ezt a tervezetet légmentes hivatalszobájában megfogalmazta, az vagy halvány sejtelemmel nem bír a szabad foglalkozás természetéről vagy setét hátsógondolattal az ügyvédség esendő numerus clausus-át a ma élő ügyvédek éhhalálra ítélésével kívánja hatályossá tenni. Nyilván azt képzelte, hogy az ügyvéd a munkájával megszolgált díját épp oly pontosan megkapja, mint ő minden hó elsején a fizetését. Nem vett tudomást arról, a bizonyításra nem szoruló tényről, hogy az eseteknek enyhén számítva felében a megszolgált ügyvédi munkadíjak a legkétesebb követelések sorába tartoznak és valószínűleg arról sem értesült, hogy a megélhetési index állandó következetességgel emelkedik. Ha ugyanis minderről tudomást szerez, úgy az ügyvédség keserves helyzetének minisztere által beígért javítását nem az ügyvédi kereset leszállításával próbálná elérni. Midőn Richelieunek valaki a gályarabok szűkös ellátását panaszolta, a miniszter azt válaszolta, hogy semmire sem jobban a gályarabok értékét, mint a jólét és a pocak. Hasonló lehet a vélemény az igazságszolgáltatás padjaihoz láncolt ügyvédi gályarabokra vonatkozólag a miniszteriális berkekben. Meg kell állapítanunk, hogy a bolsevisták otromba ügyvédellenes álláspontja legalább őszinte volt. Mert őszintébb az ügyvédség eltörlése, mint az intézmény fenntartása, de megélhetési lehetőségének eltörlése. Tudjuk, hogyha az ügyvédség megélhetéséről van szó sokan osztják Talleyrand ismert mondását: je n'on vois pas la nécessité. Nem tehető fel azonban, hogy az igazságügyminiszternek is az volna a véleménye s valószínű, hogy a tervezetet, amelyre nézve mint leiratában hangoztatja, még nem foglalt állást, azzal a hátsógondolattal küldte meg a kamaráknak, hogy azok erélyes tiltakozását váltsa ki e merénylet-tervezet ellen. Kétségtelen, hogy a kamarák meg fognak felelni e várakozásnak és a limine visszautasítják e tervezetet, amely tárgyalásra is alkalmatlan. Egyéb kérdésekben lehetnek véleményeltérések ügyvédek és kamarák közt, de abban talán mégis egyetértünk, hogy az ügyvédi kereset, néhány tucat ügyvédi latifundium tulajdonos helyzetétől eltekintve, a legsiralmasabbak közé tartozik és az, hogy a kereset mértékének leszállításával az ügyvédség gazdasági helyzete nem orvosolható, úgy látszik, csupán az igazságügyminisztérium illetékes ügyosztályában nem tekinthető köz-tudomású ténynek.

— **Dr. Reiner Ede** meghalt. E férfiú, akinek tehetsége a rendes mértéket jóval meghaladta, éltében a nagyobb nyilvánosságtól féltéken és kényesen visszavonult és munkálkodását majdnem kizárólag a Salgótarjáni köszönbánya r.-t. érdekeinek szentelte. E folyóirat nyilvánossága azonban jól ismerte őt azokból

az értékes jogpolitikai és magánjogi (kereskedelmi jogi) dolgozatokból, amelyekkel e lapokat előbb gyakrabban, utóbb ritkábban felkereste. A Jogtudományi Közlöny pantheonában emléket állítunk neki, amely emlékhelyen tehetségénél és nagy tudásánál is fényesebben ragyog mocsoktalan, nemes jelleme.

— **A bűnvádi perrendtartás és novellái:** (Összeállította, utalásokkal és magyarázatokkal ellátta *dr. Bernolák Nándor*. 1928). Az anyagi és az alaki büntetőkódex jegyzetes kiadásainak tömege ismét gyarapodott. Midőn, közismert szaktekintélyek erejük javát fordítják az ily tudományos szempontból csekélyebb fajsúlyú munkák megírására, illetve új köntösbe öltöztetésére, szerzőt hasonló munkájában nem csupán az legitimálja, hogy jelenleg a jog gyakorlati művelője, hanem az is, hogy e mű csupán kiegészítése egy már korábban megjelent munkájának. A csaknem 800 oldalas könyv könnyen kezelhető módszer szerint reprodukálja a bűnvádi eljárást szabályozó törvényes rendelkezéseket. Az egyes szakaszokhoz fűzött megjegyzések szakszerűen csoportosítják a joggyakorlatnak közismerten elfogadott irányelveit.*

Hiányolnunk kell azonban, hogy a mű nem tartalmazza többek között a gyakorlati jogász számára oly sokszor aktuális rendőri büntetőbíráskodás, a jövedéki bűnvádi eljárás, a kereskedelmi vétségek tárgyában követett eljárás szabályait. Ezeknek mindenestre több jelentőségük van a jogélethez, mint pl. a rögtönbíráskodásra vonatkozó rendeleteknek vagy a kommunista büntetettek Szovjet-Oroszország számára való kiadatásáról szóló törvénynek. De ettől el is tekintve hibáztatnunk kell azt is, hogy míg a szerző figyelme számos, csupán elméleti fontosságú körülményre kiterjed, addig néhány sorban végez már az ország területének megcsonkítása következtében is rendkívülien fontos kérdéssel, a kiadatással (475. §.) A kiadási jog forrásainak, az általános jogelveknek beható tárgyalásánál a szerző hálás munkát végezhetett volna. Ezzel szemben, ha még oly értékesek is a tisztán gyakorlati célokat szolgáló törvényösszeállítás keretein kívül esnek, a tisztán elméleti elvekre vonatkozó fejtegetések. A tudományos munkáknak élesen körülhatárolt területek állnak rendelkezésre, amelyeket a szerzők respektálni szoktak és amelyekhez az olvasók is alkalmazkodnak. Aki valamely törvényszöveg felől és az ahhoz fűződő gyakorlatról sebtiben tájékozódni akar, az éppen oly kevéssé kíváncsi a nyomozó és a vád elv között létező különbségekre, mint az esküdtbíráskodás reformjának történelmi fejlődésére. Ezeket az excursusokat szerzőnek egy más jellegű munkájához kellett volna felhasználnia, mert így csak arra szolgálnak, hogy az olvasó azokon türelmetlenül nyargaljon keresztül, midőn valamely felmerült kérdés megoldását keresi.

Egyáltalán felesleges munkát végzett végül a szerző, amidőn X miniszternek beharangozó beszédét vagy Z képviselőnek felszólalását oldalakra menő terjedelemben reprodukálja. Az ily ballast csupán a munka hasznavehetőségét csökkenti és semmiféle hasznos célt nem szolgál. Nem lehet kétséges ugyanis, hogy a tudományos munka megírását udvariassági aktussal egybekötöni nem lehet és az egyes véleménynyilvánítások «értékes, becses vagy nagybecsű» gritekonokkal való felruháztatása kedvéért s a munka terjedelmét felduzzasztani nem érdemes. A kommentátor-nak minden szavát mérlegre kell tennie, ha célját el akarja érni. Alkalmazkodnia kell a gyakorlati jogászság átlagának szükségleteihez, tudományos színvonalához. A személyes nagyrabecsülés megnyilvánulásai a jogi kérdésekben okulást keresők érdeklődésére aligha számíthatnak.

—y.

— **Moór Gyula: A logikum a jogban** című értekezésében a logikum szerepét vizsgálja a jogrendszer, a jogalkalmazás és a jogtudomány területén. Megállapítja, hogy a jogrendszerben a logikum csak másodlagos eszközi jelentőséggel bír, már elsődleges fontosságú a jogalkalmazásban, ahol a nem logikai funkciók csak kiegészítő szerepet játszanak, míg a jogtudományban kizárólag a logikai eljárások uralkodnak. Vizsgálja a jogtudománynak és a jogrendszernek egymáshoz való viszonyát és azon megismerésre jut, hogy a jogtudomány rendszert nem alkothat, csupán felderítheti a jogszabályok közti összefüggéseket. Találó bírálatát adja többek között a Kelsen alogikus és Sander megismeréses elméletének. A széles látókörű, de mindig csak a lényegre tekintő, végig egyenes vonalban tartott 43 oldalas értekezés a Magyar Filozófiai Társaság által kiadott Filozófiai Értekezések I. füzeteként jelent meg.

— **Nemzetközi jogi vonatkozások egy bűnvádi letartóztatás esetében.** Előre is tájékoztatnom kell e sorok olvasóját, hogy az itt ismertetés alá kerülő eset tárgyánál és az általa érintett jogelvek természeténél fogva meglehetősen távol esik a mi jogrendszerünkől, bár az ügy általános jogi jelentősége mellett bennünket magyarokat mégis annyiban egészen közelről érint, hogy annak a két deportálásra ítélt fogolynak egyike, akiknek letartóztatási körülményei majdnem egy szelidebb nemzetközi bonyadalomnak vetették meg az alapjait, *magyar ember: Sziber István*, kinek nevét az angol forráson is így írja le: István Sziber. Ezt a megtévedett honfitársunkat még a világháború forgószele sodorta ki annak idején Franciaországba, honnan nem is tért vissza, hanem az eset idején — 1922-ben — valamelyes súlyosabb összeütközésbe került a francia igazságszolgáltatással. Odakünn a két fogoly ügye jelentékenyül fejlődött, úgy hogy maga A. H. Charteris, a sydney-i egyetem közjog-professzora is külön tanulmányban foglalkozott vele a «The Journal of Comparative Legislation and International Law» hasábjain.

Az eset pedig az, hogy George Fülöp francia katonaszökevényt és a magyar származású Sziber Istvánt Párizsban 1922-ben a francia katonai büntető kódex alapján az Új-Kaledóniában, abban a francia büntető kolóniában levő Noumea-ba (Port de France) való deportálásra ítélték. Marséille-ben az *El Kantara* nevű francia kereskedelmi hajóra tették őket a francia katonai fedezet alatt, amely hajó 1922 májusban az Új-Déli-Walesben levő Newcastle kikötőjében vetett horgonyt. Itt a két fogolynak sikerült az őrizetből megszöknie, azonban a newcastlei rendőrség hamarosan letartóztatta őket, és pedig egy *olasz* kereskedelmi hajó fedelzetén, mellyel a két büntetett Európába akart visszatérni. Az *El Kantara* ezalatt tovább folytatja útját. A foglyokat a newcastlei rendőrség csavargás (vagrancy) vádjá miatt egy hétig őrizet alatt tartotta, majd az ottani francia konzul rendelkezése folytán most már erősebb őrizettel egy másik francia kereskedelmi hajón, a *Pacifique*-on helyezték el őket, amelynek ugyanaz volt a rendeltetése, mint az *El Kantara*-nak. A deportációt most már aztán végre is hajtották.

Ezt megelőzően azonban az ügy New South Wales legfőbb bíróságát is erősen foglalkoztatta. A francia és magyar fogoly szökése és letartóztatása ugyanis New Castle-ben nagyfokú nyugtalanságot keltett az ottani nagyszámú munkásság körében, arra a hírre, hogy a foglyok tulajdonképpen *kommunisták*, kiket a francia kormány a politikai nézeteik miatt részesített ily súlyos büntetésben. Kísérletet tettek tehát arra, hogy kétségbevonják a letartóztatás érvényességét és megakadályozzák a deportálás fogamatosítását. Ez okból a munkásság nevében H. H. Sutherland, egyébként ügyvédi ellenjegyzéssel és egy sydney-i ügyvéd affidavit-jával, vagyis eskü alatt tett írásbeli nyilatkozatával ellátva egy folyamodást nyújtott be New South Wales legfőbb bíróságához alig egy órával azelőtt, hogy a foglyokat szállító *Pacifique* hajónak május 18-án Sydney kikötőjéből útnak kellett indulnia. A kérelem az volt — melyet aztán igazán «soronkívül» kellett elintézni — hogy egy ú. n. *«habeas corpus»*-rendelet) bocsáttassék ki A. Desbordes-hoz, a *Pacifique* hajó kapitányához azzal az utasítással, hogy azonnal bocsássa szabadon a foglyokat. A folyamodás egyébként semminemű bizonyítékot nem tartalmazott arra nézve, ami pedig a kérelemnek egyik legfőbb érve volt, hogy a francia hajó kapitánya a két ember őrizetbe vételével törvényes jogkör nélkül járt el, csupán az az egy körülmény látszott a kérvényezők mellett szólani, hogy a foglyok ügyében New South Wales területén egyetlen bíróság sem ítéltékett és nem rendelte el azok deportációját.

A legfőbb törvényszék a folyamodást a legteljesebb soronkívüliséggel, nyomban döntés alá vette, úgy hogy ennek elintézhete végett egy éppen tárgyalás alatt levő másik ügy tárgyalását is felfüggesztette. A bíróság teljes-ülése (Full Court) alapos megfontolás után akként döntött ebben az ügyben, hogy a kérelmet elutasítva, a habeas-corpus rendelet kibocsátását megtagadta.

Az ausztráliai bíróság két szempontból vette ezt a bizonyára nem mindennapi ügyet megfontolás alá. Az egyik az volt, amelyet rövid tanácskozás után mindjárt el is vetett, hogy a magyar és francia elítéltek nem tekinthetők-e tiltott bevándorlóknak (prohibited immigrants) az akkor érvényben levő 1901–20. évi Australian Immigration Act alapján, melynek a Charteris által is ismertetett

3. §-a értelmében tiltott bevándorló minden olyan egyén, kit valamely bűncselekmény miatt jogerős bírói ítélettel egy vagy ennél több évi szabadságvesztésbüntetésre ítéltek, ha csak ennek a büntetésnek a kiállása óta öt év még nem telt el. Az ilyen «tiltott bevándorló» a törvény 7. §-a értelmében, mint olyan egyén, aki nyilvánvalóan a törvény kijátszásával lépett be a köztársaság területére: szabadságvesztéssel és deportációval büntetendő, míg annak a hajónak a kapitánya, tulajdonosa, ügynökei vagy bérlői, amely az ilyen elítéltet az állam területére szállította, minden egyes ilyen «tiltott bevándorló» után 100 font sterling pénz-büntetés lefizetésére kötelezendő. A mi vádlottaink esete azonban ezek alá a törvényes rendelkezések alá Charteris szerint sem vonható.

A másik szempont, melynek megvitatása ebben az esetben az ausztráliai legfőbb bíróságot csaknem kizárólag foglalkoztatta, az volt, hogy vajon a francia hajó kapitánya törvényes hatáskörben járt-e el akkor, midőn a köztársaság területére lépett s a newcastlei rendőrbíróság által csavargás címén fogva tartott két bűntettet minden előzetes kiadatási megkeresés mellőzésével a deportáció foganatosításával megbízott *Pacifique* hajón őrizetbe vette és foglyul tartotta?

New South Wales legfőbb bírósága aztán — beható tanácskozás után — azt a véleményt emelte határozattá, melynek az elnöklő Sir William Cullen adott kifejezést s amelyet a bíróság többi tagjai: Gordon és Wadd bírák is nyomban magukévá tettek. Megállapítható — fejtette ki Sir W. Cullen — hogy a mi államunkban egyáltalán nem létesült valamely bírósági határozat a két külföldi állampolgár letartóztatására, őrizetben tartására, avagy deportálására. Nem talállok azonban olyan törvényes magyarázatot, amelyre támaszkodva ez a Suprema Court képes volna *prima facie* kijelenteni, hogy az az őrizetbe vétel, amelyben ezek a francia és magyar nemzetiségű foglyok vannak, bármely tekintetben is törvénytelen volna. A mi bűnvádi eljárásunk elismeri az olyan elítélt büntetéseket letartóztatásának törvényességét, akiket valamely velünk barátságos hatalom törvényei szerint vontak büntetőjogi felelősség alá. Ha volna bármi is, ami arra szolgáltatna bizonyítékot, hogy a kérdéses francia hajó kapitánya valóban a francia törvények által biztosított hatáskör hiányában járt el a két fogoly letartóztatása körül, akkor viszont felmerülhetne az a kérdés is, fennforgott-e itt valamely törvényes hatáskör az ausztráliai törvény szerint arra, hogy ezeket az embereket azon a hajón tartsák őrizetben, ausztráliai vizeken? A bevándorlást korlátozó törvényünk (Immigration Restriction Act) a jelen esetben semmi alapot nem szolgáltat az ú. n. *habeas corpus*-eljárásra. Nyilvánvaló tehát, hogy a tanácskozásnak alapjául szolgáló folyamat egyszerűen csak annak megakadályozását célozza, hogy az abban érintett büntettek a törvényes bírói ítélet végrehajtása végett el ne szállíttassanak innen azon a hajón, melynek kapitánya *prima facie*, törvényes hatáskörben járt el. Meg kell tagadnunk a két rendelet kibocsátását.

Amint már jeleztem, csakugyan ez lett a végérvényes határozat.

A két foglyot a *Pacifique* hajó mindjárt tovább is szállította, hogy a francia törvény rendelkezéseinek érvény szereztessék. Egyébként maga A. H. Charteris tanár is kiemelendőnek tartja ebben a kérdésben, hogy a francia állam ottani képviselői az ügybe egyáltalán nem avatkoztak be, kivéve csupán azt a ténykedést, hogy a francia konzul megbízottja a letartóztatottakat a newcastlei rendőrségtől átvéve, őket a *Pacifique* fedélzetére utalással a hajó kapitányának átadta. Ez a teljesen törvényszerű eljárás azonban, mely a fentiek szerint az ausztráliai törvényekkel sem állhat összeütközésben, a két büntetettnek a Sydney-i munkásság vezetői által oly nagy energiával sürgetett szabadon bocsátását nem vonhatta maga után.

Zsoldos Benő.

Inhalt. Dr. Anton Almási: Miete und Pacht im ungarischen privatrechtlichen Entwurfe. — Dr. Siegfried Holitscher: Neuerungen im testamentarischen Recht des Kodex. — Dr. Ludwig Tihanyi: Unser Gewohnheitsrecht, der Entwurf des privatrechtlichen Gesetzbuches Ungarns und das ungarische öffentliche Recht. — Dr. Josef Vágy: Au nicht vollständig Handlungsfähige gerichtete einseitige Rechtserklärungen im Entwurfe des privatrechtlichen Gesetzbuches. — Dr. Max Teller: Die Unwürdigkeit des Ehegatten. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Gyakorlattal bíró fiatal vidéki ügyvéd, perfekt német, francia, angol, olasz és spanyol, fővárosban ügyvédi irodában avagy bank jogügyi osztályán keres megfelelő elhelyezkedést. Cím a kiadóhivatalban. 310

Ügyvédjelölt gyors- és gépiró, hét évi irodai gyakorlattal, szerény igényekkel a pesti vagy a pestvidéki kamara területén állást keres. Cím a kiadóban. 314

Ügyvédjelöltet vagy fiatal ügyvédet fél napi munkáért, 80—100 pengővel honorálnánk. Jövőben existenciához juthat. Levelet kiadóba kérünk. «Levelezés» jellegre. 316

Ügyvédjelölt szeptember 15-re állást keres a fővárosban vagy vidékre. Megkeresés «C» jelbetű alatt a kiadóba. 317

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.
Árajánlattal készséggel szolgálunk

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 297

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZÁLLÓ
Budapest, IV., Egyetem-utca 5. ☎ (A Belváros központjában.)

60 éve a fővárosi és vidéki úri középosztály találkozó helye. 100 modern, kényelmes szoba. Az étterem- és kávéházban cigányzene. Az Erzsébet-pince a főváros legszebb sörözője. Polgári árak. Szabó Imre, tulajdonos.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem I., Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. A budapesti Ügyvédi Kamara rendkívüli közgyűlése. — *Dr. Ludvig Rezső* kir. kúriai bíró: Az ügyvédi hivatás. — *Dr. Böhm József* kondorosi ügyvéd: Közbenszóló ítélet ellen van-e helye önálló perújításnak? — *Dr. Maulner Dezső* budapesti ügyvéd: A házbérkrajcár (-fillér) jogi természete. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Jogirodalom. Die deutsche Justiz: Eugen Schiffer könyve. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXI. 7. — Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 7.

A budapesti Ügyvédi Kamara rendkívüli közgyűlése.

A igazságügyminiszter úr — saját kijelentése szerint — álmatlan éjszakákon azon töri a fejét miként segíthetne az ügyvédi kar bajain. A budapesti Ügyvédi Kamara rendkívüli közgyűlésének határozata becses útmutatást ad a miniszter úrnak: vonja vissza a referensei által készített díjtarifatervezetet és ne foglalkozzék az ügyvédi díjak szabályozásának kérdésével. Minthogy az ügyvédi karnak egy kis — nyilván tájékozatlan — töredéke kérte a kötelező díjtarifát és túlnyomó része (főleg a budapesti Ügyvédi Kamara) mindig ellenezte, a miniszter úr olcsón szabadul meg gondjainak egy részétől.

Magáról a tarifáról már mult számunkban megmondtuk véleményünket. Ezúttal a közgyűlés néhány mozzanatát rögzítjük meg. A budapesti Ügyvédi Kamara tiszteletreméltó elnöke kijelentette, hogy állását köti ahhoz, hogy a tarifatervezet, mely életbeléptetése esetén a budapesti kar háromnegyed részének romlását jelenené, visszavonassék, mert nem akarja, hogy az ő nevéhez ilyen díjtarifafogadás tapadjon. Egyik felszólaló a közgyűlés tomolító tetszése között felszólította a választmányt, hogy kövesse az elnök példáját. Nem fér kétség ahhoz, hogy az elnök lemondása esetén, példáját a választmány követni fogja.

A tarifatervezet sorsa ezzel eldőlt, mert józanul nem képzelhető el, hogy a miniszter úrnak a kar érdekében teendő első lépése a budapesti Ügyvédi Kamara vezetőségének lemondását vonja maga után.

A kötelező díjtarifafogadás a budapesti kamarai választások egyik pártjának jelszava. Már a háború előtt sürgette ezen a díjtarifát. A budapesti választmány úgyszólván egyhangúlag mindig állást foglalt ellene. A nyár elején a miniszter értekezletet hívott össze az ügyvédség válságos helyzetének megavívása érdekében. A kamarai vezetőségek előértekezletén szóba került a díjtarifafogadás kérdése. A budapesti Ügyvédi Kamara elnöke — a választmány határozatára támaszkodva — erőteljesen ellenezte a kérdés felvetését. Az előértekezlet el is fogadta a budapesti álláspontot. A miniszteri értekezleten néhány vidéki Ügyvédi Kamara megállapodásellenesen mégis kérte a kötelező díjtarifát. Az eredmény az lett, hogy a kar minden egyéb javaslatát, óhatást — legalább eddig — mellőzték, ellenben a díjtarifafogadást hajlandók a miniszter tanácsadói megoldani, de a kar érdekeinek lábbaltiprásával.

A közgyűlés foglalkozott az igazságügyi kormány egy másik intézkedésével is, a «telekkönyvi magániroda» kérdésével.

Meglehetősen furcsa ügy ez.

Difficile est — Horatium non citare.

A budapesti Ügyvédi Kamara elnökének közléseiből annyit tudunk, hogy a miniszter egy magánirodának privilégiumot ad

(vagy már adott), hogy a telekkönyvekről hivatalos órákon kívül, sőt a délutáni órákban is feljegyzéseket, másolatokat készítsen és díjazás ellenében a hozzá fordulóknak felvilágosítást nyújtson.

Ennek a furcsa ügynek legfurcsább része, hogy a miniszter úr nem volt kíváncsi a Ügyvédi Kamara véleményére. De nyilván nem hallgatta meg az illetékes és hozzáértő bíróságok véleményét sem.

Ha ugyanis a miniszter úr hozzáértő embereket meghallgalt volna, úgy a következőket hallhatta volna.

1. A telekkönyvi magánirodára semmiféle szükség nincs. A telekkönyvi értesítőben, csak azon időben van torlódás, mikor ingyenes az értesítés. Abban az időben, midőn 40 fillérbe kerül az értesítés, minden késedelem nélkül hozzájut az ember a telekkönyvhöz.

Az ügyvédi kar és a közönség még ezt a 40 fillért is sokalja, hogyan fizetődnek ki tehát egy magániroda?

2. Ha a telekkönyvi értesítő délután nyitva lesz a magániroda számára, akkor legalább egy hivatalnoknak és egy szolgáknak ellenőrzés és a telekkönyvek kiadása végett szintén benn kell lennie. De akkor már ugyanezen időben az ügyvédek és közönség számára is hozzáférhetővé lehetne tenni.

3. A telekkönyvi kivonatok sürgős leírását a magániroda nem végezheti olcsóbban, mint a telekkönyvi hatóság. Tehát pusztán a telekkönyvek sürgős leírása végett nincs szükség magánirodára.

4. A magániroda felállítása közérdekbe ütközik. Vagy olcsón fog dolgozni, akkor munkája nem lesz megbízható vagy drágán, akkor felesleges. Az ügyvéd súlyos anyagi, erkölcsi és fegyelmi felelősség alatt áll. De kit lehet felelőssé tenni a magániroda téves, felületes esetleg szándékosan hamis adataiért? A telekkönyvi lustrumok készítése a legkényesebb feladatok közé tartozik.

5. A telekkönyvi magániroda nem lesz életképes az eddig kifejtett okokból. Csak akkor fizetődnek ki, ha az iroda csak ürügy lesz nagymérvű klienshajhászásra.

6. És itt érintkezik ez a kérdés a nyári miniszteri értekezlet programjával. A budapesti Ügyvédi Kamara a zúgírást szigorúbb üldözését kérte. A miniszter erre azzal válaszolt, hogy egy nagystílű magánirodát szervez, mely csak azért nem lesz zúgíroda, mert a miniszter fogja engedélyezni.

Az ügyvédi kar nagy elkeseredéssel tárgyalta ezt a kérdést, követelte ennek a tervnek elejtését és egyhangúlag elhatározta a telekkönyvi magániroda bojkottját. Reméljük, hogy a miniszter úr befogja látni tévedését és nem valósítja meg a tervet. De ha mégis megnyílik ez a furcsa bolt, feszült érdeklődéssel várjuk, ki az a kiváló férfiú, akinek neve elég anyagi és erkölcsi biztosítékot nyújt arra, hogy a magániroda jól, gyorsan, megbízható módon, olcsón fog dolgozni — és nem fog klienseket hajhászni.

Az ügyvédi hivatás.

A Jogtudományi Közlöny 14. számában: «Az ügyvédi szólás-szabadság» cím alatt megjelent cikk tartalmával sok mindenben nem értek egyet, ahhoz fűződnek alábbi, nem annyira büntető, mint inkább polgári perre vonatkozó észrevételeim. A cikkben kifejtett gondolatmenet követője nem igen lesz társ munkása a bírónak, pedig együtt kellene, hogy dolgozzanak.

A bíró feladata az igazságszolgáltatás, nem egyik vagy másik fél érdekének, hanem az anyagi jognak érvényesítése. Régen valamikor szigorúan ragaszkodott hozzá a bíróság és a méltányos-

ság csak ritkán vált főtényezővé, ma ellenben a polgári perek egyik-másik ágában ott is nő a méltányosság, ahol nem létkérdésről van szó. Véleményem szerint az államnak nem az esetenként egyre változó, fejlődő jogmagyarázat, hanem a megállapított bíraskodás, a jogbiztonság az érdeke, amely számtalan pert fölőselegessé tesz.

Az ügyvédi karnak túlnyomó része azt vallja, hogy az igazságszolgáltatásnak legalább is oly fontos tényezője, mint a bíróság. Amennyiben a fent említett cikkben kifejtett elveket követi, véleménye alig állhat meg.

Az az ügyvéd, aki minden ügyben a felével azonosítja magát és nem az ügy első bírója, aki a fele által előadott tényállást a való tényállás kutatása nélkül köteleességszerűen elfogadja, ahhoz ragaszkodik és az ellentétes perbeli momentumokkal teljes erejéből a legélesebben szembefordul, egyéni érdeket és nem igazságot szolgál, munkája nem az igazság diadalra jutása iránti lelkes küzdelem, hanem egyéni érdekhajszolás.

A bírótól igazság szolgáltatása csak a való tényállás megállapíthatása esetén várható és az ügyvédnek az ebben való közreműködés legelemibb kötelessége. Kötelessége tehát nem a fél információjának vakon való elfogadása, hanem a való tényállás lehetőleg kipuhatólása már az információ felvételénél is, még ha a képviselő köteleességszerű megtagadása lenne is következménye, hiszen való tényállás ismerete nélkül a helyes véleménynyilvánítás és lelkiismeretes képviselő alig lehetséges, kötelessége, hogy az általa ismert tényállással ellentétes perbeli momentumokat felével közölje s ez úton is a való tényállás kiderítésére törekedjék, nem pedig a fél előadása mögötti meghúzóds. Ezt az ügyvédi eljárást tapasztaltam nemcsak polgári, de büntető ügyben is, még pedig nem hivatalból kirendelt védő, hanem nagy tiszteletben álló és ügyvédi hírnevűket nagyon is féltő ügyvédek részéről. Felével szemben abban áll az ügyvéd kötelessége, hogy a való tényállásnak a fele javára szóló részleteit feltárja s igazolja és felhívja a fele érdekét védő jogszabályokat. Téves vélemény, hogy az általam kifogásolt nézetet valló egymással szemben álló képviselőknek a jogesetet mind a két oldalról egyoldalulag a legélesebben megvilágító eljárása megkönnyítené az eset elbírálását, mert két hazug előadás kidomborítása csak megnehezíti a való tényállás kiderítését. Az ily munka az anyagi igazság érvényesülésének nem előmozdítása, hanem egyéni érdekből meggátolása, az anyagi igazságot szolgáló bíró munkájának nem megkönnyítése, hanem megnehezítése és legkevésbé sem társműködés. Megengedem, hogy a mai nyomozó viszonyok közt nehéz ideális eljárást követelni az ügyvédtől, de azért a zászló eszményi maradhat, az egyéni érdeknek anyagi igazságtól függetlenül előtérbe állítása nem szolgálhat az ügyvédi kar javára.

Nagyon szép az ügyvédi szólásszabadság, azonban más értelmezéssel. Nem vagyok híve a Bvt. 17. §-ának, nem tartom megengedhetőnek, hogy bárki is saját érdekének előmozdítása végett másnak önértékét szabadon tépázhassa, nem oszthatom az ügyvédi szólásszabadságnak oly értelmezését sem, amely szerint ott, ahol az ügyvéd szólásszabadsága és az egyéni jogok összeütköznek, mindig a magánérdeknek kell háttérbe szorulnia. Az ügyvéd is csak magánfelet, magánérdeket képvisel, az általa képviselt magánérdek nem lehet erősebb, mint bárki másnak jogos érdeke; azért tehát, mert valaki perben áll, a perben álló érdekének előmozdítása végett másnak érdeke fel nem áldozható, mindkettőt egyforma védelemben kell részesítse az állam. Az államnak sem lehet minél több polgára becsületének meghurcolása az érdeke, hanem talán inkább minél több becsületét féltő, önértékes polgárnak nevelése; ha pedig ily polgárokra van szüksége, talán inkább ezeket, mint a perlekedőket kellene pártfogásában részesítenie, eltekintve attól, hogy azok, akiknek más becsületének megtépázhatására szükségük nincs, értékesebb elemek azért is, mert becsületük meghurcolására okot nem adtak.

Gyakran szóvá tesszük a tiszteletadás csökkenését, a tekintélyrombolást. E mellett alkotunk becsületvédelmi törvényt és sietünk biztosítani benne a büntetlen rágalmozás és becsületsértés lehetőségét. Megérthető, való életünknek megfelel. Nem ritka eset, hogy a magasállásúak az alsók előtt a közbeesők tekintélyét nemhogy védenék, hanem saját hatalmuk, állásuk kiemelése végett tépázzák, nem gondolván arra, hogy ez a tekintélyrombolás rájuk is visszahat.

A szólásszabadság nem valónak, valótlannak szabad össze-

hordását, hanem a valónak büntetlen feltárását jelenti, mindenféle hazugságnak szabad hirdetése a szólásszabadság nemes fogalma alá nem vonható és az ügyvédi hivatás magas erkölcsi tartalmába bele nem magyarázható. Az ügyvéd hivatása az igaz ügynek megvédése és nem megbuktatása.

Sok a perünk, erősen érezzük hátrányát. Segíthetnénk a bajon, de drága áron, le kellene mondani az ú. n. szólásszabadságról, pedig ős idők óta úri virtus már a finác becsapása is, ősi jogról csak le nem mondunk. Igaz, van a Pp.-nak egy a hazudozás meggátolására szolgáló §-a is, de valahogy nagyon népszerűtlen, mint felsőbbfokú bíróság tagja soha alkalmazásának nyomára nem akadtam, noha nem egy perben ugyancsak érvényesült a «szólásszabadság».

Csodálkozva tapasztaltam, hogy Európában vannak még vidékek, ahol lopni nem szokás. Egyszerű emberek laknak ott, igényeik kielégíthetők még a más vagyonának igénybevétele nélkül is. Úgy tudom, van olyan, még pedig a kultúra igen magas fokán álló állam is, amelyben a bíróság előtt hallgatni szabad, de beszélni csak valót. Irigylem, mily magasan áll ott az igazságszolgáltatás, mily komoly munka, mily óriási erő s idő megtakarítás.

Messze vagyok annak óhajától, hogy az ügyvéd jogi álláspontja is mindenkor ugyanaz maradjon, bármelyik fél érdekében jár is el, ehhez megszilárdult és nem folyton alakuló-fejlődő joggyakorlat szükséges. Jogi téren tisztelem a szólásszabadságot legtágabb értelmében, ellenben valótlán tények állítása és a való letagadása, még ha megis felel a fél informálásának, nem nevezhető az igazságszolgáltatás érdeke által megkívánt szólásszabadságnak, mert nem egyéb, mint gáncsvetés az igazság érvényesülésének útján.

Dr. Ludvig Rezső.

Közbenszóló ítélet ellen van-e helye önálló perújításnak?

Ebben a kérdésben a Kúria P. I. tanácsa 9279 1926. sz. alatt nemrégiben nagy feltűnést keltő, elvi súlyú döntést hozott, amennyiben kimondta, hogy: 1. közbenszóló ítélet ellen külön önálló perújításnak van helye, majd ebből következőleg azt is, hogy: 2. a jogerős közbenszóló ítélet ellen a jogerőre emelkedését követő hat hónapon túl benyújtott perújítási kereset, mint elkésztet visszautasítandó, habár a kérdéses perben hozott végítélet jogerőre emelkedésétől számítva a hat havi záros határidő még nem is telt le.

A Kúriának ez a döntése nemcsak hogy aggályos, de a Pp. világos rendelkezésével való nyílt szembehelyezkedést jelent, amint azt a következőkben kimutatni bátor leszek:

Mindenelőtt abból kell kiindulni, hogy a perújítás perrendtartásunk szerint az egyetlen rendkívüli perorvoslati eszköz, amelynek szabályait a törvény a rendes perorvoslati eszközökétől teljesen eltérő módon rendezi. Amíg ugyanis a rendes perorvoslati nemekre, a fellebbezésre és felülvizsgálatra nézve a Pp. csak az írja elő, hogy mikor nincs helye eme perorvoslatoknak s így a perorvoslatok körét negative határozza meg, addig a Pp. 563-564. §-ai taxative sorolják föl a perújítási okokat és világosan megvonják azon korlátokat, amelyek között eme rendkívüli perorvoslati eszköz egyáltalában igénybe vehető. A Pp.-nak a bírósági határozatokat tárgyzó XV. fejezetében a 387. §. a végítélet és elkülönített végítélet, a 388. §. a részítélet s végül a 391. §. a közbenszóló ítélet jogi fogalmát egészen pontosan definiálja. Napnál világosabb tehát, hogyha az 563. §. csak a végítéletet s a részítéletet veszi fel a perújítással megtámadható ítéletek sorába, úgy nyilvánvalóan az volt a szándéka, hogy a közbenszóló ítéletre nézve a perújítás lehetőségét (t. i. az önálló perújítást) ki zárja, amit — mint alább látni fogjuk — az 565. §. is igazol.

A Kúria említett határozatának indokolása szerint a közbenszóló ítélet ellen külön fellebbezési jogorvoslatoknak van helye éppúgy, mint a végítélet és részítélet ellen, tehát — mondja a Kúria — a perújítás szempontjából is ezekkel egy tekintet alá esik. Itt súlyos törvénytárgyozati tévedés forog fenn.

A közbenszóló ítélet fogalmát megállapító 391. §. miniszteri indoklásából kitűnik, hogy ez lényegileg megegyezik a régi sommás törvénynek (1893 : XVIII. tc.) 105. §-ával, mindössze az az eltéréssel, hogy kihagyta azt a kitétel, mely szerint «a közbenszóló ítélet fellebbezési szempontjából végítéletnek tekintendő».

mert az új Pp. a fellebbvitel szempontjából nem tesz különbséget az ítéletek egyes nemei között. Nem szenvedhet kétséget, hogy amennyiben a törvényhozónak az lett volna a szándéka, hogy a közbenszóló ítélet ne csak a rendes fellebbviteli eljárások, hanem a perújítás szempontjából is a végítélettel egy tekintet alá essék, úgy ezt minden bizonnyal *verbis expressis* kifejezésre juttatta volna. Ámde a Pp.-ben ennek éppen az ellenkezőjét látjuk, mert az 563. §. I. bek. a perújítással megtámadható ítéletek felsorolásában a közbenszóló ítéletet — bizonyára nem véletlenségből — kihagyta. Ilyen körülmények között a Kúriának extenzív törvényértelmezése már *prima vista* helytelen, téves és az általános törvénytárgyozási szabályokkal ellentétben áll.

De amíg az egyik oldalon a Kúria a törvény világos intenciói ellenére jogkiterjesztést magyarázott bele a törvénybe, addig a másik oldalon jogfosztást eszközölt akkor, amikor a perújítási keresetet elkésztettek jelentette ki, mert szerinte a közbenszóló ítélet elleni perújítási okra alapított perújítási keresetet nem a perben hozott végítéletnek, hanem a közbenszóló ítéletnek jogerőre emelkedésétől számított hat hónapon belül kell benyújtani. A Kúriának ez a kijelentése olybá tűnik föl, mintha az 565. §. létezéséről tudomást sem vett volna, holott ez a §. szinte éppen a közbenszóló ítélet és a végítélet közötti összefüggésre gondolva rendelkezett akként, hogy a végítélet az ügyben előbb hozott határozatok valamelyikével szemben fentforgó perújítási ok alapján is megtámadható. Hogy e részben is súlyos «*aberratio ictus*» történt, ehhez — úgy vélem — nem kell külön kommentár, elég az 565. §-ra utalnom, amelynek sem grammatikai; sem logikai értelme nem hagy fenn kétséget e kérdésben. Álláspontom megerősítésére legyen szabad még kiváló perjogásunknak dr. Antalfi Mihálynak nagy perrendi kommentárjára utalnom. (II. kötet 933. és 939. oldal.)

Hogy végül a Kúriának idézett döntése pertechnikai szempontból is mily abszurd helyzetekre vezethetne, egy példával fogom megvilágítani: Egy kártérítési perben a jogalap kérdésében a felülvizsgálati bíróság jogerős ítéletet hoz, az iratok visszaküldetnek az I. bírósághoz a mennyiség kérdésében leendő lejártyalás végett. Igen ám, de a peres felek valamelyike a jogalap kérdésében hozott jogerős közbenszóló ítélet ellen — a Kúria tárgyalt döntése értelmében — a fellebbezési bírósághoz perújítási keresetet nyújt be. Mi történik már most? Lehetetlen elképzelni azt, hogy egy és ugyanazon perben az I. bíróság a mennyiség kérdésében, a fellebbezési bíróság pedig a jogalap kérdésében egyidejűleg tárgyaljon. De azt a helyzetet sem tudnám elképzelni, hogy a mennyiség kérdésében az I. bíróság a tárgyalást felfüggesztesse a jogalap kérdésében használt perújítási kereset fölötti jogerős döntésig, mert szerintem a perújítás felől mindaddig nem lehet tárgyalni, míg az alapper maga még folyamatban van. Arra még éppen nem volna törvényes alap, hogy a perújítási kereset tárgyalása felfüggesztessék a mennyiség kérdésében hozandó jogerős alapperi végítéletig, mert hiszen a jogalap tekintetében használt perújítási sorsa miben sem függ a mennyiség kérdésében hozandó jogerős végítélettől.

A közbenszóló ítélet elleni perújítás kérdésében a P. IV. tanács a 6512/1924. sz. ítéletében, bár részben más vonatkozásban, de a törvény helyes értelme szerinti álláspontot foglalta el; * a két kúriai döntés közötti elvi ellentét már első pillantásra szembetűnő. Nagyon célszerű és presszáns volna, ha az utóbbi döntés által felidézett jogbizonytalanságot a Kúria jogegységi határozattal mielőbb kiküszöbölné.

Dr. Böhm József.

A házbérkrajcár (-fillér) jogi természete.

Az 1925: XVIII. és az ezt kiegészítő 1926: XI. és 1927: V. törvények adómérséklésben részesítették a házbirtokost, aki házat 1925-ben, 1926-ban illetve 1927-ben tataroztatta és pedig olyan módon, hogy «a tatarozási költségek bizonyos része meghatározott időn át a házadó alapjából levonandó».

Az 1925: XVIII. törvények 10. §-ához fűzött utasítás 3. bekezdése szerint ez az adómérséklés kiterjed a házadóra, valamint

az ennek alapján kivetett összes pótdókra. (A házadóról szóló H. Ö. I. számú függeléke.)

A székesfővárosi adószámviteli hivatalok a házbérkrajcárt nem a hivatolt törvényeknek és illetve rendeletnek megfelelően csökkentett házadóalap után, hanem a teljes nyers házbérjövedelem alapján számítják, vagyis a házbérjövedelemnek azt a részét is megrojják házbérkrajcárral, amely a házadótól és a pótdóktól mentesített. Teszik pedig ezt azzal a megokolással, hogy a házbérkrajcár nem pótdó, hanem önálló városi adó, melynek kiszámítási alapja nem a házadó, hanem maga a házbérjövedelem.

Így vált érdekessé az a kérdés, hogy a házbérkrajcár pótdónak avagy önálló adónak tekintendő-e?

Ennek az eldöntésénél tudtommal a következő forráshelyek jöhetnek figyelembe:

1. Mindenekelőtt az 1883: XLVI. törvények 4. §-a, mely szerint «a háznak nyers jövedelméhez nem számítatnak azon összegek, melyeket a bérlő *községi pótdó címén, házbérkrajcárok elnevezése alatt* fizet, ha . . .»

E szerint tehát azon összeg, melyet a bérlő házbérkrajcár elnevezése alatt fizet, községi pótdó címén fizettetik.

2. A m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróságnak határozatgyűjteménye 1886. évi (1887-ben megjelent) kötetébe 695. szám alatt felvett határozata, mely szintén községi pótdónak minősíti a házbérkrajcárt. az 1883: XLVI. törvények 3. és 4. §-aihoz fűzött magyarázata kapcsán kimondván, hogy «csak a *házbérkrajcárok elnevezése alatt községi pótdó címén* a bérlő által fizetett összegek» nem számíthatók a házbéradó tárgyú szolgáltató bérjövedelemhez.

3. Az 1872: XXXVI. törvények 10. és 19. §-ai, melyeknek az 1886: XXI. törvények 14. és 15. §-aival lényegileg egyező rendelkezése szerint Budapest székesfőváros *házi adója* az állami egyenes adók után szedhető adópótlék, más néven községi pótdó.

A közvetett állami adókra kivethető községi pótdó, a város által szedhető illetékek és vámok, valamint a város által behozható — az állam által igénybe nem vett — új adók ellenben csak abban az esetben léptethetők életbe, ha ehhez a kormány a székesfőváros indokolt felterjesztésére az engedélyt megadja.

Ezen rendelkezések szemszögéből nézve a házbérkrajcár nem is állhat meg másként, mint községi pótdó gyanánt, egyrészt mert nem alapszik a város indokolt felterjesztésére megadott kormányengedélyen, hanem létalapja abban rejlik, hogy évről-évre felvételük a székesfőváros költségvetésébe és csak mint annak egyik tétele részesül a belügyminiszternek a költségvetésre vonatkozó általános helybenhagyásában. Másrészt azért sem állhat meg a házbérkrajcár mint önálló adó, mert mint a házbérjövedelem megadóztatása olyan adónemet alkotna, melyet az állam már a maga részére igénybe vett.

4. A házadóról szóló H. Ö. 5. §-ának ötödik bekezdéséhez fűzött utasítás a házadó alól való *ideiglenes mentesség* terjedelmét közelebbről akként értelmezi, hogy a községi pótdó alóli mentesség kiterjed a községi betegápolási adóra is, azonban *nem terjed ki* az útdóra, a rokkantellátási adóra, a közüzemi díjakra, a közmunkaváltságra, a fényűzési lakásadóra és a *házbérfillérre*.

Egybevetve ezt a kifejezett rendelkezést a H. Ö.-hez fűzött I. számú függeléknek a bevezetésben hivatolt ama kijelentésével, hogy a tatarozási adókedvezményből folyó adómérséklés a házadó alapján kivetendő *összes pótdókra* kiterjed, de sőt még a jövedelemadóra is kihat, miután a tatarozási költség a jövedelemadó szempontjából mint tehertétel vétetik figyelembe, mindebből a törvényhozónak azon szándékára kell következtetést vonni, hogy a tatarozás címén ígért adómérséklés minden olyan közszolgáltatásra kiterjedően alkalmaztassék, amely egyébként a házbérjövedelemét annak terhe gyanánt csökkentené.

A törvény és a hivatalos magyarázat tehát egyaránt a mellett szól, hogy a házbérkrajcár nem önálló adó, hanem községi pótdó, melyre a tatarozás miatti adómérséklés kiterjed.

Dr. Mautner Dezső.

* A Kúria P. VIII. 2562/917 sz. határozatában (Közölve Perj. Dtár III. k. 161. sz.) kimondotta, hogy közbenszóló ítélet ellen nincs helye perújításnak. (Szerk.)

Jogirodalom.

Die deutsche Justiz: Eugen Schiffer könyve.¹

Adickes óta a német igazságszolgáltatás reformjának kérdésével foglalkozó könyv nem keltett oly nagy feltűnést mint Schiffer könyve. És méltán. Joggal mondja szerző könyvének bevezetésében «ich ziehe auf diesem Gebiet gewissermassen die Summe meiner Lebensarbeit». Mégis úgy vagyok meggyőződve, hogy minden objektív, bíráló két részre fogja osztani a könyvet. Az egyik, amelyben szerző a német igazságszolgáltatás mai állapotát leírja, bajait feltárja és e bajok okait kutatja. A mű ezen része, tehát a betegség diagnózisa mestéri kézzel van megírva. Sokkal győnébb a többi rész: a terápia. A hiba első sorban nem a szerzőben van, hanem a probléma nehézségében.

Az egész kontinentális igazságszolgáltatás már a háború előtt beteg volt, a háború és talán még inkább a háborút követő tíz év a betegséget oly mérvben fokozta, hogy a jogszolgáltatás gyökereit kezdi ki. Pollák Illés egyik nem rég megjelent cikkében «morbus iuris»-nak kereszteli el találon a jog és jogszolgáltatás mai állapotát.

Schiffer könyvének bevezető részében rövid visszapillantást vet a német igazságszolgáltatás büszke multjára. A mű legelső sorában a nagy porosz király nevével találkozunk, aki oly szenvedélyesen kereste az igazságot minden téren.

E szenvedélyes igazságkereső példája mutatja legjobban mily nehéz az igazságot megtalálni. Nagy Frigyes a híres malomperben maga elé rendelte a Kammergericht elnökét (Rebeur) és kérdőre vonta «Warum habt Ihr so erkannt?» mire Rebeur azt válaszolta: «Wir haben so erkannt, und dies muss genügen; denn im Codice Friedericiano steht, dass der Richter sich an Kabinettsordres nicht kehren soll».

A király erre büntető eljárást tett folyamatba az ítéletet hozó bírák ellen, de a Kammergericht büntetőtanácsa megállapította, hogy a bírák eljárása kifogástalan volt. II. Frigyes elbocsátotta Fürst kancellárt, aki a Kammergerichttel azonosította magát, a bírák egy részét börtönbe vetette és a molnárt visszahelyezette malmába.²

Ez a független törhetetlen szellem hatotta át a porosz bírói kart. Nem ez volt az egyetlen alkalom a századok folyamán midőn példát mutatott arra, hogy a bírák függetlensége mennyire szükséges nélkülözhetetlen kelléke a komoly és jó igazságszolgáltatásnak.

Mi sem jellemzi jobban a német bíráknak az állam hatalommal szemben való függetlenségi érzését, mint az a tény, hogy Bismarck idejében kétszáz bíró ült — az ellenzéki képviselők oldalán.

Nem csoda, ha a német nép tisztelettel és bizalommal nézett fel erre a bírói karra.

A háború szenvedései, a háború utáni inflációs korszak nyomorúságai a bírói kar integritását nem érintették, Schiffer megállapítja, hogy alig fordult elő, hogy bíró valamely hivatali hatáskörben elkövetett bűncselekményért elítéltetett volna.

De más okokból a hangulat a bírói kar ellen fordult. A politikai perekben, melyek Németországban még sokkal nagyobb arányban folytak és folynak mint nálunk, a bírák egy része eléggé világosan elárulta az új köztársasági iránnyal szemben való ellenszenvét.

Schiffer vezető államférfiak és politikusok nyilatkozatainak egész sorát idézi, amelyeket kollektíve legjobban Radbruch birodalmi igazságügyminiszter szavaival lehet jellemezni: ein Kriegszustand zwischen Volk u. Justiz. A bonni büntető jogászgyűlésen Dohna professzor «die heute ohne Zweifel bestehende Vertrauenskrise»-ről beszél. A Reichstagban egy képviselő a német legfelsőbb bíróság «szemtelen jogsértés»-ről (freche Rechtsbeugung) panaszkodott. Marx igazságügyminiszter (később kancellár) a Reichstagban kijelentette, hogy tapasztalatai folytán a jövőben

¹ Eugen Schiffer: Die deutsche Justiz, Grundzüge einer durchgreifenden Reform. Verlag Liebmann Otto 1928 Berlin.

² Ebben a malomperben felperes gróf Schmettau volt, alperes Arnold molnár. Ez a malomper tehát nem azonos azzal az ügyel, melyben Grävenitz molnár állítólag azt mondta volna a királynak «Ja wenn das Berliner Kammergericht nicht wäre». Ez a híres mondas (Il y a des juges à Berlin) — legenda.

becsületének megvédése végett nem fog a bíróságokhoz fordulni. Thomas Mann a nagy német író az igazságszolgáltatást «politisches Racheinstrument»-nek nevezi.

E kijelentések, melyek csak szemelvények Schiffer könyvéből, eléggé jellemzik a nagy ellentétet a ma uralmon levő politikai pártok és bíróságok között.

Schiffer, aki objektíve ismerteti és bírálja a bírák mai szerepét, megállapítja: «Man mag alle irgend zweifelhaften Gerichtsentscheidungen in Abzug bringen — eine Anzahl unzweifelhafter, zum Teil sehr krasser Fehlurteile ist gefällt worden, Besonders oft haben sie sich im Strafmass vergriffen».

Schiffer megállapítja, hogy az ilyen helytelen ítéletek száma elenyészően csekély, százalékokban kifejezve. De találon mondja, «es handelt sich um kein Rechenexempel. Millionen von gleichgültigen Urteilsprüchen wiegen ein Dutzend von Fehlsprüchen nicht auf».

Mindezekből a baloldali politikusok levonták a következőket, midőn a Reichstag elnöke Löbe, a bírói függetlenségnek hat hónapra való felfüggesztését követelte, azon célból, hogy ezen idő alatt a bírák megrostálhatók legyenek. Löbe az 1883-i francia példára hivatkozott. Joggal utasítja vissza ezt a gondolatot Schiffer és hivatkozik Laboulaye-re, aki szerint a «suspension temporaire de l'inamovibilité des juges» épp oly badarság, mint amilyen a «suspension temporaire de la virginité», volna.

Szerző nemcsak az egyes bírák függetlenségének fenntartását követeli, hanem szükségesnek tartja a bíróságok függetlenségének kiépítését. Vonatkozik ez különösen az ügyek beosztására, a bírói tanácsok összeállítására.

A Vertrauenskrise-val kapcsolatban szerző reámutat arra, hogy a napilapok felületes és igen gyakran pártállás szerinti célzatos jelentései, gyűlöletet keltő általánosításai és szenzációt hajhászó beállításai, milyen sok kárt okoztak és okoznak. A német kormány érdekes újítást létesített, hogy e bajokat enyhítse. Több nagyobb bíróságnál egy-egy bíró sajtóreferenssé rendeltetett ki. Ezek a bírák közvetítik az érintkezést az illető bíróság és a sajtó között, a sajtó rendelkezésére állanak, felvilágosításokat adnak és viszont az igazságügyi felügyeleti hatóságokat tájékoztatják a sajtó panaszairól kívánságairól, támadásairól.

A bíróságok elleni támadások, a «Vertrauenskrise» felvetette Németországban azt a kérdést, nem volna e célszerűbb és a köztársasági államformának megfelelő, ha a bírákat nem a kormány nevezné ki, hanem a nép választaná, mint az Északamerikai Egyesült-Államokban és Svájcban. Szerző rendkívül érdekesen ismerteti az amerikai és svájci rendszert és ahhoz az eredményhez jut, hogy Németországban belátható időn belül nem lehet arra gondolni, hogy a kinevezett bírák helyébe választott bírák lépjenek.

Érdekes, hogy a német szociálisták nem sürgetik ezidőszert (erfurti programjukkal szemben) a bírák választását, csak azt kívánják, hogy laikusok minél nagyobb számban vegyenek részt a bírák mellett az igazságszolgáltatás minden fokán.

A szociálisták ezen állásfoglalásának az a politikai háttere, hogy jobban bíznak a mai kormány által kinevezett állami bírákban, mint a német nép által választandó népbírákban. A szociálisták hivatalos programja szerint: «Bei einer ausnahmslose Richterwahl würden wir erleben, dass an zahllosan Gerichten die Arbeiter richterlichen Vorkämpfern der Reaktion hilflos ausgeliefert werden».

Szerző szerint, utóbbi időben a bíráknak az államhatalomhoz való viszonyában határozott javulás jelei mutatkoznak. Viszont a kormány is erőteljesen állást foglalt a bírák függetlenségének tiszteletbentartása mellett, Schiffer bizik abban, hogy a «Vertrauenskrise», mint a politikai perek folyamánya, rövidesen véget ér.

Annál súlyosabb a német igazságszolgáltatás állandó válsága (Dauerkrise). Szerző szerint a politikai perekből származó akut és részleges válságon kívül van egy krónikus és az egész igazságszolgáltatásra kiterjedő válság.

E válság okait szerző következőkben foglalja össze néhány szóval: «Volksfremdheit des Rechts, Weltfremdheit der Richter, Rechtsfremdheit des Volkes». E bajok gyökerei évszázadokra nyulnak vissza. Szerző reámutat arra, mily végzetes befolyással volt a német jogfejlődésre a római jog recipiálása. A római jog uralma ugyan megszűnt, de az új fogalmak a nép számára épp oly idegenek és érthetetlenek, mint a latin terminus technikusok és a régi római jogi idézetek. A jogi kifejezések hajmeresztő voltá-

nak jellemzésére szerző egy törvény címét idézi: «Gesetz über Abänderung des Gesetzes zur Abänderung des Gesetzes über Einstellung des Personalabbaues und Änderung der Personalabbaueverordnung vom 16/VII. 1927».

A római jog özönvize után egy új özönvíz árasztotta el Németországot: a «*Massenrecht*».

Amit Schiffer a jogszabályok tömeges gyártásáról, ennek okairól, az új törvények hiányairól és végzetes hatásairól mond, könyvének legszebb részei közé tartozik:

«Sie sind Angstgeschöpfe und Kompromissprodukte aus juristischer Technik, politischer Taktik, Interessenbeeinflussung, Zufallsabstimmungen, Parteitreiberei, Popularitätshascherei, persönlicher Liebhaberei und Pressengeschrei, Kein Faden führt durch das so entstehende Paragraphenlabyrinth zum «Willen des Gesetzgebers», zur «ratio legis».

Az eredmény: «*Jure nec novit Curia*» vagy «*Der juristische Turnbau zu Babel*» amint Baumbach a *Deutsche Juristen Zeitung*-ban írta (1927. évf. 20. oldal.) A rossz törvények egyik oka Németországban, hogy az igazságügyminiszter szék betöltésénél rendszerint a politikai szempont az irányadó és az ilyenformán nem egészen alkalmas minisztert a politika annyira leköti, hogy nem képes a törvényjavaslatokat kellően ellenőrizni.

Minthogy nincs új a nap alatt, Schiffer néhány frappans idézetel igazolja, hogy a multban és régmultban is sokat panaszkodtak a jogszabályok túltengése miatt, Suetonius szerint már Caesar szükségesnek tartotta «ius civile ad certum modum redigere atque ex immensa diffusaque legum copia optima quaeque et necessaria in paucissimos conferre libros». *Göthe* arról panaszkodott: «wenn man alle Gesetze lesen müsste, die man zu kennen verpflichtet sei, man keine Zeit mehr hätte sie zu übertreten. *Börne* szerint pedig: Hätte die Natur so viel Gesetze wie der Staat, so könnte Gott selbst sie nicht regieren».

Schiffer szükségesnek tartja a törvények és rendeletek hivatalos revízióját és összeállítását, hogy jogászok és nem jogászok el tudjanak igazodni a sok ezer törvény és sok százezer rendelet között. Az ő indítványára 1923. okt. 9-én a Reichsrat egyhangúlag elhatározta: «eine Zusammenstellung des geltenden Reichsrechts in übersichtlicher Form unter Ausschaltung veralteter Vorschriften dergestalt vorzunehmen, dass Bestimmungen, die in dieser Zusammenstellung nicht enthalten sind, als aufgehoben gelten».

Azóta öt év telt el. A kormány 1926-ban benyújtott egy törvényjavaslatot, mely felhatalmazást adott volna az érvényben lévő birodalmi jog összeállítására. Ez a javaslat a Reichsrat jogügyi bizottságában megakadt. A képviselők megijedtek attól a gondlattól, hogy a kormánynak selejtezés címe alatt jogában legyen törvényeket hatályon kívül helyezni, módosítani: «So schaut der erste zaghafte Schritt aus, der, auf dem Wege zur Rechtsvereinfachung getan wurde».

Schiffer az igazságszolgáltatás bajának főokait a sok jogszabályon kívül a sok perben és a sok bíróságban látja. Németországnak ma 12,000 bírója van. Ennyi jó bírót Németország nem tud produkálni. Szerző következőképpen jellemzi a mai német bírói kart: «Redlichster Wille ohne restlosen Erfolg, tüchtiges Können am umrichtigen Platze, nicht unberechtigtes Selbstbewusstsein, das aber auf andere verletzend und aufreizend wirkt, tiefe Verstimmung über Mangel an voller Anerkennung die doch aus sachlichen Gründen nicht gewährt werden kann, das sind die Hauptzüge».

Mindezen bajokon csak igen mélyreható reformokkal lehet segíteni.

A jogszabályok tömeges gyártását, mely a jog elhízásához («*Rechtsverfettung*») vezetett, be kell szüntetni. Rá kell eszmélni arra, amit Toqueville mondott: «Il n'y a pas de pays, ou la loi puisse tout prévoir».

Ezzel kapcsolatban az eddigi jogfejlődéssel szemben szakítani kell azzal az irányzattal, mely olesóvá, könnyűvé tette a pereskedést.

Apró ügyekben pl. 10—20 márkáig egyáltalában ki kell zárni a bírói jogsegélyt: minima non curat praetor. Büntető ügyben erősen ki kell terjeszteni az indítványi cselekvények körét és meg kell engedni vádhatóságnak és bíróságnak, hogy jelentéktelen ügyekben e címen megszüntethesse az eljárást. A jogorvoslatokat meg kell erősen nyirbálni. Csakis egy fokú jogorvoslatnak legyen helye, de a fél választhasson fellebbezéssel akar-e élni a fellebbezési bírósághoz vagy felülvizsgálattal a Reichsgerichthez. A bíró-

ságok négyfokú tagozata helyébe háromfokú tagozódás lépjen. A Landesgerichte (törvényszék) feloszlatandók. Az Amtsgerichte számát lényegesen le kellene szállítani, a kis bíróságokat meg kell szüntetni. (Poroszországban 1003 Amtsgericht közül 445-nek csak egy bírója, 275-nek csak 2 bírója van, 100 Amtsgericht szék-helyén nincs ügyvéd!) Első fokon a mainál nagyobb mértékben kell kiterjeszteni az egyes bíraskodást úgy polgári, mint büntető ügyekben. A bírakat minden oly munkától fel kell menteni, ami nem érdemleges bírói funkció.

E reformok megvalósítása a bírák számának lényeges apasztását, a bírák gondos kiválasztását, fizetésük lényeges emelését tenné lehetővé.

Maga Schiffer is tudja, hogy ezeknek a reformoknak megvalósítása igen nagy nehézségekbe ütközik. Gyökeres újításainak alap gondolatai is sok irányban tévesek. Az eljárás leegyszerűsítésénél, a jogorvoslatok megnyirbálásánál például szerzőt az a gondolat vezeti, hogy a legtöbb perben a jogi és ténykérdés egészen egyszerű, és a fennmaradó kis számú esetekben közömbös (!) miként dönt a bíró «*Wirkliche Zweifelsfragen haben nämlich die Eigentümlichkeiten dass man sie so oder anders beantworten kann, ein glatt aufgehendes Exempel eine reinliche, alle Bedenken zweifelfrei auslöschende Lösung wird recht selten sein*».

Ez a problémának fejetetejére való állítása. Épp a kétes esetekben van szükség a jó bíró tudására, emberismeretére, és bölcsességére.

Csodálatos, hogy könyvének más helyén szerző maga is rámutat erre, midőn elmondja, hogy Angliában a kereskedelem minden ágának meg vannak a maguk választott bírái, úgy hogy az állami bíróságokhoz csak akkor fordulnak, ha *elvi* kérdés eldöntéséről van szó.

Schiffer e helytelen kiinduló pontja adja magyarázatát annak, hogy oly könnyedén kezeli az operáló kést, és oly messze megy az «egyszerűsítés» terén. De ha mindenben nem is értünk vele egyet. Francia szellemességgel és könnyedséggel megírt könyvében az eszmék nagy tömegét tárja elénk, oly hű képét adja a német igazságszolgáltatás reformtörekvéseinek, hogy mindenkinek el kell olvasnia a könyvet akit ezek a kérdések érdekelnek.

Bennünket magyarokat azért is érdekel Schiffer műve, mert lépten-nyomon azt érezzük «de te fabula narratur». Nem vigasz ez ránk nézve. Ellenkezőleg. Amint bevezetőleg mondtam, a kontinentális igazságszolgáltatás krízisének tetőpontján vagyunk, de nem látjuk az ígéret földjét. Schiffernek érdekes, szép és szellemes könyve sok becses és megvalósítható reformgondolatot vet fel, de vezérgondolata — az igazságszolgáltatás túlságos leegyszerűsítése nem jelentene haladást, hanem — visszafejlődést.

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— **A törvényesség látszata** mindig veszélyesebb a nyílt törvénytíprásnál, mert az erőszak automatikusan kiváltja a védekező szellemi visszahatást, az értelmezés csalfintásával kendőzött törvényszegés ellenben a jóhiszeműek félrevezetésével háritja el a törvényhez ragaszkodók ellenszegülését. Kétszeresen veszedelmes azonban, ha az *interpretáció in fraudem legis* olyan tényezőtől ered, amely nem is hivatott a magyarázatra. Semmi közünk nincs ugyan ahhoz a politikai kérdéshez, hogy a minisztériumok számának szaporítása szükséges volt-e vagy sem, de az 1920. évi I. tc. 6. §-ának értelmezése szintiszta jogkérdés, amelyhez viszont a politikusoknak nincsen köze. Amióta az 1848: III. tc. 10—14. §-ai a minisztériumnak ügykörét megállapították, amely rendelkezéseket az 1867: XII. tc. 27. §-a az 1868: XXX. tc. 14. §-a és az 1889: XVIII. tc. 1. §-a módosította, a magyar alkotmány egyik sarkalatos tétele, hogy minisztériumokat megszüntetni vagy új minisztériumot felállítani a törvényhozásnak kizárólagos, kétségbevonhatatlan joga. Ezen az alkotmányos elven nem változtatott, sőt azt megerősítette az 1917: XI. tc. 1. §., amely megállapítja, hogy «a háborúnak és a békére való átmenetnek tartamára a minisztérium tagjává kinevezhető tárca nélkül még négy miniszter.» Tekintet nél-

kül arra az állítólag vitás kérdésre, vajjon az utolsó puska-lövéstől számított tíz év elteltével Magyarországon még mindig háború folyik-e, az ideiglenes alkotmány kútforrása a legklasszikusabb tanubizonytságot szolgáltatja, hogy az 1917. évi XI. tc. csupán kerettörvény. Az 1920 : I. tc. 6. §-a ugyanis szószerint a következő: «A magyar felelős minisztérium a külügyminiszterrel, a népjóléti és munkaügyi miniszterrel továbbá az 1917 : XI. tc. értelmében tárca nélkül kinevezhető miniszterek létszámában a kiscgazdák miniszterével, a közéletmezőügyi miniszterrel és a nemzeti kisebbségek miniszterével egészítették ki.» Ha a törvényhozás 1920-ban megengedhetőnek találta volna, hogy új minisztériumok az 1917 : XI. tc. alapján rendeleti úton szerveztessenek, úgy bizonyára nem rendelkezik törvényben, mert akkortájt, ha emlékezetünk nem csal, sok minden került rendeleti útra, ami békebeli gyakorlatunk szerint a törvényhozás feladata volt. Hogy pedig az alkotmányos felfogás azóta sem változott, azt az 1921 : XXIII. tc. 8. §-a bizonyítja, amely a kiscgazda és a közéletmezőügyi minisztérium megszüntetéséről rendelkezik. Aki tehát törvényt autokratikus pápaszem nélkül olvasni tud, annak pillanatig sem lehet kétsége, hogy miniszteri állást szervezni ezidőszert a törvényhozáson kívül senki emberfiának nincs joga Magyarországon. Törvényértelmezés a szónak tisztességes jogászai értelmében a törvény alkalmazása körül felmerülő kétségek elhárítására, nem pedig a törvény világos értelmével szemben kétségek támasztására szolgál. Goethe Xenielbeli tanácsát :

Im Auslegen seid frisch und munter!

Legt ihr's nicht aus, so legt 'was unter

csak azok szokták követni, akik a jogot kellemetlen ballaszt-nak tekintik, amelytől rabulisztikával lehet szabadulni. Ideiglenes alkotmányunk jogi fajsúlyja felől különbözők lehetnek ugyan a vélemények, de számunkra az események rohanó árában mégis ez az egyetlen szilárd pont, amelyet körömszakadtig megvédeni minden jogásznak erkölcsi kötelessége.

— **Jellegadományozás.** Megírtuk más alkalommal, hogy nem szerencsés a bírói címkérdésnek a fizetési csoport jellegének adományozásában keresett megoldása. Igen szegényes fantázia az, amely más eszközt nem talált, különösen, mikor röptét anyagi eszközöknek gondja nem korlátozta. Megírtuk ugyanakkor azt is, hogy jobb megoldásig kívánatos volna legalább ennek a jellegadási rendszernek a kellő végrehajtása. E részben a következőket látjuk. Az utolsó jellegadományozás 1927. év augusztus hónapjában történt. Azóta nem kapták meg a felsőbb csoport jellegét azok a bírások sem, akik a státus rendszerében elérték a felsőbb csoportnak megfelelő illetményeket és akik ez illetményeknek elérésével a 26,645/1924. I. M. E. sz. rendeletig mintegy automatic kapták meg a felsőbb állás jellegét. Történt pedig ez olyan időkbén, a midőn más közigazgatási ágakban különösen bőven történt cím- és jellegadományozás. A most mult nyár derekáig sok héten át alig volt hivatalos lap ilyen adományozás nélkül és a kitüntetésben a magasabb és alacsonyabb állások viselői, fogalmazási, számvevőségi és segédhivatali tisztviselők egyaránt részesültek. Csupán a bírásoknak nem jutott belőle. Mi nem a történt adományozásokat bíráljuk. Az alkalom, amely e kitüntetések csoportosulását előidézte, bizonyára megfelelő volt és a kitüntetett tisztviselők bizonyára érdemes férfiak. Mi csak azt kérjük : miért maradt el éppen a bírásoknál az a jellegadományozás, amelyre nem is kellene különös alkalom és amely náluk lényegében nem is kitüntetés, hanem csupán a státus rendszerének teljes végrehajtása.

— **Az új jövedéki rendelet.** Ez is olyan rendelet, amely törvényként azonnali mód nem született volna meg. Bármily retrográd szándékú törvényhozás ült volna is össze, ezt a rendeletet így nem alkotta volna meg. Sokan együtt annyira bátrak a közhangulattal szemben nem lettek volna, hogy kódex gyanánt ezt a művet alkották volna meg. Csak egy ember, egy bizonyos gondolat-tal eltelve, íróasztal mellett, magánosságban teremt ilyen jogalkotást. Aki ezt a rendeletet megcsinálta, az nyilván nem óhajtott kritikát gyakorolni vagy pedig el volt tiltva attól, hogy kritikát gyakoroljon. Ügylátszik, a kodifikátor személyét utasítás kötötte,

mely így szólt : «ne merj egyebet tenni, mint összefoglalni az eddigi jövedéki eljárási joganyagot, bíráló gondolatoktól el vagy tiltva». Ám az utasítás kiadója — személy-e ez vagy testület-e, mindegy — megfontolni tartozott volna, hogy a jövedéki eljárási jogban régi, évtizedes, sőt évszázados joganyag úszik, amelynek kikampozása oly anyagokat is felszínre juttat, melyeket az élet és a fejlődés már régesrég mélybe süllyesztettek ; ezeket felszínre emelni azt jelenti, hogy az elsüllyedt, mérgező anyagok újból életerőre kelnek. De ha már az utasítás adója nem fontolta ezt meg, abban, aki a kodifikációt végezte, szkepszist, skrupulusokat és aggodalmakat kellett, hogy kiváltson a összefoglalás elvégzésekor egybekerült anyag. A kodifikátornak éreznie kellett, hogy az anyagalmazban töméntelen az olyan rendelkezés, amely többé nem hívható eleven életre, ha eddig hivatalosan még nem is temettetett el. Nem védheti meg ezt a rendeletet semmiféle olyan kijelentés, hogy nincs benne új, hanem minden régen meg volt már eddig is és ez a rendelet csak összefoglalás. Aki ezt mondja, az elfelejti, hogy törvények és rendeletek, ha nem helyezték is őket formálisan hatályon kívül, elveszthették hatályukat az élet erősebb parancsai által. Hová jutnánk, ha élne minden törvény, amely nem derogáltatott. Mert az új jövedéki rendelet ezt a szempontot figyelmen kívül hagyta, azért méltán rászolgált arra, hogy a közös felháborodás mielőbb félretolja. Ez a rendelet is eleven példája annak, hogy a még oly hiányos vagy még oly retrográd parlamenti és szavazati rendszer is jobb a rendeleti kormányzásnál.

— **Az International Law Association (Nemzetközi Jogi Egyesület) Varsóban ülésező XXXV. konferenciáján** az Országos Ügyvédszövetség kiküldöttei jelentős szerepet vittek. A konferencia teljes-ülésében dr. Oppler Emil igazgatótanácsi tag terjesztette elő a távollevő dr. Meszlény Artur budapesti osztályelnök dolgozatát a háborúnak a magánjogi szerződésekre vonatkozó hatásairól. A felszólaló hangsúlyozta, hogy ez az értekezés az egész magyar jogászvilág álláspontját tükrözi vissza a tekintetben, hogy a háború nem a polgári lakosság ellen folyik, a békeszerződések feladata pedig a háború likvidálása és nem a gazdasági háborúra való áttérés. A kereskedelmi választott bíróságok kérdésében szintén dr. Oppler Emil, az Országos Ügyvédszövetség nemzetközi jogi bizottságának társelnöke szólalt fel és azt indítványozta, hogy a konferencia hívja fel a Nemzetek Szövetségének figyelmét az 1927 szeptember 27-én létrejött ú. n. *genfi konvenció* hiányosságaira. E konvenció ugyanis nem tisztázta, hogy melyik bíróság legyen illetékes a választott bírósági döntések érvényességének eldöntésére és hogy mely jogterületnek joga szerint bíralandó el a döntés érvényessége. A nemzetközi kartelek tárgyában tartott ülésen dr. Király Ferenc ügyvezető titkár, mint a konferencia előadója a világgazdasági forgalomban ma nagy szerepet játszó, fontosabb nemzetközi kartelek szervezetének jogi elemzése után behatóan ismertette a nemzetközi kartel-magánjog és a nemzetközi kartelközjog aktuális jogi kérdéseit és fejtegette a megoldási lehetőségeket, majd azt javasolta, hogy egységes nemzetközi karteljogi szabályozás helyett a nemzetközi kartelek leggyakoribb megjelenési formájának : a *magánjogi társaságnak joga egységesíthessék*. Szerinte a magánjogi társaságok egységes jogába azután a nemzetközi kartelek helyes működésére vonatkozó főbb irányadó elveket is be lehetne foglalni. Úgy a bizottság, mint a teljes-ülés az előadónak dr. Koch E. Fritz társelőadó dolgozatával együtt beterjesztett javaslatát elfogadta, amelynek értelmében az Association megteszi a kezdeményező lépéseket a nemzeti és a nemzetközi kartelek joganyagának összegyűjtésére és egy nemzetközi karteljogi konvenció tervezetének megszerkesztésére. A *tisztességtelen verseny* bizottságában dr. Kelemen Frigyes Ottó tett indítványt a *hamis származási jelzők használata* ellen való védekezés hathatósabbá tétele érdekében, figyelemmel a *magyar mezőgazdasági terményekre, amelyeknek származási jelzőit külföldön utánozzák*. Dr. Lugmayer József a *szociális biztosítás* nemzetközi jogi vonatkozású kérdéseit ismertette és az itt felmerülő problémák napirendre tűzését sürgette. Indítványát a záró teljes-ülés egyhangulag magáévá tette és kimondotta, hogy a következő New-Yorkban tervezett konferencia napirendjére tűzi a szociális biztosítás nemzetközi jogi kérdéseinek tisztázását.

— **Egységes büntetőködész Svájcban.** A kantonok törvényhozási önállósága Svájc állami berendezkedésének egyik legjellegzetesebb alkotórésze. Talán épp a kantonális autonómiában

kereshetjük magyarázatát annak, hogy Svájcban a háromnyelvű és különböző műveltségű népesség a közös haza szeretetében annyira egybeforrott, mert nemzeti és faji sajátosságait a nemzetiségi határokat meglehetősen híven követő kantonok keretén belül kiélhetik. Természetes, hogy az államszövetség igyekszik a közjogi természetű törvényhozást központosítani. A gyámság, gondnokság, árvaügy a legtöbb kantonban különböző a szerint, amint a Code civil vagy a német BGB. hatása alatt alakult ki. Különösen érezhető azonban az egységes büntetőtörvénykönyv hiánya. A családi lopás egyik kantonban kihágás, másokban vétés, egyik kanton ismeri a halálbüntetést, másik tilalmazza. Hosszú előmunkálat után elkészült az egységes büntetőtörvénykönyv tervezete, az egyes kantonok büntetőjogának tett számos koncesszióval. Egyelőre csak a halálbüntetés eltörlését szavazták meg az összes kantonok, az egységes kódex tartalmi köre azonban a kompromisszumos tárgyalások során egyre szűkül, mert a kantonok erős ellenállást tanúsítanak. Figyelemreméltó ez a százados, sokszor elavult, a jog modern felfogásával gyakran ellentétben álló jogszabályokhoz szívós ragaszkodás és egyben intellektus azoknak, akik egy új kódex legfőbb érdemét abban látják, ha minél kevesebb marad meg benne a régiből.

Dr. K. S.

— **A vasúti felelősség néhány esete az Unió bírói gyakorlatában.** A st.-louis-i polgári fellebbviteli bíróság megállapítása szerint egy vasútvonal kalauzának első és legfontosabb kötelessége olyan esetben, amikor tudja, vagy legalább is alapos oka van feltételezni azt, hogy egy utas közveszélyes elmebeteg, a megfelelő óvintézkedéseket megtenni a többi utasok biztonsága, vagy az esetleges bántalmazások elleni megvédése céljából. Ha ezt elmulasztja, kötelessége azokat a körülményeket, amelyekről tudomása van, az utasokkal közölni, értésükre adván, hogy oly kocsi-ban utaznak, melyben őrizet nélküli elmebeteg tartózkodik, hogy ezeknek alkalmuk legyen saját biztonságuk végett a kellő elővigyázattal élni. A missouri törvényszék egyik határozatában kimondotta, hogy egy személyszállító vállalat kocsisának vagy kalauzának nem áll jogában kocsijára utas gyanánt fel nem venni valakit tisztán azért, mert az illető utas vak. A new-haveni fő-törvényszék elvi álláspontja szerint ellenben egy utazókocsi vezetője jogosítva van oly utas felvételét megtagadni, aki nagyfokú *iltasságot* árul el s ekként joggal feltehető, hogy ily helyzetében olyan cselekményt követhet el, vagy olyan nyilatkozatokat tehet, melyek a többi utasokra nézve ártalmasak vagy bosszantóak lehetnek, noha tényleg nem követett is el ilyen bántalmazó cselekményt s nem tett ilyen bosszantó kijelentéseket. A jowa-i bíróság egy felmerült konkrét esetből kifolyóan megállapította, hogy egy kalauz az illető vasútvonalon közlekedő utazókocsiról jogosítva van elutasítani az olyan utast, aki a vasúttársaság azon szabályát, mely az utazókocsikba *kutyák* bevitelét megtiltja, nem veszi figyelembe és kutyával utazik, melyet a kalauz megfelelő figyelmeztetése dacára onnan eltávolítani vonakodik.

Zs. B.

— **A budapesti Ügyvédi Kamara rendkívüli közgyűlésének határozatait,** melyeknek egy részével vezércikkünk foglalkozik, egész terjedelmükben közöljük: I. (Díjtartifa.) A kötelező ügyvédi díjszabásnak miniszteri szabályozása ez idő szerint nem kívánatos, de nem is szükséges, mert a budapesti első folyamodású kir. bíróságok évek óta oly díjszabást alkalmaznak, mely az ügyvédi karnak jogos igényeit ugyan nem elégíti ki teljesen, de a jogkereső közönségnek tudatába átment és a bírói gyakorlat szerint az anyagi igazságnak megfelel. A miniszteri tervezetben foglalt díjtartifa, melynek tárgyában az Igazságügyminiszter Úr még állást nem foglalt, oly megdöbbentő igazságtalanságokat tartalmaz, hogy annak vagy ahhoz hasonlónak életbeléptetése katasztrofális hatású lenne úgy az ügyvédi karra, mint a jóhiszeműen perlekedő közönségre, mert a díjtételek hihetetlen arányban való lecsökkentése és maximálása nemcsak az ügyvédi kar $\frac{3}{4}$ részének megélhetését tenné lehetetlenné, hanem gomba módra elszaporítaná az alaptalan — s immár kockázat nélkül vihető — pereket, amelyek a bíróság munkáját is jelentősen fokoznák. Kimondja a közgyűlés azt is, hogy az olyan kötelező díjszabás létesítése, amely a jelenlegi budapesti bírósági díjskálánál hátrányosabb feltételeket foglal magában, igazságtalannak tart s az ellen tiltakozik s hivatkozik arra, hogy az Igazságügyminiszter Úr a kötelező díjszabás létesítését az ügyvédi kar helyzetének javítására irányuló akció sorozata első láncszemének jelentette ki. Amennyiben a társ kamarák azonos állásfoglalása nem volna elérhető, a határozat külön felterjesztésben közlendő az igazságügyminiszterrel. — II. (Telekkönyvi magániroda.) A budapesti Ügyvédi Kamara 1928 szeptember hó 8-án tartott rendkívüli közgyűlése a legerélyesebben állást foglal az úgynevezett «Telekkönyvi magániroda» felállítását ellen. A Kamara köz-

gyűlése sérelmesnek tartja, hogy ilyen fontos és közérdekű jogszolgáltatási kérdésben az Ügyvédi Rendtartás 19. §-ának sérelmével az Ügyvédi Kamara előzetes tudomása és meghallgatása nélkül történt döntés és a Kamara, valamint az ügyvédi kar arról csupán a hírlapokból értesült. A Kamara közgyűlése nem tartja megengedhetőnek, hogy közhivatal és köztisztviselők hatáskörébe tartozó teendőket magánszemélyek díjazásért üzletszerűleg végezzék, a hatósági személyek felelőssége nélkül. A Kamara közgyűlése tiltakozik az ellen, hogy magánügyeknek ily irányú működését, amelyet a közérdekre és a jogkereső közönség érdekeire nagy mérvben aggályosnak, az ügyvédi karra pedig felette sérelmesnek tart, az igazságügyi kormány előmozdítsa és támogasson és megállapítja annak szükségét, hogy a magániroda működését lehetővé tevő kormányrendelet vagy rendelet haladéktalanul visszavonassék, annál is inkább, mert annak a veszélye is fenntarog, hogy ezen iroda működése szervezett zugirászáttá fejlődne ki. A közgyűlés elvárja a Kamara, összes tagjaitól, hogy ezen közérdekre ütköző és az igazságszolgáltatás érdekeivel éles ellentétben álló intézménytől minden vonatkozásban távol tartják magukat és ezen határozatát a kari becsület oltalmá alá helyezi. Végül utasítja a Közgyűlés a Kamara választmányát, hogy az ezen tárgyban hozott határozatát sürgős felterjesztésben hozza az igazságügyi kormány tudomására. — III. (Naptár rendelet.) Megállapítja a budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése, hogy a m. kir. belügyminiszter úrnak a naptárak utcai terjesztése tárgyában 1928. évi 21-iki kelettel 171,147/1928. VII. sz. alatt kiadott rendelete, amennyiben a naptárak utcai terjesztése engedélyezésének feltételeit meghatározza, az 1914 : XVI. tc. 11. §-ában foglalt törvényes szabályozástól a terjesztési szabadság hátrányára eltér; megállapítja továbbá, hogy a hivatkozott számú belügyminiszteri rendelet, midőn kívánatosnak jelzi a kiadandó naptárak anyagának a kultuszminisztériumban létesített naptárügyi bizottságnak leendő bemutatását, e téren valójában az előzetes cenzurát vezet be, melynek eltörlése képezi az 1848 : XVIII. tc. által megvalósított és az 1914 : XIV. tc. által fenntartott sajtószabadság lényegét; s habár az Ügyvédi Kamara közgyűlése a szóban lévő belügyminiszteri rendeletben kifejezésre jutó azt a célszót, hogy az alsóbb néposztályok az úgynevezett ponyvairodalom káros hatásaitól megóvassanak, a maga részéről is helyesnek ismeri fel, mindazonáltal áthatva a hosszas küzdelmekkel kivívott sajtószabadságban bírt nagy alkotmánybiztosíték örök időkre szóló fontosságától, a többször említett kormányrendelet hatályon kívül helyezését mondja ki szükségesnek s utasítja a Kamara választmányát, hogy ezen célból haladéktalanul intézzen indokolt felterjesztést a magyar kir. igazságügyminiszter úrhoz. — IV. (Jövedéki rendeletek.) A budapesti Ügyvédi Kamara 1928. évi szeptember hó 8-án tartott rendkívüli közgyűlése megnyugvással veszi tudomásul a magyar kir. pénzügyminiszter úrnak a hírlapok útján közzétett ama kijelentését, amely szerint a jövedéki anyagi és alaki büntetőjogot a közel jövőben az országgyűlés elé terjesztendő törvényjavaslatban kívánja szabályozni. A rendkívüli közgyűlés kifejezést ad annak a reményének, hogy a törvényjavaslat érvényben levő anyagi büntetőjogunk és büntetőperrendtartásunk alapelvein fog felépülni és hogy abban a közszabadság szempontjai kellőképpen meg fognak óvatni. A közgyűlés kifejezést ad annak a reményének is, hogy a javaslat a Kamarának előleges véleményezés céljából meg fog küldetni. Mivel azonban a magyar kir. igazságügyminiszternek 31,000/1928. I. M. sz. rendelete a jövedéki kihágások esetében követendő büntető bírósági eljárás szabályainak újabb megállapítása tárgyában, továbbá a magyar kir. pénzügyminiszternek 18,400/1928. számú rendelete a jövedéki büntetőjog anyagi szabályainak megalkotása és a jövedéki büntető eljárás szabályozása tárgyában folyó évi augusztus hó 1-én életbelépett, addig is, amíg a rendeletnek megfelelő módosítás, illetőleg ennek a joganyagának törvényhozási szabályozása megtörténik, a közgyűlés szükségesnek tart olyan kormányintézkedést, amelynél fogva a rendeletekbe felvett olyan, az érdekeltekre hátrányos rendelkezések, amelyet az eddigi gyakorlat hatályukat veszítettnek tekintett és nem alkalmazott, ezentúl se alkalmaztassanak. Egyben utasítja a közgyűlés a Kamara választmányát, hogy a rendeletek megfelelő módosítása érdekében illetékes helyen a szükséges lépéseket tegye. Különös feladatává teszi a közgyűlés a választmányának, hogy a védelem szabadsága érdekében sikrasszálljon s nevezetesen arra törekedjék, hogy a 18,400/1928. sz. P. M. rendelet 30. §. 47. és 51. szakaszai, valamint a 31,000/1928. I. M. rendelet 7. §-a összhangba hozassanak a Bp. 53. és következő §-aival, amelyeknek alapgondolata az, hogy a terhelt az eljárás minden szakában élhet védő közreműködésével. A 47. §-ban még az is kimondandó, hogy a védő ellen személymotoszás az e §-ban meghatározott előfeltételek mellett is csak bírói végzés alapján foganatosítható.

— **Új Magyar-Francia Szakszótár.** A napokban hagyta el a sajtót egy valóban hézagpótló mű: dr. Sömjen Géza ügyvéd, hites tolmács, a budapesti Francia Követség jogtanácsosa szerkesztésében megjelent Magyar-Francia és Francia-Magyar Jogi, Kereskedelmi és Közigazgatási Szakszótárának I. kötete, mely a magyar-francia részt tartalmazza és bőséges okiratmintákkal van kiegészítve. Az érdekeltektől szakkörökben igen jól ismerték és becsülték a munka első kiadását, mely azonban még a háború előtt

teljesen elfogyott. A szerző azóta állandóan gyűjtötte az anyagot a most megjelent, lényegesen bővült második kiadáshoz, mely az egész háborús és békeszerződési, valamint rekonstrukciós nomenklaturát felöleli, úgy, hogy a maga nemében tökéletesnek mondható — amennyire egy szorosan meghatározott fogalomkörű szó-tárnál ez egyáltalán lehetséges — különösen a francia és magyar műnyelvnek folytonos organikus fejlődése és változása mellett. A kötetet kiegészítő okiratminták a magánfelek jogügyleteihez és levelezéséhez nyújtanak értékes anyagot. A közokiratokat tartalmazó mintagyűjtemény a közeljövőben megjelenendő II. rész, a Francia-Magyar Szakszótár függeléke lesz. A mű rendkívüli áttekinthetősége, könnyű kezelhetősége és izléses, csinos kiállítása, úgy a szerző, mint a kiadó tudását és szorgalmát dicséri.

— **A jövedéki büntetőjog és eljárás magyarázata.**
I. A közeli napokban megjelenik *dr. Klug Emil* és *dr. Mahler Sándor* szerkesztésében az új jövedéki büntető rendeletek kime-
ritő kommentárja. A könyvet Grill Károly ismert kiadó cég adja ki a jogi zsebkönyvek gyűjteményében és körülbelül 320 oldalra fog terjedni. Szakszerű összeállításban, egyszerű, világos előadásban és a gyakorlat követelményeivel is számolva tartalmazza a könyv a vonatkozó teljes joganyagot, az új rendeleteket, felhasználható bírói gyakorlatot, alapos és részletes magyarázatokot és az adócsalásra vonatkozó jogszabályokat is. A jövedéki rendeleteket magyarázó esetleges pótrendeletet a kiadó az esetleges megjelenés után fogja az előfizetőknek díjtalanul rendelkezésére bocsátani. — II. Ugyancsak az új jövedéki büntetőjog- és eljárásról szóló rendeleteket adták ki magyarázatokkal ellátva *dr. Gyurmán Jenő*, *dr. Török Sándor* és *dr. Trettina József*. Ára 6 P 80 fill.

Inhalt. Die ausserordentliche Generalversammlung der Budapester Advokatenkammer. — *Dr. R. Ludvig*: Der Beruf des Anwaltes. — *Dr. J. Böhm*: Wiederaufnahmsklage gegen Zwischenurteile. — *Dr. D. Mautner*: Hauszinssteuerfragen. — *Dr. M. Teller*: Die deutsche Justiz (Eugen Schiffers Buch).

Ügyvédjelölt, gyors- és gépíró, hét évi irodai gyakorlattal, szerény igényekkel a pesti vagy a pestvidéki kamara területén állást keres. Cím a kiadóban. 914

Fővárosi ügyvéd tíz éves forgalmas irodával társulna fiatal kollégával, ki tökével rendelkezik. Cím a kiadóhivatalban. 919

Ügyvédjelölt, gyakorlattal, német nyelvtudással, állását változtatni óhajtja. Szíves megkeresések «Cum laude» jellegre kiadóra. 920

Közgazdaság.

A «Szikra» Magyar Gyűjtőgyárak Részvénytársaság augusztus hó 25-én Fleissig Sándor alelnök elnöklése alatt alapítókezelő rendkívüli közgyűlést tartott. A Svenka Tändstick Aktiebolaget (STAB) ugyanis a magyar kormányval kötött ismeretes szerződése értelmében kötelezettséget vállalt, hogy az egész magyar gyufaipart egy társaságban egyesíti. Ennélfogva a STAB apportként bevitte a «Szikra»-ba az albertfalvi, kecskeméti, tokaji, kiskunfélegyházi, szombathelyi és pesterzsébeti gyufagyárakat, továbbá ezek nyersanyag-, kész- és félgyártmánykészletét; az augusztus 25-én megtartott rendkívüli közgyűlés pedig kibocsátott 168,000 darab, egyenként 60 pengő, összesen 10.080,000 pengő névértékű «B» sorozatú új részvényt, melyek a STAB-nak e gyárak és egyéb értékek ellenében kiadatnak. A «Szikra» alapítókéje ezáltal 12 millió pengőre emelkedett. A fent felsorolt gyárak megszerzése folytán az egész magyar gyufaipar a «Szikra» Magyar Gyűjtőgyárak Rt. keretében egyesített, mely hivatva lesz az ország egész gyufaszükségletét kielégíteni. 918

Mindenemű

természettani, természettajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 208-95.)

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota.

287

MAGYAR KLASSZIKUSOK

40 kötetben

A Kisfaludy-Társaság megbízásából kiadja a Franklin-Társulat

Diszes egészvászonkötésben, finom famentes papiroson

Ára 148— pengő

Ez az új klasszikus kiadás feltűnő olcsósága mellett, a mai olvasó érdeklődéséhez mért első gyűjteménye a XIX. század klasszikus magyar irodalmának.

A nagyszabású sorozathoz

Gróf KLEBELSBERG KUNO

írt előszót.

Tartalma:

1. Kazinczy Ferenc művei. A bevezetést írta	Dézsi Lajos
2. Kisfaludy Sándor	« Tordai Anyos
3. Csokonai Vitéz Mihály	« Baltazár Dezső
4. Berzsenyi Dániel	« Kapi Béla
5-6. Kisfaludy Károly	« Galamb Sándor
7. Kölcsey Ferenc	« Radó Antal
8. Katona József	« Hevesi Sándor
9. Bajza József	« Négyesy László
10. Czuczor Gergely	« Lányi József
11. Garay János	« Sajó Sándor
12. Jósika Miklós	« Császár Elemér
13-16. Vörösmarty Mihály	« Berzeviczy Albert
17-20. Petőfi Sándor	« Pekár Gyula
21-24. Arany János	« Voinovich Géza
25-27. Tompa Mihály	« Ravasz László
28-29. Kemény Zsigmond	« Rákosi Jenő
30. Madách Imre	« Voinovich Géza
31-34. Gyulai Pál	« Kozma Andor
35. Szigligeti Ede	« Szász Károly
36. Vajda János	« Pintér Jenő
37. Péterfy Jenő	« Ambrus Zoltán
38. Beöthy Zsolt	« Kéky Lajos
39. Magyar népdalok	« Vargha Gyula
40. Magyar népballadák	« Vargha Gyula

A 40 kötet megjelent és egyszerre kerül szállításra

Kapható havi részletfizetésre is

a Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: Nagy Ferenc. — *Dr. Gallia Béla* kir. kúriai bíró: A szolgálati szerződés a Magyar Magánjogi Törvénykönyvben. — *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: Az «Alapítvány» a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — *Dr. Berczel Aladár* budapesti ügyvéd: Észrevételek a budapesti Tábla munkaügyi gyakorlatához. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXI. 7. — Magánjogi Döntvénytár. XXI. 8.

Nagy Ferenc.

Sokan, s mélyen gyászolják. Mert ő sokakat tanított, akik nem voltak tanítványai. Az ő könyveit nemcsak tanítványai forgatták s csak addig, amíg tanítványai voltak, hanem bíró, ügyvéd, mindenki, aki okulást keresett. Az ő tehetségének legnagyobb ereje a józanság és világosság: úgy tudott írni, olyan világosan, egyszerűen, hogy minden írása a gyakorlatiasságot és józanságot tükrözte és egyúttal példája a józan magyar gondolkodásnak. Így lett a magyar kereskedelmi jog kézikönyve, amelynek I. kiadása 1884-ben jelent meg, a legjelesebb tanítókönyv, amelyből két generáció meríti a jogi tudást és tanul egyúttal logikus gondolkozást. El lehet mondani, hogy aki ezt a könyvet megtanulta, az nemcsak ismereteket szerzett, hanem a magyar kereskedelmi jogot elsajátította a szónak abban az értelmében, hogy gondolkozásában asszimilálta.

Hogy mekkora haladást jelentett ez a könyv a magyar kereskedelmi jog dogmatikájában, amikor megjelent, azon Nagy Ferencnek, mint jogi írónak egész nagyságát lehet megmérni. Nem kisebb, mint Grosschmid állapította meg, «amidőn (Apáthy kereskedelmi joga után) közel nyolc esztendő után a második magyar dogmatikai mű világot lát vala», ezt Grosschmid irodalomszemléleti, saját felfogásával átszőtt összehasonlításában látjuk a maga teljességében azt a különbséget, amely az említett két munka között van. Grosschmid ebben méltatja Nagy Ferenc «jeles művének» kritikai szellemét, erős hazai felfogását, hogy a törvény egyes intézkedései összegéből annak mintegy szellemére emelkedik s «jelentőségét a kereskedelem mintegy specifice magyar jogi fogalmára irányzott eszmemenetnek...»

Ma, a mű megjelenésétől számított 44 év után megállapíthatni, hogy a Magyar kereskedelmi jog kézikönyve azóta sincs meghaladva, sőt megközelítve sem.

A műnek 1909. évben jelent meg VII., «a legújabb törvények és gyakorlat alapján átdolgozott» kiadása. Hogy ez az átdolgozás mit jelentett Nagy Ferenc felfogásában, kitűnik abból, hogy amikor e sorok írója évekkel ezelőtt ismételve kérdezte, hogy a VIII. kiadás, amelyre már régen szükség lett volna, mikor fog megjelenni, mindenkor azt felelte, még mindig nem készült el az időközben megjelent külföldi irodalom és ugyancsak a legutóbbi kiadás óta kifejlődött bírói gyakorlat feldolgozásával.

Mert Nagy Ferenc komolyan búvárkodott az irodalomban és bírói gyakorlatban is, azalatt érte a külföldi irodalmat is, aminthogy a külföldi intézményeket is vizsgálata körébe vonta. A külföldi irodalom Nagy Ferencnél nem kizáróan a német jogi irodalmat jelenti, a bírói gyakorlat életelevení forrásából pedig összehasonlíthatatlanul többet merített, mint ennek a szakjognak bármely rendszeres feldolgozása. Mértékül szolgálhat, hogy még a Neumann-féle kommentárban is, amely valamikor igen népszerű volt és amelyet Nagy Ferenc kézikönyve szorított ki, noha a

gyakorlat embere, nálunk jobbadán idegenkedik a rendszertől, a magyar bírói gyakorlat eredményei igen sokkal fogyatékosabban vannak felhasználva.

Ugyanazon összehasonlításban Grosschmid azt is kiemeli, hogy Nagy Ferenc a kozmopolit-tételek sajátos magyar felfogását adja, melyet a törvényből mintegy kinöveszt. Írásai olvasásánál valóban a magyar humusra kell gondolnunk, a magyar talajra, amelyben tehetsége és írói tulajdonságai: a józanság és világosság, úgyszintén emberi kvalitásai: a nyugodt, kiegyenlített harmonia, a józan belátás, a mértéktartás gyökereznek. A magyar földből táplálkozó ezek az alaptulajdonságok jellemzik minden művét. Alaposság, merő világosság komplex kérdésekben is, józanság, nyugodt, objektív ítélet. Oly világosság, amely az okok mélyéig terjed, s a magyarázattal soha nem marad adósunk. Innét műveinek tanító értéke és népszerűsége. Ezek a tulajdonságok teszik azokat tanulságossá, mélyé, bármi legyen tárgyuk, akár a kereskedelmi jog, akár a kereskedelmi törvény reformja, akár a váltójog, akár a magyar polgári törvénykezés rendje, akár tengerjogi, akár szövetkezeti jogi törvényelőkészítés, akár elnöki megnyitók. Szelleme, jogi műveltsége sokoldalú volt, de minden művén ugyanazon bélyeg. Ezek a tulajdonságok, a természetesség, a józan magyar gondolkodás, a gyakorlatiasság magyarázzák, hogy váltójogi kézikönyve Plósz klasszikus műve után is, melyhez stílje körülbelül úgy viszonylik, mint Windscheidé vagy Dernburgé, Kuntze ma is kitűnő, de nehéz vértetű római jogi kézikönyvéhez, értékes tudott lenni. Hangjában, gondolkodásában teljes az egység, felfogása és módszere mindenütt ugyanaz. Róla csakugyan elmondhatni, hogy a stíl az ember. Még világnézetében is ez érvényesült. Reális alapra épített mindig, gondolkodása soha nem szakadt el az élettől, melynek számos oldalát ismerte, a tudománynak gyakorlati érvényt szerzett.

Ezért legnagyobb ő mint professzor, mint pedagógus, mint tanítómester. Van abban valami szimbolikus, hogy amikor meg kellett válnia katedrájától, élete lángja kialudt.

Ehhez mérve még az a veszteség is kisebb, amely a Magyar Jogászegyletet, melyet biztos kézzel vezetett és az Országos Jogászegyűlést, melyet újra életre hívott, érte az ő elhunytával.

Angyal Dávid panasza, hogy a magyar irodalom mesterei mélyen vannak eltemetve, még inkább áll a magyar jogtudomány elhunyt nagyjaira. A mi korunk nem hálás. De Nagy Ferenc emlékét még sokáig fogják őrizni művei, s az a sok tanítványa, akik az elhunyt tanítómesternek köszönhetik tudásuk alapját.

Dr. Sebestyén Samu.

A szolgálati szerződés a Magyar Magánjogi Törvénykönyvben.

I.

A modern jogtudomány kiemelte a szolgálati viszonyt a bérleti szerződés köréből és a locatio conductio operarum csoportját önálló szolgálati szerződés gyanánt kezeli. Ezzel komoly gazdasági szükségnek tett eleget. A gazdasági élet kapitalizálódásával mindig több és több gazdasági alany számára vált lehetetlenné az önálló kereső foglalkozás és mindig több és több egyén kénytelen munkaerejét díjazásért másnak átengedni, azaz szolgálatba lépni. A magánjogi címen alapuló szolgálati viszonynak mind szélesebb

körökre kiterjedése tehát társadalom-politikai jelentőséget kölcsönöz azoknak a jogszabályoknak, amelyek ennek a szolgálati viszonynak rendjét meghatározzák.

Az általános jogi szabályozást jóval megelőzte a szolgálati ágak különböző fajaira vonatkozó speciális törvényhozás, mely szükségessé vált a házi, gazdasági cselédekre, gazdatisztekre, ipari és kereskedelmi alkalmazottakra, stb., amely viszonyok éppen a szolgálat különös természete szerint ezután is külön szabályozás tárgyai lesznek; úgy, hogy a Magánjogi Törvénykönyv csak kerettörvényül szolgálhat, mely általános szabályt állít fel, de nem derogál a speciális jogszabályoknak, hanem irányadó lesz, ha a speciális törvényben a vitás kérdés nincsen eldöntve, vagy ha az illető szolgálati viszonyra ilyen külön törvény nincsen. A kerettörvénynek ez a természete önként felállítja azt a követelményt, hogy a szabályozás a szolgálati jogviszony körébe vonható minden szerződésre kiterjedjen, mert különben az az anomália állhat elő, hogy a munka jogviszonyainak egyrésze, mely más hasonló jogviszony kereteibe be nem szorítható, nélkülözni fogja a törvényes szabályozást; ami pedig akkor, midőn az egyetemes kódex a magánjog egész területét rendezni fogja, nem volna kívánatos.

Ebből a szempontból két irányban kell vizsgálni a javaslatot: 1. mit tekint szolgálatnak? 2. minő szolgálatok jogviszonyait szabályozza?

A Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslata 1550. §-ában a szolgálat fogalmát nem határozza meg, hanem mint tudottat fogadja el. Szolgálatok teljesítéséről beszél, szemben a vállalkozási szerződéssel, melynek tárgya meghatározott mű előállítás, ami nemcsak dolog készítésében vagy átalakításában, hanem munkával elérhető más eredményben is állhat (1580.); továbbá szemben a megbízással, melynek az a tárgya, hogy a megbízott a reábizott ügyet a megbízó akaratahoz képest és érdekeinek megfelelően ellátja. (1616. §.) Kétségtelen tehát, hogy a javaslat a doktrinának azt az álláspontját fogadja el, hogy a szolgálat tárgya munkaerőnek díjazás ellenében való lekötése és nem maga az eredmény, mint a vállalkozási szerződésnél, esetleg a megbízásnál. Az a körülmény, hogy a lekötött munkaerőnek szerződésszerű kifejtése mégis bizonyos eredményt idéz elő, hogy az alkalmazott szolgálatok körében bizonyos művet állít elő, vagy munkával elérhető más eredményt teremt, nem változtat a viszonyok szolgálati jellegén.

A javaslat nem kívánja a munkaerő kizárólagos lekötését sem, mert az 1573. §-ban ismer olyan szolgálati viszonyt, mely a munkavállaló munkásságát részben vagy túlnyomó részben elfoglalja; amiből következik, hogy ismer más szolgálati viszonyt is, amely e munkásságot nem foglalja el egészben. E szerint a könyvelő, ki csak a nap bizonyos óráiban könyvel, az órákat adó tanító, az idényhez kötött munkás, a cukorrépa átvető, a nap bizonyos órájában vízfordásra vagy más munkára szerződött munkás: mind szolgálatot teljesítőnek tekintendők. Másrészt nem kívánja a javaslat a szolgálati viszony állandóságát sem, mint azt az első tervezet 1625. §-a tette, mert az 1571. §. a napi bérest és napszámot, akinek szolgálata ellenkező kikötés nélkül egyik napról a másikra felmondható, szintén a szolgálati szerződés munkavállalói közé sorozza.

A szolgálat fogalmának meghatározásában tehát a javaslat elég tág körben mozog. Más kérdés, vajjon az általa szabályozott szolgálatok köre nem túl szűk-e? A német Ptkv. 611. §-a minden elképzelhető szolgálatra kiterjed. (Dienste jeder Art.) A svájci kötelmijogi törvény 319. §-a szintén csak általánosságban szól «Leistung von Diensten»-ről. Sőt 361. §-a a szolgálati szerződés előfeltételeinek fennforgása esetén a szolgálati szerződés szabályait kifejezetten alkalmazni rendeli olyan viszonyokra is, amelyekben tiszteletdíjért olyan munka teljesítendő, mely különös tudományos vagy művészeti képzettséget előfeltételez. Ezzel szemben a magyar Ptkv. első tervezete 1600. §-ában kizárólag a háztartásban, gazdaságban, üzleti körben teljesítendő szolgálatokat szabályozta, az 1625. §. pedig az ezektől különböző szolgálatokra csak akkor rendelte a szolgálati szerződés szabályainak alkalmazását, ha állandó alkalmazási viszony forog fenn.

A mostani javaslat tovább megy, mert az 1550. §-ban a szolgálati szerződés körébe vonja nemcsak a másnak háztartása, gazdasága és üzlete körében vállalt szolgálatok teljesítését, hanem az egyéb vállalat vagy kereső foglalkozás körében vállalt szolgál-

latokat is, sőt bizonyos korlátozással ide sorozza a másnemű szolgálatok teljesítésére vállalt szerződési kötelezést is, de csak akkor, ha azt a felek ilyen szándékkal kötötték, amely szándék mellett vélelmet állít fel arra az esetre, ha a munkabért időszertint határozták meg.

Kétségtelen tehát, hogy a javaslat az előbbi tervezetekkel szemben lehetőleg széles körre kívánta kiterjeszteni a szolgálati szerződés szabályait, midőn kiterjesztette azokat minden kereső foglalkozás körére és a felek szándéka szerint másnemű szolgálatokra is. Vajjon megáll-e ezzel a szabályozással szemben a panasz, melyet igen tekintélyes oldalról olvastunk,* hogy a javaslat a szellemi munka hátrányára bifurkál és kirekeszti az orvos, ügyvéd a mérnök és még számtalanok munkáját a szolgálati szerződésből a nélkül, hogy más minősítéseket honosítana meg? Ha a munka gazdaság, háztartás, üzlet, vállalat vagy más kereső foglalkozás körében vállaltatik, a javaslat világos szövege szerint a szellemi munkát végzőre nézve is szolgálati viszony forog fenn. A vállalat jogtanácsosa, mérnöke, építész, orvosa, a magánorvos segédorvosa, az ügyvédjelölt, akiknek munkaereje szolgálatok teljesítésére van lekötve, a kereső foglalkozás gyanánt vezetett tanintézet tanára, stb. szolgálati szerződést kötöttek, amire nézve az eddigi bírói gyakorlat szerint sem volt kétség. Más esetekben a javaslat a felek szándékát kutatja. Ilyen esetek lehetnek pl. a nem kereső foglalkozás körében alkalmazott magántitkár, házitanító, nevelő, házi-orvos, a magán egyén állandó ügyvédje, az ápolónő stb. akiknél a mai jog szerint is kétséges, vajjon szolgálati viszony forog-e fenn, különösen akkor, ha a díjazás nem időszertint, hanem a tevékenység mértéke szerint történik. Azonban itt nem az a kérdés, vajjon ezekre a szolgálatokra kiterjednek-e a szolgálati szerződés szabályai, hanem ezt megelőző a kérdés, vajjon magát a tevékenységet szolgálatnak, vagy mű előállításával, illetőleg munkával elérhető eredményre vonatkozó vállalkozásnak kell-e tekinteni. Ezt pedig mindig az eset körülményei szerint kell elbírálni.

Nézetem szerint sokkal helyesebb volna, teljesen mellőzni a taxatív felsorolást, és a német és svájci törvények mintájára a szolgálati szerződés szabályai alá vonni mindennemű szolgálatot. Ilyen szövegezés mellett is adott esetben a bírónak kell majd eldönteni, vajjon szolgálatról vagy vállalkozásról van-e szó.

Az 1550. §. a szolgálati szerződés lényeges kellékét a munkaadó részéről abban látja, hogy ez utóbbi a munkavállaló szolgálatával szemben meghatározott ellenérték — munkabér — fizetésére kötelezi magát. Az élet ezt a határvonalat is áttörte. Megtörténhetik, hogy a munkavállaló a munkaadó üzletében vagy más vállalatában kötelezi magát ugyan szolgálatok teljesítésére, de munkabérét nem a munkaadótól, hanem másoktól kapja. Így a pincér rendszerint nem kap fizetést a munkaadótól, hanem csak a vendégektől kap borraivalót, holott lényegileg a kávé vagy vendéglős részére teljesít szolgálatot; sőt a fizetőpincér, aki a vendégeket egyáltalában nem szolgálja ki, hanem csak a fizetést veszi át tőlük, nem csak ezektől kap borraivalót, hanem még a budapesti szokás szerint a kávésnak vagy vendéglősnek is fizet jutalékot. Ennek a jogviszonynak egész természete a munkavállaló oldaláról kétségtelenül szolgálat és nem vállalkozás. A munkaadó részéről az ellenérték szolgáltatása pedig abban áll, hogy módot és alkalmat nyújt neki, hogy szolgálata ellenértékét a vendégektől beszédhesse. A definíciónak tehát olyannak kellene lenni, mely a szolgálatoknak ilyen fajtáját sem zárja ki a szolgálati szerződés kereteiből.

II.

A szolgálati szerződés tartalmát a javaslat is általánosságban a felek megegyezésére bízza, azonban bizonyos normál szabályt maga is megállapít és azonkívül bizonyos rendelkezések tekintetében megköti a felek szerződési szabadságát.

A kollektív szerződésről, a munkarendről szóló és speciális törvényekbe való szabályokat a javaslat igen helyesen mellőzi. Ellenben nem tartanám helytelennek, ha intézkednék az ú. n. normál szerződésről a svájci kötelmi jogi törvény 324. §-ának mintájára, mely szerint a szövetségi tanács a kantonok által kijelölt hatóságok, érdekelt hivatások szervezeteinek vagy közérdekű egyesületeinek meghallgatása után, a szolgálati és tanszerződés

* Jogállam. XVIII. évf. 311. lap. Dr. Kőnig Vilmos: A Magánjogi Törvényjavaslat.

egyes fajainak tekintetében normál szerződéseket állapíthat meg, melyek tartalma szerződési akaratként tekintendő, ha a felek attól eltérő írásbeli megállapodásra nem léptek. Célszerűnek tartanám ilyen rendelkezésnek beiktatását azért, mert sok vitát és kétséget kiküszöbölhetne és számos pernek elejét vehetné.

Magának a törvénynek normál szabályai, amennyiben az azoktól való eltérés eltöltve vagy korlátozva nincs, a felek szerződésével módosíthatók. A javaslat szerint a szolgálati szerződés essenciális kötelezettségei: a szolgálat teljesítése a munkavállaló, és a munkabér fizetése a munkaadó részéről. A javaslat hallgatással mellőzi a munkaadó foglalkoztatási kötelezettségét és a munkavállalónak a szerződéses munka elvégzéséhez való jogát, és a kérdésnek csak a munkabérre kiható részét szabályozza, kétféle vonatkozásban. Nevezetesen a 1553. §-ban, t. i. ha a munkabért a munka eredmény szerint határozták meg, a tényleg elért eredményen felül azt az eredményt is a munkavállaló javára kell számítani, amelynek elérését a munkaadó hibája, vagy az ő személyében, vagy érdekkörében beállott körülmény hiúsította meg, különösen, ha a munkaadó a munkavállalót kellő munkával el nem látta, vagy a kellő munka eredmény elérését, a munkaadó részéről szolgáltatott anyagnak vagy munkaeszközöknek hiányossága, vagy a munkaadó utasításainak helytelensége okozta; továbbá az 1559. §-ban, mely szerint a munkavállaló nem veszi el jogát a munkabérre azzal, hogy a munkaadó a szolgálatok elfogadásával késlekedik, vagy ha a szolgálatok teljesítése olyan véletlen eset következtében válik lehetetlenné, mely a munkaadó személyében vagy érdekkörében állott elő.

A foglalkoztatáshoz való jog a munkaadó részéről kétségtelenül meg van állapítva, amint azt a svájci törvény 331. §. és 332. §-a kifejezetten és a német törvény 615. §-a a mi javaslatunknak megfelelően kimondja, de egyik törvény sem állította vele szembe a munkaadó munkáltatási kötelezettségét és a munkabér fizetésére való jogn kívül a munkavállalónak azt a jogát is, hogy a munkaadótól szolgálatának igénybevételét követelhesse, olyan módon, hogy annak elmulasztásához a munkavállaló szerződés elállási, illetőleg azonnali hatályú felmondási jogát fűzné.

A kérdés mindenestre igen nehéz. Nem minden munkavállalóra nézve fontos, hogy állandóan foglalkoztassák. A házi cseléd nem fog sérelmet érezni, ha nem dolgoztatják; a kocsisnak legfeljebb önérzetét fogja sérteni, ha nem ültetik a bakra. Ámde igen sok munkavállalónak fontos érdeke fűződhetik ahhoz, hogy a munkából ki ne kapcsolassék, mert ezáltal a munkában való gyakorlata, gazdasági értéke és e mellett jóhírveve lehet veszélyeztetve. Viszont a munkaadónak is lehet fontos érdeke, hogy olyan alkalmazottat, akit azonnali hatályú felmondással nincsen ugyan oka elbocsátani, de akinek munkára való képessége hiányos, akinek kellemetlen személyes tulajdonságai vannak vagy ha saját üzemének, gazdaságának, háztartásának viszonyai megváltoztak, ténylegesen ne foglalkoztassa. De az sincs indokolva, hogy a munkaadó olyan munkavállalóval szemben, akit foglalkoztatni nem akar vagy nem tud, a szolgálati viszonyt továbbra is fenntartsa és hogy őt a munkából állandóan kizárva a felmondási időnek munkanélküli kitérésére szorítsa és ekként jogait vele szemben amannak hátrányára chikanizozva gyakorolja. A munkához való jog következményeinek megoldása az egyes foglalkozási ágak speciális törvényhozására tartoznék ugyan, de nézetem szerint már a kerettörvényben is ki kellene mondani, hogyha a foglalkoztatás a munkavállalónak fontos érdeke és ha a munkaadó őt alapos ok nélkül nem foglalkoztatja, joga legyen a munkavállalónak a szerződést azonnali hatállyal felbontani. Ebben osztom dr. König Vilmos álláspontját, de a kártérítési igény kimondását nem tartom szükségesnek, mert a munkavállaló ezt az azonnali kilépéssel elháríthatja és a felmondási időre járó illetményeit megkaphatja.

Feltűnő, hogy a javaslat a munkavállaló kötelezettségeiről nem rendelkezik részletesen, hanem csak az 1551., 1558., 1577. és 1578. §-okban írja elő, hogy a szolgálatot kétség esetén személyesen tartozik teljesíteni, hogy rögtöni hatállyal fel lehet neki mondani, ha nem tesz eleget a szerződésből folyó kötelezettségeinek, továbbá, hogy kártérítésre köteles a szerződési viszony időelőtti megszakítása miatt, ha a rögtöni hatályú vagy időelőtti felmondásra ő adott okot. A szabályozás eme szüksévségét nem hibaként említem, mert hiszen a munkavállaló kötelezettségeit általábanosságban a szolgálati szerződés tartalma fogja megállapítani.

Ámde a már említett normál szerződés a munkavállaló kötelezettségeit lényegesen precizirozhatná.

A javaslat szabályai egyebekben a munkavállaló jogaira és a munkaadó kötelezettségeire vonatkoznak. A munkaadó munkabért kikötés nélkül is tartozik fizetni, ha a szolgálat díjtalan elvállalása nem feltételezhető; a munkabér mennyisége megállapodás és hatósági díjszabás hiányában a helyi szokás szerint igazodik; kétség esetében a szolgálathoz való jog át nem ruházható. A javaslat szabályozza a munkabér fizetésének megállapodás vagy helyi szokás hiányában való fizetési idejét és megállapítja, hogy a munkaeredmény szerinti munkabérből a munka előrehaladásához képest a munkaadó előleget köteles fizetni. A javaslat 1552. §-a szerint azonban a munkavállaló nemcsak ebben az esetben, hanem egyéb esetekben is követelhet bérelőleget, ha tekintettel szorult helyzetére, ezt a méltányosság megkívánja. Más kérdés az, hogyan fogja az alkalmazott érvényesíteni az előleghez való jogát? A szolgálati viszony tartama alatt a perindítás nemcsak kényelmetlen, de nem is célra vezető, mert mire a per befejeződnék, az előleg már régen esedékessé vált és a szorult helyzet enyhítésének célját el nem éri. E kötelezettség nem teljesítésének tehát nem lehet egyéb hatályt tulajdonítani, minthogy a munkavállaló a szerződést rögtöni hatállyal, vagy idő előtt felbonthatja és kártérítést követelhet.

A javaslat korlátozza a munkaadónak beszámítási jogát a munkavállaló és hozzátartozóinak eltartására szükséges munkabér követelésével szemben; a jogvesztés kikötését; a nem pénzben meghatározott szolgáltatások kiszolgáltatási idejét; az 1559—1567. §-ok a munkavállaló munkabérének és személyiségének védelmét biztosító jogokat részletezik. Az 1569. §. a munkaeredmény megvizsgálására és elfogadására vonatkozó szabályokról rendelkezik, míg az 1570—1579. §-ok a szolgálati viszony felmondását szabályozzák.

Igen nagy jelentőségű a szerződési szabadságnak a munkavállaló védelme szempontjából való korlátozása. Ezt a javaslat négy irányban teszi.

1. Az 1554. §. azt a megállapodást, mely a munkavállalót kötelezi, hogy pénzben meghatározott munkabérének kiegyenlítésére másnemű ellenértéket fogadjon el, nem mondja világosan érvénytelennek, hanem csak ahhoz a korláthoz fűzi, hogy a munkavállaló hátrányára nem lehet érvényesíteni. Ez a rendelkezés helyes, mert nem minden másforma ellenérték lehet káros a munkavállalóra nézve, érdekei védelmére tehát elegendő, hogy a hátrányos megállapodások érvényesítését zárják ki.

2. Az 1556. §. nem zárja ki az olyan kikötés érvényességét, mely szerint a munkavállaló a munkaszerződésből folyó kötelezettségeinek nem teljesítése vagy nem kellő teljesítése esetére megszolgált munkabérét egészében vagy részben elveszti; érvényességnek feltételül azonban az okiratba foglalást írja elő. Egyúttal mentesíti a kikötött hátrány alól a vétlen munkavállalót és megengedi a jogvesztésnek kötbér módjára való mérséklését.

Ezt a rendelkezést aggályosnak tartom. Az okiratban való kikötést, mint érvényességi kelléket csak a bizonyítás egyszerűsítése és az indokolhatja, hogy az írásbeli kikötésnél a munkavállalónak inkább módjában lesz megfontolni, mivel biztosítsa szerződéses kötelezettsége teljesítését. A megszolgált munkabér elvesztésének kikötése azonban igen súlyos joghátrány, mely megfosztja őt munkája eredményétől és megélhetése lehetőségétől. Ezért meg kell fontolni, vajjon szabad-e az ilyen kikötésnek érvényességét általábanosságban megengedni. A munkaadónak igen fontos érdekét kell megsérteni, igen súlyos kárt kell neki okozni, hogy munkavállalója megszolgált munkabérét elvonhassa. Ezért a jogvesztés kikötését csak az 1550. §. határai között, tehát csak olyan károk megtérítése erejéig engedném meg, melyeket a munkavállaló a szolgálati szerződésből folyó kötelezettségei megsértésével a munkaadónak szándékosan okozott.

3. Az 1568. §. szerint a munkavállaló munkabérének és személyiségének védelmét biztosító, és az 1559—1567. §-okban körülírt jogairól előre le nem mondhat, sem előzetesen olyan megállapodást nem létesíthet, amely e jogokat az ő hátrányára csorbíthatja. E jogok pedig a) hogy a munkavállaló nem veszi el jogát a munkabérre a) ha a munkaadó a szolgálatok elfogadásával késik vagy ha a szolgálatok teljesítése olyan véletlen eset következtében válik lehetetlenné, mely a munkaadó személyében vagy

érdekkörében áll elő (1559. §.), β) ha saját, személyében beálló okokból, de hibáján kívül, aránylag rövid időn át a szolgálat teljesítésében akadályozva van; (1560. §.)

b) ha a munkaadónál ellátást élvező munkavállaló a szolgálati viszony tartama alatt megbetegszik vagy balesetet szenved, gyógyításáról vagy ápolásáról a munkaadó köteles gondoskodni; ha pedig bármelyik munkavállaló hibáján kívül a szolgálat következtében betegszik meg vagy szenved balesetet, a gondoskodás tartama három hónap, kivéve természetesen, ha e gondoskodás alól a munkaadó a munkásbiztosító pénztár vagy más intézmény útján mentesül; (1561., 1562. §-ok.)

c) hogy a munkaadó köteles minden óvintézkedést megtenni és nem szabad a munkavállalót erejét meghaladó, reá nézve ártalmas munkára alkalmazni; (1563—1564. §.)

d) hogy a munkaadó köteles a munkavállaló személyes ügyei ellátására, vallásos kötelezettségei gyakorlására, valamint pihenésre megfelelő időt engedni; (1565. §.) végül

e) hogy a munkavállaló személyében szenvedett károkért a köteleességét nem teljesítő munkaadó a személy ellen elkövetett tiltott cselekményeken alapuló kártérítés szabályai szerint, — ha pedig hibáján kívül mulasztotta el kötelezettségét, a méltányos kármegosztás korlátai között felel.

Az 1568. §. rendelkezésében az a kifogás alá eső, hogy csak az előre való joglemondást vagy csorbítást zárja ki, ellenben érvényesnek jelent ki minden utólagos megállapodást, melyekkel a munkavállaló a törvényben biztosított eme jogairól lemond. Általánosságban ezt mindenkor aggályosnak tartom. Mikor lesz erről szó? Mikor a szolgálati viszony megszűnik és a megszüntült illetmények kielégítésére kerül a sor. A munkavállaló rendszerint abban a helyzetben van, hogy állását elvesztette, jövője bizonytalan, jövedelme nincs és így a munkaadónak módjában áll a munkavállalónak ezt a szorult helyzetét kihasználni és visszatartani járandóságait, ha nem mond le olyan igényekről, melyek a javára szóló említett §-ok értelmében a munkaadó késedelméből, vagy személyisége védelmének elmulasztásából eredő kára folytán származtak. A munkavállaló ebben a kényszerhelyzetben a között lesz majd kénytelen választani, hogy kevesebbet fogadjon el, vagy egyelőre semmit sem kap és perelni kell. Ha a törvény komolyan védelmet kíván nyújtani a munkavállalónak, azt nyújtsa akkor is, mikor állását elhagyja. Ezért éppen a munkabér és a személyiség védelmére vonatkozó jogok tekintetében kimondanám, hogy azokról szerződésileg általában, tehát sem előzetesen, sem utólagosan nem lehet lemondani.

Az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 23. §-a kereskedősegedekre valamint a kereskedelmi és ipari vállalatok tisztviselőire nézve érvénytelennek nyilvánítja a szolgálati szerződésnek a felmondási időre és végkielégítésre megállapított és e rendeletben foglalt szabályoktól az alkalmazott hátrányára eltérő kikötéseit. Ez az intézkedés hiányzik a magánjogi törvényjavaslatból. Nézetem szerint ennek az intézkedésnek fenntartása mellett igen fontos szociális okok szólnak, annál is inkább, mert a törvényben megállapított normál felmondási idők, eltekintve a vezető állásban lévők felmondási idejétől, meglehetősen szerények. Itt is ki kellene mondani, hogy a törvény adta határidőkről utólagosan sem lehet érvényesen lemondani. Erre fokozottabb mérvben állanak azok az okok, melyeket az 1568. §-nál felhoztam.

A munkavállalót védi az 1574. §. abban a tekintetben, hogy az öt évnél hosszabb időre vagy valamely személy élettartamára kötött szolgálati szerződést a munkavállaló öt év eltelté után a törvényes felmondási idő betartásával felmondhatja és e jogról való lemondást nem engedi meg. Ezt a rendelkezést csak helyeselni lehet.

Az 1576. §. szerint fontos okból bármelyik fél időelőtti felmondhatja a szolgálati viszonyt törvényes felmondási idő betartásával. Ilyen fontos oknak kell tekinteni azt is, ha a felmondó fél személyi vagy vagyoni viszonyai időközben hibáján kívül akként változtak meg, hogy a szolgálati viszony folytatása érdekeinek jelentékeny sérelmével járna. A javaslat rendszere kétféle szerződést ismer: határozott vagy határozatlan időre kötöttet. A határozott időre kötött szerződés a kikötött vagy a szolgálatok természetével meghatározott idő elteltével önként megszűnik, a határozatlan időre kötöttet azonban csak felmondással lehet felbontani. Az idő előtti felmondásról tehát a javaslat értelmében is csak a határozott időre kötött szerződésnél lehet szó, amely esetben a

munkavállaló rendszerint kártérítést, illetőleg a felmondási időre járó illetményeket és végkielégítést követelhet. Igazat kell adnom dr. König Vilmosnak, hogy a törvényes felmondási időekkel valamint a szerződésileg kikötött hosszabb felmondási időekkel és végkielégítésekkel szemben bizonyos védelmet érdemel a munkaadó is, ha gazdasági exsisztenciáját veszélyeztetné ezeknek a nagy illetményeknek megfizetése, miért is ennek a feltételnek fennforgása esetén a felmondási idő tartamát meg kellene szorítani.

Nem rendelkezik a javaslat a munkaadó csődjében és fizetési képtelenségében, illetőleg kényszeregyessége esetén a felmondási időre eső illetmények sorsáról. Itt is helyes volna megállapítani, vajjon a csődtörvény vagy kényszeregyességi rendelet, avagy az 1910/1920. M. E. sz. rendelet szabályai nyerjenek-e alkalmazást és nem kellene-e e két utóbbinak szabályait precizírozni, és szűkebb körre szorítani, mert a túlmagas felmondási időre járó illetmények és végkielégítések nemcsak a többi hitelező kielégítési alapját, hanem az eljárás költségeinek fedezésére szükséges vagyont is elvonhatják.

Ezek a kritikai megjegyzések semmit sem kívánnak levonni a törvényjavaslat érdemeiből és erősen szociális szelleméből, mely a munkavállaló anyagi és erkölcsi érdekeinek védelmét célozza.

Dr. Gallia Béla.

Az «Alapítvány» a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.

I.

Keves oly része van a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának, amelyik több vitára adhat alkalmat, mint az «Alapítványról» szóló fejezet. Ennek oka egyfelől a matéria sajátosságában rejlik, mert ugyan az alapítványnak a jog metafizikájába vágó lényege felől egy könyvtárra valót írtak, de még ma sem állapodtak meg a jogtudomány művelői. Másfelől pedig az alapítványnak szabályozása bizonyos vonatkozásokban átlépi a magánjog mesgyéjét és behatol a közjog területére. Ilyen kérdések, hogy milyen célú alapítványok létesíthetők, hogy az alapítványok létesítéséhez kormányhatósági jóváhagyás kell-e, s mily formában? — hogy mily feltételek mellett szüntethet meg a kormányhatóság az alapítványokat és hogy a megszünt alapítványok vagyona az államkincstárra száll-e át? — meghatározása azon feltételeknek, amelyek fennforgása esetén az alapítvány célja megváltoztatható s a kezelő szervtől elvonható, stb. . . . , mind oly kérdések, amelyeknek eldöntésénél szerepet játszik, hogy az állam közjogi szervezete inkább a kormányzati hatalom vagy pedig inkább az állampolgárokat megillető jogok, s szabadságok erősítésére van-e irányozva.

Mindezen körülmények elegendő okul szolgálhattak, hogy a Polgári Törvénykönyv bizottsági szövege az alapítvánnyal nem foglalkozott, hanem annak szabályozását külön törvénynek tartotta fenn.¹

A Polgári Törvénykönyv első szövege ellenben foglalkozott az alapítvánnyal s ezen cím alatt túlnyomó részben szolgáltag lemásolta a német BGB. rendelkezéseit.

A M. T. nem zárkózott el az alapítvány szabályozása elől. Böven felhasználta a svájci törvénykönyv rendelkezéseit és a nálunk uralkodó joggyakorlatot, s ha az alábbiakban egyes intézkedéseit kritika tárgyává is tesszük, meg kell állapítanunk, hogy az alapítvány szabályozása a M. T. sikerült fejezeteihez tartozik. Ha meg történnék azon csiszolások, amelyekre a figyelmet az alábbiakban felhívjuk, az alapítvány szabályozása meg fog felelni azon fontos érdekeknek, amelyek az alapítvány jogintézményéhez fűződnek.

II.

Az alapítvány jogi lényét illetően a M. T. csatlakozik az uralkodó jogi felfogáshoz — jogi személynek tekinti (43. §.) s jogképességgel ruházza fel.

¹ A régi kódexek közül a francia Code Civile nem szabályozza az alapítványt. Az Optk. csak mellékesen említi az alapítványokat (646. §.) «Az alapítványok iránti rendszabályok a közrendtartási rendeletekben foglaltatvák».

A M. T. 82. §-a az alapítvány definícióját adja, előírva, hogy «alapítvány akkor jön létre, ha valaki tartós célra úgy rendel vagyontárgyakat, hogy a vagyontárgyak megfelelő szervezet kezelésében önálló vagyonként az alapítványt, mint személyt illessék». A M. T. ezen definíciójával a tételes törvény keretei közé szorítja, hogy egyazon célra irányuló jogügyletek közül, melyek ismertessenek el alapítványinak, melyek nem. Vannak t. i. oly tényállások, amelyek igen közel állanak a M. T. 82. §-ában meghatározott alapítványt létesítő tényálláshoz és ugyanazt is célozzák, de mégsem illeszthetők be az adott törvényi keretbe. Ilyen hasonló tényállás merül fel a nyilvános helyen felállított szobroknál, úgyszintén a donatio sub modo eseteinél általában. A kérdést mélyebben szántva, azon eredményre kell jutnunk, hogy jogi személyiség áll előttünk mindazon esetekben, midőn azt találjuk, hogy adva van «vagyondarab, amely jogi ortalom alatt áll, a nélkül, hogy valakié volna (még pedig szemben azzal is, kinek gondjára van bízva)».² Zsögöd szerint «voltaképpen minden (igazi; alanytalan érdekű) modus — jogi személy».³ Kétségtelen, hogy a M. T. 82. §-a szerint nem beszélhetünk alapítványról pl. azon tényállás esetén, amidőn valaki örököseit azon kötelezettséggel nevezi ki, hogy tartoznak a reájuk háruult vagyomból egy kórházat létesíteni és fenntartani. A M. T. szerint ily esetben nem jött létre alapítvány, mert az örökhagyó az «önálló vagyoni létet» nem kötötte ki. Pedig valójában az örökös ily esetben semmit sem használhat fel a kórház céljára rendelt vagyomból és jogi hatását tekintve, a végrendelező lényegében ugyanazt akarta elérni, mintha örökösévé az örököse által kezelendő kórházi alapítványt nevezte volna ki.

Nehezen lehet tehát tételes határok közé szorítani, hogy hol kezdődik az alapítvány léte s nyilván ez volt az oka annak, hogy a német BGB. nem adott definíciót az alapítványról, a svájci ptk. pedig oly tág keretek között határozta meg, hogy abba az elméletileg oda tartozó minden tényállás befér: «Zur Errichtung einer Stiftung bedarf es der Widmung für einen besonderen Zweck».⁴

III.

Sokat vitatott kérdése az alapítványi jognak, hogy az alapítványt létesítő jogügylet egy speciális jogügylet-e, avagy más jogügyletnek (ajándékozás) különös megjelenési formája?

Bár a M. T. a német BGB. példáját követve, az alapítványi ügyletet külön ügyletfajnak tekinti (83. §.), a kérdést elemezve, Zsögöd álláspontjára kell helyezkednünk, aki szerint «az alapítványi ügylet nem annyira önálló ügyletfaj, mint inkább valamely részletelési módnak az alapítványt létesítő szándék által való karakterizálódása». S valójában az alapítványi ügyletet nem foghatjuk fel helyesen másképpen, mint az ajándékozásnak, illetőleg a hagyományozásnak megjelenési formáját.⁵ A M. T. az alapítványi ügylet érvényességéhez, élők közötti kirendelés esetén okirati formát, halál esetére való rendelkezés esetén pedig végrendeleti formát kíván, követve a BGB. példáját. Bár jogbiztonsági szempontból az írásbeliség követelményét helyeseljük, reá kell mutatnunk azon kontroverziára, ami ezen követelmény folytán származhat. Pl.: átadok bizonyos összeget a kórház igazgatójának, azzal, hogy annak kamatai szegényápolásra fordíttassanak. Bár az alapítványi cél kézzelfogható, mégis, írásbeliség hiányában, csak donatio sub modo lesz megállapítható.⁶

Pedig, amit egyik oldalon a jogbiztonság érdekében az írásbeliség révén nyerünk, a másik oldalon elveszítjük, annak következtében, hogy azon ügyletek, amelyek az írásbeliség hiánya folytán az alapítványi jelleget nem nyerték el, kiesnek az alapítványi felügyeleti hatóság ellenőrzési hatásköréből.

IV.

Az alapítványi jog gyakorlatilag fontos kérdése, hogy az alapítványi jogügylet teljességéhez kell-e kormányhatósági jóváhagyás vagy sem. Ezen kérdés képezi azon magvat, amely körül az

egy jogrendszerben az alapítvány jogintézménye kikristályosodott. Két ellentétes felfogás áll egymással szemben. Az egyik felfogás a jogképesség megadását fűzi a kormányhatósági jóváhagyáshoz. Ezen felfogás szerint az alapítvány létesítésére irányuló magánjogi ügylet magában véve nem szülhet új jogalanyt, csak akkor, ha ahhoz az állami jóváhagyás is hozzájárul. Így a német BGB. 80. §-a.⁷ A polg. tk. első tervezete is ezen álláspontot foglalta el. Ezen felfogás nézetünk szerint indokolatlanul közjogi elemet visz be a magánjog területébe és az állami rendszert tárgyává teszi a magánjogi ügyletek egy csoportját. Az *kétségtelen, hogy az alapítványokhoz fűződő közérdek megkívánja az állami felügyeletet és ellenőrzést, amelynek azonban függetlennek kell lenni az alapítványt létesítő magánjogi ügylettől.* A másik felfogást a svájci ptk. képviseli, mely kitűnően találta el azon helyet, ami az alapítványok körül az állami felügyeletet megilleti. Olyképpen rendelkezik t. i., hogy az alapítványok létesítéséhez bizonyos vagyonnak célkijelölése, ennek okiratba vagy végrendeleti formába való foglalása és a cégjegyzékbe való bevezetés szükséges, szóval sem említvén, hogy a jogképes alapítvány létesítéséhez kormányhatósági jóváhagyás kell. Külön fejezetben foglalkozik azután az állami felügyelet kérdésével s kimondja azon elvet: «Die Stiftungen stehen unter der Aufsicht des Gemeindegewesens, dem sie nach ihrer Bestimmung angehören». (84. §.)

A M. T. eltérvén a «Tervezet» első szövegétől, s a német rendszertől, a svájci Polgári Törvénykönyv álláspontjához csatlakozott s az alapítvány létesülését elvileg függetleníti a kormányhatósági jóváhagyástól. Következik ez elsősorban abból, hogy a M. T., az állami jóváhagyást az alapítvány létesülésének *pozitív* előfeltételei közt nem sorolja fel, de következik ez a 87. §. egy kivételes rendelkezéséből is. Ezen §. t. i. olyképpen rendelkezik, hogy «ha az alapítványi ügylet oly intézmény létesítésére vagy egyéb, oly célra irányul, amelynek megvalósításához a törvény szerint hatósági jóváhagyás vagy más hatósági intézkedés szükséges, az alapítvány fennmaradása a szükséges hatósági intézkedés bekövetkeztétől függ». Ebből következik, hogy még ezen kivételes esetben is, csak az alapítvány *fennmaradása*, vagyis a már létrejött alapítvány *további léte* függ hatósági jóváhagyástól, *de ez is csak akkor, ha az alapítvánnyal oly intézményt akarnak létesíteni vagy oly célt kívánnak elérni, amihez akkor is kellene hatósági engedély, ha a célt nem alapítványi formában kívánnák megvalósítani.* A M. T. ennyit mond a hatósági engedély szerepéről «Az alapítvány létrejövetele» című fejezetben. Ettől függetlenül az «Alapítványi felügyelet» fejezetben azután leszögezi, hogy az alapítványok kormányhatósági felügyelet alatt állanak és hogy minden alapítványi ügyletet az okirat bemutatásával be kell jelenteni a főfelügyeleti hatóságnak. A külön fejezetben való elhelyezés is mutatja, hogy a M. T. rendszerében a kormányhatósági jóváhagyásnak nincs konstitutív szerepe az alapítvány létrejötténél. Mert mi a következménye annak, ha az alapítványi ügyletet nem jelentik be a kormányhatóságnak? Semmi esetre sem *a jogképesség hiánya*, mert erre a M. T. egyetlen pozitív tétele, sem az alapítványra vonatkozó jogszabályainak szelleme alapot nem ad. Azonban a bejelentési kötelezettség elmulasztása okul szolgálhat arra, hogy a 100. §. alapján a főfelügyeleti hatóság a kijelölt intéző szervtől az alapítvány kezelését elvonhassa.⁸

Azon körülményt, hogy a kormányhatósági jóváhagyás a M. T. rendszerében csak közigazgatási ellenőrzés és nem jogügyleti alkatelem, az is bizonyítja, hogy a 34. §. szerint: «az alapítvány tudomásulvétele és szervezeti szabályainak megerősítése nem szüntetheti meg az alapítványi ügylet esetleges semmisségét vagy megtámadhatóságát és azokat a jogokat, amelyeket az alapítványi ügylet ellen más magánjogi alapon lehet érvényesíteni».

A M. T. rendszerében a szabályszerűen létesült alapítvány a *kormányhatósági jóváhagyás előtt is* teljes jogképességgel él, de ezen jogképesség (az alapítványi ügylet) a kormányhatósági tudomásulvétel megtagadásával visszaható erővel hatálytalanná válik

² Zsögöd: «Fejezetek» I. 116. old.

³ Zsögöd: I. m. 116. old.

⁴ Schweizerisches Zivilgesetzbuch 80. §.

⁵ Zsögöd: I. m. 106. old.

⁶ Zsögöd példája i. m. 125. old.

⁷ Zur Entstehung einer rechtsfähigen Stiftung ist ausser dem Stiftungsgeschäfte die Genehmigung des Bundesstaats erforderlich.

⁸ Ezen §. szerint a főfelügyeleti hatóság elvonási joga fennáll, ha «az intéző szerv vagy tagja jogaival súlyosan visszaél vagy kötelességeit nagy mértékben elhanyagolja vagy az alapítvány érdekét egyébként súlyosan veszélyezteti».

(97. §.). Az alapítványi ügylet tudomásulvétele vagy annak megtagadása — jogorvoslati lehetőség mellőzésével — a főfelügyeletet gyakorló kormányhatóság jogkörét képezi. Igaz ugyan, hogy a M. T. előírja, hogy ezen tárgyban az alapítót vagy örökösét, továbbá az alapítvány intéző szervét meg kell hallgatni és a tudomásulvételt «csak akkor szabad megtagadni, ha az alapítvány céljának megvalósítása lehetetlen vagy a közjót veszélyeztetné». Mindenesetre aggályos jogkör ez a kormányhatalom kezében, akkor, ha a törvény nem teszi lehetővé, hogy a kormányintézkedés a közigazgatási bíróság ítélőszéke elé kerülhessen. Ezen rendelkezés alkalmas arra, hogy lerontsa azon meggyőző és logikus álláspontot, amit egyébként a M. T. a kormányhatósági jóváhagyásnak az alapítványi jogügylet konstitutív alkotóelemei közül való kirekesztésével képvisel és *mintegy utólag becsusztatja a «jóváhagyási» kelléket.*

Kívánatos lenne tehát, törvényileg biztosítani annak lehetőségét, hogy a bírói hatalom döntse el, vajjon jogszerű volt-e a kormányhatóságnak az alapítványi ügylet tudomásulvételét megtagadó határozata.

Az alapítvány létrejöttének kérdésével kapcsolatban meg kell említenem, hogy a svájci ptk. ismeri az alapítványoknak a kereskedelmi cégjegyzékbe való bevezetésének intézményét. Az alapítvánnyal szerződő személyek érdeke, de azonfelül az alapítványok kezelésének hatályosabb ellenőrzése, megfontolandóvá teszi, vajjon nem kellene-e ezen intézményt, esetleg bizonyos változtatott formában, nálunk is bevezetni.

V.

Bár az alapítványi jog azon korszerű elmélete szerint, ami a svájci és a német törvénykönyvekben kifejezésre jut, az alapítvány célja ugyanaz lehet, mint bármely más jogügyleté,⁹ a M. T. nem fogadja el ezen elvet, hanem az alapítványi jogügylet célját korlátozza, amennyiben «alapítványt csak közérdekű célra, lehet rendelni.» (85. §.). Közérdekűnek tekintti a M. T. a családi alapítványokat is, amennyiben a nemesebb érdek (nevelés, kiházasítás vagy tartás) a családon belül érvényesül. A M. T. ezen korlátozása visszafejlesztését jelenti alapítványi jogunknak, minthogy eddig az alapítványok létesítése nem volt korlátozva a «közérdekű célokra» s korlátját csupán az általános jogügyleti korlátozásokban találta. A M. T. ezen intézkedése visszatérést jelent az alapítványok római jogi fogalmához, ahol az alapítványoknak res sacrae-vé való nyilvánításánál a közcél (közérdek) mindig feltalálható volt.¹⁰

A M. T. ezen korlátozása nem indokolt. Nem tudnám okát találni, hogy egy szervezettel bíró vagyontömeg ne lehessen kihatározható nem közérdekű célok szolgálatára is, annál is inkább, mert nehezen lehet megtalálni, hogy hol van a közérdek határa. Érti ezt a M. T. is, midőn exempliative felsorolja a közérdekű célokat s ezek közé a «kegyeleti» s bizonyos határokon belül a családi alapítványokat is besorozza. Holott pl. a magánszemélyek emlékét szolgáló lelkiüdvő alapítványoknál hol a közérdek? Avagy a családi kiházasítási alapítványoknál? Ezeknél a közérdeket nem találhatjuk meg, ha csak nem azon alapelvből indulunk ki, hogy a társadalom egészének etikai érdeke megkívánja, hogy az ember emlékezete kegyelettel megőriztessék vagy hogy ha egy bizonyos család leányainak kiházasításáról gondoskodunk, úgy ez kihat az egész társadalomra. Ezen nézőpontból nézve, azonban a magán gazdasági érdekek nagy részét is közérdeknek kell tekinteni.

A svájci ptk. nem ismer korlátozást, csak egy meghatározott célt («besonderer Zweck») kíván, hogy az közérdekű, vagy sem, indifferens. A német BGB. még ennyire sem közelíti meg e kérdést, s az alapítvány céljáról egyáltalában nem beszél.

VI.

Az alapítványi ügylet visszavonhatóságának kérdésében, a M. T. azon álláspontot foglalja el, hogy «az alapító az alapítványi ügylet mindaddig visszavonhatja, amíg az arról szóló okiratot az

⁹ Kivéve természetesen a csupán természeti személyek részére fennálló jogokat.

¹⁰ Marcianus 6. §. 3. D. 1. 8.: «Sacrae autem res sunt haec, quae publice consecratae sunt, non privatae, si quia ergo privatim sibi sacrum constituerit, sacrum non est sed profanum».

alapítvány kezelésének intézésére kijelölt szervnek vagy valamely közhatalóságnak át nem adta. Az alapító örököse az alapítványi ügyletet az okirat átadása előtt sem vonhatja vissza, ha az alapító az okirat átadására már megbízást adott. Az alapító halála esetére szóló alapítványi ügylet visszavonása tekintetében a végintézkedés visszavonásának szabályai irányadók». A M. T. ezen rendelkezéseiből arra kell következtetnünk, hogy az alapítványi ügyletet nem tekinti tiszta egyoldalú jogügyletnek, mivel az alapítvány visszavonhatatlanságához az okirat *traditioját*, de legalább is az *emissiot* megkívánja. Igaz ugyan, hogy az alapítvány definíciójában (82. §.) nincs szó arról, hogy az alapítvány létrejöttéhez az okirat *traditioja* is megkívántassék, s erről a 83. §. sem beszél, midőn az okiratot, mint ügyleti kelléket megemlíti. Mindazonáltal a 88. §. fenti rendelkezéséből arra kell következtetnünk, hogy a M. T. az alapítványi ügylet szabályozásánál mintául az ajándékozási ügyletet tekinti,¹¹ s amint az ajándékozási ügylet hatályosságához okiratot kíván, (1449. §.) s amint az ajándékozási ügylet teljességéhez az elfogadást feltételként beállítja (1448. §.), éppen úgy az alapítványi ügyletnek is *kelléke az okirat*, és ha nem is az elfogadás, de egy másik eselekmény *az okirat átadása.*

De miért kellett az alapítási ügylet teljességéhez az akaratnyilvánítás ezen külső megjelentetése, ami az okirat átadásában nyilvánul meg? Vajjon, ha az alapító gondolatvilágában az alapítás egyoldalú jogeselekménye megszületett (animus obligandi) s ha ügyleti akaratát okiratba is foglalta, nem elegendő-e ez ahhoz, hogy létrejöjjön az alapítóval szemben az alapításból folyó kötelezettségek teljesítésére irányuló kötelelem?

A felvetett kérdés nagyon emlékeztet azon vitára, ami a jogirodalomban az értékpapírok elméleténél a szerződési, illetőleg kiadási (emissionális) és az egyoldalú írásbeli ígéret nevek alatt ismeretes. Az alapítási ügyletnél is fel kell tennünk a kérdést: miből származik az alapító kötelezettsége? Az egyoldalúan, írásbelileg kinyilvánított jogügyleti akaratból magából, vagy kell-e még valami hozzá, ami ezen internumot, «jogi monológizálást» kilozza az élet világába, hogy a belső akarat az okirat átadásában külsőleg megnyilvánuló testet öltön? De míg az értékpapírelméletnél az egyoldalú írásbeli ígéret mellett harcol a *forgalom biztonsága*, addig az alapítványnál, amely nem forgalmi ügylet, ezen szempont nem jöhet tekintetbe. *S valóban, a M. T. rendszerének az értékpapírok emissionális teóriája felel meg, amely az ügylet teljességéhez megkívánja, hogy az ügylet lényeges kellékeit képező okirat az ügyletet létesítő személy akaratával jusson ki rendelkezési köréből.*

Mai jogunkban nem alakult ki jogszabály az alapítvány visszautasításának időpontjára nézve. Bírói gyakorlatból táplálkozó magánjogunk számára ez nem volt praktikus kérdés. De ha meg kellene oldani, kétségtelen, hogy az ajándékozási ügylet szolgálna analogiaként. Amidőn azonban törvényhozásilag szabályozzuk az alapítványi jogot, e kérdést tisztázni kellett, mert elvégre elképzelhetők oly esetek pl. amidőn az alapító az alapító okiratot kiállította s fiókjában tartotta és onnan, akaratára ellenére, elkerült vagy meghalt, mielőtt az okirat átadása megtörtént volna. Helyes tehát, hogy a M. T. ezen kérdést felvetette és állást foglalt! De vajjon helyes-e, tökéletes-e a M. T. szabályozása?

Már Zsögöd reámutatott¹² azon megoldatlan kérdésekre, amelyek a M. T.-ben is helyt foglaló azon jogszabályból származhatnak, hogy az örökösöknek, az okirat átadására való meghízás esetén kívül, jogukban van az alapítási ügyletet visszavonni. Csodálatos, hogy a M. T. szerkesztői azon figyelmeztetéseket, amelyeket Zsögöd a német BGB. hasonló rendelkezései kapcsán tett, tekintetbe nem vették. Minő nehézségek és kétségek! Ha az örökös nem vonja vissza az alapítási ügyletet, ki tulajdonképpen az alapító: az örökös, vagy az örökhagyó? Gyakorlatilag megoldatlan marad, hogyha csődbe jut az örökös, kit illet meg a nyilatkozat: az örököst, vagy a tömeggondnokot? Vajjon alkalmazható-e utólag a Cst. 65. §. 2. pontja és 28. §-a.¹³

¹¹ ... «Az alapítás csakugyan nem egyéb, mint fokozatokban elmosódó specializálódása az ajándékozásnak». Zsögöd i. m. 108. old.

¹² i. m. 107. oldal.

¹³ Zsögöd szerint (i. m. 108. o.): «Nem tudnék az elől kitérni, hogy aki egy nagy vagyont magától eltaszított, az bizony «visszeteher nélkül» lemondott róla. Ezért Gyt. 20., 113. §-ainak is alája foglalnám. Sőt, Ö. E. 8. §. alkalmazhatóságát is (már t. i. a nyilatkozó örökös hátra maradtjait tekintetéből) legalább is fontolóra venném».

Egyetlen kivétel van, amidőn az alapító örököse az alapítványi ügyletet az okirat átadása előtt sem vonhatja vissza: *ha az alapító az okirat átadására már megbízást adott.* Mi a törvényhozói intenció? Feleletül ideiktatom Zsögöd gyönyörűen kifejtett magyarázatát: «Az örökösök vagyongerke átolvad az örökösébe. Ellenben a liberalitási célzat (delibatio), s azt övedző személyes (mondjuk: etikai) érdek, ez éppen, ami önállóan él tovább a rendelkezőnél. Pontosabban: amiben halála után is szemközt áll az örökösök a saját jogutódaival, vagyoni személyiségének folytatóival». ¹⁴

VII.

A M. T. alapítványi jogrendszerén átszövődik az *alapítványok fenntartásának elve*, amely közjogi erővel hatolt be az alapítványi magánjogi ügyletbe és akkor is a jogügylet fennmaradását eredményezi, amidőn más magánjogi ügyletek jogügyleti alkatelemhiány, vagy célvesztettség, stb. folytán, érvényesen nem jönnek létre, vagy hatályukat vesztenék. A közjogi elv benyomulása a magánjog területére, azt eredményezi, hogy az államhatalom majdnem korlátlan jogkört nyer az alapítványok felett: célt jelölhet meg, szervezetet egészíthet ki, új célt adhat és megszüntethet alapítványokat, a nélkül, hogy az államhatalomnak végeredményében a magánjogi vagyoni jogkörbe benyúló intézkedései bírói cognició tárgyává lennének.

Az alapítványok fenntartásának elve a M. T. következő intézkedéseiben domborodik ki: a) «ha az alapítványi ügylet az alapítvány célját csak általánosságban jelöli meg, vagy az alapítvány szervezetéről egyébként nem kellően rendelkezik, a főfelügyeleti hatóság a szükséghez képest intézkedik. Ha a hiányokat célszerűen pótolni nem lehet, a főfelügyeleti hatóság az alapítványul rendelt vagyont, amennyiben maga az alapító kifogást nem tesz, vagy az alapítványi ügylet másképp nem rendelkezik, lehetőleg hasonló célú, más alapítványnak juttatja». (80. §.)

Egybevetve ezen intézkedést azon jogszabállyal, hogy ha valamely jogügyletbe szükséges ügyleti kellék hiányzik, s azt pótolni nem lehet — akkor az ügylet létre nem jön ¹⁵ — *látunk kell az alapítványi ügyletet kísérő közjogi támasztékot, amely azon gondolatban nyer kifejezést, hogy az alapítványi ügyletet még akkor is fenn kell tartani, ha az magánjogi kellékhányban szenved, mert az alapítványok fennmaradása: közérdek.*

b) Ha az alapítványi ügylet oly intézmény, stb. létesítésére irányul, amelynek megvalósításához hatósági jóváhagyás kell s az nem adatik meg, úgy a főfelügyelő hatóságnak jogában áll a megszüntetés mellett az *alapítvány céljának megváltoztatása* is. (87. §.)

Az alapítványok fenntartásának elve itt ezt eredményezi, hogy a kormányhatalom az alapító által szándékolta alapítványtól teljesen ellentétes célú, más alapítványt létesíthet. Itt még az sincs kikötve, ami a már létező alapítvány célváltoztatásánál van (102. §.), hogy az alapítvány lehetőleg azon személykör javára tartassék fenn, amely részére eredetileg rendelték.

Még nem látunk a közjogi elvnek a magánjog területére való veszedelmes benyomulását abban, hogy az engedély megtagadásával a főfelügyelő hatóság megakadályozhatja bizonyos alapítványok létrejöttét. Az államhatalom elvégre megakadályozhatja a jogrenddel, a jogszabályokkal ellentétes alapítványok keletkezését.

Azt azonban már semmiképpen sem tartjuk megengedhetőnek, hogy a kormányhatalom egy célvagyonnak, amelynek eddigi célját nem tartja megfelelőnek, minden korlátozás nélkül más célt adhasson, csak azért, hogy az alapítvány fennmaradjon. *Ez már túlhajtása az alapítványok fenntartási elvének, mert hiszen az alapító elsősorban bizonyos célt kíván szolgálni s hogy ezen célt szolgálhassa, vagyont rendel ki. Ha már most a cél szolgálata meg nem kezdhető, úgy az a jogügyleti ratió, hogy a külön célra kiszakított vagyon visszaessék az alapító generális vagyoni jog-*

¹⁴ i. m. 109. old.

¹⁵ Különösen fontos következményei vannak ezen rendelkezésnek a végrendeleti formalizmus áttörését illetően, mert ha valamely végintézkedés által létesített alapítványi ügylet hiányos, úgy az alapítványi hagyománynevezés nem dől meg, hanem a felügyelő hatóság közjogi remediuma segíti ki a hiányos alapítványi ügyletet.

körébe s nem az, hogy a főfelügyelő hatóság által megadott más célra szolgáljon. Végeredményében az alapítás nem a generális vagyontól való kihátrálás, hanem az alapító által kijelölt cél szolgálata végett történik.

A működni még meg nem kezdett alapítvány célváltoztatásától különbözik, a már működő alapítvány céljának transformációja. (Lásd alább, d) alatt.)

c) Ha az alapító által kijelölt szerv a kezelést el nem vállalja és az alapító már meghalt, a kijelölés felől a felügyelő hatóság rendelkezik. (89. §.)

Az alapítvány fenntartásának elve itt teljes tisztaságában jut érvényre. Az alapító kijelölte a célt és kirendelte a szervet, de a kijelölt szerv vonakodik rendeltetésének megfelelni. A felügyelő hatóságnak ilyenkor feladata az, hogy gondoskodjon arról, hogy az alapítvány céljának megfelelően működhesse, tehát más szervet jelölhet ki. Helyesnek tartanók azonban kimondani, hogy a felügyelő hatóság által kijelölendő szerv lehetőleg azonos körből kerüljön ki, mint a kezelést el nem vállaló, eredetileg kijelölt szerv volt.

d) A M. T. három esetben ismeri a már működő alapítvány megszüntetését vagy céljának megváltoztatását: 1. ha az alapítvány céljának megvalósítása lehetetlenné válik, 2. ha a közjót veszélyezteti, 3. ha nyilvánvaló, hogy az alapítvány a megváltozott viszonyok között, az alapító szándékának többé nem felel meg.

Különösen a két utóbbi eset olyan, ami végeredményében a felügyelő hatóság felfogására bizza a létező alapítványok megszüntetését vagy azok céljának megváltoztatását. Ha a M. T. ezen rendelkezései mérlegelésénél tekintetbe vesszük azt is, hogy a 105. §. szerint a megszüntetett alapítvány vagyona — külön kikötés nélkül — az államkincstárra száll, *úgy meg kell állapítanunk, hogy a M. T. oly nagy hatalmi kört biztosít a felügyelő hatóságnak, ami annak rendeltetését messze meghaladja s lehetővé teszi, hogy egy állami hatóság végérvényesen dönthesse azon alapítvány sorsáról, amelynek vagyont döntésének lehetősége szerint örökli.*

Tanulságos a M. T. ezen rendelkezésével szembeállítani a svájci ptk. intézkedéseit. A svájci ptk. is ismeri a felügyelő hatóság azon jogkörét, hogy a már működő (létező) alapítvány célját megváltoztathassa, de csak akkor, «wenn ihr uhrsprünglicher Zweck eine ganz andere Bedeutung oder Wirkung erhalten hat, so, dass die Stiftung dem Willen des Stifters offenbar entfremdet worden ist». (86. §.) *Itt a felügyelőhatóság alapítványi célt megváltoztató jogköre magánjogi célt szolgál, hivatva van megakadályozni, hogy a kirendelt vagyon a jogügyleti céltől különböző érdeket szolgáljon.*

Ismeri a svájci ptk. az alapítvány megszüntetését is (88. §.), ha annak célja elérhetetlen vagy jogellenessé, illetőleg erkölcs-telenné lett. *De a svájci ptk. szerint az alapítvány megszüntetése tárgyában nem a felügyelőhatóság, hanem a bíróság határoz.*

Egészen kézenfekvő, ha arra gondolunk, hogy a M. T. idevonatkozó helye a svájci minta szerinti átdolgozásra szorul, mert lehetetlennek tartjuk, hogy az államnak nem bírói szerve döntsön az alapítványok megszüntetése kérdésében, amely lényegében véve magánjogi vita.

e) A felügyelő hatóságnak joga van az alapítvány szerveit és kezelését megváltoztatni, úgyszintén kisebb alapítványokat egyesíteni. A felügyelőhatóság ezen nagyfontosságú intézkedéseinek, amelyek az alapítvány egész jellegét megváltoztathatják, a következő előfeltételei vannak: «amennyiben az alapítvány vagyonának fenntartása, kezelésének célszerűsége vagy az alapítvány céljának megvalósítása érdekében szükséges». (103. §.)

VIII.

A M. T. 92. §-a eddigi alapítványi jogunk egyik szabályozatlan kérdését rendez, hogy az alapítvány, mint jogi személy, hogyan tesz jognyilatkozatot és az alapítvánnyal szemben jogérvényesen hogyan tehető jognyilatkozat. Fontos rendelkezések ezek, mert ezideig legfeljebb per analogiam iuris kereshettünk támpontokat és a rosszhiszemű szerződő félnek nem egyszer módjában volt kihasználni jogrendszerünk ezen hézagait. Ha azonban az ügyletkötés biztonsága e kérdés szabályozását kívánja és a M. T. ezt

meg is teszi, miért zárja ki ezen szabályok alkalmazhatóságát ott, ahol az alapítvány intéző szerve: *közhatóság!* A szükség itt még fokozottabb.

IX.

Sok nehézséget támaszt a M. T. 95. §-a: «Az alapítványt tudomásulvevő és a szervezeti szabályokat megerősítő főfelügyelő hatósági határozat közzlése után az alapító köteles az alapítványul rendelt vagyontárgyakat az alapítványra átruházni és az alapítvány intéző szervének kiszolgáltatni».

Ezen törvényintézkedés, amely különben megfelelően módosított átvétele a BGB. 82. §-ának, részben az alapítási joggyűléstől ipso facto folyó kötelezettséget szabályoz, de tételes fogalmazása nem szerencsés. Gondoljunk azon esetre, midőn valaki azon modus-sal ajándékozik, hogy az ajándékozott bizonyos összegű alapítványt köteles létesíteni. Hogyan alkalmazható ezen tényállásra a fenti rendelkezés?¹⁶

Különösen kifogásolnunk kell ezen §. 2. bekezdését.¹⁷

Azon rendelkezés, hogy az alapító halála esetére szóló alapítványi ügylet alapján az alapítvány az öröklési jog szabályai szerint úgy szerzi meg az alapítótól részére juttatott vagyont, mintha már az alapító halála előtt az alapítvány létrejött volna, átmásolása a BGB. 84. §-ának, amelynek azonban sem jelenlegi jogunkban, sem a M. T. alapítványi és öröklési rendszerében talaja és indokoltsága nincs. Értelme van ennek a BGB. rendszerében, ahol jogképes (öröklésre képes) alapítvány a jóváhagyás előtt nem létezik, tehát szükséges a fenti jogszabályban lefektetett fikció, hogy az alapítványra való közvetlen vagyónhárulás biztosítva legyen. De mi szükség van erre a M. T.-ben? Hiszen a M. T. rendszere szerint az alapítvány jogképességéhez a törvényben előírt formai és tartalmi kellékekkel bíró alapítási ügylet elegendő, ezzel az *alapítvány létrejött*, létrejött tehát az örökhatyó halála előtt, a halálesetére szóló végakarathatban történt kirendeléssel. Az örökhatyó halála után, az akkor már létező jogi személy (cél) az, aki a végakarathatban rendelt vagyont megszerzi.¹⁸

Azon rendelkezés pedig, hogy a hagyatéki bíróság az alapítványi vagyont az alapítvány intéző szervének mindaddig nem adhatja át, amíg a főfelügyelő hatóságnak az alapítványt tudomásul vevő s a szervezeti szabályokat megerősítő határozatáról nem értesül, túlságosan formalisztikus, hiszen azzal kell számolni, hogy gyakran évekig eltart, amíg a főfelügyelő hatóság a megerősítő határozatot meghozza. Jelenlegi joggyakorlatunkban ezen szabályt mérséklő tendencia uralkodik, amennyiben a főfelügyeleti hatóság képviselője, a közalapítványi kir. ügyigazgatóság, hozzájárul az átadáshoz annak feltétele mellett, hogy az alapító levél később jóváhagyást fog nyerni. A megerősítés tehát történhet utólag is.

X.

Az alapítvány a jogeszmé transcendentális alkotásai közé tartozik. Benne az emberiség egyik leghatalmasabb akaratvágya, a hallhatatlanság iránti törekvése valósul meg, amidőn az emberi célok megvalósítását függetleníti az ember mulandó szervezetétől és a jogcélok megvalósítására bár emberekből álló, de mindig megújuló szervezetet létesít. Ezzel a hallhatatlan jogalannyal hazánk legnagyobb fontosságú kulturális, humanitárius és tudományos céljai vannak egybekapcsolva. Amidőn a magyar törvényhozás először szabályozza rendszeresen az alapítványi jogot, előreláthatóan évszázadokra — legyünk óvatosak. Alkossuk meg úgy, hogy az alapítónak az alapításban megnyilvánult akarata a legkövetkezőben valósuljon meg a köz érdekében.

Dr. Munkácsi Ernő.

¹⁶ Ezen kérdést a német BGB.-vel kapcsolatban felveti Zsögöd: i. m. 115. old.

¹⁷ «Az alapító halála esetére szóló alapítványi ügylet alapján az alapítvány az öröklési jog szabályai szerint úgy szerzi meg az alapítótól részére juttatott vagyont, mintha már az alapító halála előtt létrejött volna. A hagyatéki bíróság azonban e vagyont az alapítvány intéző szerveinek mindaddig nem adhatja át, amíg a főfelügyelő hatóságnak az alapítványt tudomásul vevő s a szervezeti szabályokat megerősítő határozatáról nem értesült».

¹⁸ V. ö. M. T. 1768. és 2051. §-al. «Az örökség az örökhatyó halálával a törvénynek fogva száll az örökösre (örökség megnyílt)»

Észrevételek a budapesti Tábla munkaügyi gyakorlatához.

I.

Senki sem panaszkodhatik a miatt, hogy a Kúriának akár polgári, akár büntetőjogi ügyekben hozott határozatai a jogi irodalomban, különösen a jogi folyóiratokban bőséges megbeszélések tárgyát ne képeznék. Ellenkezőleg: sokszor egészen jelentéktelen, elvi szempontból nem sokat jelentő, mondhatnók: közhelyes ítéletek is túlságosan kiadós kommentárokkal és glosszákkal részselnek. A Kúriát illetően tehát sokszor a kritikáknak és megbeszéléseknek egy bizonyos embarras de richesse-ével állunk szemben.

Annál érthetlenebb jelenség ezek után az, hogy az ítéletláblák határozatainak ismertetését vagy pláne bírálatát a legkritikább esetekben olvashatjuk, különösen polgári ügyekben. Fonák jelenség ez, hiszen a táblák felülvizsgálat esetén a Kúria szerepét töltik be és állásfoglalásukkal az alsóbb bíróságok jogi magatartását állandóan determinálják. Vannak bizonyos természetű perek, amelyekben statisztikai adatok tanúsága szerint a táblák összehasonlíthatatlanul több esetben töltik be az utolsó instancia szerepét, mint a Kúria. Ezek köze tartoznak a szolgálati viszonyból származó perek is, tekintettel rendes, átlagos szubsztrátumaira.

Alig-alig olvashatjuk az ezen ügyekben hozott táblai határozatok kritikáját. És ez alól a budapesti tábla sem kivétel, holott ez a dolog természetéből kifolyólag, sokkal nagyobb számú munkaügyi pert intéz el, mint a vidéki táblák és többet, mint a Kúria. Vannak bizonyos alkalmazotti kategóriák, akiknek ügyeiben sosem dönt a Kúria.

Az alábbiakban a budapesti ítéletlábla munkaügyi tanácsának néhány egészen friss határozatát fogjuk ismertetni.

A budapesti táblának külön munkaügyi tanácsa 1919 vége óta van. Ez a tanács az első három-négy esztendőben a szenátusok mintaképe volt. Az elvi jelentőségű problémák egész tömege került az akkori zürzavaros időkben hozzá és a tanácsnak ezen időkben hozott ítéletei mindenkor mintái maradtak a jogi, logikai és méltányossági szempontokból teljesen kifogástalan, sokszor egyenesen klasszikus szépségű ítéleteknek. A tanácsnak akkori bírái közül meg kell említenünk Vályi Sándort, Gallia Bélát, Tóth Miklóst és Kramolin Ernőt. A háború és a forradalmak számtalan olyan kérdést dobtak a tanács elé a szolgálati jogviszonyok köréből, amely kérdésekre a békebeli gyakorlatban felelet természetesen nem volt s amely kérdésekről az 1884:XVII. tc. vagy az éppen akkor érvényben levő valamelyik rendelet mélységesen hallgatott. A tanács a törvényhozói hatalom pótlásának feladatát is fényesen töltötte be.

A budapesti Tábla munkaügyi tanácsának mai működéséről — fájdalom — a fentieket már nem mondhatjuk el a maguk teljességében. Az alábbi négy határozat álláspontunkat igazolni fogja.

Általánosságban még csak a következőket jegyezzük meg. Rámutattunk már máshol¹ például arra, hogy a tábla ezen tanácsánál nem ritka jelenség az, hogy rövid időn belül önmagával kerül ellentétbe, így pl. megtörtént a közelmúltban az, hogy három teljesen azonos tényállású és jogkérdésű perben igen rövid időn belül három teljesen különböző rendelkezésű ítéletet hozott. Talán többek között az eklektikus módszer tudatos vagy intuitív használatából is folyik ez; mindenesetre azonban ezen módszer valószínű követéséből következhetik az, hogy — mint alábbi két esetben — a tábla néha magát a törvényt és az életben levő rendeletet sem alkalmazza (*hogy miért nem, azt nem mondja meg*), más esetekben viszont szigorúan alkalmazza őket.

Az egyik határozatnál ki fogjuk mutatni, hogy a tábla a törvény világos szavai ellen döntött, a másiknál, hogy az 1910/1920. M. E. sz. rendeletet teljesen hibásan alkalmazta, a harmadiknál, hogy az «állandó bírói gyakorlat» vonatkozó döntését félreértette, végül a negyediknél azt, hogy teljesen lehetetlen bizonyítást követelt az egyik peres féltől.

Ezek a határozatok tehát szimbólumok is egyúttal.

¹ «Kereskedelmi Jog» 1927 szeptember.

II.

Az alkalmazott jogos okból (1884 : XVII. tc. 95. §.) azonnali hatállyal szüntette meg a szolgálati viszonyt. A tábla a felmondási időre járó javadalmazásnak *havonkénti megfizetésére* kötelezte a munkaadót, ellentétben a fellebbezési bíróság ítéletével, amely a munkaadót a járandóságnak egy összegben való megfizetésére kötelezte. A táblai indokok a következők: «Tekintve, hogy a felperes fizetése a szolgálati idő alatt is csak havonként volt esedékes, a remuneráció pedig természete szerint a lejárt üzletév után jár, a kereseti tőkének egy összegben való megítélése által a felperes kedvezőbb helyzetbe jutna, mint amilyenben volna akkor, ha az állását nem hagyta volna el. Ezért a már lejárt havi fizetéseket egy összegben, a jövőben lejáró havi részleteket pedig a szerződés tartamára, minden hó elsején bekövetkező esedékességgel kellett megítélni». (3144/1928., 1928. V. 1.) Az egyszerűség kedvéért kikapcsoljuk itt a remuneráció kérdését, bár véleményünk szerint a tábla itt is tévedésben volt, mert ha nem volt kikötve a remuneráció, az a felmondási időnek megfelelő időre az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 7. §-ának 2. bekezdése értelmében amúgy se járt volna, kikötés esetén pedig az is a szolgálati viszony megszűnésekor lett volna esedékes).

A szolgálati viszonynak az alkalmazott részéről *jogos okból* történő azonnali hatályú megszüntetése minden vonatkozásában *teljesen azonos* azzal a cselekménnyel, mint amikor a munkaadó bocsátja el jogos ok nélkül azonnali hatállyal a munkavállalót.² Jogi hatása mindkettőnek ugyanaz: a munkaadó kártérítés fizetésére köteles. Minimális kártérítés pedig (úgy a határozatlan, mint a határozott időre szóló szolgálati szerződéseknél) a felmondási időnek megfelelő időre járó javadalmazás folyósítása. (Megfelelő időre és nem felmondási időre, hiszen itt nincs felmondás.) Ezen összeg megfizetése teljesen független attól, hogy a munkavállalónak a kérdéses idő alatt lesz-e kára vagy sem? (Kivéven a sajtótörvény részben ellenkező intézkedését újságírókra vonatkozólag.) Leszögezendő továbbá, hogy a szolgálati viszonynak felmondás nélküli, azonnali hatályú felbontása a szolgálati viszonyt jogilag is, tényleg is azonnal megszünteti. (A felmondással magával ellenben nem szűnik meg a szolgálati szerződés, csupán az addigi határozatlan időre szóló szolgálati viszony határozott időtartamúvá válik. (Az 1884 : XVII. tc. 97. §-a értelmében az a munkaadó, aki alkalmazottját törvényes ok nélkül, a felmondás határidejének eltelte előtt elbocsátja, köteles neki *kilépés előtt* azonnali bért vagy egyéb illetményt, amelyeket a felmondási határidő alatt élvezett volna, *kiadni*. A tábla kérdéses ítéletében *mellőzte a most hiv. §. alkalmazását*. Ez a §. pedig minden kétséget kizáró módon intézkedik az illetmények mikori és milyen összegben való folyósításáról, a szolgálati viszony megszüntetése esetére. A «kedvezőbb helyzet»-re való utalás sem áll meg, mert ezt a helyzetet nem a munkavállaló teremtette meg (a munkaadó valamilyen hibás vagy bűnös cselekedete miatt kényszerült állását otthagyni, l. az 1884. évi XVII. tc. 95. a) §-ban felsorolt okokat), de teljesen akadémikus értékű is a helyzet kedvezőségével vagy kedvezőtlenységével való foglalkozás, ha egyszer tételes törvény intézi el a kérdést. Mi alapos megfontolás után a kifejtetteknél még egy lépéssel tovább is megyünk és azt állítjuk, hogy éppen a hiv. 97. §. értelmében a felmondási időre járó javadalmazás nemcsak jogtalan rögtöni hatályú elbocsátás vagy jogos okból történő azonnali kilépés esetén fizetendő azonnal egy összegben, hanem a munkaadó által történő *felmondás* esetén is *akkor*, ha a munkaadó a felmondási idő kitöltését nem kívánja, annak kitöltését egyenesen meg sem engedi, az alkalmazottat a további tényleges szolgálattól eltiltja. (Nem gondolunk arra az esetre, amikor a munkavállaló maga kéri a felmondási idő kitöltésének elengedését.) A kérdéses §. ugyanis nem vonatkozik csak a rögtöni hatályú jogtalan elbocsátásra vagy jogos kilépésre. Ez következik abból, hogy a §. a *felmondás határidejének eltelte előtti időről beszél*, de nem szól ellene az, hogy «törvényes ok nélküli elbocsátás»-ról történik említés, mert ez csak azt jelenti (ami egyébként magától értetődik), hogy

² «Az a tény, hogy az alkalmazott a szolgálati viszonyt a munkaadó szerződészegése miatt kénytelen azonnal megszüntetni, lényegileg azonos elbírálás alá esik azzal az esettel, ha a szolgálati viszonyt a munkaadó szünteti meg azonnal az alkalmazott hibája nélkül.» (C. II., 7170/1927., 1928. VI. 21.)

olyan esetekre nem vonatkozik, amikor a munkaadónak jogában áll az alkalmazottat valamilyen törvényes okból azonnali hatállyal elbocsátani. Hogy ez így van, ezt az eddigi több évtizedes bírói gyakorlat tanúsítja. (L. különösen a Kúriának 906/1896. sz. ítéletét, bár tavaly a kir. Kúria II. tanácsa *egy* peres ügyben ellenkező tartalmú döntést hozott [P. II. 8875/1926.], de mellesleg megjegyezve, itt is kifejezetten hangsúlyozta, hogy azonnali hatályú megszüntetés esetén az illetmények egyszerre és azonnal esedékessé válnak.) A törvény kérdéses intézkedése nem az azonnali hatályú megszüntetési okok §-ában, hanem egészen külön foglalt helyet, annak a komplexumnak a végén, amely a felmondás kérdését is szabályozza.

De nemcsak a törvényből következik ez, hanem a logikából, a célszerűségi szempontok szem előtt tartásából és a méltányossági követelményekből is. Mert igaz ugyan, hogy a felmondás ténye magát a szolgálati viszonyt jogilag még nem szünteti meg (mindössze a határozatlan időtartamú szolgálati viszonyt határozott időtartamúvá változtatja), ténylegesen azonban semmi néven nevezendő kapcsolat nem marad fenn a munkaadó és az alkalmazott között akkor, ha a munkaadó a felmondási idő kitöltésére nem relektál vagy a felmondási idő kitöltését meg sem engedi. Ilyen körülmény között a felmondási időre járó javadalmazásnak és végkielégítésnek egy összegben való folyósítását az teszi szükségessé, hogy a munkavállaló esetleg vidékre vagy külföldre, talán más világrészbe távozik (új állás elfoglalása céljából) vagy a neki járó összeggel valamit «kezdeni akar» vagy mert a munkaadó, aki ma még fizetőképes, a hosszú felmondás ideje alatt esetleg fizetéképtelenné válik. Az alkalmazottnak, akit a munkaadó a felmondási idő kitöltése alól felment, jogában áll azonnal új állást vállalnia. Ha a régebbi munkaadótól csak havi részletekben kapja meg járandóságait, ez, ha tág lelkiismeretű ember, esetleg meg fogja tagadni a részletek folyósítását, azzal a gyakori ürüggyel, hogy az alkalmazott üzleti titkokat árult el az új helyen és így a «felmondás tartama alatt az üzlet érdekeit veszélyeztette». Erre azután megkezdődhetik a felek között a hosszú, hónapokig vagy évekig tartó pereskedés.

A bírói gyakorlat néhány évvel ezelőtt ott tartott, hogy még az úgynevezett «szabadságolások» esetére is, egy összegben kellett fizetni a járandóságokat. Tudniillik egyes munkaadók azt a szokást akarták meghonosítani, hogy az alkalmazottat, akit a felmondás ideje alatt foglalkoztatni nem akartak, nem mentették fel a szolgálat alól, tehát nem bocsátották el őt, hanem csak szabadságolták, hogy ezzel elérhessék azt, hogy az illetményeket ne kelljen egy összegben kifizetniök. A bírói gyakorlat «szabadságolás» esetére is úgy döntött, hogy a járandóságok egy összegben folyósítandók, főleg azzal az indokkal, hogy senkit sem lehet akarata ellenére szabadságolni, tehát dologtalanságra kárthatatni.

Visszatérve a tábla döntésére, még a következőket jegyezzük meg csupán. A táblának ugyanezen tanácsa számtalanszor kimondotta, hogy a felmondási időt a szolgálati időbe nem lehet beleszámítani, még akkor sem, ha az alkalmazott a felmondási időt kitölti. Óriási súlya van ennek a felmondási idő nagyságának, a végkielégítés összegének és a nyugdíj mennyiségének kiszámításánál. (A felmondási idő két év esetén a duplájára emelkedik, végkielégítés pedig öt évi szolgálat esetén jár. Sok esetben csak a felmondási idővel együtt éretik el a kettő, illetve öt év, nyugdíjnál pedig rendszerint 10 évi idő.) Egyik esetben tehát a tábla arra az álláspontra helyezkedik, hogy felmondás, sőt rögtöni hatályú kilépés, illetve elbocsátás esetén sem történhetik a hátralékos időtartam lejártáig a felek egymás közti viszonyában különösebb változás, a másik esetben pontosan az ellenkezőjét mondja ki, amikor enuncialja, hogy a felmondási idő még normális felmondás esetén sem számít szolgálati időnek, még ha a felmondási időt az alkalmazott ki is tölti.

III.³

Felperes, aki kereseti előadása szerint munkaadója által egy nagy vidéki céghez volt delegálva, amely cégnek munkaadója több milliárdot hitelezett, *s ahol ő ellenőrzési és rendelkezési joggal volt felruházva*, két évi szolgálatán belül történt elbocsátása.

³ Ezen fejezet — más témával való vonatkozásában — máshol is megjelenik.

lása folytán, keresetet indít hátr. három havi felmondási időre járó javadalmazás megítélése iránt, minthogy csak három óra mondottak fel neki. Kereseti kérelmét a Kúria állandó gyakorlatára, különösen annak P. II. 6538/1925. sz. ítéletére alapítja, amelynek értelmében: «A bírói gyakorlat a teljesen önálló rendelkezési joggal ugyan nem bír, de a segédzemélyzet körén felülemelkedő, fontosabb teendőkkel megbízott *tisztviselők* felmondási idejét a *szolgálat tartamára tekintet* nélkül hat hónapban állapította meg».

A járásbíró és a törvényszék a keresetet elutasítják, azon az alapon, hogy a munkakör rendkívül fontos jellegét bebizonyítva nem látják és így két évi szolgálat híján csak három havi felmondás jár. A budapesti Ítéletábrla P. VI. 5661/1927. sz. ítélete a felülvizsgálati kérelmet a következő indokolással utasítja el: «Az ipartörvény 92. §-ában is kifejezésre juttatott általános jogszabály az, hogy a kereskedelmi és ipari alkalmazottak szolgálati viszonyának megszűnése, illetve az azokat megillető felmondási idő meghatározása tekintetében — amennyiben azok szolgálati idejük tartama alapján nem esnek az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 2. §-ának hatálya alá — elsősorban a szolgálati szerződés az irányadó s csak ha ilyen nincsen, akkor alkalmazandók az ipartörvény, illetve az annak alapján kifejlődött bírói gyakorlat szabályai.»

«Minthogy pedig egyrészt vitán felül áll, hogy a felperes — miután szolgálati időtartama a két évet el sem érte — nem esik az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 2. §-ának rendelkezése alá, másrészt pedig a felperes által valódiság tekintetében meg sem támadt 2. % alatti okirat második bekezdése szerint a feleknek a szolgálati viszonyra vonatkozó szerződési megállapodásában a szolgálati viszony megszűnése és a felperest megillető felmondási idő a felek kölcsönös megállapodásával szabályoztatott és pedig akként, hogy a felperes állása felmondási időhöz kötve nincsen, illetve, hogy az alperes a felperes állását bármikor 14 napi előzetes felmondás mellett is jogosult megszüntetni s így a fent kiemelt jogszabálynál fogva a felperes ezen szolgálati szerződésbeli kikötés folytán tulajdonképpen csak 14 napi felmondási időre tarthatott volna igényt, tehát az alperes akkor, amikor a felperesnek három havi felmondási időt nyújtott, máris túlmént azon a határon, amely a felperest jogosan megillette volna.»

«Ennélfogva a felperes részére nyújtott három havi felmondási időnél hosszabb felmondási időt, illetve az arra járó illetményeket már az okból sem követelheti.»

«Ezen jogi álláspont mellett pedig egyrészt teljesen közömbös lévén a törvény, illetve a bírói gyakorlat szerinti felmondási idő alapjául szolgáló azon ténykörülmény tisztázása és megállapítása, hogy a felperes mily munkakört töltött be, másrészt pedig, a szerződési megállapodás nem létezése esetén alkalmazandó jogszabályok sem lévén irányadók, a felperes részéről emelt mindkét irányú panaszt alaptalannak kellett tekinteni.»

A tábla szerint a felperes nem esik az 1910/1920. M. E. sz. rend. 2. §-ának hatálya alá s így vele szemben a szolgálati szerződés az irányadó a felmondási idő nagysága szempontjából, helyesebben (bár ezt a tábla nem mondja így): vele szemben nem alkalmazható a hiv. rend. 23. §-a, amelynek értelmében érvénytelen a szolgálati szerződésnek a rendeletben előírt felmondási időnél kisebb felmondási időre vonatkozó kikötése, amennyiben ez az alkalmazott hátrányára szolgál.

A tábla jogi álláspontja a következő:

A két évi szolgálat nélküli hat havi felmondási idő nem az 1910/1920. M. E. sz. rendeleten, hanem a bírói gyakorlaton alapul. Ennek folytán mellőzhető a 23. §., (amely a felmondásra vonatkozó szabályokat kógensekké teszi), mivel a 23. §. *csak a rendeletben előírt felmondási időkre vonatkozik.* (Mellesleg: a tábla a 23. §-t meg sem említi).

A tábla álláspontja tarthatatlan, mert

1. Az 1910/1920. M. E. sz. rend. 2. §-ának 2. bekezdése nem szabályozza általában a felmondási időt, hanem *fenntartja* az «*eddig érvényben levő jogszabályokat*» s mindössze két évi szolgálati időre *módosítja* azokat.

2. Érvényben levő *jogszabályok* alatt törvény, rendelet és a bírói gyakorlat is értendő.

3. A 23. §. tehát nemcsak a 2. §. 2. bekezdésében említett, két évet meghaladó szolgálati időre vonatkozó, *módosított* jogszabályokra vonatkozik, hanem az érvényben hagyott jogszabályokra is.

4. A tábla álláspontja szerint az 1875:XXXVII., illetve az 1884:XXVII. tc.-ben statuált s a kereskedősegédek és fontosabb teendőjű alkalmazottak hat hetes és illetve három hónapos felmondási idejével szemben is *kiköthető* a rövidebb felmondási idő, minthogy ezekről a felmondási időkről (a normális felmondási időkről) sem beszél a hiv. rend. 2. §-ának 2. bekezdése. Vagyis a tábla álláspontjából kivehetőleg, a rendelet tisztán és kizárólag csupán a *két éves szolgálati időt kívánta fokozott védelemben részesíteni*, a két év nélkülit nem. Azaz: például egy bank főkönyvelőjével szemben érvényes az egy napos felmondás kikötése is, ugyanennek azonban két évi szolgálat esetén feltétlenül hat hónapi felmondás jár. (Két évig szünetel a szerződés érvénytelensége.)

Am ennek ellene mond az *egész magyar bírói gyakorlat*, de ellene mond a rendelet egész tartalma, szövegezése, megalakulásának körülményei (a jogszabálynak kógenssé minősítése a Garami-rendeletből vétetett át), ellene mond továbbá a méltányosság is. De főleg és nem utolsó sorban mond ellene az, hogy a rendelet hiv. 2. §-ának 2. bekezdése *érvényben* tartotta az eddig fennálló jogszabályokat, (csak bizonyos feltételek esetére módosította azokat) és 23. §-a általában, minden korlát nélkül teszi kógenssé a 2. §. 2. bekezdését.

A tábla következetesen 2. §-ról és nem a 2. §. 2. bekezdéséről beszél. Ebből az következtethető, hogy nemcsak a felmondási idő és a 23. §. viszonyából, hanem a felmondás más *relációi* szempontjából sem tekinti a két évi szolgálat nélküli alkalmazottakat a rendelet hatálya alá tartozóknak. A 2. §. 1. bekezdése szerint: «A határozatlan időre kötött szolgálati szerződést csak írásban közölt előzetes felmondással lehet felbontani». A 3. bekezdés szerint: «A felmondás csak a hó utolsó napjára szólhat».

Minthogy továbbá a felmondási idő szempontjából irányadó munkabért és munkakört is az írott jogforrások közül az 1910/1920. M. E. sz. rendelet szabályozza, kétséges előttünk, hogy a tábla ezen tanácsa alkalmazza-e ezekre vonatkozólag a 6. és 7. §-okat, mint kógens szabályokat? Ha igen, milyen alapon? És végül, minthogy a bírói gyakorlaton alapuló egy éves felmondási idő nincs kifejezetten felemlítve a rendeletben (aminthogy nincs felemlítve a hat hetes és két év nélküli három hónapos felmondás sem), az egy éves felmondási idővel bíró alkalmazottnak az előfeltételek fennforgása esetén megítél-e a tábla ezen tanácsa a rendelet alapján *végkielégítést*?

(Bef. köv.)

Dr. Berczel Aladár.

Szemle.

— **Liepmann** professzor, az élethez való jognak a halálbüntetés híveivel szemben való tudós védelmezője az elvek harcterét az örök béke országával cserélte fel. Távozásával ismét megfogyatkozott v. Liszt kiválasztottjainak csoportja, akik a génie megértő támogatása mellett váltak méltó kortársaivá mesterüknek. Ellentétben a tudományok újabb művelőivel, akik feladatuknak gyakran azt tekintik, hogy koruk eszméihez és szellemi színvonalához a legitimáló — esetleg rehabilitáló — elméletet megtalálják, Liepmann munkásságának első szakát a dogmatika kérdéseinek mélyreható kutatására szentelte. Csak midőn a büntetőjog alapvető kérdéseiben a meglátás és megértés magaslatára emelkedett, akkor fordult figyelme a forrongó problémák megoldásra váró köre felé. A megalapozott tudás és elveit az objektivitás fegyverével megvédő tudós tükörképét látjuk ekkor a becsület ellen elkövetett bűncselekményekről írt két hatalmas monografiájában. Az elmélet ekkor már megszűnt öncél lenni és helyét a nagy elvek helyes alkalmazását megvilágosító, a bűn és a büntetés valódi lényegét felfedő vizsgálódás foglalja el. Amily irányító hatással volt a kezdőkre a büntetőjogba való Bevezetője, a haladottakra a «Strafrechtsreform und Schulenstreit» című tanulmánya, amelyben Merkel elméletét védve reá mutat a jelszavakhoz láncolt viták céltalanságára, ugyanoly értékesek voltak pályatársai számára a modern büntetőjogi fogalmakról írt különböző értekezései. At hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant.

Liepmann munkássága mindenkor a német büntetőjogtudomány aranykorára fog emlékeztetni. A.

— **Az ügyvédi díjtartifa** kérdésében az Országos Ügyvéd-szövetség kari érdekeket védő és törvényelőkészítő bizottsága *dr. Fittler Dezső* másodelnök elnöklete alatt együttes ülést tartott, amelyen az igazságügyminiszternek rendelettervezetét vették elbírálás alá. *Dr. Nagy Dezső Bálint* szövetségi ügyész, mint előadó, részletesen ismertette a rendelettervezetet, rámutatott annak hiányaira és ügyvédelles tendenciáira, majd párhuzamot vont a budapesti ügyvédi kamara legutóbbi közgyűlésén és az Ügyvéd-szövetség tavalyi balatonfüredi vándorgyűlésén e tárgyban hozott határozatok között. Az ezután megindult vitában *dr. Arányi István* igazgatótanácsi tag meggyőző erővel mutatta ki a tervezet tartáhatatlanságát, ismertette annak előzményeit és az ügyvédség egyseges és erélyes fellépését sürgette. Hasonló értelemben szólaltak fel *dr. Vészi Mátyas, dr. Sömjen Géza, dr. Biró László* és *dr. Algai József*, akik különösen arra mutattak rá, hogy Ausztriában és Csehországban, ahol egyébként törvényi alapon történt az ügyvédi díjszabás szabályozása, mennyivel tökéletesebben és az ügyvédségre előnyösebben történt meg ennek a kérdésnek megoldása. *Dr. Fittler Dezső* elnök összefoglalva az elhangzottakat, megállapította, hogy tényleg az volna az ideális, ha törvény szabályozná az ügyvédi díjszabást, nézete szerint azonban ennek keresztülvitelére az idő nem alkalmas. Ezután *dr. Nagy Dezső Bálint* előadó indítványára az együttes ülés határozatként kimondotta, hogy az Ügyvédszövetség csatlakozik a budapesti ügyvédi kamarának, egy kivételével az ország többi ügyvédi kamarái által is elfogadott ama határozatához, amely szerint az ügyvédség a tervezetet tárgyalásra alkalmasnak nem találja.

— **Az új nemzetközi vasúti egyezmények és az új vasúti üzletszabályzat.** Az 1928 : III. és IV. tc.-be foglalt vasúti áruszállítási, továbbá személy- és podgyásszszállítási s Bernben 1923-ban létrejött nemzetközi egyezmények, valamint az ezek alapján kibocsátott új vasúti üzletszabályzat folyó évi október hó 1-én lépnek életbe. Ezen nappal hatályukat veszítik az 1892 : XXV. tc.-be iktatott nemzetközi egyezmény és az 1910. évi január hó 1-től érvényes vasúti üzletszabályzat. Az új egyezményeket és üzletszabályzatot lapunk közelebbi száma fogja tárgyalni.

— **A valorizációs törvénynek az életbiztosításokra vonatkozó rendelkezéseit** a biztosítók úgy értelmezik, hogy, ha a jogosított a biztosítási összeget a biztosítótól — akár fenntartással, akár fenntartás nélkül — felvette, továbbá, hogy ha a biztosítást ugyan 1922 január 1-je után kötötte, de a biztosítás kezdetét 1922 január 1-je előtt való időre helyezték vissza, az átértékelést nem követelheti. Ezen igények dolgában a felügyelő hatóság fog dönteni. A törvény a tekintetben nem világos (l. Almási : A valorizációs törvény magyarázata 191. l.), hogy ezek az igények a rendes polgári perúton vagy pedig közigazgatási úton érvényesíthetők-e? Almási nézete szerint a törvény 21. §-a a magánjogi, illetve kereskedelmi jogi természetű biztosítási szerződést törvényes nováció útján a közigazgatási jogba tolta át, ami a mellett szól, hogy a jogosult és az állami felügyelő hatóság közötti viszony, sőt Almási szerint a jogosult és a biztosító magánvállalat közötti viszony is a közigazgatási útra utaltassék. Nézetünk szerint már az a körülmény is, hogy a jogosult a biztosító magánvállalat ellen a törvénynek az életbiztosítási szerződésekre vonatkozó rendelkezésein kívül átértékelésre igényt nem érvényesíthet, az igényeknek a fentemlített esetekben való elismerése felé kell, hogy terelje a döntést.

— **Megtámadási perbe avatkozó csődhitelező is marasztalható-e a perköltségben?** A felvetett kérdésben a gyakorlat nem egységes. Így : ha a támogatott fél maga is cselekedett, a beavatkozó nem a perköltségben, hanem csak az ő fellépésével külön okozott költségben marasztalható. Így Kúria 2594/1918. és 2578/1918. (Perjogi Döntvénytár IV. 215. szám) és Reichsgericht Entscheidungon 69. kötet 283. lap, valamint Juristische Wochenschrift 1911, 99. Sőt Budapesti Tábla 918/1916. szerint (Perjogi Döntvénytár II. 524. sz.) a beavatkozó költségben egyáltalán nem volna marasztalható. Ellenkező : a beavatkozó a támogatott féllal együtt marasztalható a perköltségben. Kúria 874/1920. és 2297/1923. (Perjogi Döntvénytár IX. 161. sz.). Helytelen. Az is felhozható, hogy a 88. §. 3. bekezdése fennforog és így a perköltségre a 429. §. irányadó volna, mert a megtámadási

perben a megtámadott jogcselekmény hatályosságának kérdése a csődhitelezőkre nézve is jogerősen eldöntetik. (Kovács kommentárja, II. kiadás III. füzet 326. lap XIII. b) jegyzete). Ebben az esetben előtérbe lép az a kérdés, hogy a 429. §. négyrendbeli bekezdéseinek melyike nyerhet alkalmazást és könnyen érvényesülhet az az álláspont, hogy a pertárgy a felperesre és a beavatkozóra oszthatatlan, vagyis a költségben egyetemlegesen volnának marasztalhatók.

— **A korlátolt felelősségű társaságról és a csendestársaságról** szóló előadói tervezetre a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete a kereskedelemügyi minisztérium leiratára részletes, az egyes szakaszok rendjében kidolgozott észrevételeket terjesztett elő. Ebben az egyesület általánosságban utal az ebben a tárgyban folyt jogászegyleti vitára és arra, hogy a felek szerződési autonómiáját csak akkor szabad korlátozni, ha ezt valóban a közérdek, illetve a nagyközönség biztonsága megkívánja. A csendestársaságra nézve az egyesület előterjesztése kiemeli, hogy ennek kérdése ugyan nincsen semmiféle összefüggésben a korlátolt felelősségű társaság intézményével, mégis, minthogy a csendestársaság nálunk tényleg létezik és azt egyes esetekben a bírói gyakorlat is elismeri, csak helyeselhető, hogy ezen intézményt is végrevalahára törvényes alapra helyezik.

— **Szabályszerű-e pénzintézetnek az az eljárása, hogy a visszleszámitolási telephelyet törli és a váltót magához telepíti?** A Kúria 322/1913. sz. a. hozott határozata szerint : «Az újabb bírói gyakorlat értelmében a váltóbirtokos a fizetési helyre nézve kitöltetlenül kapott váltót ellenkező megállapodás hiányában utólag telepítheti, azonban az ezen joga alapján, tehát jogszerűen a váltóra már reávezetett telepet a váltókötelezettek beleegyezése nélkül többé nem törölheti». Ez a határozat a helyes álláspontot tartalmazza. A váltóbirtokos a kitöltésre vonatkozó jogával a lényeges kellékekre nézve is csak egyszer élhet, változtatást azután már nem tehet. Ezt a Kúria gyakorlata szintén helyesen már régóta és állandóan így tartja. (L. pl. a Döntvénytár 1018., 1019. sz. eseteit). Ennélfogva a pénzintézet nem törölheti a visszleszámitolási telephelyet s nem telepítheti magához a törlés után a váltót. Az óvás magától értetődően a telepesnél a telephelyen veendő fel. A Kúria még akkor, amikor a gyakorlat szerint az utólagos telepítés a váltótörvény 82. §-a (a váltó meghamisítása) alá esett, a Döntvénytár 278. sz. eseteként közölt határozatával kimondotta, hogy az utólagos telepítés törlése esetén nincsen óvásra szükség s hogy ennek a törlésnek a kereset beadásáig kell történnie, továbbá a Döntvénytár 1025. sz. eseteként közölt határozatában a Kúria kimondotta, hogy ha a váltóbirtokos azt állítja, hogy a kiigazítás felel meg a megállapodásnak, úgy ezt bizonyítani is tartozik. Ebből az következnék, hogy a Kúria, valamint az utólagos telepítésnek a kereset beadásáig való törlését megengedte, úgy megengedi talán, hogy a váltóbirtokos bizonyíthassa adott esetben, hogy az eredeti kitöltés kiigazítása felel meg a megállapodásnak. Mi azonban ezt sem valószínűnek, sem helyesnek nem tartjuk.

— **Az arányszám közzétételének elmulasztása.** Annak, hogy alperes arányszámát nem tette közzé, csupán az a következménye, hogy az 1926 : XVI. tc. 3. és 4. §-ai helyett annak 11. §-a alkalmazandó és a bíróság minden körülménynek, különösen pedig mindkét fél vagyoni viszonyainak és az adós teljesítő képességének méltányos figyelembevételével állapítja meg a nyugdíj átértékelt összegét ; azonban az arányszám közzétételének elmulasztásából nem lehet oly következtetést vonni, hogy ez a körülmény alperes magasabb teherbíró képességének igazolója. E mellett abban az esetben is, ha a bíróság állapítja meg az átértékelt járandóság összegét, alkalmazni kell az idézett törvény 1. §-ának rendelkezését, amely szerint a járandóság átértékelt összege nem haladhatja meg a korona értékcsökkenéséből eredő hátrány teljes összegét. (Kúria P. II. 5888/27. 1928 jún. 20.)

— **Helyreigazítás.** «Csodabogár» cím alatt 14-ik számunkban megjelent közleményre *dr. Berényi Antal* békéscsabai kir. járásbírósi elnök a következők közlését kéri. A békéscsabai kir. járásbírósi előtt P. 3047/928. szám alatt folyó perben alperesi képviselő mindkét alperes (apa, anya, előbbi ügy is mint kiskorú gyermeke t. képviselője) nevében terjesztett elő védelmet meghatalmazás nélkül, valótlán az is, hogy a bíróság a meghatalmazás becsatolásának meghagyásán kívül végzésében egyéb kijelentést

tett volna. A bíróság állásfoglalása és rendelkezése a Pp. 100. §-án alapszik.

— **Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről.** Írta: *Perjéssy Mihály it. t. tan. elnök.* (Miskolc, 1928.) A közel 200 oldalas munka célja — a szerző szerint — a törvény hat éves múltja után vizsgálat tárgyává tenni azt, hogy helyes és szükséges volt-e ez a törvényalkotás, bevált-e a gyakorlatban, meg volt-e a kívánt hatása és nem szorul-e módosításra. Mielőtt a szerző a feltett kérdésekre választ adna, nagy részletességgel ismerteti a törvény alkotásakor létező közállapotokat, a törvényjavaslat keletkezésének történetét, különösen pedig a nemzetgyűlési tárgyalások anyagát. Összehasonlítás céljából ismerteti a szerző a külföldi, hasonlócéltű jogszabályokat, valamint külön fejezetben tér ki a törvény értelmezésére és a joggyakorlatra. A törvény hatását a politikai bűncselekményekre vonatkozó statisztikai adatokból ismerjük meg. Ennek a bőséges anyagnak figyelembevétele mellett megállapítja a szerző, hogy a törvényre szükség volt, a gyakorlatban megvolt a kívánt hatása, mert a politikai bűncselekmények száma csökkenő irányzatot mutat. Ami a kívánatos módosításokat illeti, szerző magasabb büntetési tételeket kíván, melyek a nagy veszélyt jelentő bűntettek esetén a bíróságnak erősebb megtorláshoz adnának módot, több minősített eset felvételét is szükségesnek tartja, így olyant is, amely «a nemzeti jelleget kifejező kereszténység sérelme szempontjából volna kívánatos». Végül kívánatos volna *Perjéssy* szerint «valami óvintézkedést felvenni a törvényben arra nézve, hogy a képviselőházban és felsőházban nyomban megtorló lépések lennének tehetőek azok ellen, akik a mentelmi jog égisze alatt az államot, a nemzetet alaptalan tényállításokkal a külföld előtt diszkreditálják». Reméljük, hogy a szerző megállapításait, következtetéseit és javaslatait a büntetőjogászok majd megfelelő figyelemben részesítik és vita tárgyává is teszik. A.

Inhalt. *Dr. S. Sebestyén:* Franz Nagy. — *Dr. B. Gallia:* Der Arbeitsvertrag im Entwurf des UBGB. — *Dr. E. Munkácsi:* Die Stiftung im Entwurf des UBGB. — *Dr. A. Berczel:* Bemerkungen zur arbeitsrechtlichen Praxis der Budapester Tafel. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Két éves gyakorlattal rendelkező ügyvédjelölt, ki német, francia és angol nyelven folyékonyan beszél és fogalmaz, állást keres! Célja: eddigi vidéki praxisát jogi kiképzése érdekében fővárosi gyakorlattal kiegészíteni. Ezen szempont mellett fizetésének nagysága másodrendű kérdés. Cím: dr. Kelemen Sándor, Pécs. 321

Jó irodámat falun átadom. Cím a kiadóban. 322

Természettani és természettajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 297

MOLNÁR FERENC MŰVEINEK JUBILEUMI KIADÁSA

Húsz kötet ára díszes egészvászonkötésben
125 pengő

A gyűjtemény tartalma:

Regények és elbeszélések:

1. Az éhes város. Regény.
2. A Pál-utcai fiúk. Regény.
- 3-4. Andor. Regény két kötetben.
5. Rabok. Regény. — Ismerősök. Elbeszélések.
6. Az aruvimi erdő titka. — A gőzszlop. Két regény egy kötetben.
7. Muzsika. Elbeszélések. — Egy gazdátlan csónak története. Regény.
8. Ketten beszélnek. Párbeszéd. — Éva. Regény.
9. Kis Hármaskönyv. — Az óriás. Elbeszélések.
10. Józsi. — Gyerekek. Elbeszélések.
11. Pesti erkölcsök. — Hétágú síp. Szatirikus rajzok.
12. Toll. — Ma, tegnap, tegnapelőtt. Karcolatok.
- 13-14. Egy haditudósító emlékei. Két kötet.

Színművek:

15. A doktor úr. — Józsi. — Az ördög.
16. Liliom — A testőr. — A farkas.
17. A fehér felhő. — Farsang. — Úri divat.
18. A hattyú. — Színház.
19. Égi és földi szerelem. — A vörös malom.
20. Az üveg cipő. — Riviera. — Játék a kastélyban. — Olympia.

A 20 kötet egyszerre kerül szállításra

Megrendelhető részletfizetésre is
a Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

ÉRKEZ
Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Ullein Antal párizsi követségi titkár: A Kellog-féle békepaktum előzménye és mibenléte. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd: A Kúria és a családi vagy örökösödési jogon alapuló megszűnt pénztartozások átértékelése. — Dr. Goldschmied Mór budapesti ügyvéd: Az új nemzetközi vasúti fuvarozási egyezmények és a vasúti üzletszabályzat. — Dr. Berczel Aladár budapesti ügyvéd: Észrevételek a budapesti Tábla munkaügyi gyakorlatához. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 8. — Perjogi Döntvénytár. XIII. 5.

A Kellog-féle békepaktum előzményei és mibenléte.

Az 1928 augusztus 27-én a francia külügyminisztérium *Salon de l'Horloge*-ában az úgynevezett locarnói hatalmak, továbbá az Amerikai Egyesült-Államok és a britt dominionok képviselői által aláírt nemzetközi szerződés egy újabb állomását jeleníti meg, amely már évek óta folyó törekvésnek, mely a háborúnak eddig általánosan elismert *jogszerű* voltát kontraktuális úton mind szűkebb korlátok közé óhajtaná szorítani.

A háború előtt, az úgynevezett régi nemzetközi jogban a háború jogosságának kérdése alig képezte vita tárgyát; az írók véleménye inkább egyes háborúk igazságossága vagy célszerűsége tárgyában oszlott meg. Sőt a háború jogosságának egyik logikus folyománya volt, hogy az az *államközi jogalkotás* egyik hathatós tényezőjének ismertetett el, minthogy a nemzetközi jog alanyainak a szerződéses jogalkotáshoz szükséges *consensus*-át igen gyakran csak erőszakkal lehetett elérni. *Gentilis* már a XVI. században a következőképpen határozza meg a háborút: «*ex necessitate introductum bellum quod est quia inter summos principes populosque liberos, iudicium civile et inermis disceptatio esse non potest, qui iudices scilicet non habent et superiores*».¹ Hasonlóképpen nyilatkozik a holland *Bynkershoek* a következőkben: «*Bellum est eorum qui suae potestatis sunt juris sui persequendi concertatio per vim vel dolum*».² Sőt még *Bluntschli*, a háború nagy antagonistája is elismeri, hogy a háború a népek erejének megnyilatkozása lévén, hozzájárul a nemzetközi jogalkotáshoz.³

A háború célja azonban még ezen felfogás szerint is csak a béke lehetett; az ideális végcél: az igazságos béke, az *Omnium rerum tranquillitas ordinis*, ahogy *Szent Ágoston* ezt elnevezi vagy amint azt egy másik nagy egyházi író, *Szent Tamás* kifejezi: «*Illi etiam qui justa bella gerunt pacem intendunt; et ita paci non contrariantur, nisi malae, quam Dominus non venit mittere in terram*».⁴ Ezen felfogás szerint, melyet a kánonjogásznál mindenütt feltalálunk, tilos volna az *igazságtalan* háború, vagyis az *igazságos* békeállapotnak erőszakos megbolygatása. E morális megszorításnak azonban nem lehetett számbajövő hatása, miután még senki sem találkozott, aki saját háborúját ne tartotta volna igazságosnak.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy egyes államok már az ókortól fogva meg ne kísérelték volna egyik-másik vitás ügyüket

¹ Albericus *Gentilis*, olasz eredetű oxfordi jogtanár, (1551—1608), «De jure belli», cap. I.

² Van *Bynkershoek*, (1673—1743), «Questiones», lib. I. cap. I.

³ *Bluntschli*: «Das moderne Völkerrecht als Rechtsbuch dargestellt», 1866. 10. old.

⁴ *Aquincoi Szent Tamás*: «Summa Theologia», 2. 2. Qu. XL. Art. I.

döntőbíróskodás elé vinni. A görög *amphyctionok*, valamint a római *collegium feciale*-k már a döntőbíróskodás elv első nyomait tüntetik fel. *Plato*, *Thukydides* már határozottan lándzsát törnek a döntőbíróskodás intézménye mellett. Különösen érdekes utóbbinak egy *Archimedes* szájába adott mondása, mely szerint: «nem szabad megtámadni azt, aki hajlandó magát döntőbíróskodás alávetni».⁵ Hasonló elveket hirdetnek *Cicero* és *Seneca*. A középkorban a pápák és egyes olasz egyetemek jogi fakultásai, különösen a holognai, több ízben szerepeltek, mint döntőbírák. 1381-ben Anglia és Skócia már döntőbíróskodás egyezményt kötnek egymással. *Pierre Dubois* a XIV. században; *Podiebrad* a XV. században a döntőbíróskodás gondolatára alapítják népszövetségszerű tervezeteiket. *Grotius* már egész tisztán látja, hogy hasznos, sőt szükséges volna, hogy a keresztény hatalmak egy testületben egyesüljenek, melynek kebelében egyesek vitái a nem érdekeltek által alakított bíróságok ítéletei által döntessenek el. A feleket — folytatja *Grotius* — kényszeríteni kellene, hogy ily okos feltételeket elfogadjanak.⁶ *Erasmus*, *Gentilis*, *Sully*, *Saint-Pierre* abbé és *Vattel* ugyan csak rokonszenveznek a döntőbíróskodás elvvel. A XIV. század már számos döntőbíróskodás szerződést ismer; több nemzetközi kongresszus, valamint az *Institut de Droit International* már praktikus tervezeteket dolgoznak ki a döntőbíróskodás általánossá váló tételére. Az 1899. és 1907. hágai békekongresszusok már hivatalos kísérletek voltak arra nézve, hogy a nemzetközi önszegély korlátok közé szoríttassék a *mediáció*, a *nemzetközi vizsgáló-bizottságok* és a *kötelező döntőbíróskodás* intézményei által. Az államok azonban idegenkedtek kötelezőnek elismerni azt, amit ténylegesen több ízben gyakoroltak és így a kötelező döntőbíróskodás még jelentéktelen viszályokra nézve sem fogadtatott el. A harmadik békekongresszusnak 1914-ben kellett volna összeülnie, erre az évre azonban a sors más eseményt tartogatott a világ számára.

Az individuális háború jogszerűségére az első jogszabály formájában jelentkező komoly csapást a Népszövetség *Egyességokmánya* mérte. A háborút ugyan ez sem tiltja, csak kitörését nehezíti meg. Különbséget tesz mindenekelőtt *jogos* és *jogtalan* háború között. Jogtalan a háború, ha az a nemzetközi viszályok békés elintézését célzó rendelkezések által megszabott határidők letelte előtt, valamely döntőbíróskodási ítélet vagy a Tanács egyhangú és az egyik fél által elfogadott határozata ellenére üzentetik meg. Ezzel szemben jogos a védelmi és valamely népszövetségi határozat alapján megüzent büntető háború, de jogos az a háború is, mely a békétető vagy döntőbíróskodási eljárás sikertelensége következtében tör ki.⁷ A Népszövetség Közgyűlései több ízben foglalkoztak az egyességokmány ezen utóbbi fogyatékoságának kiigazításával, de mind eddig sikertelenül. Az 1923-iki IV. Közgyűlés megszavazta a *Projet du Traité d'Assistance Mutuelle*-t,⁸ mely először minősítette az individuális háborút *nemzetközi bünténynek*, felszólítva a tagállam-

⁵ *Thukydides*: «A pelloponésosi háború története», I. könyv, LXXXV. fej.

⁶ *Grotius*: «De jure belli ac pacis, libri tres» (1925), lib. III. cap. XXIII.

⁷ Az egyességokmány 15. cikkelyének 7. bekezdése szerint: «Ha a Tanácsnak nem sikerül minden tagját — a vitában álló felek képviselőinek kivételével — jelentésének egyhangú elfogadására bírni, a Szövetség tagjai fenntartják maguknak a jogot, hogy akképen cselekedjenek, amint azt a jog és igazság érdekében szükségesnek látják».

⁸ A P. 1923. sz. népszövetségi kiadmány, 156. old.

mokat, hogy a megtámadott segítségére siessenek. E tervzetből azonban szerződés sohasem lett, mert azt egy állam sem fogadta el fenntartás nélkül. Legfőbb nehézségnek a *támadó*, az «agresseur» megállapítása bizonyult.

Az individuális háború kiszorítása terén az 1924-iki V. Közgyűlés által megszavazott «*Genfi Protocol*» ment el legmesszebbre.⁹ E szerint csupán a védelmi és büntető háború megengedett, minden más tilos, még akkor is, ha az összes békéltető és döntőbírósi eljárások hatálytalanoknak bizonyulnak. Számolva az államok szuverenitásával és a nemzetközi végrehajtás hiányával, a protokoll nem szorítja az egyes tagállamokat a döntőbírósi vagy a Tanács határozatainak feltétlen elfogadására, mindössze azt tiltja meg, hogy az ilyen határozatokkal elégedetlen állam az önélegyhöz nyuljon. Egy kivétel azonban ez alól is van és ezt a japán delegáció óhajára vették fel a protokollba. E szerint, ha valamely állam képtelen lenne egy az ő életérdekeibe ütköző kérdést a fennálló békéltető vagy döntőbírósi eljárások segítségével megoldáshoz juttatni, jogosan háborút kezdhet, feltéve, hogy ügyét az Egyességokmány II. cikkelye értelmében még egyszer a Tanács elé viszi. Ha a kérdést a Tanács még ebben a veszélyes stádiumban sem tudná megoldani, a háborúhoz folyamodó panaszos állam csak akkor minősítettik támadónak, ha a Tanács egyhangúlag ily értelemben döntene. Minden egyéb esetben a támadás *szankciókat* von maga után. A Tanács erre vonatkozó felszólításának a tagállamok engedelmeskedni tartoznak,¹⁰ de csak oly mértékben, amint azt «földrajzi fekvésük vagy felfegyverzésük» (*conditions spéciales des armements*) megengedi. Tekintve azonban, hogy e különben is labilis kötelezettséget nem teljesítő állam ellen a protokoll nem állapít meg szankciókat, okkal mondhatjuk, hogy az Egyességokmány gondolatát a protokoll csak egy lépéssel viszi tovább, a nélkül azonban, hogy a nehézségeket tényleg megoldotta volna. De még ez is csak *pium desiderium* maradt, tekintve, hogy az angol és az olasz kormányok ellenkezése folytán a protokoll nem léphetett joghatályra.

Az 1925 október 16-án parafált és 1926 szeptember 10-én életbelépett *locarnói szerződések*¹¹ hatályaképpen a háború csak egyrészt Németország, másrészt Franciaország és Belgium, valamint Lengyel- és Csehország között küszöböltetik ki. Németország ugyanis utóbbi négy állammal kötött Locarnóban döntőbírósi egyezményeket: ezenkívül Németország, Franciaország és Belgium egymás *status quo*-ját is biztosították. E *status quo* garantálását Anglia és Olaszország vállalták el, míg Lengyel- és Csehországot egy esetleges német támadással szemben Franciaország védi. A garantáló hatalmak akcióba lépése azonban végeredményben saját belátásuktól és tetszésüktől függ, azért is a locarnói paktumok inkább a tömegpsychológiára gyakorolt hatásuknál fogva mozdították elő a béke ügyét.

1927 szeptemberében a Népszövetség VIII. Közgyűlése egy általánosságban tartott deklarációt szavazott meg a *támadó háborúk* ellen minden szankció nélkül.¹² Miután azonban ezt a deklarációt sem ratifikálták a tagállamok, nemzetközi joghatályra ez sem emelkedhetett. Leszögezhetjük tehát, hogy a Népszövetségnek nyolc évi fennállása alatt nem sikerült az Egyességokmány úgynevezett hézagát betölteni azáltal, hogy az individuális háború kiküszöbölésére nézve általános jogérvényű szabályt hozzon.

Ahol a Népszövetség tehetetlennek bizonyult, ott a diplomácia régi módszerei szerencsésebbek voltak. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy *Briand*, francia külügyminiszter, amikor 1927 április 6-án, az Egyesült-Államoknak a háborúba való beavatkozása évfordulóján, az *Associated Presse* útján azt a szólamot intézte az amerikai néphez, hogy a két állam *törvényen kívül állónak* jelentse

⁹ Protocole pour le règlement pacifique des différends internationaux. (Ann. II. à A. 135. 1924. sz. népszövetségi kiadvány).

¹⁰ Vagyis itt már nem az államok «belső ügye» megítélni, hogy akcióba lépjenek-e, amint ez még a IV. Közgyűlés álláspontja volt.

¹¹ Francia kék könyv, «Pacte de Sécurité», 1925. II. kötet, 15—38. old.

¹² A deklaráció idevágó része következőleg szól: a) minden támadó háború tilos és tiltva marad; b) az államok között felmerülhető viták a rendelkezésre álló békés eszközök segítségével intézendők el. A Közgyűlés kijelenti, hogy a Népszövetség tagállamai kötelezve vannak e két elvhez alkalmazkodni. (Résumé Mensuel des Travaux de la Société des Nations, Vol. VII. No. 9. 1927. okt. 15., 285. old.)

ki a háborút, mely sohasem legyen nemzeti politikájuk eszköze, nem sejtette, hogy az ügyek hova fognak fejlődni.

Nyilvánvaló, hogy a jelenlegi békeállapot lerögzítése elsősorban Franciaország érdekeit szolgálja és épp ezért Franciaország mindig fájlalta, hogy a hatalmas Egyesült-Államok sem a versaillesi békét nem ratifikálták, sem a békeszerződések védelmére alakult Népszövetségbe be nem léptek. A francia kormány nagyon ügyesen meg akarta kerülni azokat az aggályokat, melyek a reális amerikai népet az európai, alapjában véve imperialista érdekeket takaró «békepolitikától» eddig elválasztották; ezért hívta fel az Egyesült-Államokat minden fenntartás és a kötelezettségek pontos körülírása nélkül a világbéke melletti manifesztációra. Egy ily francia-amerikai egyezményt, melyet a *Quai d'Orsay* 1927 júniusában már hivatalosan indítványozott a washingtoni kormánynak, a francia politika könnyen állíthatta volna be az Egyesült-Államokban a francia «békepolitika» melletti állásfoglalás gyanánt. Hogy Franciaország az Egyesült-Államoknak felajánlott szerződést tisztán demonstrációra és világpolitikai pozíciójának erősítésére kívánta felhasználni, minden kétséget kizárólag kitűnik abból, hogy ugyanakkor már tárgyalás alatt állott a francia-amerikai 1908 óta periodikusan felújított döntőbírósi szerződés, melynek előszavában a háborúnak, mint politikai eszköznek száműzése amúgy is bentfoglaltatik. E szerződést 1928 február 6-án írták alá.¹³ Semmi praktikus szükség sem volt tehát arra, hogy ezt a klauzulát a két állam külön szerződés tárgyává tegye.

Ugyanakkor azonban az Egyesült-Államok kormánya is a saját politikája hasznára óhajtotta gyümölcsöztetni a franciák által felkínált alkalmat. Aligha lehet kétséges, hogy az uralmon levő republikánus párt az elnökválasztást megelőzőleg igyekezni akart minél békeszeretőbb színekben feltűnni az amerikai választók pacifista tömegei előtt, amely szándékából egy egészen rendkívüli sikert is kovácsolhatott saját politikája számára azáltal, ha sikerül neki a Népszövetségen kívül szerződéses formában biztosítani a világbékét, melyet az Amerikában nem nagy szimpátiát élvező Népszövetség képtelen volt megteremteni. Az Unio a legutolsó havani *panamerikai kongresszuson*¹⁴ már megkísérelte — és pedig sikerrel — a béke problémáját a Népszövetség kezéből kivenni, misem természetesebb tehát, minthogy a Briand által egészen más céllal felajánlott békepaktumot is ebbeli politikája szolgálatába szándékozott állítani.¹⁵ Ezért is *Kellog* 1927 dec. 28-i jegyzékében azt indítványozta a francia kormánynak, hogy az észak-amerikai, francia, német, britt, olasz és japán kormányok együttesen kössék meg a javasolt szerződést oly értelemben, hogy nemzeti politikájuk eszközei közül a háborút egyszer s mindenkorra száműzik.

(Bef. köv.)

Dr. Ullein Antal.

A Kúria és a családi vagy örökösödési jogon alapuló megszünt pénztartozások átértékelése.

Az egyes magánjogi pénztartozások átértékeléséről szóló 1928. évi XII. törvény cikk igen szűk korlátok között megadja az átértékelésre a törvényi jogalapot az átértékelésre a törvény által ki nem zárt olyan pénztartozások tekintetében is, melyek a törvény életbelépése előtt névértékben való teljesítéssel vagy más módon már megszüntek. És pedig a megszünt tartozások valorizálása generális eltiltásának a 14. §. 1. bekezdésében való előrebocsajtása után, a következő négy esetre: 1. a 14. §. 3. bekezdése szerint, ha a törvény értelmében átértékelhető pénztartozás teljesítését a hitelező átértékelésre irányuló követelésének fenn tartásával fogadta el; 2. a 14. §. 4. bekezdése szerint, ha a hite-

¹³ Szerződés szövege «Europe Nouvelle» 1928 ápr. 28-iki számában. Lásd még: *Chandler P. Anderson* és *Manley O. Hudson*: «The new arbitration treaty with France». (The American Journal of International Law. Vol. 22. Numb. 2. 362—373. old.)

¹⁴ A havani kongresszus határozatai közzétettek «L'esprit international» (The international mind) 1928 júl. 1-i számában. «Documents» alatt (444—450. old.) Lásd még ugyanott: *James Brown Scott*: «La sixième conférence internationale américaine». (323—336. old.)

¹⁵ *Frank B. Kellog*: «The war prevention policy of the United States», (The American Journal of International Law, Vol. 22, Numb. 2. 253—261. old.)

lező a törvény értelmében átértékelhető pénztartozás teljesítését jogfenntartás nélkül fogadta ugyan el, de a teljesítés elfogadása az 1919. évi január hó 1. napja után, de az 1923. évi július hó 1. napja előtt történt, az átértékelés elmaradása a hitelező tönkreteljesítését okozta és az adósa indokolatlan előnnyel járt; 3. a 15. §. 3. bekezdése szerint, ha az 1923. évi július hó 1. napja előtt keletkezett jogerős bírói ítélet vagy egyesség értelmében — ideértve a bírói egyességet is — a félnek családi vagy örökösödési jogviszonyon alapuló vagyónrészesedés (pl. örökösödési osztályrész, kötelesrész, ági vagyon, közszerzemény) címén meghatározott készpénzösszeg járt és ez a készpénzösszeg a korona értékcsökkenése folytán a többi érdekeltnél maradt vagyontárgy értékéhez képest a teljesítéskor aránytalanul csekély; 4. a 15. §. 4. bekezdése szerint, ha hagyományt vagy családi vagy öröklési jogviszonyon alapuló más készpénzbeli juttatást — ideértve eltartási kötelezettségének tőkeösszeggel megváltását is — a jogosult a korona értékcsökkenésének méltányos figyelembevételével meghatározott összegben vett fel és valószínűvé teszi, hogy az átértékelési követelést tapasztalatlansága vagy szorult anyagi helyzete miatt nem érvényesítette.

Az átértékelési kérelmet mind e négy esetben csakis a törvény által megállapított határidőkön belül lehet a bíróságnál előterjeszteni; e határidők a törvény életbelépésétől, ha pedig a pénztartozás e törvény életbelépése után jár le, a lejáratról számítandók és elmulasztásuk a jogvesztés hatályával jár. (3. §.) Ily határidőt a megszűnt tartozás átértékelésére irányuló kereset benyújtására a törvény hármát állapít meg és pedig a fenti első esetre azáltal, hogy a 3. §. általános rendelkezésével szemben erre a törvény rövidebb határidőt nem állapít meg, a családi vagy örökösödési jogon alapuló pénztartozások ügyében is egy évet, mely határidő tehát még jelenleg folyamatban van; a második esetre, minthogy a törvény a családi vagy örökösödési jogon alapuló pénztartozások tekintetében erre nem tesz kivételt, a három hónapot (14. §. 5. bek.), s így tekintettel arra, hogy e törvény 1928 április 1-én lépett életbe, az ily alapon való valorizációs igények peres érvényesítésére a lehetőség 1928 június 30-án már véglegesen bezárult; a harmadik és negyedik esetre pedig a hat hónapot (15. §. 5. bek.), mely hat havi határidő, minthogy utolsó napja különben vasárnapra esnék, a Pp. 449. §-ának utolsó bekezdésére is támaszkodó szokásjogunknak az M. T. J. 1093., 1100. és 1101. §-aiban híven kifejezett szabályai szerint bezárólag 1928 október 1-jén járt le.

Az 1928: XII. törvénycikk értelmezése tehát immár szükségképpen egyre intenzívebben foglalkoztatja a bíróságokat s a jogkeresőket egyaránt. S e matériánál egy-egy rendelkezés értelmezésén életük sorsa fordul, remény válik kétségbeeséssé, kétségbeesés reménnyé.

Valorizációs bírói gyakorlatunk eddig a *jus aequum*-nak volt csodás bölcsességű érvényreemelésé a korona = korona fikciójával szemben. *Kúriánk* bölcsessége felvette a küzdelmet azzal a veszéllyel szemben, hogy az infláció következtében magánjogi judikaturánkban megbontassék az összhang a jog és erkölcs parancsai között és a szokásjog fejlesztésének útján megóvta háború utáni magánjogi bírói gyakorlatunkban is az erkölcsi eszmény uralmát. Az 1928: XII. törvénycikkben a *salus reipublicae suprema lex esto* elve a társadalom sok nyílt sebére nézve tette a begyógyulást lehetetlenné. A magyar társadalom azt várja *Kúriánktól*, hogy ahol a gyógyulásnak a törvény nem állja útját, sőt hol egyenesen ennek előmozdítását jogszabályszerű köteletségévé teszi a bírónak, ott az illető törvényhely speciális intenciójának és *Kúriánk* szokásjogot fejlesztő évszázados tradícióinak szellemében, bölcs méltányossággal magyarázza a törvényt. Sehol sem nyílik erre nemesebb alkalma a bírónak, mint a törvény speciálisan a családi és öröklési viszonyokra vonatkozó 15. §-ának értelmezésénél, mert ennek a törvényszakasznak az élén a *Kúriánk* gyakorlatából vett, márványbavésésre érdemes következő szavak állnak: «az erkölcsi alapon nyugvó ezekben a jogviszonyokban a kölcsönös kiegyenlítés és általában a méltányosság elve, mind a két fél érdekében lehetőleg teljes mértékben érvényesüljön».

És most mégis megdöbbenéssel olvassuk, hogy a *Kúria* nemrégiben arra az álláspontra helyezkedett (K. I. 1427/1927., 1928 május 21.), hogy mivel a fenti második kivételes kategória a törvény általános, a két utóbbi kivételes kategória pedig a törvény különös rendelkezései között foglal helyet, ebből az következik,

hogy az utóbbi kivételes kategóriákra is alkalmazandók az előbbi kivételes kategóriára vonatkozó szigorú rendelkezések ott, ahol ezektől el nem térnek. S ez alapon kimondta, hogy a két utolsó esetben is csak akkor van helye valorizációnak, ha a teljesítés elfogadása 1919 január 1-je után és 1923 július 1-je előtt történt.

A *Kúria* ez értelmezése szerint a törvény a családi és öröklési igények körében is ki akarja zárni a valorizációt mindazon pénztartozások tekintetében, melyek teljesítése — inclusive — 1919 január 1-je előtt vagy — ugyancsak inclusive — 1923 július 1-je után jogfenntartás nélkül fogadtatott el.

A *Kúria* ez értelmezése tehát azt a védelmet, melyben a törvény egy teljes évi keresetindítási határidő nyújtása mellett azt a hitelezőt részesíti, ki biztos ítélettel, éles előrelátással és anyagi függetlenségre támaszkodva csakis jogfenntartással volt hajlandó elfogadni a teljesítést, még a családi és öröklési jogon alapuló pénztartozások különös méltányosság által indikált speciális kivételeinek rövidebb, mert csupán hat havi érvényesítési határideje mellett sem adná meg pl. az olyan osztályos atyafinak, kinek tapasztalatlanságával vagy szorult anyagi helyzetével visszaélve egy lelkiismeretlen osztályos-atyafija a kritikus időn kívül jutott indokolatlan előnyhöz és forgatott ki a korona = korona fikciójának ügyes kihasználásával a vagyonából.

A 15. §. 3. és 4. bekezdésének ilyen értelmezése azonban nemcsak rideg és kegyetlen méltánytalanságúnak látszik s így merev ellentétben áll a *Kúria* eddigi gyakorlatának, szokásjogunknak s a családi kapcsolatok etikai jellegét mindenkor különös súllyal méltató egész magánjogunknak szellemével, valamint a 15. §-nak ezzel összhangban álló, abból fakadt és kifejezetten is hangsúlyozott előbb idézett alapelvével, de ez az értelmezés még kizárólag a törvény betűi szerint is nyilvánvalóan téves.

Almásy Antal,¹ *Nizsalovszky Endre*² kommentárjaiban még csak fel se csillan egy oly értelmezés lehetősége, mint aminőn a *Kúria* állásfoglalása alapul; s a törvény előkészítésében részes *Nizsalovszky* különösen is hangsúlyozza, hogy a 15. §. 3. bekezdése esetén a «teljesítés időpontja közömbös» (137. lapon 3. p.) és hogy a 4. bek. esetében az utólagos átértékelés «mincs a teljesítés időpontjától függővé téve» (138. lapon 4. pont.); a Képviselőház együttes bizottságának jelentése pedig hangsúlyozza, hogy a 15. §. az átértékelést lehetővé teszi akkor is, ha a teljesítés időpontja nem is esett a 14. §. 4. bekezdésében felvett kritikus időpontok közé.³ Világos, hogy a törvény értelmezésében a törvényalkotás előkészítőinek nyilatkozatai csak segédeszközök, de nem döntő tényezők. Dehát vajjon csakugyan mást mond-e itt a törvény betűje, mint a szelleme s mint amit a törvényhozó a 15. §. harmadik és negyedik bekezdésének szövegezekor mondani akart?

A 14. §. miután a valorizációt a megszűnt pénztartozásokra nézve első bekezdésében már általában eltiltotta, a *kivételes* ily valorizációt általában sem köti a teljesítésnek a fenti kritikus időpontok közti elfogadásához és már általában is megengedi a teljesített pénztartozás átértékelését a teljesítési időponttól függetlenül; t. i. *jogfenntartás* esetén. És a 15. §. 3. bekezdésének szövege nincs is tekintettel arra, hogy jogfenntartással történt-e a teljesítés vagy a nélkül: ilyen distinctió a 15. §. 4. bekezdése esetére pedig, mely a tapasztalatlan és a szorult anyagi helyzetben lévő hitelezőt kívánja védeni, egyenesen logikai képtelenség is volna. Nem lehet tehát azt mondani, hogy a törvénynek az az általános szabálya, hogy csak az olyan megszűnt pénztartozás valorizálható, melynek teljesítése a fenti kritikus időpontok között történt; még kevésbé, hogy egy ilyen nem létező általános szabály — értelmezés útján a családi és örökösödési jogon alapuló pénztartozásokra is kiterjesztendő volna. A *Kúria* álláspontjából logikai szükségszerűséggel az a képtelenség következne, hogy a családi és öröklési viszonyoknak bizonyos speciális eseteire megállapított fenti két kivétel korlátozásai törvényértelmezés alapján *jogfenntartás* esetén is alkalmazandók volnának, hiszen a 15. §. 3. és 4. bekezdésében az sem foglaltatik, hogy az alkalmazhatóságukhoz nem

¹ Lásd: *Almásy Antal*. A valorizációs törvény magyarázata. Budapest, Tébe-könyvtár, 1928. 151. lapon 10. pont.

² Lásd: *Nizsalovszky Endre*. Az egyes magánjogi pénztartozások átértékeléséről szóló törvény. Budapest, *Grill Károly*. 1928.

³ Lásd: *Almásy* kommentárjában a 135-ik, *Nizsalovszky* kommentárjában a 136-ik lapon.

kívántatik meg cumulative még a teljesítésnek jogfenntartással történt elfogadása is; éppúgy mint ahogyan a *Kúria* értelmezése szerint voltaképpen azért kell a 15. §. 3. és 4. bekezdésének esetében is megkövetelni a teljesítésnek 1919 január 1-je utáni és 1923 július 1-je előtti elfogadását, mert sem a 14. sem a 15. §. szövegében nincs ellenkező kifejezett rendelkezés. A 14. és 15. §. egybevetése tehát azt mutatja, hogy a törvény általános szabályát a megszünt pénztartozásokra nézve a 14. §. 1. bek.-e tartalmazza, mely azok valorizációját tiltja s ez általános tiltó szabály alól a 14. §. a fenti két általános és a 15. §. a fenti két, kizárólag a családi és örökösödési jogviszonyokra vonatkozó különleges kivételt nem hallgatolagos egymásratalással, hanem egymástól független szövegezéssel definiálja.

A *Kúria* értelmezését tehát már a 15. §. betű szerinti értelme, továbbá a 14. §. és a 15. §. szavainak egybevetése sem támogatja. Pedig a *Kúriának* a törvényalkotó intenciójával szemben a méltányosságot súlyosan sértő jogfosztásnak látszó álláspontja kizárólag ilyen betűmagyarázaton nyugszik. S amikor ez értelmezés ellenében van valorizációs bírói gyakorlatunk és valorizációs szokás-jogunk eddigi szellemével, a 15. §-nak logikai értelmével, e §-nak méltányosságot hangsúlyozó alapgondolatával s a körébe tartozó etikai viszonyok természetéhez símulni kívánó célzatával, a családi vagy örökösödési jogon alapuló s jogfenntartás nélkül elfogadott teljesítéssel megszünt pénztartozások valorizálására 1928 október 1-ével már a keresetindítási záros határidő is letelvén, e §. körében immár a valorizációs törvényből gyakran kiütköző ama törvénykezés-politikai célzat sem sürget egy ilyen értelmezést, mely a perindítások számának korlátozására irányul.

Bízom abban, hogy a *Kúria* a 15. §. 3. és 4. bekezdése szövegezésének és betűinek a 14. §. szövegezésétől és betűitől való függetlenségét felismerve, már a törvény betűjére támaszkodva is meg fogja változtatni álláspontját s így egy a 15. §. betű szerinti és logikai értelmének egyaránt megfelelő újabb értelmezés már nem fogja megakadályozni könnyek letörlését még ott is, hol annak még az 1928: XII. cikk sem áll az útjában. *Dr. Tihanyi Lajos.*

Az új nemzetközi vasúti fuvarozási egyezmények és a vasúti üzletszabályzat.

A vasúti fuvarozási jogot a belföldön az 1910. évi január hó 1-től érvényes vasúti üzletszabályzat (Vüsz.), a nemzetközi forgalomban pedig az 1892: XXV. tc.-ben iktatott s később módosított berni nemzetközi egyezmény (N. E.) szabályozta.

A Vüsz. kibocsátása idejében azonos volt az osztrák és bosznia-hercegovinai üzletszabályzattal, ennek határozmányai kiterjedtek, úgy a személy és poggyász, mint az áru fuvarozásra. A N. E., mely kizárólag az áruszállítást szabályozta, csak az Osztrák-Magyar monarchia területéről külföldre, vagy onnan a monarchiába fuvarozott árukra vonatkozott.

A háború befejezése után az utódállamok csatlakoztak a N. E.-hez s az ezekkel való forgalomban is — most már — ennek szabályai nyertek alkalmazást. Ennek módosított 59. cikke értelmében az esetleges szükségessé váló módosítások elhatározása céljából az egyezményben részes államok ötvenkénti értekezlet tartását határozták el, ily értekezlet legutoljára 1913-ra lett volna összehívandó, de ez ekkor elmaradt s egész 1923-ig új értekezletet nem tartottak.

Az 1923 május—június havában Bernben megtartott nemzetközi értekezleteken az egyezmény nemcsak az áru fuvarozásra (Á. N. E.), hanem a személy és poggyászfuvározásra (Sz. N. E.) is létrejött, az így létrejött egyezményeket a nemzetgyűlés még 1925-ben letárgyalta, kihirdetési záradékkal azonban csak a folyó évben lettek ellátva s az Á. N. E., mint 1928: III., a Sz. N. E. pedig mint 1928: IV. tc. hirdettetett ki.

Ezekben a törvényekben a minisztérium felhatalmazást nyert az egyezmények határozmányainak a hatálya alá nem eső — röviden belföldi — vasutakra való kiterjesztésére, a kereskedelem-ügyi miniszter pedig ezen törvények és a Vüsz. életbeléptetésére nyertek felhatalmazást.

A kormány az új Vüsz-t 4020/M. E. I. sz. rendeletével szeptember 15-én kihirdette s úgy ez, mint az egyezmények 1928 október 1-vel életbeléptek.

Tekintettel arra, hogy az új Vüsz. csekély eltérésektől el-

tekintve az Á. N. E. és Sz. N. E. rendelkezéseinek épült fel, ez utóbbiak közül azokat, amelyek az eddigi jogszabályok alapelveitől lényegesen eltérnek, kívánjuk csak ismertetni.

Mindkét N. E. beosztása eltér az eddigi egyezményétől.

Az eltérést az okozta, hogy az új egyezmények az egész joganyagot rendszerbe foglalták s ennek folytán az egyezmények négy cikkre oszlanak, és pedig 1. a N. E. tárgya és terjedelme, 2. a fuvarozási szerződés, 3. a vasutak felelőssége és keresetek, 4. vegyes rendelkezések.

Feltűnő az egyezmények iránya is, ezt bíráló tárgyává nem kívánom tenni s e helyett csak utalok a miniszteri indoklásra, mely a következőleg szól: «Az egyezmény 63. cikkében foglalt megállapítás szerint egyedül a francia szöveget kell hitelesnek tekinteni, a magyar szöveg csupán az egyezmény megismerésének és használatának megkönnyítésére szolgálhat. Hogy azonban erre a célra lehetőleg alkalmas legyen, még az irály rovasára is a francia szöveg minél hűbb, lehetőleg szó szerinti fordítását kell képeznie és tényleg ennek a célnak megfelelően dolgoztatott is ki».

Tekintettel arra, hogy a közkezen forgó törvény csak magyar szövegben fog megjelenni, annak, aki olvassa, az indoklásról tudomása nem lesz, a törvény irályát méltán kritika tárgyává teheti.

Ennek következménye lett azután nemcsak az, hogy eddig bevált műkifejezések újakkal cseréltettek fel, hanem az is, hogy kevésbbé szabatos. Így pl. a régi N. E. 15. cikke is előírja a feladó utólagos rendelkezéseinek alakját, 7. bekezdésében pedig szabatosan a következőket mondja: «A feladónak más alakban tett minden rendelkezése semmis». E helyett az Á. N. E. 21. cikkének 2. §. 4. bekezdése a következőleg szól: «Semmis és érvénytelen minden szerződés változtatás, melyet a feladó más alakban rendelt el, mint amely fentebb meg van határozva».

Mint hogy az Á. N. E. előmunkálataiból kitűnik, hogy az eddigi szabályoktól eltérni nem kívánt, a «semmis» és «érvénytelen» szavaknak sem tulajdonítható több hatály, mint az eddig használt semmis kifejezésnek.

Az új Vüsz.-ben (85. §.) maga a kormány is elejti a semmis és érvénytelen kifejezéseket és csak az «érvénytelen» kifejezést használja.

A régi jogtól lényegesen eltérő rendelkezések a következők:

1. Mindkét N. E. (2. cikk) nemcsak a vasutakra, hanem gépköcsi és hajójáratoknak rendszeresen üzemben tartott oly vonalaira is alkalmazást nyer, amelyek a vasúti fuvarozást kiegészítik s amely vállalatok a fuvarozást vagy valamely szerződő állam, vagy valamely a berni nemzetközi központi hivatal által vezetett jegyzékbe felvett valamely vasút felelősségére teljesítik.

2. A régi N. E. értelmében a szerződő államok által elhatározott végrehajtási határozmányok ugyanoly erővel bírtak, mint maga az egyezmény. Az új N. E.-ben ily rendelkezés nem foglaltatik, mert a végrehajtási határozmányok nagy része az egyezménybe át lett véve és mert ezeknek kilátásba vett módosításai túlnyomó részben a N. E.-be felvett határozmányoknak módosításával kapcsolatosak s ezekre a törvényhozások elhatározásának kikérését amúgy sem lehetett volna mellőzni.

Ez azonban nem változtat azon, hogy a vasutak a díjszabásokban könnyítéseket eszközöljenek.

3. A két N. E. alkalmazásának területe közt is mutatkozik némi különbség. Míg a Sz. N. E. értelmében a vasutak a díjszabásokban határozzák meg azokat a viszonylatokat, melyekben a Sz. N. E. határozmányai alkalmazást nyernek, addig az Á. N. E. határozmányai mindenkor alkalmazást nyernek, midőn a fuvarozás az egyik állam területéről a másik állam területére nemzetközi fuvarlevéllel történik.

Az Á. N. E. második címe a fuvarozási szerződés létrejöttére, megkötésére és lebonyolítására vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza, ezekben az eddigi jogtól lényeges eltérés csak annyiban van, hogy a címzett, ha az árut visszautasította is, jogosult azt később mindaddig átvenni, míg a feladó másként nem rendelkezett. Ez a kérdés eddig a Vüsz. 81. §-ában ellenkező értelemben volt szabályozva.

Ellenben lényeges újítások foglaltatnak mindkét N. E. 3. cikkében.

Az eddig érvényben volt N. E. 43. cikke a vasút felelősségét teljesen kizárta, ha a fuvarozásból kizárt, vagy feltételesan szállítható tárgyak szabálytalan, nem pontos, vagy hiányos megnevezés-

sel adattak fel, vagy a megállapított biztonsági rendszabályok nem tartották be. Az új Á. N. E. 28. cikk 1. §. e) pontja a vasutat csak az alól a felelősség alól mentesíti, mely a hiányos stb. bevallásból vagy a biztonsági rendszabályok be nem tartásából származott.

4. A régi N. E. értelmében a vasutak az áru elveszése esetében azt az értéket tartoztak megtéríteni, amellyel az áru a feladás idejében és helyén bírt. Az új egyezmények ezen alapelveket kimondják ugyan, azonban a kártérítés összegét maximálják.

Így az Á. N. E. 29. cikke az elveszett áru minden elegendő kilogrammjáért fizetendő összeget 50 svájci frankban, a Sz. N. E. 31. cikke a poggyászáért nyújtandó kártérítés összegét a kár bizonyítása esetén 20 frankban, a kár bizonyítása nélkül pedig 10 svájci frankban állapítja meg.

Ha a vasutat a kár előidézésében szándékosság vagy vétkes gondatlanság terheli, a maximálás a fentebb írt összegek kétszeresében van megállapítva. (Á. N. E. 36. és Sz. N. E. 36. cikke.)

Ezen intézmény, t. i. a maximálás a vasúti fuvarozási jogban nem új. Megvolt ez már a berni egyezmény (N. E.) előtti időkben is.

Úgy látszik, különös előszeretettel elevenítenek fel rég eltemetett jogszabályokat, nem veszik figyelembe azt, hogy a mai viszonyok lényegesen eltérnek az akkoriaktól.

Az Á. N. E.-ben a kártérítés maximálását az idézte elő, hogy az eddig feltételelesen szállítható arany- és ezüstrudak, platina, pénz, érmek, drágakövek és más drágaságok a feltételelesen szállítható tárgyak közül töröltettek. Az előmunkálatok szerint ennek oka az volt, hogy az egyes államok bíróságainak gyakorlata eltérő volt abban a kérdésben, hogy mely áruk tekintendők drágaságoknak. Az Á. N. E. ezen megoldása kiküszöböli ugyan ezt a kérdést, de viszont a vasút felelősségét korlátozza oly árukra is, amelyek eddig a drágaság stb. fogalma alá egyáltalán nem voltak vonhatók.

Ezen maximálás azonban távolról sem oly sérelmes, mint a poggyász elvesztése esetén nyújtandó kártérítés maximálása, míg ugyanis az áruszállításnál a szállítmányok legnagyobb tömegénél a maximális összeg meghaladja az áru értékét, addig a poggyászszállításnál a kártérítésnek ily csekély összegben való megállapítása úgyszólván az összes küldeményeket érinti és semmi elfogadható alappal nem bír.

Igaz ugyan, hogy a Vüsz. 35. §-a megadta a vasutnak a jogot, hogy különleges üzemi viszonyok mellett a felügyeleti hatóság jóváhagyásával a poggyász elveszése esetén nyújtandó kártérítést bizonyos összeg erejéig korlátozhassák, de ily korlátozásnak nem volt helye, ha a vasutat vétkes gondatlanság terhelte.

Ezzel a jogával a vasút csak a háború befejezte után 1918 végén élt, amikor is kártérítési kötelezettségét kg-ként 20 K-ra korlátozta, amely összeget a korona romlása idejében is jó sokáig fenntartotta. Ez a korlátozás azonban gyakorlatilag a feleket alig érintette, mert a bíróságok az eléjük kerülő esetekben abból indulva ki, hogy a poggyász a vasúti közegek állandó felügyelete alatt áll, annak elveszése csakis a köteles felügyelet elmulasztásából, vagy pedig a vasúti közegek szándékos cselekményéből eredhet, a vasutat vétkes gondatlanságát és ezzel teljes kártérítését úgyszólván minden egyes esetben megállapították.

Mindkét nemzetközi egyezmény módot ad ugyan a feleknek arra, hogy netáni magasabb kárukat fuvarozási érdek biztosításával megvédjék, ez azonban nem változtat a jog visszafejlődésén s legfeljebb arra jó, hogy a fuvarozási biztosítás jobban elterjedjen.

5. Újítást tartalmaz mindkét N. E. 38. cikke, amelyek a vasutaknak az ellenük a reklamációk körül elkövetett csalás esetében megadják a jogot, hogy tartozatlanul fizetett összeggel egyenlő további összeget szedjen be.

6. Azt az időpontot, amelyben az áru elveszettnek tekinthető, a N. E. 33. cikke, a szállítási határidő leteltétől számított 30 napban állapította meg, az Á. N. E. ezt a határidőt annyiszor 10 nappal toldja meg, ahány állam a feladási és rendelési államon kívül érintett. Az így hozzáadott napok száma azonban nem haladhatja meg a 30 napot.

7. A poggyász szállításnál a régi Vüsz. 36. §. (2.) bekezdése értelmében a hiányzó útipoggyászt azon vonal megérkezésétől számított 3 nap múlva lehetett elveszteni tekinteni, amelyhez feladatott, a Sz. N. E. 32. cikke értelmében a határidő 14 nap, a kezdőpontja pedig attól számít, mikor a feladóvevény birtokosa a poggyász kiszolgáltatását kívánta.

8. Az Á. N. E. 26. cikke megtartja azt az elvet, hogy minden következő vasút általa, hogy az árut a fuvarlevéllel átvette, kötelezettséget vállal arra, hogy a fuvarozást a fuvarlevél értelmében teljesíti, ezen elv alól azonban a szállító felek előnyére s a rendelési vasút hátrányára kivételt tesz abban az irányban, hogy ez ellen a per akkor is megindítható, ha ez a fuvarlevelet és árut át sem vette.

9. Az elévülés kérdését az eddigi N. E. 12. és 44. cikkei szabályozták, a 12. cikkben a fuvardíjak visszatérítése és utánfizetése iránti, a 44. cikkben pedig az elveszés, megsérülés és a hiányból származó kártérítési igények elévülése volt szabályozva. Más igények elévülését a N. E. nem szabályozta.

Ezzel szemben az Á. N. E. az elévülést a fuvarozási szerződésből eredő minden igényre szabályozza (45. cikk), megtartja az eddigi egy és három éves elévülést és három évi elévülési időt állapít meg az utánvét kifizetésére irányuló, valamint a vasutak ellen a reklamációnál elkövetett csalásból származó igényekre is.

10. Ugyanezen cikk az elévülés kezdő napját is megállapítja, s jöllehet az Á. N. E. szabályozása azonos a régi N. E. rendelkezésével, mégis kifogásolandó, hogy az elveszett tárgyak kártérítése iránti igény elévülése előbb kezdődik, mintsem az igény az Á. N. E. értelmében megnyílt volna.

Fentebb rámutattunk arra, hogy a küldemény elveszettnek a kiszolgáltatási határidő lejártától számított 30, illetve 60 nap elteltével tekintetik, addig az elévülés kezdőpontjául a kiszolgáltatási határidő lejártát jelöli meg.

Az új Vüsz-be ezek a rendelkezések csekély eltéréssel átvették, így pl. a poggyász elvesztésére megállapított határidőt hét napra szállította le. A fuvarozási határidő túllépéséből eredő igény érvényesítésére megállapított 14 napot, 30 napra emeli fel. Az elveszett árukért fizetendő kártérítés összegét 70 P-ben, vagyis kb. 30%-al magasabb összegben állapította meg, mint az Á. N. E., ellenben a poggyász elveszése esetén mereven ragaszkodik a Vüsz. a Sz. N. E.-ben megállapított 10, illetve 20 frankhoz, amennyiben ezt 11, illetve 22 P-ben állapította meg. *Dr. Goldschmied Mór.*

Észrevételek a budapesti Tábla munkaügyi gyakorlatához.*

IV.

A határozott időre szóló szolgálati szerződéseknél a bírói gyakorlat arra az álláspontra helyezkedik, hogy amennyiben a munkaadó a szerződést a kikötött idő eltelté előtt jogos ok nélkül megszünteti, az alkalmazott a *felmondási időre járó javadalmazáson felül* csak kártérítést követelhet, akkor, ha önhibáján kívül a hátralévő időre oly alkalmazást nem nyer, amely részére megfelelő javadalmazást nyújt. Ennek az álláspontnak a helyessége vitatható, amint hogy a magyar jogi irodalomban már több ízben volt támadás tárgya ez a felfogás, különösen kiemelve azt a koncekvenciát, hogy a munkaadó minden további következmény nélkül szüntetheti meg a határozott időre szóló szolgálati szerződést, ha az alkalmazottnak *szigorúan* igazolt kára ebből nem származik és hogy még megítélés esetén is későn juthat ez követeléséhez, hiszen a fentiekből kitetszőleg csak bizonyos hosszabb idő múlva indíthatja meg keresetét. *Mint minimum azonban, a felmondási időre járó javadalmazás természetesen* és feltétlenül megilleti. A tábla P. VI. 12,974 1927. sz. ítélete szerint: «A szolgálati viszonyból kifolyólag felmerült perek elbírálásánál kifejlődött *állandó bírói gyakorlat* (!) jogszabályként állapította meg, hogy amennyiben a határozott időre szóló szolgálati szerződés tartama alatt a tisztviselő a szolgálatot *önhibáján kívül* elhagyja és állást foglal el, a munkaadó a felmondási időre (!) járó fizetésből a munkavállalónak az új állásban nyert javadalmazását levonásba hozhatja. Az elbírálás alatt álló esetben a felperes az alperesnél betöltött állásánál előnyösebb javadalmazású álláshoz jutott, kárt nem szenvedett s így keresetének nincs jogi alapja».

A tábla a határozott időre szóló szolgálati szerződés megszegése esetén követett «állandó bírói gyakorlatot» s illetve az ebből kifejlődött jogszabályt teljesen félreértette. A félreértés egy mondatban kifejezhető: *a felmondási idő megítélését* is a kár igazolá-

* Az előbbi közl. lásd 19. számban.

sától teszi függővé, illetve szerinte a munkaadó bizonyíthatja, hogy az alkalmazottnak a felmondási időnek megfelelő idő alatt sem volt kára. A bírói gyakorlat ezt soha, semmiféle formában így ki nem mondta. Sőt ellenkezőleg: állandóan enuncialja, hogy csak a felmondási időn felüli időre vonatkozólag állanak be a kártérítés szabályai. A tábla hangsúlyozza a határozott időre szóló szolgálati szerződés fennforgását. Ebből az következik, hogy a határozatlan időre szóló szolgálati szerződést erősebb szerződésnek tekinti, amely szerződés megszüntetésének súlyosabb és hatékonyabb konzekvenciái vannak. (Felmondási időre járó fizetés, mint absztrakt kártérítés.) Hogy ez az álláspont mennyire logikátlan, azt bővebben indokolni felesleges. A szolgálati viszonyban álló felek fix időpontra szóló szolgálati szerződést azért kötnek, mert éppen a határozatlan időre szóló szolgálati viszony velejáróját: a szolgálati viszony időtartamának bizonytalanságát akarják kiparizni. Az ilyen szerződést lehet-e kisebb szankcióval bírónak tekinteni, mint a másikat? Ha pedig nem lehet, miért kell *itt* a felmondási időre járó fizetés megítélését a kár igazolásától függővé tenni, a másikinál pedig nem? A tévedés nyilvánvaló: a tábla a felmondási időn *felüli* időt összetévesztette a felmondási idővel. (Az, hogy az alkalmazott maga szüntette meg a konkrét esetben «önhibáján kívül», tehát *jogos okból* a szolgálati viszonyt, az alkalmazandó jogszabály szempontjából teljesen irreleváns, mert ez minden vonatkozásában analóg jelenség azzal, mint amikor a munkaadó jogos ok nélkül szünteti meg azonnali hatállyal a határozott időre szóló szolgálati szerződést.) A döntésnek és jogszabályként való reprodukálásának abszurditását fokozza, ha arra gondolunk, hogy a Kúria munkaügyi tanácsa a határozott időre szóló szolgálati szerződés megszűnése esetén a szerződési hátralékos időtartamra járó teljes javadalmazást egy összegben, kár igazolása nélkül is megítéli, ha a szerződésben benn áll, hogy megszűnés esetén a teljes szerződési összeg fizetendő. (Ilyenkor ez az összeg kötbérnek minősítetik.) E nélkül a kártérítés szabályait alkalmazza, kivévn természetesen a felmondási időre járó javadalmazást, mely kár igazolása nélkül is jár. Dr. Papp Dezső ny. h. államtitkárnak néhány hónappal ezelőtt nyilvánosságra került törvénytervezetének 92. §-a értelmében: «Ha a szolgálati viszonyt valamely, a törvényben taxatív felsorolt jogos ok nélkül idő előtt a munkaadó szünteti meg vagy a szolgálati viszony idő előtti megszüntetésére az ő vétkessége adott okot, az alkalmazott kártérítést követelhet. *Kár bizonyítása nélkül is követelheti ilyen esetben a törvényes felmondási időre járó illetményt.*»

Érdemes felemlíteni, a táblai döntéssel kapcsolatban, hogy az egész magyar jogrendszerben egyetlen egy relációban van junctim a felmondási időre járó fizetés és a kártérítés között. Megtaláljuk a Sajtótörvény 58. §-ában, a szerkesztőség tagjaira kiterjedően, de éppen a *határozatlan időre szóló szolgálati szerződések*nél és csak bizonyos esetre vonatkozólag. Az id. §. értelmében: «Ha a szerkesztőség tagja a szolgálati viszonyt rögtön beáll feltétellel felmondhatja, a szerkesztőség tagját a szerződéssel kikötött munkadíj az egész felmondási időre megilleti, ha csak a kiadó nem igazolja, hogy a kár ennél kevesebb». (Ide nem tartozó, speciális okai vannak, hogy miért vétetett be ez a §. 1914-ben, Tisza István miniszterelnöksége és Balogh Jenő igazságügyminisztersége alatt a sajtótörvénybe?)

V.

A nyugdíjszabályzat szerint az alperesi vállalatnál tíz évi szolgálat után szereztetik meg a nyugdíjképesség. Felperest az alperes *igen rövid idővel* a tíz év eltelté előtt bocsátja el *felmondással*. Az elbocsátott alkalmazott keresetet indít nyugdíjfizetési kötelezettség kimondása iránt, azon az alapon, hogy a felmondás az ő nyugdíjigényének kijátszása végett történt s így érvénytelen. A járásbíró és a törvényszék marasztal. A törvényszék a marasztaló ítéletet főleg arra alapítja, hogy a nyugdíjszerződés céljával és rendeltetésével ellenkezik az, hogy a munkaadó a szolgálati viszonyt, a nélkül, hogy valamilyen rögtön hatályú elbocsátási ok, tehát az alkalmazott személyében rejlő súlyos hiba forogna fenn, *közvetlenül* a nyugdíjképesség elérése előtt megszüntesse. Ez a jó erkölcsökbe ütköző eljárás. A törvényszék figyelemmel volt a Kúria azon gyakorlatára is, amelynek értelmében, ha valamely feltétel bekövetkezését (jelen esetben a teljes tíz év elérését) az egyik fél szándékosan, kellő indok nélkül megghiúsítja, a meg-

ghiúsítás dacára a feltétel beállottnak tekintendő. A budapesti tábla a törvényszék ítéletét a következő indokkal változtatja meg: «A fellebbezési bíróság által felhívott bírói gyakorlat alapján csak abban az esetben volna az alperes által alapszabályszerűen eszközölt felmondás a jó erkölcsökbe ütközőnek tekinthető s a felperes kereseti nyugdíjigénye kártérítési alapon esetleg megállapítható, ha az alperes tagadásával szemben a felperes bizonyította volna, hogy az alperes önkényesen, visszaélészerűen a felperes nyugdíjigényének kifejezett kijátszásával gyakorolta felmondási jogát. Ámde a felperes az alsóbíróságok előtt erre vonatkozó részletes tényeket sem adott elő, ez az általánosságban tett kereseti előadása egymagában pedig, hogy az alperes azért nem várta be a felmondással a teljes tíz évet, hogy felperest nyugdíjigényétől elüsse, ami kitetszik abból, hogy a tíz év letelte előtt csak pár hónappal eszközölte alperes a felmondást, önmagában az alperes részéről visszaélészerű, tudatosan rosszhiszemű eljárásnak nem tekinthető, illetve ily eljárás fennforgásának megállapítására nem elegendő. (P. VI. 5541/1927., 1928. IV. 30.)» Előre is megjegyezzük, hogy a kir. ítélőtábla döntésének rendelkező része különösebb kritika tárgyává nem tehető. Bírói felfogás dolga, hogy a konkrét esetben hogyan intézi el a kérdést? Megállhat az a felfogás is, hogy a munkaadónak szuverén joga akkor szüntetni meg a szolgálati viszonyt, amikor akarja, bár mi a magunk részéről a kir. Kúria azon felfogását valljuk a magunkénak, amelynek értelmében: «A másik fél teljes véltensége mellett a *hosszú idő óta tartó* szolgálati viszonyt önkéntes cselekmény útján való megszakítása — nyugdíjszerződés esetén — a szerződéses hűséggel és bizalommal éles ellentétben áll».

Az indokolással már másképpen állunk. A döntésből kitetszőleg a tábla olyan bizonyítást követelt a felperestől, amely a *priori lehetetlen volt*. Megkívánta, hogy a munkaadó *belső elhatározásának motivumait* perrendszerűen bizonyítsa. Vannak körülmények, amelyeket bizonyítani lehetetlen. Ezzel szemben azonban vannak valószínűsítő körülmények és *vélelmek*. Ilyen volt a konkrét esetben — en bloc — az egész tényállás, de ilyen volt — amint az iratokból kitetszik — az, hogy a munkaadó nem rögtön hatállyal szüntette meg a szolgálati viszonyt, hanem felmondással (semmi néven nevezendő kifogást nem hozott fel a munkavállaló ellen), de ilyen volt az is, hogy jó bizonyítványt adott ki a felperesnek. Végül ilyen volt az is, hogy a felmondás nem a tömeges elbocsátások idején (1923—24-ben) történt, hanem a munkaadó a kérdéses időben e felperesen kívül csak azoknak mondott fel, akiknek szintén pár hónapjuk vagy hetük hiányzott a teljes tíz év eléréséhez. (Két-három embernek.) A valószínűsítő körülményekkel és vélelmekkel szemben az alperest kellett volna bizonyításra kötelezni.

A táblai döntés tényállásbeli része nem is precíz, mert kihagyta belőle alperes védekezését, azt, hogy őt (egy nagy budapesti bankot) a gazdasági kényszerűség vitte rá (1926-ban) arra, hogy felperest elbocsássa a nagy létszámból. (Mellesleg a kisfizetésű felperest a nagy létszámból.) Itt kellő alap kínálkozott volna a bizonyítás elrendelésére.

Azonban az alkalmazott bizonyítsa, hogy mi vitte rá a munkaadót az elbocsátásra? «De internis stb». A munkaadó meg volt vele elégedve, kutasson tehát a felperes egy, freudi értelemben vett, esetleges ambivalens érzés után?

Megállapítottuk végül, hogy a felperes a «visszaélészerű» szót, (amelyre a tábla a fősúlyt fekteti) csak ilyen értelemben használta, hogy: «Alperes a szerződési hűséggel és bizalommal visszaélt, amikor a feltétel bekövetkezését megghiúsította».

Dr. Berczel Aladár.

Szemle.

Magyary Géza egyetemi professzor, akinek időelőtti elhunytát a magyar jogtudomány gyászolja, mintaképe volt nemcsak a lelkiismeretes tudósnak, hanem a lelkiismeretes tanárnak is. Távol a politikai velleitásoktól, munkás életének minden percét hivatásának szentelte, amelyet a tanulás és a tanítás töltött be. Irodalmi működését a kilencvenes években kereskedelmi jogi monografiákkal kezdte, míg nem a magyar polgári peres eljárás alaptanairól írt munkájával (1898.) a perrendtartás mélyen szántó műve-

lői sorába lépett. Perjogi értekezéseinek sorát betetőzi életének oeuvre-je: a perrendtartás kézikönyve, amely mint a Pp. rendszeres feldolgozása, tömör és világos gondolatfűzésével méltó tankönyvpárja Kovács Marcel klasszikus kommentárjának. Újabb fordulópontot jelentettek Magyary biztos ívelésű tudományos pályafutásában a nemzetközi választott bíráskodásról az utolsó évtizedben megjelent dolgozatai, amelyek külföldön is becsületet szereztek a magyar tudomány hírnevének. Törékeny fizikumának megfeszítésével a tudomány művelése mellett mindvégig példája volt a vérbeli professzornak, aki a kötelességteljesítést nemcsak szóval, hanem életével is tanította. Lapunknak évtizedeken át hűséges munkatársát veszítettük el Magyary Gézában, akinek kegyeletes emlékét minden méltatásnál jobban fogja megőrizni az emlék, amelyet írásaiban önmagának emelt.

— **A bírák és ügyészek** Sopronban ülést tartottak, egyesületüknek évi közülését. Fájdalom még mindig az anyagi kérdés főtárgya ülésüknek. Fájdalom, mert ez mutatja legjobban, hogy közülésükön kívül is mennyi energiát emészt fel az anyagi gond, amely inkább hasznos munkára volna fordítható. És ők, mint szónokuk helyesen mondta, nem is csak a maguk megélhetéseért küzdenek, hanem a bírói függetlenségért és különösen annak a hitnek a fennmaradásaért, amellyel a nemzet bíz a bíróságainak függetlenségében. Tartalmilag sem kérnek rendkívül, ha azt akarják, hogy az 1920:XX. tc. 20. §-a, amelyet ez idén hozott országos határozat is szentesít, immár végrehajtsák. Csak a hozzá nem értő rosszakarat akadályozhatja. Az anyagi kérdések keretébe tartozott *Pásztly Sándor* kecskeméti törvényszéki bírónak az az indítványa is, amely a fokozatos előlépés várakozási idejének megrövidítési lehetőségét kívánta fokozni s az a másik, amely a köztisztviselők gyermekei utazási jegyeinek régi rendjét kívánta vissza, ugyanígy *Zundel Frigyes* soproni törvényszéki bírónak indítványa, hogy a bírák és ügyészek az igazságügyi vonatkozású törvényeket ingyen, vagy legalább önköltségi áron megkapják. Természetes talán az volna, hogy minden törvény és rendelet ingyen rendelkezésükre álljon. *Bigner József* ítélőtáblai bírónak ötletes indítványa már csak részben tartozott-e keretbe. Az anyagi előmenetelnek automatikussá tételén kívül azt is óhajta ugyanis, hogy az anyagi előmeneteltől függetlenül a felsőbb bíróságokhoz történő beosztás kérdése, vagyis lehető legyen az, hogy az első fokozat működő bíróján ebben a beosztásban megfelelő címmel a harmadik fizetési csoportba jusson és lehető legyen, hogy az a bíróján, aki még nincs a harmadik fizetési csoportban a Kúrián működjen. Az eszmének megfelelő keresztülvitele megkönnyíthetné a kiválasztást, mert ha a felső bírói állások betöltésénél a mellőzés nem járna anyagi hátránnyal, talán inkább elérhető volna, hogy a Kúriára és a táblákra csak odavaló bíróján jusson. Ennek a rendszernek is megvolnának persze a maga hátrányai. A közgyűlés nem is lelkesedett érte. Annál melegebben fogadta a pécsi osztálynak azt a magyar jogi emlékekhez hű szép indítványát, hogy a bírói ítéletek ne a magyar állam, hanem «A Magyar Szent Korona Nevében» hozassanak. A közgyűlésnek tárgya volt még *Dávid István Gyulának* formában és tartalomban igen szép előadása «A bírói hatalom korlátairól», amelyet a debreceni táblabíróból nemrég kinevezett kúriai bírónak kartársai nagy élvezettel hallgattak. S.

— **Végrehajtás perköltség erejéig a perbeli képviselő javára.** A budapesti törvényszék, mint fellebbezési bíróság 21. P. f. 10,645/1928. sz. határozatában kimondta, hogy a kielégítési végrehajtás a költség erejéig, melyben az egyik felet marasztalták, az ellenfél marasztalásakor ügyvédje javára el nem rendelhető. A törvényszék indokolása szerint így határozott: 1. «mert az Ét. 31. és a Vht. 13. §-a értelmében az ügyvéd ily kérelem előterjesztésére nem jogosult; 2. mert az Ét. 18. §-a az Ét. 31. és a Vht. 13. §-aiban foglalt szabályok alól kivételt nem statuál és így a kérelmet az Ét. 18. §. sem teszi alapossá». (Közölve Jogí Hirlap II. évf. 39. sz.)

A törvényszék e döntése ellentétben áll a Kúria elvi határozatával (Polgári Határozatok Tára IV. kötet 709. szám), mely így szól: «A kielégítési végrehajtás annak a per vagy más eljárási költségnek az erejéig, amelyben a felet az ellenfél részére marasztalták, elrendelhető annak az ügyvédnek a javára is, aki az ellen-

felet a marasztaláskor képviselte». Minthogy ezek az ügyek csak egészen kivételes esetekben kerülhetnek fel a Kúriához, feltétlenül szükséges, hogy az Ét. 18. §. körül felmerült ez a vitás kérdés, mely rendkívül fontos az ügyvédi karra, a Pp. 70. §. 2. p. alapján a jogegységi tanács által eldöntessék.

— **A bankráta emelés** ismét aktuálissá teszi a kamatkérdés rendezését. A Kúria 33—35. számú jogegységi határozata ugyan «jogegységet» teremtett, de medicina peior morbo: amíg a jogegységi határozatok előtt az egyes bíróságok a mindenkori gazdasági helyzet vizsgálata alapján döntöttek el, vajjon mily kamatláb bekelezhető be a telekkönyvbe jelzálogkölcsonknél, most ez a lehetőség a bíróságok kezéből kivétellett és az 1877. évi VIII. tc. Prokrustes ágyába szorítottatott.

A 7%-os jegybanki kamatláb azt jelenti, hogy az első kezek, a nagy pénzintézetek nem adhatnak olcsóbb pénzt, mint 9—10%-osat, mert különben még régieköltségük sem térülne meg, nem is szólva arról, hogy rizikó-vállalásukért őket a közgazdaságtan alaptörvényei szerint megfelelő — a kamatmargeban megnyilvánuló — ellenérték illeti meg. A kapitalista gazdasági élet ezenfelül az önérdek alapján állván, a haszon is a kamatban fejeződik ki.

Nem kell ahhoz nemzetgazdásznak lenni, hogy megállapíthassuk, hogy 7%-os jegybanki kamatláb mellett az első kezek legalább 8—9%-os kamatot kénytelenek kérni; azoknál pedig, akiknél a fedezet gyengébb és ennél fogva a hitelező rizikója nagyobb, ennél is magasabb kamatot kell kikötni.

Ha nincs meg a törvényi lehetőség a 8%-nál magasabb kamat telekkönyvi bekelezésére és érvényes kikötésére, ez nem azt fogja eredményezni, hogy a hitelező ily maximális kamattal meg fog elégedni, hanem abban, hogy a hitelélet áll meg, aminek mentsége legfeljebb az etsi fractus illabatur orbis... elve lehet.

Nem hiszem, hogy ennek az elvnek a kamatkérdésnél való következetes keresztülvitele kívánatos volna.

Ha a helyzet a kamatkérdés generális szabályozására ma netán nem volna alkalmas, ideiglenes megoldásként az az egyszakaszos törvény is javítana a jelenlegi állapotot, mely kimondaná, hogy *a kamatmaximum a mindenkori jegybankkamatlábat X%-kal meghaladó kamatláb.* Itt sem szabad azonban szűkkeblűen mérni, mert a mai kamatozási viszonyok tökeszegénységünk, a felszaporodott közterhek és regie, nem kevésbbé a fokozott rizikó következtében nem mérhetők békebeli mértékkel. Ha a békében a bankráta és a maximális kamatláb között elég volt egy Y%-os marge, úgy ma nyilván 2×Y-os marge-ot kell biztosítani.

Dr. Kurzweil István.

Dr. Kovács Marcel «Polgári perrendtartás magyarzata» II. kiadásának VI. füzeté megjelent, amely a Pp. 371—439. §-ait az 1925:VIII. tcikk módosításaival, 155 oldalas terjedelemben — az I. kiadás 111 lapnyi terjedelmével szemben — tartalmazza. Fel van benne dolgozva a bírói gyakorlat 1928 év közepéig. Részben teljesen átdolgozta, részben tetemesen kibővítette a szerző a beszámításról, a rendelkezési és tárgyalási elvről, a teljesítési határidőről, az ítélet közléséről, tartalmáról, alaki és anyagi jogerejéről, az időszakos szolgáltatás felemeléséről, a külföldi ítéletekről, az előzetes végrehajthatóságról, a bírói egységéről, a vesztés fél és a beavatkozó által viselendő perköltségről szóló §-okat. A határozati illetekekről szóló pénzügyi jogszabályok és közigazgatási bírósági döntések a 788—792. lapokon kimerítően fel vannak dolgozva.

Egy füzet ára 8 pengő, hat füzeté 48 pengő, a bekötött első négy füzeté 36 pengő és a postaköltség. Megrendelhető a szerzőnél (Budapest, I., Csaba-utca 7/c).

— **A vasút kártérítési felelőssége.** A Bernben 25 állam által megkötött új személy- és áru fuvarozási egyezmények, valamint az új magyar vasúti üzletszabályzat 1928 október hó 1-én életbe léptek. Ezeket a szabályokat könnyen áttekinthető és megérthető formában ismerteti «A vasút kártérítési felelőssége szállítási károkért» című most megjelent könyvecskéje torboszlói dr. Bereczky Sándornak a Máv. kártérítési osztálya főnökének. A könyvecske fejezetei: I. Bevezetés, a kártérítésre vonatkozó szabályok. II. A vasút kártérítési kötelezettségének terjedelme. 1. A vasút felelőssége személyekért. 2. A vasút felelőssége poggyászáért és expresszáruért: a) felelősség kézi poggyászáért; b) felelősség utipoggyászáért; c) felelősség expresszáruért. 3. A vasút felelőssége áruért. III. A kártérítési igények érvényesítése. IV. A kár-

térítési igény megszűnése és elévülése. V. Befejezés. A könyvecske ára 2 pengő 50 fillér és az esetleges pósta és csekkpóstköltség (helyben 20, vidékre 30 fillér). Kapható (levelező lapon is megrendelhető a szerzőnél: Budapest, VI., Andrásy-út 88. I. 23. vagy Budapest, VI., Andrásy-út 75. II. 2.). Kapható továbbá: A Magyar Vasutak Díjszabás Elárúsító Központi irodájában Budapest, VI., Csengeri-utca 68.

— **Orosz kettős házasság.** Egy berlini orosz ügyvéd az orosz bíróságok egy ítéletét közli egyik német jogi folyóiratban, melyből érdekes bepillantást nyerünk az orosz házassági jogba.

Örökhagyó orosz állampolgár Oroszországban törvényes örökösei javára végrendelettel (mások javára nem is szabad Oroszországban) és vagyona kétharmadrészét törvényes (ú. n. lajstromozott házasság) feleségének, akivel egy lakásban, de négy év óta különválva élt és gyermekeinek, egyharmadrészét pedig egy asszonynak hagyta, akivel nem lajstromozott házasságban négy év óta, de egy lakásban, egy szobában lakott. A törvényes feleség megtámadta a végrendelet érvényességét, azon a címen, hogy a másik asszony nem törvényes örökös, az első házasság nem bontott fel, sőt elhagyás sem történt, mert hiszen a közös lakásból nem költözött el, csak nem élt együtt az urával.

A kerületi törvényszék elutasította a keresetet és a másodfokon a legfelsőbb bíróság ezt az ítéletet helybenhagyta a következő okokból:

A bíróság megállapította, hogy örökhagyó és a második feleség között a házasság együttesen oly időben keletkezett, mikor örökhagyó nem élt együtt első feleségével, tehát az új családjogi törvénykönyv 12. és 16. §-ai szerinti formanélküli házasság jött létre, amihez elég az együttes, a házasság viszonyának harmadik személyek előtt elismerése vagy a gyermekek közös eltartása, felnevelése, mint hallgatóságos tények is. Bár az első házasságot nem bontották fel, az tényleg megszűnt és csak névleg maradt fenn, már pedig a házasság fennállása tekintetében a tényleges állapot a döntő. A második formanélküli házasság semmisségéről szó nem lehet, mert semmisségi pert egyáltalán nem lehet folyamatba tenni, az új családjogi törvény szerint. A bigamia kérdése felett a bíróság átsiklott. A törvényjavaslat parlamenti tárgyalásánál ugyanis a kettős házasság (bigamia) tilalmazásáról szóló rendelkezést egyszerűen kihagyták. Oroszországban tehát jelenleg, mint ez a döntés bizonyítja, a törvényes házasság mellett egy formanélküli házasság jogilag is fennállhat. Dr. K. S.

Inhalt. Dr. A. Ulllein: Die Antezedentien und das Wesen des Kellog-Paktes. — Dr. L. Tihanyi: Die Kurie und die Umwertung der Familien- und erbrechtlichen erlöschten Geldschulden. — Dr. M. Goldschmied: Die neuen internationalen Frachtübereinkommen und das Eisenbahnbetriebsreglement. — Dr. A. Berczel: Bemerkungen zur arbeitsrechtlichen Praxis der Budapester Tafel. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér, állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Mindennemű

természettani, természettajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota.

297

MOLNÁR FERENC

MŰVEINEK

JUBILEUMI KIADÁSA

Húsz kötet ára díszes egészvászonkötésben
125 pengő

A gyűjtemény tartalma:

Regények és elbeszélések:

1. Az éhes város. Regény.
2. A Pál-utcai fiúk. Regény.
- 3-4. Andor. Regény két kötetben.
5. Rabok. Regény. — Ismerősök. Elbeszélések.
6. Az aruvimi erdő titka. — A gőzszlop. Két regény egy kötetben.
7. Muzsika. Elbeszélések. — Egy gazdátlan csónak története. Regény.
8. Ketten beszélnek. Párbeszéd. — Éva. Regény.
9. Kis Hármaskönyv. — Az óriás. Elbeszélések.
10. Józsi. — Gyerekek. Elbeszélések.
11. Pesti erkölcsök. — Hétágú síp. Szatirikus rajzok.
12. Toll. — Ma, tegnap, tegnapelőtt. Karcolatok.
- 13-14. Egy haditudósító emlékei. Két kötet.

Színművek:

15. A doktor úr. — Józsi. — Az ördög.
16. Liliom. — A testőr. — A farkas.
17. A fehér felhő. — Farsang. — Úri divat.
18. A hattyú. — Színház.
19. Égi és földi szerelem. — A vörös malom.
20. Az üveg cipő. — Riviera. — Játék a kastélyban. — Olympia.

A 20 kötet egyszerre kerül szállításra

Megrendelhető részletfizetésre is
a Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Grosschmid. — *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd: A lakással járó veszély. — *Dr. Ullein Antal* párizsi követségi titkár: A Kellog-féle békepaktum előzménye és mibenléte. — *Dr. Schwartz Tibor* budapesti kir. törvényszéki bíró: A munka jogviszonyai szabályozásának főbb elvei a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — *Dr. Baranyay Károly* miskolci kir. törvényszéki bíró: A bírászkodás egyszerűsítéséről. — *Dr. Osváth Ferenc* budapesti ügyvéd: «Tömegizgalom» a Kúria gyakorlatában. — *Dr. Darvai Dénes* budapesti ügyvéd: Értékpapirforgalmiadó és ingatlan-vagyonátruházási illeték. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXI. 8. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XX. 5.

Grosschmid.

Nyugalombavonulása alkalmával nem búcsúzni akarunk a magyar magánjog atyamesterétől, csak meghajtani előtte hódolatunk zászlaját. A magyar jogászság egyeteme Grosschmidban tiszteli a magyar jogtudomány legnagyobb reprezentánsát, akinek korszakos egyénisége már életében történeti magasságba nőtt. Hogy a fórumtól távol áll, csak növeli tekintélyének nimbuszát. Hamburg mellett egy halmon, magasan a vásári zaj fölött, kyclopszi sziklahasábokból összeróva, áll Bismarcknak óriás szobra, Rólandként őrizve a német nemzeti egységet. Ilyen szimbolumunk nekünk magyar jogászoknak Grosschmid: a magyar nemzeti jogeszme inkarnációja. Az ő egyénisége különben is Bismarckszerűen hat az emberre: hatalmas alakja, szavainak pörölysúlya, gondolatainak masszív plaszticitása mind ugyanazt az őserőt mutatja.

Ennek a szellemóriásnak a méretei csakugyan nehezen fértek bele az «iskola» szűk kereteibe: Michelangelo, aki széklábat farag! Grosschmidnak országos nagy hatása mégis főleg az egyetemről áradt széjjel. Igaz, hogy legerősebben a tehetségeket ragadta meg; de a közepes elme sem vonhatta ki magát e roppant ingéniumnak rászülődosó hatása alól. A szellemi emanáció, amely ebből az őserőből sugárzott, így generációkon keresztül áthasonító erővel terjedt szét az egész hazai jogászságon. Ezt az erőforrást most kikapcsoltuk közvetlen hatásából; másodkézből csak nehezen lehet éreztetni eleven erejét. Ezért pótolhatatlan veszteség jogi művelődésünkre, hogy nem lehetett Grosschmidot a katedrán megtartani.

Enyhíti a veszteség fájdalmát, hogy Grosschmid, a tudós, nem vonult nyugalomba. A gondviselés különös kegyelméből, magas kora ellenére, töretlen munkabírással, produktivitása teljességében áll közöttünk ez a nagy ember. A kivételes nagy elmék örökifjú erejével éppen most új munkatérre vetette magát: az angol jog irdatlan őserdejének feltárására. Nincsen az az angol jogtudós, aki élesebb elemzéssel hatolt volna bele ennek a jogrendszernek titokzatos mélységeibe. Grosschmid a lángész intuícójával hidalja át az idegenség tengerét, amely az angol jogot a kontinensétől elválasztja. A kapcsolatot abban a közös középkori intézményvilágban lelta fel, amely a régi magyar jogban oly tökéletes önálló rendszerbe kristályosult. Innen a párhuzam: «Werböczy és az angol jog». De Grosschmidot nem a tudós csapongó szeszélye vitte rá erre az új munkatérre, hanem a belső érzelmi szükségszerűség. Ő tragédiának érezte régi jogrendszerünk derékban megtörését. Uralkodó gondolattá vált benne, hogy állami életünket gyökerében támadja meg az intézményi elnemzetietlenedés. A vates ihletével óv a szellemi helótaságtól. Ezért mutat rá az angol jogra, mely organikusan önmagából tudta modernné

fejleszteni ősrégi intézményeit. Megrendítő erővel új perspektivákat nyit nemcsak a jogásznak, de az állambölcselenek is.

Ez a hatalmas erejű munka, komor tanulságai mellett, a jelen pillanatban egyben engesztelőleg is hat. Íme, Grosschmidot elvesztette az egyetem, de egyetemes tanítómesterül megtartotta az egész nemzet. Megrázó szavára döbbenve eszmél a magyar jogászság. A cupida legum juvenus helyett az ország megérett juristái sereglének gondolatban köréje és lesik a praceptor Hungariae ajkáról a súlyos ígéket. Grosschmid szava elnémulhatott a katedrán, de visszhangzik tőle az egész ország.

Sohasem kereste a népszerűséget; mégis, ma nincsen tudósunk, akit oly rajongó tisztelet venne körül, mint őt. Szinte példátlan, hogy valaki, aki olyannyira magábavonultan él, magányából pusztán szavának erejével ilyen domináló tekintélyre emelkedjék. Ez a tekintély mély érzések szilárd alapján nyugszik. A magyar jogászság sohasem felejtheti, mit köszönhet Grosschmidnak; tudja, hogy ő volt, aki nemzetét feltartóztatta a lejtőn, amelyen már-már temetni vitte történeti jogintézményeinek maradványát. És csodálattal adózik a férfiúnak, aki eddig ismeretlen mélységekig merült el a jog elemzésébe és e mélységekből drágagyöngyként mindig az igazság eszméjét hozta fel magával!

Ezek az érzések sohasem lobogtak lelkesebben Grosschmid felé, mint éppen most, amikor az egyetemről távozása hírére a magyar jogászság ünnepies tanuságot tesz mellette. Ez a nyugalombavonulás nem búcsú volt, hanem szorosabbra fűzése a kapcsolatoknak Grosschmid és az ő jogásznépe között.

A lakással járó veszély.

A magánjogi javaslat 1743. §-a következőleg szól: «Ha lakásból vagy más helyiségből valamit járt helyre kidobnak, kiöntenek vagy leejtenek, a helyiség birtokosa felel az ebből másra háramló kárért, hacsak nem bizonyítja, hogy e kár okozója sem háznépéhez, sem személyzetéhez nem tartozik és engedély nélkül volt a helyiségben». Ez a tervezett intézkedés a nép minden rétegének eminens érdekeit érinti, mert általa minden lakó olyan veszélyeknek lesz kitéve, melyek anyagi romlását előidézhetik a nélkül, hogy a legcsekélyebb gondatlanság esnék terhére. Amíg az ember házonkívül dolgozik, hogy kerésményével többnyire szegényes életét tengesse, addig otthon lakásában harmadik személy egy ügyetlen mozdulattal reá szabadíthatja a vagyoni pusztulás poklait. A cseléd vagy más házimunkát végző egyén kiejt kezéből egy tárgyat, mely az utcán járókat éri és a lakás szerencsétlen birtokosa egyedül ezen tény folytán felel minden kárért, mely ebből keletkezik. És ennek a kárnak nincs határa, ha az élet kioltásából vagy a testisértésből előálló következményeket tartjuk szem előtt.

Ha nem is a jogász, de a felületesen gondolkodó azt kérdezhetné, hogy miért szenvedjen kárt a közlekedés biztonságára utalt egyén? Ezt senki sem akarhatja. De ennek megállapítása semmi-féleképpen sem függ össze azzal a kérdéssel, hogy ki feleljen az ilyen kárért. Mert, ha csak arról volna szó, hogy valaki feleljen tekintet nélkül arra, vajjon vétkes-e vagy sem, úgy sokkal több rációja volna a lakás bérlője helyett az Eszterházy hitbizományt felelőssé tenni, mely 200,000 holdas birtok felett rendelkezik. A jogi tréfa is meg van engedve, ha az iskola bölcseit másképpen nem lehet álmukból kiragadni.

Az idézett jogszabály egyike azoknak, melyek a jog krízisének felidézésében nagy részük van. Az uralkodó törvények hemzsegnének barbár dogmáktól és ha azokat a bíró alkalmazni kénytelen, maga ellen zúdítja a nép haragját és sujtó kritikáját. A törvényhozók büneiért helyt kell állnia a bírónak. A római jog a jog rendszeres megismerését közvetítő elismerést érdemlő funkciója mellett azzal az átokkal jár, hogy kiöli a jogászok látóképességét és tüzes varázsszal zárja el a haladás útjait. A glossa pusztító ereje megfélemlítő. Amikor a praetor quasi ex maleficio vagy quasi ex delicto keresetet nyújtott a kár kettős megtérítésére azon lakó ellen, kinek szobájából károkozó módon valamit kidobnak vagy kiöntenek, erre bizonyosan komoly ok forgott fenn. A most már szünőben levő olasz szokásból az utcát személtáladának tekinteni, következtetni lehet a római állapotokra, ott nem lehetett ritka esemény, hogy a kidobott hulladékok és kiöntött szennyvizek vagyoni károkat és testi sértéseket idéztek elő. Az actio de effusis et dejectis tehát hivatva volt kártérítési, még pedig dupla kártérítési kötelezettség statuálása által a mások biztonságával nem törődő fegyelmetlenséget megfékezni. Az pedig, hogy statarialiter a lakó tételt felelőssé, az akkori lakásviszonyokban lehette indokát. Nem hiszem, hogy a mai kor albérleti rendszere, mely nélkül százezrek egyáltalában képtelenek volnának lakáshoz jutni, a rómaiaknál ismeretes vagy elterjedt lett volna. A római világ továbbá nem ismert cselédek, ezek helyét betöltötték a rabszolgák és a római jog gondoskodott arról, hogy a rabszolgotartó az elviselhetlen kárt magáról elhárítsa. Egyszerűen átengedte a rabszolgát a kártosítottnak; már maga a kereset úgy szólt «aut tantam pecuniam aut in noxam dedere». Avagy hol voltak a lakástisztító vállalatok, melyek lénykedéseért a javaslat szerint a lakó volna felelős, mert hisz nem igazolhatja, hogy a tisztogatással megbízott személy engedély nélkül tartózkodott a helyiségben. Végül nem lehettek Rómában felhőkbenyúló házak, melyekből már egy kefe leejtése kiszámíthatatlan károkkal járhat. Mikor tehát a római jog minden vétkességétől eltekintve tárgyi alapon konstruálta meg a keresetet, nem hagyta el az észszerűség határait. De ész nélkül cselekednék az a törvényhozó, aki teljesen eltérő viszonylatok közé beékelné a római jogszabályt. Montesquieu híres «Esprit des lois» című munkáját ezekkel a szavakkal kezdi: «Les lois dans la signification la plus étendue sont les rapport nécessaires qui derivent de la nature des choses». Ezek a szavak 180 évvel ezelőtt íródtak, elég idő arra, hogy megszívleljük.

Hogy áll most már a kérdés, hogy ha azt jogtörténeti göngyöléséből kiemeljük. A tiltott cselekményből eredő kártérítési kötelezettség főelve, amint ezt a javaslat 1709. §-a helyesen körülírja, hogy valaki másnak jogvédte érdekét megsértse. Ez a jogellenesség állhat pozitív cselekményben vagy mulasztásban; így a konkrét esetben fennforoghat culpa in eligendo például azáltal, hogy gyermeket alkalmaznak cselédnek, de fennforoghat az elvárható felügyelet elmulasztása is. De minden körülmények közt megállapíthatónak kell lennie az okozati összefüggésnek a kár és a kártérítésre kötelezett viselkedése közt. Ezt az összefüggést csupán egy helyiség birtoka nem teremtheti meg, ha csak nem fogadjuk el rendőri parancsként, hogy a lakás birtokosa járőröket alkalmazzon lakásában.

A javaslat 1709. §-ában foglalt elv alól a mai jogrendszer két kivételt ismer, amikor minden vétkesség nélkül, tehát tisztán tárgyi alapon felelősséget statuál. Az egyik a veszélyes üzem, a másik valamely ügy ellátására kirendelt személynek az ügykörben elkövetett károsító cselekményért való felelősség. Mindkét esetben az igazság megköveteli, hogy az, aki valamely vállalkozás előnyeit élvezzi, az az abból származó károkért is helyt álljon. Ami tárgyi felelősség címén ezenfelül a különböző törvényekben szerepel, az említett két csoport indokából meríti jogosultságát. Hogy a lakás tartása üzemet vagy vállalkozást képezne, ezt még a legmerészebb fikcióval sem lehetne valakivel elhítni. Nem is létezik olyan célszerűségi vagy méltányossági ok, mely alátámaszthatná azt az elvet, hogy valaki tárgyi alapon tisztán azért feleljen, mert a károsító cselekmény lakásában követett el. Épp annyi joggal felelőssé lehetne tenni a lakásában elkövetett gyilkosságért vagy lopásért. A kellő védelmet magánjogi konstrukciók nem nyújthatják, erre való a büntetőjog és a rendőri intézkedés.

Ami már most az actio de effusis et dejectis szabályozását illeti a különböző törvényekben, úgy meg lehet állapítani, hogy

az kimultnak tekintendő. Az érvényben levő törvények közt csakis az Osztrák polgári törvénykönyv 1318. §-a tartotta érvényben a római állásfoglalást. A Szász polgári törvénykönyv 1554. §-a már megengedi az exculpatiót oly irányban, hogy a károsító cselekményt oly személy követte el, akiért a lakás birtokosa nem felel. A Code civil és a Svájci kötelmi jog az esetet egyáltalában nem tárgyalja. A Német polg. törvénykönyv első javaslatának 729. §-a csak annyiban tartotta fenn ezt a kártérítési igényt, amennyiben a lakás birtokosa nem képes megjelölni azt a személyt, aki a károsító cselekményt elkövette; a második olvasásban rámutattak a modern fejleményekre és a 729. §. elejtésével az egész kérdés a kártérítés általános elvei alá került.

Az antiquált osztrák-római jogi állásponthoz tehát egyedül a magyar javaslat ragaszkodik. Még feltűnőbb az a logikai botlás, hogy a tárgyi felelősség legtipikusabb esetében — az 1721. §-ban szabályozott károsító cselekmény esetében valamely ügy ellátására kirendelt személy részéről — megengedi az exculpatiót és ezenfelül csak az 1737. §. korlátjain belül ad jogot kártérítésre, vagyis «amennyiben ezt tekintettel a körülményekre különösen az érdekelt felek vagyoni viszonyaira a méltányosság megengedi». A lakás birtokosával szemben pedig a legridegebb tárgyi felelősséget dekretálja minden exculpatio és méltányossági következmény kizárásával. A javaslat a lakás birtokát ügyszólván veszélyes üzemnek minősíti és azért a lakás birtokosát egyenlő bánásmódban részesíti azzal, aki veszélyes üzemet folytat. Ami azonban képtelenség.

Dr. Könyg Vilmos.

A Kellog-féle békepaktum előzményei és mibenléte.*

Az amerikai javaslatot követő jegyzékváltásból kétségen kívül megállapítható, hogy Franciaország mindent elkövetett részben annak elgáncsolására, részben pedig arra nézve, hogy a tervezett szöveget az ő politikai céljainak megfelelőleg módosítsa. Az 1928 január 5-én kelt francia jegyzék még nem foglal állást az amerikai javaslat ellen, mindössze minden megokolás nélkül a *háború* szót *támadó háborúval* cseréli fel. Ez az ismert népszövetségi frazeológia, ahol ugyanis a Tanács állapítaná meg, hogy ki a támadó; a Tanácsban pedig Franciaországnak többsége van. A január 11-iki amerikai jegyzék ragaszkodik az eredeti szöveghez, amely szerint a háború, mint a nemzeti politika eszköze közöszítténné ki. A francia kormány január 21-iki jegyzékében már részletes érveket sorol fel álláspontja mellett. Hivatkozik a népszövetségi Egyességokmányban, a locarnói paktumokban és «egyéb semlegességet garantáló nemzetközi egyezményeiben» elvállalt kötelezettségeire, amelyeknek tiszteletbentartása nem engedi meg, hogy a javasolt szerződést *tel quel* elfogadja. Megjegyzi, hogy ezek az aggályok az Egyesült-Államokkal való viszonylatban nem állnak fenn, tekintve a két államot összefűző tradicionális barátságot.

Ez az érvelés egy tisztára politikai mentalitás szülöttje, amely nem állja ki a jogászai kritikát. Ha ugyanis Franciaország híven akarna ragaszkodni a népszövetségi Egyességokmányban magára vállalt kötelezettségeihez, akkor elméletileg nem zárható ki az az eset, hogy, mint népszövetségi tagállam, az Unióval is konfliktusba ne kerülhessen, tekintve, hogy az Unió megtámadhat valamely délamerikai népszövetségi tagállamot, amely az Egyességokmány szerint segítségért fordulhatna a Népszövetséghez. Franciaország azonban sohasem gondolt arra, hogy ő kötelezettségeinek hatalmas vagy barátságos államokkal szemben is eleget tegyen, ezért is jogi skrupulusai csak akkor ébredtek fel, mihelyt a tervezett békepaktumba Európának is be kellett volna kapcsolódnia, ahol pedig a francia politikának érdekében állhat Franciaország szerződéses kötelezettségeit teljesíteni.

A február 27-iki amerikai jegyzék találóan rá is mutat arra, hogy ha az Egyességokmány rendelkezései nem akadályozták volna Franciaországot a tervezett szerződésnek az Egyesült-Államokkal való megkötésében, akkor ugyanezen rendelkezések azt sem tiltatják, hogy a szerződés több államra is ki ne terjedjen.¹⁶ Fel-

* Az előbbi közl. lásd a 20. számban.

¹⁶ Hasonló véleményen van a francia Georges Scelle professzor. Lásd: «Réflexions sur la mise de la guerre hors la loi». (Le Monde Nouveau, 1928 ápr. 15., 85—101. old.)

említi a jegyzék, hogy az utolsó panamerikai kongresszuson is elfogadtak egy hasonló klauzulát, pedig az ott szereplő 21 állam közül 17 tagja a Népszövetségnek. Az amerikai kormány megjegyzi azt is, hogy szinte lehetetlenség pártatlanul megállapítani, hogy valamely fegyveres konfliktusban melyik állam a támadó.

A március 31-iki francia jegyzék fenntartja, sőt kimélyíti a felhozott aggályokat, megjegyezvén azt is, hogy semmiféle szerződés sem tilthatja el az államokat attól, hogy *fennálló szerződéseik keretében* magukat meg ne védhessék. Az Egyesült-Államok kormánya ekkor április 13-án kelt körjegyzékében a nagyhatalmakhoz (Anglia, Németország, Olaszország, Japán) fordult, azoknak bemutatván három pontból álló eredeti szerződéstervezetét, melynek mindössze előszavát bővítette ki jelentéktelenül. Néhány napra rá, április 21-én, Franciaország is közzétette a szerződésnek általa tervezett szövegét, mely hat pontban az összes francia kikötéseket felsorolja. Franciaországnak abbeli szándéka, hogy az egész szerződést legszívesebben elgáncsolta volna, kiviláglik a tervezet 5. pontjából, mely szerint a szerződés csak akkor lépne életbe, ha ahhoz a *világ összes hatalmai* (legfeljebb egy-két kivétellel) *hozzájárultak*.

Az egyes hatalmaktól beérkező válaszokból¹⁷ az világlik ki, hogy a javaslatot kézhez vevő kormányok többé-kevésbé súlyt helyeznek szerződéses kötelezettségeik betartására. Az úgynevezett locarnói hatalmak mindegyike kiemeli, hogy az új paktum nem állhat ellentétben sem az Egyességokmánnyal, sem a locarnói szerződésekkel. Németország nyilván a franciákra való célzással megjegyzi, hogy ő a mondottakon kívül egyéb úgynevezett semlegességi szerződéseket nem kötött. Az angol jegyzék közvetíteni akar a francia és az amerikai felfogás között, bár inkább a francia felé hajlik. Jellemző a britt politikára a jegyzék 10. pontja, mely szerint «vannak a világnak részei, melyek felvirágzása és területi integritása Anglia békéjére és biztonságára nézve életbevágó fontosságúak»; ezen területeken tehát Anglia továbbra is szabad kezét követel. A kanadai jegyzék¹⁸ azt kívánja, hogy az aláíró államok ne legyenek kényszerülve a paktumot esetleg megsértő állam ellen szankciókat alkalmazni.¹⁹

A francia ellenjavaslat ismeretében és az egyes államoktól beérkező válaszok birtokában az Unió kormánya június 23-án körjegyzékkel fordul az eddigi jegyzékváltásban részt vett államokhoz, továbbá — francia óhajra — az eddigi tárgyalásokból kihagyott hátralevő locarnói hatalmakhoz, úgymint *Belgiumhoz, Lengyel- és Csehországhoz*. E jegyzék sorra veszi a francia kifogásokat. Kifejti, hogy az ajánlott szöveg nincs ellentétben sem az államok önvédelmi jogával, sem az Egyességokmánnyal, sem pedig a locarnói szerződésekkel. Ami a franciák úgynevezett semlegességi szerződéseit illeti, ezeket az Unió kormánya nem ismeri, de Franciaországnak bizonyára módjában lesz azokat az államokat, melyeknek sorsa szívén fekszik, a paktumhoz való csatlakozásra bírni, amely körülmény ezeket — Kellog szerint — az eddiginél hathatósabb garancia alá helyezné.²⁰ Az Unió azt a csekély koncessziót teszi a franciáknak, hogy a paktumot esetleg megsértő állammal szemben a többi nem lesz a paktumból kifolyólag semmire sem kötelezve. Tiltakozik azonban az ellen a francia terv ellen, hogy a paktum életbelépését az összes hatalmak hozzájárulásának kelljen megelőznie. Egyben közli a paktum módosított szövegét, mely az eredetitől lényegileg csak abban különbözik, hogy bevezetésében tartalmazza a paktumot esetleg megsértő államra vonatkozólag a fenntebb mondottakat.²¹ A paktumnak ez a szövege iratott alá.

¹⁷ A hatalmaktól a következő sorrendben érkeztek be a válaszjegyzékek: *Németország* ápr. 13., *Olaszország* máj. 9., *Anglia* máj. 19., *Japán* máj. 26.

¹⁸ Külön válaszoltak: *Kanada, Dél-Afrika, India, Ausztrália, Irország, Új-Zéland*. Álláspontjukat megkérdezés nélkül fejtették ki: az egyiptomi nacionalista «*Wafá*» párt aug. 14-én Kelloghoz intézett levelében, valamint *Szovjetország* Csicserinnek aug. 5-iki deklarációjával.

¹⁹ Kanada hasonló aggályokból kiindulva már két ízben leszegezte álláspontját a Népszövetség I. és III. közgyűlésein. (Lásd: A. P. I/1920., 275. old. és A. P. III/1922., II. kötet, 149. old.)

²⁰ Amint Franciaország által előzetesen kötött megállapodások érvényét nem érinti a paktum, épp oly kevésbé érinti Olaszország egyezményeit, így pl. az *olasz-albán* (1926 nov. 27.) és *olasz-magyar* (1927 ápr. 5.) szerződéseket.

²¹ Kellog ugyanezt kifejtette 1928 ápr. 28-án Washingtonban az *American Society of International Law* kebelében tartott beszédében. (Lásd: «*L'esprit International*» 434—437. old.)

Ezt a szöveget az összes szóbanforgó hatalmak elfogadták. Franciaország azonban még az utolsó pillanatban megkísérelte a szövegbe saját álláspontját belemagyarázni, amennyiben július 14-én kelt jegyzékében megelégedését fejezi ki a bevezető részben felvett *preciziók* felett, amelyek szerint «az érdekelt államok közötti békeszerződéses és barátságos viszony, *amint ez a jelenleg fennálló szerződésekben le van fektetve*, állandósítani fogja.²² Ez a békeszerződésekre való hivatkozás teljesen önkényes, mert ezeket a szerződés sehol sem említi. Minthogy azonban a francia interpretációnak eddig senki sem mondott ellen, a *Quai d'Orsay* bizonyára nem fogja elmulasztani adandó alkalommal rámutatni arra, hogy Franciaország a paktum értelmezését, illetőleg felfogását még idejekorán leszegezte és ez nem váltott ki ellenzést. Ez a vissza nem utasított fenntartás az egyik oka annak, hogy Franciaország a paktumot, mely pedig az általa támadott szövegvezésben került napvilágra, mint politikájának nagy sikerét állítja be.²³

A paktum bevezető szavaiban a szerződő felek annak kijelentése után, hogy köteleességet éreznek az emberiség jólétének előmozdítására, kijelentik, hogy itt az ideje a háborúnak, mint a nemzetközi politika eszközének száműzésére a célból, hogy a szerződő felek között jelenleg fennálló békeszerződéses jó viszony megörökíttessék. Megjegyzik, hogy egymás közötti viszonyukban mindennemű változás csak békés eszközökkel valósítandó meg, és ha egy ország saját érdekében háborúhoz folyamodnék, az megfosztatik a szerződés előnyeitől. (?) Remélik, hogy e példát a világ minden népe követni fogja és ezek is csatlakozni fognak a paktumhoz, mielőtt az életbe lépett.

A meghatalmazottak neveinek felsorolása után következik a paktum három pontja. Az első pont azt mondja ki, hogy a szerződő felek a háborút nem fogják nemzetközi viták megoldási módjának tekinteni és lemondanak arról, mint nemzeti politikájuk eszközéről. A második pont szerint mindennemű nemzetközi ellentét békés eszközökkel oldandó meg. A harmadik pont szerint a most szerződő államok e szerződést ratifikálni fogják és az életbe lép, mielőtt a ratifikált példányok a washingtoni külügyi hivatalban elhelyeztettek. A szerződést életbelépte után, amíg annak szükségessége fennforog, a világ összes államai aláírhatják.

E paktumot — feltéve természetesen, hogy ratifikáltatni fog — úgy kell felfognunk, mint egy kontraktuális úton létesült *nemzetközi jogelvet*, amely kimondja, hogy a háború, mint a nemzetközi viták megoldási módja és mint a nemzeti politika eszköze, nem jogszerű. Ezzel elméletileg pótolva van az Egyességokmány 15. cikkelyének fenntebb említett fogyatékossága. Ez a jogelv, amely a locarnói szerződések alapján egyrészt Németország, másrészt Franciaország, Belgium, Lengyelország és Csehország között már fennállott, a jelen paktum életbelépésével ki fog terjedni az összes szerződő felekre, valamint azokra is, akik ahhoz később hozzájárulnak.

A paktumot megsértő állam ellen büntető szankciók nincsenek előírva. Ez alapján véve nem jelent sokat, tekintve, hogy úgy az Egyességokmánynak, mint a locarnói szerződéseknek a szankciókra vonatkozó rendelkezései akként vannak megszővegezve, hogy végeredményben mindig az egyes kormányok belátásától fog függni, vajjon tényleg nyujtanak-e segédkezet a szankciókhoz. Kibúvónak is helyet enged a paktum; de melyik szerződés zárja ki a kibúvót! Az Egyességokmány és a locarnói szerződések sokkal körültekintőbb módon vannak megszővegezve, mégis kijátszhatók, annál inkább lehetséges ez a teljesen általánosságban tartott Kellog-féle paktumnál. Éppen mivel a támadót nehéz megállapítani, valamely háborúskodni akaró állam könnyen tűnhetik fel a világ színe előtt, mint védekező. Főleg áll ez, ha egy ily államnak erős nemzetközi pozíciója van és ha meg vannak a módjai a világ közvéleményének, a sajtónak befolyásolására. Megemlíthetjük azt is, hogy az államok egymásnak nemcsak háborúval árthatnak. Éppen az Egyesült-Államok magatartásából látjuk,

²² A békeszerződésekre való hivatkozás az 1928 júl. 21-én kelt cseh jegyzékben is bentfoglaltatik.

²³ A paktum kapcsán történt egész diplomáciai jegyzékváltást lásd: «*Europe Nouvelle*» Dossier No. 75. (La mise hors la loi de la guerre.) Lásd még: Note Exchange between the United States and other Powers on the subject of a multilateral treaty for the renunciation of war. — June 2 oth 1927 — July 20 th 1928. — (United States Government Printing Office. Washington. 1928.)

hogy pénzügyi nyomással éppúgy le lehet igazni egy gyengébb államot, mint háborúval. Példák erre Columbia, Haiti, Libéria és e példák száma idővel csak gyarapodni fog. Egyébként a háború definíciója távolról sem olyan pontos, hogy azt ne lehessen megkerülni. A franciák szemében pl. nem háború a riff-kabiloknak ősi országukból való kiszorítása vagy a szíriai szabadságmozgalom verbefojtása; az Egyesült-Államok szerint nem háború Nicaraguának fegyveres megszállása; az angol politika szerint pedig — amint ezt az említett angol jegyzék le is szögezi — nem háború semmi olyan fegyveres akció, mely az úgynevezett angol érdeklőnében zajlik le; Olaszország viszont 1924-ben azt a kijelentést tette a Népszövetség Tanácsa előtt, hogy Korfu szigetének több halálessel járó bombázása ugyancsak nem volt háborús aktus.

Az egyes szerződő államok nyilván maguk sem bíznak túlságosan a békepaktum erejében; legalább is erre enged következtetni az a tény, hogy a tárgyalások folyama alatt katonai készülődések nem szüneteltek; sőt Coolidge elnök legutóbbi wisconsin-i beszédében ki is jelentette, hogy a paktum és a leszerelés két teljesen különböző kérdés. A francia-angol haditengerészeti egyezménynek a békepaktummal majdnem egyidőben történt megkötése szintén szkeptikus felfogásra mutat.

Végeredményben mi sem kívánatosabb, minthogy a nemzetek között felmerülő ellentétek — amint ezt a második pont előírja — békésen oldódjanak meg. Ez alatt alkalmasint azt kell értenünk, hogy a *döntőbíró*ság intézménye kiépítendő és jogköre erősítendő. Ma azonban ettől még messze vagyunk. A hágai *Állandó Nemzetközi Bíró*sághoz csak akkor lehet fordulni, ha a felek ebben megegyeztek vagy ha már előzőleg aláírták a kötelező döntőbíró-ko-ásnak úgynevezett fakultatív klauzuláját (Statutumok 36. § a). Politikai viták esetében fennáll ugyan a kötelezettség az úgynevezett Népszövetségi Tanács elé való vitelére — amely eljárást a toarnói szerződések szerint az úgynevezett békéltetőbizottságok előzik meg — de ha a Tanács nem tud egyhangúlag dönteni, az Egyesült-Államok 15. cikkelye szerint fennáll a lehetőség a háborúra. Láttuk, hogy a Kellog-féle paktum ezt a hízagot pótolni igyekezett, ezzel azonban még nem oldotta meg azt a problémát, hogy *milyen módon jusson egy békeszerető állam a maga igazához*. Az e téren uralkodó bizonytalanság a paktum életbelépése után is csak olyan nagy lesz, mint azelőtt volt.

Az államok egymással kötött döntőbíró-sági egyezményeikben külön ki szokták kötni, hogy bizonyos ügyek nem képezhetik per tárgyát. A régebbi egyezmények szerint ily kivételt képeznek azok az ügyek, amelyek az államok «életérdekeit, függetlenségét vagy becsületét» érintik. Vagyis minden, ami valamilyen fontossággal bír.²⁴ Az újabb egyezmények már elhagyják ezt a háború előtti frazeológiát és óvatosabban fejezik, ki magukat, a nélkül, azonban, hogy a lényegen változás esnek. Az 1928 február 6-án, vagyis a Kellog-féle paktum tárgyalásának közepette aláírt legújabb francia-amerikai döntőbíró-sági egyezményben épp az Egyesült-Államok kötötték ki, hogy semmi olyan kérdés nem képezheti per tárgyát, mely az Uniónak a *Monroe-elv* elnevezése alatt ismert az amerikai kontinensen folytatott politikáját érinti. Vagyis az Egyesült-Államok a saját ügyeikbe nem engednek beleszólni, még akkor sem, ha a Monroe-elv jelszavával folytatott politikájuknak egymás után esnek is áldozatul a gyenge delamerikai államok!

Mindezek dacára a Kellog-féle paktum az által, hogy az individuális háború jogszerűségének megszüntetését és a nemzetközi ellentéteknek békés útra való terelését jogelvekké tette, tett némi szolgálatot a világbékének. Abhoz azonban, hogy ezek a jogelvek hatályosak legyenek, hogy a jog egyeduralma az államközi életben is létre jöjjön, éppúgy mint a belső államjogokban, még sok időre lesz szükség. Ha nem akarjuk magunkévá tenni az államközi kollektívizmus ma még utopisztikus tervét, a nemzetközi életben a jog primátusának korszaka csak a jogalanyok közötti kiegyenlítődési processzus természetes lefolyása után következhet be. És az akkor létesülő béke az államok között tényleg beállott szolidaritást fogja kifejezni és nem lesz imperialista célok takarója, sem pedig igaztalanul szerzett előnyök biztosítója.

Hogy *Pascal* egyik gondolatával éljünk, az emberiség ne azon fáradozzék, hogy az erőszak számára jogalapot teremtsen, hanem hogy a jogot ruházza fel a szükséges erővel. *Dr. Ullein Antal.*

²⁴ Lásd pl. az 1908 február 10-iki francia-amerikai döntőbíró-sági egyezményt. «Europa Nouvelle» 1928 ápr. 28-iki száma.)

A munka jogviszonyai szabályozásának főbb elvei a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.

A szolgálati jogviszony fogalmi meghatározása felette nehéz, mert nagy óvatosságot igényel ama határvonalnak biztos kézzel való megállapítása, mely a *szolgálati szerződéseket* elválasztja egyrészt a *megbízási*, másrészt a *vállalkozói szerződésektől*.

A kérdés általában nagyfontossággal bír azért is, mert a munkaügyi vonatkozású jogviszonyoknál nagyon gyakori és pedig elsődleges kérdésként szerepel az, hogy az elbírálás tárgyául szolgáló jogviszony mint olyan, *szolgálati jogviszony-e*.

Tekintetbe veendő még az is, hogy az egyes speciális törvények, melyek a különböző munkavállalói kategóriák jogviszonyait hivatvák szabályozni, a szolgálati jogviszonyt fogalmilag nem definiálják.

Ez az elvi álláspontja a legújabban megvitatott törvénytervezetnek is, melyet *dr. Papp Dezső* készített a magánalkalmazottak jogviszonyait illetőleg.

Ez feltétlenül helyes is, mert annak a fogalmi meghatározása, hogy mikor és mily feltételek fennforgása mellett állapíttassék meg a szolgálati jogviszony, egy *általános magánjogi* kérdés és így az az *általános magánjogi törvénykönyv* keretén belül szabályozandó.

A régebbi időkben a munkajogi kérdések úgy a gyakorlati, mint az elméleti jogéletnek mondhatnám mostoha gyermekei voltak.

A legújabb időkben azonban mint tudjuk nagy erővel törtek elő ezen kérdések is és e tekintetben hajtó erőként szerepeltek azon szociális problémák, melyek a szolgálatba bocsátott szellemi és testi munkaerőnek jogi szempontból való megvédését és körülbástyázását tűzték ki feladatukul.

A legújabb magánjogi törvényjavaslatunk helyes érzéssel mérlegelve a munka jogviszonyainak fontosságát, külön cím alatt, 29. §-ban behatóan és mindjárt mondhatjuk, általában szerencsés kézzel törekszik megoldani az e téren szabályozandó kérdéseket.

A javaslat 1550. §-a a szolgálati szerződés fogalmi meghatározását adja, függetlenül az egyes munkavállalói kategóriáktól, ennél fogva a törvénykönyvnek az a megállapítása, hogy mikor tekintendő egy jogviszony *szolgálati szerződésnek*, irányadónak kell, hogy legyen mindazon speciális rendelkezéseknél, melyek az egyes munkavállalói kategóriák jogviszonyait külön szabályozzák.

A törvénytervezet 1550. §-a a szolgálati szerződés fogalmánál két főtényálladási elemet domborít ki és pedig, hogy egyrészt a munkavállaló *szolgálatok teljesítésére*, másrészt a munkaadó *munkabér, ellenérték* fizetésére kötelezi magát.

A fenti két főkritérium mellett azonban a tervezet a szolgálati szerződés megállapíthatása végett még közelebről kiemeli, hogy a vállalt szolgálat a munkaadó *háztartása, gazdasága, üzlete vagy egyéb vállalata vagy kereső foglalkozása körében teljesítendő*.

Ha tehát pl. egy kereskedő üzletében vállalkozik valaki mondjuk kereskedősegédi vagy szolgálai tevékenységre bér ellenében, úgy ezen jogviszony, hogy úgy mondjuk *abszolút* szolgálati szerződésnek minősíthető a tervezet értelmében. Az ilyen eseteknél tehát a szolgálati jogviszony megállapíthatósága szempontjából nehézség nem lesz.

Más azonban a helyzet, ha valaki ellenérték fejében olyan jellegű szolgálatok teljesítésére kötelezi magát, melyek nem a munkaadó háztartása, gazdasága, üzlete vagy egyéb vállalata vagy keresőfoglalkozása körén belül teljesítendő.

De nézzünk egy példát. Egy nagykereskedőnek van egy magánbérháza, melynek kezelésére valaki díj ellenében kötelezi magát.

Már most tekintettel arra, hogy a nagykereskedő magánbérházának kezelése nem tekinthető szigorúan egyéb keresőfoglalkozása körébe vágó tevékenységnek, ennél fogva a jelen és az ehhez hasonló eseteknél már nehéz lesz a megállapítása annak, hogy ez szolgálati viszony-e avagy nem.

A javaslat 1550. §-ának második bekezdése foglalkozik a hasonló esetekkel, amennyiben szemben az első bekezdéssel az olyan szerződések, amelyekkel valaki *ellenérték fejében másnemű szolgálatok* — tehát nem a munkaadó háztartása, gazdasága, üzlete vagy egyéb vállalata vagy keresőfoglalkozása körén belüli — teljesítésére kötelezi magát «csak akkor esnek a szolgálati szerződés szabályai alá, ha a felek ily szándékkal kötötték».

Figyelemreméltó az a nuancbeli különbség, mely szerint nem mondja, hogy a fenti feltétel mellett az ilyen szerződések kimon-
dottan szolgálati szerződések, hanem csak azt, hogy ezen szerz-
dések a szolgálati szerződések szabályai alá esnek.

Már most az 1550. §. második bekezdésében érintett esetek-
nél, a szolgálati jogviszony megállapíthatóságánál vizsgálendő a
felek szándéka. Valamilyen jogi hatást célzó szándéknak elemzése
mindig nehéz feladat, mert hiszen a szándék mivoltára, lévén az
egy benső lelki folyamat, csupán a bíró által külsőleg is érzékel-
hető tényekből és konkludens cselekményekből vonható követ-
keztetés.

Így a szolgálati viszonyra irányuló szándéokra vonható követ-
keztetés a teljesítendő szolgálat folyamatosságából, a munka-
vállalónak lekötöttségéből. A második bekezdés nyilván számol a
nehézséggel midőn kimondja, hogy a szolgálati viszonyra irányuló
szándék *vélelmezendő, ha a munkabért idő szerint határozták meg.*

Ezek szerint tehát visszatérve a fent már érintett példához,
ha a házkézeli illetményeit havonta vagy mondjuk negyedéven-
ként kapja, úgy a vélelem amellet szól, hogy a jogviszony szol-
gálati, ha pedig esetleg a befolyt házbér százalékos arányában,
úgy a jogviszony jellege továbbra is nyílt kérdés és vizsgálendő
a felek szándéka.

Számos ellenvetés hangzott el e tekintetben, hogy a javaslat
jelenlegi szövege mellett, mely módot ad a bírónak arra nézve,
hogy a konkrét jogviszonynál a jogviszony szolgálati jellegének
megállapíthatósága tekintetében vizsgálhatja a felek szándékát;
a munkaadók részéről a törekvés oda fog irányulni, hogy a jog-
viszony a reá nézve *kevésbé terhes megbízásnak* minősíthessék.¹

Részemről ezen aggályokat nem osztom, mert a szándék viz-
sgálata a jogügyletek tanában egy vezérelv és egyébként is vesze-
delmes precedens volna azt, a kötelmi viszonyok egyik fajánál
társadalompolitikai elgondolások alapján kizárni.

Felmerül a kérdés, hogy nem lenne-e helyesebb, ha mellőzné
a javaslat a szolgálati jogviszony megállapíthatósága szempont-
jából irányadó útmutatásokat.

Dr. Gallia Béla kúriai bíró² nagyértékű és mélyen szántó
fejtegetéseiben ama konkluzióra jut, hogy a taxatív felsorolás a
német és svájci törvények mintájára mellőzendő lenne és *minden-
nemű szolgálatot* a szolgálati szerződés szabályai alá kellene vonni.

Elvileg ez helyes, azonban ha minden közelebbi útmutatás nél-
kül a bíróra bízunk, hogy döntse el vajjon szolgálati jogviszony-
ról van-e szó vagy nem, féltő, hogy a mérlegelések különbözősége
folytán *a gyakorlat ingadozó lesz*, mely körülmény viszont vég-
eredményképpen a jogbiztonság rovására fog menni.

Nem szól a javaslat a *szolgálati szerződések formájáról*; így
tehát azok úgy *szóban, mint írásban* köthetők. Részemről helyes-
nek tartanám, ha a javaslat előírná a *kötelező írásbeli szerződést.*
Tapasztalatom szerint a felek a szolgálati szerződések szóbeli meg-
kötésénél a lényeges pontokra nézve gyakran *mentális rezervációval*
élnek. Egy bizonyos mértékben ez magától értetődik, mert a munka-
vállaló, csak hogy a szolgálati szerződés megkötessék, a kénye-
sebb pontok tekintetében határozott feltételeket nem szab meg,
melyek azután a szolgálati jogviszony felbontásával kapcsolatban
felmerült pereknél kerülnek felszínre. Ennek további következmé-
nye pedig az, hogy a tényállás csak *hosszas tanubizonyítások*
után állapítható meg, mely körülmény azután egyrészt a perek
számát szaporítja, másrészt pedig azoknak tartamát hosszabbítja.

Teljes egészében osztom dr. Gallia Béla álláspontját a munka-
adó foglalkoztatási kötelezettségét illetően, mégis azonban azzal
a hozzáadással, hogy az esetben, ha a munkaadó részéről való
nem foglalkoztatásnak komoly és a munkaadó adott gazdasági
helyzetével megindokolható okai vannak, úgy természetesen nem
vélném felállíthatónak a tételt, hogy ilyen esetekben is, a nem fog-
lalkoztatás okát képezhetné a munkaadó hibájából való azonnali
hatályú felmondásnak.

Előfordulhat ugyanis az eset, hogy a munkaadó fizetési nehé-
zségekkel küzd és leépítési tevékenységével kapcsolatban a munka-
vállalót nem tudja foglalkoztatni; ilyen esetben pl. nem lenne
mellányos a munkaadó üzleti nehézségeit szaporítani azzal, hogy

esetleg egy hosszabb felmondási idővel bíró alkalmazott felmon-
dási idejét egy összegben fizesse ki.

Végeredménykép tehát egy oly szakasz beiktatását javasol-
nám, mely *elvül kimondja a munkaadó foglalkoztatási kötelezett-
ségét kivéve, ha a munkaadó gazdasági nehézségeivel támasztja*
*alá hitelt érdemlőleg azt a tényt, hogy a munkavállalót nem fog-
lalkoztathatja.*

Az 1551. §. szerint a szolgálatokat kétség esetében *személye-
sen* kell teljesíteni.

Aggályosnak tartom a fenti rendelkezést; nézetem szerint
ugyanis éppen a szolgálati szerződések *sui generis jellegére* azt
az elvet kell kidomborítani, hogy a szolgálatok mindig és min-
den körülmények között *személyesen teljesítendő*; mert ellenkező
esetben könnyen elmosódhatik az a demarkációnális vonal, mely
a szolgálati szerződéseket a vállalkozói szerződéstől elválasztja.

Az 1555. §. rendelkezésével szemben azon munkabérré nézve,
mely a munkavállalónak vagy vele szemben törvénynél fogva el-
tartásra jogosult hozzátartozóinak élelfenntartására szükséges;
a *beszámítást egyáltalán kizárnám.* Tapasztalataim szerint ugyanis
a kártérítés classikus fogalma egyrészt, másrészt a kártérítési
perekkel járó hosszadalmas bizonyítási eljárás, felette probléma-
tikussá teheti azt, hogy a munkavállaló megszolgált munkabéré-
hez kellő időben hozzájusson.

Ugyanaz áll a munkaadó bérvisszatartási jogára, mi tekin-
tetben az idézett §. második bekezdése intézkedik.

Tekintettel arra, hogy elvileg, mint már fent érintettem volt,
a szolgálati szerződés tényálladási elemeként tekinteném, hogy a
szolgálatot csak személyesen lehet teljesíteni; elejteném a javaslat
1558. §-át, mely bizonyos feltételek mellett a segédmunkással dol-
gozó munkavállalónak a segédmunkással szemben fennálló kötele-
zettségeiért megállapítja a munkaadó *készíztető kezesi kötelezettségét.*

Az 1561. §. a *munkavállaló betegsége* esetére szóló intézkedé-
seket taglalja. Minthogy a gyakorlatban ezzel a kérdéssel kapcso-
latban számos kontroverzia szokott lenni, ezzel bővebben kívánok
foglalkozni.

Az idézett §. első bekezdése a munkaadó 30 napi *ápolási és*
gyógyítási kötelezettségét az alábbi feltételekhez köti: 1. A munka-
vállalónak *tartósan* kell alkalmazottnak lenni; 2. a munkavállaló-
nak a munkaadónál kell *ellátást* kapnia.

Ezen két feltétel mellett az ápolási és gyógyítási költség az
esetben is terheli a munkaadót, ha *a betegség vagy baleset nem a*
szolgálat következtében állott be; feltéve, hogy azt a munkavállaló
nem szándékosan vagy súlyos gondatlanságból, vagy erkölcstelen
életmódjával okozta.

Ezen rendelkezésnél mindenekelőtt aggályosnak tartom azt,
hogy a javaslat *«tartósan alkalmazott»* munkavállalóról beszél.

Az 1550. §., mely a munka jogviszonyainak szabályozása szem-
pontjából, mint alappillér tekintendő — nagyon helyesen — semmi
különbséget nem tesz *«tartós és nem tartós»* alkalmaztatás között;
veszélyesnek tartanám tehát, ha a törvény épp a betegség esetére
való rendelkezések kapcsán operálna azon *felette labilis* fogalom-
mal, hogy *«tartósan alkalmazott»*. A vitás esetek tömkelege szár-
mazhatik ebből. Felmerül ugyanis a kérdés, hogy ki a tartósan
alkalmazott? Erre a javaslat nem ad feleletet.

A napibérrel díjazott alkalmazottak — kik egyébként a javas-
lat rendelkezései szerint szolgálati jogviszonyban állóknak minős-
sítendőek — elvileg pl. lehetnek tartósan alkalmazottak, ha fel-
mondási idejük nincs is.

Általában az eddigi tapasztalatok is azt mutatják, hogy az
alkalmazott, minőségnek, tartós, nem tartós, ideiglenes, kiegészítő-
kénti megjelölése és megkülönböztetése csak zavarra ad okot.

Nem tartom indokoltnak azt sem, hogy miért van az 1561. §.
első bekezdésében foglalt rendelkezés *korlátozva* csak azon munka-
vállalókra, kik a munkaadónál kapnak ellátást.

Az 1561. §. második bekezdése a munkavállalónak a *szolgá-
lat következtében, azonban hibáján kívül való betegségéről vagy*
balesetéről szól. Ez esetekre a munkaadó gyógyítási és ápolási
kötelezettségét *három hónapban* állapítja meg.

Ez elvileg helyes; azonban sem az első, sem a második be-
kezdés nem szól arról, hogy az ott kontemplált időnkig *jár-e az*
alkalmazottnak illetmény.

A tervezet értelmezése szerint *nem*, mert csak ápolási és
gyógyítási kötelezettségekről szól.

Ez az intézkedés azonban nem helyes, mert az eddigi jog-

¹ Dr. Papp Dezső: «Bírálo vélemények a polgári törvénykönyv
törvényjavaslatáról»; Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1914. évf.
63—66. füzet 136. o.

² Jogtudomány Közlöny 1928. évf. 19. sz.

állapottal — legalább a kereskedősegek és tisztviselők jogviszonyaira nézve, visszaesést mutat — és egyébként is méltányosnak mutakoznék, hogy az 1561. §. első bekezdésében szem előtt tartott eseteknél 30 napra, a második bekezdésbeliekénél pedig hat hétre a járandóságait is megkapja a munkavállaló.

Különbön azonban teljes elismeréssel adózhatunk az 1563—1568. §-okban lefektetett elveknek, melyek a munkavállalók *erkölcsi és egészségügyi jólétét* hivatvák megvédeni.

Helyesnek tartanám, ha az évi *kötelező szabadságidő* tekintetében is állást foglalna a tervezet.

Szükségesnek tartanám, hogy a tervezetben megfelelő rendelkezések legyenek a *munkaadó vagy vállaló halála esetére* beálló jogviszonyokat illetőleg.

A szolgálati szerződések sajátos jellegénél fogva e tekintetben nem tartom elégségesnek az általános elvekre való utalást.

Láttuk ugyanis, hogy pl. a nemrég megvitatott speciális törvénytervezet a «magánalkalmazottak szolgálati jogviszonyáról» e tekintetben részletes intézkedéseket tartalmaz.

Már pedig nézetem szerint ennek a kérdésnek a szabályozása — tekintettel arra, hogy itt kétségtelenül *magánjogi elvekről* van szó — a polgári törvénykönyv feladatát kell, hogy képezze; mert csak ez esetben lehetséges, hogy a speciális szolgálati jogviszonyokról majdan megalkotandó egyes jogszabályok, a fenti kérdést illetőleg *egységes alapelveken* épülhessenek fel.

Az 1568. §. értelmében a munkavállaló csak a munkabérének és személyiségének védelmét biztosító jogairól nem mondhat le előre, sem előzetesen oly megállapodást nem létesíthet, amely e jogokat az ő hátrányára csorbítja. A felmondással kapcsolatos jogosítványokra azonban ez nem terjed ki. Egyébként az 1568. §. tekintetében teljes egészében osztom dr. Gallia Béla kúriai bírónak a már idézett értekezésében kifejtett aggályait.

A felmondási időt a javaslat (1571. §.) relációba hozza azzal, hogy a bér minő időszakonként fizetendő. Egyébként az eddigi bírói gyakorlat által szentesített *egy évi felmondási időt* a vezető állásban lévő alkalmazottakra nézve, törvénybe kívánja iktatni. (1572. §.)

Az 1574. §-al kapcsolatban kimondandónak vélném azt is, hogy az öt évnél hosszabb vagy valamely személy élettartamára kötött szerződéseknél — többé-kevésbé a jelenlegi bírói gyakorlatnak megfelelőleg — a *munkaadót* is megillessze az a jog, hogy a törvényes felmondási idő betartásával a *szolgálati viszonyt felmondhassa*.

Egyébként nagyon helyes az 1576. §. harmadik bekezdése, mely fontos okból a határozott időre szóló szolgálati szerződések-nél bármelyik félnek megadja a jogot, hogy a szolgálati jogviszonyt a törvényes felmondási idő megtartásával, felbonthassa.

Gazdasági válságoknál és nehézségeknél, a közelmúlt tapasztalatai szerint nagy jelentősége lehet a fenti rendelkezésnek.

A *végkielégítéshez* való jogot a tervezet nem állapítja meg; eltekintve azon kivételes esettől, melyet az 1578. §. második bekezdése szabályoz.

Általában a végkielégítés kérdése körül — mely egyébként is inkább szociális és gazdasági, mint jogi probléma — meg lehetőségen divergálók a nézetek.

Részemről méltányosnak tartanám azon alkalmazottakra nézve, kiknek nyugdíjigényük nincsen; annak intézményes biztosítását, mégis azonban azzal a cautálával, hogy az alul mentesíthető a munkaadó, ha vagyoni viszonyai időközben saját hibáján kívül akként változtak meg, hogy a végkielégítésre való kötelezés jelentékeny sérelmével járna.

A végkielégítésnek a fenti értelemben való szabályozását annál is inkább szükségesnek vélném, mert ez által eliminálhatók lennének azon méltánytalanságok, melyek abból keletkeznek, hogy egyes *speciális munkaiügyi rendelkezések* értelmében egyes alkalmazotti kategóriák a végkielégítéstől esznek.

Dr. Schwartz Tibor.

A bírászkodás egyszerűsítéséről.

Bíró vagyok — ennek dacára azonban — nem fog öntetszelgésnek vagy elfogultságnak minősíttetni, ha mindenekelelt magam is hangsúlyozom a magyar bíróságoknak általánosan ismert és elismert független pártatlanságát, és ezen alapuló tekintélyét, ami minden magyar által nagyon is megbecsülendő tény, mert egyik nemzeti értékünk . . .

Nagyon érthető, hogy amíg általában a külföld keveset törődik a magyar viszonyokkal, ezek beható megismerésére, ismeretetésére kevés időt szentelt — addig az idegenben élő magyarok — valóban — bárminő politikai nézetten legyenek is — szívesen adóznak a magyar értékeknek, — így a független magyar bíróság nemzeti értékének. A helyzet kétségtelenül ez — kívül, a külföldön. Örvendetes tényként állapította meg ezt legújabbán éppen Wolff Károly, az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület elnöke is, a képviselőház 1928 május 9-én megtartott ülésén, az igazságügyi költségvetés általános vitájában elmondott beszéde rendén az amerikai *magyarokat* illetően.

Künn, külföldön a helyzet tehát ez — az ottlakó a magyarok között; az pedig ismét egészen természetes, hogy itt benn az országban, mégcsak fokozott a magyar bíróságok tekintélye — az elismerés bíróságaink pártatlan *függetlensége* felett . . .

Ez elismerés mellett azonban, bírói létemre, azt is el kell ismernem és el kell ismernünk, hogy bizony általános a panaszamiatt, hogy bírászkodásunk lassú és hosszadalmas. Amennyire helytálló a fenti dicséret, elismerés, ez a panasz éppoly jogos és igazságos! Egyszerű pénzkövetelési, lakás, stb. polgári perek egyfelől; — verekedési, tanuk nélküli sajtó stb. bűnügyek másfelől — sokszor *évek mulva* nyerne befejezést . . . Pedig az igazságszolgáltatás jóságának különösen ma, és általában a haladással; az élet sok és gyorsigényűségével — egyik főkélléke a gyorsaság! Évek multával, a gazdasági helyzet eltolódásával, a körülményeknek sokszor teljes megváltoztatásával — a perbeli érdek is nagyon változik — a pernyertes évek multával nem azt az előnyt nyeri meg, amit a perindítás ideje szerint célzott, vagy ami azidő szerint illette volna meg; néha az idő előrehaladtával a per valódi célja is teljesen megghiúsul . . . Így volt ez különösen pénzünk rohamos devalvációjakor, amikor, illetve amivel szemben egykor bíróságaink valorizálására mégcsak gondolni se mertek . . . De így van ez a büntetőben is . . . Az idő elmosza a bizonyítékokat, tanuk felejtenek, vádlott helyzete lényegesen megkönnyebbül, a vád ereje pedig meggyengül . . . Sértettet jobban elégitené ki a gyors megtorlás; a sértett jogrend követelése is kétségkívül ez lenne. Az eljárás hosszúsága pedig — viszont a vádlottat a büntetésen felül — igazságtalanul teszi ki hosszas lelki gyötrelmeknek — ami büntetés esetén legfellebb csak mint enyhítő körülmény lesz figyelembe vehető, de enyhítő körülményként is csupán akkor, ha a bűnügy legalább már pár éven át húzódott el. Csekélyebb büntetés esetén pedig, esetleg éppen ez a hosszas tortura lesz a valódi büntetés; de bármilyen legyen is a büntetés, mindenkor egy igaztalan *pluszt* fog jelenteni . . . Legszembetűnőbb ez igazságtalanság azonban vádlott felmentése esetén, amikor egy ártatlan egyén rekompenzálhatatlanul szenved el lényegben egy *büntetést*, amit a törvény büntetésnek nem tekint és nem tekinthet . . .

Egy csekély jelentőségű bűn büntetése pedig — évek mulva célt nem ér soha: különösen, ha a szubjektív álláspontot vesszük figyelembe, a vádlott évek sora alatt annyira megváltozhat, hogy vele szemben a büntetés, a társadalom érdekében is — már céltalan — s így ez esetben csupán a már egészen idejét multa megtorlás elve érvényesíthető . . . De, tekintsük a másik ellenkező lehetőséget: ha az eljárás hosszadalmanak évei alatt a vádlott méginkább a bűn útjára tért, megrögzött gonosztevő lett — régi bűnéért járó enyhe büntetés célt nem érhet soha, céltalan és feleslegessé lesz! Egy ily csekély jelentőségű bűncselekménynek évek multán büntetése mindig komolytalan, a büntető igazságszolgáltatás komolyságát határozottan veszélyeztető; a gyakorlatból jól ismeretes — a feleket, képviselőiket, de magát a *bíróságot* is — a megúnt és elposványosodott ügynek végre-valahára, de *bármiként* befejezésére, «agyonütés»-re serkenti, amely bírói törekvést önként érthetően előmozdítja, a statisztika érdeke: régi ügyeknek a statisztikában való szereplése rontja a statisztikai eredményt és ezenfelül előmozdítja az ily ügyek «agyonütés»-nek törekvését kétségkívül a felettes ellenőrzés nyomása is . . .

Ha ezeknek a késedelmeknek igazi okát keressük — belátható, hogy azok valódi oka nem a bírói létszámhiány, sem az ügyek sokasága, és e mellett csak részben tudható be a bírói kar hibájának — a valódi ok azonban minden kétségen felül magában a rendszerben, annak idejét multa mivoltában keresendő . . . *Sok intézményünk és perrendünk sok intézkedése hiábavaló, felesleges, és csupán ok nélküli haszontalan munkát, ennek folytán indokolatlan és reperálhatatlan késedelmeket okozó . . .*

Minthogy évek óta büntetőben dolgozom — e gyakorlatomban a feleslegesnek bizonyult, csak hosszadalmat, céltalan munkát és ezzel csupán kárt jelentő intézményekre és perrendi intézkedésekre akarok rámutatni, a polgári szakban dolgozó gyakorlott kollegák figyelmét híva fel, hogy ottan hasonlóképpen mutatkozó ily jellegű intézményekre és perrendi szabályokra való gyakorlati rámutatás az ő feladatukat képezi . . .

Büntetőbírák valamennyien jól tudjuk, hogy a *fiatalkorúakról* szóló törvényi intézkedések, valamint az *Fb.* eljárási szabályai a gyakorlatban jórészt nem váltak be . . . Ha ez intézkedések lényegben fenn is tartatnának, gyökeres *javitásokra*, *pótlásokra* lenne szükség. Ezekre rámutatás azonban leginkább a fiatalkorúak valamelyik bíróját illetné meg, akinek e hiányokat a gyakorlatból jól kell ismernie . . .

Ettől eltekintve tehát — a büntetőszakban felesleges munkát, késedelmet és kárt okozó nevezetesebb intézmények és intézkedések ezek :

Hátráltatja az ügy befejezését, sokszor oknélküli késedelmet, huza-vonát okoz a vizsgálat.

Már több oldalról vitatott, hogy a helyes az lenne, ha a bűnügy, vizsgálat mellőzésével, egyenesen főtárgyalásra kerülne. A gyakorlat ez óhaj helyességét megerősíti. A kötelező vizsgálat intézménye felesleges, különösen a *magánvád* ügyeknél. A legtöbb sajtó ügyben például a kötelező vizsgálat nem egyéb, mint a főmagánvádó és vádlott kihallgatása, valamint a lappeldány beszerzése — ami nyilvánvaló megtörténhetett volna a főtárgyaláson is éppúgy, s így teljesen *ok nélkül* ugyanaz a munka elvégeztetik kétszer — *hat hónapos elévülés veszélye* mellett. A legtöbbször a főtárgyaláson csupán megismételtetik ugyanaz, ami a vizsgálóbíró előtt történt, ami pedig nyilván felesleges munka! Úgyis nyilván — csupán a szemléken és a főtárgyaláson meg nem jelenhető, de sürgősen kihallgatandó egyének kihallgatásán kívül — a főtárgyaláson megtörténhet mindaz, ami a vizsgálóbíró előtt történik; a közvetlenség elve csupán a főtárgyaláson érvényesülhetvén — a Bp. kivételes megszorításai mellett — legteljesebben és leghelyesebben és pedig az ügy egész terjedelmére nézve! A legtöbb ügy vizsgálat nélkül, főtárgyaláson — gyorsan és a közvetlenség elvének megfelelően — befejezhető. A kötelező vizsgálat intézménye tehát helytelen és felesleges; nem lehet azt ismérvekhez kötni. Mindig az ügy természete az irányadó! . . . Egyedül helyes csak az, ha a vizsgálatot — feltétlen szükséges esetekben — maga az ítélőbíróság, az ő iniciatíváiból és annak megfelelően rendeli el, a közvetlenség elvének megvalósulása mellett. Így a vizsgálatok száma feltétlenül csökkenne és vizsgálat csak akkor fogantatnátna, ha az feltétlen szükséges. Az ítélőbíróság részéről minden garancia megvan arra nézve, hogy fontos esetekben a vizsgálatot el fogja rendelni — de, ha nem rendelné el, elrendeli majd a felsőbbbíróság — s így a szükséges vizsgálat el nem mulasztatik és viszont megvan a garancia arra nézve is, hogy az ítélőbíróság a felesleges vizsgálatot el nem rendelí . . . Ily eljárás mellett — éppen a nagy ügyekben, melyekben szükségyszerűen sok a kihallgatás és úgynevezett vizsgálóbírói cselekmények — mindezek vagy egyáltalán elkerülhetők lesznek, vagyha nem is — mindenesetre nem fognak végeztetni feleslegesen — kétszeresen . . .

A kérdést tehát tisztán csak a gyakorlat szempontjából tárgyalva — az egyszerűsítés a vizsgálat terén — ez lenne!

Felesleges intézmény a vádtanács intézménye is. A gyakorlatból tudjuk, a vádtanács előtt a nem vád alá helyezéssel végződő ügyek száma oly igen csekély, hogy ezek miatt a vádtanács intézményének fenntartása semmiként se lehet indokolt. A gyors főtárgyalás tűzéssel a vádlott éppoly gyorsan szabadulhat a bűnügytől, mint akárcsak a vádtanács előtt. Ha kifogása sikerre nem vezetett — az eredmény reá nézve még csak kedvezőtlenebb — több ideig áll az eljárás torturája alatt. Azt is át lehetne hidalni, hogy a gyanúsított, illetve terheltre a vádlotti minőség szegye ne háruljon: egyszerűen, mindaddig, míg el nem ítélik — *gyanusítottként* kellene szerepelnie. A bíróságok a vádtanács intézményének megszüntetésével ismét egy nagy és felesleges munkakörtől szabadulnának meg. A vádtanács egyéb teendőit (vizsgálóbírói határozatok felülvizsgálása, stb.) végezhetné egyszerűen a törvényszék hármastanácsa!

Különösen haszontalan intézmény a Bp. 268. §-ában írt eljárás! Évente legfeljebb csak egy ügy van, vagy még ennyi sem,

melyben a törvényszék határozata — nem az leend, hogy: «iratok a főtárgyalás elnökéhez!» Ezért a legfeljebb egyért vagy még ennyiért sem — ezt az intézményt fenntartani — nemcsak felesleges, hanem egyenesen nevetséges! Ez a 268-as eljárás a valóságban, bíróhoz nem illő haszontalan blanketta munkává devalválódott; tisztán csak az ügy elhúzására való: kezeléssel, referálással, üléssel — nemcsak napok, de hetek, sőt sokszor hónapok telnek — teljesen indokolatlanul. Éppen ideje volna ennek a haszontalan intézménynek soronkívüli megszüntetése, annyival is inkább, mert a bíróság a Bp. 268. §-ában foglalt határozatokat amúgy is bármikor meghozhatja.

El vagyok készülve reá, hogy különösen amit e pontban javasolok — ami pedig éppen a leghelyesebb és legszükségyszerűbb egyszerűsítés volna — a leghevesebb ellenzésre és ellenvéleményekre fog okot szolgáltatni. De ennek nagyon is meg vannak az érthető emberi okai . . .

Évtizedekkel ezelőtt — meg nem hallgatva, véleményemet minden vonalon át — meg nem érve, sőt egészen lekicsinyelve — indokoltam, ami végre — sok év után nehezen belátásra talált — t. i. azt, hogy egészen felesleges a jogerős ítéletnek az irattár számára való indokolgatása! Szomorú tény, hogy a jog terén a magyar géniusz oly vontatott, oly szárnyaszegett . . .

Ez a szükséges és helyes újítás végre — valahára keresztülment; — csupán csak ez az újítás azonban nem elég, ez csak út a helyes, a jobb felé . . .

Ha kézbe vesszünk egy ítéleti blankettát, mindjárt szembeütni, hogy már maga az úgynevezett «fej»-e csupa felesleges stilizálás! Mindazok az adatok, melyek itt feltalálhatók, mind — mind megvannak a jegyzőkönyvben is — tehát ezek konstataciója itt is — teljesen felesleges! Nem indokolja ezt a sok mindent, sem a közérdeke, sem senkinek a magánérdeke! Pl., hogy kik vettek részt az ítélethozatalban, hol, mikor hozták az ítéletet, teljesen felesleges, senkit se érdeklő tények! Feles pleonázmus annak kifejezésre juttatása, hogy a bíróság, «a vád és védelem meghallgatása után» — következőleg ítél. Ez mindenkor így van, ennek mindenkor így kell lennie — ellenkező eset nincs és nem lehet, tehát ennek leszögezése is — merőben felesleges! És miért kell éppen csak e tényt leszögezni? Ha az ítéletben ez kifejezésre jut, szükségyszerűen kifejezésre kellene jutnia a Bp. egyéb szabályainak is, pl., hogy a bíróság a tanúk, szakértők kihallgatása, okiratok felolvasása, stb., stb. után ítél. Ha az ítélet jogászai rövidsége és világos egyszerűsége törekedne, nem volna szabad abban egyébnek helyet foglalnia, mint csak a pusztá rendelkezésnek!

Most jön azután a legfőbb ütközőpont, amelynek révén bizton összeütközésbe fogok jutni a kollegák véleményével! De ez nem baj! A világtörténelem adja meg a biztos tanúságot, hogy éppen a leghevesebben ellenzett reformok voltak mindig azok, melyekre legnagyobb szükség volt és amelyek nem a csiga lassú haladásával, hanem nagy lépésekkel, sőt néha a gyorsvonat sebességével vitték előbbre az emberiség fejlődését és a tudományt. Azt is jól tudom, hogy az emberek jórésze nemcsak konzervatív, hanem egyenesen bornírt a megszokott, kitaposott útban és ösvényeken, s minden újítás iránt, habár esetleg be is látná az újnak hasznosságát és szükségességét, mégis irtózik megvalósítani azt, csupán csak azért, mert új, és annál inkább irtózik, mentől mélyebbreható, mentől nagyobb és szükségesebb az újítás!

Csak ezután a preludium után mertem előhozakodni a következő szükséges legfontosabb újítással. Ez az ítélet indokolásának elhagyása.

Az ítélet indokolása még talán haszontalanabb és feleslegebb, mint az előbb felsoroltak, de e mellett kétségkívül a legtöbb időt elrabló, improduktív munka! Az ítélet indokolása felesleges, mert mindaz, ami abban benne foglaltatik — ismeretes az iratokból, aki kíváncsi reá — a bíróság miatt, mely indokból hozta meg ítéletét — az iratok megtekintésével könnyen meggyőződést szerezhet. Akiket az ítélet rendesen érdekel — amúgy is legtöbbször jelen vannak a főtárgyaláson, az ügyet figyelemmel kísérik — tehát ismerik az ítélet indokait.

A helyes, új gyakorlat már bizonyos esetekben elismeri az ítélet indokolásának feleslegességét. De ez is vajjon miért állott meg a haladás útján? Vajjon miért nem óhajtjuk a további fejlődést, egyszerűsítést?!

Hiszen jogerős ítéleteknél a gyakorlat, mely legjobban érzi a helyeset, jót, legközvetlenebbül érintkezik az étellel, mert a

holt, régi, vagy nem új törvénnyel szemben maga az élet a törvényben megengedett indoklás-mellőzés esete mellett — az indoklást nagyon is leegyszerűsítette, néhány sorra redukálta . . .

A jogerős ítélkezés terén tehát a haladás lassankint az összes jogerős ítéletek indoklásának kimulására vezet.

Vajjon a bíróságok az életnek, vagy a felsőbb bíróságoknak hivatottak-e dolgozni? Akkor mi indok arra, hogy a perorvoslatolt ítélet indokoltassék? Hiszen jogászok dolgoznak a felsőbb bíróságoknál is, ceteris paribus — legalább is kivétel nélkül úgy kellene legyen — gyakorlottabb, tapasztaltabb — s már ezáltal is — feltételezhetően képzetesebb jogászok — tehát az alsóbbnak előtűk magyarázni, indokolni felesleges; a felsőbb bíróság az anyagot amúgy is áttanulmányozza — tehát feltétlenül reá kell jönni arra, hogy az alsóbb bíróság mely indokból hozta meg az ítéletet!

A tiszta bírói munka a jogeset eldöntése és az ítélkezés! Legalább is ez volna az ideális! . . . És ez az ideális állapot könnyen meg is valósítható lenne! Stílusgyakorlat középiskolába való! Márpedig ma a súlypont ezen a stílusgyakorlaton fekszik. Bármilyen érdemben helyes és jó ítélet nem minősítetik ilyenek, ha a hozzáfűzött stílusgyakorlat, vagyis másként az indoklás nem tetszetős. Márpedig a bírót ítélni, helyesen ítélni, nem pedig stilizálni kellene tanítani! A jogkeresőknek és jogszenvedőknek a helyes és jó ítélet az érdeke! Ha a bíró helytelenül alkalmazta a jogot, és ezzel reparálhatatlan jogsérelmeket okozott — csinálhat bármilyen szép stílusgyakorlatot — meg van a baj és meg van a kár! Viszont — bármilyen gyenge, rossz legyen a stílusgyakorlat — ha jó az ítélkezés — a bíró legfellebb önmagának árt a felsőbb bíróság előtt és a minősítése szempontjából . . .

Helytelen az ítélet indoklása azért is, mert meghamisítja a valót . . . Először is lehetetlen, hogy az ítélet indoklása mindenkor a törvény által előírt időben készüljön el! Az ítélet annak kihirdetésekor nincsen meg — indoklása feltétlenül hiányzik mindig — holott meg kellene lennie. Tehát már itt az első lépés és ok arra, hogy a bírót a valóságnak meg nem felelő tények jóhiszemű és szükséges konstatálására szoktassa! Ami pedig — magyaráznom se szükséges — mindig felette káros és veszélyes az egész igazságszolgáltatásra nézve! Az ítélet indoklása elkészül esetleg hónapok múlva az *ítélet meghozatala napjának* keletkezésével.

Nincs ítélet, mely ugyanazokat az indokokat tartalmazná, melyek a főtárgyaláson hirdettek ki — a legtöbbször többet tartalmaz — és rigoroze véve sohasem ugyanazt: már pedig egy szó hangsúlyának is értelme, és pedig egészen más értelme lehet!

De nézzük tovább, mit eredményez még a perorvoslatolt ítélet indoklása? Eltekintve attól, hogy az ily ügynek egész anyaga nagyobb gondal fog kezeltetni — ami magában nem volna megengedett, helyes —, a bíró vagy bírúk és jegyző feltétlenül veszíteni fognak teljes objektivitásukból — önkénytelen is meg-lepi és fogva tartja az a törekvésük, hogy az ítélet megálljon — tehát tovább fejtegetve — nem az ügynek, hanem az ítélet indokai megállása érdekének és ezzel a felsőbb bíróságnak fognak dolgozni . . .

A ma érvényben levő ítéleti forma pedig — az indoklás feleslegességén kívül — csupa pleonázmusból fog állani . . . Ezt a pleonázmust főként az úgynevezett «tényállás» körüli tojástánc fogja lefoglalni, sokszorozni . . . Ez a tényállás megvan: 1. az ítélet rendelkező részében — ha pedig nem lenne meg, mint felmentő ítéletek esetén szokott lenni — meg van 2. a legtöbbször csak más szavakkal, az ítélet indoklásában, mint a vád idézése; 3. külön megállapítatik még a tényállás az indoklásban is; 4. ugyanez idéztetik részben vagy egészben az indoklásban hivatkozott tanu, szakértői vallomásokban; 5. esetleg érintve szokott lenni részben vagy egészben, mint vádlott előadása, illetve a legtöbbször beismerése; 6. a tényállás egyes részei helyet foglalhatnak esetleg még a bizonyítékok mérlegelésénél is.

Ha ekként logice ellemezzük az ítélet indoklását, be kell látni, mennyi egészen felesleges, haszontalan munkát, fáradságot, és ezek révén mily nagy indokolatlan késedelmeket jelent! Mennyire elvonja a bírót igazi hivatásától: az ítélkezéstől! Az indoklás fontossága, felsőbb bíróságok által arra fektetett fő-súly eltereli a bírót ettől a valódi hivatásától — az ítélkezéstől — e helyett szellemi gimnasztikához, stílusgyakorlatokhoz szoktatja.

Nem azt akarom ezzel kifejezésre juttatni, hogy az ítélet stílusos megindoklása kizárná a helyes, alapos, böles ítélkezés lehetőségét, nem, korántsem! Az is azonban egészen kétségtelen, hogy az indoklgatás által a bírótól ok nélkül elrablott idő megfosztja a bírót attól az időtől, melyet hasznosabban fordíthatott volna igazi hivatásának, ítélő képességének fejlesztésére. Ehhez pedig szükséges volna a bel- és külföldi alapos jogismeret, gyakorlat ismerése — nemcsak jogi — hanem más tudományok legalább alapvető ismereteinek tudása; *elmeélesztés*, vitatkozások, előadások tartása által.

Mindig bírós és egyúttal szomorú kép valamely tudomány-szakban a bírói tudatlanság, tájékozatlanság; különösen a bíróság iránti bizalmat megrendítően és szégyenletesen hat a nyilvánosság előtt tartott tárgyalásokon és főként főtárgyalásokon valamely tudomány-szakban való teljes tájékozatlanság; ferde vagy egyenesen józanész ellen s bírói megállapítások vagy csak kiszólások is, amit a vonatkozó szakértők szakvéleménye sem pótolhat, jóvátenni pedig soha se tud . . .

Eltekintve például a leggyakrabban előforduló bírói tájékozatlanságtól — a törvényszéki orvostan tudásának hiányától — ami pedig ennek az egyetemen hallgatásával és tanulásával könnyen és kellően pótolható volna; az ítéletek indoklásában valóban nevetségesen szomorú kép a logikára, lélektanra való előszeretettel teljes gyakori hivatkozás . . . Ha valaminek alig van, vagy nehéz a magyarázata, a bíró szívesen hivatkozik a logikára, a lélektanra. És amilyen szívesen, éppoly okosan, mert biztos tudatában lehet annak, hogy kudarcot nem vall, mert felsőbb bírója előtt is éppoly terra inkognita, mint akár előtte vagy a többi kollégái előtt általában . . .

Szorgalmasan alkalmazza a bíró és alkalmazzák a bírúk a lélektan és logika szabályait, e két tudomány teljes tudatlanságában és teljes gyakorlatlanságában; e téren egész tudásuk hite azon a fellevésen és tévedésen alapulva, hogy valamikor olvastak, esetleg tanultak egy középiskolai kis lélektan vagy logikai kompendiumot, amit azonban már réges-régen egészen elfelejtettek. Hát akkor nem joggal lehet megkockáztatni azt a határozott állítást, hogy valóban önámítás és nevetséges oly tudományokra való hivatkozgatás, oly szabályok alkalmazása, melyekről az alkalmazónak halvány sejtelme sincs . . .

Ez a természetszerű oka aztán annak, hogy a logika és filozófia szakemberei előtt a teljes logikátlan «logika» és a lélektan hatalmas labirintjaiban való kontárkodás, önkényes, ráfogott szabályok alkotása és alkalmazása, kontár munka módjára és valóban tekintélyrombolóan hat . . .

Ezek alapján a tanulság tehát az, hogy a bölcészetet, logikát és lélektant a bírónak is tanulnia kellene! E téren nemcsak az index aláíratásokkal (ha ugyanezt is nem más végzi el helyette!) merüljön ki minden tudásvágya, igyekezete . . .

Ha pedig nem tanulta, nem gyakorolta e tudományokat és elfeledte azok középiskolai siralmas kompendiumait, kimélje akkor ezt az annyi készséget, ambíciót és hozzáértést igénylő, nehéz terra inkognitát!

E szükségyszerű kis kitérés után, leszögezem a fent előadottak konzekvenciáját: a bírót az életre, az ítélkezésre kellene előkészíteni, nem pedig stílusgyakorlatokra, arra, hogy az élet igazságainak, nem pedig az indokolásnak és a felsőbb bíróságoknak dolgozzon és ítéljen! A bírónak mindenkitől és mindenektől függetlennek kell lennie; ennek a függetlenségnek pedig nem lehet törtszámú koefficiense! Függetlenségről csak akkor lehet szó, ha a hozzáfűzött elv és szabad gondolat egészen megvalósul . . .

Mindenesetre e helyen is hangsúlyozni kell, hogy e függetlenségnek — már az első lépésnél árt a bírónak a kormánytól való függése — már magában az a tény, hogy a kormány által kapja kinevezését, attól várja további kinevezéseit, előléptetéseit . . . Amikor a bírónak így kell elindulnia pályájának: már bíró léte is a függőség helyzete és lehetősége, akkor az igazi, teljes és ideális bírói függetlenségről ab ovo beszélni különben se lehet!

De menjünk tovább! Vajjon helyes-e az ítélet indoklása a felsőbb bíróságok szempontjából? Az ítélet indoklása a felsőbb bíróságokat csak éppúgy félrevezeti, elfogulttá teszi, mint az alsóbbakat . . . A felsőbb bíróságok az alsóbb bíróságok ítéleteihez sokszor kötve vannak, különösen pl. az ítélet mai legfonto-

sabb részében a ténymegállapítások tekintetében... Ettől eltekintve azonban a fellebbviteli munka végeredménye a legtöbb esetben az lesz, hogy érdemben a felsőbb bíróság nem az ügyet, hanem az alsóbb bíróság ítéletét fogja felülbírálni: erre nyilatkozik, erre észrevételez és hogy magasabb fokának piedesztája nehogy valamiként veszélyeztetve látszék — mégha egyet is ért az alsó bírósággal — keres és erőszakol még az ítélethez újabb indokokat, vagy elmondja ugyanazt másként, más szavakkal — a szerint, amint azt az előadó és a tanácselnök tulajdonságai, egyénisége, érdeke, érvényesülési törekvései diktálják...

Ha előttünk fekszik egy sok-sok íves, gyötrelmesen megszerkesztett — néha külön indexsel kísért, agyon indokolt ítélet — gondoljunk egy utánunk jövő fejlettebb korra... Vajjon egy modernebb kor gyereke nem fog-e éppoly jóízűen mosolyogni e felett a sok haszontalan irka-firka felett, ami íveket tesz ki ítélet indokolása címén, mint ahogy lemosolyogjuk mi is a 48-as aktákat, amiből sokszor szekérrel vitték a haszontalan szófaragásokat a tárgyáló fiskálisok után...

Hogy ez állításaim és okfejtéseim — való igazságuk dacára — heves ellenzésre és megdöntésekre fognak találni, egészen természetes feltételezés: akik e rendszerben jól érvényesülni tudtak, nagy jogászoknak tudtak feltűnni, nem szívesen adják fel érvényesülési lehetőségeik megszokott alapjait és e helyett nem szívesen térnek át a nehezebbre — a tanulás és komoly munka útjára!

A bírót felesleges és bírói hivatásától, az ítélezéstől és tanulástól elvonó munkáktól is meg kellene kímélni. Azoktól a nem bírói munkáktól, melyeket kisebb képesítésűek — legfellebb titkárok, jegyzők, joggyakornokok, sőt kezelők is — tehát sokkal olcsóbb munkaerők éppúgy végezhetnének. Ilyenek pl. megkeresések intézése, iratok kérése, nyomozólevél, személyleírás, kiadások, stb., stb. — érdemben jórészt egészen blanketta munkák... Ezekről az összes nem bírói munkáktól a bírót feltétlenül megkelle szabadítani!

Felesleges végül annyi minden haszontalan ügynek tanács elé utalása, három bírónak ok nélküli foglalkoztatása, improduktív pusztá jelenléte! Elképzelhető indoka sincsen pl. annak, hogy hatósági erőszak, magánlaksértés büntette, erőszakos nemi közöszlés, stb., bűncselekmények elsőfokú elbírálására miért ne volna alkalmas az egyesbíró? Tanácshoz csak éppen a legsúlyosabb ügyek volnának utalandók és ezzel szemben a járásbíró és törvényszéki egyesbírói hatáskör a mainál sokkal nagyobb terjedelemben volna kiterjesztendő.

Ha e szükséges egyszerűsítések keresztülvitetnének — sokkal kevesebb bíróra lenne szükség; ezt a kevés bírót bírói munkájának és állása tekintélyének megfelelően lehetne dotálni és ezáltal is biztosítani, megerősíteni a magyar bírót tisztelt és respekált független pártatlanságát. E reformmal eltűnne a sok restancia, több idő lenne szentelhető a bírótanulására, képzésére; az ítélezés jobb és helyesebb lenne; az igazságszolgáltatás gyors és példaadó volna, a magyar igazságszolgáltatás pedig nemcsak a magyarok, de mindenki előtt kétségkívül még magasabb piedesztálra emelkedne...
Dr. Baranyay Károly.

«Tömegizgalmak» a Kúria gyakorlatában.

A Jogtudományi Közlöny 1927. évi nov. 15-iki 22-ik számában reámutattam arra a helytelen jogi álláspontra, amit a kir. Kúria VI-ik tanácsa a «tömegizgalmak» hatása alatt keletkezett kártételeknél követ akkor, amikor a tettesek, a polgári perben az alperesek egyetemleges felelősségének megállapítását mellőzi s csupán azon kár megtérítésére kötelezi őket, amelyeket azok közvetlenül okoztak vagy amelyek az ő ténykedésük közvetlen eredményeként jelentkeznek.

Az azóta eltelt idő alatt a VI-ik tanács nem tért el álláspontjától.

Hozott azonban P. VI. 4390/1927. sz. alatt a Kúria egy ítéletet, ahol a fenti jogelvet kissé megcsorbítja.

Ezen perben a tényállás az volt, hogy a tömegizgalom (?) hatása alatt fosztogató alperesek egy része behatolt felperes üzletébe s az ott talált árukat a falubeliek szabad zsákmányául az utcára kiszórták. Ezért a cselekményért az áruk kiszórásában

résztevő alperesek egyetemleges felelősségét állapította meg a Kúria, ellentétben a kiszórt áruk egyéni elvívóival szemben, akiknek csupán az egyéni felelősségét állapította meg.

Felmerült itt újlag az a kérdés, hogy miért vétkesebbek, akik az árukat az ablakból kiszórták azoknál, akik a kiszórt árukat hazahordották.

Tudni kell, hogy azon időkben (1918 december 13-án történt az eset) a közrend annyira meg volt rendülve, hogy a tettesek akár az ablakon belül, akár az ablakon kívül állottak, egyáltalában nem tarthattak a hatóság beavatkozásától, úgyannyira, hogy a bentlévők a legnagyobb lelki nyugalommal dobálhatták ki az árukat az utcára s a kint állók szintén a legnagyobb lelki nyugalommal vihették azokat haza.

A bűnösség, a magánjogi felelősség szempontjából egy hajszál különbség sincsen a két kategória között. Az csupán a véletlen mulott, hogy a kérdéses időben ki volt bent a szobában s ki volt kint az udvaron. Egyformán erőszakoskodtak, raboltak, fosztogattak valamennyien s miután majdnem a lehetetlenséggel határos megállapítani minden egyes fosztogatóról, hogy mit vitt el, a rablók 80%-a nyugodtan élvezi odahaza a Kúria álláspontja szerint az elrablott dolog feletti uralmat.

Már maga a fogalma a tömegrablásoknak kizárja azt, hogy ily esetben minden egyes tárgy elvívója kikutatható és feltalálható legyen.

Ha százan és százan megrohannak egy házat és fosztogatnak, majdnem lehetetlen megállapítani, hogy az egyes fosztogatók onnan mit vittek el.

Az is igen nagy nehézségbe ütközik, ha a tettesek 25—30%-át sikerül a felperesnek nagy nehezen kikutatni, akik résztvettek a fosztogatásban s a Kúria ezeknél is útját állja a teljes kártérítési felelősség megállapításának, megelégedvén azzal, hogy csak azon kár megfizetésére kötelezi őket, amelyeket ők saját személyükben elkövettek.

Kétségtelen, hogy a Kúria ítélezéseiben az úgynevezett kiegyenlítő igazságszolgáltatást szokta követni, amely inkább hajlik a méltányosság felé s nem alkalmazza a summum jus summa injuria elvét.

Ezen eseteknél azonban nem lenne summa injuria. A Kúriának ezer és ezer eszköze van enyhíteni a károsszeg százalékszerű megállapításával az egyetemleges felelősséget.

A tömegizgalmak hatását vegye figyelembe a Kúria azáltal, hogy ne marasztalja 100%-ban a tettes alpereseket, hanem marasztalja őket az eset körülményei szerint egy mérsékelt kártérítési kvótában, de egyetemlegesen.

Az ilyen esetekben az egyetemlegességet áttörni sem jogi, sem politikai indokból nem szabad, mert annak a jövőben igen szomorú következményei lehetnek.

Egyik igen szomorú következmény már az is, hogy a Magyar Polgári Törvénykönyv javaslatának 1722. §-a már áttörte a bizottsági szöveg 1474. §-át s felvette majdnem szó szerint a VI-ik tanács álláspontját a javaslatba.

Az 1722-ik §. idevonatkozó része ugyanis így hangzik: «Ha a kártokozó cselekményt rendkívüli tömegizgalmak idején a tömegizgalmak hatása alatt követték el és az eset körülményei miatt az egyetemlegesség alkalmazása az egyes részesek cselekményéhez mérten aránytalanul súlyos eredménnyel járna: a bíróság mindegyik részes felelősségét vétkességének figyelembevételével egyetemlegesség alkalmazása nélkül méltányosság szerint mérsékelheti».

Az egyik részen állanak a fosztogató csoportok, akik zúznak, rabolnak s ha kell gyilkolnak is olyankor, amikor a rablás teljesen rizikómentes, mert nincs rendőrség, nincs csendőrség stb. stb. A másik részen ott van a kir. Kúria által kedvezményezett méltányossági álláspont, a fosztogatók részére.

Azt hiszem, hogy nehezen lehetne megállapítani azt, hogy a Kúriának igaza van.

Igaz, hogy a javaslat 1722. §-ának hivatkozott második bekezdése meglehetősen tág teret enged az egyetemlegesség vagy egyéni felelősség megállapításának, azonban a gyakorlati jogászok igen jól tudják, hogy a bíróságok ezen §. hatása alatt az esetek 99 százalékában mellőzni fogják az egyetemleges felelősség megállapítását — az anyagi igazság rovására.

Dr. Osváth Ferenc.

Értékpapírforgalmiadó és ingatlan-vagyonátruházási illeték.

A mindennapi üzleti forgalomban gyakorta előfordul, hogy ingatlanok, különösen budapesti házak, megszerzői az ingatlanért egészben vagy részben nem pénzt tartoznak ellenértékül szolgáltatni, hanem értékpapírokat, különösen a budapesti tőzsdén jegyzett részvényeket.

Eminens fontosságú gyakorlati kérdés, hogy ilyen ingatlanátruházási ügyletek esetében a magas vagyonátruházási illetéken és járulékein felül értékpapírforgalmiadót is kell-e leróni az ellenértékül szolgáltatott értékpapírok után.

Nézetem szerint erre a kérdésre a válasz tagadó.

Álláspontomat a következőképpen okolom meg.

Az értékpapírforgalmiadóról szóló 1900. évi XI. törvénycikk *taxative* sorolja fel az értékpapírforgalmiadó köteles ügyleteket, s így azt kell vizsgálni, hogy a szóbanlevő esetet eme *taxativ* felsorolás valamely pontja alá lehet-e subsumálni.

Jogi szempontból a szóbanlevő ügylet csak cserének minősíthető, mégpedig ingatlan cseréltetik egészben vagy részben értékpapírokkal. Ilyen cserével van dolgunk még akkor is, ha a szerződést a felek adás-vételi szerződésnek nevezik és ha a vételárát pénzügyben határozzák meg, azzal, hogy a vonatkozó összeg egészben vagy részben már a szerződésben felsorolt, avagy a «vevő», illetve az «eladó» által választható értékpapírokkal egyenlítődni ki. Sőt ilyen cserének kell minősíteni a jogügyletet akkor is, ha a szerződés értelmében a «vevő» akár a saját, akár az «eladó» választása szerint *alternative* teljesíthet pénzfizetéssel, vagy értékpapírokkal. Ugyanis a most említett esetek mindegyikében az a lényeg, hogy az egyik fél szolgáltatja az ingatlant, a másik fél pedig ennek ellenében nem pénzt, hanem egyéb ingóságokat, értékpapírokat ad. Az értékpapírok közvetlenül lépnek az ingatlan helyébe és merőben önkényes konstrukció volna valamely más ügyletet is közbeekeltnek tekinteni, például olyképpen kezelni a dolgot, mint hogyha az «eladó» külön megvásárolná a «vevőtől» a «vételt» teljesítésére szolgáló értékpapírokat. Még hogyha a fenti esetek valamelyikében akként fogjuk is fel a helyzetet, hogy az értékpapírok szolgáltatásával *datio in solutum* történik, vagyis hogy a pénzbeli vételár helyett ingókat szolgáltatnak, akkor is azt kell mondani, hogy az adás-vételi ügylet a lebonyolítás stádiumában a *datio in solutum* folytán csereügyletté alakult át. Sőt ugyanez a helyzet még akkor is, ha az eredetileg bizonyos ingatlan adásvételeként létrejött ügylet tekintetében a felek utólag abban egyeznek meg, hogy a vevő a pénzbeli vételár helyett értékpapírokat szolgáltat.

Már most az 1900. évi XI. törvénycikk 3. §-a mint adóköteleseket a következő ügyleteket sorolja fel: *a)* az adás-vétel, (tudniillik értékpapírok adás-vétele), *b)* a csere, amennyiben az ügylet különböző fajtájú értékpapírokra vonatkozik, *c)* az átutalás, *d)* a díjügyletek, *stellage* ügyletek, «még egyszerűen kikötő ügyletek» és egyéb díjügyletek, *e)* *report*- és *deport* ügyletek és nem alakszerű *lombard* ügyletek, *f)* minden egyéb ügylet, mely tőzsdei, vagy tőzsdészerű forgalmat létesít.

Az általunk szemügyre vett esetekre a *c)*, *d)* és *e)* pontok már eleve nem alkalmazhatók. Hogy az értékpapírokra nézve adás-vétel sem történik, s így az *a)* pont sem nyerhet alkalmazást, fentebb már kifejtettem. Hogy értékpapírok adása ingatlanért tőzsdei vagy tőzsdészerű forgalmat nem létesít, tehát az *f)* pont alá sem vonható, szintén nem lehet kétséges.

Megmaradna egyedül a *b)* pont, amely bizonyos csereügyleteket értékpapírforgalmiadó köteleseknek nyilvánít. Ez a pont azonban minden kétséget kizáróan világosan megmondja, hogy csak azok a csereügyletek adókötelesek, amelyeknél értékpapírok cseréltetnek *értékpapírokkal*. Az általam megjelölt csereügyletek pedig semmiféle mesterkedéssel nem minősíthetők értékpapírok egymásközötti cseréjének, s így a törvény *taxativ* felsorolása egyenesen kizárja, hogy az általam megjelölt esetekben értékpapírforgalmiadót lehessen követelni.

Természetesen *taxativ* felsorolásról lévén szó, a 3. §. analógia útján való kiterjesztésének helye semmi körülmények között nem lehet.

Arról pedig, hogy a 3. §. felsorolása tényleg *taxativ* jellegűek, szintén nem lehet vitatkozni.

A 3. §. nyilvánvalóan nem csupán általános útbaigazításokat,

tájékoztatásokat akart nyújtani arra nézve, hogy nagyjából mely ügyletek után követeltessék értékpapírforgalmiadó, hanem a legpedánsabb részletezés módszerét követte és különösen a cseréről a legprecízebben megmondotta, hogy mely esetben vonandó értékpapírforgalmiadó alá. A képviselőház és a pénzügyi bizottság is tételről-tételre foglalkoztak a törvényjavaslat tárgyalásánál minden egyes ügyletfaj adókötelezettségével, illetve mentességével, majd az 1900. évi XI. törvénycikk végrehajtási utasítása kifejezetten kimondta, hogy: «A törvény 2. §-ában *taxative* sorolja fel mindazokat az értékpapírokat, amelyek forgalmában az ügyletek adókötelesek». A taxálási szándék tehát szószerint is kifejezésre jutott.

De a törvény egész szerkezetéből és tartalmából is nyilvánvaló, hogy csupán az értékpapírokkal folytatott *üzleti* jellegű tevékenységét kívánja adó alá vonni. Ilyen tevékenységnek pedig az az eset nem tekinthető, amikor valaki ingatlant akar szerezni és az ellenértéket értékpapírokkal szolgáltatja.

Végül megjegyzendő, hogyha a szóbanlevő ügyleteknek csereként való minősítését el is ejtjük és pusztán a *datio in solutumra* vagyunk tekintettel, akkor sem juthatunk más eredményre, mert a pénzvételár kifizetése helyett történő *datio in solutumot* sem lehet a 3. §. valamely pontja alá subsumálni.

A fentiekben felvetett kérdést eddig csupán az 1900. évi XI. törvénycikk intézkedései és intenciója szempontjából vizsgáltam. Azonos eredményre kell azonban jutnunk akkor is, ha mélyebben belebocsátkozunk az értékpapírforgalmiadó gazdasági és pénzügyi jogi fogalmának kutatásába.

Kétségtelen, hogy az értékpapírforgalmiadó, mint minden más forgalmiadó is, voltaképpen *illeték* jellegű. Ilyen a gondolatmenete az örleési és forgalmiadóról szóló 1921. évi XXXIX. törvénycikknek is, amidőn például 30. §-ának 5. pontjában a következőket mondja: «Valamilyen vállalatnak a maga egészében való visszerhes átruházása általános forgalmiadó alá esik, hacsak nem bizonyítják, hogy az átruházásról okiratot állítottak ki s ez után az adás-vételi szerződésekre megszabott illetéket valóban le is rótták». Ez a törvény elismeri, hogy a kétféle közszolgáltatás olyannyira rokon természetű, hogy egyikük a másikat absorbeálhatja.

Ebből következik, hogy olyan esetekben, amelyekben a törvények a dupla illetékezést ki akarják zárni, ügyleteknek egyfelől illetékekkel, másfelől értékpapírforgalmiadóval való terhelése sem foghat helyt. Már pedig a vagyonátruházási illetékekről szóló 1920. évi XXXIV. törvénycikk 104. §-a a csereszerződések illetékét a következőképpen szabályozza: «A csereszerződés után az illetéket úgy kell kiszabni, mintha egyszerű adás-vételi szerződés volna. Az illeték alapja az elcserélt ingatlanok közül a nagyobbik értéke». Ha ilyképpen a törvény még olyan esetekben is csak egyszerű illetékezést enged meg, amikor ingatlan ingatlannal cseréltetik el, teljesen elképzelhetetlen, hogy ingatlannak értékpapírokkal való cserélése esetén a rendkívül magas tételű vagyonátruházási illeték mellett még az értékpapírforgalmiadót is le akarná rovatni.

Utaltom kell azonban a csereszerződésekre vonatkozó általános szabályokra is. A közigazgatási bíróság már régebben kimondotta: «Ha az egyik cseretárgy ingó, a másik ingatlan, csak az ingatlan értéke után jár az illeték s az ingó csak mint az ingatlanért adott visszerhe jön tekintetbe, s értéke után harmadik fok szerinti illeték ki nem róható. (Illetéki díjjegyzék 24. tétel A), b) pontja.)» (2643/90. szám.) Általában fel kell hívnom a figyelmet az Illetéki díjjegyzéknek a csereszerződések szabályzó egész 24. tételére, melynek rendelkezései kizárják azt a felfogást, mintha a csereügyletek az illetékezés szempontjából két adás-vételi ügyletre vagy általában két ügyletre volnának felbonthatók.

A fenti hosszas fejtegetések talán nem feleslegesek ha figyelembe vesszük, hogy alsóbbfokú pénzügyi hatóságaink általában ragaszkodnak az értékpapírforgalmiadó lerovásához a jelen cikkben tárgyalt esetekben is és hogy a közigazgatási bíróság idevágó határozataiban szintén sajnálatos ingadozás észlelhető. Míg a 16,677/1924. P. számú közigazgatási bírósági határozat elfogadta azt az álláspontot, amelyet én a fentiekben képviseltem és, igen helyesen, azt hozta fel döntő indokul, hogy az értékpapíroknak csere címén való átruházása az 1900. évi XI. törvénycikk 3. §-ának b) pontja szerint csak akkor adóköteles, ha az ügylet különböző fajtájú értékpapírokkal vonatkozik, addig a 18,978/1926. P. számú határozat hasonló esetben az értékpapírforgalmiadót ismét le-

rovandónak nyilvánítja. Ennek a későbbi határozatnak indokolása arra a körülményre látszik súlyt helyezni, hogy az ingatlanra vonatkozó adás-vételi összeg szerint egy határozott pénzbeli vételár volt kitéve és erről jelentette ki a szerződés azt, hogy bizonyos része, a szerződésben minőség, szám és érték szerint pontosan megjelölt értékpapirokkal teljesítendő.

A fentiekben a kérdésnek ezzel az oldalával is foglalkoztam és rámutattam arra, hogy a szerződéses kikötéseknek ilyen tartalma a kérdés lényegét egyáltalában nem tangálja, mert az ügyletnek csere jellege nem szenved változást és az esetleg megállapítható datio in solutum sem szolgálhat értékpapirforgalmi adó kötelezettség alapjául.

Dr. Darvai Dénes.

Szemle.

— **A parlamenti feleletmentesség** lényegét a Bill of Rights 9. cikke félre nem érthetően jelölte meg, amidőn kimondotta «that the freedom of speeck and debates or proceedings in Parliament ought not to be impeached or questioned in any court or place out of Parliament». Ha a feleletmentesség terjedelme felől folytak is viták, az 1867. évi nov. 18-iki képviselőházi határozat óta nem fért kétség a mentelmi jognak e lényegéhez, amely szerint «amit az országgyűlési tag, mint olyan, a házban és a házon kívül mond vagy tesz, azért csak az országgyűlés és pedig annak azon háza által vonathatik feleletre, melyhez tartozik». Ezzel a lényeggel áll és bukik a parlamentárizmus. Minthogy pedig a mentelmi jog közjog, tehát arról az, akit megillet, hatályosan le sem mondhat, minden oly kísérlet, amely a képviselőt reá akarja bírni, hogy az országgyűlésen tett nyilatkozataiért a házon kívül, akár büntetőjogi, akár egyéb felelősséget vállaljon, magának a parlamentárizmusnak megdöntésére irányul. Micsoda fogalma lehet annak a miniszternek a parlamentárizmusról, aki egy képviselőtől azt kívánja, hogy a képviselőházban, politikai kérdésben egy államtitkár eljárására vonatkozó nyilatkozatát a bíróság elé vigye bizonyítás, tehát megítélés végett. Nem holmi forradalmi pamfletben, hanem éppen ellenkezőleg Tomcsányi Vilmos Pálnak a mentelmi jogról szóló tanulmányában (54. l.) olvasható, hogy «a törvényhozási hatalom nem tűr semmi korlátot, az csak felelőtlenül gyakorolható». E megállapítás fokozottan talál a mai országgyűlésre, amely a háború előtti parlamenttől eltérően a magyar állam egész szuverénitását testesíti meg. De van az éremnek másik oldala is. Állandóan és joggal hangoztatják, hogy a bíróságtól minden politikai kérdést távol kell tartani. Nemcsak minálunk. Raymond Poincaré egy bíró memoárjához írt előszavában idézi *Guizot* szavait: «Attól fogva, midőn a politika a bíróságok övezetébe behatol, az igazság onnan elköltözik». Ehhez *Faguet* a kontárság kultuszának folytatásában (48. l.) hozzáteszi «rendes a kormány ingerenciája a bírósági ügyekben. Attól a pillanattól fogva, hogy a kormány valamely ügyben érdekelve van, az végeredményben az övé, a bíróság elismeri, hogy ez az ő ügye. Mindaz a nemzet üdvére fog szolgálni, ami a politika és jogszolgáltatás elkülönítésére irányul». Feltehető-e, hogy ezt a célt szolgálja az, aki annak megítélését, vajjon egy képviselőnek joga volt-e a rendelkezésére álló bizonyítékokból levonni azt a következtetést, hogy egy államtitkár kötelességmulasztást követett el, a mentelmi jognak neonacionalista értelmezésével a bíróságra kívánja bízni. Akár a képviselőnek, akár az államtitkárnak ad a bíróság igazat, nincs oly ragyogó palást, amely megóvná a politikai állásfoglalásnak gyanujától. Ez a gyanu pedig öl; nem a bírói ítéletet öli meg, hanem a bíróságnak szuverén igazságszeretetébe vetett hitet, amelyen minden bírói ítélet alapszik. Vajjon kinek az érdeke, hogy egyszerre végezzék ki úgy a parlamentnek, mint a bíróságnak szuverénitását?

— **Az ügyvédi numerus clausus** eszméjét másfél évvel ezelőtt vetette fel nálunk az igazságügyminiszter. Sem a miniszter,

sem a numerus claususért lelkesedő hívei nem tudták azóta közlebről megjelölni, hogyan képzelik az ügyvédség számának korlátozását a kormány beavatkozása és szerzett jogok sérelme nélkül és az ügyvédek költözködési szabadságának épségben tartása mellett. Az ügyvédi kamarák erélyes tiltakozása folytán valószínűnek látszik, hogy a miniszter el is ejtette tervét. Habár ilyenformán a kérdés elvesztette aktualitását, mégis érdekes, amit róla a *Deutsche Juristen Zeitung* szemle-rovatában *dr. Hachenburg* ír: «Magyarországból jön az értesítés, hogy az igazságügyminiszter «amint hírlik» 1929 kezdetével az ügyvédség számára a numerus clausus-t szándékozik életbeléptetni. Vajjon ez megtörténik-e, azt be kell várnunk. Gyakran az ily sajtóhíradások túlkoraikak vagy csak tapogatózások. Figyelemreméltó, hogy a magyar ügyvédi kamarák majdnem egyhangúan a numerus clausus ellen nyilatkoztak. Dr. Pap, a budapesti kamara elnöke, aki egyszermind a felsőház tagja, erélyesen nyilatkozott az életbeléptetés ellen. Ha a kormány ennek ellenére ragaszkodik a numerus clausus-hoz, úgy ez nemcsak a politikusokat ejtethi gondolkozásba. Talán a n. c. német hívei is meg fognak hökkeni. Ha a kormány az ügyvédek kifejezett akarata ellenére korlátozni kívánja számukat, úgy nyilván eszközt lát ebben céljainak elérésére. A bebocsátás a kérvényező jó viseletétől és az engedélyező jóakarától fog függni. Nem kell-e ettől más országokban is tartani? Még akkor is, ha állítólag az ügyvédség érdekében állapítják meg a n. c.-t. Minden biztosíték, amelyet egy törvénybe felvesznek, értéktelen egy akaraterős és lelkiismeretlen kormánnyal szemben. Ha pedig az ügyvédség képviselője a n. c.-t érdekeinek megfelelő alakban formulázza, ki nyújt biztosítékot arra, hogy ez az indítvány törvénné is válik? Már 1911-ben a wüzburgi ügyvédgyűlésen felémelte Ernst Bassermann intő szavát: «Önök tudják talán, miként kerül egy javaslat a birodalmi gyűlésbe; de sohase tudhatják, hogyan kerül onnan ki». Ez pedig sokkal inkább áll a mai birodalmi gyűlésre, mint a császári korszakéra».

— **A felülvizsgálati tárgyalásról felvett jegyzőkönyv, illetékmentes.** Így tudjuk mi, így intézkedik a törvény. A közigazgatási bíróság mégis másként döntött, amint azt egy hozzánk beérkezett panaszból látjuk. A panaszos levél így szól: «A m. kir. Közigazgatási Bíróság 6911/1927. P. sz. alatt hozott ítéletével egy illetékügyben beadott panaszomat a következő indokolással utasította el: «A panaszolt illetéket a debreceni kir. ítélőtábla előtt 1925. évi november 11-én felvett tárgyalási jegyzőkönyvtől követelik. Panaszos azt vitatja, hogy a felülvizsgálati tárgyalásról felvett jegyzőkönyv illetékmentes. A panasz alaptalan. *Nincs olyan törvényes rendelkezés, amely a felülvizsgálati tárgyalásról felvett jegyzőkönyvet illetékmentesnek állapítaná meg.* (1928 máj. 11. Várady József tanácsvezető, Majzik Viktor előadó). Eddig mindenki úgy tudta, hogy az 1914. XLIII. tc. 6. §-ának utolsó bekezdése értelmében a felülvizsgálati tárgyalásról készült jegyzőkönyv illetékmentes, kivéve, ha a Pp. 535. és 537. §. esetében a felülvizsgálati bíróság új tényállítás alapján bizonyítást rendel el, (amiről itt szó sincs). Ügylátszik azonban, hogy a közigazgatási bíróság nem vesz tudomást erről a törvényes rendelkezésről — ami enyhén szólva — érthetetlen! Különösen ügyvédi szempontból sérelmes volna egy olyan irányú új gyakorlat bevezetése, amely az ügyvédet bélyegezéssel terhelné ott is, ahol a törvény illetékmentességet állapít meg. Nagyon indokolt tehát az a mozgalom, amely arra irányul, hogy az ügyvéd ne legyen köteles az illetéket leróni, szedje be más módon az illetéket a kincstár, de az ellen erélyesen tiltakozni kell, hogy az ügyvéd zaklatásnak legyen kitéve a törvénnyel világosan ellenkező új gyakorlat kezdeményezése folytán».

— **Zárgondnok helyettesítheti-e magát?** Egy házra zárgondnok vezetett be. Újabb zárlat foganatosításánál a megjelenésben akadályozott zárgondnok megbízottja jelent meg és mint zárgondnok megbízottja írta alá a végrehajtási jegyzőkönyvet. A járásbíró hivatalból megsemmisítette az eljárást, mert zárgondnok nem helyettesítheti magát. A budapesti kir. törvényszék 21. Pf. 12,341.928. sz. végzésével megváltoztatta az elsőfokú bíróság végzését következő indokolással: Nincs oly jogszabály, mely tiltaná, hogy a kirendelt zárgondnok helyett ennek felelőségére egyes eljárásoknál igazolt helyettese járjon el, mégis a dolog természetéből következik, hogy a zárgondnoki bevezetésnek rendszerint a kirendelt zárgondnok közbejvetelével kell eszközölnie, mert a kezelésébe adandó vagyontárgyak megőrzése

tekintetében fennálló felelőssége megkívánja, hogy e vagyontárgyak általa közvetlenül vétessenek át s ez átvétel a közokiratot képező, kiküldött által felvett jegyzőkönyvben tanusíttassék. Az elsőbíróság tehát e jogelvet sérelmezett határozatában általában helyesnek mondotta ki s kiküldött azon eljárása, hogy a zárlatot nem a zárgondnok, hanem helyettese közbenjöttével fogatosította, szabályosnak nem tekinthető. Amde a szabálytalanság adott esetben nem tekinthető oly természetűnek, mely az eljárás érvénytelenségét s annak hivatalból való megsemmisítését vonhatná maga után. mert a zárgondnoki bevezetés nem ingó vagyontárgyak zár alá vételével s átadásával, hanem ingatlan haszonélvezetének zár alá vételével, a bérlők összeírásával történt s zárgondnoknak e bevezetés során érdemi tevékenységet kifejtene még nem kellett, a jegyzőkönyvben történt összeírás s a kibocsátott rendelvek pedig annak lehetőségét, hogy a kirendelt zárgondnok kötelességének felelősség mellett eleget tehessen, biztosítják. Egyébként is a zárgondnok bevezetés említett szabálytalanság volt, mint utóbb pótolható s helyesbíthető, nem szüntetheti meg a zárlatból folyólag eszközölt letiltások (fogalás) hatályát s az eljárás megsemmisítésének már ez okból sem volt helye.

— **«Allah jobban tudja».** Ez a sóhaj, mellyel a török bíró szokta az ítélet kihirdetését befejezni, jut önkénytelenül eszünkbe az alábbi másodfokú döntést olvasva. Alperes pergátló kifogást emelt azon alapon, hogy peres felek választott bíró előtti eljárást kötötték ki. A kifogást elvető elsőfokú ítéletet a másodbíróság következő indokolással hagyta helyben: Minthogy jogszabály, hogy valamely szerződés teljesítését a másik féllel szemben csak az a fél követelheti, aki annak a maga részéről eleget tett, nyilvánvaló, hogy a felperesnek a hivatkozott okiratban foglalt kötelezettsége az alperes szerződéshez fűződés folytán megszűnt, ennek következményeként pedig a felperes jogosan indíthatta meg a jelen pert a választott bírói eljárás mellőzésével a Pp. szerint illetékes bíróság előtt. Az előadottak szerint az elsőbíróság helyesen vetette el az alperes pergátló kifogását, miért is ítéletét az itt felhozott okokból helybenhagyni kellett. A felperes által felvetett annak a kérdésnek az elbírálását, hogy a «Pro memoria» című okirat, mint választott bírósági szerződés érvényes, a kir. ítélőtábla mellőzte, mert ennek a kérdésnek az elbírálása a kir. ítélőtáblának a fentiek szerint kifejezésre juttatott jogi álláspontjánál fogva közömbös.

— **Tárgymutató a «Házadó»-ról szóló hivatalos összeállításához.** Czirner Ödön soproni pénzügyigazgató-helyettes a «Házadó Hivatalos Összeállítás»-ához egy részletes tárgymutatót szerkesztett. A rendkívül alapos, lelkiismeretes munkával megszerkesztett füzet nélkülözhetetlen segédeszköz nyújt mindazoknak, akiknek a házadóra vonatkozó rendelkezésekkel dolguk van. Melegen ajánlhatjuk ezt a tárgymutatót, mely Tóth Alajos soproni könyvnyomdája kiadásában jelent meg és ott kapható. Ára 1 P 50 fillér. Hasonló betűsoros tárgymutató készül a többi adónemekben is.

Inhalt. Grosschmid. — *Dr. W. König:* Die mit der Wohnung verbundene Gefahr. — *Dr. A. Ulllein:* Die Antezedentien und das Wesen des Kellog-Paktes. — *Dr. T. Schwartz:* Die wesentlichen Prinzipien der Regelung des Arbeitsrechtverhältnisses im Entwurf des UBGB. — *Dr. K. Baranyay:* Die Vereinfachung der Rechtspflege. — *Dr. F. Osváth:* «Massenerregungen» in der Judikatur der Kurie. — *Dr. D. Darvai:* Wertpapierumsatzsteuer und Immobilienübertragungsgebühr. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér, állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Gyakorlott ügyvédjelöltet akceptálnék. Telefon 992—19. 323

Mindennemű

természettani, természettajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert legelőnyösebben szállít

**CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.**

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.,** Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.,** Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 556-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

Erika

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota.

A FRANKLIN-TÁRSULAT UJDONSÁGAI

A külföld nagy regényei

SINCLAIR LEWIS

ARROWSMITH

A mai Amerika nagy regénye ez a kétkötetes izgalmas írás, egyben az orvos, a kutató tudós regénye is, az ő életét, különös helyzetét rajzolja meg a mai társadalomban.

Két kötet egészvászonkötésben 17 P. — Fűzve 12 P.

H. G. WELLS

JOAN ÉS PÉTER

A ma fiatalság fejlődésének nagy regénye ez a könyv, amelyben Wells alkalmat talál, hogy rámutasson a nevelés, a fiatalság helyzetének s az életnek sok-sok ferdeségére.

Két kötet egészvászonkötésben 18 P. — Fűzve 13 P.

Ossendowski legújabb könyve

A SIVATAG NÉPE

A világhírű utazó izgalmas afrikai élményei és élesszemű megfigyelései a sivatag életéről

Egészvászonkötésben 10 P.

Mindnyájunk Könyvtára új kötetei

LESAGE

A SÁNTA ÖRDÖG

A világhírű regény az ördög-ről, aki felemelte a házak tetjét és belelátott az emberek titkaiba. — Ára 4 P.

MÉRIMÉE

TESTVÉRHARC

Regény a francia ellenreformáció korából, a Szent Bertalan-éj borzalmairól
Ára 4:50 P.

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a
FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
LAMPEL R. könyvkereskedésében,
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

A BUDAPESTI
KÖZGAZDASÁGI
TUDOMÁNYI ÉS
JURISZTIKAI
KÖZLEMÉNYEK
ÉRKEZETT: 1928 NOV. 16.

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Kurt Junckerstorff: Az európai büntetőjogpolitika alapvonalai a német és magyar büntetőreform tükrében. — *Spekta'tor*: Az ügyvédkezés — mikéntje. — Dr. Huppert Leó budapesti ügyvéd: A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetőinek felelőssége. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXI. 9. — Perjogi Döntvénytár. XIII. 6.

Az európai büntetőjogpolitika alapvonalai a német és magyar büntetőreform tükrében.*

A büntetőjogi reform törekvések a háborút követő időben Európa-szerte nagy mértékben megélnékültek és sok helyütt már végleges javaslatokat is vetettek fel, mint pl. Németországban, ahol 1927 május 19-én terjesztették a birodalmi gyűlés elé a «Német Általános Büntetőtörvénykönyv tervezetét»,¹ melyet egyidejűleg egy külön bizottság tárgyalás alá is vett.²

A büntetőjogi reform jelenlegi állapotát Németországban és Magyarországon — ahol eddig a reformmunkálatok csak részleges reformokhoz³ vezettek — összehasonlítás tárgyává tenni, első pillanatban kevésbé látszanék alkalmasnak. Ha azonban a magyar viszonyokat tüzetesebb vizsgálat alá vesszük, ennek a megítélésnek helyessége nyomban kétségessé válik. Kiténik, hogy a két ország büntetőjogpolitikája úgy alapjaiban, mint felépítésében messzemenő hasonlatosságokat⁴ mutat fel, ami különösen abban nyeri magyarázatát, hogy a Btk. (1878) a német Btk.-t (1871) választotta mintájául, minek következtében az érvényben levő magyar büntetőjog lényegében a német büntetőjog továbbfejlődésének tekinthető.

A két ország büntetőjogának ez a rokonsága, mely messze túl megy azon a jogi hasonlóságon, mely a két jogterületen általában észlelhető, szükségessé teszi, hogy élénk figyelemmel kísérjük azokat az utakat, melyeket a két ország büntetőjogpolitikája választ, hogy megállapítsuk azokat a részterületeket, ahol a homogen fejlődés folytatódik és azokat ahol törést szenved. A következőkben megkíséreljük, hogy ennek a feladatnak a legújabb fejlődés kapcsán eleget tegyünk, jelen tanulmány kereteinek megfelelően azonban azzal a korlátozással, hogy csupán néhány alapvető és iránytszabó jelenséget kísérhetünk figyelemmel, melyekből a reformtervek fokozottabb figyelemre méltatandó büntetőjogpolitikai kezdeményezései kidomborodnak.

A két reform összehasonlításának alapjául a modern európai büntetőjogpolitika nagy posztulátumainak fonala kínálkozik. Gon-

* A cikk szerzője a fiatalabb német kriminalista gárdának jeles képzettségű tagja, aki különösen az összehasonlító büntetőjog terén mozgó tanulmányaiért szerzett nevet. Lapunk számára írt cikkét magyarra dr. Viener Miklós Pál fordította. (Szerk.)

¹ Birodalmi gyűlés kiadványai III. 1924/27. 3390. szám.

² Hogy az addig végzett érdemi munka eredményei biztosítassanak, a birodalmi gyűlés feloszlásakor külön átmeneti törvényt alkottak, mely szerint az egész javaslat minden további nélkül az új birodalmi gyűlésen előterjesztettnek tekintendő.

³ Lásd különösen a büntető igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1928: X. tcikket.

⁴ Lásd Vámbéry: Jogállam, 1916. 123. old. és a Magyar Jogi Évkönyv 1918. 1-3. sz. 27. old. megjelent német dolgozatait.

dolunk itt elsősorban a büntetőjogszolgáltatás individualizációt célzó követelésére, arra hogy a tettet, mint olyant nem csupán a büntetendő cselekmény megítélésénél vegyük alapul, hanem azontúl figyelemre méltassuk a tettes egyéniségét és azokat a körülményeket, melyek közt a bűncselekményt elkövette.

Gondolunk továbbá a modern büntetőjogpolitika ama követelésére, mely már részben a kriminálpolitika terére tartozik, hogy a büntetést nemcsak büntetni kell, hanem megjavítani és lehetőség szerint újból az emberi társadalom használható tagjává is kell tenni. Nem utolsó sorban azonban méltányolni kell azt a posztulátumot is, hogy minden individualizáció mellett a közérdek szempontjait az eddiginél fokozottabb mértékben kell figyelembe venni és előtérbe helyezni, ha arról van szó, hogy az emberi társadalmat a bűncselekménnyel szemben megvédjük.

A magyar büntetőjogpolitika dicséretére szolgál, hogy a magyar résznoellák, melyek részben évtizedekre tekinthetnek vissza és a Btk. maga is világosan érvényre juttatja azt a tendenciát, melyet az egész modern büntetőjogpolitika követ: egyfelől a megtorlási elv kiküszöbölését, másfelől a társadalomvédelem fokozottabb hangsúlyozását.⁵ Magyarország legutóbbi reformjával⁶ további határozott lépéseket tett ezen az úton. Ezen túl a reform az európai szaktudomány legélelkebb figyelmére méltó azért is, mert örvedetes határozottsággal hangsúlyozza Magyarország csatlakozását az egyetemes modern büntetőjogpolitikához. Különösen megnyilvánul ez a megrögzött büntettesek kezelésének szabályozásában (amivel később még foglalkozni fogunk), példát szolgáltatván ebben azon államoknak, amelyeknek ezidőszert még nem áll módjukban büntetőjogukat az általános posztulátumok egyetemével összhangba hozni.

Ami a fentemlített első büntetőjogpolitikai posztulátumot illeti, e tekintetben úgy a magyar,⁷ mint a német büntetőjog-reform⁸ azt a határozott törekvést mutatja, hogy nemcsak a cselekményt, hanem a tettes egyéniségét és a tett elkövetésének körülményeit is figyelembe vegye a büntetés kiszabásánál. Különösen nyomatékos ad ennek a gondolatnak a mostani német tervezet 69. §-a. E szerint a büntetés kiszabásánál a bíróság főképpen azt tegye mérlegelése tárgyává, hogy mennyiben tudható be a tett a tettes aljas érzületének vagy akaratirányának és mennyiben nyugszik olyan okokon, melyek a tettesnek fel nem róhatók. Mérlegelés tárgyává kell tenni:

az *indokokat* és a tett elkövetésének indítékát, a célt, melyet a tettes szem előtt tartott, a tett elkövetésére fordított akarat tartósságát és a felhasznált eszközöket;

azokat a *következményeket*, melyeket a bűncselekmény maga után vont;

a tettes *belátásának mértékét* és beteges vagy hasonló akarat zavaroknak hatását;

a tettes *előéletét*, személyi és gazdasági körülményeit a tett elkövetésekor és az ítélet hozatalakor;

a tettes *magatartását a tett elkövetése után* különösen azt, hogy megkísérelte-e a tétellel okozott kár helyrehozását.

⁵ Különösen jellemző erre a beállításra az 1908-as résznoella.

⁶ A büntető igazságszolgáltatás egyes kérdéseit szabályozó 1928. évi X. tc.

⁷ Lásd Btk. 89. és következő §-ait és Vámbéry: Jogállam 123. old.

⁸ Ezzel teljes ellentétben áll a tervezett olasz reform (1928-as tervezet), mely az elrettentés elvének abszolutisztikus uralma alatt áll.

E mellett a német büntetőreform arra törekszik, hogy a tényálladási elemek megfelelő fogalmazása által az egyes büntetőjogi tényállásoknál a bírói mérlegelés számára oly mértékig nyisson teret ameddig ez büntetőjogpolitikai szempontból indokolt és megengedhető, mely irányzat a magyar büntetőreformban ilyen prägnansan kifejezést nem nyer. Sajnos ez az irányzat, megvalósításában oda vezetett, hogy a német tervezet egyes tényállásai határozatlan karaktert nyertek, amivel szemben a jogbiztonság és az egészséges fejlődés szempontjait figyelembe véve, az aggodalom indokoltnak látszik. Ezek a hibák az utolsó simításoknál minden körülmények között kiküszöbölendők lesznek.

Az a törekvés, hogy a büntetőjog egészében és különösen a tulajdonképpeni büntetőjogi dogmatika rugalmasabbá váljék és ahhoz az ideálhoz közeledjék, hogy a «tettes megkapja a maga igazságát» a német tervezetben a *beszámíthatóság tanának részleges módosításához* vezetett. A tervezet szerint t. i. a beszámíthatóság és beszámíthatatlanság között fekvő korlátolt beszámíthatóság állapota is kifejezetten figyelemre méltatandó.⁹ Nyilvánvaló, hogy e téren a büntetőjogdogmatika eddigi alakjában, amin lényegesen a magyar büntetőjogi novellák¹⁰ sem változtattak, kegyetlenségre vezethet olyan esetekben, amikor egyik vagy másik határállapot sem állapítható meg, amikor tehát olyan elméleti állapottal állunk szemben, mely sem beszámíthatóságnak sem beszámíthatatlanságnak nem nevezhető.

Az európai büntetőjogpolitika által megalkotott «korlátolt beszámíthatóság» fogalmát a német tervezet vitte be a tulajdonképpeni büntetőjogdogmatikába egy fakultatív enyhítő körülmény alakjában.

Sajnos a büntetőjogdogmatika ebben az alakjában figyelmen kívül hagyja a beszámíthatóságot befolyásoló okozati behatások büntetőjogi differenciálásának követelményét. Itt egyrészt általában oly okozati hatások lesznek megkülönböztethetők, amelyek a tettes akaratkörén belül esnek, másrészt olyanok, amelyek azon kívül esnek.¹¹ Míg első esetben a hatások az akarat által idézhetők elő, addig a másik esetben ezt kizártnak kell tekinteni. Amennyire örvendetes minden elméleti és tudományos aggodalom ellenére a jogpolitikai irányzat szempontjából, melyet követ, a korlátolt beszámíthatóság fogalmának felvétele a német tervezetbe, annyira aggasztó másfelől, hogy azok az esetek, melyekben a tettes maga pl. szeszes italok által beszámíthatóságát csökkentette, amikor tehát nyilvánvalóan büntelendő magatartással állunk szemben, külön büntetőjogi megítélésben nem részesülnek. A számba jöhető eseteknek ez az elkülönítése a nélkül, hogy ebből dogmatikai nehézségek keletkezhetnének, a büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezéseknél, különösen a fentemlített 69. §-nál lenne megvalósítható.

Csak egy esetben — és ebben sem tudatosan — vette figyelembe a német tervezet a beszámíthatóság befolyásolásának kérdésénél az okanalízis eredményeit. T. i. abban az általa külön tárgyalt esetben, amikor a tettes vétkesen szeszes italoknak szándékos vagy gondatlan fogyasztásával oly elméleti állapotba helyezte önmagát, amely a beszámíthatóságot teljesen kizárja és ebben az állapotban bűncselekményt követett el a nélkül, hogy az actio libera in causa előfeltételei fennforognának. Mivel ez esetben a tettes a beszámíthatóság hiánya folytán büntetlen maradna, a német tervezet 367. §-ában «teljes ittasság» (Volltrunkenheit) címén fogház vagy pénzbüntetést rendel kiszabni, amely büntető tényálladék «kiszegítő bűncselekmény» és egyébként vétség jellegével bír.¹²

⁹ Bár a beszámíthatóság fogalmát mindkét kódex a beszámíthatatlanság fogalmának körülírásával indirekte állapítja meg (Btk. 76. §. német terv. 13. §.), ami mindkettőben a pszichológiai, biológiai rendszeren alapul, mégis a német tervezet formulázása jelentékeny haladást mutat, amennyiben félreérthetetlenül utal a beszámíthatóságot befolyásoló releváns hatásokra pl. «öntudatlanság» (jelenlegi Btk. 57. §.) helyett «öntudat zavarok» (tervezet 13. §.) és legalább alapjaiban világos különböztetést tesz azok között a kauzális hatások közt, melyek patológiai természetűek és azok közt, melyek nem azok. A 13. §. szó szerint így hangzik: «Beszámíthatatlan az, aki a tett elkövetésekor öntudatzavar, az elméleti tevékenység beteges zavara, vagy gyengeelméjűség folytán képtelen arra, hogy a tett jogszerűtlenségét belássa, vagy hogy e belátás szerint cselekedjék. Ha e képesség a tett elkövetésekor eme okok egyikéből jelentékenyen csökkent volt, úgy a büntetés enyhíthető».

¹⁰ Lásd Rosenfeld: Magyar büntetőtörvénykönyv. Berlin, 1910.

¹¹ Lásd előbbi jegyzetet.

¹² 11. §.: Büntettek azok a cselekmények, melyek halállal vagy fegyházzal büntetnek, vétségek, amelyek fogházzal. 375. §.: Kihágás az a cselekmény, amely csak pénzbüntetéssel büntetetik.

Ha ezen a területen a magyar büntetőjogi reform a nemethez hasonló képet nem is mutat, a reform állásának további vizsgálata a javító és biztonsági intézkedések terén igen érdekes párhuzamokat mutat fel. Ha a legújabb részreform¹³ nem is eredményezte e téren az anyag teljes újjáalakítását — ellentétben a német tervezettel, mely nyolcadik fejezetében az összes számbajöhető rendszabályokkal behatóan foglalkozik — mégis határozottan azt mutatja, hogy Magyarország e téren továbbra is azon az úton halad, mely Németország számára irányadó volt.

Az elvi beállításra jellemző a legújabb reformban kifejezésre jutó az a törekvés, hogy a megrögzött bűnözők elleni harcban részt vegyen. Az európai büntetőjogpolitika uralkodó iránya itt azt az álláspontot fogadja el, hogy ha minden rendszabály hiábavaló volt, hogy a bűnözőt további bűncselekmények elkövetésétől visszatartsa, benne a bűnözői hajlamokat elfojtsa és őt újból az emberi társadalom tagjai közé sorozza, akkor az összesség érdekeit a büntetett személyiségi jogai fölé kell helyezni. Azt követeli ezekben az esetekben, hogy a javíthatatlan bűnözőt az állam biztonsági őrizetbe vegye, ami őt fizikailag megakadályozza abban, hogy újabb bűncselekményeket elkövessen. A magyar reform ennek előfeltételeit fennforogni látja, ha a büntetett élet, szemérem vagy vagyon ellen különböző időben és egymástól függetlenül legalább három büntetést követett el és a törvény értelmében halálbüntetés kiszabásának helye nincs, ha megállapítást nyer, hogy a bűnöző az utolsó és az azt közvetlenül megelőző büntetést öt éven belül követte el és hogy bűncselekményeket üzletszerűen követ el vagy bűncselekmények elkövetésére állandó hajlamot mutat.¹⁴

A német tervezet¹⁵ megköveteli, hogy a büntetett egyszer már halálra vagy fegyházbüntetésre lett légyen ítélve s csak ez esetben ítéltető el a 78. §. értelmében, mint a közbiztonságot veszélyeztető megrögzött bűnöző. A tettest tehát már kétszer büntetett vagy szándékos vétség miatt halálra vagy legalább hat havi szabadságvesztés büntetésre kellett elítélni, egy újabb büntetett vagy szándékos vétség miatt ismét szabadságvesztésbüntetést kellett kiérdemelnie és csak ezen tettek összessége után tekinthető a közbiztonságra veszélyes megrögzött büntetettnek. Ha a korábbi elítélés és a következő tett elkövetése között öt év már eltelt, a korábbi elítélés a 78. §. értelmében figyelembe nem vehető. Ebbe a határidőbe nem számítható az az idő, mely alatt az elítélt szabadságvesztés büntetést töltött ki, vagy hatósági intézkedés folytán valamely intézetben őrizték.

Részleteiben bármennyire is különbözik a fogalmazás, alapelveiben az azonosság mégis megállapítható, mindenesetre azzal a korlátozással, hogy a gyakorlatban a német tervezet szövegezése élesebb harcot tesz lehetővé «állapot bűnözővel» szemben.

A közelgő egyetemes magyar büntetőjogi reform számára, mely szintén örvendetes halad előre, a német tervezet (mely remélhetőleg nemsokára törvényerőre emelkedik) minden vonatkozásban értékes útmutatással szolgálhat, mert, amint néhány példából láthattuk, a magyar büntetőjog a reform alapvonalában ugyanazokon az utakon halad, mint amelyeken a német. Gondolunk itt elsősorban a gondozó rendszabályok alkalmas kiépítésére, ami kétségtelenül alkalmas arra, hogy a jogrendszer hatékonyságát növelje. E tekintetben a német tervezet többek között gyógyító vagy gondozó intézetben¹⁶ való elhelyezést tesz lehetővé olyan esetekben, melyekben a tettest, mint nem beszámítható egyént mentették fel, vagy amikor mint korlátolt beszámíthatóságot ítélték el, továbbá iszákosokat gyógyító és szeszes italok élvezetéről leszoktató¹⁷ intézetben való elhelyezést akkor, ha a tettes iszákos vagy más bódító szerek állandó hatása alatt áll és olyan tettet ítélték el, melyet ilyen állapotban követett el vagy ha «teljes ittasság» miatt büntették meg és ilyen intézetben való elhelyezés szükségessé válik, hogy őt a törvénynek megfelelő rendes életmódra szoktassák.

A reform azonban semmiestre sem hagyhatja figyelmen kívül azon munka eredményeit, amely a beszámíthatóság tanának tudományos kifejlesztését tűzte ki céljául és amelyről előbb szó volt.

¹³ 1928: X. tc.

¹⁴ A magyar törvény a német tervezet «biztosító őrizetét» szigorított dologházzal jelöli meg, 1928: X. tc. 36. §.

¹⁵ 9. §.

¹⁶ 57. §.

¹⁷ 57. §.

mert csak a többi irányadó tényező közreműködése mellett van kilátás arra, hogy a reform elérje a tökélynek azt a fokát, mely egyedül alkalmas arra, hogy rendeltetésének: a jogszolgáltatás nagy céljainak eleget tegyen.

Dr. Kurt Junckerstorff.

Az ügyvédek — mikéntje.

Régi panasza az ügyvédeknek, hogy hivatásuk gyakorlása közben nincs meg a függetlenségüket biztosító immunitásuk. Belekerülve a szemközt álló érdekharcok vad tusájába, a felekben támadt szilaj indulatoknak ők az áldozatai. A vad gyűlölet, amit e harcok a felekben keltenek, végre is az ügyvéd ellen irányul. Csak nagyon ritkán akad olyan értelmes és tárgyilagos ügyfél, aki belátná, hogy az ügyvéd csak hivatását teljesíti, amikor a rábízott érdeket, ahogyan csak tudja — védi — az ő ellene irányuló gyűlölködés tehát legalább is indokolatlan.

Foglalkozott ezzel a kérdéssel az 1926-iki budapesti országos ügyvédgyűlés is. Az előadó a Btk.-nek olyatén reformját javasolta, hogy a hivatását teljesítő ügyvédekért szóbeli vagy tettleges inzultus külön minősüljön, szigorú büntetési tételt kapjon és hogy az ügyvédre erkölcsi lehetetlenségnek és fegyelmi vétségnek minősüljön, ha egy ilyen magáról megfélekezett egyén védelmét elvállalja. Szerintem mindez egész téves orvoslási mód. Mert az ily egyénre igazságosan kimérhető büntetés kimérhető a létező büntetési tételek keretén belül is és mert még sohasem fordult elő, hogy az ügyvédek szóval vagy tettel inzultáló mielőtt magát erre elragadtatta előbb felütötte volna a törvénykönyvet, hogy milyen büntetési lehetőség áll előtte. Az ily kilengés mindig az indulatoknak a végsőkig történt feszülését mutatja és bármennyire módosítsuk a Btk. idevágó intézkedéseit, nem remélhető, hogy ezzel csak egyetlen egy ily inzultusnak elejét vesszük. Az pedig, hogy az így magáról megfélekezett tettes ne kapjon védőt, az alapelvek ellen való volna! E helyett — ha igazán és komolyan akarunk e bajjal foglalkozni, szálljunk magunkba és vizsgáljuk, hogy mi magunk, mi ügyvédek megtettünk és megteszünk-e mindent, hogy ez a gyűlöletkirobbanás a lehetőleg legszelidebb formában és az ügyvéd személyének lehető kikapcsolásával történjék.

Előrebocsátom, hogy az ügyvéd foglalkozása olyan, miszerint teljes tökéletes lehetetlenség az ily gyűlölséggeltetés teljes elkerülése. Erre nézve praxisomból csak két esetet hozok fel. Az egyikben az elmeorvosintézetből elbocsátott férj nyíltan hirdette, hogy a feleségét elpusztítja (utóbb meg is tette). A feleség oly annyira rettegett, hogy a válóper tárgyalására is erős rendőri védelmet vett igénybe, a válóperben igen súlyos dolgokat kellett a férjről elmondanom. Világosan láttam a veszélyt e rabiátus ellenféllel szemben, de vajjon ez visszatartott-e attól, hogy letett eskümhöz híven mindent, amit a fél és az ügy megkívánt — feltárjak!? A másik esetben egy székhelyemtől távoli bíróság előtt védtem a vádlottat, aki valamely súlyos cselekmény vádjával terhelt állott a törvényszék elé. A tárgyalás elég biztatón indult, amikor egyszerre csak megjelenik egy jól öltözött zamatosbeszédű tanu, aki a legsúlyosabb dolgokat vallja. Szinte érezni lehetett a tárgyaló teremben a vádlott sorsának rosszabbra fordulását. Amikor a kérdés sora rám esett, csak egyetlen kérdést tettem fel, de ezt aztán fel kellett tennem: mondja meg a tanu, miért hányszor és mikor lett legutoljára bezárással büntetve? Leírhatatlan, hogy e kérdés tanura, sőt a bíróságra is mily hatást tett? A tanu fel volt háborodva, tagadott, visszautasított. Ámde én — véletlenül — jól ismertem az illetőt korábbi nevével és így konkretizáltam az eseteket, amelyek súlya alatt a tanu végre is megtört. Már most kérdezem: szabad lett volna-e ezt a kérdést fel nem vetnem? Ilyen esetei kétségkívül minden gyakorló ügyvédtársamnak akadnak, úgy hogy az ilyen dolgok feltárása épp oly, a hivatásunkkal járó különös veszélyt jelent, mint az orvosra a járványos betegség. Ez az, ami elkerülhetetlen! A kérdés csak az, hogy magatartásunkban, felszólalásainkban, beadványainkban nincs-e oly többlet, ami igenis már elkerülhető volna!? Az én tapasztalataim szerint igenis van! Még pedig igen jelentős mértékben! A kérdés tehát az, miképpen lehetne ezt a teljesen felesleges többletet elkerülni, miképpen volna megoldható az a kérdés, hogy amiként az orvos az operatív beavatkozásnál a lehető legkisebb fájdalom okozással kell, hogy feladatát végezze, éppúgy az ügyvéd is meg kell hogy találja a módját annak, hogy miként kell

a legminimálisabb ellenszenvet felidézni a nélkül, hogy ezzel a rábízott érdek védelme szenvedne.

Ez a kérdés szerintem egyáltalában nem tartozik a megoldhatlanok közé. Sőt hiszem és vallom, hogy e téren rengeteget lehetne tenni, ha volna organum, amely e kérdéssel foglalkoznék, amely az eljárásokat felülbírálná és irányítaná a nélkül, hogy ez mindjárt az ügyvéd elleni fegyelmi eljárás szigorával és következményeivel bírna. Nekem meggyőződésem, hogy ezen többlet ténykedésért voltaképpen nem maguk az ügyvédek felelősek, a hibások nem ők, hanem azok a fogalmak, amelyekkel általában az ügyvédi funkció végeztetik. Ugyanezzel az ügyvédi karral, ugyanilyen intenzív jogvédelem — de hasonlíthatatlanul kisebbfokú gyűlölség kiváltása mellett volna meggyőződésem szerint kifejezhető — tisztultabb fogalmak mellett. A fogalmak tisztulását pedig egyetlen foglalkozásnál sem lehetne oly könnyen elérni, mint éppen az ügyvédségnél, amely kamarai élete, kamarai autonómiája révén, az ilyen helyes fogalom alakításra, nagy tekintélyű, régi tradíciókkal bíró szervi intézménnyel bír már! Hogy mégis ily gyakori a felfogásbeli tévesség, ami aztán kiváltja azt a gyűlöletpluszt, aminek már igazán nem kellene lenni, ez azért van, mert az ily dolgokkal senkisésem törődik! A kamarák magának a leg-ritkább alkalma van e kérdésekben irányítani, hiszen hozzá már csak a kétségkívül súlyosabb esetek kerülnek! Mitőlünk ügyvédektől pedig igazán nem kívánhatja senki, hogy az ilyen fölösleges gyűlöletpluszt termelő ténykedéseket kamaránk elé vigyük, hiszen mi mindenekelőtt kollegáinkkal akarunk jó viszonyban lenni és a legtöbb eset olyan, hogy az illető kolléga legtöbbször fogalmával sem bír annak, hogy ő most ilyen fölösleges, az ellenfelet oktalanul ingerlő gyűlöletpluszt termelt. Itt is áll az, ami a legtöbb kérdésben: nem annyira az egyének a rosszak, mint a fogalmak, amelyekkel operálnak.

Hogy magamat könnyebben megértessem legyen szabad pár esetet felhoznom. Nem rekriminálás-képpen. Erre egyrészt a szakajtó nem is való, másrészt, mert ismétlem, hogy az illető kartársakat ennek dacára tisztelem, becsülöm, egyik-másikat — nagyra értékelem.

Egy lakásügyben a pert megelőző szokásos levélváltás során azzal zárja egyik kartársam az ellenfelének — egy szegény úri-asszonynak írt levelét, aki, hogy megéljen kénytelen három szobás lakását albérloknek kiadni: «az önt megillető tisztelettel». Képzeljük el azt a lelki fájdalmat, amit ez az írásmód az illetőnél keltett... Szerintem ügyvéd — ily levelet irodájából el nem küldhet.

Egy másik esetben azt írta egy kartársam egy előkészítő iratban, egy kartársai közt közbeesült kereskedőről: köztudomású, hogy ritkán szokott igazat mondani.

Egy másik kartársam minden polgári peréből azzal parallel büntető pert csinál. Csalásnak és közokirathamításnak minősítette azt a tényt, hogy az elhunyt hozzátartozói nem mondták be a leltározásnál, azt ami — öszerinte az elhunyté volt és így bemondandó lett volna. A tudatosság kézenfekvő, hiszen bölcsen tudta, hogy attól, hogy valami hagyatéki tárgy nincs a leltárba felvéve, még 32 esztendeig bátran keresheti az, aki szerint a kérdéses vagyontárgy abba felveendő lett volna.

Ma amikor az egész országban lényegesen rosszabbodik minden foglalkozási ágának, de ezek között is legelső sorban az ügyvédségnek a helyzete, amikor tehát a fokozódó ügyvédi pauperizmus maga után vonja annak a lehetőségét, sőt szükségszerűségét, hogy az ilyen gyűlöletpluszt termelő ténykedések elszaporodjanak, kétszeresen kötelessége az arra hivatott kamaráknak, hogy megkeressék annak útját, módját, miszerint e túllépések elmaradjanak. Nemcsak etikai okokból, ami egymagában is nagyon fontos, de gazdasági okokból is! Mert az ily túllépésekből magának az ügyvédségnek csak kára és pedig igen lényeges kára lehet.

Áttérve már mostan az orvoslási módra, szerintem minden kamaránál kellene egyenesen egy öt tagú bizottságot létesíteni és pedig a választmány tagjai közül, amelynek nem volna más dolga, mint ügyelni az ügyvédek színvonalára. Nem mint valami fegyelmi fórum, mert hiszen a célja éppen ellenkezőleg az volna, hogy a fegyelmit megelőzze, a fegyelmit helyettesítse. A bizottság minden olyan esetet, amelyben arról értesül, hogy valamelyik kamarai tag — akár ügyvéd, akár ügyvédjelölt — ebbeli minőségében olyan magatartást tanúsított, amely kétséget

támaszt az iránt, hogy megüti-e a megkívánható színvonalat, tárgyalás alá vesz és ha aggályai megmaradnak, úgy az esetet egy külön kamarai szerv által — aki lehetne ugyan a kamara ügyésze is, de annak *élesebb* kidomborítására, hogy ez az eljárás nem valami fegyelmi eljárás, célszerűbb volna egy másik funkcionáriussal végeztetni — az esetet megvizsgálja, az illető kartárs és a többi érdekelt kartárral jegyzőkönyvet vesz föl és az így egybe gyűjtött anyagot e bizottság elé terjeszti. Ha a bizottság az esetet súlyosabbnak látja, átteszi az iratokat a kamara fegyelmi bíróságához. Ha nem látja fegyelmi vétség fennforgását, de úgy érzi, hogy az ügyvéd magatartása mégsem üti meg az ügyvédek színvonalát és e szempontból sérti az ügyvédség általános érdekeit, akkor enunciólja a helyes viselkedés mikéntjét és a bizottság elnöke ezt az illető ügyvéddel bizalmasan közli. Az eljárás eme eredménye egy e célra szolgáló és mindenkire nézve, tehát még a kamara választmányi tagjaira is hozzáférhetetlenné tett és csupán csak a kamara elnöke vagy elnökhelyettese által személyesen őrzött könyvbe volna bejegyezve, annak az illető ügyvédre semmiféle következménye nem lehetne és nem jelentene egyebet, mint az illető kamarai tagnak a kiküldött bizottság részéről történő bizalmas útbaigazítását. A jelen állapot, amikor a fegyelmi eljárás alapjául nem szolgáló kisebb eseteket úgy döntjük el, hogy a kamara választmánya az illető tagját *megintí*, nem kielégítő, mert ez a megintés is fájdalmasan érintheti az önérzetes és jóhiszemű kartársat és sok olyan eset fordul elő, amik még ilyen esetnek sem minősülnek, mert csak azért történtek meg, mivel az ügyvédet az egyetemen majd a későbbi gyakorlatszerzési esztendő alatt sok mindenre megtanítják, csak arra nem, hogy voltaképpen miképpen is kell ügyvédkedni. Így erre a bizalmas irányítószervre, amelyik állandóan és hivatalból figyelni az ügyvédek mikéntjét az ügyvédi autonómiából kifolyóan határozott szükség volna. Az a kamarai tag, aki öt éven belül három ilyen irányításban már részesült, elveszti a jogot, hogy a vele szemben esetleg aggályosnak jelentkező újabb magatartás esetében ezen szigorúan bizalmas és mindenkire hivatalos titkot képező irányító eljárás kedvezményét élvezhesse, ez ellen tehát már csak a rendes fegyelmi eljárás útja vehető igénybe. Aki e bizottság kiküldött szerve idézésének eleget nem tesz az e ténnyel fegyelmi eljárásra szolgáltatott okot. A bizottságnak hivatalból meg kellene vizsgálni minden esetet, amikor az ügyvéd a tárgyalási tónust elhibázta, akár a bíróval, akár ellenfelével szemben tiszteletlen volt, akár a perbeli ellenfelét sértette. Ugyancsak hivatalból kellene megvizsgálni minden esetet, amikor az ügyvéd valamely inzultust szenvedett, mert bármennyire fájdalmas nekünk ügyvédeknek, sőt minden igaz embernek arról értesülni, hogy ügyvédet hivatása szent teljesítése közben szóbeli, tetteges inzultus, sőt merénylet is ér, igen nagy érdeke az ügyvédségnek, hogy az esettől függetlenül és egyedül az ügyvédség magasabb érdekeiből bizalmasan minden esetben érdeklődjék és vizsgálat tárgyává tegye azt is, hogy mi váltotta ki a tettesből az ily nagyfokú elkeseredést és nem-e észlelhető az ügyvéd magatartásában, kiszólásaiban, ténykedéseiben is olyan momentum, amely ezen gyűlöletkirobbanást feleslegesen felfokozta? Mert ha ilyen jelenséget észlel, akkor az ügyvédségnek amily nagy érdeke, hogy maga ezen inzultus, avagy merénylet példásan megbüntettessék, ugyanolyan érdeke az is, hogy az ilyen esetleges túlzott agresszivitás felismertessék és az illető kartársnak bizalmasan enuncióltassék.

Végül még az is kötelességében állana e bizottságnak, hogy gondoskodjék a tárgyalási modor, hanghordozás, a bíróság előtti megjelenés tónus stb. előkelőségéről. E téren is igen sok hibát észlelek. Már maga az a bizalmaskodó hang, amely itt-ott ügyvéd és bíróság közt a *tárgyalás közben* észlelhető, nem egyszer bántó. Vidéki bíróságoknál nem egyszer hallottam káromkodást és nem egyszer láttam asztalverést. Én ugyan nem vagyok barátja az ügyvédi tógaviselesnek, de azért magam mindig úgy érzem, amikor tárgyalok, mintha talárban volnék és talárban látom ellenfeleket is és a bírót is. Nos tehát az ügyvédi generációt akképen kell nevelni és irányítani, hogy ezt a talárt, ha valóságban nem is ölti magára, magán érezze és lelki szemeivel ott lássa azt a bírón és az ellenfelet is. Így aztán tartózkodni fog ama vulgáris kiszólásoktól, amiktől ma szinte terhes a tárgyalás levegője (pasas, atyái), és ha talán a tárgyalási nyelv kissé túlünnepeleysé, sőt modorossá válik is, ez még mindig sokkal kisebb baj, mint a jelen állapot! Az ügyvéd soha el ne feledje, hogy előterjesztését

nem a félnek, hanem a bírónak teszi, ennek folytán nincs is szükség vaskos kifejezésekre, mert a bíró éppen eleget értett abból, ha az ügyvéd rámutat arra, hogy — teszem azt, az ügylet álügylet, mely a hitelező kijátszását célozta. Messzebb menni felesleges. E kijelentés után már jöhet is a bizonyítás megajánlása... A tárgyalást vezető bírónak nyomban kötelessége közbeszólni, mihelyt azt látja, hogy az ügyvéd túlerős kifejezés használata a háttérben hallgató *ügyfél* és nem az *ügy* kedvéért történik...
Spektator.

A korlátolt felelősségű társaság ügyvezetőinek felelőssége.

Minden vállalkozás, üzleti alakulat léte és sikere végeredményében azon a ponton fordul meg, hogy nincsenek-e olyan szabályok, amelyek az erők szabad kifejtését, az üzleti lehetőségek kihasználását mesterségesen megakadályozzák. Ebből a szempontból bizonyára mindenkor súlyos aggályok hangzottak el a kereskedelmi életet szabályozó azok ellen a törvényhelyek ellen, amelyek a felelős személyek erőkifejtését törvényes korlátoknak vetették alá. Itt a KT. 189. §-ára és különösen a német KT. 241. §-ára gondolunk s el kell ismernünk, hogy annak ellenére, hogy a német KT. 241. §-a az igazgatóságot messze terjedő súlyos felelősség terhe alá vonja, mégis a számtalan támadás ellenére, amely az utolsó két évtizedben a német részvényjogi szabályozást érte, éppen ez ellen a felelősségi szabályok ellen irányultak legkevésbé a támadások. Úgy látszik, hogy igazuk van azoknak a jogászoknak, akik azoktól a felelősségi szabályoktól, amelyek nem automatikusan hatnak, amelyek harmadik személyeknek adnak keresetlehetőségi jogot, amelyek előzetes jogkérdések bírói eldöntését feltételezik, mielőtt a felelősség kérdése érvényesíthető lenne, nem félnek s ilyen esetekben az élet kiegyensúlyozó erejében jobban bíznak, mint amennyire a felelősségi szabály szigorától félnek.

Ha ilyen körülmények között mégis szóvátenni kívánjuk a korlátolt felelősségű társaságról szóló második tervezet azon szabályait, amelyek az ügyvezető felelősségét szabályozzák, úgy ezt két megfontolásból tesszük. Az egyik az, hogy meggyőződésünk szerint a szabályozás messzebb megy, mint amennyire azt a törvényhozó akarja, illetve akarhatta, a másik az, hogy még a fenti, a felelősség szigorú szabályozása mellett szóló érvek ellenére is ezt a szabályozást olyannak tartjuk, mint amelyik feltétlen akadályt fog szolgáltatni a k. f. t. szabad és egészséges működésének.

I. A mintául szolgáló német törvény 43. §-ával s az első tervezet 391. §-ának első mondatával megegyezik az az általános szabálya, hogy az ügyvezető a társaság ügyeiben a rendes kereskedő gondosságával tartozik eljárni. A rendes kereskedő gondosságának megsértése kártérítő felelősséget von maga után, amely több ügyvezetőt egyetemlegesen terhel. Hogy önmagában e felelősségi szabály mit jelent és meddig terjed, e helyütt mellőzzük, alább még reá fogunk térni.

Úgy a magyar törvény, mint a német felsorolja példázatosan azokat az eseteket, amelyekben ez a felelősség különösen bekövetkezik. Ezen példázatos felsorolás után, de még a felsorolást tartalmazó bekezdésben a német törvény ekként folytatja: amennyiben a kártérítés a társaság hitelezőinek kielégítésére szükséges, nem szünteti meg az ügyvezetők kártérítési kötelezettségét, hogy a taggyűlés határozata alapján jártak el.

Megmaradván a német szabálynál, ez azt mondja, hogy az üzletvezetők, ha a kártérítő felelősségük a törvényben különösen felsorolt kötelességsértések folytán állott be, úgy felelnek annak ellenére, hogy őket a taggyűlés felmentette, de ez a felelősség csak abban az egy esetben áll be, ha a társaság vagyona a hitelezők kielégítésére nem elegendő. Minden más esetben a taggyűlés jóváhagyása az ügyvezetőket feloldja. (L. Max Hachenburg: Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung; Berlin 1926. II. köt. 95. old.)

A magyar törvény egész mást mond. Az 59. §. felsorolván a kártérítési kötelezettséget megállapító különös eseteket, be is fejezi mondanivalóját. Egészen külön, a 60. §-ban két szabályt állít fel. Az egyik az, hogy a társaságnak oly jogügylete, amely az ügyvezetőket a felelősség alól felmenti, a hitelezőkkel szemben hatálytalan; a másik az, hogy amennyiben a kártérítés a társaság hitelezőinek kielégítésére szükséges, nem mentesíti az ügyvezetőket a

felelősség alól az a körülmény, hogy a taggyűlés határozata alapján jártak el.

Kétségtelen, hogy a német törvénnyel való majdnem szó szerinti megegyezés ellenére, a rendszeri elhelyezés különbözősége teljesen más szabályozást teremt nálunk. A mi szabályozásunk az idézett törvényhely szerint az, hogy amennyiben bármely kötelességsértő, tehát kártérítést maga után vonó cselekmény forog fenn, ez alól, illetve a következmények alól nem mentesülhetnek az ügyvezetők a társaság hitelezői irányában sem azáltal, hogy a cselekmény, illetve mulasztás a társaság által jóváhagyott, sem az által, hogy egyenesen a taggyűlés utasítása folytán vitett véghez. Végeredményében tehát a k. f. t. második tervezet 60. §-a azt a szabályt állítja fel, hogy mulasztásaiért, vagy kötelességsértő cselekményeiért a k. f. t. ügyvezetője a társaság hitelezői irányában kártalanító kezes gyanánt egész vagyonával felelős s e felelősségének nem szab határt a tagok akarata.¹

A különbség a német és magyar szabályozás között nem abban van, hogy mely cselekményekért, vagy mulasztásokért felelős az ügyvezető a társaságnak, hanem abban, hogy miért felel harmadik személyeknek. A német T. szerint az ügyvezetők csak a társaságnak felelnek; egyedül a 43. §. 3. bek.-ében meghatározott esetekben (a 81. §-nak a feloszlás esetére vonatkozó rendelkezésétől eltekintve) felelnek a társaság hitelezőinek. A mi tervbevett szabályozásunk szerint ellenben mindannyiszor felelnek harmadik személyeknek, amikor ez a társaságot feleltre vonhatja, ha a társaság vagyona nem nyújt kielégítést. Ebből a különbségből már magából is következik az a további különbség, hogy a német T. szerint a társaság általában elengedheti a társaság ügyvezetőjének kárigényét, vagy egyezkedhetik erre vonatkozólag vele, a 43. §. 3. bek. eseteit kivéve, míg a mi tervezetünk szerint, sem nem engedheti el, sem egyességet nem köthet vele.

S itt következik a 60. §. I. mondatában lefektetett szabálynak az értelme. E szerint: a társaság oly jogügylete, amely az ügyvezetőket a felelősség alól felmenti, a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan. Tehát függetlenül már most attól, hogy kielégítést talál-e a hitelező kártérítési igényére a társaság vagyonában vagy sem, szüksége van-e a hitelezőnek ügyvezető vagyonára, vagy sem; az ügyvezető felelőssége mindenképpen fennáll s a taggyűlés nem mentesítheti.

Ennek a német szabályozásnak vitatlanul meg van a maga nagy hátránya. Ha az ügyvezető például sikkaszt, a pénzt eldorbézolja s a társasággal utóbb kiegyezik: a hitelező nem fordulhat ellene. A mi tervbevett szabályozásunk hátránya különösen a törvény életének első idejében fog mutatkozni, míg a bírói gyakorlat ki nem fejleszti azokat a szabályokat, amelyek az ügyvezetői felelősség külső határát alkotják. Addig ez a társaság akaratától független felelősség Damokles kardként függ az ügyvezetők feje fölött. Azt hisszük jobban szolgálná a célt, a társasági hitelezők megvédését, a javaslat, ha a német minta nyomán indulna itt is s felsorolná azokat a kivételes eseteket, amikor az ügyvezetők a társasági akaratától függetlenül felelnek a társasági hitelezőknek. Mindenesetre sok függ attól, hogy milyen célokra fog szolgálni a k. f. t. Vajjon inkább tőkealakulatok, vagy inkább személyegyesülések fogják igénybe venni. Olyan esetekben, amikor

¹ Közvetlenül ideiktatjuk a külföldi törvények idevágó szabályát. Az osztrák 1906 március 15-iki törvény 25. §-ában a felelősségre vonatkozó szabályt a német T. 43. §-ával szószerint egyezően s a német törvénnyel bővebb példálódzó felsorolást tartalmazó §-al azonos szakaszban szabályozza. A bolgár T. (1924 május 8.) a felelősségre vonatkozó szabályt a mi törvényjavaslatunk gondolatmenetében, egyébként az osztrák törvénnyel szószerint egybehangzóan két szakaszban (Art. 27—28.) szabályozza. A csehek az osztrák törvényt vették át. A lengyel T. (1919 február 8.) a következőképpen szabályozza. (Art. 10.) Az ügyvezetők a társaságnak és harmadik személynek egész vagyonukkal, mint egyetemleges adósok felelnek azon károkért, melyek a hiányos könyvvezetésből, a törvény vagy az alapszabályok megsértéséből, úgyszintén a cégbírósághoz intézett valótlan nyilatkozatokból származnak. A francia törvény (1925 március 8.) a következőképpen rendelkezik (Art. 25.): Az ügyvezetők az általános magánjog szabályai szerint az eset körülményeihez képest személyesen vagy egyetemlegesen felelősek a társasággal és harmadik személyekkel szemben, amennyiben a törvény szabályait vagy az alapszabályokat megszegik, vagy az ügyvezetésben hibákat (!) követnek el.

az ügyvezető több üzletrésszel bír és személyes tevékenységét akarja a társaságnak biztosítani, ahol kevés személy főként munkára szövetkezik, ott a felelősség mai rendje veszélytelen. Ellenben, ahol a k. f. t. tőkealakulat lesz, s az üzletvezető csak a fizetése, esetleg a tantiem-je erejéig van anyagilag érdekelve: ott nem könnyen lesz található oly alkalmas egyén, aki vállalkozzék a társasági akarat megvalósítására abban a tudatban, hogy ez a társasági akarat őt nem tudja megvédeni a hitelezői felelősségre vonás ellen akkor sem, mikor cselekménye, vagy tartózkodása valamitől csupán mint ugyanennek a társasági akaratnak külső megnyilvánulása jelentkezik. Szigorúan meg kell azonban különböztetnünk a kártérítési igénytől a keresetelési jogot, amely kérdés újabb kétségekre ad alapot.

Az itt tárgyalt kártérítési igény a társaság hitelezőit csak a társasággal szemben illetik, az ügyvezetőkkel szemben nem illeti őket keresetelési jog. A hitelezők mindig csak a társasággal, de sohasem az ügyvezetőkkel lépnek jogviszonyba. Olyan esetben tehát, amikor az ügyvezetők kártérítő felelőssége a hitelezőkkel szemben a társasági vagyon elégtelensége miatt beáll, egyedül a társaság látszik jogosítottnak a kártérítés érvényesítésére; és pedig akkor is, ha az ügyvezető a taggyűlés határozata alapján járt el. Ha azonban a társasági vagyon elégtelen a hitelezők kielégítésére, úgy a társaság csődbe, vagy kényszeregyesítésbe kerül. Az előbbi esetben a tömeggondnok érvényesíti a társaság jogait; kényszeregyesítés esetében azonban nincs megfelelő szerv. A vagyonfelügyelő egész feladatkörével ellenkezők, nem szólva arról, hogy a megfelelő szabály is hiányzik. A német elmélet (a gyakorlat ellenkezően: I. Hachenburg id. munka II. köt. 101. old. 25. jegyz.) arra az álláspontra helyezkedik, hogy ha a társasági taggal, vagy a hitelezővel szemben kötelességsértésként jelentkezik a kárt okozó cselekmény, pl. hamis mérleg közzététele, akkor ezeket közvetlen keresetelési jog illeti, illetve a harmadik személy és az ügyvezető között közvetlen jogviszony támad. Erre a felfogásra a német törvény sem ad alapot. Kifejezetten a társaságnak adja a kártérítő igényt. (43. §. 2. bek.)²

A keresetelési jogra vonatkozólag itt mondottakkal szemben felvethető az, hogy a tervezet 72. §-a a felügyelőbizottság felelősségét szabályozván, kimondja, hogy az ott külön felsorolt esetekben «a 60. §. rendelkezései szerint a társaság hitelezőit is megilleti a kártérítő követelés». A 60. §. azonban a társaság hitelezőinek egyáltalán nem ad kártérítő követelést, hanem a fentebb részletezettek szerint az ügyvezetőknek a társaság akaratára ellenére beálló felelősségét szabályozza; a hitelezőknek materiális fedezetül adja az ügyvezető vagyonát, de csak a társaság általi érvényesítés után.

Az elmondottakból következik, hogy a felmerülő kételyek elhárítása végett oly esetben, mikor az ügyvezető felelőssége a hitelezőkkel szemben társasági jóváhagyás ellenére megállapíttatik, kifejezetten a keresetelési jog is megadassék a társaságon kívül álló harmadik személyeknek.

II. Az ügyvezető felelősségét szabályozó rendelkezések még két pontban szorulnak tisztázásra. Az egyik: a tőle megkívánt gondosság mértéke, a másik: felelősségének határa.

A tervezet 59. §-a szerint az ügyvezető a társaság ügyeiben a rendes kereskedő gondosságával tartozik eljárni. Többet kíván-e ezzel a tervezettől, mint aminő gondosságot a KT. 72. §-ában a közkereseti társaság tagjától követel, aki tudvalevőleg azt a gondosságot tartozik kifejezteni, mint aminővel saját ügyeiben eljárni szokott? Az elméleti megkülönböztetés ellenére (I. Nagy Ferenc: Kereskedelmi Jog I. köt. 261. old.) a bírói gyakorlat a rendes kereskedő gondosságával azonosította a 72. §. mértékét (I. Kovács Marcel: Hiteljogi bírói gyakorlat II. 261. eset). S mégis a gondosság más mértéke az, amivel a KT. 72. §-a operál s más, amit a tervezet 59. §-a követel. Félrevezető, amit az e tekintetben teljesen azonos rendelkezésről Hachenburg (id. helyen) mond: hogy t. i. a rendes kereskedő gondossága: «ist ein objectiver, kein individueller Masstab». Mert e mérték individuális a mindenkori társasághoz és társasági feladathoz mérve, s objektív az ügyvezető

² Brodmann szerint (Rgrat dr. E. Brodmann: Gesetz betreffend die Gesellschaften mit b. Haftung. Waller de Gruyter & Co 1924. 163. old.) a hitelezők csak oly cselekményekért léphetnek fel az ügyvezetők ellen, amely velük szemben tiltott cselekményként jelentkezik. Ez természetesen következik az általános elvekből.

személyéhez való viszonyban. Tehát függ attól, hogy minő társaságról van szó s melyek a társaság feladatai, ellenben nem függ az üzletvezető egyéniségétől és egyéni képességétől. Amit az adós kötelezettségének teljesítéséről a M. M. T. 1084. §-a mond, hogy, az az eset körülményeire és az élet felfogására tekintettel a méltányosságnak megfelelően kell, hogy történjék, adja meg az ügyvezetői gondosság leghelyesebb mértékét. Ez magában foglalja mindazt, ami az üzleti rizikó viselésén innen van, ami körülbelül a felső, kizáró határát alkotja az ügyvezető felelősségének. Nem viseli az üzleti rizikót, de felel a culpa levis-ért is. A tagok, a társaság irányában ez a felelősség — ellentétben a részvénytársasági igazgatóság jogállásával — mérsékelhető. Kifelé, a hitelezők irányában a 60. §. általános, s a fentiekben épp ezért hibáztatott rendelkezésénél fogva, nem. Egyedüli kivétel, ha a tervezet 71. §-a alapján a felügyelőket a társasági szerződés az ügyvezetőknél befelé, a társaság irányában való korlátozására feljogosította; ez esetben, ha az ügyvezetők a korlátozott hatáskörön belül maradtak, nem vonhatók meggyőződésünk szerint felelősségre azért a kárért a hitelezők által, amely a hatáskör korlátozása folytán előállott intézkedési jogesorból a hitelezőket érte.

III. Az elmondottak nyomán kényszerűen felmerül a kérdés, hogy mi lesz az ügyvezetők felelősségével, ha a társasági szerződés, vagy felügyelőbizottsági intézkedés (Terv. 71. §. 2. bek. 2. p.) folytán megosztott hatáskörben járnak el. A tervezet hallgat; az osztrák törv. (20. §.) kifejezetten kimondja, hogy harmadik személyek irányában a képviseleti jogosultságnak bizonyos ügyletekre, vagy az ügyletek bizonyos fajaira való korlátozása hatálytalan; a francia törvény pedig (Art. 24.) kimondja, hogy a társasági szerződés minden oly intézkedése, amely az ügyvezetők képviseleti jogát harmadik személyek irányában korlátozza: hatálytalan. A mi tervezetünk hallgatása lényegileg ugyanezt jelenti. Következik-e ebből az, hogy az egész külön reszortban (pl. a könyvelési teendők körül) eljáró ügyvezető felelős a legcsekélyebb vétkesség nélkül egy másik ügyvezetőnek a rendes kereskedő gondosságát sértő cselekményéért? A német KT. intézkedése nyomán, amely a r.-t. igazgatóságára vonatkozik (235. §.) annál a tőkeegyesületnél, ahol a jelenlegi jogrendszerben a legmesszebbmenő megosztottság képzelhető, a részvénytársaságnál is áll az a szabály, hogy az igazgatóság képviseleti jogának kifelé való korlátozása hatálytalan. (Staub: Kommentar zum Hgbuch 11. Auflage I. Band, 980. §.) A megosztott hatáskörű ügyvezetőknél osztatlan teljes felelőssége bizonyára nyomasztó helyzetet teremt az államokban, hol az idézett törvények alkalmazhatnának. Azonban a legelől mondottak folytán egész más a helyzet ott és egész más lesz nálunk. Az előbbi országokban az ügyvezetők harmadik személyek irányában — s ebben a kérdésben éppen a hitelezők irányában való felelősség a súlyos — meghatározott és szigorúan körülírt esetekben felelősek; elviselhető tehát, ha felelőségük osztatlan, egyetemleges és őket illetőleg vétkes cselekményre is kiterjed. Ellenben nálunk, ahol az ügyvezetők harmadik személyek irányában minden gondatlan cselekményükért is egész vagyoniukkal lesznek felelősek, meggondolandó, hogy osztatott hatáskör esetén nem kellene-e ezt a felelősséget korlátozni? Nézetünk szerint a korlátozás abban az irányban volna keresendő, hogy a taggyűlés akarata folytán külön hatáskörben eljáró ügyvezető egy másik ügyvezető kötelességsértő cselekményéért nem, vagy csak annyiban volna felelős, amennyiben az osztatott hatáskör ellenére is tudomást kellett volna szerezni a másik ügyvezető kötelességtelen cselekményéről s ezt elmulasztotta.³ Dr. Huppert Leó.

Szemle.

— **A Magyar Jogászegylet** megüresedett elnöki állásának betöltése, mint minden személyi kérdés, komoly gondot okoz a jelölőbizottságnak. E nehézségek nyomában elhárulnak, ha az egyesület jellegét és hagyományait tartjuk

³ A német gyakorlat (Rg. 91, 77) áttörte a szabályt s a megosztott hatáskör mellett a megosztott felelősséget is elismerte Brodmann (id. munka 164. old.) szellemesen úgy fejezi ki: «Was er sieht, muss er natürlich beachten. Aber bei weitem nicht alles muss er sehen».

szem előtt. Jövő évben üli meg az egyesület alakulásának fél-százados emlékét. Ezen idő alatt legmarkánsabb vezetői: *Csemegi Károly* és *Vavrik Béla* jellegzetesen fejezték ki a célt, amelyet első főtitkára: *Fayer László* a «jogtudomány művelésében és a hazai jogélet fejlesztésében» formulázott. Nem is képzelhető oly ok, amely miatt a Jogászegylet eltérhetne eredeti céljától. Ez pedig egyben megköveteli, hogy az egyesület élén csak oly egyéniség állhat, aki eredeti tudományos munkával és a magyar jogászok népes taborából kimagasló tehetségével érdemelte ki, hogy a jogtudomány *representative man*-jének tekintsek. Ezt a minősültséget magas hivatali állás nem pótolhatja, mert az ismert mondás, amely szerint annak, akinek Isten hivatalt adott, észt is ad hozzá, a Jogászegylet elnökére, aki tisztséget tehát tisztességet tölt be, nem vonatkozhatik. Politikai érdemek, amelyek hivatali állásoknak oly gyakori lépcsőfokai, még kevésbé eshetnek latba, mert a Jogászegylet mindenekelőtt apolitikus testület, amin a közelmúlt apróbb kisiklásai sem változtattak. Szomorúan jellemezné oly gyakran hangoztatott kultúrfőlényünket, ha nem találkozna jelölt, aki a mondott pozitív és negatív kvalifikációnak megfelelne. Hírlik, hogy a jelöltséget többek közt Grosschmid Béninek és Wlassics Gyulának ajánlották fel, de eredmény nélkül. Távol áll tőlünk, hogy a személyi kérdésben kifejezett állást foglaljunk, de bizonyára nem akad oly jogász, aki mindkét esetben őszintén ne sajnálná a rífus-t, amely remélhetőleg nem megmáshatatlant. Akár az említettekről, akár más számbajelölt jelöltekről van szó, egyaránt hangsúlyoznunk kell, hogy nemcsak a nemesség, hanem a tudomány is kötelez. Áldatlan közéleti viszonyaink közt minden ú. n. pozíció több tuskével, mint rózsával van ágyazva, de az ilyen szelid mártírkoszorú viselésétől senki sem zárkozhatik el, aki élete munkájával jogcímet szerzett, hogy a tudományába, tehetségébe és jellemébe vetett bizalom személyében egyesüljön. Minden érdemes jelölt vonakodásával viseli a felelősség terhének egy részét, ha elhárító mozdulatával bármely vonatkozásban érdemtelen jelöltet segítene az elárvult elnöki székbe.

— **Két ügyvéd** húnyt el a közelmúlt napokban. Mindkettő nemcsak az ügyvédi gyakorlat terén szerzett nevel, hanem munkása volt a jogtudománynak és hajdan munkatársa e lapnak is. Mindkettő eredeti tehetség és ismert szereplője a közéletnek. *Tetéli Armin* a képviselőválasztási bíráskodásról írt könyvével tünt ki, de éles elméje és páratlanul ötletes gondolkodása a jog teréről a technika világába szólította, amelyben a vízi turbinákra és a sajtolt téglára vonatkozó fölfedezéseivel bebizonyította, hogy a jogászt jellemző logikai készség épp úgy érvényesül, ha a természet, mint ha a szellem erejével kell megküzdenie. *Bedő Mór* élete végéig megmaradt jogásznak és a gyakorlatba vitte át tudományos munkásságát, amelyet fiatalabb éveiben a kereskedelmi jog terén fejtett ki. Mégis nemcsak a jog terén volt harcosa az igazságnak. Harcosa volt a legmostohább körülmények közt a székesfőváros közéletében is, ahol erős hittel és ékes szóval, de élete példájával is küzdött a tisztességért, a szabadságért és a kultúráért. Derűs életfilozófiája ösztökélte e küzdelemben, hogy a szociális haladás előmozdításával igyekezen emberibbé és derűsebbé tenni a társadalmat is. Háború előtti időből megmaradt értékeink ismét megfogytak. Utánpótlások a háborút követő korból, sajnos, alig észlelhetők. Annyival nagyobb tehát a megilletődés, amellyel távozásukat följegyezzük s annál mélyebb a baráti kegyelet, amellyel emlékeket megőrizzük.

Dorning Henrik dr.-t, a budapesti főkapitányság bűnügyi osztályának főnökét nemcsak azért üdvözljük új állásában, mert lapunknak nagyrabecsült régi munkatársa. Kinevezéséhez a jogos reményéseknek egész sora fűződik. Irodalmi munkássága — így a Külföldi Rendőrségekről már 1916-ban megjelent könyve — és a rendőrségi szaktanfolyamon ki-

fejtt értékes tevékenysége bizonyoságul szolgál, hogy nem csupán ügynevezett gyakorlati szakember, hanem komoly tudományos képzettséggel vértelve került e vezető állásba. Feltehető tehát, hogy tudását akarattá kívánja változtatni. Feltehető, hogy a bűnvádi eljárás elméleti alapjait nem tekinti holmi kellemetlen holtstúlynak. perjogi cirádáinak, amelyet a nyomozás során csak azért kell respektálni, mert a törvény így rendelkezik. Dorning dr. tudatában van, hogy a törvény garanciális rendelkezéseivel nem a nyomozást kívánja nehezíteni, hanem annak értékét biztosítja. Épp ezért feltehető, hogy nemcsak a Bp. betűjének, hanem szellemének is végrehajtója lesz. Bizonyára ismeri azokat a panaszokat, amelyeknek emléke, ha ritkábban is, a nyomozás során még mindig kísért. Túlerély az egyik, túlzott elnézés a másik oldalon, privilegizált ügyvédek, a «kikérdezés» és kihallgatás megkülönböztetése, a beismerés értékének túlbecsülése s az ebből folyó esetleges visszaélések, a rendőrség felhasználása polgári követelések behajtására stb., mind oly fájó pontjai e panaszoknak, amelyek gyógyításában sokat várunk a bűnügyi osztály új vezetőjétől. Igen sok érhető el a nyomozó személyzet felvilágosításával, kitanításával és kiképzésével. Nem kívánjuk ezúttal firtatni, hogy a nem egyszer felmerült atrocitási panaszok mennyiben voltak alaposak vagy alaptalanok, de meg vagyunk győződve, hogy az alaptalan panaszok is el fognak tűnni, ha a nyomozó szervek saját főnöküktől részesülnek kellő kitanításban, hogy az erőszaknak és kényszernek a gyanúsítottal szemben használt minden formája csupán árt a nyomozás sikerének. Meg vagyunk győződve, hogy Dorning dr. a legalkalmasabb egyéniség a bűnvádi eljárás háborús és forradalmi csökevényeinek lefaragására, amely munkához az igazságszolgáltatás érdekében kívánunk kitartást és sikert.

A családi és öröklési jogon alapuló megszűnt pénztartozások átértékelése cím alatt a Jogtud. Közlöny 1928. évi 20. számában megjelent cikk — írta dr. Tihanyi Lajos ügyvéd úr — felhívja a figyelmet a Kúria által 1928 május 21-én P. I. 1427/927. sz. a hozott ítéletre. Ez az ítélet ugyanis annak a jogi felfogásnak ad kifejezést, hogy a valorizációs törvénynek a családi és öröklési jogon alapuló követelések valorizálásáról rendelkező 15. §-a alkalmazhatósága a 14. §-ban írt előfeltételekhez van kötve, vagyis a jelen konkrét esetben valorizálásnak azért nem lehet helye, mivel a teljesítés elfogadása nem esik az 1919 január 1. és 1923 júl. 1. közti időre stb. (14. §. 4. bekezd.)

Ez a felfogás aggályos és az annak támogatására felhozott az az indokolás, hogy a 11—14. §-ok az általános szabályokat tartalmazzák, amelyek a 15. §. esetében is alkalmazandók, nem cléggé meggyőző. A 15. §. nem tartalmaz semmi rendelkezést, amelyből arra lehet következtetni, hogy a §-ban foglalt csoportnál is fenn kellene forognia a 14. §-ban írt előfeltételeknek vagy bármely más különös előfeltételnek, mint amelyet maga a 15. §. tartalmaz. E §. szövegéből éppen az ellenkezője ennek látszik kitűnni, mert e §. az első bekezdése végmondatában azt tartalmazza, hogy az e csoporthoz tartozó még oly pénztartozást is át lehet értékelni, «amely pénztartozás átértékelését e törvény 4. §-a egyébként kizárja».

Abban az ítélettől eltérő felfogásban, hogy ugyanis a 15. §. a valorizálást nem akarta függővé tenni a 14. §-ban írt előfeltételektől, a valorizációs törvényünk kommentárjai is látszanak lenni, (I. Almási, 151. old. 10. és Nizsalovszky E.)

Nagyon célszerű volna, ha a Kúria azt a kérdést revízió alá venné és a judikaturát helyes irányban terelné, nehogy a törvénynek amúgy is szűk határai még jobban szűküljenek éppen oly pénztartozásoknál, amelyet a törvény a valorizálásnál nyilván előnyben akart részesíteni.

Dr. Schusztler Rudolf.

Az ügyvéd megvédése saját ügyfele ellen nyilván intenciója az Ppé. 18. §-nak. Dicséretre méltó módon igyekeznek ennek érvényt szerezni a budapesti törvénynek 43. tanácsa 6457/928. sz. ítéletében: «A törvényes rendelkezés intenciója — így szól az ítélet indokolása — az, hogy a perköltséget maga az ügyvéd kaphassa meg s azt sem a felek, sem harmadik személyek más célra igénybe ne vehessék, mert ellenesetben az ügyvéd ki volna téve annak, hogy a perköltség megítélt volta dacára saját

felének vagyontalansága esetében nem juthat hozzá jogos keresményéhez.

Mindezekből önként következik, hogy nem csupán a fizetésnek kell az ügyvéd kezéhez történnie s hogy nem csupán a perköltségnek a fél kezéhez történt kifizetése hatálytalan az ügyvéddel szemben, de nem érvényesíthetők és az ügyvéddel szemben hatálytalanok mindazon jogcselekmények, amelyek egyébként a fizetés hatályával bírnak vagy azt helyettesítik, ha ezen cselekmények a féllel s nem az ügyvéddel szemben bírnak egyedül jogérvénységgel. *Így érvénytelen tehát az ügyvéddel szemben a jogosított és kötelezett fél között a megítélt perköltség elengedésére vonatkozó egyesség és hatálytalan oly ellenkövetelésnek beszámítása, mely a kötelezett felet a jogosított féllel szemben illeti meg.* A beszámítás nem egyéb, mint ellenköveteléssel való fizetés, természetes tehát, hogy annak az ellenkövetelésnek azzal szemben kell fennállnia, akinek részére a fizetés történik. A jelen esetben a perköltség megítélésének az ügyvéd kezéhez és az ügyvéd részére kellett történnie, nincs helye az ügyvéddel szemben oly követelés beszámításának, mely a kötelezett felet nem a fizetés felvételére jogosult, hanem más személlyel, a per főtárgyának jogosítottjával, szemben illeti meg.

Mint hogy pedig ilyként a felperes által igénybe vett, de alperessel szemben nem érvényesíthető beszámítás a végrehajtással szemben jogszünetítő tény nem képez, a keresetet az elsőbírói ítélet megváltoztatásával elutasítani, a pereszes felperest a per és fellebbezési költségekben a Pp. 425. és 508. §-hoz képest marasztalni kellett. (Jogi Hírlap II. évf. 44. sz.)

Ennek a döntésnek azonban egy hibája van. Ellentétben áll a Kúria gyakorlatával, mely a Polgári jogi Határozatok Tárába 710. sz. a. felvett esetben kimondotta: «Abban az esetben is, ha a kielégítési végrehajtást a perköltség erejéig a Ppé. 18. §-a alapján a pernyertes félnek az ügyvédje kéri, a végrehajtást szenvedő a perköltségbe beszámíthatja az őt a pernyertes fél ellen már korábban hozott bírósági határozat alapján megillető követelését». A törvényszék ítélete meggyőzőbb, mint a Kúriáé, melynek döntése szerint a jogelvi határozaton alapuló korábbi ellenkövetelés magához a törvényes zálogjoggal terhelt perköltség követeléshez tapad s ezzel együtt szerzi meg az ügyvéd az ügyfele javára megítélt perköltségre a törvényes zálogjogot».

Az Ügyvédek Reformszövetsége 1928 október hó 30-án és november hó 6-án az ügyvédi munkaalkalmak tárgyában dr. Varannai István elnökle mellett tartott ankétján dr. Helle László (közgazdatis), dr. Nyulászi Alajos (pénzügyi), dr. Szalay Zoltán (büntetőjog), dr. Zoltán József (polgári peres eljárás) és dr. Prisdner László (polgári perenkívüli eljárás) előadók valamennyi tárgyban alaposan kidolgozott határozati javaslatot nyújtottak be, amelyekhez dr. Popper Tódor, a kamara főtitkára, dr. Szegő Ferenc, dr. Rakovszky Menyhért, dr. Nagy Dezső Bálint, dr. árvátfalvi Nagy István, dr. Leopold Elemér, dr. Vészi Mátyás, dr. Glücksthal Andor, dr. Szigeti László, dr. Huppert Leó és dr. doberdói Breit Zoltán szölköztek hozzá. A határozati javaslatok elfogadása után a Szövetség elhatározta, hogy az ankét anyagát feldolgozza és egy országos akció megindítása kapcsán nyilvánosságra hozza.

Író és bíró címen november 15-én jelenik meg dr. Dóczi Sámuel dolgozata. A 160 oldalas könyv azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a magyar és külföldi szépirodalom milyen beállításban foglalkozik a bírónak, az ügyésznek és az ügyvédnek személyével, milyen világlátásban mutatja be az igazságszolgáltatás szereplőit. A könyv ára 5 pengő, előfizetők részére 3 pengő 50 fill. A könyv fejezetei ezek: A bíró és író. — Bíró és újságíró. — A magyar bíró portréja. — Az ember a bíróban. — Szépirodalom és jogszolgáltatás. — Presztizs-referens az igazságügyi tárcához. — Ügyvéd és újságíró. — Humor és törvénykezés. — Monumenta litteraria. — A bíró a közmondásokban. — Az előfizetési összeget a szerző címére, Budapest, VII., Rákóczi-út 10. kell beküldeni vagy a szerzőnek 19,910. számú postatakarékpénztári számláján átutalni.

Dr. Schäfer László: Vasúti fuvarozási jog, az új üzletszabályzat és az új nemzetközi egyezmény. A Magyar Tariförök Országos Szövetsége titkáranak tollából most jelent meg ez a kétkötetes, 540 oldalas munka, melynek előszavát *bíró Sztéryni József* v. b. t. t., ny. kereskedelmi miniszter írta. Ez a könyv az október 1-étől érvényes új rendelkezéseknek teljes, kimerítő *magyarozatokkal* ellátott kiadása, mely úgy az új üzletszabályzatnak, mint az új nemzetközi egyezménynek hiteles szövegét a végrehajtási határozmányokkal együtt egységes munka keretében foglalja össze. A könyvet a *gyakorlati jogász* számára különösen a körülbelül *600 bírói ítéletet tartalmazó döntvénytár* teszi jelentőssé, mely már az 1928. évi joggyakorlatot is felöleli. A régi törvények és rendeletek hatályukat veszítették, viszont a fuvarozási jogszabályok ismeretére minden jogászerbernek szüksége van. A részletes tárgymutatóval felszerelt munka, mely a *hivatalos kiadmányoknál olcsóbb* (füzve 12—, kötve 13-80 P), kapható a fenti Szövetségnél (VIII., Népszínház-u. 31.) és minden könyvkereskedésben.

A magyar biztosítási évkönyv XX. évfolyama tartalmazza az összes biztosítási törvényeket és rendeleteket, tárgyalja a bírói határozatokat, ismerteti a fontosabb jogeseteket,

adóügyi kérdéseket. A könyvben megtalálhatók az összes Magyarországon működő intézetek ismertetése: mérlegek, vagyonskimutatók, nyereség-vesztésszámlák, igazgatósági tagok névsora. Az Évkönyv második részében értékes szakcikkek vannak, dr. Goldziher Károlytól, Gergely Tódortól, dr. Kutasi Elemértől, Murányi Jánostól, Vágó Józseftől, Tarcsay Páltól, dr. Hegyi Gyulától. A könyv 500 oldal terjedelmű, ára 10 pengő, díszes angol vászonkötésben. Kapható a biztosítási és közgazdasági lapoknál, VI., Vörösmarty-utca 43., I. 1.

— **Dr. Ferencz Tibor**, Balázs József és Vadnai Béla «A biztosítás és pereinek technikája» címen most megjelent könyve a gyakorlat szükségleteinek szem előtt tartásával részletesen ismerteti a biztosítási ügylet megkötését, annak kihatásait és az ezzel, különösen a kártérítéssel kapcsolatos teendőket. Behatóan tárgyalja a biztosítással kapcsolatos aktív és passzív perek különböző fajait, hasznos tanácsokat adva azok megfelelő vitelére. Foglalkozik a díj- és kárperek ügykezelésével a biztosító társaságoknál, valamint az ügyvédi irodai ügyvitellel. Végül vázolja a revizorok jogi állását. Ugy a biztosítási perekkel foglalkozó jogász-közönség, mint maguk a biztosító társaságok értékes segítséget fognak találni e 216 oldalas, iratmintákkal is ellátott könyvben. Bolti ára 12 P.

Inhalt. Dr. Kurt Junckerstorff: Die Grundzüge der europäischen Strafrechtspolitik im Spiegel der deutschen und ungarischen Strafrechtsreform. — **Spektator:** Das Wesen der Rechtsanwaltschaft. — **Dr. Leo Huppert:** Die Verantwortung der Geschäftsführer der G. m. b. H. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**, állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Most végzett

ügyvéd

teljes fővárosi és vidéki gyakorlattal, minden tekintetben megbízható, idegen nyelvekben is jártas, jómegjelenésű, izr. vallású, elsősorú referenciákkal, nagyobb ügyvédi irodában állást vállal, létesítendő megállapodás szerint. Megkereséseket «Ügyvéd» jellegén **Blockner J.** hirdetőiroda, Budapest, IV., Semmelweis-u. 4. továbbítja. 327

Ügyvédi iroda vezetését — vidéken vagy fővárosban — részsedésért vagy fixumért elvállalja vagy betársulna, esetleg irodát átvenne vidéki és fővárosi nagy gyakorlattal bíró ügyvéd. Cím a kiadóban. 324

Gyors- és gépirónó, államilag vizsgázott, igen szerény igényekkel ajánlkozik. Vadász Klári, IX., Üllői-út 91. I. emelet. 325

Ügyvéd, 12 évi nagy gyakorlattal, sok összeköttetéssel, tőkével, szerényebb feltételek mellett is társulna, vagy iroda vezetését elvállalná. Esetleg vidéken is. Megkeresések «Szorgalmas» jellegre kiadóba. Telefon: József 336—71. 326

A gyakorlati jogász

sok időt és fáradságot takarít meg, ha nem kell egy-egy törvény megkeresésével egész könyvtárakat végigböngésznie.

A most megjelent

TÖRVÉNYEINK BETÜSOROS MUTATÓJA

1836—1927

Összeállította: **Dr. Somogyi István.** — Ára **6-50 P.**

c. könyv nélkülözhetetlen segédeszközt nyújt a gyakorlati jogásznak és a közigazgatási tisztviselőnek mindennapi munkájában. Az egyes törvények az elképzelhető vezérszavak alatt vannak betűrendben összegyűjtve a törvény címe, éve, cikke és §-ának megjelölésével.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

a kis írógépek királynője

Magyarországi vezérképviselőt:

HAAS MÓR, Budapest

IV., Váci-utca 36. Klotild-palota. 287

A FRANKLIN-TÁRSULAT UJDONSÁGAI

A külföld nagy regényei

GALSWORTHY

AZ EZÜST KANÁL

ÉS KÉT INTERMEZZÓ

A pénz hatalmas mai regényének, a Forsyte Sagának ez, *A fehér majom*-mal és a sajtó alatt levő *Hattyúdal*-lal együtt, három befejező kötete a Forsyteok történetét a mai korba, a háború utáni élet erkölcsiébe viszi át s megteremtí a mai ember harcainak, szerelmének, hitének, kétségeinek monumentális eposzát. Egészvászonkötésben **10 P.**, fűzve **7 P 50 f.**

SINCLAIR LEWIS

ARROWSMITH

A mai Amerika nagy regénye ez a kétkötetes izgalmas írás, egyben az orvos, a kutató tudós regénye is, az ő életét, különös helyzetét rajzolja meg a mai társadalomban.

Két kötet egészvászonkötésben **17 P.** — Fűzve **12 P.**

H. G. WELLS

JOAN ÉS PÉTER

A ma fiatalság fejlődésének nagy regénye ez a könyv, amelyben Wells alkalmat talál, hogy rámutasson a nevelés, a fiatalság helyzetének s az életnek sok-sok ferdeségére.

Két kötet egészvászonkötésben **18 P.** — Fűzve **13 P.**

Ossendowski legújabb könyve

A SIVATAG NÉPE

A világhírű utazó izgalmas afrikai élményei és élesszemű megfigyelései a sivatag életéről
Egészvászonkötésben **10 P.**

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

LAMPEL R. könyvkereskedésében,
Budapest, VI., Andrassy-út 21.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

BUDAPESTI KERESKEDELMI ÉS PÁRKAMARA
KÖZGAZDASÁGI ARCHIVUMA.
ÉRKEZETT: 1928 DEC. - 3.

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Benedek László* debreceni egyet. ny. r. tanár, törvényszéki elmeorvos szakértő: A cselekvőképtelenség kérdéséhez elmeorvosi szempontból. — *Dr. Zöldy Miklós* gyulai kir. ügyész: Szigorított dologház és mellékbüntetések. — *Dr. György Ernő*, az O. H. E. igazgatója: A fiduciárius ügylet a Magánjogi Törvénykönyvben. — *Dr. Csépai József* budapesti kir. büntetőjársbíró: Enrico Ferri előadása Perugiában. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 9. — Perjogi Döntvénytár. XIII. 7. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XX. 6.

A cselekvőképtelenség kérdéséhez elmeorvosi szempontból.

(Hozzászólás az új Magánjogi Törvényjavaslathoz.)

A magánjogi cselekvőképtelenségnek megállapítása és a gondnokság alá helyezés az elmebetegnek jogvédelmét kívánja szolgálni. Ezért gondnokság alá nem helyezett elmebetegnél, annak konkrét jogügylete esetén, véleményem szerint kizárólag ezen utóbbinak viszonya, illetve függése a lelki kórságtól kell, hogy érdeklél bírjon, míg a személyiség többi kihatása és a sokszor nehézségekkel rekonstruálható lelki egész — ha az ügyleti ténykedés ezek nélkül is elbírálható — el volna hanyagolható; éppúgy, mint ahogyan az elmebeteg csak az egyik tüneti syndroma: az indulatingerlékenység miatt kezeljük sedatívumokkal, nem pedig az elmebaj más tünete vagy egésze miatt. Az *individuum* szó, amely «osztatlan»-t jelent, mutatja, hogy ennek a — mondhatnánk — psychosynthetikus beállításnak milyen mély gyökere van az *elemző-reduktív* állásponttal szemben. Magától értetődik, hogy a kérdés megoldásának gyakran vannak tárgyi nehézségei és ezek miatt *Németh Ödön* tartózkodását legutóbbi referátumában, a most lezajlott elmeorvosi értekezleten érthetőnek tartom.

Ezzel szemben azonban utalok a beszámítás kérdésében, főleg külföldi kriminálpatológusok vitáira, amelyeknek folyamán sokszor nem helyeselhető extrém felfogásokkal találkozunk; pl. a francia *Eugène Gelma* (11. congr. de méd. lég. de langue franç. Paris 27—29 V. 1926) szerint a csak téves eszmékkel bíró paranoiás akkor lenne csupán beszámíthatatlan, ha olyan tettét követ el vélt ellenségével szemben, amely a normálisnak is valódi ellenségével szemben etikailag meg van engedve. Az exculpationnak ilyen megszorítását már csak azért sem lehet helyesnek tartanunk, mert ehhez az emberi cselekvés rúgóiba való hiánytalan belátás volna szükséges. Jogilag egyet jelentene ez az ú. n. «belső akarat»-nak elismerésével, pedig e tekintetben magánjogunk is követi a római jog elvét, hogy csak a kijelentett akaratnak van joghatása: de internis non iudicat prætor. A fenti állásponttal szemben foglaltak állást ugyanazon kongresszuson *Ley* és mások.

Az elmebeteg relatív cselekvőképessége magánjogunktól sem lehet túlidegen. Az eddig alkalmazásban lévő magánjogunk éppúgy, mint a német polgári törvénykönyv szerint (829. §.) a cselekvőképtelen egyén is lehet kártérítési kötelezettségnek alanya, ha a kár jogellenes magatartásából származott. Ha *tárgyi felelősége* feltételes, korlátolt és subsidiarius is, mégis mutatja, hogy még kifejezett elmebetegnek kötelezettségre vonatkozó jogalanyisága, tehát passzív cselekvőképessége nem tekintetett megszüntnek. A jóhiszemű forgalmat védő eme kivétel erőtlen célzást foglal magában a relatív cselekvőképtelenség elve felé.

Amint a társas differenciálódás minden mozzanatánál, úgy a

jogélet jelentős reformjainál is, mint szabályszerűség jelentkezik, hogy a haladást közvetlenebbül szolgálók egy további fejlődési szaknak direktíváihoz igazodnak már akkor, amikor még a társas szervezetnek ú. n. «közvéleménye» és a jogszabályok, tehetlenségi nyomatékuknál fogva, az előbbi fejlődési fázist képviselik. A magyar bíróság a társas és gazdasági élet alakuló viszonylataival szemben sohasem maradt a «világidegen» elvonatkoztatás álláspontján. Ez kiviláglik abból a tényből is, hogy amint azt *Kluge*-nak szorgos kutatásai igazolják, a kir. Kúria számos esetben mondott ki jogügyletet érvényesnek psihiater ellenvéleményekkel szemben is, hogyha a jogügyleti akarat és annak kinyilvánítása körlelektani képződményektől független volt. A szakértő pedig, akit csak szaktudományának ismeretállománya köt, még inkább állhat a fejlődés gondolatirányának szolgálatában.

Amióta a paralízis progresszív modern fertőzőes gyógykezelése elterjedően van, azóta az eddigi gyakorlattól eltérően, számos esetben juthat a szakértő abba a helyzetbe, hogy a remissziós időszakban, az ügyleti képességről véleményt mondjon. Ma már egész határozottsággal agyszövetani leletek is bizonyítják a gyógyulásképességet. Nemcsak a szövettani leletek, hanem biztos klinikai észlelések is olyan paralízisesetek birtokába juttattak, amelyek a betegségi tüneteknek hosszabb vagy rövidebb fennállása után teljesen tünetmentesek lettek, vagy csak egy-egy maradék testi tünet volt náluk megállapítható, és az egyének éveken át foglalkozásképesek, társadalomképesek és teljes értékű jogalanyok maradtak. A gyógykezeléstől függetlenül beálló ú. n. spontán remissio is az összes eseteknek 10—19%-ában következik be. Ezen tartós javulási időszakok az utóbbi években számos külföldi nagysúlyú szakembert arra készítettek, hogy a kifejezetten paralitikusnak tartott eseteket, ezen remissziós időszakban, jogilag cselekvőképességnek véleményezzenek. Ilyen időszakban bankigazgatók, orvosok, ügyvédek is, sőt hatósági közegek általam is nem egy ízben bocsáttattak vissza foglalkozásukhoz, amely esetleg igen finoman disztigváló megítélést igényel. A paralízis progresszíváról eddig az volt a nézet, hogy egy olyan előhaladó szervi megbetegedés, amely minden esetben halálra vezet. Julius és Arndt szerint átlagban 2 év és 5 hónap, Meggendorfernek 782 esetre vonatkozó statisztikája szerint pedig 27 és fél hónap alatt következik be a kezdeti tünetek megjelenése után a halálos kimenetel. A fent érintett újabb tapasztalati adatok miatt ezen nézetünket revidálni kellett és magam már több ízben körvonaloztam abbéli álláspontomat, hogy a paralízis progresszívában szenvedő egyéneknek jogügyleti képessége *sokkal inkább mint eddig, minden egyes jognyilatkozatra nézve külön-külön ad hoc vizsgálatokat* igényel szakértői részről. Örömmel állapítom meg, hogy az Igazságügyi Orvosi Tanács egyik legutóbbi véleményemre adott (186/1927. I. O. T.) magas felülvéleményében értékes elvi döntést hozott ebben a kérdésben. Az idevonatkozó részleteket a következőkben idézem: «Nem képezi ugyan kérdés tárgyát és a Tanács erre nem is terjeszkedett volna ki, de miután Benedek professzor utalt arra, hogy senkinek sincs joga azt állítani, hogy a paralízis progresszív a lefolyása alatt — a betegség kezdetétől a halálos kimenetelig — az elmebeteg az akarat szabadhatározásával többé sohasem rendelkeznek, az Igazságügyi Orvosi Tanács indíttatva érzi magát, ezen fontos és nagyon időszerű elvi kérdésben álláspontját a következőkben jelezni. Elmebajos egyénnél állandóan fennforog ugyan a veszélye annak, hogy téves eszméinél fogva egyes dolgaiban célszerűtlenül, önmagát vagy

másokat károsítva intézkedik és ezért szükségesnek mutatkoznak hatik őt ilyen eshetőségek ellen praeventív biztosítani, de ez nem jelenti azt, hogy mindenben eo ipso lényeg visszasan intézkedik és az ellenkezőjét tegye annak, amit mint épelméjű tett volna, oly ügyekben is, amelyek téveszmekörét nem érintik. Az előrehaladó demenciánál pedig tapasztalati tény, hogy az épelméjűség korában fakadt és mélyen beágyazott egészséges óhajait érintetlenül viheti bele a beteg a súlyos demenciába is. Elmebetegség és szabadakarathány közös nevezőre nem hozható, a kettő között fogalombeli különbség van, mely különbséget a régi joggyakorlat riktó igazságtalanságok átlátására az ú. n. lucidum intervallummal iparkodott áthidalni, mely lucidum intervallum nélkülözhetetlen, de a valóságban nem létező korrektívumát képezte a jogszolgáltatás merevségének. Az elmebeteg voltaképpen mindig lucid. Lucidum intervallumról legfeljebb delirium közepette vagy haldokló elborult sensoriumánál, mint az öntudatzavar múltó eltűnéséről lehet szó. Ami a kezdeti ú. n. neuraszténiát és a későbbi remissiókat illeti, ezek nem egyértelműek a régi lucidum intervallummal. A kezdeti állapotkép csak addig szerepel, mint neuraszténia, amíg a további fejleményekből ki nem derül, hogy amit neuraszténiának tartottunk, az kibontakozó paralízis volt. Azt sem lehet úgy beállítani, hogy az önrendelkezési képesség arányosan csökken a paralízis előrehaladásával és így a kezdeti neuraszténiaszerű stádiumban még alig lehet szó cselekvőképzetelenségről, mert a tapasztalás azt mutatja, hogy a lappangó paralízis hatása alatt az ú. n. neuraszténiás egyén, ki különben minden ügyében pontosan eljár, egyetlen tényében olyan logikátalanságot, értelmetlenséget mutathat, mely az egész környezetnek megfelfejthetetlen és érthetetlen, viszont a paralitikus az elmebaj előrehaladottabb szakában más dolgokban (végrendelet stb.) logikusan és emberileg igazságosan intézkedhetik. A bírói gyakorlat nem annyira egyszerűsítési vagy kényelmi szempontból, hanem tényleg a fennlógó nehézségek miatt tudományos megállapításnak veszi, ami csak megállapodás, hogy az elmebeteg minden cselekményére nézve egyetemlegesen beszámíthatatlan. Ezért jogosan utal rá *Benedek* professzor arra, hogy az elmebetegek beszámíthatóságát tulajdonképpen nem állapotonként, hanem cselekményenként és ad hoc kellene szakértőleg megvizsgálni.»

Ami pedig a cselekvőképesség megítélésénél a törvényjavaslat «*értelmes akaratelhatározás*»-át illeti, mint kritériumot, arra nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy az határozott haladást jelent, mert nemcsak a szubjektív akaratélményt, de a *cél- és tárgyyszerűséget* is magában foglalja. Mégis utalok újabb lélektani megállapításra, illetőleg felfogásra, így többek között *Lipmann Ottó* véleményére, aki az eddigi intelligenciavizsgálatok eredményeit a feladatok egyneműsége miatt kétségbevonja és újabb kutatások alapján állítja, miszerint nincs correlatio az elméleti és gyakorlati értelem ténye, illetve az «*intelligens megismerés*» és az «*intelligens cselekvés*» között. Bizonyos, hogy az ügyleti cselekménynek helyes megítélése csak úgy képzelhető el, ha aktuálisan tiszta, minden dimenzióban hiánytalanul áttekintett, jelentőségükben felismert dologi szerkezetek felett rendelkezünk. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a tárgyi világnak részei, jelenségcsoportjai tökéletes képzetek, illetve fogalmak által vannak megjelölve. Egy klinikai példát véve, a *Korsakow*-féle betegségben szenvedőnél «*értelmes akaratelhatározás*» lehetséges, pedig az emlékdiszpozíciók egy nagy csoportjának hozzáférhetetlensége esetleg nagy deficitet jelenthet a szerződésképességre nézve.

Nem hanyagolhatók el véleményem szerint az *izolált kóros ösztönkvalitások* sem; még akkor sem, ha egyébként az egyén jellem szerkezete, akarat tendenciái «*normálisak*» és ha ösztönélete más anomáliát nem is mutat. Egy vagyoni jognyilatkozat elszigetelt ösztönkórság által is fel lehet tételezve; példaként hivatkozhatom a fetisizmusra, a tárgybálványozásra, mint szexuál-perverzióra, amelynek pszichogenezise, talán gyermekkori élmények által való rögzülése, avagy alkati meghatározottsága jelenleg még vita tárgyát képezi. Több mint két évtizeddel ezelőtt *Claren* orvostanácsos esetében a 40 éves szerkesztő lakásán számos szekrény állott megtömve női kötényekkel, amelyek gondosan rendezettek, nevekkal voltak ellátva és gyengéd szeretettel ápolvák. Fentnevezett egy-egy megfelelő színű kötény viselője után való kutatásnak kedvéért fontos üzleti érdekeit is olykor elhanyagolta és saját kijelentése szerint talán gyilkolni tudott

volna, amikor látta, hogy a gyermekek az utcán kötényeiket bepiszkolják, vagy szétterdelik. Ismeretlen kötényviselőket addig követett, míg sikerült tőlük a kötényt megvásárolni. Naplójából is a kötényekért való kóros rajongás csillan ki. Nem volna kétséges, hogyha ez az egyén szexuálperverzitáshól kifolyólag egy nagyobb tömegű kötény szállítására kötne szerződést, ezt a jognyilatkozatát — dacára «*értelmes akaratelhatározásának*» — kóros ösztönjelenség határozná meg.

Azonban itt is az *egyénítésnek* van helye. A bíró és a szakértő értékmérő megítélése ne legyen a priori megkötve. A modern orvosi pszichológia azt tanítja, hogy a szexuális ösztönjelenségek aktuálizálódási törekvésük szempontjából nagyon különböző értékűek. Mint arra néhány év előtt egyik német szakfolyóiratban reámutattam (I. Archiv f. Kriminologie u. Kriminalistik. Bd. 79. H. 1.), a szociálpszichikus motívumok gyakran elégségesek arra, hogy pl. egy szadisztikus ösztönimpulzusnak perverz kényszererejét az eredeti szexuális céltól eltérítsék; ilyenkor az ellenállhatatlan tevékenységi tendencia esetleg a saját testnek totalitása ellen irányul. A céljagátolt ösztönperveziónak más eseteiben az aktív képzeletnek játéka avagy szimbolikus cselekmények már kielégítést nyújtanak. Amint tehát a kriminálpatológiában, úgy a (magánjogi) cselekvőképesség megállapításánál is, nemcsak a kóros ösztönkvalitás, hanem az ösztönizgalom intenzitása is tekintetbe veendő. Bizonyára maradnak esetek, amelyekben az ösztönös és akarat komponensek (a conatio és volitio) a cselekvési célban annyira egybeolvadnak, hogy többé nem differálhatók. Ilyenkor az introspektív lélektan szemszögéből nézve beszélhetnénk arról, hogy a motivációs folyamat rendjén az ösztön által képviselt értéket a szubjektum akceptálta.

Nem kívánunk azonban olyan messze menni a *biológiai megalapozottság* túlértékelésében, mint egyes külföldi szerzők kriminológiai szempontból, így pl. *Carrara Mario* (Monatschr. f. Kriminalpsych. 1926.), aki a nemi büntettek számára, ha azok a nemi mirigyek működési zavarai folytán feltételezettek, büntetlenséget akar biztosítani.

A Magyar Elmeorvosok X. értekezletén (1928 okt.) *Szladits Károly* hozzászólásában kifejezést adott azon meglepetésének, hogy a «*lucidum intervallum*» felvetése a IX. értekezleten nem jogászai, hanem orvosi részről történt. Miután annak idején ezt a kérdést szóba hoztam, indítatva érzem magam vele most röviden foglalkozni. Nem akarok, a már annyiszor elparentált *jogi* fogalom nyugalmát zavarva, kegyeletsértést elkövetni, de fenntartom azt a megállapításomat, amelynek a IX. értekezleten (1926 nov.) kifejezést adtam, hogy a tudat zavarával járó akút fertőzések és mérgezőes elmezavaroknál, deliriumoknál — de nem a többi elmebajnál — az öntudatnak világossága fluktuálhat; lehetnek időszakok, amikor az ügyleti akaratnak feltételei nem vitásak. Hogy ilyenkor az általam használt «*intervallár luciditas*»-ról, avagy a *Kluge* által ajánlott «*időbeli relativitás*»-ról beszélünk, az a lényegesen nem változtat. Ennek a véleménynek egyébként egyik múlt évi felülvéleményében az Igazságügyi Orvosi Tanács is kifejezést adott; az idevonatkozó megállapítását a következőkben idézem: «*lucidum intervallumról legfeljebb delirium közepette, vagy haldokló elborult sensoriumánál — mint az öntudatzavar múltó eltűnéséről — lehet szó*». Mindez persze nem akarja menteni a lucidum intervallumnak elavult *jogi* fogalmát.

A törvényjavaslat 18. §-ának 4. pontja szerint: «*a bíróság kérelemre gondnokság alá helyezi azt, aki iszákosságával, általában bódulatot keltő szereknek szokásszerű, mértéktelen élvezésével elmebeli épségét, magának vagy családjának megélhetését, avagy magának vagy másnak biztonságát veszélyezteti*». Úgy vélem, hogy ez a mondat kiegészítendő volna azzal, hogy alkoholisták tisztán az *intézeti gyógykezelés* (elvonási kúra, lelki kezelés, munkaterápia stb.) *lehetővétele céljából* is gondnokság alá helyezhetők.

A fenti eshetőségeken kívül számolni kell még azzal a körülménnyel, hogy lehetnek esetek, amikor nem kóros elmebeli képződmények jelenléte indokolja az egyén cselekvőképzetelenségének megállapítását, hanem egy *agyi mechanizmusnak súlyosabb zavara*, amely miután a pszichének mintegy alá van építve, amint azt egyik külföldi klinikán történt vizsgálataimmal beigazoltam (Schilder professzorral együtt, Zeitschr. f. Psychiatr. Bd. 81.) súlyosan gátolja az értelmi műveletek lefolyását is. Törvényszéki elmeorvosi gyakorlatomban is az aphasiáknak nem egy esetét láttam, amelyeknél beható vizsgálataim arról győztek meg, hogy a beteg

társítási műveleteiben is nagyon alterált. A fogalmi gondolkozás megváltozása ilyenkor, különösen ha nem egyéni, hanem kollektív, vagy éppen elvont fogalmakkal való operálásáról van szó, abból következik, hogy a parciális tárgyi képzeteknek a beszéd-komponensekkel való egybeolvadása, illetve az utóbbiaknak szimbólumokként való felhasználása lehetetlenné válik. Az értelmi műveletek ilyenkor meglassúbbodtak, a gondolkozási cél elérésében bizonytalanok. Minél összetettebb ítélet-asszociációkról van szó, az értelmi fogyatkozás is annál szembetűnőbb. Miután azonban az aphasiák hosszú időre kiterjedő beszédgyógyopedagógiai dresszura folytán javulhatnak is, ezért az ügyleti képesség ismételt szakszerű vizsgálatot tesz szükségessé.

Miután a bevezetésben felhóztak szerint a személyiség totalitásától elvonatkoztatott szemléleti mód a jogügylet felé fordul, s továbbá miután a dologilag irányított megfontolás arra vezet, hogy a «patológiás» magábanvéve még nem jelenti az elmebeli teljesítménynek értékcsökkenését, — sőt gyakran a teremtő értelemnek inspirálója is lehet — itt legyen szabad csak az utóbbi évtized biopszichológusaira, illetve azoknak bio- és patográfiáira hivatkoznom, ezért kívánatosnak tartanám, bizonyos nagy horderejű jogügyletek kötésénél, hogy ne csak az elmebeteg egyének, hanem az ú. n. «normálisok» is szakértő által megvizsgálattassanak, jognyilatkozatuknak indítékaira, lélektani feltételezett-ségére, az abba való hiánytalan belátásra. Egyelőre azonban elmeszakértői gyakorlatom hatása alatt, ezt az óvatossági intézkedést csak a jogügyleteknek bizonyos csoportjára: *a végrendelkezésre és az ajándékozási szerződésekre* kívánám limitálni akkor, ha azoknak jogtárgya nagyobb értéket képvisel és ha ezen szerződések az előrehaladott öreg korban kötöttek meg, tehát az életnek egyik kritikus fázisában, amelyben nem ritkán a túlos involúció az egyének környezetétől való függését, befolyásolhatóságát kóros fokra emeli. A lelki magatartásnak sajátosságai azonban az elbírálást, különösen utólag, rendkívül megnehezíti. Ilyenkor ugyanis a köznapi munkasablonok, közhelyszerű beszédfordulatok, kifejezési módok, szokványos, szinte mechanikussá vált ténykedések, mint reprodukív műveletek legtöbbször maradnak érintetlenek és a teljesen ép intelligenciának látszatát keltetik, nemcsak laikusok, hanem sokszor még felületesen észlelő szakértők előtt is. Ezenkívül gyakran tapasztalom, hogy az ilyen egyének beszélgetéseinek rendjén, a hozzáintézett kérdéseknek, válaszoknak impulzust adó, irányító, szabályozó befolyása alatt viszonylagos rendezettségüket, társításuknak logikai menetét megőrzik, — míg magukra maradva és főleg írásos megnyilatkozásaikban — emlékezésüknek, értelmi gyengeségüknek kiesései, képzetkincsüknek elárvulása, a motívumok dologi és szubjektív értékeinek félreismerése, önálló termelésre való készségüknek teljes hiánya, kezdeményező képességüknek elvesztése, sőt esetleges téveszmék is a maguk teljességükben bemutatkoznak. Az aggkori involúcióban levő egyéneknek egyébként a felfogás, figyelem és tájékozódásnak zavara gyakran hullámszerűen ingadozik. Ezért lehetséges, hogy a tanukkal való érintkezés idején jellemző elmebeli kórságok alig vannak jelen, míg a szerződés időpontjában annál súlyosabban mutatkozhatnak. Az is megnehezíti az utólagos elbírálást, miszerint az ilyen egyéneknek megjegyzőképesége, illetve a közelmultra való emlékezésbeli diszpozícióik sokkal defektuózusabbak, mint a régmultra vonatkozók, ami könnyen keltetheti tanuk előtt az értelmi intaktság látszatát. Egyébként már nem egy ízben jelentkeztek nálam végrendelkezés előtt — praeventív célból — egyének, akiknek lelki normalitását senki kétségbe nem vonta.

Tetemes segítséget jelentene továbbá az esetek jórésztében az ítéelő bíróra, ha a «*jogellenes fenyegetés*» (Magánjogi Törvénykönyv 1006. és 1007. §-ai) esetében az elmeorvosszakértő rendszeresen meghallgattatna. A jogellenesen fenyegetett fél szerződési akarata csak úgy volna elbírálható, ha szakértő elemző vizsgálata és az egyéni előzményi adatok ismerete a jogi értelemben vett «*lelki kényszer*»-nek (vis compulsiva) nagyságát megközelítően lemérni engedné. Míg egy neuropátiásan önbizonytalan, az elégtelenség érzése és a túlkompensációs törekvés által teremtett lelki helyzetek ellentétpárja között ingadozó egyénnél már kevesebb érzelmi és akarathangsúllyal jellegzett befolyások is, a kritikai gondolkodásnak bénítása tekintetében, korlátlan effektusra számíthatnak (l. a *Kretschmer*-féle hipobuliás mechanizmusokat), addig kevésbé impresszionábilis, fegyelmzett, logikus és a valódiság

formációihoz igazodó, «*érett*» gondolkozás mellett még sokkal durvább hatások sem iktatják ki a jogügyleti akaratot. A felhozott extrem példák között számos átmenet lehetséges.

Már először 1922-ben, a Magyar Elmeorvosok VII. értekezletén, hangsúlyoztam a *bírák pszichológiai kiképzésének* szükségességét. Azóta a kiváló német pszichiáter: *Aschaffenburg* is (Archiv f. Psychiatr. Bd. 74. S. 169. 1924.) sürgeti a bírának lélektani kiképzését. Nem biológus-klinikusokat szeretnék a bírák közül neveltetni, hanem csupán azt célzom, — a kölcsönös könnyebb megértésen kívül — hogy az ítéelő bíró a mi szaktudományunk működési határait jobban lássa, a feladatokat ehhez mérje és talán így az eredményeket is jobban értékelje. *Dr. Benedek László.*

Szigorított dologház és mellékbüntetések.

A II. Bn. köztudomás szerint szorosan meghatározza, hogy pénzbüntetést mint mellékbüntetést mikor *kell* (3. §. 2. bek.) és mikor *lehet* (3. §. 3. bek.) alkalmazni a bíróságoknak.

Ezért a «*Jogtudományi Közlöny*» 60. évf. 11. szám 100. oldalán kifejezésre juttatott ama törvénytárgyat, mintha szigorított dologházbautalás mellett, pénzbüntetést mint mellékbüntetést *eleve nem lehetne kiszabni*, nem tartom helyesnek: — még pedig annál kevésbé, mivel a II. Bn. ama eshetőséget, mikor pénzbüntetést mint mellékbüntetést *nem szabad* kiszabni, *expressis verbis* sehol sem említi; — a kötelező és lehető esetekre vonatkozó, pozitív fentérintett e kötött jogszabályokból általános negatív törvényes formulát restrictive meg nem konstruálhatunk; legfeljebb adott alkalmakkor, a pénzbüntetés, mint mellékbüntetés kiszabása szükséges, illetve lehető voltának hiányát észlelhetjük.

Hogy így van ez, kitűnik egyrészt abból a törvényhozói felfogásból, miszerint a jövedéki kihágásokra vonatkozóan 600/1925. P. M. számú rendelet joghatályát nem kívánta a II. Bn. bolygatni (20. §. 1. bek.), a mellékbüntetések kötelező kiszabása tekintetében; másrészt pedig a 20. §. 2. bek. és 21. §. 1. bek. egybevetésével az adócsalások esetében is kötelezőnek veszi a pénzbüntetésnek mint mellékbüntetésnek minden esetben való kiszabását.

(Utóbbi mellett foglalt álláspontot: *Finkey Ferenc* koronaügyész helyettes «*A kir. ügyészség teendői az új Büntetőnovellával kapcsolatban*» című tanulmányában a 11. oldalon; *Horváth Dániel* igazságügyminiszteri tanácsos: «*Az új Büntetőnovella két rendelkezésének értelmezéséről*», a *Budapesti Hírlap* 1928. évi március hó 25. napján megjelent számában közölt cikkében; *Dr. Balogh István* kir. főügyész helyettes: «*Néhány szó a II. Bn. 20. §-a 2. bekezdésének értelmezéséről*», *Magyar Jogi Szemle*, IX. évf. 6. számában 227—232. oldalakon elhelyezett értekezésében; viszont *ellene*: *Degré Miklós* budapesti kir. táblaelnök: «*Az új Büntetőnovella zsebkönyve*» című művében 65. oldalon és *Bóth Péter* kir. ítéletábrái bíró a «*Magyar Jogélet*» 1928. évi októberi számában megjelent cikkében.)

Az eddigi rövid gyakorlatot figyelve: a bíróságok adócsalások esetében főbüntetésként szereplő pénzbüntetések mellett is *minden esetben* pénzbüntetést mint mellékbüntetést szabtak ki egyúttal, miáltal éppen a II. Bn. elgondolásához híven különös fiskusi érdekeket juttattak hangsúlyozottan kifejezésre. Ha tehát adócsalás büntetési és vétségei, valamint a jövedéki kihágások tényállásainak megvalósulásakor, az eddigi gyakorlat *kötelezőleg* szabja ki a pénzbüntetést, mint mellékbüntetést: s ez a gyakorlat igénytelen nézetem szerint a törvényhozó felfogásának és a törvény helyes magyarázatának is megfelelő:

akkor arról, hogy bármely eshetőség mellett, így bár a szigorított dologházbautalás esetében, eleve kizártnak tekintsük a pénzbüntetés mint mellékbüntetésnek az alkalmazását — ellenkeznek a most kifejtett törvényes állásponttal. Ugyanis elképzelhető és a gyakorlatban előfordulhat, hogy a II. Bn. 36—38. §-aiban megkivánt összes feltételeknek megfelelő bűnöző, egyéb büncselekményei nyomában, *többek között* adócsalás büntetést vagy vétségét, illetve jövedéki kihágást is elkövetett: mely utóbbi büncselekmények miatt, praemissáink értelmében pénzbüntetés, mint mellékbüntetésnek kiszabására is föltétlenül szükség van. A contrario: nem lehet arra az álláspontra helyezkedni, hogy csupán azért, mert valaki más büncselekmények sorozatában véletlenül adócsalást vagy jövedéki kihágást követett volna el, ez okból az illető a megrögzött, a társadalomtól izolálható bűnözők közé

sorolható ne lenne, illetve vele szemben szigorított dologház alkalmazásától el kellessen tekinteni. Alig lehet tehát más következtetésre jutnunk, — s azt hiszem ez a törvény helyes magyarázatát is fedi — hogy a pénzbüntetésnek mint mellékbüntetésnek alkalmazása vagy mellőzése, e vonatkozásban különösképpen nincs összefüggésben bármely főbüntetesképpen kimondott szabadságvesztéssal. Mérvadó *általánosságban* e tekintetben a II. Bn. elől hivatkozott világos alternatív rendelkezése.

Ne zavarja meg e tiszta jogi fogalmi körünket az, hogy a II. Bn. 3. §. 2. bek.-nek szövegezése azt mondja: «szabadságvesztéssal együtt, mellékbüntetésként pénzbüntetést kell alkalmazni...»; viszont meg a 36. §. 1. bek. következőképpen szól: «a bíróság ítélettel *határozott tartamú szabadságvesztéssal* büntetés nélkül, szigorított dologházba utalja azt a büntetést...»; s ekként első pillantásra úgy tűnik fel, mintha a szigorított dologházba utalás alkalmával, szabadságvesztéssal büntetés nélkül történnék az ítékezés: s ezért pénzbüntetés már ama okból nem volna mellékbüntetésként alkalmazható, mert hiszen a szabadságvesztéssal büntetés kiszabása, mint annak előfeltétele szintén elmaradt. Ez hibás okoskodás. A II. Bn. 36. §. 1. bekezdésének fentidézett szövegében nyilván nem a «szabadságvesztéssal büntetésen» van a törvényhozó hangsúlya, hanem a «határozott tartamú» jogi fogalmon, mely utóbbinak éppen ellentétként kívánja kiemelni, a felfelé való időtartamában, ítékezés alkalmával meg sem határozható szigorított dologház modern intézményét.

(Olyan volna ez okoskodás, mintha a legislatorius felfogással ellentétben a II. Bn. 30. §-ban említett nyilván törvényszéki «egyesbíró» egy kalap alá vennék a szintén egyesbíró járásbíróval.)

Egyébként is hová sorozzuk a szigorított dologházba utalást, ha nem a szabadságvesztéssal büntetések közé? Hiszen az a személyes szabadságjogot korlátozó, büntetésjellegű intézkedés leghatékonyabb fogalmi kellékeit tartalmazza. Lényegében ide sorozza maga a törvény is, mely annak végrehajtását a fegyházbüntetéssel azonos jogkövetkezményekkel látja el (41. §.). És bár a «szigorított dologház» a törvény szövegében a «büntetés» szűkebb fogalmi kört megjelölő szócskát nélkülözi: talán annak különleges fogalmi komplexumát kidomborítandó, — azt a törvényhozó szándékosan hagyta el — azonban mindjárt a III. fejezet miniszteri indokolásának 2. bekezdésében kifejezetten megtalálhatjuk, hogy a szigorított dologház oly *büntetés*, amely a megrögzött bűnözők ártalmatlanná tételére és velük szemben a társadalom megvédésére hivatott.

Reá akarok mutatni e kérdésnél, ama aggódalmas álláspont megoldására, hogy mi lesz a végre nem hajtható és szigorított dologházba utalás mellett kiszabott pénzbüntetéssel? Az átváltatás kérdésére e vonatkozásban a II. Bn. 8. §. 2. bek. szerint azzal lehet válaszolni: «nec mentio fiat»; mert életfogytig tartó fegyház, továbbá 15 évi vagy ennél hosszabb ideig tartó szabadságvesztéssal büntetés mellett kiszabott pénzbüntetést, behajthatatlansága esetében, szabadságvesztéssal büntetésre átváltatni *nem lehet*.

Kétségtelen jogi tény az, hogy a szigorított dologházzal súlyosság szempontjából, csakis az életfogytig tartó fegyház konkurálhat; bár gyakorlatban azt sem tartom lehetetlennek, hogy maga a szigorított dologház — annak alsó limise is bármely mértékben lévén meghatározható — valójában hosszabb ideig tartson, mint az életfogytig tartó fegyház végrehajtása. (Btk. 48. §. 1. bek.) Így tehát a szigorított dologházba utalást, *teoretikusan*, mindenestre a meghatározott tartamú szabadságvesztéssal büntetésnél *súlyosabb* büntetésnek kell tekinteni: akkor pedig a kiszabott pénzbüntetést szabadságvesztéssal büntetésre átváltatni nem lehet, hanem behajthatatlan marad, ha arra elítélt vagyona fedezetet nem nyújtana. Azonban nem jelenti ez az ítélet bizonyos részben való végrehajthatatlan voltát, hanem a rendkívül súlyos, hosszú ideig tartó szabadságvesztést elszenvedettek szociális irányú törvényes favorizálását.

Egyébként eme teoretikus fejtegetésnek a gyakorlatban csupán ama haszna lehet, miszerint abból kiviláglik, hogy a szigorított dologházba utalásra megérett bűnöző, ha vagyonos, pénzbüntetéssel is sújtható mellékesen és bizonyos körülmények között — miként fentebb érintettem — büntetendő is; valójában pedig bíróságaink, éppen a II. Bn. elgondolásának helyes értelmezésével, adott esetekben a szigorított dologház mellett pénzbüntetést bizonyára csak akkor fognak kiszabni, mikor az, legalább az ítélethozatalkor, föltétlenül behajthatónak is mutatkozik.

* *

A Jogtudományi Közlöny fent hivatkozott számában a Cikk-író Úr hiányosnak véli a törvény rendelkezését a tekintetben is, hogy a hivatalvesztésnek és a politikai jogok felfüggesztésének kezdő idejét a II. Bn. nem határozza meg. Erre azonban a Btk. 57. §. 2. bek. szerint semmi szükség sincs, mert nyilvánvaló, hogy az a szigorított dologház mint szabadságvesztéssal büntetésnek, elévülés (erről külön cikkben szólok) esetében pedig ennek befejeztével kezdődik. De lehetetlen is volna a felső határában nem tudott szabadságvesztéssal büntetés tekintetében ily jogszabályt alkotni. Annak a körülménynek a megállapítása, hogy a szigorított dologházi őrizet mikor ér valójában véget, csupán végrehajtási technikai kérdés lehet, mely az eddigi miniszteri rendelet szerint követett gyakorlat részbeni kiegészítésével (módosításával) akként lesz keresztülvihető ebből a szempontból, hogy a *szigorított dologházba utaltak politikai jogai gyakorlásának időbeli felfüggesztéséről* a törvényhatóságok illetékes első tisztviselőit nem a büntetés foganatbavételekor és nem a kir. ügyészségek fogják értesíteni, (mikor is a meghatározott tartamú szabadságvesztéssal büntetésnek befejezése nyomban a vonatkozó ítéleti rendelkezésnek közlésével, automatikusan kiszámítható volt), hanem a II. Bn. 42. §. értelmében a 8200/1928. I. M. számú rendelettel *kijelölt országos büntetőintézet igazgatósága fogja ezt a jogsegélyt a feltételes szabadságrabocsajtás eredményes letelle után teljesíteni*.

(Külön kérdés, hogy a netáni szökés esetében a mellékbüntetés hatályának kiindulópontját megállapító elévülés mikor következik be.)

Dr. Zöldy Miklós.

A fiduciárius ügylet a Magánjogi Törvénykönyvben.

I.

A M. M. T. javaslatának a korábbi tervezetekkel szemben mutatkozó új rendelkezései sorában elméleti és gyakorlati szempontból a legfontosabbak közé az újonnan beiktatott 1000. §. sorolható. E szakasz kimondja azt, hogy «oly szerződés, amellyel az egyik fél valamely vagyontárgyat bizalmi viszony alapján azzal a kikötéssel ruház át a másik félre, hogy ez az átvett vagyontárgyat meghatározott körülmények között visszaszolgáltathatni köteles, kétség esetében nem esik a színlelt szerződéssel egy tekintet alá».

A szakasznak első pillanatra nem sokat mondó, negatív irányú szövegforgalmazása azt a nagyjelentőségű intézkedést foglalja magában, hogy a M. M. T. ezzel a *fiduciárius ügyletet a jogrendszerünk által elismert ügyleti formák közé sorolja*. Ez elismerés formája az, hogy az 1000. §. kiemeli a fiduciárius ügyletet a színlelt ügyletek sorából. Kétségtelen ugyanis, hogy a fiduciárius ügyletben van egy bizonyos, annak természetéből szükségképpen fakadó belső ellentmondás, az ügylet lényege és annak megjelenési formája, vagyis az általa teremtett gazdasági és a jogi szituáció között. A fiduciárius ügylet természeténél fogva más köntösben jelenik meg, mint ami materiálisan a lényegnek megfelel, szinte azt lehetne mondani, hogy a fiduciárius ügyleti forma voltaképpen más jogügyletet palástol. A fiduciárius ügyletnek kétségkívül megvan a színlelt ügylettel való az a közös tulajdonsága, — amit Endemann emel ki — hogy belső és külső oldaluk különböző. De a mellett, hogy ez ügyleteket a Janus-arculat jellemzi, megállapíthatjuk azt, hogy a fiduciárius ügylet természeténél fogva mégsem lehet a színlelt ügyletek közé sorolni. A fiduciárius ügyletnél a felek a szerződést nem kötik színleg, mint ahogyan arról a T. 999. §. első bekezdése beszél. A fiduciárius vagyonátruházást a felek tényleg és komolyan akarják. De a színlelt ügyletek ama másik csoportjába sem tartozik voltaképpen a fiduciárius ügylet, amelyekről a 999. §. második bekezdése szól: a dissimulált ügyletek körébe, melyeknél a felek akarata más jogügylet elpalástolására irányul. Ilyen ügyletelpalástolással nem állunk szemben a fiduciárius ügyletnél. A vagyontárgy átruházása, ha közvetett célokat szolgál is, itt valójában nem palástoló ügylet, azt a felek — éppen az elérni szándékolt biztosítékszerezés végett — komolyan akarják.

A fiduciárius ügylet fogalmának jogi analízise már maga is azt az eredményt tünteti fel, hogy ez ügyletforma nem tartozik a színlelt ügyletek sorába. Amikor a M. M. T. 1000. §-a megállapítja a fiduciárius ügyletről, hogy az kétség esetében nem esik a színlelt szerződéssel egy tekintet alá, úgy ezzel voltaképpen

e nemleges körülmény megállapításában rejlő célzat az volt, hogy a fiduciárius ügyletet, melyet jogrendszerünk eddig el nem ismert, kívánta legalizálni, részére a polgárjogot megadni.

S teszi ezt jogtechnikailag a legegyszerűbb és legóvalosabb formában, megnyitja a sorompót ez ügyletforma előtt, akceptálja annak létezését, elhárítja az ügylet jogi elismerése szempontjából támasztható aggályokat. De megelőgszik e negatívummal és a pozitív irányú szabályalkotást mellőzi.

Az 1000. §. szövegéből, konstrukciójából, az előző szakaszhoz való viszonyából világosan folyik, hogy a M. M. T. nem kívánta a fiduciárius ügylet fogalmát, körét, az annak kapcsán felmerülő jogokat és kötelezéseket s azokat a messzemenő változtatásokat, amelyeket ez ügyleti forma elfogadása a jogélet számos vonatkozásában jelent, részletes szabályozása körébe vonni. Hogy az ügyletet az 1000. §-ban körülírt keretek között a szerződő felek miként formulázzák, a részleteket hogyan körvonalazzák, azt a tervezet reájuk bizza. Legfeljebb majd a bírói gyakorlatnak lehet módjában a M. M. T. által elismert ügylet körül a gyakorlati alkalmazásban felmerülő hézagokat kitölteni.

Az első kérdés, mely e gyakorlatilag is oly nagy jelentőségű ügyleti forma jogi elismerése kapcsán felmerül, kétségtelenül az, vajjon helyes-e azt közelebbi szabályozás nélkül útjára bocsátani s reábizni a bírói gyakorlatra a határok megvonását, az intézmény kiépítését, úgy mint ezt a német példa mutatja. Avagy nem lenne-e helyesebb, ha már a fiduciárius ügyletet be akarjuk vezetni, annak részletes törvényes szabályozására gondolni. Itt meg az angol példára lehetne elsősorban hivatkozni. Kevés kérdés van, amellyel az angol törvényhozás annyit foglalkozott volna, mint éppen a trust fiduciárius ügyleti formájának rendezésével. A XIX. század folyamán több mint harminc törvény rendelkezik e kérdésben, az utolsó részletes törvényi szabályozás 1925-ből való.

II.

De még mielőtt arra a kérdésre adnók meg a választ, hogy a fiduciárius ügyletet mikép iktassuk jogrendszerünkbe, egy előzetes kérdéssel kell tisztába jönnünk. Mit jelent ez ügyleti forma bevezetése, milyen előnyöket és hátrányokat várhatunk tőle s ehhez képest a mellette, vagy az ellene szóló szempontok bizonyulnak-e tulnyomóaknak.

Hogy ezt a szaldót megvonni tudjuk, azzal kell elsősorban tisztában lennünk, hogy a fiduciárius ügyletnek mi a valódi reális tartalma. Az 1000. §. ezt csak körülírja, utal reá, de nem definiálja. De a körülírás nyilvánvalóan a német joggyakorlatban kialakult fiduciárius ügyleti formára, a Sicherungsübereignung, a biztosíték-szerzés céljából történő tulajdonátruházás intézményére utal és így ez ügylet fogalmi körét is az ott kifejecesedett jogelvek alapján kell megvonnunk.¹ A biztosítéknyújtás céljából történő tulajdonátruházásáról, mint fiduciárius ügyletről a német bírói joggyakorlat szerint akkor beszélhetünk, ha valaki hitelezőjének biztosítása végett valamely vagyontárgyat bizalmi viszony alapján és ily értelemben való felhasználására (zu treuen Händen) olyképp ruház át, hogy a hitelező valóban tulajdonossá válik, az azt megillető összes jogosítványokkal. A bizalmi viszony alapján tulajdonjogot szerző fél (Treuehmer) a jogait a saját nevében gyakorolhatja ugyan, de nem a maga egyoldalú érdekében, hanem mindig az átruházó fél (Treugeber) érdekeire való megfelelő figyelemmel. Maga az átruházott vagyontárgy rendszerint csak jogilag, nem pedig gazdaságilag válik ki az átruházó vagyonából. Lényegileg és az egymás közötti viszony szempontjából ilyképp a kézizálog nyújtásához hasonló helyzet alakul ki, azzal a különbséggel, hogy a biztosítékul szolgáló tárgy nem adatik át a hitelezőnek, annak lekötése kifelé felismerhető módon nem vitetik keresztül, mint ahogyan ezt a kézizálogként való lekötésnél a publicitás szempontjának érvényesítése megkívánja, itt a biztosítéki átruházáshoz a konstitutum possessorium is elegendő. A biztosítéki átruházás természetéből és céljából folyik azután az ügylet lebonyolításának az a további mozzanata, hogy a biztosítéki tulajdont szerző hitelező

¹ Az angol jogban a trust jogintézménye a méltányossági jog körében megkülönböztetetten nagy szerepet játszik. Az angol jogrendszerrel a mi jogunk egész felépítése oly fundamentálisan különbözik, hogy az angol jogintézmény közelebbi taglalását itt feleslegesnek tartjuk.

kötelezettséget vállal arra nézve, hogy ha követelése kiegyenlített nyer, úgy a tulajdont visszaruházza a biztosítékot nyújtó félre. A biztosíték céljából való tulajdonszerzés bizalmi természetéből folyik, hogy a tulajdonjogot szerző fél voltaképpen reábizott tulajdont szerez, amennyiben mindenkor az átruházó érdekeire való figyelemmel és a kellő gondossággal tartozik jogait érvényesíteni.²

A tulajdonjogot nyerő fél e jog alapján felléphet azokban a kritikus esetekben, ahol a biztosítékszerzés gyakorlati jelentősége a leginkább előtérbe lép: a biztosítéki tulajdont átruházó adósának gazdasági megroppanása esetén. E tulajdonjogi cím megadja az alapot harmadik személyek által vezetett végrehajtásoknál az igényper megindítására, csőd esetében a külön kielégítési jog érvényesítésére.

III.

Hogy a biztosítéki tulajdonátruházást jelentő fiduciárius ügylet bevezetésének szükségességéről helyes képet alkothassunk, nézzük meg, mit jelent ez intézmény a gyakorlatban.

Előnye kétségtelenül az, hogy az ingóvagyon mobilizálását, annak hitelbiztosítékul való felhasználását messzemenően lehetővé teszi. Aki ingóit ily célokra lekötí, nem kerül abba a helyzetbe, hogy azok használatában korlátozottnék, úgy mint kézizáloglekötés esetében. A biztosítéknyújtásnak a kifelé fel nem ismerhető volta nagy könnyebbséget jelent az adós számára abban a tekintetben is, hogy e lekötés teljeseen díszkréten, kifelé fel nem ismerhető módon lévén keresztülvihető, ily lekötés folytán az adós hitelképessége egyéb vonatkozásban mit sem szenved.

Ha azonban az érem másik oldalát, az ily átruházások folytán beálló érdekveszélyeztetéseket nézzük, úgy bátran állíthatjuk, hogy mindaz, amit mint előnyt lehet kiemelni, egyéb vonatkozásokban, de még sokkal fokozottabb mértékben, mint súlyos hátrány jelentkezik. A biztosítéki tulajdonátruházás intézményének veszélyeiről Németországban egy könyvtára valót írtak össze. A gazdasági viszonyok kritikussá válta esetén e panaszok hevesen megújulnak, jogi és gazdasági lapok tele vannak ily felszólalásokkal, a legelőkelőbb gazdasági érdekképviseletek gyökeres változást, lehetőleg ez intézmény teljes eltörlését sürgetik. A panaszok lényege az, hogy rosszhiszemű adósok e fiduciárius ügylet útján minden fedezeti alapot elvonnak hitelezőik elől. Kifelé mint komoly vagyontételekkel rendelkező alanyok reprezentálódnak, s kritikus időkben kiderül, hogy voltaképpen mindabból, am hitelképességük alapját képezte, semmi sem az övék, minden átruházott az egyik hitelezőre — nemcsak a jelenlegi, de még a jövőben megszerzendő árukészlet is. Minthogy pedig az ily átruházás semmiféle alakszerűséghez kötve nincs, a károsult hitelezőben gyakran él az feltevés, hogy bizony ilt egy utólag konstruált, rosszhiszemű, fiktív vagyonelevonással áll szemben.

Igaz, hogy a német bírói gyakorlat következetesen és céltudatosan igyekszik védelmet nyújtani a többi hitelező megkárosítására irányuló, rosszhiszemű biztosítéki tulajdonátruházások ellen. A jó erkölcsökbe ütközőnek és így hatálytalannak tekinti

² A Treuhand, e bizalmi viszony speciális jogi természetéből számos probléma adódik, melyeknek még csak érintése is messze túlhaladná e közlemény kereteit. Csak egy legprimerebb kérdésre mutatnék itt rá: az elnevezésbelire. A Treuhand egész fogalmi körének magyar elnevezése hiányzik. Ha nem is osztom azt a sokak által vallott tételt, hogy ha egy nyelvben nincs meg egy megfelelő elnevezés, itt az a mögött rejlő fogalom is hiányzik, bizonyos, hogy a modern gazdasági ügyletformáknak nálunk relatíve későbbben való jelentkezése szolgáltatja magyarázatát kötelmi jogunk elhanyagoltabb voltának magánjogunk többi ágához képest s hogy leginkább itt érvényesül a külföldi jogszabályok recepciója. A Treuhand fogalma gyakorlati alkalmazása érvényesül már jogéletünk számos vonatkozásában, ha az arra vonatkozó jogszabályok, sőt elnevezés kérdésében nincs is meg még a kialakult egyöntetűség. Szerintünk mindig «bizalmi» viszonyról kell beszélni. Egyik újabb kúriai ítélet «hű kézről» (Treuhand) beszél. (P. IV. 1443/1928.) A szószerinti fordítás nem szerencsés. Treu ugyan szószerint hű, de a Treuhand fogalma többet rejt magában a hűségnél, a mások érdekeinek figyelembevételére, a gondosság kifejtése szempontjából. Ezt sokkal inkább közelíti meg a «bizalmi» elnevezés. A Treuhänder helyes magyar elnevezésének pedig a bizalmi gondviselő nevet látnánk. Ez nem szószerinti fordítás, de annál helyesebben adja vissza a valódi értelmet. (K. e. rendeletünk 8. §-a is telekkönyvi gondviselőről beszél egy tipikusan Treuhänder funkció ellátásával kapcsolatosan.)

a tulajdonátruházást, hogyha az egyik hitelező részére történt lekötés folytán az adós abba a helyzetbe jut, hogy a többi hitelezőit már nem tudja kielégíteni, és ennek a körülménynek az átruházó ügyletet létesítő felek tudatában voltak. A jóhiszeműség ellen szól az a körülmény, ha a felek az átruházás titokban tartásában egyeztek meg, valamint ha a biztosítéknyújtás terjedelme nem áll arányban a tartozási összeggel. Semmisnek tekinti a bírói gyakorlat a biztosítéki átruházást abban az esetben, hogyha annak folytán adós gazdaságilag csak látszatexistenciával bír, kifelé megfelelő vagyonnal rendelkezőnek mutatkozik azért, hogy hitelt szerezzen és többi hitelezőit megkárosítsa.

Bizonyos, hogy a bírói gyakorlat e tendenciája védelmet jelenthet az e fiduciárius ügylettel üzött kézzelfoghatóan rosszhiszemű machinációk ellen. Nem segíthet azonban oly esetekben, amikor az érdekvészélyeztetés ez intézmény természetéből s nem az ügyletkötő felek különösen rosszhiszemű, mások megkárosítására irányuló dolosus eljárásából folyik. Mert a legnagyobb veszélyek éppen a fiduciárius ügylet alapvető jellegéből erednek. Mint erre Hellwig: Gläubigernot című művében helyesen rámutat, a kézizálognál érvényesülő publicitás elvét hagyja itt a bírói gyakorlat figyelmen kívül, azt a szempontot, amit egyébként a német polgári törvénykönyv követ, hogy tudniillik a forgalom biztonságának szempontját elébe kell helyezni a kisemberek hitelszükségletének. Kétségtelen, hogy a forgalom biztonságát a titokban végbemenő fiduciárius ügyletek a legmesszebbmenően aláássák.

IV.

Egybevetve előnyt és hátrányt, gazdaság- és jogpolitikai megfontolások a fiduciárius ügylet bevezetése mellett vagy ellen szólnak-e?

A felhozott aggályok nálunk előrelátható jelentkezési lehetőségei meggyőződésem szerint kellően alátámasztják ez ügyletforma bevezetése elleni álláspontomat. Nálunk előreláthatólag az ellenállóképesség egy oly visszaelési lehetőségeket nyújtó intézménnyel szemben, mint a biztosítéki tulajdonátruházás, még sokkal gyengébbnek fog mutatkozni, mint Németországban. Pedig ott is rengeteg panasz hangzik fel.

S hogy e veszély tudatában helyesebb a kísérletezéstől is tartózkodni, azt Ausztria példája is csak erősítheti. Dacára az osztrák jogfejlődés azon tendenciájának, amely a német jogélethez való közeledés irányában halad, a biztosítéki tulajdonátruházást az osztrák joggyakorlat nem vette át, sőt ellenkezőleg, a biztosítéki átruházással szemben a zálogjogi ügyletforma védelmében oly messze megy el az osztrák legfelsőbb bíróság, hogy egy újabb döntésében a követelések oly átruházását, ahol az csak formális jellegű, adós értesítése elmarad, a követelések felett továbbra is az átruházó rendelkezik, ő inkasszál, az eredeti követeléseket másokkal cserélheti, kifelé tehát mint a követelés ura jelentkezik, joghatályosnak el nem ismeri, minthogy itt szerinte voltaképpen elzálogosításról van szó, melynek alakszerűsége keresztülvendő, hogy az elzálogosítás megtörténtéről mindenki könnyen meggyőződhesen.

A mi viszonyaink között nemcsak a hitelezői érdekvédelem, hanem a közhitel magasabb szempontjai is a mellett szólnak, hogy az ingók lekötésénél tartsunk ki a publicitás elvének érvényesítése mellett s e fiduciárius ügylet életbeléptetése által ne nyujtsunk tág kaput a visszaelési lehetőségeknek.

Dr. György Ernő.

Enrico Ferri előadása Perugiában.

Enrico Ferri, a büntetőjognak tanára a római egyetemen, új iskolát képvisel a büntetőjog elméletének terén, amelyet pozitív büntetőjogi iskolának, vagy induktív irányúnak is nevez, ellentétben a mai tételes törvények alapjául szolgáló úgynevezett klasszikus iskolával szemben. A büntetőjog eme kiváló elméleti és egyszerűsmind gyakorlati művelője — mert mint védőügyvéd is működik — augusztus havában tartott előadást Perugiában, az idegenek részére rendezett egyetemi előadások során. Az új olasz büntetőjogi törvénykönyv javaslata részben Enrico Ferri tanainak alapján épült fel és így számolnunk kell azzal a ténnyel, hogy a jövőben Olaszországban a gyakorlati büntető igazságszolgáltatás új utakon fog haladni.

Enrico Ferri előadásában a normális ember fogalmából indul ki és ezalatt azt érti, aki alkalmazkodik az életviszonyokhoz. Ezzel szemben a büntetett nem alkalmazkodik, hanem az életért folytatott küzdelemben megtámadja társainak életét vagy az élet valamely megnyilvánulását. A bűncselekmény elválaszthatatlan az élettől és az élet ellen tör, a nélkül azonban, hogy mindig ölésre gondoljunk. Az olasz statisztika szerint az ország 40 millió lakosára a feljelentések szerint évenként fél millió büntetett és vétség és fél millió kihágás esik. Önként kínálkozik tehát a kérdés, mi az oka, hogy 39 millió lakos ellen feljelentés nincsen és 1 millió a büntető törvénykönyvbe ütköző módon jár el. Mi a bűncselekmény oka?

Korok, országok, vidékek, társadalmi és politikai sőt a technikai viszonyok változása szerint a bűncselekmények is változnak. Régebben az emberölés és az ingatlan elleni bűncselekmények voltak gyakoriak, ma ezeknek a száma jelentékenyen apadt, de ezzel szemben emelkedett az ingóságok ellen elkövetett bűncselekmény. Az emberek értékesebb ingóságokat szereztek és több lett a lopás. Fejlődött a technika, megjelent a gőzvasút és a gőzhajó s eltűnt az útonállás és a tengeri kalózkodás, amelyek a régi postakocsi és vitorlánhajó korában napirenden voltak. Tovább fejlődött a technika, napról-napra nagy tért foglal az automobilal való közlekedés és emelkedik erősen az ember élete és testi épsége ellen gondatlanságból elkövetett bűncselekmény. A déli államokban több az ölési eset, mint északon, de kevesebb a premeditált esetek száma. Más a város és más a vidék gyakori bűncselekménye. A középkorban a párbaj hozzátartozott a társadalmi viszonyokhoz, amikor a középkor elmúlt, a párbaj bűncselekmény lett. Amikor megjelennek a gépek, felszerelik a nagyüzem gyárait, amikor kifejlődik a kapitalizmus, ismét mások lesznek a bűncselekmények. Nemcsak az egyének, de a társadalmi osztályok jutnak egymással ellentétbe az életért folytatott küzdelemben. Ez a történelmi hullám a francia forradalommal indul meg és a világháborúhoz jut el. A fascizmus már felismerte ezt a folyamatot és bíraskodni kíván nemcsak az egyének, de a társadalmi osztályok közötti összeütközések esetében is. A sztrájk Olaszországban tilos, de a fascizmus hatósági szervet létesített ama vitás kérdések megoldására, amelyek sztrájkot vagy munkakizárást szoktak előidézni.

Mi az oka annak, hogy bűncselekményeket követnek el, tekintet nélkül arra, hogy változnak a történelmi korok, mások az országok és vidékek, változnak a politikai, társadalmi és technikai viszonyok. Minthogy a kiinduló pont a normális és nem normális ember fogalma volt, Enrico Ferri elsősorban tagadja, hogy csupán a nyomor lenne a bűncselekménynek szülő oka, értve ezalatt a nyomort nemcsak anyagi, hanem erkölcsi vonatkozásban, tehát értve az erkölcsi fogyatékoságot is. Enrico Ferri embert és embert a szerint különböztet meg, mint Kant. Minő az intelligenciája, minő az akarat elhatározása és fizikai s erkölcsi tekintetben miképpen érez, vagy mennyiben érzéketlen. Ebből kiindulva a bűncselekményre azokat tartja képesnek, akiknek az intelligenciája bizonyos fokig alul van, akikben hiányzik a képesség, hogy fizikai és erkölcsi behatásokra úgy érezzenek, mint a normális ember és akikben az akarat erősebb a normálisnál gyengébb. A büntetetlen tehát nem valami erős akaratot, hanem az akarat és akarni tudás gyengeségét látja. Ehhez még hozzá teszi, hogy a bűncselekmény három momentumnak az eredője: 1. a személyes körülmények, 2. a környező természeti viszonyok (hideg, meleg), 3. a társadalmi berendezkedés és elhelyezkedés. Ezekkel a tényezőkkel külön-külön foglalkozva induktív úton arra a tapasztalati igazságra jut, hogy a személyes körülmények között a kor és a nem játszik főszerepet. Az emberi tevékenység eredményességét tekintve, felállítja a tételt, hogy 20—30 év közt rézkorról, 30—40 közt aranykorról, 40—50 közt ezüstkorról, 50—60 közt vaskorról, 60—70 közt ólomkorról és 70—80 közt fakorról lehet beszélni. Úgy találja, hogy a nagyszabású bűncselekmények tettesei a férfiaknál a 45 év körüliek közül, míg a nőknél a 30 év körüliek közül kerülnek ki. A nők kevesebb bűncselekményt követnek el, mint a férfiak, mert sokáig hiányzott a nők emancipációja, még ma sem teljes, nincsen olyan erős részük az életküzdelemben, mint a férfiaknak és e mellett az anyaság tartja őket vissza, ami kevésbé önzővé teszi őket a férfiaknál és e csekélyebb önzés javítja meg a nő bűnügyi statisztikáját.

Mindezzel azonban Enrico Ferri még nem elégszik meg. Szükségesnek találja a büntetéseknél még pontosabb és részletesebb ismeretét. A társadalomnak fenn kell magát tartania és

így részletesen ismernie kell a büntetéseket, akik mint nem normális emberek ezt a társadalmi rendet veszélyeztetik. A döntő súlyt abban látja, hogy ki mennyiben veszélyezteti a társadalmi rendet és ezt szem előtt tartva így osztályozza a büntetéseket: 1. a született bűnözők, 2. az elmebeteg, 3. a szokásosak, 4. az alkalmiak, 5. a szenvedélytől elvakítottak.

A született bűnözők alatt nem azt érti, hogy valaki fátum-szerűen feltétlen bűncselekmény elkövetésére született, hanem hogy megvan benne a hajlam a bűnözésre; hiányzik belőle az intelligenciának, a fizikai és erkölcsi behatások megérzőképességének az a foka, amely a normális emberben megvan. Ilyen előfeltétel mellett a személyes körülmények, a környező természeti viszonyok, a társadalmi berendezkedések és elhelyezkedések könnyen találkoznak nála oly módon, hogy bűncselekményt követ el. Az ilyen nem tudja megérteni a bűncselekmény fogalmát, ami legjobban látható annak a gyilkosnak a szavaiból, aki nem tartja magát büntettesnek, mert nem rabolt és annak a tolvajnak a védekezéséből, aki nem tartja magát büntettesnek, mert nem ölt. Ezek a legveszélyesebbek a társadalomra, mert életük fogytáig kell attól tartani, hogy bűncselekményt követnek el. A veszedelmesség második fokán az elmebeteg állanak. A mai büntetőjogelmélet szerint az elmebetegség megállapítása felmentésre vezet és a netáni elmeegógyintézetbe való elhelyezés közigazgatási útra tartozik. A pozitív iskola szerint az elmebeteg a büntető ítélet bűnösnek mondja ki, megállapítja ítéletileg az elmebetegséget és azután határozatlan időre szóló megfelelő fogvatartást szab ki. A szokásos bűnözők közé tartozik a zsebtolvaj és mások, akik keresetképpen űzik a bűncselekmények elkövetését. Ezeket a társadalmi berendezkedés és elhelyezkedés viszi reá a bűncselekmény elkövetésére, a javulás ezeknél idővel várható és később a társadalom szempontjából teljesen veszélytelenné válhatnak, ha a határozatlan időben kiszabott büntetés során erről meggyőződést szerezünk. Még kevésbé veszélyesek a társadalom szempontjából az alkalmi bűnözők, akikről multjuknál és egyéb körülményüknél fogva feltehető, hogy ilyesmi náluk nem fog ismétlődni. Ide lehet sorolni azt a kocsis, aki 30 évig állott gazdájának szolgálatában, aki ekkor őrizetében hagyott a kocsin valami nagyobb pénzösszeget. A kocsis elhajtott, a pénzt elvitte, később nem mert hazatérni, úgyhogy a csendőrök kerítették elő. Az ötödik csoportba azok tartoznak, akik valami kivételes szenvedélytől elvakítva vetemedtek bűncselekmény elkövetésére, ami lehet szerelem, túlfűtött ambíció, vagy más hasonló. Ezekről leginkább várható, hogy enyhébb büntetés kiállása után, a becsületes élet teréről nem fognak letérni.

Ezek voltak a szándékosan bűnözők, akikről eltérőleg a gondatlanságból bűnözőkre külön négyes csoport állítható fel, szintén a veszedelmesség foka szerint. 1. A legveszedelmesebbek azok, akik azért követnek el gondatlanságból bűncselekményt, mert hiányzik belőlük a képesség, hogy a fizikai és erkölcsi behatásokra úgy érezzék, mint a normális ember. Az ok tehát a rendnél csekélyebb érzőképeség, ami az észnélkül száguldó gépkocsivezetőknél található fel. 2. Ezután sorozandók azok, akik azért követnek el gondatlanságból bűncselekményt, mert nincs kellő szakismeretük, ilyen a nem tanult, nem jártas sebész és a gyakorlatlan soffőr. 3. Kevésbé veszélyesek azok, akiknél csupán szórakozottság a gondatlanságból elkövetett bűncselekménynek az oka és 4. sorozandók azok, akiknél valami egészen kivételes eset idézte elő a gondatlan cselekményt, például betegség miatt átvirrasztott éjszakát, hirtelen jött lesújtó hírt követő kivételes állapot.

Ez a csoportosítás képezi Enrico Ferri elméletének alapját, mert a pozitív büntetőjogi iskola eme csoportoknak a társadalomra való veszélyességi foka szerint kívánja a büntetést súlyosabb, vagy enyhébb mértékben kiszabni. A bűnperben a főszereplő a társadalom legyen és nem a büntettes, mint a mai gyakorlatban is alkalmazott klasszikus büntetőjogi elmélet szerint.

A büntetéseket mindenkor megbüntették, ez hozzátartozott a társadalom önvédelméhez, de az elv, amely szerint a büntetést kiszabták, koronként változott. A vérbosszú a szemet-szemért, a fogat-fogért-féle talió elv után a római büntetőjog a súlyt szintén az okozott kárra helyezi és csak kevésbé veszi figyelembe a szándékot. A középkor önkényes és erőszakos büntető igazságszolgáltatása után, amely a torturában csúcspontig jutott és amelyre azért volt szükség, mert a beismerést tekintették csak teljes bizonyítéknak, a francia forradalom volt a visszahatás, amely az álta-

lános emberi jogok kivívását tűzvévén zászlajára, a vádlottat tette a bűnper főszereplőjévé és ez elméletek alapján felépült bűnvádi perrendtartások mind azt célozzák, hogy az eljárás során a vádlott érdekei megóvassanak és csupán azért feleljen, amit elkövetett.

Nálunk Magyarországon a büntetések kiszabásánál figyelembe veendő a bűnösség fokára befolyással bíró súlyosító és enyhítő körülmények, a II. Bn. 6. §-a szerint a pénzbüntetés összegének megállapításánál a cselekmény alanyi és tárgyi súlyossága veendő figyelembe, az elítélt egyéni, vagyoni és kereseti viszonyai mellett. Hogy ettől a felfogástól milyen távolság választja el a pozitív büntetőjogi iskola elméletét, ahhoz az előadottakon kívül egyébre ne terjeszkedjünk ki. De időelőtti is bővebb fejtegetésekbe bocsájt-kozni, mert csak a jövő és a gyakorlat mutathatja meg, hogy ez a ma még mentalitásunktól távol álló büntetőjogi felfogás mennyiben válik majd be.

Akárhogy forduljon is a dolog és akármi legyen a büntető igazságszolgáltatás alapelve, örök érvényűek Enrico Ferri szavai, hogy az ép ember jó ember, aki nem bűnözik és hogy az életünk leélésére az egyetlen helyes mód, ami feltétlenül megtermi jutalmát: becsületesen leélni az életet.

Dr. Csépai József.

Szemle.

— Dr. Eugen Schiffer volt német birodalmi igazságügyminiszter, aki a Magyar Jogászegylet és a Nemzetközi Jogi Egyesület magyar csoportjának meghívására december 2-án a német igazságügyről és annak problémáiról előadást tart, nem *homo novus* Magyarországon. Több mint tíz év előtt a szomorú emlékü világháború derekán járt itt mint a német bajtársi szövetségnek egyik vezetője. Akkor sem tartozott a háborús úszítók közé, hanem a szellem fegyvereit hozta és a háború vasgyűrűjében lehetséges nemzetköziségnek volt szószólója, egyike azoknak, akik a császári birodalomban is a mai fiatal Németországnak voltak hírnökei. Mint a demokráciának becsületesen meggyőződéses harcosa került a közigazgatási bírói székből a köztársaság igazságügyminisztériumának élére. Állásában szerzett gazdag tapasztalataiból írta meg a német igazságügyről szóló hatalmas munkáját, amelynek reformprogramja e német átalakulásnak igazságügyi következményeit, a bajokat és az orvosságokat oly államférfiúi magaslatról tárta fel, hogy a német igazságszolgáltatás minden rendű és rangú képviselőjéből, a Reichsgericht és az Oberverwaltungsgericht elnökeitől kezdve, osztatlan tiszteletet váltott ki. Nem kendőzött és nem szépitett, midőn az igazságszolgáltatás sebeire tapintott, de élet-erős optimizmussal mutatott rá a gyógyítás lehetőségeire. Előadása nem csupán a nemzetközi udvariasság parancsára vált ki érdeklődést. Kezdve a Leges Bajuvariorum és Alemannorumtól, Szent István és Szent László törvényeinek forrásaitól, kilencszáz évnek történelmi zivatarain át a magyar jog mindenkor szoros kapcsolatban maradt a német jogfejlődéssel. Ezen a kapcsolaton nem változtatott a világháború tragikus eredménye sem. Igazságszolgáltatásunknak sokféle fogyatékosága, amellyel a jelenben küzdünk, hasonló gazdasági és politikai forrásokból származik, mint azok, amelyeket Schiffer a német Justizkrise eredendő okaként megállapított. Előadásának tehát számunkra nem csupán platónikus jelentősége van és lehetséges, hogy az idegenből érkező orvosprofesszor súlyos szavára talán felfigyelnek azok is, akik a struccoktól elsajátított Coué-módszert követve azt hiszik, hogy a betegségnek leghathatósabb orvossága, ha a betegséget — letagadják.

— **Büntető jogegységi határozatok.** A kir. Kúriának a bűnvádi ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi december hó 7. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni: I. «Meggzúnteti-e az erőszakos nemi közö-sülés büntetőségét az a körülmény, ha a tettes és a sértett között az elsőfokú bíróság jogerőre még nem emelkedett ítéletének kihirdetése után, de a bűnvádi ügyben utolsó fokon eljáró bíróság véghatározatának kihirdetése előtt házasság jött létre? (Vonatköz-ással a kir. Kúriának egyfelől 10,759/1892. B. számú végzésére, másfelől 345/1894. B. számú ítéletére.)» II. «Ha a felmentett, illetőleg

eltélt terhére a kir. ügyészség (ügyészségi megbízott) indítványa folytán újrafelvétel rendeltetett el és a kir. ügyészség (ügyészségi megbízott) az eljárás folyamán a vádat elejti, vagy az ítélet ellen fellebbezettel nem él, átveheti-e a sértett a vád képviselőt, illetőleg élhet-e az ítélet ellen a felmentett, vagy eltélt terhére fellebbezettel? (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől 4890/1902. B. számú, másfelől B. I. 1661/1924. számú végzésére.)» III. «Ha a rendőri hatóság a főmagánvádra teljesített nyomozás iratait a Bp. 99. §. második bekezdése értelmében a vizsgálóbíróhoz tette át, vagy ha a vád képviselőt a kir. ügyészség által történt megtagadása, illetve a nyomozásnak a kir. ügyészség által történt megszüntetése esetében a sértett a Bp. 42. §-a, illetve 101. §-ának utolsó bekezdése értelmében a vizsgálóbírónál a vád képviselőt átvetelére jelentkezett, köteles-e a vizsgálóbíró a magánvádlót felhívni arra, hogy a vizsgálat elrendelése iránti indítványt záros határidő alatt az eljárás különbeni megszüntetésének terhe mellett (Bp. 49. §. utolsó bekezdése) adja be, avagy a magánvádló erre nem kötelezhető, hanem a vizsgálati indítványt — az elévülési időn belül — bármikor joghatályosan előterjeszheti? (Vonatkozással a kir. Kúriának a Büntetőjogi Határozatok Tárába 879. szám alatt felvett B. I. 7325/1925. számú elvi jelentőségű határozatára és a Ppé. 70. §-ának 1. pontjára.)»

A jelzálogjog ranghelyével való rendelkezés egy érdekes kérdést döntött el a budapesti kir. törvényszék, mint felfolyamodási bíróság. Az I—III. ker. kir. járásbíróság végzésének megváltoztatásával, a törvényszék a törölt zálogjog rangsorában kebelezte be az új zálogjogot következő indokolással: Igaz, hogy az 1925 : XV. tc. 6. §-a szerint a törölt zálogjog rangsorában csak az eddigi követelésnél nem terhesebb új követelés biztosítható, e rendelkezés oka és célja azonban az, hogy az új követelés bekebelezésével a törölt zálogjog rangsorában követő jelzálogos hitelezők érdekei sérelmet ne szenvedjenek s biztosítékuk értéke csökkenést ne szenvedjen. Minthogy árverés esetén az egyes zálogjogok sorrendjében a bekebelezett követelések nem a követelést megalapító jogügyletet magában foglaló okirat tartalma alapján, hanem a bejegyzés tartalma alapján, annak terjedelmén belül sorozhatók s elégíthetők ki, nyilvánvaló, hogy annak elbírálásánál, vajjon az új zálogjog a fenti tc. értelmében a törölt zálogjogok rangsorában jegyezhető-e be, nem az okirat szerint vállalt kötelezettség mérve, hanem az okirat keretén belül előterjesztett bekebelezési kérelem terjedelmébe vizsgálendő s ha a törölt zálogjog rangsorában a törölt tételnél nem terhesebb kölcsön erejéig kéreltet a zálogjogbekebelezés, úgy a kérelem teljesítésének nem képezheti akadályát az a körülmény, hogy az okirat szerint a jelzálog tulajdonosa a törölt tételnél nagyobb terjedelmű kötelezettséget vállalt.

Az a körülmény, hogy az elől idézett törvényes rendelkezés a mezőgazdasági hitelszerzés könnyítését célzó 1925 : XV. tcikkben van felvéve, látszólag az elsőbíróság által is elfoglalt azon álláspontra enged következtetni, hogy a rendelkezés célja a hitel olcsóbbá tétele volt, valójában azonban nem a hitel olcsóbbá tétele, hanem a hitelszerzés lehetőségének megkönnyítése volt a törvény célja, mert nyilvánvaló, hogy könnyebb a többi hitelezőt megelőző, mint azokat követő rangsorban való biztosítás mellett hitelhez jutni. Minthogy adott esetben a hitelező a törölt zálogjogok terjedelmét meghaladó s a bemutatott okiratba foglalt igényének a korábbi rangsorban való biztosításáról lemondott, a fenti vonatkozásban nincs akadálya annak, hogy az új kölcsön erejéig — de csak a törölt zálogjogok terjedelmén belül — a zálogjog a törölt zálogjogok rangsorába kebeleztesse be. (Bp. kir. törvényszék 21. Pf. 12,922/928. sz.)

A kartellkérdés a salzburgi német jogászyűlésen. Dr. von Staff beszámolója szerint (I. Deutsche Juristen-Zeitung 20. száma) a jogászyűlés ezúttal mellőzte azt az elvi kérdést, hogy az állam türje-e a kartelleket, illetve ellenőrizze-e azokat, hanem úgy a kartellek létezését, mint azok ellenőrzését adott tényeknek tekintette és a vita ebben a keretben a kartellek jogaira és az állami ellenőrzési jog terjedelmére szorított. Dr. Isay és dr. Nipperdey előadók javaslatára a következő elveket tette magáévá a jogászyűlés:

Az állam feladata, hogy támogassa a kartellekben és a piacra befolyással bíró nagyvállalatokban létező azokat az erőket, amelyek az általános gazdasági érdekekre hasznosak és növelik a gazdaság teljesítőképességét, viszont az állam feladata az is, hogy az e részbeni káros erők érvényesülését akadályozza meg. A kartellek és a nagyvállalatok állami felügyelet alatt tartandók, amelyet a birodalmi gazdaságiügyi miniszter gyakorol s akit szakértőbizottság támogat. A miniszter határozatai ellen panasznak van helye a jövő birodalmi közigazgatási bírósághoz. A magánjogon alapuló ily gazdasági szervezetek magánjogi jogviszonyaira a polgári jog alkalmazandó, a kartellügyi rendelet ellenkező intézkedéseit hatályon kívül kell helyezni. A külön kartellbíráskodást a magánjogi jogviszonyok tekintetében meg kell szüntetni és ezekre nézve a rendes bíróságoknak kell eljárni. Az ellenpárt e határozatokat a kartellbarátok győzelmének («Sieg der Kartelliten») minősíti.

L. E.

— **Ügyvédi zsebhátáridőnaplár az 1929. évre.** Ennek a közhasznú kis könyvnek immár 3. évfolyama jelenik meg dr. Fränkel Pál budapesti ügyvéd szerkesztésében. Az igen praktikus, heti áttekintést engedő, bejegyzésre szánt naptári részt bő tartalmú szöveg követi, amely a már megszokott tudnivalókon felül (budapesti és környéki bírósági kalauz, peres és perenkívüli skála, pengőértékhatárok stb.) az 1914—1924. évekre terjedő kimerítő valorizációs tabellát is nyújtja. A csinos kötésben kiállított zsebnapló ára 2.40 P és a kiadónál (Rónai Miksa, Budapest, V., Alkotmány-utca 10. sz.) kapható.

Inhalt. Dr. Ladislaus Benedek: Zur Frage der Geschäftsunfähigkeit von psychiatrischem Standpunkt. — Dr. Nikolaus Zöldy: Arbeitshaus und Nebenstrafen. — Dr. Ernst György: Das fiduziarische Rechtsgeschäft im ung. Bürgerlichen Gesetzbuch. — Dr. Josef Csépai: Vortrag Enrico Ferri's in Perugia. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**, állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Hibaigazítás. November hó 22-én szétküldött jogi könyvjegyzékem I. oldalán Térfy, igazságügyi zsebtörvénytar előfizetési árát tévesen 34 Pengőért hirdettem. Az ára **36 Pengő**.

Rónai Miksa könyvkereskedése,
V., Alkotmány-u. 10. 328

A FRANKLIN-TÁRSULAT UJDONSÁGAI

A külföld nagy regényei

GALSWORTHY

AZ EZÜST KANÁL

ÉS KÉT INTERMEZZÓ

A pénz hatalmas mai regényének, a Forsyte Sagának ez, *A fehér majom*-mal és a sajtó alatt levő *Hattyúdial*-lal együtt, három befejező kötete a Forsyteok történetét a mai korba, a háború utáni élet erkölcsébe viszi át s megteremtí a mai ember harcainak, szerelmének, hitének, kétségeinek monumentális eposzát.

Egészvászonkötésben **10 P**, fűzve **7 P 50 f**.

SINCLAIR LEWIS

ARROWSMITH

A mai Amerika nagy regénye ez a kétkötetes izgalmas írás, egyben az orvos, a kutató tudós regénye is, az ő életét, különös helyzetét rajzolja meg a mai társadalomban.

Két kötet egészvászonkötésben **17 P**. — Fűzve **12 P**.

H. G. WELLS

JOAN ÉS PÉTER

A mai fiatalság fejlődésének nagy regénye ez a könyv, amelyben Wells alkalmat talál, hogy rámutasson a nevelés, a fiatalság helyzetének s az életnek sok-sok ferdeségére.

Két kötet egészvászonkötésben **18 P**. — Fűzve **13 P**.

Ossendowski legújabb könyve

A SIVATAG NÉPE

A világhírű utazó izgalmas afrikai élményei és élesszemű megfigyelései a sivatag életéről

Egészvászonkötésben **10 P**.

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a **FRANKLIN-TÁRSULAT** könyvkereskedésében, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és **LAMPEL R.** könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

ÉRKEZETT: 1928 DEC. 21

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Morbus iuris? — *Dr. Szladits Károly* egyet. ny. r. tanár: Be nem jegyzett elővételi jog hatálya. — *Dr. Gallia Béla* kir. kúriai bíró: A végkielégítés. — *Dr. Almási Antal* kir. kúriai bíró, c. egyet. rk. tanár: A jogi személyek az MMT.-ben. — *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: Az erkölcsstelen ügyletek a Magánjogi Törvénykönyvben és a bírói gyakorlatban. — *Dr. Petrik Aladár* budapesti ügyvéd: Az ügyvédi nyomor. — *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvéd: A Hyde-park eset és tanulságai. — Törvénykezési Szemle. I. *Dr. Kovács Marcel* ny. kir. kúriai bíró, ügyvéd: Felfolyamodás a tanuságtétel megtagadása kérdésében. — II. *Dr. Lów Tibor* budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Tisztességtelen verseny. — III. *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: A tulajdonközösség az 1928. év joggyakorlatában. — Jogirodalom. I. L. E.: Das ungarische Kartell- und Konzernrecht. — II. A magánjogi szeminárium kiadványai. — III. V.: *Dr. Markos Olivér*: Kamat és késedelmi kártérítés. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár XXI. 10. — Hiteljogi Döntvénytár. XXI. 10. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXI. 9–10.

Morbus iuris?

A Magyar Jogászegylet tomboló tetszéssel fogadta Eugen Schiffer volt német birodalmi igazságügyminiszter előadását. Pedig alig hallottunk beszédet, mely oly sötét színekkel ecsetelte volna a jog és igazságszolgáltatás mai állapotát. Schiffer ugyan a német jogról és a német igazságszolgáltatásról beszélt, de mindaz, amit elmondott, fokozott mértékben ráillik a magyar jogra és a magyar igazságszolgáltatásra is.

«Volksfremdheit des Rechts, Weltfremdheit der Richter, Rechtsfremdheit des Volkes», az új törvények és rendeletek özönvíze, a ius scriptum csődje, a perek állandó szaporodása, az igazságszolgáltatás lassúsága: ezek a német igazságszolgáltatás rákfenéi és ugyanczen bajokban szenvedünk mi is.

Jóval Schiffer könyvének megjelenése előtt *König Vilmos* e lap hasábjain reámutatott a polgári per válságára és panaszkodott, hogy «amikor orvostudomány, kémia és fizika nehéz munkájában folyton előrehalad, a jog fájdalmas romlásával szemben tehetetlenül állunk; különösen a per terén évszázadok óta alig észlelhető haladás.»

Pollák Illés egyik cikkében morbus iurisnak kereszteli el a jog és igazságszolgáltatás mai állapotát.

Jogosult és indokolt Schiffer, König, Pollák pesszimizmusa? Csakugyan dekadenciában van a jogtudomány? Morbus iuris-nak lehet-e minősíteni a jog és igazságszolgáltatás mai állapotát?

Mielőtt e kérdésekre válaszolnánk, rá kell mutatnunk arra, hogy nemcsak a németek, nemcsak mi magyarok vagyunk elégedetlenek a jogtudomány mai állapotával és az igazságszolgáltatással. Az elégedetlenség éppoly nagy a világ két legelső kultúr-államában: Angliában és Franciaországban is. Mikor két évtizeddel ezelőtt *Adickes* az angol igazságszolgáltatást mint utánczó példát mutatta be a németeknek, a Times azt írta; «oly sok a panaszunk igazságszolgáltatásunkkal szemben, annyira kritizáljuk, hogy meglepetés számunkra, ha tapasztalt németek angol intézményeket követendő példaként emlegetnek». Friedrich Stein professzor pedig az *Adickes* javaslatainak bírálata kapcsán azt írta: «England hat es niemals empfunden, dass es Staatsaufgabe sei für die Rechtsschutzbedürfnisse der grossen Masse zu sorgen.»

1906-ban már 300,000 volt az angol precedensek száma. Joggal mondja Eugen Ehrlich az angol case-law-ról: «es gleicht

einem tropischen Urwald, wo den verirrtten Wanderer von jedem neuen Baum den er erblickt, Überraschungen und Gefahren drohen».

A franciák is elégedetlenek. Az anyagi joggal és az eljárással egyaránt. A Code Napoleon százéves évfordulója alkalmával *Tissier* azt mondta: «Nul ne songe célébrer ce centième anniversaire.»¹

1894-ben a francia kormány törvényjavaslatot terjesztett be a képviselőházhoz az igazságszolgáltatás gyökeres reformja kérdésében. Az indokolás szerint «ce sera l'honneur de la République de rendre la justice plus rapide et moins coûteuse».

Tudtommal a háború kitöréséig ez a javaslat nem is került tárgyalás alá.

Íme: németek, angolok, franciák egyaránt elégedetlenek. Az amerikai igazságszolgáltatási viszonyok még rosszabbak. Az egyesült északamerikai államok mindegyikében más törvények vannak. A precedenseknek tömege még nagyobb, mint Angliában, a bírói állások túlnyomó részét választás útján töltik be. Hogy ez hová vezet, éppen Schiffer könyvében olvashatjuk.²

Az igazságszolgáltatás elleni panaszok tehát általánosak. És aki az igazságszolgáltatás fejlődésének kérdéseivel foglalkozott, az tudja, hogy a panaszok a múltban és régmúltban még sokkal nagyobbak és sűrűbbek voltak, mint az utolsó évtizedekben. Tudjuk, hogy nagy Frigyes személyesen sokat foglalkozott az alaki és anyagi jog reformjának kérdéseivel «da die Prozesse allemal zu den Übeln der Sozietät gerechnet werden müssen».

Hogy milyenek voltak az igazságszolgáltatási viszonyok még az ő idejében, azt talán eléggé jellemzi egyetlen mondata: «Dieser Teil der Regierung kann nicht genug überwacht werden, damit gegen die Habgier der Richter und den masslosen Eigennutz der Advokaten alle möglichen Schranken errichtet werden.»

Napoleon oly fontosnak tartotta a jogszolgáltatás reformját, hogy a Code Napoleont szerkesztő bizottság 102 ülése közül 57-ben volt jelen, de nem mint hallgató, hanem éppoly résztvevő a tanácskozásban és vitában, mint a bizottság többi tagja.

Ha így a jelent, múltat és régmúltat áttekintve, a jog és igazságszolgáltatás fejlődéséről véleményt akarunk alkotni, három dologról nem szabad megfeledkeznünk. Az egyik, hogy a fejlődés e téren igen lassú és gyakoriak a visszaesések. Nem szabad a mai állapotokat a háborúelőttiekkel összehasonlítani, mert ma a hullám völgyének alsó pontja felé közeledünk és a háború elején a hullámnak épp a tetején voltunk. Háború és forradalom után — mondotta Schiffer igen szellemesen — a népek hosszú ideig hanykolódnak, mint a súlyos betegek jobboldalukról a baloldalukra és vissza a másik oldalra. Ha nem 1917-tel, hanem 1870 előtti állapotokkal hasonlítjuk össze a mai állapotokat, akkor

¹ «Tissier: Le centenaire du Code de Procedure et les projets de Reforme: s'il convient de le signaler, ce n'est que pour exprimer l'étonnement et le regret qu'une œuvre aussi imparfaite, aussi hâtivement élaborée, et qui était déjà bien vieille en naissant, ait pu résister si longtemps aux attaques dirigées contre elle.»

² «Die Wahlen kamen in die Hände von Parteien und Cliquen zum Teil sogar von Geheimbünden und Interessengemeinschaften übelster Art.» «Alle diese Umstände wirkten zusammen um das Richteramt seines Charakters als Lebensberuf für einen anständigen aufrechten und juristisch gebildeten Mann wenig erstrebenswert erscheinen zu lassen und damit die wichtigste Voraussetzung für eine gute Rechtspflege zu erschüttern.»

mégis csak szembeötlő haladást kell megállapítanunk. 1870-től 1917-ig eleinte lassan, majd gyorsan javultak jogintézményeink és igazságszolgáltatásunk.

A második szempont, hogy a jogintézmények fejlődését nem szabad párhuzamba állítani az orvostudomány, a kémia, fizika és egyéb exakt-tudományok fejlődésével. Az exakt-tudományok évszázadok óta állandóan fejlődnek. E téren nincs és nem lehet visszaesés. Bármely nemzet bármely fiának felfedezése, új gondolata az egész világ javára szolgál, és minden nemzetnél előreviszi az illető tudományt.

Ezzel szemben a jogintézmények egyetemes fejlődése elképzelhetetlen.

A jogintézmények egy-egy ország lakosságához tapadnak. Eredői egy-egy ország összes kultúrtényezőinek. De még egy ország határain belül is az egyenletes fejlődés több emberöltőn át a legnagyobb ritkaságok közé tartozik. Rövidebb-hosszabb időközökben az alkotmány megváltoztatása, nagy háború, forradalom után a jog gyökeresen megváltozik. 1828 óta négyszer változott nálunk meg a jogrend: 1848-ban, 1849-ben, 1867-ben, 1919-ben. A jog terén az új a legtöbb esetben nem a régi továbbfejlesztése, hanem új alapon való építés.

Az exakt-tudományok terén tehát minden idők minden tudósainak munkája az egész világ javára válik. A jog terén minden országnak majdnem minden emberöltőben újra fel kell építenie új jogrendszerét. Vajmi keveset plántálhat át idegen országból. Csoda, ha ily körülmények között még a kultúra élén álló nagy nemzetek sincsenek megelégedve jogintézményeikkel és igazságszolgáltatásukkal?

Befejezésül még egy fontos szempont. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a nyolcvan év előtti igazságszolgáltatás csak a nemesek ügyeivel foglalkozott.

Az igazságszolgáltatás ma ezerszerannyi ember érdekeit szolgálja mint 1848 előtt, mert túlzás nélkül mondhatjuk, hogy ma ugyanannyi millió ember ügyeivel foglalkoznak a bíróságok, mint ahány ezerrel 1848 előtt.

Ez a fejlődés lassú volt, mert ha papíron meg is volt a törvényelőtti egyenlőség (nálunk 1848-ban, Franciaországban 1789-ben), a jogintézményekben még ma sincs meg teljesen.

Már ezen egy okból sem lehet összehasonlítani a mai igazságszolgáltatási állapotokat az 50 év előtiekkel, és már ezen egy okból is meg kell értenünk, ha az igazságszolgáltatás gépezete még nem rendezkedett be a nagyüzemre.

Mind ez ellentétben azzal, amit Schiffer mondott. De tisztában kell lennünk azzal, hogy nem egy nemzetnek és nem egy kornak, hanem az emberiségnek egy ős problémájáról van szó. Sajnos a morbus iuris nem akut, hanem krónikus.

A betegségen nem segítünk, ha idegenből plántálunk át jogintézményeket, mert látjuk, hogy a külföldön se ideális az igazságszolgáltatás. A krónikus betegség állandó gondos, a beteg individualitásának megfelelő kezelést, legelső sorban jó orvost igényel.

A jó orvos, vagyis a jó bíró a rossz törvényeket is elviselhetővé teszi.

A bírókérdés a kulcsa az igazságszolgáltatási problémának. Szilágyi Dezső idejében nem voltak jobbák a törvények, de jobbák voltak az általa gonddal kiválasztott bírák. *Dr. Teller Miksa.*

Be nem jegyzett elővételi jog hatálya.

A kir. Kúria egy újabbán kelt határozatával (1928. szept. 14. P. V. 3848/1928. sz.) kimondotta, hogy habár az ingallanra nézve kikötött elővételi jog nincsen is a telekkönyvbe bejegyezve, mégis, ha a szerző feleknek egyébként a joguk szerzésekor tudomásuk volt az elővételi jogról, ők a telekkönyvi bejegyzés hiányára sikeresen nem hivatkozhatnak. Más szóval: az elővételi jog telekkönyvi bejegyzés hiányában is gyakorolható azzal szemben, aki az ingatlant e jogról tudva megszerezte.

Első pillanatra szembeötlik, hogy ez a döntés bizonyos elhajlást mutat mai jogunktól. Az osztrák ptkönyv 1073. és 1079. §-ai szerint az elővásárlás olyan személyes jog, amely harmadik személy ellenében csak úgy hatályos, ha a telekkönyvbe be van jegyezve. Vagyis: a telekkönyvbe be nem jegyzett elővásárlási jogot (hacsak törvényen nem alapszik) nem lehet a vevő ellen gyakorolni,

még ha tudott is róla. Vitatható ugyan, hogy az optk.-nek ez az utóbbi tétele bennünket alaki hatállyal kötelez-e? Mert az, hogy egy kötelmi jogot ki ellen lehet érvényesíteni — telekkönyvi bejegyzéstől függetlenül — az eredeti adáson kívül: nem dologi jogszerzés kérdése és így nem esik szükségképpen az ideiglenes törvénykezési szabályok 21. §-a alá. Mégis eddig úgy tudtuk, hogy a telekkönyvbe bejegyezhető kötelmi jogok hatályukat a harmadik személy ellen éppen csak a telekkönyvi bejegyzés tényéből merítik és hogy addig a harmadik szerzőnek e jogok fennállásával nem kell törődnie, még ha pozitív tudomása van is róla. Ez az, amivel a Kúria idézett döntése ellenkezni látszik.

Közelebbről tekintve, a kérdés eddigi jogunk szerint korántsem ilyen világos. Mindenesetre kivételt kell tenni a telekkönyvi bejegyzés formális kívánalma alól az ú. n. *jus deductum* esetére: amikor t. i. a tulajdonos az ingatlan átruházása alkalmával kikötötte a maga részére az elő- (vagy vissza-) vásárlás jogát, vagyis mintegy visszatartotta magának eddigi tulajdona tartalmából az ily irányú rendelkezés hatalmasságát. Gyakorlatunk szerint: «midőn az eladó a tulajdonjog bekebelezését az elővásárlási jog fenntartását magában foglaló szerződéssel engedte meg, a vevő a szerződés megkötésével beleegyezettnek tekintendő abba is, hogy az elővásárlási jog az eladó javára bejegyeztessék, illetve a tulajdonjog a vevő nevére ezzel a korlátozással kebeleztesse be». (Mjogi Dtár X. 28.) Ha tehát a tulajdonjogot e fenntartás nélkül írták át, a telekkönyv tartalmilag helytelené (nem-teljessé) vált és a telekkönyv helyesbítésére (kiigazítására) dologi hatályú pernek van helye, úgy miként pl. a tévesen be nem jegyzett várományi jog feltüntetésére.¹ Grosschmid, akinek éles szeme ingatlanjogunk minden rejtekébe belátott, a következő jellemző példára hivatkozik (Fejezetek II. 692. l. ** jegyz.): «Valaki a telkeinek egy részét feldarabolván, az eladási szerződésben kikötötte, hogy a vevő bizonyos időn belül tartozik a telken . . . nyaralót építeni, ellenesetben joga lévén eladónak a visszavásárlásra . . . s ugyan-csak kikötötten ezen visszavásárlási jognak az átírással egyidejű bejegyzése. Az átírás megtörtént a vevő kértére, de e bejegyzés nélkül. A telek harmadik kézre kerülve, miután építkezés nem történt, eladó a vételár visszafizetésének felajánlásával keresetet indított a telek visszabocsátására . . . Az optk. 1070. alkalmazása szempontjából e visszavásárlási jog *úgy tekintendő, mintha be volna kebelezve.*»

A jelen esetben is az örökösársak osztályegységben kötötték ki egymással szemben az elővásárlási jogot; e kikötés tehát az osztályegységben mintegy *jus deductum*-ként szerepelt és a tulajdonjog bejegyzésével kapcsolatban a telekkönyvbe egyidejűleg lett volna bejegyzendő. Ily okoskodással a Kúria döntése összeegyeztethetőnek látszik az optk. 1073. §-ával, melyet bírói gyakorlatunk eddig követett.

A Kúria azonban nem így érvel, hanem az elővételi jogot *általában* véve olyan jognak tekinti, amely jogról való tudomás — habár az elővétel a telekkönyvből ki nem tűnik és esetleg bejegyzendő sem lett volna — a későbbi jogszerzőt «rosszhiszeművé» és az elővételi jogot vele szemben is gyakorolhatóvá teszi. Ez már nem kötelmi jog «dologbaniasítása» az optk. értelmében, hanem az elővételi jognak önmagában «abszolúttá» tétele, tekintet nélkül a telekkönyvi bejegyzésre, olyan értelemben, hogy az a telek mindenkor tulajdonosa ellenében is érvényesíthető (passzív kötélt jogviszony). Ez tehát a mai jognak továbbfejlesztése, az optk.-ön túlmenően, olyan irányban, amelyet Magánjogi Törvénykönyvünk javaslata jelölt meg. A javaslat szerint (1416., 1433. §-ai) a visszavásárlás vagy az elővásárlás jogának gyakorlása esetében a jogosult az ingatlan szolgáltatását oly harmadik személytől is követelheti, aki azt a joggal terhelt személy jogán időközben megszerezte, ha a vissza- vagy elővásárlási jogról a szerzőkor tudott (vagy ha szerzése ingyenes volt), habár az nem volt is telekkönyvi bejegyzés tárgya.

Újabb példája ez a Kódexjavaslat vonzó erejének, mely a gyakorlatot szinte észrevétlenül téríti ki eddigi irányából.

A fentjelzett jogtétel megfelelően állani fog a magánrendelkezéssel kikötött *elidegenítési tilalomra* is. Ily tilalom a 74. T.Ü.H. szerint csak azzal nyer dologi — mások ellen kiterjedő — hatályt, ha a telekkönyvbe bejegyzik. De erre az esetre is áll a «*jus deductum*» szerkezete; hiszen dologi hatályú elidegenítési tilal-

¹ V. ö. Grosschmid, Fejezetek I. 42. §. 10. és 12. j.

mat mindenesetre csak az átruházás alkalmával lehet kikötni és a döntvény indokolása is a jus deductum fogalmával operál.² Megerősíti ezt a gyakorlat is: «ha az osztályos egységben kikötött öröklési váromány biztosításául a felek az elidegenítés tilalmát alapították meg, s a tilalommal terhelt fél (a tilalom telekkönyvi feljegyzése hiányában) az ingatlant annak ellenére élők közt elidegenítette, a várományos az öröklés esetének beálltával a rosszhiszemű szerzővel szemben a tulajdoni bejegyzés törlését eredeti érvénytelenség címén követelheti». (Mjogi Dtár VIII. 136.) E részben tehát már élő jognak tekinthetjük a Kódexjavaslatnak azt a tételét (441., 933. §.), hogy a dologi hatályú elidegenítési tilalom kikötése (74. T.Ü.H., MTK. 440. §.) telekkönyvi bejegyzés nélkül is kihat a rosszhiszemű későbbi jogszerzőre (aki a tilalomról tud vagy arról tudnia kellene) és az ingyenes szerzőre.

A MTK. (1522. §.) szerint a *bérlet* (haszonbérlet) tulajdonváltás esetében az új tulajdonosra is átszáll. Ez elvileg mai jogunkban is így van. Csakhogy ma az új tulajdonos a fix időre kötött bérletet, ha az a telekkönyvbe bejegyezve nincsen, a törvényes felmondási időre felmondhatja akkor is, ha a bérleti szerződés időtartamáról tudomása volt. A MTK. szerint ez nem úgy lesz: a fixtartamú bérlet a dolog terheként telekkönyvi bejegyzés nélkül is átszáll az új tulajdonosra, aki a fix idő kikötéséről tudott.

Ez a pár adat is mutatja, hogy a kötelelemnek kihatása harmadik személyre egyre inkább tért hódít. Látjuk ezt a jogcímvédelem kérdésében is, amelyben a bírói gyakorlatnak telekkönyvellenes irányzatát *Grosschmid* még átmeneti jelenségnek tartotta,³ amely azonban — habár eltérő szerkezetben⁴ — a Kódexjavaslatba véglegesként került bele. (512. §.)

Jellemző erre a fejlődési folyamatra, hogy a MTK. a kötelelemzésben való részvétel bizonyos formáit egyenesen tiltott cselekménnyé minősíti. (1734. §.) Ez kétségkívül a materiális igazság újabb érvényrejutása a jogi formalizmus ellen, noha kétségtelen, hogy ezzel az irányzattal szemben a jogbiztonság tekintetei óvatosságra intenek.

Dr. Szladits Károly.

A végkielégítés.

I.

Minél inkább élethivatássá vált a szolgálati viszony, annál hosszabbra nyúlt annak időtartama és annál élénkebben merült fel az a gondolat, hogy méltányos, ha a szolgálat megszűnése után valamilyen formában gondoskodás történik annak a munkavállalónak a jövőjéről, ki ugyanannál a munkaadónál huzamosabb ideig szolgált és aki életének és munkaerejének egy jelentékeny részét szentelte a szolgálatnak. Kívánatosnak mutatkozott ez annál is inkább, mert többé-kevésbé szép formában, de mindig érvényesül Riccardo vasmunkabér törvénye és az alkalmazottnak a legritkább esetben nyílik alkalmá, hogy munkadíjából olyan tőkét gyűjtsön magának, mely őt az ideiglenes munkanélküliség vagy az öregség bajain átsegítse és halála után özvegyének, árváinak anyagi támasztékot nyújtson. Ezen a megfontoláson alapszik a végellátás rendszere, mely nyugdíjból vagy végkielégítésből állhat.

Az állam volt az első, mely ezt a szociális szükségletet felismerve, az állami alkalmazottak részére bizonyos szolgálati idő betöltésétől függően nyugdíjat, és arra az esetre, ha a nyugdíjra jogosító szolgálati időt még nem töltötték be, de hosszabb ideig (5—10 évig) voltak állami szolgálatban, a törvényben meghatározott feltételek esetére végkielégítést biztosított. Ugyancsak végkielégítést nyújtott olyan özvegyeknek, árváknak is, akiknek férje vagy atyja szolgálat közben vagy annak következtében vesztette el életét, ha annak betöltött szolgálata őket még nyugdíjra vagy nevelési járulékra nem jogosította. (1885 : IX. tc., 1912 : LXV. tc.). Habár csak átmenetileg, de egész rendszerét építette ki a végkielégítésnek az 1923 : XXXV. tc., mely a létszámcsökkentés okából elbocsátott és végelbánásban részesített állami és államvasúti

² Nem változtat e szerkezetben, hogy a tilalom esetleg harmadik személy javára szól; v. ö. *Grosschmid* id. h. 42. §. 10. j. infine.

³ Fejezetek I. (2. kiad.) 460., 485. 1.

⁴ L. erről írt cikkemet a «Magyar Törvénykezés» idei 6. számában.

alkalmazottak részére 10, illetőleg 15 évet meg nem haladó szolgálat esetére kötelezőleg, ezt meghaladó szolgálat esetére pedig fakultatíve végkielégítést állapított meg. Ugyancsak ezt a rendelkezést tartalmazza az 1924 : IV. tc. alapján kibocsátott 7000/1925. M. E. sz. rendelet is. A közszolgálatban tehát a végkielégítés a végellátásnak az a subsidárius alakja, mely arra az esetre jár, ha a szolgálat megszűnésekor az alkalmazottat nyugdíj még nem illetné, vagy ha a nyugdíj helyett végkielégítést kívánt.

A magánjogi címen alapuló szolgálati viszonyban a végkielégítés intézménye nem tekinthet vissza ilyen hosszú történeti multra. Sokáig csak szerződéses kikötésként szerepelt, különösen akkor, ha hosszabb tartamú határozott időre szóló szolgálati szerződésekben magas állású tisztviselők kikötötték, hogy a szolgálati szerződés lejártával, annak meg nem hosszabbítása esetére, nagyobb összegű végkielégítést fognak kapni. Ez a kikötés azonban nem volt általános és nem volt szokásos határozatlan időre kötött szolgálati szerződéseknel, tehát a szolgálati viszonyok leggyakoribb eseteiben.

Tételes jogszabályaink általánosságban gondoskodtak arról, hogy a szolgálatnak a munkaadó részéről jogosulatlanul történt felbontása esetére bizonyos kártérítés nyújtassék, mely rendszerint a felmondási időre eső fizetésben merült ki. Ámde a végkielégítésnek jogszabályokon alapuló rendezése csak egyes jogterületeken és szórványosan történt.

A tételes szabályozás három jogterületre vonatkozik: 1. a gazdatiszt és birtokos közötti szolgálati viszonyra; 2. a vasúti alkalmazottak szolgálati viszonyára; 3. a kereskedősegédek és kereskedelmi és ipari vállalatok tisztviselőinek szolgálati viszonyára. Egyáltalában hiányzik a törvényes szabályozás az iparossegédekre és ipari munkásokra vonatkozólag.

A gazdatisztok szolgálati viszonyát rendező 1900 : XXVII. tc. II. §-a igen szűk keretek között intézkedik a végkielégítésről. Magának a gazdatisztnek ex lege végkielégítést nem nyújt, hanem csak akkor, ha a birtokos annak kiszolgáltatása tekintetében a szolgálati szerződésben messzebbmenő kötelezettségeket vállalt. Ellenben a szolgálati idő tartama alatt elhalt gazdatiszt özvegyének vagy kiskorú gyermekeinek köteles a birtokos a a gazdatiszt évi javadalmazásának negyedrésztét kiszolgáltatni, ha az elhalt a törvény életbelépte után öt évnél kevesebb időt töltött szolgálatában, a végkielégítésnek ez az összege 5—10 évi szolgálatig félévi, 10 évet meghaladó szolgálat után egyévi javadalmazásnak megfelelő összegre emelkedik.

A vasúti szolgálati viszonyban a végkielégítést rendszerint az egyes vasútak nyugdíjszabályzatai állapították meg, mégpedig olyan módon, hogy az alkalmazott, ha nem töltötte be a nyugdíjképes szolgálati időt, a befizetett nyugdíj járulékait kamatos-tul visszakapja. Ilyen alkalmazottak özvegyeinek végkielégítése pedig az elhalt férj fizetésének három óra eső részében állapított meg. Törvényes rendelkezést e részben az 1923 : XXXV. tc. tartalmaz, amely annál nagyobb jelentőségű, mert a közforgalmú magánvasúti vállalatok is a kereskedelmi miniszter előzetes engedélyével a törvény rendelkezéseit saját alkalmazottaikra megfelelően alkalmazhatták és minthogy a kormány a két legnagyobb magánvasúti vállalatnak, a Duna-Száva-Adria vasútnak és a Beszkárnak ezt az engedélyt megadta, a törvény rendelkezései úgyszólván az összes vasúti alkalmazottakra kiterjednek. A vasúti szolgálat a hatásköri bíróság elvi döntése szerint mindenképpen magánjogi címen alapuló szolgálati viszony. Az állandó vasúti alkalmazottnak szolgálati viszonyát azonban csak a törvényben meghatározott módokon: fegyelmi büntetésként való elbocsátás, létszámból törlés és a törvény által megengedett esetekben való felmondás útján lehetett felbontani. Az 1923 : XXXV. tc., bár csak átmenetileg, a létszámcsökkentés okából, megengedte a szolgálatnak felmondását az egyéb törvényes okok fennforgásának hiányában is, amely esetben a vasúti alkalmazott végelbánás alá volt vonandó, ami nyugdíjazásból vagy végkielégítésből állott. Ennek a felmondásnak időbeli határa 1924 június 30-ika volt. A törvény kitolta a nyugdíjképeség időhatárát és kimondta, hogy végkielégítésben kell részesíteni a rendszeres fizetésben részesülő vasúti alkalmazottakat, akiknek nincsen tíz évi valóságos szolgálati idejük, valamint azokat a nyugdíjra jogosító állást betöltő, de rendszeres fizetésben nem részesülő alkalmazottakat, akik 1924 június 30-ig nem rendelkeztek 15 évi beszámítható szolgálati idővel.

A törvény a beszámítható szolgálati időhöz viszonyítva, a legutoljára élvezett szolgálati fizetésnek 12-szeresétől 60-szorosaig terjedő összeget állapított meg végkielégítésképpen a tisztviselőknél és rendszeres fizetésben részesülő egyéb alkalmazottaknál és a legutoljára élvezett napidíjnak három hótól 36 óra terjedő összegét a rendszeres fizetésben nem részesülő alkalmazottaknál.

Ez a szabályozás ideiglenes és átmeneti volt, de attól a gondolatától volt áthatva, hogy az élethivatásából váratlanul kimozdított vasúti alkalmazott ennek kárpótlásául számba jövő összegben részesüljön.

Összeg szerint jóval kisebb az a végkielégítés, melyet az 1910/1920. M. E. sz. rendelet a kereskedősegédeknek, ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselőinek nyújt, mivel annak minimuma a munkabéreknek 1 2/3 óra eső része, maximuma egy évi illetmény.

Ennek oka kétségkívül abban az elgondolásban áll, hogy a gazdasági életnek ezen a területén az állásváltogatás nem ritka, az állászerzési alkalom könnyebb, mint az állam vagy vasúti alkalmazottnál; másrészt a végkielégítés terhét a magánvállalat vagy kereskedő nehezebben bírja, mint az állami vagy a vasút.

Intézményes, rendszeres szabályozást a végkielégítés csak ezen a téren nyert, mert, mint láttuk, a gazdasági jogviszonyban a rendezés csak csökevényes, a vasúti szolgálatban pedig csak átmeneti.

A Magánjogi Törvénykönyv Tervezete csak 1578. §-ában szól végkielégítésről; ha t. i. a munkaadó a saját személyes vagy vagyoni viszonyaiban beállott változás okából mond fel *idő előtt*: a munkavállaló végkielégítést követelhet, melynek összegét a méltányosság szerint kell meghatározni.

II.

A végkielégítésnek dogmatikus meghatározását adni nem egyszerű dolog. Jogalapja jogszabály, ennek hiányában a feleknek szerződésben vagy ezt pótló illetmény- vagy nyugdíjszabályzatban foglalt megállapodása.

Széles körben jogszabályként első ízben a Károlyi kormánynak 4951/1918 M. E. sz. rendelete állapította meg; ezt azonban a 4424/1919. M. E. sz. rendelet hatályon kívül helyezte és a bírói gyakorlat az 1920 : I. tc. 9. §-a alapján érvénytelennek is tekinti. A 4424/1919. M. E. sz. rendelet a régi jogot állította vissza, mely törvényes végkielégítést nem ismert; törvényes hatállyal csak az 1910/1920. M. E. sz. rendelet szabályozta.

E rendelet szerint a végkielégítés a huzamosabb ideig teljesített szolgálat ellenértéke, mely a szolgálat megszűnése után további szolgálat nélkül jár; de nem minden esetben. Személy szerint csak a kereskedősegédet, kereskedelmi vagy ipari vállalat tisztviselőjét illeti; nem jár tehát az iparossegédnek és munkásnak. A gyakorlat a művezetőt is iparossegédnek tekinti, kire a rendelet hatálya ki nem terjed. Időbelileg jár, ha az alkalmazott megszakítás nélkül legalább öt évig szolgált a munkaadónál; és minden háromévi szolgálat után a szolgálati viszony megszűnésekor az alkalmazottat megillető munkabérnek egy hónapra eső része, mely azonban egyévi munkabért meg nem haladhat és amelynél minden megkezdett háromévi időszaknak szolgálatban töltött töredékét is arányosan számításba kell venni. (9. §.)

A végkielégítés a szolgálatnak nem bármely okból való megszűnése esetében jár. Csak akkor illeti meg az alkalmazottat, ha őt *a)* vagy a munkaadó bocsátotta el, de nem olyan okból, melyért az alkalmazott felelős és amely mellett az érvényben lévő jogszabályok értelmében a munkaadó a szolgálati viszonyt felmondás nélkül, rögtöni hatállyal felbonthatja; *b)* vagy ha az alkalmazott szünteti meg a szolgálati szerződést, de a munkaadó hibájából. Tehát nem jár, ha az alkalmazott önként és a munkaadó hibáján kívül lép ki, vagy ha a felmondás nélküli elbocsátásra jogos okot adott. Ennek a szabályozásnak az a hiánya, hogy a munkaadó, ki a végkielégítést meg akarja takarítani, könnyen «kiszekírozhatja», vagyis kisebb túsúrásokkal arra kényszerítheti az alkalmazottat, hogy maga mondja fel állását, a nélkül azonban, hogy ennek a törvény szerinti jogos oka nyílne a felmondás nélküli kilépésre és ekkor az alkalmazott végkielégítés nélkül marad.

A «munkaadó hibájának» fogalom meghatározása egyébként is vitás. Kérdés, azonos-e ez a hiba az ipartörvény 95. §-ában felsorolt és az alkalmazottak felmondás nélküli azonnali kilépésre jogosító okokkal vagy kisebb hiba (Verschulden) is elegendő?

Különösen kiéleződött ez a kérdés, vajjon ilyen hiba-e, ha a munkaadó a pénzromlás idején nem emelte egyáltalában vagy nem oly mérvben az alkalmazott fizetését, hogy az megélhetett volna belőle. A Kúria, mely következetesen azon az állásponton volt, hogy nincs oly jogszabály, mely a munkaadót a fizetéseknek a pénzromlással lépést tartó emelésére kötelezné, az emelés elmaradását nem tekintette a munkaadó olyan hibájának, mely az önként kilépő alkalmazottat végkielégítésre jogosítaná. (P. II. 7433/1924.)

A végkielégítés rendszerint akkor jár, ha az alkalmazottat nem illeti nyugdíj vagy ha az a nyugdíjat helyettesíti. Így fogja fel azt az állami alkalmazottak nyugellátásáról szóló 1885 : XI. és 1912 : LXV. tcikk, továbbá a létszámcsokkentésről szóló 1923 : XXXV. tc.

Az 1910/1920. M. E. sz. rendelet szerint azonban a nyugdíjhoz és végkielégítéshez való jog konkurrálhat egymással, tényleg azonban a kettőt egyszerre nem lehet húzni. A 13. §. szerint, ha az alkalmazottnak a szolgálati viszony alapján nyugdíjigénye is van, a munkaadó a végkielégítést csak akkor tartozik kifizetni, ha azt az alkalmazott kívánja, de ilyen esetben a végkielégítést az alkalmazott nyugdíj követeléséből levonhatja, illetőleg a nyugdíj fizetésre kötelezettől követelheti, hogy az alkalmazott részére fizetendő nyugdíjat a végkielégítési összeg teljes törlesztéséig az ő kezéhez fizesse ki.

E szabálytól az alkalmazott előnyére eltér Papp Dezső államtitkár törvénytervezetének 94. §-a. Míg a rendelet szerint a *nyugdíjból* lehet a végkielégítést levonni, vagyis addig, míg a nyugdíjjáradékkal a végkielégítés összege teljesen törlesztve nincs, nem kell nyugdíjat fizetni; addig a tervezet szerint a *végkielégítésből* lehet a *nyugdíj- és egyéb járadékokat levonni*, de a nyugdíjnak csak annyi hónapi részét, ahány hónapi fizetésből a végkielégítés összege kialakul. A különbség lényeges. Ha a végkielégítés az utoljára élvezett 500 P fizetésnek 8 óra eső részéből alakulva ki, 4000 pengőt tesz ki és a havi nyugdíj 250 P; a rendelet szerint az alkalmazott addig a 16 hónapig nem kap nyugdíjat, amíg havi 250 P nyugdíjával a 4000 P végkielégítés törlesztve nem lesz; ellenben a tervezet szerint a 8 hónapi fizetésből kialakult 4000 P végkielégítésből csak 8 óra eső havi 250 P nyugdíj, összesen tehát csak 2000 P vonható le; ami bizonyos mértékben kettős ellátást jelent.

A végkielégítésre jogosító szolgálati időnek *megszakítás nélkül* kell lennie. Ezt azonban a rendelet nem érti szó szerint; mert a 3. és 9. §-ok az *egy évnél* nem hosszabb megszakítást nem tekintik megszakításnak, csak nem számítják be a mérvadó szolgálati időbe. Ez a megszakítás történhetik betegség, szabadság, katonai szolgálat stb. okából; de történhetik a szolgálati viszony felbontásával és egy éven belül újra megkötésével is.

A rendelet nem tesz különbséget, vajjon a szolgálat határozatlan vagy határozott időtartamú szerződésen alapszik-e és a megszakítás mi okból állott be. A végkielégítéshez való jog megapozása szempontjából tehát csak az utolsó szolgálat megszűnésének okát kell vizsgálni. Ha az alkalmazott önként lépett ki, de a munkaadó egy éven belül újra visszaveszi, vagy ha a munkaadó alkalmazottját jogos okból bocsátotta el, de ezt megbocsátva, egy éven belül visszafogadja, vagy ha a szolgálat a munkaadó felmondása folytán szűnt meg és egy éven belül megújítatik: nézetem szerint a korábbi szolgálati idő az újjal összeszámítandó. Ugyancsak folytonosnak kell venni a szolgálatot, ha a határozott időtartamú szolgálati szerződés lejár és azonnal vagy egy évnél nem hosszabb idő alatt újabb határozott időtartamú szerződés kötöttek. A végkielégítés jogalapja nem a szolgálati szerződés, hanem maga a szolgálat ténye. A Kúria gyakorlatában soha sem volt kétséges, hogy a határozott időre kötött, de időnként megújított szolgálati szerződéssel alkalmazottnak szolgálata folytonosnak tekintendő és végkielégítésre jogosít, még akkor is, ha a munkaadó főttelepe oly külföldön van, hol a végkielégítés intézménye ismeretlen. (P. II. 2485/1924.)

A végkielégítésre jogosító időbe nem minden szolgálatot lehet beszámítani; viszont be kell számítani oly időt is, melyet nem töltöttek tényleges szolgálatban.

Nem lehet beszámítani a gyakornokok és tanoncok gyakorlati, illetőleg tanoncidejét; ellenben a tényleges szolgálatba be kell számítani a próbaidőt.

Viszont be kell számítani a szolgálattól távol töltött azt az időt, melyet az alkalmazott 1914 július 25-től 1919 március 21. napjáig háborús katonai vagy ezzel egy tekintet alá eső szolgál-

latban töltött. Ebből következik, hogy sem az 1919 március 21. után az ú. n. vörös hadseregben, sem pedig a proletárdiktatúra megszűnése után valamely katonai alakulatban töltött szolgálati időt már nem lehet beszámítani.

A háborús katonai szolgálattal egy tekintet alá esik az az idő is, amely alatt az alkalmazott az ellenség által személyes szabadságában korlátozva volt (hadifogoly, tús, internált). Ez az idő a dolog természeténél fogva nem szorítkozhat az 1919. évi március 21-ig terjedő időre, hanem addig terjed, míg a személyes szabadság korlátozása megszűnt, feltéve, hogy a letartóztatás 1914 július 25. és 1919 március 21-ike között történt, ami a rendelet 14. és 17. §-aiból is következik. Az állandó bírói gyakorlat szerint be kell számítani azt a felmondási időt is, melyet az alkalmazott a munkaadó hibájából, pl. jogtalan elbocsátás esetében — nem tölthetett szolgálatban. (P. II. 8687/1926.)

Sok vitára okot adó kérdés, vajjon a folytonos szolgálathoz beszámítható-e a végkielégítés szempontjából az az idő, melyet a szolgálat megszűnésekor az 1910/1920. M. E. számú rendelet hatálya alá eső alkalmazott ugyanannál a munkaadónál, de olyan szolgálathoz töltött, amelyre vonatkozó jogszabályok a végkielégítés törvényes intézményét nem ismerik? Pl. az iparvállalatnál előbb iparossegédi minőségben szolgált alkalmazott utóbb tisztviselővé minősített át és ebben a minőségében szűnt meg az állása. A Kúria a szolgálat egységére és folytonosságára tekintettel, a végkielégítésre mérvado időbe az iparossegédi szolgálatot is beszámította. (P. II. 4657/1925.) Hivatkozott a legfelsőbb bíróság a rendelet 6. §-ára, mely a felmondási idő szempontjából is azt a munkakört veszi irányadónak, melynek ellátására az alkalmazott a szolgálathoz szerződésnek a felmondás időpontjában érvényben álló rendelkezés értelmében van kötelezve; ami egybevetve a 3. §-sal, a jogszabály alkotójának arra a szándékára mutat, hogy a gyakornoki és tanoncidi kivételével az egész szolgálathoz időt be kívánta számítani, tekintet nélkül arra, hogy annak egyik-másik része milyen jogszabály hatálya alatt teljesített. Hiszen a tisztviselő is egy ideig, 1920-ig olyan jogszabályok uralma alatt szolgált, melyekben a végkielégítés ismeretlen volt; a rendelet mégis visszamenőleg 1919. évi augusztus 1-ig megszűnő szolgálat esetére, megállapította a végkielégítéshez való jogot, kifejezést akarván ezzel adni annak, hogy nem kívánt jelentőséget tulajdonítani a korábbi jogszabálynak, mely végkielégítéshez jogot nem adott. De természetes is, hogy az ugyanazon munkaadónál rendes előlépésként elért magasabb állásnak minden joga megnyíljon az alkalmazott részére.

Sokkal szembeszökőbben merült fel ez a kérdés egy tengeri hajóskapitány esetében, ki 14 évi tengerész-szolgálat után szabadságoltatván, ugyanannak a tengeri hajóvállalatnak budapesti irodájában tisztviselőként alkalmaztatott, majd felmondással elbocsátott. A tengeri hajóskapitány felelősségre, hatáskörre nézve lényegesen fontosabb állású az irodai tisztviselőnél; azonban érvényben lévő tengeri kereskedelmi jogunk (1774. évi Editto Politico di Navigazione Mercantile) értelmében szolgálata ellenkező kikötés hiányában a behajózástól a kihajózásig tart és sem felmondással, sem végkielégítéssel nem jár. (P. II. 7048/1927.) A Kúria a végkielégítés szempontjából mérvado szolgálathoz időbe a tényállás alapján folytonosnak tekintett tengerész-tiszt szolgálatot is beszámította; a felmondási időre járó illetményeket és végkielégítést azonban a rendelet 6., 7. és 9. §-aira tekintettel, a legutolsó tisztviselői és nem a korábbi magasabb tengerész-tiszt illetmények alapján állapította meg. (P. II. 700/1928.)

Ugyanez a kérdés merülne fel, ha a mezőgazdasággal foglalkozó részvénytársaság gazdatisztje utóbb a központba kerül tisztviselőnek, pl. ügyvezető igazgatónak. Nézetem szerint a két szolgálat összeszámításának itt sem volna akadály.

Csőd esetén a rendelet 22. §-a a végkielégítést is a tömeg tartozásaival, kényszeregyesség esetén a 4070/1915. M. E. sz. rendelet 31. §. 1. pontjában megjelölt költségekkel egy tekintet alá sorozza. A tömegre és a többi hitelezőre súlyos terhet jelentő ezt a szabályt a bírói gyakorlat megszorítóan értelmezi és csupán a rendeleten alapuló, de nem egyszersmind az ezt meghaladó szerződéses végkielégítésre alkalmazza.

De lege ferenda két gondolat érdemes a megfontolásra. Az egyik a munkaadó anyagi helyzetének megrosszabbodása. Sokszor a magas végkielégítés, a nagy felmondási idők tartják vissza a munkaadót személyzetének és üzletének idejekorán való

«leépítésétől», és ettől a gyökeres operációtól félve, a fizetőképesség és csőd felé sodródik. Ily esetben helyes volna a végkielégítés összegét, ha az túlmagassága folytán a munkaadó anyagi romlását okozná, mérsékelni.

A másik gondolat, mely ezzel kapcsolatban a Társadalompolitikai Társaság vitájában vett fel, az, hogy nem minden munkaadó bírja el a végkielégítést és hogy ezért ezen a téren bifurkáció volna célszerű. A végkielégítés csak nagy gazdasági erejű vállalatokra nem jelent elviselhetetlen terhet. A régi divatú, kevés segéddel dolgozó kereskedő, kipatriarchális módon sokáig megtartja alkalmazottjait, ha előregedve, hanyatló üzletét felosztalni kénytelen, anyagi erejét meghaladó kötelezettség alá esnek, ha pl. mindegyik alkalmazottjának egy-egy évi fizetést kellene végkielégítés címén kifizetnie. Itt is alkalmazni kellene a quod uni justum, alteri æquum elvét. *Dr. Gallia Béla.*

A jogi személyek az MMT.-ben.

1. A jogi személyekre vonatkozó rendelkezések a T. sikerült részei közé tartoznak. A jogi személyek szervezete, a szervek hatásköre és tagosulása, a jogi személyek felszámolásával és csődjével kapcsolatos intézkedések sorozata a személyjog ez eddigelé meglehetősen bizonytalan területeit éles, tudatos és határozott körvonalakkal határolja el és örömmel üdvözlendő.

Am fenntartás nélkül ez csak a már és a még működő jogi személyekre vonatkozó szabályokról áll. Ellenben a jogi személyek keletkezésével és megszűnésével kapcsolatosak, főleg a jogi személyek jogképességének kezdete és vége, valamint a jogi személyek cselekvőképességének szabályozása elég kétséget és aggályt kelt.

Az alábbiakban ezek közül egynehányat szeretnék kiemelni.

2. A természetes személyek tekintetében a T. a teljes jogképesség és a teljes cselekvőképesség híve. A normális és felnőtt emberre minden tekintetben azt az elvet igyekszik megvalósítani, amely az 1848: XV. törvénycikk alaphangja és amely e törvény óta valamennyi kodifikacionális kísérlet és törekvés alapoka.

A természetes személyeknél a T. t. i. szinte polemikus éllel, félre nem ismerhető világossággal és határozottsággal hangoztatja, hogy minden ember jogképes (1., 8. §-ai). És rendelkezéseiből kicsendül, még pedig erőteljesen kicsendül az a felfogás is, hogy a jogképesség alóli kivételek igazán azok, hogy azok ritkák és mindig külön mérlegelt, igen nyomatékos okok eredményei. (1. §. . . «Hogy mennyiben vannak egyes személyek jogok szerzésében — szerzőképességükben — korlátozva, a törvény külön határozza meg.»)

Világos benne az is, hogy minden ember születésénél és születésétől fogva még pedig elvileg egyformán jogképes (8. §.). Sőt a méhmagzat, ha élve születik, még ennél is előbb: fogamzásánál és fogamzásától fogva (8. §. 2. bekezdés).

A természetes személy jogképessége a T.-ben ipso jure hat. Ama jogi tények láncolatában, amelyek az ember jogképességéhez vezetnek, hatósági intézkedéseknek és különösen hatósági jóváhagyásoknak helye nincs.

Hogy vagyunk ellenben a jogi személyekkel?

Az MMT. 48. §-a kiemeli, hogy oly jogi személyekre, amelyeket külön törvény szabályoz, a rájuk vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. De ott, ahol a jogi személyek keletkezéséről szól, 43. §-ában elsősorban mégis az egyesületet és az alapítványt emlegeti. És azt, hogy ezek jogképességének előfeltétele azok érvényes létrejövetele, vagyis érvényes ügylet.

A T. tehát a jogképesség szempontjából a jogi személyeknél az azt létesítő ügyletből indul ki. Hogy ebből, az kitűnik a 43. §. ama rendelkezéséből is, amely szerint jogképes «továbbá» (tehát csak másodsorban) az államkincstár, a törvényhatóság, a város és egyéb község és általában minden oly jogi alakulat vagy intézmény, amelynek a fennálló törvények értelmében önállóan lehetnek jogai és kötelezettségei.

Vagyis: a 48. §. dacára a jogképesség szegletéből az MMT.-ben a jogi személyek rendes, fontosabb és erősebb alapja az ügylet, ellenben a törvény csak a kivételes, a kevésbé fontos és ügylátszik a gyengébb erejű is.

Am ez a szemléltetési mód nem felel meg a való helyzetnek.

A közvetlenül a törvényen sarkalló jogi személy erősebb forrásból fakad, mint az ügyleten sarkalló. A közvetlenül a törvé-

nyen sarkalló jogi személy *céljának* törvényessége, a jó erkölcs-csel és a közrenddel megegyező volta további hatósági kutatás tárgyává nem tehető.

Az MMT. 52. §-ának alkalmazásba vétele tehát oly egyesülettel szemben, amelyet mondjuk a példa kedvéért valamely törvény rendel alapítani, nem lehetséges. És ugyanez áll oly alapítvánnyal szemben is, amely közvetlenül a törvényen alapul. (86. §.) Hiszen a 82. §-ban meghatározott alapító lehet az állam is és az alapítvány rendelkezése *törvény útján* sincs kizárva. (48. §.) Az ily alapítvánnyal szemben tehát teszem az MMT. 94. §-ának 2. bekezdésében foglalt főfelügyeleti, vagy a bíróság általi semmissé nyilvánításának helye nem lehet.

A jogi személyek egyes fajai közötti ez a különbség az MMT.-ben kifejezésre nem jutott. Sőt azt a jogi személyek jogképességét megalapító tények helytelen egymásutánja és a jogképesség keletkezésének nem pontos feltüntetése benne inkább eltakarja.

Az MMT. 43. §-ban foglalt rendelkezések sorrendjét tehát meg kellene fordítani. A szakasznak először az államkincstárról, a törvényhatóságról, a községről, a városról és az egyéb közvetlenül a törvényen sarkalló jogi személyekről kellene szólnia. És az ügyleten sarkalló jogi személyeket csak azután ehhez hozzáfűznie.

És a 48. §-nál sokkal világosabban ki kellene fejeznie, még pedig minden kétséget kizáró módon, hogy a hatósági felügyelet és a hatósági jóváhagyás tekintetében az MMT.-ben foglalt szabálycsoport csakis az ügyleti, nem pedig a közvetlenül a törvényen alapuló jogi személyekre is áll. Esetleg részletesen ki kellene tüntetnie, hogy a felügyeleti intézkedések közül melyek és mennyiben állanak a közvetlenül a törvényen sarkalló jogi személyekre is.

3. Az ügyleti alapú jogi személyeknél az MMT.-nek minden kétséget és homályt kizáró módon kellene állást foglalnia a tekintetben is, vajjon azok elismerését *minő alapon* képzeli: *hatósági jóváhagyással kapcsolatban*, avagy pedig *ettől mentesen*.

Az MMT. tartalma e részben — úgy tetszik — nem kielégítő.

Hogy a törvényhozó az egyik vagy a másik rendszert tartja-e helyesnek, az jogpolitikai megfontolások eredménye és e helyütt nem érdekel. Azonban úgy tetszik, választania kell a kettő között. És pedig legkésőbb akkor, amidőn a törvény a jogi személyek szabályait hosszú időre leszögezi. A Magánjogi Törvénykönyv nem hagyhat kétséget a tekintetben, vajjon az anyagi jog elvileg az egyesület létrejöttét hatósági jóváhagyáshoz tartja-e fűzendőnek, avagy pedig egyesület a nélkül is keletkezhetik és mikor keletkezhetnek a nélkül. A 49. §. 2. bekezdése, amely hallgatással elsiklik a mellett, mikor szükséges az alapszabályok láttamozásához kormányhatósági jóváhagyás és mikor kell az egyesület létrejöveteléhez más hatósági intézkedés, úgyszintén a 87. §., amely mitsem szól arról, melyek azok az alapítványi célok, amelyeknek megvalósításához hatósági jóváhagyás vagy más hatósági intézkedés is szükséges, csak félszabályok, amelyek másik fele a jogi személyek magánjogi jogszabályainak megalkotásakor sem ismeretlen, sem kétséges nem maradhat. *Az egyesületi és az alapítványi közjog megalkotása előtt az MMT. egyesületi és alapítványi szabályai* — legalább is szerény meggyőződésem szerint — *szintén nem alkothatók meg.*

Technikai kérdés, vajjon ezeket a közjogi szabályokat a törvénykönyvben adja a törvényhozó, avagy az életbeléptetési törvényben, vagy külön törvényben? De azt hiszem, valahol és valamiként azoknak már meg kell lenniök akkor, amidőn a közjogi alapok felső emeleteit tevő egyesületi és alapítványi magánjog törvényi szabályozást nyer.

4. Akár a szabad, akár a hatósági jóváhagyástól függő egyesületi és alapítványi alapító ügylet jut is be törvénytárunkba, — az MMT. inkább az utóbbi felé látszik hajolni — elkerülhetetlen azoknak a tényállásoknak a törvénybeiktatása is, amelyek a hatóságnak feloszlási, illetve megszüntetési, az alapítvánnyal pedig állagváltoztatási jogot is adnak. Ezeket a tényállásokat az MMT. is tartalmazza.

És pedig a dolog természete szerint elég színtelenül.

Az egyesületre nézve csak a közjogi szabályokra való általános utalással. (74. §.) Az alapítvánnyal pedig ezenkívül (87. §.) az alapítvány célja lehetetlenségének, a közjót veszélyeztető, vagy a változott viszonyok folytán az alapító szándékával ellentétes voltának kiemelésével is. (102. §.)

A jogi személy hatósági megszüntetésének és megváltoztatásának e lehetősége abból folyik, hogy az államcél a jogi szemé-

lyek útján esetleg nagy veszélyeknek lehet kitéve és ezek ellen az államnak közigazgatási ellenszerrel is kell rendelkeznie. Éppen ezért a hatósági megszüntetés és megváltoztatás tényalapjainak tüzetes és pontos felsorolása nem is igen lehetséges.

De bár az intézmény az államot a jogi személyek révén érhető veszedelmek következtében a magánjogi törvénykönyvből nem is maradhat ki, nem kellene-e ennek esetleg fölösen és túllontúl sértő, talán nem is szükséges éleit leolompítani?

Az MMT. t. i. a legtöbb jogi személy ellenében megadja a lehetőségét annak, hogy a megszüntetett vagy megváltoztatott jogi személy vagyona felett éppen az állam rendelkezhessek. (A 75. §. 3. bekezdése és 105. §. 1. bekezdése. Az egyházi célú és egyházi intézmény céljára rendelt alapítványokról az idézett szakasz, helyesen, eltérő rendelkezést tartalmaz.)

Jogpolitikai kérdés, amelynek megítélésére nem tartom magam hivatottnak, vajjon mennyiben van ily intézkedésekre szükség.

Ha azonban szükségesek, akkor azokat valaminőképpen a bírói út számára is nyitva kell tartani.

Vitakozhatni arról, vajjon akként-e, hogy a törvény már a kormányhatóság megszüntető vagy megváltoztató határozatát is a *közigazgatási bíróság előtti* panasz útjára terelje? Vagy pedig csak akként, hogy ezt a kérdést kizárólag a kormányhatóság belátására bízza és csupán abban a tekintetben szólaltassa meg a *polgári bíróságot*, vajjon az állam háramlási joga helyét fogjon-e vagy sem? Úgy tetszik tehát, hogy az MMT. 75. és 105. §-aiban foglalt kincstári háramlási jog bírói kognícióra szorul. Legcél-szerűbb volna azt akként törvénybe iktatni, hogy a hatósági feloszlás esetében a bíróság, még pedig a polgári bíróság dönt a fölött, vajjon az állam háramlási joga helyét fogjon-e vagy az egyesület tagjainak, illetve az alapítvány kedvezményezettjeinek vagy állagtulajdonosának a felszámolás szabályai szerinti jogutódlása.

Elvégre, ha az állam ily utódlási joga felett a legsúlyosabb bűncselekmény: a hazaárulás esetében a polgári bíróság döntése az irányadó ott is, ahol igen tetemes és a jogi személyekével jelentőségében legalább is vetekedő hitbizományi vagy egyéb vagyronról van szó (1915: XVIII. tc. 2. §., 1921: XLIII. tc. 3. §.), akkor az ily döntésnek a jogi személyeknek ehhez képest kisebb, vagy legalább is ennél nem nagyobb veszedelmet megvalósító tiltott cselekményei esetében sem lehet akadály.

5. Az MMT. a jogi személyek magánjogi elismerésére és azok megszüntetésére, vagyis jogképességük személyi előfeltételeire túlságos blankettaszabályokat tartalmaz. Ugyanazt a fogyatékoságot vélem a jogképesség tárgyi elemében, vagyis ama *jogok* jellemzésében is felismerni, amelyeket a T. a jogi személyek részére elérhetőnek jelez.

Ugyanis az MMT. 44. §-a szerint a jogi személyek jogképessége a törvény korlátai között kiterjed mindazokra a jogokra és kötelezettségekre, amelyek természetüknél fogva nem csupán az egyes emberéi lehetnek.

Hogy is mondja Madách: ez a lombik nagyon szűk és nagyon tág.

Nagyon szűk, mert az MMT. úgy a személyiségi jog körülírásánál (107. és 108. §-ában), mint a tiltott cselekmény alanyainak megszabásánál (1709. §.) *is személyre utaló névmással él* («aki»), tehát oly kifejezéssel, amelyet nyelvészeti pontossága mellett aligha érthetünk olyanokra is, akik *nem* «akik».

Viszont a T. szabálya nagyon tág is, mert, ha az MMT. úgy véli, hogy a jogi személy sem a személyiségi jog, sem a tiltott cselekmény szempontjából sem bír a szerveitől különböző *saját* jogképességgel, akkor mi hát az a jogkör, amelyre gondol, amidőn pl. a cselekvőképességnél a jogi személy szerződésén felül annak *egyéb* jognyilatkozatáról és *más* jogcselekményéről is intézkedik (45. §. 2. bek.)?

Úgy látszik a T. erre a kérdésre a 44. szakaszban a jogok természetére való utalással akar válaszolni. Ám e válasz nem kielégítő. A jogok természete sem nem apriorisztikus, sem nem változhatatlan fogalom. A német középkori jogban bizonyos jogok és kötelezettségek állapotokat is illethettek, melyekről ma aligha mondhatnók ugyanazt. A keleti jogokban az istenek oly jogok és kötelezettségek alanyaiként szerepeltek, amelyekről ma egészen más fogalmak uralkodnak. Szóval: minden egyes jogrendszer tartalmából külön-külön és pedig nem előre és deduktíve, hanem az egyes szabályainak tüzetes tanulmányozása alapján és csak

induktíve állapíthatjuk meg, milyen benne az egyes jogok és kötelezettségek természete. Ha pedig a T.-nek megvolt a bátorsága ahhoz, hogy a jogi személyek cselekvési képességét is elvileg kinyilvánítsa, és ezt a bátorságot és határozott állásfoglalást — úgy tartom — csak üdvözölhetjük, akkor alá kell hogy vesse magát annak a fáradságnak is, hogy egyes intézményeit és különösen a nem merőben, vagy az egyáltalán nem is vagyoni jogi intézményeit végigvizsgálja és hogy ezután *maga* mondja meg, mely jogokat és kötelezettségeket tart olyan természetűeknek, hogy azokban a jogi személyeket is részesíti. Vagy ha ez túlságos kívánság, úgy mondja meg a T. azt, melyek azok a jogok és kötelezettségek, amelyek a jogi személyek hatalmi köréből kiesnek. Vagy adjon legyalább *tárgyi* kritériumokat, amelyek e jogok és kötelezettségek felismerését a bírónak és a kutató jogásznak megkönnyítsék. Új keretet felállítani és tartalmának megtöltését a gyakorlatra és a tudományra bízni, itt talán túlságosan kockázatos. Különösen akkor, ha e rábízás transzcendensnek és apriorisztikusnak képzelt, de valójában empirikus fogalomra, a jogok természetére való utalással történik.

6. Az MMT. 45., 67., 91. és 1721. §-ainak egymáshoz való viszonya szintén tisztázandó.

Az előbbi három szakaszból és különösen abból, hogy a 45. §. 2. bekezdése a jogi személy cselekvőképességi körébe vonja nem csupán a szerződések (illetve az ügyletek) kötését, hanem egyéb jognyilatkozat tételét és más jogcselekmény végzését is, abból, hogy a 67. és 91. §. a jogi személy szerveinek kártérítésre kötelező cselekményeiről szól és ezekért a jogi személyt korlátlanul teszi felelőssé, folyik, hogy az MMT. ismeri a közvetlenül a jogi személy terhére róható tilos és közönbös cselekményt is.

Vizsont abból, hogy az 1721. §. a jogi személyeket illetően a természetesekektől eltérő rendelkezést nem tartalmaz, folyik, hogy körülmények között a jogi személy szerveinek ügykörébe eső tennivalóiért felelhet *másként* is. T. i. mint olyan személy, aki ügyeinek ellátására maga helyett mást rendel ki.

Vajjon mi lesz e tényállások között a választvonal?

Mikor mondható a tilos vagy a közönbös cselekmény az *eljáró szerv és pusztán e szerv cselekményének*, amelyért a jogi személy felel ugyan, de kimenthető módon, vagy pedig csak a méltányosság szabályai szerint (1721. §. 1. és 2. bekezdése) felel? És mikor esnek e cselekmények közvetlenül a jogi személy cselekvőképességének körébe, mikor terheli értük a felelősség korlátlanul és a jus strictum szabályai szerint a jogi személyt?

Az MMT. 44. §-ának útmutatása, a jogok természete itt sem igazít útba. Hiszen biztos, hogy mindkét esetben a jogi személyek jogképességi körébe eshető cselekményekről van szó. Csak a jogi személy cselekvőképességi köre az, amely náluk kétséges.

A jogi személy szervezete, alapszabálya stb. itt szintén nem világosít fel. Hiszen mindkét cselekménycsoport szabályai egyformán utalnak rájuk.

Az 1721. §. akkor, amidőn a mások helyett eljáró, kirendelt személy *ügykörébe* eső tennivalók teljesítését emlegeti. A 67. és a 91. §. pedig akkor, amikor az *alapszabályszerűen* hivatott szerv ügykörének ellátását hangsúlyozzák.

A jogi személyek felelőssége szerveinek teendőiért tehát az MMT.-ben úgy tetszik, kettős szabályozást nyert. A két szabályozásba foglalt különböző joghatás egymástól való elválasztására viszont az MMT. úgy látszik, biztos támpontot nem nyújt. Erre pedig nagyönis rászorulunk.

Dr. Almási Antal.

Az erkölcstelen ügyletek a Magánjogi Törvénykönyvben és a bírói gyakorlatban.

I.

Az erkölcstelen ügyletek tana a magánjog legérdekesebb fejezetei közé tartozik. A törvényjavaslat 973. §-a — az összes előző szövegekkel, a Német polgári törvénykönyv 138. §-ával és a svájci kötelmi jogi törvény 20. §-ával egyetértően — csak annyit mond, hogy a jóerkölcsökbe ütköző szerződés semmis. E meghatározás üres kereteit a bírónak kell kitölteni oly megállapításokkal, amelyeknek alapjául szolgáló jelenségek túlnyomóan a jogszabályok rendszerén kívül fekszenek. Ezek még tételekbe sincsenek foglalva, mint pl. a párbajszabályok, amelyek adott esetben a büntetőtör-

vény kiegészítésére szolgálnak, hanem a Tervezet I. szövegének indokolása szerint a döntés alapját a nemzeti közfelfogásból kell a bírónak merítenie. Ha azonban valamely kérdésben nem alakult ki közfelfogás, vagy pedig az nem egységes vagy változó, úgy a bírónak a hiányzó vagy vitás erkölcsi szabályt saját megítéléséből kell pótolnia. Ez esetben tehát a bíró valósággal jogalkotó szerepet tölt be.

A meglevő erkölcsi szabályok nagyrésze a közfelfogásban, iratlan létet él és ekként ezek is csupán a bíró döntésében nyernek irányadó formát. A törvény tehát erkölcsi szabályokat meg nem állapítván, a bírót oly rendkívüli hatalommal ruhazza fel e kérdésben, amelyhez hasonlót a mai magánjogi törvénykezés terén aligha találunk. A római praetorok ediktumaira kell visszamennünk, ha a jóerkölcsökbe ütköző tényállások egybefoglalását kívánjuk keresni, (I. Arndts Pandekten XIV. K. 31. §.), melyek azonban csupán személyi infamiát és nem szükségkép valamely konkrét ügylet semmisségét eredményezték. Dr. Trócsányi «Erkölcstelen ügyletek» című művében (1909) a turpis-ügyleteket kategóriákba csoportosítja. Ez a nagyértékű tudományos rendszeresítés a bírónak sok becses támpontot adhat, de annak múltó értékét mi sem mutatja jobban, minthogy a munka — 20 év előtt még teljes joggal — pl. az ingó jelzalogot alapító ügyletet «mint jogrendszerünk egészébe ütközőt» az érvénytelen ügyletek közt sorolja fel.

II.

Régi joggyakorlatunk — a háborút megelőző időkig — a turpis causa kérdésében intranzigens álláspontot foglalt el és a jogsegélyt teljesen megtagadta oly esetben is, amikor az igény érvényesítésekor az erkölcsi sérelem már megszűnt, az igény megítélése nem szolgált volna erkölcstelen célt, hanem a rosszultárt gyengébb fél lépett fel a rendszerint vétkesebb fél ellen, akit ezenfelül még perfidia is terhelt. E gyakorlat merevségére e lap 1907. évi 27. és 28. számaiban és utóbb a «Bírói vélemények»-ben (Magyar Jogászegyleti Értekezések 1914 ápril-júli III. füzet Kötelmi jog 77. old.) rámutattam.

A visszakövetelési igények megítélése elől a kir. Kúria teljesen és elvileg elzárkózott. E felfogás ellen dr. Schuster Rudolf e lap 1912. évi 24. számában egy német bírósági döntés kapcsán heves támadást intézett és joggal vetette fel, hogy nincs erkölcs az oly megoldásban, amelynek folytán a turpis vagyoni előny megmarad az egyik félnél, aki éppoly hibás, sőt hibásabb, mint ellenfele. A Tervezet I. szövegének 1769. §-a 2. bekezdése «hasonló hiba» esetén a visszakövetelés jogát egészben kizárta. Dr. Schuster e rendelkezés törlését javasolta és azt az elvi megoldást, hogy mindegyik fél adja vissza, amit kapott.

Dr. Fürst Mátyás e lap 1913. évi 30. számában is rámutat arra, hogy a visszakövetelés kizárása egyenesen a morál sérelme, és azt indítványozta, hogy a turpis causa révén szerzett értéket a fél közcélra kiszolgáltatni legyen köteles.

Dr. Reichard Zsigmond e lap 1913. évi 39. számában utalt a non intervenció szörnyű merevségére és arra, hogy a bíróság számos esetben nem zárkozhatik el a turpis-ügylet által teremtett tényleges helyzet következményei elől. Javaslatát az volt, hogy az előnyhöz jutott fél az előbbi állapot helyreállítására legyen köteles, ha a méltányosság azt megkívánja. Ugyanígy Trócsányi id. műve 236—37. old.

E lap 1913. évi 41. számában kifejeztem agályaimat a méltányosság szertelen kereteivel szemben és megjegyeztem, hogy az ellenérték nélküli megtartás sohasem lehet méltányos. A Tervezet II. szövegének 1508. §-a elfogadta dr. Reichard álláspontját s a méltányosságtól tette függővé a turpis alapon felvett érték visszatérítését. Ez a szabály bírói gyakorlatunk következetes iránya szerint ma élő jognak tekinthető. Legújabb gyakorlatunk azonban tovább ment és közeledni látszik a dr. Schuster és az általam elfoglalt eredeti álláspontához. A kir. Kúria P. III. 5269/1927. sz. ítélete szerint (Magánj. Dtár 1928. évf. 77. l.) most már «*bírói jogsegélyben*» részesül a turpis causa-követelés, ha a szolgáltatás megtartása a hozzájutott felet méltatlanul gazdagítaná. A P. III. 7111/1927. sz. ítélet pedig (Magánjogi Dtár 1928. évf. 108. o.) ki-mondja, hogy a «kétoldalú erkölcstelen viszonyra való tekintettel ingyenesen kapott értékek az előbbi állapot helyreállításaként visszaszolgáltatók, mivel e nélkül az alperesre nézve a jogtalan gazdagodás állana be és a közerkölcsi érzést éppen az sér-

tené, ha ezt a kétoldalúan erkölcstelen viszony folytán ingyenesen kapott értéket megtartaná». A kir. Kúria tehát akkor, amidőn a megtartásból folyó általános erkölcsi sérelemre utal, tovább ment, mint az 1508. §. és az irodalom álláspontját tette magáévá. A törvényjavaslat 1756. §-a a visszaszolgáltatást ugyan általános szabályként állítja fel, hasonló vétkesség esetén azonban a visszakövetelést csak a méltányossághoz képest engedi meg. Én a visszakövetelés jogát hasonló vétkesség esetén is általános szabállyá tenném és azt csak akkor zárnam ki, ha a kizárást a méltányosság kívánja meg, ami képzelhető ugyan, de a gyakorlatban ritka eset. A kir. Kúria P. V. 3911/1926. sz. ítélete (Magánjogi Dtár 1927. évf. 1130.) a vadházas hadisebesültnek hálátlanság miatti ajándék-visszakövetelési igényét ugyan elutasította, de aligha mondható, hogy ezt a döntést a méltányosság kívánja meg. Ellenben gondosan mérlegeli az eset körülményeit a P. IV. 2488/1928. sz. ítélet (Hitelj. Dtár 1928. évf. 99. old.) a méltányosság alkalmazásánál.

III.

Visszatérve a turpis causájú teljesítési igényekre, bírói gyakorlatunk a már ismertetett non intervenció álláspontjáról fokról-fokra tért át e téren is a méltányossági elvre és az eset körülményeinek méltatására. A legelső változást a Bíráló véleményekben regisztrálhattam. A kir. Kúria 1707/1909. sz. ítéletében (Mjogi Dtár III. K. 328. old.) az alsóbíróságokkal ellentétben kimondta, hogy miután az egység arra irányult, hogy a nő kárpótlást nyerjen a már megszűnt szerelmi viszony következményeiért, az ügylet a jóerkölcsökbe nem ütközik. Utóbb mind gyakrabban látjuk annak az általam még 1907-ben kifejezett felfogásnak érvényre jutását, hogy nem az igény végső forrása a döntő, melyből a követelés származik, hanem a cél, mely a követelés megítélésére szolgál vagy Dernburg szerint: «... wenn die Geschäfte zum Zwecke haben, die Werkzeuge der Unsittlichkeit zu bieten». Trócsányi (id. műve 245. o.) igen találóan utal arra, hogy az erkölcstelen ügyletek világában is kell valamelyes etikának uralkodni, mert különben a jog jobban védi a nagyobb gazembert, mint a kisebbet.*

Ez a relatív etika lépésről-lépésre hódított tért a magyar bírói gyakorlatban s annak egyik legszebb megnyilvánulása volt a Kúria P. I. 7534/1926. sz. ítélete (Magánj. Dtár 1928. évf. 99. o.), amely szerint «az a körülmény, hogy az ágyasság a jóerkölcsökbe ütközik, a kereseti követelés érvényesítését nem gátolja, mert ez okból csak az ágyasság létesítése és fenntartása érdekében kikötött szolgáltatás követelése van kizárva; a felperesek anyja azonban a 30 évi együttélés alatt együtt dolgozott és így közösen szerezhett is alperessel; ilyen módon előállott közös szerzeményből az egyik szerzőtársra eső rész kiadása iránti követelés nem ütközik a jóerkölcsökbe». A Kúria tehát ez esetben egy, jogrendszerünkben csupán a törvényes házastársat megillető vagyoni igényt a vadházasfelek együttlésére alapján méltányosságból az utóbbiakra is kiterjeszti, s ezáltal helyes új jogszabályt alkot. Visszatetszőnek tartom ellenben a P. III. 8080/1926. sz. ítéletet (Magánj. Dtár 1927. évf. 115.), amely az ugyanily alapú és tényállású követelést elutasítja, bárha a felek a szerb megszállás miatt polgári házasságot nem köthettek, de a református lelkész előtt megesküdték.

A turpis causa joganyag keretében figyelemmel kell lennünk nemcsak a bíróság, hanem a közfelfogás, az egyes társadalmi körök és ezek világnézetét kifejező irodalom időnkénti változására is. E részben eklatáns példaképpen utalok a német házasságjogi reformmozgalomra (l. e lap 1927. évi 19. számát), élén a német jogászvilág egyik vezérlő egyénisége Geh. Justizrat Kahl, amely a házasságnak objektíve feldúlt voltát (objektive Zerrüttung der Ehe) vétkesség nélkül is bontóokként kívánja elismerni. Legújabbban a königsbergi Ostpreussischer Anwaltsverband egyhangúlag állást foglalt a javaslat mellett. Ez a kívánság bizonyára a német nép legszélesebb rétegeiben gyökerezik és a mai német jogirodalom legnagyobbjai mutatnak rá azokra a veszélyekre, melyeket a külön bírói világnézet, (l. Bírálóvélemények III. füzet 77. old.) a jog és

a nép érzése közötti elidegenedés von maga után (l. Schiffer: Die Zukunft der deutschen Justiz) «... ein Recht, in dem nicht die Seele des Volkes lebt, nicht sein Herz schlägt, nicht sein Atem weht». A fenti kifogásolt esetekben sem a hadisebesültet nem fogjuk arról meggyőzni, hogy az ő hálátlanság miatti visszakövetelési igénye turpis causa, sem pedig a baranyamegyei leányt arról, hogy a református lelkész előtt kötött házassága semmi vonatkozásban nem ad neki követelési jogot.

A törvényjavaslat 973. §-ának helyébe a fentiek alapján a következő szöveget ajánlanám:

«Semmis az az ügylet, amely arra szolgál, hogy közvetlenül oly célt valósítson meg, mely a közfelfogás szerint erkölcstelen.»

IV.

A törvényjavaslat és összes előző szövegei a «közrendbe ütköző» szerződést összekapcsolják a jóerkölcsökbe ütköző szerződéssel. A bírói gyakorlat, sőt még döntvénytáraink szerkesztői sem különböztetnek ezen kategóriák között, hanem a «Turpis causa» fogalmi körébe vonják a közrendbe ütköző, sőt a tiltott ügyleteket is, amely utóbbiakkal a Javaslat 972. §-a és az előző szövegek külön foglalkoznak.

A német B. G. B. 138. §-a a közrendbe ütköző szerződéseket nem öleli fel, mert a közrend biztos elhatárolását a törvény szerkesztői lehetetlennek mondták és mert főképp a gazdasági szabadság alapelveibe ütköző szerződéseket állítólag ipso facto a jóerkölcsökbe ütközőknek tekintették.

A főelőadmány egyik véleménye (CLVII. elvi kérdés) viszont arra utal, hogy a közrendbe ütköző szerződés ismérvei tüzetesen nem sorolhatók fel, a bíróság e részben túlzott felfogása a forgalmi élet követelményeivel ellenkező tévedésekre vezethet s ez vitte a németeket arra, hogy a turpis causa szakaszból a közrendet elhagyják. A közrendbe ütköző szerződés akkor is semmis, ha a szerződő feleknek erkölcstelenség nem imputálható. A jóerkölcsök fogalma nem fedi a közrend fogalmát. Az ellenkező nézet szerint viszont nem áll az a feltevés, mintha a bíróság a közrendellenesség ismérveinek alkalmazásánál könnyebben tévedhetne, mint amidőn egyedül a jóerkölcsök kérdéséről van szó. Trócsányi szerint (46. o.) mikor a Tervezet a közrendet külön említette, csak világosabb akart lenni, mert a laikus előtt érthetőbb, ha a kartellszerződést a közrendbe, a házasság tartama alatti eljegyzést pedig a jóerkölcsök miatt mondja semmisnek a bíróság.

A Code Civil (1131., 1133. §.) a «cause illicite» fogalmi körébe együtt veszi fel a törvény által tiltott, a jóerkölcsökbe és a közrendbe ütköző (contraire à l'ordre public) ügyleteket. Az angol-amerikai jog az «against public policy» kifejezés alatt a közjóba ütköző szerződéseket — immorális szerződés alatt — főleg a nemi erkölcsöket sértő szerződéseket érti. A svájci kötelmi törvény 20. §-a csupán a «widerrechtlicher Inhalt»-ról beszél.

* *

A közrendbe ütköző szerződések nézetem szerint az erkölcstelen ügyletek köréből kiemelendők és minden tekintetben más elbírálásban részesítendők. Osztom a főelőadmányban közölt azt a felfogást, hogy a közrendbe ütköző szerződés a felek erkölcstelensége nélkül is semmis lehet. A jóerkölcsök törvényi fogalmát lehetőleg a magánélet moráljára kell szorítani, mert a törvény célja e részben a magánélet tisztaságának védelme. A közrend és az állam rendje más védelmi szabályokat kíván, mint a magánélet. Az elhatárolás itt okvetlen szükséges, mert a «bíróság esetleg túlzott felfogása a forgalmi élet követelményeivel ellenkező tévedésekre vezethet», mondja a főelőadmány prófétai szemmel még a háború előtt. Igaz, hogy bírói tévedések a magánerkölcsi szabályok alkalmazása körül is felmerültek, de e téren a bírói cognitio a haladás legszebb eredményeit létesítette, amint ezt fent láttuk. A közrendi gyakorlat ellenben — bár érthető okokból — az állami gyámkodás sok káros túlzását eredményezte éppen a legújabb időben is és nem mindig az arra legérdemesebb érdekek védelmére. Itt tehát nem ugyan a közrendnek, de az ország gazdasági versenyképességének megóvása és fokozása érdekében van garanciákra szükség a gazdasági és hitelélet rendjét, erkölcsi kódexét és haladásának létfeltételeit nem kellően ismerő vagy ezek védelme elől elzárkózó felfogásokkal szemben. E garanciákat két intézkedésben látom:

* A rómaiak erről nagyon gyakorlati módon gondolkodtak, amidőn azt mondták, hogy «Quod meretrici datur, repeti non potest... illam enim turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere, cum sit meretrix» (L. Arndts id. műve 670. o.).

1. A közrendbe ütköző ügyletek a törvényben szigorúan elkülönítendőek az erkölcselen ügyletektől.

2. Ezen ügyletek közül azoknak érvényessége kérdésében, amelyek a gazdasági életre kihatással bírnak, különös szakértelemmel bíró vagy legalább is ily erővel kiegészített bíróságoknak kellene ítélniök, amelyek a döntés gazdasági következményeit is mérlegelni képesek. Ezt a kérdést itt csak felvetem, mert annak nehéz megoldása az alaki jog körébe tartozik.

Nézetem szerint nem helyes a közrendbe ütköző ügyleteket bárminő közérkölcsei kérdéssel kapcsolatba hozni. Ezek az ügyletek vagy azért semmisek, mert a törvény kifejezetten tiltja őket, amiről a Tvj. 972. §-a első bekezdése intézkedik, vagy pedig azért, mert *károsak* az állam, a közttestületek vagy a gazdasági élet rendjére. A károság egymagában elég alap a megsemmisítésre és semmi szükség nincs arra, hogy idegen pótindokokkal zavarjuk a döntés tisztaságát.

Fontos az elhatárolás egyrészt, *a)* mert a közrend, de főképp a gazdasági rend strukturája több és rohamosabb változásnak van kitéve, mint az erkölcsi közfelfogás, bár ennek változására is rámutattam; *b)* mert a jóerkölcsök nevében való megsemmisítési jog külön jogszabály és külön szakértelem nélkül a gazdasági élet némely terén a bíróság kezébe szertelen hatalmi eszközt ad és nagy gazdasági károkat okozhat.

Ad *a)*. Elég arra utalnom, hogy míg a háborúelőtti gyakorlat a szabad versenyt, a gazdasági erők szabad érvényesülését tartotta a fennálló gazdasági rendnek és ennek védelmében ítélt, addig a háborúalatti és ezt követő bírói gyakorlat a hatóságilag szabályozott és maximált gazdasági rendnek adta védelmét. Ugyanez volt a helyzet az ingatlanforgalom terén is. Míg a régi gyakorlat különösen üldözte a nyilvános árverés sikerét veszélyeztető megállapodásokat, addig a háború joga megtiltotta az ingatlan árverést, megszüntette az ingatlanok tulajdonának és bérbeadásának szabad forgalmát. Míg a jelzálogadóslevelet a korábbi irányadó jogi felfogás káros intézménynek, a könnyelmű eladósodás eszközének nyilvánította; addig jelzálogjogi törvényünk azt a hitelszerzés egyik fontos eszközévé léptette elő. Az ingó jelzálogot alapító ügyletet Trócsányi még jogrendszerünk egészébe ütközőnek nyilvánítja, maholnap törvényen alapuló intézmény. Dologi jogrendszerünknek ezt a két lényeges változását kizárólag gazdasági megfontolásokból (és nem ellentmondás nélkül) követelték az érdekeltek. A közrend felvette azokat, nem azért, mert erkölcsi, hanem mert célszerűségi felfogása változott.

Ad *b)*. A háborúelőtti szórványos kartelljudikatura a kereslet és kínálat gazdasági törvényei szerint kialakuló árat vette védelmébe. Kimondotta azonban a kir. Kúria 419/912. sz. ítélete, (Hiteljogi Dtár 1913. évf. 105. o.), hogy az a cél, hogy egyik gyáros se hozhassa árucikkét olcsóbban forgalomba a másíknál, csak akkor volna erkölcsellenes tekinthető, ha ezzel a fentiek szerint kialakuló rendes forgalmi árat a közönség kizsákmányolása végett hajtáná fel, ez azonban csak *az áralakulás összes körülményeinek részletes és tüzetes elbírálása mellett* volna lehetséges. A Kúriának ez a böles tartózkodása igazolja azt a felfogást, hogy helyes döntés itt csak a fenti tényezők összes ismeretében és kellő gazdasági szakértelem mellett volt várható.

* *

A közelmúltban általános feltűnést keltett a kir. Kúria P. IV. 3087/1928. sz. ítélete, (Hiteljogi Dtár 1928. évf. 90. o.), amelynek rövid lényege szerint a jóerkölcsökbe ütközik az olyan ügylet, melyben az adós a tulajdonát képező részvényeket a hitelezőnek biztosítékul adja át azzal, hogy a hitelező e biztosíték alapján többek közt a közgyűlésen szavazati jogot is gyakoroljon. A Kúria ezen ügyletben a társaság jogi személyiségének kisajátítását, a vállalati cél megbénítását, a többi részvényesek kijátszását, a szavazati jognak álrészvényesek általi gyakorlását látja. Nem foglalkozom a kérdés ide nem tartozó részvényjogi részével, amelyet dr. Simontsits a Pester Lloyd f. évi 22-iki számában, dr. Sebestyén e lap f. évi 16. számában és dr. Fenyves a Kereskedelmi jog f. évi október 1. számában kimerítően tárgyaltak. Kizárólag a jóerkölcsök szakkérdésére szorítkozva, azt kell megállapítanom, hogy a kir. Kúria ez esetben teljesen mellőzte a Tervezet indoklása szerint a döntés alapjául veendő közfelfogás vizsgálatát, a jelen esetben tehát a komoly és tekintélyes érdekkörök állandó gazdasági szokásait és egységes erkölcsi álláspontját. Sőt e hasonló

esetben nézetem szerint a bíróságnak nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi közfelfogást is alapul kell vennie, már pedig a külföldön és főképp Németországban a bírói gyakorlat és a jogi irodalom (l. ennek ismertetését dr. Sebestyén és dr. Fenyves cikkeiben) a Kúria felfogásával homlokegyenest ellenkezik. Amikor tehát a bíróság valamely kereskedelmi ügylet megsemmisítése alkalmával a való élet felfogását, a döntés forgalmi célszerűségét és gazdasági következményeit vizsgálni nem látja szükségesnek, ezzel kétségtelenül súlyosan árt a közhitel biztonságának. A vélt erkölcsi szempont érdekében a fenti döntés azt az eddig még soha nem hallott elvet is statuálja, hogy az ingó zálogos hitelező az ő jogszerűen nyert fedezetén a nemfizető adósnak ideiglenes rendelkezési jogot tartozik biztosítani. Ez a jog alkalmas lehet arra is, hogy a részvénybirtokos adós szavazatának gyakorlásával a hitelező fedezetét tönkretelthesse. «Hol van itt a morál?» kérdé egyízben igen meggyőzően dr. Schuster Rudolf.

A közrendbe ütköző ügyletekre vonatkozó jogszabályt, az erkölcselen ügyletek §-ától teljesen elkülönítve, esetleg a 972. §. végbekezdéseképpen következőleg szövegezném:

«Semmis az olyan ügylet vagy rendelkezés, amely — bárha kifejezett törvényes tilalom nélkül — súlyosan veszélyezteti az állam, a közttestületek, a kereskedelmi társaságok, a termelés, a fogyasztás, a hitel és a forgalom rendjét és érdekeit.»

* *

Befejezésül utalni kívánok e sorok bevezetésére és újból el kívánom ismerni a bírói ítékezés nagy és örök alkotóerejét és értékét a jóerkölcsökkel összefüggő nehéz jogi kérdésekben, de kétségtelen az is, hogy garanciákra van szükség ott, ahol ez az ítékezés — bárha a legnemesebb intenciók vezetik — az életnek oly megnyilvánulásait érinti, amelyek a bíró izolált hivatásából folyólag előtte idegenek, s amelyekre vonatkozó döntésének minden kihatását mérlegelni ugyanezen okból nem képes.

Dr. Liebmann Ernő.

Az ügyvédi nyomor.

Amikor más testületek előtt szó van az ügyvédek helyzetéről, felsegítéséről, az ügyvédek jóléti intézményéről, mindig azt látjuk, hogy az ügyvédség csak a maga segítségére van utalva. A közönség az ügyvédben ma is csak a jómódú, sokat kereső osztályt látja és gúnyosan mosolyog, ha az «ügyvédi nyomor» szót hallja.

Magunk se nagyon dicsekedhetünk ezzel a nyomorral, úgy vélte az ügyvédség, hogy nem válik becsületére, ha sebeit kitérja.

Így azután — az ügyvédség magára maradt s ma, amikor az országcsontítás, a gazdasági romlás a középosztályt tönkretette, a békés polgári vagytonokat elsöpörte — itt áll az ügyvédség, elhagyatva, munkaképtelensége, öregsége idejére koldusbotra juttatva, az özvegyek és árvák az utcára kutasítva.

A köztisztviselők sanyarú helyzete, a nyugdíjasok szomorú sorsa közismert. Elég ma azt mondani: «nyugdíjas vagyok», megérti mindenki, hogy ez jogcím kedvezményre, támogatásra, kíméletre. De hogy e mellett a kétségtelenül támogatásra méltó osztály mellett itt van a nyugdíj~~tal~~anok nagy tábora, a legmagasabb iskolai képzettséggel bíró társadalmi osztály, azt nem tudja vagy nem akarja tudni senki sem. Mikor az ügyvéd előregszik, munkaképtelenné válik, nincs aki annyit juttatna neki, hogy száraz kenyérét megszerezhesse. Nincs se nyugdíj, se kedvezmény, se támogatás számára — még csak részvét sincs.

Az ügyvéd özvegyéről nem gondoskodik senki sem, az árvák «nevelési járuléka» ismeretlen! Ne áltassuk magunkat azzal, hogy ez mind csak a devalváció eredménye, ha valorizálják a Nyugdíjintézetet, úgy megvan minden. A száz százalékgig valorizált nyugdíj se elég a megélhetésre!

Mindez egy élet után, ami sokszor nemcsak a kenyérkereső-foglalkozásban merült ki, olyan tevékenység után, amely~~ere~~je javát a köznek, a társadalmi intézményeknek szentelte, és sokszor többet szolgált a köznek, mint egy, a munkabírás teljében is már nyugdíjat és teljes pihenést biztosító 35 évi aktaköltés.

Azt mondják, ott az Ügyvédi Gyám és Nyugdíjintézet, majd biztosít mindent.

Ha teljesen is szánálja bárki a nyugdíjintézetet, a mai for-

májában a legjobb esetben sem biztosít többet, mint alamizsnát. Egy állami altiszt vagy útkaparó létfenntartása jobban van biztosítva, mint a nyugdíjintézet aranyparitásos nyugdíjasa.

A másik vigasztalás: gyűjtsön az ügyvéd tőkét, tegyen félre a munkaképtelenség idejére.

A mai költségmegállapítás és adópolitika mellett ez elképzelhetetlen. Az első — nem engedi megkeresni az álláshoz méltó keresetet — a másik: elviszi épp azt a «felesleget», ami az aggkori biztosításra szolgálhatna. Az ügyvéd teljesítőképeségénél nem jön figyelembe az ellátatlanság, a hivatalszobák költségei az ügyvédi keresményben feleslegesnek minősítenek mindent ami a tőkeképzésre szolgálna, a nélkül, hogy figyelembe vennék azt, hogy a legkisebb tisztviselő is jobban van ellátva aggkorára, mint a legnagyobb jövedelmű ügyvéd.

Látjuk végigvonulni ennek az irigyelt osztálynak az «elátottjait».

Ma Budapesten három ügyvéd él szegényházban, tavaly kettő halt meg ott. Mult évben halt meg kifosztott lakásában, az éhségtől elgyengülve, rongyokba takargatva egy becsületes öreg ügyvéd, akinek békében 300,000 korona vagyona volt, amit hadikölcsönbe fektetett.

Havi 30 pengős segélyből él egy öreg ügyvéd, aki valamikor egyik legelőkelőbb társadalmi körnek egyik megalapítója volt.

Nemrég halt meg egy országos hírű, ritka tudású, nem mindennapi szellemű ügyvéd, — és családjának alig volt pénze, hogy eltemettesse. Országgyűlési képviselők, befolyásos bizottsági tagok özvegyei kérik a kamarát, hogy 50—50 pengős segélyeket adjon. Valamikor jómódban, kényelemben élt és jótékonyágáról közismert özvegy tengeti életét évi 360 pengős segélyből, és amikor valamely népjóléti intézménynél kopogtat, az a rideg válasz, hogy segítség csak köztisztviselő özvegyének jár. Ügyvéd özvegye egy tömeglakásos külvárosi ház mosókonyhájában lakik, egy történelmi nevű családból származó ügyvéd ugyancsak nagy családból származó özvegye nemrég halt meg, negyedmagával lakott egy szobában napszámosok közt.

Közel háromszáz azoknak a száma, akiket a kamara kénytelen támogatni, mert senki más nem támogatja őket és nem sokkal kevesebb kétszáznál, akik a magasabb műveltséggel járó életigényről lemondva, a tanulatlan külvárosi tömeg nyomortanyáin tengetik életüket, csak azért, mert a független szellemi pályára sodorta családjukat a végzet.

A budapesti kamara 40,000 pengőt oszt ki évente azok közt, akik még a Nyugdíjintézet csekély segítségével sem részesülhetnek, csekély alamizsnát nagyműveltségű urak, nagyasszonyok részére, akik irigykedve gondolnak arra, hogy mennyivel gondtalanabb volna az életük, ha boldogult uruk csak négy elemi osztályt végzett volna és elment volna postaszolgának.

Ezen nem segít se a nyugdíjintézet a mai formájában, sem az alamizsnaosztás. A Nyugdíjintézet alapgondolata az volt békében, hogy az, amit ad, kiegészíti azt a szerény jövedelmet, amit az ügyvéd hátrahagyott vagyona biztosít, békében se volt senki se olyan naív, hogy azt hitte volna: évi 400 koronából megélhetést biztosít. Az a feltevés, hogy az ügyvédnek valamije mégis csak van, mamár nem áll fenn.

A nyugdíjintézet fenntartása az ügyvédekre igen nagy terhet ró; közel 150 a száma azoknak, akik helyett a nyugdíjárulékot a kar fizeti, mert ők maguk arra képtelenek. A nagyobb nyugdíjhoz szükséges nagyobb járulékot a mai ügyvédség állaga nem bírná el. A karnak az aggkori ellátását, özvegyei segítségét a kar egymaga nem tudja biztosítani. Be kell már látnia minden elfogulatlan és a félművelt embereket jellemző, ügyvédgyűlölettől ment minden józanul gondolkodónak, hogy a hosszú közhasznú szolgálatban megrokkant, munkaképtelen ügyvédnek, az özvegynek és az árvának az ellátása — a köznek a feladata.

Az ügyvédség az állam és a társadalom érdekében kifejtett, sokszor félreismert, ritkán megértett és soha kellően meg nem becsült önzetlen munkájáért, amiért a munkabírása idején soha a köztől egy falat kenyert se kap, megérdemli azt, hogy a kisebb képzettségű, kevesebb munkát végzett közepes tisztviselővel legalább munkaképtelensége idején anyagilag egyformán legyen biztosítva.

Azt mondják erre, van ám gazdag ügyvéd is! Vajjon mit szólna a köztisztviselőosztály, ha kimondanók az elvet, hogy a gazdag tisztviselő nem kaphat se fizetést, se nyugdíjat? Vajjon

nem azt mondaná-e, az is dolgozott, s kell, hogy megkapja munkája jutalmát?

De téves az, hogy az ügyvédség ma vagyonszerzési alkalom. A legjobb hírű, híres irodát fenntartó ügyvédre is, ha meghal, rendszerint kiderül, hogy egyebe sincs, mint a bútora, meg a könyvei. Nem tékozlás, nem pazarlás, nem is könnyelmű költsékezés vitte el azt a bizonyos többletet, amit a létfenntartáson felül megkeresett; elvitte az adó, a társadalmi kötelezettségek, a közérdekű intézmények támogatása, a közjótékonyosság, az adománygyűjtő és egyéb hivatásos és nem hivatásos ügynökök ostromló hada. Elvitte az a felfogás, hogy az ügyvédnek nem szabad többlet keresnie, mint amennyit egy «jobb» tisztviselő keres, elvitte az a költségmegállapításnál sokszor uralkodó hátsó gondolat, hogy «íme, annyit keres egy ügyön, mint én egy hónap alatt», az a balvélelem, hogy minden költségmegállapítás készpénz, amit a bank azonnal aranyra vált be.

Itt az ideje, hogy ne szégyeljük nyomoruságunkat, a munkabírás idején való, hamar véget érő jólét ne fedje el rózsaszínű köddel a jövőt, hanem követelje az ügyvédség a köztől azt, hogy emelje ki az ellátatlanokat a nyomortanyából és ne engedje páriává, koldusproletárrá süllyedni azt a társadalmi osztályt, amelyik a történelemben a nagy egyéniségeket adta. *Dr. Petrik Aladár.*

A Hyde-park eset és tanulságai.

Az egyéni szabadság sérelmét jelző angol közfelfogás szeizmográfjának felette érzékeny voltát mutatja az úgynevezett Hyde-park eset. Az angol alsóház, a sajtó és a közvélemény heteken át foglalkozott az esettel és valószínűleg csak egy év múlva záródna majd le az ügynek aktái, mint az az alábbiakból kitűnik.

Ez év tavaszán egy rendőr a Hyde-park egyik padján ülő *Sir Leo Money*-t és *Miss Irene Savidge*-t azon a címen kísértte be és vette őrizetbe, hogy nevezettek megbotránkoztató módon viselkedtek. Másnap a *magistrate* (rendőrbíró, békebíró) elé állítván, a bekísérő rendőr és egy másik rendőr eskü alatti vallomásaikkal igazolták a vádat. *Irene Savidge* tagadta a vádat, előadta védekezését, melynek során arra is reámutatott, hogy őket csak egy rendőr látta, most pedig már két rendőr vall ellenük. A *magistrate* a férfi védekezését meg sem hallgatta, hanem a tárgyalást be-rekesztette és mindkét vádlottat felmentette, a rendőrséget pedig 10 s. költségben elmarasztalta; fő indoka az volt, hogy a rendőröknek egyedüli, más bizonyítékkal nem támogatott vallomása alapján vádlottak tagadásukkal szemben nem ítélték el.

Ez ítélet alapján az a gyanu merült fel, hogy a rendőrök eskü alatt hamisan vallottak, minélfogva a *director of the public prosecution* utasította a rendőrséget, hogy ez irányban folytassa le a nyomozatot, melynek alapján azután a felett fog dönteni, hogy a rendőrök ellen indíttasson-e valamilyen eljárást vagy sem.

A rendőrség a nyomozatot olyképpen foganatosította, hogy egy napon a korai délutáni órákban *Irene Savidge*-t megidézte a rendőrségre, illetőleg az irodából, ahol alkalmazva volt, autóval a rendőrségre vitte, ahol két rendőrfőtisztviselő a leányt órákon át faggatta és csak este nyolc óra tájban vitte autóval haza. A kihallgatás során erős keresztkérdés alá fogták a leányt, mindenféle csapdákat állítottak fel neki és kifárasztani igyekeztek őt, hogy ily úton oly vallomást tudjanak belőle kivenni, amely a gyanúsított rendőröket rehabilitálja. A leány hazaérkeztek az izgalomtól összeroskadt.

Ugyanekkor a rendőrség *Sir Leo Money*-t is megidézte, illetőleg el akarta hozni a rendőrségre, őt azonban nem találták otthon és háznépe a rendőrséget solicitorjához utasította. A solicitor a rendőrségnek ügyfele képviselőjében kijelentette, hogy *Sir Leo Money* hajlandó lesz magát a rendőrség kihallgatásának alávetni, de csak az ő irodájában és az ő jelenlétében.

A rendőrségnek ez az eljárása másnap kitudódván, általános felháborodást váltott ki. Az angol jog szerint a rendőrségnek nem volt joga a leányt előállítani, de ha már megtette, értesítenie kellett volna anyját, hogy ne aggódjék leánya miatt, mert a rendes időben nem jött haza; továbbá ki kellett volna oktatnia a leányt, hogyha kívánja, kihallgatásánál solicitorja (ügyvédje) jelen lehet; végül értésére kellett volna adni a leánynak, hogy mi célból és mily irányban kívánják kihallgatni, valamint figyelmeztetni kellett volna őt arra, hogy vallomást nem kell tennie és ennek megtaga-

dásából reá nézve semmi hátrány vagy baj nem fog származni. Ugyanis a jelen esetben a leány vádlottnak volt tekintendő és az angol jog szerint a vádlottnak sem rendőr, sem bíró kérdéseket nem intézhet és őt ki nem hallgathatja akarata ellenére. Súlyosbította az esetet az, hogy a leány jogerősen fel volt mentve a vád alól.

Néhány nap múlva *Mr. Lees-Smith*, munkáspárti képviselő az esetet az alsóház elé vitte. A képviselők ez alkalomra majdnem teljes számban jelentek meg, a karzatok zsúfolva voltak, az előkelő idegenek páholyában ültek a két érdekelt fél solicitorjai, maga *Irene Savidge* pedig az elnök szobájában várakozott, abból a célból, hogy kéznél legyen, ha a Ház netán tőle az esetre vonatkozólag bizonyos információt kívánna. *Mr. Lees-Smith* az esetet teljes részletességgel ismertette, reámutatott az egyéni szabadság felháborító megsértésére és indítványozta, hogy a Ház küldjön ki egy külön bíróságot (special tribunal) az eset megvizsgálására, amely jelentést tegyen a Háznak további teendők tekintetében. Az egész Ház, konzervatívok, liberálisok és munkáspártiak helyeselték a felszólaló képviselő álláspontját. A belügyminiszter az ülés felfüggesztését kérte, mert a kormány minisztertanácsot akar tartani, mielőtt a felszólalásra és indítványra válaszolna. Az ülés újbóli megnyitása után a belügyminiszter kijelentette, hogy a kormány teljesen osztja a felszólaló képviselő felfogását, hozzájárul a különbíróság kiküldéséhez és kijelentette, hogy az azzal járó költségeket, *Sir Leo Money* és *Irene Savidge* ügyvédjeinek költségeit is a kincstár fogja viselni. A napisajtó egyik-másik orgánuma az alsóháznak ez ülést «A történelmi ülés» címen hozta.

A special tribunal tagjai voltak: *Mr. I. I. Withers* konzervatív és *Mr. Lees-Smith* az interpelláló munkáspárti képviselők, elnöke pedig *Sir I. Eldon Bankers* a fellebbezési bíróság nyug. bírója. A special tribunal tárgyalásait a birodalmi bíróság King's Bench osztályának egyik tárgyalótermében tartotta meg szóbeliség és közvetlenség, valamint teljes nyilvánosság mellett, mint bármely más bírói tárgyalást. A rendőrség, *Sir Leo Money* és *Irene Savidge* érdekében London legkiválóbb barristerei vettek részt, maga *Sir Archibald Bodkin*, a director of the public prosecution csak személyesen jelent meg, barrister közreműködését nem vette igénybe.

A tárgyalás napokon át tartott, lefolyását és anyagát egy cikk keretében nem lehet ismertetni, egy jellemző jelenséget azonban mégis fel kell említeni. Amikor *Sir Leo Money* solicitorja kijelentette a rendőrségnek, hogy ügyfele csak az ő jelenlétében és irodájában hajlandó magát a rendőri kihallgatásnak alávetni — a director of the public prosecution — aki egy magasállású közfunkcionárius és mely állásra csak kiváló barrister neveztetik ki, levelet intézett a solicitorhoz, amelyben megfenyegette, hogyha tovább is akadályozná ügyfele kihallgatását, úgy kénytelen volna más lépéseket tenni. A solicitor ezután is álláspontja mellett megmaradt. Ez a levél a special tribunal tárgyalásán szóba került, amely a director of the public prosecution ezen eljárását nagyon helytelenítette, úgy hogy kénytelen volt ezen magatartását kimagyarázni, melynek során kijelentette, hogy nem gondolt arra, miszerint akadt volna bíróság, mely a solicitor eljárását helytelenítette volna, mert elismeri, hogy nincs hatalma arra, hogy *Sir Leo Money* kihallgatását kikényszerítse, de fenntartja azt a véleményét, hogy a polgár részéről nem illő dolog, hogyha őt kihallgatni akarja, kijelenti, hogy csak solicitorja jelenlétében hajlandó magát a kihallgatásnak alávetni. A külön bíróság e felfogást nem osztotta.

A külön bíróság két napig tanácskozott azon jelentés tekintetében, amelyet az alsóháznak tegyen. A többségi vélemény mellett kisebbségi vélemény is volt és mindkét vélemény terjesztetett az alsóház elé. Mindkét vélemény abban megegyezett, hogy a rendőrség eljárása helytelen volt.

Miután mindinkább az a felfogás alakult ki, hogy a rendőrség úgy a Savidge-esetben, mint más esetekben még mindig a háborús kivételes szabályok (Defence of the Realm Act) alapján jár el és az e törvényben neki biztosított hatalommal él, holott e törvény a háború megszűntével hatályát veszítette és miután e tekintetben *Mr. Terence O'Connor* képviselő adatokat is szolgáltatott, az alsóház egy bizottságot (Royal Commission on Police Powers and Procedure) küldött ki azon célból, hogy a rendőrség által gyakorolt hatalmat és általa követett eljárást az egész ország-

ban vizsgálja felül és erről tegyen jelentést. A bizottság e vizsgálata körülbelül egy évet fog igénybe venni.

A napisajtón kívül az angol folyóiratok is foglalkoztak az esettel. Nem lesz érdektelen, ha egy előkelő angol folyóiratnak az esetet tárgyaló cikkéből néhány részt közlünk, amelyek élénken megvilágítják az angol közjogi felfogást. E cikk a többi közt a következőket írja: . . . az angol demokratikus felfogás szerint az állam nem egyéb, mint a köznek bizonyos közigazgatási teendőkre illetőleg a köz javára a végrehajtó szerveknek és közegeknek szóló delegációja. Az állam a polgárokért van, nem pedig a polgárok az államért, kivéve annyiban, amennyiben az államnak szüksége van a polgárok segítségére, hogy a parlament által alkotott törvénynek érvényt szerezzen . . . nincs talaja Angolországban az állam bármily misztikus koncepciójának, sem annak az igénynek, hogy az állam lényegénél fogva oly funkciókkal és attributumokkal rendelkezik, melyek felette állanak azoknak, melyeket a nép parlamenti képviselői reá ruháztak . . . ezzel szemben utal a cikk arra, hogy más államokban, ahol az államot úgy fogják fel, hogy az a közfeletti jogokkal bír . . . majd így folytatja, immár elérkezett az idő, hogy az állam szerveit és közegeit figyelmeztessük, miszerint ők tényleg csak kezelői a köz- és egyéni szabadságnak . . . és ez esetből kifolyólag reméljük, hogy a rendőrség és a director of the public prosecution meg fogják érteni, miszerint ők nem a nép felett állanak, hanem csak annak közegei és csak olyan jogokat gyakorolhatnak, amelyeket a parlament a törvény által a végrehajtói hatatom közegeire ruház . . . *

Még csak azt akarjuk megjegyezni, hogy az angol felfogás a most ismertetett nyomozatot már inquiry of third degree methodnak (harmadfokú vizsgálatnak) tartja és az alsóházban történt felszólalások annak is bélyegezték. Ezzel a vizsgálat e módjának barbár voltát akarják feltüntetni, mert tudvalevőleg a középkorbeli inkvizíció háromfokú volt, a harmadfok oly rettenetes kínokkal járt, hogy azok hatása alatt a gyanúsított feltétlenül mindent beismert, amit az inkvizítor akart, amelynek alapján azután halálra ítélték és kivégezték; ha pedig mégis emberfeletti ereje volt a kínok ellenében a tagadás mellett maradni, akkor a kínzás alatt okvetlenül meghalt.

A rendőrség vezetője ez eset következtében nyugalomba vonult.

E cikk sajtó alá rendezésekor a Royal Commission már javában működik. Egyik legutóbbi ülésén egy véleményadásra felkért bíró véleményének leadásakor azt a javaslatot tette, hogy abban az esetben, ha a gyanúsított hajlandó vallomást tenni, úgy a vallomást ne a rendőrtisztviselő foglalja jegyzőkönyvbe, hanem a gyanúsított írja be azt, amit vallani akar, ha pedig nem tud írni, úgy gyorsíró írja le vallomását; ennek kapcsán hivatkozik azon tapasztalatára, hogy a háborúutáni időkben nagyon gyakran a vádlott vallomásával operál a vád és azt bizonyítékul használja fel, mivel a vallomások nagyon terjedelmesek és részletesek, míg a háborúelőtti időben a vallomások oly rövidek és semmitmondók voltak, hogy a vádnak semmi támpontot nem nyújtottak. A jelenlegi állapot ellenkezik az angol jogi felfogással.

Dr. Admeto Géza.

* A lehetőleg szó szerinti fordított angol szöveg a következő: . . . in the democratic English view the State is nothing more than the delegation by the community of certain administrative functions to executive organs and agents for the service of the community. The State exists for the people, not the people for the State, except in so far, as the State may need their help in vindicating the supremacy of law laid down by Parliament . . . there is no room in England for any mystical conception of the State or for the claim, that it possesses, intrinsically, functions and attributes superior to those which Parliamentary representatives of the people confer upon it . . . in foreign countries, where the State is conceived as possessing rights superior to those of the community at large . . . that it is high time to remind organs and agencies of the State that they are in reality the stewards of the public and of individual freedom . . . It may be hoped that this fact will be recorded in the conclusion of the Special Tribunal and the police and the director of the public prosecution will then understand that they are in no way the superiors but solely the agents of the people and that they can exercise only such powers as Parliament may by law have conferred upon the executive agencies of the State. (The Review of Reviews. July 15—Aug 15. 1928. 605—608 oldal.)

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Felfolyamodás a tanuságtétel megtagadása kérdésében.

A választottbíróság megkeresése folytán tanuként megidézett ügyvéd a vallomástételt az ügyvédi titoktartásra hivatkozással megtagadta. A megkeresett járásbíróság a tanut vallomástételre kötelezte, mert nemcsak az egyik félnek, hanem a másik peres félnek is megbízottja volt. A tanuállító fél ellenfele a végzés ellen felfolyamodással élt. A törvényszék a fél felfolyamodási jogosultságát megállapította, azzal az indokolással, hogy a Pp. 302. §-a a peres felek felfolyamodási jogát nem zárja ki kifejezetten, másrészt pedig az ügyvédi titoktartás kötelezettsége éppen a megbízó fél érdekét védi. A törvényszék érdemben az elsőbíróság végzését megváltoztatta és a tanut a vallomástétel alól felmentette. A Kúria (IV. 2033/1928.) a tanuállító fél felfolyamodását hivatalból visszautasította, mert csak a vallomástételre *kötelező* végzés ellen és csak maga a *tanu* élhet felfolyamodással, ellenben a vallomás megtagadásának *jogosultságát megállapító* végzés ellen egyik félnek sincs felfolyamodási joga.

A fennforgó esetben az ügyvéd a felekközi társasági szerződés létesítése körül mindkét fél megbízásából járt el és az egyik fél azt akarta az ügyvéddel mint tanuval bizonyítani, hogy a másik fél az üzlethez szükséges tőkével nem rendelkezett. Az ü. rdts. 49. §-a szerint az ügyvéd a fél által a képviselőt céljából vele közölt, avagy ezen hivatása folytán egyéb úton *tudomására eső* tényeket, amelyeknek másokkal való közlése ügyfelének ártalmára lehetne, titokban tartani köteles. Ennélfogva, minthogy a Pp. 300. §-ában felsorolt kivételek egyike sem forgott fenn, *mindkét fél beleegyezése* lett volna szükséges ahhoz, hogy az ügyvéd a feltett kérdésre válaszoljon. Az elsőbíróság végzése tehát helytelen volt.

Ha a Pp. 302. §-a a felfolyamodás tekintetében semmiféle intézkedést nem tartalmazna, akkor a *perbírósnak* a tanuságtétel megtagadása kérdésében hozott végzése ellen egyáltalában nem volna helye felfolyamodásnak, mert amennyiben a polgári bíróság mint perbíróhoz hozza ezt a határozatot, ez ellen mint a *per folyamán* hozott végzés ellen a felfolyamodást az 549. §. zárja ki, összefüggésben a 479. és 524. §-okkal, amelyek alapján a tanut a vallomástétel alól felmentő végzéssel szemben a fél az ítélet elleni fellebbevitel során kereshet orvoslást.

A 302. §. tehát kivételes rendelkezést tartalmaz, amidőn megengedi, hogy a tanu az öt vallomástételre *kötelező* végzés ellen birtokon belül felfolyamodással élhet. Ily rendelkezést a tanu érdekében a törvénybe fel kellett venni, mert ha a tanunak felfolyamodási joga nincs, a sérelem többé helyre nem hozható. hiszen ő az ítéletet ebből az okból meg sem támadhatja. A tanut a vallomástétel alól *felmentő* végzés a tanura nem sérelmes, ezért ily végzés ellen neki felfolyamodási joga nincs; viszont a vallomástételre *kötelező* végzés ellen a törvény a *félnek* felfolyamodási jogot azért nem adott, mivel a megtagadás is egyedül a tanutól függ.

A fennforgó esetben a helyzet egészen más. A per érdemében nem rendes bíróság, hanem választottbíróság dönt, melynek ítélete ellen érvénytelenítési keresetnek helye van ugyan, de az ítéletet — a választottbírósági díjaktól eltekintve — a felek *fellebbevitellel meg nem támadhatják*. Itt tehát nem érvényesülhettek a 479. és 524. §-ok, amelyek megengedik azt, hogy az ítéletet megelőző határozatok az ítélet elleni fellebbevitel útján orvosoltassanak. Ebben az eljárásban tehát nem alkalmazható a Pp. 549. §-a, amely az eljárás folyamán hozott végzésekkel szemben kizárja a külön felfolyamodást. Ebből következik, hogy ebben az eljárásban a tanut vallomástételre kötelező végzés ellen a felfolyamodási jog a *tanuállító fél ellenfelét is* megilleti, ha e végzés reá nézve sérelmes, vagyis akkor, amidőn éppen vele szemben terheli a tanut a titoktartási kötelezettség. A törvényszék mint felfolyamodási bíróság tehát helyesen járt el, amidőn a tanuállító fél ellenfele által beadott felfolyamodást érdemlegesen elbíráltta és a járásbíróság végzését megváltoztatta.

A törvényszék végzése ellen további felfolyamodásnak helye nem volt, mert a Pp. 302. §-a csak *egyfokú* felfolyamodást enged, és ebben a mellékkérdésben nem indokolt a további felfolyamodás megengedése abban az esetben sem, amidőn a választottbíróságtól származó megkeresés folytán merült fel ez a kérdés.

A Pp. 550. §. első bekezdése szerint a felfolyamodás felett szabály szerint a közvetlen felsőbíróság határoz; a törvényszék végzésének felülbírálására tehát a *kir. ítélőtábla* hivatott; ez nem oly *peres ügy*, amelyben a felülvizsgálat az 525. §. szerint a Kúriához tartozik; sőt még ily peres ügybeni felfolyamodás elintézése is az ítélőtábla hatáskörébe tartozik, ha a törvény az illető végzés ellen kifejezetten egyfokú felfolyamodást enged. A nem peres eljárásokban a kivételeket a Pp. 13., 27. és 40. §-ai határozzák meg, a jelen ügyben tehát a felfolyamodást a kir. ítélőtáblához kellett volna áttenni; a visszautasítást pedig nem a Kúria végzésében felhozott indokokból, hanem azért kellett volna kimondani, mert a 302. §. értelmében a másodbíróság végzése ellen további felfolyamodásnak helye nincs. *Dr. Kovács Marcel.*

* *

Tisztességtelen verseny.

A vezérképviselőnek címzett ügynök hozta forgalomba azokat a gyártmányokat, amelyeknek a forgalma, a bírói döntés szerint a tisztességtelen verseny tilalmába ütközött úgy, hogy «a vállalatnak a tisztességtelen versenyt tiltó törvénybe ütköző szándékos magatartásának a forgalomban való érvényesülése csak» az ügynöknek «szándékos közreműködésével valósulhatott meg». Ennek ellenére a kir. Kúria elutasította a sértettet az ügynök ellen irányuló abbanhagyási keresetével, mert «a forgalombahozatalt intéző ügynök, legyen bár a címe vezérképviselő, az ügyköre természetéhez képest oly esetben, midőn a tevékenysége csupán arra szorítkozik, hogy valamely belföldön működő cég áruit annak nevében, változatlanul a cég kiállításában és a cég nyomtatványai felhasználásával hozza forgalomba és arra a perben nincs adat, hogy működése körében valamely személyes elhatározásból eredő törvénytörő külön magatartást tanúsított volna: nem tekinthető a Tvt. 30. §-ában szem előtt tartott versenytársnak, kivel szemben — különösen az egyidejűleg perbevont felelős vállalat mellett — külön is abbanhagyási kérelem volna előterjeszhető, hanem ilyenkor csupán a Tvt. 33. §-a keretében, mint a vállalat részéről tanúsított törvényellenes magatartás részesét terhelő felelősség kerülhet szóba». (Kúria 1928. jan. 19. P. IV. 6354/1927. Hj. Tára IX., 135. e.)

Schuster Rudolf szerint (u. o.) ez az indokolás nem megnyugtató. Nem az, sem a döntés, sem az indokolás.

A tisztességtelen verseny tilalma ellen vétőnek ahhoz, hogy a tiltott cselekménynek abbanhagyására kötelezzék, általában nem kell versenytársnak lenni. Igaz, hogy üzleti versenynek tisztességtelen üzése csak valamely versenytárs érdekében valamely versenytárs ellen irányulhat. És az is igaz, hogy némely tiltott cselekménynek olyan a tényálladéka, hogy az ily cselekményt, tényálladéka szerint, más mint versenytárs el nem követheti. De általában a versenynek az üzleti tisztességszabta korlátait a versenytárs érdekében a versenytárs ellen bárki áthághatja. Lehető ez különösen a szédelgő feldicsérésnél, a hírnév és hitelrontásnál, az üzleti vagy üzemi titkok elárulásánál, jogosulatlan felhasználásánál, de lehető más az üzleti tisztességbe vagy általában a jóerkölcsökbe ütköző versenyeselekményeknél is. Bizonyítékul elég hivatkozni a tisztességtelen versenynek sajtó útján közléssel elkövetett cselekményeire, amelyeknek esetében a törvénynek világos rendelkezése szerint (34. §.), a szerkesztő, a kiadó, a nyomdatulajdonos és a terjesztő, akik pedig nem versenytársak, abbanhagyásra szoríthatók. Az alkalmazott, az ügynök is lehet ily személy, aki gazdája mint versenytárs érdekében a gazdának versenytársa ellen a törvénynek sérelmével cselekszik és azért, bár ő maga nem versenytárs, abbanhagyásra kötelezhető.

Kényesebbnek látszik az a kérdés, vajjon az ügynöknek a versenyeselekménye «személyes elhatározásból eredő» «külön» tényének tekinthető-e, mert az, aki pusztán eszköze volt a versenytársnak, aki nem akarta a cselekményt, nem elkövetője. Ilyen az előző példa körében az a szolga, akivel a sajtóközleményt a szerkesztőségbe küldik. Az ügynök ellenben, aki ismeri cselekvésének tartalmát, személyes elhatározásból cselekszik és tényével maga is a verseny tilosába téved. És azt az ügynököt, aki a «cég áruit annak nevében» bár «változatlanul a cég kiállításában és a cég nyomtatványainak felhasználásával» forgalomba hozta, akinek «szándékos közreműködésével valósulhatott» csak meg a versenynek «a forgalomban való érvényesülése», akit mint a «törvényellenes magatartás részesét» a kir. Kúria kártérítésre is kötelezett.

nem lehet pusztán eszköznek tekinteni. A sértett versenytárs ezért jogosan léphetett fel ellene is az abbanhagyási keresettel.

Ellene is, mert nem kell neki választani a versenytárs és ügynöke közt, hanem mindkét törvénysértőnek «az egyidejűleg perbe vont felelős vállalat mellett» az ügynöknek az eltiltását is kérheti a «cselekmény ismétlésétől», amely tilalom kibocsátására a Tvt. 32. §-a szerint az abbanhagyási kérelem irányul.

Különben a kir. Kúriának ez a határozata nyomosan és szabatosan kidomborítja azt, hogy a K. T.-nak cégvédelmét miképpen egészíti ki a Tvt.-en alapuló cégoltalom. *Dr. Löw Tibor.*

* *

A tulajdonközösség az 1928. év joggyakorlatában.

A közösség azon jogviszonyok közé tartozik, amelyekre az utolsó évtized rendkívüli gazdasági viszonyai jelentékeny befolyással voltak. S míg egyfelől a változott viszonyok számos új jogszabályt fejlesztettek ki, másfelől a tulajdonközösség megszüntetésének kérdésénél a rendkívüli szabályok alkalmazása még mindig tart. Érdeemes tehát szemlét tartani az 1928. év joggyakorlata felett.

I.

A közös dolog *használatát* illetően a joggyakorlat a régi tételt hangsúlyozza, hogy «az anyagi jog szerint a tulajdonközösség fennállása alatt, a közös dologgal az egyik társtulajdonos a másik társtulajdonos beleegyezése nélkül nem rendelkezhetik...» (K. V. 8935/1926., febr. 8.) vagy még kifejezőbben: «jogszabály, hogy osztatlan közös vagyon kezelése iránt való rendelkezés az összes tulajdonosokat *csak együttesen illeti meg* s amennyiben a kezelés és hasznóvétel módja tekintetében a részesek sem egyetértően, sem szótöbbséggel nem határoznak, bármelyik részes a bíróságtól kérheti ennek a bírói megállapítását». (K. XIV. 3956/1927., ápr. 2.)¹ Ugyanezen ítélet szerint, ha a tulajdonközösséget valamelyik részes megsértené, a jogtalan birtoklásból származó elvont hasznokat megtéríteni tartozik.² Azon esetben azonban, amidőn a felperes a háborúelőttől kezdődően közös gazdálkodást folytatott apjával és mostohaanyjával s a közös gazdálkodás bevételeiről és kiadásairól egymás közt nem számoltak el, majd a felperes hadbavonult s hazatérése után a közös gazdálkodást folytatta, míg néhány évvel reá megnősült és keresettel lépett fel a katonai szolgálata alatt beszédett hasznok elszámolása végett — *a Kúria elutasítóan ítelt, mert az adott esetben — az elszámolás nélkül véghezvitt közös gazdálkodás jóváhagyottnak tekintendő.* (K. V. 4762/1928., szept. 21.)

Az 1928. év folyamán nem egyszer kellett a Kúriának állást foglalni azon esetben, amidőn közszerzeményi ingatlanra a tulajdonjog osztatlanul mindkét házafél nevére telekkönyveztetett s felmerült azon kérdés, hogy ilyenkor a közszerzeményre vagy a tulajdonközösségre vonatkozó jogszabályok alkalmazandók-e?³ A Kúria szerint azzal, hogy «mindkét házafél tulajdonjogát a közszerzeményi ingatlanokra osztatlanul és egyenlő arányban a saját nevére kebelezte be, az ingatlanok felerészei mindkét fél vagyonában *külön jószágokká váltak* és a közszerzemények cselekvő állagába nem tartoznak». (K. III. 8398/1927., márc. 29.)

Jogosítva van-e az osztatlanul közös dolog résztulajdonosa tulajdoni hányadát *termértékszerűen* meghatározással elidegeníteni? A Kúria feltételes választ ad: «az ingatlan osztatlan felerészeinek tulajdonosa jogosítva volt az ingatlan az ő tulajdoni hányadát meghaladó részét *nemcsak hányadrészszerűen, de termértékszerűen meghatározással is elidegeníteni*, természetesen azonban a tulajdonközösségből folyó azzal a következménnyel, hogy az eladott ingatlanrész végleges kijelölése a tulajdonostársak részvétele mellett a tulajdonközösség megszüntetésekor történik...» (K. V. 7585/1926., márc. 21.) Ezen ítélet áttörését jelenti a nemo plus juris elvének és nyilván az ingatlaneladás joghatályának fenn tarthatása végett alkotott kivétel.

Mi a joghelyzet akkor, ha a tulajdonostársak egyike az osztatlan közös ingatlanon, saját költségén felülepítményt emel?

Van-e az építkezőnek túljajdonjoga a felülepítményen? A Kúria tagadólágal felel és álláspontját azzal indokolja, hogy a beépítő «az építést megengedő vagy azt elnéző tulajdonostársal szemben, más megállapodás hiányában, csak az általa teljesített beruházások megtérítésére lehet igénye. (K. V. 9346/1926., febr. 17.) Figyelemreméltó döntés ez, ami ellentétben áll a Kúria azon esetre vonatkozó gyakorlatával, amidőn *nem társ, hanem idegen építkezik más telkén*: «aki idegen telken a tulajdonos tudtával, tiltakozása nélkül épületet emel» *megszerzi az épület tulajdonjogát, a tulajdonosnak a telek értékét köteles megtéríteni.* (K. I. 3051/1924. Mj. Dtár, XVIII. 247. old.)

II.

A tulajdonközösség megszüntetését illetően az 1928. évi joggyakorlat bőséges tárháza az elvi éllel megnyilatkozó ítéletnek.

A tulajdonközösség megszüntetésének gyakoribb formája a per útján való megszüntetés, de történhet perenkívül is; «a tulajdonközösség perenkívül is joghatályosan megszüntethető ugyan, de csak mindegyik tulajdonostárs beleegyezése mellett és úgy, hogy a tulajdonostársak, habár telekkönyvön kívül is, az ingatlant egymás között a természetben véglegesen megosztják. (B. T. P. XII. 13,482/1928., márc. 3.) A B. T. ezen álláspontjával szemben némileg ellentétesen a Kúria azt hangsúlyozza, hogy «ingatlanra vonatkozóan a tulajdonközösség a tulajdonostársak között a telekkönyvben akkor is fennáll, amikor a természetben a megosztás a tulajdonostársak között *végleg megtörtént is*, de az a telekkönyvben keresztül nem vittetett. Ennek eszközlése a tulajdonostársak beleegyezése hiányában, illetve vonakodása esetében, csakis tulajdonközösség megszüntetése iránti per útján történhetik...» (K. V. 11/1927., febr. 21.)⁴

A tulajdonközösség megszüntetésének módozatait szabatosan fogalmazta a Kúria P. V. 8264/1926. sz. ítélete (M.-tára IX. 4.): «a tulajdonközösség megszüntetésének módozatát illetőleg *a bírói gyakorlat azt követi ugyan, hogy az rendszerint természetben való megosztás által eszközölné, s amennyiben ennek helye nem lehet, a közösség megszüntetése bírói árverés útján szorgalmazandó*; ha azonban a tulajdonközösség (ilyformán) nem szüntethető meg, akkor az esetek különbözősége szerint a közösség megszüntetése helyt foghat más olyan módozatok szerint is, amelyek alkalmasnak mutatkoznak arra, hogy azok által a tulajdonostársak érdekei jelentékeny sérelmet nem szenvednek és e mellett a tulajdonközösség megszüntetésének méltányos megoldását eredményezhetik...» A Kúria ugyanezen határozata szerint a t. k. megszüntetésének ily rendkívüli módja: *a kisebb érdekeltségű társtulajdonos részesedésének megváltása pénzbeli kiegyenlítés útján.* (V. ö. M. T. 1657. §-al). A t. k. megosztásánál gyakorlandó *méltányossági elvre* van alapítva a Kúria ítélete, amidőn két teljesen egyenlő részre osztható ingatlan megosztásakor a sorshúzás mellőzésével, az egyik parcellát annak juttatta, akinek kizárólagos tulajdonát képező jószágtestével határos volt. (K. V. 1617/1927., szept. 11.) Míg a M. T. 1657. §-a szerint, a részest ráfizetésre kötelezni beleegyezése nélkül nem szabad, a debreceni Tábla P. IV. 187/1928. sz. ítélete azt hangsúlyozza, hogy «nem akadály a vagyonszövetség megszüntetésének az sem, hogy a természetben való megosztás esetén egyik avagy másik fél javára értékpótlásra van szükség.» Említésre méltó a Kúria azon döntése, hogy k. t. esetében csak *a tulajdon* megosztását lehet követelni, de a *használat* megosztását nem. (K. VI. 8243/926., máj. 3.)

Ami a tulajdonközösségnek bírói árverés útján való megszüntetését illeti, a Kúria változatlanul ragaszkodik azon korábbi álláspontjához, hogy az «ingatlanokra, különösen pedig a beltelkekre (házakra) nézve fennálló tulajdonközösség árverés útján való megszüntetésére nézve a mostani idő még nem alkalmas». (K. V. 896/1927., ápr. 25.) Az indokok, amelyek a t. k. árverés útján való megszüntetését nem teszik lehetővé: «az általános pénzdrágaság», «a nyomasztó általános gazdasági helyzet», a kétség, hogy árverés esetén egészséges verseny fejlődhet ki, a kétség, hogy az alperes a reája eső vételárból alkalmas újabb belsőségeket szerezhet-e? (l. előbbi ítéletet). Ez azonban csak *általános szabály, kivételesen* a Kúria megengedte a t. k. árverés útján való megszüntetését, midőn «a közös tulajdon képező bel-

¹ V. ö. M. T. 1648. és 1649. §-okkal.

² V. ö. M. T. 1650. §. 3. bekezdésével.

³ V. ö. K. 41. sz. polg. döntvényével.

⁴ V. ö. Szladits: A Magánjogi Bírói Gyakorlat. Harmadik rész, VI. cím 1. fejezet, 5/e.

sőségekre nézve olyan körülmények forognak fenn, hogy az illető vagyontárgy a tulajdonostársak egy részének magatartása, vagy egyéb egyoldalú jogellenes ténykedései folytán pusztulásnak van kitéve». (K. V. 6755/1927., jan. 11.) Nem ok azonban a t. k.-nek ezen kivételes megszüntetésére az, «hogy alperesek az egész ingatlant használnán, *jogtalan vagyoni előnyt húznak és az ingatlan tatarozását elmulasztván, kárt okoznak*». (K. V. 8774/1926., jan. 18.) Ugyancsak nem ok a ház rozoga volta sem. (K. V. 896/1927., ápr. 25.) Viszont azonban a tulajdonközösségnek árverés útján kért megszüntetése ellen az idő alkalmatlan voltára alapított kifogással jóhiszeműen nem élhet az a tulajdonostárs, aki magaviseletének türethetlenségével a közösségbenmaradást tulajdonostársára nézve elviselhetetlenné teszi. (K. V. 8423/1927., jún. 13.)

A t. k. megszüntetése iránti perek perköltségeinek kérdésében a debreceni Tábla P. IV. 1927. (ápr. 26.) sz. határozatában azon elvi álláspontot foglalja el, hogy az ügyvédi díjak és költségek számításánál mindkét fél irányában «csak egy érték szolgálhat alapul és pedig a kereseti, illetve viszontkereseti nagyobb érték».

Dr. Munkácsi Ernő.

Jogirodalom.

Das ungarische Kartell- und Konzernrecht.

Dr. Nadas László budapesti ügyvéd, ny. miniszteri tanácsos a dr. Isay Rudolf szerkesztésében Berlinben megjelent gyűjteményes munka keretében (C. Heymann's Verlag 1928. 85 oldal) a fenti címen rendszeres ismertetést nyújt a kartelljog magyarországi fejlődéséről és jelenlegi állásáról. Foglalkozik azokkal a jogi formákkal, amelyekben a kartell-megállapodás létesül és ismerteti azok gazdasági strukturáját. Részletesen ismerteti a háborúelőtti bírói gyakorlatot a kartellek érvényessége, a kartelltagok egymásközi, végül a kartellnek harmadik személyekkel szemben való jogviszonya szempontjából.

Teljes képét adja az idevágó tőzsdei választottbírói gyakorlatnak, kitér a magyar kényszer-kartellekre és feloleli az ú. n. konzernjog minden ismert formáját. Állást foglal a kartellproblémának törvényi úton való rendezésével szemben. E részben foglalkozik a németországi kartellrendelet gyakorlati hatásaival. Megállapítja, hogy a rendelet alapján kifejlődött bírói gyakorlat néhány részletkérdésre szorítkozott és nem tudott a fogyasztóknak a kartellek gazdasági túlereje elleni küzdelmében sikert elérni.

Ez dr. Nadas szerint természetesen, mert az árak alakulása gazdasági tényezőktől függ és azt sem bírói ítéletek, sem árvizsgálóbizottságok, sem büntetőrendelkezések nem irányíthatják. Ellenzi, hogy Magyarország e téren kísérletekbe bocsátkozzék. A kartellek káros hatásai elleni harc eszközeit a szabadverseny megóvásában, új versenyalkalmak, új kereseti lehetőségek létesítésében és megfelelő vámpolitikában találja. Dr. Nadasnak ez az álláspontja összhangban van azon elvi szempontokkal, amelyeket a kir. Kúriának a háborúelőtti években hozott idevágó néhány ítélete kifejezésre juttatott. A könyv a magyar kartellügy állásáról a külföldnek minden irányban beható tájékoztatást nyújt és nagy nyeresége e tárgyú irodalmunknak.

L. E.

* *

A magánjogi szeminárium kiadványai.

Ugyanakkor, amikor hivatottak és kevésbé hivatottak általánosan sürgetik a jogi oktatás reformját, csöndben, minden feltűnés nélkül a reform megvalósult a jogi fakultás magánjogi szemináriumában. Alig van néhány hónapja, hogy dr. Szladits Károly szemináriuma vasok kötetben rendszerbe foglalta a magyar magánjogi bírói gyakorlatot. Ez a könyv annak idején a szakkritika osztatlan elismerésére talált és ma már megállapíthatjuk, hogy az elméleti és gyakorlati jogászság egyaránt örömmel fogadta. Most pedig dr. Váli Ferenc a közrendi klauzuláról írott tanulmányával megindult a szeminárium kiadványainak sora. Dr. Szladits Károly előszavában ezt «jogtanuló ifjúságunk tudományos elmélyedésének örvendetes jelen-ként üdvözlí. Ez a tanulmány bizonyossága annak, hogy jogtanuló ifjúságunk hivatott vezetők kezén igen jelentős eredményeket képes elérni és frappáns cáfolatát tudja adni annak, hogy a felnövő jogi generáció a magyar jogélet dekadenciájának csiráit hordja magában.

Váli tanulmányában széles elméleti megalapozottsággal foglalja rendszerbe a közrendi klauzula sokféle ágazó és nehezen kiemelezhető jogárgyalatokban bővelkedő tanát. A nemzetközi magánjog collisós szabályainak és rendszereinek kifejtésével sikerül neki a clause d'ordre public fogalmát körülhatárolni, az effektív hatás tanával pedig a szó ideális értelmében vett jogpolitika eszközévé tenni és a felületes és bombasztikus szemlélet sallangjaitól megtisztítani. Az ú. n. szovjetházasságok problémájának kapcsán meggyőzően fejtegeti azt a jogdogmatikailag egyébként talán vitatható álláspontot, hogy az effektív jogi eredmény néző-

szögéből alkalmazott közrendi klauzula nem foglalhat el *ab ovo* elutasító álláspontot egy egész jogrendszerrel szemben, nem veheti el — adott esetben — a kötés helyének szabályai szerint létrejött kötést, hanem csak a káros effektív hatást hivatott elhárítani. Az ekként értelmezett közrendi klauzula alkalmazásában valóban be tudja hivatását tölteni, a nélkül, hogy olyan érdeket sértene, amelyek a morális közrend védelme alatt kell, hogy álljanak. Váli értékes tanulmánya után érdeklődéssel várjuk a szeminárium további kiadványait.

* *

Dr. Markos Olivér: Kamat és késedelmi kártérítés.

A kamatkérdések útvesztőiben a Kúria vonatkozó (33., 34., 35.) jogegységi határozatait után sem könnyű a tájékozódás. Markos könyvében úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból igyekszik ezeket az utakat bevilágítani, azokat járhatóvá tenni, az irányt megjelölni. Történeti visszapillantás és kamattörvényeink ismertetése után foglalkozik a kamat fogalmával, tárgyalja az uzsora kérdését és a kamat összefüggését a valorizációval; részletesen ismerteti az utolsó teljes bírói gyakorlatát és a Kúria jogegységi határozatait, melynek során találó okfejtéssel bírálja a 35. jogegységi határozatot és megállapítja, hogy bár az a törvények betűszerinti értelmezésének megfelel, de viszont súlyos kerékkötője az egységes hitelélet fejlődésének. Fejtegetéseinek tengelye és munkájának elméletileg is az adja meg a legfőbb jelentőségét, hogy a tiszta tőkehasználat alapján fizetendő lejáratelőtti «tiszta kamatkötelmek» és az adós késedelme esetén fizetendő késedelmi kamatnak formai elhatárolása révén jut el a kérdés tisztázásához és megoldásához. A de lege ferenda megoldandó kérdések kijelölése és ezek tekintetében állásfoglalás fejezik be az értékes monográfiát. A részletes betűsoros tárgymutatóval ellátott 122 oldalas könyv a Tébe kiadásában jelent meg.

V.

Szemle.

— Az ügyvédi reklám kérdésében Baracs Marcelnek a védelem művészetéről tartott előadása igen erélyes álláspontot foglalt el. Keresztshadjáratot hirdetett, az ügyvédség mint művészi hivatás nevében, a reklámnak minden fajtája, de különösen a hírlapokban úzótt hírnévkürtölés ellen. Ezzel természetesen nem új erkölcsi szabályt kívánt felállítani, hanem csupán az ügyvédi kar etikai kódexének határozatosabb végrehajtását sürgette. Nem új keletű a panasz. Amikor Rómában a *stipes*, az ügyvédi tiszteletdíj meghonosodott és a hivatás keresetté vált, nyomban jelentkezett a reklám is. Plinius írja egyik levelében, hogy akadnak ügyvédek, akik bérelt tapssal ünnepeltetik beszédeiket, mások pedig elegáns ruhájukkal vonják magukra a figyelmet, úgy hogy már Apulejus, aki maga is ügyvéd volt, a *Metamorphoses*-ben az ügyvédséget *piratica forensis, publicum in foro latrocinium*-nak bélyegezte. Hivatás és kereset nehezen összeegyeztethető fogalmak és egyensúlyuk csak az etika borotvaélén tartható fenn. Képmutatás nélkül alig állítható, hogy az ügyvédi gyakorlat a modern társadalomban nem kenyérkereső foglalkozás és ott ahol a jog nem helyezkedik a bifurkáció álláspontjára, mint a francia és angol területen, mindig fenyeget a veszély, hogy az üzleti érdek fölébe kerekedik a művészi hivatásnak. Könnyű a reklám abszolút tilalmát hirdetni, de vajmi nehéz biztosítani, hogy a nyilvánosság széles kapujától elzárt reklám mellékajtokon be ne surranjon. Nemcsak azért, mert a gonosztevők ősi tapasztalat szerint előbb-utóbb mindig kifognak a zsandárokön, hanem főleg, mert a reklám tilalmán éppen a könnyebb fajsúlyú lelkiismeretek teszik túl magukat. Elég gyakran mutatkozik fegyelmi gyakorlatunkban, hogy a reklámtilalom is «dat veniam corvis, vexat censura columbas». Végül pedig a megfogható reklámnál sokszor veszélyesebb az a reklám, amely nem is esik a reklámnak közkeletű fogalma alá. Közhivatalnoki vagy bankdirektori protekciónak nem szükségképp az ügyvéd kiválóságán alapszik, érdekképviselésekben tartott előadások, társaskörökben folytatott intenzív szereplés, parlamenti vagy törvényhatósági bizottsági szónoklatok nemcsak teljesen legitím fegyverek az ügyvédi versenyben, de

esetleg hathatósbabak is a hírlapi közleményeknél, a nélkül, hogy a jogászai képzettségnek és az erkölcsi megbízhatóságának szükségképpen megbízható jelei volnának. Ebből természetesen éppoly kevésbé lehet arra következtetni, hogy az ügyvédet a közéletből jogászai klastromba klauzurázzuk, mint arra, hogy szabadon verhesse a napisajtó nagydobját. Mint eszményi követelés találó ugyan Henri Robert kívánsága, hogy «l'écharpe du député ne doit point s'apercevoir sous la robe de l'avocat», mégis nyilván képtelenség volna a jogalkotásból kizárni azokat, akik a jog védelmének szentelték életüket. Nehezen hajtható végre a hírlapi szereplésnek abszolút tilalma is, amelynek gondolata a legutolsó országos ügyvédi gyűlésen felmerült, mert az ügyvédnek népszerű jogi cikke éppúgy eszköze lehet a reklámnak, mint az ügyvéd szerepléséről szóló színes törvényszéki riport. Másrészt az ügyvédség kari erkölcsé mellett számot tesz a közönség érdeke is, hogy az ügyvéd munkájáról szóló tudósításból ismerhesse meg azt, akit esetleg képviselével megbíz. Ha ez rendszerint nem is túlságosan szilárd alapja az ügyvédválasztásnak, mégsem sokkal ingatagabb, mint laikus rokonoknak, barátoknak, detektíveknek vagy börtönőröknek ajánlata, vagy a szájról-szájra terjesztett suttogó híresztelések X ügyvéd befolyásáról és Y ügyvéd kitűnő bírósági összeköttetéseiről.

Mai számunkban két közlemény olvasható. Az egyikben Petrik Aladár megdöbbenő plaszticitással számol be az ügyvédi nyomor keserves tényeiről, a másikban a miskolci kamara ügyésze közli a Kúria ügyvédi tanácsának talán nem kevésbé megdöbbenő kijelentését, hogy «amíg az ügyvédségnek mai nyomasztóan kedvezőtlen anyagi helyzete tart, addig az ügyvédet az ügyfélszerzés körül teljesen passzív magatartásra kényszeríteni a gyakorlati élet követelményeinek alig felelne meg». E közleményekből levonható az a következtetés is, hogy minél jobban fenyegeti az éhségmótvum az ügyvédi etika bástyáit, annál szigorúbb szabályokkal kell azokat megvédeni, de a büntetőjogból levont analógia mégis inkább a nagysikerű Dreigroschenoper hősnéinek refrénjét erősíti meg: Erst kommt der Magen, dann die Moral. Nyomorgó ügyvédek közt is akadnak hősök, de a kar erkölcsi kódexét hipokrizis nélkül nem lehet hősökre beállítani. Si duo faciunt idem, non est idem. Minden abszolút szabály szemelől téveszti azt a lényeges különbséget, amely az élet valóságában a nyomorgó ügyvéd etikai kisiklása és az ügyvédi latifundium gyarapítására irányuló mammut-reklám közt megállapítható.

Mindebből pedig alig vonható le más következtetés, minthogy a fegyelmi bíróságnak erkölcsi érzése, tapintata és erélye a kari etikát sértő reklám ellen folytatott küzdelemben nehezen pótolható abszolút tilalmakkal. Ruskin fenséges tanítása szerint erkölcs és izlés azonos — taste is the only morality — csak a jóizlés szabhatja meg tehát az erkölcsi határt, amely a reklámnak tilalomfája. De az esztétika akkor sem kodifikálható, ha etikai célok szolgálatában áll is. Kényszerítő szabályok mindig az erkölcsi hiány tüneti kezelésének eszközei, komoly, etiológiai orvoslást csupán oly szigorú kiválasztás nyújt, amely csak a tudás és jellem kiválóságainak nyitja meg az ügyvédi hivatást, tárgyi biztosítékot a reklám ellen pedig csak az ügyvédség anyagi helyzetének oly javítása szolgált, amely feleslegessé teszi a mindennapi kenyérfalatért folytatott tülekedést és ezzel együtt a reklámot is.

— **Teljesen passzív magatartásra ügyvéd ma nem kényszeríthető.** (Reflexiók egy Ügyvédi Tanácsi ítélethez.) A miskolci ügyvédi Kamara fegyelmi megbüntetett egy ügyvédet, mert panaszolt a lakóháza földszintjén levő helyiség tatarozása közben tudakozódott, hogy ott mi történik és az ebbeli beszélgetés közben az ott jelen volt biztosítási titkártól kölcsönös bemutatkozás után azt kérte, hogy adandó alkalommal reá is bizzanak pereket. Az elsőfokú bíróság nem állapította meg a botrányos módon való ügyfélkeresést. (Ü. R. 69. §. b) ellenben, mert a feljánlközás egy az ügyvéd előtt addig teljesen ismeretlen egyénnel szemben történt s — a tanuként kihallgatott tiszt-

viselő vallomása szerint — benne az ügyvéd ezen eljárása azt a hitet keltette, hogy az ügyvéd is éppen úgy kereshet ügyfeleket, mint a kereskedő, vagy a biztosítási tisztviselő, ezért az Ü. R. 69. §. b) pontjába ütköző fegyelmi vétséget állapított meg, hisz nyilván meg lett sértve az ügyvédi kar becsülete és tekintélye.

A kir. Kúria Ügyvédi Tanácsa (Üft. 207/1928) megváltoztatja az elsőfokú ítéletet, panaszolt ügyvédet felmenti, a többek között a következő indokolással: «... tekintettel arra, hogy az nem történt feltűnő bántó, megbotránkoztató módon és hogy amíg az ügyvédségnek mai nyomasztóan kedvezőtlen anyagi helyzete tart, addig az ügyvédet az ügyfélszerzés körül teljesen passzív magatartásra kényszeríteni a gyakorlati élet követelményeinek meg nem felelne.»

Szorongó érzés és szomorú hangulat fog el e kúriai ítélet olvasásakor. Íme, idáig jutott a mai magyar ügyvédi kar, amelynek dicső elődei oly szigorúan körülhatárolták az ügyvédi etikát s míg a kar egy része még a mostaniakat sem tartja a mai idők-höz megfelelőeknek és illetve elég szigorúknak, addig a legfelsőbb bíróság állapítja meg, hogy olyan nagy az ügyvédi nyomor, hogy ügyfelet keresni és ezeknek feljánlközni már nem is ütközik bele az ügyvédi rendtartás vonatkozó szakaszába.

Sokáig haboztam és töprengtem a felett, hogy közöljem-e ezen határozatot, mert attól tartok, hogy ügyvédi karunknak különben is erősen próbára tett etikája sokat szenvedne egy ilyen határozat publikálása által, de végre mégis helyet kellett kérnem ennek, mert sürgősen szükségesnek találok igazságügyi kormányunk figyelmét felhívni arra, hogy íme: a legfelsőbb bírói testület szerint is elérkezett az ügyvédi karon való segítség tizenkettedik órája!

Még ez év tavaszán szaktanácskozást hívott egybe az igazságügyminiszter, amelyet őnmaga azzal vezetett be, hogy az ügyvédség válságos helyzetén sürgősen segíteni akar.

Mi történt azóta? Kaptunk egy országos kötelező díjszabási tervezetet, amelyet a magyar ügyvédi kar egyhangúlag katasztrófálisnak jelentett ki magára nézve és sikerült annyit elérni «nagy eredményként», hogy a tervezet visszavonott. Mintha bizony más megoldás nem lett volna! Hiszen a magyar ügyvédi kar nem ezt, vagy legalább nem csak ezt akarta, hanem — amiről az igazságügyminisztérium hallgatott — egy jobb illetve jó díjszabást. Vajjon igazán lehetetlen lett volna ez? Hisz nem kétséges, hogy az egyes forgalomban lévő díjszabások — beleértve még a budapestit is — nem felelnek meg a mának. Nézzük csak, mi történt például a szomszéd Cseh-Szlovákiában: pár hónappal ezelőtt maga az igazságügyminisztérium kezdeményezte az ottani országos kötelező díjszabás megjavítását.

Feltártuk bajainkat azon az anéketen, rámutattunk a segítség módjaira — a legsürgősebbeket meg is jelöltük — és maradt minden a régiben! Még csak az sem állhat meg, hogy a minisztérium nem ismeri bajainkat, mert hisz maga az elnöklő miniszter jelentette ki, hogy jól ismeri a magyar ügyvédség mai válságos helyzetét.

Új adattal járul most a kir. Kúria a helyzet teljesen alapos megismeréséhez. Mire várunk még ezek után? Arra talán, míg az ügyvédek handle módjára járják meg a házakat: «van-e valami per átadó?»

Valóban arra talán még is jó a határozat publikálása, hogy felesleges egy új, jobb ügyvédi rendtartás megalkotása, mikor a mostani «rosszat» sem lehet az ügyvédi nyomor miatt betartani!

Forgács.

— **A Jelzálogjogi Törvény életbeléptetése.** Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 145. §-a kimondja, hogy «a jog és vagyon biztonsága s ezen alapuló közhitel a telekkönyvi rendszerrel szoros egybefüggésben levén, ez okból s egy magyarországi hitelbank mielőbbi életbeléptetése végett az 1855 december 15-én a telekkönyvek tárgyában kiadott és eddig gyakorlatban volt rendelet» az országgyűlés végleges intézkedéséig hatályában fennmarad.

Az országbírói értekezlet bölcsesége így vetette meg alapját annak a jogi állapotnak, amely ingatlan vagyonjogunk területén két emberöltőt meghaladó idő óta változatlanul fennáll. Bármi legyen is véleményünk az ötvenes évek közigazgatásáról és törvényalkotásairól, az az egy bizonyos, hogy ennek az állapotnak fenntartása és különösen az a mód, ahogyan azt a mi telekkönyvi szervezetünk fenntartotta, a jog és vagyon biztonságának és az ezen alapuló közhitelnek szilárd bázisává lett. Hasonlítsuk össze jelzáloghitelünk mai szervezetségét azzal az állapottal, amelyet az országbírói értekezlet mint akkor meglévő, maga előtt látott. Alig hiszem, hogy lett volna egyetlen olyan sanguinikus tagja az országbírói értekezletnek, aki az azóta bekövetkezett fejlődés ütemét és méreteit előre sejtette volna. Igaz, hogy a jelzálogos hitelügy formái az 1855. évi telekkönyvi rendelet keretein túlnőttek. Indokolt volt tehát a jelzálogjog új törvényes szabályozása. Hogy a jelzálogjogi törvény alakilag és tartalmilag éppen azt hozta-e, amire szükségünk volt, ezt fessegetni most nem volna időszerű. A törvény megvan, ki kell állania az élet tűzpróbáját. Az élet fogja a bizonyítványt a törvény alkalmasságáról kiállítani és ha módosítására, vagy kiegészítésére szükség lesz, a törvényhozás bölcsesége bizonyára meg fogja találni a megfelelő időpontban a megfelelő utat.

A legközelebbi feladat a jelzálogjogi törvény életbeléptetése.

Úgy hírlett, hogy ezt az év november 1-re tervezték. Az átmeneti rendelkezések nem bocsátottak ki és most az a hír járt a napisajtóban, hogy az életbeléptetést 1929 január 1-re halasztották. Ha ezek a hírek nem tévesek, akkor azt kell hinnünk, hogy a mi nemzedékünkben már nem él és hat az az érzék, amelyet az országbírói értekezlet «a jog- és vagyonbiztonság s ezen alapuló közhitel» követelménye iránt tanúsított.

A jelzálogjogi törvény számos új intézményt honosít meg nálunk, amelyeknek úgyszólván semmi történelmi előzménye a magyar jogban nincs. Ezek az új intézmények lesznek a hagyományos telekkönyvi rendszerbe beoltandók. Ahhoz, hogy a reform zökkenés nélkül és különösen jogbizonytalanság nélkül léphessen életbe, múlhatatlanul szükség van arra, hogy az egész jogásznemzedék, de különösen azok, akik az új törvény mindennapos alkalmazására hivatva lesznek, teljes tájékozottsággal álljanak feladatuk előtt azon a napon, amelyen az új törvény alkalmazása megkezdődik. Szükséges tehát, hogy a telekkönyvi fogalmazó- és kezelőszemélyzetnek alkalma legyen arra, hogy a törvény életbelépte előtt annak rendelkezéseit behatóan tanulmányozhassa. A *legrövidebb* idő, amelyet arra posztulálni kell, a félesztendő volna, számítva az átmeneti rendelkezések kibocsátásától, mert hiszen a törvényt gyakorlati alkalmazását éppen ez átmeneti rendelkezések szabályozzák. Ez a félesztendő is csak akkor volna elég, ha az igazságügyi kormányzat tanfolyamok szervezésével, megfelelő vezérfonalak kiadásával és szétosztásával nemcsak alkalmat adna az új törvény legtüzetesebb megismerésére, hanem szinte rákényszerítene az egész telekkönyvi személyzetet arra, hogy ezt a joganyagot egész terjedelmében elsajátítsa és magáévá tegye. Ennek elmulasztása nemcsak az új törvény életbeléptetését kockáztatná, hanem az egész telekkönyvi intézmény jogbiztonságát megingathatná, mert jöhetnek telekkönyvi határozatok, amelyek az új törvény megemésztésének hiányában sem az eddigi jognak, sem az új jognak nem felelnek meg.

— **Ügyvédi költségek levonhatása a jövedelmiadó alapján.** A közigazgatási bíróság 4181/1928. P. számú határozatában kimondotta, hogy az ügyvédi tiszteletdíjnak a jövedelmiadó alapján való levonhatása nem igényelhető, mert az ügyvédi tiszteletdíja nem tekinthető olyan magánjogi címen alapuló tehernek, mint pl. a kegyúri teher, a gazdasági alkalmazott nyugdíja stb., hanem az az adózó részéről teljesített és magánjogi kötelezettségen alapuló olyan szolgáltatás, mint amilyen pl. a házi-orvos tiszteletdíja, az adózó személyes kiadásai körébe esik. Ezen döntés igen nagy figyelmet érdemel. Ha valamely félnél ügyvédi tiszteletdíj vagy költségek büntetőpérral kapcsolatosan merülnek fel, akkor ezt az álláspontot helyesnek kell elismerni. De ha pl. egy uradalom ügyvédet tart és az uradalom igazgatásával kapcsolatosan, ami elkerülhetetlen, felmerülnek ügyvédi kiadások, ha pl. a háztulajdonos ügyvédi tiszteletdíjat fizet avagy bármely egyéb magánjogi természetű ügyből ügyvédi költségek merülnek fel, akkor ezek a H. Ö. 11. §-ának 1. pontja értelmében mint a jövedelemforrás fenntartására és biztosítására fordított kiadások kétségtelenül levonhatók. Az ügyvédi költségek egyébként a keresetiadó alapján levonhatók, tehát önként értendőleg a jövedelemadónál is levonási tételt képeznek, mert hisz a keresetiadó, a jövedelmiadó alapjaképpen elismertetik. Ebből következik az, hogy olyan adózóknál is, akik a keresetiadónak nem az alanyai, hanem akiknek jövedelemforrásai mástermészetűek, kell, hogy ezek a költségek szintén levonási tételt képezzenek. A különbség orvosi díjakkal szemben is egészen nyilvánvaló, mert hiszen ezek nem jövedelemforrás kezelésével kapcsolatosan merültek fel. A hivatkozott határozatból nem tűnik ki, hogy milyenü ügyvédi tiszteletdíjakról van szó, de az indokolásban kifejezésre jutó és általánosító kitételek mindenesetre a törvény szempontjából kifogásolhatók. Téves továbbá a hivatkozás a H. Ö.-nek a levonható magánjogi terheket felsoroló 13. §-ára, mert az ügyvédi tiszteletdíj az előadottak szerint a 11. §. alapján mint a jövedelemforrás kezelésére fordított költség kezelendő.

— **Tudományos pályázat a fiatal jogászgeneráció részére.** A joggyakorlaton levő ügyvédjelöltek képzését célzó gyakorlati összejövetelek egyikén tartott előadás alkalmával tapasztalt érdeklődés által indítva dr. Fazekas Oszkár ügyvéd 250 P pályadíjat tűzött ki a következő pályakérdésre:

Kimutatandó a tételes magán- és büntetőjog, valamint a joggyakorlat nyomán, mennyiben és mily kihatással maradt hátra a jogrend a gazdasági életnek kulturális, különösen technikai haladása mögött, főképp az eszmei értékek elhanyagolása szempontjából.

A pályázat feltételei a következők: 1. A kitűzött kérdés egy-két nyomtatott ívnyi terjedelemben magyar nyelven behatóan tárgyalandó. 2. A pályázatban csakis ügyvédjelöltek és oly ügyvédek vehetnek részt, akik az ügyvédi vizsgát nem több, mint három esztendeje tették le. 3. A pályadíj csakis tudományos értékű munkálatnak fog kiadatni, a pályabírók a díjat megosztgatja és egyes pályamunkákat dicséretben is részesíthet. A megdicsért munka jellegű levele csak a pályázó kívánságára fog fel-

bontatni. 4. A pályabírók három tagból áll. elnöke dr. Meszlényi Artur, tagjai dr. Fazekas Oszkár és dr. Lévy Béla. A pályadíjban részesített munka vagy munkák jellegű levelét a bírálóbizottság bontja fel. 5. A pályamunkákat 1929 április 30-ig dr. Wehner József ügyvéd, az ügyvédi kamara titkára címére postán, ajánlottan kell beküldeni. A postára való feladásnak a kitűzött határidőn belül kell történnie. 6. A pályamunkákat idegen kézzel vagy géppel tisztán és olvashatóan írva és lapszámozva kell benyújtani. 7. A szerző nevét, foglalkozását és lakcímét tartalmazó lepecsételt levélben feltüntetendő ugyanaz a jelige, amely a pályamunka megjelölésére is szolgál. A pályamunkát kísérő levélben foglalt esetleges kikötés vagy feltétel figyelembe nem vehető. 8. Többek által közösen írt pályamunka pályadíjban nem részesülhet. 9. A pályabírók fenntartja magának, hogy a munkát egészben vagy kivonatban egyezben közzétehesse, az arra vonatkozó szerzői jog egyébként a szerzőt illeti. 10. A pályamunkák kéziratjai az eredmény közzétételét követő három hónapon belül a postai feladóvevény felmutatása ellenében a szerző által visszavehető, azután megsemmisíttetnek. A pályabírók tagjai írásbeli kérdézközlésre a szükséghez képest további felvilágosítással is készséggel szolgálnak.

Inhalt. Dr. M. Teller: Morbus iuris? — Dr. K. Szladits: Die Rechtskraft des nicht intabulierten Vorkaufsrechts. — Dr. B. Gallia: Die Abfertigung. — Dr. A. Almási: Die Rechtspersonen im UBGB. — Dr. E. Liebmann: Die unsittlichen Verträge im UBGB. und in der richterlichen Praxis. — Dr. A. Petrik: Das Elend der Rechtsanwaltschaft. — Dr. G. Admeto: Der Hyde-Park-Fall und seine Lehren. — Dr. M. Kovács: Rekurs in der Frage der Verweigerung der Zeugenaussage. — Dr. T. Löw: Unlauterer Wettbewerb. — Dr. E. Munkácsi: Eigentumsgemeinschaft in der Rechtspraxis des Jahres 1928. — Rechtsliteratur. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közgazdaság.

A Nemzetközi Gépkereskedelmi tőkét emel és bevezeti részvényeit a tőzsdére. Az Angol-Magyar Bank gépsztyájából az elmúlt évben alakult Nemzetközi Gépkereskedelmi Rt., mint önálló vállalat ez év szeptember hónap 30-ával zárta első üzletét. A társaság igazgatósága megállapította az 1927/28. üzletév mérlegét, mely 18.144.000 pengő alaptőke mellett 2.210.487-16 pengő tiszta nyereséggel zárul. Tekintettel arra, hogy a vállalat részvénytársasági formájában is igazolta a hozzáfűzött reményeket, az igazgatóság elérkezettnek látja azt az időt, hogy a tőzsrészvényeket a Budapesti Áru- és Értéktőzsdén legközelebb bevezesse.

329

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér, állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

A gyakorlati jogász

sok időt és fáradságot takarít meg, ha nem kell egy-egy törvény megkeresésével egész könyvtárakat végigbongésznie.

A most megjelent

TÖRVÉNYEINK BETŰSOROS MUTATÓJA

1836—1927

Összeállította: Dr. Somogyi István. — Ára 6.50 P.

c. könyv nélkülözhetetlen segédeszközt nyújt a gyakorlati jogásznak és a közigazgatási tisztviselőnek mindennapi munkájában. Az egyes törvények az elképzelhető vezérszavak alatt vannak betűrendben összegyűjtve a törvény címe, éve, cikke és §-ának megjelölésével.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem I., Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)